Digitized by Google

7
1 E
21

SAXO-
NIA

Coll. Rom: Soc. Jesu cat. inscr. ex bibliotheca Muti

·SAXONIA·

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

1 E 21 7

ABbas Fuldenſis turbauit cœtum Imperij. li.6.c.46.
ABbatiſſa in Ganderſem cōtem pſit benedictionē. li.4.c.34.
Acies Hunorꝫ quō inſtruebat̃. li.1.c.23
Adaldag⁹ Hāburg. archiepſ Ottonis. I. & deinde filiorꝫ ei⁹ cācellari⁹. li.4.c.9.
Adol. de Scowēb. donat̃ Holſa. l.5.c.26
Adol. ſecundus poſt patrē. li.6.c.5.
Adol. II. tulit ſuppetias Erico. Ibi.c.4.
Adol. idē cogit̃ dimittere Hol. Ibi.c.8.
Adol. idē recuperat Holſatiā. Ibi.c.9.
Adol. idē fundat nouā Lubicā. l.6.c.x
Adolph⁹. III. gubernat omnia. Ib.c.38.
Adol.3. militabat in Weſtpha. Ib.c.39.
Adol. idē profuit Hāburgē. Ibi.c.43.
Adol. pulſo Leone multa accępit. Ibi.
Adol. idē eiecit Hol. militares. Ib.c.44
Adol. idē occupauit Thietmar. Ib.c.48
Adol. idem tenuit comitatū Stadē. & reddidit eccleſię Thietmarſiā. Ibidē.
Adol idē Lubicē. premit. Ibi.c.53.
Adol. idē in terrā ſanctā. li.7.c.2.
Adol. amittit Holſatiā. Ibidem.
Adol. idē remittitur in Holſa. Ibi.c.4
Adol. obſidet Lubicam. Ibidem.
Adol. recipit Stadium. Ibi. in fine.
Adol. recępit Lubicam. Ibi.c.5.
Adol. idē perdidit gratiā regis. li.7.c.5.
Adol. excōicat̃ ab archie. Brem. Ib.c.7
Adol. ſumit comitatū & tertiā puē. Ib.
Adol. iterū in terrā ſanctā. Ibi.c.x.
Adol. amittit Rendesborg. Ibi.c.18.
Adol. cū amicis obſidet Louēborg. Ib.
Adol. inueſtit̃ de Gamma. li.7.c.18.
Adol. recipit Hāburgum. li.7.c.xx.
Adol. reddita arce Louenborg liberari debuit, ſed non paret̃ ſui. Ibidē.
Adol. uinct⁹ trahit̃ in Daniā. Ibidē.
Adol. laxatur uinculis. li.7.c.21.
Adol. IIII. puer introducit̃. li.7.c.22.
Adol. Colo. archiepſ. deponit̃. Ib.c.23.
Adol.4. recupat ſua in Holſa. Ibi.c.39.
Adolphi nomē creauit errorē. Ibidē.
Adol. IIII. arcē inſtaurauit. li.8.c.4.
Adol. IIII. fit religioſus. Ibi.c.7.
Adol. idem obtinuit ſecū diſpenſari ad ſacros ordines. Ibidem.
Adol. idē fit uiſitator. Ibi.c.23.
Adol comes in Holſatia uincit̃. li.9.c.9
Adol. Wagrię quęrit̃ ſucceſſor. l.x.c.13
Adol. comes nepotib⁹ auxiliat̃. Ib.c.30.
Adol. Sleſwici dux declarat in pueritia animū in Danos. Ibi.c.36.
Adol. idē infeudat̃ per regē. li.xi.c.31.
Adol. idē iure in Thietmarſos. Ib.c.37
Adol idē morit̃ ſine prole. Ibidem.
Aduocatorꝫ terra unde dicta. li.9.c.33.
Alani Aſiatici populi ſunt. li.1.c.17.
Albion Holſatiæ dñs uenit cum Wedekindo ad Karolum. li.2.c.23.
Albim rex Danię tranſiuit. li.7.c.27.
Alberic⁹ expulit Italia Sarac.. li.4.c.1.
Albertus Vrſus fit marchio Brandēb. dono Cōradi Imperatoris. li.6.c.8.
Alber⁹co. Holſa. quis fuerit. li.7.c.27
Albert⁹ prelio in Holſa. capit̃. li.7.c.39.
Alberto Liuoniē. ēpo Albertus alius ſurrogatur. li.8.c.4.
Albertus dux Brūſwici archiepm Moguntinum captum tenuit. li.8.c.21.
Albert⁹ idē militat Lubicēſib⁹. Ib.c.25.
Albertus idē capitur. Ibi.c.27.
Alberti duo inſignes in Sax. Ibi.c.26.
Albertus Rodulphi Imp. filius eligitur ceſo Adolpho. Ibidem.
Albert. idē ingredit̃ Brūſwicū. Ibidē.
Alber. Imp. occidit̃ a nepote. Ibi.c.41.
Albertus dux uiuax ſenex. li.9.c.5.
Albert⁹ ille Saxonię dux qui fuerit qui perſequitur Ericum. li.9.c.xx.
Albertus dux Magnopolis iurgat̃ cū Lubicenſibus. Ibi.c.27.
Albertus idē uicit Magnū. Ibi.c.36.
Albertus alius & Magnus de terra Luneburgenſi confligunt. Ibi.c.38.
Albert⁹ Luneburgē. compreſſit Horneburgenſes excurſores. li.x.c.3.
Alber. idē ſubuertit Twiſeling. Ib.c.5.
Alber. idē ferit̃ bombarda. Ibi.c.6.
Albertus dux ſuperioris Saxoniæ uix extrahitur incendio. li.xi.c.7.
Albertus dux Auſtriæ accæpta filia Siſgiſmūdi Imperatoris ſuccedit. Ib.c.18
Alber. idē non diu ſuperſtes. Ib.c.xxx.
Albertus dux ſuperioris Saxoniæ filiā fratris ducit in Daniam. li.12.c.23.
Alberti eiuſdē ſtratagema. li.13.c.13.
Albertus idē ducit in Phriſiā. Ibi.c.27.
Alber. idē morit̃ in caſtris. Ibidem.
Alberti filius Hēricus ad Imp. Ibidem.
Aldēborg opidū Phriſię capit̃. li.9.c.xl
Adolphus archiepſ Colonieē. preſtitit fauorē Hartwico archiepō. li.7.c.7.

Amaſis fluuius in Saxonia. li.1.c.13.
Ambroſio duce reſpirarũt Britones ad uerſus Saxones. Ibi.c.xx.
Ancholt comes oppugnatᷣ. li.xi.c.14.
Angli Saxones in Britaniã. li.i.c.19.
Angli Saxões dãt nomẽ Brita. Ib.c.21
Angli Saxones nũc Angiri. Ibidẽ.
Angli cũ Britonibus diuidũt. Ibi.c.22.
Anwerpiẽn.nũdinę pturbãtᷣ.li.12.c.34
Anſgarius archieps ex Frãcia.li.2.c.25.
Apologeticũ literaꝝ papaliũ. li.4.c.12.
Aquitanicũ bellũ Karolꝰ pegit.li.2.c.3
Arma noui ducis Saxonię. li.4.c.15.
Arma ducũ Saxonię unde: li.8.c.28.
Armiaci habebãt dudũ nomẽ inuictorum ſicut nunc Suitẽſes. li.xi.c.32.
Ariouiſtus Sax.princeps ferᷣ.li.i.c.24.
Arnolꝰ dux aſpirat ad regnũ. li.3.c.2.
Arnulphꝰ peruenit ad Imperiũ. li.2.c.32.
Arnul.idẽ Normãnos deleuit. Ibidẽ.
Arnul.idẽ uicit Morauoꝝ regẽ. Ibidẽ
Arnul.idẽ uocatur in Italiã. li.4.c.1.
Archiepi tres ad Renũ cum multis alijs cõſpirãt in Imperatorẽ. li.6.c.50.
Arnsbokc monaſteriũ fundatᷣ.li.9.c.31.
Aſciburgi arx inſtauratur. li.5.c.42.
Auguſtanis in campis pręliũ. li.4.c.5.
Auguſtę fit magnus tumultus. li.6.c.2.
Auguſti dicunt ridicule. li.x.c.4.
Auſtrię primus datur dux. li.6.c.8.
Auſtrię ſecũdus dux datur. Ibi.c.26.
Auſtrię dux cũ multis cęditᷣ. li.x.c.7.
BAmbergenſis cps fit papa ſub Henrico.III. li.4.c.41.
BArtholomęi apoſtoli reliquiæ ex Beneuẽto Romã.l.4.c.20
Bardoꝝ uicꝰ,nũc Bardewicũ. li.6.c.4.
Bardewicũ expugnat.H.Leo. li.7.c.2.
Bertoldꝰ cps Metẽſis fugatᷣ. li.6.c.50.
Baſiliẽſis cõcilij cõmotio. li.xi.c.xx.
Batauí genus Cattorum. li.1.c.3.
Bauarię dux Odilo. Ibi.c.33.
Bauariæ ducatus tõſurato Taſſilone Imperio incorporatur. li.2.c.5.
Bauari in ſuperbiã erigunᷣ. li.3.c.14.
Baua.dux oppugnat Phriſios.li.x.c.17
Bellũ intᷣ Saxon.& Turingos.li.i.c.26
Bella Karoli Magni. li.2.c.4.5.&.6.
Bellogrado inſignis uictoria. li.xi.c.35.
Beneuẽti dux dat obſides. li.2.c.4.
Benedictũ.V.deſtituit Otto. li.4.c.13.
Benedictus idẽ in exilium. Ibidem.
Bẽno Her.primo duci ſuccedit.Ib.c.23
Beguinaꝝ ſecta intualeſcit. li.9.c.35.
Beroſus antiquiſſimus author. In pœ.
Berengarius ambit Imperiũ. li.4.c.1.
Berengarꝰ.III.ſe appellauit Auguſtũ, & filiũ Albertũ regẽ. Ibi.c.3.
Bernhardus dux in rebelles. Ibi.c.34.
Bernhardus Clareuallẽſis in Frãckfordiã, ibi cruciatã prędicans. li.6.c.13.
Bernhardus dux demolita arce Ertene borg ſtruxit arcẽ Louẽborg. Ibi.c.44
Bern.eidẽ ſe opponũt comites. Ib.c.45
Berno cps Zwerĩn.moritᷣ. li.7.c.8.
Bernhar.dux Brũſwici capitᷣ. li.x.c.7.
Bernhardus & Hẽricꝰ duces Luneburgi oppugnãt Marchiam. Ibi.c.13.
Bern.idẽ & alij in Oſnaburgẽn.Ib.c.16
Bernhar.dux in Prigniſſam.li.xi.c.22.
Bernhar. dux Luneburgi relicta ecclia Hildeſemẽſi duxit uxorẽ. li.12.c.4.
Bertol.Verdẽn.fit Hildeſemẽ.Ibi.c.36
Bertol.Saxonũ dux pugnax. li.i.c.31.
Brigitta moritᷣ in Suecia. li.x.c.13.
Bohœmiæ regnũ deficiẽte linea maſculina tranſit ad exterum. li.9.c.5.
Bohœmos Karolus.I.domuit.li.2.c.6
Bohœmi & Praga oppugnãtᷣ. li.3.c.7.
Bohœmię dux ſeu rex an fuerit ab initio elector Imperij cõſtitutus: li.4.c.28.
Bohœmi crudele genꝰ hominũ.li.7.c.16
Bohœmiæ pertinacia creſcit & ſcholares Theutonici Praga emigrãt.li.x.c.24.
Boleſlaus Bohœmiæ dux interemit fratrem Wenſlaum. li.3.c.14.
Boleſlaus idẽ rebellãs cõpeſcitᷣ.li.4.c.3.
Bononia Picardię capitur. li.12.c.xx.
Brabãtini cõſpirãt Flãdrijs.Ibi.c.xxx.
Brandenburgũ hyeme per glaciẽ expugnatur & fit marchionatus. li.3.c.9.
Marchio Brãdẽburgẽſis per Wãdalos Marchia eliminatur. li.4.c.34.
Bremenſis eccleſiæ priuilegiũ per Karolum Magnũ conceſſum. li.2.c.15.
Bremenſis & Hãburgẽſis eccleſię olim inuicem unitæ. Ibi.c.29.
Brema ducibus ſubijcitur. li.6.c.x.
Bremẽſis diœceſis laceratᷣ. li.x.c.24.
Bremẽſes a ducibꝰ uexantᷣ propter excurſiones ex eorũ arcibus. li.xi.c.13.
Bremẽn.cũ ducibus cõcordãtᷣ.Ibi.c.14.
Britones inuitarũt Saxones in auxiliũ cõtra Pictos & Scotos. li.i.c.18.
Briſaci opidum in Elſatia tenebat Euerhardus Francus. li.3.c.18.

Britānía diu Romanis paruit. li.i.c.19.
Britones amittunt nomen. Ibi.c.xx.
Britones in Galliā migrant. Ibi.c.21.
Britāniç ducū ſtirps maſcula deficit. Ib.
Bruma rigens & inaudita. li.x.c.18.
Brugis ſeruat̃ ob ānū biſſexti. li.12.c.33
Bruno Tanquardꝰ Otto duces. li.2.c.32
Bruno archiepſ frater Ottonis. I. funda
uit monaſteriū in Colonia. li.3.c.12.
Bruno idē legatꝰ in Franciā. li.4.c.13.
Brunones duo Sax. marchion. Ib.c.27
Brunonum eorundē genus. Ibidē.
Bruno epſ trucidatur. Ibi.c.28.
Bruno alius terreī uiſione. Ibi.c.36.
Bruno alius archiepſ capitur. li.7.c.26.
Brunſwicū in ſolo Wādalico. li.i.c.i.
Brūſwicū a Brunone fundatū. li.2.c.31.
Brūſwicū ornauit Hen. rex. li.6.c.23.
Brūſwicū oppugnat Philippꝰ. li.7.c.16
Brūſwicū quęrit̃ a multis. Ibi.c.xl.
Brūſwici ſtatꝰ in partes ſcindit̃. li.8.c.32
Brūſwici ducū lineę mētio. li.9.c.21.
Brūſwici ducū alia genealogia. Ib.c.31.
Brūſwicēſiū crudelis tumultꝰ. Ibi.c.39.
Brūſwicēſes reintegrāt̃ Hanſę. li.x.c.5.
Brūſwici duces uincūt ad Alrā. Ib.c.12
Brūſwici in clerū pſequutio. Ibi.c.28.
Brūſwici & Luneburgi partitio. Ibidē.
Brūſwici duces in Holſatia. Ibi.c.30.
Brūſwici duces intentāt brachiū ſęcula
re cōtra Luneburgēſes. li.12.c.i.
Brūſwici nouus tumultus. li.13.c.14.
Brūſwicēſibꝰ noua bella inſtāt. Ib.c.18.
Brūſwicū pmit fames, nō arma. Ibidē.
Brunſwico inuehūt̃ cōmeatꝰ. Ibi.c.19.
Brūſwici duo pcōſules capiūt̃. Ibi.c.20
Bugſlai Pomeraniæ ducis trium germa
narum ſororꝝ deſpōſatio. Ibi.c.5.
CAlix Henrici Impe. in Merſe
borg oſtendit̃. li.4.c.34.
CApiſtranus in Germania uer
bum Dei ſeminat. li.xi.c.35.
Cardinales duo miſſi per papā tētāt cō-
ponere duos reges. li.6.c.26.
Catalogus Imperatorum & regum Ro
manorꝝ deſcribit̃. li.3.c.3. per totū.
Cattorꝝ nomē trāſiuit primo in Saccos
& inde in Saxones. In pœmio.
Cliuenſis comes fit dux. li.xi.c.i.
Cimbri quæ gens fuerint. li.1.c.8.
Cimbrorꝝ bella cōmemorāt̃. Ibi.c.x.
Cimbria gētis nomē ſeruat. li.x.c.35.
Collegiū Canonicorꝝ per Wed. funda
tū ex Angria trāſfertur. li.3.c.12.
Coloniēſis archiepſ infeſtus H. Leoni
Weſtphaliā uaſtat. li.6.c.38.
Colonienſis archiepus uendicat ſibi &
poſteris titulū Weſtphalię. Ibi.c.39.
Colonieñ. archiepſ Imp. reſtitit. Ib.c.51
Colonię mirabilis tumultus. li.x.c.17.
Comites de Rigelhē illuſtres. li.2.c.26
Comites multi in Hercinia. li.5.c.3.
Comitatꝰ Holſatię feudū Sax. li.6.c.44.
Comitatꝰ de Peyne ad eccłiam. li.8.c.28.
Comes de Regenſteen noctu occupa-
uit ciuitatē Halberſtadēſem. li.9.c.28.
Comes idē uictus occidit̃. Ibidē.
Comites de Oldēborg percūt. Ibi.c.34
Cometes terribilis apparuit. li.12.c.x.
Comes ſancti Pauli prodit̃. Ibi.c.14.
Cōradꝰ Cōradi filiꝰ imperat. li.2.c.35.
Cōradus idē uaſtat Saxoniā. li.3.c.i.
Cōradus idē ludificatur. Ibidem.
Cōradus idē deſignat regni ſucceſſorē
Henricū Saxonię ducē. Ibidem.
Cōradus fortis dux cadit. li.4.c.6.
Cōradꝰ Imp. ducit uxorē Wād. Ib.c.36.
Cōradꝰ cū exercitu in Italiā. Ibi.c.37.
Cōradꝰ Imp. pacē dat terris. Ibi.c.38.
Conradus idē ſepelit̃ Spirę. Ibi.c.39.
Cōradus Hērici. IIII. filꝰ execrat̃ mo-
res & uitā patris. li.5.c.13.
Cōradꝰ. III. in Brunſwicum. li.6.c.13.
Con. idē in terrā ſanctam. Ibidē.
Con. eiuſdē expeditio fruſtrat̃. Ib.c.14.
Con. eiuſdē filꝰ uenenat̃. Ibidem.
Cōradꝰ epſ Lubiceñ. accuſat̃. Ibi.c.22.
Cōradꝰ epſ dux exercitus. li.7.c.x.
Cōſtātinop. Impp. in Otto. 2. li.4.c.20
Cōradꝰ Frid. 2. filꝰ in Hēricū. li.8.c.14.
Cōſtantinopolitanū Imperiū ſub Bal-
duino labefactatur. li.8.c.xi.
Cōciliū Cōſtātiēſe curat Sigiſ. li.x.c.29
Cōciliū Baſiliēſe inſtaurat̃. li.xi.c.21.
Conſtātinopolis calamitas. Ibi.c.34.
Cōſules Imperij duo archiepi. li.5.c.i.
Cōpoſitionis forma inter ſacerdotium
& Imperium. Ibi.c.42.
Choriſantes anno integro. li.4.c.33.
Carinthię ducatus iactat̃. li.3.c.2.
Creſcētiꝰ cōſul omnia turbat. li.4.c.22.
Creſcentius idē cōfodit̃. Ibi.c.24.
Chriſtianꝰ Mogūt. electꝰ, mira uir indu
ſtria multa agit pro Frid. I. li.6.c.34.
Chriſtiernꝰ inueſtit̃ ab Imp. li.12.c.12.
Chriſti. idē rex Danię obit. Ibi.c.31.

Chriſtopherus rex Danorū pulſus re-
gno reducit̃ per Magnopol. li.9.c.x.
Chriſtopherꝰ idē obſidet arcē. Ibi.c.x.
Chriſtopherꝰ idē in fuga capit̃. Ibi.c.xi
Crux prędicat̃ in Fridericū.II.li.8.c.9.
Crudelitas Frid.II.in captos. li.8.c.14.
Cūnegundis Imperatrix uirtute certa-
bat cum marito ſuo. li.4.c.xxx.
DAnckmarꝰ rebellat. li.3.c.14.
DAnis ſubijciunt̃ Saxones per
Vffonē in duello. li.1.c.6.
DAni iterꝝ uictores. Ibi.c.7.
Dani Iutę credunt̃ Cimbri eſſe.Ibi.c.9.
Dani Normāni cōtra Karolū. li.2.c.6.
Danorꝝ rex Karolo minat̃. Ib.c.19.
Danorꝝ rex uexat Obotritos. Ibidē.
Dani Normāni uocati ſęuiūt.li.2.c.27
Danię rex Kanutus Friderico.I.Impe
ratori male afficitur. li.6.c.53.
Danię rex in Adolphū comitē.li.7.c.5.
Danię rex impedit electionē.Ibi.c.27.
Daniæ reges fere oēs pro adunādo du-
catu Sleſwickcēſi fuere intēti.li.9.c.x
Dani opprimūt Holſatos. Ibi.c.xi.
Danię rex Waldemarus cōponit Hen
ricū comitē & cꝰ militares. Ibi.c.27.
Danicū bellū in Holſatos. li.x.c.26.
Dani ſuperant̃ ab Holſatis.Ibi.c.xxx.
Danicū bellū uarię fortunę. Ibi.c.31.
Danię regi fœderant̃ urbes. Ibidē.
Daſſel comitatꝰ in Saxonia. li.8.c.28.
Detherus marchio rebellat. li.5.c.3.
Delfinꝰ pulſat mœnia Baſileę.li.xi.c.32
Dionyſij diui templū a Chriſto ferē cō-
ſecratū in opido ſui nominis.li.1.c.32
Diſputatio abbatis cū Gręcis.li.6.c.31.
Diſpēſatiue Otto.4.uxorat̃. li.7.c.31.
Diuę Marię uiſa imago in aere. Ib.c.22
Dña nobilis Deeſt uocat̃ quę. li.7.c.22
Ducatꝰ Sueuię in cōtentione. li.5.c.2.
Druſus Nero in Amaſi pugnat.li.1.c.13
Ducatꝰ Frācię adimit̃ ep̃o.H. li.5.c.37.
Duces Brūſwici ꝑtiūt̃ ditionē.li.8.c.27
Duces Saxoniæ cōcordat Karolꝰ.IIII.
ſuper electurę dignitate. li.x.c.3.
Duces ꝑmutāt ditiones ſuas.li.xi.c.17
EBbekeſtorp locꝰ nūc monialiū
martyrū cęde ſacrat̃. li.2.c.31.
ECcleſia Romana per Karolū .I.
nō Cōſtātinū ditat̃. li.2.c.2.
Eccleſijs ꝓuidere uoluit Hen.4.li.5.c.5
Eccleſiarꝝ ſtatus reparat̃. li.5.c.21.
Eccleſię recōciliatio Venetijs.li.6.c.37.
Eccleſiā erexit Fridericꝰ.II.in noua ur-
be Victoria prope Parmā. li.8.c.15.
Eccleſię duę bello confligūt. li.x.c.xx.
Eccleſię multę una laborāt. li.xi.c.25.
Egbertꝰ aſpirat ad Imperiū. li.4.c.28.
Egbertus idē opprimit̃. Ibi.c.44.
Ekesfeldēſes capiunt̃. li.xi.c.25.
Electorꝝ impꝫij quę olim ptās.li.4.c.39.
Electura quō per duces Sax. li.8.c.29.
Electores in diſcordia eligūt. li.9.c.8.
Electorꝝ īferioris Sax.ultimꝰ.li.xi.c.x
Embickcēſes temerarij cadūt. li.12.c.23
Eliçabeth.s.corpus trāsfert̃. li.8.c.5.
Ep̃s Remēſis fit Hildeſemeñ.li.2.c.27.
Ep̃i olim ante Cardinales. li.4.c.x.
Ep̃atꝰ ſubiecti Magdeburgēſi.Ibi.c.14.
Ep̃i trāslatio ad Leodiēſem. li.xi.c.2.
Ep̃s trāsfert̃ de Camiñ.ad Hil.Ib.c.xi.
Ermēfridꝰ Turingꝰ in Frācos.li.1.c.26
Eriſborg Weſtphalię capit̃. li.3.c.15.
Ertenborg dux firmat ꝑſidiū. li.9.c.31.
Erphordię erigit̃ ſtudiū lrãrꝝ. li.x.c.15.
Erphordię magnū incendiū. li.12.c.x.
Ericꝰ dux bis uictor. li.9.c.xxx.
Ericꝰ dux male recipit arcē. li.x.c.19.
Ericꝰ idē tacitꝰ in Thietmarſos.Ib.c.21
Ericus idē duxit uxorem. Ibi.c.23.
Ericꝰ idē occupat Molne. li.x.c.25.
Ericꝰ dux Pomeranię adoptiōe fit rex
trium regnorꝝ aquilonariū. Ibi.c.26.
Ethico ſocer Lud.Pij Imp. li.2.c.26.
Ethico idē ſponte exulatur. Ibidē.
Ethiconis filiꝰ donat̃ ab Imp. Ibidē.
Ethiconis ſepulchrū quęrit̃. li.5.c.35.
Eudo alias Vdo fit rex Frācię. li.3.c.5.
Euerhardus rebellat Ottoni. Ibi.c.15.
FAbula de Iulio Cęſare.li.1.c.25.
FAbula de ſpeculo Sax.li.2.c.21.
FAbula de Hēri.Leone.li.7.c.8.
FActionū nomina Guelf & Gi
bel naſcunt̃ in Italia. li.8.c.8.
Falſarius Marcellus Italus. li.xi.c.16.
Fœdera per regū nuptias. li.13.c.8.
Feſtū Viſitationis inſtituit̃. li.x.c.13.
Flādrię comes Imp.rebellat. li.4.c.45.
Flandria pulſat̃ ab Hen.V. li.5.c.31.
Flandrēſes & Brabātini redierūt in ter-
ram patrū ſuorum. li.6.c.19.
Flādrij clam duce paciſcunt̃. li.12.c.29.
Flēsborg Danorꝝ rex accępit. li.x.c.26
Flēsborg.ſępe mutat dños. Ibi.c.xxx.
Flēsborg denuo oppugnatur a ducibus
Holſatię & aliorꝝ auxilijs. Ibi.c.xl.
Florentiā

Florentiā renouauit Karolus. li.2.c.13.
Florētia unde creuerit. li.4.c.35.
Florētini nobiles opprimunť. li.8.c.18.
Florētiā obſedit Hēricus VII. li.9.c.6.
Forum & nūdinę ſub diuo. li.i.c.32.
Formoſus papa audit Bremē̃. li.2.c.32.
Foro indicto creſcit noua urbs. li.8.c.13
Frāci & Saxones nominanť. li.i.c.16.
Francoꝝ fabulę confutanť. Ibidē.
Frāci duce Clodione ī Gallias. li.i.c.24
Francoꝝ & Turingoꝝ bellū. Ibi.c.26.
Frāci Saxonibus cōflictanť. Ibi.c.3i.
Francię Germanicę prouincię ueꝝ nomen tulit Gallia. li.2.c.i.
Frāci ex Hunis uictis ditanť. Ibi.c.6.
Frāci reges inter ſe digladianť. Ibi.c.27
Frācię regū linea memorať. Ibi.c.5.
Frācia denuo cōmouetur. Ibi.c.13.
Frācfordię cōuēt⁹ ſub.4.Ott. li.7.c.29.
Frācię rex cōtēpſit Ott.4.Imp. Ibidē.
Frācię rex p̄liatur⁹ ſuos hortať. Ibi.c.35.
Frāciſc⁹ canoniſať a Greg.IX. li.8.c.4.
Frēs Holſatię comites diſſidēt. Ibi.c.15.
Frācię rex occupat dn̄ia Burg. li.12.c.16.
Frācię regis legatio in Flādros. Ib.c.34
Frācię cū Ro.rege bellū iterať. li.13.c.2
Frāci dolo rem bellicā agūt. Ibi.c.7.
Frācię rex intercipit ſponſam. Ibi.c.15.
Frācię rex fit Ludouic⁹ Aurel. Ibi.c.22.
Frācię regnū in cōtrouerſia. li.4.c.22.
Frācię & Anglię bellū oriť. li.5.c.45.
Frideric⁹.I.Sueuus fit Impator. li.6.c.15
Frid.idē cū exercitu in Italiā. Ibi.c.16.
Frid.idē iterū armat⁹ in Italiā. Ibi.c.18.
Frid.eidē placet cōtētio de papatu. Ibi.
Frid.idē expugnat Romā. Ibi.c.25.
Frid.idē ſedauit irā principū. Ibidē.
Frid.idē ulciſciť iniuriā cōiugis. Ib.c.36
Frid.idē occupat pręſidia Sax. Ibi.c.42.
Frid.idē ad cōfinia Albis. Ibi.c.42.
Frid.idē in graui periculo. Ibi.c.45.
Frid.idē declarat filiū regē. Ibi.c.46.
Frid.idē Veronę cum papa agit de patrimonio Mathildis. Ibi.c.47.
Fri.idē capit crucē in t̄rā ſanctā. li.7.c.i.
Frid.idē pacat duces Saxonię. Ibidē.
Frid.idē miſerabiliter perijt. Ibidē.
Fridericus.II.eligiť in regē. Ibi.c.34.
Frid.idē mouet in Ottonē.IIII. Ibidē.
Frid.idē cōſpirat cū rege Frācię. Ibidē.
Frid.idē auertiť ab eccleſia. Ibi.c.38.
Frid.idē mentiť expeditionē. li.8.c.i.
Frid.idē tandē nauigio recedit. Ibi.c.2.
Fridericus.II.uenit in terram ſanctā habens pacem cum Soldano. li.8.c.2.
Frid.idē qd egerit in t̄ra ſancta. Ibi.c.4.
Frid.idē tertiā duxit coniugē. Ibi.c.5.
Frid.idē e Germania in Italiā. Ibidē.
Frid.idē per papā excōicatur. Ibi.c.8.
Frid.idem Parmā obſidet. Ibi.c.13.
Frid.idē uoluptati & libidini ſeruit. Ib.
Frid.idē eruptiōe turbat⁹ fugit. Ib.c.14.
Frid.idē inimicus Florētię. Ibi.c.18.
Frid.idē moriť miſerabiliter. Ibidē.
Frid.eundē ſe finxit eſſe quidā. Ibi.c.34.
Fridericus adoleſcēs dux Brūſwici recepit arcem Wulſenbuttel. li.x.c.5.
Frid.idem in uia ad regē cędiť. Ibi.c.19.
Frider.III.eligiť in Ro.regē. li.xi.c.30.
Friderici eiuſdē mira patiētia. Ibi.c.32.
Frid.idē Romā petit ꝓ corona. Ibi.c.33.
Frideric⁹ Brūſwici dux capiť. Ibi.c.36.
Frid.dux Luneb.reſumit dn̄iū. li.12.c.4.
Fridericus.III.inuitat⁹ a papa perſequiť Ierſicū Bohœmię regem. Ibi.c.8.
Frid.idē & Karol⁹ colloquūť. Ibi.c.xi.
Frid.idē poſt filiū in Flandriā. li.13.c.2.
Frid.eiuſdē bellū pro filio. Ibi.c.12.
Frid.idē moriť in bona ſenecta. Ibi.c.17
GAlli ſi ſaperēt gloriarenť Germanica origine. li.i.c.3.
GAlloꝝ leuitas. Ibi.c.17.
GAlli erubēt originē. li.2.c.19.
Galloꝝ ſuperbia retundit. li.3.c.23.
Gādaui ciuilis mot⁹ nō rar⁹. li.12.c.17.
Gandaui exulant boni. li.13.c.8.
Gādershem monaſteriū fūdať. li.2.c.29.
Gaiſula regina filia ducis Sax. Ibi.c.26.
Gelderus Saxonū princeps. li.i.c.5.
Gelu maximo cruſtrať mare. li.xi.c.x.
Gelrię dux Adolphus cadit. li.12.c.18.
Gelriā oppugnat rex Ro. Ibidē.c.24.
Gelria iterꝝ oppugnať ab eodē. li.13.c.22
Gētiū multarꝝ origines. In procœmio.
Gentiū crebra emigratio olim. li.i.c.29.
Gerhard⁹ comes accępit Holſať. li.8.c.15.
Gerhardi linea cōmemorať. Ibi.c.26.
Gerhardus Gerhardi cęci fili⁹ eius nominis.III.uxorať ſubdiaconus. Ibi.c.37.
Gerhardus Trauenā obſtruit. Ibi.c.38.
Gerhardus Magn⁹ gubernat. li.9.c.9.
Gerhard⁹ ingenio uincit Thietm. Ibidē
Gerhard⁹ ꝓ nepote capit arma. Ibi.c.x.
Gerh.idē gerebat ſemp imaginē. Ibi.
Ger.idē cū paucis in regē. Ibi.c.xi.
Ger.idē in Iutia opprimiť. Ibi.c.12.

Gerhardꝰ primꝰ dux Sleſvici. li.x.c.x.
Gerhardi cõiũx Brũſwiceñ. Ibi.c.13.
Ger.idẽ a fratribꝰ diſſentit. Ibi.c.18.
Gerhardꝰ ultimꝰ dux Sleſwici uxoratus in domũ Badenſem. li.xi.c.21.
Gerhardꝰ de Oldenborg comes Holſatiam occupat cõtra fratrẽ. li.12.c.6.
Ger.idẽ iterũ in Holſatos. Ibi.c.7.&.9.
Geroldꝰ oppſſit Wedekindũ. li.2.c.24.
Germanicꝰ ad Amaſim fluuiũ. li.i.c.13.
Germania purgata latrociniis. li.6.c.13.
Gymnaſia publica olim rara. li.5.c.29.
Giſla datur Vngaro uxor. li.4.c.29.
Goſlariã Hẽricꝰ.I.fundauit. li.3.c.12.
Goſlariã ornauit Hẽricꝰ.III. li.4.c.43.
Goſlaria premitur & reſpirat. li.7.c.16.
Goſlaria capta & direpta. Ibi.c.17.
Godſcalcꝰ Holſatꝰ cęditur. li.5.c.26.
Gottingẽſes eiiciũt mẽdicos. li.x.c.14.
Goſlarienſes cęduntur. li.12.c.38.
Gręci ad conciliũ Italię. li.xi.c.28.
Gregoriꝰ papa.I.uidit Romę Anglorũ pueros. li.i.c.22.
Gregoriꝰ.V.genere Saxo. li.4.c.24.
Greg.idẽ fęcit cõſtitutionẽ. li.4.c.25.
Gripho rebellat fratribꝰ. li.i.c.33.
Gripho ſe cõfert ad Saxones. Ibi.c.24.
Groningeñ.lucta cũ Phriſiis. li.xi.c.6.
Groningeñ.rumpũt treugas. li.13.c.29.
Groningẽſes pacẽ ineunt. Ibidẽ.
Gũcelinꝰ fit Zwerini comes. li.6.c.19.
Gũcelinꝰ cauillatᷣ Adolphũ. Ibi.c.41.
Guardia in Bremẽſem agrũ. li.13.c.23.

HAdeleri cõtumaces. li.2.c.17.
Halberſtadenſis epũs Imperatori ſe opponit. li.4.c.7.
Halberſtadiũ capitᷣ. li.6.c.xl.
Halberſtadeñ.eps circũuenitᷣ. li.11.c.28.
Halberſtadẽſes oppugnantᷣ. li.13.c.4.
Halberſtadiũ capitᷣ inopinate. li.9.c.28.
Halberſtadẽſes cõtra epm. li.x.c.xx.
Halberſtadeñ.in Magdeburgeñ. Ibidẽ
Halberſtadeñ.ſęuiũt in ſenatũ. li.11.c.11.
Hallẽſes impugnantᷣ ab epo. li.xi.c.15.
Hallẽſes conãtᷣ ſe ſubtrahere. Ibi.c.24.
Halleñ.tumultuãtes uincũtᷣ. li.12.c.22.
Hama Saxonũ pugil uincitᷣ. li.i.c.xi.
Hama Hãburgo nomẽ dedit. Ibidẽ.
Hamburgũ a Wilſis uaſtatᷣ. li.2.c.xx.
Hãburgẽſis eccl'ia inſtauratᷣ. li.4.c.30.
Hãburgũ inſtauratᷣ poſt cladẽ. Ib.c.28.
Hãburgũ cuiꝰ iuris ab olim. li.5.c.27.
Hãburgi diu ſedit archieps. li.6.c.21.
Hãburgũ capitᷣ a Waldemaro. li.7.c.19
Hãburgẽſes canonici cõtẽpti. Ibi.c.27.
Hamburgũ obſidetᷣ ab Ott.4. Ibi.c.36.
Hãburgũ captũ recipitᷣ a Danis. Ibidẽ.
Hãburgũ inter opida creuit. li.8.c.15.
Hãburgẽſes ecclię cõtumaces. li.9.c.28.
Hamburgẽſes accuſantᷣ. li.x.c.2.
Hamburgẽſes firmãt pręſidiũ. Ibi.c.13.
Hãburgeñ.inſignis temeritas. Ibi.c.25.
Hãburgẽſes tuentᷣ dños ſuos. Ibi.c.32.
Hãburgẽſes in Thietmarſos. li.11.c.23.
Hamburgẽſes in piratas. li.13.c.14.
Hartzeborg arcis demolitio diuerſis uicibus p diuerſos. li.5.c.5.& li.x.c.29.
Hartwicꝰ.II.archiepus Hãburgeñ.pro H.Leone agit & patitᷣ. li.7.c.2.&.3.
Hartwicꝰ idẽ deiectꝰ reſtituitᷣ. Ibi.c.8.
Haſſones an Saxonũ pars? In pœmio.
Haſſinꝰ & Bruno cedũt Kar. li.2.c.x.
Hatto pręſul irreligioſus. li.3.c.1.
Haneuus & Swertingꝰ Saxonũ pugiles infœliciter pugnãt. li.i.c.xi.
Hermãnũ Otto.I.facit ducẽ. li.4.c.8.
Hermãnꝰ idẽ in ſuos ſeuerꝰ. Ibi.c.9.
Hermãnꝰ pręfectꝰ creatᷣ dux. Ibi.c.15.
Hermãnꝰ idẽ extruit arcẽ. Ibi.c.17.
Hęreſis peſſima in Sueuia. li.8.c.16.
Hẽmelſcheborg expugnatᷣ. li.13.c.5.
Hildericꝰ rex Frãcię deſtituitᷣ. li.i.c.34.
Hingeſt & Horſa duces. Ibi.c.xx.
Hildeſemẽſis eccleſię initiũ. li.2.c.26.
Hildeſemeñ.ecclię duo electi. li.12.c.x
Hildeſemeñ.gabella impoſita. Ib.c.36.
Hẽricꝰ Saxonũ rex añ Chriſtũ. li.i.c.2.
Hẽricꝰ dux Ottonis.I.filiꝰ. li.3.c.i.
Hẽricꝰ auceps creatᷣ rex Ro. Ibi.c.2.
Hen.idẽ mouet in ducẽ Sueuię. Ibidẽ.
Hẽricꝰ recuſat regnũ Frãcię. Ibi.c.5.
Hen.idẽ dono capit reliquias. Ibi.c.6.
Hẽricꝰ Vngaros fœdere pacat. Ibi.c.7.
Hẽricꝰ cẽſet militũ numerũ. Ibidẽ.
Hẽrici regis ſtirps memoratᷣ. li.3.c.xi.
Hẽrici grauitas & laus. Ibidẽ.&.c.ſe.
Hẽricꝰ Ottoni fratri recõciliatᷣ. Ib.c.22
Hen.idẽ a fratre donatᷣ Bauaria. Ibidẽ
Hẽricꝰ.II.fit Imperator. li.4.c.27.
Hen.idẽ fundat eccleſiã Bãb. Ibi.c.28.
Hen.idẽ in comitẽ Flãdrię. Ibi.c.32.
Hen.idẽ mouit in Italiã. Ibidẽ.
Hen.idẽ zelotipię notatᷣ uitio. Ib.c.32.
Hen.idẽ mitit in Phriſios. Ibidẽ.
Hen.idẽ in Polonos ducit. Ibi.c.33.
Hen.idẽ colloquitᷣ regi Frãc. Ibi.c.35.

Henrici

Henrici.II.laudes. li.4.c.35.
Hẽricꝰ.III.Cõrado ſuccedit. Ibi.c.xl.
Hẽ.idẽ in Gallos & Bohęm. Ibi.c.41.
Hen.idẽ Romã cõtendit. Ibidẽ.
Hen.idẽ a Clemẽte.II. natione Germano Romę coronat̃. Ibidem.
Hen.idẽ Bremę male habet̃. Ibi.c.42.
Hen.idẽ dat ſucceſſorẽ filiũ. Ibi.c.45.
Hẽricũ.IIII.multi odio hñt. li.5.c.3.
Hen.idẽ audacẽ nũciũ mittit. Ibi.c.6.
Hen.idẽ ſimulat obediẽtiã. Ibidem.
Hen.eidem parat̃ deſtitutio. Ibi.c.7.
Hen.idẽ oppugnat Romã. Ibi.c.8.
Hen.idẽ triẽnio uexat Romã. Ibi.c.9.
Hen.idẽ in Rodolphũ Sueuũ. Ibi.c.7
Hen.idẽ ab antipapa coronat̃. Ibi.c.9.
Hen.eiuſdẽ tẽpora turbulẽta. Ibi.c.16
Henricꝰ.V.patri rebellat. Ibi.c.17.
Hen.idẽ parcit patri. Ibi.c.19.
Hen.IIII.ſpoliat̃ inſignibꝰ. Ibi.c.xx.
Hẽricꝰ.V.obſidet Coloniã. Ibi.c.22.
Hẽricꝰ.IIII.ſcribit principibꝰ. Ibidẽ.
Hẽrici eiuſdẽ exitꝰ & mors. Ibi.c.24.
Hẽrici.V.bellũ in Vngaros. Ibi.c.31.
Hẽ.idẽ in Romã graſſat̃. Ibi.c.31.&.32
Hen.idẽ cũ papa diſceptat. Ibi.c.33.
Hen.idẽ inuadit Saxoniã. Ibi.c.34.
Hen.eiuſdẽ bellũ in Frãciã. Ibi.c.45.
Hen.V.mors & ſepultura. Ibi.c.45.
Henricꝰ Caluus uir nobilis. li.6.c.5.
Henricꝰ Leo primus dux Saxonię iure ſuperat Albertũ. Ibi.c.15.
Hen.idẽ mouet in Sueuiã. Ibi.c.13.
Hen.idẽ urget epm̃ inueſtiẽdũ. Ibidẽ.
Hen.idẽ ſuperat Wãdalos. Ibi.c.19.
Hẽ.idẽ partit̃ ſuis Magnopolim. Ibi.
Hen.idẽ fit exoſus multis. Ibi.c.xx.
Hen.idẽ reſtituit Pribiſlaũ. Ibi.c.21.
Hen.idẽ oppugnat Saxones. Ibidẽ.
Hen.idẽ hoſtilia in Bremẽ. Ibi.c.23.
Hen.idẽ Wãdaliã illuſtrat eccl'ijs. Ibi.
Hen.idẽ Lubicã cõquirit. Ibi.c.26.
Hen.idẽ peregrinat̃ Ierl'm. Ibi.c.29.
Hẽ.eiuſdẽ ſucceſſus. Ibi per.4.cc.ſeq.
Hen.idẽ excuſat ſe a militia. Ibi.c.35.
Hen.eidẽ minat̃ Imperator. Ibi.c.36.
Hen.eidẽ infeſta fiũt omnia. Ibi.c.38.
Hen.idẽ deſtituit̃ per ſentẽtiã. Ibidẽ.
Hen.idẽ Adolphũ excludit. Ibi.c.41.
Hen.idẽ recõciliat̃ Impatori. Ibi.c.43.
Hen.idẽ occupat Holſatiã. li.7.c.2.
Hen.idẽ habuit pacẽ a rege. Ibi.c.3.
Henricus Leo morit̃. Ibi.c.8.
Henricus rex filiꝰ Friderici .I. archiepo Coloniẽſi ſe opponit. Ibi.cc.xl.
Hẽ.idẽ cõpeſcere nitit̃ Leonẽ. Ib.c.3.
Hẽricus Leonis filiꝰ uxorat̃. Ibi.c.6.
Hẽricꝰ.VI.Impator coronat̃. Ibi.c.3.
Hen.idẽ recipit Neapolim. Ibi.c.6.
Hen.idẽ crucem ſuſcipit. Ibi.c.9.
Hen.idem mutat ſententiã. Ibidẽ.
Hẽricꝰ Palatinꝰ fratri durus. Ibi.c.17.
Hen.idẽ deſerit fratrẽ Ottonẽ. Ibidẽ.
Hẽ.idẽ reddit Stadiũ ecclię. Ibi.c.xl.
Hẽricus Brũſwickcẽſis dux pro eccleſia oppugnat Phriſios. li.13.c.29.
Hẽricus rex in Brunſwicũ. li.7.c.xl.
Hen.idẽ deſtituit̃ & relegat̃. li.8.c.5.
Hen.idẽ iuſſu patris necat̃. Ibi.c.5.
Hẽricus Turingus eligit̃ rex. Ibi.c.13.
Hẽricꝰ Obotritꝰ in t̃rã ſanctã. Ib.c.30.
Hẽricꝰ Lutzẽburg.eligit̃ rex. li.9.c.1.
Hẽricus.VII.cõtendit Romã. Ibidẽ.
Hen.idẽ laboribus inuoluit̃. Ibi.c.2.
Hẽ.idẽ nobiles Vrbis inuitat. Ibi.c.3.
Hen.eiuſdẽ oratio ad Ro. Ibi.c.4.
Hen.idẽ in tumultu coronat̃. Ibidẽ.
Hen.idẽ fęcit filiũ regẽ Boh. Ibi.c.5.
Hen.idẽ p̃mit Florẽtinos & Lucẽſes, ac uocat Robertũ in iudiciũ. Ibi.c.7
Hẽ.idẽ morit̃ cũ ſignis ueneni. Ibidẽ.
Holſatię comites uindicãt ſe. Ibi.c.13.
Hẽricus Holſatꝰ in Phinnos. Ibi.c.23.
Hẽ.idẽ militat regi Anglię. Ibi.c.23.
Hen.eiuſdẽ ꝟtutes memorãt̃. Ib.c.24.
Hen.idẽ duxit uxorem. Ibi.c.32.
Hẽ.idẽ firmat pacta nuptiarꝝ. Ibi.c.33.
Henr.electꝰ Oſnaburg.redit. li.x.c.22
Hẽricus dux Brũſwici capit̃. Ibi.c.23.
Hẽrici ducis Luneb.ſęueritas. Ibi.c.4.
Hẽ.comes audit uocẽ angeli. Ibi.c.33.
Hẽricus Sleſwici dux ad regẽ. Ibi.c.6.
Hen.idẽ miſerabiliter perijt. Ibi.c.38.
Holſati Karoli p̃fęctos necãt. li.2.c.xl.
Holſati iterꝝ mouẽt in Karolũ. Ibi..18.
Holſatorꝝ primariꝰ Albion. Ibi.cc.19
Holſatię qui olim fuerint dñi. li.4.c.23.
Holſatia ab olim iuris Saxonũ. li.5.c.27
Holſatia quos habeat terminos. Ibidẽ.
Holſatię comes cõmouet regẽ. li.7.c.19.
Holſati extorres pręficiunt̃. Ibidẽ.
Holſati deliteſcũt in paluſtribꝰ. Ib.c.22.
Holſatię comites redeũt. li.8.c.15.
Holſatię Stormarię Wagrię t̃mini. Ibi.
Holſatię comites in regẽ. Ibi.c.17.
Holſatię comites incũt cõiugia. Ib.c.23

Holſatia

Holſati opponūt ſe regi. Ibi.c.27.in fi.
Holſati comites ī Thietmarſos. Ibi.c.33.
Holſati pulſi,ꝓfugiūt ad ducē. Ibi.c.37.
Holſati extorres in comites. Ibi.c.38.
Holſatię comitū linea ponit̄. Ibi.c.39.
Holſatię comites qui olim. li.9.c.9.
Holſatię comites cōtra inuicē. Ibidē.
Holſatoꝝ paludamēta cādida. Ibi.c.x.
Holſatię comites regē expellūt. Ibidē.
Holſati cędunt̄ a Danis. Ibi.c.13.in fi.
Holſatię comites ī urbes ſocias. Ib.c.17.
Holſatoꝝ in urbes bellū ſerpit. Ibidē.
Holſatię comitū ſepulchra. li.9.c.12.
Holſati opponūt ſe comitibꝰ. Ibi.c.27.
Holſatię com. ſoror deſpōdet̄. Ibi.c.32.
Holſati erexere pręſidiū. li.x.c.21.
Holſatia tutoribus mandat̄. Ibi.c.23.
Holſatoꝝ agmē uicit Danos. Ibi.c.30.
Holſatoꝝ ꝓceres deficiunt. Ibi.c.31.
Holſatię militaribꝰ fit ſolutio. li.12.c.26
Holſatia diuidit̄ inter fratres. Ibi.c.32.
Holſat̄. clades in Thietmarſia. li.13.c.25.
Hollādioꝝ bellū in Hāſam. li.xi.c 29.
Hollādia oppugnat̄ ab Imp. li.5.c.44.
Honouer opidū erigit̄. li.6.c.27.
Honouer tentat̄ per inſidias. li.9.c.xl.
Honouer furtim capi tentat̄. li.13.c.xx.
Horneborg arx euertit̄. li.8.c.5.
Hundingꝰ rex Saxonū antiquꝰ. li.1.c.4.
Huni ſunt origine Europęi. In ꝓœmio
Hunoꝝ pręliū in Catalaunicis. li.1.c.23
Huni in Pānonijs extincti. li.2.c.6.
Hunoꝝ terra mirabilit̄ ſepta. Ibidē.
Hunoꝝ bellū cōmemorat̄. Ibi.c.16.
Hymnꝰ Gloria laus cōponit̄ per epūm: qui ob hoc e carcere liberat̄. li.2.c.25.
IAcoba Hollandię comitis filia nuptias alternat. li.xi.c.12.
Acoba eadē nubit impari. Ibi.c.22.
Dolū Veneris Magdeb. li.2.c.12.
Idolū Saturni in Hartesborg. Ibidē.
Idolū Hāmonis in Hāburgo. Ibi.c.16.
Ieiunia Io. Bap. & Laurētij. li.4.c.35.
Imperatoꝝ Ro. catalogꝰ texit̄. li.3.c.3.
Imperatorē nō dignātur Italici ſcriptores niſi conſecratū a papa. li.3.c.4.
Imperatores dant ſucceſſores. Ibi.c.13.
Impialis Burgūdia ad Imperiū. li.4.c.37
Impator humiliat ſe H. Leoni. li.6.35.
Impatoris Cōſtantinopolitani literę ad Fridericū. I. & econtra. Ibi.c.37.
Imperiū iterū ecclesię rebellat. Ibi.c.50.
Imp. cur Aquiſgrani coronat̄. li.8.c.21.
Imperij uicariatꝰ dat̄ per papā. li.8.c.30.
Imperij uicarꝰ Steph. Colūna. li.9.c.15.
Imperator noſter Vngarię regē inuadit dum ille Turcū perſequit̄. li.12.c.28.
Inueſtiturę eccleſiaꝝ diſcordia. li.5.c.38.
Innocētij. III. lrę pro Ottone. li.7.c.24
Innocētij. IIII. cōciliū Lugd. li.8.c.12.
Inundationes in Hollandia. li.xi.c.8.
Infamia iniuſta de adulterio. Ibi.c.21.
Iohānes Holſatię comes turbat Lubicēſes, & turbatur ab eis. Ibi.c.24.&.25.
Io. dux Luneb. auxit ſalinā. Ibi.c.27.
Io. Teutonicꝰ gloſator decreti. Ibidē.
Iohānes. II. princeps Wagrię. Ibi.c.39.
Io. idē duxit relictā regis Dan. Ibi.c.xl.
Io. idē uarie iactat̄ a fortuna. Ibi.&.c.ſe.
Io. III. trāſegit cū Lubicēſibꝰ. li.9.c.9.
Io. comes deſerit fratrueles. Ibi.c.14.
Io. Idē paciſcit̄ cum rege. Ibi.c.27.
Io. marchio fortia facta egit. li.xi.c.14.
Io. comes de Hoya capitur. Ibi.c.31.
Ioppen obſident Saraceni. li.7.c.x.
Iringus ꝓditor dn̄i ſui perijt. li.1.c.28.
Irmenſul idolū Saxonū. li.2.c.9.
Italia cœpit creare Imperatores. li.6.c.1.
Itzeho creſcēte Stora defendit̄. li.7.c.22.
Itali nō credūt uiuere Imperatores quorum arma nō ſentiunt. li.8.c.19.
Iutia fuit Saxonū ante Chriſtū. li.1.c.1.
Iutiā amiſere Saxones in duello. Ibi.c.4
Iutij obſidēt arcē Gottorpe. li.9.c.xi.
Iudęi Mogūtię male habiti. li.5.c.14.
Iudęi mulctant̄ ob demerita. li.xi.c.7.
Iuliū Cæ. ſtruxiſſe arces fabula. li.1.c.25.
Iuſticię ſęuera exequutio. li.x.c.7.
KArolus Martelꝰ, Pipini pater conflictat̄ Saxonibꝰ. li.1.c.33.
Arlomānꝰ in Saxones. Ibidē.
Aroli magni genus. li.2.c.1.
Karolꝰ totis uiribꝰ in Saxones. Ibi.c.2.
Karoli ab initio principatus. Ibi.c.3.
Karolus tranſtulit Saxones. Ibi.c.4.
Karolus bis in acie cōflixit. Ibidē.
Karolus in Hunos bellū geſſit. Ibi.c.5.
Karoli opera in diuerſis locis. Ibi.c.7.
Karolꝰ foris fœlix, domi infœlix. Ibidē.
Karolꝰ ſuoꝝ expertꝰ cōiuratiōes. Ibidē.
Karoli quę corporea habitudo. Ibidē.
Karolus perdidicit bonas artes. Ibidē.
Karolus in aquis calidis natabat. Ibi.c.8.
Karolꝰ eleemoſynariꝰ pręcipuus. Ibidē
Karolus Leonē papā reſtituit. Ibi.c.18.
Karolus Romę fit Auguſtus. Ibidē.

Karolus patriū, uidelic & Germanicum ſermonē dilexit. li.2.c.8.
Karolꝰ religionis habuit curā. Ibi.c.9.
Karoli crebrę expeditiones in Sax. Ibi.
Karolus euocatis Saxonū & Wādalorum primoribꝰ fœdera ſanxit. Ibi.c.12.
Karolus ſubuertit idolū Magdeb. Ibidē
Karolū adeūt Huni & Dani. Ibi.c.13.
Karolꝰ 4. millia Saxonū necauit. Ibidē.
Karolus euocauit Widekindū. Ibidē.
Karolus Bremēn eccleſiā erexit. Ibi.c.14.
Karolus fecit pontē per Albim. Ibi.c.16.
Karolꝰ etiā alios ēpatus fundauit. Ibidē.
Karolus Danubiū & Renū tentauit ſimul iungere. Ibi.c.17.
Karolꝰ Karoli filꝰ in Bohœm. Ibi.c.19.
Karolꝰ dat Hāburgo ſacerdotē. Ibi.c.xx.
Karolus ſepelit̄ Aquiſgrani. Ibidē.
Karoli nō eſſē Speculū Saxonū. Ib.c.21.
Karolus Caluus Impator. Ibi.c.xxx.
Karolꝰ. III. Craſſus Impator. Ibi.c.22.
Karolinā ſtirpem imperantē uide ſuis gradibus numerari. Ibi.c.33.
Karolus. IIII. eligit̄ in regē. li.9.c.26.
Karolus idē creat principes Magnopolenſes in duces. Ibi.c.27.
Karolus idē Romę conſecrat̄. Ibi.c.29.
Karolus idē edidit aureā bullā. Ibidē.
Karolus idē uenit Auinionē. Ibi.c.33.
Karolꝰ idē cū exercitu in Italiā. Ib.c.35
Karolꝰ idē ſupat Auſtrię ducē. Ibi.c.37
Karolus idē uenit Lubicā. li.x.c.1.
Karolus idē perfęcit, ut filius eius ſe uiuo rex Romanoꝝ crearetur. Ibi.c.3.
Karolꝰ idē uēdidit urbes impiales. Ibi.
Karolꝰ dux expugnat Leodiū. li.12.c.8.
Karolo eidē naſcit̄ nouū bellū. Ibi.c.13.
Karolus idē occurrit regi Anglię. Ibi.
Karolo eidē fatalis hora inſtat. Ib.c.15.
Karoli filia rebus pręfuit. Ibi.c.17.
Karoli relicta cōtendit pro nepote obtinere regnum Anglię. li.13.c.6.
Karolꝰ dux Gelrię remittit̄. Ibi.c.xi.
Kanutꝰ rex cū Cōrado i Italiā. li.4.c.38.
Kanutꝰ rex Lubicā ingredit̄. li.7.c.21.
LAdiſlaus Alberti Impatoris filius ueneno perijt. li.xi.c.33.
Lapis ingēs cecidit e teſtudine chori Colonię. Ibi.c.25.
Leo inuitat Karolū Romā. li.2.c.18.
Leo uenit in Saxoniā ad Karolū. Ibidē.
Leo. VIII. ſede deturbat̄. li.4.c.13.
Leo. VIIII. in Germaniā. li.4.c.43.
Leo papa. VIIII. declarauit Ratiſponę eſſe corpus ſancti Dionyſij. li.4.c.43.
Leo Mogūtię innodat cēſuris. Ib.c.45
Leo. VIII. reddit impio dona. li.4.c.x.
Lingua Saxonū ſyncere Germanica eſt nō illa qua Germani alti utūt̄. li.1.c.1.
Limites utriuſq; Saxonię quiꝰ Ibidē.
Linea regū Frācię cōmemorat̄. li.3.c.5.
Liemarꝰ archiēps Bremēn capit̄. li.5.c.12
Liuonię arx ſubuertit̄ ꝑ hoſtes. li.8.c.4.
Linea Saxonię ducū. li.9.c.19.
Linow arx furum ſubuertit̄. Ibi.c.27.
Longobardi in Italiā uocati duxerūt ſecum Saxones. li.1.c.19.
Lōgobardoꝝ regni ſubuerſio. li.2.c.1.
Lotharius Imp. fit monachus. li.2.c.28.
Lotharingia armat Imp. hoſtes. li.3.c.16
Lotharingia defendit̄ a Frācis. Ibi.c.19.
Lotharingię regni uaria noīa. li.4.c.18.
Lotharꝰ rex Frācię mouet bellū. Ibidē.
Lotharius renūciat Lotharingię. Ibidē.
Lotharingia iterū in Impatorē. Ibi.c.42
Lotharingię dux rebellat Imp. Ibi.c.45
Lotharꝰ oppugnat Bohœmiā. li.6.c.2
Lotharꝰ Saxo Impator in Italiā. Ibidē.
Lotharꝰ idē in Danos uindex. Ibi.c.3.
Lotharꝰ idē dat genero Saxoniā. Ib.c.7
Lotharꝰ idē expugnat Normānū. Ibi.
Lotharius idē monaſteriū monialiū aſſignauit uiris & dotauit. Ibidē.
Logica capit̄ per rhetoricā. li.9.c.33.
Louēborg arcē cępit. H. Leo. li.7.c.2.
Louēborg obſedit Bernardꝰ dux. Ib.c.5
Louēborg reddit̄ Alberto duci. Ib.c.41
Louēborg capit̄ ab Adolpho. Ibi.c.18.
Lubica uetus uaſtat̄ a Rugianis. li.6.c.9
Lubicēſes redimūt teloneū. Ibi.c.53.
Lubicā deditā recępit. H. Leo. li.7.c.2.
Lubica ſe dedidit duci Sleſwici. Ibi.c.19
Lubicēſes agūt de ſua libertate. Ibi.c.41.
Lubicēſes cōponūt Holſatos. li.8.c.57.
Lubicēſes faciūt defenſorē regē Dan. Ibi
Lubicēſes eliciunt̄ & cadūt. Ibidē. ad fi.
Lubicēſes bellū ſuſtinēt. li.9.c.18.
Lubic. eiecto ſenatu graſſant̄. li.x.c.25.
Lubicēſes pecuniā mutuo datam nouo more expediunt. li.12.c.7.
Ludgerꝰ & Willehadꝰ apoſtoli. li.2.c.14
Ludouicus Pius ſuccedit patri. Ibi.c.25.
Ludo. idē ſtruxit abbatiā Corbeię. Ibi.
Lud. idē cōcordauit regios iuuenes. Ibi.
Lud. idē ſenſit ſuoꝝ cōiurationē. Ibidē
Lud. eiuſdē filij int̄ ſe digladiāt̄. Ib.c.27
Ludouicus

Ludouicus Ludouici Imperatoris fili-
us ſuccedit in Germania. li.2.c.27.
Lud.idē certat de Lotharingia.Ib.c.28
Ludouicꝰ II.lotharij filiꝰ Impator.Ibi.
Ludouicꝰ.III.cognoīe Balbꝰ.Ibi.c.32.
Ludolphꝰdux e Wede.ſtirpe.li.2.c.29
Ludolphꝰ rebellat Ottoni prī. li.4.c.4
Lud.idē fit dux,& creat̄ rex. li.3.c.24.
Lud.idē a patre ueniā petit. li.4.c.5.
Ludolphus marchio Saxonię defendi
tur a Cōrado Imperatore. Ibi.c.36.
Lud.idē inſtituit collegiū.s.Blaſij.Ibi
Luderi comitis uxor Emma. Ibi.c.29.
Luderꝰ idē obtinuit ducatū. li.5.c.25.
Luderꝰ oppugnat Monaſter̄. Ibi.c.41.
Luderꝰ idē quō ad Imperiū: li.6.c.1.
Lumbardia tota conquaſſat̄. li.8.c.6.
Ludouicꝰ ſuperat Fridericū. li.9.c.8.
Lud.idē Romę male coronat̄.Ibi.c.15.
Lud.idē multa Frācfor.ſtatuit. Ibidē.
Ludouicus marchio Imperatoris filius
raptu quęrit coniugē. Ibi.c.16.
Lud.idē dat Lubicēſibꝰ auxilia.Ib.c.18
Ludouicꝰ Imp.tentat̄ deſtitui.Ibi.c.22
Lud.idē ueneno cōcubinę perijt. Ibi.
Ludouicus marchio Karolo antiquus
hoſtis ſe opponit. Ibi.c.26.
Ludo.rex Frāc.ducit uxorē.li.3.c.xx.
Ludouicꝰ idē inuitat Ottonem Impe-
ratorem in Normānos. li.3.c.21.
Ludouicꝰ archiepſ miſere perit.li.x.c.5
Luneburgēſes duces in urbes.li.x.c.18
Luneburgeñ.uectigal fruſtra.li.12.c.7.
Lrę papales in fauorē Imperij.li.4.c.x.
Linea comitū Stadenſiū. li.6.c.6.

MAccedones non poterāt ori-
ginē pręſtare Sax. In.pœ.
Magdeburgū,Halberſtadiū
& alij ſoli Wādal. li.1.c.1.
Magdeburgū inſtauratur. li.3.c.34.
Magdeburgū trāſſert̄ epatus. Ibi.c.15.
Magi ſancti quō Coloniā. li.6.c.24.
Magdeburgēſis eccleſia ditat̄.Ibi.c.27.
Magdeb.eccleſię digladiatio. li.8.c.32.
Magdeburg.excludūt clerꝫ. li.x.c.xx.
Magdeburg.diſſidēt ab epo.li.xi.c.xx
Magdeb.utroqꝫ gladio feriunt̄.Ib.c.22
Magdeburgēſiū bellū cōponit̄.Ibi.c.25
Magdeb.religioſi pōtifices. li.12.c.5.
Magdeburgenſis archiepus oppugnat
latrocinantes. Ibi.c.7.
Magnꝰ Ordulphi filꝰ morit̄. li.5.c.25.
Magnꝰ rex Suecię grauis Lub.li.9.c.18
Magnus dux Brūſwici Magni filꝰ gu
bernat Luneburgū. Ibi.c.36.
Magnꝰ idē amittit ducatū Luneb. Ibi.
Magnus idē cadit in pręlio. Ibi.c.39.
Magnus dux inferioris Saxonię Hade
leriam tentauit. li.13.c.25.
Magnopoleñ pauci in multos.li.8.c.31
Magnopolis dñi fiūt duces. li.9.c.22.
Magnopolēſes duces arcē Nouam do-
mum in Prigniſſa capiūt. li.xi.c.27.
Maleficijs excitat̄ tēpeſtas. li.
Marchia olim Wādalici ſoli. li.1.c.1.
Marchiones creauit Hēricꝰ.I. li.3.c.9.
Marchionū bellū cū Turing.li.4.c.44
Marchio Otto in Magdeb. li.8.c.xx.
Marchio Brādeburgi capit̄. Ibi.c.32.
Marchio punit oratorē ſuū. li.9.c.8.
Marchiā habēt dñi Morauię. li.x.c.15.
Marchiones Morauię diſſidēt.Ibi.c.15
Marchia Brād.mutat dños. Ibi.c.16.
Marchio.F.odit graſſatores. li.xi.c.4.
Marchio cōtrahit affinitatē. Ibi.c.x.
Marchio in duces Stetinēſes. Ibi.c.13.
Marchio Miſnēſis acceptat tuitionem
eccleſię Magdeburgēſis. Ibi.c.25.
Marcomānis affuere Saxones. li.1.c.15
Margareta regina ducē creat. li.x.c.9.
Mar.eadē uult redire ad ducatū.Ib.c.23
Mathildis comitiſſę mētio. li.5.c.8.
Mathildis eadē uincit̄ & diuortiat̄. Ibi
Mathildim capit uxorē dux. Ibi.c.12.
Mathildis cuias fuerit oſtēdit̄.Ibi.c.13.
Matthias Vngarię rex morit̄.li.13.c.17
Maximilianꝰ ducit uxorē. li.12.c.19.
Maximilianus uincit Frācos. Ibi.c.21.
Maximiliani cōiunx obijt. Ibi.c.29.
Maximilianꝰ in Flādriā bellat̄. Ibi.c.35
Maximilianꝰ filiū recuperat. Ibi.c.37.
Maximilianꝰ creat̄ rex Ro. li.13.c.1.
Maximiliano aduerſa omnia. Ibi.c.6.
Maximilianꝰ de nouis nuptijs.Ibi.c.15.
Mersburgi arcē ſcribūt Galli in ripa fu
iſſe Lupię amnis. li.2.c.xi.
Megedeborg,nūc Magdeburgū.Ib.c.12
Mediolani vicecomites creſcūt.li.9.c.1.
Mediolani tumultus orit̄. Ibidē.
Mercatores Hanſę migrant. li.9.c.28.
Meldorp Thietmarſorꝫ capit̄.li.x.c.21.
Mercatores Germani patiunt̄.li.xi.c.3.
Mediolanū in ius Gallorꝫ. li.13.c.22.
Miſna & magna pars Turingię ſub Hē
rico.I.paruit Saxonibus. li.3.c.12.
Milleſimꝰ a Chriſto ſub Ot.iij.li.4.c.26
Militares

Militares de Aſſeborg patiunt̃.li.8.c.21.
Miles Danicus periurus. li.9.c.25.
Militares Holſatię in dños. Ibi.c.27.
Mindēſes eijciūt conſulatū. li.x.c.24.
Mindēſis epus belligerat̃. li.12.c.9.
Mogūtin⁹ archieps male fid⁹. li.3.c.xx
Mogūtinus archieps in ſua ſede cōtra papā preſentē ſe defendit. li.4.c.45.
Mogūtia oppugnari tentat̃. li.5.c.18.
Mogūtię cōuentus indicit̃. Ibi.c.19.
Mogūtię archieps opprimit̃. li.6.c.18.
Mogūtię duo electi cōtēdūt. li.x.c.2.
Mogūtia inſigni clade afficit̃. li.12.c.1.
Monachis orit̃ aduerſitas. li.3.c.22.
Monaſterieſis ſub uocabulo Mimigar gardēſis per Karolū fundat̃. li.2.c.16.
Monaſterieſis eccleſia flagrat. li.5.c.41
Monaſterieſis eps in trā ſactā. li.7.c.1.
Monaſterieſis eps eijcit e ſuo dominio comites de Zolms. li.x.c.25.
Monaſterieñ.de epo laborāt.li.xi.c.36
Monaſterieſis eps ꝑ Impio. li.12.c.13.
Moneta noua in Victoria. li.8.c.18.
Muſcarꝫ infinita multitudo. li.5.c.13.
Muſcouię regina ꝑ Lubicā. li.12.c.x.
Muſcouita Nouguardiā capit. Ib.c.16.

N
Anſeium ſępe alternat inter dominos ſuos. li.12.c.15.
Anſeiū illuſtrat̃ morte & ſepulchro Karoli Burg. Ibi.
Neutralitas i Germania orit̃.li.xi.c.29
Nicolaus Lēbeke uir inſignis. li.9.c.25
Nicolaus comes uix elabit̃. Ibi.c.31.
Nicolai eiuſdē induſtria. li.x.c.9.
Nicolaus idē pugnat fœlicit̃. Ibi.c.x.
Nicolaus idē honeſtatu dedit⁹. Ibi.c.17
Nurēbergę dñs fit marchio. li.xi.c.1.
Nordalbingię dñi qui ſint. li.7.c.xl.
Nurēbergę burgraui⁹ in ſuos.li.xi.c.32
Noua urbs apud Parmā. li.8.c.13.
Nouę res in Noua urbe. Ibidē.
Nuſſia oppugnat̃ a Karolo. li.12.c.12.

O
Do Cāpaniæ Gallicæ comes repetit Burgūdiā.li.4.c.xl.
Fficiū diuinū.CCC.apoſtatę utriuſqꝫ ſex⁹ canūt. li.4.c.38
Origo Saxonū unde ſit. In procemio.
Opera ꝑ Karolū magnū facta.li.2.c.7.
Ordulph⁹ Bernhardi fili⁹ dux. li.5.c.2.
Oratores ad papā miſſi capiūt̃.Ibi.c.21.
Ordo crucegladiatorꝫ ceſſat. li.7.c.14.
Oſtphali & Weſtphali unde. li.2.c.2.
Oſnaburgi ſtatuit̃ epatus. li.2.c.xi.
Oſnaburgenſes ſuſtinuere bellū in comitem de Tekenborg. li.x.c.7.
Oſnab.Heruordeñ.cōfictāt̃.li.xi.c.17.
Oſnaburg.ꝑpellūt epm ſuū. Ibi.c.31.
Otto dux poſt fratres dñat̃. li.2.c.32.
Otto idē ducit filiā Impatoris. Ibi.c.33.
Otto idē recuſat Imperiū oblatū. Ibi.
Otto.I.Aquiſgrani coronat̃. li.3.c.14.
Ottoni eidē principes rebellāt.Ibi.c.15.
Otto idē impetrat uictoriā. Ibi.c.17.
Otto idē obſidet Briſacū opidū.Ib.c.18
Ottonis eiuſdē animi cōſtantia. Ibidē.
Ottonis.I.inſignis uictoria. Ibi.c.19.
Otto idē donat Lotharingiā. Ibi.c.22.
Ottonis.I.expeditio in Daniā.Ibi.c.25
Ottonia inſula ab Ottone denoiat̃.Ibi.
Otto.I.fundauit tres epatus. Ibi.c.26.
Otto idē uocatur in Italiā. li.4.c.1.
Otto idē ducit ſecūdā uxorē. Ibi.c.3.
Otto idē cōfligat̃ Vngaris.Ib.c 5.&.6.
Otto.I.carcerat epm Halberſt.Ibi.c.7.
Otto idē iteꝝ in Italiā uocat̃. Ibi.c.8.
Otto idē Romę fit Imperator. Ibi.c.9.
Otto idē recuperat impꝫ iura.Ibi.c.xi.
Otto idē reſtituit Leonē papā. Ibi.c.12
Otto idē creat nouū Sax.ducē.Ibi.c.15.
Otto idē ſęuerus in Romanos. Ibidē.
Otto.I.in Gręcos & Saracenos.Ibidē.
Otto.I.morit̃ oīa bene ſtatuēs. Ibi.c.17
Otto.II.Impator in Wādalos.Ibi.c.18
Otto.II.expellit̃ Aquiſgrano. Ibidē.
Otto idē in Bohœmū ob raptū. Ib.c.19
Otto idē reliquias diui Stephani attulit ex Italia in Halberſtadiū. Ibidē.
Otto idē uicit Wandalos. Ibidē.
Otto idē uincit̃ a Gręcis. Ibi.c.xx.
Otto.II.morit̃ Romę āno.X.imp.Ibi
Ottonis.II.ſucceſſio difficultat̃.Ibi.c.21
Otto.III.adhuc puer ſuccedit. Ibi.c.22.
Otto.idē ſedit in Wildeshuſen.Ib.c.23
Otto idē creat Greg.V.papā.Ibi.c.24.
Otto idē in cōiugē ſęuer⁹ ultor.Ib.c.26
Otto.III.uenenat⁹ morit̃ Romę.Ibidē
Otto Bauarię dux deſtituit̃. li.5.c.3.
Otto idē cur Bauaria extrudit̃. Ibi.c.4.
Ottonis eiuſdē genus receſet̃. Ibi.c.15.
Otto quis ex qā Albert⁹ marchio.Ib.c.25
Otto Bāb.eps ad Pomeranos.Ib.c.44.
Otto.IIII.cōpetitor Philippi.li.7.c.15
Otto idē donauit Turingo urbes Molhuſen & Northuſen. Ibi.c.16.
Ottoni eidē rebellat archieps Colonienſis ſuaſione comitis Iulię. Ibi.c.23.
Ottoni

Ottoni.4.ſubit Inno.III. li.7.c.25.
Otto idē cęſo Philippo eligitᷣ. Ibi.c.29.
Ottonis eiuſdē oratio. Ibi.c.xxx.
Ottoni eidē deſpōdetᷣ puella. Ibi.c.31.
Otto idē ꝓficiſcitᷣ in Italiā. Ibidem.
Otto idē Romę coronatᷣ. Ibi.c.32.
Otto idē deſtituitᷣ Imperio,& in eius lo
cū ſurrogatᷣ Fridericus.II. Ibi.c.34.
Otto idē uincitᷣ per Gallū. Ibi.c.35.
Otto idē obſedit Hamburgū. Ibi.c.36.
Otto idē animo cōtrito moritᷣ. Ibi.c.37.
Otto Luneb.carcere laxatᷣ. li.8.c.4.
Otto idē fit dux Mogūtię. Ibi.c.5.
Otto idē obſedit Bremā. Ibidem.
Ottoni eidē ſuccedit Wilhelm⁹.Ib.c.34.
Otto dux diripit Honouer. Ibi.c.35.
Otto regis Danoꝝ fili⁹ capitᷣ. li.9.c.xi.
Otto de Leyna capit Aluelde. Ibi.c.34.
Otto idē oppugnat Gottingen.li.x.c.7
Ottoni eidē ſuccedit diſſimilis. Ibi.c.16.
Otto dux Brūſwici in Italia donatᷣ prin
cipatu Tarentino. Ibi.c.xi.
Otto cpūs ampliat ditionē. Ibi.c.25.
Otto dux oppugnat Widela.li.xi.c.15.
Otto dux Luneb.in militares.li.12.c.5.
PActa fœdera inter Maximilia-
nū & regē Frācię. li.12.c.29.
PAdeburnā in Sax.Karolus Ma
gn⁹ frequēter accedit.li.2.c.xi
Padeburnę aurea crux undeᷣ li.4.c.19.
Papa& Frācię ſe mutuo ꝓuchūt.li.1.c.34
Pānoniā apprehēdūt Vngari.li.2.c.33.
Papa reddit Imperio quę ad ipſum Im-
perium olim pertinebant. li.4.c.x.
Papam petunt Ro.ab Imp. Ibi.c.42.
Papa pręſidet ſynodo Mogūtię. Ib.c.43
Papa deponi male tentatᷣ. li.5.c.5.
Papa a cœtu Imperij deſtituitur.Ibi.c.8.
Papa fruſtra Ratiſponę expectatᷣ.Ib.c.30
Papę & Frid.I.cōfabulatio. li.6.c.16.
Papa uadit obuiā Ottoni.IIII.li.7.c.31.
Papa eundē Ot.excōmunicat. Ibi.c.33.
Papa profeſſione Minor moriturus dat
perpetuo ſucceſſores. li.8.c.35.
Papa Lud.Imp.perſequitur. li.9.c.14.
Papa deliberat uelle migrare. Ibi.c.33.
Papa fruſtra ſollicitat decimā. li.x.c.2.
Papatus patitᷣ graue ſchiſma. Ibi.c.4.
Paulus.II.in Turcos conatur.li.12.c.7.
Parma cingitur obſidione. li.8.c.13.
Partiū ſtudia cōtribuūt bello. Ibidem.
Perſaꝝ regis legati ad Karolū. li.2.c.19.
Peregrinoꝝ in tra.s.ſucceſſus.li.7.c.xi
Philipp⁹ Aquiſgrani coronatᷣ.li.7.c.23.
Philippus perſequitᷣ Ottonē. Ibi.c.26.
Philippus miſerabiliter cęditᷣ. Ibi.c.28.
Phriſij pauci cędūt multos. li.4.c.32.
Phriſij cędūt Hen.Craſſū Baua.li.5.c.15
Phriſię comitat⁹ donatᷣ eccleſię.li.4.c.42
Phriſiā inuaſit Henricus Leo. li.6.c.18.
Phriſij cędūt Wil.regē.Ro. li.8.c.19.
Phriſij ſine cauſa ꝑimūt militē.li.x.c.14.
Phriſij ad Eidorā ęre mulctātᷣ. Ibi.c.18.
Phriſiā Alber.dux ſubiugauit.li.13.c.23
Phriſios eccleſiæ Bremēſi ſubditos,male
parētes,oppugnat Hē.dux. Ibi.c.29.
Picti gens Scythica oppreſſit Scotos &
Scoti Britones. li.1.c.18.
Pipinus in Saxones. Ibi.c.34.in fi.
Pipin⁹ Venetiaꝝ urbē ſubęgit.li.2.c.20
Pius indicit cōciliū Mātuę. li.12.c.1.
Plini⁹ & Tacitus extāt laceri. li.1.c.16.
Polonus regi Vngarię militās oſtendit
plus ꝙ uirilē animū. li.9.c.24.
Principes Saxonię enumerātᷣ. li.5.c.4.
Pribiſlaus uaſtat Zegeberge. li.6.c.9.
Principū reſponſio ſuper conſultatione
Ottonis.IIII.de nuptijs. li.7.c.31.
Prigniſſę militares doluerūt. li.xi.c.x.
Prinllauiā occupāt Stetinēſes.Ibi.c.14.
Prodigia multa uiſa li.5.c.39.&.xl.
Prīcipes Saxonię ex Hermāno.Ib.c.26
Proditionis iuſta pręmia. li.x.c.16.
Prodigiū,pluit ſanguine. li.12.c.5.
QVernhamelen fuit patria Vi-
celino epiſcopo. li.5.c.29.
QVedelinborg opidū ab Henri
co.I.fundatᷣ. li.3.c.12.
QVedel.eneruatᷣ.li.12.c.16
RAbodus Phriſioꝝ dux bapti
ſand⁹ retraxit pedē.li.2.c.26.
RAceburgi arx dedita fuit ad
manus H.Leonis.li.6.c.42.
Ratiſponę ciues proditores. li.5.c.18.
Ratiſpona obſidetᷣ & capitᷣ. li.4.c.4.
Regnū Frācię transfertur. li.1.c.33.
Reges,non Imperatores uocant Italici
qui Romę nō cęperūt coronā.li.3.c.3
Reges Armenię & Cypri coronantᷣ au
thoritate Imperiali. li.7.c.12.
Reges Siciliæ quare ſe uocāt etiā reges
Ieruſalem. Ibi.c.39.
Reges Romanorū duo externi electi,
nil pręclarū egerunt. li.8.c.22.
Reges duo colloquuntᷣ. li.12.c.14.
Reginę Danoꝝ machinatio, li.x.c.27.

Regina moritur in mari. li.x.c.33.
Regni Anglię tumultus. li.13.c.2.
Reginbert⁹ cōfligit Danis. li.3.c.3.ī fi.
Rex Anglus Saxo Romā. li.c.32.
Rex indicit curiā Bardewici. li.7.c.38.
Rex Danię captus laxatur. li.8.c.27.
Riga ciuitas munitur. li.7.c.14.
Robertus fit rex Franciæ. li.3.c.5.
Robert⁹ dux eligit̃ rex Ro. li.x.c.19.
Robertus archiep̄s capitur. li.12.c.22.
Robertus Guiſcardus Romā. li.5.c.x.
Rodēborg occupat Hē.dux. li.x.c.19.
Rodulph⁹ Burgūd⁹ in Italiā. li.4.c.2.
Rodulph⁹ comes fit Impator. li.8.c.30.
Rodulphus idē inſigniter coronat̃, uidenť miracula in aere. Ibidem.
Rod. idē Erphordiā cōpeſcit. li.8.c.34.
Rodul. dux in legatiōe perit. li.xi.c.3.
Rodulph⁹ Burgūdiæ rex regnū Impio ſubmittere intendit. li.4.c.32.
Romæ colligit̃ cenſus. li.5.c.5.
Romę Septiſoliū expugnatur. Ibi.c.9.
Roma deformatur incendio. Ibi.c.x.
Romana ſynodus de regalib⁹. li.5.c.38.
Rom. Eugenio papę infeſti. li.xi.c.25.
Roma redit Chriſtiernus rex. li.12.c.12
Romanoꝝ rex Maximilianus Brugis periclitat̃, capitur & detinet̃. li.13.c.9.
Ruſſi a Polonis oppugnant̃. li.4.c.33.
Rugiani ducūt in Lubicā. li.6.c.3.
Ruſſoꝝ regis filia Impatrix. li.5.c.12.
SAraceni Hiſpaniam occupātes imminebāt Gallis. li.1.c.33.
SAlingſtede, nūc Oſterwick primus in Sax. ep̄atus. li.2.c.12.
Saracenoꝝ miſerabilis oratio. li.7.c.12.
Saracenos dilexit Frid. II. li.8.c.x.
Saxonū fabuloſa origo. In prooemio.
Saxones ante Chriſtū in patria. Ibidē.
Saxonū originis tres opiniones. Ibi.
Saxonię utriuſq; limites. li.1.c.1.
Saxonię maior pars ex Wādalis. Ibidē
Saxonib⁹ rex fuit ante Chriſtū. Ib.c.2.
Saxonibus cū Phinnis foedus. Ibidē.
Saxones non poſſunt fugari. Ibi.c.5.
Saxonū ſuperba legatio. Ibi.c.6.
Saxonib⁹ ſemper infoelix ſucceſſus in nuptijs Aquilonarium. Ibi.c.14.
Saxones tēpore Diocletiani. Ibi.c.16.
Saxones Angli in Britaniā. Ibi.c.xx.
Saxonū tria genera in Britaniā. Ibidē.
Saxones Britones ſibi ſubdūt. Ibidē.
Saxones pugnarūt in Attilā. Ibi.c.23.
Saxonū uetus pugna. Ibi.c.24.
Saxōes cū Frācis in Turingos. Ib.c.17
Saxōes in Italiā cū Lōgobard. Ib.c.29.
Saxonib⁹ in Italia facile ſurrepſit faſtidium alieni Imperij. Ibi.c.xxx.
Saxones redierūt ex Italia. Ibidē.
Saxonibus laxat̃ tributū. Ibi.c.32.
Saxonibus indicit̃ tributū. Ibi.c.34.
Saxones pulſi pellūt Wādalos. li.2.c.2
Saxones oppugnāt Fritzlariā. Ibi.c.x.
Saxonū multitudo baptiſat̃. Ibi.c.xi.
Saxones Tranſalbini, qui nūc Holſati, trāsferunt̃ in Galliam. Ibi.c.19.
Saxonię partitio in multa. li.4.c.36.
Saxones in Wādalos. li.5.c.1.
Saxonię principes enumerāt̃. Ibi.c.4.
Saxonia tota cōſpirat in regē. Ibidē.
Saxones decepti uincunt̃. Ibi.c.5.
Saxones & Sueui erigūt regē. Ibi.c.xi
Saxoniā aſſeqt̃ Ludci⁹ comes. Ibi.c.25.
Saxonię moderna inſignia unde. Ibidē
Saxon. uictores erigūt tropheū. Ib.c.26
Saxonū uictoria in Normānos. li.6.c.5
Saxoniæ duo cōpetitores. Ibi.c.7.
Saxonię dn̄i in Wādalos. Ibi.c.12.
Saxonię ducat⁹ deſtituto H. Leone donat̃ Bernhardo de Ancholt. Ibi.c.38.
Saxonū ſanguine orti Imperatores per CCCL. annos. li.8.c.18.
Saxones pro Bohoemis. Ibi.c.xx.
Saxonię ducū multoꝝ mētio. li.9.c.5.
Saxonię ducū linea. Ibi.c.19.
Saxonię duces bella inter ſe. Ibi.c.xx.
Saxonię principes edicūt itineris ſecuritatē per prouinciam. li.x.c.6.
Saxonię principes foed⁹ ineūt. Ibi.c.16.
Saxoniæ principū ſecularium & eccleſiaſticoꝝ grauiſſimū bellū. li.xi.c.8.
Saxonię inferioris duces renouāt proteſtationes ſuper electoratu. Ibi.c.x.
Scanię piſcatores capiunt̃. li.9.c.18.
Schiſma excitat Hen. IIII. li.5.c.5.
Siwanus Saxonū princeps. li.1.c.14.
Siborch arx Weſtphalię capit̃. li.2.c.2.
Simulachrū in Corbeia reperit̃. Ibi.c.9
Simulachrū Martis deſcribit̃. Ibidem.
Sigiſmūdo regi tēdunt̃ inſidię ad mortem in Vngaria. li.x.c.8.
Sigiſmūdus idē fit rex Ro. Ibi.c.29.
Sigiſmūdus rex tulit ſententiā pro rege Danoꝝ cōtra duces Sleſwici. Ibi.c.30.
Sigiſ. idē intēdit reformatiōi. li.xi.c.1.
Sigiſ. idē in Italiā pro corona. Ibi.c.19.

Sigiſmundus

Sigiſ.intēdit reformationi. li.xi.c.25.
Sleſwici ciuitas munita. li.6.c.4.
Sleſwicū & Gottorpe obſidet̃.l.x.c.32.
Spielbergi comes attenuat̃. li.xi.c.9.
Spielbergi comes interijt. Ibi.c.24.
Stadiū uidit duellū regum. li.i.c.4.
Stadēſi comitatui quid iuris? li.6.c.5.
Stadenſiū nobiliū linea. Ibi.c.6.
Stadēſis comitatꝰ cōtrouerſia. Ibi.c.xi.
Stadēſis comitatꝰ recuperat̃. Ibi.c.43.
Stadē.comitatꝰ uaria iactatio.li.7.c.xl.
Starcaterꝰ pugil uicit Saxonē.li.1.c.xi.
Stedingi impugnāt Bremēſes.li.7.c.36
Stendalia luit poenas. li.13.c.14.
Stormaria, Holſatia, & Wagria quos terminos habeant. li.8.c.15.
Sueui tranſlati in deſerta loca. li.i.c.29.
Sueuię pars dat̃ Burgūdo. li.3.c.6.
Sueui Alemāni a fluuio. li.4.c.38.
Sueuię ducatꝰ olim iactabat̃. li.5.c.2.
Swertingus Saxonū rex Danoꝝ regē ſecum cōcremauit. li.i.c.12.
Switēſes Heluetios nuncupatos ſenſit Karolꝰ Burgūdus eſſe uiros.li.13.c.15.
Switēſiū belliū cū Maximilia.li.13.c.22.
Superbia Galloꝝ reprimit̃. li.3.c.23.
Suſatū recedit ab eccleſia. li.xi.c.31.
TAciti Cornelij fidele teſtimonitū de Germanis. In poemi.
TAcitus, Ptolemaeus, Beroſus cōcordāt de Germanis. Ibi.
Tamerlanes mirāda facit. li.x.c.xx.
Tartari populāt̃ prouincias. li.8.c.8.
Tartari Cingeii uocati, apparuere primo anno, MCCCCXVII. li.xi.c.2
Taſſilo dux proturbat̃ ducatu. li.i.c.34.
Terram ſanctā diuerſo itinere agmina Chriſtiana petunt. li.7.c.9.
Theutanes Germanoꝝ pater. In pœ.
Theutones cū Cimbris, Saxōes.li.i.c.9
Theutonici recuſant papatū. li.4.c.42.
Theutonicae militię magiſter cū exercitu in terram ſanctam. li.8.c.3.
Thietmarſi liber populus. li.5.c.27.
Thietmarſi dn̄os oppreſſerunt.li.6.c.6.
Thietmarſi occidūt comitem.Ibi.c.xi.
Thietmarſia fluctuat. Ibi.c.45.
Thietmarſos cogit archiep̄s. Ibi.c.53.
Thietmarſi ſe ſubmittunt ep̄o Sleſwicēſi Waldemaro. Ibidē ad finē.
Thietmarſi tumultū faciunt. Ibi.c.xx.
Thietmarſi ſtudent Iohāni Wagrię comiti in fratrueles. li.9.c.9.
Thietmarſi oppugnant̃. Ibidē.
Thietmar.perpetua paleſtra. li.x.c.x.
Thietmarſi ſuperāt̃ a comite. Ibidē.
Thietmarſi puocāt Holſatos. Ibi.c.21.
Thiet.opprimūt ducē & ſuos.Ibi.c.22.
Thietmarſi fœdera uiolant. Ibi.c.34.
Thietmarſi regi inclinabāt. Ibi.c.37.
Thietmarſi qui ab origine? li.xi.c.6.
Thietmarſi Hāburgēſibus obluctāt̃ ob frugū deuectionē. Ibi.c.17.
Thietmarſis malū domeſticū. Ibi.c.23.
Thietmarſis iterū idē malū. Ibi.26.
Thietmarſi impetunt̃ per regē Danoꝝ in uim literaꝝ imperialiū. li.12.c.27.
Thietmarſi cęſi in Hadeleria. li.13.c.23.
Thietmarſos tētāt Hol. ifauſte.Ib.c.24
Todeſlo oppugnat̃ & capit̃. li.8.c.15.
Todeſloenſiū pecora abigunt̃. li.x.c.12
Tornacē.cōtumelioſi i Burg.l.12.c.20.
Traiecti fit tumultus. li.5.c.43.
Traiectē.ecclię duo electi. li.xi.c.12.
Traiectēſis urbs tētat̃ tradi. Ibi.c.26.
Traiectēſes ep̄m excludūt. li.12.c.25.
Traiecti porta incaſtellat̃. Ibi.c.33.
Treuerē.eccl'ia diſſidij cauſa. li.6.c.47
Tremonia infeſtatur. li.x.c.12.
Trittow arx firmatur. li.9.c.14.
Treuiri in ſolo Gallico gloriant̃ de origine Germaniae. li.i.c.3.
Tuiſco Germanoꝝ pater. In procem.
Turingꝰ detegit rem Saxoni. li.i.c.28.
Tumultuātes Halberſtadij inſigni comprimuntur exemplo. li.xi.c.xi.
Turcoꝝ dn̄s quaerit pacē cū Sigiſmūdo Imperatore Baſileae. Ibi.c.22.
Turcus expugnat Hidruntū.li.12.c.28.
Tutelam filij Flandrenſes negant patri Maximiliano. Ibi.c.xxx.
Tyranni ex capitaneis, deinde legitimi principes fiunt in Italia. li.xi.c.i.
WAlbertꝰ Wedek. nepos pꝰ Chriſtianꝰ.l.2.c.27.
WAldema.rex Da.occurrit Imp.ad Lubic.l.6.c.43.
Waldemarus Sleſwicenſis ep̄s cum ſe crederet regi capitur. li.7.c.5.
Waldemarus dux in comitē. Ibi.c.19.
Waldemarus ep̄s laxatur. Ibi.c.21.
Waldemarus idē eligitur in archiep̄m Bremenſem. Ibi.c.27.
Waldemarus rex in Waldemarum epiſcopum mouet bellum. Ibidem.
Waldem.ep̄o ſtudet Imꝑator. Ib.c.36.

Waldemarus rex capitur. li.7.c.38.
Waldemarus puer fit rex. li.9.c.x.
Waldemarꝰ dux Sleſwici capit͂. Ibi.c.16
Waldema. rex Holſatis infeſtꝰ. Ibi.c.25
Walde. idē cōponit duces. Ibi.c.xxx.
Walde. idē intercipit nuptias. Ibi.c.32
Walramꝰ de Moirſa primo Traiectē͂. inde Monaſt. eccl'ijs fruſtrat͂. l.xi.c.27
Wādaloꝝ natio maxima. In Procem.
Wādali Turingos inuadūt. li.i.c.32.
Wādali unica expeditiōe per Karolū Mag. auxilio Saxon. domāt͂. li.2.c.5.
Wādali Sorabi in Saxones. Ibi.c.22.
Wādali rebellarūt Ottoni. I. li.4.c.14.
Wādalos oppugnat Otto. II. Ibi.c.19.
Wādaliā oppugnat Hen. II. Ibi.c.28.
Wādali cōtuſi in Werbena. Ibi.c.33.
Wādali ad tributa cōſtricti. Ibi.c.34.
Wādali ad iugū cōpulſi. Ibi.c.38.
Wāda. nouos colonos recipit. li.6.c.19
Wādalicaꝝ urbiū ciues tumultuātes eijciūt uiros cōſulares. li.x.c.25.
Vectuarij a Vecta inſula. li.i.c.xx.
Wedekindus Saxonū princeps ad Danorū regē confugit. li.2.c.2.
Wedekindꝰ uidit ſpeciē pueri. Ib.c.23.
Wedekindi ditio & arma. Ibi.c.24.
Wedekindi principatus. Ibi.c.22.
Wedekindus fundauit collegiū, & inde bello opprimitur. Ibi.c.24.
Wentzlaus poſt Albertū dux. li.x.c.6
Wentzlaus rex deponit͂. Ibi.c.19.
Vffo regis Danoꝝ filius offert ſe ad duellum contra duos. li.i.c.6.
Weſtphali & Oſtphali unde. li.2.c.2.
Weſtphali nolūt dici Saxones. Ibidē.
Weſtphaliæ, Haſſiæ, Gelrię militares in Hēneberge expediuntur. li.xi.c.27.
Vicelinus apoſtolus Wādal. li.5.c.29.
Willehadus Sax. apoſtolus. li.2.c.23.
Wigbertꝰ Wedek. ſuccedit. Ib.c.25.
Wigbertꝰ idē ducit cōiugē. Ibi.c.26.
Wildeshuſen erigit͂ collegiū. Ibidē.
Wilhelmꝰ Normānus inter reges Ro. & Franciæ mediator. li.3.c.x.
Wintzenburgi comes cędit͂. li.6.c.xi.
Wilhel. H. Leonis filꝰ uxorat͂. li.7.c.20
Wilhel. Iulię comes ꝓditor. Ibi.c.23.
Wilhelmus Hollandiæ comes eligit͂ in regem Romanoꝝ. li.8.c.16.
Wil. idē in nuptijs periclitat͂. Ibi.c.17.
Wil. idē diſſidet cū archiepō Coloniēſi in opido Nuſſia. Ibi.c.19.
Wilhelmus dux Luneburgi diſſidet ab eccleſia Bremenſi. li.9.c.30.
Wil. idē in paluſtria Gamme. Ibi.c.31.
Wil. idē militat urbibus Wādalicis, & mouet in patruelem. li.xi.c.17.
Wil. idem peregrinat͂, & pugnat in Frācos pro Burgundis. Ibi.c.18.
Wil. eiuſdē uxor eijcit͂ ex arce. Ibidē.
Wil. idē facit uindictam. Ibi.c.26.
Wil. idē immiſcet ſe bello fratrū comitum de Oldenborg. li.12.c.2.
Wil. idē ſuccedit Hērico fratri. Ib.c.xi.
Wil. idē dux clariſs. morit͂. Ibi.c.31.
Viſurgus fluuius creuit in immenſum, & multos perdidit. li.9.c.18.
Vlricus Halberſtadenſis epūs excitauit Henrico Leoni turbas. li.6.c.38.
Vngari intrarunt Germaniā intromiſſi per Arnulphū Imperatorē. li.2.c.33.
Vngaroꝝ fortunas uide. li.3.c.7.
Vngaros prelio uicit Hēricꝰ. I. Ibi.c.8.
Vngari uicti per Ottonē. I. Ibi.c.14.
Vngaroꝝ legati adeūt Ottonē ad explorandū & ſpeculandum. li.4.c.5.
Vngari iterū uincūt͂ per Ottonē. Ib.c.6.
Vngariæ regina Sigiſmūdi uxor ob magnitudinē dotis inſoleſcit. li.x.c.8.
Vngariæ rex Matthias totā pene Auſtriam occupauit. li.13.c.17.
Vngariæ regnū laceratur. Ibidē.
Vngarię rex urget Turcum. li.12.c.28.
Vorda arx quā duces Saxonię erexerāt occupat͂ a Bremenſibus. li.13.c.37.
Wormaciæ ſolēnis coetus principū, in quo de multis tractatur. li.13.c.21.
Vpſalēſ. archiepſ accuſat͂ Romæ per regem Danorum. li.xi.c.xi.
Vrbiū nomina in quibus Otto Bābergenſis epſ prædicauit. li.5.c.45.
Vxorē, quæ per calumniā accuſauit innoxiū, iuſſit Otto cremari. li.4.c.26.
Vrſini Hērico. VII. inimicos animos in urbe oſtenderunt. li.9.c.3.
Wurſatia fruſtra tentatur per milites de Guardia nuncupatos. li.13.c.23.
ZEgeberge arcē iuſſit Lotha. dux Sax. cōmuniri. li.6.c.4
ZEgeber. oppugnat͂. li.7.c.2.
ZEgeberge, caeſo Adolpho Hol. comite, capit͂ ingenio. li.8.c.39.

FINIS TABVLAE.

SAXONIA
ALBERTI
KRANTZ

COLONIAE
IMPRESSA
MDXX.

Celeberrimo uerę Philoſophię, Sacręq; Theologię Do ctori, Domino ALBERTO KRANTZ, Eccle ſiæ Hamburgenſis Decano, & præceptori ſuo Iacobus Canter, in luculentiſſimam eius SAXONIAM.

Quantum Mœonidæ Pelleus debet Achilles,
  Aeneas quantum Vergilioue pius,
Et Romana uiro quantum uirtus proceres qui
  Romam ad ſe traxit littore ab Heſperio:
Tantũ ALBERTĘ decus KRANTZ noſtri & gloria ſęcli
  Pro tanto hoc debet munere Saxo tibi.
Eius res etenim tu clara in luce locaſti
  Geſtas, obſcurę quę latuere diu:
Quid porro fęciſſe iuuat, ſi ſcribere nemo
  Facta uolet? factis haud erit ullus honos.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMAN.

ALBERTI KRANTZ IVRIS CANONICI ET SACRAE PAGINAE DOCTORIS VIRI FAMOSISS. SAXONIA EX MVLTIS AVTHORIBVS ET ANNALIBVS PLVRIMIS LABORIBVS ET VIGILIIS CONGESTA INCIPIT FOELICITER.

PROOEMIVM.

g ENTIS SAXONVM PRIMORDIA, & originem, &,quas putāt,antiquitates, apud noſtros relegentē,pudor occupat,& confuſio faciei: ita puerili-bus fabulis, & anilibus deliramentis omnia ſcatent: ut nihil in his ſibi conſtet,nihil quadret. Vna eſt omnibus ſententia,aliunde profectam gētem,nauibus a mari ad-uentaſſe. Sed unde,& quo tempore,non inter ſcribētes conuenit. Alij a Britania aduectā putant: in quo fallit illos, ꝙ audierint, uel forte legerint, Britonibus atqꝫ Saxonibus aliqñ fuiſſe inuicē militādi cōmercia: Sed non attendunt Saxones tranſiſſe in Britaniā,non Britones migraſſe in Saxoniā. Tēpora ſuis locis ſignabimꝰ. Alij a Danis, aut Normānis,& regionibus aquilonis,gentē deriuant: Sed ignorāt illi, quod in Dania noſtra oſtēdimus, ab annis ante Chriſtū mille, inextricabile fuiſſe odiū gentis Danoꝝ ad Saxones: ut facile quiuis agnoſcat,non profectos ex Danis Saxones, ꝗs uelut perpetuos hoſtes, implacabili odio ſint ſem-per inſectati. Alij a Macedonibꝰ ortos ferūt,de militia Magni Alexādri: Nam illo cadēte,uelut omnibus inuiſos, Macedones nauibus undecūqꝫ quęſitis,aufugiſſe: & partim in Pruſſiā,partim per Albim fluuiū aſcēden-tes,in eam,quę nunc eſt,Saxoniā cōmigraſſe contendūt. Sed huiꝰ fabellę fictores,ignorāt duces Alexādri Magni poſt eiꝰ exitū in ſe uerſos,omni-bus indiguiſſe copijs militū,quas ille reliquit: nam totis incubuere uiribꝰ pro ſe quiſqꝫ terras occupare: Quē uero formidarent milites,qui quoquo uerterent,erant ducibus,qui ſtuderēt augendis uiribus,accceptiſſimi. Et eſt Babylon,in qua Alexander occubuit, longe mari ſubmota: ut non ſit ueriſimile,inde ꝓfectos milites,maritimo itinere abijſſe: ſiue enim Caſpiū ſinū peterent,ſiue pontum Euxinū, longiſſimū iter terra fuit: Nec uſq̄ le-ctum,aut cōpertū eſt,a mari Caſpio, ad occiduas præſertim mūdi partes, ullā fuiſſe nauigationem: obſtante mari congelato poſt Riphęos mōtes, qui longe procurrunt in boream. Nam quod Mela cōmemorat,teſtē fa-ciēs Q. Metellum Celerem,ex Cor. Nepote,in mare Germanicū ueniſſe Indos,illos ego Indico mari ꝓfectos accipio, per meridionalē plagā poſt omnē Aphricam petijſſe partes occiduas: & inde circūnauigata Maurita nia,& Gadibus ipſis,& omni Hiſpania,perueniſſe in Britanicū: unde fa-cilis illis curſus fuit in mare Germanicū. Sed & fabella de tēporibus ſeſe confodit: Nam illa cōmemorat in aduentu primo Saxonū cōtigiſſe, quæ poſt natū Chriſtū annis non minꝰ quingētis facta docebimus: cum tem-pora Magni Alexandri,quę aſſignant Saxonū aduentui,pertingāt ad an nos quingentos ante natū Chriſtū: aiunt enim tum aduentaſſe Saxones,

cum Theodericus rex Franciȩ Ermifridũ Turingũ perſequeretᷣ: q̃d omni no friuolũ eſt,& ueri inane: nam diu ante ea tẽpora in ſua ,puincia demorati ſunt Saxones: Teſtis eſt Ptolomæ⁹,qui ſcripſit ſub Imp. Adriano: Is enim nominat Saxones,oſtẽditq; iam tum habitaſſe ad Cimbrorꝝ dorſa: hoc eſt,ab auſtro Cimbricȩ regionis,quæ,eodẽ teſte, Iutia eſt, Cherſoneſus procurrens inter duo maria, Britannicũ,& Germanicũ. Sunt preterea qui ſcribant, Ariouiſtũ,qui in Gallijs Cæſari ſe obiȩcit,regẽ fuiſſe Saxonum. Et ipſe Saxo Sialãdicus, Danicȩ antiquitatis memorabilis ſcriptor, iam inde ab initio,& memoria prima Danorꝝ Saxones nominat: teſtaťq; ſemper ab omni memoria in nationibus Danorꝝ & Saxonũ fuiſſe inuicẽ implacabile odiũ. Poſſum mille introducere teſtes, iamdudũ fuiſſe Saxones in hac ſua prouincia, priuſq̃ Theodericus Frãcus Ermifrido Turingo colluctareť: Nam & Theutones qui cũ Cimbris ante natũ Chriſtũ profecti ſunt in Italiã,multis ex rebus Saxones fuiſſe contendo: idq; ſuo tempore multipliciter oſtendã. Reiȩcta igiť fabula de temporibus Theoderici Franci: & ea cõfutata,quȩ de Alexãdro Magno Saxones primos producit. Ineptiores cȩteris ſunt, qui tempora illa coniungũt,quȩ non minus mille diſtãt annis: q; Alexãder ante Chriſtũ quingentis, & Theodericus poſt natũ Chriſtũ plus q̃ quingẽtis annis regnauerint. Ex Danis aũt nõ prodijſſe Saxones, uetuſtũ & inextricabile odiũ inuicẽ prodit nationũ. Britones aũt non in Saxoniã, ſed Saxones in Britãniã cõmigraſſe, oſtendit errorẽ ex gentiũ ortum cõmixtione: Quid enim cauſȩ fuerit, Britones ex fertiliſſimis agris,& mitiore cœlo, ad ſteriles campos,& immitẽ æthera cõmigrare? Igiť reiȩctis friuolis aliorũ ſentẽtijs, quos tandẽ ab origine prima Saxones eſſe dicemus, indigenas, an aduenas? Ego tibi candide lector ſuper his rebus exiſtimationes meas aperio: Tu ex his meliora, & ueritati propiora cõijcito: occaſionẽ per ea conſequutus circũſpiciẽdi,& ueriſimiliora rimandi: Nam in rebus obſcuris, ubi nulla ex annalibus præceſſere adiumẽta, oportet ex probatiſſimis authoribus per coniecturã diuinare potius, q̃ certa tradere. Ego Ptolomeũ,& Tacitum prȩfero: teſtes, ut credo, omni exceptione maiores: Vtinãq; tam noſtri fuiſſent uigiles in ſua, q̃ fuit Tacitus in aliena regione deſcribẽda: Germaniã enim omnẽ diligẽtiſſime peruagatus, deſcripſit: in eius gẽtis laudes plura teſtatus, q̃ ullus auſit Germanus ſuper cõgentilibus ſuis: Et uocãt Itali uerſo nomine loquacẽ: Credo quia nimius illis uiſus ſit & profuſior q̃ uellent in laudes Germanorꝝ, quos uocãt illi barbaros,& Grȩci uiciſſim illos: Reddãt utinam reddant, in Auguſta integrũ hiſtoria Tacitũ, quȩ recõdũt: Reddãt nobis Pliniũ in libris. XX. rerum Germanicarꝝ: Recognoſcãt nobiſcum prȩclara Germanorꝝ facinora, quæ nunc obliuione ſepulta iacent. Sed ad originẽ Saxonũ redeo. Teſtať Ptolomæus, in Aſia illa boreali ſupra montes Alanos in uaſtiſſima illa Scythia, citra tñ Imaum montẽ, habitare Saſones: Sed illi an aliq̃n populariter emigrãtes, quȩrẽdis nouis ſedibus uenerint in Germaniã, nullus authorũ, quos uiderim, tradit. Alanos quidẽ origine Scythas fuiſſe, primũ in Germania, inde in Gallijs, & Hiſpanijs

militaſſe,ibiqꝫ cõſediſſe cum Suæuis, nõnulloſqꝫ tranſgreſſos in Aphricã
cum Wãdalis,tradũt & Romani,& Gallici ſcriptores:qui tempoꝝ illoꝝ
recordantur,poſt natũ Chriſtum circiter quadringentos annos,& infra.
Sed qñ ex Aſia,& quibꝰ ducibus trãſierint,nemo cõmemorat:Et niſi teti
giſſent Alani Romanas ꝓuincias, perpetuum latuiſſent: ꝙ in Germania
nulli ſuerint ea tempeſtate ſcriptores.Saſones igiť an cum Alanis,an ante
illos trãſierint in Germaniã,quo tempore,quibus ducibus,nulli ſunt au-
thores: ꝗꝗ uetuſtior ſit Saxonũ q̃ Alanoꝝ in hac ꝓuincia memoria. Sed
quod de Alanis cõpertũ eſt,aliunde illos immigraſſe,ſi quis auſit de Saſo
nibus contẽdere,ego non reluctor:ueniſſe ſcilicet illos de Scythia, petitũ
nouas ſedes:quomõ ante illos fęcere Huni,fęcere Heruli: nam de Gothis
& Gepidis alia ratio eſt:quã in Succia noſtra oſtẽdimꝰ. De Hunis quoqꝫ
ſignificabimus,quid ueteres ſentiãt:Et de Wandalis cõpertũ eſt,non eſſe
aduenas:quia Gothi,Gepidę,& Wandali,prima origine ſunt Germani.
Sed ex eadẽ Scythia longe poſt tranſierũt Bulgari,qui nunc tenẽt Miſiã:
Inde etiã Vngari,qui tenẽt Pannonias. Deinde uenere Turci,quos Mela
Turcas appellat:Nouiſſime prodiere Tartari,in ſolitudinibꝰ Sarmaticis,
& uaſtiſſimis campis potius tendẽtes,q̃ habitantes:paſtoralẽ enim uitam
agunt. Sed Turci minorẽ Aſiã cum omni Gręcia occupauere,nunc Vene
tis cõfligentes de Cypro,& Candia. Senſerit igiť qui uolet,Saxones,pri-
dem Saſones (facile enim fuit pro conſuetudine ſuperioꝝ Germanoꝝ illa
unius elemẽti immutatio,qui crebrius x pro s cõmutãt) ex Aſia Scythica
ueniſſe in Germaniã: requirat tempora,quæ probatis non diſſonẽt autho
ribus: nam de ducibꝰ forte nulla erit memoria. Saxonẽ uero Grãmaticũ
uirũ Sialandicũ,Danicę ſcriptorẽ hiſtorię,teſtẽ optimũ, nolim ſubmotũ,
qui ſupra mille annos ante Chriſtum, nomẽ Saxonũ introducit: hoc ſiue
per anticipationẽ faciat,ſiue ꝙ cõpertũ habeat,in authoribus ſuis,illa ue-
tuſtiſſima memoria gentẽ eo nomine cẽſitã,non ſatis firmiter enũcio. Hęc
interim prima de Saxonũ origine cõiectura ſit. Succedit altera,quę Aenę
am Syluiũ,inde Piũ papã. II. in hiſtoria Bohœmica pręfert authorẽ: is in
deſcriptione terrę Bohœmię flumina pãdit, quę ſe in Multauiã exonerãt,
Saxonã,& Luſuntiũ,& Miſam nominat:quos Multauia in ſe receptos,
ſecũ deuoluit in Albim. Compertũ eſt ex Tacito,Boios ab origine gentẽ
Gallicã,tenuiſſe regionẽ intra montes,quę nunc Bohœmia eſt: inde uero
pulſos a Marcomannis,hoc eſt Wandalis,qui uſqꝫ hodie tenẽt: nam Bo-
hœmi Wandali ſunt: remanẽte ueteri nomine in prouincia,ut nunc Boiœ
mi dicanť,qui pridẽ Marcomanni,& generali uocabulo Wandali: unam
enim eſſe gẽtẽ, una lingua prodit: unde etiã manauit nomẽ in totã natio-
nem Wandalorũ,ut apud Ptolomæũ appelletur gens magna Bœmi: nec
enim unq̃ habuit Germania maiorẽ gentẽ,q̃ ſit etiã hodie Wãdalica: cõ-
plectẽs Ruſſos,Polonos,Bohœmos,Dalmatas. Teſtis eſt,quod diximꝰ,
una lingua,quadam uarietate,ut fit,per diuerſas regiones alternata: ſed tñ
una eſt,quod facile perpẽdit auſcultãs. Pulſis ergo ex Bohœmia fluminũ
accolis,nomina fluuioꝝ ad quę pridẽ incolebãt,ſecũ,ut crediť,extulerũt:

ut: qui in proximis regionibus ad Luſuntiũ incoluere, partẽ Sleſiæ nunc
tenentes, quę Luſatia dicit̃, marchioni parens Brandẽburgenſi, Luſatij di
cantur: Qui Miſam, ad proxima tranſeũtes, appellent̃ uſq; hodie Miſnen
ſes: Qui uero ad Saxanã, paulo ultra progreſſi, Saxones ſunt uocitati: qui
paulatim ditionẽ ampliãtes, in latũ ſunt diffuſi, pulſis retro Wãdalis, qui
omnia confinia olim tenuerũt. Tenemus tẽpora, ſuo loco deſignãda, qui-
bus Saxones pulſis Wandalis, regionẽ occupauere quã nunc tenẽt: Verũ
eſt tñ, ꝙ ea quę nunc eſt Weſtphalia, prius q̃ cętera terra ultra Viſurgum,
teneret Saxonię nomẽ: ſed poterat in longis ſeculis uiciſſitudo eſſe pellen-
tium ac repellẽtium inuicẽ nationũ. Haſſones uero qui ab Hercinio ſaltu
ad Renum plana incolũt, ſi ſint aliqua Saxonũ portio, ut mutata pro con
ſuetudine Græcoꝝ h litera in s, aut ecõtra, pro Saſſonibus Haſſones ſint
dicti, non diffinio. Et hæc interim ſecũda ſit de gentis origine cõiectura.
Vnde apparet, ſi recte cõijcimꝰ, ab origine remotiſſima, fuiſſe Gallos Bo-
ios Saxonũ patres: Et his duabus ex rebus aduenas in ſuã regionẽ Saxo-
nes eſſe, fatẽdũ uideret̃. Sed mihi tertia, quã dicã, ſentẽtia, magis ſedet ani
mo: multũ enim tribuo teſtimonio Taciti, Germanię diligẽtiſſimi inquiſi
toris, qui indigenas putat eſſe gẽtes Germanoꝝ: uerba ipſiꝰ ponẽda ſunt:
Ipſos, inquit, Germanos indigenas crediderim, minimeq; aliarũ gentium
aduẽtibus, & hoſpitijs mixtos: quia nec terra olim, ſed claſſibus aduehe-
bant̃, qui mutare ſedes quęrebãt: & immẽſus ultra, utq; ſic dixerim, aduer
ſus oceanus, raris ab orbe noſtro nauibus adit̃: Quis porro pręter pericu
lum horridi & ignoti maris, Aſia, aut Aphrica, aut Italia relicta, Germa-
niam peteret, informẽ terris, aſperã cœlo, triſtẽ cultu, aſpectuq;, niſi ſibi pa
tria ſit: Hunc ego ſequutus authorẽ, Saxones indigenã eſſe gentẽ credo:
ſed alio ab authoribus nomine appellatã, qui uetuſtiſſimis ſcripſere tẽpo-
ribus. Et Ptolomęus quidẽ primꝰ ſuo nomine Saxones dignat̃: uir Aegy
ptius Alexandrinus. Cęterũ, qui ante illũ, Strabo, & qui poſt eum, Taci-
tus, ſcripſere, Cattos appellauere gentẽ quę ab Hercinijs mõtibꝰ in plana
deſcendit, & uſq; ad Renũ propagat̃: Taciti uerba contemplemur: Vltra
hos, inquit, Catti, initiũ ſedis ab Hercinio ſaltu inchoãt, non ita effuſis, &
paluſtribꝰ locis ut cęterę ciuitates, in quas Germania pateſcit, durãt: ſiqui-
dem colles paulatim rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus Hercinius proſequit̃
ſimul atq; deponit: Duriora gẽti corpora, & ſtricti artus, minax uultꝰ, &
maior animi uigor, multę, ut inter Germanos, ſollertię, & rationis, prępo-
nere electos, audire prępoſitos, noſſe ordines, intelligere occaſiones, differ
re impetus, diſponere diem, uallare noctẽ, fortunã inter dubia, uirtutẽ in-
ter certa numerare. Hęc certe Saxonibꝰ cõgruere, & de illa eſſe gẽte per-
ſcripta, qui animum aduertit, & ſine inuidia iudicat, protinus intelliget: In
Hercinia enim regio incipit, & cum rareſcẽtibus mõtibus natio deducit̃,
uſq; in Haſſiã, atq; Weſtphaliã: nam quę nunc Saxonia apud nos potiſſi
mum dicitur terra Brunſwickcẽſis, Magdeburgẽſis, & Halberſtadẽſis, ex
Wãdalia captę, acceſſere prouincię Saxoniæ: quod ſuis locis mõſtrabit̃.
Durant quidẽ montes ad Viſurgũ: & illo etiã tranſcẽſo, in Weſtphaliam

perueniũt,in terrã uſq; ducatus Monteſis: Et ut qñq; per errorẽ tranſcribentiũ,qñq; per ſtridorẽ externæ linguæ,nominũ ſiunt infractiones,non eſt longe a ueri ſimilitudine,ſi quis cõtendat pro Saxi uocabulo eſſe uſurpatũ Catti: multas enim ſimiles mutationes eſſe factas reminiſcimur. Ergo quę multa Tacitus de Cattis pręclara cõmemorat,gẽtis Saxonũ propria eſſe cõtendo. Liberũ ſit lectori iudiciũ:ego tñ quo magis propendet animus indicare debui. Sunt pręterea qui a Saccis,gente Scythica,Saxonum nomẽ,& gentẽ oriri arbitrentur:ſed qñ prodierint in Germaniã,nobiſcum ignorãt. Alij etiã ab Aſſenez filio Gomer, nepote Iaphet,pronepote Noæ,gentẽ noſtrã deriuãt:illa ueri ſimilitudine:q; teſtent̃ authores filios Noæ diuiſiſſe terrarũ orbẽ, ut Sem Aſiam,Cham Aphricã, Iaphet Europam,tenuerint:nec longinqua fuerit nominũ deriuatio,Saſſones ab Aſſenez,ſi qua interim medioꝶ temporꝶ monumẽta,ſi quęlibet extarent probatorꝶ teſtimonia authorꝶ,quę nulla extãt:niſi,quod teſtant̃ ſacrę literę,Aſſenez cum ceteris fratribus per Gomer a Iaphet eſſe natum:& ex ijs inſulas gentiũ eſſe inſeſſas. Sed ad arcam uſq; Noæ aſcẽdere,ut quibuſdam uideri ridiculũ ſit,ſic poteſt eſſe alijs religioſum. In manib9 eſt hodie Beroſus Babylonic9, uetuſtiſſimorꝶ temporũ ſcriptor:quẽ hac ætate quidam Viterbienſis,cum multis alijs antiquitatũ monumẽtis interpretatus eſt,ad oſtẽdẽdas Italię antiquitates, & pręſertim Viterbi ſui:quo multorum teſtimonio authorꝶ docere cõtendit ſub nomine Iani pueniſſe omnium antiquiſſimũ patrẽ noui ſæculi Noe,quẽ Beroſus Noam appellat: & q̃d Germaniã noſtrã cõtingit,oſtẽdit idẽ Beroſus, Tuiſconẽ Noę poſt diluuiũ primogenitũ filium, eſſe parentem omniũ Germanorũ a Tanai ad Renum: In qua latiſſima prouincia Sarmatas, Wãdalos, & omne genus ceterarꝶ in Europa per uaſtiſſimã terrã,nationũ,inter limites duorꝶ fluminum,uno Germanorꝶ nomine cõprehendit: Nominat autẽ inter Tuiſconis filios Mãnũ,Hunũ,Sueuũ,Marſum,Gambriuiũ,Theutanẽ, & quos Plinius attigit,Iſteuonẽ,Hermionẽ,Ingeuonem, quos & Tacitus in Germania ſua cõmemorat:plures deo ortos teſtatus Germanorum proceres, qui carminibus eorꝶ celebrent̃: quod unũ eſſe genus ſeruandę antiquitatis, & Saxo poſt Tacitum cõmemorat in ea gente borealis Germanię. In quo Beroſi teſtimonio duo illa pręcipua tenem9,quę nemo Latinorꝶ,aut Gręcorꝶ attigit,Theutanẽ fuiſſe Germanorꝶ ex Tuiſcone parentẽ, qui poſteris nomẽ ſuũ reliquerit: Et q; Huni,gens antiqua,ex Huno patre,Tuiſconis filio,citra Tanaim nati,in gẽte numerent̃ Magnę Germanię:quod neq; Strabo,neq; Ptolomeus,neq; Mela,neq; Tacitus,ſed neq; Plinius, nec aliorꝶ quiſq̃ cõmeminit: omnes enim refugiunt in uaſtã illam Aſię ſolitudinẽ, & Scythiæ latitudinẽ,quoties ignotæ gentis originẽ requirunt: Inde falſo producunt Gothos, & Hunos,cum ſint notiſſimo omniũ boreatiũ teſtimonio Gothi ex Suecię regno:in quo etiã hodie ſtirps gentis cũ nomine perſeuerat. Huni quoq; Beroſi atteſtatione,patre nati Huno, Tuiſconis filio inter Europeos citra Tanaim,etiã cum Germanis annumerantur: quomodo Suæui (uetuſtiſſima Germaniæ gens) & Marſi, quorum

reliquię ſedē t ad exitum Albis fluminis Thietmarſi, cum uicinis, qui Marſorum referunt uocabulum. Sed hęc cum ſit pars Saxonię, ad Saxoniæ tamen nomen, quod iamdudum requirimus, nihil pertinē t. Hęremus ergo in ſententia Taciti, Cattos ipſos uocari Saxones: qñ & regionis termini, & gentis mores conſentiunt eius teſtimonio.

LIBRI PRIMI CAPVT I.

h Ac ęſtimatione freti, repetamꝰ a uetuſtiſſima memoria, quę Saxo Sialandicus, Danicę antiquitatis ſcriptor, inter ſuę gentis pręclara facinora, etiā de Saxonibus commemorat: nam apud nullū reperimus authorē Saxonū priorem memoriā: Sed limites prouincię deſignare par erit. Ab aquilone quidem Saxonū prouincię ab omni memoria annumeratū eſt, quicquid ab Eydora fluuio (qui limes eſt Danię atqꝫ Teutonię) in auſtrū uergit: Holſatiā, Thietmarſiam, Stormariā, cōplectens: quas tres terrę partes uno Nordalbingię nomine ueteres amplexi ſunt: quod & ſi uocabulū non ſit ſatis Latinū, uenia tñ danda eſt longinquis Latio regionibus, ſi ſuę linguę mixtis nominibꝰ, regionū uocabula faciāt: quod & Itali, & Galli, & plerūqꝫ omnes faciūt. Hęc aūt Saxonię pars ad oriētē habet terminū Veterē urbem, olim inclytam, nunc ſolas caſas ruſticas pręferens opidulū, Stargard Wandalico nomine, quod ſonat Aldenborg lingua Saxonū, Latine Vrbem veterē: Ex qua orientē uerſus, per littora maris Germanici uſqꝫ in Pruſſiā, Wādalica gens omnia ditione tenebat: nunc uero Saxones impleuere, exturbatis per tempora uetuſtis habitatoribus: niſi ꝙ clarę urbes per hoc littus ſparſę, a Saxonū gēte exędificatę: parēt tñ principibus antiquę gētis Pomeranię, atqꝫ Magnopolis: lingua autē tota eſt Saxonica: uix paucis reliquijs antiquę gentis per rura diſperſis. Initiū ergo Saxonicæ nationis eſt trans Albim ab Holſatia: inde trāſiliēs Albim, per diœceſim Bremēſem in Weſtphaliā uſqꝫ ad Renū fere pertingit: ab inde uero in Haſſiā ꝑuenit ad Herciniam (qui nunc Hertici mōtes dicunt̄) pertingēs ad cōfinia Thuringię: in qua olim non contemnendā partē Saxones militię ſtipendiū a Francis, quibus militauere, ſuſceperāt. Inde iterū ſub mōtibus lōgo tractu peruenit in regionē Albi non longinquā, cōplectens Wittenbergū & confinia eius, quæ nūc ſuperior Saxonia dicit̄, duobus principatibus Saxonię titulum ſibi uendicantibus: legitima quidē ſucceſſione ad principes inferioris Saxonię omnis regio pertinet: Sed ſuperiorē apprehēderūt Miſnēſes marchiones, cum dignitate electuræ, quę illi inferit̄ principatui. Meditullium aūt huius, quā deſcripſimus prouincię, totū ex Wandalico ſolo redactum eſt in linguā & mores Saxonū: terra uidelicet Brunſwickcēſis, Luneburgenſis, Magdeburgēſis, Halberſtadēſis. Ad eandē uero nationē pertinet omnis Marchia Brandēburgēſis, ex eodē Wandalico ſolo capta, ac uerſa in linguā Saxonū & mores: quę utiqꝫ lingua, ſi ad lucē ueritatis res inſpiciat̄, ſola ſeruat ſynceritatē ſuę uocalitatis, ut uerba omnia puro ſono denunciet; non inuerſa ſtridoribus, non cōtorta diphthongis, quomō Fran

corum(Germanos non Gallos dico)Sueuorũ,Bauarorum Auſtralium, in quorꝝ ſtridorib⁹ Hunos,Auares,& reliquos barbaros,qui illis diu incubuere prouincijs,audire mihi uideor, cum frendẽt potius q̃ eloquant̃, eadẽ quidẽ quæ & nos uerba,ſed Tartareo ſono cõtorta,ſtridoribus immixta,& multis diphthõgis diſſonãtia,proloquunt̃: Et iam,ſi dijs placet, etiã noſtri ſtudẽt ſtridores ſuperiorꝝ imitari Germanorũ,quõ & illi,ut ferũt,iam linguę ſuę pertęſi,Italicã frequentãt,& Flãmingi Gallicã: Ita paſſim Germanorꝝ lingua in anguſtũ deducit̃: Sed noſtris in Marchia ea ratio eſt ut ſtudeãt ſuis iã principib⁹ Frãci generis,qui auorꝝ memoria Marchiã ſunt cum dignitate electurę cõſequuti: Et in ſuperiori Saxonia Miſnenſibus ueri Saxones linguã coaptãt: ꝙ alienigenę principes ueris Saxonibus excluſis,nacti ſunt memoratos principat⁹. Viderint ſuperiores Germani,& qui curiã ſequunt̃ regis Romanorũ,cur Italorũ ſibilos patriæ linguę,ut fertur,prętulerũt. Sed omiſſis querimonijs de iniuria linguę Germanicę,ad Saxones reuertamur: qui &ſi a limite Eydoræ ab aquilone in mediterranea longe procurrãt,tñ a uetuſtiſſima memoria ante natũ Chriſtum annis ſupra mille,etiã maria perquirẽtes nauigabant,per Albim,per Viſurgũ,perq́ Amaſim in mare Britanicũ,q̃d noſtri uocãt occiduũ,cum interim Germanicum appellent oriẽtale: & cum Danis,Suecis,etiã Phinnis,qui ad aquilonẽ pene ſunt mortaliũ ultimi,non modo cõmercia rerũ, & bellorꝝ incurſus,ſed etiã nuptiarũ fœdera cõciliabãt: Nam bella interceſſiſſe Saxonibus & Danis inde certũ eſt, ꝙ Iutia, quæ eſt Cherſoneſus Cimbrica,nunc parẽs Danis,cum Saxonũ ditione tenebatur: quo tamen duce,& quo tempore Saxones eam cœperint,non tenemus: ſed tempora, & regem,qui illam prouinciã Saxonibus ademit,tenemus: & in commemoratione uocabim⁹,ſi rem quę pręceſſit pri⁹ attingam⁹.

CA. II.

CVm Danis regnaret Gram,rex ętate ſua clariſſimus,& in pręlijs manu promptus,qui ducis ac militis ſtrenuã operã ſępe cõiungeret: cum & ordinibus ut dux preeſſet,& multa preclara facinora ipſe pugnãs ederet,erat Phinnis rex Simblus,qui filiã ſpectabilis formæ, & ſingularis pudiciciæ puellam, iam annis nubilem, ad nuptias collocare diſponeret,ubi primũ ſua fortuna dignũ procũ cõperiſſet: Gram rex iam regno Sueciã tenebat cum Dania: inde de finibus controuerſia quoq́ illi inceſſit cum rege Phinnorũ: utrinq́ arma parant̃,& ducũt in aduerſum: ſed tñ priuſq̃ explicaret̃ acies,colloquiũ fuit de legib⁹ pacis: per quã occaſionẽ rex Danię uidit ſpectatę formę regis Phinnorꝝ filiã: & primo ſtatim aſpectu ita animo percullus eſt,ut amaret, paciſcereturq́ cũ hoſte,ſi filiã illi cõiugẽ permitteret,& arma poſiturũ,& prioris copulę ſe uincula ſoluturum: tenebat enim iam cõiugẽ filiam regis Sueciæ,per arma quęſitã: ea aũt fuit gẽtis huius etiã in paganiſmo cõtinẽtia,ut non multis, quomodo Turcę & Saraceni,cõiugibus laſciuirent: ſed una contẽti conthorali,iam tunc Chriſtianũ coniugiũ implere uiderent̃. Simblus,qui potentioris arma regis non cõtemnebat,pacta comprobans,filiã illi deſponderat: Cum autẽ rex Danię bellum in Norwagiam ſuſcœpiſſet implicituſq́ magnis

difficultatibꝰ teneret,quibus etiā non facile expediēdus putaret,Simblus
Phinnorꝝ rex prioris pœnitēs pacti,quod metu quodā concuſſus inierat,
eandē ſuam filiā Herico Saxonū regi uxorē dare cōſtituit: apparatibuſq;
pro regia fortuna factis,iam proxime nuptiarꝝ diem demorabatur: Facile
enim fidebat ubi Saxonū illi arma accederēt, Danorū regē etiā potētiſſi-
mum ſuſtinere. Tenebāt autē tum Saxones Cherſoneſum Cimbricā,quę
eſt Iutia,ut facile Danos,ſi in Phinnos mouerēt,a tergo adorirent,Dani-
amq; adeo facerēt infeſtā,ut ſuis rebus Dani cōſulere coacti,hoſtē Phin-
num obliuiſcerent. Sed cum nuptię in Phinnia apparatę,regio luxu ferue
ſcebant,cum ſuperueniens Gram Danię rex nihil metuentibus conuiuis,
omnia diſturbabat: nam exercitū quē in Norwagiam armabat,in Phin-
nos cōuertit: ibiq; ſponſum regē Saxonū Henricū,inter ſacra nuptiarꝝ op
preſſit: abſtractāq; patri filiā abduxit. Hæc prima in Danicis antiquitati-
bus Saxonū mentio. Cum aūt idem rex Danię ſuſceptū in Norwagios
bellū proſequeretur,Saxones iniuriā occiſi regis animo uoluētes,arma iun-
xere Norwagijs,nō tam illorum charitate,q̄ occiſi regis ſui ultione: quo
in bello Saxonū precipue armis idē rex Danię oppreſſus,occubuit: Nec
enim erat difficile Saxonibus,iam nautico populo,Iutiā tenēti,in Norwa
giam illi non longinquā,arma cōuertere. Quid non ęui ualet mutare lon
geua uetuſtas? Iam tum Saxones ibi bella geſſere, & ibi conciliauere ſibi
nuptias, quo nūc floreſcētibus per littora Germanię mercaturis Saxonū,
uix nauigāt qui pauperiem in ultimis fluctibus tentāt effugere. Sed inde
molem & uires gentis metiaris de loginqua militia, & de repoſitis genti-
bus,ad fœdera nuptiarum euocatis.

CA. III.

s Ifridus rex Saxonicis rebus preerat ea tempeſtate,qua Haddin-
gus Daniā regno teneret: Exoritur quidam uir audentior q̄ fortu
na ferret,qui Daniā e Iutia infeſtā habuit,territans Danorꝝ regē
uiribus Saxonū: nam ipſe Iutiā, quę tum parebat Saxonibus,patriā habe
bat: eadem audacia uerſus in Saxoniā,inde prędas agebat: Danorū arma
Saxonibus prętēdens. Erat ea tempeſtate Sifridus Saxonū rex alijs impli
citus bellis,q; pacē ab Toſtone(id erat enim uiro nomē) qualicūq; cōdi-
tione emere cogebatur: Pacti cōuēti placitū fuit, ut regē Danię Haddingū
ſocijs armis oppugnarent: Firmant inuicē pacta,iungunt arma,Iutię atq;
Saxonię uiribꝰ rex Danię prelio cōgreſſus uincit, fuga ſibi per mare cōſu
lere cogit: Inſequutꝰ fugiētē Toſto,prope erat ut cōprehēderet: ſed elabi-
tur,& reparatis uiribꝰ hoſtē nihil tale opinantē aggreditur. Toſto accepto
graui uulnere,uix ſe tutatꝰ ab hoſte,in fugā rebus cōuerſis ſe cōijcit: Inde
cū iam omnia ſua ſuorūq; prelijs abſumpſiſſet,utpote qui regi par eſſe nō
poſſet,pyraticā,quę tum iuſti quęſtus nomē habuit,aggreſſus,opes repa
rauit: & inde iam auctior rebus & animo,patriā reuiſit: Danorū regē,cu
ius exercitibꝰ par eſſe non poſſet(q; Saxonię princeps iam illū auxilio de-
ſtitueret)in duellū prouocauit. Tātus erat regi animus,ut etiā ſi ob gene-
ris imparitatē iuſte recuſaret,cōtemneretq; prouocātē, accepit tñ oblatā
conditionē,& cōgreſſum Toſtonē ſtrauit. Hęc altera in Danicis antiqui-

tatibus Saxonũ cõmemoratio. Silet interim nobis Cornelius Tacitus, ſilet & Plinius in libris. XX. rerum Germanicarũ: de quibus ne fragmina quidẽ, ut de Cornelio, extãt: q̃q̃ ſi ſupereſſent, tantã antiquitatẽ non attingerent: ꝙ ante Iuliũ Cæſarẽ & Galliç, & Germaniç ſatis eſſent Romanis incognitç. Teſtaẽ tñ Cornelius Tacit⁹ Batauos, nunc Gelrẽſes, eſſe genus Cattorꝫ, hoc eſt Saxonũ: ipſum audiam⁹: Omniũ, inquit, harꝫ gentiũ, nimirũ, ad ripã Reni incolentiũ præcipui ſunt Bataui, nõ multũ ex ripa, ſed inſulã Reni amnis colunt: Cattorꝫ quõdã populus, & ſeditione domeſtica in eas ſedes trãſgreſſus, in quibus pars Romani Imperij fierent: Manet honos, & antiquç ſocietatis inſigne: nam nec tributis cõtemnunẽ, nec publicanus atterit: exuti oneribus & collationib⁹, & tñ in uſum preliorum ſepoſiti, uelut tela atq; arma bellis reſeruanẽ. Sic Bataui, ideſt Gelrenſes, ex Cattis, hoc eſt Saxonibus prodierũt: Nam & Brabãtini, & Flãdrẽſes mixtũ ex Saxonibus ſanguinẽ ducunt. Sed hoc ad tẽpora Magni Karoli pertinet: qui multa millia Saxonũ (quod dicem⁹) cũ liberis, & cõiugibus trãſtulit ultra Renũ: Nunc ea cõmemoratione cõtenti ſimus ex Cornelij teſtimonio, Batauos, quorũ ille multa præclara attigit in Auguſta hiſtoria, origine Cattos, hoc eſt Saxones eſſe. Iuuat & illud huic inſerere loco, quãti faciãt Transrenani homines ſuam in Germanos referre originẽ: ipſe Tacitus loquaẽ: Treuiri, inquit, & Heruli, circa affectationẽ Germanç originis ultro ambitioſi ſunt, tanq̃ per hãc gloriã ſanguinis a ſimilitudine & inertia Gallorꝫ ſeparenẽ. Audiãt Galli, tumidũ gen⁹ hominũ, teſtimoniũ Romani authoris: Agnoſcãt hodie Franci genus ſuũ ex Germania, & ipſi ambitioſi ſunt ab hac originẽ, gloriã ſanguinis a patribus Germanis mutuantes, ut ſeparenẽ ab inertia natiua Gallorꝫ. Sed noui hominũ cor altũ, non recipiẽt Taciti teſtimoniũ, non gloriabunẽ de Germana origine, magis, ſi licet, erubeſcẽt: nec immerito, quia ſanguis ille dudum exaruit, cum robore priſco, emolliuit iamdudũ uiros clementia cœli, quod & patribus eorũ Gallis remur contigiſſe.

CA. IIII.

Hundingus Sifridi filius rem Saxonũ adminiſtrabat, quo tempore Danis regnabat Roe, is qui Roſchildiã ſuo de nomine, claram quondã in Dania urbẽ fundabat: cuius regis germanus Helgo, maris imperiũ ſortit⁹, uictricẽ ubiq; claſſem cum circũtuliſſet, per Albim fluuiũ aſcendẽs, Saxoniã ipſam ferro flãmiſq; uaſtabat. Hũdingus Saxonum princeps inopinato hoſtis aduẽtu turbatus, tumultuarias uires contraxit quas Danis opponeret. Apud Stadiũ exercit⁹ cõuenere: ſtabãt parati in armis, & copiã pugnandi fecerant utriq;. Tum rex Daniæ ferocior animo: Qñ, inquit, in magnis exercitibus præclara uirt⁹ ſæpe non eminet, tecũ ego Hundinge manus cõfero: ſpectẽt utrinq; exercitus pugnãtes duces ſuos, & illorꝫ ſe fortuna metianẽ, ut uictũ ſe ſciat exercit⁹ cuius dux ſuperatur. Non erat decorũ detrectare, nam ignominiç tum ſupremç habebatur, ſi euocatus recuſaret. Cõuenere paribus armis in circũ medio cãpo deſignatũ, acribus odijs incurrũt, ſed tum ceſſit Saxonũ ductor: uictoria Danorꝫ erat. Vnde factũ eſt, ut Iutia decedere Saxones cogerenẽ. Reuer

ſa eſt igitur hoc tēpore Cherſoneſus Cimbrica in Daniç ditionē: nec poſt eum diem Saxonibus legiť paruiſſe. Arma quidē Saxonū ſepe illata ſunt in prouinciā, ſçpe uaſtata Iutia: Aliquādo prima pars eius, qui ducatus eſt Sleſwickcēſis, Saxonibus ſuberat, ſed nunꝗ ex illo die Saxonicū iugū Iutia tota recoepit. Rex Daniç uictor, recoeptç prouinciç gubernatores prçfecit, qui ab incurſionibus Saxonū illā terra mariq̃ꝫ tutarenť. Magnū e a res Stadio uetuſtatis perhibet teſtimoniū, qn̄ nullius reliquç urbis memoria celebrať ex illo tempore. Ptolomeus quidē multarū de ſuo tēpore per Germaniā urbiū nomina cōmemorat, quarꝫ hodie uel nulla extant ueſtigia, uel nomina ſunt immutata. Stadio tum fuiſſe nomē quod nūc eſt cū duorꝫ regū inſigni pugna locus illuſtrareť, hic locus teſtať: Dorſtadiū tn̄ uocāt opidū priſcū, unde Stadio teſtanť eſſe originē. Huius aūt Cimbricç Cherſoneſi iuſtior poſthac mētio erit, cum ad ea tempora uentū fuerit, quibus Cimbri patria egreſſi per Gallias ſe in Italiā contulerunt: inueſtigandūq̃ꝫ nobis erit, quç tum fuerit gens Cimbrorꝫ qn̄ conſtat hac tempeſtate uictos Saxones prouincia diſceſſiſſe.

CA. V.

Elderus Saxonū princeps erat eo tempore, cum inter Hotherum
g Sueciæ regē, & Balderū inter ei[9] regni proceres nobiliſſimū (cui admiratione uirtutis, aut prçſtigijs magicarꝫ rerum deluſa uetuſtas, opinionē iniecerat diuinitatis, ꝙ dijs genit[9], propicios haberet ſui generis authores) bellū eſſet, ob nuptias puellæ, quā uterq̃ꝫ cōiugē depoſcebat: aliū regia dignitas in ſpem adduxit, ut indignū duceret, ſi imparis fortunç qualiſcūq̃ꝫ illi prçponereť. Aliū opinata diuinitas animo extulit: ſed exitus docuit ementitā famā, fuiſſeq̃ꝫ mortalē quem diuū ferebant: Res in apertū bellū proceſſit: congerūt arma magnis conatibus. Balderus qui ſuis uiribus par eſſe regi nō poterat, ad externa reſpexit auxilia: Gelderum Saxoniæ principē in ſocietatē belli & ſi longinqui deuocabat: nam Saxones nauigationibus aſſueti & ſi Iutiā modo non tenerent, naualē tn̄ operā non intermiſere. Cōuenere nauales exercit[9], & pugnā atrocē diu paribus ſuſtinuere uirib[9]: ſed Balder[9] falſa a popularib[9] diuinitate donat[9], tum ſibi fuga cōſulere coact[9] eſt: nō enim ualuit opinata diu diuinitas aduerſus arma mortaliū: Teſtis Belliportus, Balderi fugam uocabulo refert: Sed nō idem fugiēdi animus Saxonibus, perſeuerauere in pugna pertinaciter, donec ad unū cæſi ſunt omnes. Generoſi animi uiuax uirtus uinci poteſt, fugari nō poteſt. Gelderū Saxoniç principē prçlio cōſumptū, remigū ſuorꝫ cadauerib[9] ſuperiectū, ac rogo nauigijs extructo impoſitū, pulcherrimo funeris obſequio hoſtes extulerūt: Eſt enim uirtus ipſa uenerabilis, etiam apud hoſtes. Cineres eius perinde ac regij corporis reliquias non ſolū inſigni tumulo rex hoſtis tradidit, uerumetiam plenis ueneratione obſequijs in funere decorabat: nihil inferior Pœno Hannibale, qui cæſum Marcellum uenerabiliter remiſit ad Romanos.

CA. VI.

Nterceſſere ex hinc anni nō pauci, donec ad Wermūdū regē Daniç
i ſceptrū perueniret. Is cum florēs ęuū ſterilis ſine prole peregiſſet, in ſenecta filiū ſuſtulit Vffonem, ingenio tn̄, ut uidebať, craſſo, ut non ho

mo ſed ſtatua putaret: pater aliquãto ſe fœliciorẽ ratus eſt, ſi filiũ non ha-
beret, q̄ ea ſtoliditate beluã humana forma nutriret. Acceſſit ſenectę incõ
modis oculorꝝ defectio: cuiꝰ rei fama peruenit ad Saxones, aſſiduos Da-
norũ hoſtes, quos deturbatio antiquæ poſſeſſionis in Iutia cõtinuo per-
urebat. Qui genti tum prærat nomẽ in annalibꝰ non habet, ſed tñ ꝙ ſub-
limi fuerit uir animo, legatio quã miſit ad regẽ Danorꝝ oſtendit: cuiꝰ hęc
ſumma fuit, uir grãdęuꝰ, & qui ſenio deficit, etiã cœcitate percuſſus, ſpon
te regno cederet Saxonibus, nec in diſcrimẽ mitteret exercitũ ſuũ: regem
Saxonũ, ubi ſceptra Danię illo tradẽte acciperet facturũ ut non illũ pœni
teret adoptionis, meliorẽ ſe illi futurũ filiũ q̄ illam beluã, quam ſub imagi
ne oris humani nutriret in aula. Superba legatio regem ſenio fractũ uehe
mẽter cõmouit: altecꝫ ducẽs ſuſpiria, cõtẽptũ ſui nõ leuiter ferebat: reſpõ
dit tñ: modeſtius facturũ Saxonũ regẽ, ſi paucos qui ſeni ſupereſſent dies
pręſtolatꝰ, tum ſceptra inuaderet Daniæ, cũ ille in fata cõceſſiſſet: nõ eſſe
ſatis modeſtũ, ſenectutẽ probris exaggerare: leuius ſe arma q̄ ignominiã
ferre: ſi tñ ille arma inferat, inuenturũ in Dania militiã qua occurrat ueni-
enti. Ad hęc legati: Nihil opus eſſe totis rem exercitibꝰ peragere, ad com
pẽdia trãſeundũ: Filiũ ſuũ Saxonũ rex regis filio opponet in duello. Tum
ſenior: Quid opus eſt cumulare probra probris: fathiſcẽtẽ irriſiſtis ætatẽ,
nũc exprobratis etiam ignauiã filij, quaſi mea ex me culpa talis ſit editus.
Aſtabat legationi Vffo filius, & inexpectata omnibus uoce cõfidẽtiſſime
a patre ueniã loquẽdi popoſcit. Senior quis eam a ſe loquẽdi licẽtiã depo
ſceret rogat: Proceres eſſe Vffonẽ filiũ reſponderũt. Tum ille: Non ſatis
uiſum eſt uobis ad calamitatẽ meã ab exteris mihi inſultari, qñ etiã a do-
meſticis probrũ irriſionis cumulatꝰ. Illi q̄ſancte iurãt, eſſe, qui loqueretur,
Vffonẽ filiũ. Quiſquis eſt, inquit, libere q̄d ſentit proloquatꝰ. Tum Vffo:
Qñ, inquit, tam ſuperba legatione & patriã maieſtatẽ, & regiã dignitatẽ
Saxones cõtaminaſtis, agnoſcite regi Danorꝝ ſupereſſe filiũ, qui geminos
ex uobis prouocet in certamẽ: regis ueſtri prodeat filiꝰ, armigero quẽ ue-
lit comitatꝰ: ego duos unus excipiã. Accœpere cõditionẽ legati, abeũtes.
Wermundus propius iubet adeſſe filiũ, ut manuũ miniſterio diſcat, ſi ille
ſit quẽ eſſe teſtentꝰ. Grandia filij mẽbra cõplexus pater, credidit eſſe quem
uolebat. Tum ad filiũ: Cur, inquit, fili tã diu latuiſti: taciturnitate, & igna
uię ſimulatione abſcõditus: Ad quod ille: Quãdiu tu pater integris uiri-
bus regnũ adminiſtraſti, nihil opus fuit aut uocis meę miniſterio, aut ulla
forti in rebus gerendis opera: Nũc qñ te uiriũ tenet defectio uſcꝫ ad con
temptũ exterorũ, credidi eſſe uicis meę, & ſuperbiã uerbo retũdere, & for
ti opera te patre dignũ filiũ oſtendere. Cur ergo, refert ille, unꝰ duos pro-
uocaſti: Vt abolerẽ, inquit, gentis Danicæ nuper obiectam ignominiã, ꝙ
duo unũ Atiſlum Suecię regem deiecerũt. Exultãs pater, arma filio iubet
expediri: nulla enim aut patris, aut cęterorꝝ procerũ grãdibus eiꝰ artubus
poterãt coaptari: diſciſſa tñ ad locũ tegẽtis clypei, utcũcꝫ illi paterna ſunt
arma coaptata: Gladiũ unũ cęteris incõparabilẽ pater in delicijs habebat,
hunc ſolũ filio parem ſperabat, qñ cæteri ad primã uibrationẽ diſſilierũt:

Eydora fluuiꝰ limes antiquus Danicę atq; Saxonicę ditionis, locꝰ pugnæ deputat̃. Prodiere hinc Dani, inde Saxones: medius in flumine locus qui extabat deligit̃. Pater Wermūdus & ſi coecꝰ, pugnę deeſſe non patit̃: certus de ponte in fluuiū ſe mergere, ſi filius uinceret. Proceſſere pugnaturi Saxo cum armigero, quibꝰ unꝰ Vffo opponit̃: Prouocat ille utrūq;: Nec minores animis Saxones diuiſis operis, non una cōcurrebant. Primus armiger ictū ferens incurrit, ſed fruſtratus eſt: nam hoſtis declinabat: ſublataq; dextera caput Saxonis Vffo diffidit. Coecus pater ictū gladiȷ ipſo ſono diiudicās, qua parte hoſtē, rogat, ceciderit. Illi reſpondēt uno ictu totū peręmiſſe. Redibat ſeni ſpiritus, & ęquatis iam uiribus, ꝙ unus uni cōfligeret, certior illū uictorię ſpes cōprehēdit. Succedit in pugnā Saxonū regis filius, & eluſis aliquādiu altrinſecꝰ ictibus, idē fuit regio iuueni exitus qui armigero: Iam & pater uictoris ſonitū uibrati gladiȷ cautiꝰ agnouit, & plenam iam filio conſtare uictoriam lętus accepit. Hic tum erat exitus ſuperbæ Saxonum legationis: Nam iugum quod tum Danis imponere ſatagebant, ipſi accepere.

CA. VII.

Vb hoc rerū ſtatu non diu Saxonia permanebat: excuſſo enim tributariæ ſubiectionis iugo, populus ad libertatem natus, ſe in illam protinus uendicauit: & aliquot Danorꝫ regibus in medio detritis, cum idē regnū ad regē Dan eius nominis. III. perueniſſet, cōtinuatis bellis Saxones cum gēte Danorꝫ decertātes, ſtatuerūt aliqñ totis uiribus de ſumma rerꝫ decernere: Vrebat Saxones erceptę dudum Iutię memoria, ſi quādo uiriū intēta cōflictatione ad eā redire poſſent. Rex Danię Dan puer, duodecimū ętatis agebat annū, cum legationem mitteret Saxonū princeps in Daniā: aut tributa Saxonibus Dani penſitarēt, aut bellum de rerꝫ ſumma expectarēt. Bellū maluerūt proceres: q̃d tāto apparatū eſt omniū regnicolarꝫ ſtudio, ut ante expectatū hoſtibus in Albi occurrerēt, tāta nauiū multitudine, ut amnē nauigabilē diu ita implerēt ratibꝰ: ꝙ uelut ponte facto nauibꝰ, de ripa trāſirēt in ripā. Nec Saxones ſegniores, & ipſi undecūq; cōtractis uiribꝰ, obuiā hoſti, pficiſcunt̃, & collatis armis is fuit exitus qui eſſe plerūq; ſolet: nam qui ad prælia alacriores hoſtibus in ſua occurrūt, fœlicius cōperti ſunt dimicare, ꝙ melius res in hoſtico q̃ in ſuo ſolo uſu cōpertū eſt procedere. Vincunt̃ Saxones, & tributa quę Danis intētauerāt, ipſi cogunt̃ ſuſcipere. Hoc mihi loco interfandū putaui, ne quis miret̃ ſolas eas Saxonū res ſermone perſtringi quæ illis fuere cum Danis, nihil uero ex mediterraneis attingere. Sed & illud mouebit forte lectorē, in cunctis quas memorauimus cōtrouerſiȷs Danos ſemper Saxonū uictores oſtendi: q̃d contra poſterioribus ſęculis uſu cōpertū eſt: Vtriuſq; aūt rei una cauſa eſt, ꝙ ex antiquitatibus tantę uetuſtatis nullus nobis pręter unū Saxonē Sialandicū Danię illuſtratorē, author eſt: & ideo rerꝫ mediterranearꝫ, quas ille nō attigit, quę tñ non minores, etiā illuſtriores putari poſſint, nulla nobis memoria eſt: nec in ea parte habēt cęterę nationes q̃d illis inuideamus, aut quod noſtrę antiquitatis obliuione poſſunt obtendere: nam pauci, mille annorū memoriam uix explicāt: ineptias enim plures

prȩferũt, quȩ ſomnijs ſimillimȩ ſunt: quod nos de Francis cõgentilibꝰ noſtris, ab olim Germanis, ſuo loco oſtẽdemꝰ. Iam uero quis mirabit̃ Danicum ſcriptorẽ, Danicis rebus multũ tribuere: q̊d & Romani ſuis, & Grȩcis Grȩculi fȩcerũt. Q, ſi eadẽ prȩditꝰ dicendi facultate Saxonicas res uir genere Saxo cõmemoraſſet, aliam rerꝫ formã narrãdo prȩtẽderet. Studet enim quiſcꝫ ſuȩ nationi illuſtrandȩ.

CA. VIII.

Pſe tẽporũ, quȩ attigimꝰ ordo, nos cõmonet: ut Cimbrorũ mentionem hoc loco introducamꝰ: Iam enim peruenimꝰ ad uicina eiꝰ ſȩculi, quo ueritas de terra orta eſt, & iuſticia de cœlo reſpiciens, obuiauerũt ſibi in oſculo pacis, in mediatore Dei & hominũ Chriſto dño omniũ ſȩculorũ Saluatore: Ante cuiꝰ ortũ annis plus quinquaginta, Cimbri cum Theutonibꝰ, Amburones cum Tigurinis, magnis exercitibꝰ per Gallias mouentes, in Italiã cõtenderũt: & occurrẽtes ſibi, Romanorũ uarijs in locis cõſulares exercitꝰ, cum ducibꝰ ſuis obtriuerũt: Nouiſſime & ipſi a. Q. Catulo, &. C. Mario Romanis cõſulibꝰ, ad internecionẽ, ut ferunt Romani, deleti. Hæc de Romanis hiſtorijs nobis teſtatiſſima ſunt. Sed non ita cõpertũ nobis eſt, quȩ gens fuerint Cimbri: Dani, Saxones, an Wãdali: aut promiſcuȩ omnes, aut ex his quȩdam: quod prȩſenti loco nobis pro uiribꝰ explanandũ. Nam Romani ſcriptores ſola Cimbrorum cõmemoratione cõtenti, nihil ſuper eius gentis ſedibus & origine attigerunt. Cimbros aũt habitare in Cherſoneſo, quæ a Saxonibꝰ procurrit in boreã, inter duo maria, Britãnicũ, & Germanicũ (Noſtri uocãt Orientale & Occidẽtale) ipſiꝰ Ptolemȩi deſcriptione certũ habemꝰ: Idem Strabo & Tacitus aſſeuerãt. Nam Tacitꝰ ȩtate ſua, ad utrancꝫ ripã caſtrorꝫ ueſtigia cerni cõmemorat, ad magnȩ rei fidẽ, & molẽ gentis metiẽdã. Hȩc eſt prouincia, quã nũc Iutiã uocamꝰ: in qua prȩter ducatũ Sleſwickcẽſem quatuor ſunt epiſcopatꝰ, non Italicis anguſtijs dimẽſi: & magna eiꝰ portio regi Danię cẽſualis paret. In hac habitaſſe Cimbros, triũ q̊s diximus teſtimonió eſt certiſſimũ: Sed quȩ gens fuerit, Dani, Saxones, aut Wãdali (oẽs illi per uices eã tenuere prouinciã) hoc quȩrimus. De Cimbris quidẽ teſtat̃ Strabo his uerbis: Peninſulã habitãtes ingenti quadã inũdatione cõpulſi natalia loca deſeruerũt: nunc uero conſuetã prioribꝰ annis regionẽ inhabitãt: Auguſto q̊cꝫ Cȩſari lebetẽ, plurima ſibi ſanctitate cõſecratũ, dono miſerunt, eiꝰ amiciciã poſtulãtes, ut iniurias quȩ priꝰ ſubierãt obliuione delerent, cõpoteſcꝫ uotorũ facti remearunt. Dictu, pfecto ridiculũ, ut hoĩes ad maris ȩſtus, quos perpetuo natura efficit, per dies ſingulos bis accedentes, indignati e patrio ſolo digrederent̃. Tacitꝰ quocꝫ in deſcriptione Germanię: Eundẽ, inquit: Germanię ſinũ haud dubie ad mare Balticũ, proximi oceano Cimbri tenẽt, paruȩ nũc ciuitates, ſed gloria ingẽs, ueteriſcꝫ famȩ late ueſtigia manent: utracꝫ ripa caſtra ac ſpacia, quorꝫ ambitum nunc q̊cꝫ metiaris molẽ, manuſcꝫ gẽtis, & tam magni exitꝰ fidẽ. Ptolemȩꝰ ut diximꝰ qui ſub Hadriano ſcripſit Imperatore, teſtat̃ Cherſoneſo, quȩ in mare Germanicũ excurrit habitaſſe Cimbros. Sed q̊d genꝰ hominũ fuerit, cui ea ſit appellatio, hoc requirimꝰ. Strabo Poſſidoniũ facit teſtem, Cimbros

latrocinãdo incertis errabũdos ſedibus,ad paludẽ uſq; Meotim militiam agitare:Inde cõtracto uocabulo ꝙ Cimbri ueteri Gallorũ lingua latrões uocitent: ab eis uocitari Cimmeriũ Boſphorũ quaſi Cimbrũ: cum Grecorum lingua Cimmerios Cimbros uocitet,Plutarchus aũt in Mario de Cimbris teſtat̃ in hũc modũ: Populos eſſe Germanicos ex his qui ad boreum oceanũ ſedẽ haberẽt: ꝙ homines magno corpore horrẽdiſq; oculis eſſent. Nam apud Germanos,ait ille,Cimbri prædones appellant: quod Strabo de Gallica,Plutarchꝰ de Germanica interpretat̃ lingua: In hoc tñ cõſentiũt,ꝙ uterq; latrones eo uocabulo aſtruit ſignificari. Quidã ferunt Celticã terrã propter magnitudinẽ regionis:ab extremo mari,a ſeptẽtrionalibꝰ climatibꝰ ad orientẽ uerſus Meotim fluuiũ cõuerſam,Ponticã Scythiam attingere,& hinc factã gentiũ cõmixtionẽ.Homerus quoq; gentẽ Cimmeriã ab extremis occidui mũdi aduenisse, Boſphorũq; Cimmeriũ de ſuo nomine fecisse,teſtatur.Cõſona triũ teſtimonia illuc uergũt,ut ſuſpicemur Wandalorũ gentẽ olim Cimbricã a rapinis appellatã, eam eſſe quę a uetuſtiſſima memoria, ab occidua mũdi regione,quã diximꝰ,habitaſſe Cimbros, per maritima Germanici oceani uerſus oriẽtẽ,per Pruſſiã atq; Poloniã,per Sarmatiã,nunc Tartareã, uſq; ad paludes Meotidas tenuiſſe medias prouincias:Teſtis eſt lingua,quę etiã nunc ueteribꝰ Wandalis,quorũ apud nos ſunt reliquię Bohœmis,Polonis, Ruſſis,latiſſimæ genti una eſt.

CA. VIIII.

Am & pro alijs faciũt cõiecturę,ꝙ aut Saxones fuerint, aut Da
n ni,qui ſunt dicti Cimbri: Q, em̃ Dani fuerint,qui ſub Cimbroꝝ
nomine ꝓfecti ſunt cũ Theutonibꝰ,& alijs Tigurinis,& Ambu

ronibꝰ inde apparet: ꝙ per etatẽ illã,Dani eã ꝓuinciã tenuerũt:Dudũ em̃ Saxones inde eiecti fuere,& iã ſub potẽtiſſimo rege Frotone Iutia quieuit circa natũ Chriſtũ. Strabo,ut diximꝰ,ſuſpitionẽ induxit cũ cõteſtibꝰ ſuis ꝙ fuerint Wãdali,qui Cimbri ſunt appellati: Nã latrocinãdo incertis errabũdi ſedibus,Cimbri ad paludẽ uſq; Meotim militiã agitarũt.Sed qui poterãt agitare militiã tã lõginquã,niſi Wãdali extitiſſent, qui per gẽtiles ſuos Wãdalos,omnia media tenẽtes,facile ad Meotim attingerent: Nam alienã nationẽ ita uagari intra ſuę ꝓuincię limites, Wãdali non tuliſſent. Ptolemęꝰ aũt cogitationẽ iniecit,Saxones ea applicatone celeri:eſt em̃ nõ gẽtis,ut diximꝰ ꝓpriũ,ſed a mala iniecta qualitate appellatiuũ,ꝙ Cimber latronẽ ſonat. Saxones aũt ſic tum a uicinis appellatos credi poteſt ꝙ ferocia gẽti ſit cognata. Sed auget ſuſpitionẽ ꝙ Ptolemęꝰ nominat Cimbros mediterraneos,qui a mari recedant in Auſtrũ: hi autẽ fuere Saxones: qui cum diu Iutiã tenuerint,ibi a Ptolemęo credi poterant etate ſua habitare: Nam ꝙ in mediterranea recedãt cõpertiſſimũ eſt. Quid igit̃ in hac uarietate cenſemꝰ? Ego ſine controuerſia Danos Iutas fuiſſe exiſtimo:qui tum appellatione Cimbroꝝ,cũ Theutonibꝰ,hoc eſt Saxonibꝰ,& cęteris nationibꝰ Italiã petiere: Nã Dani, ut diximꝰ,ea tẽpeſtate tenuere Iutiã ꝓuinciã & poterãt hi militiã agere uſq; ad Cimmeriũ: cũ Gothis enim dudũ exibat ea gens, & habitabat ad Cimmeriũ, deinde ad Danubiũ: ubi de ſuo

nomine Daciā fecit uocari prouinciā: quod in Suecia noſtra oſtendimus: & in mediterranea pceſſit, ea potiſſimū ętate, qua Danorꝝ proceres Saxoniam ſuę fecere ditionis. Nec iniuriū eſt, Iutas Danos, appellari Cimbros ideſt latrones, ꝙ militiā late agitauerint, per maria, per littora, per terras, uſq; adeo, ut nauigantes aliqñ Conſtantinopolim pulſauerint, longiſſima circuitione uſi: quod in Norwagia oſtēdim⁹. Nec iniuriā quis putare debet, ſi aut Dani, aut Saxones, aut Wādali, Cimbri, hoc eſt latrones, appellentur, cui in mentē uenerit, quid Alexandro reſpōderit princeps piratarꝝ: cum ille rogaret, quidnam illi eſſet ꝙ mare teneret infeſtū? Hoc ipſum inquit, rex quod tibi, qui terrarū orbem fatigas: Sed quia ego pauculis nauibus rem perago, pirata dicor: Tu quia magnis exercitib⁹ uim facis, Imperator diceris. Ita prorſus ſe res habet: Verū dixiſſe libera uoce rex comprobabat, impune dimittēs. Quid, oro te, Romanos adegit, infeſtum ſibi facere mundū, niſi libido dñandi, & amor habēdi? Ea fuit cauſſa Danorꝝ quę illis inſcriptionē faciebat, ut Cimbri, hoc eſt latrones dicerent.

X.

A Cimbrorꝝ gens annis ante uirgineū partum ſupra qinqua-
e ginta, ſedib⁹ ſuis exita cum uxorib⁹ & paruulis, nouas petere ſedes annixa per Gallias, teſte in cōmentarijs Cęſare, iter tenuit in Italiā. Profectos aūt patria, duxiſſe per Saxoniā: quę nūc Weſtphalia eſt, & inde tranſmiſſo Reno, in ſocietatē belli, ex Gallijs accepiſſe Amburones & Tigurinos. Gallici autē Scriptores, ſolita leuitate, Cimbros uocant Brabantinos, aut Flandrēſes: & alios alijs, pro ſuo arbitrio deputāt populis. Sed Ptolomeus, Strabo, Tacitus, Plinius, grauiſſimi teſtes, ſubmouēt Gallorꝝ leuitatē, oſtendentes qui fuerint Cimbri, habitātes in cherſoneſo duorꝝ marium. Accedit teſtis alius, omnib⁹ authoritate incōparabilis. C. Cęſar, qui in cōmentarijs teſtat̄ de Cimbris: Cum enim de Aduaticis Gallorum ciuitate loqueret̄, inter alia dicit: Ipſi erant ex Cimbris Teutoniſq; prognati, qui pertranſeuntes Gallias, impedimēta cum inualidis ad arma ſub pręſidio reliquerūt: Qui, inquit, cum iter in Italiā & prouinciā noſtrā facerent, his impedimētis, quę ſecū agere & portare nō poterāt, citra Renum flumen depoſitis, cuſtodiā ex ſuis, ac præſidia, ſex hominū millia, una reliquerant: prius q̄ tñ Italiā per alpes attingerent, longo circuitu ſub ipſis alpib⁹ tranſeuntes Macedoniā uaſtauerunt: Ibi Papirius Roman⁹ conſul cum exercitu fuſus: Inde uero Aureli⁹ Scaurus cōſulis alteri⁹ legat⁹, cum exercit⁹ eius deleret̄, ipſe uiuus in man⁹ Cimbrorꝝ peruenit: & cum in cōcilium ab his euocatus, deterreret eos, ne alpes tranſirent, Italiā petituri, ꝙ diceret Romanos uinci nō poſſe, a Bolo rege feroci iuuene occiſus eſt. Ab eiſdem Cimbris. C. Manlius, &. Q. Seruilius procōſules, uicti prelio, caſtriſq; binis exuti ſunt. LXXX. millia militū ceciderūt, calonū atq; lixarꝝ XL. millia: Secundū populi Romani iuſſionē, Cepionis (cui⁹ temeritate clades accepta erat) dānati, bona publicata ſunt, primoq; poſt regē Tarquinium, ei Imperiū abrogatū eſt: Caio Mario (qui niſi illi ſeculo cōtigiſſet, actū fuiſſet de nomine Romano) propter Cimbricū bellum, cōſulat⁹ per plures annos prorogat⁹ eſt: Secūdo & tertio cōſulatu abſens creatus

eſt: Quartū conſulatū diſſimulanter captans, cōſequut᷒ eſt. Cimbri uaſtatis omnib᷒ circa Rhodanū, per Pireneū ſunt ſaltū in Hiſpaniā tranſgreſſi: ibiq; multa populati, a Celtiberis retroacti ſunt: reuerſiq; in Galliā, bellicoſis ſe Theutonis coniūxerūt, prius tñ uaſtata Hethruria, cū Romani interim trāſmarinis impliciti bellis, matrē Italiam defendere ab Cimbris nequiuerunt. Hanc aūt Cimbrorꝝ expeditionē, nec Cimber quidē glorioſi᷒ efferret, q̄ eſt a. C. Tacito cōmemorata: Sexcenteſimū, inquit, & quadrageſimū annū urbs noſtra agebat, cum primū Cimbrorꝝ audita ſunt arma Cecilio Metello, ac Papirio Carbone cōſulibus. Ex quo, ſi ad alterū Imperatoris Traiani conſulatū cōputemus, ducenti ferme & decem anni colliguntur: Tamdiu Germania uincit: medio tam longi æui ſpacio multa inuicē damna: nō Samnis, nō Pœni, non Hiſpaniẹ, Galliẹue, ne Parthi quidem ſẹpius admonuere: quippe regno Arſacis acrior eſt Germaniẹ libertas: Quid enim aliud nobis, q̄ cẹdem Craſſi, & ipſe Ventidio uict᷒ Pacorus, nobis Oriens obiẹctarit? At Germani Carbone, & Caſſio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Scipione, M. quoq; Mālio fuſis, uel captis, quinq; ſimul cōſulares exercit᷒ populi Romani abſtulerunt. Sed hui᷒ tam indomitẹ uirtutis hic tum erat exit᷒, ut cū diuiſis copijs Theutones cum Ambuchronibus ex Gallijs, Cimbri uero ſeorſum per Vindelicos, alpes penetrarint in Italiā, Theutones uicti ſub alpib᷒ ad aquas Seſtias a Mario, Cimbri uero, cum poſtulatas a Romanis ſedes nō acciperēt, apud Atheſim pugnantes, duorꝝ conſulū iunctis copijs, Romanẹ uirtuti cōceſſerunt: quā uictoriam, & ſi Mario magis inſcribendā Romani putauerunt: uirtute tñ militum Catuli conſulis rem actā, alij ſcriptores nō ſilent. Non tñ ad internecionem tum cẹſam gentem crediderim, & ſi multa ſint millia inrerempta. Strabo quoq; teſtis accedit, qui, ut ſupra meminimus, ſub Auguſto pacem petentes teſtatur impetraſſe. Poſtea uero, quia Romanis ab ea gente pax fuit, nemo gẽtis facit ullam mentionē: nec inter noſtros Cimbros inuentus eſt, qui literis mandaret rerū ſucceſſiones, in magna ueterū, quod ad literas pertinet, inopia: malebāt enim fortiter facere, q̄ aut docte loqui, aut erudite ſcribere ad memoriam poſterorꝝ.

CA. XI.

hAc de Cimbris nō iniucūda interpoſita cōmemoratione, ad Saxones noſtros reuertamur: qui crebris colluctationibus cōgreſſi Danis, uaria fortuna fuere: nūc ſuperiores, nūc deiecti. Nā Frothoni Magno, cui᷒ tempora ad natum Saluatorē pertigerant, & filio eius Fridleuo, æque ad arma uictorioſo, regib᷒ tributa pependerunt. Sed iam regno deuoluto, ad Fridleui filiū Frothonē puerū duodenē, Saxones iugum excutere maxima ui armorꝝ cōtenderūt. Principes tūc Saxoniẹ fuerunt, Swerting᷒ & Hanefus: qui cōtractis undecūq; auxilijs, magno precio hoſtib᷒ nō imparatis cōcurrerunt: Tam difficili labore diu ſudatū eſt in acie: ut magnitudine ſtragis utrinq; factæ, utraq; ſibi pars uictoriā reputabat: Dani Saxones, & illi Danos profligaſſe ſunt arbitrati: Cōtentio ad duellū peruenit: Fidebant Dani Starcatero, monſtruoſẹ magnitudinis & roboris homini; cui᷒ proceritati uiriū acrimonia reſpōderet, cuiuſq; de

fortitudine plura in Suecia ſcripſimus. Saxones pugilē prͤferebāt Hamā:
ęque inter ſuos fama illuſtrē: cui, ut diſcrimen non recuſaret, tātum ſe auri
cōgeſturos pollicent̄, ut molē corporis eius ſuperaret. Virum fortē uirtu-
tis & glorię maior q̄ auri cupido tenet. Operas pollicet̄: nec terret̄ gigan-
tea mole pugilis cum eo cōgreſſuri: poterat enim maior in exiguo regna-
re corpore uirtus. Ab initio quidē Saxones regē iam ætate adultū, iam re-
bus fortibus pro inuicto habitū, ad monomachiā depoſcebant: Sed Dani
indignū rati, regem imparis fortunę obiectare homini, Starcaterū illi fęce-
re uicariū. Venitur in campū qui pugnę metatus eſt: Hama fiducia uiriū,
ꝙ iuuenili floreret robore, uirū ętate iam fractum, ad luctamen depoſce-
bat: aggreſſuſq; prior hoſtem, pugno petitū ita impulit, ut terrę adęgerit
nutabundū. Palluerūt Dani: ita enim impellentis Hamæ pugno deięctus
eſt Starcaterus, ut genibus nixus, humū mento cōtingeret. Sed ubi ſenior
collegit uires: ſeſe erigēs, ad gladiū decurrit: non iam luctamine, ſed ferro
rem peracturus: nam toto anniſus corpore, gladiū diſtrinxit in aduerſum:
nec illum ſefellit impetus: nam mediū Hamæ caput ictū diffidit. Ita pera-
cta uictoria Dañi tripudiauere. Hunc ego inſignē exitū tribuiſſe loco no-
men ſoleo ſuſpicari, in quo peracta ſit pugna: ut ab eo uicto Hama dicere-
tur: unde poſtea de propinquo erecta urbs, Hamburgū nuncuparet̄: non
ab Hāmone Lybico: nam ei⁹ memoria quomodo potuit ad noſtros per-
manare. Hac elati uictoria Dani, iugū aggrauabāt in capita Saxonū: Sed
non deerat Saxonibus anim⁹, pro libertate, quæ fortibus uiris uita chari-
or eſt, uitā paciſci. Itaq; Hanefus alter ex principibus, non deſtitit liberādę
patrię per dies & noctes operā impendere: auxilia undecūq; cōtrahit: au-
ctiſq; in bonū modū copijs, bellum Danoꝝ regi denūciat. Ille uero para-
tum deduxit exercitū: quem idem Danię rex ſemper expeditum habebat:
Nam nauibus traięcit Albim: quę enim ultra fluuiū fuere, priori uictoria
Danis ceſſerunt. Congreſſi, cōſeruere manus: Ibi dux Saxonū cadens, ui-
ctoriā hoſti reliquit: & loco pugnę nomen ſuū indidit: Hanefro iuſſit ap-
pellari, ꝙ Hanefi ſemen ibi moraret̄: Nam fro Dani ſemē uocant. Eum au
tumo locum, qui nūc Hanofer, detorto parū, ut fit, nomine, uocitat̄. Quæ
res ad cōięcturā accedit, Hamā quoq;, q̊d dixim⁹, ſuo loco nomē indidiſ-
ſe. Sed in rebus obſcuris ſit locus cōięcturę. CA. XII.

s Wertingus alter ex Saxonū principibus, cum ad liberandā pro-
bro patriam omnibus rebus cōtenderet, nec armis hoſti par eſſet
nec fortuna, non quieuit tamē omnes intentare uias recuperandę
libertati: dolum parabat: qn̄ dolus, an uirtus, quis in hoſte requiret? Da-
nię regē ſimulata fiducia accœpit in ſua: nil dubitantē ꝙ armis ſuoꝝ præ-
munitus, nihil hoſtile formidaret: Medio in cōuiuio ignem iuſſit triclinio
admoueri: paratis omnibus ex cōpoſito, quę cōflagrandę domui inſerui-
rent. Vtrinq; ferent ea facta minores: Vincet amor patrię: Non dubitauit
ipſe cladi accedere, dūmodo ſecū hoſtē opprimeret. Ea eſt Deciorū apud
Romanos inſignis gloria, caput ſuum pro ſuorū incolumitate deuouere.
Nam & in ſacris literis ea res laudis ſuę habet exemplū. Samſon ille gen-

tis Hebręæ propugnator, cum gēti ſuę non alio ſe uidit futurū uſui, cōcutiens, cui omnis imminebat regia, columnā, hoſtes oppreſſit, ipſe cōmoriens. Filij aūt Swertingi, ut ultionē paternę necis in filio, regni Danici ſucceſſore, prępenirēt, adoleſcentē nuptijs germanę ſororis cōciliarūt: ex qua ille filios ſuſcœpit patrij regni ſucceſſores. Stetit hoc in rerū ſtatu diu quieta Saxonia. Verſati ſunt fratres reginę Danorū in regia Danię: & tranquillitati rerū ſuarū ſic conſulebāt: Regē cōuiuijs, & cęteris illecebris deuinctū habentes, donec Starcaterus uir fortiſſim⁹ aduētaret: qui ut in Dania ſcripſimus, ita Danię regē ſermone uelut igne inflāmauit, ut ſacra hoſpitij ac menſę ſuę temeraret: occiſis in cōuiuio leuiris, hoc eſt, uxoris germanis fratribus: Sed tamen tributa in Saxoniā ceſſauere: iam Saxonibus libertatem ſuam pulchre per arma tuentibus.

CA. XIII.

q

Vę interim in meditetraneis Saxonię geſta ſunt, ſilentio teguntur: ipſe Tacitus Auguſtæ ſcriptor hiſtoriæ, nimiū ſuper his rebus tacitus eſt. Plinius aūt in uiginti rerū Germanicarū libris totus nobis obmutuit: Nam quę per hęc tempora a Druſo Nerone Auguſti priuigno geſta ſunt in Germania, in qua ille diu fœliciter rem geſſit, penitus non tenemus: niſi ꝙ Strabo narrat eundem ducem in Amaſi rem nauali pręlio geſſiſſe aduerſus Bructeros (pars fuit illa Saxonum) Nam Amaſis Saxoniā perlabitur: in Chaucis, hoc eſt Phriſijs, mari mixtus. Quis igitur neget mediterraneis Saxonibus ducē Romanū cōſeruiſſe manus: qn̄ etiā a mari tonans, in Amaſi Bructeros, hoc eſt fluminis accolas, nunc dictos Weſtphalos, olim Saxones, & ante Bructeros, perdomuit: Cuius per omnē Germaniā diu inter proceres tam celebre nomē fuit, ut cum ingenti deſyderio memoriā illius repeterēt. Teſtatur Petrarcha extitiſſe ſua ætate Romę triumphalem arcum Druſi Neronis, cum inſcriptione, cuius caput diſiectum legi non poterat: ſed tamē hos uerſiculos tum a ſe lectos in illo: Ad diuortia Reni Peruaſi, hoſtiles depopulatus agros, Dum tibi Roma decus, ęternaqꝫ ſudo tropheа: Hiſter pacatis leuior ibit aquis. Tantiqꝫ fęcit res in Germania geſtas, ut filium exinde Germanicū iuſſerit appellari. Ad Salam uſqꝫ fluuiū, quod cōſtat, peruenit: Albim an tetigerit incōpertum eſt: Nam ultra Albim uetuit Auguſtus legiones ſuas trāſire: ſatis ducens, gentē intra eum limitē in fide cōtinere: in quibus ſine cōtrouerſia Saxones erant: ſiue tum Saxi, ſiue Catti dicerentur: Germanicus quoqꝫ Druſi filius, bono patri in Germania optimus natus filius, patriam ditionē cum ſumma laude regebat: exemplo patris in māſuetudine & lenitate plura in Germanis q̄ ſeuero imperio procurās: Meminerat periculū Quintilij Vari: qui ſub eodē Auguſto cum inſolētius liberę gēti imperare contēderet, cum tribus legionibus a Germanis eſt ad internecionē deletus. Quā rem ferturidem Auguſtus tam tuliſſe indigne, ut inſanientis more caput illidēs parieti, exclamaret: Redde Germaniā Quintili Vare, redde Germaniam. Reddidit Druſus Nero, priuignus eius, ut dixim⁹, uir māſueti animi: quē Roma expectabat Auguſto ſucceſſorem, niſi illū mors ante Auguſtum abſtuliſſet. Eadem fuit expectatio de filio Germanico, ut Tyberio ſucce-

deret: ſed illa ꝗꝗ fruſtrata eſt. Ad Saxones redeamꝰ. CA. XIIII.

Iwarus per ea tẽpora quidã ex nobilitate Saxonũ eo prouectus
s eſt, ut cum regia Danici generis ſtirps prelijs exciſa ad unã Geri
tam puellã deueniſſet, iamq̃ procerũ uolũtate, eum regem Dani
ſibi depoſcerent, quẽ illa dignaret̃ maritũ: hoc certe decernẽtes, ſuę quiſq̃
ſpei ſeruiebãt: exiſtimantes unũ aliquẽ ex ſuo numero deligendũ a puella
maritũ. Sed ſordebant nobili puellę natales omniũ procerꝝ ſuorũ: quibus
ipſa regina iuſto emineret principatu. Siwarus aũt Saxo & ipſe interpoſi-
tis amicis, rem ſtatuit pertẽtare. Non recuſauit puella: ſed grauẽ ac diffici
lem conditionẽ placito inuexit: obtendẽs, procanti, futurũ ſpondẽs quod
peteret, ſi ille regni Danici mẽbra per proceres diſtracta, adunaret. Equi-
dem rege deficiẽte, cum iuſtũ uacaret imperiũ, quiſq̃ partẽ ſibi deſumpſit
quã pro ſua defenſitaret. Aegit tum Siwarus cum regni primoribꝰ: alijs
ęre nundinatis, alijs per arma deterritis, alijs etiã per promiſſa ad ſe incli-
natis, ut uni ſibi pars magna cederet regnaturo. Parant̃ regio luxu rega-
les nuptię: nec deerat aliquid ſpei pręter expectatũ nuptiarꝝ diẽ. Erat qui-
dam Noricę ſtirpis regio de ſanguine nobilis adoleſcẽs Haldanꝰ: qui ad
eaſdem nuptias aſpiraret: Nam eadẽ illi puella non nihil ſpei fęcerat: ſed
ꝙ tum diuturnã & longinquã militiam ageret, iamdudũ nihil ex eo certi
compertũ eſſet, fato functꝰ credebat̃: apud Ruſſos enim militabat. Fama
uero nuptiarꝝ, ꝙ Saxo uirgine regia & regno donaret̃, aures uſq̃ perlabi
tur Haldani: Deſeruit quę tractabat omnia: & raptim exercitu cõtracto,
ipſis nuptijs interuenit: & diſpoſitis per oportuna loca militũ pręſidijs, ſę-
uiebat in cõuiuãtes. Primũ uero ſpõſum ferro ꝑculit: inde reſiſtentes ſine
diſcrimine repulit. Habebat uero non paucos in regno & regia, ut fit, qui
occulte illi fauerẽt: & ubi peruentũ eſt ad rem, etiã partes eius adiuuarẽt.
Ad extremũ ergo omnes qui uotis eius aduerſarent̃ perdidit: ſpõſam ab-
duxit: qua ad legitimas nuptias cum regno eſt potitꝰ. Hęc ſunt quę de Sa
xonũ antiquitate Danicus ſcriptor, ſolo nomine Saxo (ꝗd in ea gẽte nõ-
nunꝗ uertũt in propriũ) cõmemorat: cętera iacẽt ſepulta. XV.

Er tempora autẽ Veſpaſianorꝝ principũ, Bataui, Cattorũ, qui &
p Saxonũ, congẽtiles, grauiſſimũ bellũ in Romanos pręſides geſſe
re: tribus per ea tẽpora ducibus ſiſi, Nam Iulius Ciuilis rebellio-
nis author, Claſſicũ & Tutorẽ, duos in uicina gẽte pręſtãtiſſimos duces
in ſocietatẽ belli acciuit: multaq̃ geſſere pręclara facinora, quę facundiſſi-
mus ſcriptor Cornelius proſequit̃: ſed minime in fragminibus quę ex illo
tenemus exequit̃: Exitũ tamẽ illũ aduertimus, ut poſt multa, quę uaria in-
ter partes fortuna geſta ſunt pręlia, recõciliatio interuenerit: cũ oſtenderet
Cerealis dux Romanꝰ Ciuili impunitatem, & populo factorũ abolitionẽ.
Sed neq̃ Batauorũ res exequi in profeſſo nobis eſt, neq̃ ſi uelimus, bona
nobis facultas ſuppetit: ꝙ nulli rerũ extant annales. Saxonũ res ſuſcœpi-
mus aliquãtũ e tenebris in lucẽ eruere: quorũ ſi teneremꝰ fideli teſtimonio
res geſtas, cerneremus primordia eius gentis eſſe digna clariſſimis rebus,
quas per ſequentia ſęcula perę gerũt. Quis enim ſperare debet quotidie ad

mare luctantes Saxones, qui in Phinniã Sueciãq; arma protulerũt, domi fuiſſe quietos: & nihil cum Turingis, nihil cum Wãdalis uicinis rerũ habuiſſe. Inuidit autẽ fortuna minoribus: q; maior: ſuorũ pręclara facinora nullis literis excœpit. Non defuiſſe Saxones crediderim maximo illo Romani Imperatoris Marci Antonini in gentẽ Marcomannor: bello: quod omnibus Romani Imperij uiribus geſtũ, nihil terroris & laboris minus habebat Punicis illis bellis, quę inter maxima Romani populi ſolent numerari. Sed neq; Marcomãnor:, neq; Saxonũ aliquis rem in literas miſit: hoc ſolum tenemus, quod Romani ſcriptores ad Imperij gloriam extulerunt: fortia hoſtiũ facta ſilentur. Hominẽ cernimus imminere leoni, quia pinxit homo: ſi noſſet pingere leo, aliã picturę formã cerneremꝰ. Sed hæc interim queri poſſumꝰ, emẽdare non poſſumus. CA. XVI.

Sq; ad hęc tempora, circiter annos poſt natũ Chriſtũ trecentos, in Romana hiſtoria nullã comperio Saxonũ mẽtionẽ ſub eo uocabulo: ſed quod ſępe querimur, ſi Tacitꝰ & Plinius loquerẽtur, qui aut laceri, aut nulli extãt: ex montibus & fluminibus deſignatis, facile intelligeremus gentẽ Saxonũ: etiã ſi alijs uocabulis inſcriberet̃. Sed utamur cõceſſis. Primus Eutropius, & eum ſequutꝰ Oroſius, tẽporibus Diocletiani & Maximiani Imperator:, hanc gẽtem nominauit. Carauſius, inquit Eutropius, cum apud Bononiã (illã dicit Gallicã in Picardia) per tractum Belgicę & Armorici, pacandũ mare accœpiſſet, q̃d Franci & Saxones infeſtabãt: multis barbaris ſępe captis: nec pręda integra, aut prouincialibus reddita, aut Imperatoribus miſſa, cum ſuſpicio eſſe cœpiſſet, conſulto ab eo admitti barbaros, ut tranſeũtes cum pręda exciperet, atq; hac occaſione ſe ditaret, a Maximiano iuſſus occidi: purpurã ſumpſit. Iiſdẽ pene uerbis teſtat̃ Oroſiꝰ: & in ſua Britania cõmemorat Beda. Audiãt Gallici ſcriptores: qui Francos producũt a Meotidis paludibus, ſub Valentiniano Imperatore, necdũ hoc tempore nato. Audiãt & Saxonũ primordia a tẽporibus Theoderici regis Frãcorũ repetẽtes: qui ex hoc tempore in ducentos annos necdũ edebat̃ in lucem. Agnoſcãt Frãcos & Saxones iam nunc ſub Diocletiano littora Galliarum infeſta habuiſſe. Quanq̃ de Francis maiores etiã ineptię memorant̃: q; originem ducãt a Troianis: & confœderint ad paludes Meotidas in Sicãbria. Quid aũt per tot ægerint ſecula, quos duces habuerint, ne ſomniari quidẽ poſſunt. Et quidẽ Sicambria non ad Meotidas paludes in oriẽte, ſed ad Reni fluẽta fuit in occidẽte: teſte Cęſare, Strabone, Ptolomęo, & omnibꝰ coſmographis. Inepti homines eo cõfugiũt, ut dicãt aliã Sicambriã fuiſſe hic & ibi: nec tamẽ unũ ex geographis teſtẽ producũt: & ut mille tergiuerſationibꝰ utant̃, cõuincit eos propria fabella de mẽdacio: q; aiũt ſub Valentiniano Francos migraſſe in Germaniam: Nam teſtes omni exceptione maiores quos nominauimꝰ, cõuincũt ſub Diocletiano Francos habitaſſe in Germania, cum excurrerẽt ad prędã in mare Britanicũ cum ſocijs Saxonibus. Accedit alius teſtis Diuus Hieronymus: qui in Hilarionis uita teſtat̃ ſub Cõſtãtio Imperatore ueniſſe nobilẽ iuuenẽ ex genere Francor:: Ea, inquit, gẽs me-

dia inter Sueuos atq; Saxones habitat. Quid poteſt expreſſius dici? quid
ad cōfutandū fabulā ualidius? Inuētus eſt ex Gallicis ſcriptoribus, homo
qui configeret cornicū oculos, quiq; unde prodiſſet fabula aperiret: cu-
ius hęc uerba ſunt: Valētinianꝰ, inquit, Cibalienſis ex filia Genebaldi Si-
cambroꝝ regis, quē alio nomine dixere Priamū, natus, peruenit ad Impe-
rium: Sicambriani, id eſt Frāci, ab eo inuitati ſunt ad debellandos Saxo-
nes ſupra Lanū habitātes (a quo fluuio Alani dicti ſunt) in oceani littore
reſidentes ſupra Renum: qui Romanum aliquando Imperium incurſa-
bant: & quia debellari commode non poſſent a Romanis, ad paludes in-
tranſibiles, quibus ſe tutabantur, promiſit, ſi gens Sicambriana dicta, Sa-
xones debellaret, ꝙ tributo decēnali laxarent. CA. XVII.

Aec ſunt Gallici ſcriptoris uerba: in quibꝰ attēde prudēs lector:
h Alanos Aſiaticos eſſe populos in uaſta Scythia, quos in Roma-
nis prouincijs aliqn̄ legimus diuerſatos: ſed quādo trāſierint, in-
compertū habemus: niſi quia legimꝰ eos cum Wandalis ueniſſe primū in
Gallias & Hiſpanias: inde Gothis adhęſiſſe in Betica. Quē aūt fluuiū di
cit Lanū, non agnoſcimus: nullus enim eſt in Saxonū regione hoc nomi-
ne riuus: Si tamē diceret Salanos, hoc eſt habitātes ad Salam, poſſemꝰ Sa-
xones agnoſcere: Sed tn̄ hoc compertū eſt, Saxones a Frācis debellādos,
iuſſu Valētiniani deſignari: Nam & Oroſius expreſſe de eodē Imperato-
re ait: Valētinianꝰ Saxonū gentē in oceani littoribus, & paludibus inuijs
ſitam, uirtute atq; agibilitate terribilē, periculoſam Romanis finibus eru-
ptionē magna mole meditantē, in ipſis Frācoꝝ finibꝰ oppreſſit. Hic uide-
ant fabulatores unde ſit nata erroris occaſio. Saxones erāt non Alani, ni-
ſi Salanos dixeris, in paludibꝰ oceani occidētalis, non Meotidis oriētali-
bus. Annumerat autē Chaucorū, hoc eſt Phriſonū, gentē Saxonibus: ꝙ
multa illis bello ſocietas eſſet: illi enim paluſtribus locis habitāt: Nam Sa
xones cāpis habitāt apertis. Subnectit: Quos in Frācoꝝ finibus (quę nūc
Franconia dicit̄, olim Sicambria) adiutus gētis illius armis, Imperator re-
preſſit: Nam ꝙ decēnalē fabulā cōmemorat a tributis immunitatē, & ex-
acto decēnio rebellionē ad Imperiū, uanum arbitror: Nam Valētinianus
ſolis annis undecim fuit in Imperio: nec Sicambris, hoc eſt Francis ſuis,
ulla arma oſtendit. Hęc quadā digreſſione de Frācis non inutili ſint ſatis:
qn̄ Saxonū Frācorūq; ſocietas in maritimis ſpolijs nos euocauit: diutius
tn̄ q̄ uellē me fabella detinuit: mallē enim res geſtas tibi lector obtēdere,
q̄ cū laruis pugnare: Sed qd faciemꝰ ſuperbię Gallorū? qui fabellas tales
adorāt in gremio: nec tn̄ infructuoſum erit errores dimouere: in qbꝰ cō-
memorādis magno flatu ſe Gallici ſcriptores ſonoros & eſſe putāt, & glo
riant̄: Saxonū aūt primordia ſcribētes, antea retudimus: & iam ſe conui-
ctos agnoſcāt: qn̄ tot ſunt teſtes grauiſſimi, diu ſediſſe hanc gētem in ſua
prouincia, priuſq̄ Theodericus Francoꝝ rex, cuius tēporibus Saxones fe-
runt aduētaſſe, naſceretur. Fabulā autē unde compegere de mercata a Tu
ringis terra, & diſſeminato puluere, poſtea attingemꝰ. Hoc aūt nūc intel-
ligāt, longe uetuſtiore eſſe gentē, q̄ ſint illi arbitrati: Credāt Saxoni, Pto-

lomęo, Eutropio, Hieronymo, Oroſio, qui una uoce teſtant̃, Saxones in
ſua prouincia diu ante Theodericũ cõſediſſe.

CA. XVIII.

q Vid domi potuerit ea tẽpeſtate gens Saxonũ, ex his rebus con-
ijciamus, quas foris geſſerit: Nam circa annũ Chriſti quadrin-
genteſimũquadrageſimũnonũ cum Britones, gens inſulã oceani
pręclarã incolẽs, quę nunc Anglia dicit̃, a Pictis & Scotis premerent̃: nec
a Romanis iam magno bello implicitis, ultra auxiliũ impetrarẽt, aliquã-
diu ſuis ſe uiribus ſunt tutati: ſed cum impares hoſtibus & uiderentur &
eſſent, ab proximis Germaniæ littoribꝰ Saxones ad ſtipẽdia deuocabãt:
ut propugnatores eoꝝ fierẽt in hoſtes: quod quo ordine geſtũ ſit, paulo
altius repetemꝰ: teſtẽ introducẽtes illius gẽtis domeſticũ, & apud omnes
authoritatis non uulgaris, uenerabilẽ Bedã Anglicũ, Anglicanas res per-
ſcribẽtẽ. Picti, inquit, gẽs, ut putat̃, Scythica, lõgis nauibꝰ aduehit̃ Hiber
niã, ſedes ibi petitura: eã tũc Scoti tenuere: qui ſup hac re ab aduenis inter
pellati, reſpõderũt, locũ aduenis in ꝓuincia nõ eſſe, ſed humanitatis ſe ha-
bere conſiliũ q̃d illis impertiant̃: eſſe non lõginquã inſulã, quã ipſi ſereno
cœlo uidere cõſueſcerẽt, habitatoribus non admodũ plenã, agris ſuis lon
ge feraciorẽ, cœlo mitiorẽ, quã cõprehẽdere cõtendant: ſi armis ſuis indi-
geãt, uẽturos auxilio. Hac reſpõſione placati Picti, abiere: & aquilonares
partes mõſtratę inſulę non magno negocio apprehẽderũt ibi ſedẽtes. Sco
ti aũt non lõge poſt ea tempora & ipſi in Hibernia ſibi non diutiꝰ manen-
dum, ex quibuſcũqꝫ cauſis, putauerũt: utentes cõſilio q̃d ante Pictis oſtẽ-
derãt: nauigabant in eandẽ inſulã: & Pictis aliquãdiu reſiſtẽtibꝰ, numero
& armis pręſtantes, pręualuerũt: ita utraqꝫ gens eam inſederat prouinciã,
quę iam diu Scotia eſt appellata: quã a Britania increſcẽs maris ęſtus diri
mit: cęterũ obſeruato tempore maris refluentis, ſicco ueſtigio peruenitur
ab altera in alterã. Cum autẽ utriqꝫ genti anguſta prouincia eſſet, ampli-
andas ſedes cõmunibus uiribus decreuerunt: Itaqꝫ apparatis nauibus, &
uada & portus Britanię reliquę tẽtauerunt: & copijs militũ ſuoꝝ expoſi-
tis, incolas in anteriora retrudere ſunt conati.

CA. XVIIII.

b Ritones cũ iãdudũ Romanis paruiſſent ab Iulij Cęſaris tẽpori-
bus, qui primꝰ claſſe ab Gallijs inſulã introiuit: dein de ſub Clau
dio per miniſteriũ Veſpaſiani tunc ducis, poſtea imperantis, eam
deditã pro Imperio recipiẽtis: quã rem tanti fęcit Imperator, ut filiũ ex ea
Britanicũ iuſſerit appellari: Deinde ſub Imperatore Seuero, qui grãdi foſ-
ſato prouinciã in ea Romanã diręmit ab hoſtica terra: qui etiã in ea uitam
finiuit: & cõtinuato in ea Impꝑij iure, etiã Cõſtãtiꝰ magni Cõſtãtini pater,
iam Auguſtus, ibi clauſit diẽ extremũ: tumulatꝰ Eboraci. Cum ergo, ut
dicere cœpimꝰ, ad hæc uſqꝫ tẽpora Romanis paruiſſet prouincia, iam Bri
tones preſſi a Pictis & Scotis, auxilium Romanorũ implorauere: Pręfuit
Gallijs pro Romanis ea tempeſtate Aetiꝰ patritiꝰ ſub Imperatore Valen-
tiniano eius nominis. III. Is implorãtibus ſocijs legionẽ militũ ex Gallijs
miſit: cuius pręſidio ab hoſtibus ſecuri defenſiqꝫ Britones quieuere. Sed
cum grauioribus motibus Gallię quaterent̃, reuocabat eam Aetius legi-

onem,ut Gallijs cõſuleret. Per quæ tẽpora Picti & Scoti cernẽtes Romano prǫſidio nudatos Britones,grauiꝰ inuaſere. Illi ad ſolita recurrẽtes cõſilia,miſerabiliter ab Aetio poſtulauerũt legionẽ remitti: ꝙ iam præter libera corpora,quǫ ipſi Romanis deberẽt,nihil reliquũ haberẽt: Si tuereñ, eſſe ſpem recuperandoꝝ omniũ: ſi minus,iam prǫter miſerã animã, quam pro libertate ponerẽt, habere ſe nihil. Aetiũ & ſi calamitas ſocioꝝ grauiter permoueret,maior tñ cura animũ perurebat,ꝙ Huni,Gepidǫ, Wãdali,Suǫui,Saxones,Alani, & multǫ prǫterea barbarǫ nationes,Gallijs imminerent: ita ut omniũ militũ copia ad tutandã regionẽ opus uideretur, auxiliũ implorãtibus Britanis mittere non potuit: ineundũ enim fuit grauiſſimũ illud & omni ſǫculo memorabile prǫliũ in cãpis Catalaunicis: Iubebat bono eſſe animo ſocios,& ſuis ſe aliquãdiu uiribꝰ ſuſtinere: q̃primũ poterit ſe prǫſidia miſſurũ. Operǫpreciũ putaui uerba Bedǫ inſerere: & ex epiſtola lachrymis plena partẽ ponere, quã Britones Aetio miſere: Aetio ter conſuli gemitus Britanoꝝ: & prius interpoſitis quibuſdã hǫc inferũt: Repellunt barbari ad mare,repellit mare ad barbaros: inter hǫc oriuntur duo genera funerũ: aut iugulamur,aut mergimur: necꝫ tñ per hoc quicq̃ auxilij impetrarũt: Nam Aetiũ imprimis Gallicanǫ expeditionis cura totum occupauit: & Hunoꝝ apparatus,qui dietim nũciabañ,deterrebat,ne quas haberet copias diminueret: qua ratione nequit Britanoꝝ prǫcibꝰ ſatiſfacere. Itacꝫ Romani ciues qui Britaniã frequentes diuerſis ex cauſis inhabitabãt, & ipſi ſimul Britani cum ſe a Pictis & Scotis diutiꝰ tueri diffiderent,Anglos Saxones,datis in ſtipendiũ pecunijs, ex proximis Germanię littoribus conduxerũt prǫſidio affuturos: qui quidẽ Saxones cognomento Angli,duce eorũ Vortegerio inſulam ingreſſi,Scotos atcꝫ Pictos prǫlio repreſſerũt ſuperatos: Sed ipſi poſtea mercenarij Saxones ambitione ducti,magis Britonibus q̃ Picti aut Scoti hoſtes nocuerũt: Romanos enim ciues,& Britanorum primores,maiori ex parte uario genere mortis interfǫcerunt: ex eocꝫ tempore cœperunt Saxones Angli Britanię dominari: Sic memorant Itali ſcriptores.

CA. XX.

Edam indigenã,quem teſtẽ introduximus,his de rebꝰ ſcribentẽ,
b quia multis incõperta res eſt, Saxones Britaniã de ſuo nomine ꝙ Angli dicereñ,dixiſſe Angliã,audiamus: ut erubeſcant inſcitiam ſuam,qui Saxones ex Britania ortos fabulanñ: neſciẽtes Britones ex Anglis Saxonibꝰ Angloꝝ nomẽ mutuaſſe: uerba eius ponẽda ſunt: Anno,inqt,ab incarnatione Dñi. CCCCXLVIIII. cũ oriẽtis Imperiũ teneret Martianꝰ,& Valẽtinianus Auguſtus occidẽti preeſſet,Anglorũ,ſiue Saxonũ gens inuitata a rege Britonũ Vitigerio,Britaniã tribus lõgis nauibus aduehiñ: & in oriẽtali parte inſulǫ,iubente eodẽ rege,locũ accœpit cõmanendi: quaſi pro patria pugnatura: re autẽ uera hanc expugnatura ſuſcœpit. Inito ergo certamine cum hoſtibus qui ab aquilone ad aciẽ uenerant,uictoriã ſumpſere Saxones: quod ubi domi nunciatũ eſt, ſimul & inſulǫ fertilitas,& ſegnitia Britonũ,mittitur confeſtim illo claſſis maior armatorũ,ferens manũ fortiorẽ: quǫ prǫmiſſǫ adiũcta cohorti,inſuperabilẽ

ſęcit exercitū. Suſcœperūt ergo qui aduenerant, donātibus Britonibꝰ lo
cum habitationis inter eos ea cōditione, ut pro patriæ pace & ſalute in ho
ſtes militarēt: illis militantibꝰ debita Britones ſtipendia ferrēt: Aduenerāt
autē de tribus Germanię titulis fortioribus, ideſt de Saxonibus, Anglis,
Iutis: De Iutaꝝ origine ſunt Cantuarij & Vectuarij, hoc eſt ea gens quæ
Vectā tenet inſulā, & ea quę uſq; hodie occidētaliū Saxonū Iutarū natio
nominat̃, poſita cōtra inſulā Vectā. De Saxonibus, hoc eſt ea regione an
tiquoꝝ Saxonū, uenere orientales Saxones, meridiani, & occidui. Porro
de Anglis, hoc eſt de illa patria quæ Anglia dicit̃, & ab eo tempore uſq;
hodie manere deſerta inter prouincias Iutaꝝ & Saxonū perhibet̃, orien
tales & mediterranei Angli, pariterq; tota Nordhumbroꝝ progenies, id
eſt earū gentiū quę ad boreā fluminis Humbri inhabitāt, cęteriq; Anglo
rum populi ſunt orti. Duces fuiſſe perhibent̃ eoꝝ primi, duo fratres Hin-
geſt & Horſa: e quibus Horſa poſtea occiſus in bello a Britonibus, hacte
nus in orietalibus Cautię partibꝰ monumentū habet ſuo nomine inſigne:
Erant autē filij Wetgiſli, cuius pater Vecti, cuius pater Vecta, cuius pater
Voden: de cuiꝰ ſtirpe permultaꝝ prouinciaꝝ genus regiū, originē duxit.
Non mora ergo cōfluētibus in inſulā certatim gentiū memoratarū cater-
uis, grādeſcere cœpit populus aduenaꝝ: ita ut ipſis quoq; qui aduocaue-
rāt indigenis eſſent terrori: cum ſubito inito ad tēpus fœdere cum Pictis,
quos longius iam bellando pepulerūt, in ſocios arma uertere incipiunt: &
quidē primū annonas ſibi abundātiꝰ ſubminiſtrare cogūt: proteſtātes ni
facerēt, ſe rupto fœdere omnē regionē uaſtaturos. Nec ſegniꝰ exequunt̃:
Siquidē, ut breuiter dicā, accenſus manibꝰ paganoꝝ ignis, iuſtas de ſcele-
ribus populi ultiones expetijt: non illius impar qui quondam a Chaldęis
Hieroſolymarū mœnia, imo & ędificia cuncta cōſumpſit: Sic enim & hic
agente impio uictore, imo diſponēte iuſto iudice, proximas quaſq; ciuita
tes agroſq; depopulās, ab orietali mari ad occidentale, nullo prohibente,
ſuū cōtinuauit incendiū: totāq; pene inſulam pereūtis ſuperficies obtexit.
Ruebant ædificia publica ſimul & priuata: paſſim ſacerdotes inter altaria
trucidabant̃: Pręſules cum populis ſine ullo reſpectu honoris, ferro pari-
ter & flāmis abſumebantur: nec erat qui crudeliter interemptos ſepulturę
traderet. Igit̃ nōnulli de miſerādis reliquijs in mōtibus cōprehēſi, acerua
tim iugulabantur: alij fame confęcti, protendētes manus hoſtibus dabāt,
pro accipiēdis alimentoꝝ ſubſidijs, & ęternū ſeruitiū ſubituri, ſi tamē non
cōtinuo trucidarentur: Alij tranſmarinas regiones dolētes petebant: Alij
pręſtolātes pacē, in patria trepidi pauperē uitam in montibus, & ſyluis, &
rupibus, mœſta & afflicta mente ſemper agebāt. At ubi hoſtis extermina
tis diſperſiſq; inſulæ indigenis, domū reuerſus eſt. Cœperunt & illi paula
tim uires animoſq; reſumere, emergētes de latibulis quibus abdti fuerāt:
& unanimi auxiliū cœleſte cōſilio petentes, ne ad internecionē uſq;quaq;
delerent̃. Vtebātur eo tēpore Ambroſio Aureliano duce, uiro modeſto:
qui ſolus forte Romanę gētis, tēpore pręfatæ tempeſtatis, ſuperfuerat: oc
ciſis in eadē parentibus, regiū nomen & inſigne ferētibus; Hoc ergo duce

pugnam capeſſunt Britones: & uictores prouocãtes ad prœliũ, uictoriam Deo fauẽte ſuſcipiũt: & ex eo tempore nunc hoſtes, nũc ciues uincebant: uſq; ad annũ obſeſſionis Badonicij mõtis: quãdo non minimas eiſdẽ hoſtibus ſtrages dabãt: quadrageſimo circiter & quarto anno aduẽtus eorum in Britaniã. Hæc uerbis uenerabilis Bedæ repetere uolui: quo maior eſſet fides hiſtoriæ.

CA. XXI.

h Is teſtimonijs Bedę adijciendũ putaui: cum dicit ille Anglorũ in Saxonia patriã, ex illo eorũ in Britaniã tranſitu uacuatã dici: non ita accipiẽdũ, quaſi ea regio habitatoribus indigeat: cum emittat quotidie qui per omnes ſe prouincias diffundãt: ſed q̃ tum deſyderare uiſa ſit cultores: cum tam frequẽtes ad militiã cõmearẽt. Angli quidẽ, teſte etiã Ptolomęo, uocati ab olim, ſed ętatis proceſſu corrupto, ut fit, uocabulo, pro Anglis Angiri dici cœperunt: quorũ princeps Wedekindus poſteris ſęculis toti prouincię dominabaẽ: illo tempore quo Magnus Karolus prouinciã omnẽ Saxoniæ ad ſacra Chriſti cogeret: hodieq; principes Saxonię ſe duces Angrię & Weſtphalię prefterũt in titulis. Colonieñ. q̃q; archiepũs ex die deſtituti Hẽrici Leonis, illũ ſibi aſſumpſit inſcriptionis inter alios titulũ. Hoc quoq; non pretereũdũ: q̃ cum Beda gen⁹ regiũ cõmemorãs, Vecti & Vectam nominet, hodie extare opidũ cum arce, & fluuium eius nominis, in teſtimoniũ antiquitatis. Sed & illud adijciendum: q̃ poſteaq̃ Angli Saxones omnẽ inſulæ principatũ cum tranſlato etiã nomine deſumpſere, Britones, præter eos qui bellorũ tẽpore ſe tẽpeſtati ſubtraxere, populariter egreſſi in cõtinentẽ Galliarũ, ex aduerſo Britaniæ littore ſe collocarũt: eamq; de ſuo nomine dixere Britaniã: quod etiã in hodiernũ diem prouincia uocabulũ ſeruauit. Sed quã ſuæ originis inſulam ſeruare non poterãt, Angli Saxones Angliã de ſuo nomine dixere: Britones uiciſſim apprehenſam Galliæ regionem, ſuo nomine ſignarũt: inq; ea meliorẽ ſortiti fortunã, in id roboris excreuerunt, ut qui pridẽ ſuam tueri non poterãt, nũc alienã apprehẽſam non ſolũ defenderãt, ſed ex ea reliquã etiam Franciã regibus fęcere infeſtã: ſemper cõtumaces, ſemper Francorũ regibus infenſi uſqueadeo, ut cum ſequẽtibus ſęculis Normãni Galliarũ littora apprehẽdiſſent, eaq; ex fœdere regũ tenerẽt, adięcta eſt eiſdẽ Normannię ducibus etiã prouincia Britaniæ: quam male ſibi parentem, ut pridem Franci, ſic poſtea Normanni ſunt experti: quod etiam in noſtra Norwagia ſignificauimus. Multis uero ſęculis ducem ſuum ſortita eſt Britania uſq; ad ętatem noſtram, qua nouiſſimus dux Franciſcus, ſola filia relicta decedens, Romanorum regi Maximiliano, cum deſponſa filia eius potiundę ſpem fęcit: ſed pręuenit eum rex Franciæ Karolus. VIII. qui deductam puellam Romanorum regi, ubi Franciam pertranſire conſtituit, detinuit: ſibi iunxit: reginam uocauit: & ipſe moriens ſine prole, ſucceſſori ſuo Ludouico pridem Aurelianenſi duci, pridem ſororio ſuo relictam coniugem habere fęcit: mõſtruoſis ſemper nuptijs infœlicẽ fœminã, nulli prouenietẽ marito, niſi quẽ iure tenere non poterat. Ea nouiſſima ſtirps Biitanię nunc alterũ ſortita thalamo regẽ, hodie eſt regina Frãcię.

XXII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

m VLta deinde multis ſeculis in Anglia ſequuta ſunt bella: ſępe Galliincurſarũt, ſæpi⁹ Picti, & Scoti: ſed Saxonib⁹ gladio ius ſuũ tuentib⁹, diuiſę cœperunt eſſe gentiũ manſiones: ut Britones in ſua patria manẽtes, qui iam ex magna parte Chriſti iugũ ſuſcœperant, in ſuis finibus cõſiſterent: Saxones uero gentilitia ſordentes fœditate, ſuis etiã ſe terminis in inſula capaci cõtinerent: donec miſerãte Chriſto, & illi per inſtantiã beatiſſimi Papæ Gregorij, Euangelicũ iugum ſuſciperẽt: cum ille, ut ſcribit, Anglorũ Saxonũ forte pueros ex Britania captos Romę cerneret uenales. Quæ res indicio eſt, Romanos in Gallijs duces non deſtitiſſe ab infeſtatione Britanię, in qua captos Anglorꝝ Saxonũ filios Romę uenundarẽt. Hanc ergo gentis Saxonũ in Britaniã, quã de ſuo dixere nomine Angliã, tranſitionẽ, in pręclaris gentis facinoribus numerantes, hoc loco amputabim⁹: relinquẽtes quę illic geſta ſunt annalibus Anglicorꝝ: q̃s ut audio, habent expeditiſſimos. Q; aũt inuitati in prouinciã ſedes accœperant, ſed perfidia uſi, arma uerterãt in ſocios, non laudo perfidiã: nec excuſo in ſociam nationẽ uiolẽtiã: ſed pro illorũ ingenio temporꝝ, magnificũ erat in aliena prouincia ſedes tueri: quod fęcere Frãci in Gallijs, Gothi in Hiſpanijs, & item Saxones in Britania: & ipſi rerũ domini Romani, quid aliud fęcere in orbe Romano, magnũ regibus beneficiũ præſtãtes, ſi illos regio nomine dignarent: nõ abripiẽtes q̃d nõ poterãt adimere: & beneficiũ de eo faciẽtes q̃d per uim armorꝝ nõ inuaſere: ubi nõ tam ſępe uolũtas defuit q̃ facultas. Sed hęc interim: in Saxoniã reuertamur. XXIII.

s Axones igiť qui alijs in Britaniã migrãtibus domi ſederãt, interea non omnino quieta tẽpora habuere: inuitante Aetio Romano patritio, cum Hunorũ bellũ immineret, nõ difficile paruerũt: Nam armatis copijs non paucis, tanto exercitui deeſſe non ſunt paſſi. Tanti autẽ tum cõuenere diuerſarũ nationũ, & tam magni exercitus, quantos in Europã nunq̃ cõueniſſe in ſubiectis Toloſę campis cõſtabat: Catalaunicos tunc uocabãt: cum Romanis, quorꝝ dux Aetius, uir militari diſciplina eruditiſſim⁹, Wiſigothę, quorũ rex Theoderic⁹ cum filio Thuriſmundo: Burgũdiones hac parte ſtabãt. Franci iam recens ex Germania Renũ tranſgreſſi in Gallias, quorũ rex Meroueus, qui Clodioni patri ſucceſſit. Saxones gen⁹ hominũ ea tẽpeſtate Romanis incõpertũ: Nam quid rerꝝ cum illis habuerit Druſus Nero Auguſti priuignus, iam in obliuionem trãſierat: magis uero quid cũ Cimbris, q̃b⁹ tum Theutones Saxones iũxere arma: Lutetiani q́ꝫ Pariſiẽſes, in quẽ locũ Frãci nõ lõge poſt regni ſedẽ cõſtituerũt, hac acie militauere Romanis. Ab Hunorũ autẽ parte ſtabant cum gente tum ualidiſſima, & multarũ uictrice nationum, Gepidæ, Oſtrogothi, tres fratres æque reges: in quibus erat pater Theoderici, poſtea Italiã magnifice regẽtis: Marcomãni, Quadi, Heruli, & Turingi: qui omnes ad quingẽta millia numerũ expleuere. Acies in hunc modum ſtructæ ſunt. Attila imbellẽ mulierꝝ puerorũq́ꝫ turbam inter carros, quorꝝ uis maxima ſuo exercitui inerat, ad proximos colles primũ ſemouit: & inde ſtructa apertis campis acies, ſeſe cum Hunis ſuis mediũ locauit: Oſtrogo-

thos reges ſiniſtro, Ardaricū Gepidā dextro cornibus præfecit. Structuros aūt Theodericū Aetiuſq; tardauit comperta Sigibaris Alanorꝝ regis perfidia: quē reſciuerūt ab Attila corruptū cōſtituiſſe, cum primū conſeri pugnā eſſet cœptū, ex cornib⁹, in quorꝝ altero ſperauerat locari, ad hoſtes tranſire: ut laborantibus in prælio Romanis & Wiſigothis a tergo inſtaret: Veriti tñ duces, ne, ſi in perfidū Sigibarē acerbius decernerēt, Alanos peſſimo loco & tēpore abalienarēt, & duplici damno eos quibus ipſi carerent, hoſtico adderēt exercitui, diſſimularūt: Sigibareq; quid fieret ignorante, municipij, quod Toloſę ille proximū tenebat, portas ab extra obice munierūt: & ſtationes, ne Huni poſſent ingredi, addiderūt: ipſum uero regem cum Alanis curarūt acie media cum auxilijs cōtineri. Theodericus exinde cum Thuriſmundo filio & Wiſigothis, ne Oſtrogothis cōcurrerent, ſiniſtrū, Aetius cum Romanis & Burgūdionibus ac Merouęo Francorū rege dextrū cornu tenuere: Saxones cū Alanis media acie ſunt Hunis obiecti. Forte erat in campo tumulus utriſq; caſtris pari ſpacio proximus: de cuius oportunitate, ut apparuit, maxima, cum exercit⁹ duces certaſſent, occupauit Thuriſmūdus: Cōcurrentibus inde cornibus, prelium ubiq; eſt initū pro numero & multitudine maximū atrociſſimūq;: Sed in tāta barbarorū quę utriſq; inerāt caſtris colluuione, adeo multiplex, adeo uariū, ut nec ipſi qui aderāt pugnatores intellexerint quo ſint ordine commiſſa certamina: Cędē uero inauditā, ac in medio campo riuos ac ſanguinis torrentē fuiſſe, taliter ſcribētibus cōſentio: quod neceſſe fuit accidere, cum hincinde armatę legiones, in quā iratę ſęuirēt, inconditā ac prope inermē multitudinē hoſtiū obiectā habuere: Inde ardentes inter ſe ſummis odijs Scythę, mutua feritate ac ſæuitia cōcurriſſent. Dum aūt recedentes Hunos, & in fugā uerſos, ardētiori animo inſequit̃ Theodericus Wiſigotha, ſuorꝝ magis preſſura alliſus, q̃ hoſtiū ferro interfect⁹ occubuit: & tūc pręliū, q̃d ad ſerū diei erat cœptū, in dubiāq; noctē cōtinuatū, interuentu umbrarꝝ utrinq; diremptū eſt. Attila poſtq̃ ſe magna cū clade ſupatū uidet, intra carrorꝝ ſepta cōfugit: ſcutatiq; in circuitu, ut ualli ſpeciē pro carris ſtantes exhiberēt diſpoſitis, ſagittarios adiūgit: uim hoſtiū, quę improuiſa fieret quoad acies ſtruerēt, propulſaturos: Et ne aut uiu⁹ in poteſtatē hoſtiū ueniret, aut mortuus careret ſepultura, iumētorꝝ clitellas in ſtruem cōgeſſit: in qua ſi durius quid accidiſſet, ſe gladio a domeſticis cōfodi, ac ſubiectis ilico flāmis cremari iuſſit. Cęſa fuiſſe eo in prelio ex utroq; exercitu. CLXV. millia, qui minus, qui plus. CLXXX. ſcribūt. Hāc pugnā, q̃ omnium fuerit omni memoria maxima, hoc loco explicui: præſertim quia Saxones, quorū geſta proſequimur, ſtabāt in parte uictrice: oppoſiti medio agmine Hunis: in quo non mediocrem ad uictoriam operam intelliguntur contuliſſe.

CA. XXIIII.

Er eadē tempora cum Franci duce Clodione trāſito Reno Belgicam Galliā introiſſent: q̃ iam Gallię uiribus exhauſtę, & crebra exterarū nationū incurſione extenuatæ, ſuis armis parū poſſent, Romanorū etiā exilibus præſidijs tutarent̃, accepere imperia uenientiū.

Ita factū eſt, ut Franci Germani iam ſemel ac iterꝫ ante trāſito Reno, cum ſedes in Gallijs quęrerēt, retropulſi: nunc uero audētiores facti ab exēplo Burgūdionū, qui iam ꝓuinciā ſuā inhabitādā acceperāt, in qua pſeuerat nomē in hodiernū: Et Gothorꝫ moniti fortuna, qui iā Hiſpanias occupauerāt, & Wādalorꝫ, qui iam in Aphricā tranſierāt ex Betica, & ipſi Frāci, explorato ꝙ Galliā Romanorꝫ modico pręſidio tutarēt, trāſito Reno, in Gallijs primā urbē Cameracū accepere: inde mouētes in Tornacū, ꝙ ualido Romanorꝫ pręſidio tenerēt, ui urbē capere aggreſſi, fruſtrant: ſed elicitos ad pugnā Romanos prælio ſuperāt: illā perinde urbē ſuę fęcere ditionis. Clodioni aūt morienti in Gallijs ſucceſſit Merouęus filiꝰ: qui magno illi, quod diximus, prælio intererat pro Romanis: cuius filius Childericus cum ampliandę ditioni intēderet, reperit Odoacrē Saxonię ducē Aurelianis imminere: Sic enim in prædā ſibi præſtitas Gallias cuncti putauere, ut ſuū eſſet, quod quiſꝗ occupāret. Sed Childericus tum ſuperato prælio ducem excedere coegit. Nec erat noua neꝗ inſolita Saxonū in Gallijs militia: Nam ſunt ex Gallicis ſcriptoribus qui affirment magnos illos reges, qui Romanis, & pręcipue Iulio Cęſari cōflictarent, fuiſſe Saxones. Ferūt a ueteri memoria Anſonaricē gentis Saxonū principem oportunitate inuitatū, de ſtrage quam audierat patratā in Italia de Belgicis, qui pfecti fuere cum Cimbris: cū iam Belgicā iuuenturē bello conſumptā putaret, duxiſſe in prouinciā trās Renū: ut uindicaret, & patris, & aui mortē a Belgicis peractam, Wandalos, Sueuos, Hiſtrios, in ſocietatem belli pertrahens, mouit in hoſtem. Leo dux Belgicæ, quas potuit in aduerſos hoſtes uires cōparauit: & inito prælio, Leo dux cecidit. Gotfridus frater bellum renouans, cum utrinꝗ pertinaciſſime dimicarēt, extraxit pugnā in noctē. Sed cum iam tertio manus cōſererent, ita intercepti ſunt Belgici, a fronte Saxonibus pugnātibꝰ, a tergo ab auxiliaribꝰ Saxonū circūueti, inter media cepta opprimunt, uix elabente cum paucis duce Gotfrido. Victores, terra peruaſtata, urbes capiunt: apud Valentianas trepidatū eſt: Vicit tamen inſtantia Saxonū, ut arcē fortiſſime defenſam occuparēt. Omnē igitur regionem inter Renū & Scaldim: quę nunc Lotharingia, Brabantia, & Leodienſis eſt, ſibi tributariā fertur fęciſſe dux Saxonū: Deinde, cum Gallias ab Romanis permiſſas Iuliꝰ Cęſar tuerēt, Ariouiſtū regem, cuiꝰ eſt celebre in Romana hiſtoria nomen, ijdē Gallici ſcriptores affirmāt, Saxonū fuiſſe principē. Sed ego hęc, ut parū comperta, nō auſim affirmare: pręſertim, ꝙ Ariouiſtus nō ea parte Galliarū, copias ſuas, quas Cęſari opponeret, habebat, quę reſpōderet Saxoniæ, ſed magis, quæ Sueuiæ. Teſtat hoc Veſontiorꝫ opidū: quod uſꝗ hodie manet in finibꝰ Burgundiæ imperialis, nunc uocant Biſontium, ſedem archiepiſcopalem. Id uero reſpondet ſuperioribus Germaniæ partibus. Sed ſit huius relationis fides apud authores ſuos.

CA. XXV.

l Ibet hoc loco exagitare eorꝫ inſcitiā, qui Iuliū Cęſarē aiūt in Germania ſeptē oportunis locis arces de nomine ſeptē planetarꝫ fundaſſe: quā uelut ſacrā hiſtoriā ſtulti adorant: in ipſa quidē narra-

tionis ſuæ fronte prodit fabulator inſcitiã ſuã: cum tres tum extitiſſe reges cõmemorat, Iuliũ, Craſſum, Pompeiũ: Ignorat belua regiũ nomẽ tam fuiſſe Romanis inuiſum, ut ne tum Iulius Cęſar cum monarchiam occupaſſet, auderet ſe regẽ nominare, ſed Dictatorẽ, ſed Imperatorẽ: non ergo reges, ſed primi erant authoritate inter ſenatores, hi, quos fabula cõmemorat. Nec orbis imperiũ diuiſere, ut ille fabulat: ſed a ciuibus in prouincias miſſi, temporaliter gubernauere: Vnde Iulius cum decẽnio Gallias adminiſtraſſet, cõſulatũ abſens petebat: quo non impetrato, bellũ excitauit ciuile in ſenatũ, & patriã: cuius tum partes defenderet Pompei⁹. Nec unq̃ ſtetit idem Cæſar in Germania: ut imperiũ ibi gerens, arces fundaret: ſed bis tantũ facto põte Renũ ex Gallijs trãſiuit in Germaniã cum exercitu. Teſtis eſt ipſe Cæſar, qui res a ſe geſtas in caſtris cõſcripſit. Extãt Cõmentaria eius. Vix cõgreſſus hoſtibus, cum illi fugerẽt in ſyluas, reduxit exercitum. Qui iſta requiris, in. IIII. & . VI. Cõmentariorꝫ Cęſaris libris reperies: nihil perinde opus eſt uerba ipſi⁹ Cęſaris introducere, qñ paſſim Cõmentarij eius ubiq; legunt. Si tamen de Auguſti priuigno Druſo Nerone, & eius filio Germanico, diu in Germania belligerãtib⁹ legiſſent, probabili⁹ in eorꝫ perſonas fabulã cõtuliſſent. Sed neq; hoc crediderim, illos fuiſſe arciũ, quas memorãt, authores: alioqui Ptolomæ⁹, qui Saxones inter antiquos ſcriptores primus nominat, quiq; ſatis erat propinquus tẽporibus dictorꝫ Cęſarꝫ, ſcribẽs ſub Hadriano Imperatore: cum cõmemorat omnia Germanię loca, non preterijſſet, quæ ibi Cæſares fundauiſſent, & ſi ille Alexandrinus homo, diſſimulãter gloriã Cęſarꝫ tranſiſſet. Cornelius Tacitus Germanię diligentiſſim⁹ deſignator, & Italicarꝫ laudũ ſtudioſus exequutor, non prætériſſet tot pręclara Cæſarꝫ opera per Germaniã. Igitẽ totam fabulã cum authoribus rejcimus: cõtenti ueris narrationib⁹, quas teſtimonio probatiſſimorꝫ introducemus authorꝫ. Hoc poti⁹ crediderim aliquẽ ex Germanię procerib⁹ militaſſe Romanis, & ſacra illorũ perdidiſſe, domũq; reuerſum, Romanis idolis uel arces, uel templa conſecraſſe: quale aliqd de Maroboduo tẽporibus Auguſti narrat Strabo. Et hec ad ſupiora tẽpora referanẽ, hoc loco per rememorationẽ dicta. XXVI.

u Entũ eſt ad ea tempora, quæ hactenus noſtri prima Saxonũ putauerũt: quibus hoc bellũ inter Turingos atq; Saxones cõſertũ eſt: quod unde ſit ortũ, aliter noſtri ac Franci memorãt: utranq; ſeriem breui exequemur. Annus erat poſt natũ Chriſtũ quingenteſimus aliquot additis, cum moriẽs Clodoueus, primus Chriſto fidelis Francorꝫ rex, quatuor reliqt filios, Theodericũ, Childepertũ, Clothariũ, atq; Clodomirum: q ui inter ſe regni ditionẽ, quã pater mirifice ampliauit, ſunt partiti: concordibus animis in ſuo quiſq; demorabanẽ. Turingis ea tempeſtate Ermenfredus rex preerat: qui ſuaſu uxoris Amelbergę duos fratres, ꝙ regnũ affectaſſe dicerenẽ, Bertariũ atq; Baldricum necauerat: id dolẽtes Francię reges, ꝙ eos ſanguine contingerent occiſi iuuenes, bellũ indixere Turingo: mouẽtq; in hoſtẽ. Ille dolos ſtruens, qua parte intraturos ſciebat, foſſam grandẽ aperuit: eamq; uiridãtibus operit ramalib⁹, atq; ceſpi-

ribus. Ea re comperta, reges in hoſtē irritatiores ferunt̃: occurrentē prȩlio fundunt, & fugãt: inſequũturq; fugientē ad fluuiũ uſq; Onſtrit: Ibi prȩlium inſtaurant Turingi, ex fuga ſubſiſtẽtes: Sed tanto ſternunt̃ a Frãcis ardore, ut ſtragis magnitudo pontē e cadaurib⁹ ſtrauerit Francis tranſituris. Ermẽfredus tum ex fuga ſe cum paucis in urbē recœpit: unde fide regia euocatus ab Theoderico in Tulbacũ caſtellũ, cum ambularent inuicē colloquẽtes, loco prȩcipiti Theodericus ex latere ambulantē, & nihil tale formidantē, cubito impellens, prȩcipitio colliſit: regnũq; occiſis eius liberis, in poteſtatē accœpit. Hȩc Gallorꝝ cõmemoratio nulla ex parte Saxones contingit: Aliter aũt noſtri rem narrant. Ermẽfredi, inquiũt, coniunx Amelberga, ſoror erat regum Frãcię: ea per Iringum militē, cui rex multa permiſerat, & cui pene totus incubuerat (talis enim erat manu & conſilio) regi ſuggerit, Theoderici Metẽſiũ regis ditionē inuadat: ꝙ notho minus ꝗ legitimę natę Amelbergæ, regnũ deberet̃. Theodericus ad Ermẽfredũ legatos mittẽs cõmonefacit, ut regibus Francię integritatē fidei cõſeruet, ſe illi futurũ non dñm, ſed amicũ: ꝙ regum eſſet ſororius. Tum ſe inſolẽs mulier occaſionē putat eſſe nactã, qua mẽtis ardorē effundat: ſtimulat regem per Iringum militē, ferocius reſpondeat legatis, regnũ iuſtiori titulo ſibi deberi per coniugē, quę nata eſſet de regina matre, ꝗ Theoderico, qui natales ſuos agnoſceret: ferebat̃ enim ex cõcubina natus. Secundum hæc uerba Ermẽfredus prius re in cõcilio diſcuſſa, cum omnes paci inclinarẽt, impares ſe Francorũ uiribus teſtarent̃: Rex tñ inſtinctus ardore fœminæ per militē memoratũ, legatis reſpondit: Amiciciã & affinitatē regũ ſe magnifacere: mirari tñ ꝙ Theodericus ſupra ſe dominij ius prȩferat: compertos eſſe natales cõiugis ſuę atq; Theoderici: ꝙ illum ſeruilis ex matre conditio afficiat: illam ſtirps regia ex utroq; parẽte cõdecoret. Legati non leuiter accœpere ignominioſa reſponſa: ſciẽtes ea magni cruoris effuſionem portendere: quę tñ audiuere ad regē ſuũ pertulerũt. Ille & ſi excanduit audiens, tñ iram uultu preſſit, modeſte reſpondẽs: Ergo ſeruilē Turingo cõditionē præferamus: oſtẽdamuſq; ei qui geniti ſimus. Nec morat⁹, ualidũ cõduxit exercitũ ex omni ditione Francorꝝ. Nec ſegnius Turingus, ſciẽs quale incendiũ conflauerit: arma uocat: uenïẽti occurrit hoſti. Cõuenere exercitus hoſtiles in loco qui dicit̃ Rumberg: neuter pugnã detrectauit: ilico magnis utrinq; animis cõcurſum eſt: Extracta eſt in noctem pugna, quę in ueſperũ cœpta eſt: umbrę dimouerũt prȩliantes: nox caſtris cuſtodes adhibuit. Vix orta luce, magno animorꝝ ardore ad pugnã redeũt: certi non cedere: integri faucijs ſubmittunt̃: & per omnē, quę lõgiſſima fuit, diem, certamen extrahit̃: Tanta utrinq; cȩdes cõmiſſa eſt, ut incertum pugnantib⁹ eſſet, qua parte ſtaret uictoria. Tertia demũ lux prodidit Ermẽfredũ maiori parte copiarũ eſſe nudatũ: qui perinde ſe pro uicto gerẽs, in urbē Chidinga ad amnē Onſtrit fugiẽs ſe recœpit.

CA. XXVII.

Heoderic⁹ uero cruẽtã ferẽs uictoriã, dubitauit quid facto op⁹ eſ-
t ſet, hoſtē trepidũ inſequi fugientē, an renouatis uirib⁹ ex integro in illũ ducere: Vocat procerꝝ ſuorꝝ concilia; ibi re pleni⁹ diſcuſſa,

erant quibus operępreciũ uidereť feruenti re uti uictoria: & hoſtem cõter
ritum, ac tantis uiribus nudatũ, uno nunc impetu opprimere: nam tẽpus il
li reſpirandi permittere, quid eſſe aliud q̃ hoſtem in ſe armare. Eſſe præte-
rea uicinã Turingis gentẽ, quę, ſi in ſocietatẽ belli Turingis accederet, ma
gnum de integro Francis naſci laborẽ, niſi ilico ducereť in hoſtẽ: Vel hoc
prouidendũ, ne tantę illis uires accederent: Saxones ante omnia pertẽtan-
dos ſi mora placeret, ut Francis armoꝝ ſocij ueniant: ꝙ facile in Turingos
gentili odio laborãtes, ducerenť. Ea cõprobata ſententia, mittunť qui Sa-
xones ad cõmunionẽ belli, agrorũ promiſſione, deuocent: nec difficulter
inuitati, ſequunť promiſſa: Armant exercitũ ualidum: & Francorũ parti-
bus accedẽtes, ferunť in Turingos. Cum in conſpectũ ueniſſent Francoꝝ
Saxones, collaudauere animoꝝ alacritatem, mirati corpoꝝ proceritatem,
diffuſam per armos cæſariẽ, arma in promptu. Erant in Frãcis qui cauen-
dum hoc genus militum prędicarent: ne forte prouecti alieno auxilio, in-
tolerabiles fierẽt Francis. Mittunť ad oppugnandã urbẽ, quę hoſtiũ regẽ
intus haberet. Illi non ſegnes, certãt miſſilibꝰ, ut mœnibꝰ deturbẽt propu
gnaturos. Sed illi nihil territi, fortiter tuenť mœnia: ut ubi de muris miſſi-
lia multa fruſtra iacta perierũt, ſtatuũt obſeſſi erumpere: & nihil tale timẽ
tes, imparatos Saxones adoriri. Intus ſtruũt aciẽ: & ordineprogrediunť
ad intẽtos oppugnationi. Turbauere primo impetu, quod neceſſe fuit, in-
cõpoſitos: ſed ubi in aciẽ coiere Saxones, ualida paribus odijs pugna cõ-
ſeriť. Turingi pro uxoribus & liberis, procꝫ uita & libertate certarũt. Sa-
xones ſi ſe Francis oſtentaturi, pro gloria laborauere: Durum atqꝫ cruen
tum pręliũ, quod nulla potuit uis dirimere, nox interueniẽs dirẹmit: cedẽ-
tibus utrincꝫ uel in urbẽ, uel in caſtra: campꝰ detexit quid pertinax labor
diei perẹgerit: ſtrages magna partiũ apparuit. Sed qui in urbe fuere Tu-
ringi, ꝙ magnã ſuoꝝ manũ amiſiſſent, nec haberent unde uires iam clauſi
repararent, hoſtibus omnia foris pro arbitrio eſſe cernẽtes, ſolatia cõmea-
tuũ, ſupplemẽta non deeſſe militũ: ſibi omniũ rerũ in diẽ maiorẽ futurum
inopiã. Igitur Ermẽfredus Iringũ ſuum petẽdę paci ad regẽ Francoꝝ mit
tit oratorẽ: facturũ ſe ex ęquo omnia, quę reges Frãcię iubeãt: modo affi-
nem illi ſuũ recognoſcant: germanę ſororis ac liberoꝝ eius miſereanť ger
mani: nihil peccaſſe paruulos, extra noxam imbecillẽ fœminã, illis pacem
Franci reges impartiantur, ſi minus Ermẽfredus mereatur. Hæc legatio-
nis erat ſumma. Vicit qui in concilio erant proceres miſerabilis oratio: pa
cem petenti dandã decreuerũt. Iringus placido regis ac procerũ reſponſo
lętus, ad dñm redit: iam anxiũ ad expectationẽ. CA. XXVIII.

Nterea dum arma quieſcunt utrincꝫ, dumcꝫ deliberãt reges de
i forma paciſcendi, egreſſus Turingus quidã urbe, ad fluminis ri-
pam accipitrẽ remittens, quas uiderat, colũbis: ille uolans in ad-
uerſam ripã, inſequiť uolucres fugientes. Saxonũ quidam reuocatũ ab al
to accipitrem manu prehendit. Stabat triſtis dominus accipitris, quem il-
le magno licitaretur, clamabat, ut qui cœperat propius ad colloquium ue-
niret, habere ſe rem quam occultam inſinuet, magno Saxonibus, ſi ſapiãt,

cõmendã. Propinquauit ille, & ubi fide data propius cõſtiterant, pactus eſt Turingus pri⁹ ſibi reddi accipitrẽ, tum ſe detecturũ in quo ſit ſalus Saxonum cõſtituta. Nec grauate reddit, uir armis potius q̃ uenationi intentus. Ait Turingus inter reges iam de pace cõueniſſe: prouidendũ Saxonibus, ne cõiũctis inter ſe amborũ armis opprimanť: proinde nox illis proxima ad ſalutem data, ſi ſapiant, illa utantur. Hęc ſiue dolo ficta, ſiue reuera decreta, Saxo qui audierat, diſſimulanda non putauit: uocato concilio rem aperuit: ibi perpenſa in Saxones Turingorũ odia, nec ſatis comperta Francorꝫ fides, reſpicere fęcerunt in uires, quas nuper cõmiſſo pręlio amiſere: Et cum ſe utriſqꝫ impares arbitrarenť, cœperunt ad nocturnã fugam nonnulli pẽdere. Tum ſenior quidã: Qꝫ audio Saxones in uobis fugę cõſilium pręualere, non probo: qui ab ineunte ætate militãs in gente noſtra, ad hanc quã cernitis caniciẽ perueni: Saxonũ ſemper arma tractaui: in caſtris noſtratũ conſenui: nũq̃ uerſa retro noſtrorꝫ agmina cõmemini: uinci forte nõnunq̃ Saxones potuerũt, fugari nunq̃ poterãt: ego hanc ignominiam uel primus deteſtor: hoc cano capite primus, ſi iubetis, ingrediar, ſigna pręferẽs: ſequanť me qui gloriã gentis adauctã uolunt: fortibus uiris minimũ ſemper fuit periculi: imparatos Turingos, & ab antiquo, & nunc rectius hoſtes, aggrediamur: &, ſi ſors uelit, etiã Francos ex ſocijs adorituri. Incendit omniũ animos ſenis oratio: arma corripiunt: & nihil metuentem urbem aggreſſi, pertinaciter oppugnant: deinde aggreſſam ſcandere, capiunt: ſęuijt gladius in omnes qui arma tulere: cędunť obuij ciues, milites ſine diſcrimine: cum ante urbs capta eſſet q̃ int⁹ intelligerẽt: incurrere multi in hoſtes, ciues arbitrati, & extinguunť. Rex Ermẽfredus cum paucis urbe elabiť. Franci & ſi ad pacẽ inclinabãt, uictores tñ Saxones collaudant. elapſum regẽ eo reſpicere rex Theodericus arbitrat⁹, ꝙ bellũ reſumptis uiribus renouaret. Igiť mittit legationẽ poſt illũ, ut ad pacta inchoata reuertať: nihil ſe imperãte factũ: Saxones ſua uolũtate tumultuantes nũc quieſcere. Credidit rex: & q̃d uerũ eſſe cupiebat, facile perſuaſum habuit. Iam ęgerat cum Iringo Theodericus, ut in ſuo conſpectu dñm ſuũ uenientem perimeret: magnis a ſe rebus munerãdus. Vbi uenit in regis pręſentiã Ermẽfred⁹, uictorẽ uenerat⁹, ꝓcidit, ut genua amplecteretť. Iringus ſtricto gladio iacentẽ dñm cõfodit. Theoderic⁹ proditorẽ exoſus, mox a ſe exire pręcœpit: Cui enim mortaliũ fidũ fore qui dñm ſua manu cõfodiſſet? Iringus furẽs iam, certus mori, gladiũ intorſit, ut Theodericũ cæderet: ſed fruſtratus in ſe uertit enſem: & dñm cadens amplexu petiuit. Hic erat exitus proditoris. Theoderic⁹ ꝓmiſſam Saxonib⁹ terrã donauit: urbẽ quã expugnauere perpetuo cõceſſit habitãdã. Hic eſt ager ille quẽ ab Turingis nõ auro, ſed ſanguine mercatũ Saxones accœpere: nunq̃ enim Turingi poſſediſſe leguntť agros ad Hadeleriã: q̃s, ut fabula finxt, pro auro Saxonibus per arma ſua defenſos tradidiſſent. Suæui uſqꝫ ad mare aliquando dominati ſunt, nunq̃ Turingi. Sueui terram Saxonũ in Italiam cum Lõgobardis migrantiũ aliquãdo occupauere: quod ſuo tempore dicemus: in proximo circa hæc tempora res gerebatur.

CA. XXVIIII.

Vm in hoc rerũ ſtatu Saxones agerent, Francis pacati, Turingis
d quibus Franci preerãt, non moleſti, ꝙ terras a Francis permiſſas
incolerẽt, Albuinus Longobardorũ rex iam diu in Pãnoniꞇs ſe-
dens, per Narſetẽ Italiæ præſidẽ, qui in ea deleuerat Gothoꝝ reliquias, ꝙ
iam inſigni iniuria ab Imperatrice Conſtantinopolitana notaretur: illũ ue
lut eunuchũ ad penſa inter puellas diſtribuenda reuocãte: cum ille reſpon
diſſet: Telam ſe orditurũ, quã Imperatrix cum totius Imperij uiribus non
reſolueret: uocaſſetqꝫ Albuinũ in Italiã: uocatus ille uenit cum gẽte ſua,
uxoribus & liberis una ductis. Proſpexit tñ reditui, ſi quid aduerſi cõtin
geret: nam Hunis præcario ſuã attribuit prouinciã habitandã: Nec uero
Albuinus reditui ſolũ proſpexit, ſed uiolentię cauit, quã eſt fieri poſſe opi-
natus: Nam ut munitior intraret Italiã. XX. millia Saxones ſibi adiũxit:
qui, quẽadmodũ Longobardi, uxores, filioſqꝫ, cum omni ſuppellectili car
ris impoſitos traxere: inſuperqꝫ duxere ad fœtus ſuſcipiendos equaꝝ bo-
umqꝫ armenta: pręter iugandos aratro boues, & innumerã animaliũ mul
titudinẽ cibo mortaliũ ſuffęcturã. Fuit uero migratio Saxonũ aliꞇs etiam
populis accõmoda. Clotharius nanqꝫ & Sigebertus Francoꝝ reges, Sue
uos ad Renum ſedentes, in deſerta a prędictis Saxonibus loca Germanię
traſtulerũt: cum nec illos nihil male de ſe meritos delere uellent, neqꝫ Gal-
liarum partibus ſibi uicinis coaleſcere ęquanimiter tolerabãt. Hæc eſt illa
emigratio, & Suęuoꝝ in Saxoniã introductio, quã Speculum Saxonũ in
textu & gloſſa cõmemorat: cum reuerſi Saxones pulſis Suęuis, deteriorẽ
fęcere cõditionẽ fœminaꝝ, quę Suęuis cõiugio, q̊d mox dicemꝰ, copula-
ri ſunt paſſę: q̊d ibi (quiſq̃s erat Speculi cõditor) falſo tribuit emigrationi
quã in Angliã fęcere Saxones: nã inde nunq̃ ſunt reuerſi: inſulã ſemel ap-
prehẽſam nunq̃ deinde relinquẽtes. Mira eſt autẽ illis ſæculis tam crebra
gentiũ tranſmigratio, quę neqꝫ ante, neqꝫ poſteriorib⁹ ſęculis tam frequẽs
acciderat: Quis aũt ſine nutu gubernantis omnia Dei illã, ut uocant Itali,
barbarorũ eruptionẽ accidiſſe crediderit? Quis nõ uidet perinde retuſam
ſupbiã Romanæ ditionis: quæ diu authorẽ ſuũ diſtulit agnoſcere? Nam
ubi ſanctoꝝ matyrũ abũdantius q̃ Romę fuſus eſt cruor? quo in loco ma
gis efferbuit pro falſis diꞇs principũ indignatio? Ergo q̊d Roma diu irro
gauit iunoxiꞇs, hoc paſſa eſt in ipſa urbe, & Italia, & Romanis prouinciꞇs
ab illis nationibus quas ante ignorauit, uel cõtempſit. CA. XXX.

Axones cũ aliquãdiu ſub Longobardis in Italia militaſſent, per-
s tęſi alieni imperij, qui ſe ad libertatẽ natos arbitrarẽtur, in patriã
reſpexere: Acceſſit Frãcoꝝ regũ non obſcura ſuggeſtio, q̊d uel-
lent in Italia ſeruire, qui in libertate nati, ętiã aliꞇs, ſi ſuis niterent, impera-
rent. Vrebat quidẽ Francos gloria Lõgobardoꝝ: ꝙ locupletã prouinciã
& dominã gentiũ tã facile cœpiſſent: immineretqꝫ terrore uicinis gẽtib⁹.
Quocirca uolentes Longobardoꝝ Franci potentiã minuere, tale aliquid
Saxonib⁹ per ſubmiſſos inſtillauere. Facile perſuaſeris homini libero ſuo
iure uiuere. Non ſurda aure Saxones accœpere in quod ſua ſpõte propen
debant: Cum ergo Longobardi eſſent bello Cãpaniæ occupati, Saxones

tranſcēdere alpes conſtituerunt. Id cum Longobardi reſciſſent, non ultra differendū rati, periculis occurrere conſtituerūt, quę eos multa manebāt, ſi Saxones, tam magnū pręſidium abijſſent. Sed quia Amatus prouinciæ Romanę, & Frācilio Anicienſis, pręſides, ab regibus Frācię cōmuniti, arma oſtenderūt Longobardis, in illos ducēdum fuit: Omiſſis igitͤ Saxonibus eo intenderāt: cum interim Saxones ſuo itinere gradiētes per Gallias in Remenſes ſunt delati: & apud Strablonenſe rus caſtris poſitis, non paruo tēpore quieti fuerūt: nec damna prouincialibꝰ intulerunt: qui eos iuſſu regum cōmeatibus adiuuabāt. Quāprimū Saxones intellexerūt Burgundiones cladē accœpiſſe ab Longobardis, & Amatū prouinciæ Romanæ pręſidē interfęctū, & Lōgobardos in Italiā reuertiſſe, timore laxati, mutarunt mores: & omnia in Remenſibꝰ tumultu implētes, prædā undiqꝫ agebant. Ennius interea Mūmulus Romanus ciuis Amato ſuffęctus, quē in Longobardos Frācię reges multis copijs adiuuabāt, Longobardos ſuperauit: quare ab Arithpaito Pariſioꝝ rege iuſſus, quod facere optabat, duxit in Saxones nihil tale timētes, & haud ſecꝰ q̃ ſi nihil hoſtile cōmiſiſſent omnē curam cuſtodię negligentes. Aggreſſus itaqꝫ Mūmulus eos primo impetu fudit: diſſipatoſqꝫ perſequutus, magnā in illos edebat cædē: colligentes tñ ſeſe, & inuicem adhortati Saxones, prelio uolebant & iuſta acie cum Mūmulo confligere: ſed multi hincinde miſſi a Francis regibus nuncij, utrunqꝫ exercitū perduxerunt ad pacē: cuius fuerūt cōditiones: ut Saxones relicta præda, & certa auri ſumma in compēſationē irrogati damni perſoluta, in Italiā qua aduenerant, remearent: q̄nquidē Sueui ab regibus Frācię Saxonum terra donati, cedere loco noluerunt: ergo in Italiā remearunt: Sed cum eſſent ad priora loca reuerſi, Lōgobardos iam factos inſolētiores offenderūt: iterū ergo remeare conſtituūt: & ad Sigebertū Metēſium regē mittentes, certiora q̃ prius fœdera ięcerūt: quibꝰ innixi, cū uxoribus filijſqꝫ, & omni ſuppellectili Italia exceſſere. Ne autē qua incederent prouincialibus nimis graues eſſent, & cōmeatibus indigerēt, ſeſe in duas partes diuiſerūt: Eorū una per Nicæā, altera per Ebredunēſes iter tenuit: & tñ omnes ſimul deducente amicabiliter Mummulo, ad Sigebertū regē peruenerūt. Cōuenerat aūt in fœdere quod regē inter & Saxones ictum erat, ut eos ille in patrias ſedes reſtitueret: quas anno ante quintodecimo reliquerāt cū Lōgobardis in Italiā profecti: optaueratqꝫ Sigebertꝰ id facere: & Suęuis ſuaſit, ut regionē partiri paterenͭ, uellētqꝫ ęquo iure cū Saxonibus habitare. Saxones uero cōtra, patriā ſibi totā non dimidiā ex fœdere adiudicandam cōtenderunt. Et cum altercationibus aliquandiu res protracta eſſet, inſtitere Saxones, ut ſi nollet rex, aut nequiret Suæuos alienа deturbare terra, ęquo ferret animo, ſi armis ipſi iuſtiſſimis quęrerent, q̃d tanta cum iniuria negabaͭ. Paſſus uero ille eſt Saxones in Suæuos ducere: necqꝫ interea deſtitit pacē quęrere inter eos, fœderaqꝫ cōponi: ſed nullis uerbis, nullis pollicitationibꝰ molliri Saxonū pectora potuere, qui ferro potiꝰ experiri q̃ pacto uellēt. Et uentū eſt ad pręliū: in quo ſuperatis, & magna internecione cęſis Saxonibꝰ, māſit regio Suęuis: quā, prout initio

acceſſus ſui facere cœperant, Sueuiã appellarũt. Sed tñ Saxonibus obni-xe inſtantibus, cum Franciæ reges alijs impliciti bellis tenerent, arma un-decũq; contraxerãt: & Sueuis de integro cõgreſſi, exturbarunt regione: & recuperatæ per arma patriæ, filios & uxores inuexere. Crediderim qui inter Suæuos habitauere Saxones, cum ad prima prælia quieuiſſent, ſpe-rantes cõgentiles ſuos eorũ uirib⁹ non indigere: ubi uiderãt profligatos, & iam magno prælio uictos, multis amiſſis, uirib⁹ opus eſſe, eorꝝ acceſſiſſe partib⁹: & ita parib⁹ animis a remanẽtib⁹ & redeũtib⁹ Saxonibus in Sue-uos eſſe depugnatũ. Eiectos, ꝓuincia Sueuos inſuper cõtumelia affecere: Nã legẽ ſanxerũt: Mulieres Saxonici generis q̃tq̃t Sueuis denupſerãt, ali-enas a ſucceſſione paterna haberi: & rurſus in ſuis cõſuetudinib⁹, quas po-ſtea Speculo Saxonũ indiderũt, cũ Karolus Francorꝝ rex, & Ro. Impera-tor, authoritate, ut ferũt, interpoſita cõfirmaret: mulierꝝ cõditionẽ in mul-tis ob eam rem fecere deteriorẽ Verũ eſt tñ ꝙ inſcitia Gloſſatoris cauſam refert in eam profectionẽ quã in Britaniã Saxones fecere: ignarus ꝙ inde nunq̃ egreſſi, perpetua ditione inſulam ſeruauere: cum uxoribus & libe-ris ibi remanentes: ſed ex hac Italica cum Longobardis expeditione illa prouenerũt, quę in fœminas ſunt conſtituta.

CA. XXXI.

Ertoldus tum Saxonibus dux preerat ad arma uir impiger, cum

b Dagobert⁹ rex Metenſiũ(q̃d Auſtraſiorꝝ regnũ nũcupauere) a uiuẽte Clothario cõſtitutus patre, uicinã etiã Turingorꝝ prouin-ciam tenebat. Bertoldus aũt cum potentiã uicini regis ſuſpectã duceret, oc-caſionẽ iamdudũ quęrebat eam imminuẽdi. Ortũ eſt bellũ, ut fit, inter ui-cinos de finibus. Dagobert⁹ copijs ualidis in Metenſiũ regione perarma-tis, Renũ trajcit: ducturus in hoſtẽ. Nec ſegnis Bertoldus Saxonũ dux iamdudũ bellũ ſitiens, iuueni regi dux ueteran⁹ occurrit: Conſerunt ma-nus: & graui utrinq; prelio multi cadũt. Dagobertus acri certamine pre-mitũ ab oppoſito Saxone: ut decuſſa galea, partẽ cutatã capitis cum adhę-rentibus capillis in terrã demitteret: nec leuis erat ictus, cuius impetu deci-dens iumẽto, regius iuuenis prope erat ut caperetũ, ſi non proximorũ fide-lium manibus eximeretũ. Ergo attritis exercit⁹ ſui uiribus, paulatim ſe re-traxit rex Dagobertus, uictoriã permittẽs hoſti: quę tamẽ non paruo illi quoq; cõſtabat. Inſinuat per nũciũ Dagobert⁹ patri quo ſint res in ſtatu: orat q̃primũ ſuppetias ſibi ex Francia uenire. Pater cõperto quo in pericu-lo ſit filius, raptim cõtractis ex regno armis, & ualido ſuorꝝ cõflato exerci-tu, ipſe proficiſcitũ filio uẽturus auxilio: & tranſpoſitis copijs per Renũ, ma-gnis itineribus contẽdit ad filiũ: & iunctis exercitib⁹ una mouẽt in hoſtẽ. Caſtra tum tenebat ultra Viſurgũ, nunc Wiſerã uocant: qui limes eſt ue-teris Saxonię hoc eſt, Weſtphalię, & eius quę nunc nomen Saxonię reti-net. Habuit tñ etiã illa tempeſtate Saxonia prouinciã ultra Viſurgum in Herciniã ab olim: & eam quã nuper ſtipẽdij uice promeruit ex Turingia ab rege Francorꝝ Theoderico, cui tum, ut diximus, Saxones militauere: in qua tum conſederãt uires ad prelĩũ collectę. Frãci admotis flumini caſtris quoq; ſuis, inſolito tripudiauere clamore. Miratus quid hoc eſſet Bertol-

dus: audit ab his, quos reꝝ hoſtiliũ miſit exploratores, ueniſſe Clothariũ
Dagoberti patrẽ Francorũ regem, cum nouis ad filiũ Francoꝝ militũ co
pĳs: Illa de re exhilaratos milites, inſolitũ preferre clamorẽ, alacritatis indi
cem. Mirũ, inquit ille, ſi Francoꝝ rex quẽ nuper uita functũ ferebãt, nunc
ex mortuis redeat depugnare. Dum parant utrinqꝫ prelio, nunciatur Clo
thario, non credere Bertoldũ adeſſe Frãcorũ regẽ. Ad ripã ergo rex pro-
pius uenit: & nudato cano capite, quo inſignis noſcebat, uidendũ ſe Saxo
nibus prebuit. At Bertoldus rege cõſpecto, quẽ uita functũ audierat, ex-
clamat: Veniſti uetulum caput, canũqꝫ pecus ueniſti, iuuenũ te armis ite-
rum immiſcens. Franci autẽ cum morã facere uiderent Saxones, cõcœpta
de recẽtibus uiribus fiducia, uel nauibus cõparatis, aut uado (res enim in
obſcuro eſt) fluuiũ tranſierũt: & inuaſis Saxonibus, magna armoꝝ cõten
tione preliũ conſerũt: Nec ſegnes reſtitere Saxones, diu æqua manu cum
hoſtibꝰ confligẽtes: Sed uicit Francoꝝ pertinax inſtantia, propter innoua
tas & multiplicatas uires: ceſſereqꝫ Saxones hoſtibꝰ uictoriã, cæſo in me-
dio pugnantiũ agmine duce Bertoldo: Quid enim facerẽt ſublato capite
mẽbra: fuga ſibi quiſqꝫ conſuluere. Sequuti Frãci, omnẽ Saxoniæ prouin
ciam igni ferroqꝫ uaſtauere: nec abiere priuſq̃ prodeũtes obuiã proceres,
de pace agerent: qn̄ bello tante moli impares uiderent. Summa fuit, ut Sa
xonia annuo Francis penſo tributo, dn̄os ac maiores ſuos agnoſceret. Tri
butũ conſtituit quingentoꝝ boum, annua ſolutio. Hoc autẽ genus tribu
ti, aut ei non diſſimile in equis, quãdoqꝫ Saxones perſoluerũt Danie: cum
eſſent ab illis quoqꝫ armis & uiribus ſuperati. CA. XXXII.

Tabat hoc in rerũ ſtatu Saxonia non diu: nam eodem regnante
s Francis Dagoberto, Wãdali, quos nõnulli corrupto uocabulo
Winulos dixere, cum adhuc uicinã tenerent prouinciã, quæ nũc
terra Brunſwiceẽſis eſt, cum uicinis eccleſiaꝝ predĳs, diſſimulãtibus, ne-
ſcio ſi etiã ad eam rem inuitãtibus, Saxonibus: ut per occaſionẽ excuterent
iugum Francoꝝ: irrupere in Turingiã, tum Francis parentẽ. Gens erat ui
ribus non cõtemnenda: exemplũ ſequuta congentiliũ ſuoꝝ, qui ſepe trãſi-
to Reno, res magnas perægerũt: quod in Wandalia noſtra explicuimus.
Sed tum Saxones miſſo ad Dagobertũ Francoꝝ regem nuncio, cum illo
egerant, ut ſi armis ſuis pellerẽt Winulos gentẽ Wandaloꝝ de Francorũ
prouincia, tributo liberi, & amici regis in reliquũ tempus ſcriberent. Ac-
cœpere cõditionẽ Franci: Saxoneſqꝫ contractis ad eam rem armis, pro ar
bitrio ſponſionẽ impleuerũt: ſiue aperta ui, ſiue per pactionẽ res ageretur:
obſcurũ enim permanſit, qua uia fieret: qꝫ nulli tum in Saxonia ſcriptores
haberent, & in Francia glorie gentis inuideret, nemo dignat rem ſatis ex-
plicare. Sed tum Francis per Saxones reddita eſt ſua Turingia: & in reli-
quũ ĳdem Saxones non tributarĳ, ſed Francis fœderati habebant. Quo
tempore in Francia templũ ſanctis martyribus Dionyſio & ſocĳs extru-
ctum, a Chriſto, ut ferũt, eſt conſecratũ: prodente homine leproſo, qui in-
tus pernoctabat: obtẽta ab æditiuis uenia: & in argumentũ ueritatis, mũ-
datum ſe cũctoꝝ oculis ingerebat: qui noſcebat paſſim a multis proximo

ueſpere leproſus. Hac etiã tempeſtate inſtitutũ eſt ius publicarũ ſub diuo
nundinarꝫ inter Pariſiũ & Sancti Dioniſij opidũ in Frãcia, quod peragiť
in agris, in tota Francia celebre: quod Lenditũ uulgus appellat, ab edicto
ut eſt uériſimile, detorto uocabulo. Per hæc tẽpora rex Anglorũ Saxonũ
ex Anglia, nomine Cedoaldus, qui multis bellis fortiſſime in patria dimi
cauit, ad Chriſtũ cõuerſus eſt: & tendens Romã, uenit ad Chunipertũ re-
gem Lõgobardorꝫ, qui filiã eius tenebat uxorẽ: a quo cũ magno honore
ſuſceptus, Romam perducitur: & a beato Sergio papa baptiſat⁹, Petrus
eſt nominatus: cunq adhuc in albis eſſet, Romæ moriť: & in eccleſia San
cti Petri ſepelitur: iam enim paulatim Anglia tota cum omni gẽte ſua ad
pœnitentiã conuerſa, credidit Chriſto. CA. XXXIII.

Sſiduum deinde bellũ Saxonibus inceſſit de Turingia Francorꝫ
a prouincia: in cuius finib⁹ iam, quia Saxones nõnihil iuris elabo-
rãdo quęſierãt, quotjdiana de terminis quęſtio erat: Sed & Frã-
cis Chriſtianis principib⁹ odioſum erat Saxonũ nomẽ, ꝙ adhuc gẽtili ſor
derent errore: quocirca Karolus Martellus, Pipini Breuis filius, aulę prę-
fęctus, qui Maior etiã dom⁹ dicebať, non diſſimilis poteſtate illi, qui olim
Romano florente Imperio, Pręfęctus pretorio diceret: pro qua dignitate
mira inter Francos proceres fuit contẽtio: Sed tñ Martellus uarie a fortu-
na iactatus, cum carcere nouercæ elapſus eſſet, ad eam dignitatẽ peruenit,
ut regnũ omne ſub illo adminiſtrareť: Iam enim reges partim ob puerilẽ
ętatẽ, partim ob ſocordiã, regni gubernacula ꝓmiſere Maiori domus: Ipſi
uelut idola domi ſedebãt, ſemel in anno populis ſe exhibuere uiſendos, re
liquos dies in ocio & uoluptatib⁹ triuere: ut olim Perſarꝫ reges, qui nuſq̃
ſe prębuere cõſpiciendos, ſed per amãtiſſimos ſui ſolũ adibanť, conſulti de
rebus gerendis: qui ſtatus ſemper fuit perditioni proximus: Sic enim peri
ere Perſarũ reges, ſic & Francorũ regnum in alios per ſimilẽ ſocordiã eſt
tranſlatũ: &, ſi uerũ fateri licet, ſic perijt Romanũ Imperiũ: ꝙ q̃diu princi
pes rem gerebant, omnia proſpere ſucceſſere: quorũ erat nouiſſimus Ma-
gnus Theodoſius: poſt cuius interitũ, quia principes ipſi per ſe rem agere
detrectabãt, ducibus permiſere, ſub quib⁹ primũ declinauit, donec in eam
concederet umbrã, in qua uix cerniť hodie. Sed tum Francorꝫ res admini
ſtrabat Martellus, uir illi ſęculo fœliciſſimus: qui niſi illi ſęculo cõtigiſſet,
actũ eſſet de uniuerſis Gallijs, quas tũc infeſtas fęcere de proximis Hiſpa-
nijs, quas occupauere numeroſiſſimi Saraceni. Sed Martellus ſuo nomini
reſpondẽs, ubiq malleus hoſtiũ, ubiq propugnator ſuorꝫ, Aquitania &
Vaſconia primũ, inde etiã Romana ꝓuincia expulit Saracenos: mira uir-
tute, & incredibili fœlicitate ubiq uictor. Qui pacatis in occidẽte rebus,
cum Saracenos ſuis & Romanis prouincijs expuliſſet, conuerſus in alterũ
latiſſimę ditionis angulũ, etiã illũ purgare ſordib⁹ cõſtituit. Saxones erãt
ea tẽpeſtate dæmonicolæ, & qui Chriſtianã religionẽ aſpernareť: in eos
conuerſus Martellus, bellũ inſtituit, & bellum inchoauit, quod demũ ne-
pos eius ex filio, Karolus Magnus, peręgit: Tantę molis erat Saxonicam
gẽtem patrijs ritibus auertere. Magno tamẽ tum bello preſſi Saxones &

exhauſti, Karolo quidẽ Martello manus dedere: cõponentes cum illo per qualeſcũq; cõditiones: ſed leges Chriſtianas accipere necdũ conſenſerũt. Et is quidẽ uir incõparabilis, ubi poſt mirifica quę ubiq; uictorioſe peręgit opera, iam ætate feſſus, priuſq̃ uita excederet, filijs Karlomãno atq; Pipino, ditionẽ diſtribuit: de rege nihil penſi faciens: nam armis quæſitã dignitatẽ filijs relinquere diſpõnes hęreditariã, uiuens inter filios ita partit̃, ut Karlomãno Auſtraſiã, Franciã, & Turingiã, Pipino uero Gallias permitteret: ubi tñ maior rerũ moles incũberet, iũctis uirib⁹ fratres unũ iuſſit ſentire. Ita cõmunẽ fratrẽ Griphonẽ bella germanis intẽtãtẽ, q; pater illũ teſtamento uidebat̃ preteriſſe, capiũt: & honeſta liberaq; cuſtodia curant aſſeruari: ipſi iunctis armis in Alemãnos iuga detrectãtes duxere. Aquitaniã duce Hunoldo rebellantẽ redigere in quietẽ: Odilonẽ Baioariæ ducem iam rebus nouis ſtudentẽ, pręueniũt. Inter hęc Saxones quoq; ſe cõmouerant, non ſatis propalata tumultuationis cauſa: Vna in propatulo fuit: q; nomini Chriſtiano infeſtiſſimi, erãt idololatræ: quã rem fidelis & religioſus princeps Karlomãnus animo execratus, in eos duxit exercitũ: & eos quidẽ tum perdomuit, ut legibus ſęculi pareret ad ęquabilitatem: ſed Chriſti religionẽ neq; uerbis ſuadere, neq; armis inducere poterat. Deinde autẽ uir cordatiſſimus, & quẽ ſęculi pœniteret, iamdudũ omiſſa regni adminiſtratione, fratriq; Pipino pemiſſa, Romã proficiſcit̃: ibiq; aliquãdiu uerſatus in mõte Soracte qui Silueſtri dicitur, monaſteriũ diui Benedicti ſub regula, ſuis expenſis erexit: ſeq; inibi monachũ fęcit: ſed frequentatione uiſitantium de Francia nobilium male affęctus, eo relicto loco, ad montem Caſſinum, quem Sanctus quondam pater Benedictus incoluit, adijt: ibiq; Domino ſeruiebat.

CA. XXXIIII.

G Ripho Pipini frater, iã altero demigrãte, ſperans in partẽ adminiſtrationis ſummo iure deuocari: ubi ſpe ſua fruſtraret̃, ad Saxones perpetuos Francor; hoſtes cõfugit: ibi collecto iuſto exercitu, aduenięti Pipino occurrere ad Onacram amnẽ loco quẽ Horemũ incolę uocant, non dubitauit: Pipin⁹ aũt ad fluuiũ Miſaham in uico Strahungo caſtra fęcit: nullo tamẽ prælio cõmiſſo, in colloquiũ uenere fratres: ſed tum infęcta re inuicẽ diſceſſere. Gripho quidẽ Saxonũ idololatriæ gentis pręſidio non ſatis fidens, in Baioariã ſe recœpit: ibi cõciliatis qualitercũq; proceribus, Taſſilonẽ hoſpitẽ ſuũ ducatu proturbat. Ea re cognita, Pipinus cum magnis copijs in Griphonẽ progreſſus, Taſſilonẽ reſtituit: Griphonẽ aũt in eius poteſtatẽ uenientẽ, in Gallijs donat non parua ditionẽ: ut magnor; ducũ par, etiã maior uideri poſſit. Ea tñ re minime contẽtus, ad ducẽ Aquitaniæ Gaifirũ, iam Francis inimicantẽ, defęcit. Quo tẽpore regni Frãciæ proceres regis ſui Hilderici perſpecta ignauia, & q; nullis rebus idoneus uideret̃, ſolẽni legatione apud Summũ põtificem Zachariã pergęrũt, ut regnum Hilderico abrogatũ, Pipino & ſucceſſoribus illius in perpetuũ prouenirct. Oratores fuere Burchardus Bituricẽſis archiepiſcop⁹, & Furadus, quẽ alij abbatẽ, alij ſacerdotẽ ſcribũt. Ita regnũ Pipino prouenit: & in eius ſucceſſione diu permãſit. Quã ideo rem in cõmemora

tionem adducimus,quod proxime de Karolo Magno,Germanię & Gal
liarũ principe multa ſcripturi, teneamus quo ordine in lineã ſui generis re
galis principatus aduenerit.Iuuat inter hęc intueri,quibus ſe inuicẽ obſe-
quijs extulerũt Domus Francię,& Sũmus pontifex: nam Frãci detulerũt
Pontifici arbitriũ declarandi regis: quaſi is ſit per quẽ reges regnant: qui
pridem in urbe cõſiſtere uix potuit,quo minus arbitrio Conſtãtinopoli-
tanorũ Imperatorꝫ aut captus,aut relegatus abiret. Viciſſim Romana ſe-
des hoc prẽſtitit beneficiũ domui Pipini,ut regiũ nomẽ haberet: & dein-
de Karolũ ad imperiale culmẽ prouexit. Non paruę cauſę durantis etiam
hodie fœderis inter Romanũ pontificẽ,& Franciæ reges: dicente Scriptu
ra: Qui me glorificãt ego exaltabo. Ad Pipinũ reuertamur. Prima hui⁹
regis poſt ſuſceptã coronã opera fuit, arma in perſidos Chriſto Saxones
uertere. Magno igiť in eos apparatu ducens,bellũ eis intulit grauiſſimũ:
ſed ea fuit gentis moles, ut non ſtatim ad mutandã religionẽ poſſet armis
cogi: Ea igiť expeditio fruſtra fuit. Cum autẽ undiqꝫ nouo regi & fauor
& uires increuiſſent (nam ſolẽnes ab Imperatore Cõſtãtinopolitano nũ-
cios cum muneribus accœpit) Baioariæ dux Taſſilo regẽ adiens,impera-
ta ſe facturũ pollicet̃. Cum igiť in Saxoniã maiori apparatu ducere cõſti
tuiſſet,audit Saxones omnes aditus cõmuniſſe: Sed ille ui perfregit: & in
hoſtico ſolo pugnaturus conſtitit: occurrẽtes, & iuſta acie decertãtes, ui-
cit: impoſito tributo (id erat trecentorum per ſingulos annos caballorũ)
ad tempus Perliamenti ſoluendo dimiſit.

FINIT LIBER PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

MAGNO KAROLO NON AB RE
nouo ordimur principio: ꝙ ille Saxoniæ ſalutẽ iuuexit:
cum religione Chriſti,maiorẽ prouincię inducẽs ciuili-
a tatem. Libet clarã & religioſam Magni hui⁹ Karoli ori
ginẽ,& lineam generis percenſere: a ſancto Nodoaldo
Treuerorũ archiepiſcopo ſumpto principio. Is magnæ
uir nobilitatis,princeps ex Palatio,rapit̃ ad eccleſiã: cla
reſcẽs multis per ſanctitatẽ miraculis. Sororem alterã Seuerã conſecrauit
Chriſto monialẽ: aliã Ittam,clariſſimo duci Pipino dedit cõiugẽ: ex qua
naſcunt̃ Grimoaldus princeps,Gertrudis diua monialis,& Begga nupta
principi Amſigiſo, ſancti Arnulphi ex Maioredomus Metẽſis epiſcopi fi
lio: Itta peperit Pipino Karolũ Magnũ cũ fratre. Igiť Pipino rege facto
de medio,ad filios eius Karolũ & Karlomannũ omnis paterna ditio per-
uenit. Karolus Wormaciæ,Karlomãnus Sueſſione regni coronã accœpe
re. Parebat Frãcis iamdiu Auſtraſia (ea eſt Metenſis prouincia: nam quæ
nunc Auſtria dicit̃,tunc Norica,diu poſt ſortita eſt Auſtrię uocabulum)
parebat Sueuia,Baioaria,& quę prima Francis nomẽ dedit,Francia Ger-

maniȩ: nūc per iniuriā appellata Frāconia: cū uerū illi nomē Galli abſtulerint. Seruant tñ nōnulli ſcriptores illi prouinciȩ ſuū nomē & honorē, ut Franciā uocent orientalē: Sed hoc uix patiunť Galli, pro ſolita genti elatione: indignati, ſi dijs placet, ꝙ Germanos patres, & regni ſui fundatores iubeanť agnoſcere. Et quoniā Karlomānus breui conceſſit in fata, relictis paruulis, quos uxor eius uidua ad Deſyderiū Longobardoꝝ regē in Italiam deferebat, omne regnū in Karoli ditionē conceſſit: quē, quia Germaniȩ & Gallijs pariter regnaſſe cōperimus, & Saxoniȩ ſcim⁹ iura Chriſtianæ religionis inuexiſſe, iure optimo etiā regem noſtrū Saxones cōſalutamus: præcipue quia Germanis ſupra omnes reges Franciæ deditiſſimū accœpimus: lingua eorū crebrius uſum, & moribus uixiſſe comperimus. Monſtrāt hodie in Frācia Germaniæ locū natiuitatis eius, & celebri memoria cōſeruāt: maiori niſu præclara eius facinora in hac Saxonū hiſtoria pro uiribus attollemus. Prima eius regis gloria, Romanā eccleſiā tyrānide Longobardoꝝ preſſam, in libertatē uendicare, & multis prædijs ex uictoria amplificare. Tribuūt nōnulli Conſtātino magnā illam donationē Italiȩ & Germaniȩ, & neſcio quarū prouinciaꝝ eccleſiȩ Romanȩ factam, de qua ipſi uiderint: Karolus erat, qui ex uictoria Longobardoꝝ Romanam eccleſiā ditauit: cum pridē aliquāta, & Gothi per ſua tēpora, & deinde Longobardi reges nonnulla cōtuliſſent: inq; multa dominio uacātia, eccleſia introiuit, eius iure præmunita, cuius eſt omnis terra, & plenitudo eius. Sed hęc alias. Tametſi pater Pipinus gemina in Italiam expeditione operoſa, multa pro eccleſia fęcerit, tamē rerū inſtabilitas humanaꝝ nō longeuam fęcit pacē ab illo compoſitā: ſimul ꝙ Longobardi niſi omnib⁹ uiribus deſtituti, quieſcere non uidebanť. Audiuit rex oratores Sūmi pontificis Hadriani, & cum conſilio ſuoꝝ conſolatione plenos dimiſit: uenturū ſe cum expeditione militari in Italiā, uiſurūq; pro uiribus, ſi poſſit hoſtes eccleſiȩ ab illius ceruicibus ſubmouere. Nec ſegnius arma parauit, exercitus conſcripſit, cōmeatus prouidit, regni ſui negocijs magnæ authoritatis uiros prępoſuit: ubi omnia ex ſentētia cōſtitere, mouit in Italiā: & magnis conatibus ſubuerſo regno, Longobardoꝝ regem captū, in Franciā adduxit. Quā rem quia pleni⁹ in Dania, ubi ad Lōgobardoꝝ geſta deſcēdim⁹ ſum⁹ exequuti, nūc breuiter attactā relinqm⁹, eo mittētes lectorē. II.

s Axonicū uero bellū a memoria Karoli Martelli aui ſui nūq̄ diu fuit intermiſſum: & in eo aliquid per Karoli duces, ipſo alijs implicito, eſt attentatū, dum ille uel in Aquitania Hunoldo rebellāti occurreret, & Lupū Vaſconiȩ ducē, ad quem Hunoldus cōfugerat, deterreret, ut nō ſolum perfugā Hunoldū, ſed ipſum quoq; ſe Lupus Karoli permitteret poteſtati. Quādiu etiā ille in Italia bellum ageret Longobardicum, duces eius Saxonib⁹ ſunt colluctati. Illo aūt abſoluto, reuerſus in Franciā, totis ſe uiribus animi & rerū conuertit ad Saxonicū bellum peragendum: quo neq; prolixius, neq; atrocius ullū unq̄ geſſit: quia Saxones, ſicut omnes fere Germaniȩ natiōes, natura feroces, & idolorū cultui dediti, ab eo quod ſemel apprehenderāt nulla poterāt ui dimoueri. Suſcœptū

eſt igitur aduerſus eos bellum magna utrinque animoſitate: maiori tamē Saxonum damno, per cōtinuos triginta annos gerebatur. Poterat quidē citius finiri, ait Euardus Karoli ſcriba, ſi in ſententia una ſemper, aut diu permanſiſſent. Dictu difficile eſt quoties ſuperati, regi manus dederunt, imperata facturos polliciti: obſides qui imperabantur, abſque dilatione dederunt: legatos qui mittebantur ſuſceperūt. Aliquoties ita edomiti & emolliti, ut etiā cultum dæmonū dimittere, & Chriſti fidem ſuſcipere pollicerentur: ſed ſicut aliquādo proni ad ea pollicenda uidebantur, ita mutato poſtmodū decreto, ad abijcienda uidebātur præcipites. Anno regni ſui ſexto, Karolus Saxones aut religioni ſubijcere, aut omnino de terra delere cōſtituit: ingreſſus prouinciam, arcē eiuſdem munitiſſimam Siborch cœpit: Ereſborch a Saxonibus euerſum præſidiū muniuit: & in eo ſuorum ualidam manū collocauit: & multa ſtrage peracta, obſides accipiens, eſt in regnum reuerſus. Anno qui proximus erat ingreſſo iterū rege in prouinciā Saxonū, multos iuſſit baptiſari: & iam rebus confirmatioribus in regnū redibat. Poſt duos iterū annos Padeburnā ueniens, omnē regionis nobilitatē iuſſit cōuenire: Sed Wedekindus omniū primarius dux, egreſſus de terra, ad regem Danorū Sigefridū confugit. Cum autē inde Karolus in Hiſpaniā conuerſus, magno inibi bello implicaretur, Saxones duce, quē diximus, apud Tuitium Renum trāſgreſſi, uſque ad Moſellā omnia igni ferroque peruaſtabāt. Rex per literas exciuit duces de prouincia Germaniæ, hoc eſt, Sueuos, Frācos, Bauaros, Turingos: qui cōgreſſi, magnā in Saxones ſtragē pegerūt. Ipſe uero Hiſpanico bello peracto, iterū copias traijcit in Saxoniā per Renū & Lupiam amnes, totā quę nunc Weſtphalia eſt, peruagatus, rebelles ſubægit, fugauitque cōtumaces: ut Viſurgo, nunc Weſera, trāſmiſſo, ſedes ſibi facerent inter Wandalos, antiquis pulſis habitatoribus. Ex quo tempore cœpta eſt habitari a Saxonibus prouincia trans Viſurgū, quæ nunc eſt terra Brunſwickcēſis cum conterminis: ut fieret exinde diſcrimē Saxonū orientalium & occiduorum, qui ultra & citra Viſurgū habitant: Vnde eſt etiā nata illa diſtinctio in una natione Oſtphalorum qui ultra, & Weſtphalorum qui citra Viſurgū incolunt: Nam Saxonū principes pro inſigni armorum in militaribus ſignis pullum equinū habuere: atrū ante baptiſmū, poſt uero cādidum. Inde Oſtphali ac Weſtphali: Nam equinū pullū Saxones ſua lingua dixere Valen. Hoc aūt nomē in orientalibus euanuit, & permāſit appellatio generalis Saxoniæ: quod terra illa nouis principibus ſæpe paruit. Nam a temporibus Hērici Leonis ducatus eſt ortus Brunſwickcēſis: poſtea & ille ſciſſus in aliquot principatus: quod ſuo tempore cōmemorabimus. In occidua uero prouincia māſit appellatio Weſtphalorū: hoc eſt occiduorum, qui equinū pullū prætulerūt. Eo tñ deuentū eſt, ut ea gēs iam ſe Saxonicā appellari non patiatur: probro ducēs ſi quis ex Weſtphalis hominē appellare cōtendat Saxonē. Hoc autē ſuperbiæ genus unde proceſſerit, non ſatis intelligo: præſertim cum rebus geſtis ita claruerint orientales Saxones, ut Imperatoriā dignitatem, quā meruerunt, diutiſſime in ſua domo fouētes, habuerint: & fortiſſimis ſemper uiris pares, ſi non ſupiores extiterint. Sed.

priuſq̃ ad alia tráſeamus,operæpretium eſt illuſtriſſ. regis Karoli Magni optime de nobis meriti,preclara facinora ordine intueri. CA. III.

A Nnus erat a Chriſto nato poſt ſeptingenteſimũ ſexageſimusnonus: cum mortuo, ut diximus,Pipino patre, Karolus & Karlomann⁹ eius filij omniũ cõſenſu procerũ,regni gubernacula ſubeunt:nõ aliter partiẽtes,q̃ pater & patru⁹.Nam patri Pipino ſucceſſit in ditione ſua maior natu Karolus: Karlomãno aũt patruo Karlomãn⁹.Erãt qui prẹter natiuã inter fratres æmulationẽ, de regni ſocietate excitare cõtẽderẽt ſimultates:ſed ea fuere modeſtia fratres,ut arma in ſe nõ ſumerẽt, &ſi haberẽt qui aſſidue ſtimularẽt. Mors aũt Karlomãni breui ſequuta, ſatis pandebat unde eſſent ſtimuli ſimultatũ:Nam relicta eius fugiẽs Karolum,uel q̃ male ſibi eſſet conſcia,uel ut Karolo bellũ excitaret,contẽdit in Italiã ad Deſyderiũ Lõgobardorũ regẽ cum filijs & paucis ex proceribus.Karolus aũt omne regnũ ex illo die ſolus adminiſtrabat.Omniũ aũt bellorũ quę geſſit,primũ fuit Aquitanicũ,a patre inchoatũ,non finitum: quia cito peragi poſſe uidebat fratre adhuc uiuo, & auxiliũ ferre rogato. Et licet frater malis quibuſdã machinãtibus fruſtraſſet auxilio promiſſo, ſuſceptã expeditionẽ ſtrenuiſſime exequut⁹,non prius deſtitit,q̃ hoc, q̃d perficere moliebaẽ,efficeret:Nam & Hunoldũ qui poſt mortẽ Waifredi Aquitaniã occupauit,bellũq; iam pene peractũ reparare tentauit, Aquitaniã relinquere, & in Vaſconiã fugere coegit. Quẽ tñ ne ibi cõſiſtere ſuſtinens,trãſmiſſo Garumna amne,Lupo Vaſconię duci mandat,ut perfugã reddat: quod ni ſtatim faciat,bello expoſtulaturũ.Sed Lup⁹ ſaniori uſus conſilio,non ſolũ Hunoldũ reddidit,ſed etiam ſe cum prouincia, cui preerat,eius poteſtati permiſit. Quo bello finito, rogatu & precibus Hadriani pontificis Romani,inſolentiã Deſyderij Lõgobardorũ regis ferre non ualentis,bellũ in eam gentẽ ſuſcœpit:copiaſq; quas in Italiã duxerat,diuidens,unam partẽ cum Bernardo patruo per montẽ Iouis ire pręcœpit:alteram ipſe ducens per montẽ Ciniſiũ uenit in prouinciã:nec prius deſtitit, q̃ Deſyderiũ regem longa obſidione in Papia fatigatum,in ditionem acciperet, & perpetuo exilio deportaret: filium uero ei⁹ Adalgiſum, in quo omnis ſpes ſtare uidebaẽ,non ſolum regno,ſed etiã Italia abire cõpelleret: omnia Romanis ablata reſtitueret: Rodogiſum Foroiulianũ ducẽ noua molientem opprimeret:totamq; Italiam ſuę ditioni ſubiugaret: ſubactęq; filium ſuum Pipinum regem præponeret. CA. IIII.

P Oſt cuius belli finem,Saxonicũ,quod a patre quoq; geſtum,diu erat intermiſſum,repetiuit:quo nullũ neq; prolixius, neq; atrocius,Francorũq; populo laborioſius,ſuſceptũ eſt. Dictu difficile eſt quoties ſuperati,ac ſupplices ſe dediderũt,imperata facturos polliciti: obſides qui imperabanẽ abſq; dilatione dederunt:legatos qui mittebanẽ ſuſceperunt: aliquoties ita edomiti & emolliti,ut etiã cultũ dæmonũ dimittere,& Chriſtianę religioni ſe ſubdere pollicerenẽ. Regis aũt magnanimitas aut per ſe,aut per comites ſuos miſſo exercitu,perfidiã illorũ ſemper ulciſcebaẽ;donec omnibus qui reſiſtere uolebãt profligatis,decem ho

minũ millia ex his qui utraſq; Albis ripas incoluere, cum uxorib⁹ & paruulis ſublatos, tranſtulit: & per Galliã atq; Germaniã multimoda diuiſione diſtribuit: eaq; cõditione bellũ per tot annos tractũ, eſſe conſtat finitum, ut abiecto dæmonũ cultu, Chriſtianæ religionis ſacramenta ſuſciperent. Hoc autẽ bellum licet tamdiu protraheret̃, ipſe tñ rex non amplius q̃ bis acie conflixit cum hoſte: ſemel iuxta montẽ qui Aſneggi dicit̃ in loco Thietmelle nominato. Ita ſcribũt Galli, proprietatẽ linguę noſtrę non tenẽtes: Ego montẽ accipio, in quo a memoria Karoli erecta eſt capella Diuini auxilij nominata: hoc referens poſteris, q̃ propter cœleſte pręſidium in eo loco miſſum, memoria ibi magni miraculi cõſecrata eſt: Laici uocãt montẽ Sancti adiutorij. Altera autẽ uice iuxta Haſam fluuiũ: & hoc uno menſe, paucis interpoſitis diebus. Sed his duob⁹ prælijs ita cõfractę uires Saxonũ ferunt̃, ut ultra regem neq; prouocare, neq; uenienti reſiſtere, niſi aliqua loci munitione defenſi, auderent. Plures tñ eo bello & ſummi uiri, & maximis functi honorib⁹, tam ex Francis, q̃ Saxonibus, perierũt. Mõſtrant incolæ locũ caſtrorũ ad Haſam. Tandem anno. XXXIII. finitũ eſt bellũ. Tempora ſuis locis ſignabimus. Hiſpaniã autẽ pacatã reliquit poſt edomitos Aquitanos & Vaſcones: Nã Britones imperata facere adegit, cum miſſis oratorib⁹ pacẽ oraret: ipſe poſtea cum exercitu Italiã ingreſſus ac per Romã iter agens, Capuã Campanię urbem petiuit: ibiq; poſitis caſtris, bellũ Beneuentanis ni dederent cõminat⁹ eſt. Pręuenit hoc dux gentis Agariſus, filios ſuos Rimoldũ & Grimoldũ cum magna pecunia regi placãdo mittit obuiã: rogans, ut illos obſides accipiat, ſeq; cum ſua gente facturũ imperata: erant aũt Longobardi. Permiſit roganti principatũ: & minore filio pro obſide retẽto, maiorẽ remiſit: legatoſq; ad ſacramẽta fidelitatis a Beneuẽtanis exigẽda, cum Agariſo dimittẽs, ipſe Romã rediit: cõſumptiſq; ibi in ueneratione ſanctorũ aliq̃t dieb⁹, in Galliã reuertit̃. V.

Auaricũ deinde bellũ & repẽte ortũ, & celeri fine completũ eſt.

b Baioarios dixere ueteres, nos Bauaros. Hoc bellũ ſuperbia ſimul & excordia Taſſilonis ducis excitauit: qui hortatu uxoris, quæ filia erat Deſyderij regis, patris exiliũ per maritũ ulciſci poſſe putabat: inito fœdere cum Hunis, qui Bauaris tum erãt cõtermini, bello Karolũ pertentabat. Cui⁹ contumaciã, quia nimia uidebat̃, regis animoſitas ferre nequiuit: ac proinde cõtractis undiq; copijs, Bauariã petiturus, ad Leccam amnẽ peruenit: qui Bauaros Alemãnoſq; dirimit: cuius in ripa caſtris collocatis, priuſq̃ prouinciã intraret, animũ ducis ſtatuit pertentare. Sed ille pertinaciter agere nec ſibi nec genti utile rat⁹, regi ſe ſupplex permiſit: obſides qui imperabant̃ dedit: inter quos & filiũ ſuum Theodonẽ: data inſuper fide cum iuramẽto, q̃ ab illius poteſtate nemini ſuadenti defectionem cõſentiret. Sic bello, quod quaſi maximũ uidebat̃ futurũ, celerrimus finis eſt impoſitus. Taſſilo tñ poſtea euocat⁹ ad regẽ, neq; redire permiſſus eſt; neq; prouincię quã tenebat ulteri⁹ principari. Comitib⁹ eſt cõmiſſa: Nam cũ Taſſilo reus leſę maieſtatis iudicat⁹, capite damnaret̃, regis clemẽtia uita illi cõceſſa eſt: tõſoratuſq; cũ filio in monachũ. His motibus ita cõpoſi

tis, Wandalis,qui Galloꝝ conſuetudine Wilſi,ſua uero lingua Weletabi
dicunt̃,bellũ eſt illatũ: in quo & Saxones uelut auxiliares inter cęteras na
tiones,qualicũq; deuotione militabãt regi: unaq; expeditione ijdẽ Wan-
dali ita ſunt domiti,ut ulteri⁹ iuſſis regijs non cõtradicerẽt. VI.

m Aximũ omniũ,quę a Karolo geſta ſunt,bellorũ,præter Saxoni-
cum,huic ſucceſſit,q̊d cõtra Auares,ſiue Hunos,geſtũ eſt: quod
rex & animoſi⁹ q̃ cętera,& lõge maiori apparatu adminiſtrauit:
unã tñ per ſe in Pannoniã(nam illã prouinciã ea gens incolebat)expediti-
onẽ fęcit: cętera Pipino filio,ac prefectis prouinciaꝝ comitibus & legatis
perficiẽda cõmiſit. Quæ cum ab his ſtrenuiſſime fuiſſent impleta,octauo
tandẽ anno idẽ bellũ conſummatũ eſt. Quot prelia in eo geſta ſunt, quã-
tumq; ſanguinis effuſum, teſtat̃ Pannonia: omni tum pene habitatore ua
cuata: & locus in quo regia Cacani erat ita deſertus,ut ueſtigiũ quidẽ hu
manæ habitationis nullũ appareat. Tota hoc bello Hunorũ nobilitas pe-
rijt: tota gloria gẽtis decidit: omnis pecunia,& cõgeſta per tot annos ſup
pellex,& omnes theſauri erepti ſunt: Nec ullũ bellũ exortũ eſt in Frãcos
ab hominũ memoria,quo ſint illi magis locupletati: quippe cũ in id tẽpus
Frãci pene pauperes uiderent̃,tantũ auri & argẽti in regia repertũ,tot ſpo
lia precioſa ex prouincijs cõgeſta,ut merito credi poſſit Frãcos ſummo iu
re Hunis abſtuliſſe,quod prouinciaꝝ damno per ſummã iniuriã cõgeſſe-
runt. Terra quidẽ Hunoꝝ,ut antiquoꝝ memoria cõcelebrat,nouẽ circu-
lis,quos Theutonici Haga dicũt,cingebat̃: quoꝝ ſinguli ita quercinis ro
borib⁹,ſiue faginis,ſiue abiegnis erant extructi, ut de margine ad margi-
nem uiginti pedũ ſpaciũ tenderet̃ in latũ,& totidẽ ſubigerent̃ in altũ. Cõ
cauitas aũt uniuerſa aut duriſſimis lapidibus, aut creta tenaciſſima reple-
batur. Porro ſuperficies uallorũ eorundẽ integerrimis ceſpitib⁹ tegebat̃:
inter quoꝝ cõfinia plantabant̃ arbuſculę,quę,ut cernere ſolem⁹,abſciſſæ
atq; proiectę,comas caudicũ foliorũq; proferunt. De primo autẽ circulo
ad ſecundũ,uiginti millia paſſuũ Theutonica protendebant̃: & inde ſimi-
liter ad tertiũ: & ita deinceps uſq; ad nonũ: q̃uis ipſi circuli alius alio mul
to fierent cõtractiores,in orbẽ redeũtes. Inter hos igit̃ aggeres ita uici uil
læq; erant collocati,ut de alijs ad alias humana uox poſſit exaudiri: cõtra
eadẽ ædificia inter inexpugnabiles muros,portę non ſatis latę,per quas la
trocinãdi gratia non ſolũ exteriores, ſed etiã interiores ſolebant exire. De
circulo quoq; ad circulũ ſic erãt poſſeſſiones & habitacula quaq; uerſum
ordinata,ut clangor tubaꝝ inter ſingula,cuiuſlibet rei ſignificatiu⁹,poſſet
aduerti. Ad has ergo munitiones per ducentos & amplius annos,qualeſ-
cũq; omniũ occidentaliũ opes cõgregantes,cũ Gothi & Wãdali quietẽ
hominũ ꝑturbarẽt,orbẽ occiduũ pene uacuũ dimiſerũt. Quos inuictiſſi-
mus rex Karolus ita perdomuit, ut de eis ne minimæ quidẽ reliquiæ per-
manerẽt. A uulgaribus,quibus pepercit,ideo manũ retraxit,quia nobili-
tate extincta,Francorũ regno minime nocituri uiderent̃. Porro prædã in
Pannonia repertã,per epiſcopia & monaſteria largiſſime diſtribuit. Duo
tantũ e proceribus Francoꝝ eo bello perierũt: Hẽricus dux Foroiulianus

in Liburnia iuxta Tarſicam maritimã ciuitatẽ inſidijs opidanorũ intercœptus, & Geroldus Baioariæ præfect⁹ in Pannonia, dum cõtra Hunos præliaturus aciẽ inſtrueret (incertũ a quo) cum duob⁹ tantũ, qui eum obequitantẽ ac ſingulos cohortantẽ comitabant, interfectus eſt: cæterũ incruentũ pene Francis hoc bellũ fuit: & proſperrimũ exitũ habuit. Bohœmicũ quoq; & Liburnicũ, quæ poſtea exorta ſunt, durare non potuerũt: quorũ utrũq; ductu Karoli iunioris celeri fine completũ eſt. Vltimũ cõtra Normãnos, qui Dani uocantur, primo piraticã exercentes, deinde maiori claſſe littora Galliæ atq; Germaniæ uaſtantes, bellũ eſt ſuſceptũ: quorũ rex Gotfridus adeo inflatus uana ſpe erat, ut ſibi toti⁹ Germaniæ promitteret poteſtatẽ. Phriſiã quoq; atq; Saxoniã haud aliter ac ſuas prouincias æſtimabat. Iam uicinos Obotritos in ſuã ditiõnem redegerat: iam ſibi uectigales fecerat: iactabat enim ſe breui Aquiſgranũ, ubi regis comitat⁹ erat, cũ maximis copijs aduenturũ: nec dictis eius quãuis uaniſſimis omnino fides aberat: quin potius tale aliquid inchoatur⁹, niſi feſtinata eſſet morte præuẽtus, putabatur. Nam dum ea moliret, a proprio ſatellite, ſiue ut quidã ueri⁹ exiſtimãt, a proprio filio, cuius matrẽ repudiauerat, & aliã duxerat, interfectus, finẽ rebus fecit. Hæc ſunt bella quæ rex potentiſſimus per annos. XXXXVI. (tot enim annis regnauit) in diuerſis orbis partibus ſumma prudentia ac fœlicitate geſſit: quibus Francorum regnum, quod a patre Pipino magnum quidem & forte ſuſcœpit, ita inſigniter amplificauit, ut pene duplo maius fecerit.

CA. VII.

q Vi cum tantus in ampliando regno, & ſubigendis exteris nationibus eſſet, & in huiuſmodi exercitationib⁹ quotidie uerſaretur, opera tamen plurima ad regni decorẽ diuerſis in locis inchoauit, & in non paucis terminauit: inter quæ præcipua non immerito uideri poſſunt baſilica Dei Genitricis Aquiſgrani, opere mirabili cõſtructa: & pons apud Moguntiã in Reno, quingentorũ paſſuũ lõgitudinis: nam tanta eſt ibi fluminis latitudo: qui tñ uno anno ante regis mortẽ incendio cõflagrauit: nec refici potuit propter feſtinatũ eius exceſſum: quãquam in ea meditatione eſſet, ut pro ligneo lapideum reſtitueret. Inchoauit & palatia operis egregij: Vnũ haud lõge a Mogũtia ad uillã Ingelheym: Alterũ Nouimagio ſuper fluuiũ Wahalem, nunc Walam uocãt: Præcipue tñ ædes ſacras ubicunq; in toto regno ſuo uetuſtate collapſas cõperit, pontificib⁹ & abbatibus, ad quorũ curã pertinebant, ut reſtaurarent imperauit: adhibita cura per legatos, ut imperata perficerent. Talem eum in ampliãdo, & tuẽdo, & ſimul ornando regno fuiſſe cõſtat. Ad domeſticã curã eius ueniam⁹. Matrẽ ſumma pietate coluit: liberos utriuſq; ſex⁹ literis erudiri curauit. Pipini filij filiũ Bernhardũ, ac quinq; ab eo relictas filias, inter ſuas educauit. Nullã nuptui tradidit quãdiu uiueret: dicens ſe ſuorũ domeſtico cõtubernio carere nõ poſſe. Vnde factũ eſt, ut fœliciſſimi Imperatoris Octauiani fortunã æq; fortunat⁹ rex experiret: Fuſcatã eſſe domũ incontinẽtia quarundã; ſed ille prudenter omnia diſſimulauit. Erat ei filius ex cõcubina Pipin⁹, facie liberali, ſed gibbo difformis. Is cum pater Hunico bello teneret impli-

citus, cõiurationẽ inijt aduerſus parentẽ cum quibuſdã ex Frãcia primoribus, qui uanã illi ſpem regni fęcerãt. Sed cõiuratione detecta, damnantur conſcij: Pipinus uolẽs tõſorat̃, & in monaſteriũ Prunna cõcludit̃. Erat & alia in ipſum cõiuratio prius in Germania: cuius cõſilij participes alij oculis orbati, alij exilio proſcripti, nemo ex his necat᷒: niſi tres qui ne caperentur, ſe gladio defenderunt: & occiſis ante aliq̃t miniſtris, ipſi quoq; peremptі ſunt. Eas uero conſpirationes q̃ plurimũ peperit Faſtradę reginę ſuperbia, & impotẽs dominatio: quæ regẽ natura manſuetũ eo prouexit, ut aliquando fieret per eam odibilis. Corpore fuit amplo atq; robuſto: ſtatura eminẽti, quę tñ non excederet: nam ſeptẽ ſuorꝝ pedũ proceritatẽ ei᷒ cõſtat habuiſſe menſurã: Apice capitis rotundo: oculis pręgrãdibus & uegetis: naſo paulũ mediocritatẽ excedente: canicie pulchra: facię lęta & hilari: unde formę authoritas ac dignitas, tam ſtanti q̃ ſedẽti, plurimũ cõgruebat. Ceruix q̃uis obeſa & breuior, uẽterq; uideret̃ proięctior, tñ hoc cęterorꝝ membrorꝝ celabat ęqualitas. Inceſſu erat firmo: tantaq; habitudine uirili: uoce clara, ſed quę minus corporis formę cõueniret: ualitudine proſpera: pręter q̄ anteq̃ decederet, quadriennio crebris febrib᷒ corripiebat̃: ad extremũ etiã uno pede claudicabat. Erat eloquẽtia copioſus & exuberãs: poteratq; quidlibet decẽter efficere. Nec patrio ſermone cõtentus, etiã peregrinis linguis ediſcẽdis ſtudebat: in quib᷒ latinã ita perdidicit, ut ea ac patria lingua orare ſit ſolitus. Gręcã uero meli᷒ intelligere q̃ pronũciare poterat. Artes liberales ſtudioſiſſime coluit: earũq; doctores plurimũ uenerat᷒, magnis extulit honoribus. In diſcenda Grãmatica Petrũ Piſanũ diaconum ſenex audiuit: in cæteris diſciplinis Albinũ, quẽ alij Alcuinũ, aliũ diaconũ e Britania uirũ undecunq; doctiſſimũ præceptorẽ habuit: apud quem & Rhetoricę, & Dialecticę, pręcipue tamen Aſtronomicę diſcẽdæ, plurimũ & temporis & laboris impendit. Diſcebat & artẽ computandi: & intẽtione ſagaci ſyderũ curſum curioſiſſime rimabat̃. VIII.

t Entabat & ſcribere Tabulas: & codicillos ad hoc in lecto ſub ceruicalibus circumferre ſolebat: ut cum uacuũ tempus eſſet, manum effigiãdis literis cõſuefaceret. Sed parũ ſucceſſit labor pręposterus, ac ſero inchoatus. Aſſidue exercitabatur equitãdo, ac uenãdo: quod illi gentilitium erat: quia uix ulla in terris natio inuenitur, quæ in eo labore Francis poſſit æquari. Delectabatur etiam uaporibus aquarũ naturaliter calentium: frequenti natatu ſe exercens: cuius adeo peritus fuit, ut nullus illi certaret: ob hoc etiam Aquiſgrani regiam extruxit: ibiq; extremos uitæ annos uſq; ad obitum duxit. In cibo & potu temperans: ſed in potu præcipue: ita ut ſupra cœnam raro plus q̃ ter biberet. Sed cibi nõ adeo moderator: ut ſępe quereretur, noxia ſuo corpori eſſe ieiunia. Conuiuabatur rariſſime: & hoc præcipuis tantum feſtiuitatibus: cum magna tamen hominum frequentia. Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur: præter carnem aſſam, quam uenatores uerubus inferre ſolebant: qua ille libentius q̃ ullo ciborum genere utſcebatur. Inter cœnandum autem admodum frequẽtiſſime lectorẽ audiebat: Legebantur autẽ

ei hiſtoriç,& antiquorum res prçclaræ. Delectabat imprimis libris beati Auguſtini: prçcipue de Ciuitate Dei. Circa pauperes ſuſtentãdos, & gratuitam liberalitatẽ, quã Græci uocant, & iam Latini eleemoſynã, erat deuotiſſimus: ut qui in patrio regno non ſolũ id fieri curauit, uerũ etiã trans maria: in Syria & Aegypto, atq; Aphrica, Hieroſolymis, Alexãdria, Carthagine, ubi Chriſtianos iam ſub Saracenis paupertate premi cœperat, penuriç eorũ cõpatiens, pecuniã mittere ſolebat. Ob hoc maxime transmarinorũ regũ amicitias expetẽs, ut Chriſtianis ſub eorũ dñatu degẽtibus, refrigerium aliquod proueniret. Colebat prç cçteris ſacris locis apud Romam beati Petri apoſtoli eccleſiã: in cui⁹ donaria magnã uim pecuniç cõgeſſit: neq; ullo ſui regni tempore quicq̃ duxit antiqui⁹, q̃ ut urbs Roma ſua opera ueteri polleret authoritate: & eccleſia ſancti Petri per illum non ſolum tuta, ſed etiam opibus ſuis prç omnibus orbis eccleſijs eſſet ornata. Quã cum tanti penderet, intra XXXXVI. annorũ, quibus regnauit, ſpacium, quater tantũ uotorũ ſoluendorũ, ac ſupplicandi cauſa profectus eſt: Vltimi tñ acceſſus ſui non tantũ hç fuere cauſæ, uerũ etiã q̃ Romanũ Põtificem Leonẽ multis affectũ iniurijs, erutis, ut quidã ſunt authores, oculis, linguaq; præciſa, fidẽ regis implorare neceſſe fuit: Idcirco Romã tum ueniens ad reparandum eccleſiç ſtatũ, ibi totũ hyemis tempus contraxit: Quo tempore Imperatoris & Auguſti nomẽ accœpit: quod primo intãtum auerſatus eſt, ut affirmaret ea die, q̃uis prçcipua feſtiuitas eſſet, eccleſiam ſe non intraturũ, ſi præſcire potuiſſet Põtificis conſiliũ: inuidiã tñ ſuſcœpti nominis Cõſtantinopolitanis Imperatoribus non diſſimulãtibus, magna ſuperauit pecunia: uicitq; eorũ cõtumaciam magnanimitate: qua Græculis multum præſtabat. Miſit eo crebras legationes, & in epiſtolis fratres eos appellauit. Poſt ſuſcœptã Auguſti dignitatẽ, cum aduerteret legibus multa deeſſe (nam Frãci diuiſis locis duplicib⁹ utunť legibus) cogitauit quç deerãt addere, & diſcrepãtia concordare, praua corrigere: ſed in ea re nihil perfectũ eſt ab eo: niſi q̃ pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omniũ nationũ quç illi ſubeſſent, memorabilia geſta, quç ſcripta non erãt, ſcribi, & memoriç mandari iuſſit. Inchoauit & Grãmaticam patrij, hoc eſt, Germanici ſermonis. Mẽſibus ad propriã linguam nomina impoſuit: qui ante id tẽpus apud Germanos partim Latinis, partim barbaris nominibus enunciabanť. Et Ianuariũ quidẽ appellauit Wintermaen: Februariũ, Horningh: Martiũ, Lemmaen: Aprilẽ, Oſtermaen: Maium, Winnemaen: Iuniũ, Brackmaen: Iulium, Heumaen: Auguſtum, Arnmaen: Septembrẽ, Wynmaen: Octobrẽ, Harueſtmaen: Nouembrem, Zoremaen: Decembrẽ, Heilichmaen. Item uentos duodecim, ſuis nominibus inſigniuit: cum non ante pluriũ q̃ quatuor nomina inuenirẽtur: Et Subſolanũ quidẽ Oſtenwindt: Eurum, Sudoſt: Euroauſtrũ, Sudſudoſt: Auſtrũ, Suden: Auſtroaphricũ, Sudweſt: Aphricũ occiduum, Sudſudweſt: Zephirum, Weſt: Chorũ, Nordweſt: Circiũ, Nordnordweſt: Septentrionem, Nord: Aquilonem, Nordoſt: Vulturnũ, Oſtnordoſt. Hæc idcirco cõmemoraui, ut agnoſcant nobiſcũ Galli, Karolũ & origine exti-

tiſſe Germanũ,& ea lingua tanq̃ patria potiſſime uſum: q̃d ignorãtes ipſi, nobis cõteſtanť: quia de illorꝫ iſta ſumpſimꝰ libris teſtimonia. VIIII.

Eligionis diuinæ plurima illi cura fuit: pſallendi legẽdiq́ꝫ officia
r in eccleſia diſcreuit: ipſe ſe choris pſallẽtium immiſcuit. Coram ſe
ubicũq́ꝫ eſſet, diuinũ pagi religioſe curauit officiũ, ac miniſteriũ: Sermones patrũ, Homelias ſanctorꝫ, nec minus Martyrologia diligenter inquiri, atq́ꝫ cõſcribi iuſſit. Sed priuſq̃ pręclara huius regis inuictiſſimi facinora ad exitũ uertamus, ut grati in optimũ principem, & bene de nobis meritũ, animi indicia pręferamus, operępreciũ eſt numeroſas eiꝰ in Saxones expeditiones, in ordinẽ temporũ redigere: ut feruentiſſimũ eius in diuinam religionẽ zelum perſpiciamus. Pręter illas autẽ ſuperioribus annis per Karolũ Martellũ auum, & Pipinũ patrem crebriores in Saxoniã detonationes, principiũ bellorũ eius in noſtrã gentẽ, ab anno. LXXII. hoc eſt, regni eius tertio: tũc enim Wormacię habito ſolẽni regni cõuẽtu, decreuit gentẽ Saxonũ idololatrã armis adoriri. Igiť trãſmiſſo Reno ducit in Saxones: primaq́ꝫ ferť habuiſſe caſtra ad fontẽ Lupię, nunc Lippiã uocant: Cũq́ꝫ Saxones & ipſi magna manu coacta, regi occurrerent, cõtulere manus non lõge ab Oſnaburga ad ſyluã Faginam: ibiq́ꝫ magna ſtrage cęſi, terga dederunt, fugieruntq́ꝫ ultra Viſurgũ: & pulſis retro Wandalis, qui terrã tenuerunt, ipſi Saxones ibi ſedes locauerũt: Ab illo die appellati Oſtphali: quoniã qui patrijs in ſedibus remãſere, Weſtphali. Robur aũt gentis, & omnis ſuperſtes nobilitas, emigrauit: ut non remanerẽt niſi qui colendis agris inſeruiebant, uulgus inerme. Progreſſus aũt cum exercitu uictore Karolus, uenit ad montẽ Martis: ibiq́ꝫ phanũ & idolum gẽtis, q̃d Irmenſuel appellauere, ſubuertit. Eresberg dictus eſt mons in quo Merſborg: nam & in eodẽ Irmenſuel a Saxonibus colebať. Omniũ rationem nominũ reddere conanť ueteres: probabiliora attingemus: arbitriũ ſit lectoris, quid ſequať. Eresberg ab Hera Iunone dictũ accipiũt: quã etiã hodie uolitare ruſtici fabulanť per aera. Aut ab honore deorũ nomen traducunt: Ibi Hera Iuno, ibi Hermes Mercurius, ibi Mars Gradiuꝰ colebanť. Irmenſuel quaſi, Mercurij ſtatuã interpretanť: is enim Hermes dictus eſt. Sed obtinuit Martis honor, ut nunc Mersborg uociteť. Poterãt idolorũ ritꝰ & nomina a memoria Romanorꝫ Saxones tenuiſſe: cum Druſus Nero, & deinde filius eius Germanicus, ſub Auguſto prouinciã gubernarẽt. Repertũ eſt diu poſt in loco Corbeia ſimulachrũ cũ inſcriptiõe hac: Dux ego gẽtis Saxonũ: uictoriã certã polliceor uenerãtibꝰ. Sed an uicino q̃dã loco cõſtiterit, qui de eiꝰ uocabulo Martis mõs diceret: an in urbe Merſborg ad Salam fluuiũ, parum nobis cõpertũ eſt: niſi ꝙ Gallici ſcriptores omnia pturbãtes, & Germanicę linguę imperiti, cõfundũt omnia: Irmenſuel interpretanť nõnulli ſtatuam publicam. Conijci permittiť dictã Idermanſuel: quaſi cõmune profugiũ, & aſylum omniũ, & Martẽ cõmunem: qui in prælio diu uagať incertus, diu dubius, quo ponat uictoriã. Erat armati toto corpore effigies: cuius in dextera ſignũ militare, noſtri uexillum uocant, pręferens roſam: cuiꝰ breue momentũ, & facilis ortus & interitus:

ita euentus prelior࿰. In ſiniſtra librā expandit: dubiā pugnantiū ſortem, facile huc aut illuc inclinantē. Pectus inerme urſum prǣferebat: interritū bellatorum animū inſinuās. In clypeo leo, qui beſtijs imperitat: inuictum ad fortia facta impetū monſtrat: floribus conſito campo in quo ſtabat: ꝗ nihil iucūdius ſolet uideri fortibus, ꝗ̄ in acie uirtutē oſtendere. Karolus aūt cum fugā inijſſent Saxonū maiores, ex remanētibus accipit obſides duodecim ad Weſeram fluuiū, & regredit̄ in ſua.

CA. X.

S Ed cum anno proximo rex in expeditione Lūbardica, quam in Dania deſcripſimus, eſſet occupat⁹, Saxones iniuriā prioris anni uindicare uolentes, mouerūt in Haſſones: qui iam Frācis paruerunt: & ad opidū Friſlariā pugnauerūt: magna internecioneꝗ cedētes qui obuiam prodierunt: Eccleſiā inſignē eius opidi, quam Bonifacius epūs & martyr predixit incremabilē, diu fruſtra tentauerunt incendere. Viſi ſunt in albis duo iuuenes, qui incendiū reſtinguerēt: unde territi Saxones aufugerunt. Repert⁹ eſt ad oſtium ædis ſacrę genibus nixis Saxo extinctus, faucibus hians, quaſi flammā excitaturus. Rex aūt rebus in Italia cōpoſitis, aduolat cum Saxonū excurſiones audiſſet: perꝗ Haſſiam miſit diuiſis agminibus quatuor copiar࿰ ductores: Tres obuios aut deiecerunt, aut in fugam uerterūt: Quartus aūt cum neminē ſeſe obiectantē haberet, ſpolijs onuſtus ut cæteri, reuerſus eſt ad regē in Ingelheym. Inde uero maiore apparatu ducens rex in prouinciā, Siborg & Eresborg arces iterū a Saxonibus cōmunitas, denuo expugnauit, & in arcem Brunsberg, quę omniū firmiſſima erat ad Viſurgum fluuiū, duxit oppugnandā: Inerat autē ualidū Saxonum præſidiū: Firmata eſt obſidio: Ferūt remanere in hodiernū uillis nomina ex caſtris regis, quę tum erāt tripartita: ut alio loco rex cum robore exercitus, alio etiam auxiliares tenderent: & tertio loco ſuis erant in caſtris, qui ſtipendia mererēt. Adijciūt Gallici: regē obſidionis pertęſum, duxiſſe partem copiarū in Weſtphalos Anglarios: qui malis coacti, cum Brunone duce fecere deditionē. Cęterū copiar࿰ partem ultra Viſurgū miſit: quę uaſtatione grauiſſima perpulit gentē, ut cum Haſſino duce ſuo obſides darent: ſacramēta adijcerent, ſe imperata facturos. Sed ipſi Gallici fidem narrationis ſua uoce alleuant: Quæ enim ſacramenta preſtarent, perfidi Chriſto?

CA. XI.

C Vm per annum. LXXVI. rex in Italiam reuocarēt, firmis preſidijs arces Saxonię, ut in fide plurimū cōtineret, ante cōmuniuit. Saxones longe regē abeſſe ſcientes, ad libertatē priſtinā reſpexerunt: arcē Siborg oppugnarūt: miniſꝗ grauiſſimis intentatis, terrere cuſtodes Francos inſtiterunt: ſed neꝗ minis, neꝗ ui armor࿰ præualuerunt. Ibi fruſtrati, ducūt in arcē Mersborg, quam in ripa Lupiæ ſcribunt Galli extitiſſe: ibi oppugnatione inſtituta grauiſſima, cum expugnari cuſtodes iam iamꝗ formidarent, apparuere duo ſupra eccleſiā loci, ſcuta ſanguinea magno terrore uelut flāmantia. Id ſignū conſpicati Saxones, terrore concuſſi, uertunt̄ in fugā: & nemine inſequente, mutuis ſe incurſionibus prementes, magna ex parte confoderūt. Sed interim rex in Italia rebus paca-

tis in Wormaciã deſcẽdit: ibiq; renouatis uiribus tendebat in Saxoniam: magnis ubiq; motibus obuia ſubuertens. Sed cum ad Lupiã fluuiũ perueniſſet, fixis ibi caſtris ſubſtitit. Quo in loco oratores illũ adeunt ex prouincia, pollicẽtes quæ imperaret ſe facturos: Nihil ille niſi q̃d ſalutis, quod proſperitatis illorũ ſit, depoſcere teſtatus, rogat, ſi uolunt ſacrum ſubire baptiſma. Illi nihil recuſant. Igitur tum magna multitudo uirorũ ac mulierũ, cum paruulis, ſacro fonte tingitũ. Rex firmatis denuo, quę cõquaſſatę erãt arcibus, & impoſitis pro temporũ neceſſitate militũ pręſidijs, redit in Franciam. Et quia cordi eius penitus inſederat gentẽ in religione firmare, proximo anno rediјt Padeburnã: ibiq; cõſedit: euocatis ad ſe gentis per Weſtphaliam primoribus. Venere non pauci: Sed Wedekindus omniũ primarius, cum uideret ſuos a facie regis cõterritos, nec tamẽ adhuc animũ potuit inclinare religioni, profugit ad regem Danorũ Sigefridũ, auxilia depoſcens ex illo, q̃n a ſuis deſertus uideretur. Interim rex multos iuſſit baptiſari: & miſſa ſuorũ manu, Angriã pręcipuã Wedekindi arcẽ iuſſit in ditionẽ accipere: Qua iam in poteſtatẽ redacta, in Oſnaburga primũ cõſtituit Saxoniæ epiſcopatũ: ut haberet gẽs, ſe abſente, diuinarũ rerũ pręſidẽ, & ſalutis æternę curatorẽ. Adhuc aũt rex in Padeburna manebat, cũ illũ ex Hiſpania Saracenorũ adierũt oratores: quos cum audiſſet, datis ad currentiũ rerũ ordinem reſpõſis, dimiſit: ipſe proximo anno inſtructis copijs, cum Saxoniã abunde cõmuniſſe uideretur, Hiſpaniã petiuit: pulſiſq; Saracenis, Vaſconiã & Pampiloniã recœpit. Dum autẽ ille longius abijſſet, Wedekindus Danorũ fultus auxilio, ſuos quoq; Saxones ad rebellionẽ concitauit. Itaq; in fines Haſſonum uſq; ad Renũ uaſtabundi pertenderunt: & quicquid a Tuicio ad Mogonũ eſt prouincię, totum igne ferroq; fœdauerunt. Sed rex Alemãnos Sueuos per literas excitãs, illis immiſit: qui cõſerta pugna, magnã in Haſſia ſtragem peregerunt.

CA. XII.

P Er proxima tempora Karolus in oriẽtali Saxonia ultra Viſurgũ conſtituit genti epiſcopũ in loco Salingſtede: nunc Oſterwyck: cõſecrari iubens eccleſiã in honorẽ ſancti Stephani: qui epiſcopatus lõge poſt in Halberſtadiũ eſt tranſlatus. In arce Hartesborg idolũ colucre Saxones, cui nomen Krodo: Saturnũ hunc dixere Latini: Senẽ in piſce ſtantẽ, qui rotã teneret & urnam: in rota unionẽ populi, in urna rerum ſignificans abũdantiã: Sed Karolus ſubuertit. Remanſit autẽ inter Saxones execrationis uocabulũ, ut in deteſtationẽ rei peſſimæ dicant Krodo. In loco autẽ ubi Ora & Albis confluũt, euocatis Saxonũ & Wandalorũ primoribus, fœdera rex inter eos cõſtituit, quę per abſentiã eius obſeruarent. Inde rurſus in Italiã tranſijt: & in ea peregrinatione ille exactus eſt annus, qui erat poſt ſeptingentos. LXXXI. Reuerſus ex Italia Karolus, uenit Wormaciã: ibiq; cõſiſtens, iuſſit adeſſe Taſſilonẽ Bauarię ducem: qui duodena manu regi fidelitatẽ iurauit: ſed reuerſus in prouinciam non diu perſtitit in fide. Rex uero in Saxoniã iterauit expeditionẽ: & ad Albim fluuium in caſtello Megedeborg phanũ ſubuertit, q̃d illi loco nomen dedit. Has ego reliquias crediderim Romanæ olim religionis, uerius ſuper-

perſtitionis: cū Druſus Nero, & deinde filius eius Germanic⁹, ſub Augu ſto Cæſare preeſſent prouinciæ. Simulachrū tale fuit: Stabat in curru nu da fœmina: myrtea caput cincta corona: ardentē faculā in pectore, in dex tera mūdi figurā, in ſiniſtra uero mala aurea tria pręferebat: poſt eam tres puellę, Charites Gręci, Latini Gratias dixere: nexis manibus nudę ſingu la poma geſtabant: auerſis inuicē uultibus dona porrigētes: iugales qua driges erāt gemini cygni, totidēq; columbæ. Venerē hac imagine figura bat gentilitas: quæ in omni mundo dominař. Gratias illa comites habet: quę alternis obſequijs iunguntř: hoc uult nexus ille manuū. Vultus auer tunt: quia beneficia nō improperāt. Sed bono myſterio uana ſuberat reli gio: quā Karolus ſubuertit: inſtaurās in locū eccleſiā. S. Stephani. Arcem aūt eo loci fuiſſe comperio: cuius dn̄m poſtea dixere Burgrauiū: nam illa ætate incognitū erat hoc nomē. Crebris tn̄ habitatoribus freques erat lo cus: piſcatores potiſſimū crediderim, qui Albim fluuiū ſcrutarentur. Sed auertente ſe Karolo, uenere Wandali: & odio noue religionis omnia ſub uerterūt: & diſperſis cęſiſq; habitatoribus, eccleſiā ſubruerunt. Deinde fi deles capellā, quæ hodie quoq; crediř extare, excitarūt: permanſitq; locus in ditione epiſcopatus de Salingſtede, nunc Oſterwijck: quæ eccleſia iam diu tranſlata floret in Halberſtadio.

CA. XIII.

Nnus erat. LXXXII. poſt ſeptingētos, cum Karolus iterū trāſ-

a miſſo Reno ad fontē Lupię conſedit, Saxonū conſtituēs prouin ciam ordinare. Cōuenerunt ad eum frequētes ex utraq; Saxonia proceres. Wedekindus aūt male ſibi cōſcius, non aderat: quē in locū ue nere regū oratores Sigefridi Danorū & Cacāni Hunorū, qui & Auares. Dani miſerant Alidem & Aſmundū: quibus pro tēpore dato reſpōſo re deunt. Cacannus aūt & Bigarus, non tam pacata meruere reſpōſa, q̄ gen ti bellum inferre rex deſtinaſſet. Sed cum rebus, ut putabat, bene cōſtitu tis, in Franciā rediret, Wedekindus facile in ſententiā ſuā retraxit cōgenti les ad rebellionē. Interea rex eius motus ignarus, Adelgiſum, Grilonē, & Conradū duces ſuos, miſit cum copijs in Sorabos Wādalos, fiſus Saxo num auxiliaribus armis: facile illis futurū, ut perduelliones ſuperarent. Sa xones uero iam aliā mentē induerant: & uenientē Francorū legionē ad in ternecionē deleuerūt. Rex iuſta indignatione permotus, magnis iterū co pijs redit in Germaniā: populus Wedekindū ſucclamabat malorū caput: in eum refundens quicquid acciderat. Sed atrocitati facinoris parē pœnā cōſtituens, quatuor millia noxiorū gladio feriri iuſſit & quingentos: Ma gnus profecto numer⁹, qui legibus pœnā daret: Sed uoluit ſceleratiſſimo facinori ſtatuere exemplū, & ſuū non deeſſe ſuppliciū. Sequēti anno cum ſe iterū cōmouerent Saxones toties uicti, iterū comprimunř: & ad Pade burnā iterū agmine cōgregato, miſit filiū Karolū in eos, qui aliquot præ lijs fœliciter in illos dimicauit: Et durauit ea rebellio in annū uſq; octoge ſimūquintū. Quo tempore in Bardewicū deſcendēs rex, interpoſita regia fide euocauit Wedekindū & Albionē, qui ultra Albim dominaretur: & manſuetudine ſua rex fregit ambos, ut ceruicē Chriſto inclinarēt: exinde

iam rebus pacem ſperās: Sed ne quid regi intentatū remaneret, miſit naua lem exercitū in Britaniā, quā dudū Angli Saxones occupauere: Dux erat nunc Adolphus menſę regię præpoſitus: is ubi gentē exterruit, accœptis obſidibus, ꝙ in fide regis eſſent, redit ad dn̄m ſuum Wormaciā: qui inde Romā iam tertio ire contēdit: ꝙ ducē Beneuentanū ex Longobardis au diret rebellare. Natale Dn̄i celebrauit apud Florētiā, a ſe renouatā urbē. Sed tum, q̄d ante ſignificauim⁹, uenienti cum exercitu dux obuiā miſit obſides filios cum ſacramētis, ſe deinde in poteſtate regis futurū. Exinde uero Saxonia pacato Wedekindo, quietiora inuenit tēpora. XIIII.

Vm iam ante diuiſis locis per Saxoniam rex aliquot cōſtituiſſet c epiſcopat⁹, in Oſnaburga, in Salingſtede, inq; Padeburna: anno tandē. LXXXVIII. Bremēſem erexit eccleſiā: ut eſſet ſuffraganea Colonienſi: in quam ordinat̄ epiſcopus Willehadus, natione Anglus: qui multis iam annis in maritimis eius regionis Chriſti Euangeliū diſſeminauit. In perſequutione, quā excitauit Wedekindus, uix ipſe elabitur, cum diſcipuli eius diuerſis locis occumberēt pro Chriſto. Vnde Dei confeſſor maius ſitiens lucrū animaꝝ, Euangelicū compleuit pręceptū: de ciuitate fugiens in ciuitatē: diſperſiſq; ad prędicandū ſocijs, ipſe Romā cum Ludgero adijt: ubi ſanctiſſimi papæ Hadriani cōſolatione releuati, Ludgerus ad profeſſionē ordinis ſancti Benedicti in montē Caſſinū, Willehadus in Galliam ad ſepulchrū ſancti repedauit Willebrordi. Itaq; biennio uterq; cōcluſi, contēplationi inſtiterant & orationi: magni Saxonię futuri apoſtoli: orantes interim pro perſequutorib⁹, & gente Saxonū, ne iactum in eos fidei ſemen, inimicus homo zizanijs opprimeret. Quo tēpore Wedekindus author, ut diximus, rebellionis, ad fidē, ut eſt dictū, uenit, baptiſatus cum alijs Saxonum magnatibus: Et tum demū ſubacta Saxonia, in prouinciā eſt redacta: quę diuerſis temporibus in octo epiſcopatus diuiſa, Moguntino & Colonieſi archiepiſcopis eſt ſubiecta. Operępreciū iudicaui inſerere priuilegiū Karoli, q̄d tum cōtulit eccleſiæ Bremenſi: Vnde diſcant poſteri, quid permouerit optimū regem, epiſcopis, non ducib⁹ ſuis, terrā ſupponere: cernātq; de tēpoꝝ ratione cōplurima quę alibi nō legātur. Exēplar ergo ei⁹ priuilegij, Bremēſi eccleſię a Karolo donati. XV.

N nomine Dn̄i & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Karolus diuina I ordinante clemētia rex. Si Dn̄o Deo exercituū ſuccurrēte in bellis uictoria potiti ſumus, in illo, & non in nobis gloriamur: & in hoc ſęculo pacē & proſperitatē, & in perpetuo futuro æternę mercedis retributionē nos promereri cōfidimus. Quapropter nouerint omnes Chriſtifideles: ꝙ Saxones, q̄s a progenitoribus noſtris, ob ſuę pertinacię perfidiam ſemper indomabiles, ipſiq; Deo & nobis tam diu rebelles, quouſq; illius, non noſtra uirtute, ipſos & bellis uicim⁹, & ad baptiſmi gratiā Deo annuente perduxim⁹, priſtinę libertati donatos, & omni nobis debito cenſu ſolutos, pro amore illius, qui nobis uictoriam cōtulit, ipſi tributarios & ſubiugales deuote addiximus: uidelicet: ut qui noſtrę poteſtatis iugū hactenus ferre detrectarunt, uicti iam Deo gratias, & armis & fide Dn̄o ac

ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto, ac ſacerdotibus eius, omniū ſuorū iumētorū & fructuū, totiuſq; culturę decimas ac nutriturę, diuites ac pauperes legaliter cōſtricti perſoluāt. Proinde omnē terrā eorū antiquo Romanorū more in prouincias redigētes, & inter epiſcopos certo limite diſterminantes, ſeptentrionalē illius partē, quę & piſciū ubertate ditiſſima, & pecorib⁹ alēdis habetur aptiſſima, pio Chriſto & apoſtolorū ſuorū principi Petro, pro gratiarū actione deuote obtulimus: ſibiq; in Wigmodia, in loco Bremen uocato, ſuper flumē Weſerā eccleſiā & epiſcopalē cōſtituim⁹ cathedram. Huic parrochię pagis. LXX. manſos cum ſuis colonis offerentes: toti⁹ huius parrochię incolas, decimas ſuas eccleſię, ſuoq; prouiſori fideliter perſoluere, hoc noſtrę maieſtatis precepto iubemus, donamus, & cōfirmamus. Ad hoc etiā Sūmi pontificis, & uniuerſalis papę Hadriani precepto, necnon & Moguntinēſis epiſcopi Lullonis, omniūq; qui affuere, principum cōſilio, eandē Bremenſem eccleſiā, cum omnibus ſuis appēdicijs, Willehado probabilis uitę uiro, corā Deo & ſanctis eius cōmiſimus: quē etiā primum eiuſdē eccleſiæ. III. Idus Iulij cōſecrari fecimus epiſcopū: ut populis diuini ſemina uerbi, ſecundū datā ſibi ſapientiā fideliter diſpēſando, & nouellam hanc eccleſiā canonico ordine, & monaſteriali cōpetentia inſtruendo: interim plantet & riget: quouſq; precibus ſanctorū ſuorū exorat⁹, incrementū det omnipotens Deus. Innotuit etiā idem uenerabilis uir ſerenitati noſtrę, eam, quā diximus, parrochiā propter barbarorū infeſtantiū pericula, ſeu uarios euentus, qui in ea ſolēt cōtingere, ad ſuſtentacula ſua ſtipēdia Dei ſeruorū inibi militantiū minime ſufficere poſſe. Quamobrem, quia omnipotēs Deus in gente Phriſonū ſicut Saxonū, oſtiū ſuū aperuit, partē prenominatę regionis Phriſię, quę cōtigua huic regioni eſſe dinoſcitur, eidē Bremenſi eccleſiæ, ſuoq; prouiſori Willehado epiſcopo, eiuſq; ſucceſſoribus perpetuo delegauimus retinendā. Et quia caſus precedētes nos cautos faciūt in futurū, ne quis, quod non optamus, aliquā ſibi in eadem diœceſi uſurpet poteſtatē, certo eam limite facim⁹ terminari: eiq; hos terminos, mare Oceanū, Albim fluuiū, Liā, Stenbach, Haſalā, Wimmarcham, Sneielbach, Oſtā, Mulinbach, Motā paludē, quæ dicit̄ Sigefrideſmoer, Quiſtinam, Chiſemmoer, Aſcbrock, Wiſcbrock, Biuernā, Vternā, iterūq; Oſtam. Ab Oſta uero uſq; dum peruenitur ad paludē quæ dicit̄ Kaldenbach: deinde ipſam paludē uſq; ad Wemmam fluuiū: a Wemma uero Bitinam Farſtinam, uſq; ad Weſerā fluuiū: deinde ab orientali parte eiuſdē fluminis uiam publicā quæ dicitur Heſſeweg, Sturmegor & Lorgoe: diſterminantē Sechbaſam, Alapam, Caldehorra, iterūq; Weſerā. Ex occidentali autē parte uiam publicā quæ dicit̄ Folckweg: quē incolæ loci Wildloch nomināt: Finolā, Waldeſmoer, Berckpol, Eddenriad paludē, Emiſgoer, & Oſtergoer, diſterminātē: Brudlocho, Biberlach, iterūq; mare: firmos & intranſibiles ſcribi iuſſimus, & circūſcribi: & ut huius donationis ac circūſcriptionis authoritas noſtris futuriſq; tēporib⁹, Dño protegente, ualeat incōcuſſa manere, manu propria ſubſcripſimus: & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signū dñi Karoli regis inuictiſſimi:

Hildebald⁹ archiepūs Colonieñ. & ſacri palatij capellan⁹recognoui. Data. II. Idus Iulij, anno Dñicę incarnationis. DCCLXXXVIII. Indictione. XII. Anno aūt regni dñi Karoli. XXI. Actū palatio Nemetēſi fœliciter Amen. Sedit igit in eccleſia Bremēſi beatus Willehadus poſt ordinationē ſuam annos duos, menſes tres, dies. XXVI. prædicauitq; tam Phriſijs q̄ Saxonibus poſt martyriū ſancti Bonifacij omnes annos. XXXV. Obijt aūt ſenex & plenus dierū in Phriſia, in uilla Pleccazze, nunc uocāt Plexen: quæ ſita eſt in Ruſtria. Corpus eius Bremā deportatū, in baſilica ſancti Petri, quā ipſe ędificauit, ſepultū eſt. Tranſitus eius celebrat feſtiuis gaudijs. VI. Idus Nouembris. Ordinatio. III. Idus Iulij. XVI.

Anno deinde octuageſimonono rex bellū intulit Wilſis Wandalis: factis duobus trans Albim pontibus, quod in Wādalia diximus. Bellū autē Auaricū, quod Hunis eſt illatū, cœpit anno nonageſimoprimo: cum unā partē exercit⁹ ad aquilonare latus Danubij ire iuberet: ipſe cum altera per auſtrale latus deſcendit: ueniensq; ad Aneſum fluuiū, qui eſt limes Pannonię & Bauariæ, ibi caſtra poſuit. Huni diuinit⁹ territi fugierūt. Karolus Pannonia ad Raba fluuium deuaſtata, diſpoſuit per Sabariā remeare. Hoc tēpore rex ſollicit⁹ de diuina per Saxoniā religione firmāda, cum iam eccleſias, quas dixim⁹, ordinaſſet, aliū fundauit epiſcopatū in loco Kinutude (Bardewicū arbitror) poſtea trāſlatū in Verdā. Padeburnę præfęcit ſanctū uirū Liborium. Hi ſunt primi Saxonū apoſtoli: qui uerbo Dei ſtrenue inſtiterant. Peridē tēpus in loco Mymyngrode in media Weſtphalia fundauit epiſcopatū aliū, cui ſanctū pręfęcit Ludgerum: uirū incōparabili deuotione in Deum & religionē Chriſtianā. Hic eſt Monaſterienſis epiſcopatus: nam ciuitas extructo ibi monaſterio, Monaſterij nomē accœpit. Cunq; Wedekindus primarius Saxoniæ dux ad fidem Chriſti perueniſſet, permiſit Imperatori ad fluuiū Weſerā, ueteres dixere Viſurgū, arcem ſuā, ut in eo firmaret epiſcopo locū: capax enim amborum fuit: ita ut epiſcopo diceret: tua atq; mea erit cōmuni iure arx iſta: ut inde Saxonū lingua Myndyn diceretur. Fundata eſt eccleſia intra muri ſepta, quod hodie quoq; cōſpici poteſt: Nam ueteris ueſtigia muri etiā nunc extant. Sunt authores qui tradāt Karolū hac tempeſtate perueniſſe in Nordalbingiā, poſteaq̄ Wilſis iugū impoſuit: euertiſſeq; in Hamburgo idolum Iouis, quē Hammonē dixere: cuius ea fingit figura. Sedet rex in ſolio: & ex ore eius altera parte fulmina, altera uero tonitrua cōſurgūt: ipſe ſceptrū gladiumq; manu præfert: A dextris ueterū maſcula numina, Apollo, Mercurius, Neptunus, Mars, Vulcanus, Pluto: a ſiniſtris fœminea, Iuno, Ceres, Venus, Minerua, Diana, Veſta. Sed caret apud me fide fabula huius ſubuerſionis: nec enim crediderim tantū fuiſſe eruditionis ea tempeſtate in ea gente, ut præcipua Romanorū numina haberent cōperta in regione Tranſalbina: ubi limes erat Romani Imperij. Hammon quidē arietis ſpecie Iupiter, in arenis Lybiæ colitur. Sed non eſt inde natū Hamburgi uocabulū: quis enim ex Aphrica in extremas Saxonię partes hoc retuliſſet? Si obtendis Wādalos Aphrica pulſos, in patriam attuliſſe, Non

eſt probabile gentē in peregrinatione lōginqua & lōgeua natā, iterū emi graſſe in antiquas ſedes. Sed capto rege & Cōſtātinopolim miſſo, & ipſa nobilitate in acie cōſumpta, uulgus ſub Imperatoris pręſidibus permanſit in regione, quā ſolam habuit natiuā: omnes enim qui tum uixere, ibi nati ſunt: nam Imperatore teſte, centūquinq; annis Wandali Aphricam tenue runt. Hāmaburgi aūt uocabulū non ab idolo, ſed a pugile ibi uicto, dictū eſſe cōijcimus, quodā ſupra loco, & in Dania noſtra: q̄ ſimili tum cauſa lo cis nomina ſunt attributa. Certū eſt tamē ex noſtris annalib⁹, Karolū ha buiſſe ſingularē reſpectū in locū Hāmaburgū: quē deſtinauit facere caput omniū regionū aquilonariū: q̄d infra memorabimus. CA. XVII.

Nonageſimus erat ſecundus poſt ſeptingētos, cum detegeret con ſpiratio Pipini filij in patrē, per occaſionē Faſtradę reginæ exor ta: Sed Pipin⁹ in monaſteriū detrudit: cōſcij partim gladio, par tim proſcriptione damnant. Perſuaſum erat tum Karolo, poſſe pfacile ex Danubio in Altmonā, & inde in alterū uicinū fluuios pręcipuos coniūgi, ſi foſſa duceret nauiū capax: quia horū alter Reno, alter Danubio miſcet. In hoc opere laboratū eſt duū milliū paſſuū longitudine, & ducentorū pe dum in latitudine, ſed fruſtra: quia paluſtrib⁹ locis propter iuges pluuias, opus nō poterat cōſummari. Interim nūciat Karolo Saxonū iterata defe ctio: quę inuito tum fieret Wedekindo: & Frācorū ab altera parte a Sara cenis plurima cædes. Tum uero duob⁹ interpoſitis annis rem diſtulit: nec magnipēdit in Saxonibus: qn̄ Wedekindi integrā fidē intellexit. Interea Saracenis opponit: quib⁹ ad quietē redactis, cū filio Karolo partitis agmi nib⁹, Saxoniā iterū inuadit: ſed nemo ſe obuiā tulit: qui aūt ante ſe cōmo uerāt, reddita ratione motuū ſuorū, etiā obſides dederāt, ſe in fide regis & Chriſti pmāſuros. Sed & proximo anno cū noui mot⁹ ex eadē prouincia nūciarent, immiſit illis rex duces ſuos: & facile perfecerūt ut cōquieſcerēt: datis etiā tunc obſidib⁹. Tantę molis erat hanc Chriſto cōdere gentē: La ta prouincia, & multiplex in ea populus, cōciuit uarios motus ſine princi pe. Hadeleri extremi Germanorū ad littus Albię extimū ſiti, q̄ fiderēt in uijs paludibus, detrectauere iugū. Sed rex nullo labore, nullo negocio po tuit auocari, quo min⁹ in eos duceret. Karlſtad hodie uocāt locū ad mare in quo rex caſtra fixit, gentēq; pdomuit. Ex die aūt decedētis Willehadi, unus ex diſcipulis ei⁹ Willeric⁹ per annos. L. adminiſtrauit epiſcopatū: per omne reliquū Karoli & filij eius Pij Ludouici tempus. XVIII.

Octauus erat poſt nonagintaſeptingētos annus, cum Tranſalbiani Saxones, quos nunc Holſatos, alij Nordalbingos uocāt, uerſi in ſenſum malignū, Karoli præfectos obtrūcāt. Rex in eos mouēs, omnē intra Albim & Weſerā fluuios prouinciā terruit: Ante tamen q̄ ille ueniret, ijdem Tranſalbiani Obotritis Wandalis regi fœderatis, arma infe runt. Sed dux gentis Traſico illis aciem obijcit: collataq; manu, quatuor ex his millia cęcidit. Interim Romani in ipſa urbe tumultuant: quę res ite rum regem euocauit. Cum igitur nonageſimuſnonus ageretur, Leo papa grandi ab Romanis afficitur iniuria: Nam cum maiori litania procederet

de Lateranis ad eccleſiā ſancti Laurentij ad craticulā, Romani intra eandem eccleſiā cum equo deturbātes, excæcauerūt: & amputata lingua, in media platea nudū ac ſemiuiuū dimittūt: cognatis Hadriani papę eā ſeditionem mouentibus: Papa enim ſuperbię Romanorū reſtiterat, dum ea quę Imperialis erant culminis, ſibi uendicarēt. Tradunt nōnulli, ꝙ unū illi eruerint oculū: alij ꝙ neutrū: ſed raſorio per medios oculos inciderint: nec tamen uiſum abſtulerint. Mittitur in monaſteriū ſancti Eraſmi: ſed a Wiligiſo duce Spoletano, qui audito facinore Romā aduolarat, ſuſcipitur, & Spoletum deducitur. Karolus re comperta, iuſſit Pontificem ad ſe deferri: Renoꝗ tranſmiſſo, in locum qui dicitur Lippenheym ſe cōtulit: ibiꝗ Pontificem expectauit. Venit: & diebus aliquot cum eo permanſit: poſt non multum temporis remiſſus Romā, cum honore ſuſcipitur. Anno deinde proximo, qui erat a Chriſto octingēteſimus, Rex Romā petit quarta uice. Leo illi Pontifex occurrit uenienti: eoꝗ ſalutato, Romā præceſſit. Poſtera die Pontifex cum epiſcopis, clero, & populo, Karolum honorifice excepit: cunctiſꝗ pſallētibus, in eccleſiam ſancti Petri introduxit: octauo Calendas Decēbris. Poſt ſeptem dies concione aduocata, cauſam aduentus ſui omnibus expoſuit: ad diſcutienda crimina, quæ Pontifici obijcerentur. Calumniatores Pontificis ut ſe monſtrarent innoxios, Pontifici mortiferum crimen impegerunt. Sed cum nullas criminum obiectorum probationes afferrent, Pontifex ſumpto Euangelio, cōſcendit ambonem cunctis aſtātibus: inuocato ſanctę Trinitatis nomine, ſe expurgauit: ut dilueret infamiam, quam calumniatores, ut pœnam euaderent, cōfinxiſſent. Tum uero in die nati ſaluatoris primo poſt octingenteſimū inchoante anno, cum nihil tale Karolus aut cogitaret, aut ſperaret, magiſꝗ recuſaret alienum inuadere, ut ſupra diximus, Imperatoris honorem, infra miſſarum ſolennia, dum ante cōfeſſionem beati Petri apoſtoli ab oratione ſurgeret, Papa ei coronā impoſuit: & Imperatorem Romanū pronunciauit: & ſtatim eſt a cūcto populo acclamatū: Karolo Auguſto, a Deo coronato, magno, & pacifico Romanorū Imperatori, uita, & uictoria. Et decantatis laudibus, unctus ab apoſtolico, Imperator & Auguſtus eſt de cętero appellatus: Cum in oriente fœmina prius per contumeliā excæcato filio, & iam mortuo dominaretur: anno poſt intermiſſum occidentale Imperium per Auguſtulum poſita purpura, trecenteſimotriceſimo. Deinde iuſſit Imperator haberi quęſtionē de his qui in Pontificē ſunt abuſi atroci uiolentia: iuſſitꝗ conuictos gladio cædi: Sed Papa pro illis interpoſita prece, obtinuit, ut relegarentur. Sunt tamē qui ſcribant uno die trecētos eſſe gladio cæſos. Quo tempore cum rediret in Franciam, excœpit oratores Hirenes Conſtantinopolitanę Imperatricis, pacem Græcis & Gallis interponētes: metuebat enim ſibi mulier a procerib⁹ regni ſui. Icta ſunt fœdera: & remiſit Imperator Karolus Ieſſe Ambianēſem epiſcopū oratorē ſuū ad poſtulandū Hirenes coniugiū. Sed dum adhuc ibi Imperatoris legati manerēt, Nicephor⁹ inuaſit Imperiū: capta muliere, & in monaſteriū detruſa: Proſpexere enim proceres Grgci, quid illę nuptię portenderēt. Remiſit tñ Ni-

cephorus etiā ſuos oratores ad Karolū, ad confirmāda fœdera: & inuēto eo ſuper Salā fluuiū, reſponſa cum literis placida retulerunt. XIX.

Annus erat quartus Imperij, itemq; poſt octingentos a Chriſto, a cum omni iam Saxonia quieſcēte, ſoli Tranſalbini, nunc Holſati, motus cōtinuarunt: quarū rerū pertęſus, Imperator, miſit exercitum, qui omnes trans Albim habitātes, duxit in Franciā: & pagos Trāſalbinos dedit Obotritis. Hæc eſt illa Germanicæ nationis origo, per rura Galliarū diſſeminata. Inde ſunt Brabantini, inde Flandrenſes, in ſolo Gallico manētes, origine Germana. Sed difficile eſt Gallico ſub cœlo manentes homines, agnoſcere uelint natales ſuos: Erubeſcunt enim, ſi dijs placet, Germanicam originem: cum inde, teſte Tacito, Treueri ſint ultro ambitioſi: ut euadant Gallicam ſegnitiem. Per quę tempora Gotfridus rex Danorum uenit ad limitē regni ſui in Sleſwicum: promiſit autē ſe Imperatori occurſurum: quod non impleuit. Narrant tamē rem aliter Dani: quod in Dania diximus. Miſit autē dictus rex Imperatori nuncios ſuos in locum Holdenſten ad Albim. Quo etiā tempore nunciatum eſt Imperatori, ſanguinem Dñi repertū in Mantua: & pro eius rei indagatione miſit ad papam: qui illi in Lumbardiā occurrit. Karolus uenienti obuiā miſit filium Karolum, qui illum deduceret: natale Dñi una peregerūt: cōtenderūtq; pariter Aquiſgranū, donatūq; magnifice pontificē, per Bauariā redire uolētem, deduci fecit uſq; Rauennā. Anno proximo filius Karolus magnas res in Bohœmos peregit: & ducē terrę Lethonē occidit. Sexto deinde anno Imperator filijs regnū diuiſit: ut ſcirent uiuo patre, quid eſſet quiſq; habiturus: quod etiā decretū Imperatoris, uolūtate procerū eſt approbatū. Inclaruit ubiq; uehemēter Karoli nomē, etiā ultra mare: Nam anno ſeptimo legati regis Perſarū Imperatori præcioſiſſima detulere munera: Tria tentoria capaciſſima, pulcherrimaq;: omnia byſſina, tam funes q̄ uela: pallia ſerica, unguenta, balſamū, horologiū ex aurichalco, arte mechanica mirifice fabrefactū: in quo duodecim horarū curſus ad clepſydrā uertebat: cum totidē pillulis, quę in cōpletione horarū cadebāt: & caſu ſuo ſubiectū cymbalū tinnire faciebāt: additis duodecim equitibus, qui per totidē feneſtras cōpletis horis exibant: & impulſu ſuo feneſtras prius apertas claudebant: & alia multa miraculo digna. Per quod tempus anno Imperij octauo, cum Gotfridus Danorū rex Obotritos oppugnaret, miſit Karolū pater cum exercitu, qui regi oppoſit⁹ prelio cōflictauit: nec ſine mutuo detrimēto ab inuicē diſceſſere. Eam credo eſſe pugnā, quā memorāt Dani: cū crederent Imperatorē adeſſe: qui erat Karolus Imperatoris filius: & tñ in eo prelio Franci ſibi, Dani parti ſuę uictoriā inſcribūt. CA. XX.

Decimo anno Karoli Pipinus filius rex Italię Venetias ſibi parere d coegit. Tum uero Imperator ſe parat in Danorū regē: qui ducentis diceret̄ appuliſſe Phriſiā nauib⁹: iactabūdus q̄ in terrā egreſſus, Imperatori occurreret. Expectauit eum Imperator: poſitis caſtris ad Viſurgū fluuiū. Interea nuncij diſcurrunt: afferētes occiſum uel a ſatellite, uel a filio Gotfridū. Ita ille apparatus concidit. Iam uero dudū Hāburgo

cōſtituerat ſacerdotē Karolus: quē metropolitā eligere decreuit omnium aquilonariū: ſed bellū a Danis cōminatū, & feſtinata mors ſacerdotis, & implicatio rerū ab Imperio & regno plurimarū, Imperatorē ab impletione eius rei auerterūt. Quo tempore Wilſi Wādali, idem opidū Hamburgum ſtirpitus ſubuerterūt, igne & gladio ſęuientes: eiecto inde Imperatoris pręfecto Vtone: Sed iuſſit mox Imperator opidū inſtaurari. Sequenti anno filium Ludouicū, iam mortuo Karolo, declarauit Imperatorē. Quo tempore pons Reni cōcremauit. Proximo deinde anno, qui fuit quartuſdecim⁹ Imperij, febre correptus rex, Aquiſgrani finē uiuēdi fecit: ante tñ mortē cum beato Egidio, quē pro ſanctitate uenerabať, agebat: ut pro ſe Dñm deprecareť. Fertur tenuiſſe peccatū, quod nemini pādebat: Sed ſanctus oratione inſtituta impetrauit, ut ſchedā ab angelo ſuſciperet: in qua deſcribereť Imperatoris cœlata culpa, cum abolitione impetrata. Id quale fuerit etſi cōiectura aſſequimur, ſilentio tñ tegere modeſti⁹ eſt. Menſe igiť Ianuario febre ualida correptus, decubuit: ſtatimq́ꝫ, ut in febre ſolebat, cibi abſtinentiā ſibi indixit: arbitrat⁹ inedia morbū poſſe depelli: uel, quod proximū erat, mitigari: Sed accedēte ad febrem lateris dolore, quē Græci pleureſim dicūt: illoq́ꝫ adhuc ineditā retinente, neq́ꝫ corpus aliter q̄ rariſſimo potu ſuſtentante, ſeptimo poſtq̄ decubuit die ſacra cōmunione percœpta, deceſſit: anno ætatis ſuæ. LXXI. ſed ex quo regnare cœpit. XLVI. Indictione ſeptima. V. Calend. Februarias: hora diei tertia. Cuius corpus more ſolenni lotū & curatū, maximo toti⁹ populi luctu eccleſiæ illatū atq́ꝫ humatū eſt. Dubitatū eſt primo ubi deponereť: eo ꝙ ipſe uiuus nihil de hoc præcepiſſet: tandē omniū animis ſedet nuſq̄ eum honeſti⁹ tumulari, q̄ in ea baſilica quā ipſe in honorē Dei, & ob amorē æternę uirginis genitricis eius, proprio ſumptu in eodē loco cōſtruxit. In ea tumulat⁹ eſt eadē die qua defunctus: arcuſq́ꝫ ſupra tumulū eius deauratus, cum imagine & titulo extructus eſt talis: Sub hoc cōditorio ſitū eſt corpus Karoli, Magni & orthodoxi Imperatoris: qui regnū Francoꝶ nobiliter ampliauit, & per annos. XXXXVI. fœliciter rexit. Libuit illuſtriſs. regis pręclara facinora unam uelut in ſummā redigere: & honoris (qui eſt illi a nobis debitiſſimus) gratia, plenius cuncta percēſere: q̄uis illuſtria eius opera Saxoniam pariter in lucem poſuere: quocirca ſi digreſſi uidebimur, cum ſumma ratione illius geſta exequuti putabimur. CA. XXI.

IN cōmemoratione aūt reꝶ a Karolo geſtaꝶ pręterire non debemus, quod gens noſtra de illo inflatis pręedicat buccis: dediſſe illum leges Saxonibus, quę in codice quod Speculū uocāť, extent recollectę: & id quidē refert gloſſator in annū decimū poſt octingenteſimum a Chriſto nato, ſeptimū uero Imperij eius annū, ut memorat, in arce Saſſenborg primā cōmenti ſuſpicionē fecit: ꝙ annos Chriſti & Karolini impij Gloſſator ille pturbat. DCCCI. enim fact⁹ eſt Impator Karolus & ideo decim⁹ Chriſti erat q̄q́ꝫ decim⁹ Impij. Deinde ꝙ diligētiſſimi ſcriptores illoꝶ tēpoꝶ, nullā ei⁹ rei faciūt mentionē: cum minora multo plurima commemorēt; Nec erat illa in populo barbaro ciuilitas, ut leges initio re-

quirerent: præter eas, quę uniuerſo orbi ſatis erant. Occultū tamen iudicium, quod uocant, facile crediderim eis permiſſum propter ceruicis duritiem: ſed redactas leges nouas in codicē, non facile credo: niſi alia mihi documenta referant: nam & nomē prodit eſſe collectitiū codicem, de multis obſeruantijs gentis: quomodo & Feudorū uſus non ab Imperatore dati, ſed ab Oberto deſcripti, uſum & obſeruātiā meruerūt. Cum enim per ętatem in gente creuit ciuilitas, creuit etiā legū obſeruantia. Inde factū eſt, ut quę per tempora ſunt uſu approbata, demū ſunt in codicē redacta: cui ad authoritatē conſciſcendā, falſo eſt nomē Karoli aſſcriptū: Idq; ut credā facit multorꝫ in textu, pluriū aūt in gloſſa puerilis & indocta narratio: nam temporꝫ fuit uterq;, & Speculator, & Gloſſator imperit[9]. Temerarius calumniator uocer, ſi non luce clarius utrūq; conuincā: longū eſt cūcta percurrere: Vnū aliquē de textu paſſum ſumamus, unde de cęteris facile coniecturam faciemus: & non modo coniecturā, ſed fidē pene occulatā. Originem regnorū, & Saxonū antiquitatē uolens oſtendere textus li. iij. ar. xxxxiij. ait: In Babylonia cœpit Imperiū, quę toti mundo imperabat: quā Cyrus expugnauit, & in Perſiā tranſtulit: in qua uſq; ad Dariū perſeuerauit: quem uicit Alexander, & Imperiū Gręcię applicauit: & ibi ſtetit uſq; dum Romani Imperiū ſibi aſſumpſerunt, & Iulius cœperat imperare. Ex eo adhuc Roma ſęcularē, & a beato Petro tenet gladiū ſpiritualē: & ideo totius mundi tenet principatū. Cum interim noſtri prędeceſſores ad iſtā uenerūt prouinciā, Turingos fugauerūt mortuo Alexandro, cui, ut Aſiā imperio ſubiugaret, erant auxilio: in qua poſt ipſius obitū, propter ſubiugatorꝫ odium, morari non audebāt: in trecētis galeidis ſe recœperūt: quę omnes fluctibus maris tumeſcētib[9], exceptis quinquagintaquatuor galeidis, necabant: quarꝫ decē & octo littora Pruſſię petierūt, & illa obtinuerunt: & duodecim galeidę Rugianorū terrā occupauerūt: uigintiquatuor in iſtam ſe recœperūt. Et cum tantum in numero eſſent breui, ut agros culturę tradere nō poſſent, fugatis & interfęctis Turingorū dn̄is, reliquā gentē ut operaretur terrā, uiuere permiſerūt: talia imponētes ei iura, quēadmodum adhuc conſiſtūt Latini: ab eis ergo origo Latinorꝫ: ex his qui ſuo iuri derogabāt: dedititij deditiorꝫ cōditione ſubijciebātur. Hęc ſunt uerba Speculi: Non enim iubet, diſponit, interpretatur, ut ſolet legiſlator, ſed cōmemorat quid obſeruet: quod nō eſt Imperatoris, ſed doctoris. Et tñ uideamus quanta ſint in paucis uerbis friuola cōmenta: ut liquido cernamus non iſta authoriſaſſe Karolū: qui & ipſe doct[9] erat, & doctiſſimis ſtipabatur. In Babylonia, inquit, cœpit Imperium. Si de turri Babylonis loquit ex ſacris literis, iam altius aſcēdit q̄ ſolent ullæ hiſtorię: ut de Nemroth ſumat initiū: & tñ ex illa Babylone non prouenit Imperium, ſed diſſipatio gentiū: quā oſtendit Moſes: & plenius exequit Beroſus Babylonicus. Si autē de regno loquit Babylonico, non hoc fuit primū, ſed Aſſyriorum in Niniue: cuius ciuitatis author Ninus, & Semiramis coniunx, primi ſunt in omni hiſtoria antiquiſſima: nam ibi primū conſtitit Imperium, cui etiā Babylon obediuit. Addit: quę toti mundo imperabat. Hoc nullæ

habent hiſtorię, Chaldęos in Europa uel Aphrica imperaſſe: ſatis erat magnum, ſi magnā Aſiæ teneret partē: Nam neq; Romani, quorū latius erat imperiū, toti mundo dominabātur: aliquid in Europa, aliquid in Aſia, & totā tenuerunt Aphricā. Sequitur: quā Cyrus expugnauit, & in Perſiam tranſtulit: in qua uſq; ad Dariū perſeuerauit. Quid tranſtulit? ad quē Darium? Nam Darius erat Cyri auunculus: qui cum Magno Cyro res magnas geſſit: poſt quē Darius Hyſtaſpis in ſuā familiā primus tranſtulit imperiū. Sed ſpecificat cum addit: quē uicit Alexander. Ignorabat illū Arſamidem appellari. Et Imperiū, inquit, Græciæ applicauit: Friuolū eſt: quia nunq̄ in Gręcia ante Cōſtantinū fuit Imperiū: Græci tn̄ poſt Alexandrū in Aſia imperauerunt: in Syria & Aegypto potiſſimū: nam ad Macedones in Gręcia ſola pars peruenit, & ea non lata. Deinde ſubnectit noſter legiſlator: Et ibi ſtetit uſq; dum Romani ſibi Imperiū aſſumpſerūt, & Iuli⁹ cœperat imperare. Verum eſt q; Romani uicto Antiocho Syrię rege, regnum eius redegerūt in prouinciā: & ſuperato in Gręcia per ſe nouiſſimo Macedonū rege, imperiū occupauerūt: reddita populis libertate. Sed hoc longe ante Iuliū. Aegyptus aūt facta eſt prouincia tempore Cęſaris. Deinde quod ſequit̄ de utraq; Romanę urbis poteſtate, intactū ire ſinamus. Scimus tn̄ quot tranſierint ſęcula priuſq̄ ſpiritalis gladius diſtringeretur. Q; uero ait: cum noſtri prædeceſſores ad iſtā peruenerūt prouinciā. Hoc ſine controuerſia Saxo loquit̄, non Imperator. Sed q; ait, tum: non apparet quę tempora ſignet: Nam q; Alexandri & Iulij tempora cōiungit, qui annis pene quingentis diſtabāt, ineptiſſimū eſt. Contēdit autē Saxones in Aſia militaſſe Alexandro: ſed hoc nimis pueriliter deducit: ut eſt inuentū anile, & penit⁹ ſomniū: Quis enim credat gentē ex media Aſia in noſtrū mare perueniſſe? qn̄ per aquilonarē regionē propter mare Glaciale, poſt Hyperboreos montes non poteſt nauigari: & Caſpium ſinū longe diſtantem, quomodo peteret, & inde quo procederēt? Quis aūt credat fugiſſe: in qua terra uictores Alexandri principes, ſub iugo cuncta tenuerūt: quē timerent uictores orbis? Sed hic noſter nobis perſuadebit, manere non auſos: ait enim: In qua poſt eius obitū propter ſubiugatorū odiū morari nō audebant. Inſcitia eſt, unde ea prodit narratio. Si legiſſet principes Alexādri ciuilibus bellis in ſe uerſos, omnes copias militares in precio habuiſſe, non diceret milites timuiſſe ab orientalibus opprimi: qui tanto iam erant ſub iugo, ut ſibi timerēt, non timerent̄. Omitto barbariſmos q̄s plurimos facit fabulator: ut ea uel maxime re prodat, non eſſe narrationē Karoli: cuius ſcriniarij non ita titubaſſent: ipſe loqueret̄ in capite quomodo in Pandectis Imperator: ſua faciens, quibus authoritatē impartit̄: quomō in Codice, & Inſtitutionib⁹: quomodo in nouiſſimis Autenticis: Sed cętera uideamus. Biremes uult trecētas ex Aſia nauigaſſe: Vnde ea copia nauium fugiētibus? quo nauigauit claſſis itinere? nam per aquilonarē plagā oſtendimus uenire non potuiſſe. Si ex Ponto nauigarent, aut ex Syria, lōgum erat iter terreſtre: priuſq̄ ex Babylone peruenirēt in mare: & lōgiore curſu mare longiſſimū mediterraneū, uſq; ad Gades Herculis erat enauigan-

dum: inde iam flectendū in aquilonē, ut in mare Germanicū ex Britanico peruenirent. Oro te, quando exibāt, ut uis querendis ſedibus, non erat mitiore coelo, breuiore itinere terra quæ ſuſciperet, Pruſſiam ut Rugiāq́ꝫ, & Albim peterent? Non pudet uanitatis? Et quā, oro te, Pruſſi, Rugiani, Saxones, eiuſdem, ut uis, originis, & cōgentiles unq̄ habuerūt aut bello aut pace ſocietatem? Cętera uideam⁹. Fugatis Turingorꝛ dominis: & cætera. Nunq̄ Turingi noſtram tenuere Saxoniā, ut fugarent: ſed inuitati Saxones a Francis in Turingos, partē Turingię, quod ſuo loco oſtendim⁹, precium militię accceperūt: unde nata eſt ſabula de Turingis. Et ne exors uideatur omniū literarꝛ, addit de Latinis & de dedititijs: ut oſtendat Imperiales ſe uidiſſe Conſtitutiones. Ineptiſſimū caput. Quam, oro te, Latini in Saxonia partē habent? Nolo immorari in re quā etiā pueri poſſunt corrigere. Mille talia cōperies: ut liquido comprobem⁹, non eſſe Karoli editionem, quod preferunt Speculū. Ad Gloſſatorē ueniamus: uirū alioqui iuris peritiſſimū: & cui plurimū debent eius Conſtitutionis ſeruatores: Sed fabulas narrationi plurimas cōtemptu dignas inſcrit. Non eſt longe euagandū, ut tale aliquid oſtēdamus. In eius loci explanatione, quē diximus, uide q̄ puerile eſt ꝙ ait: Pompeiū cōſulē uoluiſſe Imperatorꝛ leges in unū codicem redigere: cuius tēporibus & ante, nulli erant Imperatores qui leges ferrent: Ciues autē Romani facti conſules, aut prętores, cum exercitū deducerent, uictoriā aſſequuti, Imperatores ea tempeſtate dicebanť: ſed leges non ferebant. Rogabāt conſules in ſenatu, ut ſi probareť, fierent ſenatuſconſulta: & Tribuni plębem, ut plębiſcita fierent. Mirū ꝙ uir iuris doctiſſimus, Cōſtantino tribuat initiū legū: & non Pandectis, & iuriſcōſultis. Sed miſſa ſint hæc. Quid eſt ꝙ aſſerit Karolū fęciſſe conſtitutionē de eligendis Imperatoribus: quæ res pertinet ad Ottonē. III. annis ducentis poſt Karolū. Quid, ꝙ ait per eundē Karolū ſparſos Wandalos per omne regnū: cum latiſſima natio Bohœmiā, Poloniā, Ruſſiam, Dalmatiā, & litora Germanici maris impleuerint longe ante Karolū. Quid, ꝙ Suæuos tradit expulſos per eos, qui de Anglia redierunt: cum reuera de Italia redirent qui hoc fęcere: quod ſupra ſuo loco oſtendimus. Infinita ſunt eius generis: de quibus pauca attigi: eo conſilio, non ut uirum laude digniſſimū reprehendam, ſed ut oſtendam lectori, iuribus ab eo introductis, non narrationibus fidem adhibendam: quod idem accidit Accurſio diligentiſſimo gloſſatori. Ad Saxones redeamus.

CA. XXII.

Q Via Karoli inuictiſſimi regis geſta ſum⁹ exequuti, ad Wedekindum ducē Saxonū, qui regi tam durum creauit laborē, conuertamur: Danis enim conciliatus perpetuis hoſtibus, cum extern⁹ ueniret, inde auxiliaria arma demorabať: ſed tñ Karolo aciem opponere nō fidebat. Ferunt ante regis aduentū Saxoniæ prouinciā adminiſtrari ſolitā per duodecim proceres alternis uicibus: quē uero grande bellū in adminiſtratione deprehēderat, eum regē habuere ad finē uſq́ꝫ belli. Inde factum eſt, ut ueniente Karolo in prouinciā, Wedekindus dux Anglarię (Angariam uocant) in adminiſtratione erat: & ideo pro rege illis fuit durāte bel-

lo:ac perinde in nonnullis codicibus rex Saxonũ nominatͬ:finito aũt bello redibat in ius priſtinũ:reddita adminiſtratione comparib⁹ ſuis. Sed id Wedekindo nõ permittebatͬ: alternata,& in ſpeciẽ aliam traducta totius prouinciæ gubernatione. Et q̃uis pontificibus eſſet a Karolo permiſſa poteſtas gubernandi, non tñ amiſere primores penitus ſuã adminiſtrationẽ. Vnde factũ eſt,ut ſecularis poteſtas ab omnibus,bello finito,citra Viſurgum illi deferretͬ.Igitur flagrante bello pertrãſiens Weſtphaliã Karolus, inde obſides ſumpſit,præcipue ab Anglarijs:ibi enim erat ſumma tum Saxonum poteſtas.Sed & Oſtphali Saxones,qui trãſito Viſurgo cõſederãt in ſolo Wandalico,cum rex ad Viſurgum caſtra teneret,miſſis obſidibus pacem ab rege impetrauẽt.Erat annus tum.LXXXII. poſt ſeptingentos Chriſtianæ ſalutis,cum Karolus ad fontẽ, ut dixim⁹,Lupiæ amnis legationem audiuit Sigefridi Danorꝫ regis,& Cacãni Hunorꝫ principis: illiſq; pro tempore datis reſpõſis,diſpoſitiſq; in Saxones præſidijs,redijt in Franciam.Cum aũt Wedekindus de regis egreſſu certior fact⁹,Saxones ſuos ad rebellionẽ concitaret,interim Sorabi(gens eſt Wãdalorũ intra Salam & Albim fluuios)indigne ferẽtes,q; Saxones Viſurgũ tranſgreſſi,cõgentiles ſuos ſolo eiecerint,habitata & occupata eorũ regione:armatũ exercitum in fines Saxonũ & Turingorꝫ duxerunt,ubiq; uaſtabũdi ingredientes.Karolus duces ſuos immiſit,qui gentem illam repellerent: ſumpto ex Saxonibus,qui uaſtabantͬ,armorũ auxilio.Franci aũt in Saxonũ gentem iam fœderatã,q; eorꝫ defenſioni bellũ ſuſciperetͬ,eo ſe contulerũt:ad arma deuocãtes:ut paribus animis cõmunes hoſtes inſectarentͬ:non intelligentes,q̃ iniquo ferrent animo iugũ Saxones Francorꝫ:q̃q; denuo in regem conſpiraſſent.Igitur Saxones Francorꝫ legionẽ ad ſe miſſam,ad internecionem ceciderũt: Wandalos ſe ſatis occurſuros ſuis uiribus arbitratͬ. Rex ubi audiuit,iuſta indignatione inflãmatus,infeſto agmine mouit in Saxoniam.Omnes uero Wedekindũ cõiurationis & rebellionis principẽ accuſabant:nec immerito:Tanta enim Wedekindus in legẽ Chriſti,& Gallorum iugũ indignatione flãmat⁹ erat,ut quicquid ubiq; per Saxoniã Chriſtianum audierat,perſequeretͬ:occiſis ſancti Willehadi Anglici diſcipulis aliquot,per Saxoniã Phriſiãq; ſparſis: ipſe uero Willehadus, quod ſupra diximus,uix ex tanto profugit incendio.Veniente autẽ rege cum magno agmine in prouinciã,Wedekindus declinauit. Rex in omnes cõſilij & facinoris participes,ſeuere animaduertit: cæſis gladio quatuor millib⁹quingentis,ut diximus.Inſuper ex populo Tranſalbiano ad millia decem cum uxorib⁹ & liberis,in Galliarꝫ prouincias iuſſit deportari:quã eſſe ſtirpem Brabantinorũ Flandrẽſiũq; ſupra ſignificauimus.Repoſuit autẽ in prouinciam Gallici generis nobiles:ex quibus in noſtrã uſq; ætatẽ durauit comes de Pirmont,hoc eſt,Ignito monte.Cũq; rex per ſuperiores Saxoniæ partes ducens,etiam ibi uindicaret in rebelles,Karolum filium cum expedito agmine reliquit ad præſidium prouinciæ:& ut comprimeret rebellionem molientes.Huic aciei iuſta confligere Saxones auſi,repelluntur: magnaq; cæde peracta,cogunͬ quieſcere.

CA. XXIII.

S Ed cum iam annus Chriſtianę ſalutis poſt ſeptingentos octogeſi muſquintus ager.ē,& iam tempus ueniſſet ab alto miſerēdi, Wedekindus uiſitatus a Dño ad lumē reſpexit: & iuncto ſecū Albione uiro primario,quí trans Albim dñarēt in ea quæ nūc eſt Holſatia,interueniente ex aulicis quodā,ad regē Karolū,qui ad Viſurgū caſtra habebat,pducit: Chriſti baptiſmū iam ſpōte depoſcens. Tradūt nōnulli,q̄d ſupra ſignificauimus,regē tum in Bardewico cōſediſſe,cū ad eum Wedekindus perueniret. Alíj etiā adijciūt in Mynda fuiſſe illi ſalutis initiū: Tradūt enim ducē ſcrutādi auidū,lembo per pronū flumē deuectū,lacero habitu inter ſtipem poſcētes cōſediſſe. Cūq; ſacratiſſimo die paſchę ex more Chriſtiano omnes ſacrā cōmunionē ſubirēt,uidiſſe Wedekindū ad os regis ludibūdi ſpeciē pueri: eoq; conterritū miraculo,Chriſtiana ſacra poſtulaſſe. Rex ſuſceptos in gratiā,iuſſit baptiſari: ipſe ſuis manib⁹ Wedekindū honoris gratia ſuſtollēs. Inde Saxonia iam pacata quieuit: & ſemel ſuſceptā fidē nunq̄ reiecit. Interea diuinę rex intētus religioni,Bremēſem,q̄d diximus,fundauit eccleſiā: prędijſq; magnifice dotauit: epiſcopū cōſecrari faciens,uirū de his terris optime meritū ſanctū Willehadū,natione Anglicū: qui poſt mortē ſancti Bonifacij Moguntinenſis epiſcopi,annis XXXV. in Phriſia & Saxonia uerbū Dei diſſeminauit: magno labore,incredibili periculo. Extāt literę eiuſdē regis deſuper,terminos donatæ ditionis commonſtrātes: quorū exemplū ſupra poſuim⁹. Idē quoq; rex ante poſtq; annis alijs,ſeptē fundauit in ea prouincia eccleſias: donās regalia pōtificib⁹, q; intelligeret populū infrenē poſſe religione contineri,armis uero placari non poſſe: Verdēſem,Myndenſem,Padebumēſem,Oſnaburgēſem,& ultra Weſerā Hildeſemenſem & Halberſtadēſem. Erant illis tēporibus alia prima eccleſiarū fundationi loca,& perinde nomina: quę cū tranſlatis ſedibus ſunt in hanc appellationē cōmutata. Magdeburgēſem autē uicinū archiepiſcopatū poſtea Magnus Otto,domita gente Wandalorū,inſtituit. Hoc ordine finitū eſt bellum Saxonicum atrociſſimū, & diuturnū quod pro diuturnitate temporis,& magnitudine laboris,magnū & deſyderabilem habuit exitū: durabat aūt annos ſupra triginta. Quo tempore multa & magna per duces ſunt facta prelia,& ingentes cędes. Ipſe rex,ut ferunt, non niſi bis intra paucos unius menſis dies,iuſta cum illis acie conflixit,in Thietmel: altero ad Haſam fluuiū. Monſtrant hodie incolę caſtrorū ueſtigia. Penetrauit autē rex infatigabilis cum exercitu ad intima paludū Hadelerię: cum gens illa rebellionem oſtentaret: animata de imperuijs, ut putabat,paludib⁹: ſed nihil inuiū uirtuti. Locū caſtrorū eius uocant etiā hodie incolę Karlſand,hoc eſt,arenā Karoli: in quo caſtra fixit. XXIIII.

W Edekindus autē pacatus in ſua ſedet prouincia, Weſtphaliā ſolā gubernans: nam ultra Viſurgū prouincia & anguſtijs Wādalorum premebaī, & quod tenuere ditionis, pōtifices gubernabāt. Armorū inſignia quę militaribus,ut fit,ſignis præferebat,pullum equinū habebant atrū: ſed placuit regi,ut poſtq̄ de tenebris gentiliū errorū peruenit in lucem ueritatis,ut candidū acciperet. Ea uero ſunt uetuſtiſſima Sa

xonię arma: ſępius inde demutata: uel leonibus ex Anglia allatis, per Henricum ducē, cognomento Leonē: uel ſtratorijs in clypeo lignis: quæ rutæ ſertū ex obliquo cōdecorat: per Bernhardū, prius comitem de Anehold, inde uero ſurrogatū Hērico Leoni in ducatū Saxonię: cum ille per Fridericū. I. ſolēni Imperij cōuentu per ſententiā deponeret. Wedekindus aūt, cum rex illum Karolus baptiſatū, in ſua, ut diximus prouincia gubernare permitteret, ædificato in Anglaria (nunc Angriam uocant) inſigni templo inſtituto collegio ſine fine Deo ſeruientiū, quod nunc in Heruordiam ferūt eſſe tranſlatum, ibiq; dn̄abus imperitantibus ſeruit: plurimū ipſe in Chriſto deuot⁹, religione profęcit. Sed erat illi ex magnis cauſis cum Geroldo Suęuorū duce atrox bellum: quod uaria diu fortuna protrahebat. Mirū quomodo tam longinquū, ex Suęuia in Saxoniā: Sed erant Saxonibus prędia, quod ſupra oſtēdimus, in Hercinia, & Suæuis in Turingia: unde facile potuit cōflari de terminis bellū. Sed eo cōſumptus perijt Wedekindus: Chriſtiano ritu ſepultus in eccleſia ei⁹ q̄d fundauerat collegij: ibiq; aliquādiu quieuit: donec in Padeburnā a filijs trāſferret. XXV.

Igbertus Wedekindi filius erat, ab adoleſcētia Chriſto deuot⁹, inter Saxones uir primarius: ſed an pricipatū in gentē ęgerit, mirum eſt ſilentiū: ꝙ Saxones ea tempeſtate, regnante poſt patrem Pio Ludouico Imperatore, ſub Chriſti religione māſuefacti, quieſcerēt: & omnis prouincia epiſcopis diſpartita religioni ſeruiret. Tranſalbianā autē religionē (quā Karolus pater Eridago ſacerdoti in urbe Hamburgo commēdauerat, quęq; loci epūm facere diſponebat, ſed interuētus Danici belli, & feſtinata mors Eridagi, uotū Karoli ne impleret auerterūt) Ludouicus Bremēſi & Verdenſi pontificibus initio regni cōmendauit. Quo etiā tēpore Hēningo Danorꝝ rege, qui fœdera icit cū Ludouico mortuo, Sigefridus & Amilo nepotes Gotfridi, cū inter ſe de regni ſucceſſione digladiarent, magno pręlio manus cōſeruerūt: & utrinq; ante multis millib⁹ cęſis, ambo duces ceciderūt. Pars Amilonis cruēta uictoria potita, Haraldū & Reginfredū regno pręfecerunt. Sed inde tum Haraldus eiectus, ad Imperatorē Ludouicū cōtendit Moguntiā: ibiq; inito cū Imperatore fœdere, paciſcit cum amicis ſacrū ſubire lauacrū: ut auxiliaria Impatoris arma mereret: baptiſatuſq; mittit cū armatura forti in Iutiā: & cū illo Anſgarius Corbeiēſis pater, ultroneū ſe tanto pietatis officio, q̄d omnes horrerēt, ingerēs. Sed hęc in Dania, & Metropoli exequuti, nūc tantū cōmonuiſſe ſat habemus. Extruxit autē Ludouicus regalē abbatiā in littore Viſurgi: tranſlatis patribus cum nomine de Corbeia Galliarꝝ, quę in ripa Summę fluminis hodie manet. Adoleſcēs erat admodū Anſgarius, cum de Frācia trāſferret: & creuit in apoſtolū magnū omniū aquilonariū regionū: prouenitq; eccleſię Hamburgēſi, quę tum metropolis erat, cui etiā poſtea Bremenſis ſuffraganea, q̄d in Metropoli oſtēdimus, fuit incorporata. Ex hoc Corbeię monaſterio multos poſt inuicē habebat epiſcopos: Sedē aūt metropoliticā Anſgario Ludouic⁹ Impator firmauit in Hāburgo. Prim⁹ hic erat pōtifex Hamburgēſis: nam Eridagus presbyter etſi epiſcopatui deſti

naret a Karolo, propter cauſas tñ, quas dixim⁹, non attigit. Qua etiã tem peſtate ex maritima Wãdalorꝫ prouincia, quę Wilſorꝫ erat, uenere ad Imperatorẽ duo regij iuuenes de regno cõtendentes: & ne armis opus eſſet, Imperatorẽ cauſę ſuę fęcere arbitrũ. Ille collaudatos, datis munerib⁹ pacauit: hortatuſq; Chriſti religionem ſuſcipere, dimiſit. Et q̃uis Ludouicus religione ac pietate plurimũ polleret, trãquillitati tẽporꝫ, q̃d in ſe erat maxime ſtudẽs, euadere tñ nõ potuit atrociſſimã in ſe multorꝫ cõſpirationẽ: quos pridẽ magnis locis honoratos, pro cõperta malignitate deſtituit: Illi uero cõfictis criminib⁹ Imperatorẽ ſanctiſſimũ inſimularũt, q̃ cõiugis ſuę Iudith, ex qua ſuſtulit Karolũ Caluũ, impuritatẽ improbe diſſimularet: & pollueret cæſareæ culmẽ dignitatis. Traxere cõiurati in partẽ filios Imperatoris: imprimis Lothariũ natu maiorẽ, Pipinũ, atq; Ludouicũ: Karolus aũt admodum puer erat. Imperator cõiugis purgationẽ ſuper infamia recipiẽs, ſatiſfactũ ſibi duxit. Cõiurati aũt magis atq; magis inualuerunt: archiepiſcopos in ſocietatẽ calũnię trahẽtes: unde factũ eſt, ut inualeſcente nequitia, ſentẽtia depoſitiõis in Impatorẽ ferret̃, & a filio Lothario diu ſeruaret̃: cũ ille inuaderet Imperiũ. Extant lamẽtationes quas de cella monaſterij in quo ſeruabat̃, miſit ad amicos. Imperatricẽ coegere detonſa coma cõtinentiã in monaſterio profiteri: Puerum quoq; attonſum dimouerũt. Erant fideles multi qui armis pro Imperatore agerent: ſed ille uetuit. Vbi aũt feruor indignationis paulatim euanuit, reuerſi ad cor filij, cauſam examinãtes, innoxiũ patrẽ carcere liberatũ ad Imperiũ reſtituerũt: cõiugẽq; reddiderũt: & omni deinceps obſequio coluerũt. Ille errori facile ueniã tribuit: mitiſſimus omiũ mortaliũ: & filiũ Lothariũ natu maiorẽ, cõſortẽ fęcit Imperij. In epiſcopos tñ, qui modeſti⁹ agere debuerãt, aliquãto ſeuerius uindicauit. Ex his erat iſte, qui in Palmis cũ ſolẽnis fieret proceſſio, iuxta carcerem, dictatũ a ſe hymnũ plena uoce cocinebat: Gloria laus & honor tibi ſit rex Chriſte redẽptor. Perinde laxatus carcere, ueniã eſt cõſequut⁹ ab Impatore: locoq; ſuo reſtitut⁹, fidelis Impatori permãſit. XXVI.

Interim Wigbertus dux Angriæ: olim erat Anglię: q̃ imperiti uetuſtatis, differentiã ponere uolebãt ad inſignẽ maris inſulã: cũ ignoraret̃ honori ſuo detractũ iri, q̃ maiorꝫ ſuorũ decus in Britaniã emigrantiũ obſcuraret̃. Hic igit̃ Wigbert⁹ inter Saxones uir primarius, uxore accepta Sindacilda, de genere Rabodi Phriſonũ ducis: qui baptiſandus, rogauit quo nam cõceſſiſſent patres eius: Vbi audiuit omnes a Chriſto alienos, in perditionẽ abijſſe, pedẽ e baptiſterio retraxiſſe ferĩ: eo ſe profecturũ cõteſtãs, quo maiorꝫ ſuorꝫ cœtus demigraſſet. Ex ea cõiuge Wigbert⁹ geminã ſuſtulit prolẽ: Brunonẽ atq; Walbertũ. Profectũ huc Wigbertũ Romã cõperio, deuotionis gratia: indeq; ſanctorꝫ reliquias retuliſſe: quæ in nouũ collegiũ, q̃d in Wildeshuſen, opidũ Bremẽſis diœceſis, erexit, ſunt collocatę: ibiq; uir Chriſtiani nominis amãtiſſim⁹, poſt longam inter ſuos religioſãq; cõuerſationẽ, in pace obdormiẽs requieuit: tumulatus ibidẽ. Erant ea tẽpeſtate in Saxonia principes alij, quorꝫ nomina per inopiã ſcriptorꝫ in obſcuro remãſere: Vnus tñ ex his latere nõ potuit:

qui tâti habitus eſt,ut filiã eius Ludouicus, Karoli filius Imperatoris,Imperator,uiuẽte patre,cõiugẽ duceret. Cuius ſucceſſio titulũ habuit,ut comites dicerent de Ringelheym. Nam & Karolus pater, inter quatuor cõiuges,quas tempoꝝ ſucceſſione,morientibus per ordinẽ tribus,accœpit, unam duxit Garſulã,orientalis ducis Saxonię filiã: niſi forte in Angliã reſpiciamus: quã,ut diximꝰ,Saxones de ſuo nomine Angliã uocauerunt ex Britania: in qua erant Angli Saxones oriẽtales,occidẽtales, & meridionales: teſte Beda eius regionis indigena. Cumq́ Karolus Bauariã,tonſorato Taſſilone cum filio,redęgiſſet in prouinciã,remãſit nobilis quidã Ethico, dñs de Rauensberge: tanti ęſtimatus apud Imperatorẽ Ludouicũ,ut prima uxore defuncta,filiã Ethiconis Iudith,acciperet: quæ peperit ei filium Karolũ,poſtea dictũ Caluũ. Habuit idem Ethico filiũ Henricũ: qui ſuaſu germanę,ſe ſubdidit Imperio: q̃d pater deteſtatus,fert̃ abijſſe cum duodecim uiris primarijs in montẽ abuiũ,quẽ nemo cõperire poterat: præponẽs ibi uiuere,& mori in libertate,q̃ in delitijs agere ſub Imperio. Hẽricus Imperatori cõmẽdatiſſimꝰ per iocũ orabat,ut tantũ illi terrę ꝑmitteret in feudum,quantũ poſſet una die aurea quadriga circuire. Imperator rem ludicram ratꝰ,per riſum annnit. Ille leui currui impoſitꝰ, & per oportuna loca renouatis iugalibus,magnã Bauarię partẽ obibat: in gremio ferens aureã quadrigã. Eam terrã ab Imperatore in feudũ accœpit,reddito Bauariæ titulo. Cũq́ ad implendã,q̃d diximꝰ,cõditionẽ, ferret in gremio quadrigã ex auro fabrefactã,inde ſibi nomẽ cõciuit, ut Aurei currꝰ dux diceret̃. A quo genus ducũ Bauarię in Henricũ uſq́ Leonẽ proceſſit. Per quę etiam tẽpora Ludouicus Imperator inter alia pietatis opera eccleſiã Aulicenſem (nunc Eltze) in Saxonia oriẽtali a patre inchoatã,ad riuũ Salã,qui Leynę influit,perficere cõſtituit: Sed cõmonitꝰ miraculo rei quę acciderat, in locũ ubi nũc eſt Hildeſemẽſis, trãſtulit: Cum enim pridẽ rem ſacrã in uenatione fieri iuſſiſſet, & capellanꝰ ſacras reliquias de lacte,ut ferũt,ſanctę Mariæ,aut capillis eius,cũ nõnullis alijs in arborẽ appẽſas reliquiſſet per incuriã,reuerſus cũ Imperatore ad eccleſiã Aulicenſem,ubi altare iam in cõſpectu Imperatoris erat ſtruendũ, cœpit reminiſci relictaꝝ nuper reliquiaꝝ: cõcito in eum redijt locũ: reperitq́ relictas: ſed nulla potuit auellere ui de trunco. Miratꝰ,refert quid acciderit Imperatori. Ille cõperto miraculo,interpretat̃ diuinę eſſe uoluntatis ibi inſtrui ſacellũ. Mox erigit̃ in honorem Marię. Erat pridẽ dumis & inuijs paludibꝰ horrẽs locus: ſed quid nõ mutat inſtãtia peruigilis curę & laboris. Cœpit perinde apoſtolorũ princeps cedere uirgini matri: trãſlataq́ eſt eccleſia Aulicẽſis in Hildeſemẽſem: ubi perdurat uſq́ hodie. Hoc eſt autẽ initium Hildeſemenſis inſignis eccleſię: quę,ut diximus, in Aulica eſt a Karolo inchoata: ſed in locũ quem tenet, per Ludouicum filium tranſlata.

CA. XXVII.

Albertus filius erat Wigberti,in gente Saxonũ nobiliſſimus, & in Chriſtiana pietate feruẽtiſſimus: qui Romã deuotionis gratia petẽs, a Sũmo põtifice Leone corpus beati Alexandri martyris, qui filius erat Fœlicitatis,accœptũ dono, in Wildeshuſen perfęcto colle-

gio,a patre inchoato,perduxit:ibiq; religioſe eſt uenerat⁹. Habuit hic fratrem Brunonē:qui accepta,ut ferūt, coniuge Suſanna ex Suęuia,genuit Ludolphū,qui in principatu ſucceſſit:nam Walbertus prolē maſculā non reliquit. Ad ei⁹ tēpora pertinet grauis illa incurſatio Danorꝝ,& Normānorū,circa obitū Ludouici Imperatoris:hoc eſt, circa. DCCCXXXX. annū Dñi: nam filijs eius de regni diuiſione digladiātibus,Normāni(ſic enim Danos appellāt,& quicquid ab aquilone uenit,Gallici ſcriptores) liberā euagandi poteſtatē,& digraſſandi per littora Germanię & Galliarꝝ acceperunt. Quo tēpore Phriſones ipſos tributo adęgerūt:ꝙ apud illos Haraldus,quē regni hoſtē deputauere,moraret. Tanta erat hominū inſolētia,ut per Renū aſcēdentes,Coloniā obſiderēt:per Albim Hāburgū incēderint:&,ut uerbis utar annaliū,inclyta ciuitas,aut pręda,aut incendio perijt. Ibi eccleſia,ibi clauſtrū,ibi bibliotheca ſummo collecta ſtudio,conſumpta eſt. S. Anſgari⁹ cū reliquijs pene nudus euaſit. Sed hāc rem in Metropoli ſum⁹ exequuti. Grauiſſimā uero pugnā iuxta Antiſiodorū inuicē fratres Frācię reges tum habuerūt:in qua uires Frācorꝝ uehementer attenuatę ſunt:ubi Karolus cognomēto poſtea Calu⁹tum omniū iunior, aduerſus fratres conſanguineos tres,ꝙ ipſe alia eſſet matre,omnes uno patre Ludouico nati,ſolus pręliū inijt. Vrebat hominē matris & ſua ex fratrib⁹ accepta iniuria:q̄d ſupra dixim⁹. Lothari⁹de Italia uires habuit:Ludouicus de Germania:Pipin⁹fili⁹Pipini,horꝝ ex fratre nepos,ex Aquitania uires cōiūxerūt. Karolo ex Frācis arma acceſſere. Sed in ea pugna etſi cędes eſſet grauiſſima utrinq;,uidebat̄ tñ̄ uictoria partib⁹ Karoli inclinare:tum interuenięte per legatos Sergio pōtifice, res cōpoſita eſt in eū modū,quē Ludouic⁹omniū pater,ante pręfinijſſet:ut Lothario maiori eſſet Imperiū & Italia,cū parte Frācię inter Renū & Scaldim:quę ex eo dicta eſt Lotharingia. Ludouico proueniret Germania:pręſertim Bauaria,Frācia,Turingia:nā Saxonia pōtificib⁹ erat diſpartita:ſeruato tñ̄ nobilib⁹ in ea ſuo diſtrictu. Superintēderat tñ̄ Ludouic⁹omnib⁹,puincijs Germanię:Pipino maneret Aquitania: Karolo uero Galliarꝝ Frācia. Ebonē Remēſem archiepūm papa omni honore deſtituit:ꝙ nō modo prioris in Ludouicū Impatorē,ſed etiā huius inter fratres diſſidij author & incētor diceret. Alij illū inſontē pręedicauere. Vtcūq; fuerit. S. Anſgari⁹illū a priſtina familiaritate & charitate nō repulit:quę res innocētię ei⁹ plurimū uidet̄ atteſtari:nam ſanguinariū epūm uir ſanctiſſim⁹ſuo cōtubernio nō dignaret̄. Eiect⁹ aūt eccleſia ſua Ebo,peruenit ad Hildeſemēſem:in qua.III. pontifex uitā finiuit. Veriſimile eſt ad Ludouicū confugiſſe exulantē:qui illi de noua ſede prout tum cōſueuere reges,prouiderat.

CA. XXVIII.

Aeculū iſtud ꝑturbatione fuit pleniſſimū: pręter enim Normānorū grauiſſimā incurſionē de littore maris,in ſe,ut diximus,fratres uerſi,rē atrociſſime miſcuerūt:quarꝝ rerꝝ Lothari⁹ Impator pertęſus,relicto ſęculo,monachū ſe fęcit:inq; ea monaſtica uita ānis octo perdurat:filijs partit̄ regnū:Maiori Ludouico permittit Impiū cū Italia: Lothari⁹capit Auſtraſiā,ea eſt Lotharingia. Karolo Burgundiæ pars cū

Romana prouenit prouincia. Karolus aũt cognomẽto Calu⁹, hor̃ patruus, Metim peruolat, audita morte Lotharij: coronã ei⁹ prouinciæ de more accipit: indignante Ludouico rege Germaniæ, ꝙ eam ditionẽ ſolus Karolus inuadat. Legati regũ rem omnẽ uidebant ad tolerabiliorẽ modũ redegiſſe, cũ Ludouic⁹ Germaniæ rex, accepta recẽs de Wãdalis uictoria, animos erexit: q̃d inuicẽ legati pacti ſunt, in irritũ uocat: Sed tñ ea de re itur ad arbitros: Illi partiti ſunt Auſtraſiã æquis portionib⁹. Sed Ludouic⁹ Lotharij filius, iam Impator declaratus, & ipſe Auſtraſiæ ſibi regnũ depoſcit. Miſſis aũt atq; remiſſis a põtifice ad reges, a regib⁹ ad põtificẽ oratorib⁹, arbitror̃ loco in eam formã cõuentũ eſt, ut Ludouicus Germaniæ rex q̃d ab Lotharingia teneret, Ludouico Impatori ꝑmitteret. Dum hic rer̃ ſtatus eſſet in uicinis regionib⁹, Saxonia, quantũ poterat, cõquieuit a uicinis Danis, ac Wandalis adhuc infidelib⁹, & perinde perpetuis Chriſtianorũ hoſtibus: Sed met⁹ inuictiſſimi regis Ludouici, tum per omnẽ Germaniã ſuperintẽdẽtis, cõpreſſit mot⁹ eor̃. Erãt tñ creberrimæ illæ per Galliar̃ litora Normãnor̃ incurſiões: de quib⁹ in Norwagia noſtra multa ſcripſimus. Per eadẽ tẽpora fuit in Saxonia illa eccleſiar̃ Hãburgeñ. ac Bremẽſis unio: per occaſionẽ quã in Metropoli commemorauim⁹: ſed per miras rer̃ girationes ꝓuenit, ut omnis honor & poteſtas in Bremenſem trãſferret: q̃d in eodẽ tractu Metropolis per cauſas oſtẽdimus. Interea Walbertus Saxonũ uir primarius, trãquilla pace compoſitus, in Chriſti religione, obdormiuit: ſepult⁹ apud patrẽ in Wildeshuſen. CA. XXVIIII.

Vdolphus inter Saxones nobilitate pręſtãs, ex eadẽ Wedekindi ſtirpe ꝓgnat⁹ eſt: fili⁹, an ex fratre Walberti nepos, aut fratruelis nõnulli relinquũt incertũ: ſed cõpertũ eſt, hũc Brunonis, qui frater erat Walberti, filiũ: Ex eiuſdẽ, inquiũt annales, Saxonicæ gentis ſtirpe uir nobilis & ꝑmagnific⁹ eſt egreſſus, nomine Ludolphus: qui & ipſe Romã religionis gratia ꝓfect⁹. S. Papæ Innocẽtij reliquias inde adduxit. Crediderim Saxones ea ętate iã ſubditos religioni, paruiſſe põtificib⁹, nec ducis alicui⁹ tuliſſe impiũ: uſq; ad aliq̃t ſequẽtes ex hac linea principes. Sed tñ tradũt nonnulli hũc fuiſſe qui dñaret ultra Viſurgũ in orientali Saxonia, quæ nũc ſola nomẽ retinens, Saxonia dicit̃: nã Weſtphalia citra Viſurgũ, diuiſũ habet uocabulũ, ab occiduo ductũ. Accepit aũt Ludolph⁹ uxorẽ Odam, filiã principis de oriẽtali Frãcia, quã nũc uocãt Frãconiam: ex qua tulit filios, de qb⁹ infra memorabim⁹. Circa hui⁹ aũt prima uel nouiſſima patris ei⁹ tẽpora, illã eccleſiar̃ Bremẽſis & Hãburgẽſis unionẽ factã cõperim⁹, agẽte Ludouico Germanor̃ rege: qui Anſgariũ iã ſede ſua pulſum, & diu in Ramſola exulãtẽ, primũ fecit in Bremenſem uacantem aſſumi eccleſiã: deinde etiã apud Nicolaũ Sũmũ põtificẽ miſſis oratorib⁹ pfecit ut eccleſiæ unirent̃: q̃d plenius in Metropoli ſignauim⁹. Sed qm̃ Saxoniæ res per hęc tẽpora ſunt obſcuriores, propter incuriã ſcribẽtiũ: Ludouici Germaniæ regis, qui tum etiã Saxoniã, etſi principatu nõ adminiſtraret, quadã tñ ſuperioritate illi ſuperintẽdit, exequamur: nã põtifices ei⁹ arbitratu per Saxoniã ſumebant̃: quod in Ebone Remẽſe, & in optimo patre Anſgario

declarabat deſyderatꝰ exitꝰ. Inde proueniſſe ueriſimile eſt, neminẽ per eam
ętatẽ Saxonię principẽ libera poteſtate dñatum. Quo etiã tẽpore beatiſſi
mus pater Anſgarius latiſſimã ſuæ ditionis prouinciã obiẽs, diſſeminabat
ſtrenue uerbũ uitę, inter pericula terra mariq; denſa: nihil aliud quęritãs,
ꝗ ut martyr Deo conſecrerẽ. Normãni uero & Dani, ſiue ijdem, ſiue natio
promiſcua (res enim in obſcuro eſt: ꝙ illa ætate mari plurimũ nauigantes
uſi ſunt Dani cũ Norwagijs) in littore Galliarꝝ ſedes ſibi per arma quęſie
runt. Sed Ludouico Germanorꝝ regi plurimꝰ labor fuit ad nationes in cir
cuitu perdomãdas: Cõflixit Wãdalis ad oceanũ demorãtibus: Aciẽ uer-
tit in Bohœmos, eiuſdẽ linguæ & nationis homines, ꝗuis prouincia diui-
ſos. Normãnos uero, etſi Franciã incurſauerint, ita retudit, ut ætate ſua ab
prouincijs Germanię manꝰ cõtinerẽt. Interim uero Ludolphus Saxoniæ
princeps, ex cõiuge quã tenebat, filia ducis in oriẽtali Francia, quã prouin
ciam ſcriptores deſignando uariãt: Alij eam Franciã orientalẽ uocãt: quæ
omnibus Frãcis origo eſt: nunc per iniuriã appellata Frãconia. Alij deſi-
gnant Auſtraſiã, hoc eſt, Metenſem prouinciã: quę reliquę Francię eſt ori
entalis. Ex ea aũt cõiuge filios accepit Ottonẽ, Brunonẽ, Tanquardũ, &
quatuor filias: quarũ primæ tres Chriſto conſecrantẽ moniales, abbatiſſæ
poſt inuicẽ in Gandersheym: quod pater fundauit monaſterium: quartã
duxit Ludouicus rex Franciæ. Vnde facile datur cõijci, non uile fuiſſe no
men his ducibus, quorũ affinitates reges quęritabant. XXX.

Nterea moritẽ Ludouicus Lotharij filius, Imperator: quo cõper
i to, Karolus Caluus rex Francię, filiũ mittit ad eam Lotharingię
partẽ tutãdã, quã ex Lothario Imperatore accœpit: ipſe magno
agmine, magnis itineribꝰ cõtẽdit in Italiã. Ludouicꝰ aũt Germanię rex hoc
futurũ proſpiciẽs, Karolũ filiũ illi opponit, iter eius impediturũ: ſed Karo
lus Caluus fortior incubuit, ꝗ ut a Karolo Germanico impedirerẽ: Igitẽ ille
acceſſit partibꝰ uictoris, cedẽs patruo. Aliũ illi filiũ Ludouicũ Ludouicus
oppoſuit: ſed ubi nihil ſe poſſe facere conſpexit, ad patrẽ eſt reuerſus. Inte
rea Karolus Caluꝰ Frãcię rex, Imperij coronã accœpit de manu põtificis:
& diſcedẽs Italia, Roſimon cõiugis ſuę fratrẽ Italię pręfecit: attributo illi,
quantũ uoluit, pręſidio militũ quo prouinciã tutarerẽ: Cui etiã neptẽ ſuã, fi
liã Ludouici fratris, Germanię regis deſpõdit uxorẽ: Ipſe uero iã Roma-
nus Imperator, reuerſus eſt in Frãciã ſuã: auctior dignitate Imperij. Ludo
uicus rex Germanię per ea tẽpora fato conceſſit, Ludouicũ & Karolũ fili
os relinquẽs: Ludouicꝰ aũt iunior miſſis ad patruũ Karolũ Impatorẽ ora
toribꝰ, amicitiã eiꝰ poſtulat: & abolitionẽ earꝝ rerũ, quę patri illiꝰ cũ eo fue
re. Auerſatꝰ Karolus, reiecit legationẽ. Ludouicꝰ aũt magnã ex Turingis,
Saxonibꝰ ac Bauaris manũ cõtrahẽs, ad Renũ caſtrametatẽ, ductурꝰ in pa-
truũ. Occurrit illi Impator, ab altera ripa fixis tẽtorijs. Tentatẽ in trãſacti-
onẽ uerti per medios oratores. Dum illi rei intentꝰ Ludouicꝰ paci ſe parat,
Karolus Imperator molitẽ inſidias: nam diuerſo itinere per noctem copias
tranſponit: & iubet occultis itineribꝰ hoſtilia caſtra depugnare. Detectis
inſidijs, Ludouicus ſuos in ordinẽ collocat; & uenientes excipit Francos,

fugatcꝗ: multos in itinere proſternens: ut non ſe ueniſſe gauderent. Imperator ſuis fugientibus, & ipſe ad pugnã imparatus, fugę fit comes. Prædã multam aſſequuntur inſequentes: ſparſi etiam a ruſticis nudantur rebus. Ita inſidiarũ ſuarũ ſtatim pœnituit Imperatorem. Cum interim Normanni premerent Franciã, & Saraceni Italiam, uocat⁹ a ſummo pontifice Imperator, cum expeditis copijs Italiã ingreditur: mittens ex ducibus, qui Normannis conflictarentur. Iohannes põtifex obuiam Imperatori proficiſcitur: Papiæ ſe ſalutant: interim iunctis agminibus Romam petunt. Karolus autẽ Germanici Ludouici filius, cum magnis copijs & ipſe in Italiam contendit, gratiam initurus apud ſummũ pontificẽ: audiens autẽ Imperatorem ſe præueniſſe, conuerſo itinere redit in Germaniã. Imperator rebus compoſitis, cum redire parat in Franciã, febre corripitur: Iudęus, quẽ medici loco honorabat, potione illum donat, ut putauere, amatoria. Ille inde finẽ uiuẽdi fecit. Ludolphus quocꝗ Saxonię princeps, trãquilla pace compoſitus, in pace quieuit.

CA. XXXI.

Bruno, Tanquardus, Otto, liberi fuere Ludolpho: quorũ Bruno inſigne nomẽ reliquit uico, quẽ ille prim⁹ inchoauerat: qui ex illo dictus eſt Brunonis uicus: iam diu Brunſwicũ, inſigne opidũ in media Saxonia, ad riuum Onacri, qui influit Viſurgũ: Cuius opidi parua primũ initia, multas per tempora habuere acceſſiones: ut per uices amplificatum, nũc in eas excreuerit uires atcꝗ opes, ut facile principibus ſuis titulum indiderit: qui exinde uocanẽ duces Brunſwickceſes: ſed hoc longe poſtea. Sinum excurrentis fluminis ſtagni, aut maris, Saxones ſua lingua Wyck appellant: Inde Bruno excurſum fluminis alterũ, alterũ Tanquardus, nõ lõgo interuallo, ędificijs honeſtarũt: inde Brũſwyck, & Tanquardeſwyck, diu uariata appellatione ſecernebãtur. Obtinuit autẽ Bruno, ut ſolus opido nomẽ relinqueret. Frater aũt arcẽ cõmuniuit uicino loco, quę de eius nomine Tanquerode diceret. Quo in loco eccleſia. S. Blaſio conſecrata, nomẽ retinuit, ut in urbe diceret: extãtibus muris priorib⁹, quę iam mœnibus ciuitatis ambiunẽ. Brunonis aũt inſignis uiri, glorioſus fuit exitus: Nam mortuo Ludouico Germaniæ rege fortiſſimo, qui Germaniæ littoribus Nomannos fortiſſime repulit: cognita regis morte, ijdem hoſtes magno agmine Saxoniã inuadũt: media omnia ferro ignicꝗ uaſtant: Albi trãſmiſſo, in ulteriora proficiſcunẽ. Fama tãti mali Brunonẽ iamdudum preuenerat. Ille uocatis omnib⁹ quos ad pietatẽ tantæ expeditionis paratos inuenerat, duodecim ut aiũt comitib⁹, hoc eſt, Saxonũ primarijs ex nobilitate uiris (nam comitũ nomẽ illa ætate in hac prouincia erat incõpertũ) omnib⁹ uicinis põtificib⁹ Verdẽſi, Myndenſi, Hildeſemẽſi. Rembertus iã Hãburgẽſi pręſidẽs, tum in finib⁹ Bremẽſis diœceſis agebat: precib⁹ adiuuãs, q̃s armis carnalib⁹ non poterat. Tantũ agmẽ Chriſtiani exercit⁹ idololatris Normãnis Daniſcꝗ ſe obijciebat: in loco qui dicit Ebbeckeſtorp. Inito certamine, pro ſe quiſcꝗ fortiter agebat: Chriſtiani eñ aut uincere, aut mori diffinitũ habebant: beatos ſe futuros, ſi in cauſa pijſſime religionis occũberent: fortunatos uero ſi uincerent: ſed beatos ſe malebant

q̃ fortunatos. Ita factũ eſt, ut pertinaci diu pugna extracta, totum agmen Chriſtiani nominis pro Chriſto occumberet, dux ipſe cum epiſcopis, & omnib⁹ Chriſtianis militib⁹. Cõiecta omniũ in unũ aceruũ corpora: cum nemo diu ad ſepulturã peteret, hoſteſq; ueſtes & arma tuliſſent, iã nudata, poſt moram internoſci non poterãt: uno agmine ceciderũt: uno loco ſunt terrę cõmendata corpora: ut neq; põtifices, neq; nobiles, internoſcerent. Mindenſes ſuum põtificẽ Theodericũ requirẽtes, diſcernere non poterãt. Idem Hildeſemenſibus cõtigiſſe reor, & Verdẽſibus. Hic fuit exitus glorioſi ducis Brunonis: & hęc ſanctarũ reliquiarũ in Ebbeckeſtorp cõſecratio. quã indocta fabula ab Hamburga, cũ ibi põtifex Sũmus, ut ſomniãt, cęderet, ferunt huc aduectã. Teſtes rei, quã dixim⁹, ſunt eccleſiarũ Mindẽſis Hildeſemẽſis, & Hamburgẽſis annales: ut erubeſcãt, qui ſolitã ſequunt fabulationẽ: Nam de Romano põtifice qui Hamburgũ uenerit, quid ſit factum, in Ottone. I. dicemus: cuius tẽpora cõtingit: & dixim⁹ in Metropoli, fabulã omnẽ exufflãtes. Incurſiones etiã q̃ crebrę a pſequutorib⁹ Chriſtianorũ in urbẽ Hamburgũ factę ſunt, unde martyrũ multorũ reliquię, in eadẽ Metropoli locũ inueniet. Per eadẽ quoq; tempora Normãni magis in littorib⁹ Frãcię inualuere: Neuſtriã, quę inde uſq; in hunc diẽ dicta eſt Normãnia, occupãtes: q̃d ſum⁹ in Norwagia exequuti. XXXII.

O Tto dicti Brunonis germanus, poſt fratrũ interitũ, iam iuſtũ principatũ arripuit: decreſcẽtibus paulatim uiribus Germanię regũ: Quantũ deceſſerat Frãcis, tantũ acceſſit Saxonib⁹: in quos iam rerũ cœperat ſumma inclinare: Nam Ludouico Balbo, Karoli Calui filio, Iohannes pontifex Imperiũ uſq; ad Franciã deferebat: celebrato concilio Lugduni. Erant aũt qui Karolo Craſſo Germaniæ regis filio ſtuderent: qui redeuntẽ ex Francia põtificẽ cœpere: coẽgerũt, ut Karolo Imperij donaret inſulã. Ita duo pariter ſe Imperatores geſſere. Sed Ludouico ultra trienniũ non durauit Imperiũ: quo decedente, ſolus in eo Karolus per annos. XII. permanebat. Erat iſte, ut dixim⁹, Ludouici Germanorũ regis filius: fratrẽ habens æque Ludouicũ, Germaniæ regẽ: & item aliũ Karlomannũ: cuius fili⁹ Arnulphus poſtea peruenit ad Imperiũ. Quo tempore fuit illa grauis incurſatio Normãnorũ in Franciã: quã in Norwagia explicuimus. Iſte uero Karolus Imperator ubi agnouit ſe principibus min⁹ gratũ, Imperio uolens ceſſit: ne, quod formidabat, inuit⁹ deſtitueret. Aſſumptus eſt aũt a principib⁹ Arnulphus uir magnificus, princeps fortiſſimus, filius Karlomãni: qui frater erat decedẽtis Karoli. Hic ſuſcœpit bellũ aduerſus Normãnos cœlit⁹ adminiſtratũ: in quo Normãni ab eo ad internecionẽ ſunt deleti: Siquidẽ centũ millib⁹ paganorũ proſtratis, uix unus e Chriſtianis cecidiſſe eſt repert⁹. Gotfridus & Sigefridus regij proceres ibi ceciderũt. Dominabat aũt iſte Arnulphus Bauaris, Suęuis, Frãcis orientalibus: & poſt mortẽ Karoli Calui, Lotharingis, audacibuſq; Saxonibus: Verba ponere libuit annaliũ: Qui Saxones etſi ſuũ haberẽt principẽ tñ Germanorũ regẽ, & iam Imperatorẽ, dñm recognouere: quomodo & noſtra tẽpeſtate duces in Francia, qui regẽ ſupra ſe adorant: Non erat illa

quã nunc cernimus in Germania principũ libertas, non bona: ut ſuſcipiãt,
quę uolunt, Imperatoris mãdata: Vnde etiã iſta nolẽtes cernimus Imperij
detrimẽta: quę omnino non fierẽt, ſi, ut par erat, principes Germanię, quo-
modo Francię, ſuo regi parerẽt. Idem Arnulphus Imperator bellũ ſuſcoe
pit aduerſus Zuentebaldũ Morauorꝝ regem, tributa negantem. Aeneas
in Bohoemica illũ appellat Zuantocopiũ: qui unus Poloniã, Bohoemiã,
Sleſiam, Morauiã, teneret imperio: Arnulphũ Imperatorẽ agnoſcere pri-
marium ſuũ detrectauit. Magno totius Germanię apparatu mouit in illũ
Imperator: Hunorũq; reliquijs per Pannonias miſſis, & Germanorꝝ uiri-
bus, occurrentẽ ſibi regẽ in acie uicit: & magna ſtrage in eius copias pera
cta, fugauit. Ille iam regni ſpem ponẽs, incognitus cõceſſit in eremũ: ibiq;
Chriſtiano, ſed eremitico, ritu finiuit uitã: propinqua tantũ morte teſtat⁹
pręſentibus quis eſſet. Per hoc tempus ſub Formoſo Romano põtifice re
nouata eſt queſtio de eccleſia Bremẽſi, & decreto concilij, quod erat apud
Triburiã (nunc uocãt Friburgũ) cõuictis qualibuſcũq; argumẽtis, Adal-
garius pridẽ Hamburgẽſis archiepiſcopus, coactus iterũ fieri ſuffragane
us Colonienſis, cõſedit infimo loco. Magna in cõcilio duorꝝ efferbuit cõten
tio doctorꝝ, quę omniũ in ſe oculos conuertit: ſed uictus eſt qui pro Adal
gario ſtabat. Tum etiã illa ſtupenda Romæ in põtificia ſede perturbatio
eſt exorta a Formoſo & ſucceſſoribus eius: Cum orto inter eos ſciſmate,
ſucceſſor prędeceſſorẽ male haberet. Effodit̃ a ſucceſſore Formoſus: & ca
dauer in Tyberim proijcit̃. Qui hoc procurauit pontifex, a ſucceſſore ſuo
Formoſi defenſore, confundit̃. Ita grauiſſimo totius Chriſtianiſmi ſcãda-
lo Romani pontifices uelut ebrij, immo furioſi, iactabant̃. O Petre, Line,
Clete, Clemens, ad quid peruenit ueſtro ſanguine, ueſtratũq;, immo Chri
ſti cruore partus principatus? Sed hęc alij.

CA. XXXIII.

o Tto interim dux Saxonię, etſi Germaniæ regem ſupra ſe agnoſce
ret, iuſto tñ principatu dñabatur in ſua prouincia: nec cõtemnẽdi
erat nominis apud Ro. Imperatorẽ Arnulphũ, regẽ etiam ſuũ:
qui tanti illũ fęcit, ut filiam illi ſuã Lucardam coniugem daret: ex qua ille
filiũ ſuſtulit Hẽricũ: qui prim⁹ ex Saxonib⁹ imperabat: filiãq; Alheidim,
quę in Quedelẽborg Chriſto cõſecrata eſt abbatiſſa. Vnde apparet Hen
ricũ regẽ materno ſanguine pertinere ad lineã Karoli Magni: cui⁹ mater
erat Arnulphi filia, qui patrẽ habuit Karlomannũ, & ille Ludouicũ Ger
manię regẽ: qui Ludouicũ Imperatorem .I. & ille Karolũ Magnũ, ſexto
gradu attauũ ſuũ numerat Henricus. Et ut lineã generis a pleriſq; turba-
tam agnoſcam⁹, uidendũ qui Imperatores exierint a Karolo Magno: cui
primũ ſucceſſit Pius Ludouicus: & illi filius Lotharius, Karoli nepos: il-
li Ludouicus filius, Karoli pronepos: illi Karolus Caluus, proximi Ludo
uici patruus, Karoli Magni nepos: illi filius Ludouic⁹ Balbus, Karoli ite-
rum pronepos: & illi Karolus Craſſus, Ludouici regis filius, Magni quoq;
Karoli pronepos: illi aũt Arnulphus, Karlomãni, qui frater erat Ludoui-
ci regis Germanię filius, Karoli Magni abnepos: is erat Hẽrici regis Ger-
maniæ, matern⁹ auus: ut trinepos Karoli ille computetur. Arnulpho ſuc-

ceſſit filius eius Ludouicus, Henrici auũculus. Erat & alius filius Arnulpho, Cõradus, dux Lotharingiæ, quẽ Albertus Francus, comes de Bamberga prelio oppreſſit. Ob hoc proditione archiepiſcopi Moguntini Hattonis publico gladio cęſus ab Imperatore Ludouico fratre eius. Hic Conradus reliquit filios Conradũ, qui imperauit ante Henricũ: & Euerhardũ ducẽ Lotharingię. Hęc idcirco, ut non alienũ ſciam⁹ Hẽricũ regẽ, de quo ſtatim, a ſanguine Karoli Magni. Hic aũt Otto dux Saxonię quia ad extremã peruenit ſenectã, multos uidit Romanorꝝ Imperatores: Nam Arnulpho miſerabiliter morienti, infœlicitate Syllæ Romani dictatoris, ſucceſſit fili⁹ Ludouic⁹ per annos. XII. Hic, ut dixim⁹, fratrẽ habuit Cõradũ, cæſum in acie ab Alberto, hui⁹ Ottonis ex filio nepote: quæ res effęcit, ut Ludouicus Imperator proditione, ut ferũt, Hattonis Mogũtini præſulis, qui illi gratiã ſponderet Imperatoris, capt⁹, gladio Imperatoris perijt. Sed paulo ante hæc tẽpora cum Arnulphus Imperator bellũ gereret in Zuendebaldũ Morauię regẽ, & clauſtra quib⁹ excludebant̃ Vngari gens Scythica, laxaſſet, cum illorꝝ tum opera in hoſtẽ uteret̃, malo cæterorũ, ut apparuit, Chriſtianorꝝ, ferã gentẽ immiſit prouincijs Chriſtianis. Tendebãt ergo Vngari in Pãnonias, antiquã ſedẽ exterarꝝ nationũ: Nam uetuſtiſſima memoria eam apprehenderunt Gothi: poſt illos Huni, pulſis Gothis: Longobardi poſt illos, pulſis Hunis: Cum illi tenderẽt in Italiã, Huni nõ iam ut prius imperioſi, ſedes acceperãt eaſdẽ ab Longobardis precario: ut, ſi qua neceſſitas illis reuertẽdi ingruiſſet, haberẽt quo reciperent̃. Sed Longobardis in Italia permanẽtibus, permanſit ſedes Hunis, uſq; ad tempora Karoli Magni: qui gentẽ, omni nobilitate in acie cæſa, ſatis extenuauit: Nunc uero aduenę Vngari, cõſanguineis ſuis, ut putat̃, Hunis, ſuperuenere. Mira res, tam numeroſum populũ, tam crebris agminib⁹ ex uaſtis ſolitudinibus motũ, ſemper eaſdẽ ſedes in Pãnonia petijſſe: quaſi illa prouincia decreta ſit recipiendis aduenis. Primo ingreſſu fęcerãt Vngari q̃d ſolent aduenę barbari, mira celeritate, & prædarꝝ auiditate, ſtimulante natiua ferocia, excurrerũt in Alemaniã, hoc eſt, in Suæuiã, Bauariãq;: ſed ibi fortiter reſiſtẽtib⁹ incolis, multi perierũt. Ludouicus Imperator, Imperiũ moriẽs reliquit. Voluit autẽ omnis Frãcorꝝ Saxonũq; nobilitas Ottoni ſceptrũ & diadema regni tradere: ſed ille cauſat⁹ ſeniũ, recuſauit: & peruenit ad Conradũ, Conradi, qui frater erat Ludouici filiũ, ducẽ Auſtraſiorum, hoc eſt, Metenſiũ, & orientaliũ Francorꝝ: in quo Conrado etiã finijt linea Karolorũ maſculina. Regnauit autẽ iſte in Alemania ſola, annis ſeptem: Iam enim Itali cõtempto Imperio, erexerũt ſuos in prouincia Imperatores: Berengariũ Foroiulienſes, Guidonẽ Beneuentani. Erãt uero iam principat⁹ Germaniæ partiti in multos: poſteaq̃ Imperio in reges Germanię tranſlato, deſierũt eſſe reges Germaniæ: ſumpto iam maiori titulo Romani Imperij: Et in Bauaria Arnoldus, Burchardus in Suæuia, quæ Alemannia dicitur a Lemano lacu, duces: Euerhardus potentiſſimus comes in Frankia, quam nunc uocant Franconiam: Frater hic erat regis Conradi: Giſelbertus dux in Auſtraſia (quæ nũc, ut dixim⁹, Lotharingia eſt) Otto

uero Saxonię dux iam ſenio fractus, ad capulum perueniens, in pace quie
uit: Henricum relinquens ſucceſſorem filium.

FINIT LIBER II.

INCIPIT LIBER III.

ENRICVS OTTONIS SAXONIAE
ducis filius, Arnulphi Imperatoris ex filia nepos, qui re
giam dignitatē primus inuexit in domũ Saxonię, in qua
h diu permãſit, merito nobis initiũ tribuit noui orſus. Erat
enim inter omnes regni principes prępotēs, ac uiribꝰ for
midabilis: qui primꝰ libera poteſtate principatũ Saxo
nię adminiſtrabat: nam maiores eius ſub regibus delitu
erunt. Henricũ autē ducē ſibi ſemper aduerſaturũ Conradus rex ſuſpexit:
mouiſſetꝗ in eum, ſi non omniũ in ſe principũ motum formidaſſet: Nam
quos diximus principes, non unũ de Cõrado ſentiebãt: Hoc ueritus rex,
aperta ui congredi Henrico non pręſumpſit: cæterũ conſiliũ fert habuiſſe
cum Hattone Moguntino pręſule, qui Albertũ Henrici ex ſorore nepotē
perdiderat, ut Henricũ quocꝫ ſubuerteret. Aureũ torquē fert procuraſſe
fieri põtifex, quē dono daret Henrico: ut perinde nactus fidē apud illum,
pro arbitrio proderet. Conſyderãdi operis gratia põtifex diuertit ex itine
re ad aurificē: uiſocꝫ torque fert ingemuiſſe. Tum familiaritate fretũ opifi
cem, rogaſſe, quid ſibi uellēt ex alto ducta ſuſpiria: Aliquãdo, ait, torques
ille cruore fortiſſimi uiri madidabit. Iam antea intellexerat opifex aurum
Henrico duci deſtinari: Et ille ꝗ potuit ſecretius curauit rem Hērico quã
audiuit notã fieri. Ille tacitus obſeruat omnia. Mittit magno munere tor
ques ab archiepiſcopo duci: inuitaturꝗ ad conuiuiũ. Henricus aũt cõuer
ſus in nunciũ, Dic, inquit, Hattoni, non eſſe Henrico ceruicē qualē habuit
Albertus: donũ ſuũ illi ſit: melius eſt Henricũ domi ſedentē de Hattonis
ſeruitute cogitare, ꝗ domũ eius comitatu magno grauare. Ita dolus non
proceſſit. Rex autē Cõradus miſit fratrē ſuum ad uaſtandã Saxoniã: qui
appropians urbi Eresburg, ſuperbe, ut inquiũt, loquutus eſt: ꝙ nulla ma
ior ſibi cura eſſet, ꝗ ꝙ Saxones ſe pro muris oſtendere Francis non aude
rent, hoc ſe formidare primũ, ne ullũ haberēt hoſtē in proſpectu. Adhuc
ſermo erat in ore eius: & ecce Saxones occurrunt mille paſſibus ab urbe:
initocꝫ certamine, tanta cęde ſtrati ſunt Franci, ut a mimis declamaret, ubi
tantus ille infernus, qui eam capere poſſet deſcendentiũ multitudinē: Ita a
timore ſuo Frãcus liberatꝰ eſt: ꝙ formidaret Saxones ſe non uiſurũ: nam
ab ipſis turpiter fugatus diſceſſit. Audiēs autē rex male pugnatũ a fratre,
congregata omni Francorũ uirtute, perrexit ad requirendũ Henricũ: Su
peruenit autē Henrico imparato in urbe Gruona: quã obſidione cingere
parauit: Pręmiſſis tñ oratoribus obtulit Henrico, amicũ illi uenturũ, ſi ad
dedendã arcē deſcendat. Interuenit aũt huic legationi Diethmarꝰ uir cal

ſidus ex orientalibus Saxonibus, militaris rei ſcientiſſimus: qui ubi uidit adeſſe regis nūcios, clara uoce ducē ſciſcitat̄, qua nam parte uelit caſtra ſigi legionibus quas adduxiſſet? nullas autē adduxit: ſed eam ſpeciē prętenderat ob pręſentes. Dux callidi conſilij ſatis gnarus, rogat quot adduxerit legiones. Triginta inquit millia in armis habeo, loco deſignato. Nuncios ſine fructu dimiſit. Illi regem de adductis legionibus terruerūt: itaq; dimiſſis copijs, rex fruſtratus in Franciā ſuā redit. Nulla te lector perturbet ęquiuocatio Franciā dico Theutoniæ, non Gallię: illā enim ubi opus fuerit ad ſpeciē dicam. Septimo autē anno regni ſui rex Conradus cœpit ægrotare: ſentienſq; fati horā propinquare, principes regni pręter Henricum euocauit: & eos ita cōuenit. Vocationis meę, inquit, tēpus agnoſco: &, ut cernitis, pręſto eſt: proinde pacē atq; concordiā ſectari etiā atq; etiā uos oro: nulla uos regnandi cōprehendat ambitio: Henricū Saxonū Turingorūq; ducem prudentiſſimū, regem uobis eligite: dn̄m conſtituite: is eſt enim ſapientia pollēs, & iuſtę ſeueritatis cenſura ſubnixus: quibus non recuſantibus, ſeuocat germanū ſuū Euerhardū: Vides, inquit, frater quia ad fatū peruenio: tu tibi poſthac cōſulito: ſunt copię, ſunt arma, ſunt exercitus, ſunt urbes & mœnia: ſatis inter principes quocūq; loco fulges: uni te cedere non diſſimules, Hērico duci Saxonię propinquo noſtro: Eſt apud illū & uirtus & cōſiliū, fortuna ſe ſociā iūgit: Si me audis, accipe regni inſignia, & ad illū perferto: teq; illi quantū potes facito cōmendatū: nam rei noſtrę publicę gloria ad Saxones cōmigrauit: tu te illi, ſi ſapis, cōtempera. Ceciderunt fratri lachrymę: & ille obdormiuit. Accœpta autē regni inſignia Euerhardus, de his fratris mādata peregit: Hērico ſe ſuaq; omnia, & regni iura cōmēdās. Cōuocata aūt omni Francorū atq; Saxonū nobilitate in Friſlaria, unanimi cōſenſu Hēricū Saxonię ducē regno pręficiūt: Anno Chriſtianę ſalutis. DCCCCXX. necdum enim erat legitima electorum principū conſtitutio: nec Sūmus tum pontifex conſulebat̄: q̄uis magna ſe inſtantia immiſcuerint Romani pontifices ad dandum Imperium: ut ſuam perinde amplificarent poteſtatem.

CA. II.

Enricus ergo dux Saxoniæ primus ex ea familia ad Romani regni culmē aſcendit: quod ea domus per aliquot cōtinuata ſęcula perſeueranter ſeruauit: ut in cōtextu docebim⁹. Cui ſi in Italiam predeceſſorū more uenire dignaret̄, diadema cū cōſecratione ad Imperatoriam dignitatē, Iohānes eius nominis. X. Sūmus pōtifex repromiſit. Henricus autē ſatis ſibi uideri reſpondet, q̄ primus ad regni culmē immeritus perueniſſet: diadema Imperij maioribus debitum: ſe nihil ambire ſupra id quod accœpiſſet: etiam ſic maiora q̄ obire poſſet ſuſtollentē onera. Leuauere in cœlum manus uiri ſenſati: q̄ ea modeſtia principem haberent. Prima illi militaris expeditio in Burchardum Suæuię ducem cōtumacem fuit. Intumuit autem q̄ filiam eius uxorem haberet Rodulphus Burgūdiæ dux: quem, cæſo Rodulpho patre ducis Hugonis, fratre autē regis Vtonis, inimici Karoli regis in Franciæ regnum eleuauerunt. Sed nihil profuit Burchardo magni generi regia fortuna: nam impar uiribus Henrici Ro

manorum regis ad obediẽtiam rediſt: ſe ſuaq; omnia permittens regi Romanorum. Arnoldus quoq; Bauarorum dux, qui a facie Conradi cõceſſit cum omnibus fortunis in Vngariam: Henrico in regnum ſublimato, q; ſperaret rgnũ ſibi pro antiqua nobilitate deberi, rediſt in prouinciã: Fecerant illi animos quidã ſuorũ: q; regio Frãcorũ ſanguine cret⁹, ſceptris propior eſſet homine Saxone. Itaq; rebelles animos oſtendit Henrico. Rex componendo intentus regno, expeditis copijs duxit in illum in Ratiſponam. Hic uariant ſcriptores. Nam alij dicũt Arnoldum mœnibus egreſſum, ſe ad pedes miſiſſe regis: inq; amicitiam & perpetuam ſocietatem ab illo ſuſceptum. Alij uero tradunt Arnoldum agmine parato obuiam regi profectum, ad pugnam exiſſe: ubi caſtra hoſtilia non longe aberant, rex, ut erat modeſtia & prudentia ſingulari, fertur euocaſſe ducem, ſolus cum ſolo loquutur⁹. Ille ad duellum ſe prouocatum reputans, non cunctanter occurrit. Hẽricus rex armis poſitis, familiariter cum illo loquebat̃: Quid eſt, inquiens, mi Arnolde, q; inuicẽ nos noſtraq; in diſcrimen proijcimus? Ego, ſi tu procerum populiq; cõſenſu rex eſſes aſſumptus, primus te uenerarer: Crede, quod ſcriptum ferunt, Non eſſe niſi a Deo principatum: cui quiſquis reſiſtit, Dei ſe opponit ordinationi: quem debet cõtumax iratum metuere: Cõſule tibi tuiſq;: me in utrunq; paratũ habes: amicũ an hoſtẽ malis elige: mallem quid amicus poſſim, q̃ quid hoſtis experireris. Hæc ſuaui ſermone, qui regem plurimum ornabat, proloquutus, incertum dimittit. Ille ad ſuos refert regis uerba. Vera dixiſſe fatentur: ſuadetq; pars ſanior, regi malit uti pacato q̃ irato. Ita poſitis armis egreſſus caſtris Arnoldus, regem ſalutat & ueneratur: iuſta implens maiori ſuo. III.

Q Via in percenſenda Saxonum linea, & rerum geſtarũ ſerie, legitimo ordine peruentum eſt ad eum principem, qui primus Imperatorum decus, & Romani principatus dignitatẽ ſummã in ſuã traduxit familiã, in qua cõtinuata diu ſucceſſione per aliquot ſecula permanſit, non ab re fuerit breui catalago recenſere omnes principes, qui in ea fulſere maieſtate, ingreſſus & exitus, & quantum breuitas tanta patitur, illuſtrium rerum ſignificationem, magis q̃ explanationẽ: ſunt enim iſta a maioribus ſatis commemorata: ut noſtram non requirant explanationem.

C Aius Iulius Cęſar uictor ciuili bello, quod in Pompeium, immo in Romanum ſenatum inſtituerat, oppreſſa republica, primus inuexit monarchiam: & quoniam regium nomen inuiſum Romano populo non ignorabat, Perpetuus dictator appellari maluit: & enatum eſt inde nomẽ Imperatoris: quod tranſlatum eſt ab officio in primam dignitatem: equidem Imperator dici ſolebat, qui cum preeſſet exercitui, inſignẽ peperit uictoriam. Vnde gloriatur Cicero ſe in prouincia a militibus ſuis Imperatorem appellatum. Tenuit annis quinque: & profligatis partibus in oriente & Hiſpanijs, in ipſo ſenatu. XXIII. uulneribus cæſus, occubuit, ad ſtatuã Pompeij a ſe oppreſſi: reliquitq; nomẽ Cæſaris ſucceſſoribus. Vir, inquit Oroſius, quo nullus unq̃ bellis magis enituit: Ei⁹ ſiquidẽ ductu undecies centum nonaginta & duo millia hoſtium cæſa ſunt.

o Ctauius,quē,neſcio quo errore,Octauianū uocāt,ex ſorore Cęſaris nepos,teſtamento eius ſcriptus hæres: Cęſarianis militibus,& præſertim ueteranis annitētib⁹,arma ſumpſit: & ſpecie uindicādi auūculi,monarchiā ab illo partā defendit. Ciuilia bella quinque geſſit: ubiq; uictor prouincias edomuit: & multo tēpore,plurima fœlicitate,Romanā rempublicam auxit,prouexitq;. Sub illo natus eſt Chriſtus Dn̄s in terris. Virilem prolē niſi adoptione non habuit: Druſum Neronē priuignū, uirū mira uirtute illuſtrē,ad Imperiū poſt ſe deſtinauit: ſed ille mortu⁹ eſt in Germania. Hic Auguſti nomē recœpit: & poſteris omnib⁹, qui pleno iure imperarunt,reliquit. Mortuus in ſenectute bona, Romę crematur: ex tructo cuius extāt reliquiæ inſigni tumulo.

t Iberius Nero Auguſti priuignus,Druſi frater,inopia meliorū,teſtamento Auguſti peruenit ad Imperiū: q̄d mediocri laude tenuit: modeſtus initio,inde uarius: nequiciā eius memoria recens Auguſti temperabat. Sub illo crucifixus eſt in Iudęa Dn̄s. Sed neq; ille prolē uirilem reliquit: unde adoptione facta, cū aliq̄t ante ſe ab Auguſto optati periiſſent, in Germanico,Druſi, fratris ſui filio, omnium ſpes reſidebat: ſed ille ante Tiberium exceſſit: filium illius Caium adoptauit: reliquitq; ſucceſſorem: mortuus in ſenectute.

c Aius cognomēto Caligula,quia in caſtris natus & nutritus,militari uocabulo dignat̄: Germanici filius,Druſi Neronis nepos: boni patris,melioris aui,degener fili⁹,ſumpſit Imperiū: in quo prim⁹ libera nequicia graſſabat̄: bonos omnes ſine diſcrimine tollēs: Quotidianū illi Romanorū deo (ſic enim uoluit appellari) ſacrificiū ſenatorū ſanguine fiebat. Sed non eſt diu paſſa tantā labē Romana reſpublica: quę Auguſtū proauū illius modeſtiſſimū principē recordabat̄: Cęſus eſt anno. IIII. domi ſuę.

c Laudius Nero Caii patruus,filius & ille Druſi,ſucceſſit: ut in cæſariana adoptione maneret Imperiū. Mediocris uir laudis: inter optimos & peſſimos medi⁹: quē uxores,prima Meſſalina,deinde Agrippina, deteriorē fęcere. Filiū habuit Britanicū: ſed illū nouerca Agrippina curauit de medio fieri,ut filio Neroni aulā uacuefaceret. Octauiā Claudii filiam Neroni filio effęcit ut deſponderet pater: dos erat Imperiū. Mortuus eſt iſte ueneno perpęſo, machinatione Agrippinæ coniugis,matris Neronis: quā Meſſalinę occidi iuſſę ſuperinduxit coniugem.

n Ero patre Domitio natus,priuignus Claudii,Cæſarū lineā materno ſanguine cōtigit: artibus matris peruenit ad Imperiū: ultimus de cognatione Cæſarū: doctus: modeſtus initio: ſed res erat ſimulata: omni nequicia exuberās,ubi libere imperauit. Vxorē Octauiā,matrē Agrippinā, Senecā pręceptorē,& multos ſenatores tulit de medio. Pertulit diu tantā nequiciā magnitudo Imperii: ut non facile ſentiret̄ ea peſtis. Prim⁹ nomini Chriſtiano perſequutionē intulit: qui omnē pietatē execrat⁹ eſt. Pulſus demum,& cęſus miſerabiliter,in prędio quo delituerat.

g Alba nobili genere,ſatis magnis rebus geſtis, cum in Hiſpania rem adminiſtraret,a ſenatu,& militibus Imperator factus,Romā cōten

dit: Sed cum non ſatis placeret militibus, ob nimiã ſordidã q́ auariciam, a quo illi donatiua pro tanto munere expectabãt, in aliũ creandũ reſpexere, qui Neronianos mores referret. Otto inuectus eſt aulicus: qui idoneus uideretur: quo duce milites Galbam Romę trucidarunt.

o Tto Romana ſtirpe, ſatis antiqua nobilitate, militũ uoluntate creatus eſt Imperator: ꝙ libertatẽ ſub illo Neronianã expectabãt: mores q̃s ſub Nerone didicit, mutare non potuit. Nec diuturna quies: Audierat Vitelliũ in Germania a militibus dictum Imperatorẽ, magnis agminibus in Italiã cõtendere. Exercitũ pro tempore cõſcribit, obuiã illi profectus. In Italia cõuenere: Prima pugna inclinauit Ottoni: altera Vitellio: tertiã Otto non expectauit: nam deſperatione rerum ſibi manus intulit.

u Itellius & ipſe Vitelliorum antiqua familia prognatus, militũ ſuorum uoluntate Imperator factus, Ottoni ſucceſſit: non diu mãſurus: Homo profunda gula: quẽ Veſpaſiani fauor perdidit: Nam ubi audiuere milites eius in Iudęa licentiã cęterorum, & ipſi dixerũt Imperatorẽ: qui præmittens copias in Italiam: amicis q́ in urbe ſcribens, facile obtinuit, ut a militibus cum contumelia in urbe Roma Vitellius cæderetur: cadauer etiam abijceretur cum ignominia.

u Eſpaſianus dux bellicarum rerũ ſcientiſſimus, apud Ieroſolymã ſalutatus Imperator: copias pręmiſit: ſequutus in Italiã: filiũ Titũ relinquẽs ad Syriacas & Iudaicas res procurãdas: frater eius Sabinus a tumultuantibus pro Vitellio in urbe cęſus: filius Domitianus uix eſt ſeruatus: Imperium adeptus, priſtinã ſeruauit modeſtiã: filiũ Titũ a Ieroſolymis cum uictoria redeuntem, poſt triumphum, quem pater & filius una peregerant, conſortẽ fecit Imperij: quo certior eſſet de ſucceſſione: primus partitus Imperium. Anno decimo moritur in pace.

t Itus filius qui uiuenti acceſſit, mortuo patri ſucceſſit in Imperio: ea uirtute cunctis amabilis, ut delicię humani generis appellaretur. A patre inchoatũ Romę conſummauit amphitheatrũ: opus etiã in reliquijs, quę uiſuntur ſtupendum: plura facturus, ſi longior illi uita fuiſſet: Inuidit fortuna mortalibus tam bonum principem: nam duobus annis uix poſt patrem expletis in Imperio, perijt morbo: deſyderium ſuũ relinquens apud omnes quem etiam fratris nequicia fecit deſyderabiliorem.

d Omitianus Titi frater, moribus Neroni aut Caligulę, q̃ patri aut fratri ſimilior, nimis diu Imperiũ occupauit, ad annũ uſq́ quartũdecimum: Suſtentauit illũ diu modeſtia patris, ac uirtus fratris: ſed ſuũ quod ut amaretur pretẽderet, non habebat: moribus truculentis, tyrannide cruentus: odium omniũ bonorum in ſe conciuit: & perinde diu ſupereſſe quem multi oderant, non potuit. Cæſus in palatio ab his quos proximos habebat. Horum uitas duodecim Cęſarum Suetonius peragit: & Cornelius Tacitus in Auguſta hiſtoria, ſi integra eſſet, magnifice cõplicuit res geſtas.

n Erua ſenex, ex ſenatorio ordine, a ſenatu dictus eſt Imperator: uir longiori dignus Imperio: ſed quia ſui ſimilẽ a natura filiũ non habebat, adoptione quęſiuit: Vlpiũ Traianũ Crinitũ, Romana propagine in Hiſpa

nia natũ: prudentẽ,fortẽ: Vſuq; cõpertũ eſt adoptionẽ meli⁹ ꝓcedere Romanis q̃ geniturã.Hic ſenex,nõ lõgi⁹anno fuit in Impio: abſumpt⁹ ſenio, qui ſatis magn⁹,eſt iuxta comicũ,morb⁹, fecitq; locũ filio quẽ adoptauit.

t Raianus Vlpius Crinit⁹,uir militaris rei peritiſſimus, fortiter adminiſtrauit Imperium:ad orientẽ auxit, & ad Danubiũ primus, poſt multos deceſſores.Ipſe manu rem geſſit:quod prẽter Veſpaſianũ,Titum, & Auguſtũ, molliculorũ nemo fecit: Quocirca ſub illis auctũ Romanũ Imperiũ, ſub delicatiorib⁹ mox diminutũ eſt. Adoptione & ille quæſiuit ſibi filium: in pace moriẽs;poſtq̃ uiginti annis fortiter & magnifice Imperium adminiſtraſſet.

h Adrianus origine Italica, & ipſe in Hiſpania nat⁹, in qua diu quoq; uixit,& militauit:a Traiano adoptatus,peruenit ad Imperiũ.Circuibat prouincias,nulla ipſe bella geſſit:ubi opus erat,miſſis ducib⁹rem perẽgit.Reliquias Iudẽorũ rebellantiũ ſuſtulit:Romanas prouincias a Traiano acceptas,quas diu tenere non poſſe uidebaẽ,dimiſit:reuocatiſq; militib⁹,ad antiquos limites reduxit. Filiũ & ille nõ gignẽs,adoptione legit. Mortu⁹in ſenectute pacifice,poſteaq̃.XXI.annis Imperio prẽfuit.

a Ntoni⁹ cognomẽto Pius,uir mãſueti animi,ea lege adoptaẽ ab Hadriano,ut adoleſcẽtes ſibi deſignatos adoptet, nepotes Hadriano futuros: q̃d ita factũ eſt.Hic Impator ſatis fœliciter rempublicã adminiſtrauit per annos.XX.Nec bella geſſit,niſi pauca per duces: ꝙ orbis ſub optimo Imperatore ſatis quieſcere uidebaẽ.Iam,quod antea ſignificaui,ex uoluntate Hadriani,ſibi filios,illi nepotes legẽs,in pace requieuit.

m Arcus Antonius,& Lucius Cõmodus Antonin⁹,adoptione, non natura fratres,paribus auſpicijs gubernandũ ſuſcœperũt Imperiũ. De Marci uirtutib⁹dici ſatis non poteſt:modeſtia,humanitas, prudẽtia, ſupra mortales:qua re perfẽcit,ut frater ad uitia procliuior, uerecũdia ei⁹ magis q̃ ſuo ingenio maneret in officio.Suſcœpit Luci⁹bellũ in oriẽtẽ:unde uictor reuerſus,conceſſit in fata. Marcus deinde ſolus Imperium adminiſtrauit. Bellum Marcomãnicum in Germania maximum fœliciter perẽgit:abſumptus peſte quẽ tum graſſabatur.

c Ommodus Antoninus Marci naturalis filius,nihil paternũ, prẽter figurã humani corporis habẽs,totus nequã,ubi ad Imperiũ peruenit:nam ſub patre optimo uerecũdẽ ſimulauit modeſtiã:talẽ ſe in Imperio geſſit,ut nomine ſolo Cõmodus, moribus & geſtis eſſet incõmodus: nec ullam pater eius unq̃ in rempublicam cõmiſit iniuriam,niſi ꝙ genuit. Ita ſemper male ſucceſſit Imperio Romano:prẽter unũ Titũ,natiua ſucceſſiõe dignũ uita exitũ inuenit Commodus: cẽſus a ſuis in palatio.

p Ertinax uir ſenatori⁹,ſummis par Imperatorib⁹,ſi licuiſſet per improbos fuiſſet:ad eũ prẽfẽct⁹& aulici,freti uirtute uiri, cæſo Cõmodo, Imperiũ detulerũt.Prẽfẽct⁹illi milites cõciliabat: mores & uita ſenatui illum cõmẽdabãt.Sed non diuturnũ fuit Imperiũ:quippe ubi ad certã normam redigere omnia curauit, milites libertate aſſuetos offendit: illorũq; odio perijt:cẽſus in palatio indigna morte.

i Vlianus Didius antiqua familia uir locupletiſſimus, inter iuriſconſultos habitus, emit magis q̃ uirtute ſibi peperit Imperiũ. Oſtenderunt tunc milites, illũ futurũ Imperatorẽ, qui largitione illos promereret, & ideo non erat diuturnũ: ꝙ ſola largitione cõſtaret. Statim ubi audiuerant prætoriani Seuerũ ſumpſiſſe foris Imperiũ, Iulianũ ea facilitate peremerũt, qua aſſumpſerunt. Iam enim eo licentię proceſſere milites, ut ſui putarent arbitrij, conſtituere & deſtituere Imperatores.

s Eptimius Seuerus na us in Aphrica, Romana origine, Romanis in legionibus diu ordines duxit. Vbi audiuit Iulianũ perempto Pertinace ſumpſiſſe Imperiũ indignãte ſenatu, cœpit partes tueri ſenat⁹: paſſus ſe a militibus Imperatorẽ conſalutari: magno labore peruenit, non minore defendit Imperiũ. Aliquot ciuilia bella geſſit: uictor in eos qui purpuram induerũt: morbo & ſenecta perijt in Anglia. Septiſolium in urbe, eius eſt opus: quod Aphricanoꝝ ſuoꝝ primũ uoluit oculis opponere.

a Ntonin⁹ Baſſian⁹ Caracalla, patri fili⁹ ſuccedit: occiſo fratre Getha, Papinianũ perdidit, ꝙ nollet ſcribere accuſationẽ Gethæ, quã in ſui purgationem recitaret in ſenatu. Multos prẹterea nobiles tulit de medio. Nouercã duxit uxorẽ. Cum exercitũ deduceret in oriẽtẽ, in ipſa profectione, cum ex cauſa equo deſcẽdiſſet, iam paucis prẹſentib⁹ in iumẽtũ repoſitus, a ꝓximo famulo cẹſus eſt pugione. Mors crudelitati ei⁹ imputabaẽ.

m Acrinus præfẹctus prætorio, cuius etiã machinationi inſcribebant Antonini cẹdẽ, ſumpſit Imperiũ cum Diadimeno filio, optimæ ſpei iuuene: ſed non potuit eſſe diuturna ſcelere parta poteſtas. Vbi milites accepere ſupereſſe Antonino filium (tam erat charũ & uenerabile Antoninorum nomen in caſtris) Macrinum ſtatim cum filio occiderunt: Antoninum qualecunq; Imperatorem acclamantes. Interceſſerat autẽ auiæ eius ditiſſimẹ mulieris largitio.

h Eliogabalus creditus Baſſiani Antonini filius (ſic enim ferebat mater mulier impuriſſima Antiochię, & quę habebat in arca unde militib⁹ ſuadere poterat) aſſumiẽ Imperator. Inſaniſſima belua, & quę digna non ſit humanitatis uocabulo: ita uixit, ita ſe geſſit per quadriẽniũ: ut mõſtrum hominis potius q̃ homo diceretẽ: uita tamen dignũ inuenit exitum: cẹſus in palatio: ad hoc ſolũ cõmemorandus, ꝙ optimus Imperator Alexander per eius occaſionẽ orbi Romano prouenerit moderator.

a Lexander, Mammẹa matre Chriſtiana fœmina nat⁹, ſorore ei⁹ mulieris quę peperit Heliogabalum: nam per eam Mammẹa cum filio inſinuata eſt aulę regali: traducta Romã. Senat⁹ quo indigniore uſus eſt Imperatore, magis dilexit indolẽ Alexãdri: quę ſummã ſpem bonoꝝ prẹferebat. Annitente ſenatu ſub Heliogabalo creatus eſt Cæſar: ſecũda poteſtas ſub Auguſto: perẽpta belua, duodecim annis ſtrenue regebat Imperiũ: cẹſus in caſtris: cũ matrẽ ampli⁹ q̃ militib⁹ par eſſet adiuuerit.

m Aximinus ex corpore militari peruenit ad Imperiũ: cum Alexãder eo non ignorãte, incertũ ſi aſtipulãte cẹſus eſſet: Vir natione Thrax, patre Gotho genitus: inſigni proceritate: cui robur reſponderet corporis:

Sæuiſſimus moribus: ſub quo ſenatus intremuit: contra illũ duos creans Imperatores, Maximum Puppienum, & Albinum: quorum alter urbem tutaretur, alter educeret exercitum: Sed Maximinus in obſidione Aquileię cum filio quem Cęſarem fęcit a ſuis eſt cęſus.

P Vppienus & Albin⁹ pari poteſtate a ſenatu creati, cum inuiſi eſſent militibus, non diu imperauerũt: nam diuiſim habitantes in palatio, ubi inter ſe non ſatis cõcordes uixerũt, uterq; in palatio a militibus cędiť: abſentibus Germanis, quos cuſtodes ſui corporis delegerũt. Ea tum fuit exiſtimatio mortaliũ. ꝙ ſi utriq; aut alterutri affuiſſent, non illo tempore cæſi fuiſſent. Sed uerũ eſt quod ille ait: Nulla fide regni ſocijs, ſummiſq; negatum Stare diu.

G Ordianus puer iam patre & auo Impio in Aphrica defunctis, ſub Maximini tempora & cęſis, creatus eſt Romę Imperator, ut placarentur milites, duobus inſenſi quos pręmiſimus: quibus etiã cæſis, ſolus in Imperio permãſit ſex annis. q̃diu ſupererat Miſithęus uir prouidẽtiſſim⁹, pretorio pręfęctus ſocer ei⁹, res Imperij ſplendide adminiſtrabanť. Eo per ſenectutẽ abeũte, ſucceſſerũt qui iuueni inuidebãt. Facta fames in exercitu, eorum machinatione milites exciuit, ut alium dicerent Imperatorem, cæſo Gordiano.

P Hilipp⁹ Arabs, pretorio pręfęctus, Gordiano primũ iungiť: ut ubi ſolus adminiſtrare inſtitit, cernẽs Gordianus, poſtulauit uel æquã poteſtatẽ, non permittiť: uel ducatũ aliquẽ: non conceditť: uitã ſaltẽ uiuere priuatã: nec hoc impetrauit: Cæſus in agmine. Hic aũt Imperator filium cognominẽ fęcit Cæſarẽ: Nec aliud in laudibus eius ſcribiť, q̃ ꝙ primus fuerit inter Auguſtos Chriſtian⁹. Milleſimũ urbis ęgit annũ magno apparatu. Patiť deinde quod fęcit: pater Veronę, fili⁹ Romę cędunť.

D Ecius Cibalienſis dux pridem fortiſſimus, Philippo ſurrogatur in Imperio: inſignis oſor Chriſtiani nominis. Multi ſub eo cęſi Romani pontifices memoranť: cum tñ amplius biennio non imperauerit. Beati Laurentij hiſtoria nomẽ eius habet: ſed non bene quadrat narratio: quia Sixtus eius pontifex cum Decio non concurrit. Mira talibus in rebus patrum incuria. Cæſus eſt Deci⁹ cum filio a Gothis, cum illos Thracia Myſiaq; ſummouere cõſtituiſſet. quod in Suecia ſumus exequuti.

G Allus Hoſtilius cum Voluſiano filio, uolẽtibus militibus ſumpſere Imperiũ: nec eſt inſigne aliquid quo memoreť, pręter mortalitatẽ: quæ adeo exhauſit terras, ut uix dimidia pars mortaliũ remaneret. Cum paraſſent expeditionẽ in Aemylianũ nouis rebus ſtudentẽ, quia & ille ſumebat Imperiũ, morbo perierunt: nec ſatis de loco congruit inter ſcriptores: cum alij Interamne, alij etiã alio loco ſcribant illos interijſſe.

U Alerianus in Rhetia regebat exercitũ, cum milites iam ſolita progreſſi licentia, Imperatorẽ illum dixere. Vir erat moribus & ſapientia grauis: qui non indignus etiam apud ſenatũ Imperio haberetur. Sed ille infœlici exemplo, cum perſequutionẽ in Chriſtianos excitaſſet, magis, ut ego arbitror, Decianã continuaſſet, exercitũ duxit in oriẽtem: ibi miſera-

bili ſorte pugnans capit͡: & quod eſt omni morte grauius, in ſeruitute cõſenuit: & ibi mortuus eſt: dedecus Romani Imperij grauiſſimũ.

g Alienus iam cum patre Auguſtus appellat⁹, paternos caſus ita diſſimulauit, ut nuſq̃ de liberatione aut uindicta cogitaret: perditiſſime uixit, uoluptatibus inſeruiens. Vnde factũ eſt, ut eius cõtemptu multi duces in prouincijs ſumerẽt Imperiũ: qui mutuis pro magna parte uirib⁹ ſunt cęſi: Triginta numerant͡ tyranni. Tentauit aliquãdo Galien⁹ educere exercitum: ſed nullo magno prouentu: cum etiã fœminæ, in eius ſuggillationẽ arriperent Imperium. Cęditur a militib⁹, iam pertęſis tantę ignauię.

c Laudius Secundus inter duces fortiſſimus, & ſenatus, & militũ uoluntate ad Imperiũ peruenit: in quo ſi diu permãſiſſet, ueteres duces Imperio Romano reddidiſſet: fortiſſimus, prouidẽtiſſimus, fœliciſſimus: qui magnã ſtragẽ fęcit in Gothorꝝ gentẽ: aliq̃t cẽtena millia perimẽs. Sed morbus illum uix expleto biennio conſumpſit: Cum eius memorię ſenat⁹ in urbe Roma aureum clypeum ſuſpendiſſet: tanq̃ urbis defenſori ab gente ualidiſſima: quę poſtea ſubuertit Imperium.

a Vrelianus illo nõ minor, poterat etiã maior uideri, ſi a ſęuitia interdum temperaſſet, in Imperio ſucceſſit: uir militaris rei obſeruantiſſimus. Cuius tempore urbs Roma ſuburbijs multũ excreuit: pluribus uictorijs inſignis: in oriente, in Germania, uictor ubiq;. Sed non potuit uirtus euadere inuidiam: nam a ſuis in itinere cõfoditur: cum ſcriba, qui ſibi male ab illo timeret, conficto libello, multorũ inſeruit nomina, quos diceretur Imperator morti deſtinaſſe: quorꝝ ille opera perijt.

t Acitus uir ſenatorius, diuturna ſenatus & militũ honoris delatione cõcertationeq;: cum iudiciũ creãdi milites poneret in ſenatũ, & ille rejceret in militẽ, utrorũq; uolũtate creat͡ Imperator. Sciebat ſenat⁹, non eſſe acceptos militibus, q̃s crearet. Volebat miles modeſtia pręſenti uincere priorẽ memoriã. Hũc alij morbo perijſſe aiunt: Alij militarib⁹ inſidijs intercceptum, non ſine ſanguine interijſſe cõtendũt: Vnum pro certo eſt, uix pauco tempore imperaſſe.

f Lorianus Taciti frater, iam in Italia magnũ ductabat exercitũ, cum accepiſſet de fratris nece nunciũ: paſſus eſt a militibus ſe Imperatorem ſalutari: & rem geſſit pro Imperatore. Cũq; allatũ eſſet, alibi Probũ, illuſtrem ducem, Auguſtum a militibus appellatũ, milites ſciẽtes qui uir Probus eſſet, ilico eum animo prætulerũt: & ne grauioris motus occaſio fieret, Florianum trucidauerunt tertio menſe.

p Robus de Pãnonia, Sirmiẽſi ort⁹ ciuitate: qui diu ordines duxiſſet in Romanis ꝓuincijs: uir omni uirtute cõſpicu⁹, Impator a militib⁹ cõſalutat͡. Imperio digniſſimus, ob morũ grauitatẽ: qui niſi Probi nomen habuiſſet, debuit habere cognomẽ: ut a modeſtia Probus appellaret͡. Fortis, fœlix, prudens: & quod in Imperatorijs laudib⁹ pręcipuũ eſt, ęquus ad omnes. Dum apud Sirmiũ militẽ ruſtico opere defatigat ad paluſtrẽ terram reformandã, indignitate motus rei miles in ducem, immo Imperatorem, inſurgens, illum opprimit: uirum paucis comparabilem.

c Harus,ut ferũt,Mediolanẽſis,inter duces præcipuus,militũ uolun-tate Auguſtus appellatus,filiũ Charinũ Cęſarẽ creat: Ea fuit ſecũda poteſtas:ſed improbitate morũ promeruit,ut patrẽ non diu facti pœniteret. Ad orientem duxit pater exercitum: ibi in caſtris ictu fulminis aiũt interemptũ. Filium Numerianũ mox Auguſtum appellãt. Sed ille dolo Apri ſoceri ſui, qui præfectus erat prætorio,occidit: diu cœlata morte donec fetor proderet. Non latuit tamen author ſceleris.

d Iocletianus uir fortiſſimus,non magno natus genere,ubi in cõcilio queri audiuit milites mortẽ Numeriani,exerto gladio,Aprũ aſtãtem percuſſit:teſtatus illũ eſſe necis authorẽ:ſtatim a militibus Imperator acclamat.Imperiũ ſuſceptũ ſtrenue adminiſtrat. Cõſurgunt omni parte bella.Herculiũ Maximianũ facit cõſortẽ ſuũ: duos inde creauit Cęſares. Domitis iam hoſtibus,compoſitaq; republica, nouo exemplo purpuram ponit: idem facere cogens Maximianũ. Salonis in Dalmatia annis nouẽ priuatus uixit:& moritur,ut nõnulli teſtes ſunt,ſumpto ueneno: q; timeret a Conſtantino.

c Onſtantius & Galerius prius Cęſares,ubi preceſſores poſuere purpurã,ipſi uolentibus deceſſoribus aſſumpſerũt:Galerius orientem, Cõſtantius tenuit occidentẽ:Is in Gallijs multa componebat:in Britania mortuus,Eboraci tumulat.Galerius aũt Cęſares creat: quorũ Seuerũ miſit in Maxentiũ Maximiani filiũ: qui deſertus a militibus ad Maxentium tranſfugis,in fuga cæditur.Hic Galerius Maximiani cognomẽ habebat: quod Pomponius ex marmoribus oſtendit.Maximinũ habuit Cęſarem, æque in Chriſtianos crudelem.

c Onſtantinus cognomẽto Magnus,Conſtãtio patri ſuccedit in Imperio occidentis: Liciniũ pridẽ a Galerio lectũ Cæſarẽ,fecit Auguſtum:data ei in matrimoniũ ſorore.Malignantem poſtea bello oppreſſit: Maxenciũ in quẽ duxit e Gallijs,ad pontẽ Miluiũ uicit non longe ab urbe:nam in Tyberi perijt.Liberauit tyrannide urbẽ.Chriſtianis fauens,liberam fecit facultatẽ eccleſiarũ erigendarũ.Ipſe Chriſtianus animo, nondum tamen baptiſatus:Siquidẽ baptiſmũ differebãt ad extremũ,ne contaminarent.Baptiſatus ad finem uitæ, ut ferũt,ab Arriano:nam de Silueſtro res fabuloſa creditur.

c Onſtans,Conſtantius,Conſtantinus fratres,patri ſucceſſere.Conſtantinus cum ſe fratribus opponit,bello opprimit. Conſtans autẽ cum fratre agens cõcorditer,cum eſſet apud Auguſtã Vindelicorum, ab ſuo duce opprimit:cui omnẽ rerũ uerborũq; fidem habuit.Ita Conſtãti⁹ ſolus permanſit in Imperio:deprauatus ab Arrianis:nam ſub eo optimus pontifex Athanaſius exulauit: mira perſequutione quæſitus ad mortem. Moritur apoplexia apud Cõſtantinopolim: quam urbem pater ornauit, & ſuo nomine inſigniuit.

i Vlianus frater patruelis Auguſtorũ prçcedentiũ,a Conſtantio primum Cęſar creat:ſed ingratus,rebellauit Auguſto:ſeſe Auguſtum ſcribẽs: Vir literis,armis,moribus, lingua præcipu⁹:ſed religione uarius.

Chriſtianorũ legem a patrib⁹ traditam abiecit: inſectatuſq; eſt: cruore ta men abſtinuit. Dum in oriente procedit cum exercitu, apud Cteſiphontẽ ſtatiua habuit: Victor regrediẽs, dum ſe pugnę incautus inſerit, hoſtili te lo percuſſus interijt. Teſtis eſt Eutropius, qui illi interfuit expeditioni.

i Ouinianus de Pannonia ortus, cum exercit⁹ Imperatore indigeret, a militibus Auguſtus appellat̃: pacẽ conſtituẽs cum Parthis magis neceſſariã q̃ decorã: ſiquidem limitibus ceſſit antiquis: & dum exercitum reducit, quẽ Iulian⁹ fecit ex Chriſtiano paganũ, iterũ uir Chriſtianiſſim⁹ fecit Chriſtianũ: Magna in Imperio facturus multorũ expectatione, ſi ui tam diuti⁹ tenere licuiſſet. Nam octauo mẽſe accepti Imperij, odore pru narum, aut ut alij dicunt, calcis nouę, in conclaui ſuffocatus, interijt: anno ætatis ſuæ. XXXIII.

u Alentinianus a Iuliano propter Chriſtianiſmũ exauthoratus, cum eſſet tribun⁹ ſcutariorũ, bona cõpenſatione recepit Imperiũ: quod magna cum gloria geſſit per annos. XI. Valentẽ fratrẽ primũ Imperij ſe cit cõſortẽ: deinde filiũ Gratianũ primũ Cęſarẽ, deinde creauit Auguſtũ: Cum multa fortiter egiſſet, dignitatemq; Imperij non modo ſeruaſſet, ſed amplificaſſet, ſubita & nimia ſanguinis de narib⁹ profuſione interijt: prin ceps longo æuo digniſſimus.

u Alens in oriente, & Gratianus in occidente Imperiũ deinde admi niſtrauere. Valens diſſimulatã ſub fratre perfidiã Arrianã, poſt fra trem detexit: epiſcopos catholicos iubens exulare. Gothis fœdera & do ctores de religione poſcentibus, immiſit Arrianos. Vnde ea gens omnis cum Wandalis ad illam impietatẽ declinauit: Qua ex re infinita ſunt orta eccleſijs mala: millia multa martyrum coronata. Valens ad extremũ a Go this opprimit̃, cum acie pulſus in caſam cõfugiſſet: in quã Gothi immiſſo igne Imperatorẽ cõcremarũt: quod in in Suecia diximus.

g Ratianus primũ fratrẽ adoleſcentiorẽ Valentinianũ creauit Augu ſtum. Inde cum cerneret Imperium orientis indigere uiro, Theo doſiũ ducẽ Hiſpanũ, uirum clariſſimũ, Imperij fecit cõſortem: attribuitq; illi regendũ orientẽ: optimo in ea parte uſus conſilio. Maximus quidã in Gallijs per ea tempora ſumpſit purpurã. Is repentino ſuperueniens exerci tu, Gratianũ Imperatorẽ Lugduni oppreſſit: & mouens in Italiã, Valen tinianũ expulit, confugientẽ ad Theodoſiũ: qui illũ reduxit.

u Alentinianus. II. prioris filius, cũ fratre aliquãdiu, & poſt illũ tenu it Imperiũ occidẽtis: cũ interim Theodoſius orientẽ adminiſtraret: iuuenis optim⁹, & qui dabat ſpem optimæ expectationis. Arbogaſtes co mes eius fuit: uir militaris glorię appetẽtiſſim⁹, & quẽ tederet iuuenẽ pati Imperatorẽ. Igit̃ in tentorio procurauit iugulari Imperatorẽ: infamãs mor tuum, q; ſibi ipſi manus intuliſſet: ſed mercedẽ poſtea accepit.

t Heodoſius. I. uir genere Hiſpanus, militaris rei ſciẽtiſſim⁹, &, q̃d cę tera exuperat, ad res agẽdas fœliciſſim⁹: primo cũ Gratiano & Va lentiniano fratrib⁹, poſt cũ ſolo Valẽtiniano, inde etiã, q̃d oratio Symma chi oſtendit, cum Valẽtiniano, & Archadio filio imperauit: Gothos com

peſcuit: ductis agminibus Maximũ tyrannũ Aquilegiæ oppreſſit: Valentinianũ reſtituit: & illo cæſo, in Arbogaſtem & Eugeniũ tyrãnos mouit: miraculoſa uſus uictoria: quã lachrymis poti⁹ q̃ armis a Deo impetrauit: Mirã diſciplinã religionis ſub Ambroſio epiſcopo monſtrauit: in Chriſti pace quieuit.

a Rchadius & Honorius filij fuere Theodoſij: quorꝫ primũ orienti, alterũ occidenti pręfęcit: dato cuiqꝫ curatore: nã Ruffinus in oriente, Stilico in occidente pręfuit. Ruffinus primus dedit pœnas perfidiæ: qꝫ in ſua cõmoda deriuaret omnia. Archadius aũt per reliquũ adminiſtrans orientis Imperium, ea uſus eſt fortuna, ut in diebus ſuis reſpublica illi commiſſa, nihil acciperet detrimenti: & poſt tredecim annos Imperij, in pace quieuit apud Conſtantinopolim.

h Onorius Theodoſij filius, occidentis pręfuit Imperio, ſub cura Stiliconis, uiri fortiſſimi: cuius ductu & auſpicio res proſperrimę ſemper fuerũt: nam ducẽta Gothorꝫ millia rege Radagaiſo, in mõtibus Italiæ, ſine labore militũ oppreſſit, cœpitqꝫ. Vbi uero ducẽ fortiſſimũ de proditione ab æmulis inſimulatũ iuſſit occidi, omnes retrolapſę ſunt res: Imperiũ declinauit: Gothi Italiã peruagati, urbẽ Romã capiũt: prouinciæ cæteræ ab exteris occupãtur: Gallię & Hiſpanię amittuntur: Honorius poſt multa detrimenta in pace quieuit.

t Heodoſius minor Archadij fili⁹, primi nepos, Imperiũ tenuit orientis: cuius tẽporibus amiſſa eſt Carthago, cum omni Aphrica: quã Wandali cœperũt, per Gallias & Hiſpanias mouentes: cum ueniſſent ad mare Gaditanũ, traięcerũt: inuitati a Bonifacio comite: & mãſit res in eorum manibus per annos cẽtũquinque: ut in Wãdalia oſtendimus. Theodoſius aũt rebus apud Cõſtantinopolim florentib⁹, in pace quieuit.

c Onſtantius comes Honorij poſt Stiliconẽ: cum pleraqꝫ fortiter pro Imperio fęciſſet, eum Honorius exaltatũ, fęcit conſortẽ Imperij: deditqꝫ ſororẽ illi cõiugẽ: quã Gothi abductã, ſuo regi deſpõderant: q̃ mortuo, honorifice remiſere fratri: Ex qua ille ſuſtulit filium Valẽtinianũ. III. qui poſt patrẽ regebat occidẽtale Impiũ: donat⁹ filia propinqui ſui Theodoſij minoris, qui regebat orientẽ. Hic finiuit in pace, cõſumpt⁹ morbo.

u Alentinianus. III. ex Placidia Honorij ſorore, & Conſtantio primũ comite, poſtea Auguſto natus, ab Theodoſio. II. primũ Cęſar, inde Auguſtus uocat⁹, filiã eius promeruit coniugẽ. Huius tẽporibus facta eſt iſta nationũ incurſatio, in bello grauiſſimo: quod a parte Romanorũ adminiſtrauit Aetius patricius. Aduerſas acies Attila rex Hunorꝫ inſtruxit. Hic fuit nouiſſimus in occidẽte Imperator, uſqꝫ ad Magnũ Karolũ. Cæſus & ipſe gladio militis, qꝫ Aetiũ ducẽ fortiſſimũ iuſſerit occidi.

f Vere poſtea nonnulli qui purpurã ſumebãt in Italia: ſed nemini fœliciter res ceſſit: & ideo in Imperatorũ catalogo non ponunt̃: bimeſtres aut trimeſtres Impatores: Omniũ nouiſſim⁹ Auguſtulus, qui ſumptam purpurã proięcit, cum audiret Odoacrẽ regẽ cum copijs in Italiã ueniſſe: & priuatã agens uitã, nuſq̃ ſe oppoſuit ueniẽti. Ita fatũ erat Romanę

reipublicæ, ut Imperiũ quod Auguſtus fecit ampliſſimũ, Auguſtulus ad eam perductũ tenuitatẽ haberet, ut formidabiliter abijceret.

m Artianus in oriente primũ cum Valẽtiniano, inde ſolus imperauit: uir grandęuus, uirtute mirabilis: quẽ unica Theodoſij filia, iam annis nubilis, maritũ legit: pacta primum, q̃ cum ea in ſanctimonia uiueret: Erat enim Deo deuotiſſima: quo factũ eſt, ut hæredem non relinqueret. Qualiſcũq; tamẽ uir fuerit, euadere non potuit inuidiã: nam conſpiratione ſuorũ opprimit̃ in Conſtantinopoli: Anno Imperij. VII.

l Eo inuaſit Imperium, filio ſuo facto cõſorte: illud tenuit per annos XVII. cũ Italia interim laceraret̃ inter man⁹ tyrannorũ: Nam Maioranus quidã inuaſit Imperiũ: & inde alij: Apud Rauennã ſedẽ habuere: q̃ oportuna terra mariq; urbs uideret̃ rebus gerendis. Leo autẽ utcunq; oriente pacato, Italiã cõtempſit: mortuus in Conſtantinopoli.

z Eno Leonis gener, ut alij ferũt, minoris Leonis pater, quem primi ex filia nepotẽ tradunt. Hic uidẽs Italiã ceſſiſſe Odoacri Wandalo, Theodericũ Gothũ, rogat⁹ ab illo, miſit in Italiã: malens illã fœderato ſeruire q̃ hoſti. Ille uero occiſo Odoacre, prouinciã liberauit, & regno ſuo illuſtrauit: quod in Suecia ſcripſimus. Zeno autem. XIIII. Imperij ſui conceſſit in fata.

a Naſtaſius Imperiũ inuaſit, tenuitq; diuti⁹ q̃ Chriſtianitati par erat: nam Eutichianus hæretic⁹ fuit: pertinaciſſime in ea hęreſi perdurãs, & moriens: Cum interim peſſima fuit Romę diſſenſio ſuper pontificatu, inter Symmachũ & Laurentiũ: quã Anaſtaſius cõtempſit, Theodericus rex Italię componere haud potuit. Imperator aũt anno. XXXVI. Imperij ſui mortuus, defecit.

i Vſtinus illi Chriſtianiſſimus princeps ſucceſſit: qui omnes hæreſes exterminare contẽdens, deijcit ſedibus epiſcopos Arrianos. Thedericus Italię rex ei⁹ ſectę propugnator, per legatos minat̃ Imperatori, niſi reſtituat Arrianos, Italiã ſe omnẽ igne & gladio perditurũ. Mitis Imperator diſſimulauit tẽporaliter, ne grauius malum immineat, rogatus a Romanis: Anno undecimo regni quieuit in pace.

i Vſtinianus Iuſtini ex ſorore nepos, adoptatus ob auũculo, peruenit ad Imperiũ: in quo diu fœlix fuit per patritiũ Belliſariũ: qui uir fortiſſimus, & dux prudẽtiſſimus, Perſas retudit, Aphricã reſtituit Imperio, ſublatis Wandalis: Italiã reddidit, uictis Gothis. Per quę tẽpora legibus reformãdis Imperator inſtitit: libros Pandectarũ edidit: Codicẽ emendauit: Inſtitutiones tradidit: nouiſſima iura addidit. Varia eius fama in hiſtoria. Anno Imperij. XXXVIII. quieuit.

i Vſtinus minor ex filia Iuſtiniani nepos, peruenit ad Imperium poſt auũ: Vir auarus, non ſatis catholic⁹, mulieroſus: qui uxorẽ ſineret iuſto amplius imperare: quę Narſeti fortiſſimo Italię rectori cõtumeliã irrogauit: reuocãs eunuchum ad penſa mulieribus diſtribuenda. Ille ſe orditurum telam reſpondit, quã Italia non reſolueret: Vocauitq; in Italiã Longobardos. Anno Imperij. XI. Iuſtinus finiuit.

t Iberius. II. illi ſucceſſit: uir per omnia catholicus, in pauperes pijſſimus: qui inuẽtos caſu theſauros inter egenos diſtribuit: quo merito ingentẽ de Perſis triumphũ reportauit: Nihil omiſit optimus Imperator, q̃d ad reparandũ Imperij ſtatũ pertineret: Nõ tamẽ dignus fuit mundus diu talẽ habere principẽ: nam anno Imperij. VII. morte deſęcit.

m Auritius Cappadox, gener Tiberij, pro dote accœpit Imperiũ: reipublicæ ſatis utilis: Sũmo pontifici Gregorio oneroſus: cum leges ederet non dignas Chriſtiano Imperatore, quib⁹ ſe põtifex obięcit. Hanc uero pertinaciã in illo caſtigauit Deus: quod elegiſſe dicitur temporaliter in hac uita: nam anno uiceſimo Imperij Phocas ex militum corpore creatus Imperator, percuſſit cum filio Mauritium.

p Hocas Imperator fact⁹ tumultu militari, tenuit Impiũ annis. VII. Vnũ in eo laudabile prædicatĩ: ꝙ Romanę eccleſię honorẽ ſuũ, quẽ Conſtãtinopolitani epiſcopi inuaſerãt, reſtituit: edicto declarans, eſſe Romanam eccleſiã omniũ matrẽ. Valuit declaratio: Nam cõſtitutione opus non erat: Chriſtus enim in Petro conſtituit. Romanarꝝ prouinciarꝝ præſides nõ tulerunt inuaſorem diu in Imperio: nam Heraclius eum oppreſſit, mouens ex Aphrica.

h Eraclius armis patris ſui regentis Aphricã, peruenit ad Imperiũ, occiſo Phoca: q̃d primũ fortiter, inde ignauiſſime adminiſtrauit: cum etiã in hęreſim laberetĩ. Sub eo creuit impuriſſimus legiſlator Mahumet: cuius uenena mirabiliter iam per nongẽtos pene annos, magnã terrarꝝ orbis partẽ infęcere. Heracli⁹ autẽ triginta & uno annis expletis in Imperio, ualidam relinquens ſectam Saracenorum: quam non ſatis, ut debuit, occurrens, oppreſſit.

c Onſtãtinus eius nominis. II. Heraclij filius, cum fratre tenuit Imperium poſt patrẽ: Sed Cõſtantinus deijcitur a nouerca Martina: quę cum filio Heraclione tenuit aliquãdiu Imperium, duobus annis: Non eſt paſſus populus muliebre imperiũ: deięcta enim Martina cũ ignauo filio, ad ſuam lineam reduxere ſucceſſorem: ut iam defuncti Conſtantini filius, Heraclij nepos imperaret.

c Onſtantius Cõſtantini. II. filius, quẽ nonnulli faciũt ęquiuocũ patri, ut Cõſtantinũ uocẽt: ſed Cõſtantiũ uocat pars maior, ei⁹ nominis. III. qui Imperiũ pro dignitate adminiſtrauit: catholic⁹ per omnia princeps: & qui plurimũ ſtuderet euacuãdis hęreſib⁹, quę tum eccleſiã infęcerũt. Anno aũt Imperij ſui. XXVII. in pace Chriſti quieuit.

c Onſtatin⁹ huic fili⁹ ſuccedit: qui fratres Heracliũ & Tiberiũ in conſortiũ admiſit Impij: Vir modeſtus, & qui patrem æquaret pietate. Contẽdit quidẽ Lõgobardos Italia pellere, ſed alia de parte premẽtes Saraceni, Imperatorẽ propoſito dimouerũt: utriſq; enim par eſſe nõ potuit: Igitur anno Imperij ſui. XVII. in Chriſti pace quieuit.

i Vſtinianus. II. Conſtantini. III. filius, legitima ſucceſſione imperauit: Vir fortis: qui Aphricã eruit de manu Saracenorũ: Infeſtus tñ fertur fuiſſe Romanis; quoſdã in religione ſectatus errores; Quo demeri

to pulſus Imperio, relegatur in Pontum: cum tamen recuperandi Imperij animum retineret: quod & fęcit.

l Eo. II. deiecto Iuſtiniano inuaſit Imperiū. Per quę tempora Zacharias protoſpatarius miſſus eſt Iuſtiniano Romā, adducere pontificē Romanū Sergium: Sed milites Romani, & Rauennates, obſtitere impijs iuſſis: remiſſo per contumeliā Zacharia. Leo autē anno tertio patitur q̄d fęcit: deięctus Imperio, ut alteri cederet.

t Iberius. III. ſimili audacia inſurgens Leoni, eum cœpit: & per ſeptē annos, quibus tenuit Imperiū, uinctū ſeruauit iu carcere. Interim Iuſtinianus exul undiq; ſibi cōquirebat recuperādi Imperij auxilia: & apud Bulgaros gentem nouam reperit.

i Vſtinianus. II. reſtituit ad Imperiū, per Trebelliū Bulgarorū regē: Victoriā autē ſuam cruente exercuit: Nam Leonem expulſorē ſuū extractum carcere, publice iuſſit occidi: Tiberiū deinde ſimili morte perdidit. Ipſe quoq; perēmptus a Philippo ſucceſſore.

p Hilippus eius nomtnis. II. occiſo Iuſtiniano, qui eū relegauerat, inuaſit Imperiū. Dictus eſt cognomēto Bardanus. Alij uocant Philippicum. Sed ſcelere partū Imperiū non potuit eſſe diuturnū: nam Anaſtaſius captum exoculauit, & uitę permiſit.

a Naſtaſi⁹. II. alias dict⁹ Arthemi⁹, inuaſit Imperiū, deceſſore exoculato. Miſit autē exercitū per mare in Saracenos: Sed principes ductoreſq; mutato cōſilio, cū eſſet Imperator de hæreſi ſuſpect⁹, relegentes iter, ipſum capiētes deſtituēteſq;, Theodoſiū inuitū impare coęgerūt.

t Heodoſius. III. Imperiū q̄d inuit⁹ acceperat, cogit̄ defendere: nam cōtra illū Anaſtaſi⁹ deiect⁹, ualidū cōparauit exercitū: ſed ille prelio uictū captumq; Anaſtaſium, non alia pœna affecit, q̄ ut ſacris ordinibus faceret cōſecrari. Hic princeps catholicus qui inuitus acceſſit, exacto anno ſponte ceſſit.

l Eo eius nominis. III. ſucceſſit Imperio. Cuius tēpore Conſtantinopolis triēnio a Saracenis eſt obſeſſa: ſed fortiter defenſa. Hic eſt ille hoſtis imaginum: qui filium ſuum conſortem fęcit Imperij. Anno autem XXV. conceſſit in fata.

c Onſtantinus. IIII. Leonis filius, nihil patre melior, imagines eſt inſectatus: &, ut pater fęcit, cōcremauit: Catholicos acerbe eſt inſequutus. Magicis etiā artibus fertur inſeruiuiſſe. Sed recuperādis Imperij prouincijs, nulla illi cura fuit. Et tamen hac impietate tenuit Imperium annis XXXV. regnante diu hypocrita, propter peccata populi.

l Eo. IIII. ſucceſſit patri, nō melior fili⁹, patri & auo impietate cōpar. Tēpus enim propinquauit, quo Imperij honorē amitterent, ad occidētē trāſferēdū. Prȩfuit aūt iſte ſol⁹ annis. V. poſt patrē, & mortu⁹ eſt.

c Onſtantinus. V. cum Hirene matre imperauit: deinde ille deſtituta matre, ſolus regnauit annis. V. Mater autem prudētiſſima fœmina cernens filium imperio imparē, captum excæcauit: & regnauit ſola annis V. Per quę tempora occidentale reſtituit, & cœpit orientale non iam am

plius dici regnum Romanorum, ſed Græcorum: quocirca proſequutionem eius intermittamus.

k Arolus Franciæ & Germaniæ rex, cũ uictis Longobardis liberaſſet Italiam & eccleſiã Romanã: perpenſa a ſummo pontifice Græcorũ ignauia, cum accederet conſilio Romani proceres, appellatus eſt Imperator: Anno Chriſti. DCCCI. & renouatũ eſt Imperiũ occidẽtale: q̃d iacuit anns. CCCXXX. Tranſlatũq; eſt ad Germanos: teſte Papa in. c. Venerabilem: De electione. Nam Karolus Germanus, Germaniæ pariter & Galliæ regnauit: tenuitq; Imperiũ annis. XIIII. & reliquit filijs filiorũ ad ſeptimã generationẽ. Permãſit igit̃ inter Germanos uſq; hodie.

l Vdouicus cognomẽto Pius patri ſuccedit in regno & Imperio: ſatiſq; egit pro utroq; tutando: a filijs tñ ſuggeſtione cõiuratorũ deſtitutus, poſtea reſtituit̃: Rem magnã a patre partã, ſatis ſuſtinuit: non tñ potuit amplificare: Vir pius, mitis, religioſus: & qui nullis potuit exaſperari iniurijs: quæ res fecit audentiores coniuratos. In ſenectute bona mortuus eſt, cum imperaſſet annis. XXV.

l Otharius Imperio ſucceſſit patri filius: ſed de regno mira fuit fratrũ conflictatio: quæ tñ, poſt Maximũ omniũ ſeculorũ præliũ diſſenſio finita fuit: manifeſte uindicãte Deo impietatẽ quã in parentẽ oſtenderũt. Lothari⁹. XV. Imperij anno, diuiſo inter filios regno, monachatur annis VIII. in pace quieſcens.

l Vdouicus. II. Lotharij filius, primũ cum patre, deinde ſolus imperauit annis. XXI. cum patruo Caluo cõflixit magno prælio. Cauſſa belli erat Lotharingia: quã Imperator ſibi ſoli⁹ uendicauit: ſed Karolus in ea parte ſuã defendit: cum Ludouicus Germaniæ rex, Lotharij & Karoli frater, ſuam quoq; in prouincia dicta partem tueretur. Mortuus eſt in Italia: tumulatus Mediolani.

k Arolus cognomẽto Caluus, Ludouici. I. filius iunior, ex poſtrema uxore, peruenit ad Imperiũ: cum illi reſiſterent Karolus, Karlomannus, Ludouici Germaniæ regis filij: ſed præualuit Karolus, obtinuitq; Imperiũ: in quo non magna pergit: Nam reuerſus in Franciã, prælio uictus eſt a Ludouici Germaniæ regis filijs: Deinde reuocatus a põtifice in Italiam contra Saracenos. Profectus cum exercitu, impotionatus eſt a Iudæo quo utebat̃ medico. Morit̃ anno Imperij. VI.

l Vdouicus cognomẽto Balbus, eius nominis. III. fili⁹ Karoli Calui: a quibuſdã inter Imperatores non numerat̃: ſed tñ Iohannes pontifex cum intelligeret filios Ludouici Germaniæ regis cum exercitu eſſe in Italia, multaq; moliri pro Imperij corona, deſcendit in Franciã: & Lugduni celebrato concilio, inter alia Ludouicum coronauit: ſed ille uix trienniο ſuperfuit.

k Arolus. III. cognomẽto Craſſus, filius erat Ludouici Germaniæ regis: auũ Ludouicũ Pium, proauũ Karolũ Magnũ retulit. Huic bellum erat ad Normãnos, littora Galliarũ infeſtantes. Rolonẽ ducẽ pactis eo perpulit, ut ſuſcepta Chriſti gratia, baptiſaret: & accepta parte Galli-

arum filiam ei⁹ teneret coniugē: Hoc tñ alij tribuūt Karolo Simplici Frā corum regi, non Imperatori: quod magis probo: nec tēpora multū diſcre pant: cum eſſet iſte Simplex Karoli Calui Imperatoris nepos, ex Ludoui co Balbo: Hic autē Karolus Craſſus Impator ad extremū diſplicuit pro ceribus regni: unde deſtituit Imperio, anno. XII.

a Rnulphus uir bello natus, filius erat Karlomāni, auū habēs Ludo uicum Germaniæ regem: erat igit Karoli deceſſoris ſui nepos ex fra tre. Hic ſat egit pro amplitudine Imperij: Normannos maximo prælio fu dit: regē Morauorū uicit: ſummorū pontificū miris girationibus ſe immi ſcuit. Nec erat res mediocris, bellū qd ſuſcepit in regē Moraui⁊ Zuen tebaldum: cui tum paruere Bohœmi, Poloni, Sleſitæ: Diu ille reſtitit Im peratori: nec facile ſuperat⁹ eſſet, niſi Imperator laxaſſet clauſtra Vngaris, quę erant illis obiecta fortiſſima: quibus laxatis, primā in ſubigendis Mo rauis, Vngari Imperatori operā nauabant: ſed ea magno cōſtitit Chriſti anitati: nam Chriſtianiſmo deinde grauiſſimi incubuerunt: Suęuis, Baua ris, Francis, ſępe proſtratis: & penetrarūt in ultima Saxoniæ: Bremā urbē & eccleſias eius incendio perdiderūt: nec quieuere, donec ab Henrico Sa xonū duce, poſtea regnante, cęſi, ſe in Pannonijs contineret. Vicit ut dixi mus, idem Arnulphus Danos, qs Gallici pro ſua cōſuetudine uocāt Nor mannos, centū millibus, ut ferūt, proſtratis: cum ex illi⁹ agmine uix pauci cecidiſſent. Ad extremū, cū creberrimo allij uſu Imperator corpus diſtem peraſſet, tanta uermiū ſcaturiuit multitudine, ut nulla ope medica redimi poſſet: ſic conſumptus.

l Vdouicus. IIII. Arnulphi filius, ſucceſſit in Imperio patri: ſed nihil magnū peregit: nam ſub eo excreuerūt in Italia tyranni Berengarij, de ſtirpe Longobardorū: aut, ut alij putant, Romanorū. Aduerſus. I. eius nominis, Ludouicus duxit in Italiā: ibiq; apud Veronā prælio cōgreſſus, capit, cæcatq;: cū imperaſſet annis. X. Habuit autē uxorē Ludgardā filiā Ludolphi ducis Saxoniæ, germanā Ottonis, quē Henricus. I. rex habuit patrē: ex qua nullā reliquit prolē. Eius temporibus Vngari ſe ad prædam regionū cœperūt accingere: proximi Bauari ſe obiectarunt in loco Ker uende: ibi magnā ſtragē perpeſſi ſunt Bauari: Vngari autē proſperati, in de ſunt facti audentiores: Sed Suæui Bauaris coniuncti, cum etiam ſup petias ex Imperatore tenerēt, denuo congrediunt: aliquātis autē proſtra tis ex hoſtili agmine, Bauari cum primordia haberēt proſpera, fuga tamē abierunt. Quo tēpore bellū erat inter Conradū Lotharingię ducē, & Al bertū marchionē de Bamberga: ſuperatuſq; prælio Conradus, Ludouici Imperatoris germanus, ab Alberto opprimit: quā rem proditione Hat tonis Mogūtini archiepiſcopi, Ludouicus uindicauit in eundem: iubens publico gladio perimi Albertum.

c Onradus ultimus de gente Karoli peruenit deinde ad Imperiū: quē ideo Alemannū ferūt: quia erat filius Conradi, quem Albertus de genere Saxonū prælio occidit: habuitq; auū Arnulphū, ante ſe imperan tem. Hunc Italici ſcriptores, ſi dijs placet, inter Imperatores non numerāt:

quia Italiã non tenuit: Ergo tot Conſtãtinopolitani, Imperatores non erãt ex eadẽ cauſa: nec noſtri temporis Cęſares dicent Imperatores: quia Italiã non habent. Sed hęc alias. Moriẽte aũt Ludouico Imperatore, cũ omnes principes eo propenderẽt, ut deferrẽt Imperiũ Ottoni Saxonũ duci, ętate, prudẽtia, opibus, uiribus, florẽti: ſed ille cauſat⁹ ſeniũ, recuſauit: & tum itum eſt ad Conradũ Francũ, Conradi filiũ, Arnulphi nepotẽ: Adoleſcẽs erat ſpectabilis, qui necdũ ad coniugiũ perueniſſet: tantiſq; mox implicit⁹ eſt rebus, ut ſine coniuge & prole morerẽt. Bella tñ plura tentauit, q̃ fuerit ex regni cõmodo: Dum enim neminẽ patitur iuſto ordine ſub ſe dñari, aduerſos habuit Bauaros, Suæuos, Saxones: Primũ uertit in Arnoldũ ducẽ Bauariæ: quẽ multis prę lijs ſuperatũ, coegit cedere rebus: nam cum omni familia migrauit ad Vngaros. Hac ſublatus uictoria, in Henricũ ſe Saxonẽ uertit: cuius uirtutẽ ſuſpectã plurimũ duxit: Obſedit autẽ urbem Mersborg: arbitratus ibi ducẽ incluſum: ſed ille ſe continuit in arce Gronede, quoad auxiliares eius copię conuenirẽt. Burchardus dux Sueuię, & Giſelbertus comes Lotharingiæ, erant in auxilio Henrici. Rex autẽ inter ſuppetias habuit Euerhardũ fratrẽ, ducẽ Lotharingię, & Hattonẽ Moguntinẽſem archiepũm. Cõgreſſi ſunt graui prę lio. Cadit imprimis Hatto: & inclinauit uictoria Henrico: nam & rex ipſe, & Euerhardus frater, uix clabuntur. Arnoldus profugus, dux Bauarię, audito huius pugnę exitu, urgendum regẽ putauit: nam Vngaris in ſocietatem eductis, omnẽ ditionẽ regis peruaſtauit in utrãq; Reni ripã: tantiſq; motibus cõcuſſa eſt terra regis, ut facile pœniteret regẽ, q omnes in ſe prouocaſſet. Quo tempore Reginbernus comes de Ringelheym Saxonici germinis, congreſſus Danis in Saxonia, magno illos prę lio fudit: adeoq; cõtudit, ut nõ facile redirent ad ſolitã excurſionẽ: ſic uindicãs necẽ Brunonis, & multorũ ex nobilitate: quos, ut diximus, uno prę lio Dani ad internecionẽ in loco Ebbeckeſtorp cęciderũt loco nunc ſanctimonialibus cõſecrato: quę adhuc forte ignorãt quas penes ſe ſeruant ſanctorum reliquias tumulatas, tot pontificum, ducis, comitũ, & magnę nobilitatis. Conradus aũt Imperator moriens, Henricũ Saxonię ducẽ deſignauit ſucceſſorem.

CA. IIII.

Enricus Saxoniæ dux cognomẽto Auceps, q in adoleſcentia cũ pater rebus preeſſet, plurimũ indulgeret aucupijs: primus in domum ſuã & familiã tranſtulit Romani Imperij dignitatẽ: ibiq; fixit, ut per aliquot ſęcula immobiliter in ea permaneret. Sed neq; hunc dignant Italici ſcriptores Imperatoris nomine: q benedictionẽ papalẽ non haberet: non quia contemneret, ſed pro humilitate, quod ſupra diximus, princeps modeſtus euitauit. Dicant igit̃ ſi ideo Imperator non eſt, quia a papa conſecratus nõ eſt. Quis conſecrauit Auguſtũ, & omnes ab eo Auguſtos uſq; ad Karolũ Magnũ: niſi ille per quẽ reges regnãt, & potentes iuſta decernũt. Si non eſt Romanorũ rex, aut Imperator, quia Italiã non tenet, cedant hoc nomine Cõſtantinopolitani: ex quibus pauci Italiam habuerunt. Cedant & noſtri tẽporis Imperatores. Proinde non fraudemus optimos principes honore ſuo. Scim⁹ quo ordine pontifices ad eam ſe con

ſecrationem ingerebant. Romanorum ſine cõtrouerſia Conradus & Henricus erant reges, etiã, ſi ita uis, non fuerint Imperatores. Mirum tñ hoc, illis denegari nomen regibus, quod ante Cæſares permiſſum eſt ciuibus Romanis. Poſtea uero q̃ Conradus in fata cõceſſit, fraterq́ eius, ut diximus, inſignia regni ex fratris mandato Henrico pertuliſſet, congregati principes Franciæ orientalis, Turingiæ & Saxoniæ, in Friſlariam, elegerunt concorditer eundem Henricũ: quanq̃ diſpoſitio de regno, non tam erat in arbitrio eligentium, q̃ in ordinatione decedentis: Nam abinde Karolo Magno, pater filio reliquit Imperiũ: niſi ꝙ aliquoties propter ignauiam ſuccedẽtis ſe interpoſuerint principes ordinationi. Tum uero etſi Cõradus deceſſor de Henrico, ut diximus ſucceſſuro ordinaſſet, ex abundanti tamen hunc fecere conuentũ: ut omniũ uoluntate regnaret. Primã coniugem accepit moniale, quæ ei genuit Tanquardũ: quã quia habere non licebat, remiſit monaſterio: & accepit filiã Theoderici comitis de Ringelheym, antiquæ Saxonũ nobilitatis: quæ illi genuit Ottonem, Henricum, Brunoldũ, Mathildim, Rixam, Hadewigam, Garburgam.

CA. V.

Proſequamur deinde poſt catalogũ Imperatorũ, quem propter Henricũ texuimus, eius res geſtas, ex quo tempore iniit regnum Romanorum: nam ſucceſſores eius in regno ſuis locis & temporibus dignabimur honore ſuo. Giſelbert⁹ dux Lotharingiæ, ex genere Karolino, gener erat Henrici regis Romanorum. Hic ſocerũ ſtimulabat, ut regnum Franciæ quod ad degeneres perueniſſet, occuparet: Nam Ludouicus Balbus, Karoli Calui filius, cum legitimã prolẽ non haberet, natos ex meretrice filios, Ludouicũ, quẽ Nihilfacientẽ agnominauere pro deſidia & ignauia, & Karolũ fratrẽ eius ſcripſit hæredes. Ludouic⁹ autẽ Nihilfaciẽs cum moreretur, filiũ reliquit Karolũ cognomẽto Simplicẽ (ſic enim indito cognomine diſcreuerãt reges æquiuocos) quẽ cũ per faſtidiũ ſuſtinerent proceres, Giſelbertus inter primos ſatægit, ut ſocero ſuo iam regi, regnum q̃q Frãciæ proueniret. Recuſabat Hẽricus regno pellere legitimũ poſſeſſorẽ. Non quieuit Giſelbertus. Eudo, quẽ alij Vdonẽ uocant, legitimus tutor Karoli pueri, comes Andegauenſis, tutelã gerens, regiũ nomen aſſumpſit. Rex erat, qui pro ſuo arbitrio omnia adminiſtraret. Huius fratrem Robertũ, Celticæ, hoc eſt Burgundiæ ducẽ, adijt Giſelbert⁹, interpellauitq́, ut regiũ nomẽ aſſumeret: nam fratrẽ eius Vdonẽ, etſi cõſecrat⁹ rex fuerit, ſciebat ſeruare honorẽ puero: quod non probauit. Ceſſit poſtulãti & urgenti Robertus: Cum enim eſſet & Aquitaniæ dux, de fratris regno potiorẽ partẽ ubi accœpiſſet, aliq̃t ſibi uiciniores urbes capit: cõſtitutis in eis pro ſuo arbitratu põtificibus, a quibus regis appellationẽ promeruit: iam enim frater eius Eudo cõceſſit in fata: proceribus cõmendãs Karolũ puerũ. Ergo Robert⁹ iã factus elatior, magnis copijs in regẽ puerũ mouit: Cõmiſſo prælio Robert⁹ cadit. Redeũti uictori Karolo Hebert⁹ Viromãdorum comes fit obuiã per ſpeciẽ gratulãdi: Orat regẽ, ad ſe diuertat Peronam. Perfido homini rex ſimplex credit: poterat ſuſpicari dolos, ꝙ Roberti ſororẽ teneret cõiugẽ. Intrantẽ regẽ mox armati circumſiſtũt: capiũt, in

carcerē protrahũt: quę res multoꝝ per Franciam maloꝝ origo fuit. Tum
cõiurati ꝓceres qui cũ Roberto, Giſelberto, cęteriſq; ſentiebãt, quaſi regē
non haberēt, de cõſtituēdo rege deliberãt. Erat ex liberis Richardi Bur-
gundionũ ducis ſupſtes filiꝰ Radulphꝰ, Karoli nepos, hũc tametſi Karolꝰ
ex Eligina Anglię regis filia prolē ſuſtuliſſet, in regē aſſumũt: qui Sueſſi-
one regio ſumpto diademate de more, regnũ adminiſtrat. Ludouicꝰ autē
Karoli Simplicis, uincti regis filiꝰ, paternoꝝ amicoꝝ ope deſtitutꝰ, enaui-
gato mari, ad Anglos ſe cũ matre cõtulit. Pater in carcere ꝑmãſit. VI.

Oc in reꝝ ſtatu cũ eſſet, Hērico Ro. regi cauſa petēdi cũ exercitu
h Lotharingiã, inuitãte, quē diximꝰ, Giſelberto, occurrit nũciꝰ Ka-
roli uincti regis cũ mãdatis huiuſcemodi. Karolꝰ, inquit, quõdã
rex Francię, nũc uinctꝰ, qñ illũ ſuprema calamitas oppreſſit, nihil habet in
uita iucũdius q̃ audire incolumitatē, proſperitatē, & fœlicitatē tuã, in qua
plurimũ ſpei ſibi filioq; repoſitũ arbitraẽ, dat tibi pignus amoris non uul-
gare: Manũ protulit precioſi martyris Dionyſij, auro gēmiſq; incluſam:
quã regum aliquis, ut ſecũ ubiq; haberet, ſuperioribus annis corpori di-
uulſit: perpetua tactus deinde, ut ferũt, amentia: Quandoquidem, inquit,
Franciam deſeruere omnes uirtutes, cum tranſlatis precioſi martyris reli-
quijs, hoc apud te perpetui pignus amoris cupit eſſe depoſitũ: pridē enim
cum tranſlato beati Viti corpore ſub Pio Ludouico in Corbęiam, omnis
Francoꝝ fortuna ad Saxones demigrauit: Nunc quod reliquũ fuit Fran
cię regibus, apud te noueris collocatum. Henricus rex magnificũ munus
ſingulari excœpit reuerentia: regem uinctũ per eundē nunciũ conſolatus,
bono iuſſit eſſe animo: ſibi curam fore honoris, & incolumitatis eius. Ac-
ceſſit huic dono aliud. Rodulphus Burgundionũ rex, qui aliquandiu in
Italia regnabat, cum aduerſus Berengarios depugnaſſet, in eadem prouin
cia donum accœpit a Samſone comite, lanceã miri operis, quæ quondam
Conſtantini Magni fuiſſe perhiberetur. Erat autē aſpectu mirabile opus:
iuxta mediam ſpinã feneſtellis interciſa: crucibus de Dñico ligno inſigni-
ta: preciũ erat in ſacris reliquijs, cui ars acceſſit cum auri metallo. Hanc in-
terpoſitis quos putabat idoneos, rex a rege magno precio accipere conten
debat, ſi fieri poſſet: ſed non erat Rodulpho ulla rei æſtimatio: nihil illi in
omni uita charius. Non deſtitit Henricus promiſſis, nonnunq̃ minis, un-
decũq; cauſis quæſitis deſyderiũ proſequi: & perfęcit, ut ei dono ab rege
mitteret. Hũc precioſum Imperij theſaurũ, Imperatores diu in delicijs ha
buere: nũc, quibꝰ ex cauſis incertũ, ad Nurenburgēſes, ut crediẽ, peruenit.
Erat huius muneris prouētus ſemper Hērico accœptiſſimus: tantũq; pe-
perit inter reges uinculũ, ut Rodulphũ Hēricus magna parte Sueuię do-
nauerit. Eam arbitror trãs Renũ, quę nũc Impꝑialis eſt Burgũdia. VII.

Perępreciũ eſt diligentius rem Vngaricã ſub hoc rege percēſere.
o Gens eſt aduena, quę recens ex Scythia cõmigrauit: cõſederatq;
in Pannonijs: & crebras faciens excurſiones, aliquoties a Sueuis
& Bauaris retunditur. Conradus quoq; rex in ſuo tempore illã q̃ fortiter
repreſſit. Cũ uero Conradũ audiſſent Vngari ſublatũ, cõcœpta audacia,

excurſionē fecere in Saxoniā: multis urbibus euaſtatis, incendia, rapinasq́ miſcebant. Rex Henricus tum erat in præſidio Werlaon, urbis tum prędi puę: rudiq; militi quē habebat, non ſatis fidit aduerſus inſolētiſſimam, & ferociſſimā gentē. Itaq; impune graſſabant ad mare uſq;: Bremenſis ciuitas concrematꝛ: & tñ ſanctorꝝ, qui ibi requieuere, meritis, flāma uaſtantibꝰ Vngaris obuiā pergit, multoſq; cōſumpſit. Per quę tempora etiā Wādali in uicinā urbē Hamburgū ſęuitiā conuerterūt: Hoc enim illud erat tempus, quo multos Chriſtus per ſanguinē ad ſe deuocabat in regnū. Leuibꝰ tum prælijs rex uexabat Vngaros peruaſtātes: in quibus captus erat unus ex illorꝝ principibus: quē magno auri pōdere ad redēptionē depoſcebāt. Rex auro cōtempto, captū reddere pollicetꝛ, ſi aliquot annorꝝ inducias paciſcantꝛ. Conuenit inter eos de annis nouē: quibus cōſtitutis, rex militem facit inſtrui omni genere neceſſariorꝝ ad bella armorꝝ: exerceri ad pugnā: armari quoq; prompte. Conſtituit deinde quotū quiſq; in agris ſuſtineat pugnantē in expeditione: octo nonū: & in urbibꝰ quatuor quintū quęq;: & præſidijs firmat urbes. In agris aūt nihil dimittit, quod hoſtibus prędā ſit redituris. Cōuiuia nuptiarꝝ, & alias comeſſationes amicorꝝ, iubet in urbibus ſolis apparari: non in prędijs foris, quę uocāt urbana: etiā ſi in agris ſint, dum ſint urbiū inſtructa ſitu. Sic expeditū, ſic exercitatū militē probat in Wandalis, hoſte, ut putabat, molliore. Ducit in urbem quā uocant Brandenburgū: qua multis uix laboribus expugnata, prouinciā ſibi ſubijcit. Inde in Dalmatas agmē uertit, eiuſdē gentis, & linguę, nationē: q paternū illi odiū eſſet in gentē: cuius urbē Grona obſidet, & uiceſimo die capit: militi permittit diripiendā, ut acuat: omnibuſq; puberibus peremptis, quo timorē crearet in gēte, uictorē reducit exercitū. Pragā quoq; Bohœmorū metropolim, ex eiuſdē gentis ſocietate oppugnat: regemq; illius in eā perducit neceſſitatē, ut ſe dedat. Pater hic erat Boleſlai, Henrico fidelis & promptus, per omnē reliquā ętatē. Sic primū facta eſt Bohœmia regi Romanorꝝ, Saxonūq; principi tributaria: quis & antea per maternū Henrici auum, Imperatorē Arnulphū, uicto rege Morauorꝝ, cui tum Bohœmia quoq; parebat, iugū acceperat Romanę ditionis.

CA. VIII.

IAm cōſtitutę Vngaris inducię finē habebāt: cū illi mittētes pro more nūcios, dona ſolita poſtulabāt: dederat enim rex per ſingulos annos nonnihil donatiui nomine, quo obęratos haberet ſibi: Id cum ſibi perpetuū Vngari ſperarēt, rex pernegauit: iam exercitato milite, animis auctior. Indignabundi Vngarorꝝ nūcij, ad ſuos uacui reuertuntur: minitanturq; ſubuertere omnia: & parato iam agmine proruūt: uicinos Dalmatas admonēt, ut arma iungāt ad ulciſcēdos ſe, cōmeatꝰ importent. Illi ubi in Saxones pugnandū audiuerūt, cum contumelia Vngaros reliquerunt: q arma iam breui Saxonū cōperiſſent. Profecti igitꝛ Vngari, in Turingiā peruenīūt. Affertꝛ regi nuncius repentinus, de hoſtiū inſolēti agmine. Iam pernicioſa ęgritudine rex laborabat: & tñ ſupra uires ęgit, ut arma per quatriduum quanta poterāt iungerentur. Acceſſere uoluntarij omnes in hoſtes fidei: & pietatis officiū non grauate obibant; ſciētes quid

premij ſit conſtitutũ in eo deficiẽtibus: quid etiã periculi, ſi nõ modo pro libertate depugnẽt. Iam ad urbẽ Mersborg nũciant hoſtes caſtra fixiſſe. Rex autẽ expeditũ iam habens agmen equitũ peditũq;, fidenter mouit in hoſtes. Vbi ſub mutuũ aſpectũ uenere exercit⁹, clamor exorit: a Chriſtianis quidẽ Kyrie eleiſon, ab Vngaris autẽ perfidis tartareus ſtridor inſonat hui, hui, hui: man⁹ deinde cõſerunt. Ibi apparuit quid ſupernũ a Chriſtianis imploratũ poſſit auxiliũ: quid etiã in armis miles fiduciȩ ferat. Sternunt pei fidi ſine numero, capiunt multi: cœleſti munere inſignis ac mirabilis uictoria regi prouenit. Vngari qui ſuperfuere, lacerȩ uelut nauis fragmenta colligentes, noctibus ſe ſubducũt. Rex uictor in laudes conditoris Dei reſolutus, eius gratiȩ deputauit uictoriã. Tributa quȩ hoſtib⁹ penderet, uertit in uſus pauperũ. Iam fama tantæ uictoriæ orbẽ peruaſit: Magnum & inęquabile nomen Henricus rex per prouincias habebat. Adierunt illũ regnorũ proceres, fidem eius implorãtes: inter quos Heribertus gener Hugonis ducis in Francia: cum ei Rodulphus rex aduerſaretur: ut apud illum ſibi eſſet preſidio, ſupplicauit. Ille uero ſolita ſibi libertate nihil negabat amicis, quod dono dignũ iudicabat. Profectus in Galliã rex, regem alloquit: perfecto negocio reuertit in Saxoniam. CA. VIIII.

Erat Henrico, tum omnes regni fines tueri, bellũ in Danos, Holſatiam uaſtantes: Perdomuit, & retro egit gentẽ. Vrbẽ Sleſwicũ coloniã fecit Saxonũ, conſtituto ibi Marchione, quod in Dania diximus. Deinde cum Wandalos quoq; ad iuga cogeret, oppugnata, ut diximus, urbe illorũ præcipua Brandenburgo, per brumã in glacie firmatis caſtris: is erat animo iũ ardor: nec enim poterat propter paluſtria loca, & crebras undas, aliter expugnari. Expugnatȩ urbi preſidẽ impoſuit cum colonia Saxonũ: cui ſimile indidit honoris uocabulũ, ut Marchio diceretur: quod itidẽ in Wandalia ſignauimus. Inoleuerat tum primũ marchionum nomen ante inauditũ: &, ut arbitror, ex Saxonica lingua ductum: nam Veltmarck uocat quodq; uillagiũ ſuũ agrũ: quod alibi latius deduximus. Cunq; in morte ipſius, ut dicemus, marchionatus Danorũ Sleſwici interiret, in ſolo Wandalico Brandenburgi mirũ in modũ profecit: ut inter maximos Germaniȩ principatus numeratus, dignitatẽ iam diu tenuerit electurȩ ad Imperiũ: quotidie per noſtra tempora increſcẽs, cum in manus peruenerit ueterũ Francorũ: quos nunc per ſummã iniuriã Francones uocant: cũ Galli teneãt uerũ illorũ nomẽ, ductũ a libertate. Sed hodie, ut diximus per illos principes magnifice efferẽ principatus Brandenburgenſis, propter acceſſionem principatuũ, quos pridem habentes, cõceſſerunt nouiſſimis temporibus ex Francia & Bauaria ad tenendũ hãc electuræ dignitatẽ, quȩ titulo debetur Brandenburgenſi. CA. X.

Ed & Hugo rex per etatem illã Italiȩ, legatos miſit Henrico, amicitiam eius depoſcẽtes. Poſtq̃ uero Rodulphus Franciæ rex in fata conceſſiſſet, Karoluſq; uinctus in carcere diem ſuũ obijſſet, & Ludouicus eius filius cum matre ex Anglia uocaret ad regnũ, & ab obuiis proceribus ſalutaret, inq; patris locũ rex cõſtitueret, non durauit affe-

ctio pcerũ: reuixitq; in corde multorꝝ odiũ ſtirpis ſuæ, ſtatim ſubijt regis
faſtidiũ. Secedẽtib⁹ ergo a rege Frãcis, Ludouic⁹ rex, Ro. regẽ per nunciũ
petit, alicubi conuentũ indicere uelit ad colloquiũ, cupere ſe amicitiã ac be
neuolentiã ei⁹ ꝓmereri. Hẽric⁹ rex reſpõdet: Non ſe poſſe regi in ea re pla
cere, niſi ſuper eadẽ Wilhelmi Normãni ſententiã cognoſcat. Ea re cogni
ta, Ludouic⁹ rex Wilhelmũ Normannię ducẽ adit, docet qui ſit regni ſui
ſtatus, quãtũ ſit in ipſo rerũ momentũ, ſi uelit, poſſe illũ magnæ rei põdus
ſubleuare, cui⁹ apud regẽ perpetua perſeueret memoria, modo Henricum
regẽ inflectat, ut ad colloquiũ ueniat. Wilhelmus non cunctãter annuit:
auratũ militẽ ex ſuis regi mittit Hẽrico: Conuentũ poſtulat ſuper Moſam
fluuiũ. Henricus cognita Wilhelmi uoluntate, nihil morat, cõuentui an-
nuit: ad quem ipſe proficiſcitur: medio Wilhelmo reges colloquunt: Icta
ſunt fœdera: Cuius rei cum fama percrebuiſſet, moti Francię proceres, re-
gi ſuo ceſſere. Sed ingratus fuit poſtea Ludouic⁹ rex Wilhelmo eam rem
procuranti: quod plenius in Norwagia ſcripſimus. CA. XI.

e

Rat autẽ Henrico regi, ut diximus, coniunx, conſors regni, clara
atq; nobiliſſima, nomine Mathildis, filia Theoderici comitis de
Ringelheym, ex eadẽ Saxonũ gente, cui fratres eſſent Wedekin
dus, Immotus, atq; Reginbert⁹; a quib⁹ magnę nobilitatis propago diſſe
minata eſt. Hic eſt Reginbertus qui pugnauit in Danos incurſantes, mul-
toq; tẽpore Saxonia uexãtes: uicitq; illos liberãs patriã ab illorꝝ incurſio-
nibus. Erãt aũt omnes hi, rex cũ regina, & qui ante nominati ſunt, ex ſtir-
pe Wedekindi, magni ducis Saxoniæ, qui bellũ geſſit in Karolũ Magnũ
per annos. XXX. Genuit aũt Hẽrico Mathildis ante regnũ Gerbergam
filiã: quã deſpondit Giſelberto Lotharingię duci: Filiũ quoq; Ottonẽ in-
duſtriũ, uiuidũ, elegantẽ, & omnibus naturę donis foris & intus abundã-
tem, qui patri ſucceſſit in regno. Poſt regiã uero ſuſcœptã dignitatẽ genu
it Henricũ patri cognominẽ, uirũ fortẽ & illuſtrẽ, quẽ poſt rebellionẽ Ot-
to frater exaltauit: ex cuius etiã ſtirpe Imperatores prodierunt: Tertiũ ge-
nuit Brunonẽ, pontificia dignitate Colonię honoratũ: & qui cum pontifi
catu ducatum Lotharingię adminiſtraret: quod ſuo loco memorabimus.
Duxit autẽ Otto filius regis uiuẽte patre uxorẽ ex gente nobiliſſima An-
glorũ, filiã fratris Adelſtani regis, quã alij Orgid, alij Edid appellãt. Re-
cordabant Angli originis ſuę, ꝙ ex Saxonib⁹ ante aliquot ſęcula egreſſi,
Saxonũ affinitatẽ repetebãt. Peperit ea Ottoni Ludolphũ filium: qui di-
ſtractus, patri aliquando rebellauit. Sed hęc infra. Henricus aũt rex ea fu
it circũſpectione: ut in omni gẽte ſua rarus aut nullus eſſet, qui de magna
re, ſe non gauderet ab illo muneratũ: nemo fuit clarorꝝ in gente uirorum,
quem nõ præclaro munere, aut officio, pro cuiuſq; uirtute donaret. Erat
uir omni in loco & opere præcipuus: etiã in relaxationibus animorũ eam
ſeruauit integritatẽ: ut laxatum, non ſoluiũ eum, qui attenderet, uideret:
In cõuiuijs ſatis iucundus: nihil tamen regalis diſciplinæ minuebat. Tan-
tum authoritatis in eo pondus fuit: ut etiã ludenti nõ crederent ad aliquã
ſe laſciuiam diſſoluendos. CA XII.

Nter multas autē huius Henrici laudes ea præcipua eſt, ꝙ in Sa
i xonia prouincia ſua, primus uerū rebus ordinē dedit: Vrbes im-
munitas iuſſit muris & foſſatis cingi, propter incurſionē Vnga-
rorū: & ſi poſtea barbari clauſtris Scythię erumperent: q̃d lōge poſt fęce
re Turci, fęcere Tartari: Sed Vngari iam diu pro muro erāt reliquę Chri-
ſtianitati ab illoꝝ incurſionibus. Deinde ꝙ urbes legibus & moribus for
mauit: Iuuētutē ad arma iuſſit exerceri: unde etiā ubi opus euenit, in expe
ditionē ſecū duxit, quos etiā militaribus ſuis coæquauit. Agros diſtinxit:
cōſtituens quātos quiqꝫ pedites in arma mitterēt ad generalē terræ expe-
ditionē. Ab initio ipſe urbes aliquot fundauit, Quedelinborg & Goſlari
am: q̃uis eam urbē nonnulli inſcribant Henrico. III. ſed ille conſummauit
quod iſte inchoauit. Miſnam quoqꝫ urbē ad Albis ripam Hēricus cōmu
niuit: cōſtituens in ea primus epiſcopum: ut eſſet incurſioni Vngaroꝝ uel
primū repagulū. Vrbē Mersborg hic rex ueterē renouauit, & in ſublime
extulit. Paruit autē tum Miſna, & magna Turingię pars Saxonibus: quæ
ab illa die diuulſę ſunt, cum Henricus Leo dimoueret̃ a ducatu: Aut cum
I. Otto Saxoniā permitteret et Hermāno Biling gubernandam. Superiores
uero Saxonię, Turingię, & Miſnæ partes, tum alijs credit̃ cōmendaſſe: cū
interim Henricus Leo uix mediterranea terrę Brūſwickcēſis ſibi ſuiſqꝫ re-
tinuit: ꝙ ea eſſet peculiaris illi ex matre hęreditas. Quo etiā tempore Hen
ricus rex collegiū canonicorū, quod fundauit Wedekindus abauus eius
in Angria, ipſe tranſtulit in Valleſleue, cōſtituens ibi epūm nomine Mar
cum, uirū incomparabilis ſanctitatis: Sed neqꝫ ibi diu permāſit: Nam Ot
to Henrici ſilius, rerū potitus, q̃d dicemus ſuo tēpore, trāſtulit in Magde-
burgū, archiepiſcopatū inde erigens. Quedelinborg antē urbē ſingulari
cura reſpexit: monaſteriū ibi erigēs dn̄arū, in quo primā fęcit abbatiſſam
ſiliā ſuam Mathildim: Eccleſiā aūt in honorē ſancti Seruatij iuſſit cōſecra
ri. Henrico autē moriente, quod deerat & urbi & monaſterio, impleuit re
licta eius: quæ etiā in Northuſen extruxit monaſteriū: & deinde in loco
qui dicit̃ Polede. Tertiū uero erexit in Angria, unde maritꝰ eius Henricus
tranſtulit collegiū in Valleſleue. Religioſa uero dn̄a non paſſa quid de-
eſſe rebus diuinis, ſanctū pridem locū, nouo ibi inſtituto collegio, reuoca-
uit in priſtinū honorē: Et ne quid deeſſet religioni ſtirpis ſacratę, ſiliꝰ eius
Bruno, Colonienſis archiepiſcopus, intra urbis ſuæ mœnia fundauit cœ-
nobiū ſolēne, q̃d dicit̃. S. Panthaleonis: Nec mediocrē operam impendit
Normānis baptiſandis, qui per prouinciā eius ſparſi uagabant̃. XIII.
Enricus autē cōpoſitis circūquaqꝫ rebꝰ, perdomitiſqꝫ rebellibus,
h poſtremo Romā ſtatuit proficiſci: ſed infirmitate correptus, iter
intermiſit. Decubuit aūt in caſtello quod eſt inter Turingorū &
Saxonū confinia: Cum ſe iam morbo grauari ſenſiſſet, cōuocatis proceri-
bus, deſignauit Ottonē ſiliū regē: cęteris prędia cum theſauris diſtribuēs.
Sequutus eſt exemplū prædeceſſoris ſui Conradi, qui ſe moriens regē de-
claraſſet: Nec longe erat ab conſuetudine Karolinoꝝ, ut deſignaret pater
quē uellet ex filijs ſibi in Imperio ſurrogari: nam Karolus Magnꝰ aſſum-

pſit uiuens Ludouicũ,& ille Lothariũ filiũ conſortẽ fecit Imperij: nondũ enim erat legitima electionis forma: quę in Ottonis.III.nouiſſimis annis, quod dicemus,eſt inſtituta.Ottonẽ ergo, qui filiorũ maximus erat natu, & fratrũ optimus,omni regno præfecit.Iam etiã Franciæ orientalis regio cum Turingia,ceſſit regibus Romanorũ:poſtq̃ reges Francorũ in id imbecillitatis peruenerãt,ut uix quę in Gallijs erant tuerent̃: Et Germanorũ reges iam coaluiſſe uiderent̃ regibus Romanorũ.Teſtamento itaq; legitime facto,& rebus ex more Chriſtiano compoſitis,defunctus eſt Hẽricus anno regni ſui.XVII.uitę autẽ.LX.Tranſlatũ eſt aũt corpus eius a filijs in urbem Quedelinborg, & in baſilica ſancti Petri ante altare ſepultum, cum planctu & lachrymis plurimorũ.

CA. XIIII.

O Tto,qui ex rebus geſtis poſtea ſibi nomẽ Magni aſciuit,Henrici regis filius,approbat̃ rex,ſuccedit q; in locũ Auguſtorũ octogeſimuſprimus ab Octauio Cęſare,omni populo Saxonũ Francorumq; plaudente: regnauitq; annis.XXXVIII.Approbatuſq; eſt a principibus apud Aquiſgranũ: ubi mox unctus eſt rex: peragente miniſteriũ Moguntino archiepiſcopo nomine Hildeberto,genere Franco,profeſſione monacho: qui nutritus in Fuldenſi monaſterio,ad hoc ſuo merito prouectus eſt,ut pater primũ eius loci cõſtitueret̃,deinde ad faſtigiũ Mogũtinę ſedis proueheret̃.Rex aũt benedictione percepta, q̃ ſapientem in regni moderamine,q̃ fortẽ in aduerſantiũ certamine, q̃ ſtrenuũ in religione ſe prębe ret,facile enarrari non poteſt.Primum igit̃ barbaris ad nouas res exilientibus,ut fieri ſolet,Boliſlaus dux Bohemię Wentzelaũ fratrẽ ſuũ regno Romano fidelẽ,Chriſto deuotũ, percuſſit: in cui⁹ ultionẽ cum rex exercitũ mitteret aduerſus Boliſlaũ,primo Saxones uictores uiſi ſunt: deinde pro recenti uictoria ſecurius & inconſyderatius agẽtes,repentina incurſione omnes ab hoſte ſunt occiſi: Et perſeuerauit deinde aſſiduũ bellũ uſq; ad decimũquitũ regis annũ: Ex eo regi Ottoni recõciliatus, fidelis in finẽ uſq; permanſit.Vngari uero antiqui Saxonũ hoſtes,ĩmo uero omnium quos non habuere ad tributa pendenda faciles, audita morte Hẽrici, qui illos maxima clade affęcerat,uolẽtes pertẽtare noui regis uires, moue rũt per orientalẽ Franciã,tentãtes irrũpere Saxoniã in parte occidua.Sed rex Otto illorũ comperto aduẽtu, obuiã proceſſit cũ expeditis agminib⁹: & cõgreſſus ita repulit,ut laceris uiribus reuerſi,diu intra ſepta Pannoniarum permanerẽt.Et cum externa bella requieſcerẽt, cœperũt regi naſci inteſtina in ipſis regni uiſceribus: Nam Arnoldo duci Baioariorũ,quos nũc uocamus Bauaros,mortuo,filij eius in ſuperbiã erecti,nolebant agnoſcere regẽ: neq; in cœtum regni parere euocationi.Gallicus ille ſanguis faciebat animos: q̃ ſe poti⁹ q̃ Saxones natos ad coronã regni arbitrarent̃.Sed rex Otto pro cõtumacia quã prętenderãt,prę teritis Arnoldi liberis,ducatum permiſit eorũ patruo Bertoldo: illũq; in ditione defendit. Ita factum eſt: ut quod ſub rege tenere nolebãt,ab illo penit⁹ extruderent̃. Mortuus eſt etiã illo tempore Sigefridus, unus ex Saxonum primoribus,qui proxima ſub rege poteſtate,multa in Saxonia adminiſtrabat: Eius ditionem

Dancmarus regis cõſanguineꝰ frater, hoc eſt ex ſolo patre, non etiã matre
depoſcit: erat enim ille natus matre moniali, quã Henricus pater amabat,
& aliquandiu pro cõiuge tenebat, ſed uxorẽ habere non poterat. Rex aũt
comitatũ illũ Geroni conceſſit, uiro primario: inde exaſperatus in fratrem
Dancmarus, rebellionem molitur.

CA. XV.

Verhardus quocꝫ comes iratus aduerſus Bruningũ quẽdam ex
e Saxonũ primoribus. Erat hic Euerhardus Conradi regis, ut ſu-
pra ſignificauimꝰ, germanꝰ frater, ex ſangnine Karolino: cui etiã
Otto per auitã lineã non erat alienus: Hi principes erãt cõſpirationis in re-
gem: Euerhardus enim collecta manu ſuccẽdit urbẽ Bruningi, quę uoca-
bat̃ Eliueri: interfectis qui inerant, ſine diſcrimine ſexus & ętatis omnibꝰ:
quã præſumptionẽ rex in eum ſeuere uindicabat: nam & mulctã illi indi-
xit centũ talentorꝝ: Auxiliarios quocꝫ illius quodã dedecore notabat: ut
in urbẽ Magdeburgũ, poſtea ab Ottone inſignitam, canes deducerẽt: ꝗd
probri genus illa ętate habebat̃. Qua ex re uehemẽter exaſperatus Euer-
hardus, iunxit ſe Dancmaro, ad inſtruendã regi rebellionẽ. Ergo iũctis ar-
mis oppugnant pręſidiũ ꝗd dixere Bardewick, in quo rex germanum fra-
trem ſuũ Henricũ adoleſcentiorẽ fęcit educari: & capto præſidio, militibꝰ
dedere diripiẽdũ, quo in reliquũ eos haberẽt obſequẽtiores: abducto ſe-
cum regis fratre Henrico: Inde urbẽ quæ dicebat̃ Eresborg, in deditionẽ
accœperant: eãcꝫ firmatã, ſedem ſibi fęcere, firmiſſimũcꝫ refugium: unde
excurſiones multas facientes, diripiunt uaſtãtcꝫ uicina loca. Cuncꝫ finem
nullũ facerent malorꝝ, ſępe a rege admonitus frater, magis in ſuperbiã eri-
gitur. Rex contracto ualido exercitu, urbem memoratã obſidione cinxit.
Ciues aliquandiu quid facerent deliberãtes, cum uiderẽt Dancmarũ ad re-
conciliationẽ fratris regis nihil intẽdere, ſecꝫ ad extremũ ab ira regis non
poſſe urbem tueri, apertis portis intromiſere regem, ſperantes ꝙ in germã-
num pro ſolita clementia nihil ſtatueret grauius. Confugerat autẽ Danc-
marus in eccleſiã, apprehenſo cornu altaris. Sepſerant regij eandem baſili-
cam: quã cum ingredi munitã nõ poſſent, quidã per feneſtrã miſſa ſagitta
Dãcmarũ cõfixit. Nõ ꝓbauit rex factũ: ſed nulla uis potuit infectũ redde-
re. Euerhardus Hẽricũ obſeruabat: male ſibi timẽs, ubi audiuit caſum cõ-
ſortis: Prouolutus aũt pedibus Hẽrici captiui, ueniam precabat̃. Facilitas
adoleſcẽtię ceſſit precanti, & in familiaritatẽ admiſit, pridẽ raptorẽ ſuum.
Ille ubi inſiunauit ſe iuueni, cœpit prętẽdere, quãti in regno principes Ot-
toni aduerſarent̃: imprimis ſororiũ eiꝰ cõmemorauit Giſelbertũ Lotharin-
gię ducẽ: Si in animũ ducat Hẽricus illi adherere, facile futurũ, ut ipſe ac-
cœpta corona regnaret pro fratre, Mouit adoleſcentẽ promiſſus honor, fa-
cilecꝫ conſenſit ſceleri, cuius tantã ſperabat futurã mercedem.

XVI.

Iſelbetrus dux eadem expectatione tenebat̃, Hẽricum promiſſis
g lactans: ut ſi eius auxilio regem ſororiũ ſuũ, hoc eſt, cuius germa-
nam teneret coniugẽ, uinceret, ſibi coronã uendicaret, debitã ge-
neri, ꝙ Francorꝝ ſanguine gloriaretur: Nec alia ſpes fouebat Euerhardũ:
qui & ipſe rege uicto, cogitabat Henrico Giſelbertocꝫ contemptis, ſui ſe

rationem habiturũ: recordabatur enim regem Conradũ fratrē: hoc autē blandicię uxorię exauditę prodebāt paulo ante mortē ei⁹. Cum enim gremio foueret uxorē: Gratulare, inquit, nũc in ſinu comitis, de proximo gauiſura in amplexu regis. Ita tres conſpiratores, pro ſe quęq́;, una ſpes fouebat. Rex omniũ gnarus, habebat non cõtemptibiles copias, quibus fidebat: Hermannũ Suęuorũ ducem, fratrēq́; eius Vtonem, Conradũq́;, quē pro inſigni circũſpectione cognominauere Sapientē: qui etſi proxima affinitate Euerhardo iungeret, potiorem tñ omni propinquitate duxit fidē. Hēricus autē regis germanus ſpe magna ſublatus, in loco qui dicitur Salueldia, procerum ſuorũ ęgit cõuentum: is eſt in media Turingia, quę tum obſequuta eſt Saxonib⁹: ibiq́; conuiuio, & ſingulari comitate pertractās, multos ſibi fęcit deuinctiſſimos, muneribuſq́; conciliabat alios, prout mores cuiuſq́; & fortunā interpretabatur: magnoq́; agmine perarmato, contendit cum expeditis in Lotharingiam: ibiq́; Euerhardus arma ſua cõiunxit Giſelberto. Viribus undiq́; comparatis mouerũt in regē. Audiuit rex friuolam trium in ſe conſpirationē: & initio quidem non credidit fratrem & ſororiũ, nulla unq̃ a ſe affęctos iniuria, in ſe ducere. Vbi autē certior factus eſt, contractis undiq́; copijs, obuiam proficiſcitur uenientibus. Spem conſtituerat in Deum innocentiæ propugnatorem, uindicemq́; malę uoluntatis. Venerat rex ad urbē Tretmont, nunc, Tremoniā, ea paruit Henrico: ſed armis regis coacta eſt illi cedere.

CA. XVII.

Ventum erat ad Reni ripam, & cum de hoſtium uicinitate necdũ compertum eſſet, audacius Saxones traięcerũt: Vix ripam alterā tetigere, ecce aſſunt improuiſi hoſtes, uix permittentes armandi ſpacium. Rex conſpicatus ab altera ripa ſuorum periculum, angebatur ſupra modum, q̇ ad traijciẽdum nauigia non adeſſent: cauerat enim hoſtis. Igitur cum cerneret quo in loco res ſuorũ, qui traięcerāt, eſſent, nec armis illos tueri poſſet, aliud quęſiuit pręſidium: nam equo deſiliens, ſacram lanceam, quam diximus patrē illius accœpiſſe ex Burgundo, uenerabundus flexis genibus adorabat, de cœlo ſuis poſcens auxiliũ, quãdo humana defęcerunt pręſidia. Idem fęcerũt qui proximi ſtabant, exemplũ regis ſequuti. Saxones in altera ripa laceſſere potius hoſtem q̃ pugnare poterant, pauci in multos: itaq́; tenues quas habuere equitum copias diuiſere, ut medium hoſtem incertũ facerent quo ſe uerteret: Conſpecta eſt uirtus auxiliatrix deſuper: nam pauorem hoſtibus iniecit ut fugerent, neſcientes quid. Erāt inter Saxones qui Gallice ſonarēt, Fuge, fuge. Hoc Lotharingi a ſocijs proclamari arbitrati, fugę pręſidiũ quæſierũt. Henricus regis germanus graui uulnere accœpto in brachio, quod anno uix integro poterat integrari, & ipſe in fugam uertitur. Interea erat uir primarius in exercitu regis, qui miſſo celerrime nuncio in ditionem Henrici, huius uictoriæ famam iuſſit diuulgari: Cecidiſſe Henricum, & omnia ſua in manibus eſſe regis: Pergęitq́; ut urbes confeſtim ſe regi permitterēt: pręter Mersborg & Schidingen. Henricus autē ſolis ſuorũ nouem ex fuga recollectis, iterũ tranſmiſſo Reno, in Mersborg munitā urbem ſe recœpit. Quo cõperto,

rex illã obſidione preſſit: Et cũ poſt duos mẽſes cerneret Hẽricus ſeſe aduerſus fratrẽ lõge eſſe imparẽ, deditionis uerbũ fecit: nec detrectauit. Formula fuit cõuentionis, ut triginta dierꝫ inducijs acceptis, deliberaret Hẽricus & omnes milites ei⁹, quid mallẽt: Optione propoſita, intra tẽpus ad gratiã cõfugere, q̃d liberũ rex faciebat, aut Saxonia excedere. Hẽric⁹ aũt tum elegit, ut ſponte emigraret in Lotharingiã, ad Giſelbertũ contẽdens: apud quẽ per dies aliquot mãſit. Rex expeditis copijs ducit trãs Renũ in Lotharingiã: quæ Giſelberti eſſent, omnia ferro & igne peruaſtabat. Intelligẽs Giſelbertũ ſe cõtinere in præſidio quod uocãt Kiuermont, hoc eſt Mons capræ, cõcito illuc ducit ut obſideat: ſed Giſelbert⁹ elabit̃. Et cũ fruſtrata pinde uideret̃ regis molitio, in occupãdo uel duce, uel ei⁹ præſidio, uaſtata circũ regione, locupletatũ reducit exercitũ in Saxoniã. XVIII.

Veihardus autẽ in confinibus Alſatiæ opidũ tenebat Briſacum,
e quod aliquãdo erat nobiliũ qui Harelongi dicebant̃: Tum autẽ uelut ſuũ Euerhardus firmo præſidio cõmunierat, illic conſtituto robore militũ, qui tuerent̃: Hi excurſantes, inde omnẽ regi parentẽ e uicino prouinciã peruaſtabant. Eam arcẽ obſidere conſtituerat, coactis regni proceribus. Venerãt alacres, & fixis apud regis tentorijs quiſq; ſuis, obſidioni ſe parauerũt. Erat inter proceres Fridericus Moguntinæ ſedis antiſtes, obliquo, ut ferebant, in regẽ animo: Is habito cum multis colloquio, neſcio quid cum illis peregerat: multi uero ex his qui cũ antiſtite ſermonẽ miſcuerũt, laxatis noctu tentorijs, clam rege abierũt. Fridericus autẽ quo conſilij illius expers putaret̃, apud regẽ in obſidione remãſit: Fuere tñ qui ſynceritatẽ põtificis tuerent̃. Exorto die cernẽtes regis milites q̃ rara corona cingeret opidũ, quoq; magna pars auxiliorũ abijſſet, apud regẽ mẽtione facta defectionis, ſuadere conabant̃, ut & ipſe reduceret in Saxoniam: donec auctis uiribus numeroſior rediret: ne forte cum capitũ ſuorꝫ periculo, etiã hoſti forent ludibrio. Rex uero nulla perturbatione motus, cõſilium fugæ non probauit: indecorũ & generi & dignitati ſuæ arbitratus, ſi propter quorundã perfidiã, hoſti terga daret: fideret animo & armis, ſeſe magnis hoſtiũ copijs ſuffecturos. Erat etiã tum inter primos regni proceres comes, qui honeſta cohorte militiã regis cõdecorabat. Is iam tempus eſſe ratus magnũ quid a rege depoſcẽdi, qñ eo in articulo cõſtrictus, a ſe comitem alienari, nullo, ut putabat, pacto rex pateret̃. Poſtulabat ergo ſibi permitti monaſteriũ & abbatiã Laureshemẽſem. Rex prudenter intelligens quo reſpiceret illius temporis audax poſtulatio, reſpõdit: quæ Dei ſunt ſuæ poteſtatis non eſſe, ut trãſferat in uſum rerũ ſæculariũ: Arbitrari forte comitẽ tam audaci prece, regẽ ſibi eſſe adeo obſtrictum, ut negare non auſit quicq̃: ponat errorẽ: non ſe illo eſſe animo, ut uel hoc, uel aliud quicq̃ ob præſentẽ rerũ neceſſitatẽ permittat poſtulanti: Si inde diſcedendi quærat occaſionẽ, nihil eſſe opus tergiuerſatione: abeat q̃primũ: Romanorꝫ regẽ etiã ſine illo hoſtib⁹ occurſurũ. Comes ubi audiuit regis animo ꝓfundius ac putaret petitionẽ ſuã inſediſſe, prouolut⁹ pedibus ei⁹, ueniã poſtulauit: non ſe contẽdere teſtatus cõtra regis uoluntatem. CA. XVIIII.

Oſtes ubi audiuere regẽ eſſe in obſidione Briſaci, trãſmiſſo cum
h copijs Reno, apud Aldernacũ in eum ducũt: quæ uero media fu
ere, omnia peruaſtãt: & ſpólijs onuſtũ militẽ iterũ traijcere iuſſe-
re Renũ: ut in tuto loco prǫda collocata, cõtenderent ad plura conquiren
da. Interim uero Hermanni Suęuorum ducis germanus, & Conradus co
gnomẽto Sapiens, qui erant partiũ regis, & ipſi expeditis copijs tendebãt
ad regem: non tamẽ pares Giſelberto uires habebant in armis, ut aciẽ illi
opponere cõtenderẽt: ſed pone legentes iter, ſequebant̃ euaſtantes, ſiquan
do occaſionẽ inuadendi nanciſcerentur. Obuiũ habuere ſacerdotem triſti
uultu: quem ſciſcitati unde ueniret, quidue mœſtus eſſet: Ab iſtis, inquit,
qui pręcedunt prędonibus unicũ paupertatis meę ſolatiũ, adęmptũ eſt iu
mentũ. Interrogat⁹ ſi ducẽ Giſelbertũ, & Euerhardũ comitẽ uidiſſet: Re
ſpondit illos magnã a ſe iam ſuorũ manũ cũ prǫda dimiſiſſe: ipſos uero, ꝙ
male ipſis uertat, iã reficiẽdis corporib⁹ cũ paruo comitatu in uilla nõ lon
ginqua cõſidere. Re cõperta, Vto & Cõradus alloquuti milites, arma ex-
pediũt: improuiſi irruũt in imparatos. Euerhardus occidit̃: multiqꝫ cũ illo
cadũt: capiunt̃ aliq̃t. Ipſe Giſelbert⁹ dux equo, puect⁹, & quo ſe uertat in-
certus, in profluentẽ Renũ, equi robore fiſus, ſe immittit: ibi raptus undæ
uortice, perit. Ita paucorũ ſanguine regi Ro. magna cõſtitit uictoria. Cui⁹
rei nunciũ ut Ottoni pferebat̃, iter tenebat de more ſuo ad eccleſiã. Mox
audiẽs equo deſilijt: & genibus prouolut⁹, ſuſpexit in cœlũ: O ſummi, in-
quit, cœlites, q̃ iuſte noxę uindices eſtis: Diſcite iuſticiã moniti mortales:
Et iterũ iumentũ cõſcendẽs, ad eccleſiã properauit. Veruntñ aliquanto di
uerſius Gallici ſcriptores rem enarrãt: ad eundẽ tñ exitũ. Aiũt regẽ Frãcię
Ludouicũ fuiſſe in parte hoſtiũ: & obniſum regi Ro. ꝙ Lotharingiã oc-
cupare contẽderet, quę ſemper Gallici iuris extitiſſet: Henricũ Ottonis pa
trem Saxonię dñatu donatũ ab regib⁹, pręcipue Karolo tum puero, Lu-
douici patre: Non eſſe permiſſum Saxonibus aliquid ultra Renum: itaqꝫ
omnes qui in Lotharingia fauebãt Ottoni, pulſos trans Renũ. Hanc iniu
riam Ottonẽ, ut ferũt illi, uindicaturũ, copias in Lotharingiã traduxiſſe:
euaſtataqꝫ prouincia cũ magna prǫda reuertiſſe. Giſelbert⁹, ut ferũt, regis
ſui auctus uiribus, cũ uicẽ Ottoni reddere cõſtituiſſet, agmina ſua & ille
uiciſſim in Saxoniã traijciebat: Et iam multis rebus in prædã cõportatis,
cũ in eo eſſent occupati Lotharingi, ut in ſuã prouinciã omnia trãs Renũ
traijcerẽt, Ottonẽ cũ ſuis ſuperueniſſe copijs, & inito certamine, grauiſſi-
me ferunt pręliatum, maiori parte Saxonũ occiſa: cum etiã Gallici generis
plurimi cecidiſſent. Arbitratũ Giſelbertum hoſti proueniſſe uictoriam, ſe
cum iumento credidiſſe profluenti Reno, & ita perijſſe. Fauet quiſqꝫ gen
ti ſuę: & illi ſtudet cõdecorandæ: uerum hiſtoriarũ uera lex eſt, ueritatem
efferre nudam ſine diſcrimine partium.

CA. XX.

Iſelberto duce iam rebus humanis ſubtracto, Ludouicus Frãciæ
g rex magnificiẽs Romanorũ regis affinitatẽ, relictam Giſelberti
coniugẽ, Ottonis germanã poſcit uxorẽ, & accipit. Potuit & re-
ſpectus in Lotharingiã adducere regem in illud coniugiũ. Rex aũt Otto

tanta potitus uictoria, Bertoldũ Bauarorũ ducẽ, miſſo nuncio de rebus ſibi fœliciter prouenientibus, fecit certiorẽ: ut merito gratularetur, qui onus regni pro magna parte ſuis uiribus ſupportabat: fecitq; illi arbitrium, ſi mallet Giſelberti relictam, an filiã ſibi coniugẽ: ignorabat enim regẽ Franciæ iam illam relictam traduxiſſe coniugio: Elegit dux annos adoleſcẽtiores. Fridericus interim archiepiſcopus Moguntinus cum expectaret aduentũ belli, iam tamẽ multis rebus inclaruit q; hoſtibus regis magis q̃ regi inclinaret, profectus in Metim ut ſe cõſociaret Giſelberto, in ipſo itinere nuncium accœpit de nece ſuorũ, quos regi præponebat amicorũ: & conuerſa profectione, Moguntiã redire cõtendit. Ciues autẽ certiores facti de pontificis in regem rebellione, cum audirẽt regis negocia ubiq; proſperari, ut indignationẽ regiam euitarẽt, q; ſuſpecti illi ducerent, redeũti põtifici ſuo urbẽ nõ patefecere. Ille declinãs, captus eſt a regijs præfectis, & in preſentiã regis adductus: Cum grauiter illũ increpaſſet rex, miſit in Saxoniã cuſtodiendũ carcere: unde tñ miſeratione regis nõ diu poſt dimittitur. Mira pontificũ perplexio, qui utriſq; rebus impliciti, & ſecularibus & eccleſiaſticis, magnã rem peragũt, ſi utrobiq; integri ex fide omnia implent. XXI.

OTto interim rex, Francorũ regi uocatur occurrere ad colloquiũ: Indicitur de utriuſq; placito locus & dies: Ibi tum conſertæ ſunt nuptię inter Ludouicum regem, & Ottonis germanã, Giſelberti ducis relictã: unde ille geminã prolem ſuſtulit uirilẽ, Lothariũ atq; Karolum. Ibi etiã Ludouicus oſtẽdit Ottoni perfidiã Normãnorũ, littori ſuo inſidentiũ: Si iungat Francis rex Romanorũ arma illis exterminandis, Lotharingiam illi ceſſuram in prœmiũ. Oblitus erat Ludouicus obſequiorũ quę illi impenderat Wilhelmus Normannus, cum illum Henrico Ottonis patri cõciliaret. Magnis tum cõditionibus Ludouicus perpulit Ottonẽ ut annueret: q̃uis Normannorũ principũ iam a memoria patris eius Henrici, quod ſupra ſignificauimus, bonus eſſet in Saxones reſpectus. Sed tum rex regi ceſſit poſtulanti. Ducunt una iunctis armis Rotomagũ: uaſtant prouinciã: urbem autẽ inexpugnabilẽ cernentes, obſidionẽ non intẽtauere: aliquot leuia prelia commiſſa ſunt: ſed nulla memorabili re peracta, reges in ſua quiſq; reducunt exercitus. Henricus autẽ Ottonis regis frater, cum conſortes belli deperijſſent, & iam auxilijs omnibus deſtitutus uideretur, arcẽ Lotharingiæ Kiuermont ingredi conſtituens, prohibitus eſt a ſorore, Giſelberti relicta iam tunc uidua. Quid eſt, inquit, frater, q; cõtendis iram regis in nos exaſperare: maritum perdidi, dum coniuratis in fratrem: & nunc prędia noſtra ad rapinam exponis. Ceſſit ergo, & in Franciam conceſſit ad regem Ludouicum, qui prouinciam Lotharingię commiſit tutandam cuidam Vtoni, inter proceres Francorum primario, ut educaret Henricum Giſelberti filium. Interim parabatur matrimoniũ de quo prędiximus, inter Ludouicum regem Francorum, & relictam Giſelberti, Ottonis Romanorum regis atq; Hẽrici fratris ſui germanam: quam rem preoccupando antea commemoratam, huc in ſuum ordinem reuocamus: quomodo ſępe pręſtat narrationis contextus. CA. XXII.

h Enricus Ottonis regis germanus, cum aliud ſupereſſe nullū cerneret cōſilium, accitis quibuſdā epiſcopis, quos ad rem iudicauit idoneos, improuiſus regi fratri ſuperuenit: & prouolutus genubus ueniā precat. Aſtantes epiſcopi uerba precantis quibus poterāt adiuuere modis. Rex primū ſtupefactus hæſit: deinde, Qua, inquit, iniuria a me exaſperatus, tam in me cructo bello exarſiſti, impacatiſſimū diu animū fouiſti: ſemel ac iterū admiſſus in gratiā, rebellaſti: Crimen hoc tuum etſi ueniā non meret, faciā tñ non quod mereris tu, ſed me & fratrē, & regem decet: hoſtē oblitus, germanū accipio: eleuanſq; iacentē, permiſit ad oſculum: Tamē quoad deferueſceret ira, iuſſit oculis elongatū, deduci in palatium in Ingelheym, quod Magnus Karolus exędificauit: inde aliquot illi permiſit ciuitates in Lotharingia: demū interuentione matris amborū ſuperextantis, omniū criminū abolitione facta, plenā recepit in gratiā. Nec longū tempus in medio, cum moriēte Bertoldo Bauarorū duce ſine prole, eiuſdem matris precibus rex flexus, ducatū illi donauit cum omni iuris ſolennitate: Habebat enim Henricus cōiugem filiā Arnoldi quondam Bauariæ ducis (ut etiā illa ratione non extraneus uideret) fœminā prudentē, & omni flore pudicitię formæq; multis præſtantē. Filij autē Arnoldi memorati propter perfidiā patris & propriā a ducatu excluſi, comites erāt Bauariæ, quis alter ex his Rodulphus, coniugē teneret germanā Ottonis & Henrici. Ex hoc autē die Henricus dux Bauariæ fratri regi ſemper fidelis permanebat. Hic fuit exitus belli inteſtini, quo in optimi regis interitum tres, ut diximus, ſibi quiſq; regni coronā ſunt polliciti: Sed non ita uiſum Deo: uicit enim innocēs & melior cauſa. Tum uero reddita pace, alterum diuerſum illi bellū ſurrexit in monachos: aſſerentibus pōtificibus, Melius eſſe paucos Deo ſeruientes paſcere, q̄ magnū gregem ocioſorū, nulla in re utiliū reipublicæ, qui neq; Deo ſatis ſeruiant: ſed monaſtico habitu ſeculi ſequantur uoluptates. Poterat zelus eſſe diuinę religionis qui ſtimularet pōtifices, ſed immiſcuit ſe priuata cōtentio, de ęmulatione cōſurgēs: ꝙ cernerent pontifices maiori eſſe apud regē abbates loco q̄ ſe. Fridericus Moguntinę ſedis antiſtes, adhuc captiuus, huic rei inſcribebat: ſed ei minimū apud regē erat fidei, poſt compertā ab ſe alienationē. Primū quidē libera cuſtodia habitus: ubi cōperit rex ſcriptas ab illo literas, arctius iuſſit obſeruari uinctū: ad extremū tñ illius miſertus, ueniā dabat erratorū. Defuncto autē Vtone Lotharingorū pręſide, atq; Henrico Giſelberti filio, regis ex ſorore nepote, rex Otto donauit Lotharingiā Cōrado primario inter proceres regni, aduleſcenti, cui etiā filiā deſpondit Lutgardam: quis autē fuerit, & qua gēte editus Cōradus, nemo cōmemorat hoc loco: niſi ꝙ nobiliſſimū fuiſſe inde cōuincit, quia regis fili⁹ Ludolphus huic erat intim⁹, maxima familiaritate deuinct⁹, & ꝙ gener regis eſſet allectus. XXIII.

a Ffinitatibus magnatū rex Otto munitus, iam tantus erat, ut a nemine facile oppugnaret: nam Francię rex ſororē, & Lotharingiæ dux filiā eius habebāt cōiuges. Ludouici autē Franciæ regis fortuna uacillabat: nam a ducibus ſuis circūuent⁹ prælio, excedit: proximāq;

urbem fugiēs ingreditur. Ciues illum Haroldo Baiocenſiū duci tradunt: ſed dato minore filio obſide, dimittit. Nec finis tamen malorū: nam inde egreſſum, dux Hugo cognomēto Capetus, captū iterū regē mittit ſub cuſtodia publica Lugdunū. Otto rex ubi comperijt ſororij ſui fortunam, ſe accingit ad ultionē: cōſcribitq; exercitū in Frācos ualidū. Confluxere uoluntarij multi, utriuſq; regis gratia, ut tantā in dn̄m ſuū Francorū ſuperbiam uindicantes, ſi fieri poſſet etiā confringerēt. Hugo qui iam regnū occupauerat, audito Saxonū in ſe motu, miſit qui per contumeliā regi nunciaret, Domi ſedeat, utat̄ cōſule, nam per animam patris ſui iurauit, plura ſibi eſſe arma, q̄ unq̄ Otto uidiſſet: Quid enim poſſent Saxones? quorū tria tela hauriret una, ſi libeat, potione. Hoc ſupbū, & cōtumelia plenū nunciū, Otto rex prudens ridiculo quodā reijcit: iubens eundē qui pertulerat regi ſuo renūciare, plures ſibi eſſe fœninos pileos q̄ unq̄ uidiſſet Hugo: eos præſentari Hugoni oportere, ut pileatus fiat pro Capeto. Habebat tum Saxonicus ritus, ut omnes per æſtatē fœninis, hoc eſt ſtramineis, uterent̄ pileis: Et cum rex Otto duceret legiones trigintaduas, nō erat qui non ad ſolem hoc genere uterēt̄ tegminis: præter Fuldenſem abbatē cum paucis ſequacibus, non amplius tribus. Eſt & alia eiuſdē rei interpretatio: cum per contumeliā Hugo Saxones nominaſſet effœminatos, iuſſiſſe ferunt Ottonem, ut milites in capite geſtarēt colos ſubtiliter tornatos cum fuſis, ut irriſioni Gallorū ipſa ſpecie reſpondeāt: quod & noſtri temporis imitantur milites, qui cauda uulpiū ornant lanceas ad cōtemptū hoſtiū. Ita tum Otto ut ſuorū cōtemptū acrius uindicaret in Gallos, colos tornatiles iuſſit in cono præferri, ut legamus fœmineos pileos, pro eo q̄d eſt fœninos: utrūq; aūt ad irriſionē ptinet Gallorū. Sed tn̄ hoc tum pergit Ottonis exercit⁹, ut Hugo oblitus contumeliarū, in uerū uerſus timorē, regem Ludouicum mox emitteret. Rex ille iunctus regi, procedunt una ad obſidendū Lugdunum: Sed cum inexpugnabilis ciuitas uideret̄, ea relicta, Remos adeūt in qua urbe, uero deſtituto pontifice, Hugo nepotē ſuū conſtituerat: Sed reges deiecto adulterino pontifice, uerum reſtituunt: multis præterea locis in deditionē receptis: quæ rex regi attribuit uero dn̄o. Cum nuſq̄ Hugo magniloquus in aciē prodiret, rex Otto in Germaniā ſuū reduxit exercitum. Hugo uero in annū ſequentē regi ſuo reconciliat̄. XXIIII.

Er quæ tēpora Editta regina poſtulauit, & impetrauit ab Ottone rege, ut ad Albim fluuiū ueterē urbem, ſed diu deſolatā ab incurſione Wandalorū, Magdeburgum inſtauraret, & ipſi reginæ manſionē ibi permitteret. Erat in eo loci ab olim arx non cōtemnēda, cui præerat Burgraui⁹: ſed eo tum mortuo peruenit illud præſidiū ad reginā, breuiq; coaluit, ut haberet in donationem ab rege propter nuptias. Deſignatis autē terminis, iuſſit regina uallū circumduci. Rex forum indixit: & profecit noua urbs uehemēter, ut fieret non cōtemnenda ciuitas. Rex monaſteriū in ea fundauit ſub regula diui Benedicti: in honorē Petri & Pauli, & Innocentij martyris: cuius ibi reliquias collocauit: beati tn̄ Mauricij patrocinio præcipuo locū ſubijcit. Sed monaſteriū iamdudū tranſlatū eſt

in monte iuxta ciuitatem,canonicis occupantibus priorē locum. Extant literę quibus teſtatᷓ etiā nūc Imperator,quas dederit immunitates nouę urbi. Poſtea uero tranſtulit illū epiſcopatū de Vallerſleue,ut eſſet archiepiſcopus,metropolitanus omniū terrarꝫ de Wandalia, tum ad Chriſtū conuerſarꝫ,& deinceps cōuertendarꝫ:quod ſuis locis atqꝫ temporibus recordabimur. Sed cum primū e Francia reuerteretᷓ rex Otto,occurrit illi gratulabundus Hermānus dux Sueuię,regemqꝫ interpellauit his uerbis. Vides,inquit,o rex annos meos,noſti fortunā,& propicio Deo multo ſplendore res domi pręcipuas,opes & urbes mihi eſſe plurimas,deeſſe tn̄ marē heredem: unicā filiam meā,ſi tibi uideᷓ,filio tuo Ludolpho deſpondeo: ut ſit certiſſimus cum filia hęres rerū omniū: &,quod Deus ſecundet,fortunarum dn̄s ampliſſimarū. Non diſplicuit ſermo regi: collaudatoqꝫ duce, iubet impleri quod ille conceperat. Deſpondeᷓ puella iuueni: iam enim decimūſextum agebat annū: matre ante paucos dies defuncta, Anglię regis filia. Hunc quoqꝫ filium rex regem creauit,poſt ſe legitimo ordine rebus omnibus dominaturū: Nam ea fuit Otto prudentia,ut nunq̄ ſe diſcrimini prelioꝝ cōmitteret,niſi prius teſtamēto legitime facto de rebus omnibus, & de filioꝝ ſucceſſione ante plenius ordinaſſet. CA. XXV.

Va etiam tempeſtate cum annus ageretur poſt natum Chriſtum q DCCCCXXXXVIII. Otto rex, Danorū audiuit rebellionē: Nam pater eius Henricus cum in eam quoqꝫ regionē arma contuliſſet,Iutiā, quæ apud ueteres Cherſoneſſus Cimbrica dicebatᷓ, Chriſti religioni adegit,ſibiqꝫ parere coegit,cōſtituto apud Heidebam,quæ nūc Sleſwicū dicitᷓ,marchione. Sed cum intelligerēt Dani Ottonē multis alibi bellis implicitū teneri,pręſertim domeſticis & ciuilibus malis implicari, ſumpta audacia, marchionē illū cum omni quod tenebat militū præſidio contrucidabāt. Hanc rebellionē ulturus Otto,per hæc tempora in Daniā arma cōuertit: Nam quātis potuit comparatis agminibus,per Saxoniam tranſmiſſo Albi,pertrāſitaqꝫ Holſatia,duxit in Iutiā: Et ubi primū hoſticam terrā attigit,ferro & igne omnia peruaſtabat,prædabundus incedēs uſqꝫ ad continētis terrę nouiſſima,ad mare quod modico diſcrimine Iutiam Norwagiāqꝫ interſecat: & inde cōuerſus in latꝰ maris Germanici, ad orientē,miſſa,ut aiunt Dani,lancea in mare,Ottonis fauces,hoc eſt,Ottēſund, mari nomē indidit: Vt ego arbitror, arreptis nauibꝰ quas in portu deprehēdit,cū parte copiarꝫ inſulā proximā adijt,quę hodie q̄qꝫ ab illo appellatᷓ Ottonia: Vnde enim nomē traheret,ſi nō illā rex attigiſſet? Sed cū a nullo ſcriptoꝝ ea res commemoretᷓ,lectori liberū ſit quid uelit ſuſpicari: Multa enim ſcripta non ſunt, quæ facta ſunt. Reductis inde copijs præda onuſtis, cum uaſtatā terram impoſito pręſidio eſſet relicturus, reperit ad Heidebam,hoc eſt Sleſwicū, Daniæ regem magnis undequaqꝫ collectis copijs, ſeſe ad pugnā expectare. Nec moram facit Otto,impedimentis in unum locum conuectis, expeditis agminibus procedit ad pugnā. Danos ceſſiſſe poſt acrem pugnā Saxonibus,noſtri ſcribunt. Dani aūt mox ſine prælio interueniſſe pacta oſtendunt: in quā ręm utriuſqꝫ nationis ſcripto-

res cōſentiūt. Formula cōuentionis erat, ut Dani ſuſcepta Chriſti religione epiſcopos ordinari paterenẽ per regiones: Ad quæ pacta facile poterant induci: iam rege pridẽ ſub matre Chriſtiana Tira, filia regis Angliæ baptiſato: Statimq́ꝫ regina Gunhilda cum filio Zuenone, & magna parte procerū, Chriſti fidem baptiſati receperē. Rex Otto Zuenonẽ de ſacro fonte leuatū, Zuenotto addito ſuo nomine, iuſſit appellari. Haraldus pater fidelis ad mortẽ permanſit Chriſtianus. Filius autẽ abiecto Chriſtianiſmo, patrẽ ad mortẽ inſequutus, demū & ipſe reuerſus eſt ad fidem: quā rem in Dania plenius ſumus exequuti. Otto autẽ rex, cōpoſitis apud Danos rebus, in proximos Danis Wandalos arma cōuertit. Habitabāt Wagrij, Winuli, Obotriti, Polabi, per littora maris Germanici, omnes uno nomine, una lingua Wandali: Hos pater eius uno graui prælio contudit: Sed reuerſos in idipſum Otto perdomuit, ut accipere fidem Chriſti, & ſoluere regno tributa cogerenẽ. Baptiſatur innumerus populus: eccleſiæ per Wandaliam conſtruūtur: Sed nondum uenerat tempus conſiſtẽdi: quippe in morte Ottonis. III. quod dicemus, denuo iugum Chriſti cum obedientia regni abiecerunt: quod etiā in Wandalia explicuimus. Ita in aquilone quoq́ꝫ & Chriſti religionẽ, Imperijq́ꝫ iura fœliciter rex Otto ampliauit, & omnia trāquilla reddidit, per ſua tempora. Vrbem Virginopolim, quę dicitur Magdeburgum, ad Albim fluuiū, fęcit Wandalorꝫ metropolim. Sed hęc poſtea. Interim uero Hermanno Suæuorꝫ duce rebus humanis excedente, Ludolphus regis filius, rex & ipſe a patre conſtitutus, cum uxore Hermanni filia, dominatū ſubijt Suæuorꝫ: Ita potentia regis, diſponente Deo, ubiq́ꝫ eſt adaucta.

CA. XXVI.

Quo tempore rex Otto tres epiſcopatus fundauit, ut fidem Chriſti in Danos atq́ꝫ Wandalos corroboraret: Sleſwici primū: quo in loco pater eius, ut diximus, marchionatū cōſtituit, & Saxonū coloniā. Sed eam rem paſſus eſt optimus rex antiquari: ſciens robuſtiſſimam gentem melius manſuetudine, q̄ ferro ſub iugo contineri. Alterum in Ripa, tum non contemnẽdo opido eiuſdem prouincię Iutarꝫ: qui etiam in hunc uſq́ꝫ diem in ſuo loco permanſit. Tertium in Wandalis Holſatiæ propinquis, in opido Aldenburgo, Wandali uocauere Stargard, Dani Branneſiam, quiq́ꝫ pro ſuę linguę proprietate: Permanſitq́ꝫ, quod in Wandalia diximus, is honor per tempora triū Ottonū: & in morte. III. Ottonis diſturbatę res, diu fluctuarunt: utcunq́ꝫ tamẽ etiam tum reſtituta. Poſtemo annis. LXXX. uacabat eccleſia, & Chriſti fides exulabat: Tum reuocata, permanſit uſq́ꝫ in diem qua inde in Lubicam nouā urbem transferretur: quę omnia plenius in noſtra diximus Wandalia. Fertur a nonnullis & in Magnopoli opido Obotritorꝫ Wandalorꝫ epiſcopatū conſtituiſſe: Sed hoc alij probabilius alijs temporibus & principibus attribuunt: quæ plenius explicuimus in loco memorato.

FINIT LIBER III.

INCIPIT LIBER IIII.

QVO VT ORDIAMVR PRINCIPIO res nouitate primas rerꝫ ordo largitur. Annus erat poſt mundo terriſq; natū Chriſtū. DCCCCL. cum reb⁹ in Italia laborantibus ſub Berengario, Otto iam undiq; uictor in eam prouinciam uocaret: Non grauat̄ uictorio ſus rex laboribus & impenſis illuſtrē quondā prouinciarum dn̄am ex ſeruitute uendicare. Tentarunt hoc ante illum Burgundi Franciq;, & aliquot annis in Italia regnauerūt: ſed ſtirpē hoſtilem excindere non poterāt: quod quo ſit ordine factū, ut res planior fiat, paulo altius repetens, expediam. Sub imperio Arnulphi Imperatoris cum Italia hinc Vngaris, inde uero Saracenis laceraret̄, Lōgobardiq; Romanū populū, quē Karolus Magnus in ditionē Italiæ aliquantā reſtituerat, cōtemnerent: Romani, cęteriq; Italię maiores Berengariū natu maiorem Foroiulieſem ducem, creauere Imperatorē: precipue quia diu nullum illis pręſidiū in Romanorꝫ Imperatore, ut dixere, fuit: Et Arnulphus alioqui Imperator fortiſſim⁹, Germanię rebus magnis implicit⁹ teneret̄. Hūc ergo Imperatorē creauere Romani aduerſus ſuperbiā Lōgobardorꝫ, qui in ea prouincia proteruire uidebant̄: Et ad prohibēdas incurſiones barbarorū, quas tum experiebant̄ ab Saracenis & Vngaris. Sed tn̄ non ea fuit totius Italię cōcordia, ut uno principe cōtenta maneret: Nam alij Guidonem quendā Spoletanū ducē, regem Italię declarauerūt: Qui principes in ſe cōuerſis armis, diu digladiati ſunt: & uires quas defendēdę Italię iuſti⁹ impēderēt, mutuis uulnerib⁹ abſumpſerūt. Prima quidē cōgreſſione Guido pręualuit: ſed uiribus auctus Berengarius, ſuperior manſit: ita ut Guido ſuis ſe finibus cōtinere cogeret̄. Berengarius cum Arnulpho Imperatore etiā fœdera iunxit: ex quorꝫ formula cum mutuo ſibi pręſidio fieri iuberent̄, poſcēti Berengario, primus Arnulphus Senebaldum filium cum copijs in Guidonē miſit in Italiā. Ille ueniens nihil egit, prudēter diſſimulans principes mutuis ſe uiribus lacerari, ut patri, ſi fieri poſſet, reſtitueret Italiā. Quo comperto, Berengarius actis gratijs Senebaldum remiſit. Ipſe quoq; Arnulphus uocatus a ſummo pōtifice Formoſo in Italiā, fert̄ cum expeditis aſcendiſſe: & capto Bergamo, pręfectum eius Ambroſiū ſuſpendio necauiſſe: Guidonē expuliſſe: uxorem eius obſediſſe: urbem Romam adijſſe in conſolationē pontificis: Sed eo redeunte, Guido breui mortuus eſt, relicto filio Lamberto in principatu. Berengarius uenientibus iterum in Italiā Vngaris ſe opponit: ſed omnē pene quindecim millium perdidit exercitū. Græculus Imperator cum pro ſe Italiā obtinere non poſſet, fert̄ in eam lacerandā inuitaſſe Saracenos: Illi Calabros, Salentinos, Apulos, Campanos, peruagati, aduſq; urbē Romā omnia ferro & igne fœdarūt. Alberic⁹ erat uir in Hetruria clar⁹, frater, ut ferūt, Pont. Iohānis. X. Is armata Romana iuuētute, & eductis q̄t poterat millib⁹, Saracenis ſe ꝓbiecit & retropreſſit. Orta autē ſimultate inter Albericū & Romanos, cum in-

uicem in ſe ducerent. Albericus marchio retundēdis Romanis Vngaros
fertur inuitaſſe. Illi ueniētes, non agrum Romanū, quod in pactis erat, ſed
Hetruriam, quam ille uolebat immunē abradebant. Ita perfidia uerſa eſt
in authorem. CA. II.

Ihil tum Berengarius, nihil Arnulphi filius Ludouicus Impera-
n tor ęgere: Sed iam primus Berengarius in fata cōceſſit, relicto fi-
lio cognomine: qui Ludouicū Romanę prouincię, & Burgūdiæ
regis Boſonis filiū, cum copijs in Italiā uenientē occurrēs prælio fudit: ca-
ptūq; cogit Italiā abiurare: ne unq̃ in illā arma aut duceret, aut mitteret.
Sed tn̄ eius iuriſiurandi breui oblitus Burgundio, per Tridentinos reuer-
ſus, Veronā cœpit: ſed non diu tenuit: nam exercitū illo ducens Berengari
us. II. urbē recœpit. Pacti ante deditionē abitū Burgundi, dimittunť. Cū
ergo Berengarius Vngaris quoq; deliniēdis operā impēdit, reliquā Italiā
pacare cōtendit: quod male potētes non paſſi, cum arma eius formidarēt,
Rodulphū Burgundionū regem in Italiā uocauerūt. Ille cum exercitu ue
niens, pulſo Berengario, regnum eius inuadit, & tribus annis tenuit: Erat
autē prouincia, quę nunc Longobardia nūcupať. Profuit Berengario fœ
dus quod recēs ięcerat cum Vngaris: nam ad illos cōfugiens, trāſacto tri
ennio, in Italiā per illos reduci tentať. Duce Salardo Vngari reuertuntur:
omnia uaſtant, Papiā etiā capiunt: Quod cernētes Itali qui Rodulphū uo
cauere, q̃ nihil eſſet in eo aduerſus Vngaros pręſidij, Hugonem Arelaten
ſem uocauere. Illi uenięti cum exercitu non inuitus ceſſit Rodulphus. Hu
go autē ſingulari uir prudentia ſuſpectā ducens eorꝝ fidem, qui ſe uocaue
runt, permiſſo exercitu Samſoni cuidam ex ducibus, ipſe ſuſpectos ęgit in
exilium. Illi cōſpirantes cum nōnullis ex remanētibus, perſuaſo Arnoldo
Bauarorꝝ duce, Hugoni hoſtē immittūt. Dux in Italiā mouens, capta Ve
rona, rex ſalutať: Sed Hugo in eum ducens, facile repulit, recœpitq; Vero
nam: ille in Bauariā regrediť. Quo tempore cum apud Vngaros Berēga-
rius. II. uitā finijſſet, tertius primi ex filia nepos, incertū quibus uiribus, in
Italiā reduciť: ſed occurrēti Hugoni ceſſit, reuerſus in Suæuiā: Auctis in-
de uiribus regreditur. Hugo autē cum in Franciā redire cogitaret, filiūq;
Lothariū Italię regno, quod iam pulchre compoſuerat, relinquere medita
tus, uenienti Berengario obuiā mittit oratores qui de pace agant: Regnū
Italię quod hactenus in Lōgobardia ſolus tenuerit Hugo, partianť inter
ſe duo. Ea res cum inter partes placuiſſet, Hugo Lothario filio dedit Al-
heidam uxorē, Papiāq; illi tribuit regni ſedem. Berengarius autē reuerſo
in Franciā Hugone, magno uir ingenio, Lotharium ſimpliciorem cōtem-
pſit. Per quæ tempora Henricus dux Bauariæ in Italiā mouens inuitatus,
cognouit per Aquilegiā Vngaros cōtendere in eandē: quibus ſe obijciēs,
illos reti ogit. Cum uero Berengariū magno in ſe molimine ducere com-
periſſet Henricus, contra ac opinatus erat, retro duxit exercitum. Vngari
uero iniuriā ſuā in Bauaros ulturi, quos retū in Italia potiri credebāt, ma-
iori ac pr[illegible] erocia reuertebanť. Sed Berengarius miſſo Alberto filio, Vn-
garos, ingenti ære perſoluto, placauit ut redirent. Interim Lotharius teli-

ctis rebus humanis, exceſſit uita. Relictam eius, ne quis ſe per illius coniugium in ditionis eius partē inſinuaret, Berengarius tenuit in uinculis. Hic erat rerū ſtatus, cum Otto Romanorū rex in Italiā uocaretur. III.

Erengarius. III. qui apud Ottonē aliquādo in Germania ad illū
b cōfugeret, bene habitus eſt, eo tēpore quo primo ingreſſus Italiam, ab Hugone eſt repulſus. Quo etiā tempore cum idem Hugo magnū æs pro illo deſpōderet Ottoni, noluit cōfugientē dedere. Iam rebus in Italia ad ſua uota fluētibus, ſe appellauit Auguſtū: filiū autē Albertū regē fecit Romanorū: & omnes maiores Italię graui interim tyrannide premebat. Cum interim Agapitus ſummus pontifex loquutus cum Italię proceribus, cōmuni conſilio Ottonē regē uictorijs clarū, uocauit in Italiā, tyrannide Berēgarij & Alberti liberandā. Ille autē non cunctanter annuit: conſcriptoq́ exercitu, ducit in prouinciā: Habebat fratrē Henricū in Bauaria ducem, & filiū Ludolphū in Sueuia: ut magnū facile cōtraheret agmē ſub ipſis alpibus. Venit ergo in Italiā quinquaginta millib⁹, aut forte plurib⁹ in agmine ductis militibus: & per Forūiulij tritā exterorū in Italiā uiam, mouit in Berēgariū Albertūq́. Congreſſos magno prœlio fudit, & Italię regno deturbauit. Alheidam Lotharij relictā, quā Papiæ, ut diximus, Berengarius tenebat incluſam, eductā ſibi cōiugio ſociauit. Erat autē Rodulphi Burgundionū regis, & Bertę, quę filia fuit Arnoldi Bauarorum ducis, filia: cuius matrē, quā diximus, Bertam poſt Rodulphi regis mortē, Hugo item rex ſibi cōiugio deuinxit, filiāq́ filio deſpondit Lothario: nunc aūt Ottoni prouenit Romanorū regi. Otto aūt ita res Italiæ cōponit, ut excepta Verona atq́ Aquilegia, reliquarū Longobardię urbiū gubernacula Berēgario & Alberto permiſerit: tantū abſtineret Imperatorio ac regio nominib⁹. Vxore Alheidam ſecū duxit in Germaniā: ex qua anno nōdum finito, filiū ſuſtulit Ottonē, in Imperio ſucceſſorē. Quo etiā tēpore audit Boleſlaū Bohœmorū ducē (nā regē necdū meruerat ea prouincia) rebellionē parare. Non diu cūctat⁹ rex, ducit in illū, obſeſſa Nouaciuitate, in qua acceperat hoſtiū ducem cōmanere cum filio. Sed Boleſlaus ubi perpendit imparē ſe tantis eſſe uiribus, interpoſita treugarū pactione, cum rege intendit colloquiū: Affert purgandi animo cauſas rerū ſuarū, & imperata ſe facturū ſpondet in reliquū tempus. Rex accepta ſatiſfactione cum hocipſum uno colloquio peregiſſet, quod multis uix prœlijs perfeciſſet alius: compoſitis rebus, exercitū reducit in Saxoniā. Filius Ludolphus non æquis oculis aſpexit patris nouā coniugē, &, ut fieri ſolet, grauius tulit fœcūdā prolē: & in Salueldiā deſcēdēs, locū cōiurationi ſolitū, nōnihil in parentē meditari uidebat: Sed interuertit cogitationē ei⁹ res, quæ magna interuenit: Nam Cōradus dux Lotharingiæ, regis gener, Ludolpho familiariſſimus, quē rex Papię cum præſidio militū reliquit cuſtodē, Berengario & Alberto res nouas machinātibus ſuaſit, ut ſecū in Germaniā deſcenderent, omnia ex ſentētia cōpoſituri apud regē. Audierāt ſuadentē, & cum eo deſcenderāt in Auguſtā, quæ tum regia fuit manſio. Iuſſi manere in hoſpitio, per triduū expectabāt: quæ mora Ludolphū filiū, ac Cōradū

regis generum uehementer offendit, ut prope fuerit eos cum indignatione abituros. Sed rex occurrit, & auditis perbenigne reſpondit: Rebuſq; cõpoſitis, Berengari9 man9 filij ſui Alberti manib9 ſuis implicãs, corã omni exercitu ſubiectionẽ regis profitetẽ. Ita dimiſſus cũ pace & gratia, in Italiã reuertitur. Ex regina aurẽ nati ſunt filij Otto, Henricus, Bruno: nouiſſimã peperit ſui nominis filiã Alheidam. CA. IIII.

Antam regis Ottonis fœlicitatẽ interpolauit pluſq̃ ciuile bellũ: quod ab alijs quoq; iuſtis, ut uidebatur, cauſis erat conflatũ. Ludolphus filius ab initio patris ſecundũ matrimoniũ odio habẽs, murmura inter milites frequentiora miſcuit: & Conradũ ſibi ſemper familiariſſimũ, ducem, regis generum, ſuum ſororiũ, eadem flamma ſuccendit: ad quem, ſicut ad filiũ, ſucceſſionis plenior ſpes perueniſſet, ſi cælibem rex peregiſſet uitam. Ingraueſcente indignatione, iam filius & gener apertam rebellionẽ regi oſtenderunt. Diſſimulabat diu rex: ac ubi pertinaciæ nullus eſt finis, ducit in eos expedito agmine: & urbes illis parẽtes, aut ui, aut deditione, in ſuam redegit poteſtatem: coegitq; armato quantocunq; maxime poterant exercitu intrare Moguntiã: ibiq; ſtatuerũt obſidionẽ perferre: quando aperta cum rege acie decertare non auſi, nullum obſidioni firmiorem locũ proſpexere. Paratur lachrymabilis obſidio patris in filiũ, ſoceri in generum. Ciues utrunq; offendere cauentes, diu ſuſtinuere obſidionem. Crebrę ad portas pugnę, nunq̃ iuſta acie eſt decertatum. Ad ſexageſimũ diem extrahitur obſidio: tum mentio fiebat a ciuibus de pace: Inducię proclamantur: ut ſecuri in caſtra ueniant qui incluſi tenebãtur. Rex cõſobrinum ſuũ obſidem dat futurę ſecuritatis. Venit filius cum genero, ueſtigijs regis proſternuntur, ueniam erratorum precantes. Rex de uenia nihil dubitare iuſſos, monuit, uoluitq; dicerent nomina eorũ, qui hoc belli inſpirauerant conſilium: ut malignantium in ſe odia cognoſceret. Tanta fuit in ea re pertinacia, ut prius infecta pace diſcederent, q̃ authores rebellionis nominarent: paratos aiebant omnia ſe quæ rex iuſſiſſet perpeti: tantum eſſet uenia auxiliarijs. Cum nihil ageretur, illi in urbem reuertuntur. Interim Egbertus regis conſobrinus ab his qui intus erant perſuaſus, rebellioniq; conſentiens, cum obſes fuiſſet, exire ad regẽ recuſabat. Continuandę obſidioni parantur omnia: cum comites Henrici ducis Bauariæ, qui frater erat regis, ab illo quoq; deficientes inſtinctu Arnulphi & fratrum, filiorum Arnoldi olim ducis, q; ſuum eſſe ducatum dicerent, in urbem contendunt rebellantes. Inde Reni fluenta tranſeuntes Ludolphus & Arnulphus, clam rege cũ expeditis copijs dum rex obſideret Moguntiam, illi Ratiſponam nihil hoſtile timentẽ adoriuntur, & capiunt. Quod cum rex audiſſet, ſoluta Moguntię obſidione, ad recuperandam pro Henrico fratre Ratiſponam contendunt: Ibi quoq; firmant obſidionem. Fortiter utrinq; pugnatur. Egreſſa multitudo ex urbe, machinas oppugnatę nec patitur admoueri: Graue prælium inter obnitentes. Et cum urbs famę cœpiſſet periclitari, Ludolphus regis filius interpoſita publica fide ad patrem egreditur, ueniam poſtulans. Illo non renitẽte, tantum obedientiam

pollicetur: & hoc recuſauit, in urbem reuerſus. Durabat obſidio diebus quadraginta poſtea.

CA. V.

C Vm iam fame urgerentur obſeſſi, cõſilium cœpere, ut egreſſi ad pugnam, experirentur fortunam. Ad portam orientalem, ubi comes Geron tot uictorijs quot pugnis clarus, tendebat, erumpũt: Nam intus ſtructa acie impetu facto, proruunt armati equites peditesq́ʒ: grauiter & atrociter præliãtur: miſcent uulnera & clades. Inter alios, ſublabente iumento, cadit Arnulphus: exarmatur & cęditur. Cuius nece turbati ciues (nam pro illo rem gerebant) quod miſererentur hereditate destitutum: de pace Ludolphum urgent acrius. Iterum, interpoſita fide publica, egredit ad patrẽ. Conueniũt in hanc formã: ut indicto Friſlariæ per regẽ conuẽtu, Ludolphus ibi ſatiſfaciens, impleat quæ regni conciliũ decreuerit facienda. Rex redit in Saxoniã: Henricus nouam urbem obtinuit. Ratiſpona proxima nocte (incertum unde) tota cõflagrauit. Cum igitur rex in uenatione ageret, filius Ludolphus hoc obſeruãs, nudatis plantis, & capite detecto, miſerabiliter patris ueſtigijs proſternitur: ueniam ǭhumillime deprecat⁹. Mouit imprimis regem exinanitio: inde quoq́ʒ proceribus excuſſit lachrymas. Spõdet obſequium: Admittitur ad oſculum: ſumitur in gratiam. Omnium eſt communis de reuertente filio lætitia. Defuncto interim pontifice Moguntino, ciuitas cum omni adiacente Francia, Germanicam dico, regi traditur. Filius & gener plena regis gratia perfruunt. Venerant interea Vngarorũ legati ad regem, ſpecie quidem ſalutandi, & pro conſuetudine de uictoria gratulandi: re autem uera, exploraturi quo in ſtatu eſſent apud regem ciuilia, immo domeſtica, quæ audierant, bella. Rex magnifice muneratos dimiſit. Illis autẽ uix in ſua regreſſis, cum rex nihil ab illis formidaret, aduolat nuncius Bauarorũ ducis, qui afferat Vngaros iam ingreſſos regni fines, ferro igniq́ʒ omnia populantes. Otto rex quaſi hactenus nihil eſſet actum, nouo bello accingitur. Auxilia uocat ex Francis (non dico Gallis) ex Bauaris, ex Bohœmis: & iubet exercitũ conuenire in campis Auguſtanis patentiſſimis. Legiones regis octo fuere: & quo faceret hoſtibus difficiliorem pugnandi rationem (ſagittis enim plurimũ utunt, aduolãtes barbarico impetu, & denuo auolãtes) in ſaltus, colles, & frutices iubet exercitũ traduci. Primã aciẽ Bauari habuere, aſſueti pugnę Vngarorum, Henrici ducis præfecti: nam ipſe aberat, morbo correptus, ex quo paulo poſt deceſſit. Venerat Conradus dux Francorum in caſtra, gener regis, uir bello natus, qui eques, pedes, æque fortiter imminebat hoſti: Audacis animi, &, quod rarum eſt audacibus, bono cõſilio: domi ac militię charus ſocijs. Huius aduentu alacres omnium tolluntur animi: pugnam de proximo poſtulantes. Ieiunio itaq́ʒ pro Chriſtiano ritu legitime indicto, iubet rex in craſtinũ eſſe paratos: In Deum nanq́ʒ rex ipſe firmiſſimã ſpem ponens, orationem habuit ad milites efficacem, per quam eos in Vngaros, tum adhuc idolis ſeruientes, animauit, & ſpe regni cœleſtis, formidinem omnẽ corũ mentibus excuſſit, propẽſioresq́ʒ in pugnam proxime imminentem fecit.

CA. VI.

PRimo diluculo ſurgentes,pace data & accepta,operaq; ſua pri-
mum duci, deinde ab unoquoq; alteri cum ſacramēto promiſſa,
erectis ſignis procedūt e caſtris: Primā,ſecundā,& tertiā legionē
ut diximus,duxere Baioarij: quartā ordinauerāt Franci Germani, quorū
inſtitutor dux Conradus: Quinta,quę maxima & regia dicebat̃,regē ha-
bebat,fortibus uiris ſeptū,electis ex omni numero millib⁹: corāq; eo An-
gelus(ſic enim dixere ſignū militare regiū,noſtri uocant uexillū)Sextū &
ſeptimū impleuere Sueui,quibus pręfuit Burchardus,cui nupſit filia Hen
rici fratris. In octaua erant Bohœmi, electi milites, armis inſtructiores q̃
fortuna,in qua & ſarcinę omnes,& impedimēta quæq;,quaſi eſſet tutiſſi-
ma quę nouiſſima: ſed aliter euenit: Nam Vngari nihil cunctātes,Licum
fluuiū tranſierūt: circueūtes exercitū,extremā legionē ſagittis laceſſere cœ
perunt: & impetu cum ingēti uociferatione facto,alijs cęſis,captis nōnul-
lis,ſarcinas omnes abſtulerūt: cæteros legionis illius armatos in fugā ege
runt: Similiter ſptimā ac ſextā aggreſſi,de fuga cogitare impulerūt. Rex
aūt cum quid ageret̃ animaduertiſſet,miſit ducē Conradū cum quarta le-
gione: qui ſuperueniēs hoſtibus,impetū remorat̃: inde exterruit: captiuos
extorſit: prędā excuſſit: &,quod illi ante fecere regijs,coegit ut fugerent.
Dux uictor ad regē alacris reuertit̃. Victricē legionē cęterę cōſalutāt. Mi
rant̃ ueterani nouā tyronū uirtutē. Tum in ſuos cōuerſus rex, ait: Videtis
hoſtem ex aduerſo cōcurrere: nunc uiribus opus,nunc cōiugis quiſq; ſuæ
eſte memores: Viri eſtis: hunc hoſtē ſępe fugaſtis: memineritis nullā unq̃
ante uos aciē cōſtitiſſe,quę nō uinceret̃: nulli unq̃ dorſa prębuiſtis. Quid
multa? Gens eſt Vngari fugę fidens: hic aget gladius ut uel cadant,uel ce
dant. Hęc loquutus,ſacrā apprehendit lanceā,& primus equū uertit in ho
ſtes,cautiſſimi ducis, & fortiſſimi militis una implens munia. Aliquādiu
cōſtitere Vngari fortiter pręliātes: ſed peruicit inſtantia regis,ut effuſa fu
ga,hoſti terga obuerterēt: Capti multi,plures cęſi,proximas uillas turma
tim petunt: Sequuti regij,incenſis domibus cōcremāt: Alij fluuiū tentan-
tes aduerſo littore nō excepti,mergunt̃ & pereūt. Cōradus dux fortiter
ipſe pugnās,dum ęſtuaret a labore & ſole,nam inſolito calore dies ferbue
rat,cui labor improbus accedens,ęſtum fecit intolerabilē. Ergo dum ſolu
tis loricę nexibus paulum reſpiraret,allapſa ſagitta,percuſſit in gutture,&
proſtrauit ducē fortiſſimū: Cuius corpus poſt pugnā exceptū, Worma-
ciam deducit̃, ibiq; tumulat̃: Ipſa uero die recepta caſtra, laxati captiui,
fuſi hoſtes: qui proximi erant dies,reliquā multitudinē hoſtium,quę ſe ca
ptis urbibus incluſerat,cōſumpſere: ut pauciſſimi ſupereſſent, qui tantam
cladem domi nunciarēt. Tres Vngarorū capti principes, ad Henricū per-
tracti,ſuſpendio conſumunt̃. Decretis deinde pro tanta uictoria Deo iu-
ſtis honoribus,& ſummę diuinitati dignis laudibus, per ſingulas eccleſi-
as: Hoc idem ſanctę Dei Genitrici,ſanctiſq; omnibus,quod rex procuran
dum matri religioſiſſimę fœminę per nuncios inſinuauit. Quo facto,cum
tripudio & ſumma letitia in Saxoniam rex reuertitur, & a populo ſum-
ma cum ueneratione excipitur: neq; enim tāta uictoria quiſq; regum intra

multos annos eſt potitus. Magna erat Henrici patris de eiſdem Vngaris uictoria: magna etiam materni eius aui, Imperatoris Arnulphi de Danis: ſed iſta exuperabat. CA. VII.

Atrata tam inſigni de Vngaris uictoria, ut gratior uideret᷑ altiſſimo Deo rex, diuinā rem ornare cōſtituit: In Magdeburgo nunc inſigniter inſtaurata urbe, epiſcopatū erigere moliebat᷑: quā eccleſiam omniū Wandalorꝫ metropolim ordinare decreuit. Tranſtulit aūt de Vallerſleue pontificatū in Magdeburgū, illuſtriorē locū: nec putabat in ſua prouincia ſupereſſe quenq̄ ſuper cōſenſu interpellandū: pauliſper in ea re uir militaris alioqui circūſpectiſſimus, lapſus: ꝙ ſecularis poteſtas quæ ſecularia ſunt adminiſtrat: & de ꝓphanis, quæ Deo iubet cōſecrari, ſacra facit: Iam autē diuinis uſibus permiſſa, extra illius ſunt ordinationē. Bernhardus Halberſtadēſis epiſcopus ordinationi regis ſe opponit: ꝙ in illius parrochia eſſet locus quē nouę uoluit rex dioceſi applicare: Faciebat, augebatq; regi animos, ꝙ paterna ditione locus ad ſe pertineret: Erat eñ Burgrauius de Magdeburgo, qui regi permiſit, ut eam arcē primæ cōiugi donaret titulo propter nuptias. Rex non ęque tulit, ꝙ auderet epiſcopus ſuæ uoluntati cōtraire: Captū ergo perduci iuſſit in Quedelenborg, & recluſit in carcerē. Sedit aliq̄diu bonus pontifex in patientia: ſi forte rex ad cor reuerſus, illū iuberet relaxari. Venerat ſacra dies Dñicę cœnę: recolit epiſcopus diuinorꝫ, quæ in eccleſia tum erant peragēda miniſteriorꝫ: Iubet ſacras ſibi ueſtes afferri: paretur. Indut⁹ orat aduocari regē: Erat enim tum eo loci. Venit arbitratus epūm mutaſſe ſententiā, conſenſumq; prębiturū ad rem quā inſtituerat. Vbi rex aderat, epūs eleuata manu, execrationem protulit & excōmunicationē in regem, qui man⁹ intuliſſet Chriſto Dñi. Nondū erant deſuper cōſtitutiones, quę nunc ſunt: interdixitq; ſacris per omnē dioceſim. Rex amentiam interpretatus, ꝙ tale aliquid captus moliretur primū uidebat᷑ rem excœpiſſe cachinno: Vbi profundi⁹ cogitabat ſententiā paſtoris putabat nō eſſe cōtemnendā. Itaq; iuſſit mox laxatū remitti ad eccleſiā ſuā, & ꝑmāſit res inſęcta per omnes dies, quib⁹ ſupererat epūs memorat⁹. Poſt ei⁹ exceſſum, ut dicem⁹, res eſt cōſummata. VIII.

E Vngaris parta uictoria ſparſit cum laude famam Ottonis per omnes prouincias, peruenitq; ad Italiā, excitauitq; illā: ut expertam prius Ottonis uirtutem imploraret aduerſus Berengariū & Albertū, a tyrannide nō temperātes in Lumbardia, & aduerſus peſſimos mores ſummi pontificis Iohānis. XII. qui peſſimo ordine pontificatū adeptus, per impreſſionē, & patris ſui potentiā, peioribus illū moribus dedecorauit: uenationi potius & adulterijs, q̄ conſecrationib⁹, aut pijs eccleſiæ rebus intentus. Duo pręcipui erāt cardinales diaconi, qui occultis ad Ottonē datis literis, perorabāt ut laborāti ſuccurreret eccleſię: nunq̄ fuiſſe iuſtiorem ueniēdi in Italiā cauſam. Motus rex ire cōſtituit: prius tñ rebus in Germania ordinatis, ne quid turbę naſceretur per abſentiā. Eam Saxonię partē, quæ Wandalicis cōtermina eſt finib⁹ ad Albim fluuiū, nullus poſt Wedekindū dux adminiſtrauit; nam pater eius Hēricus, & illius item ge

nitor Otto,& rurſus Ludolphus,a regibus Germaniç,qui tum ex Karo-
lino ſanguine rerũ potirenť,cõmendatas accœpere partes, potiſſimũ ſupe
rioris Saxoniç iuxta Turingiã,in qua magna pars Saxonib⁹parebat: quç
poſtea cum uicina Francia & Haſſia etiã acceſſit ditioni Henrici & Otto-
nis regũ,cum omni Lotharingia. Interim uero ad Albim decliuiorẽ con-
ſtituta prouincia,prçter uicinos põtifices, quibus Magnus Karolus terrã
ſubięcerat: cũ intelligeret effrenẽ populũ non tam armis q̃ religione ſtrin
gendum: non habuit gubernatorẽ: Viſum eſt ex re optimo regi,peropus
eſſe uiro etiã in ea regione,qui temporali gladio rem gerat, iam manſueſa
ctis Saxonũ ceruicibus: prçſertim ad continẽdos in fide uicinos Wanda-
los,gentẽ inquietã. Igiť in Italiã profecturus tum rex Otto,cum longæuã
proſpiceret futurã expeditionẽ,ad Albim fluuiũ prouinciã,quç erat extra
pontificũ iura,Hermãno cuidã acris ingeniј uiro,ad tutelã cõmẽdauit: cu
ius ante uirtutẽ & induſtriã in paucis rex erat expert⁹: Paruis quidẽ nata-
libus exierat,ſed erat procero corpore,acri uiſu,bonis moribus,fide præci
pua in dños: quib⁹ rebus innotuit aulicis, & cœpit eſſe ex miniſterialibus
aulæ: deinde præpoſitus regiјs liberis ad mores componendos. Huic er-
go uiro præfęcti nomine prouinciam rex commendabat Albianam, iam
ante de iuſticia probato.

CA. VIIII.

Eptem initio ſolos habebat Manſionarios in totidem prædiјs &
manſis: hi de furto apud illũ accuſati cõuictiq́ʒ, uno omnes ab il-
lo iuſſi necanť ſuſpendio. Miranť omnes, ꝙ uir non locuples pa-
trimoniolo ſuo non pepercerit, cui ademit cultores: quç ſeueritas in ſuos,
ante charũ poſtea fęcit eſſe omnibus chariſſimũ. Adaldagus erat his tem
poribus archiepiſcopus Hamburgẽſis,cãcellarius regius, cum ipſo profç-
cturus in Italiã,qui ecclesiç ſuç prçdia eidẽ Hermãno fęcit cõmẽdata: Cre
diderim eius uiri authoritatẽ multũ ſuffragatã Hermãno apud regem ad
maioris gradus dignitatẽ; Poſtea uero q̃ meruit ducalẽ honorẽ, quod po
ſtea dicemus, in iudicio & iuſticia gubernauit prouinciã: & in defenſione
eccleſiarum ſtudioſus uſq́ʒ in finẽ permãſit: nam & Hamburgẽſi & Bremen
ſi eccleſiјs fuit admodũ deditus & fidelis: multa bona faciẽs in fratres, &
in omnes Saxoniæ congregationes. Tali ergo uiro piјſſimus rex Otto, &
archiepũs Adaldagus, uices ſuas in hac regione cõmendãtes, in Italiã ſunt
profecti. Rex Italiã ingreſſus cũ magnis copiјs militũ, Berengariũ & Al-
bertum nuſq̃ in apertũ exeuntes, neq́ʒ acie obiјciẽtes, ubicũq́ʒ inuẽtos ob-
ſedit, & pertinaci labore cœpit: mittẽs utrũq́ʒ in exiliũ: Berengariũ in Ger
maniã, Franciç urbẽ Bambergã: Albertũ Conſtãtinopolim, quo Grçcorum
etiã Imperatori gratificareť. Otto autẽ his cõſtitutis, protendit in urbẽ: ut
illi quoq́ʒ ab pontifice laboranti ſuccurreret. Cum appropinquaret urbi,
inſigni pompa ab Romanis eſt introductus: & Imperiј coronã cum cõſe-
cratione & Imperatorio honore ſuſcœpit: quç res exinde ſeruať in hodier
num, initiũ ſumens a Karolo Magno. Quis uero põtifex eum corona do
nauerit, uariant ſcriptores. Aliј ab Iohãne. XII. aliј uero ab Leone. VIII.
ferunt coronatũ. Primi aiũt Ottonẽ poſt ſui conſecrationẽ plurimũ apud

Iohannẽ pontificẽ inſtitiſſe, ut frugi eſſet, & pontificia dignitate dignā ui tam ageret, & ſanctimoniā ubiq; cum religione præ ſe ferret. Cum ſuaden do minus proficeret, intuliſſe minas: quibus motū Iohannẽ, noctu diſceſ ſiſſe, nec unq̃ poſtea uiſum in Romana ſede. Alij, q̃d ueriſimilius eſt, a Le one conſecratū regẽ aiūt: quā ſententiā Gracianus probat. Sciebat Iohan nes. XII. propter ſe euocatū Ottonẽ a cardinalibus: quorꝝ alteri, re cōper ta, manū, alteri naſum abſtulerit. Venire ira plenū, & ideo nō putabat ex pectandū, ſed concito abierit. Veniente autẽ regẽ uocato concilio, acta Io hannis ſubieciſſe diſcuſſioni, & eum, re manifeſtata, indignū pōtificio de ieciſſe: inq; locū eius ſubſtitutū Leonẽ. VIII. uirū omniū iudicio proba tiſſimū: qui accœpta pontificali benedictione Imperatorem coronauerit. Vtcūq; fuerit: omniū bonorꝝ indicio dignus eo honore, ab omnibus tum Imperator Auguſtus conſalutatur. CA. X.

Mirum eſt cernere in literis eiuſdẽ Leonis papæ, quā gratitudinẽ re penderit Ottoni & ſucceſſoribus, cum redderet Imperio, quæ uel Conſtātinus donauit, aut Karolus ex Lōgobardis accœpta, de dit eccleſiæ, aut ante illū Iuſtinian⁹ cōfirmauerit, uel Arithpertus Lōgobar dorum rex tribuerit. Ponendū duximus ad fidẽ exemplū literarū papali um, q̃uis truncatarꝝ. LEO epiſcopus ſeruus ſeruorꝝ Dei. Ottoni ſpiri tuali in Chriſto filio noſtro, Imperatori Auguſto, & omnibus ſucceſſori bus eius Impatorib⁹, ac Italiæ regibus. Quæ dn̄s Karolus, rex Frācorꝝ, & Longobardorꝝ, & patricius Romanus, necnō Pipinus pater eius, de rega libus rebus huius regni Italiæ tribuerunt in ſancta Romana eccleſia beato Petro apoſtolo, ſiue per inſtrumēta fuerūt per Etheriū notariū, ſiue per ſa cramenta uel donationes, ſeu per alios modos obuenerūt a Iuſtiniano Im peratore, & Arithperto rege: hæc omnia largimur & diffinim⁹ uobis Ot toni Imperatori, & Alheidæ cōiugi tuæ regniq; conſorti, ueſtriſq; cōſorti bus huius regni Italiæ ſucceſſoribus in perpetuū, præſentibus ſacroſanctis Euangelijs, & patrocinijs pluribus ſanctorꝝ: uidelicet de cruce Dn̄i, & de caligis pedum ſuorꝝ, de ueſtimēto inconſutili, & ſuper corpus beati Petri. ET INFRA. Vt hæc omnia habeatis & poſſideatis in perpetuum, ad uſus curiæ militiarꝝ ueſtrarū, ad bellandū & expugnandū paganos, & cō tra rebelles Romano Imperio. Ideoq; per huius noſtri authoritatẽ Inſtru menti cōfirmamus & corroboramus in omnib⁹ progeniebus ueſtris a ge neratione in generationẽ in perpetuū: Nam ſi quiſq̃ hanc noſtrā authori tatem deſtruxerit, & huius uiolator repertus fuerit, ſiue cōtra hoc agens, ſciat ſe in iram beati Petri principis apoſtolorū, & noſtrā, noſtrorūq; præ deceſſorꝝ caſurū. Inſuper niſi a malo reſipuerit, ſubiaceat legi Iuliæ, reus re giæ maieſtatis, & reipublicæ: ut hi qui contra rempublicā, uel cōtra Impe ratoris maieſtatẽ aliquid moliti fuerint, animæ amiſſionẽ ſuſtineant, & bo na eorꝝ publicentꝰ. In his actis interfuere archiepiſcopi & epiſcopi de uici nis comitatibus: Archiepūs Calaritanus, epūs Ciconatus, Euſtachius Al banenſis epūs, Gratioſus Preneſtinus epiſcopus, Martinus Narnieſis, Be nedictus Tiburtinus, Beardus Caſtrenſis, Iohannes Peruſinus, Georgius

Ortenenſis,Georgius Tudertinus,Valentinus Merenēſis,Andreas Mométanenſis,Theodoſius Milecēſis,Sanianus Feranēſis,Albertus Lucerínus,Damianus Alanus epiſcopi. Georgius ad Vincula,Benedict⁹ ſanctæ Marię de Preſepi,Leo ſanctę Ieruſalem,Ianuarius ſanctę Cecilię,Andreas patriarchatus Lateranēſis,Iulianus item Lateranēſis presbyter,Fauſtinus ſancti Petri,cardinales,omnes presbyteri.Fauſtinus caput ſenatus,ex conſul,Probinus excōſul palatio Luciano,Romanus de forma Traiana,Paulus de Templo palatinus,Iohānes de uia Claudia,Leo de uia Salaria, Remigi⁹ de uia Aurelia,Stanph⁹de uia Mamertina,Romulus de uia Ardeatina,Gardus de uia Flaminia, Marcus de uia Portuenſi, Gorbus de uia Latina,Saninus de uia Appia,Mecian⁹ de uia Tiburtina,Gardus de macello Lydię,.His actis etiā interfuere de omnibus his regionibus: Regio Vicopatritij,regio Vialata,regio Caput tauri,regio Celiomōte,regio Riui argentarij,regio prima Auētini,regio Ad duos mōtes,regio urbis Rauennę,regio Octaua ſub capitolio,regio Ad gallinas albas,regio Lybantica,regio Horea,regio Sictim,regio.II.Mamertini,regio ſec⁹ portā Metroni.Ianuarius ex Neta Græcorū,Traianus de ponte Molbis, Iohannes cōſul de palatio Soſaritano,Amacius cōſul de palatio Vaticano,Iobianus de Monte aureo,Petroti⁹de Cirto,Gregorius de Cella noua.Scripta per manū Gregorij archinotarij noſtri.Datum in patriarchio Lateranēſi.III. Cal.Maij.Anno Sedis noſtrę.II.& dicti Ottonis.II.fœliciter. XI.

Duerſus ea antiquitatis teſtimonia conſurgent qui affirmabunt a premiſſas non eſſe papales,ſed adulterinas literas,quę ſtilum Romanę curię non preferūt:quaſi unus ab initio fuerit ſcribēdi pontificibus character,& non ſepe demutatus,donec ad eum qui nunc ſeruatē deueniret. Fateor & ipſe nonnulla eſſe in hac formula quę ineptias prȩferunt:Sed queſo te:Num meliora ſunt quę in corpore Decreti ſub nomine Conſtantini præferunt illā immēſam donationē Siluestro factā, in longa illa Palea,Conſtantinus.Quā donationē nulla eſt ſequuta traditio:Nam Imperatores proximorꝝ temporꝝ omnia illa poſſederūt,quę ibi ſancto Petro donata memorantē.Habet maiorē longe ueriſimilitudinē apud habentem temporꝝ rationē hęc Leonis reſtitutio Ottoni facta,q̄ illa Conſtātini donatio:nam Otto Imperator iam tunc depulſo Berengario & Alberto, tenuit omnia in poteſtate,quę ante fuiſſent ſolo nomine Romanę eccleſiæ nullis uſibus,nullis obſequijs obnoxia: facile potuit reddere quod nō tenebat:Iuri reſignauit rerū quas tueri non poterat. Eas quippe & iſte Otto,& filij,& nepos poſſederunt:quod ſequens narratio manifeſtabit.Habuiſſe hic pontifex cum Ottone ſimilia commercia putabitur illis, quę Pipinus Karoli pater cum ſui temporis pōtificibus: a quibus donatus Franciæ corona:nihil magnum fęcit,ſi capta a Longobardis eccleſię contribuit.Et Leo horum temporum pontifex,ab Ottone in pontificatu defenſus, grati animi indicia fęcit, reddens quæ ſolo nomine poſſideret:ut haberet Imperator,quod pontifex tueri non poterat.Sed hęc hactenus. Digreſſi reuertamur ad res Saxonicas proſequendas. CA. XII.

Ttone iam Imperatore cum exercitu Roma abeunte Spoletū, pa
o candę Italię gratia, Romani, pręſertim Iohānis cognati tumultu-
antes, de illo reducendo ęgerāt cum populo: perfęcerūtq; ut Leo
eijceret, & Iohānes reuocaret: qui an reuocat⁹ redierit, aut foris mortuus
ſit, incertū eſt: Hoc cōſtat, ſiue reductus, ſiue exulās, in adulterio cęſus, mo
ritur. Leo eięctus ad Ottonē confugit: Sequuti ab urbe legati orauerunt,
ut populi in hac re uolūtati cōdeſcendere dignaret: ut non Leonē, ſed Be-
nedictū. V. pontificē haberēt. Reſpondit Imperator conſtantiſſime: prius
ſe regnū & Imperiū q̃ Leonis iuſti pontificis defenſionē intermiſſurū. Ea
uocis conſtātia, & uultus acrimonia uiſus eſt dicere, ut legati irritā cernen
tes legationē, triſtes redirent in urbem. Romani ubi audiuere legationis
euentū, nihilominus in ſentētia perſtitere, ut conſecratū Benedictum pro
pontifice uenerarent. Imperator ubi comperit, agrū Romanū uaſtauit, ur
bes ſubditas cœpit & diripuit, ipſam Romam arcta cinxit obſidione, uſq;
ad caritatē annonę in ea. Scribit Sigebertus interuētu Leonis placatū Im
peratorē, ueniā dediſſe erratis, ſi reſipiſcerent: q̃uis Romani tam in Leonē
ante fuerint cōtumelioſi, ut ab illo ordinati, ſuū deſerere ordinem cogeren
tur: & chirographis datis teſtari: Pater meus nihil ſibi habuit, nihil mihi
dare potuit: Pretendentes, Imperatoris impreſſione creatū pōtificē, nullā
a Deo accœpiſſe poteſtatē: tanq̃ non ingreſſus per oſtium: Cum tñ Impe
rator legitimo epiſcopoꝝ uocato cōcilio, Iohannē ter uocatū nec compa-
rentē, per conciliū curauerit deſtitui, & Leonem, ſe nihil agēte, ſurrogari.
Placatus Imperator, accipit iuſiurandū a Romanis, nullo ſe unq̃ tempore
de pontificatu intromiſſuros. Non tam cito dorſum illis obuertit, iterum
Leo pellit, Benedictus ſurrogat. Iam cōmotior redit Imperator: Vrbē ſo-
lo minat ęquare, ni reſtituto in ſedem ſuā Leone, Benedictū dedant. Quid
facerent? Videbat quod cōminat poſſe implere: Faciūt imperata: Leonē
collocant, Benedictū dedunt. Scribit idem Sigebertus, Benedictū priuſq̃
dederet, a Leone eſſe exarmatū, & omnibus ſacris ordinibus exauthora-
tum, &, ut uerbo illius utar, exordinatū. Erat, ut diximus, in comitatu Im
peratoris Adaldagus Hamburgēſis archiepūs, Imperialis cancellari⁹, qui
iam annū quintū aberat ab eccleſia ſua: reuocat⁹ crebris ſuoꝝ literis & la-
chrymis, cum immiſcerent minas: Qua re inſtitutus ab Imperatore popo
ſcit miſſionē. Annuit Imperator, Benedictū illi cōmeudās, ut ſecū ductū,
perpetuo teneret in prouincia. Ita Adaldagus Benedictū quondā ſummū
pontificē perduxit Hamburgum: ibiq; paucis ſuperuiuens idem diebus,
dolore animi confęctus, diem ſuum obijt.

CA. XIII.

Ic teſtant conſona uoce Italicoꝝ, Galloꝝ, & noſtroꝝ annales, ita
s monſtrat inſcriptio ſepulchri. Erubeſcāt igit qui ex hoc die fabu
lant martyrio fuiſſe coronatū Benedictū Hamburgi cum cardi-
nalibus, ducibus, & comitibus: quam anilem delirationē pleni⁹ in noſtra
Metropoli confodimus. Libet uerba inſerere noſtroꝝ annaliū. Reuerſus
in patriā Adaldagus, duxit in comitatu ſuo Benedictū papam ordinatū,
ſed ab Ottone Imperatore depulſum, quem ille in Hamburgo mancipari

præcepit. Archiepiſcopus uero ipſum cum magno honore uſq; ad obitū eius detinuit: nam uir ſanctus literatuſq; fuiſſe dicit̄: qui & dign⁹ apoſtolicę ſedis uiderer̄ Romano populo: niſi ꝙ per tumultum eſt electus, eiecto eo, quē ordinari prę̄ceperat Imperator. Igit̄ in ſancta cōuerſatione uiuens, alioſq; ſancte uiuere docens, cum iam Romanis poſcentibus a Cęſare reſti tui debuiſſet, apud Hamburgum in pace quieuit. IIII. Nonas Iulij. Erat aūt ſupputatione annaliū, cōcordante Euſebij cōtinuatore, poſt nongenteſimū ſexageſimuſquartus. Et inde cōuincit̄ error in ſepulchri eius inſcri ptione, quę temporibus non reſpondet. Interea Imperator rebus in Italia pro tempore cōſtitutis, deſcendit in Germaniā, & pergit Pentecoſtes ſolennitatē Aquiſgrani: Eo cōuenerat omnis nobilitas de Imperatoris gene re: Soror eius Gerberga, regina Francię: Soror Hadnida, uxor Hugonis comitis Pariſiorꝝ, quorꝝ filius Hugo poſtea regnauit in Francia. Mira ſolennitas & rerū pompa, pro Imperatoria magnificētia, ad conuentū tam magnę lateq; nobilitatis. Ibi Bruno archiepiſcopus Coloniēſis, frater Ottonis legationē ſuſcipit in Franciā, ad cōponendos nepotes ex ſororibus. Compendij dum eſſet, in formula cōpoſitionis laborās, febre correptus, teſtamēto ordinato, cōceſſit e uita: Vir omni uirtutū genere laudatiſſim⁹: qui & religioſam & ſęcularē militiā pariter impleuit: non enim deerat eccleſiaſtico miniſterio: pariter a fratre conſtitut⁹ gubernator Lotharingię: quæ iam diu prouenit per Ottonē Romano Imperio. Wilhelmus quoq; Ottonis Imperatoris filius, archiepiſcopus Mogūtinus, per eadem quoq; tempora emigrauit.

CA. XIIII.

Emanſit Imperatori fixa de Magdeburgenſi ſede ſurrigenda ſententia: etſi temporaliter per Bernhardū Halberſtadenſem epūm intercluderet̄. Prouiderat iam Otto ut ad eam rem ſummi pontificis decretū haberet, etiam repugnante epiſcopo ualiturū: Sed iam Bernhardus in fata cōceſſit: ſucceſſorq; illius, pręſertim accedēte Romani pontificis ordinatione, non iam ſe oppoſuit Imperatori. Hildewardus is erat: qui cernens ſummi pontificis & Imperatoris in unam rem cōcurrere conſenſum: nec potuit, nec debuit, nec uoluit colluctari. Igit̄ de latiſſima ſua dioceſi permiſit nouæ Magdeburgenſi quantū ſat erat: cōſtitutis limitibus ad utrāq;, qui extāt hodie. Inde uero eccleſiā de Vallerſleue, quo illā pater eius fundauerat, tranſlatā, in Magdeburgo fęcit erigi: omnibus inde prouentibus qui prioris erant eccleſię, inde pariter tranſlatis in nouā, & adauctis de Imꝑatoris munificētia. Tum uero migrare iuſſi fratres, inuiti abierunt: inq; montē uicinū urbi conceſſerūt: Ibi Imperatoris ope monaſteriū quod floret hodie, erexerunt: diu tn̄ eius rei triſtē repetētes memoriā. Per multos annos in uigilia beati Laurentij, qua emigrarūt, nudis pedibus eccleſiā ſuam, uotis cōſtricti, repetiuere. Imperator aūt nouā eccleſiā metropolitico ſplendore in honorē ſancti Mauricij iuſſit dedicari: ꝙ eius ſancti parrocinio uteret̄ in prę̄lijs. Sunt tn̄ qui ſcribāt, inter crebra quę geſſit bella aliquando nolente ipſo ſubuerſam eccleſiā aut monaſteriū diui Mauricij honore ſacratū, hanc tutelari ſuo ſancto fęciſſe cōpenſationē. Trāſferri

iuſſit ſanctũ Adalbertũ de monaſterio ſancti Maximini in Treueri ad archiepiſcopatũ quẽ ille ibi geſſit ad annos pene quatuordecim: Subiecitq; illi epiſcopatus ſex ſuffraganeos, Merſburgẽſem, Miſnenſem, Citzenſem, in Salę fluminis ripa, Brandẽburgẽſem, Hauelbergenſem, & Porenẽſem: qui an ſit in Lubucẽſem tranſlatus, non enũcio: Hoc compertũ teneo, Lubucenſem ex Polonia in ditionem Brandenburgẽſem ex legitimis cauſis eſſe tranſlatũ. De Porena nihil uſq; hodie compertũ habui. Per quæ etiã tempora Wichmãnus quidam ex aulicis, cum haberet nonnihil unde ſibi male ab Imperatore timeret, profugit in Wandaliam: gentem inquietam incitans, ut in Saxoniã faceret excurſiones. Iam Parthenopolim, ſiue Virginopolim malis, aut Magdeburgũ urbem Otto Imperator inſigniuerat quę Wãdalis caput eſſet: Iam eccleſiã erexit in honorẽ diui Mauricij: cuius monaſteriũ in expeditione, q̃d diximus, euerſum eſt. Epiſcopũ Adalbertũ inibi fecit conſecrari, ut populũ erudiret Wandalorũ, & in fide Chriſti pariter & Imperatoris cõſeruaret. Sed preualuit peſſima machinatio Wichmanni. Egreſſos ad pugnã Wãdalos Imperator excepit, & fortiter repulit uerſos in fugã, cum multi corruiſſent. Nec longe poſt Wichmãnus ille deſertor cum inter Wandalos ageret, cœpit tedere populũ incentoris. Inuentus eſt qui perfugam auferret de medio in gratiã Imperatoris: & paruerunt in reliquũ dictis imperatiſq;. CA. XV.

Extitit cauſa qua iterũ Imperator in Italiã uocaretur: nam Leone VIII. ſubuerſo, Romani ſtatim poſt Imperatoris abſceſſum, artibus ſolitis quos oderũt de medio tollunt: Iohannẽ. XIII. pontificem ſimili odio inſectanť: Captũ enim a tyranno quẽ ad hoc inuitauerãt, perduci ſinũt in Campaniã. Id cũ reſciſſet Imperator, non literis, non nuncijs agẽdum ratus, ſeipſum accinxit cũ exiret cum exercitu. Hermannũ antea præfectũ inferioris Saxoniæ partiũ conſtitutũ, cum illũ probe omnia adminiſtraſſe cõprobaret, ducali inſignitũ honore prouexit, ut ſedeat cũ principibus. Hic eſt ille ducatus quẽ uſq; hodie adminiſtrant duces Saxonię, ad Albim habitantes dexteriorẽ: Qui etſi ab olim latioribus terminis tenderetť, ab Henrico duce cognomẽto Leone ad eas anguſtias eſt perductus: quod ſuo tempore cõmemorabimus. Nouũ autẽ principẽ nouis armis inſigniuit: laſurij coloris Leonẽ in albo donãs, interiectis maculis per campũ: quę nunc arma Luneburgẽſis ſunt ducatus: Vnde cõiectura eſt, eam quoq; ditionẽ tum extitiſſe in Hermanni principatu: Nam arma quę nunc pręferunť Saxonię, aliã, quod dicemus infra, præferũt originẽ. Tum uero Imperator aſſumpto ſecũ Ottone filio, quẽ ſuperiori tempore regem Aquiſgrani Germaniæ iuſſit coronari, ad Italiã peruenit, Romãq; petijt. Effuſi urbe Romani, Imperatorẽ quanto poterãt honore inuexerãt. Blandiores erant in obſequio, q̃s maior in pontificẽ culpa cõſtrinxit. Diſſimulanter omnia Imperator initio habuit, donec in ſtationes ſuas milites collocarenť. Vbi omnia ex ſententia conſtitere, iubet acciri populũ: uentilari quęſtionẽ de male habito põtifice. Culpati cõſules cum præfecto: inſimul & decarchones, qui ex populo allecti decem numero, ſenatum gerunt.

Relegati in Germaniā conſules. A trabe appenſi decarchones: ipſe præfe-ctus ludibrio habitus per urbem: cum flagris cęderet, miſſus eſt poſt conſules in Germaniā exulaturus. Saraceni tum in Calabria & Salētinis erāt, ſoti a Grecis, ut Imperatorē Ottonē deterrerent, & Italiā pro ſuo tenerent principatu. Ottonē tum uarijs in locis, multiſcꝫ pręlijs conflixiſſe, etiā Italici ſcriptores teſtanť: ſed non unā omnes aſſerunt cauſam. Alij non aduerſus Saracenos duxiſſe Ottonē cōtendūt: Sed in Gręcos Italię incolas, qui deſponſatā Ottonis filio Nicephori Cōſtātinopolitani Imperatoris filiā tradi a patre prohibebant: Vtcūcꝫ fuerit: pręlio illis ex quacūcꝫ cauſa Imperator congreſſus, eos fudit, ac pene omni Calabria Apuliacꝫ expulit. Quin inſuper Cōſtātinopolitanus populus amiſſarū de Italia prouinciarum iacturā in Nicephorū referens, qui ſponſam filiā marito tradere noluerit, arreptis armis illū interfecit, ac Iohāni filio Impiū demandauit. Certum eſt autē omniū teſtimonio Ottonē. II. primi filiū Theophaniā Iohannis Imperatoris Cōſtātinopolitani germanā accepiſſe coniugē: quā Iohannes. XIII. Romanus pōtifex ſimul cum marito in Lateranenſi patriarchio coronauit: nam Otto pater, filium Ottonē, re in Saracenos Grecoſcꝫ bene geſta reuerſum, conſortem aſciuit Imperij: uoluitcꝫ Imperatorē a Romano populo, ex priſca conſuetudine acclamari: Quē tum pontifex inunctum, Imperiali diademate inſigniuit: Eacꝫ in Ottonis. II. coronati celebritate, Iohannes pontifex Capuanam eccleſiam ad Pandulphi principis merita, metropolitanam conſtituit. Inde in Germaniam Imperatores mouerunt per Gallias

CA. XVI.

Ermannus interim Germanię nouus dux cum eas teneret partes
h cōmendatas quę Wandalis obiacēt & Albi flumini, pene omnia poſſedit quę nunc tenet dux Luneburgēſis, & dux inferioris Saxonię. Extruxit aūt arcē in montē, appellauitcꝫ Luneburg: Non, ut fabulantur imperiti, ab idolo Lunę, quod ibi ſacrauerit Iulius Cęſar, aut neſcio quis alius: *hoc enim fabuloſum ſupra cōuicimus*: Sed a uicino loco Lune ad riuū *Elmenow*: ubi nunc degūt ſanctimoniales ab aliquot ſęculis. Sic enim accipiūt arces uocabulum, uel a loco fundationis ſuæ, uel ex propinquis qui nominatior eſt. Hunc ego nouū ducem Saxoniā quocꝫ Tranſalbianā tenuiſſe crediderim: ꝙ limitaneus eſſet ad uicinas Danorꝫ Wandalorūcꝫ nationes arcēdas ab incurſionibus, quas Normanni Dani crebras ſęcerant ſuperiori ætate, cum a Ludouicis, Karolis, Arnulpho, Reginberto, alijſcꝫ, quos ſupra cōmemorauimus, proceribus retropellerenť: Nunc uero poſtꝗ permiſit rex Otto Danorꝫ regi Sleſwicū, in quo pater ei⁹ marchionē creauerat, opus erat præſide ac duce, qui limites regnorū ſeruaret. Terrā uero Brunſwickcēſem, quæ poſtea in ducatū erigiť, & rurſus Gotingenſem, & quę Trāſſyluana diciť, cum terra Wittenbergēſi, quæ nunc ſuperior diciť Saxonia, & omnē Miſnam Turingiācꝫ tum Saxonici iuris pro ſe ac poſteris, ſeruauere Imperatores: Alioqui ſtultū fuerit ditare extraneū, & ſuos exhęredes facere. In hac arce noua nouus dux ut religioni inſeruiret, gratus Deo qui illū prouexerit, ut ſuſceptus de puluere priua-

tæ familię, ſederet cum principibus, monaſteriũ inſtruxit ad arcē, in honorem ſancti Michaelis archangeli, ſub regula diui Benedicti: trāſferens abbatē primũ Ludericũ de cœnobio. S. Pantaleonis ex Colonia. XVII.

Rat poſt natũ Chriſtũ annus. DCCCCLXXIIII. cum Imperator Otto Paſchæ ſolēnitatem in urbe Quedelenborg cum filio, principũ magno cōuentu peregit: & multa conſtituēs in prouincias, reſpexit in primis Magdeburgenſem urbē & eccleſiā: quia illā requiei ſuę prouidit. Inſignē uirum Adalbertũ primũ illi fecit ordinari, ut diximus, archiepiſcopũ: illicq́ ſubiecit omnes epiſcopatus per Wandaliā, quā tunc dixere Sclauoniā: Erat tñ epiſcopatus in parte Trāſalbina Wandalię in loco Aldenborg, Hamburgēſi ſubiectus: is autē poſtea trāſlatus eſt, ut in Wandalia diximus, Lubicā. Maritima autē reliqua Wādalię necdũ ad fidem Chriſti peruenerāt: in quibus Zwerinenſis, Ratzeburgēſis, Caminenſis diœceſes terminos ſuos habēt longe poſt limitatos. Tertia aũt feria, quā uocant diem Martis, ante Pentecoſten eius anni, uenit Imperator ad locũ qui dicit̃ Mimlewa: Proxima nocte tranſacta, hora conſtituta lætus ad mēſam cōſedit: Veniēte tēpore, ueſpertinis laudibus interfuit: ſed peracto Euangelico eius officij cantu, cœpit ęſtuare, ac ſpiritu fatigari: Quod cum intellexiſſent principes circũſtantes, impoſuerũt eum cubili: inclinantem autē caput quaſi iam defeciſſet, refocillarũt: expetitiſq́ ſacramētis eccleſię, & cum ſumma ueneratione perceptis, ſine gemitu cum magna tranquillitate ſpiritum Dño reddidit, Nonis Maij, quarta feria ante Pentecoſten. Inde tranſportat̃ in cubiculũ: & cum iam ſero eſſet, tranſitus eius populo enunciat̃: Cuius corpus magnis lugētiũ exequijs a filio rege trāſlatũ eſt in ciuitatē, quam ipſe extruxit, Magdeburgũ: ibiq́ honorifice tumulat̃. Extat hodie ſepulchrũ eius in crypta. Aiunt, qui ætate noſtra uiderāt, corpus eius poſt annos ſupra quingentos ita balſamo ſtare firmatũ, ut uelut in ſella conſideat illæſum: Cuiꝰ tumulus ut magnifice renouet̃, expoſcūt egregia illius principis in Saxoniā, primũ patriā, deinde in omnē Germaniam, demũ in omne Imperiũ & uniuerſam eccleſiā catholicā, merita: Romanum enim Imperium ab illo magnifice propagatum, exquiſitum honorem, & perēne memoriale ſuo iure depoſcit, ut eius in terris memoria permaneat diuturna: &, ſi fieri poſſit, ſempiterna: quem ad meliora regna rex tranſtulit immortalis. CA. XVIII.

Tto. II. patri filius ſuccedit in regno & Imperio: immo iam uiuēti, & regnāti, & imperāti, ut uoluit, acceſſit, decedenti aũt patri ſolus ſuccedit: nam frater Ludolphus natu maior, iamdudum conceſſit in fata. Hēricus autē Bauarorꝶ dux, frater patruelis huius Imperatoris, nonnihil rebellionis oſtēdit Imperatori: & uſq́ ad arma diſſenſio proceſſit: ſed edomitus malis, ceſſit Ottoni, ac in ius eius nihil repugnans conceſſit. Inde Imperator cōuertit arma in Wandalos, qui Ottoni. I. uita functo cornua erexerunt: ut fieri ſolet ſemper motus initio nouorũ ubiq́ regnorũ: Sed didicerũt malo ſuo non temnere diuos: Superueniēs enim rebellibus, motus eorꝶ cōpreſſit; coegitq́ dicto parere. Hæc fuere initia no-

ui in Germania regis. Deinde ſup Lotharingię regno (quod Gallici ſcriprores uocant Auſtraſiã, ex Germania mendicato uocabulo, ꝙ in orientē uergit a Gallijs: ducat⁹ quoq; Metenſis nõnunq̄ inſcribit: ſed iam pręualuit conſuetudo, & obtinuit, ut Lotharingia appellet̃) Imperatori cum rege Francię Lothario fuit cõtentio. Erat Lotharius Gerbergę fili⁹: ea fuit germana Ottonis. I. Igit̃ cõſobrini Otto Impator & Lothari⁹ rex Francię, de Lotharingia arma ſumpſerũt. Prior Lotharius, cum Otto needum quicq̄ moliret̃, pacato agmine uenit Aquiſgranũ: cum Impator nihil hoſtile proſpiciens, ibi cum cõiuge moraret̃: Capit̃ de repente urbs tota. Imperator cum familia uix elabit̃: Ad prędã ſparguntur milites Franci: aceruatiſq; omnibus, quę uel de apparatu Imperatoris, aut uniuerſa urbe poſſent corradere, exaturati, redeunt in Franciam: quem non longo interpoſito tempore Imperator Otto cum magnis copijs inſequit̃: Caſtra e cõſpectu Luteſię Pariſiorũ ponit: Fit eruptio a ciuibus: cõſerunt manus, cadunt utrinq; nõnulli: inter alios nepos Imperatoris. Suburbia ciuitatis exaſperatus Otto incendit. Nec morat̃ Lotharius, cũ Hugone Magno, & Henrico duce Burgundię hoſtē aduſq; Iſaram fluuiũ inſequi: ubi atrociſſima inſtituta pugna, tam multis utrinq; occiſorũ cadauerib⁹ riuus oppletur: ut a cõſueto fluxu Iſara impedit⁹, in agros ſeſe effunderet. Hoc tam cruentũ bellum, inter ſanguine cõiunctiſſimos, mirũ quomodo tam acerbũ contigerit. Erant enim Lothari⁹ & Hugo ex geminis Ottonis. I. ſororib⁹ nati, hui⁹ ſecũdi conſobrini. Sed quid nõ cogit habēdi amor: qui chariſſimos inuicē ſępe fratres cõmiſit. Pacatis demũ regibus, Auſtraſiã, cui⁹ cauſa bellum gerebat̃, Ottoni Lothari⁹, reclamantib⁹ multis regni proceribus de Francia permiſit: repugnãte etiã Hugone Abbate, qui inde accepta occaſione, regnũ quęſiuit & occupauit. Nam Lotharius nõ inde diu cõceſſit in fata. Appellatus eſt autē Hugo per contumeliã cognomento Abbas ꝙ ſe rebus monaſteriorũ, quas plures illis eſſe q̄ opus uideri dixit, implicuit, ſeipſum Abbatē appellans.

CA. XIX.

Vſtulit aũt Otto ex cõiuge filiũ Ottonē, & tres filias: qnarũ una
s in Gandershem, altera in Quedelenborg pręſidatũ accępere: ma
lentes in uirginea puritate ſeruire Deo, q̄ tyrãnidi ſeruire marito
rum. Frequentes aũt ſententię ſuę, & quas imitarent̃ ſui generis authores, plurimas, & quę illarũ ſequutę ſunt exemplũ, habuere crebriores. Tertia, cum eſſet inter ſacras uirgines in Ratiſpona, incertũ habēs quid ſequeret̃, rapta eſt ab Vdalrico Bohœmię duce, qui illã coniugē depoſcebat. Pater exempli perniciē deteſtatus, ſimul iniuriã reputans atrociſſimã: ꝙ auderet uir barbarus in Imperatorē Romanũ hoc, q̄d priuati in priuatũ ſine ſummo ſcelere non cõmitterent, armauit ingentes copias, & ſequutus raptorē in prouinciã eius, igne & ferro cuncta uaſtabat, fœdabatq;. Occurrerunt Bohœmi uim prohibituri: Cędunt̃ miſere: Ipſe Vdalric⁹ ad interiora prouincię perueniēs, raptã orabat, ut ſe interponeret, patrē exorans: ut generũ non degenerē dignaret̃ agnoſcere: non indecorē futurũ regno, modo primę piacula culpę remittat. Puella ad patrē progreſſa exorabat, iram pone

ret: ſe,qñ ita uiſum ſuperis, Vdalrico permitteret uxorem. Venit ſub aſpe-ctum dux ipſe,& genibus prouolutus,ueniãq; precatus,impetrauit. Hoc tempore idem Otto reliquias diui Stephani ex Italia ,pductas, in eccleſiã Halberſtadenſem ad honorẽ beati martyris ibi patroni,decẽter iuſſit collocari. Interea orit̃ grauis inter fratrueles ſimultas,Ottonẽ Imperatorẽ,& Henricũ ducem Bauarię. Imperator,ſubmiſſis qui rem per inſidias ageret capi iuſſit Hẽricũ,& aliq̃diu captũ tenuit. Wãdali quoq; ne quid deeſſet turbationis,quos pater Otto imperata facere coẽgit per ſua tẽpora,nunc rebellarunt: in quos Cæſar armauit Saxones ſuos,& ad internecionẽ obuios cecidit. Ingens multitudo,pſtrata memorat̃, triginta milliaſeptingenti. Qua uictoria exhilarat⁹ Imperator,ueniã dabat fratrueli, laxans uincula eius: ut in reliquũ tempus illum haberet obſequentiorẽ. Ferunt nõnulli,quod apud me fidẽ tenuem habet,hunc Ottonẽ tributo adegiſſe Lumbardos: ut quotannis perſoluerent Imperatori tributi nomine libras auri ducentas. Id aurũ fertur collegiſſe Wilhelmus archiepũs Moguntin⁹ Imperatoris huius germanus frater,annis tribus cõtinuatis. Inde conflatam crucẽ aureã,qua cõdecorauerit uſq; hodie eccleſiã Padeburneñ. Primũ: quis credat auri talẽta pontifici permiſſa: deinde in crucẽ cõflata: Demũ, quod eſt omniũ alieniſſimũ, in longinquam eccleſiã,& ſua minorẽ eſſe ea dona collata quis feret?

CA. XX.

Interea Imperatores Cõſtãtinopolitani,nullo affinitatis ad Ottonem habito reſpectu: cum intelligerent Ottonẽ grauiſſimo in Francia bello implicari,unde ſe non facile explicaret: cõſtituerũt prouincias,quas de Italia Nicephorianis temporib⁹ amiſerũt recuperare. Otto uero,poſteaq̃ Lotharingiã receptã, iniuriaſq; apud Aquiſgranũ acceptas ultus eſſet,paceq; cum Lothario rege firmauiſſet,ueniens in Italiam,& uxorẽ ſecum ducẽs Theophaniã,Taureſienſes attigit,qñ de leuirorum ſuoꝝ impetu certior eſt factus. Tradunt nõnulli ſcriptores Ottonem priuſq̃ in Gręcos duceret,copĳs Hadriatico traductis,Sclauoniã ac Dalmatiam inuaſiſſe,magnaq; in illis regionibus Grecoꝝ pręſidio deſtitutis, rerum pręda,& mortaliũ cęde cõmiſſa,Romã ſe contuliſſe: Eo cum perueniſſet,repentino tumultuarioq; delectu per omnes Italiæ regiones,ingentes copias coactas,ad diem cõuenire iuſſit: & cum Germanoꝝ,Gallorum,Lumbardorũ,& aliorum Italię populorũ, immenſo exercitu Roma profectus,prima ad Beneuentũ cępit ſtatiua: Quo cum Romanoꝝ copię perueniſſent, datas quoq; a Beneuentanis,Capuanis,Neapolitanis,& Salernitanis turmas,in ordinẽ pręmitti curauit regionũ gnaros facto poſtea agmine profectus,non prius quadrato exercitu cœpit incedere,q̃ Apuliam eſt ingreſſus. Apud Baſentellũ exercit⁹ hoſtiles ſunt obuiam facti. Ibi inſtituta pugna,Greci Impatores,Saracenos multos habuere cõductos: & cum pugna ſereretur, primi Romani,& deinde Beneuentani,ſigna deſeruere,nulla ui hoſtiles uultus ferre potentes. O uiuidã illam quondã priſcorum Romanorũ uirtutem: O nomen ſpecioſum in umbra: Horum fuga conſpecta, cæterorum frægit animos. Saraceni,Græciq; grauiores

inde incubuerunt, donec fuſę diſſipatęꝗ ſunt omnes Imperatoris Ottonis copię. Quo in prelio occiſis pene ad internecionē legionibus, & Roman⁹ Imperator, & omnis Italia neruos omnes ita amiſit, ut facile Grecis & barbaris fuerit, ſi uictoria uti ſciuiſſent, Roma omniꝗ Italia potiri. Hęc eſt illa colluuio molliſſimaꝝ gentiū. Q, ſi longe paucioribus ex Germania copijs fret⁹ fuiſſet Imꝑator, nō hoc Imperij detrimentū cum dedecore incurriſſet: indubitatā uictoriā, ut ſemper alias maiores ſui, ipſeꝗ reportaſſet. Emolliuit iam Italos clemētia cœli, poſtq̄ ille ab alto prominens fauor numinū ſubtractus abceſſit. Otto Imperator fugiens, cum repente ad littus ſcaphę ſe cōmiſiſſet, a piratis quis eſſet ignorātibus intercœpt⁹ eſt, inꝗ Siciliā perductus: ſed ibi agnitus, ſeſe Siculis, ingēti promiſſa pecunia, liberari, Romāꝗ perduci optauit, obtinuitꝗ: & de piratis ſumptū eſt a Siculis ſuppliciū. Cum Romā perueniſſet Otto, perquirēdis contrahēdiſꝗ fracti exercitus ſui reliquijs diligenter operā impendit: Et quia copiaꝝ pręſidio deſtitutus, in deſertores ſignoꝝ Romanos animaduertere non audebat, iram in Beneuentanos exercuit: etenim integris, qui turpi fuga prolapſi in urbē redierant, cæteros addens Romanos qui arma ferre potuerūt, tanq̄ hoſti aliquo in loco ſe oppoſiturus, ſimul cum reducibus ex cōflictu eduxit: & Beneuētanos adortus imparatos & nihil tale timētes, urbē cœpit, ſpoliauit, incēdit: perꝗ eam occaſionē aſportatas diui Bartholomęi reliquias Romam in inſula Iouis primo dicta, & poſtea Licaonia locatas ferunt. Ottonē Beneuento deleta, in urbē Romā reuerſum, nihil pręterea rerum nōnulli tradūt ꝑgiſſe: Inꝗ decimū uſꝗ ānū poſt patrē tenuit Imperium: & morbo ex labore contracto, accedente graui ignominia, quā etiā Imperatrix fertur auxiſſe, cum uicto illuderet, diem ſuum obijt Romę: honorato conditus ſepulchro apud ſanctum Petrum: Anno poſt natū Chriſtum nongenteſimooctogeſimoquarto.

CA. XXI.

s Vnt authores qui hunc Ottonē cum in Italia eſſet, Saraceniꝗ in mari digraſſarētur, populātes omnē Chriſtianā ditionē, armaſſe non cōtemnendā claſſem, & obuiū hoſtibus profectū, man⁹ conſeruiſſe cum illis: tantūꝗ ſanguinis eſſe fuſum, ut decoloratū inde magna parte mare cernerēt: ſed ipſum cum toxico uenenatoꝗ telo ꝑcuſſum, ſemper uuln⁹ ad mortē uſꝗ habuiſſe: nec enim multo poſt tēpore in fata conceſſiſſe. Fine autem Ottonis. II. ex more celebrato, Germani proceres, qui tum Romę frequentes aderāt, de ſucceſſoris electione agere cœperūt: Variantibuſꝗ inter eos ſentētijs, alij Henricū Bauarię ducē, itidem de ſanguine Saxonū, fratre Ottonis Henrico natū: cuius etiā filius inſequut⁹ eſt Ottonem. III. Imperio præficere uoluerunt: ꝙ tempora maligna uirū depoſcerent: inſolentia Saracenoꝝ, & ſuperbia Gręcoꝝ uehemēter de nouiſſima uictoria in Ottonē adaucta. Alij uero non diſcedendū putauerunt ab recta Ottonū linea: merito, ac recordatione. I. Ottonis Imperatoris optimi. Non defuerūt Romani ciues, qui reſumēdū a Romanis Imperiū, nec diutius exteris regibus permittendū cenſuerunt: Si non habeat urbs Roma qui ſine inuidia poſſideat, petendū aliquem ex Italię principibus. Inter

huius autē ſententiæ authores uehemētiſſimus incūbebat Creſcētius Numentanus. Cum uero ea primū ſecretis in conuētibus ſunt dici cœpta, deinde per uicos & compita palam ſunt elata, perterriti proceres Germani, in Ottonem. III. ſecundi filium conſenſerunt. CA. XXII.

O Tto. III. ſecūdi filius, primi nepos, procerū, qui tum Romæ erāt, conſenſu Imperator creat̄. Henricus Bauariȩ dux intellecta Imperatoris morte, puerū Ottonē in Germania agentē, qualicūq; occaſione in ſuā accœpit poteſtatē, quo paratior illi uia maneret ad Imperiū perueniendi: Sed principes de manu illius puerū extraxere. Interea Lotharius rex Francorꝫ etſi ante Lotharingiā abnuiſſet, eamq; perpetuo Ottoni & ſucceſſorib⁹ permiſiſſet, audita tñ Ottonis. II. morte, ad eam recuperandā contēdit: quo fratri Karolo dignū ſe principatū conferret: Virdunum cœpit, & eius urbis comitē in ſuā redegit poteſtatem. ultra etiā proceſſurus: Cum tñ uideret totius Imperij uires ſibi intentari, facile reddidit quȩ cœpit. De regno autē Francorꝫ per ea tempora magna contētio fuit, cum Karol⁹ Lotharij defuncti frater illud peteret, & Hugo Pariſiorꝫ comes cognomēto Magnus, & item Abbas illud ſibi uēdicaret. Erāt ambo ut dixim⁹, ſororib⁹ Ottonis. I. ꝓgeniti: Sed tum Hugoni regnū ceſſit: & poſt illū filio eius Roberto: ſic primū egrediēs lineā Karoli Magni, in qua ſupra ducentos annos permāſit. Otto autē puer cum proceribus, reb⁹ Germaniȩ cōponendis annis undecim intenderat: ut interim robuſtiore ętate accedēte, par magnis in Italia rebus gerēdis poſſet uideri. Quo tempore Creſcentius Numentanus conſulē ſe titulo prȩferēs, urbis dominiū in ſuā traducere curauit poteſtatē: Qui obſequentē ſibi minus q̄ uoluiſſet pontificem Iohannē. XV. in eam dignitatis ſalutiſq; deſperationem adduxit, ut urbe ſecedēs, in Hetruriā ſe reciperet. Eo pōtifex cum ueniſſet, animis per uitȩ ſecuritatē reſumptis, Ottonē. III. Imperatorē per nūcios literaſq; orare cœperat, ut Sedi apoſtolicȩ, & oppreſſȩ urbi Romȩ opem debitā afferret. Id uero cum reſciſſet Creſcētius, pontificis agnatos conſanguineoſq;, & quoſq; amicos mittens oratores, apud illū peruicit ut Romā rediret: impleuitq; factas pollicitationes pontifici Creſcētius: q; illi Romȩ appropinquanti, cum ſenatu magiſtratibuſq; & honoratis quibuſq; obuius in faciē cernuus pedes oſculat⁹ eſt: Introductū poſitūq; in ſedē ſemp ueneratione debita eſt proſequut⁹. Eius Iohānis anno pontificat⁹ nono, Ottonē. III. in Italiā primum ueniſſe, & a Creſcentio Numentano cȩteriſq; Romanis ſumma cum obedientia admiſſum in urbem fuiſſe, tradunt Italici ſcriptores: eratq; is regni ipſius Vndecimus. CA. XXIII.

Q Vo tempore in inferiori Saxonia Hermannus dux ab Ottone. I. ad Albim cōſtitutus, diem ſnū obijt, annis & uirtutibus plenus: qui nobilitatē primus in ſuā intulit familiā, relicto filio Bennone uirtutum ſuarꝫ imitatore, & ditionis promeritȩ iuſto ſucceſſore: qui accœpta uxore principis, ut ferūt, Stetinēſis filia, bono patre non degener fili⁹, dignus habebat̄. Mirū uero cum per id tempus omnis illa Wandalorum prouincia idolis ſeruierit, Chriſtianū principē ex gentilitate iniſſe connu-

bium. Potuit hoc ſuggerere pietas, ut ad Chriſtianiſmū flecteret affinem
ſuū: Potuit etiā tum ad tēpus Chriſti iugū gens illa ab Ottone perdomi-
ta, pferre, quod poſtea reięcerit. Verū ex illa qualicūq; cōiuge ſuſtulit fili-
os Brunonē, Bernhardū, Thietmarū: Bruno in teneris deceſſit: Bernhar-
dus ducatū poſt patrē adminiſtrauit, Thietmarus comitatū: Illū arbitror
Tranſalbinū quē uocant Stormarię: cui cōtermina eſt Holſatia cū Thiet-
marſis. Quę tres ditiones ſine cōtrouerſia ab omni retro memoria ſemper
Saxonibus paruerūt: Nam cum Wedekindo duce cōcurrerat in ea diti-
one, ut diximus, Albion: & poſt illū Karolus Magnus præfęcit quēdam
Ottonē: poſt quē non aliū legimus pręſidē, præter hunc Thietmarū comi
tem, Bernhardi ducis fratrem. Adaldagus quoq; Hamburgēſis pontifex
ad hęc uſq; tēpora peruenit: uir grandęuus, & qui per annos quinquagin
ta trium Ottonū Imperatorū curias ſequeret, cancellariā adminiſtraret, &
multa, quę extant, Imperatorū nominibus Decreta & Cōſtitutiones con-
cœperit. Florebāt res plurimū Saxonię: nam Imperatores late dn̄antes, &
frequētius in Italia diuerſati, nullis eam impenſis grauioribus onerabant.
Sedit tn̄ aliquādiu Otto. III. priuſq̄ in Italiā aſcenderet, in Wildeshuſen:
ibiq; Pręcepta fęcit, Cōſtituta edidit: ut intelligerēt qui in extremo eſſent
Imperij limite, ſe quoq; Imperatoribus ſuis curę eſſe. Tribuit hoc memo-
riæ primorū in Chriſtianiſmo principū Saxoniæ memoriæ: qui, ut ſupra
oſtēdim⁹, ibi uixerāt & mortui ſunt: Effęcit quoq; hoc grādęui ſenis dn̄i
Adaldagi archiepiſcopi inſtantia, ut uiſendū aliqn̄ ſubditis pręberet Im-
peratorē: quo magis eos in fide & obediētia cōtineret. XXIIII.

Vamprimū uero Imperator Otto Italiā pertrāſiēs Romā attigit,
q duces Capuanos Beneuētanoſq; Romanis obluctātes, armis co-
ęgit imperata facere. Sed tum Iohānes, qui Ottonem uocauerat,
uiuendi finē fęcit: Nec ulla accidit, ſicut fieri ſemper fere aſſolet, cleri popu
liq; diſſenſio in deligendo pontifice: ꝙ Otto Imperator Gregoriū. V. ſibi
ex Saxonū gente propinquū, iuſſit, obtinuitq; pontificē declarari: a quo
breui poſt Imperij benedictionē diademaq; accœpit: Eiuſq; facti celebri-
tate finita, Otto Imperator archangeli Michaelis ædem quę eſt in Garga
no monte, uotis ſe exolutur⁹ quę pridē emiſerat inuiſit: Inde Romā reuer-
ſus, breui ſe contulit in Germaniā. Tulerāt iniquo animo Romani, pontifi
ςis per metū factā creationē: nec id diſſimulare poterat ferox, ſed ad bella
mollis, populus. Quare uix dum Italia exceſſerat Otto, per Gallias in Ger
maniā acceſſurus, cum pontifex Gregorius minis & maledictis exterrit⁹,
ac magis (ut putant Italici) q̄ debuit animo cōſternatus, urbe clam exceſ-
ſit: Et cū Iohānis prędeceſſoris ſui exēplo aliq̄diu in Hetruria conſediſſet,
nec illū populus Romanus ſupplex reuocaret, Ottonē. III. adijt in Germa-
nia ſedentē. Intellexerūt uero tunc Romani, ꝙ ea cōcitus indignitate Im-
perator Romā furens rediret: quāobrē rei ſuæ uiribus multomin⁹ q̄ opor
tuerit perpenſis, temerariū cœpere conſiliū: Etenim Creſcentiū curantē, &
ut alij uolunt, recuſantē, incōditis clamoribus conſulē creauerūt: permiſſa
illi poteſtate; ut, ne quid res Romana pateretur detrimēti, prouideret. Iſq;

Iohannē quendā Græcum,epiſcopū Placentinū,literis ornatiſſimū,&,ut alij ſcribunt,pecunijs affluentē,Romanū pontificē declarauit: Eſtq; hic Iohannes,quē alij nō legitime electū,ſupprimūt: Alij.XVI.aut.XVII.inſcribunt. Creſcētius inde futuris proſpiciēs,quæ timerent ab Imperatore, periculis,muros urbis portaſq; inſtaurauit: & moli Hadriani,caſtella ſancti Angeli appellato,tot tantaſq; addidit munitiones,ut poſtea ſemper,& uſq; ad hęc tempora arx Creſcētij, & crebrius q̄ ſancti Angeli appellaret. Venit interim Otto Imperator, & magnis fretus quas adduxerat copijs, urbē pene in circuitn obſedit. Tum uero populus furoris, quē creādo conſuli oſtenderat,oblitus,pacem miſericordiāq; Imperatoris ſupplex orauit: Et cū impetraſſet, patētibus etiā Creſcentij iuſſu portis,Germani admiſſi ſunt. Tunc & Iohānes pontifex pręſidij ſimul & cōſilij inops,cū Creſcentio ſe in munitiſſimā ſancti Angeli arcē abdiderunt: de qua aliquandiu ab oppugnationibus paruo negocio ſunt tutati. Cunq; obſidionē oppugnationēq; lōgo duraturā tēpore non magis Germani q̄ æmuli ſimul & perfidi ciues oſtenderēt, dolo uictus fert Creſcentius, quē nulla uis ſuperatura uidebat: Spe enim ſalutis data,ambo ut ad Imperatorem irent, exeūtes medio itinere intercipiunt: & Creſcētius quidē captus, Iohānes oculis eſt orbatus. Creſcentius iumēto auerſus imponit,& urbe circumuehitur: poſtea eum ludibrio ciues exaturati,confodiunt. CA. XXV.

Gregorius ad undecimū quo abfuerat menſem reſtitutus,acerrimam de accœpta a Romanis iniuria ultionē ſumpſit: Paulo enim poſtq̄ redierat,eam fecit de Imperatoris electione ſanctionē, quā hucuſq; per annos iam quingētos ſeruatā uidemus: Solis licere Germanis qui inde electores ſint dicti,principem deligere: qui Cęſar tunc & Romanorū rex dictus, ſi a Romano pontifice coronabit, Imperator Auguſtus appellet: Sintq; hi electores,Moguntinus,Treuerēſis, Colonienſis archiepiſcopi: Palatinus Reni comes,Dux Saxoniæ,Marchio Brandēburgenſis,Rex Bohœmię. Diſtincta ſunt aūt inter eos officia, ut tres archiepiſcopi ſint ipſius Imperij cancellarij: primus per Germaniā, ſecundus per Galliam,terti⁹ per Italiā. Marchio camerarius,Comes dapifer, Dux portitor enſis, Rex Bohœmiæ pincerna. Sed iſta magis diſcreuit Karolus .IIII. q̄ ſint initio cōſtituta: adięcitq; regem Bohœmię. Otto autē Imperator Romę agens,cum de ſtatu regni diſponeret,in contemptū uenit Romanorū: obſiderunt enim illū in palatio,milites quoſdā illius occiderūt: uix aſtu & ingenio Hērici ducis Bauariæ educit pactionibus ſimulatis. Romani per ætatē illā,inualidus ad arma populus,& tn̄ ingenio uarius & inconſtātiſſimus,ſemper res nouas moliebant: faciles ad inchoata, impotentes ad exequendū. Ottonē uero tūc in Germaniā redijſſe multi tradunt. Gregoriū uero ſtatim poſt Impatoris abitū diē ſuū clauſiſſe. Poterat hoc nō dubijs argumētis ante cognoſcere,Papā Saxonē nō diu uicturū inter oſores Italos: qui nō tam uitę reddēdæ q̄ adimēdę ſunt magiſtri. Interim Saxonia, & ei cōtermina Wādalia,pace trāquilla gaudebāt: per Wādaliā eccleſię inſtauratę,cōſtructa monaſteria,& fides Chriſti excreuit. XXVI.

h Ic Otto.III.coniugẽ habuit Mariã,filiã regis Arragonũ,fœmi-
nam ſibi non ſatis,ut ferunt,temperantẽ. Inięcit oculos cuidã no-
bili,quẽ uocauit in amplexus. Horruit ille crimẽ,& quib⁹ potuit
uerbis ſe de manu fœminę excuſſit. Contempta uertiť in furorẽ: & crimẽ
quod cõcœperat uertit in innoxiũ:accuſans illũ apud Cæſarẽ,de pertenta
ta ab illo ſua pudicitia. Facile Cęſar credidit(ut ſunt mariti in zelotypiam
procliui) Iuſſit mox uinciri accuſatũ,& gladio cędi. Ille moriturus inno-
centiam ſuam Deo cõmendabat:uxoriq; queſtus,cum lachrymis ibat ad
mortẽ. Caput uiri coniũx rapit & amplectiť, nemine obluctante, ꝙ iuſto
dolore torquereť:Obſeruabat deinde Cęſarẽ pro tribunali ſedentẽ,& ac-
currens acclamabat,fœmineo ululatu poſtulans de iniuſta & iniquiſſima
oppreſſione iudiciũ: Cũq; miſerabiliter eiularet,uerſus in eam Cæſar ait:
Quis te mulier tãtopere lęſit? quis oppreſſit? Tu,inquit illa o Cęſar: & pię
cto in mediũ capite, Hunc,inquit,mihi uirũ per ſummã iniuſticiã abſtuli-
ſti: & in promptu tenens ferrũ ignitum, in cõſpectu omniũ pertulit illeſa:
Q;,inquiens,ego immunis ſum ab igne,tam erat maritus a crimine quod
imputabať. Stupuere qui aderant:nam & in memoriã reduxere qui uide-
rant,lac pro cruore profluere,cum miles ille gladio cędereť. Cęſar miratus,
ubi rem diligẽtius perquirit,reperit ab Imperatrice per calumniã accuſatũ
innoxiũ uirũ: & zelans pro iuſticia,reginã iuſſit cõcremari:Secq; qui pręci
pitaſſet ſententiã,magno ære mulctauit:rependens mulieri pro morte uiri
aliquot arces. Nec poterat diu occiſor cõſolationẽ accipere: ꝙ ſeipſum de
pręcipitato iudicio ſeueriſſime damnaret. Nec multo poſt tempore, iterũ
Romã,incertũ quibus ex cauſis,proficiſciť. Romani uero ab illo a ſenten-
tia ſua per uim deięcti,imperata facere adigebanť. Igitur quẽ armis ſupe-
rare non poterant,alio genere perditionis intentato, ſubuertere contende
bant. Vxor quondã Creſcẽtij,mulier procax,Imperatoris in ſe animũ pel-
lexit: & perinde miſſo poculo,neſcio in quos uſus ut prętenderat cõfęcto,
Imperatorẽ ueneno extinxit. Mortu⁹ eſt ergo Imperator Romę:ſed cada-
uer exectis uiſceribus,ut imputribile maneret, reductũ eſt in Germaniã.
Mirũ hic ſilentiũ de milleſimo Chriſti anno,nulla ſolẽnitate,quod ſit ſcri-
ptum peracta: ut ad exemplũ ſaltem ueterũ Romanoꝝ ſęculares ludi,qui
in cẽteſimo quoq; urbis ãno exhibebanť,tum ſolẽniter leguntť pacti. Nã
milleſim⁹ urbis annus ſub Philippis Imperatorib⁹ multiplici pompa eſt ce
lebratus. Milleſim⁹ aũt Chriſtianę ſalutis annus,toto ſilentio dilabiť,ſub
pontificio Siluеſtri.II,& Imperio Ottonis.III. Iubile⁹ aũt ãnus necdũ ue-
nerat in mentẽ pontificib⁹:ut eo inſtituto quo pręſens quingẽteſim⁹ poſt
mille peragiť,celebrareť. Bonifaci⁹.VIII. ãno tricẽteſimo poſt milleſimũ
primus illũ inſtituit: [redacted] Sed hic fuit exit⁹ Ottonũ
triũ,ex quibus tertiũ,Italici nõnulli magnę tyrannidi inſcribũt, ꝙ Roma
nis rebellantib⁹ nõ ceſſerit,neq; pepercerit. CA. XXVII.

h Enricus Bauarus,Ottonis.I.ex fratre Hẽrico nepos,origine Sa-
xo,etſi principatũ teneat Bauarię,prim⁹ ab Electorib⁹ in uim no
uę Conſtitutionis electus & aſſumptus eſt Imperator,anno poſt

mille ſecundo. Nam Henricus frater Magni Ottonis genuit Henricũ & Brunonẽ filios. Henricus patri ſuccedit in Bauaria. Bruno rediјt in Saxoniam, & ibi parte ditionis illi permiſſa, tenuit Meluerode & Hogeworde. titulũq; ſumpſit, ut marchio Saxoniȩ diceret: qñ titulum ducatꝰ Saxoniȩ teneret Hermãnꝰ & filiј eiꝰ. Hic Bruno genuit filiũ Brunonẽ: qui ex relicta Lupoldi ducis Sueuiȩ, quȩ erat filia principis de Werle, & peruenit poſtea ad nuptias Cõradi Impatoris. Bruno, inquam ſecundus ex hac cõiuge genuit Ludolphũ marchionẽ Saxoniȩ. Erat per idẽ tempꝰ & alius marchio Saxoniȩ, Egbertus, qui magno ſtudio cõtendit poſt. III. Ottonem ad Imperium, ſed fruſtratur diligentia Bẽnonis ducis Saxoniȩ, & Luderi comitis fratris eiꝰ. Inter iurgia dixiſſe ferũt Egbertum Ludero: Quid ſibi tam acriter in prouectione reſtitiſſet: Illumq; reſpondiſſe: Ex quatuor rotis ad currum, uix illi fuiſſe unam. Proceſſit ea res in id diſcordiȩ: ut ab illis fratribus Egbertus opprimeret̃. Qui cum ſine hȩrede decederet, trãſiјt marchionatus eius ad primũ Brunonẽ Henrici Imperatoris patruum. Creuit aũt poſteroꝝ huiꝰ Brunonis potentia, ꝗ Otto. III. nullo relicto filio deceſſit. Succeſſere aũt & deſumpſere perinde iјdem marchiones uetera Saxoniȩ arma, candidũ equi pullũ: Nam Egbertus prȩferebat geminos in ſe erectos leones Hic ergo Henricus Henrici filius, & Henrici primi nepos, qui frater germanꝰ primi Ottonis, primus per electionem eoꝝ principum, quos cum Gregorio. V. decreuit, deſignauitq;, Otto tertius, peruenit ad Imperium, quod fœliciter geſſit.

CA. XXVIII.

Ed electio illius cõtrouerſia non caruit. Nam cum ab Heriberto
s Colonienſiũ archiepiſcopo, ex cuius ore cȩteri pendere uiderent̃, inſignia Imperialia, quæ initio pauca fuere, adaucta per tempus, non niſi magno labore aſſequeret̃, a Willegiſo Mogũtino archiepiſcopo eſt cõſequutꝰ, uir ſingularis prudentiȩ, fortitudinis, & religionis. Et q̃uis Imperio digniſſimus haberetur, cõtradictores tamẽ habuit ex regni proceribus: quibꝰ bello cõgreſſus, illos ad obedientiã reduxit. Inter primos, quos diximus, rebellãtes, erat Egbertus Saxoniȩ marchio: ſed ille cecidit ſub duce Saxoniȩ Bẽnone, & fratre eiꝰ Ludero. Hẽricꝰ aũt. XII. ãnis preerat regno priuſq̃ pontificiã benedictionẽ poſtularet. Bohœmia etiã tum tumultuari uiſa eſt, & ideo in eam Henricꝰ rex duxit, armis illã redigẽs in obedientiã. Dux tum preerat genti, & hoc titulo ad electionem orditur admiſſus, ſi tamẽ initio inter electores fuit. Nam ſunt qui arbitrant̃ illum regẽ adiȩctũ denuo electoribꝰ per Karolũ. IIII. in Aurea bulla: qui ab initio ducẽ aiũt inter alios nominatũ. Inter electores nouiſſimũ dicũt cõſtitutum. Inde uero cum principatꝰ erigeretur in regnũ, priorẽ electurȩ dignitatem non amiſit, ſed locũ ſuũ ſeruauit: alioqui inter ſeculares electores locum haberet primũ, quẽ nũc tribuũt ei nouiſſimũ. In Wandalia tñ noſtra oſtendimus, ducẽ Bohœmiȩ per unũ ex Ottonibus regẽ ſublimatum: quȩ res teſtificatur initio Bohœmiæ principẽ inter electores non fuiſſe: alioqui primus numeraret̃. Sed quiſquis illa ȩtate fuit, uel rex, uel dux Bohœmiȩ, factȩ electioni de Henrico tum ſe obiȩcit, & rebellionẽ oſten-

dit. Mira tempoꝶ incuria, ꝙ res pręclaras non miſerint in literas. Wanda
liam quoqꝫ in principio ſui regni Henric⁹ oppugnauit: eã credo, quę nunc
Polonia eſt. Nam & illa genti, & linguę annumerat̃: quib⁹ in prouincijs,
& uicina Pruſſia, tum ſancti pontifices operã prędicationis impenderunt.
Sanctus Adalbertus Prãgenſis, quẽ paulo ante hanc ętatem Pruſſi, gens
effera, trucidarunt: & nũc Bruno epiſcopus multis ſupplicijs afficitur: ita
ut truncat⁹ manib⁹ pedibuſqꝫ, precioſus dño martyr cõſecratur. Per quæ
etiam tempora, Henric⁹ rex, cum prolem nec haberet, nec habere conten-
deret, qui cum Cunnigunda regina, in ſanctimonia, & thori mundicia ui-
ctitaret, Chriſtũ ſibi cõſtituit herędẽ relinquere: Nam Hãburgenſiũ pri-
mus erexit & dotauit epiſcopatum, in quo conſtructa ſolenni eccleſia, nũc
ipſe cum coniuge quieſcit. Euerhardum autem uirum pręcipuum, eo loci
ordinari curauit epiſcopum.

CA. XXIX.

T ut Chriſti religionẽ propagaret, Giſlam ſororẽ ſuã Vngaroꝶ
e principi dedit cõiugem: hoc augurat⁹, hoc pręuidens, hoc etiam
curans, quod euenit: ut optima fœmina Chriſto uirũ ſuũ lucra-
retur, & ut omne perinde regnũ ſequeretur regẽ ſuũ. Itaqꝫ baptiſato prin-
cipe, quo in ſacro fonte nomen Stephani induit, adeo in religione profęcit
gens illa: ut regẽ illũ inter ſanctos eccleſia aſſumptũ denumeret, clareſcen-
tibus miraculis, & prodentib⁹ uitę ſanctitatẽ. Quo etiam tempore Benno
dux inferioris Saxonię, filius Hermãni, in ea ditione ſecundus, migrauit e
uita: & frater eius Luderus comes, breui ſequutus eſt illũ: cuius uxor Em
ma, locupleti in patrimonio cõſiſtens, multa bona cõtulit in eccleſiam Bre
menſem: Et extat uſqꝫ hodie inſignis illi⁹ fœminę de multis bonis inextin
guibilis memoria: inter alia, quę donauit, auri & argẽti & lapidũ precioſo
rum donaria. Fert̃ ciuib⁹ permiſiſſe pratũ, nõ longe ab urbe feraciſſimũ:
cuius uſqꝫ hodie illa pręcipua eſt indulgentia: ut nullis ibi pecora muſcis,
nullis ſcabronib⁹, aut ueſpis, uexent̃. Id referũt in merita eiuſdẽ uenerabi-
lis Emmę. Quę res argumẽto eſt, ſi mulier ibi patrimoniũ haberet ad ur-
bem, fuiſſe principat⁹ & comitat⁹ in ditione Bremenſis diſtrictus, ut non
omnes tũc, ut modo, pagus ſeruiret eccleſię. Luderũ uero maritũ ei⁹ Her
manni ducis filiũ, Bennonis fratrẽ, quẽ comitẽ annales referũt, ſed diſtri-
ctum eius non ſignãt, Tranſalbinã tenuiſſe prouinciam cõiæcto, quę nũc
Stormaria, Holſatia, Thietmarſia eſt: Cui etiã ſi tum Stadenſis comitat⁹ ut
poſtea, fuerit cõiunct⁹, nõ enũcio: Sed ex reb⁹ cõięcto, ꝙ in ampliſſima di
tione fratres, non tam iniquã fęcerint partitionẽ, quin fratri Ludero comi
ti plurima ditio ꝑuenerit: quę ſi tum erat Trãſalbina, nõ magnũ debet ha-
beri, ſi illi, ut poſtea, comitat⁹ Stadenſis iungeret̃: quod idcirco dixerim:
ut aliquã illoꝶ tempoꝶ memoriã e tenebris in lucẽ uẽdicarẽ.

XXX.

Emhardus inferioris Saxonię dux, nepos Hermãni, auſus Impe-
b ratori Henrico rebellare, turbauit uicinas eccleſias Saxonię. Ex il
lo enim tempore, quo ille poſt patrẽ Bennonẽ gubernacula ſuſcę
pit, nunq̃ pax inter archiepũm Vnwanũ, qui tum preerat, & ducẽ extitit:
Illo pro rege & eccleſia partes interponente: Duce aũt pro ſuaꝶ amplifi-

catione rerum agēte. Hęc emulatio dum prius occulta eſſet, ex hoc tempore uires accoepit, & creuit in immēſum. Bernhardus dux, tam auitę humilitatis, ꝙ paternę religionis oblitus, primo quidē gentē Winulorꝝ (Wandalorum ea pars fuit) per auariciā opprimens, ad neceſſitatē reſumendi paganiſmi coegit. Deinde per ſuperbiā beneficiorꝝ immemor, totā ſecum ad rebellandum Cęſari mouit Saxoniā. Nouiſſime inſurgens in Chriſtum, eccleſias oppugnauit, pręcipue Bremenſem, quę & ditior erat eo tempore cęteris: & Hamburgēſem, quę remotior uidebatur a manu Imperatoris. Huius aūt impetū uiri Vnwanus taliter ſua magnitudine animi fregit: ut pręſ pudore ſapientię & libertatis epiſcopi, dux, cui ante aduerſat⁹ eſt, deinceps cogeret beneuolus eſſe ad omnia. Ergo audito Vnwani pōtificis cōſilio, rebellis tandē eſt flexus princeps. Scaldinborg ſupplex Henrico Cęſari dedit manus Vnwano interueniente Wandalis tributo ſubactis, pacē reddidit Tranſalbinis, & eccleſię Hamburgēſi: Ad cuius inſtaurationem Vnwanus poſt Wandalicā cladē, ciuitatē & eccleſiā fecit nouam: Simul ex ſingulis cōgregationibus ſuis, quę uirorꝝ eſſent, tres eligens fratres, ut ſimul duodecim fierēt, qui in Hamburgo canonica degerēt cōuerſatione, populum ab idololatriæ reuocantes errore. Ordinauit etiā in Wandaliā, mortuo Reginberto, ex fratrib⁹ Hāburgenſis eccleſię Bennonem, uirum prudentem, qui in Aldēburgo multū attulit prędicationis in populo fructum. Per idem tempus, Henric⁹ rex Bābergēſem eccleſiā illuſtrauit, duo addens monaſteria. In monte quidē ſancti Michaelis, & ab altero latere eccleſiæ, in honorē diui Stephani iuſſit cōſecrari coenobium: Conuertens ad honorem immortalis Dei, quod alius in ſuperbiam filiorꝝ erigendā cōuertiſſet. Cunnegūdis regina ad hęc mirabili zelo cooperatur, pręparans ſibi in terra amicos pauperes, qui ſe recipiāt in ęterna dei tabernacula: Eccleſię & monaſterijs abūde in prędijs eſt prouiſum. Erat Theoderic⁹ Metenſium epiſcopus Cunnegūdis frater, filij Sifridi comitis Palatini de Reno, qui largitatē ſororis liuentibus oculis perſpiceret, regemqꝫ aliqn̄ deſuper cōuenit, ꝙ patrimoniū cōiugis ita in eccleſiā pateretur abalienari: Sed obſurduit rex ad eas obiurgationes: miratus ꝙ uir eccleſiaſticus, eccleſiæ incrementis inuideret. Tanta aūt incenſus eſt epiſcopus ob eam rem indignatione, ut hoſtiles animos oſtēderet in regē, & ad hoſtilia puenit agenda. Duxit in eum rex, & damna, ut fieri ſolet, damnis cōpenſans, eo perduxit epiſcopum, ut facile cōquieſceret. CA. XXXI.

Vm autē teneret Ottonū prędeceſſorꝝ ſuorꝝ opere Lotharingiā c rex Heric⁹, Flādrēſis comes Balduin⁹, IIII. cognomēto Pulchra barba, qui filiā teneret Giſeberti ducis Lotharingię, arcem Valentianas præcipuā in eo regno inuaſerat. Hēric⁹ aūt rex in eum duxit copias, & eam, ut recuperaret, obſedit: & diu caſſo labore deſudans, cum arcem munitiſſimā non caperet, ab ea flexus, arcē Gandaui in Flandria circumſedit, & populata terra, aliqt primores in Flādria coepit, intraqꝫ Tornacum recondit. Vnde territus Balduin⁹, Henrico regi ſatiſfecit, & Valentianas reddidit: datiſqꝫ obſidibus cum ſacramento fidelitatis man⁹ illi de-

dit. Imperator ſuorum ſuaſione inductus, Valencianas ipſi Balduino in feudum reddidit: ut inde ſeruiret Imperio, & ad omnia bella uocatus, cum certo militum præſidio adeſſet. Poſt etiã illi Walacras ſimili pacto tradidit. Sic pace cõpoſita, comes rediit in gratiã Imperatoris. Quibus rebus ita cõparatis, audit rex in Italia grauius quam Imperio par eſſet, ſe cõmouere Græcos adhibitis, ſtipendio dato, Saracenis. Mouit uero in illos Imperator exercitu ualidiſſimo, & in Cãpania iam graſſantes prouincia expulit: ſequutuſque uſque ad nouum, quod firmauere in Italia præſidiũ, Troiamque dixere: Caſtra Hanibalis eo loco olim fuiſſe cõpertum eſt: idque nomẽ remanſit loco uſque ad illa tempora. Eius aũt cõdendæ urbis in illo loco potiſſima fuit ratio, quod habitatoribus Græcis, eo uelut in coloniã ductis, ad præſidium terræ ferendum, & ad inuadendos fines Romanos, locus uideretur oportuniſſimus. Quod cum Henricus rex intellexiſſet, necdũ bene firmatæ munitionibus urbi nouæ caſtra admouit: Qua in expeditione ſunt authores, Benedictum pontificẽ, quod rem illam cordi haberet, interfuiſſe. Seſſum tñ eſt ad eam urbẽ menſibus quatuor, & machinæ omnis generis admotæ: æſtatis autem aduentu, quod caumata regio habet intolerabilia exteris, Henricus rex deditionem ab opidanis oblatã accœptãs cum datis obſidibus Romã reuertitur: ibique de more pontificalẽ benedictionẽ accæpit, Imperatorque eſt conſalutatus, a populo & proceribus. CA. XXXII.

Vnt qui ſcribunt Henricũ regem ante acceptã benedictionem in ea Italica expeditione captũ ab hoſtibus: ſed illuſiſſe capientibus ut ex arce, qua teneretur deſiliens, coxam leſerit, unde per reliquũ tempus claudicarit: quod certũ eſt in Papia expertus grauiſſimũ a ciuibus tumultum, quem armis magno ſuo periculo ſedauit: Ibi poterat includi palatio aliq̃diu obſeſſus, ibi potuit in crure ledi: nam quod captus in carcere teneretur & elaberetur, difficile eſt creditu. Comitatus inde Marſerborg uacabat Imperio: Huius magnã partẽ Imperator attribuit eccleſiæ Marſeburgenſi: ſed quatuor arces in ripa fluminis Fulda dedit in feudũ cuidam Burchardo, quẽ comitẽ creauit. Fertur idem Henricus alioqui rex optimus & Chriſtianiſſimus, aliquñ zelotypiæ malo in caſtiſſimã cõiugẽ laboraſſe: cum illã ex delatoribus quiſpiã militi putaret propenſiorẽ, quam Imperatori par eſſet. Id cũ cõpertũ eſſet pudiciſſimæ fœminæ, quod apud regẽ ea ſuſpicione nõ careret, iuſſit igniri ferrũ, & in cõſpectu regis candẽs deportauit, oſtenditque uiro manus intactas: Vt a te mi, inquit, uir intacta permãſi, ſic ab omni mare: Pone ſuſpicionẽ. Ille ſanctiſſimæ fœminæ ad pedes prouolui incipiẽs ab ea non ſinitur, ueniã humilime deprecatus. Interea Phriſones ab Theoderico Flandrenſi, Armulphi Gandauenſis filio, oppugnantur, ad necem patris, quem oppreſſerãt, uindicandã. Imperator illi adiungit Gotfridum quendam, quẽ nuper creauerat Lotharingiæ & Brabantiæ ducem. Cunque congreſſi manus conſeruiſſent, uox inſonuit (incertũ unde) fugite, fugite. Non poterant nõ terreri ducales, qui ſe diuinitus admoneri ſunt arbitrati. Ilico in fugã cõuerſi, multi a paucis Phriſonibus cæduntur: Dux capitur, & in redæmptionẽ ſuã Imperatorẽ illis recõciliari inſtitit & perfæcit, qua cõ-

ditione relaxatur. Rodulphus autē rex Burgundiæ, inſolentijs ſuorꝝ Burgundionum fatigatus, deliberauit regnū Hērico Imperatori ſubmittere: quod cum proceres intelligerēt, ſimulata illū ſatiſfactione placantes ab ea intentione tum reuocauerūt. Inde Imperator natalem diem Coloniȩ celebrans, Heribertū archiepūm, olim a ſe male habitum, ſatiſfactione placauit. Cui recōciliatus archiepiſcoppꝰ ędixit ſe propediē moriturū, quod & factum eſt, claruitq; mortuus miraculis. CA. XXXIII.

E Rat inter alia Henrico Imperatori bellū in regē Poloniæ Boleſlaum, quē ſecūdus, & ut alij ſcribūt, tertius Otto corona donauit. Is iugi bello tonabat in proximos Saxones: aliqñ excurſionem producēs ad cōfinia Magdeburgi. Impator aſſumpto rege Vngariæ Stephano ſororio ſuo, mouit in Polonū, & cōmiſſo prelio, altera poſt Bartolomęi die, perpulit regē imperata facere. Inde Verbenā cōuerſus, Wandalis cōgredit̄, qui ad mare Germanicū accolunt. Arcē Arnsborg extruēs, & duos gētis principes captos, in pœnā pfidię, in Wolmerſtede ſublimi fęcit appendi. Sed Boleſlao rege Polonię in fata cōcedente, filius eius Miſtiwoi rebellionē renouauit: tributa pnegabat, nec ulla curauit facere imperata. Duxit in illū quoq; Henricus Imperator, & armis perdomitū, docuit non temnere maiorꝝ cōſtituta. Renouabat ille Imperatori ſacramenta & iā recōciliatus, orabat auxiliū in Ruſſos. Impator illi Saxones permiſit, quibꝰ in ſocietatē armorꝝ aſſumptis, longa expeditione gentē aggreditur, & uictor legē imponit: ut eſſent Chriſtiani: Eccleſię tamen orientali ſe potius q̄ Romanę occidentali cōformarūt. Memorāda plurima uidit hęc ętas. Choriſantes in Colbeke uilla Halberſtadēſi inſolēter ſacra nocte Dominicę Natiuitatis, in cimiterio ſancti Magni iuuenes, & uiri cum fœminis: incōcinnis clamoribꝰ ebrij duxere chorȩas: Rogati a ſacerdote ſacra facturo, ne diuinū officiū interrūperent, nihil ferere minus. Ille ad impatientiam uerſus, correptuſq; zelo & indignatione diuinę iniurię & cōtemptus in religionem: Quādo, inquit, mecum diuina religio cōtemnitur, ſit uobis circuitus ille annalis. Exinde ultio diuina cōtumaces inſequit̄: Sine ceſſatione, ſine ulla quiete, per dies & noctes, abſq; cibo girabātur: Miſerum ſpectaculū, dum rotarētur girantes. Stupuere qui uiderant: Aliquot ſancti uiri interpoſita prece orabant pro illis: nihil minus girabant. Sororem ſuam quidam extracturus de circulo girantū, brachiū fertur euulſiſſe. Illa perſeuerabat girans. Impreſſere alta terrę ueſtigia, quod neceſſe fuit. Anno demū euoluto quieuere. Maior pars ſpiritum efflauit: Pauci qui ſuperfuere recreati, inſigni ſe pœnitentia macerarūt. XXXIIII.

Q Vo tempore, Sophia tertij Ottonis ſoror, in Gandershem abbatiſſa, benedictionē accepit ab Moguntino archiepiſcopo, cōtemnens Hildeſemenſem ſuū pontificē: qui non diſſimulās iniuriam perfecit, ut Henrico Imperatore interueniēte, Hildeſemēſem ſuū agnoſceret. Per eadē tempora Bernhardus dux Saxonię, cum ad multa ſibi obſecundantem haberet principē Wandalorꝝ Miſtiwoi, qui & in rebellione in Cęſarem, & in expeditione Italica cum Cęſare forti agmine ſequutꝰ eſt

ducem: ut copijs illius ad prima ſemꝑ ſigna pugnãtibꝰ paratiſſimis ubiqꝫ uterer̃: adeo ſe duci fęcit Wandalus cõmendatũ: ut illi cognatã ſuã, &, ut alij aſſerunt, germanã ſuã deſponderet. Vbi uero expectabat iam propinquas nuptias. Tiadericꝰ marchio rem interturbat: indignũ aſſerens nobilem puellã cani ꝑmittere coniugẽ. Vbi cognouit Miſtiwoi: Ergo, inquit, canes ſumus? Ea pręmia laboꝝ retulimus? Si ergo canes ſumꝰ, rabiẽ exercebimus. Igir̃ excitata ꝓſequutione, a fide Chriſti pariter & ducis Wandali receſſerũt: magnã ſtragẽ in Chriſtianũ populũ peręgerunt. LX. tum presbyteri in Aldenburgo ludibrio ſunt habiti: quod in Wãdalia plenius diximꝰ: Hamburgũ cũ incolis exciſum: Benno pontifex uix elabir̃. Marchio Brãdẽburgẽſis omni ꝓuincia exturbar̃: ad prębendã in Magdeburgo inde uictitabat. Dux Bernhardꝰ arma cõtrahit in gentẽ rebellẽ: Imperator mittit ſuppetias: Cõgreſſi magno pręlio decertãt: Cadit Miſtiwoi: & ad priſtinã redigunr̃ Wãdali tributoꝝ ꝓſolutionẽ: Chriſti tñ religionem ex illo die in annos. LXXX. non ſincere coluerũt, magis, ac magis quotidie defluẽtes. Nec longũ tẽpus in medio cũ Hẽricꝰ Imꝑator, & Robertꝰ rex Frãcorũ, ambo religione & multiplici uirtute inſignes, & omnium ſęculoꝝ magnis principibꝰ, ſi nõ anteferẽdi, tñ cõparandi, apud Enoſium ſuper Karum fluuiũ ad colloquiũ cõuenerũt, de ſtatu eccleſię, regni, & Imperij tractaturi. & cõdicto ſuper his quę inter illos cõuenerant confirmandis, etiã papã ambo Papię pręfinito loco deſuper alloquerenr̃: Idqꝫ placitũ impletur. Imꝑator regẽ, & ex illius comitatu plurimos, qui tantũ ad demirandã utriuſqꝫ principis curiã aduenerãt, tanta liberalitate donat, ut opibus Perſicis aut Arabicis poſſit comparari.

CA. XXXV.

c Elebrem deinde Henricꝰ Imperator in Germania cõuentũ ægit principũ & epiſcopoꝝ, in quo multa ſalubriter ſunt cõſtituta, indicta principibꝰ ſolenni eleemoſyna, ſacerdotibꝰ miſſę, populo ieiunia: ut Deus illi ſęculo miſericordiã impenderet. Tum ſanctoꝝ Iohãnis Baptiſtę & Laurẽtij per Chriſtianiſmũ ſunt ſuſcępta ieiunia. Aderat huic cœtui cũ multis alijs religione pręcipuis uiris, ſanctꝰ Bernhardus Hildeſemenſis epũs. Hũc ergo Henricũ Imperatorẽ ſcriptores multis efferũt laudibus, ꝙ optimꝰ Chriſtianiſſimuſqꝫ princeps cũ Cũnegũda uxore uirginitatẽ ſeruauerit: traduntqꝫ Henricũ & coniugẽ poſt obitũ miraculis coruſcaſſe. Ab ipſis principibꝰ eccleſiã ſanctę Trinitatis, quę nũc iuxta urbis Florẽtiæ mœnia arduo in colle ſpecioſiſſima uiſitur, ædificatã fuiſſe prędicant. Vetuſta urbs Feſulana hoc tempore a Florẽtinis capta, magnũ Florentię ſplendoris dedit incrementũ: nam ex eius urbis populo & ruinis aucta eſt Florẽtia, & inde primũ cœpit tollere caput: quod nũc magnis principibꝰ cońquauit: ut ſe nõnunꝗ Imperatoribꝰ auſit opponere. Cũqꝫ Henricus iam corpore fractꝰ paulatim uiribꝰ deſtitueret̃, cõſultꝰ a ſuis de ſucceſſore, Cõradũ uirũ regij ſanguinis & egregię liberalitatis & libertatis: (quippe qui nunꝗ ſe cuiuſꝗ ſubiæcerat ſeruituti, & qui ſub ipſo Imperatore rem diu pręclareqꝫ geſſerat, ordines duxerat, & omni uirtute cũ laude floreret) deſignat. Peragrata ergo Saxonia, cũ de Halberſtadio Goſlariã

peteret, inde Gronden, cœpit uiribus deficere: & animo cõpoſito, ſacriſq;
pro Chriſtiano ritu munitus, trãſiuit e ſeculo ad meliora. Mersburgi ſer-
uant calicẽ, quẽ librę ferũt inieciſſe diuũ Laurẽtiũ, cũ Impatoris iam mor
tui trutinarent bona cũ malis. Anſam ferũt tum indignantẽ humani gene
ris inimicũ defregiſſe, qñ nihil ſuũ reperit in moriẽte. Cũnegundis deinde
poſt aliquot ãnos tumulata eſt cũ marito, uirgo cũ uirgine: cui⁹ rei ferunt
tum auditũ in aere teſtimoniũ: cũ uox, incertũ unde, inſtreperet: Cede uir
gini uirgo locũ. Res digna miraculo, in maritali thoro aſſeruatã in finem
uſq; uitę uirginitatẽ. ſepult⁹ Impator Bãbergę in eccl'ia quã fũdauerat, cũ
cõſorte, quã uiuẽs, moriẽs, triũphãs in regno cõſortẽ meruit. XXXVI

Onradus. II. natione Frãc⁹, uir regij ſanguinis, ab Hẽrico pręde-
c ceſſore deſignat⁹, a principib⁹ electorib⁹ Hẽrico ſubſtituit. Quẽ
uero patrẽ habuerit annales nõ pręferũt. Crediderim Cõradi il-
lius filiũ, qui gener erat Ottonis .I. ut ſit ex filia Ottonis. I. nepos: ut ſibi
ratio conſtet eorũ, qui de ſanguine Saxonũ hũc quoq; cum poſteritate nu
merant. Frater illi Hẽricus rebellabat: ſed cũ a facie eius cõſiſtere diffide
ret, profugit ad regẽ Vngarię. Is uenietẽ Chriſtiana pietate ſuſcepit: & in
die Paraſceues carnes illi ꝓpoſuit edẽdas. Horrebat ille piaculũ. Tum rex
in illũ cõuerſus: Maioris inquit piaculi eſt bono fratri repugnare. Ille ad-
monitus redijt in gratiã fratris, & Nurembergã ſponte reliquit imperio.
Principio regni Cõrad⁹ a Brunone Auguſtẽſi epiſcopo Hẽrici Imperato
ris fratre ſtimulat⁹, epiſcopatũ Bãbergẽſem in irritũ reuocare, ꝙ eccleſiaſti
cis reb⁹ nõ neceſſari⁹, & imperio pręiudicialis haberet⁹. Mira res ab epiſco
pis oppugnari, qđ in fauorẽ eccleſiarũ princeps laic⁹ cõſtituiſſet. Fecit hoc
ipſum Bruno apud uiuẽtẽ fratrẽ: ſed nihil ꝓfecit. Fecit & Theoderic⁹, qđ
dixim⁹, Metenſiũ epũs: Sed quę ſemel Deo cõſecrata ſunt, ad prophanos
uſus neq; Hẽric⁹ neq; Cõradus uoluerũt reuocare. Bruno tñ per uiſionẽ
fratris in ſomnis territ⁹ cœpto deſtitit. Cõradus aũt iam rex coniugẽ du-
xit Giſlã filiã principis Wãdalię de Warle. Qua in re penſandũ, cui⁹ tum
nominis & ſplẽdoris fuerint Wãdalici principes, quorũ filias dignarentẽ
Impatores habere cõiuges: qq̃ tertiũ hoc fuerit Giſlę cõiugiũ: primo enĩ
nupta eſt Ludolpho Sueuię duci: quo ſine liberis moriẽte, nupſit Bruno-
ni Saxonię marchioni, cui peperit filiũ Ludolphũ: tertio loco peruenit ad
nuptias Cõradi regis, deĩde Impatoris, qui ex ea genuit filiũ Hẽricũ poſt
ſe Imperatorẽ. Cõradus autẽ plurimũ affect⁹ pręuigno Ludolpho, bona
multa fecit, ut obtineret prędia & poſſeſſiones, quę illi obuenerãt ex mo-
rientib⁹ Ottonib⁹ iuſta ſucceſſione, queq; ꝓuenerãt ex Hẽrico nouiſſimo
Cęſare ſine prole decedente, qui cũ Bauaria bonã tenuit Saxonię partẽ, eã
quã Ottones Cęſares ſibi retinuiſſent. Sic enim colligim⁹: Ottonẽ. I. cum
cõſtitueret Hermannũ Saxonię ducẽ, eiq; pmitteret cõtermina Albis flu
minis, ſibi ac poſteris ſeruaſſe Turingiã, Miſnã, & quæ uicina ſunt Herci-
niæ. Marchionibus autẽ a primo Brunone ad nouiſſimũ proueniſſe Me-
diterranea Saxonię, quę nũc ſunt ditionis Brunſwickcẽſis. Sed tum nõ fa
cile poterat tueri Ludolphus marchio, quę illi ab Cęſaribus prouenĩſſent

a fratre Bernhardi ducis Saxonię: qui eius eſſet arrogantię, ut Imperatori etiam Henrico, quod diximus, rebellaret: niſi illi Imperator Conradus ſuꝰ uitricus aſtitiſſet. Iſte aũt Cõradus ad Goſlariã fundauit Iurgenborg, & multa prędia cõtulit in monaſterium, quod erat in Hartesborg. Ad initium aũt regni eius, Meſtiwoi dux Polonię rebellauit, fidem Chriſti & regis pariter abięcit, profectusq; cum expedito agmine ſuorũ, inter Salam & Albim magnas edidit uaſtitates: Subuertit eccleſias, & monaſteria, ſacrasq; uirgines polluit, multa hominũ millia oppreſſit. Theodericus marchio illi ne Saxoniã intraret, obſtitit. Sed cũ intelligeret Cõradũ ſe ad expeditionẽ parare, receſſit. Sub hoc aũt Ludolpho marchione creuit opidũ Brũſwicũ: Ibi tum eccleſia. S. Magni exędificata, & diui Vdalrici. Idẽ Ludolphꝰ primꝰ fundauit eccleſiã in arce Dancquerode iuxta Brũſwicũ, quę nũc eſt incluſa mœnibꝰ: inſtituit canonicos, ditauit prędijs, & ſanctis apoſtolis Petro & Paulo fęcit cõſecrari: quę nũc. S. Blaſij pręfert patrociniũ, intra urbis mœnia, & hodie uocant eccleſiã in Burgo. XXXVII.

Er quod tempꝰ multi Italię magnates & populi, cõiuratione inita, ſeſe in libertatẽ aſſerere, & declaratũ Cęſarem, cum ueniret, armis repellere cõſtituerunt. Id cum intellexiſſet Conradus (neq; enim in Italia obſcurũ fuit) ueniens in Italiam copioſiſſimũ duxit exercitum. Conſtitutũ erat, ut qui coronãdus in urbẽ Imperator adueniret, duas in medio itinere coronas acciperet: Ex palea primã Modoeciæ: ex ferro aũt alteram Mediolani ab archiepiſcopo imponẽdam: quod ad tempora uſq; noſtra ſeruatũ uidemus: niſi ꝙ primã accipit Aquiſgrani Romanorũ ibi rex cõſalutatus: de altera Modoecẽſes cum Mediolanenſibꝰ diſceptauere: ſed pręualuit amplitudo Mediolani. Poſteaq̃ uero ſe Imperatoris iuri is ducatus ſubtraxit, quid fiet, incertũ eſt. Igitur Conradus rex Italiam ingreſſus, Modoeciam ne adierit non inuenio: Mediolanũ uero cum ueniſſet, armis eſt repulſus. Quamobrem agro uaſtato Mediolanum obſedit. Cunq; Medilanenſes ipſi obſtinatis animis repellendo, obſtinatiores cerneret in toleranda obſidione, ſuburbia incendit: non prius inde ſe moturum minatus, q̃ pariter incenſam urbem æquaret ſolo. Sed dum in die Pẽtecoſtes, quod multi tradũt ſcriptores, archiepiſcopꝰ Colonienſis miſſarum ſolennia in uicina eccleſia celebraret, per ſpiritũ uidit, Cõradoq; regi aperuit, beatũ Ambroſiũ Germanis excidiũ niſi abcederent, cõminari. Itaq; Cõradus motis Mediolano caſtris, Romã ueniens, aurea a Iohanne XIX. corona, & Imperij titulis eſt ornatus. Italici proceres, quos aduerſus Cõradũ diximꝰ cõiuraſſe, cũ potẽti Germanorũ in ſe exercitu, ut nouerãt ducturo, proprijs reſiſtere uiribus diffiderẽt, Wandalorũ, quos in Dalmatia cõmorantes Sclauos uocãt, Vngarorũq; pręſidia implorauere. Sed dũ illi tardãt, Cõradꝰ, qui omnia reſciſſet, Roma profectꝰ, pacatã poſt ſe linquens Italiam, in Wandalos primo, poſt Vngaros duxit: cõpreſſiſq; eorũ motibus, exercitũ apud Treuiros, Metenſeſq; reductum, diſtribuit in hiberna. Tum uero Imperator, apud Treuiros cõſtitutus, glorioſi facinoris occaſionẽ eſt nactus. Rodulphus Burgũdionũ rex, qui plurimas ſuorum

ſeditiones pertulerat, quod apud Hēricum Imperatorem facere uoluit, & ſimulatione ſuorꝝ illuſus intermiſit, cum nihil res emendarenẽ, apud Conradum perfecit: eius fidei regnũ ſubmittẽs, in illi⁹ ditionẽ & obedientiam cõceſſit: Quod regnũ ab Imperatore in prouinciã redactum, Burgundia Imperialis ex hoc nomen ſeruauit, licet potior illius pars ad Franciæ ditionem ſit reuerſa. Paruit tamẽ regi Burgũdiæ omnis Sabaudia, & quicquid eſt citra Rhodanũ, in quo, & Delphinatus, & Valentinẽſis eſt comitatus, quę uſq; hodie ſunt iuris Imperialis. CA. XXXVIII.

Er quę tempora, Kanutus rex Danorꝝ Anglorumq;, deuotione
p ductus, Romã & ſancta ei⁹ loca inuiſit. Scribũt tamẽ probabili⁹ alij, q; in expeditione militari cum Cõrado tranſierit in Italiã, reuerſuſq; in Angliã, filiã ſuã Henrico Cõradi Imperatoris filio in matrimonium collocauit: Cõradus aũt Imperator paulo poſt celebrato filio nuptias, Romã iterũ uenit, & ultionẽ de Italis rebellibus ſumpſit. Erneſtus aũt Suguorum (quos dicũt Alemãnos propter Lemanũ lacũ, a quo tamen ſatis longe diſtant) dux, & Welpo comes, diu rebelles in Imperatorem animos obtenderũt: Sed nouiſſime ad cor reuerſi, eidẽ ſe ſubmiſerũt. Robertus quoq; Franciæ rex, cum uideret undiq; Romani Imperij uires creſcere, Lotharingiã non ęquis oculis aſpicere potuit, a ſuo regno, cui diu paruerat, diuelli: & Gotilo dux, qui Godfrido ſucceſſerat in ea ditione, priuatam diu ſimultatẽ cum Cõrado, etiam ante Imperiũ fouebat, unde maximum cõflari poſſe uidebatur incendiũ. Sed ea fuit Conradi Imperatoris moderatio: ut omnia ea prudenter proſpiciens, in ipſo germine ſurgentia bella cõpreſſit, paceq; reddidit terris & optatã trãquillitatẽ. Per ea quoq; tempora, Bernhard⁹ dux inferioris Saxoniæ, renouãdis opidis, cum archiepiſcopo poſt cladem Wandalicã, pariter & muniẽdis inſtiterũt. Epiſcopus Hamburgi apud eccleſiã quatuor firmiſſimis turribus pręſidiũ ab incurſione cõmuniuit, cũq; duce ſępe per dimidiũ annũ eam urbẽ inhabitauit, cum illo multa ſuper ſtatu prouinciæ colloquut⁹. Ibiq; regi Danorum & Anglorũ clariſſimo Kanuto obuiam profecti, de cõmuni gentiũ ſalute plurima diſſerebant: Quę res indicio eſt, eam urbẽ, non tum comitib⁹, ut poſtea eſſe pmiſſam: ſed ab ipſo duce, qui ibi cũ epiſcopo ſępe diuq; ſit uerſat⁹, eſſe gubernatã. Ergo uirtute regis Danorꝝ Kanuti, & Bernhardi ducis Saxoniæ, pax ſolida trans Albim erat: & Libenti⁹ ſecundus per ea tempora archiepiſcopus Hãburgenſis, matricẽ eccleſiam crebrius uiſitabat, & in primis honorabat. Cęſar aũt, dum in Polonos arma conuertit, uicinos quoq; cõgentiles eorꝝ Wandalos ad iuga cõpulit: quorꝝ tamẽ Gneus & Anatrog principes, adhuc impietate gentili ſordu erant. Otto autem tertius filius Meſtiwoi, male erat Chriſtianus, & ideo a quodam Saxonum tranſfuga interfectus eſt: quę res multorꝝ occaſio fuit malorum, cum is filium haberet inter Saxones, qui in monaſterio Luneborg, literis inſtaret perdiſcendis. Sed audita patris morte, & literas, & religionem abijciens, peſſimã fecit in omni Wãdalia Chriſtianiſmi ſubuerſionẽ; quã rem quia in Wãdalia explicuim⁹, inde requirat qui noſſe uolet. XXXIX.

Er eadem quocꝫ tempora, Hermānus de choro Halberſtadenſi,
p ad archiepiſcopatū Hāburgenſem peruenit. Is aūt, nō tam ſuo, q̄
ſuorum curialiū nomine inclaruit. Habuit enim optimos, & de-
inde ſummos uiros capellanos. Sindagerū, qui poſtea ex Bambergēſi epi
ſcopatu peruenit in urbe ad ſummū pontificatū: & Albertum, qui in hac
ipſa Hāburgenſi metropolica, cum magna gloria ſucceſſit Hermāno. Sed
ſub eodē iſto Cōrado Imperatore ante Albertū, peruenit ad archiepiſco-
patum Hāburgenſem Alebrādus, qui & Bezelinus, uir inſigni prudentia
& religione ſingulari, & qui forēſes res omnino non negligeret: Ei⁹ enim
opera, & Brema, & Hāburgum urbes cōmunitę ſunt, quod in noſtra Me
tropoli diximus. Cōradus aūt Imperator, cum Werbenā opidum ad Al-
bim fluuium, in ſolo Wandalico, iam Saxonię coloniā, Luitici Wandali
uaſtaſſent, in eos duxit & repreſſit. Sed necdū uenerat tempus, ut oſtium
ſalutis & fidei introirent. Imperator aūt, iam omnia habens & in circuitu
pacata, Henricū filiū, quo legitime ſucceſſionis certus haberetur, regē cre-
at, & in pace Chriſti requieſcit, omnib⁹ ante pro dignitate in Imperio cō-
ſtitutis: ſepeliturcꝫ in Spira, quā ipſe eccleſiā illuſtrauit. Libet intueri ſta-
tum Imperii per ea tempora. Conradus filiū declarauit regem: ubi erat in-
terim poteſtas electorū? num illi in cōciliū erant aduocandi? Poterāt affu
iſſe, ſed non omnia ſcripta ſunt quę facta: Poterat electorum, non tum, ut
modo, eximia eſſe poteſtas. Marchio enim Brandēburgenſis, illa tempe-
ſtate pulſus a Wādalis, omni ditione apud Magdeburgā de prębēda ui-
ctitabat. Vigebat apud Imperatores memoria Karolinorum & Ottonum,
qui arbitratu ſuo ſibi delegerāt ſucceſſores. In Romano aūt Imperio a ue-
teri memoria, ſemper fœlicior fuit adoptio filiorum, q̄ generatio: Quocirca
ad electiuā dignitatē res aliqn̄ peruenit, in qua pſiſtit hodie: ut digniſſim⁹
quiſcꝫ Imperio & reb⁹ gerendis, maxime idoneus aſſumatur. XL.

Enric⁹ ei⁹ nominis. III. Cōradi fili⁹, patri ſuccedit in omni ſua di
h tione. Miror plurimos ei⁹ ætatis ſcriptores, Henricū, nō Cōradi
filium, ſed generū cōtendere fuiſſe: ordiunturcꝫ longā fabulam,
de Lupoldo quodā duce, quē Cōradus Imperator pſcripſerit, iſcꝫ in ne-
more abuius ſibi habitationē cum coniuge delegerit, profundis ſaltibus:
Poſt multa tempora eo uenātem Cōradum Imperatorē, cum aberraſſet,
perueniſſe, & filiū, tum Lupoldo genitū, cū ibi Cōradus pernoctaret, de
quo, cꝫ magn⁹ futur⁹ eſſet, cum a uatib⁹ & futurorum cōiectorib⁹ audiſſet,
cum Lupoldū non agnoſceret exponi iuſſiſſe: perueniſſe tn̄ iuuenē, mira
ſeruatū fortuna, cum adoleuiſſet, in regiā & miranda perplexitate eo pro-
uectum, ut regis filiam mereretur cōiugem, & in omni ditione ſuccederet
Imperatori. Sed hāc fabellā cōuellit magnorum authoritas uirorum, teſtanti-
um, Henricū hūc fuiſſe Cōradi filiū, non generū: cui pater acceperit con-
iugē filiā Kanuti regis Danorum & Anglorum. Ergo plurimorū, & uериſſimi-
liora dicentiū, ſententiā ſequētes, Henricū. III. Conradi Franci de ſanguine
Saxonum filium accipimus, Imperio poſt patrem potitū. Odo aūt Cam-
panenſis comes, dum regnū Burgundię per hæc tempora ab Rodulpho

rege ſuo auunculo dimiſſum, ꝙ a rege Franciæ ipſe inſtanter petitum non acciperet, Romanorꝫ regi rebellat, armis recuperaturus Burgūdiā: quam ſibi iuſta ſucceſſione deberi cōtenderat. Lotharingiam igitur incurſat, caſtella impugnat, urbem Leucorū, quę Tullus dicitur, fortiſſime oppugnat nec temperat furori. Gotelo dux Lotharingiæ, Romano parens Imperio, aduerſus illū exit in pręliū. Odo cæditur in acie cum multis: Frāci uix pauci ſupſunt cędi. Ita domita Cāpanenſiū inſolentia cōquieſcit. XLI.

Ratiſlaus Bohœmię dux regi parere recuſat, fiſus & fretus auxilijs Petri regis Vngarorꝫ: duxit in eū rex Hēricus, & inexplorato, montes & nemora ingrediēs multa ab inſidiātibus ibi hoſtibus pertulit incōmoda. Excurrerāt pro arbitrio Bohœmi, & recurrerāt: Henrici aūt milites, ſaltuū & nemorū inſueti, cędebanť. Ita fuit expeditio prima, nedum damnoſa, ſed etiā pernicioſa regi. Reuerſus anno qui ſequebatur proximo, iam cautior, prēmiſſis qui itinera ſeruarēt, occuparent, hoſtem fudit, & ad obedientiā reduxit: Coegit enim obſides dare, ipſumqꝫ poſt ſe Ratiſponā uenire iuſſit, ibiqꝫ deditionē facere. Vngari deinde regem ſuum Petrū expulerūt, Ononē quendā ſurrigentes. Petrus expulſus ad Henricū regē, quē paulo ante cum Bohœmis oppugnauit, ſupplex cōfugit. Ille cōfugentē non repulit. Ono minatur Henrico, ꝙ hoſtem ſuum refugientē exceperit, perinde ſe hoſtem illi futurū: nec minus ęgit, concito ducens in Bauariā. Albero autē marchio cum exercitū haberet expeditū, hoſtibus occurrens, uiriliter illos repulit & exeuntem obuiā Ononē prę-lio fudit, Petrūqꝫ reſtituit, adiuuāte bona parte regni, quę Petro regi non aduerſaretur. Tumultuabanť ea tempeſtate apud ſedem apoſtolicā plurimi, cum tres uno tempore de pontificatu ambigerēt. Benedictum. VIIII. (incertum qua cauſa) Romani ſua ſede expulerūt, Iohānēqꝫ Baſnēſem repoſuere, Siluēſtrū appellantes. III. is iniuſte occupatū honorē, uix diebus tenuit quinquaginta: Benedictuſqꝫ reſtitutus, ſedem illam Iohāni Lateranenſi canonico, patruo ſuo, uel uendidit, uel alia ratione permiſit: quē Gregorium dixere. II. Ea Henric⁹ Cęſar, cum illi eſſent nūciata, iniquo, ut par erat animo tulit, copiaſqꝫ in Italiā ducendas ad diem iuſſit conuenire, cum Flandrenſiū comes Balduinus inimicos in eū animos primū cœpit oſtendere. Venit tamē Romā Henricus, turbatamqꝫ rem eccleſiaſticā cōponere eſt anniſus. Patribus quoqꝫ non ſolū Romanis, ſed uicinarꝫ quoqꝫ eccleſiarꝫ & ordinū, de ſuis locis ad edictū cōuenientib⁹, ſynodus eſt celebrata: in qua, Benedictus. VIIII. Siluester. III. Gregori⁹. VI. ſunt damnati: Solus tamē Gregori⁹ in Germaniā eſt relegatus. Creatus eſt aūt ea in ſynodo Sindigerus Bābergenſis epiſcopus, cui Clemēti. II. nomen imponitur: ab eoqꝫ Hēric⁹. III. Auguſti Imperijqꝫ titulis præſente ſynodo eſt inſignitus. Tradunt uero multi hūc Clementē Romanos, ne in errores ſuperioribus ſimiles inciderent, iuiureiurando adactos habuiſſe: ut a pontificum electionibus in poſterū abſtinerent. Interim Henricus Capuā uſqꝫ profectus, poſtq̄ ſatis ꝓuinciā cōpoſuerat, Romā, & inde in Germaniā eſt reuerſus. Vix dum Germaniā Henric⁹ Imperator attigerat, cum Clemēs

pontificatus ſui anno ſecũdo diẽ ſuũ obijt, prouidentibus magiſtris Romanis, ne Germanus pontifex, diu illorum ceruicibus immineret: Veneno, quod indubitatum eſt, perijt.

CA. XLII.

Riuſq̃ tamẽ Henricus rex iret in Italiã, Cõſtantienſi ſynodo affuit: ubi cunctis in ſe delinquentibus debita dimiſit, omnib⁹ inimicitijs ſublatis, inauditã hactenus pacem, tam in Sueuia, q̃ in alijs regni ſui prouincijs per edictum regię cenſurę cõfirmauit: Deinde Agnetem, Wilhelmi Pictauenſis principis filiã, apud Moguntiam ungi faciẽs in reginam, regalibuſq; nuptijs apud Ingelheim ſibi copulauit. Godfrid⁹ poſt Gotilonem dux erat Lotharingię: is Henrico Imperatori rebellauit. Captus autẽ ab illo, in caſtello Gebekenſtein, uſq; ad condignam ſatiſfactionem cuſtodię mancipatur. Interim Romanus pontifex Clemens. II. renouauit in ſynodo eccleſię Hamburgẽſis priuilegia, pręſente & inſtante Alberto eius archiepiſcopo. Imperatrix ex Italia deſcendens, apud Rauennam genuit filiã. Albertus aũt archiepiſcopus Imperatorẽ Italia deſcẽdentem uocauit Bremam, occaſione data, quaſi Liſmonã inuiſur⁹ ueniret, uel regẽ Danorũ ad colloquiũ inuitaret: ſed reuera ut ducũ Saxonię ſuſpectã ſibi fidem exploraret. Imperator autẽ Brema regali, ut oportuit, apparatu exceptus, curtem, quę Balga dicitur, fratribus obtulit: Eccleſię uero comitatum Phriſię cõceſſit: Inde Liſmonã ueniẽs, per inſidias a Thietmaro comite, Bernhardi ducis fratre circũuentus eſt, ſed archiepiſcopi ſtudio defenſus. Quare idem comes a Cęſare in ius uocat⁹, cum ſe duello expurgare mallet, a ſatellite ſuo eſt interfectus: cuius mortẽ german⁹ eius dux, filijq; eius, referentes in archiepiſcopũ, ex illo tẽpore ipſum & eccleſiam eccleſięq; familiã, lætali ſunt odio inſequuti. Cunq; pax facta utraſq; interdum partes cõciliaſſe uideretur, nihilominus tamen, qui ducẽ ſequebanť, ueteris memores odij, quod patres eorũ in eccleſiam exercebant, ipſam inquietare & impugnare non ceſſabant: Sed hęc in Metropoli digeſta ſunt plenius. Interim apoſtolica ſede uacante, Romani priuſq̃ de noui pontificis creatione quicq̃ intentaretur Henricum Imperatorẽ in Saxonia agentem adierunt pontificem malo exemplo ab ipſo petituri. Cunq; rex illis ſatiſfacere cupiens, nullũ Theutonicę gentis pręlatũ ad ſuę uoluntatis aſſenſum poſſet adducere, ad Gallicos ſe uertit: ſuicitq; precib⁹ Brunonẽ epiſcopum Tullenſem, uirum ſimplicẽ, ut per ipſius inueſtituram, ad Romanum papatũ promoueri pateretur: Cui per Veſontiũ in pontificali habitu Romam petẽti, abbas Cluniacenſis, & Hildebrandus monachus, Soana Hetruſca urbe ortus, forte obuiauerũt. Vſq; adeo autẽ dictorũ religioſorũ ſuaſio ualuit: ut epiſcopus periculum apoſtaſiæ, in quod inciderat, euitare cupiens, papalia depoſuerit ornamẽta: deduxerũtq; illum Romam abbas & monachus, peregrini habitu incedentẽ, Qui ad cardinaliũ, cleri, & populi cõſpectũ perductus, multa in eam ſententiã loquutus eſt: ut tam Henricum qui iuſſerat, q̃ ſe, qui minus caute prębuerat aſſenſum, a cõmiſſo errore purgaret, cum maxime hortatus ſit, & excitauerit illos, ne ſedẽ Petri diutius uacare ſinerent: A quibus adnitente Hildebrãdo, poſtero die ſexti

menſis ab inchoata uacatione iam ultima,in Leonem .IX. Romanū pontificem canonice eſt aſſumptus.Is accepto ab Hildebrando beneficio gratus,Romanę eccleſię ſubdiaconū & iconomū cōſtituit:eiuſdēq; uſus conſilio ſymoniacos & adulteros clericos duabus in ſynodis Romæ habitis, acerrime eſt pſequutus:ſeq; prebuit frugi pontificem. CA. XLIII.

Eſcenderat deinde ſumm⁹ pont. Leo.IX.ab Vrbe in Germaniā. d Non ſatis apud authores manifeſta cauſa, niſi q̄ pręſumptio habet,pontificē de uoluntate Imperatoris cōſtitutum,non bene habitum inter Romanos.Erat aūt annus quinquageſimuſprim⁹ poſt mille. Ea aūt ſynodus apud Moguntiā eſt habita,præſidēte apoſtolico Leone: Henrico pariter Imperatore cum epiſcopis aſſiſtente: Bardone Moguntino,Euerhardo Treuerenſi,Hermāno Colonienſi,Alberto Bremenſi,Engelhardo Magdeburgenſi archiepiſcopis, cęteriſq; prouinciarū pręſidib⁹ & prelatis: In qua ſynodo Spirēſis epiſcopus Sibico, cui adulterij crimen imponebatur examinatione ſacrificij purgatus eſt.Multa pręterea ibidem ſanxita ſunt ad utilitatē eccleſię,in quibus ſymoniaca hęreſis,& ſacerdotalia coniugia,ſynodi manu perpetuo ſunt damnata.Albert⁹ Hamburgēſis archiepūs eo tempore,quo tam clara in eccleſia lumina fulſerūt,ſapiētię & uirtutum merito inter omnes emicuit:Tantus apud papam,talis apud Cęſarem habebatur: ut in rebus publicis, abſq; eius conſilio nihil ageretur. Quapropter,nec in pręcinctu belli Imperator ſibi illū deeſſe uoluit,cuius inexpugnabile cōſilium ſæpe fuiſſet expertus, efficax ad expugnādos inimicos.Eodem tēpore Impator Henric⁹ ingentib⁹ regni floreſcēs opibus, Goſlariā in Saxonia urbē mirifice ornauit, quā de paruo(ut dicit)molendino uel tugurio uenatorio,duo priores Henrici, & iſte nūc terti⁹,in tam magnam, ſicut hodie cerni poteſt,urbem bono prouexerunt auſpicio: In qua regale palatiū hic Imperator magnifice extruxit: Duas omnipotenti Deo cōgregationes inſtituit: unam ex his donās regendā pontifici Alberto,eo q̄ illi indiuidu⁹ comes & cooperator eſſet ad omnia. Tunc etiā data eſt illi ſpes accipiēdi comitat⁹ & abbatias, quæ magno deinde periculo mercata eſt Bremēſis eccleſia,utpote cœnobia Laureſſę & Corbeię. Deinde Imperator Pānoniā petit: habuitq; in comitatu ſuo Leonē pontificem Romanum,qui lętius duxit Imperatorē in Germania uidere, q̄ in ſua ſede inter aſpides & baſiliſcos uiuere: Tum aūt ueniens papa Ratiſponā reliquias beati Dionyſij martyris,de quib⁹ diu dubitatū eſt an ibi haberenť, pręſentibus Pariſiorū legatis perſpexit,ibiq; teneri probauit. Sanctū q̄q; Wulfgangū, eiuſdē urbis quondā epiſcopum,de tumulo leuauit: Indeq; Bambergā cum Imperatore tranſiēs,priuilegia eiuſdē loci,a cācellario ſuo Friderico,qui illi in pōtificatu ſucceſſit,pſpici,& corā Impatore populoq; pronūciari mādauit,ſuaq; interpoſita authoritate cōfirmauit. XLIIII.

Er quę tempora,Bruno,& Egbertus marchiones Saxonię,Lu- p dolphi filij,a patruo ſuo Hērico Impatore tertio (erat eīm Ludolphus eorū pater,& iſte Henric⁹ fratres uterini) ibant in orientalē Franciā inuitati; obuij fuere illis eorū hoſtes Lātgrauij Turingiæ, Wilhel

mus, & Otto. Cōmiſſo prælio cadit Bruno. Egbertus hoſtium uictor am bos capit, reducitq́; in Bruſwicū, in arcem Dancquerode, & inſigni pecu nia emūctos, cum iuraſſent Imperatori, dimiſit. Hic genuit reliquitq́; Egbertum filiū, & Gertrudim filiā, quæ nupſit Hērico comiti de Northem, perduxitq́; reliquias ſancti Autoris in Brunſwicū. Egbert⁹ filius eccleſiā ſancti Ciriaci in monte a patre inchoatā ipſe perfecit. Multis tamen bellis anguſtatus eſt ab Henrico. IIII. Imperatore fratruele ſuo. Sed hic erat exitus, ut uir fortis, qui per arma difficulter uinci potuit, per inſidias opprimeretur. Nam ferūt Henricū in illum cōduxiſſe ſicarios, qui ſe in illius inſinuarent familiā: acceptoq́; tempore, cum in molēdino Eyſenbuttel quieſceret, ab illis obtrūcat. Henricus Imperator eius occupauit ditionē, tanq́ & ipſe ex ſanguine Saxonū iuſte hęreditaret, quę nouiſſimi eſſent principis: accedente feudi, ut prętenderat, reditu ad Imperium: Arcem pręcipue quæ iuxta Brunſwicū opidū eſſet Dancquerode in ſuā accepit poteſtatē, propulſa ſorore Gertrude uirgine, tradiditq́; cuſtodiendā Bauaris. Sed illi dum abutūtur in ciues permiſſa poteſtate, odioſi fiunt. Erat qui balneæ in uico publica inſtrueret, homo iniurię impatiens, qui ab illis ꝓuocatus, noctu ignē iniecit arci, quo perierūt cuſtodes. Ciues accurrerāt, reſtincto ut poterāt incēdio, arcē ſuę fęcere poteſtatis, & reuocatæ Gertrudi reſtituerunt. Illa tam inſigni dote ꝓmeruit uirū, Henricū, ut diximus, comitē de Northem. Erat tum uir nobilis in Wulfenbuttel Widekindus, cui⁹ ope & fœdere freti ciues, magna intētarūt pro Gertrude: Et hæc quidē longe poſt hęc, quę nūc tenem⁹, tēpora: nūc uero per anticipationē cōmemorata, propter ſeriem marchionū Saxonię, in quā incidimus.

XLV.

Vm Romanus pontifex Leo apud Imperatorē Henricū. III. magnēs, Natale Dñi pageret Wormacię, miſſarū celebratione in ſancta die peracta, ut oportuit, apoſtolico ritu: in ſequenti Luitpoldum Moguntinę ſedis archiepiſcopū, utpote in ſua prouincia potiſſimum ſurrogauit officio. Cunq́; peracta proceſſione, & dicta oratione, pontifex in ſua ſede de more cōſiſteret, ſubdiacon⁹ lectionē ſacrā pergit: quā cum nō ex ritu apoſtolico, ſed ſuę pro cōſuetudine eccleſię ꝓnūciaret, admonitus a ſuis Roman⁹ pōtifex, lectorē curauit admoneri: ut Romano ritu prę ſente ſummo pontifice pronūciaret: quod cum ille cōtemneret, & iterum admonitus perſtaret, papa expleta lectione, uocatū, ab omni officio degradauit. Archiepūs miſſo ad papā nūcio, orabat, ut ſuū ſibi redderet miniſtrum: Papa recuſabat. Archiepiſcopus, ut erat eccleſiaſticę diſciplinę non ignarus, diſſimulauit: & lecto euāgelio, cum ſacra peractio inſtaret, archiepiſcopus in ſua ſede cōſedit, cōteſtat⁹, non ſe poſſe peragere officium, niſi reddito miniſtro. Papa cōſtantiam archiepiſcopi perpendens, & maioribus occurrens motibus, clericū reſtitutū remiſit. Laudanda in utroq́; uirtus. Impleuit enim uterq́; ſuā dignitatē. Seueritatē diſtrictionis oſtendit papa in cōtumace & lenitatē in epiſcopi cōdeſcenſione: Ille quoq́; de ſuæ eccleſię honore perſeueranter ęgit, & quod uoluit cōſtanter impetrauit. Fames deinde multas afflixit prouincias; Multi principes perierūt. Gotfri

dus Lotharingię, cum ducatũ Moſellanorũ obtinere ab Imperatore non poſſet, rebellionẽ ei oſtendit: ſed miſſis in eum ducibus capitur, & ut liberetur, filium dat obſidẽ imperata ſe facturũ. Filio aũt in obſidatu mortuo, iterum rebellat: impellens Balduinũ Flandrenſem comitẽ ad belli ſocietatem. Palatium Imperatoris, quod erat Nouimagij, incendit Gotfridus. Albertus aũt, qui ducatũ Moſellanorꝝ Gotfrido negatũ accœpit, a Gotfrido opprimitur. Ducatũ eius Gerhardus de Elſatia, alterum Fridericus quidã obtinet: nũc mutatis titulis, de Limburgo, deq; Lutzẽburgo appellantur. Adhuc Leo papa apud Imperatorem agebat: Is in Gallias deſcendens, uocato ad ſe Gotfrido, ceruices Imperatori inflexit, peręgitq; reconciliationem: Sed Balduinus Frandrẽſis in duricia permãſit. Imperator in illum miſit exercitum, quo uiſo, flexus Imperatorẽ adijt Aquiſgranũ, & de iniurijs ſatiſfecit: Sed tñ in ſententia permãſit paucis dieb⁹. Nam non diu poſt Lotharingiã incurſionibus uexabat, Hoium opidũ incendit. Extitit interim cauſa, qua Gotfridus de integro ſe Imperatori opponeret: Duxerat ille cõiugem relictã Bonifacij marchionis in Italia: Sed illi Henric⁹ Imperator ingreſſum in Italiã pernegauit. Imperator aũt contra Balduinum Flandrenſiũ comitẽ duxit. Scaldim fluuiũ Balduinũ fugientem inſequẽs tranſiuit, uaſtabundus incedit, multã prędam, plurimos captiuos, & inter alios Lambertũ comitẽ, Balduini comitis ſatellitẽ, multos etiã Flandrenſium primores intra urbẽ Tornacũ includit & capit. Idem poſtea Balduinus, cum Gotfrido Fridericũ auũculum ſuum obſidet in Antwerpia: ſed concurrentibus Lotharingis, ab oppugnatione deſiſtit. Interea Romæ mortuo Leone, Victor, antea Fridericus, homo Bauarus, ſurrogatur: qui Henricũ Imperatorẽ, ne aliqua a ſe peteret iniqua, demulcere cupiens, Hildebrandum ſubdiaconũ, illi mittit oratorẽ: oportuneq; accidit, ut Imperator graui laborans morbo, quo etiã perijt, Henricũ filiũ puerum octennem, Hildebrandi cardinalis authoritate fret⁹, Romanorꝝ regem ac Cęſarem dixit: quod quidem Hildebrãdus, poſtea pontifex factus, in epiſtola ad Rodulphũ Sueuię ducẽ indicat in hęc uerba: Vnde nobilitatẽ tuã ſcire uolumus, quia non ſolum circa regem Henricũ, cui debitores ſumus, eo q; ipſum in regẽ elegimus, & pater eius laudãdę memorię Henricus Imperator, inter omnes Italicos in curia ſua ſpeciali me honore tractauit, qui etiam moriens, Romanę eccleſię per uenerandę memorię papam Victorem predictum, filiũ ſuũ cõmendauit, aliquã maleuolentiã non ſeruamus. Sed Henricus. III. tunc moritur, & in pace Spirę ſepelitur, cum annis pręfuiſſet ſeptem atq; decem. Hic ſit modus huius uoluminis, ne excurrat in immenſum.

FINIT LIBER IIII.

SEQVITVR LIBER QVINTVS.

ENRICVS .IIII. ADMODVM PVER
patri ſuccedit in regno: qui, ꝙ ſanguine Saxonum ex pa
tre prodierit inde ſciri poteſt, ꝙ pater in Saxonia urbem
h Goſlariam tantopere decorauerit: in qua etiam frequen
ter cõmanebat, inſtructo palatio & uenerabiliter orna-
to. Sed mater Agnes prudentiſſima fœmina, regni gu-
bernacula aliq̃diu tenuit: Erat aũt filia ducis Aquitanię
Wilhelmi, qui ordinẽ poſt ſe reliquit Wilhelmitarũ. Nihil erat quo uiri
prudẽtia deſyderaret: Omnia ubiq; pacata, nihil perturbationis: Erãt ta-
men ex primoribus regni principibus, quibus muliebre imperiũ non ſatis
ex dignitate uideretur Romanę reipublicę: in quibus Anno archiepiſco-
pus Colonienſis, uir grauitate, prudẽtia, & uirtute ſingulari, qui per inge-
nium curauit puerum regem matri auferendũ, quo regni gubernacula pa
riter adimerentur. Imperatrix aũt pueri mater, in Italiã ſe cõferens, religi-
oſam uitã duxit apud monaſteriũ, quod dicitur Fruteria. Inde ſe Romã
trãſferẽs in ſancta cõuerſatione uitã ibi finiuit, ſepultaq; eſt in eccleſia ſan
ctę Petronellę. Saxones interim, cõgregatõ exercitu inuadũt gentẽ Luti
ciorum (Luſatios nũc eſſe crediderim) Wandali enim fuere in ea prouin-
cia, quę nũc eſt Brandenburgẽſis marchia. Non poterãt cõſiſtere Wãda
li in acie cõtra Saxones. Fugati, cęſi, capti ex his plurimi, obſides dederunt
imperata ſe facturos. Deinde, quia puer rex in manibus erat principũ, cõ-
tempta matre, principes in ſolenni cõuentu, duos per Imperiũ creauerunt
ordinarios cõſules, Colonienſem & Bremenſem archiepiſcopos. Qua oc-
caſione implicitus Albertus Hamburgenſis & Bremenſis archiepiſcopus
regni negotijs, eccleſiã ſuam uidebatur habere in poſtremis: Ducũ aũt te-
meritas per eius abſentiã increuit: Iura ei⁹ imminuta ſunt. Sed quę ad ec-
cleſiam pertinẽt, in Metropoli ſuum habent locum: Hic uero Saxonię ge-
ſtas res proſequimur.

CA. II.

Emhardus inferioris dux Saxonię (nã ſuperiorẽ tenuere marchi
b ones, & qui Turingiã habuere, Miſnãq;, ac partes Herciniæ per
Imperatorũ, uel cõceſſionẽ, uel deceſſionẽ) iam in ultimis uitę an-
nis ſenex agebat: nam per annos quadraginta uarie rem adminiſtrauit: fi-
lij tamen eius reuerentia modeſtiã prę ſe ferebant. Vbi uero ſenex cõceſſit
in fata, iam frena laxauerũt. Ordulphus ducatũ, comitatũ frater eius Her-
mannus adminiſtrauere. Sed quęro quẽ comitatũ? Annales non expreſ-
ſere. Poſſumus aũt illum antiquiſſimũ Phriſię de Aldenborg, uel illũ Sta
denſem, de quo plurima fuit poſteris cõtrouerſia, uel illũ Tranſalbinũ Hol
ſatię accipere. Sed plurima in eam partem dicta inclinant, ut ſit comitatus
Phriſię, quem nũc Aldenborgẽſem uocamus. Hi principes pro adoleſcen
tia tumeſcentes, diu in eccleſiã & miniſteriales eius, cõceptum odium diſſi
mulare non poterant: Aberat paſtor: liberũ uidebatur ſęuire in ouiculas:
Sublata uidebantur omnia quę pudorẽ poſſent ingerere. Sed initio regni
huius Henrici, cum adhuc Agnes mater Imperatrix gubernacula teneret,
ducatus Sueuię uarie iactabatur. Obierat Otto de Swinfurde Sueuorũ

dux & Rodulphus de Rynfelde, qui poſtea ad Imperiũ aſpirauit, ducatum accepit: quod erat multorũ in regno malorũ ſeminariũ. Eundẽ nãq; ducatum Sueuię Henricus Imperator. III. uiuente adhuc, quem diximus, Ottone, Bertoldo comiti, qui poſtea ducatũ Carinthiæ eſt conſequutus, tradito ei anulo ſuo conceſſit. Hunc anulum Henrico moriente, Agneti Imperatrici, pro documẽto ueritatis exhibuit: & illa recognito, nõ habuit quod opponeret: ſatis propenſa ad ducatũ illi permittendũ. Sed prgueuenerat Rodulphus memoratus, qui filiã Bertoldi apud Cõſtantiẽſem epiſcopum nutritã, raptam, an uolentẽ, incertũ, cõiugem accepit: Cui⁹ rei cõtemplatione, cum iam Roduph⁹ in gratiã reginę rediſſet, ducatũ illi Sueuię permiſit: Quę res Bertoldi animũ uehemẽter exaſperauit: Sed ut eum leniret Imperatrix illi permiſit ducatũ Carinthię: quem etiam filius ęquiuocus, Henrici. IIII. conceſſione tenuit, cum pater pro filio interueniret. Mutato non diu poſt cõſilio, Henricus rex, Carinthiæ ducatũ Ludolpho cuidam cõſanguineo dedit. Tum uero Bertoldus iuſta indignatione commotus, tam in regem, ꝙ donatum abſtuliſſet, q̃ in Ludolphũ, ꝙ ſibi debitum ducatũ poſtulaſſet, occupaſſetq;, cogitauit ultionẽm. Interea, quod fieri ſolet ſub nouo rege, pręſertim adoleſcente, multę fiebãt in regno tumultuationes. Otto Bauarorũ dux detruditur ducatu: Cõradus genere Sueuus, inter nobiles de primoribus, a militibus regis occidit̃: & hęc omnia in regem quaſi ille mandaſſet referuntur. CA. III.

Tro ducatu Bauarię deſtitutus, ad Saxones ſe cõferens, ſuos con
o ſanguineos rebellionẽ molitur: Bertoldus in Suæuia res turbat:
Fiunt motus & cõuentus utrobiq;, & in regem odia excitãtur: Quę res tam diu ſerpſit ut Rodulph⁹ q̃q; de regis deięctione, ſuaq; ſurrogatione cogitaret, & ſatageret: quã rem poſtea explicabimus. Henric⁹ aũt rex adoleſcentię utens libertate, Saxoniã ſolam ex omni regno cœpit incolere, principes deſpicere, nobiles opprimere, infimos ſuſtollere, uenatui, luſibus, & leuitatibus pluſq̃ iuſticię faciendę: Accuſat⁹ eſt a multis operam impendere, filias illuſtriũ quibuſdã obſcure natis cõiugio deuincire, priuata pręſidia primatibus regni non ſatis fidens inſtituere: quam ego tot comitum in Hercinia originẽ eſſe cõięcto. His diſcordię ſeminarijs contigit regi plures de regno & de uita inſidiatores excreſcere: qui tamẽ cum maturitatis plene necdũ attigiſſet annos. Erãt qui non tam ipſum, q̃ Albertum Hamburgẽſem archiepiſcopũ culpandũ putarẽt, ꝙ ex eius ſententia plurimum pendere uideretur. Per quę tẽpora, Detherus marchio, non ſuo ſed principum Saxonię, ut putabatur, cõſilio, tyrannidẽ in partes regis ordit̃: quę tamẽ mox, terreſtri ſimul & cœleſti maieſtate cõpeſcitur: caſtellis ſuis Bichilmgo & Schidingen a rege deſtructis, filio eius ęque militari uiro, a proprio ſeruo interæmpto: ipſo quoq; cõmuni ſorte breui per mortẽ abſumpto. Otto erat Bauarorũ dux, uir, & conſilio, & manu ualens, genere Saxo, qui quando & quibus meritis ad ducatũ Bauarię peruenerit, miro ſilentio tranſeũt annales: Sed eſt cõięctura, ꝙ moriente Henrico. II. Imperatore ſine prole, illi⁹ fauore peruenerit ad ducatum: Sed magis arbitror,

idq́ coniecturę propius defendo, fuiſſe natū ex Henrico Magni Ottonis fratre, duce Bauarię, unde per aliū filiū deſcenderat Henric⁹ quoq́ Imperator ſine prole decedēs: & in hoc Ottone ꝓpagatā accipio lineā Ottonū ad Henricū Leonē, interueniēte fœmina. Nam Leonis mater, filia Lotharij Imperatoris, matrē habuit Rixā ex matre Gertrude, filia Egberti marchionis Saxonię natā, & patre Hērico Craſſo, qui patrē habuit Ottonem memoratū. Nūc uero accuſat⁹ apud Henricū. IIII. cū recuſaret purgationem ex duello propter imparitatē prouocātis, qui genere & nobilitate nimium illi eſſet impar, creditū eſt Albertū archiepūm Hamburgēſem plurimū ad ei⁹ deſtitutionē cooperatū: ut frater eiuſdē Alberti Welpus, comes in Bauaria, recuperaret ducatū. Erāt aūt filij Cuntzonis, quē Latini Conradum appellam⁹. Pulſus aūt Otto Bauaria, conceſſit in Saxoniā, & ditionem tenuit ad Weſerā, olim Viſurgū, cū comitatu de Northem: & ex illo multa nobilitas ꝓceſſit: q̄d ſuo tēpore oſtēdemus. Hic eſt ille Otto qui omnē Saxoniā ſecū traxit ad rebellionē aduerſus. IIII. Henricū. IIII.

Peręprecių eſt intueri, qui tum fuerint principes Saxonię. Certe o inferiorē Saxoniā ad Albim adminiſtrauit Ordulph⁹ Bernhardi filius: qui iam filiū habuit in armis pugnantē Magnū: deinde Egbertus Egberti filius marchio, Saxoniæ meditullia tenebat prouinciæ iuxta Brunſwicum. Otto de Bauaria ad Viſurgum dominabatur. Aderant quoq́ inter primos principes, archiepūs Magdeburgēſis, & Halberſtadenſis epiſcopus, non min⁹ tum etiā in armis q̄ principes ſeculares uerſati. Sed tum Otto de Bauaria cunctis erat clarior: cuius tanta fuit apud omnes authoritas: ut ſi quid regi humanit⁹ cōtigiſſet, aut ſi principū in illum cōiuratio procederet, ad regni faſtigiū peruenturus uiderēt. Id metuens rex, libenter audiuit, quendā Egmonem mediocri nobilitate uirū, fortuna tenuem, qui Ottonē ducem apud regē inſimulaſſet ꝙ de nece ſecum regis tractauiſſet. Otto pernegans, hominē de mendacio & regis aſſentatione coarguebat: Ille uero monomachiā duci obtulit: ſeipſum regi uadē conſtituens: ut eo duello purgaretur crimen uictoris. Otto imparē, ut diximus, hominē non reſpicit, ꝙ dux cum latrone, primari⁹ cum ſicario congrederetur, duxit iniquū. Et ubi detrectauit pugnam, iam quaſi cōuictus de læſa maieſtate ducatu deſtituitur: quē rex Welpo illuſtri uiro, Alberti archiepiſcopi, q̄d diximus, germano donauit. Inde incendia, neces, deprędationes, & infinita mala prouenerūt. Rex Ottonē uſquequaq́ perſecutus, q̄plures eius munition s deſtruit, prędia uaſtat, & ut uerum reipublicę hoſtem omnino delere cōſtituit. Ille militibus electis inſtruct⁹, ipſe q̄q́ manu fortiſſimus, & animo nimis efferatus: utpote, qui de omnib⁹ fortunis & exiſtimatione dimicaret, quia iuſta acie decernere aduerſus regē nō poterat, nunc pręda, nūc flammis, nunc etiam ferro, quacūq́ ſe ſors obtulit, ſuas iniurias ulciſci ſatagebat. Ipſo deniq́ mediante, nō ceſſat gens Saxonum, ut eſt acris animo, coniurationē aduerſus regem unanimi conſpiratione inire, atq́ firmare: accuſationes blaſphemiaſq́ inauditas ad ſedem apoſtolicā de illo inferre; ſocioſq́ belli ſibi ex omni regno Theutonico nū

tijs & literis aſciſcere. Nam primo Sigefridũ Moguntinę ſedis metropolitanũ, Adalbertũ Wormacienſem, Adalberonẽ Herbipolẽſem, epiſcopos, Gebchardũ Saltzburgenſem archiepũm, alioſq; q̃plures pręſules, & per ipſos papam etiam Alexandrũ ſibi fautores efficiunt. Quidã quoq; Annonem ſummę ſanctitatis uirũ Colonienſem archiepiſcopũ cõiurationis cõſcium faciunt, quorũ cõſpiratione rex territus Saxonia ceſſit, & in alijs regni partibus rebus inſtitit agendis.

CA. V.

Annus erat poſt mille. LXXIII. cũ Anno Coloniẽſis & Hermãnus Bãbergenſis põtifices Romã miſſi ſunt, pecunię inde regi debitę colligẽdę gratia: qui legatione pacta, literas Alexãdri papæ detulerũt, regẽq; uocarũt ad ſatiſfaciẽdũ de ſymoniaca hęreſi, cęteriſq; nõ nullis magna emẽdatione purgãdis, ſup quib⁹ Romę rex erat delat⁹. Saxones tum inſtãt præſidia multa firmare, arces uocãt, necdũ eñ plurimas habebat Saxonia munitiones. Inſuper caſtella quę rex dudũ erexerat funditus illi conanẽ euertere: & in pleriſq; proficiũt: inter quę præcipuũ illud quod Hartesburg diciẽ pręſidiũ deijciunt: monaſteriũ & clauſtrũ canonicorum, quod ibi erat, multa furentes audacia, funditus euertunt: & quod dictu nefas eſt, innocentis paruuli filij regis, ibi tumulata oſſa eruta ſpargunt. Interim Hildebrandus quẽ dixim⁹ ad papatũ peruenit, Gregorius VII. appellatus, nullo regis conſenſu accedente: quod pro illa ætate nefas ſunt arbitrati. Hic regẽ ad ſynodalia reſpõſa deuocauit, nũcijs & literis uicisſim miſſis: Sed rex armis implicitus illis ſynodalibus contẽtionibus uacare non poterat: nam magna manu undecunq; cõtracta ex Sueuia, Bauaria, Bohœmia ducit in Saxones. Ad fluuiũ Miſtrow exercitus cõcurrũt: & primo quidẽ cum ſtarent in cõſpectu acies, per cõmunes amicos res intercœpta eſt ante pręliũ: Cũq; Saxones quieti conſiſterẽt, ſiſi tractatibus, erãt inter regios qui prælij erãt cupidiores q̃ pacis: renunciãtq; falſo regi Saxones ad pręliũ parari. Rex uera putãs quę dicerenẽ, iuſſit ad arma conclamari: & trãſito uado in loco Nagelſtede, imparatis ſuperueniẽs Saxonibus, multos ſtrauit: Dirẽptũq; eſt iterum præliũ interuẽtu Rodulphi Sueui, qui principibus Saxonũ perſuaſit, ut regi cederẽt, omnia ex ſententia eorũ uẽtura: q; q; nihil mali paterenẽ. Epiſcopi Magdeburgẽſis & Halberſtadẽſis, dux Otto Bauarię, & Magn⁹ Saxonię, audiũt Suæuũ: & ubi ſe regi prẽſentãt, in uincula cõijciunẽ. Doluit Rodulphus uiolari fidẽ: utcũq; tñ factũ eſt, nolente uolẽte rege laxanẽ Saxones: nec iterũ ſe fidei regis pmittũt. Romę interim Hermãnus Bãbergẽſis epũs de ſymonia conuictus deponiẽ. Rex audiẽs, Ropertũ ſurrogauit: Ea res in eã contentionẽ peruenit, ut Imperator Wormaciæ congregato concilio prẽſens anniteretur, ut ab uniuerſis Germaniæ epiſcopis, præter Saxones, Hildebrandus quoq; papa abſens deſtitueretur: Oues paſtorem iudicant, contemnunt, abijciunt: Mittunt epiſtolam quam ſic concludunt: Quia ergo introitus tuus tantis iniurijs eſt initiatus, & eccleſia Dei tam graui tempeſtate per abuſionem nouitatum tuarũ periclitatur, & uitam conuerſationemq; tuam tam multiplici infamia dehoneſtari, ſcãdalumq; grauiſſimũ imminere

cōſpicimus obedientiam quā tibi nullam promiſimus nec de cętero ullam ſeruaturos renunciamꝰ, & quia tibi nemo noſtrū, ut tu publice proclamabas, hactenus fuit epiſcopus: tu quoqꝫ nemini noſtrū amplius eris apoſtolicus: faciebat animos permiſſo olim Henrico huius patri poteſtas creandorum pontificum.

CA. VI.

Odem anno circa decimūoctauū calendas octobris colloquium maximum apud Oppenheim factū eſt, ubi pene totiꝰ regni principes, ſed maxime Saxonū & Alemānorꝫ regis ſubiectioni renūciabant: cauſam prętendentes, ꝙ a duobus iam apoſtolicis uocatꝰ ad ſatiſfactionem non ueniſſet, & pro hoc cōtemptu ſententiā excōmunicationis a papa in urbe retuliſſet. Henricꝰ curauit ex ſynodo Wormacię mitti nuncium ad pontificē: Is erat Rolandus clericus Parmenſis, qui in cōſpectum Gregorij & cardinaliū perductus, Henrici regis uerbis, Gregorio, ne pontificalia exerceret, aut ſe pontificem nominaret, inhibere dixit: Iuſſitqꝫ cardinalibus, ut alium a rege pontificē habituri, in Alemaniā ſe cōferant. Et tamen eo nuncio cum ignominia expulſo, multorꝫ Germanię epiſcoporꝫ literæ pontifici Gregorio ſuam operam & fidei cōſtantiā pollicentiū ſunt allatę: Qua impulſus cauſa pōtifex Gregoriꝰ, ea in ſynodo Sigefridū Moguntinum archiepiſcopū, & eius impietati aſſentiētes, & ſubſcribentes epiſcopos, & Abbates, cōmiſſis priuauit eccleſijs. Hērico aūt gubernationē, dignitatē, & titulū regni Theutonicorꝫ & Italię interdixit: omnibꝰ principibus & populis utriuſqꝫ regni, quo illi obſtringebātur iuramento, authoritate apoſtolica abſolutis. Ferunt initio Henricū nuncios miſiſſe per prouincias qui dicerent, Ieſum Chriſtum, quando ter oues Petro paſcendas cōmiſerit, reges excępiſſe: pōtifexqꝫ ecōtra per literas, quę extāt, notū populis fęcit: Deum in terris agentē, qn̄ ligandi & ſoluēdi in cœlo & terra poteſtatē Petro dedit neminē excępiſſe: eumqꝫ qui ligare ſe poſſe negat ꝙ abſolui nequeat, confiteri, ſic qꝙ ab omni eccleſię corpore ſequeſtrari. Quibus papę uerbis prelati, principes, & populi pars regni Theutonicorum maxima, animis ab Henrico cœperūt alienari: primiqꝫ Saxones exarſerunt in bellum. Poſt illos Metenſis epiſcopus Henricum cenſuit in uim anathematis deponendum. Vnde cum faciſceret, & iam magnum ortum uideret in regno diſſidiū, Rodulphus, Welpo, & Theodericus primores Alemānorum duces cum cęteris in regno pręſtantibus uiris in id conſilij peruenerunt: ut ſi uocatꝰ in Alemaniā Gregoriꝰ pontifex deſcēderet, Henricus illi ſupplex, petita, ut illi cōfidebant, impetrataqꝫ uenia erratorꝫ, proſterneretur: alioqui ſucceſſorē illi daturos cōcordi cōuentꝰ ſententia ſunt proteſtati: Iurauitqꝫ illo in cōuentu principū Henricꝰ rex, ſe pontifici cum acceſſiſſet integre pariturū: Quod quidem primatibꝰ illis adeo gratū fuit, ut ſponte ſua reſponderint: Illum Romā ad Imperij ex more ſuſcipiendam coronam, cum copijs deducerent: quibus tum Imperator declaratꝰ, Normannos, Apulia, Calabriaqꝫ, & omni terra eccleſię deturbaret. Acceſſitqꝫ regis & cōuentus ad pontificem ea de cauſa orator archiepiſcopus Treuerenſis. Quo inſtante, pontifex Gregoriꝰ, ut Auguſtam prętoriam urbem

alpinam accederet, cum cardinalibus urbe mouit. Cum uero ſe Vercellas
uſq; contuliſſet, a Vercellēſi epiſcopo Italiæ cancellario clam reſcijt, Henri
cum regem hoſtili in ſe animo cum exercitu uenientē, alpes tranſcendiſſe.
Quāobrem ſuę cōſulens ſaluti pontifex, in Cānoſſum uſq; receſſit, opidū
in Regiēſi agro: quod erat Mathildę comitiſſę, apud quod nullā ab Hēri
co uiolentiam uereretur. Rex uero dolum intelligens patefactum, relicto
Vercellis exercitu, Cānoſſum nihilominus uenit. Acta aūt eſt res ſumma
pōtificis grauitate, ſūma, ſed ficta potētiſſimi regis humilitate. Quo enim
die Henricus Cānoſſi ſuburbiū attigit, omni depoſito regali ornatu, nu-
diſq; pedibus, ad opidi portam introduci ſperans, cum paucis comitibus
eſt delatus: denegatumq; primo die ingreſſum ęquanimiter tolerās, loco
per noctem non mouit: & glacie ferunt, cōculcataq; diu niue, per aſperri-
mum hyemis ſydus, ſolū in quo rex ſtetit, uel iacuit, obriguiſſe: expecta-
uitq; tacitus ſcire, quid ſecum pontifex duceret agendum. Pontifice uero
omnia differente, ut a cūctis cerneretur, uera ne, an cōficta eſſet pœniten-
tia, quā prę ſe rex ferebat, ad tertiā puentū eſt diē. cū Hērico ſe miſerū, in-
fœlicēq; clamāte, cui ſoli non uacarent ueniā imploraturo Ro. pontificis
aures, uicerunt Mathildis comitiſſę, Adelai Sabaudiēſis comitis, & abba
tis Cluniacēſis preces: & introductū regem, abſolutūq; pontifex in ſinū
matris ecclę recępit. Fęcit uero pōtifici rex ſcripto pmiſſionē ſacramēti re
ligione firmatā, cui Mathildis comitiſſa & Adela⁹ comes, abbaſq; Clunia
cēſis ſubſcripſerūt. Poſtea tn̄ ſubſtitit rex in Cānoſſi finib⁹, abituro, ut pu
tabat, pōtifici, ſtructur⁹ inſidias, & pōtifice id uerito ſubſiſtēre, fatigat⁹
expectatione rex Papiā ſe coutulit. Viſum eſt iſta ex Italorꝝ narratione in
ſerere: In qua uide prudēs lector, q̄ ſint incōcinna multa, & a ueri ſimilitu-
dine aliena: Ego iudiciū meū uolēs ſubtraho, tibi cūcta pmittēs. VII.

Onnulla hic inſeruntur a noſtris, quę & ipſa apud me fidem non
n merentur: Regem pontificis iniūcto, per annum integrum Ro-
mę iuſſum ſe continere, memorias martyrū in Vrbe frequētare:
equum non aſcendere. Quod cum ille religioſe cœpiſſet implere, uidētes
cardines orbis, quia prę timore ſedis apoſtolicę cōtremiſcūt poteſtates, &
ſub eo curuentur, qui portāt orbē, ſuggeſſiſſe ſummo pōtifici: ut deiecto
degenere, qui publicā perēgiſſet pœnitētiā, aliū curaret in regno ſublima
ri: Percunctāte aūt pontifice quis dignus uideret, Rodulphum Sueuum
eſſe prętenſum: cui ilico papa miſerit coronā, cum elogio: Petra dedit Ro
mam Petro, tibi papa coronam. mandaueritq; Moguntino & Colonien-
ſi archiepiſcopis, ut illum eligerent, conſecrarent, tuerentur: omniū ignaro
Henrico, donec Argentinus epiſcopus, aduolās Romam, iſta regi nuncia
ret: Qui accępta (ut putabat decorū) a ſummo pontifice licentia abire cō-
ſtituit: Epiſcopus, ne papam alloqueret deterruit: Nam a pontifice omnia
contra eum eſſe prouiſa. Ita clam, furtimq;, magnis itineribus per Italiam
digreſſum in Gallias, inde ad fideles ſuos perueniſſe, collectiſq; uirib⁹, ſe
Rodulpho ad pręlium obięciſſe. Sed hęc, ut dixi, apud me fidem habent
tenuē. Primū, quia pōtifices non amāt reges in Vrbe diuerſari: nec regiū

erat inter altaria diſcurrere. Sed & pontificis epiſtolę teſtãtur, ſe ad Rodulphi electionem neminẽ cõmouiſſe: Idq; ueriſimile eſt. Certum eſt tamen non inuitum iſta audiſſe pontificẽ, de Henrici deſtitutione, Rodulphiq; prouectione: Ait enim in epiſtola: Hẽricũ pœnitentẽ eccleſię gremio reſtituiſſe, non tamẽ ad regnum, a quo deſtitutus fuerit in ſynodo, repoſuiſſe: Quod certum eſt, Henricus armis cõtractis, Rodulpho, quem regis ęmuli regem dixerunt, in prelio ſe obiecit: pugnatũq; acriter cęſis, captiſq; plurimis: ſed uictoria neutro inclinante, placuit utrinq;, ut eius rei diſcutiendę cauſa, utriuſq; partes oratores adirent pontificem. Poſtulauit iam ante Henricus rex ab Gregorio pontifice: ut propter inuaſionem regni, Rodulpho ſacris interdiceret. Ad quę pontifex: Non ſe poſſe inauditum cõdemnare reſpondit. Venerũt ad ſummũ pontificẽ regũ oratores: quibus benigne a pontifice reſponſum: ut efficerẽt, reges ab armis diſcedere, donec cauſa tractaretur, ſe confeſtim uocaturũ cõcilium. Sed priusq̃ ea renunciarentur, reges reparatis uiribus, iterũ cõcurrerunt. Cecidit Wizilo archiepiſcopus Magdeburgenſis: Saxones terga uerterũt. Dux Bohœmię lanceam Rodulphi nactus, eam inſigni munere preferri eã omnibus Bohœmiæ regibus inſtituit. Spoliat⁹ hoc prelio dux Magnus, comes frater ei⁹ capt⁹ & epũs Wormacienſis Poppo ex primorib⁹ Hẽrici principib⁹ cecidit. Ita pene ęquata ſunt uulnera & damna partiũ. Nouiſſimo inter reges prelio, Rodulphus ita uulnerat⁹ eſt in dextera, ut inde mortem ſumpſerit. Iam enim reductus in Herbipolim magnates & epiſcopos ſuę partis ad ſe iuſſit cõuenire: & elata dextera in aſtantes: Hęc eſt, inquit, man⁹, qua ego ſacramenta preſtiti Henrico domino meo, uobis tamen urgentibus, toties in eum infœliciter pugnaui: Ite & implete primã regi ueſtro fidẽ: nam ego uadam in uiam patrum. Sic moritur. CA. VIII.

Iam profligato Rodulpho, rex Henricus acriores animos intendit in Romanũ pontificẽ. Vrebat animũ pronũciata in ſynodo regis deſtitutio: diu dilata in ei⁹ cõtumeliã recõciliatio: ęmuli in regnum fauor. Igitur apud Noricę Brixiã, cõuocato pontificum cœtu de Lumbardia, Italia, & Germania, crimina multa intentantur pontifici Gregorio q; inuaſor ſit Romanę ſedis, ſacrilegus monach⁹, ſomniorũ & preſtigiorum obſeruator, necromãticus, & qui malis artibus fidem Chriſti contaminarit: Ob quæ omnia Romana illum ſede deſtituunt: & niſi ſponte locũ uacuaret, perpetua maledictione ferire minãtur. Wigbertũ Rauennatum epiſcopũ ſurrogãt, quẽ Clementẽ. III. appellant. Reliquerat autem Henric⁹ Italia decedẽs Henricũ filiũ cum copiis in ꝓuincia: ut illã in fide cõtineret. Cui cõgreſſa per ſuos Mathildis nobilis matrona, & quæ multa in Romanã eccleſiã feciſſet bona, ab illo ſuperatur. Acceſſit aliud incõmodum nobili matronę (Erat enim de genere Saxonũ, quod oſtendem⁹) quod propter religionẽ memoria dignum eſt. Obierat Bonifacius maritus eius, & Azonẽ Eſtenſem recipit iterato matrimonio: Reſciuit poſtea Bonifaciũ atq; Azonem tertio ſibi inuicem gradu ad matrimoniũ interdicto cohęrere: Qua de re cõſulens ſummũ pontificem, iuſſa eſt ab Azo-

ne diſcedere, & pœnitentiã agere de tam graui inceſtu: Ad quã obſeruan
tiam, ſi noſtra tempora referimus, Ethnici uidebimur. Quid enim hodie
per diſpenſationẽ apoſtolicã non obtinetur? Tum nobilem matronam, &
quę Romanę eccleſię multa pręſtitiſſet obſequia, iuſſit pontifex a ſecundo
diſcedere marito, & pœnitentiã inceſtus agere, nulla diſpẽſationis hinc aut
inde facta mẽtione. Ducẽs igitur Romã Henric⁹, per Bauaros eſt ingreſ-
ſus Italiã. Mathilda aũt, quicquid ex ſubiectis ſibi populis copiarꝫ ſibi col
ligere potuit, miſit ſummo pontifici, a quo tam probe in ſuo caſu fuit cõſo
lata. Iuſſit Henricus Clementẽ ſuum pontificali apparatu præcedentẽ ad
pontem uſqꝫ Miluium procedere: Inde in prata Neronis tum dicta, cum
iretur, ſtructa in prœlium acies pręceſſit. Prior Clemens cum pompa, inde
rex in ſubſidijs eſt ſequutus. Appulſos Leoninę ciuitatis portę, quam Sa-
xonum tunc, aut Poſterulã, uocabant, regios milites Romani ſagittis, ia-
ctiſqꝫ superne lapidib⁹ repulerũt. Quod cũ uidiſſet Henricus, caſtris loco
firmatis, exercitum incendijs, ędificiorũqꝫ demolitioni curauit intendere:
Nullam uincendi ſpem offerri uidens, poſt paucos, quibus aduenerat, di-
es cum ſuo antipapa Rauennã redijt: Ibiqꝫ anno pene toto peracto, reno-
uatis uiribus, per Spoletinos, ad Vrbem iterum duxit: & Leonina per to-
tam quadrageſimã obſeſſa, ea poſt Paſcha eſt potitus. Eſt autem Leonina
Vaticanũ, Romę ſuburbiũ, in quo papæ nũc ſplendet palatiũ: quod qui-
dem ſuburbiũ, portis cõmunitum, Leo. IIII. de ſuo nomine appellauit Vr-
bem Leoninã. Inquinata per aliquot dies ab antipapa ſancti Petri baſili-
ca, ad alterã pariter beati Pauli inquinandã acceſſit: ad quam binas porti-
cus diruit: unam a caſtello ſancti Angeli ad Petri ędem, alteram a Terge-
mina porta, ad ſancti Pauli baſilicã: Dumqꝫ rex Vrbẽ circũſedit, multum
per ſingulos dies ſanguinis eſt effuſum. Caumatibus aũt ad initiũ ęſtatis
in urbis regione, ut aſſolet, incipientibus, Henricus ſibi timens, per propin-
quas Romę ciuitates, quę omnes ei parebãt, diuiſit exercitũ: & Wigber-
tus antipapa, adulterinã Petri ſedẽ in Tybure tenuit. Rebus ita compara-
tis, Henricus Clementi ſuo, attributo in omnes copias per hiberna diſpoſi
tas Imperio, ipſe cum paucis in Lumbardiã cõceſſit: Wigbertuſqꝫ ſacer-
dotalis officij immemor, circũ urbem uineis ſucciſis, multa a quibus ipſe
Henricus temperaſſet, per eam ęſtatẽ hoſtilia cõmiſit. CA IX.

a Lio qui ſequutus eſt anno Henricus ad exercitũ reuerſus, ciuita-
tem Leoninã iterum per uim ingreſſus, & apud beati Petri baſili
cam deſidens, omnia eius urbis ędificia demolitus eſt. Per quod
tempus, nullo propinquo ab urbibus & caſtellis Romã adeunte, nullo eti
am exeũte, Romani ad maximã calamitatẽ ſunt perducti: & fames, quod
neceſſe fuit, aſperrima ſuperuenit: Quibus malis euenit, ut multi emigran-
tes nunq̃ ſunt poſtea reducti. Quę cum Robert⁹ Guiſcardus Normãn-
a pontifice intellexiſſet, præfæcit rebus Dalmatiæ Boemundum filium, &
uxorẽ ducens, ſe cõtulit in Italiã. Interim Hẽricus, ſiue quia Roberti Nor
manni reditum in Italiã habuerit exploratũ, ſiue quia dolos uiribus effica
ciores exiſtimauerit, per Cluniacenſem abbatem, uirum celebris ſanctimo

niç pontificē Gregoriū, cui ille eſſet deditiſſim⁹ orauit: ut ſe ad Lateranenſem baſilicam admiſſum coronaret, fore pollicitus, ut Imperator ex ſolenni more declaratus in Alemaniā, cum omnibus copijs reuerterect. Eodēq; die, fide publica per patentes literas data, omnibus qui urbē accedere, aut inde exire, & in agro obuerſari uellent, mirabilē uoluntatis cōuerſionem oſtendit: Cuius facti fama omnē per Italiam uulgata, effęcit: ut Guiſcardi in colligēdo ad Vrbem ducendi exercitu, refrixerit diligentia. Romanus uero populus, malis, quę tribus annis cōtinuis tulerit, pōtificem, ut patrię cōpateretur, miſereretur q; fatigat⁹ orauit: Gregorio, quod petebat, ſpondente: dūmodo Henricus errata corrigeret: & debitā Romano pontifici obedientiā promitteret. Prohibita eſt Henrico, quam per ſimulationem illā quærebat malignādi occaſio. Largitione enim multa uſus, corruptos ciuitatis primores, in ſuam aduerſus pontificē amiciciā pellexit: Ventumq; eſt a multis Romanę urbis primarijs in id impudentię, ut pontifici in faciem dicerent: Non eſſe Henrico regi, etiam ſi prius eccleſię non ſatiſfaceret coronam, & declarationē Imperij denegandā. Quod cum uidiſſet pontifex, de Romani populi cōſtantia diffiſus, in caſtellū Creſcentij cum domeſticis ſe recępit: Ruſticus uero eius ex fratre nepos ſe contulit ad Septemſolia, arcem tunc caſtello Sancti Angeli nulla in re munitionibus inferiorem. Vixq; pontifex imminens (ut eſt ratus, & quod eſt poſtea factū notorium) euaſerat periculum, quando Henricus a coniuratis introductus, Wigbertū Tybure accerſitū, in Lateranenſe patriarchiū intruſit. Cunq; nullus, uel cardinalis, uel epiſcopus ex gente eccleſiaq; Romana, ut illum ex more benediceret, adduci poſſet, Bononienſis, Treuerenſis, & Mutinenſis pſeudo epiſcopi, cęrimonijs in eum Romanis pōtificibus adhiberi ſolitis ſunt abuſi. Per ſolēnia poſtmodū paſchalia, quę proximis ſequuta ſunt diebus, adulterinū Imperatorē antipapa coronauit. Populus uero omnis ut regi ſatiſfaceret, ad obſidionem arcis Creſcētij eſt cōuerſus. Cœpit uero Henric⁹ ſedem ſibi & ſtatiua militib⁹ apud Capitoliū, non parua parte tunc in integrū reſtitutū: Et Romani rebellionis principes, cum pontificē caſtello deturbandi munitiſſimo, nullā cernerent ſpem pręberi, clauſerunt muris ad uiarū exit⁹ in repagula excitatis. Henric⁹ interim familię Corſorum, tunc Romę potentis, quę Gregorio fauebat, ędiū partem Capitolio ſubięctarū euertit: expugnandaq; Septemſolij arce, maximos adhibuit conatus. Id uero Lucij Septimij Seueri Imperatoris opus, reliquię cuius cōtra monaſterium Beati Gregorij cernūtur, trinos habuit ſubiuicem ſupra poſitos Columnarum ordines: quarum inferiores ſolo inhærentes, ea erat ſublimitate: ut nullis ſcalis poſſent ſuperari, nec pro ſua craſſitudine, ferro, igneue corrumpi. Admouit tamen propius Henricus machinas, & quaſdam columnas uetuſtate debiliores mouit: ut ſibi timēs Ruſticus deditionem facere cogeretur. Erat uero abhuc opus uiſu ſpecioſum, cum contignationes marmoreis trabibus factę cubicula & triclinia haberēt ornatiſſima. Sed quid non poteſt gui longgua uetuſtas, & perpetuus cœlorum curſus?

CA. X.

Obert⁹ interea Guiſcardus Normãnus, harũ rerũ factus certior r ingentes copias, quas liberando põtifici comparauit, uia Latina deduxit ad Vrbẽ. Hic uero quis fuerit, & unde uenerit, in Norwagia ſumus exequuti. Henricus, cũ id reſciſſet, ignorãtibus tñ Romanis Vrbem ciuib⁹ permiſit tutandã: Ipſe cum antipapa cõceſſit in Vaticanũ: Nec diu morat⁹, uia Caſſia magnis itineribus cõtendit Senas: Nec citius Guiſcardus Romana mœnia, q̃ ille dictã urbem cõtigit. Ciues Guiſcardo portas clauſerũt, magnifica uerba pręferentes: Se cum ſuo pontifice facile cõuenturos, copijs illius opus non eſſe, rediret in ſua: non ingratos ſe futuros illius obſequijs. Ille aũt uerbis uerba rependit, & cum ab amicis pontificis, porta Flumentana, inde dicta Flaminia, nunc de Populo panderetur, per eam ingreſſus, incendia fęcit a Cãpo Martio, uſq; ad ſanctum Siluestrũ, & Laurentiũ in Lucina: quę hodie uaſtata cernuntur. Ciues armati ſe obięcerãt: ſed non poterãt eſſe pares copijs illius. Ille per Eſquilias duxit ad Lateranũ, ibi aliq̃diu deſidens, ſi forte a ciuib⁹ liberãdi pontificis mentio fieret. Cõſederãt illi armati ad Capitoliũ, quã etiã regionẽ Henrici milites, dum adeſſent tenebãt ſtatione. Abeũtes autẽ de more ſuo inceſſanter relinquebãt Vrbẽ: Quotidie pręlia ad Amphiteatrũ. Cum aũt ciues nullã pacis facerẽt mentionẽ, Guiſcardus armatis copijs per mediã Vrbem cõtendit ad Hadriani molẽ, demolitoq; muro quẽ fecerant ciues, eductum pontificem, ſecum perduxit in Campaniã: ibiq; breui poſt finijt. Hęc eſt illa urbis Romę uaſtitas, quã non antea Gothi, non Wandali, non Saraceni, ſed partes pontificis fęcere Normãni: ut non iam ulla ſit ſpecies ueteris Romę: ſed umbra quędã non magnę partis: niſi quãtum ętate noſtra cardinales, excitatis magnificis ędibus, eã renouant: quod magis atq; magis per ſingulos dies crebreſcit. Per quę tẽpora, Saxones & Sueui, quos Alemannos uocant, colloquium habuere in orientali Frãcia, de rebus regni: Cum & Imperator diu abeſſet & male meritus de ſummo pontifice, dudum regno deſtitutus haberetur: Initoq; cõſilio, Hermannũ quendã Lotharingię ducẽ, cui nemo ętate illa, bellicis in rebus, aut magnitudine opũ potuit cõparari, regem Romanorũ declarauere: dederãtq; illi Saxones arcem ad opidũ Iſleue. Ibi q̃m alliũ abundat, Imperatorij illum per cõtumeliam appellauere regem Alliorũ. Multa interim pręlia inter Conradũ ducis Bohœmię fratrẽ, & Lupoldũ marchionẽ in ſuperiori Bauaria: deinde inter Bauaros, & Suæuos, iuxta Danubiũ: ubi Palatini comitis Cunonis filius in acie cecidit.

CA. XI.

Nnus erat poſt Chriſtum milleſimuſoctuageſimuſquint⁹, cum a Henricus ex Italia deſcendit, ſynodũ indixit Moguntię: ibiq; epiſcopi rebelles Imperatori, & ſuo antipapæ deponendi iudicãtur: alijq; in eorũ locũ ſurrogant̃. Aderãt legati adulterini pontificis: ut res legitimum ordinem habere uideretur, nõnulli põtificatu digniſſimi: Illo tñ ordine male ingreſſi, pueniũt in ſedes ſuas. Impator deſcendẽs per ꝓuincias, quæ per abſentiã eius longæuã fuerãt innouata, ſuũ in ordinẽ reſtituit, Saxonũ principes non reluctant̃: pacata uidebant̃ omnia, cũ marchio Sa-

xoniȩ Egbertus, Imperatoris propinquus, rebellionẽ reſuſcitauit: ſed non late illa manauit: Aequus iam uidebatur in ea parte Imperator, qui cõſenſit conuenire ex prouincijs doctiſſimos, qui de iure duorũ qui ſe pro ſummis pontificibus gerebant, diſquirerent. unde omne Imperatoris factum pendere uidebatur. Cõuenere pontifices, & ſecum undecũq; uiros traxere doctiſſimos. Cœpit uentilari cauſa: Iure, an iniuria, Hẽricus rex ab Hildebrando tunc Gregorio. VII. excõmunicatus, & regno deſtitutus uideretur: Erant qui in utranq; partem ſentirent. Capita ſententiarũ reſederant apud Weſſilonem Moguntinũ, & Gebehardũ Saltzeburgẽſem archiepiſcopos: cũ ſentiret Saltzeburgẽſis, Impatori, ſicut omni Chriſtiano parendũ Romanȩ ſynodo, & eius euocationi: quã cum cõtempſiſſet, non poſſe uideri per iniuriã in regẽ prolatã excõmunicationis, & creſcente contumacia, etiam deſtitutionis ſententiã: Moguntino uero contra aſſerente, regem magna ſuarũ rerũ parte ſpoliatũ, magnis prouincijs deſtiturũ, non oportere illo in tempore iudicari, priuſq̃ ad ſua reſtitueretur: Quȩ cõtradictio tam diu ualuit, ut Weſſillo in ſua ſentẽtia perdurans, a legatis Ro. pontificis, qui aliq̃n acceſſerãt de hȩreſi notaret: Et excreuit ſerpẽdo diuerſitas, uſq; ad Hẽrici ab Impio deſtitutionẽ, quã ſuo loco cõmemorabim⁹: Interim Henricus rex, cognito q; Saxones, & Suȩui, regem ſibi Hermannum Lotharingũ acciuerint, infeſto exercitu petit Saxoniã. Obiȩcere Imperatori Saxones, quas poterãt uires: ſed iuſta acie cõgredi uitarũt. Et rege declinante, uocatis Suȩuis, exercitũ cõſcribunt Wirtzeburg (quȩ nũc Herbipolis collato ex Grȩcis & Latinis uocabulo dicitur) in orĩetali Frãcia urbem obſident. Imperator cum copijs aduolat, urbem obſidione ſoluturus. Illi conuerſi, regem acie excipiunt. Graue quidem preliũ, ſed neutro inclinãte uictoria digreſſi ſunt. Saxones & Suȩui potiũtur urbe, Imperatoris epũm reijciũt: Alberonẽ reponũt ab ipſo deſtitutũ. Sed cũrediſſent in ſua, Imperator urbe eiecto Alberone rurſus Meinardũ ſuum reſtituit. Hermãn⁹ aũt, quẽ regẽ creauerãt, cernẽs Hẽricũ inualeſcere, depoſito regis nomine, Henrico reconciliatˀ: & breui poſt in obſidione caſtelli, ictus lapide interijt. Hic eſt ille Hermãnus, quẽ per contumeliã Henrici milites, Allium ex memorata cauſa cognominauerunt. CA XII.

Ortua deinde non longũ Imperatrice Berta, quȩ filia erat Ottonis Italici: non diu moratus Henric⁹ Imperator, nuptias ſecũdas Coloniȩ inijt celebrauitq;: & duxit relictã Vthonis, marchionis, filiã regis Ruſſorũ, pudiciſſimã fœminã: ſed de qua Henricus poſtea male ſentiret: & loquereť. Nec mirũ debet uideri Ruſſorũ regna ad Theutonas mittere nuptam. Nam Sigebertus, memorabilis ſcriptor Gallicus, teſtis eſt: hoc Henrico imperante, duos Ruſſi regis filios de regno contendentes, eouſq; proceſſiſſe: ut pulſus alter, Henricũ adierit, ſe, regnũq; ſubijciens Imperio, ſi armis illius reduceret. Sed tanta erant in uiſceribus Romani Imperij bella: ut externis Henric⁹ uacare non poſſet: & erat uia per Polonos fœderatos, ſi non ſubditos, in Ruſſiam perueniendi. Erãt tum in regno Egbertus marchio Saxoniȩ, qui Imperatori male pareret: Sed illȩ

ſe muro contin̄es defendit. Obſidione firmata, multi milites ad uicinū Na-
talis Chriſti diē abierūt ex caſtris. Erump̄es Egbertꝰ, cum hoc nō igno-
raret, ſtragē peregit: in qua epūs Lauſanus, qui lanceā Imperatori pretulit
fertur cecidiſſe. Captus hic quocꝫ Liemarus Bremenſis archiepiſcopꝰ, qui
tum Imperatori, utpote uir Bauarus militaret. Cepit autē illum Luderus,
qui poſtea dux Saxonię, deinde etiā Imperator eſt factus: adoleſcens tum
egregię fortitudinis: qui poſtea duxit cōiugē Rixā, Gertrudis, quę ſoror
erat memorati Egberti filiā, cū qua magnā Saxonię partē accepit in dotē.
Captꝰ aūt archiepiſcopus Bremenſis, pro ſua redemptione dedit Ludero
Aduocatiā Bremēſem, cum trecentis argenti marchis. Inde arbitror ena-
tum ius, quod poſteri huiꝰ Luderi ducis in urbē Bremēſem uendicare ſo-
lebant. Egbertus aūt comes, non longe poſt in molendino quieſcens, a ſu-
peruenie̅tibus Imperatoris militibꝰ opprimit̄: ſiue ut ab alijs traditur (q̄d
ſupra ſignificauimus) a ſicarijs, qui ſe in illius familiam contulerūt, ab Im-
peratore ad eam rem cōductis. Quo etiā tempore, iunior dux Bauarię fer-
tur ſe in peregrini habitu in Italiā contuliſſe, motus uirtute inſignis fœmi-
nę Mathildis: cuius uiduatū eſſe thorū audiens, aſpirauit in eius nuptias,
&, ut ferunt, aſſequutus, ad eas peruenit. Mira fœminę uirtus, quā ſummi
pontifices uenerabātur, principes de lōginquo admirabant̄: cuiꝰ etiā deſy-
derio, hic ex Bauaria in Lumbardiā trāſierit, ut cōiugē mereret̄.

XIII.

Pereprecīū eſt agnoſcere, quę & unde fuerit illa Mathildis, quā
e Italici ſcriptores multa laude efferunt, quod raro preſtant exte-
ris: originem tn̄ eius illi non attingūt. Multa obſequia impende-
rat illa Romanę ſedi, multas pro ſua fortuna operas & impēſas fecerat cō
ſcribendis & alendis pro ſummo pōtifice exercitibꝰ: Sed non potuit tum
in uicem gratitudinis tertio affinitatis gradu, ad matrimoniū, ut diximus,
diſpenſationem impetrare. Ea tum erat temporꝫ obſeruātia: ut ne ullus ſer-
mo de diſpenſatione fieret. Noſtra ſunt tēpora liberaliora, neſcio ſi melio-
ra: quādo una puella tertiū, ut dicitur, experitur maritū, primis duobus ſu-
perextantibus: qn̄ ſummorꝫ pontificū ſanguis, ex archiepiſcopatu in cardi-
nalatū, & ex illo gradu in ſecularē ducatū perducit̄. Ad Mathildā reuer-
tamur: Ea fuit Egberti marchionis Saxonię filia, nouiſſimi Egberti, quem
in molendino ceſum diximꝰ, germana, incōparabilis prudētiæ, religionis,
& pudicicię fœmina: quā pater eius Bonifacio in Lumbardia comiti tra-
didit uirginē. Quo mortuo, cum Azonem Eſtenſem, tertio gradu cōſan-
guinitatis priori coherentē acciperet: q̄uis ignorās id iniret cōiugium, uo-
lente pōtifice ab illo declinauit, & in ſanctimonia permāſit, donec a Baua-
ro de quo quidam ſunt authores peteret̄: non aliena a cognatione Henrici
Imperatoris. Nam Henrici huiꝰ pater Henricꝰ. III. & Ludolphus Ma-
thildę auus, uterini erant fratres, ex Giſla Cōradi Impatoris cōiuge: quę
pridē ex Brunone habuit filium Ludolphū Saxonię marchionē. Hæc er-
go fœmina, & generi ſuo preſtitit, & religioni: ut Hērico graſſanti ſe q̄ fre-
quenter opponeret. Hac quocꝫ uice, cum Italiam peteret, ab ea Mathilda
exercitum illi obijciente remoratur, ne ex Lōgobardia in reliquā Italiam

proficiſceret. Mutinā tñ cœpit Hēricus. Prodigiū tum uiſum in aere interpretantur. Vermes muſcis deductiores tanta multitudine uolitabāt in aere, eacꝫ craſſitudine ſpatiū occupabant, ut manu uel uirga tangerentur, ut etiā mille paſſus in latitudine, & duo uel tria in longitudine implerent: Portendi putabāt expeditionē in terrā ſanctā. Interea Conradus Henrici Imperatoris maior filius, iuuenis modeſtiſſimus, & qui regno, etiā Imperio digniſſimus uideret, patris mores & uitia deteſtatus, abijt a curia indignabundus, fœdā patris conuerſationē magis ſecū ꝗ apud ullū accuſans. Contendit in Italiā, & ibi Mathildę optimę fœminę, & amicorꝫ, honeſtā gubernādi rationē inijt, ſub nomine regis Italię: Paruit enim magna Italię & preſertim Lumbardię pars Imperatoribus a memoria. I. Ottonis. Dudum enim illum pater creauerat regē, ſed nūc a moribus eius abhorrentē cōtempſit: coronāqꝫ dedit iuniori Henrico qui poſtea patrē deſtituit Imperio. Cōradus aūt in Italia uixit annis nouē, ea modeſtia, ut rex haberet & eſſet: nulli tñ grauis imminebat. Venientes a patre milites honorifice excepit: nullum ſe coram male de patre loqui ſinebat: ſemper illū patrem dominū Imperatorē appellans. Per quę tēpora Ladiſlaus Pannonię, hoc eſt Vngarorꝫ, rex, uita exceſſit: adeo morib⁹ & uita probatus, ut inter ſanctos referri mereretur. Welpus deinde dux aliq̄diu extra gratiam regis Noricorum ſiue Bauarorum ducatum amiſſum, reconciliatus Imperatori denuo recepit.

CA. XIIII.

Imminebat per ea tempora glorioſa illa in terram ſanctā expeditio, quā Vrbanus pontifex in Frāciam deſcendēs, Claromōtano concilio excitauit. Armata ſunt multa Chriſtianorꝫ millia, principes nōnulli: in quibus pręcipuus ductor Godfridus dux, materno genere Lotharingię; nam pater eius comes erat Bolonię. Appellant uero ducem Bulioni, qui nūꝗ erat ducatus. Sed cum locum illū Godfridus teneret, & materno, ut diximus, ſanguine Lotharingię ducatum tangeret, dux Bulioni appellatus eſt. Erat enim eius mater ſoror Godfridi Gibboſi ducis Lotharingię: ꝗuis Sigibertus Gallus cōtendat illi ducatum Lotharingię eſſe datū ab Henrico. IIII. Imperatore, Erat enim uir ad arma egregie inſtructus, & auxilio uenit cum copijs Henrico, cum ille repetito aliquot uicibus pręlio aduerſum Rodulphū Sueuū pugnaret. Sed, quod in laudibus Godfridi pręcipuū eſt, cum cōcionante ſummo pōtifice expeditio ſancta a multis principibus & infinito eſſet populo ſuſcepta, Godfridus cum fratribus Balduino & Euſtachio, omni patrimonio diuendito, in eam ſe contulit expeditionem, militibus, quantos poterat, ex ęre perarmatis, & in longinquā & diuturnā expeditionē ſumptis uiaticis. Quo autē ordine in terram ſanctā peruenerit, quę & quanta ibi geſſerit in ipſo itinere, & in Paleſtina, quomodo Ieroſolymā receperit, firmauerit, reliquerit, quia multipliciter in literas miſſum eſt, & iam nouiſſime a Sebaſtiano Brant diſertiſſime in opere, quod Romanorꝫ regi Maximiliano dedicauit cōmemoratum eſt, & noſtro longe alienū eſt inſtituto, relinquam⁹: Ad Imperatoris Henrici. IIII. acta reuertentes. Is cum diu abfuiſſet, anno tandem ſepti-

mo,ex Italia regreſſus,Ratiſponã ſe contulit: ibiq́ Iudęos,qui inuiti bapti ſati erant, pmiſit ad Iudaiſmũ redire, qñ nullo Chriſtianitatis charactere erant inſigniti: Corde enim crediť ad iuſticiã. Circa Calendas autẽ Decẽbris colloquiũ habuit cũ principibus Mogũtię de pace & unione: & pxi mo anno eodẽ in loco cum pulſi eſſent Iudæi & rebus exuti,cum quæſtio de facultatib⁹ eorꝫ,quę multę fuiſſent,agereť: archiepiſcopus,cum cogna tionem ſuam inde culpatã tutari uellet, nec ſatis poſſet,cum eis profugit in Turingiã: nam dicebať & ipſe guſtaſſe de pręda. Vnde Imperatori rebellionem quandã oſtendere uoluit ex proxima Saxonia: ſed pacatis utcũq́ rebus,qui cæſi erant Iudæi, ſuſcitari de morte non poterant, prędam uiui partiũtur. Interim inualeſcit indignatio inter regem & reginã, quã ille coe pit exhorrere. Illa aũt peſſimo relicto marito Romã cõtendit: ibiq́ cõuocato cõcilio,de crimine peſſimo Imperatorẽ accuſauit. Vrbanus pontifex excõmunicationem in eum renouauit. Illa uero dimiſſo rege,reuerſa eſt in Ruſſiam: ibiq́ in ſancta cõuerſatione honeſtarꝫ,quas aggregauit, perſonarum,Dño ſeruiẽs, mater effęcta multarꝫ in Chriſto filiarꝫ,fœliciter cõſummauit. Wigbertus infauſtus Henrici pontifex,ad hũc uſq́ annũ,hoc eſt centeſimũ poſt mille durauit,ſępe deplorãs ſecũ inter amicos,ꝙ infœli cis loci ſubierit fortunam: uir utiq́ ingenio,uita, & nobilitate, facũdia & omni uirtute ſatis prædiťus: ſed qui non legitime ad pontificatũ ſe paſſus eſt impelli.

CA. XV.

Quo etiam anno interijt Cõradus rex Henrici filius in Italia, Mathildi cõſanguineę grauiſſimęq́ fœminę adhęrẽs: cuius cõſilio & auxilio honeſtiſſime uitã traduxit: uxorem pene inuitus ducẽs ducis Sicilię filiã,qua cum cõtinentiſſime uixit,monacho ſimilior q̃ regi. Teſtati ſunt qui defuncto aderant,cum ueneni ſumpti eſſet ſuſpicio,crucẽ ſe in eius brachio uidiſſe. Eo tempore Henric⁹ Craſſus,Ottonis Bauari fi lius, in Phriſia cędiť cum alijs multis,uolens infrenẽ populũ ad iuga pdu cere. Sed non eſt datũ equeſtribus in paluſtri terra ſuperare. Fama recoe ptę Ieroſolymę miro modo affęcit homines pręſertim per Gallias. Alij ſe ſomnio admonitos: alij uiſione,pręferebãt terrã ſanctã petere. Ruſticanus populus facile inuitatur,ꝙ ciuilibus in regno diu malis attritus,nuſq̃ meli us q̃ extra patriam habiturus ſibi uideretur: ita fame, peſte,incẽdijs,uexati ſunt. Circa Niuerũ illo tempore mirabile genus morbi innotuit. Tacti homines igne inuiſibili ardebãt, qui facile penetrabat pręcordia. Alij pedes,alij man⁹ ea occaſione pręciderãt. Franci,Saxones,Bauari,Sueui, admirantes cuneos tranſeuntiũ in terram ſanctã Gallorꝫ, partim irridebant, partim etiã indignabãtur: ipſi domeſticis diuiſionib⁹ afflicti,propter ſacer dotij & regni diuiſionẽ. Multa in ſole ſigna,plurima in cœlis,multoties in aere conſpecta terruere mortales. Tum multi ſignũ crucis ſibi cœlitus impreſſum oſtendere: cui non diſſimilẽ rem noſtra uidimus ætate: ſed fabulę ſe multę ueris reb⁹ ĩmiſcuerũt. Interea ſumm⁹ põtifex Paſchalis, omnium orthodoxorꝫ pontificũ Romę cõgregato concilio,hęreſim illorꝫ tẽporum,quã fouebãt,qui Henrico adhęrebãt damnauit: Ipſum Henricũ ana

thematiſauit, prędeceſſorũ ſuorum confirmans ſententias. Cuno Ottonis Bauari filius, de magnis principibus unus, dum iter agit, per inſidias interimitur. Frater ei fuit Henricus Craſſus, nuper, ut diximus, in Phriſia cæſus. Otto enim inter primos in Saxonia principes, dux erat, qui ſub rege primas in prouincia partes habuerat. Erat hic Otto, ut dixim⁹, origine Saxo: ſed dux factus Bauarię, ab Hērico. IIII. eſt depulſus, ꝙ duellum detrectaret. Filij eius Hēricus Craſſus, qui occiſus eſt in Norden in Phriſia, pater Rixę Imperatricis: Cuno comes de Bichiling, nuper in itinere cęſus: & Siſridus de Bomeneborg pater iunioris Siſridi. Quatuor deinde filias idem Otto habuit. Vna fuit mater Cōradi de Witin marchionis, Secunda mater Friderici de Arnsberg, cuius unam filiam duxit Gotfridus de Arne, pater comitũ Henrici & Friderici de Arnsberg: Secundā duxit Otto de Cappenberg: cuius filia Heilica, uxor Eilmari, mater fuit Henrici & Chriſtiani comitũ de Aldenborg, & Ottonis præpoſiti Bremenſis. Tertia fuit uxor Hermanni de Caluele, quæ genuit Ottonē & Henricũ comites de Rauensberg. Quartā deduxit quidam ſeruus. Quilibet autē fratrum filiorũ Ottonis ducis in comitatu unam curiā habuit. Hēricus Craſſus curiam de Alerſtede: Cono quæ dicitur Koninghoue, in uilla Herſeuelde: Hic fundauit Katelenborg, & eādem illi dedit clauſtro. Siſridus habuit curiā Hetuelde, quā filius Siſridus dedit monaſterio Amelsborne. Hæc idcirco, ut cognationē ueterũ de Saxonia principũ agnoſcamus: Qua in re uideri poteſt, neminē totius ducatus Saxoniæ tum titulũ habuiſſe: ſed quiſꝗ ſuę partis, quam tenebat, iura defendit: Nam ſucceſſores Hermāni inferius iuxta Albim fluuium tenuere ditionem: quorum nouiſſimus Magnus ſtatim commemorabitur.

CA. XVI.

Henricus marchio in Saxonia magni nominis, uir potētiſſim⁹, incertũ an de Brādēburgo: quę tum ditio, in ſolo licet Wādalico, annumerabaſ Saxonię, per hęc tempora uitā finiuit. Anno deinde proximo, qui fuit quartus poſt mille atꝗ centũ, cum eſſet Imperator in Ratiſpona, ibi Natale Dñi peragens, murmur graue excitaſ in Bauaris, ꝙ Saxones & Franci apud regē primi haberenſ, Bauari nullo admiſſi loco, cōtemnerenſ. Sigeberdus regi ſuſpectus erat, ꝙ magna militũ manu acceſſiſſet ad regē: quos milites per aliquot dies ſecũ habitos, dimitrit paucis retētis. Inde circũſiſtunt eum Bauari, mortē homini intētantes. Ille qñ moriendũ ſibi uidit, orat ut Chriſtiano ritu confeſſionē reatuũ ſinaſ peragere, & uiaticũ ſumere permittaſ. Non recuſant: ſed ſub arcta uallatũ tenēt cuſtodia: inde opprimũt hominē: quę res multorũ initia malorũ excitauit. Imperator iam ante perpalam iuſſit enũciari, Hērico filio ſe rem omnē Imperij ꝑmiſſurũ, & Ieroſolymā pietatis cauſa petiturũ: Quæ res omniũ qui audiuere animis fuit gratiſſima: cōciliauitꝗ eidē Imperatori multorũ ante auerſas aures, qui uera quę enũciabanſ putātes, ſummis ſenē regē laudib⁹ extulerũt: Sed ea res uento ſimillima euanuit: indeꝗ ortum eſt ſeminariũ nouę rei, quę ſine exemplo tum parabatur: Nam ex illo tempore principes in memoriam reuocantes, omnē Henrici in regno & Imperio uarietatem,

iam pertęſi perfidię & infinitę uanitatis, de illo deſtituendo, ſurrogādoq;
filio eius cœperūt cogitare. Sed huius rei nouitas ſtuporē ingerat neceſſe
eſt lecturis: Quis enim patri rebellantē filium tāto ardore audiuit? Quis
iura naturæ intercidiſſe tam penitus commeminit, ut omni exiſtimatione,
omni honore, omni regno pater exuatur a filio? Bellarūt in ſe germani ali-
quando fratres, pugnarūt in aduerſos cōiunctiſſimi: ſed filium inſurgere
patri, res eſt ſine exemplo. Plane magnę erant cauſę: multis perſuaſit filius
ſola ſe pietate in Deū, terreni patris ad tempus eſſe oblitum. XVII.

Nnus erat quintus poſt centū atq; mille, cum Henricus Impera-
a tor Natale Domini Moguntię celebraret, filius in Bauaria parat
rebellionē: conſilio procerum quorundā a patris latere ante pau-
cos dies diſcedens: Anathematiſat publice patris impietatē in eccleſiā ma-
trem. Serpſerat eius diſputationis memoria lati⁹, quā ſupra cōmemoraui-
mus habitā inter primores regni eccleſiaſticos: cum oſtenderetur Impera
torem nulla ratione, nulla tergiuerſatione defendi, quo minus eccleſię fili-
us eidem parere teneretur. Vocauit illum Alexander papa ad reſponden-
dum querimonijs: Contempſit. Vocauit Gregorius, non uenit. Excōmu
nicationis gladio cęſus, etiā deſtitutus eſt regno. Tot interceſſerunt anni:
non eſt emendatus: in cōtumacia ſemper permāſit: antipapā fouit. Nuper
a Paſchali pōtifice omnia renouata, anathema, depoſitionē, quid ſupereſ-
ſe niſi extremā pfidiā, & paganiſmū? Igit Noricos principes, & qui ſupra
habitāt in ea quę nunc eſt Auſtria, filius ſibi cōciliat: Suæuos quoq; cōſo
ciat, & magnā ex Frācia orientali nobilitatē. Inde conuerſus in Saxones, il
los quoq; reperit uoluntarios: quod nunq̄ patri ex animo iungerent. Paſcha
Dñi in Quedelenborg fili⁹ ipſe cōcelebrat, magno nobiliū conuētu: Con
ſilio deinde & miniſterio Rotardi archiepiſcopi Mogūtini totā Saxoniā
in Romanę eccleſiæ reduxit cōmunionē: Erant aūt ad hoc cōſtituti a ſede
apoſtolica cōmiſſarij, idem Mogūtinus, & Conſtātienſis epiſcopi: Popu-
lo uero & nobilibus conuentus indicitur in Northuſen Saxoniæ opido,
Francis non longinquo: Vbi etiam epiſcopis & clericis ſynodus habenda
denunciabatur. Quo in loco cum rex Henricus iunior adeſſet, magnam
præ ſe ferebat modeſtiam: Nam epiſcopis & prælatis de eccleſiaſticæ ſan-
ctimonię reparatione agentibus, rex ſe nunq̄ niſi rogatus immiſcuit. expe-
ctans quid inter eos conſtitueretur. Execrata ibi & exploſa eſt ſymoniaca
labes, damnata cleri incōtinentia, adulteria punita: reconciliatio omnium
prætenta his, qui ab pſeudoepiſcopis uidebantur conſecrati. Quibus mul
ta cum grauitate expletis, procedit rex in publicum, non ſplendido habi-
tu, deięcto in terram uultu, principibus, atq; omnibus regni ſubditis, ſua
cuiq; iura renouauit, poſcentibus hæc & illa, multa ſupra ætatem grauita
te reſpondit: Si qui iniuſta uiderentur in prece prætendere, ita reſpondit,
ut uerecundia repercuterentur. Poſtremo conuerſus uelut in concione ad
uniuerſos, oculos lachrymis plenos ſuſtollit in cœlum, Deum, & cœlites
omnes teſtatus, ſe nullo regnandi amore, ſed ſola Dei & iuſti contempla-
tione in patrem & dominum ſuum, alioqui inemendabilem ferri; Qui ſi

Deo,& uicario eius Petro & illius ſucceſſoribus ſummis pontificib⁹, hoc eſt eccleſię catholicę ſynceritati ſe coaptet,paratū eſſe patri per omnia ſubijci,regno,ſi iubeat decedere: modo Ro.eccleſię & fidei orthodoxæ integritas reparet. Excuſſit omnib⁹ lachrymas,uultus,& oratio,& humilitas regis: Omnes in cōmune precabant paternū Imperatoris animū emolliri, in filio pietatē cōſeruari,tum ſalua omnia futura. Ilico Vdo Hildeſemēſis, Hēric⁹ Padeburnēſis,& Frideric⁹ Halberſtadēſis,pręſules,pedib⁹ metropolitani Mogūtini pſtrati, recōciliationē rogabāt, ꝙ Impatoris ptinacię uiderent ſubſcripſiſſe & de illi⁹ manu eccleſias accepiſſe. XVIII.

Is rite peractis,ſacrā Pentecoſtes ſolēnitatē Merſburgi peragit:

h Ibi Henricus dudū Magdeburgēſis archipręſul deſignatus: ſed Imperatore,quo minus aſſequeret impedit⁹, iuſſus eſt cōſecrari, & in locum ſuū deduci. Nec multo poſt expeditionē cōtra Moguntiam quę patrē foueret,parat: Eius loci archiepiſcopū inuectur⁹, patre ei⁹ intra muros rei euentū cum non cōtemnenda militū manu expectāte. Sed cum ad Reni fluenta Henric⁹ iunior deueniſſet,deerant, quæ exercitū tranſponerent,naues,prouidēte ante Imperatore ne adeſſent. Multa tn̄ tranſibāt inuicem nauigia,quę altrinſecus per proceres pacis amatores alternabant, cum de pace agerēt,patre pollicēte regni diuiſionē,& certiſſimā de omnibus ſucceſſionē: cum filius non aliud depoſceret, q̄ Romanę ſedis a patre ſubiectionē,ut ceſſent in eccleſia dei ſchiſmata. Detinebāt utrūq; neceſſarię cauſę,ut non cōuenirent: Filiū quidē nauigiorū ſubtractio, patrē uero fidelium uacillās fides. Filius prior copias reduxit in Herbipolim ut pſeudo epiſcopum ejceret,& prepoſitū loci eo deiecto reſtitueret,quod & factum eſt. Sic eccleſia recōciliata,dimiſſis in ſua Saxonibus, rex cum Bauaris & Suæuis arcē Nuremberg ibat ut obſideret: illāq; poſt non multos dies capiens,diuiſo exercitu,cōtendit Ratiſponā. Pater eueſtigio ſequut⁹ in urbē Herbipolim,ſuū reſtituit Erlongū,eiecto quem capitulū canonice elegerat: quē etiā rex iuſſerat cōſecrari. Inde duxit in Ratiſponā qua filius cōmanebat. Ciuiū aūt proditione intromittitur pater,filius uix elabitur: Ibi quoq; Imperator eiecto pontifice, adoleſcentē repoſuit. Inde tendens in uicina Bohœmię,ducē eius euocauit: qui cum expeditis egreditur ad Imperatorē. Henric⁹ interea filius,ſuas quoq; copias cōtraxit,& ad fluenta Danubij cōſederat uterq; exercitus. Volitabant utraq; ripa mire fulgentia ſigna: hinc Imperatoris ,inde regis,patris,ac filij. Miſerum erat aſpicere hoſtiles apparatus inter cōiunctiſſima pectora. Multa in flueto leuia cōmittuntur prelia. Cadit de Imperatoris parte uir nobilis,comes: & cum iam totis agminib⁹ pugna inſtitueret, appararetur q;, proceres exercituū rem impiam execrati,ibant & redibāt,ſi interciperet tam cruentū negocium. Iam uero traiecerat filius,& ad cōferendas man⁹ res proxime ſpectabat,cum cōuerſus in ſuos Henricus iunior: Quid eſt,inquit,quod agim⁹? quo tanto feruore ducimur? Pater eſt: dn̄s eſt: Imperator eſt: qui tendit ex aduerſo. Impietate plena eſt,ſi uenit uictoria: tanto miſerabilior exitus ſi uincamur: nolim parricida eſſe, ſi de toti⁹ mundi dominio quis paciſce-

retur: ego uobis cõmilitones pro fide, conſtantia, perſeuerantia, meipſum debeo: uertamus gladios in uaginã, cõſilio pugnemus, non armis. Ingruebat nox, quę & ipſa diſſuadebat pręliũ. Imperator inter ſuos cõperit: ſi ad pugnam educeretur, maiorẽ copiarũ partẽ ad filiũ tranſiturã: exterrit⁹ fugit cum paucis quo poterat, non audens ea nocte in caſtris cõſiſtere. Vbi illuxit iam ſermo de Imperatoris fuga percrebuit. Tum uero diſſipati, in ſua quiſq; ſe cõtulerunt. CA. XVIIII.

P Oterat rex ſparſas patris copias, facile opprimere: ſed cogitauit, eſſe patrem cui militaſſent: nec ignorabat q̃ pugnã inſtruentem eſſent deſtituturi parentẽ. Rex ergo uicinã Ratiſponã ingreſſus, exturbato pontifice, quẽ pater pręfecerat, uirum catholicũ, & qui Deũ timeret, Hartwicũ introducit. Idem in Herbipoli pergit: Ibi uero qui deſtitutus eſt relicto Imperatore, regem deinde eſt ſequut⁹, & in ei⁹ fide pmanſit. Pater interim in latibulo ſuo manẽs, miſit ad filium, qui publica fide interpoſita, ſaluũ illi uſq; ad Renũ & incolume iter impetraret: Nec grauate indulſit, pręcipiẽs miniſterialibus ſuis, ut ſaluũ & incolumẽ deducerẽt, miniſtrarẽtq; parenti. Quo uero ſecurior iret, ipſe rex copias ſuas remouit uſq; ad Renũ contra Spiram: ibi trajciens, patris theſauros in ea urbe repoſitos inuaſit: eccleſięq; pręfecit epiſcopũ religioſum abbatem. Inde Rechardus uenerabilis pater, iam octo annis abſens, eccleſię ſuę Moguntinę redditur. Cõmiſſarius apoſtolicus, qui recõciliaret in uiam redeũtes, excipitur a ciuibus, non iam quaſi reuerſus ex peregrinatione: ſed quaſi ex inferis emergens rediuiu⁹. Tum cõpoſitis cis Renũ rebus, in Burgũdiam rex contendit: ſed ex itinere retract⁹ a ſuis, q̃ intelligeret patris molitiones ad diſturbãdum cõuentum principũ, qui indictus erat Mogũtię in dĩe Natalis Chriſti, patrẽ filius Bingę reperit: cumq; ore ad os interpellans ſuper anathemate quo premeretur, & omni regni cõpoſitione, cum ſumma modeſtia cõuenit: ea ſi pater ſatageret, ut eccleſię recõciliaretur, & turbationem regno adimeret, ſe in eius futurũ poteſtate ad omnia pariturũ. Imperator omnia reijcit ad principũ cõuentum, facturũ ſe, quod ex Imperij dignitate, & ſeniorũ cõſilio, agendũ duceret. Vterq; Moguntiam cõtendit. Cũ ergo cõpertũ haberet fili⁹, patrẽ clam machinari apud eos, q̃s ſibi putaret cõſentaneos, ea quę paci & inſtituto nõ cõgruerẽt, orauit patrẽ, idq; ſi reniteretr cogere poterat: ut propter põtifices, qui eius euitarẽt cõmunionẽ, ſecederet in locũ uicinũ cõuentui arcis ſecrete, ubi diligẽtiſſime aſſeruaretr curãte filio, ne quis pręter ſolitos miniſtros eũ interpellaret. XX.

H Enricus ergo ei⁹ nominis. V. iam patre uelut capto, & in arce cõſeruato, libera poteſtate regnũ adminiſtrat. Ad annum Chriſti ſextũ poſt millecentũ. Moguntiæ tum tantus erat principũ conuentus, quant⁹ ab ulla unq̃ memoria. Quinquagintaduo numerabantr illuſtres: nec quiſq̃ ex omni regno defuiſſe putabatr, pręter unũ Magnũ Saxonię ducẽ: qui ſolus ætate graui adeſſe nõ poterat. Superueniẽtes apoſtolicę ſedis legati, Alban⁹ & Cõſtantienſis epiſcopi, anathematis execrationẽ, quod in ſeniorem Henricũ a tot ſibi ſuccedentib⁹ Romanis pontificibus

promulgatū erat, teſtificati renouarūt, cōmunionē eiꝰ interdicētes uniuerſis catholicis uiris, & omni regno Romano: hortantes & deprecantes, ut omnes eccleſię filij matris incolumitati cōſulerēt aduerſus tātū hoſtē: uniꝰ capitis cōtumacis ſuperbiā frangerēt. Hic iam uariāt ſcriptores: Quidam cōtendunt abſentē omni Imperij honore deſtitutū, mandatūq; Mogūtino, Colonienſi, & Wormacīeſi epiſcopis: ut eum adeūtes, Imperialia inſignia auferrēt inuito. Cunq; in ſenioris ueniſſent cōſpectū Ingelheim, quo loco palatiū inſtruxit Magnus Karolus, mādata cōcilij exponebant pontifices, poſcētes, ut inſignia uolens traderet. Illo aūt cauſam requirēte, tam ſeuerę in ſe inauditū a cōcilio ſententię, obiecīſſe ei ferunt, in cōferēdis epiſcopatibus, & abbatijs ſymoniā. Tunc Imperator: Dic Mogūtine: dic Colonienſis, per nomē æterni Dei, quid a uobis acceperim? Dixerūt nihil. Et Imperator: Gloria Deo in excelſis, quia uel in hac parte fideles inuenti ſumus. Certe maximę ueſtrę dignitates potuiſſent magnum camerę noſtrę, ſi ita quęreretur queſtū pręſtitiſſe. Dñs Wormacienſis nouit, & nos non ignoramus, queſtu, an gratia interueniente illum receperimus: Nolite patres temerare ſidem ueſtram: Ecce iam ſenio laboramꝰ, ſuſtinete modicū, & nolite in cōfuſione gloriam noſtram terminare: Generalē curiam expetimus: Si cedendū eſt, proprijs manibꝰ filio coronā trademꝰ. Illis renitentibꝰ, & uim oſtēdentibꝰ: parūper ſecedēs, Imperialibꝰ ſe ueſtiuit inſignijs: & reuerſus: Hæc, inquit, Imperialis honoris ſunt inſignia: Hæc mihi præſtitit ęterni regis pietas, & principum electio. Potens eſt Deus uos in his conſeruare, & manus ueſtras ab opere cœpto cohibere: q̄uis ſimus armis & militia noſtra deſtituti: Securi enim de tali uiolentia nobis non ꝓſpeximus. Sed timor Dei uos coerceat, quos pietas nō reuocat. Q; ſi neutrū reueremini, ecce pręſentes ſumus, non poſſumꝰ uiribus refragari. Hęſitant pontifices, ſed inuicē cohortātes, accepto conamine Imperatorē adeūt, coronam capiti detrahūt & ſede detractū, omnibꝰ Imperialibꝰ exuūt. Imperator ab alto ductis ſuſpirijs, ſic eos alloquitur: Deus ultionū dñs, uideat, & uindicet iniquitatē quā facitis: Ignominiā ſuſtineo ante inauditam. Sed delicta iuuentutis apud iuſtū iudicem Deū luo: uos tñ immunes a crimine non eritis: quia iuſiurādum preuaricati, iuſti uindicis ultionē non effugietis: Non proſperetur honor ueſter: Sit portio ueſtra cum eo qui tradidit Chriſtū. Illi obturantes aures retrocedūt, ſilio eius Imperialia deferentes. Fugit aūt inde pater in Limborg. Inuenit uenantē ibi quendā ex principibus quem dudū illo priuauerat ducatu: Hic, ut audiuit rem geſtā, miſertus illius, fertur collegiſſe octingentos loricatos, & reduxit Imperatorē in Coloniā. Hęc eſt narratio noſtrorꝫ annaliū. Alij breuiꝰrem ſcribūt. Cū depoſceret Imperator prodire in cōſpectū cōcilij Moguntię congregati, ueriti principes, ne ſenis cōmiſeratio, quē ſciebant incorrigibilē, populum in tumultū uerteret, omnes qui de cōcilio regni fuere cum legatis apoſtolicę ſedis, Ingelheim ſe cōferunt, ſenem cōcilio circūſiſtunt, eū uſq; ad reatus ſui cōfeſſionem pertrahūt: Satiſfactionē pollicetꝰ ex eorꝫ cōſilio: Legati apoſtolici abſq; generalis ſynodi decreto nihil facere ſe poſſe teſtantur.

Imperator tamē legatis & principibus, ubi cōſenſerūt, annuēs Imperialia inſignia: crucem, lanceā, ſceptrū, globū, atqꝫ coronā, filio pmittit, proſpera illi imprecās: illū primatibus multo fletu cōmendat: & extūc iuxta ſummi ſacerdotis totiuſqꝫ eccleſię decreta, ſuę ſe cōſulturū animę pmiſit. XXI.

Oc ordine Henricus eius nominis. V. primum a patre deinde ab h uniuerſis Germanię principibus in regem iam ſecundo electus, ab apoſtolicis quoqꝫ legatis per man⁹ impoſitionē, catholice cōfirmatus, acceptis tam ab epiſcopis ꝗ a laicis principib⁹, iuxta morē regni ſacramentis, cœpit anno Chriſti ſexto poſt centū atqꝫ mille regnare. Relatis ergo coram rege cūctiſqꝫ Germanię principibus & pręſulibus omniqꝫ clero & populo legationibus Ro. ſedis, ſuper eccleſiarū regni commēdatione diuerſa, & erratorꝫ emēdatione ab uniuerſis æquanimiter promiſſa, placuit tam regi ꝗ primorib⁹, ad ſanctā matrē Romanā eccleſiā, tantos ac tales ex Germania mitti legatos: qui & de obiectis rite rationem reddere, & de incertis ſagaciter inueſtigare, ac per omnia eccleſiaſticis utilitatibus poſſent cōſulere. Separantē in hoc opus uiri ſapientia pleni, ſpiritu, dignitate, natalibus, & eloquentia præcipui: nullaqꝫ ſecūdum Deū, ſiue ſęculum, ueneratione indigni. A Lotharingia Bruno Treuerenſis: A Saxonia Henricus Magdeburgēſis: A Frācia Otto Bambergēſis: A Bauaria Eberhardus Eyſtitenſis: Ab Alemania Gebehardus Conſtātienſis: A Burgūdia Curienſis epiſcopi. Nōnulli etiā nobiles de latere regis laici: idqꝫ inter cętera ſuſcipiūt in mandatis: ut ſi fieri poſſit, dñi apoſtolici pręſentiā Ciſalpinis regionibus ſollicitēt exhiberi. Sic nimirū poſt tot annos obnubilata lux denuo cœpit oriri orthodoxa: Depublicatꝰ, & uentilatur, diiudicatur, & cōuincitur, fetet, & reſpuitur, cōdemnatur, & anathematiſatur hæreſis Wigbertina, & Hēriciana, fugatis & deſtitutis eius defenſorib⁹, ſectatoribuſqꝫ: Catholici pręficiūtur ſedibus: e quibus etiā aliqui inter ipſa feſta conſecrātur. Cadauera ſchiſmaticorū, in primis Wigberti, iam annis ſex tumulati, proiiciūtur de ſepulchris, & ab ipſis ordinati, uſqꝫ ad cōcilij generalis ſatiſfactionē & ordinationē ſuſpendūtur. Erat tñ in Italię marchionatu ad Aquinū quidā partiū Imperatoris pręfectus, qui abbatē de Ferrara aſſumptū, papam Cęſaris appellaret: ſed cum nemo ſequeretur abſurdā nouitatē, pœnituit ſtatim utriuſqꝫ facti: & in confuſione ſua uterqꝫ uſqꝫ ad plenam cōcilio ſatiſfactionē pręſtitam permāſit. Dum aūt miſſi, quos diximus, oratores Romā cōtenderent, perueniſſentqꝫ ad uallē Tridentinam, eiuſqꝫ opidū: Albert⁹ illarū partiū nobilis adoleſcens, cum armata cohorte irruit ſuper inermes: Cęcidit, cœpit, uinxit. Sic enim Hēricus ſenior per epiſtolas, quas queruloſas iuſſit circūferri, agebat apud conſentaneos: circumuētum ſe, ac ui coactū, dimiſiſſe Imperiū, non ſua ſponte: proinde qui ſacramentorū eſſent memores, iniuriā eius uindicaturi adeſſent. Cōſtantienſis epiſcopus cum ſuo comitatu diuerſo itinere ingrediens, auxilio Mathildis comitiſſæ peruenit ad Vrbem: Omnia pene itinera Henric⁹ ſenior curauit aſſeruari. Otto Bambergēſis epiſcopus, ꝙ idem Albertus uictor eius eſſet miles, retro dimittitur, cui⁹ etiā interuētu Bruno Treuerenſis, &

Wigbertus comes, cum mandatis cōueniēdi ſeniorē Henricū, eiq; ſatiſfaciendi, relaxatur. Sed Welpus dux Bauariç hęc ueritus, magna ſuorū manu cōtendit Tridentū, epiſcopū loci, quem ciues reprobarūt, inuehens, & uiolentos illos ita cōprimēs, ut laxatis quos tenebāt captiuis, nudis pedibus ueniā factorꝫ precarentur. Cometes qui tum ab initio quadrageſimę in dominicā luxit paſſionē, mala multa prçſagiebat. In Elſatia tum ſe commouere nōnulli, qui iuniori Henrico male uellent. CA XXII.

h Enric⁹ ſenior denuo ſibi partes cōciliabat, epiſcopū Leodicēſem, ducem Lotharingię Henricū, Coloniā, Iuliacū, Bunnam, quę & Verona, urbes: ſed inter hęc intrepidus filius, Paſcha Leodij celebrare cōſtituit, ut patris molitiones rumperet: Ibiq; cōuentum principib⁹ indicit, Colonię demorantib⁹, qui hoſtilia ſenſere. Ipſe rex iam Aquiſgrani agens in die Dominicę cœnæ pręmiſit trecentos equites, qui occupato ponte tranſitū pręberēt ſuper Moſam: Idq; prçſentiēs Henricus dux Lotharingię, pręmiſit & ille ualidiorē manū: Cōgrediūtur, de occupādo ponte cōtendētes: & inſtituta dimicatione, regij repellunt: Aditus regi pręcluditur: Cadūt multi dum pugnāt pertinaciter. Alij in profluentē impelluntur. Hac re pērmotus rex, curiā trāſfert in Bunnam: ibiq; Henricū Lotharingum maieſtatis reum ducatu priuat, bellūq; parat Lotharingię. Henricus aūt pater Coloniā cōmuniuit, archiepiſcopo propulſo: ualla & propugnacula firmauit: Quib⁹ ex ſententia cōſtitutis, Leodium ſe tranſfert, idem ibi quoq; molitur⁹. Interim rex Coloniā medio ieiunio obſidet: ſed caſſo labore teritur. Fiūt ſub muris leuia prçlia: ſed ciuitas obfirmata non capitur. Senior aūt Henric⁹, literas cum nuncijs mittit principib⁹ regni in caſtris apud Coloniā, ſub hac forma: Hēricus Romanorꝫ Imperator Auguſtus: Epiſcopis, ducibus, marchionibus, comitib⁹, cęteriſq; regni principibus: Gratiā & dilectionē dignantib⁹ eam recipere. Cōquerimur Deo omnipotenti, & Dominę ſanctę Marię, & beato Petro apoſtolorꝫ principi patrono noſtro, & uobis principib⁹ omnib⁹, ꝙ iniuſte, crudeliter, inhumane, in illa fide, de qua dubitare non debueram⁹, tractati ſumus: & tam honore regni, ꝗ pręd ijs & omnib⁹, quę habebam⁹, cōtra diuinū & humanum ius, ad infamiā & improperiū regni, ita expoliati ſumus: ut nihil nobis prçter ſolam uitā ſit relictū: Vbi cum ferme omnes eſſetis, magna pars ueſtri uiſa eſt dolere, & triſtari: ſed prohdolor nihil nobis contulit ueſtra triſtitia, quin de nobis ſibi ſatiſfaceret uolūtas inimicorꝫ noſtrorū odioſa. Et quia cum cōſilio & rogatu filij noſtri, fide & ſecuritate uitę & honoris noſtri ab eo accœpta primū fiducialiter & deſyderāter in prçſentiā legati Romani & principū tēderem⁹: ut eorꝫ ordinatione agerem⁹, tam de ſtatu eccleſię & honore regni, ꝗ de ſalute animę noſtrę: Ipſe non eſt uerit⁹ in hac uoluntate & obedientia nos cōtra datam fidem capere, & uſq; ad articulum ferme mortis ducere: Non auſi ſum⁹ illi nos ita credere, ut iniurijs & cōtumelijs nos pro uolūtate ſua ſicut prius afficiat. Quapropter multū rogamus uos, & obnixe precamur: ut pro timore Dei, & honore regni, & honeſtate ueſtra, dignemini ſtudere, quomodo de iniuria in oculis ueſtris

nobis illata, per uos poſſumus recuperare iuſticiā: Nos quoq; pro cōſilio ueſtro, & alior, qui nos odio non habent religioſor uiroru, parati ſum' tam filio noſtro, ſi in aliquo cū offendim', q̄ alicui in regno libenter emen dare. Pręterea, ſicut Domino papę in pręſentia legati ſui, & ueſtra, obedire parati ſuimus, ita & nūc parati ſum' ei omnē debitā reuerentiā & obedientiam ſyncero corde & deuotione præſentialiter exhibere: & tam cōſilio ueſtro, q̄ ſpiritualis patris noſtri Hugonis abbatis Cluniacenſis, aliorumq; religioſor uirorū, de ſtatu eccleſię, & honore regni, quātum in nobis eſt diſponere. Cum ergo ad hęc omnia parati ſimus, rogamus uos, & obnixe precamur: quatinus pro Deo, & honore regni & ueſtro, inſtanter moneatis filiū noſtrū: ut ſecūdū pręfatā ſentētiā, nulla ei aduerſum nos reſidua ſit occaſio: amodo deſiſtat nos & fideles noſtros perſequi, & quiete, pacificeq; uiuere permittat, ut ſupradicta integre cū trāquillitate perficiantur: Quod ſi noluerit, rogamus uos per authoritatē Romanę eccleſię, cui nos committimus, & per honorem regni: ne ſuper nos & fideles noſtros ueniatis: quia manifeſtum eſt eum non diuinę legis zelo, uel Romanę eccleſię dilectione: ſed cōcupiſcētia regni patre iniuſte priuato, hoc incępiſſe: apud quē ſi interpellatio ueſtra, nullaq; alia interuētio, ad præſens prodeſſe poterit, appellam' Ro. pontificē, & ſanctā Romanā ſedē & eccleſiā. Ponendū fuit in ſua forma literar exemplar ad fidem.

XXIII.

POſt lectas coram multitudine, tam has, q̄ alias literas, parū uerbis nihil aūt intentione a priorib' diſcrepātes, quas ad filiū Hēricum regē dedit. Rex ex primatū conſilio, legationē uicariā patri remiſit: quam tñ prius prōmulgari, per Magdeburgēſem archiepiſcopū Henricum iuſſit: & hoc facto, ſuor in ſe animos ualde cōfirmauit. Erāt autem mandata huiuſcemodi: Poſt inueteratā circiter annos quadraginta diſciſſionem Imperij Romani, quę tam diuinas, q̄ humanas iam pene leges aboleuit, & exceptis mortibus omnimodis, ſacrilegijs, periurijs, rapinis, & incendijs, ipſum regem noſtrū non tantū in ſolitudinē, ſed etiam ad apoſtaſiam a catholica fide, ſiue in ipſum paganiſmū propemodū redęgit. Reſpiciente tandē eccleſiā ſuā diuina clementia, nos eiuſdem Chriſti ſponſę filij, per Spiritūſanctū in unitatē fidei ęquanimes, reſpuim' ipſum incorrigibile ſchiſmatū illor caput, Henricū ſcilicet quōdam Imperatorē, zelo Dei & apoſtolicę fidei obedientia abdicauim', catholicū nobis, licet ipſius de ſemine natū regem elegim': cuius regni principiū, ſui fine eſſe cōſpiciēs, etiā ipſe tanq̄ uoluntari', ſed ut eius iam fatent literę nimis inuit' collaudauit, regalia reddidit: curā cum regno noſtrę fidei lachrymādo cōmiſit: de reliquo nullam ſe regni pompam, ſed animę ſuę medelā quęſiturū ſpopondit. At nunc ecce priſtinis ſe reddens tergiuerſationib', præiudiciū ſe paſſum per terrarū orbē cōqueritr: Gallor, Anglor, Danorū, cęterarumq; finitimarum gentes, gladios cordib' noſtris infigere meditat: Super illatis iniurijs recuperare ſibi iuſticiā precatur: Cōſilijs quoq; noſtris ſe promptū de cętero obedire pollicetur: Re aūt uera ſolitis argumētis caſtra hęc Dñi diſpergere, Chriſti exercitū exarmare conat: & ut in propatulo eſt, uinc-

am Domini, quæ iam floreſcere cœpit, tam per ſe ſingulare utiq; ferā, denuo depaſcere, q̄ per uulpes, homines doloſos, demoliri: ac per ſacrilegia ſacerdotum Belial anathemati recidiuo reddere: immo, quod dictu quoq; nephas eſt Chriſtū iam in eccleſia ſua reſurgentē, in omniū cordibus iterū crucifigere contendit. Quapropter placet tam regi q̄ uniuerſis regni principibus, immo cūcto exercitui orthodoxo, φ ſenior ille, ne ulla pateat illi aduerſum nos iuſta querela, quacūq; elegerit ſecuritate, quacunq; maluerit ſtatione, coram præſente ſenatu ſimul & populo cauſam ſuā agat iuſticiam ſuſcipiat, eaq; reddat: quaten⁹ ab ortu ſchiſmatis omnib⁹ ſeditionum cauſis, ac ſi nil iam inde fuerit diffinitum undiq; diſcuſſis, tam filio q̄ patri ſua cuiq; iuſticia reſpōdeat, eccleſię uero ſtatus, non ut ipſe more ſuo proponit, poſt longas inducias, ſed in pręſentiarū his controuerſijs diremptis deſinat uacillare.

CA. XXIIII.

Quam legationē probatę ſingulariſq; prudentię perſonę, abbates uidelicet & presbyteri, una cum quibuſdā laicali ſub habitu uiris religioſis, tam a rege q̄ uniuerſis principibus, immo toto exercitu ſuſceptā, ex Imperatore ſępedicto, uix eius pręſentiā, ſandiq; licentiam aſſequuti, cum retuliſſent, horribile eſt memoratu, q̄ ingenti uitę ſuę periculo per dies ſex, eo φ nullo modo cōuentui malignantiū cōmunicare uoluerint, indigne tractarenť: tādemq; ab irruente ſibi in eadem qua manebat cuſtodia, uulgo liberati, abſq; omni ducatus pręſidio, caſtris circa Coloniam poſitis reddunť. Id tamen pręcipuum inter ſeniores reſponſum referentes: Quantū ad preſens, regij ab armis decedāt, & in futurū ſuper huiuſcemodi ſimultatibus inter patrē & filiū, & utriq; cohęrentes cœt⁹ principum inſtituatur. Interea Henric⁹ ſenior, & adiutores partis ſuę exercitū cōflant ingentē, iterūq; tentare pręlio fortunā cōſtituit: Quapropter uniuerſa militia regis iunioris, q̄n aliter fieri non potuit, ferro rebus finem facere deliberans, ne forte, quod erat futurū, Colonienſes ciues eruptione facta, ubi audirent adeſſe cum exercitu ſeniorē ſuū Henricū, regi incurrerent. Soluit obſidionē mouens in Lotharingiā, & munitionē, quā firmauit hoſtis, regius exercitus deijcit: pręmittētes ad Henricū ſeniorē ſecūdos nūcios, qui illi optionē proponerēt: aut cauſa pacis pacto præſcripto cōponendæ filio Aquiſgrani occurreret, aut imminēs pręliū expectaret, exciperetq;. Quibus legatis cuſtodię traditis, ad occurrendū occulte omnia pręparat. Iterum uariant hoc in loco ſcriptores. Nam alij tradūt ad pugnā eſſe peruentum, uictūq; patrē atq; captū: cum teneretť, rogaſſe illū Spirenſem epiſcopum alias illi familiariſſimū, ut prębendā ſibi in eccleſia Spirenſi pmitteret: ubi ipſe Henricus glorioſum monaſteriū beatiſſimę uirgini dudum ante fundauerat: Sed epiſcopo renuēte, Cęſar ſuſpirās cum lachrymis fertur exclamaſſe: Miſeremini mei ſaltem uos amici, quia manus dn̄i tetigit: mortuūq; hi ferunt Leodij, ſtetiſſeq; cadauer inhumatū in deſerta capella annis quinq;: deinde apud Spirā ſepultū. Alij tradūt ad pugnam hac uice non eſſe peruentū: ſed dum in cuſtodia nūcij tenerētur Leodij, Henricum ſeniorem eſſe uita functū: Tum dimiſſos nuncios, mortis eius famā ad ſu

ſium retuliſſe. Dictu mirum, quāta cunctorꝝ exultatio, ꝙ frenū de maxillis omniū detractū uideretur. Miſerabile in tanto regni cōuentu, non eſſe inuentum, uel unum, qui ſuſpiraret: ſed cuncti uelut reddita uita ex mortuis tripudiarūt. Otbertus Leodienſis epiſcopus, cęteriqꝫ ad fidē regis cōfugiūt: Grauiter increpiti recipiunt. Cadauer iam Chriſtianę ſepulturę traditum in monaſterio iubet extrahi, & in locū poni non cōſecratum: Vbi poſt quinqꝫ annos recōciliatum Spiram ꝑducitur. Mirum & incōparabile rerū humanarꝝ ſpectaculū, & exemplū non uulgare, in quo cōtemplari poſſunt ima atqꝫ ſumma. Si laudes requiris, nobilis, doct⁹, fortis, procer⁹, & rege dign⁹ uult⁹, qui ſummā reipublicæ tenuerit annis quinquaginta: Cęterum ſi in alterā partē reſpicis, incredibilia dictu flagitia, & pertinax ſuperbia, adeo ſibi hominē dimidiarūt: ut potiores ſibi partes in uno uēdicarent: Habeāt reges ſpeculū utriuſqꝫ fortunę in homine. Qui ubi tolerabiliter ſe geſſit, in ſummo rerꝝ mortaliū faſtigio effloruit: ubi uero uerſus eſt in reprobos mores, extremā incidit calamitatē: nō in morte luctū, non ſepulturā accipiēs. Eodē anno iā reb⁹ omnib⁹ cōponēdis papa Paſchalis. II. rogatus in Germaniā deſcendere, ad Padum fluuiū uſqꝫ pueniēs, eodem in loco conciliū celebrauit, reformās cōfracta, cōcilians abiecta, epiſcopos conſecrans, archiepiſcopis ſua pallia mutans quęcūqꝫ ab antipapa accepiſſent: & ſuper his omnib⁹ decretū tale ꝓmulgauit: Per multos iam annos regni Theutonici latitudo ab apoſtolicę ſedis unitate diuiſa eſt, in quo nimirum ſchiſmate tantū eſt factum periculū: ut quod cum dolore dicim⁹, uix pauci ſacerdotes & clerici catholici in tāta terrarꝝ latitudine reperirentur. Tot igitur filijs in hac ſtrage iacentibus, Chriſtianę pacis egit neceſſitas, ut ſuper hos materna eccleſię uiſcera panderent: Itaqꝫ patrū exēplis & ſcriptis inſtructi, qui diuerſis temporibus Nouatianos, Donatiſtas, & alios hæreticos in ſuis ordinibus ſuſceperūt, pręfati regni epiſcopos in ſchiſmate ordinatos, niſi aut inuaſores, aut ſymoniaci, aut criminoſi ſint ꝓbati, in officio epiſcopali ſuſcipim⁹: idipſum de clericis cuiuſcūqꝫ ordinis cōſtituimus, quos uita ſentētiaqꝫ cōmendat. His atqꝫ huiuſcemodi ſuper eccleſijs diuini luminis orientis auroræ diffuſis ſplendoribus, quia nimirꝝ tandem uenit tempus miſerendi pariterqꝫ apoſtolicis dignati benedictionibus, ad ſua lęti alacreſqꝫ quiqꝫ reuertuntur.

CA. XXV.

Hoc anno, qui fuit ſextus poſt millecentenos, Magnus dux inferioris Saxonię exceſſit rebus, pro quo ſurrexit Luder⁹ dono Henrici Cęſaris, eo ꝙ Magn⁹ maſculā prolem non reliquit: filias aūt duas habuit: quarꝝ una Heilike nupſit Ottoni comiti de Balenſtede, geuuitqꝫ illi Albertū marchionē, cognomento Vrſum: altera filiarꝝ Wulfildis nomine, data eſt duci Bauarię Welpo (Latini dixere Catulū) quæ peperit ei filium Henricū, Henrici Leonis patrē. Luderus aūt (quem Galli & Itali poſtq̄ peruenit ad Imperiū dixere Lothariū, ꝙ hoc illis Imperatoriū nomen uideretur) obtinuit, ut diximus, concedente Henrico. V. ducatū Saxonię, gubernauitqꝫ cum modeſtia Saxones cum uicinis Wādalis: cuius maiores a proauo erant comites de Queruorde, qui titulus cum dominio

uſq; hodie manet: Sed nobiles per ſucceſſionē materni generis, aut per initam affinitatē nōnunq̄ mutant titulos: Vnde factum eſt, ut pater Luderi Gebehard⁹ comes eſſet de Suppelēborg, & comes de Arnsberge. Luderus aūt cōiugē promeruit Rixā, filiā Hērici comitis de Northem, & Gertrudis matris, quæ fuit ſoror Egberti nouiſſimi marchionis de Saxonia. Cęſo Henrico comite in Norden Phriſię, Gertrudis uidua manēs, rediję in Brunſwicū, & propinquā arcē Dancquerode, quę tum ſita erat ad mœnia nunc eſt incluſa urbi. Rixa eius filia ad maritū attulit dotem Brunſwi cum opidū cum attinentijs, ex materno ſanguine. Sed & paterno genere non fuit Saxonię aliena, q̄ auus eius paternus Otto fugatus, ut diximus, ab Hērico Imperatore. IIII. Bauaria, ad Viſurgū ſedit, & ibi uſq; ad Northem & cōtermina, omnē gubernabat ditionē, princeps Saxonici generis: quā omnem ditionē, cum hęreditariā Rixa accepiſſet, marito Ludero in dotem afferebat. Vnde apparet, q̄ mortuo, ut dixim⁹, per ea tempora Magno, de genere Hermāni nouiſſimo Saxonię duce, non ſine cauſa Hēricus. V. dedit Ludero ducatū Saxonię, cui⁹ iam magnā teneret partē ex cōinge in dotem. Magni aūt filias alterā Otto comes, alterā, ut diximus, Welpus, ſiue latine Catul⁹, dux accepit Bauarię. Operępreciū eſt intelligere, quis fuerit ille Otto, cui primā filiā deſponderit Magn⁹ dux Saxonię. Erat is comes de Balenſtede, pater comitū de Anehold, tenuitq; Soltwedel ſuo tempore: Qui cum locum tituli ſui cōſecraret in monaſteriū diui Benedicti, quod hodie ſeruat nomē, parū, ut fieri ſolet, detorto uocabulo, nam hodie uocāt Balingſtede: cōceſſiſſetq; ipſe cum familia & omni domo in arcē Anehold: inde detrito & abolito priore, titulū mutuabat, quē uſq; hodie tenent eius poſteri. Reliquit is ex Magni filia, filiū Albertum cognomine Vrſum, qui meruit marchionatū de Brandēburgo, contenditq; cum Hērico Catulo Leonis patre de ducatu Saxonię, cū illi fau eret Imperator Cōradus. Sed is Albertus plures reliquit filios, Ottonem poſt ſe marchionē, Sifridū archiepiſcopū Bremēſem, Bernhardū, quē Fridericus. I. Imperator, deſtituto Leone, ſurrogauit ducem Saxonię, q̄ ſanguinem traheret Magni, ſicut Henricus Leo. De armis autē Saxonię hoc ferunt. Otto pater Alberti ſtratoria ligna in clypeo tranſuerſa, atro, giluoq; colore uariata, ferebat. Bernhard⁹ ad pedes Imperatoris Friderici iam de ducatu Saxonię inueſtit⁹ orabat: ut aliquo a fratrib⁹ diſcrimine arma ducatus ſui inſignirētur. Tum Imperator, ut erat coronat⁹ per ęſtum, ruteam coronā inięcit ex obliquo ſupplicātis clypeo. Hoc eſt ergo ſertū, quod paternis inſignijs Bernhardus iam Imperatoris dono adięcerat: nam uetera Saxonię ſigna candidum pręferebāt pullum equinū. Hæc per anticipationem dicta ſint, forſan in ſuo tēpore breui perſtringenda, ut originē oſtendamus, & ducatus, & ſignorum.

CA. XXVI.

q Vo tempore comes Holſator: Godfridus, occiſus per latrūculos ex Wandalis locum fęcit comiti de Scowenborg in Holſatia. Cum enim prędas ęgiſſent Wādali pro ſua cōſuetudine ex Stormaria, Godfridus ei⁹ ditionis comes, audita hoſtiū incurſione, expediuit

celerrime quos poterat, ſequutꝰ hoſtes: obuium habuit lamentantẽ, quem
de hoſtibus ꝑcontatẽ, ſi uidiſſet. Ille mœſtus, utpote rebus omnibus deſti-
tutus, comiti ait: Si tibi ut mihi hereret iniuria, acriꝰ inſectareris, nũc lentꝰ
incedis. Expectabat aũt maiorẽ ſuoꝝ manũ, qui, ut fit, non cadẽ celeritate
arma expediũt: nec enim plures uiginti equitibus tum habebat: Ruſtico
tamen cõuitio uir militaris motus properabat ad hoſtes non expectans ſe-
quuturos: Illi ubi uiderant ſequentẽ, perpenſa paucitate, cõtempſerant: &
declinante in inſidias parte, ſinebant præterire. Inde ubi medium habue-
re, a tergo & fronte adorti, facile tam paucos oppreſſere. Hic fuit exitꝰ co-
mitis de Stormaria & Holſatia. Luderꝰ aũt dux Saxonię comitatũ illum
dedit nobili Adolpho comiti de Scowẽborg: Fuitq́ pax inter Adolphũ
comitem & Henricũ principẽ Wãdaloꝝ, cuiꝰ nomẽ celebre eſt in noſtra
Wandalia. Hoc aũt in loco breuiter repetendi ſunt huiꝰ inferioris Saxo-
nię principes in ſuũ catalogũ: Hermãnus teſtimonio uirtutis ſuę eam ſibi
uendicat gloriã, ꝙ infimo militię genere natus, ducalem honorẽ primꝰ in-
ueheret in domũ ac familiã ſuã: qui genuit reliquitq́ filiũ Bennonẽ ęque
uirtutis & religionis fama illuſtrẽ: qui patrẽ poſcentibꝰ exhibuit, & uſq́
in finem Imperatoribꝰ ſuis fidus permãſit. Hic reliquit filiũ Bernhardum
iam paulo paternæ humilitatis oblitũ, qui auũ potuit principẽ numerare:
& ideo auſus eſt rebellionẽ oſtendere Henrico Imperatori. II. cuius etiam
frater duello perijt, quod expetijt. Bernhardus aũt Ordolphũ & Hermã-
num filios habuit, quoꝝ prior ducatũ, alter adminiſtrauit comitatũ: ſiue
ille Phriſiæ, ſiue Stadenſis, ſiue Holſatię fuerit: res enim in incerto remãſit.
Sunt aũt indicia in omnẽ partẽ. Nam ꝙ Phriſię fuerit ſupra indicauimus:
nunc ꝙ Holſatię comitatꝰ is fuerit inde prẹſumitur, ꝙ Luderus dux in co
ſẹcit ſucceſſorẽ. Ordulphus dux genuit Magnũ, qui uſq́ in ſenectã ulti-
mam perueniens hęc tẽpora tetigit: de quo tradũt nõnulli, ꝙ Hẽricus. V.
inuẽta occaſione, Magnũ ducẽ, & Ottonẽ comitẽ eiꝰ generũ captos tenu-
erit: Ottoni ferũt ꝑmiſiſſe ueniã abeundi, facta ſponſione de more mili-
tari: Sed ducem ętate grauẽ in ea captiuitate finẽ tradũt ſẹciſſe uiuendi. Id
qualecũq́ fuerit relinquimꝰ in medio: hoc certũ habentes, ꝙ Magnꝰ dux
nullam maſculã prolẽ reliquerit: ſed ex filiabus multa proceſſit nobilitas.
Habuit autẽ Magnus fratrem Ottonẽ, qui duos ex uxore ſuſtulit filios,
ſed ambo ante patrem bello, & ipſe pater ante Magnum morte conſum-
pti ſunt.

CA. XXVII.

D Holſatiam aliqñ cõmemorandã, ipſe nos legitimus rerũ ordo
a perducit: ꝙ illi comitẽ prẹfẹciſſe diximus Luderũ ducẽ Saxonię
cum eam uacuatam donaret Adolpho comiti de Scowenborg:
Semper aũt Saxonię cõnumeratam accẹpimus eam Tranſalbinã uſq́ ad
Eydoram, & Aldenburgi regionẽ: quod multis rebus, & oſtendimus, &
cum tẽpus admonebit non obliuiſcemur oſtendere. Holſatia nomẽ ſuum
habet mutuatũ de lingua uernacula, quia terra nemoroſa & ſaltibus occu-
pata, ad differentiã uicinaꝝ partiũ quę paluſtres & paſcuę ſunt: incolę eiꝰ
dicti ſunt inter Saxones Holtſaten, hoc eſt inter nemora ſiti; cum e diuerſo

paluſtres dicant̃ Merslude: Inde Holtſati, Holſatia, Latina nomina facta
ſunt: ut ſolẽt Galli & Itali de ſuis quoq; uernaculis uocabulis locupletare
linguam Latinã. Terminos aũt habet hęc terra, ab oriẽte Bilenã fluuium,
ab occidente Storam, a meridie Albim, ab aquilone uero Eydorã, qui li-
mes eſt ab olim Danicę nationis: A quo flumine orientẽ uerſus genus ha
bitabat olim Wandaloꝝ, qui Wagrij dicebant̃: unde terra illa olim dicta
eſt Wagria. Ab Vrbe ueteri olim populoſa, nũc raris habitatoribꝰ uicus
eſt, ſine clauſura, ſine muro, & uallis, ędibꝰ paluſtri iunco, ruſticis, in ortum
porrecta ad Trauenã fluuiũ: Ea tñ huius regionis portio quæ a Bilena ad
Albim tenditur in Storã fluuiũ, Stormaria olim dicta ab eo flumine, pa-
rum loci reliquit ueteri Holſatię, a Stora in Eydorã. Nam Thietmarſi po-
pulus paluſtribus locis habitans, liberũ ſe aſſerit, nulli unq̃ principi paru-
iſſe: niſi ꝙ Bremẽſem eccleſiã breui ac tenui cenſu recognoſcit: cęterũ im-
perata non facit. Hoc tñ ex annalibus cõpertum eſt, eam terrã cum uicinis
Holſatis & Stormaris olim paruiſſe principibꝰ Saxoniæ. Nam Magnus
dux terrę huiꝰ, filio Godſcalci Wandali, quẽ Buthue dixerũt, auxilia at-
tribuit, ex Bardis, Stormaris, Holſatis, Thietmarſis: quod utiq; imperare
non poterat, niſi eos ditione tenuiſſet. Sed & Henricꝰ dux Leo, quod di-
cemus, in eos duxit & ad iuga coęgit. Vrbẽ uero Hamburgũ in Storma-
ria ſitã in iure fuiſſe ducũ Saxonię non eſt ambiguũ: ꝙ Bernhardus dux
illo tempore quo Bezelinus archiepiſcopꝰ Hamburgẽſis pręſidiũ ſibi fa-
ceret ad meridiem ab eccleſia, cuiꝰ fundamẽta nuper fodientibꝰ nobis cõ-
perta, Bernhardus dux ad aquilonẽ eiuſdẽ eccleſiæ ſibi ſuiſq; prętoriũ ere
xit: cuius reliquię cernũtur hodie in ſublimi colle ad Alſtriã poſt molas,
ſnibi iactas atq; firmatas: Et quod longiſſima habet memoria, Karolus
Magnus cum omnem Saxoniã fidei Chriſtianę adięciſſet, Tranſalbianos
quoq; ſubdidit: & cum rebellarent, populũ fert̃ inde in Gallias trãſtuliſſe,
hoc eſt ultra Renũ in Brabantiã, & Flandriã, agroſq; dediſſe uicinis Ob-
otritis, qui eſſent Karolo fœderati. Hoc enim in Wandalia cõmemoraui-
mus: cum ad annũ Chriſti poſt octingentos decimo, imperante iam Ro-
manis Karolo, Wilſi (genus hoc q̊q; Wandaloꝝ) facto agmine Hambur
gum incurrebãt, Karoli pręfęctũ Vtonem fugauerũt, necatis Chriſtianis
prędas ęgerũt, & incenſo opido in ſua redierũt. Ab illo aũt tẽpore a quo
regeret̃ prouincia Trãſalbina non tenemus, pręſertim, quia indomitus po-
pulus non unũ ſequebat̃ principẽ, ſed in ſuo quiſq; angulo uiribus & opi-
bus potentior, pro principe erat, donec redacta terra in prouinciã epiſco-
pis diuideret̃: & deinde reges Germanię a Karolo deſcẽdẽtes ducatũ Sa-
xoniæ libera poteſtate permiſere primũ Ludolpho, deinde Ottoni, demũ
Henrico, qui poſtea regnabat, Magni Ottonis patri. Cum Wedekindo
tamen, qui rebellionis erat author & pręſes, quiq; per annos triginta Gal
los fatigarat, trãs Albim pręfuiſſe traditur quidam Albion, qui poſt mul
tos labores iam rerum pertęſus cum eodem Wedekindo uenit ad Karo-
lum, ſacrum depoſcens baptiſma & accipiẽs: Hic ergo primus Tranſalbia
norum pręſes Albion, cui ſecundũ iungemus Vtonẽ a Karolo pręfęctum.

Ex illo autẽ tempore uſq; ad Hermãni ętatẽ omnino neminẽ legimus qui in hac terrarum parte dominaretur. CA. XXVIII.

Et quinq; aũt ducũ tempora Hermãni, Bẽnonis, Bernhardi, Ordulphi, Magni: hoc eſt ab Ottone. I. uſq; ad Henricũ. V. per annos circiter centũquinquaginta, ipſi duces per comites, qui aliqñ ipſorum eſſent fratres, Holſatiã cum uicina regione gubernauerunt uſq; ad Magnũ, qui diſtrictũ illum cõmendauerat cuidã Godfrido, incertũ an de illius ſanguine, a Wãdalis, ut diximus, per inſidias intercępto. Quo tẽpore Luder⁹, ut dixim⁹, dux ditionẽ permiſit nobili Adolpho de Scowenborg, ex quo in tempora noſtra per annos. CCCC. durauit ſucceſſio, q̃d ſuo loco cõmemorabimus: Habitaſſe tñ ea in regione uiros fortes nemini dubium ſit, qui proximis Danis & Iutis crebrius cõflictati ſunt: Tametſi quoties a Danicis ſcriptorib⁹ hę res cõmemorantẽ cum ſuorũ laude & Saxonũ deterimẽto res finiat. Sed erat is tum rerũ ſtatus in Holſatia, cũ eam Adolphus acciperet regendã: ut pacatis uicinis prouincijs ſatis ageret tẽpora trãquilla: Nam ducatũ Sleſwickẽſem tum adminiſtrabat uir ſingularis induſtrię, pręcipuę fidei, & integrę religionis dux Kanutus, qui pro ſua uirtute & nominis ſanctimonia miraculis clareſcens meruit referri inter ſanctos. Ab oriente uero inter Wãdalos Henricus Godſcalci Chriſtiani principis Chriſtian⁹ filius, iam cęſo Critone Chriſtiani nominis ſęuiſſimo oſore & perſequutore, qui etiã uxorẽ cęſi principis ſibi deuinxit, quo populo fieret cõmendatior. Adminiſtrabat tum archiepiſcopatũ Hãburgenſẽm; iam uero Bremenſem (perierat enim iamtũc titulus Hãburgenſis omiſſus ab archiepiſcopis, poſtq̃ in Dania & Suęcia conſtitutis a ſummo pontifice metropolitanis, legationis honor, qui titulo Hamburgẽſi inhęſerat finem habuit) Adelbero, inquã, tum archiepiſcop⁹ erat Bremẽſis, qui prouinciã ſuam Tranſalbianã uiſitãs, peruenit in Meldorpe Thietmarię, ibiq; adit⁹ & interpellat⁹ ab Holſatis, q̃ ſancte rogatẽ, ut diuini uerbi pręđicatorem illis immittat, locũ idoneũ cõmanendi præferẽtes in Wippendorpe, deinde Faldera, demũ Nouũ monaſteriũ uocitatũ. XXVIIII.

Icelinus erat uir Deo deuotus nat⁹ de Quernhamelen Saxonię: manſit aliq̃diu in Euerſteen cum matre Cõradi comitis ad inſtituendos & erudiendos filios: Inuiderat illi ſacerdos, q; apud dominam pro humilitate & uirtute uideretẽ multis acceptior, & ab illo interpellatur, propoſito uerſu ex Achilleide Statij: illoq; obmuteſcẽte, ſiquut⁹ ſacerdos increpauit, quid pręſumeret docere qui ipſe nihil didiciſſet. Vicelinus pudore correptus, uertit illũ in occaſionẽ acrioris ſtudij: nam profectus Padeburnã, ſub magiſtro qui ibi literas profiteretẽ, uigilanter impendit operã ut erudiretẽ: Equidẽ pro illa ętate needũ crebreſcẽtib⁹ per Chriſtianum orbẽ uniuerſalib⁹ illis literarũ gymnaſijs, apud eccleſias cathedrales magiſtri habebãtur: qui ſingulari diligẽtia non modo rudimentis, ſed etiam altioribus doctrinis incũberent. Profecit aũt Vicelin⁹ non tam lectione q̃ oratione: Quantũ enim incũbebat literis, tantũ alternantib⁹ horis in religione per deuotionẽ creſcebat: Sanctorũ exempla ſibi uiteq; pręʼ

ſidio ſemper inuocabat, precipue deuot⁹ diuo patri Nicolao, in cui⁹ feſti-
uitate dum ſocios ad eccleſiā inuitaſſet, audita eſt uox cōcinentiū angelo-
rum: Beatus Nicolaus iam triūpho potitus. Vocatus aūt ad eccleſiā Bre-
menſem, ibi quod didicit docere cœpit: ut magiſtri ſui coadiutor in erudi
endiſſe minoribus fieret: Deinde in Frāciam peregrinat⁹, ibi quoq; ut do
ctior eſſet doctiores audiuit: Inde uero regreſſus Magdeburgū ſe cōtulit
ad Nortbertū archiepiſcopū: a quo ad Alberonē rediJt Bremēſem. Non
eſt uiſum ſatis ardentiſſimo homini docere Chriſtianos: Altius miniſteri
um cogitauit in obſequio Chriſti: Nā Rodulphū Hildeſemēſem, & Lu-
dolphum Verdēſem, canonicos, aſcitos ſocios deſumpſit in peregrinatio-
nem pro Chriſto: cōtuleruntq; ſe in gentē Wandalorꝝ, quę uicina Saxo-
nię ſępe quidē recępit uerbū Dei, ſed ſtatim reijcit. Adierūt uero in ueteri
Lubica Henricū eius gentis principē, uirū Chriſtianū: ſed qui nouo prin-
cipatu populū, noua religione noluit exaſperare: rogantes, ut eius permiſ-
ſu uerbum Dei prędicarēt: non negabat ille, quod ſua ſponte fieri ſemper
optabat. Habuit igitur eos magno & honorato apud ſe loco, permittēs il
lis eccleſiā ſuam quā frequētabat. Illi ergo inſtituto operi, q̄diligenter ſer-
uierunt, & ubi miſerante Deo rem in ſuis manib⁹ creſcere cernebāt, petita
ad tempus uenia, de rebus ſuis acturi reuertūtur in Saxoniā: ut inde libe-
rius officio & ſacro inſtarent miniſterio. Redeūtes aūt in idipſum, repere-
runt Henricū emigraſſe, filios autē illius adoleſcentiores minus intendere
religioni, magis aūt tutando inuigilare principatui. Sed ut dicere cœpim⁹
cum Adalbero archiepiſcopus in Meldorp prouinciā ſuā deſcenderet, &
cum eo Vicelin⁹, homines de Faldera, diuini uerbi prędicatorē ſibi ab epi
ſcopo donari rogabāt: ſciens archiepiſcop⁹ feruens in opere Dei Vicelini
propoſitum, illis ipſum aſſignauit, & attentius hominē cōmendauit: Cui-
dam aūt Marcrado uiro primario archiepūs impoſuit pręcipuam curam
prędicatoris: Illi profecti alacres in ſua redierunt. Prędicauit aūt inſtāter,
& ad frugē uitę melioris iam quidē Chriſtianos, ſed frigeſcētes perduxit.
Audientes aūt ꝓfectum ei⁹ prioris legationis ſocij, adiūctis ſibi alijs, Vi-
celinū denuo adierūt: ut eidē lucro animarū uigilanti⁹ intenderēt: Reſpe
xere aūt in Wandaliā prioris operis prouinciā ſuā, ut iactū ſemē Deo fru
ctificaret: ſed ita turbida fuere tēpora, ut nihil inde ſperarēt. Nā Kanutus
unus ex Hērici principis filijs in Lutkenborg tum cęſus ferebatur: Vnde
omnis ꝓuincia in motū excitata ad arma cōcurrit. Zuēteploch frater ei⁹
cędis cōſcios perſequutus, uocatis ad arma uicinis cum Adolpho Holſa
tis, cōtendit in Obotritos: obſeditq; urbem, quę Werle dicebat̄. Qua in
poteſtatem redacta, auſus eſt progredi. Animos faciebāt maiorū in popu
lo fauor auitę recordationis memoria: ſed & fortiū uirorꝝ qui ſecū erāt fi-
da pectora: Adolphus enim cum Holſatis aderat: proceſſit aūt ad urbem
Kiſſin: Non ſatis explicat antiquitas, quo ſit ſita loco: an ad ripā Werno-
uię fluminis non longe ſupra Roſtockiū in colle: Extat hodie ibi eius no
minis uilla: & eſt ueriſimile priuſq̄ in loco ſuo Roſtockium cōualeſceret,
uiguiſſe illud opidū: quō ſupra Wiſmariā diu floruit ingēs ciuitas Meke

lenborg,unde principib⁹ remanſit titulus uſq; ad nos: Vrbis autē perexigua ſunt ueſtigia, cum tamē eccleſias & aliquot habuerit monaſteria: q̄d in Wandalia cōmemorauimus: Nunc quod ad Holſatiam pertinet,hanc expeditionē attigim⁹, cui aderat primus Adolphus: ut quid illi rerū fuerit in prouincia cum primū intraret intelligam⁹. Vixit aūt hic Adolphus uſq; ad ſeptimū annū Imperij ſub Lothario, hoc eſt per annos. XVII. in Holſatia,morieſq; filiū reliquit Adolphū: nam alter ex filijs Hartūgus in expeditione militari ſub rege Romanorꝫ cecidit in Bohœmia. Nūc interpoſita huius comitis mentione de Holſatia, ad Hēricum Romanorꝫ regē, a quo digreſſi ſumus reuertamur. CA. XXX.

Nnus erat poſt mille ac centū ſeptim⁹,cum Henric⁹ Natale Dñi
a Ratiſpong celebrauit,pręſentib⁹ legatis ſedis apoſtolicę dñi Paſchalis: cuius aduentū aliq̄diu apud Auguſtā Vindelicorꝫ,nunc Sueuorum,Henric⁹ expectauit. Ille uero ſuorꝫ cōſilijs proteruiā,ut illi uocabant,Theutonicorꝫ declinās,maxime propter ſeditioſum quendam tumultum,qui ſibi Veronę manēte dudū occurrerat: ſuggerētib⁹ quibuſdā, ꝙ non facile Theutonicorꝫ natio decretū illud recipiat, ꝙ quālibet eccleſiaſticam inueſtiturā de manib⁹ laicis uetat accipere: necnon & animoſum cor regis adoleſcentis, quod nondū per omnia dñico iugo ſit habile: Hęc inquā multaq; id genus percepta,uir Dei cōſyderās,necdū ſibi oſtiū Germanicis in regionib⁹ apertū eſſe cū gemitu pronūcians, ꝓfectionē ſuā cū Hiſpaniarꝫ legatis per Burgundiam in Gallias cōuertit,& Dñici Natalis gaudium ſua pręſentia Cluniacēſibus multū ampliauit: Inde ſecedens ab uniuerſis finiū illorꝫ eccleſijs,ut uere Chriſti diſcipulus, & Petri ſucceſſor Chriſtiq; uicari⁹,& apoſtolorꝫ imitator, ingenti honore ſuſcipit̄,digna reuerentia pertractat̄: non aliter q̄ legifer de cœlo miſſus audit̄. Sic igit̄ per menſes aliquot ut fidelis diſpēſator & prudēs, quotidianā ſollicitudinem omniū eccleſiarū gerens, tandē circa Aſcenſionē Dñicam cōciliū non cōtemnendum apud Trecas celebrauit: ubi inter multa,quę pro tempore & neceſſitate corrigenda erāt emēdauit: Sententiā de libera prælatorꝫ electione,& de coercenda laicorū in eccleſiaſticas dignitates pręſumptione, iuxta ſuorꝫ decreta prędeceſſorū promulgauit. At rex Henricus,peruagatis Saxonię finib⁹,poſt Paſchale feſtū Mogūtię cōcilium atq; cōuentum habuit,eidem ſe uicinū, non tñ pręſentē exhibuit, cum nōnullis epiſcopis,& optimatibus: cum quibus inito cōſilio, legatos honorabiles ad apoſtolicum paſtorē trāſmiſit: per quos tam ipſi,q̄ uniuerſę ſynodo poteſtatē conſtituendorum epiſcoporꝫ priuilegijs apoſtolicis, Karolo Imperatori,atq; nōnullis ſucceſſorib⁹ cōceſſam,intimari curauit: ſuper qua quidem quęſtione integrū annū illi pontifex, ut ueniret, & coram ſynodo cauſam faceret examinari indulſit. Tunc quoq; nōnullos pontifices,qui cōcilio Moguntino interfuerant,ab exequutione papa ſuſpendit: quos tñ non multo poſt,ratione reddita,ſatiſfaciētes clemēter abſoluit. Rurſus uero necdum humilitatē quā quęſiuit in cordibus Germanorꝫ inuenire ſe queſtus, Alemanos nequaq̄ ut propoſuit uiſitare,ſed Italicis ſe finibus cōtinere decre-

uit. Rex uero cum Bauaris Ratiſponę colloquiū habuit, atq; expeditionē in Flandriā facere cum illis deliberauit. CA. XXXI.

Vo circa Octobrē ingreſſus cum expeditis militib⁹, magna quidem incōmoda prouincię intulit, Roberto iniuriam propulſante: ſed tamen ſine magno ſuo lucro in ꝓpria breui eſt regreſſus. Res in curiam proximam diſcutienda eſt delata. Proximo anno, qui fuit octauus poſt centum ac mille, Moguntiæ peracta ſolennitate Dñici Natalis, tractata eſt cauſa Roberti Flandrēſis, & redijt in gratiā regis. Pānonij aūt, hoc eſt Vngari de regno cōtendētes binos habuere. Colomānus rex erat: alius frater ducatum ſub rege adminiſtrabat, nec eo contentus, regni cum fratre gubernacula depoſcit: & dum inhiat regno pariter amiſit ducatū. Is ad Henricū querelis plenus aſcēdit, obteſtās ut iniuriā ſuā armis ſecū uindicare cōtendat: q idem quoq; Colomānus Romanorꝝ ſinibus grauis immineret. Rex facile in ſententiā pertrahit: Graue in eā expeditionē duxit exercitū. Sed ea fuit hoſtiū pręparatio, ut nihil proficeret, ſine magno fructu, non minimo detrimēto, reduxit copias. Qui ꝓximus erat annus cōuentum habuit principū Mogūtię: inde tn̄ trāſlatū in Francfordiam. Ibi Sigefridus comes, q Henrico Lotharingo iam in gratiā receptō, de rebellione noua uerbū fecit, in carcerē epiſcopo Herbipolēſi traditur cuſtodiēdus: Inde Poloniā tributa negātē, magno armorꝝ ingreſſus apparatu, ſatis coegit ad pendēda de qbus addubitauerāt tributa: Sed in ea expeditione dux Bohœmię regi militās clam occidit: Ditionē inuadūt eius necis machinatores: Pragā occupāt, Romano regno rebellionē mōſtrantes. Pręmiſſo aūt expedito agmine, rex ipſe cum tota mole exercitus inſequitur: Qui preibāt, fœliciter rem pagentes, capta Praga, hoſtium duces regi occurrētes pertrahūt. Inde Ratiſponę indicto principū cōuentu, de profectione in Italiā uerbū emittit: Ibi omnes parari ad eam expeditionem iubent: Nec ſec⁹ faciūt. Non erat qui ſe a ſocietate eius expeditionis pro regni gloria, pro cōponēdis quę uidebant ſubeſſe ſimultatib⁹, proq; deuotione quiſq; ſua, in ſanctiſſimo loco peragenda, ſubduceret. Itaq; ad principiū Auguſti trāſitus indicit: nec poterat uno agmine tant⁹ exercit⁹ perduci. Rex per montē Iouis cum parte copiarꝝ: alij per Tridētinos montes tranſierūt: Prudentiſſime prouiſa omnia: ut non ſolum cōmeat⁹ & arma, ſed etiā uiri ſapientes adeſſent, qui rationē reddant omni poſcenti. Scotigena erat uir pręcipu⁹, qui apud Herbipolim diu docēdis pręfuit eccleſiaſticis. Hūc rex aſſumptū, iubebat omnia in ordinē acta redigere. Scripſit is trib⁹ libris ſatis familiari ſermone, & qui etiā laicis, uel parū doctis erat cōſpicu⁹, hui⁹ pegrinationis curſum & expeditionis, pceſſum. XXXII.

Diuiſo incedentes agmine, obuia quæq;, uel deditione, uel armorꝝ ui excipiunt: Apud Nouariā uires coniungunt. Placentię caſtra metatus rex aliquandiu quieuit. Inde Mathilda comitiſſa, quia reſiſtere nequibat, miſſis nūcijs ſe in poteſtate pollicita eſt futurā: illiq; rex liberaliter, quę eius eſſent, pmiſit. Satis aſpero deinde itinere, cū labore plurimo, & iumentorꝝ iactura, per aſperrimā hyemē tandē applicuere Floren

tiam circa Chriſti Natalia: ibi nouo ingrediēte anno, inaudito ſplendore, ſolennibus Natalis Dñici peractis, Aretiã mouit: a clero perbenigne, a ciuibus obſcure excipitur. Clerũ a ciuib⁹ preſſum libertati reſtituit: mœnia & propugnacula quę ciues pręparauerãt diruit. Inde ad Aquãpendente deſertur: ibi occurrẽtib⁹ ab Vrbe, quos pręmiſerat, nũcijs, cum ſupplicib⁹ a pontifice oratorib⁹: qui ut pacific⁹ ueniret, orabãt, a ſuis proſpera omnia nũciari lęt⁹ audiuit. Inde alios de ſuis cum põtificis nũcijs preire iuſſit, ipſe paulatim Sutriũ peruenit: Quo loco iterũ obuios habuit de ſuis, qui pontificem paratiſſimũ cõſecrationi eius patefacerẽt: ſi modo rex liberã eccleſijs inueſtiturã permitteret, ipſe abſtinẽs, & laicis principib⁹ interdicẽs, ne quouis ſe modo de illis intromitteret: Cęterũ ab eccleſijs ducat⁹, marchionat⁹, comitat⁹, aduocatias, monetas, telonea, cęteraq; quę tenẽt eccleſię regalia reciperet. Hęc pollicit⁹ papa, necdũ cum archiepiſcopis & epiſcopis & abbatibus Germanię erat interloquut⁹: Facile duxit põtifex de ſuo ſenſu ad morẽ Italicorꝫ pontificũ illa regi polliceri. Sed non erat ea mens ueterum Imperatorꝫ & regũ, qui eccleſias illuſtrantes cõtulerunt ea regalia, melius ab eccleſiaſticis ꝗ laicis adminiſtranda. Rex ſi perficere poſſet quę polliceret̃, pontifex prębuit aſſenſum poſtulatis: ſed eo pacto, quatẽn⁹ hęc tranſmutatio firma & authentica ratione, cõſilio quoq; & concordia totius eccleſię ac regni principũ aſſenſu ſtabiliretur: quod etiã uix, aut nullo modo, fieri poſſe credebat̃. Qua cõuentione facta, dimiſſis legatis & obſidibus utrinq; remiſſis, rex hilater properat ad Vrbem. Domin⁹ apoſtolicus cum omni clero, immo uniuerſa Roma, ſe in eius occurſum adornat. Longum eſt narrare, qua ſit exceptus honorificẽtia, & per Argenteã portam, uſq; ad mediã rotã, antiquo Romanorꝫ inſtituto deductus: ibiq; lectis publice priuilegijs, tumultuãtibus ad infinitũ principib⁹, pro eccleſiarum ſpoliatione, ac per hoc beneficiorꝫ ſuorũ ablatione, quã regi pontifex pollicit⁹ uideret̃, ingẽti periculo & uaria diſceptatione, tota illa dies eſt cõſumpta: Exegit papa iuramẽta ab rege, ꝙ in apoſtolicę ac caholicæ fidei obſeruãtia integer, in ap̃licę ſedis reuerẽtia, ꝓmpt⁹, in defẽſione eccleſiarꝫ ſollicit⁹ exiſteret: Sed rex iurare recuſauit dicẽs: Imꝑatorẽ cui ab omnib⁹ ſacramẽta deberent̃, nemini obſtringendũ per iuſiurãdũ. Ibi armat⁹ regis exercit⁹ inijcit man⁹ in clerũ. Sed nimiũ hoc breuiter nõſtri trãſeũt. Operępreciũ eſt ex Italicis rem mutuare: ut ſeriẽ geſtorꝫ teneam⁹. XXXIII.

Xceptus a ſummo pontifice rex ad gradus Petri, ubi pedes exoſculatus eſt, leuatur ad oris oſculũ. Ibi principes bis amplexati in cõſpectu infinitę multitudinis, per Argenteã olim, nũc ęneã beati Petri portã trãſeũt in baſilicã. In proximis pauimẽti rotis, ſedes binę cõſtitutę, papę ac regi, circũſtantib⁹ cardinalibus cum epiſcopis, ac regni nobilibus, qui cum rege uenerant. Pontifex abrenũciari poſcit inueſtituris. Rex ad colloquiũ ſecedẽs in proximã beati Gregorij memoriã, tribus horis differt reſponſum. Papa tedio affect⁹, per nũcios orauit reſpõſum. Venerunt, nõ epiſcopi, nõ pręlati, ſed ſatellites: renũciarũt, nõ eſſe quę poſcerentur indulgenda; cum ſit in euãgelio ſcriptũ; Reddite quę ſunt Cæſaris

Cęſari. Replicatũ eſt de parte Põtificis multipliciter. Sed cũ nihil ageret, adueſperaſceretq́;, res eſt in craſtinũ dilata. Nõ ſcribũt Italici q̃d Galli & Theutones cõſona uoce prędicãt: Põtificẽ regi omniũ regaliũ a prælatis reſtitutionẽ faciẽdã pollicitũ eſſe: Quo impetrato, nihil eſſet opus inueſtitura ab rege, qñ prędia non tenerent ab eccleſijs, de quib⁹ per regẽ eccleſiaſtici inueſtirent: & eo pacto regẽ abdicaturũ inueſtituras in promiſſis fuiſſe. In proximũ diem, quę fuit prima quadrageſimę Dñica, cum taciti aſſiderent principes, pontifex loco mouens, altare ſancti Petri ad rem diuinã petijt: Celebrata miſſa pontifex ſe in cathedra cõtinẽs, quid rex faceret diceretue, expectabat: Cum accedẽs ſatelles manus inijcit pontifici, & cardinalib⁹, & ex nobilitate Romana plurimis. Cętera cleri turba ad unũ ſpoliati omnes, nulla etiã ueſte relicta. Poſtero die populus Roman⁹ armis correptis in urbem Leoninã (ea eſt Vaticanũ) proruũt, Theutonicisq́; per hoſpitia inuentis occiſis, pugna in ſcalis ſancti Petri, ad quas regij milites cõuenerant, eſt relicta: Exercituq́; regio, qui ad Saxonum urbis Leoninæ portam in pratis cõſederat, ut oppreſſis ſuis ſubueniret, ſe parãte, Romani in Vrbẽ per pontẽ Hadriani ſe recipiũt. Per biduũ uero quod ſequutũ eſt Theutonici armis retẽtis, id urbis Leoninę q̃d a Saxonũ porta ad baſilicã uinarijs hoſpitatorijsq́; tabernis frequẽtabatur, ad libitũ diſcurrerũt. Sed quarto abinde die cum reſciſſent Romanos, ſtructis in Vrbe aciebus, ut erumperẽt ſe parare, ilico rex, pontifice, cardinalib⁹, cęterisq́; captiuis in caſtra perductis, Vrbe exceſſit: Primis caſtris rex, ad Soractis mõtis radices ripam Tiberis inſedit: Eo exinde uadato amne rex, pontifice, & cardinalibus obſeruatis, ad prędam & incendia, quo magis terreret, emittit exercitum: Adeũt ex Theutonicis epiſcopis nõnulli pontificẽ: Dolere ſe proteſtantes, tantã ſanctitati ſuę irrogatã iniuriã, quę illis nolẽtib⁹, ac non ꝓſpicientibus accidiſſet: Verũtñ uideri illis operępreciũ, ut neceſſitati temporis ſeruiatur: motũ regis & principũ, quib⁹ obſiſti non poſſit qualitercũq́; placandũ: dignetur, quod neceſſitas mõſtret, implere cõſecrationẽ eius ut omnia cõquieſcãt. Quib⁹ ille reſpõdit: Quid dicitis fratres? uirũ hũc iniquum, uirũ ſanguinũ & doloſum, a nobis dicitis cõſecrãdũ? Bene expiauit manus ſuas ad percipiendã benedictionẽ, qui aras ſacras perfudit cruore innocentũ ſacerdotum, & domũ ſanctificationis repleuit cadauerib⁹ cęſorum. Abſit a nobis uerbũ hoc. Cum illi dicerent, ſaluti ſuę ac multorꝫ cõſulendum captorꝫ: reſpõdit libera uoce: Occidat corpora, animas auferre nõ poteſt: nõ timem⁹ regẽ, uobis hoc dicim⁹, nec ꝓſperabit in uita, nec gaudebit pace, neq́; uidebit ſemẽ ſuũ. Ea cum renũciata eſſent regi, iuſſit captiuos in cõſpectu pontificis decollari: Ille hortabatur illos fortiter mori pro iuſticia, certos de ęterna ſalute. Illi uero flexis in pontificem oculis, uitam orabant. Emollita ſunt uiſcera pij patris. Euocatis notarijs ſcripſit quę rex uoluit: & introduct⁹ in Vrbẽ, a pontifice eſt cõſecratus, & Imperator appellat⁹. Hęc uerior narratio de multis extracta: ubi quisq́; quod affect⁹ mõſtrat ſcribit: Italus in cõtumeliã Germani regis: Germanus in ſuę gentis defenſionẽ, pallia quę poteſt obtendit. Hoc certũ, uix Germa-

niam tetigit Imperator: cum euocato cõcilio omnes patres non priuilegi-
um, ſed prauilegiũ appellarũt, & iuſto metu extortũ, nullius eſſe momen-
ti declararunt.

CA. XXXIIII.

Euerſus in Germaniã Imperator, cum omnia ex ſentẽtia ꝓcuraſ-
r ſe uideretur in Vrbe, uenerũt qui ſpargerẽt in populo, quid poſt
eius abitũ eſſet innouatũ in Vrbe, de reuocatione priuilegij, de
anathematiſatione in caput Imperatoris repetita, propter uim & iniuriam
quam intulit pontifici & curię. Qua occaſione freti in regno nõnulli, con
ſpirarunt in Imperatorẽ, execrãtes impietatẽ, quã ipſe rex in ſuo patre uin
dicabat: immo quam ipſe maiori ſcelere cumulabat. Pater erat contumax
ſummo põtifici: Iſte uiolent⁹ in Chriſtũ Dñi. Albert⁹ Mogũtinus archie
piſcopus eius in Imperatorẽ rebellionis caput habebat: Saxonũ aũt prin-
cipes ad ſuã cõſpirationẽ facile pertraxit, ꝙ iam aſſueti uiderẽtur Impera
toribus impijs ſe Saxones obięctare: Nouẽ enim pręlijs aduerſus patrem
eius pugnauerũt: nec grauabant in filiũ impietatis hęredẽ & ſucceſſorem
arma corripere. Imperator aũt pręueniẽs archiepiſcopũ cępit & diu captũ
tenuit. Expedito aũt agmine, mouit in Saxoniã, & necdum bene paratos,
neq; adunatos, uiciſſim aggreſſus, aliũ poſt aliũ afflixit: & magna ſtrage
ac pręda peracta reduxit exercitũ. Per quę tempora Luder⁹ dux Saxonię
uxorem accępit Rixã filiã Henrici Craſſi ex Ottone Bauaro genitã, quem
Henricũ, ut dixim⁹, Phriſones in Norden oppreſſerũt. Henric⁹ aũt Impe
rator proximo anno duxit cõiugẽ Mathildã filiã regis Anglorꝫ, celebrãs
nuptias apud Moguntiã. Hoc loco cõmemorãt annales noſtri, ex Lude-
ro duce, & Rixa cõiuge natã filiam Gertrudẽ, quæ nupſerat Hẽrico duci
Bauarię, genueritq; Hẽricũ illi Leonẽ: quod niſi accipiam⁹ de primo Hen
rico Leonis patre, cõtrouerſiã patitur: Nam dux Bauarię Welpus, Hẽrici
primi pater, duxit filiã Magni, ducis nouiſſimi de genere Hermãni, quem
Otto. I. ſublimauerat, quæ genuit ei filiũ Henricũ primum: cui uxor erat
hęc Gertrudis filia Luderi: ex qua is Henric⁹ proceſſit, quẽ Leonẽ omnes
cognominauerũt: ut duplici iure ꝑtineret is Leo ad Saxoniã, & ab auia fi
lia Magni, & a matre filia Luderi, quẽ etiã Lothariũ poſtea imperantem
dixere Gallici cum Italis. Quod ideo cõmemorandũ putaui, quia non at-
tendunt pleriq; duos per hęc tempora fuiſſe Henricos Bauarię duces, pa-
trem, & filium, quorꝫ uterq; pertinebat ad Saxoniam: Pater per matrem
filiam Magni: filius per matrẽ filiam Luderi ducis & Imperatoris, & aui-
am Magni filiam.

CA. XXXV.

Et prętereundũ hoc loco, ꝙ Welpus iunior frater Henrici, qui
n habuere patrẽ Welpum ſeniorẽ, & matrẽ filiã Magni ducis Sa-
xonię, reliquit Bauariã Henrico fratri, & cõcedẽs in Italiã, coniu-
gem accępit Mathildã, illam potentẽ per Lũbardiam fœminã: non ducis
Mediolani, ut ſomniant nõnulli, ſed Egberti marchionis Saxonię filiam.
Gertrudis illi⁹ germanã, ex qua nata eſt Rixa, quã alij ſcribũt Ribenſam,
Luderi ducis Saxoniæ cõiũx: quã Mathildã magis pro ſua uirtute & am
plitudine patrimonij, q̃d in Lũbardia tenebat, q̃ ſpe liberorꝫ duxit uxorẽ.

Ergo Welpus iunior,cum prolẽ non haberet, religioni ſe totũ cõmendauit. Audiuit proauũ ſuũ immo attauũ Eticonẽ ducẽ Baurię ſub Ludouico Imperatore.I. mõtem cum duodecim primarijs uiris introiſſe, ibiq; in abſtinentia uixiſſe & finiſſe: Scrutat⁹ eſt ſaltus & nemora, & omnia montis latibula: inuenitq; ſepulchra,e quib⁹ oſſa prolata iuſſit in Cõſtantiã urbem perduci: ibiq;, q̃ miraculis claruerũt (mortui ſunt enim in Chriſtianiſmo fugientes Gallicã ſeruitutẽ) eorꝝ memorię dedicare uoluit eccleſiã, quod impleuit. Quo tẽpore Gertrudis nobilis fœmina, filia & ſoror duorum Egbertorꝝ Saxonię marchionũ,patris,ac filij, relicta Henrici Craſſi comitis de Northem, ſocrus Luderi ducis: nam mater erat Rixę cõiugis eius,de Treueri rediens, corpus ſancti Authoris confeſſoris Treuerenſis quondã archiepiſcopi,Brunſwicũ aduehit: & cum in mœnia perduci non poſſet,monaſteriũ erigit ſub titulo ſancti Egidij,imponẽs fratres ordinis diui Benedicti: tum prope mœnia,nunc uero prolatatis finib⁹ urbis,incluſum mœnijs,perpetuũ urbis defenſorẽ,& ſanctũ eius loci tutelarẽ: cui⁹ patrocinium ſæpe experti ciues,pręcipue in oppugnatione urbis a Philippo, qui de Romanorum regno cum Ottone.IIII. contenderat, quod ſuo loco non pręteribimus.

CA. XXXVI.

Ecimoquinto deinde poſt centum ac mille anno,cum Imperator Henricus in Saxoniã iterũ duceret, Luder⁹ dux,& Reyner⁹ epiſcopus Halberſtadẽſis,ac Frideric⁹ comes de Arnsberge iuſtam illi aciem obięcerant,in loco qui dicit̃ Welpeshold: impares quidẽ numero Saxones, ſed uirtute & alacritate pares initio, & in fine etiã ſuperiores ſunt inuecti: Nam cõfertis manib⁹,uictoria penes Saxones fuit. Tropheũ erexere uictores in loco pugnę,armatũ claua uirũ,cum dependentibus armis Saxonię. Hanc ſtatuã ruſtica plebs in ſuperſtitionẽ,in quã ſunt faciles uerſa,cœpit uelut idolũ uenerari: arbitrata eſſe antiq̃tatis deũ, quẽ dixere Iodute. Eã uero quę hodie extat cõclamationẽ ad arma & auxiliũ, nõ ab idolo ductã,aut uano deo, ſed eſſe uocẽ Italicã, aut Gallicã: Io adiute mi, doctiores arbitrant̃. Vbi intellexere uiri prudentes,ſtatuã populo dare occaſionẽ idololatrię deięcerũt penit⁹reponẽtes in locũ, qui nũc dicit̃ Weddingſtede,cõuentũ fratrũ pręedicatorꝝ: poſt annos ex hoc tẽpore nõ min⁹ centum. Eodẽ uero tẽpore quo Saxones exercitũ regis cõtriuerant,Otto de Balenſtede comes,pater,ut dixim⁹,Alberti marchionis Brãdeburgenſis,inſignẽ & ipſe partib⁹Saxonũ peperit uictoriã. Duo Wãdalorꝝ millia ibãt laturi ſuppetias Cæſarianis: Id cũ reſciſſet Otto,copias quãtas potuit perarmauit,& ſe Wãdalis obięcit: Cõtulere man⁹,maior pars cęſa Wãdalorꝝ, trecenti capti,uix pauci fuga ſunt elapſi: Ita duob⁹ in locis,uno in tẽpore Saxonibus res fuere proſperę: Nec ignorãtes quãtam in ſe Imperatoris indignationẽ cõcitaſſent,inteſtinas ſuorꝝ diſcordias placauere,& externas ſibi uires cõciliabãt: ut redeũti Imperatori fortiores occurrerent. Sed Albertus archiepiſcop⁹ Mogũtin⁹, iam a ciuib⁹ ſuis, Imperatorẽ in ea urbe pene obſidẽtibus, carcere ſolut⁹,& eccleſiæ reſtitut⁹,cum apoſtolicam deſuper cõmiſſionẽ accepiſſet,Imperatorẽ ubiq; inſectatus, excõmunica-

tum,& anathematiſatū nūciabat. Erat tum legatus apoſtolic⁹ Dietherus in Germania,ueniēs ex Pannonijs: Hūc literis inuocat Albert⁹,inuitatq; ut Coloniç illi dignetur occurrere,cōſecrationēq; ſui diu dilatā perficere: Erat enim toto pene triennio in carcere. Imperator aūt iſta audiēs,non fre nabat indignationē, nec paſſus hominē, necdum plene ſibi reconciliatum conſecrari archiepiſcopū:tñ impedire nō poterat,q̄ ciuitas quoq; Coloni enſis,tum,ut ante diu,cōtra illum ſentiret: Ibi publicata ſunt mādata ſum mi pontificis in Imperatorē: Ibi multorꝝ ab ipſo animi deflectūtur, q̄ pa ternam impietatē maiori pertinacia cumularet. CA. XXXVII.

IMperator dum hęc agerenť Spirę Natalem Dñi diem non lętus celebrauit: Audiuit enim apud legatum fuiſſe magnā epiſcoporꝝ & nobiliū manū,qui papalib⁹ mādatis auſcultaſſent. Is aūt lega tus rebus pro quib⁹ uenerat expletis,in itinere ad Vrbē deficiēs moritur. Miſſus deinde ab Imperatore Herbipolenſis epiſcop⁹ ad Vrbē,neq; audi entiam,neq; cōmunionē,anteq̄ recōciliaretur, potuit obtinere. Expoſitis deinde mandatis,& accepto reſponſo,cum ad Imperatorē rediſſet,& quę illi in Vrbe contigerant expoſuiſſet, ſubtraxit ſe de Imperatoris curia, & omniū deinceps cōmunione: Coact⁹ tñ uitę periculo corā Impatore cele brauit diuinū officiū:ſed inde cōceptā amaritudinē, in omni reliqua uita diluere non potuit: Cōſilio tñ prudentiorꝝ adhibito,recōciliať,& eccleſię cōmunioni reſtituiť. Qua cōmotione rerū ſuccenſus Imperator in epūm, ducatū Franciæ,qui ex antiquo eccleſię Herbipolenſi deberetur,Cōrado nepoti ſuo cōceſſit. Et cū omnes ſe ab eius cōmunione retrahere cerneret, ſcandala declinans,ipſe cum regina cōceſſit in Italiā: & ad Padum ſedens regni negotia pertractabat: Inde legatos mittens ad ſedem apoſtolicam, inter ſacerdotium & regnum cōtrouerſiam dirimere ſatagebat: Cuius le gationis primarius fertur extitiſſe, Cluniacenſis abbas, Imperatori com mendatiſſimus, apoſtolico etiam præſuli ſanguine coniunctus: Is uero miram intendit operam reconciliandis utriſq;,fidelis aprocriſarius,fidelis zelator pacis, per cuius inſtantiam factū eſt: ut eodem anno ſynodus Ro mę in Conſtantina baſilica celebraretur: Ibi ex omni Chriſtiano orbe,ar chiepiſcopis,epiſcopis,abbatibus,& nobilibus cōgregatis, cœperunt agē primo die cauſę priuatę duorꝝ de Mediolanenſi epiſcopatu cōtendētium: & ea contētio primā diem finiebat. Deinde Lucenſis epiſcop⁹ Piſanos im petebat. Tum ſurgens quidā ex epiſcopis, libera uoce proteſtať: Dñs no ſter papa ex omni orbe Chriſtiano epiſcopos ac primarios uiros euoca uit: illi uero parētes,terra mariq;,uaria pīcula trāſeūtes aduolarūt,non ut particulares cōtrouerſias dirimerēt: Illis enim ,puincialiū cura ſuffecerat: ſed erat, ut arbitror,graui⁹aliquid,q̄d de ſuo quęq; exciret: digneť adape rire dñs noſter, q̄d in animo habet: ut reb⁹ publicis per ſummā diligentiā cōſtitutis,ſuo q̄ſq; gregi aduigilās reuertať in locū unde,pdierat. Ex hac uerborꝝ formula intelligāt qui nouerūt,q̄d ſequētia ſecula addiderint blā dimētorꝝ: ut Sāctiſſim⁹ dñs noſter appelleť papa,qui tum ſimpliciter dñs noſter eſt uocat⁹; Idē perpēdes apud principes ſeculares. XXXVIII.

Vm ſumm⁹ pontifex: Poſtq̃, inquit, dn̄s ſeruū ſuū in hūc locum immeritū, puexit, fecitq́ꝫ de illo quod uoluit, & pręſens tum Hericus rex Germanię in me uiolentiā admiſit, uidi mala quę conti gerant in populo, plurimas cędes, rapinas, & ſanguinis immodicā effuſionem: quare rerū cōmiſeratione cōmotus, fæci quod articulus neceſſitatis uidebatur imperare: nec tamē factū defendo: ſed infirmitatis męę cōtemplatione deprecatū eſſe cupio. Illud uero quod in tentorijs factū dicit̄ priuilegiū, uobiſcū, & cum omni eccleſia condemno. Tum Bruno Siguinus epiſcop⁹: Gratias, inquit, altiſſimo Deo, q̄ papā audimus proprio ore damnantē priuilegiū, quod prauitatē & hęreſim cōtinebat. Inde quidā ſatis cauillatorie: ſi ergo hęreſim continebat, qui indulſit hęreticus fuit. Quod uerbum accipiēs Iohānes Caietan⁹: Tu ne, inquit, Romanū pōtificem audientibus nobis de hęreſi accuſas? Scriptū illud non rectū erat, ſed hęreticum non fuit. Tum alius: Ne illud quidem prauum debet iudicari, quod liberandis & redimēdis fratrū animab⁹ fuit impēſum, cum Dn̄ico pręcepto etiā animas ponere pro fratrib⁹ iubeamur. Hāc uerborꝫ alternationē excipiens ſumm⁹ pontifex, maxime hęretici uocabulo cōtremiſcens, expergiſcitur, & manu indicto ſiletio: Audite inquit fratres. Eccleſia iſta cui immeriti pręſum⁹, hęreſim nūq̃ defendit: nūq̃ in ea hęreſis ualuit: ſed omnes hereſes hic ſunt exterminatę. Hic Arriana, Euticiana, Sabelliana, Photiniana, & quęcūq́ꝫ alię caput poſuere. Sēſit eccleſia precē pro ſe dn̄i ualidā & efficacē: Ego, inquit pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua: Iniuriā illā a ſynceritate ei⁹ auertite: Hęreſim, licet peccator ſim, nūq̃ agnoui. Hac interim ſatiſfactione, ſeſſio illa dirępta eſt: Proximo die papa audiendis priuatim Cęſaris oratorib⁹ operā impēdit. Erāt abbas Cluniacen̄. Iohānes Caietan⁹ & Petrus Leonis Vrbis pręfectus: Hi Cęſaris cauſam, quātum poterant, ornauere. Proxima autē quę fuit Veneris dies, cum redirent in ſynodum, & Cuno Pręneſtin⁹ epiſcop⁹ excōmunicationē in caput Cæſaris intentatā, authoritate cōcilij cōprobandam cōtenderet, reſtiterunt illi in faciem, Iohānes cum Petro memorati: Sed papa Paſchalis ea moderatione fuit, ut ſedatis cōtentionib⁹ ita loqueret: Eccleſia ſpōſa Chriſti primitiuis temporib⁹, cum martyrū ſanguine diffluеret, apud Deū floruit, inter homines cōculcata: Succeſſere tempora quib⁹ Imperatores & reges in eā ueru, munificentia plurima cōdecorarēt, prędia & poſſeſſiones in eā cōferentes: Quod ergo cōtulerūt, quis interim auferet? Habeat mater eccleſia dona principū, diſpenſet, cōferat, tribuat, quib⁹ de iure poterit, & uoluerit. Ego priuilegiū, quod in tentorijs a nobis extortū eſt, quia papę Gregorij VII. ſcitis cōtradicit, dum omnē ille inueſtituram eccleſiarꝫ de laica manu interdicit, ego quoq́ꝫ cōdemno. Hanc papę ſentētiam excępit Cuno cardinalis epiſcop⁹ Pręneſtin⁹: Ego ſi huius ſedis uerus fuerim & a te miſſus legatus, in hac ſynodo ex te papa audire cōtendo: & ſi quæ a me legitime facta ſint rata eſſe iubeas, necne, propalā edicito. Tum pōtifex: Conſueuere ante me pontifices a ſe miſſos in quaſq́ꝫ ꝓuincias legatos, & eorꝫ legitime facta cōprobare: & ego te ab hac ſede miſſum frater epiſcope palam con-

ſitcor, & quę iuris tramite ſeruato a te peracta ſunt ego confirmo: & ab
hac ſancta ſynodo nil dubitandũ, quin roborentur. Subſequut⁹ aũt Cu-
no ait: Cum in Trãſmarinis agerẽ pro terrę ſanctæ ſubſidio, & horribilis
rumor inſonuiſſet, Hẽricũ regẽ in Romanũ pontificẽ, ac ei⁹ ſedis cardina-
les, & epiſcopos, cum uniuerſo clero & populo Romano, uincula, ſpolia,
prędas, uerbera, neces intendiſſe: quod erat horridũ auditu, cõtremui: &
in uirtute legationis mox excõmunicationis gladiũ, in caput cõtumaciſſi
mum diſtrinxi: per Gręciam, Vngariã, Germaniã, & omnes quas ꝑtrãſiui
prouincias publicaui: ea ut rata ſint hoc ſacro cõcilio depoſco. Tum Vien
nenſis epiſcopi legati, & literę, idem popoſcerunt: Vario tum aſſenſu per-
ſtrepit aula: Minor erat cõtradicentiũ molitio: Nihil tñ propter quorũdã
cõtradictionẽ illo potuit die peragi. Poſtero die nõnullæ ſunt in concilio
cauſę terminatę: Apertũ deſuper decretũ non legitur, ſed quo res ſtatu fu
it in eo permanſit. Crediderim motũ Romanorꝫ tum a Petro Leonis uiro
in Vrbe potentiſſimo formidatũ, ꝙ tum Romanis non iniuſta depoſcere
uideretur Imperator. Et tñ ſcire uelim, quid tum in cõtentione fuerit? Si
non aliud Imperator popoſcit, q̃ ut manente eccleſijs & monaſterijs uacan
tibus libera electione, ſolam de prędijs inueſtiturã, quę uocat̃ regaliũ con
ceſſio, ad illum pertineret, iuſtũ poſcere uidebatur; idq; generalis uſq; ho
die obſeruantia ad noſtra tẽpora cõprobauit. Si uero cum regaliũ collati-
one omnẽ ſibi uoluit Imperator permitti de perſona prouiſionẽ, uiolẽtum
& iniuriũ uidebatur quod poſcebat. Idq; fuiſſe credit̃, quod inter regnũ
& ſacerdotiũ tum fuit in cõtrouerſia: Per Germaniã uero tum multiplica
ta ſunt mala: partibus hinc inde ferro pro iuſticia decertãtibus. Cõradus
in dioceſi Herbipolẽſi pro ſuo, quem Imperator indulſit, dominatu ſatage
bat: incendia, prędas, cędes in aduerſantes intentabat. Ex aduerſo Mogũ
tin⁹ pro eccleſia decertãs, non minora incõmoda aduerſantib⁹ ingerebat.
Nec ſatis apparet, ſi quid quiſq; poſceret ſatis intelligerẽt. Poterat uterq;
non iniuſtam fouere cauſam: poterãt res, ut modo fiũt, facili momento ad
cõcordiam perduci: Sed tum ꝑmittente Dño, tantæ ſunt in regionib⁹ cę-
des peractę, tanta patrata latrocinia, incendia facta, ut incredibile dictu ſit
qua uaſtitate, eccleſiarum & monaſteriorum prouentus ſint ad nihilum
redacti.

CA. XXXVIIII.

Ac diuerſitate diu inualeſcente, cum pax in orbe Chriſtiano flo-
h reret, infœlix Germania quietẽ neſciebat: ſed partiũ ſtudia in ſe
exardeſcentia, inuicem multa irrogare damna non ceſſabãt. De-
dit naturę arbiter Deus (incertũ qua mente) ſignũ iracundę cõmotionis:
Nam terremot⁹ inſignis in Germania & Italia fuit: Concuſſa ędificia ſo-
lidiſſima: Integrę ciuitates cõſciſſę: & in eccleſia Leodiẽſi in uigilia Dñi-
cę Aſcenſionis, cum decem collegiorꝫ mẽbra in unã maioris eccleſię baſili
cam cõueniſſent ad ſacra ſolennia peragẽda, uix primus pſalmus erat per-
actus, ſubito ſereno cœlo repentinę ingruebãt tenebrę noctẽ intentantes:
Cõſternatis mox tant⁹ nubiũ ſonitus inſtrepuit, ut nũq̃ par aut maior col
liſio fuerit audita. Fulgur quoq; tam terribile alio in tempore ſe cũctis ci-

uitatibus quaſi de proximo ingerebat, ut q̄uis diſtantiſſime eſſent urbes; quæcꝫ tamen ſupra ſuum eſſe caput uibratū arbitrarēt. Imperator tum in Italia agens, cum ad pontificis cōciliationē crebros miſiſſet nuncios, nihil aliud accepit reſponſi: Se, qui in eum excōmunicationis ſententiā non tuliſſet, non illam poſſe ſuſtollere, niſi ex arbitrio patrū, qui ſynodo interfuiſſent. Deinde proximo anno papa Paſchalis obdormiuit, ipſo die Reſurrectionis Dñicæ primo mane. Ita ferunt apertū cœlū luce meridiana fulgentius per horam integram claruiſſe: ut luna quę tum plena erat omnino non uideretur. Crux interim uiſa eſt in medio dependere, gemmis etiā interlucentibus notabilis. Imperator aūt audita morte pōtificis Romā cōtendit, cōſenſumcꝫ Iohānī qui Gelaſius. II. dict⁹ eſt prębuit. Electus aūt cum ſe Imperatoris cōmunioni ſubtraheret, ab ipſo improbatur: & Burdinus quidā ab Hiſpania ſuperueniēs, ab Imperatore in ſedē Petri collocaē. Romani tamē aliquāto diuerſius rem narrāt: Gelaſiū rite electum: Ciues Romanos Fregepanos appellatos, q̄rū princeps Cincius, cōclaue irrūpentes, cū pōtificē ex ſua familia depoſcerēt, male ſenē mulctatū in uincula rapuiſſe: ſed inde erutū aliorꝫ manu Romanorꝫ: ꝑductū in Tybrim, ut abiret aduerſante uēto, cū amne & mari, ſuperueniētes Theutonicos, fugam prohibuiſſe: noctu tamē deportatū: Inde creatū quendā Mauriciū, quem Gregoriū dixere. VIII. Aduerſarij tamē irriſione quadā uocitaſſe Burdinum. Cūcꝫ Gelaſius in Cāpania ſe cōtineret, & magna Italię pars illi accederet, Henricū rediſſe in Lumbardiā. Quo tēpore Gelaſius in Vrbem, amicorꝫ fretus auxilio, redijt: Deinde ubi cōtendit in Galliam, celebrato concilio, diem ſuum obijt. Calixtus illi ſurrogatur, Milo prius dictus, epiſcopus Vienneſis.

CA. XL.

I Mperator interea cum audiſſet in Germania cōtra ſe agi cōcilia, per Cunonē Prenestinū apoſtolicę ſedis legatū, primū Colonię, deinde Friſlariæ, repetita ſemper Imperatoris excōmunicatione, omnia diſſimulāter tulit. Vbi uero Herbipoli maiorē toti⁹ Germanię fieri cœtum audiſſet cōſtitutū, ubi etiam de illius depoſitione agererur, cōfeſtim ex Lūbardia mouit in Germaniā, & auctus uirib⁹ aduerſantiū terras peruaſtabat, incendio, gladio, rapinis: Quo exemplo, omnia omnium prouinciarꝫ mala ſunt renouata. Inde meliori mente ubi cōuentum Herbipolenſem diſturbauit, in Triburiā (Friburgū nūc uocitant) iuſſit cœtum principū cōuenire: Ibi de aduerſantiū queſtus iniuria, audiuit in faciē contradictiones ab illis, & factorꝫ ſuorꝫ reddita ratione, tum res ita inter eos eſt compoſita: ut cuicꝫ ſpoliato antiqua rediret poſſeſſio, principi, eccleſię, monaſterio: Fiſco pręterea Imperatoris redderētur, quę ab olimulli⁹ fuiſſe cōſtitiſſet: Ea tum uiſa rerꝫ quies, ſed nō quieſcebāt nūcij ſedis apoſtolicę, qui circueūtes prouincias obedientiā pro Calixto depoſcebant, abiurato Burdino: cōciliū tamē cūctis indicitur Lateranēſe ad diē diui Lucę proximū: ad q̄d etiā Imperator, ſuaſus a Cluniacenſi abbate ſe non defuturū ſponderet. Cōcurrerant ex omni orbe maxime Germania epiſcopi, pacis & trāquillitatis cupidi. Vallat⁹ papa. CCCC. ac. XX. patribus in cōcilio

pręſedit Imperator,etſi non Vrbi aderat,non tamẽ erat longinqu⁹,ut fací
le legatis ſedis apoſtolicę prębcret auditũ. Vbi de inueſtituris, quę ſola fu
it cauſa dirimẽs omnia,ſermo haberet,Imperator ſe cum principib⁹,quo-
rum pręiudiciũ in ea re uertebat,loquuturũ ſpopondit, & ex eorꝫ cõſilio
cuncta acturũ. Papa in cõcilio omniũ prędeceſſorꝫ decreta cõfirmauit: &
quę pro tẽpore ſtatuẽda uidebãtur decretis,omnes cum benedictione re-
miſit in ſua. Burdini deinde ſchiſma magis ac magis euaneſcebat: regni tñ
cõmotio nullaten⁹ cõquieuit. Imperator inde proxima ęſtate,ducente Fri
derico de Arnsberg in Saxoniã deſcẽdit: ibiq; epiſcopis ab eius ſe cõmu-
nione retrahẽtib⁹,trãſijt in Germanię Frãciam,nec ibi cũctis ęque grat⁹.
Tum uero terra mirabili⁹ intremuit: ut ſe quiſq; de ſua correctione puta-
ret admoniiũ: Menſe Iunio in dioceſi Treuerẽſi glacies tantę magnitudi
nis decidit,ut ędificia ſubruerer. In Halberſtadẽſi aũt grando decidit illo
impetu: ut decẽ uillarũ nõ modo fruges,ſed etiã pecora peremiſſet. Saxo-
nes igiť cõponendæ paci intẽti hoc agebant: ut Imperatoris milites nuſq̃
graſſandi locũ inuenirẽt. Quin & in Turingia oppreſſos plurimos ex his
eo neceſſitatis perpulerũt: ut incurſionib⁹ temperarẽt. Apoſtolicis aũt li-
teris roborati,ſuis eccleſijs uiduatis,de paſtoribus ꝓuiderint. XLI.

Nnus erat uiceſimuſprimus poſt millecentũ, cũ Monaſterienſes
a in Weſtphalia epiſcopo ſuo graues,ipſum eo perpulerũt: ut quę-
rimonam Saxoniæ principib⁹ ſuper illis deponere cogeret. Erat
uero tanta iniuria, ut diſſimulandũ non putarẽt. Nam Luder⁹ dux Saxo
nię,magna ui armorꝫ contracta,duxit in eos: magniſq; malis perdomitos
coegit epiſcopũ eiectũ recipere, & de iniurijs ſatiſfacere. Sed cum iam op
pugnarentur,quedã caſellę cœperũt igne cõflagare, latiuſq; cœpit incen-
dium dominari, & uſq; ad eccleſiã primã proceſſit, quã cum cęteris ędifi-
cijs cõſumpſit. Ferebãt ciues hoc incendiũ diuino factũ nutu, ꝙ Burchar
di,qui ante Hẽricũ eccleſię prẽerat, & in legatione Imperatoris apud Cõ-
ſtãtinopolim deſecit oblatio,de iniquitate,ut ferebãt, aceruata ad eccleſię
inſtructionẽ Deo non placuiſſet,ideo cõcrematã eſſe eccleſiã. Tum tanta
fideliũ fuit facta ad inſtaurãdũ oblatio,ut nullũ ꝓinde ſentiret eccleſia de-
trimentũ. Audit inde rumor Burdinũ, qui in Sutrio infauſtũ pręferebat
pontificatũ,capta a militib⁹ põtificis arce,captũ & ipſum, & a Calixto ad
peragendã perpetuo pœnitẽtiã detruſum in monaſteriũ. Interea Impator
quia ſummã rebellionis Mogũtinis imputabat,ſtatuit ſe de urbe illa uin-
dicare: Intercludit aditũ,neq̃d uel inueheret, uel eueheret, adẽptis ubiq;
nauigijs: Inde ex uniuerſo regno iubet milites ad ei⁹ obſidionẽ urbis cõue
nire. Albert⁹ interea archiepiſcop⁹,qui tũ in Saxonia agebat, uir eloquio
clarus,legationis pręfulgẽs dignitate,principes ſuaſionib⁹,põtifices lega-
tionis Romanę officio,in cauſam ſuã inclinauit: ut ſtatũ urbis Mogunti-
nę,primę in Germania ſedis cõmiſerarenť: cauſam ei⁹ eſſe pene omniũ,ꝙ
pro obedientia ſedis apoſtolicę pateret: arma omniũ auxiliaria ſunt ꝓmiſ-
ſa. Imperator interim in Elſatia: archiepũs in Saxonia uires comparant:
in unam utriq; reſpiciũt urbẽ: ille oppugnãdam, & iſte tutandã. Mouent

utrinq; Moguntiã: fulgẽt ſigna caſtris: Solus in medio Renus, & ille quidem nauibus multis ante ad hoc cõparatis promptus Saxonib⁹ ad tranſitum. Sed erant utriſq; in caſtris uiri prudẽtes, qui parcendum labori, ſanguiniq; ducerent: qui interpoſita publica fide, in utrãq; ripã, ultro citroq; demigrãt, multa uoluẽtes, uarie cauſas tractãtes. Demũ in id flex⁹ eſt rex ut cauſam omnẽ ſacerdotij & regni duodecim primates utrinq; nominati in diẽ & locũ ptractarẽt. Placuit loc⁹ Herbipolis: tẽpus feſta diui Michaelis: Placito utrinq; per ſolitas ſolennitates firmato, diſceſſere exercitus in ſua quiſq;. Ad diẽ uero pręfinitũ uenerat Imperator: magna ſtipatus manu urbẽ eſt ingreſſus: Venerãt deinde cum archiepiſcopo Saxonũ principes, nõ minori multitudine: & donec interponeret publica per expreſſum fides, mille ab eo loco paſſib⁹ cõmanebãt: Iam ſecuriores facti propinquabant urbi: Et qm̃ tantã utriuſq; exercit⁹ multitudinẽ urbs una, etiã de maximis, capere non poterat, extra portas Saxones tetenderũt: Per ſingulos uero dies cõuenerunt, qui rebus agẽdis fuẽrãt pręfiniti: & octo tandẽ per dies rebus omnib⁹ reſolutis, in eã formã cõuenerũt. Primũ ut regalia uel fiſcalia regijs: eccleſiaſtica eccleſijs: prẹda deprẹdatis: hereditates iuſtis hæredibus prouenirẽt: omniq; perſonę, uel cõditioni, iuſticia cuiq; ſua reſpõderet: Prẹdones, fureſq; edictis Imperatorijs eijciendos, ſiue legibus antiquit⁹ cõſtitutis coercẽdos, unanimi cõſenſu firmatũ eſt: & quicquid ſcandali uel pturbationis uſquequaq; per regna Germanię, inimici ſuperſeminario ſuccreuerat, omnimode eradicari eſt decretũ. De uerbo aũt excommunicationis, unde ſcãdala pene cũcta ꝓuenerãt, nihil eſt diffinitũ: Tamẽ ad apoſtolici culminis audiẽtiã unanimiter eſt delatũ, denominatis in pręſenti oratorib⁹, qui hęc omnia Romã pferrẽt: quatin⁹ indicto per authoritatẽ apoſtolicã generali cõcilio, quęcũq; humano non poſſent, Spiritus ſancti iudicio terminarent. His ita reuerẽter pro honeſtate ſimul & utilitate regni diſpoſitis, miſſi ſunt in Vrbẽ, Otto Bãbergẽſis epũs, dux Hericus, comes Berẽgari⁹, qui hęc omnia Noricis principib⁹, hoc eſt Bauaris, atq; Auſtralib⁹: qui tum forte alijs reipublicę cauſis occupati nõ aderãt, apud Ratiſponã cõgregatis, intimarẽt: quos ad hęc ratificãda non repugnãtes inuenerunt. Vacabat anno proximo ſedes Herbipolẽſis: & Imperator de more ſuo nobilẽ aduleſcentẽ, qui necdũ per ętatem preeſſe poterat eccleſię introduxit. Capitulũ aũt eccleſię uirũ grauẽ, eiuſdẽ eccleſię canonicũ elegit. Inde orta iterũ diuiſione, qui cõtra regẽ ſenſerãt urbe excedebãt. Cõmouit ea res Fridericũ Sueuię ducẽ, & Cõradũ ei⁹ fratrẽ uehemẽter: qui in ea cauſa ab Impatore, licet cognato ſuo, diſſentiebant: De proximo aũt per oportunitatẽ loci ac tẽporis, cum archiepiſcopo Moguntino loquuti, electũ canonice faciunt epũm cõſecrari, contra Imperatoris uoluntatem: & ne reluctaretur, uehementer inſtãtia temporis effecit, q̃ de proximo de generali pace eſſet agendum.

Ca. XLII.

Redierant ex urbe Roma, qui miſſi fuerant oratores, epũs Spirenſis, & Fuldenſis abbas: cum quibus uenerãt apoſtolicę ſedis legati cardinales tres: quorũ princeps Oſtienſis, cum duobus adiun-

ctis cõponẽdar rerũ gratia inter regnũ ſacerdotiũq;. Generalis cõuent⁹ indict⁹ eſt Herbipoli ad proximã diui Petri diẽ. Cõuenerãt ex omni Germania principes, nobiles, põtifices, abbates, cũ non leui detrimẽto Frãciç Germanicç. Sed ubi Imperatorẽ non affuturũ, utpote, iam rebus alijs implicitum, erat certiſſimũ, digreſſi ſunt in ſua quiſq;. Interea Gebehardus iuuenis quẽ Imperator eccleſiç prçfecerat, cum urbicos ſibi cõciliaſſet, cõpertumq; haberet aduerſariũ non inde lõge cum auxilijs manere, certior de omni ei⁹ comitiua, urbe eduxit, & imparatis ingruẽs, diſturbare ſua cõſilia contẽdit. Illi uero prçmoniti, ad arma cõcurrũt: & congreſſi, mutuis ſe uulneribus afficiũt: aliquot etiã cadentib⁹: ſub noctẽ dirimitur prçliũ: Illi in caſtra, alij in urbẽ redierũt, qua potit̃ cum adiacentib⁹ Gebehardus occupator: Nam uerus põtifex prçdijs ad Necharũ fluuiũ fruit̃. Mogũtinus interea de cõſecratione Herbipolẽſis agebat, & ſibi proſpiciẽs, antiquam arcẽ Aſciburgũ, cuius ad Renũ meminit Ptolemæ⁹, iam inueteratã & pene cõuulſam inſtaurat. Pene inceſſerat pacis deſperatio, cũ auerſum cerneret Imperatorẽ: Sed inſtãtia legator̃ ſedis apoſtolicç, immo Dei miſeratio deſuper aſpiciẽs effçcit: ut in Vangiono, quç nũc Wormacia, conuẽtus alius indiceret̃: Quo loco, quia uenerat tẽpus miſerendi Syon, cor regis, quod in manu Dei eſt, ita inflexit Deus ipſe ut ad cõmunionẽ eccleſiç & ad pacis formã ſubſcriptã rex, quod nunq̃ factur⁹ credebat̃, quodq; nemo de illo prçſumere aut ſperare poterat, cõſenſit. Erat aũt ea quç nunc uſq; ſeruat̃ pacis inſtituta concordia. Profuerit aũt ipſarũ literarũ ſeriem utrinq; ponere. EGO HENRICVS Dei gratia Romanor̃ Imperator Auguſt⁹, Pro amore Dei & ſanctç Romanç eccleſiç, & dñi papç Calixti, & pro remedio animç meç, dimitto Deo & ſanctis eius apoſtolis Petro & Paulo, ſanctçq; catholicæ eccleſiæ omnẽ inueſtiturã, per anulum & baculũ, & cõcedo in omnib⁹ eccleſijs fieri electionẽ, & liberã conſecrationẽ, poſſeſſiones & regalia beati Petri, quç a principio hui⁹ diſcordiç uſq; in hodiernũ diem, ſiue tẽpore patris mei, ſiue etiã meo ablata ſunt, quæ habeo, eidẽ ſanctç Romanç eccleſiç reſtituo: quç aũt non habeo, ut reſtituantur, fideliter adiuuabo: Poſſeſſiones etiã omniũ aliar̃ eccleſiar̃, & principum, & alior̃, tam clericorũ, q̃ laicor̃, cõſilio principũ, & iuſticia dictante quç habeo reddã, quç nõ habeo ut reddant̃ fideliter iuuabo: & do ueram pacẽ Calixto, ſanctçq; Romanç eccleſiç, & omnib⁹ qui in parte ipſi⁹ ſunt, uel fuerũt, in quib⁹ ſancta Romana eccleſia auxiliũ poſtulauerit fideliter iuuabo. EGO CALIXTVS ſeruus ſeruor̃ Dei: Dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorũ Imperatori ſemper Auguſto. Concedo electiones epiſcopor̃ & abbatũ Theutonici regni, qui ad regnũ ptinẽt, in prçſentia tua fieri, abſq; ſymonia, & aliqua uiolentia: ut ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, metropolitani & cõprouincialiũ cõſilio & iudicio ſaniori parti aſſenſum & auxiliũ prçbeas. Electus aũt regalia per ſceptrum a te recipiat: exceptis omnib⁹ quç ad Romanã eccleſiã pertinere noſcũtur, & quç ex his tibi iure debet faciat. Ex alijs uero partib⁹ Imperij, cõſecrandus infra ſex menſes, regalia per ſceptrum a te recipiat: De quibus uero

mihi querimoniã feceris, ſecundũ officiũ mei debitũ auxiliũ pſtabo: Do tibi uerã pacẽ, & omnibus, qui in parte tua ſunt uel fuerũt tempore hui⁹ diſcordię. Datũ anno XXII. VIIII. calendas Octobris. XLIII.

Huiuſcemodi ſcripta atq; reſcripta, propter infinitæ multitudinis
h cõuentum, loco campeſtri iuxta Renũ lecta ſunt, data & accepta, poſtq̃ multimodas laudes, rerũ gubernatori Deo redditas, celebratis a dño Oſtienſi diuinis ſacramentis, inter quę dñm Imperatorẽ cum pacis oſculo, ſanctaq; cõmunione pleniſſime recõciliauit, diſceſſum eſt ab omnibus cum lętitia infinita: Alterum quoq; non multo poſt feſtũ ſancti Martini Imperator colloquiũ cum principib⁹ habuit Bãbergę: illis ſcilicet, qui huic cõuentui non aderãt: ubi cunctis in ſua uota cõcordantibus, multis, quę tam ad regni q̃ ſacerdotij cõgruebãt honorẽ, more maiorum cõpoſitis, oratores proprios cum Romanis deſtinauit: & utroſq;, nũcia ſimul & munera ferẽtes honorifica dño Calixto papę cõſanguineo, iam ſibi cõiunctiſſimo direxit: Deinde proximũ Chriſti Natalem, qui fuit incipiente uiceſimtertio poſt centũ ac mille annos, Traięcti celebrãt: ubi orta primũ ſimultate ex iurgio inter milites Imperatoris & miniſteriales epiſcopi, poſt peruentũ eſt ad arma. Milites ex ſua cõſuetudine ſuperbe agebant, miniſteriales autẽ ſuperati multitudine, ciues ad arma uocant, latius ſerpit indignatio. Imperatorij proditionẽ & cõiurationẽ in Cęſarẽ factam proclamãt: Ciues libertati ſuę aderãt, cũ ſe in ſeruitutẽ adduci arbitrarentur. Ita paſſim creſcente malo multi cędunt, maior pars ex opidanis: alij capiũtur, & in uincula cõięcti, poenas luũt temeritatis: cũ magna pars quid ageretur, ut in talibus fieri ſolet, ignoraret. Captus & ipſe epũs in ferrũ ponitur, nec inde relaxatur, niſi magnis archiepiſcopi Coloniẽſis precibus, & immenſa inſuper eris ſumma perſoluta: q aut conſpirationis conſcius, aut non comprimendę reus diceretur. CA. XLIIII.

Merſit deinde rebellio in ſequẽtẽ annũ, inter Imperatorẽ & Hol
e landię dominã, quæ Lotharij ducis Saxoniæ ſoror erat. Interim per Germaniã latrocinia nimis multa, pręſertim per Saxoniã creuerunt. Stipẽdiarij qui publicis hacten⁹ malis paſti erãt, reddita pace, uitę cõſuetudinẽ non mutabãt: quod didicerãt in bello, pace dediſcere difficile fuit: ęque ſumptibus faciendis inſiſtere, crapulis indulgere uolebant: & cũ, aut hoſtilis pręda, aut inducię ſtipẽdiũ nullũ eſſet, ex proximis accipere quę uolebãt. Imperator aũt in ſequẽti anno duxit in Hollandiã: Cõtumacem foeminã imperata facere, & regnũ agnoſcere, cõpellebat. Magna erat ea Imperatoris expeditio, nec minimo labore cõſtabat: ſed illũ habebat exitũ, quẽ diximus, ut parentẽ fęcerit ex cõtumace. Deinde in ſuperiora regni cõtendẽs, Wormacię cum optimatib⁹ colloquiũ habuit, aduerſus Lothariũ Saxoniæ ducẽ: qui propter germanã ſororẽ, quã Imperator ad iuga cõpuliſſet, ſe cõmouiſſe uidebat. Mordebat eum uetus in Saxoniam odiũ: q eam prouinciã ſemper compertũ ſit ſibi aduerſantẽ, quoties ipſe Italiã impugnaret. Otto interim Bambergẽſis epũs, uir per omnia religioſus, cum inſtruendis monaſterijs, alendis pauperibus, & alijs pietatis

operibus inſtaret,annotatꝰ eſt minus eſſe frequens in cōuentibus Imperij
ꝗd a maleuolis non recte accęptū etiā Imperatori ſuggererēt:quæ in uſus
alios impenderet, magis Imperij deferri honori, a quo illi cuncta proue-
niſſent:Hęc paſſim muſſitāt,& auribꝰ Auguſti ingerūt:Sed tāta fuit pon
tificis grauitas: ut omnia obloqa præſens ipſe diſcuteret: nemine garriēte
dum adeſſet. Rebus aūt Imperij ſolerter cōſtitutis, adijt regē pōtifex,in-
ſinuās ſe literis Polonoꝝ ducis Boleſlai euocatū,animo perpēdere in ſan-
ctam expeditionē,pro Chriſti honore in Pomeranos gentē Wandaloꝝ:
quam nuper dux gladio ſibi ſubactā,ad iuga Chriſti coęgiſſet;ſed deeſſe
prędicatores,qui per authoritatē uerbū uitę nouicijs ad fidē Chriſti gen
tibus prędicarent, bona ſibi Imperatoris uenia abeſſe liceat eccleſię: nam
ſummi pōtificis gratia Calixti dudū ſibi pmiſſam prędicādi in gentibꝰ li-
centiam. Non erat in omni curia Imperatoris,qui ſancto pōtificis uoto au
deret refragari,ne rex ipſe quidē:ſed cūctis ſanctū eius propoſitū laudan-
tibus,erant,qui proſpera illi imprecarent̄ eūti ad gentē incredulā, magno
ſui ſanguinis periculo: Soli Bambergēſes ſui patris abſentiā lamentari, ſe
paſtore deſtitutos lupis exponi, extrema pati malle, ꝗ̄ eo ſe pontifice deſti
tui. Sed non erat,qui ſe diuinæ uolūtati auſit obijcere. Et illo in Pomera-
nos,ꝓficiſcēte,rex in Saxones,ut ſermo loquebat̄,ſe apparabat. XLV.

Oeperat iam inter reges Anglię & Frācię hoc diuturnū de Nor
c mādia bellū: cui ſe Imperator pro ſocero Anglię rege immiſcere
conſtituens,uerbū emiſit de expeditione in Saxones, re aūt uera
in Ludouicū Frācię regem. Mouit ergo in Gallias Henricꝰ,& ad Remos
cōſederat,cum iam Ludouicꝰ Francię rex,ne hoſtiles exercitus iungerent̄
Imperatorē omnibꝰ copijs cōſtituit adoriri,leuiꝰ ducens,uni ꝗ̄ duobꝰoc-
currere. Totiꝰ igitur regni uiribꝰ coactis Imperatori fit obuiꝰ. Ille aūt ubi
tantis Francoꝝ copijs imparē ſe uidit,paulatim retro pedē tulit: nec care-
bat res idoneo colore, ꝙ properāter in Wormaciēſes ducere cōſtituiſſet,
qui pontificē eiecisſent a Cęſare inſtitutū,ſuūq;,quē uolebant repoſuiſſent
in quos prę́ſenti ducēs expeditione, urbē obſidione cinxit, Renūq; ſupra
& infra cōmuniuit,ne quid importaret̄. Crebrę ſub mœnibꝰ pugnę: mul
tis utrinq; cęſis captiſq;: ſed fames effęcit,ut poſt aliꝗt dies urbici quinq;
millibus talentoꝝ mulctati, ad arbitriū Imperatoris de epiſcopo fieri pa-
terent̄. Quo tēpore Otto Bābergen̄. epūs ex ſua peregrinatione reuerſus
gaudiū Paſchale duplicauit; ꝙ & ſuā pręſentiā deſyderātiſſimis ciuibꝰ pa
ſtor bonus exhiberet,& magno cum fœnore lucratis tot Chriſto anima-
bus,fœlix pater de tot filijs tripudiabat: Vrbiū nomina in quibus prędi-
cauerat,fidemq; ſeminauerat,populo baptiſato, & Dn̄icis pręcęptis inſti
tuto,hæc ſunt: Poritz,Stetin, Wolin,Camin,Colberg, Belgrat,Lubin,
Gresh. Proximꝰ aūt annus qui fuit uiceſimuſquintus poſt centū mille ad
X. calendas Iunij, Imperatori fatalis fuit: Nam cū ageret Traięcti,diu ce-
latam infirmitatē corporis cum iam inualeſceret, diutius tegere nō ualēs,
morbum uocāt Dracūculi,qui illi natiuꝰ erat,reginę ac proximis detexit.
Fridericus Sueuię dux illi,& ſanguine, & cōſilijs proximus aderat, illius

curę Imperij inſignia in arce deſignata pmiſit, ut principū illa cōuentui reſeruaret: Ille munit⁹ eccleſię ſacramētis, ſpiritū Deo reddidit, Anno. XX. regni, XIIII. Imperij, in dimidio dierū ſuorū: q̄d illi fertur papa Paſchalis prędixiſſe: Nam neq; prolē uidit, neq; ſeniū attigit, neq; tempor᷑ meruit tranquillitatē. Eiectis uiſcerib⁹, corpus Spirā pducitur, & cum patre, atq; auo, ſimul & proauo tumulatur: prodēte uerſiculo, qui per tumulos diuiſus oſtēdit loculos ſingulorū; Hoc modo: Fili⁹ hic, pater is, auus hic, proauus iacet illic: Henrici tres, quint⁹, quartus, tertius, filius, pater, auus. Cęterum Cōradus. II. ei⁹ nominis erat Henrici. V. proau⁹; ſtirps, ac radix generis: Truncum uocant Iuriſtę non recte.

FINIT LIBER QVINTVS.

INCIPIT LIBER SEXTVS.

LVDERVS DVX SAXONIAE PROnepos Gebehardi ei⁹, qui fratrē habuit Brunonē religioſum uirum, qui in Pruſſia prædicans, pro Chriſto fecit martyrium, ſub Imperio Henrici. II. annis octo poſt mille. Erat is proauus comes de Queruorde, filiū habēs Burchardū, qui genuit Gebehardū hui⁹ Luderi patrē. Solent aūt nobiles titulū mutare, uel ex ſucceſſione materni generis, uel ex dote quā accipiūt, uel ex principū collatione: Vnde factum eſt, ut hic nouiſſimus Gerhardus, & eius filius Luderus, dicerentur comites, non de Queruorde: qui hodie extat titulus comitū in Hercinia: ſed de Suppelenborg, qui ante nos titulus euanuit, patri tum erat Gebehardo, & Ludero filio, priuſq; ille ducatū Saxonię ex cauſis ſupra memoratis aſſequeret. Luderū aūt propter nominis cōſonantiā Gallici atq; Italici ſcriptores dixere Lothariū, q; hoc illis Imperatoriū nomen uideretur. Peruenit aūt ad Imperiū hoc ordine. Fridericus Sueuię dux uir moderati animi, religioſus, prudēs, & fortis, Henrici proximi ex ſorore nepos, commēdata habuit ab auūculo inſignia Imperij: & ideo multi pręſumptione deceſſoris hunc eligendum regem, & dixerunt, & ſenſerunt. Manauit hic rumor per ora multorum. Audiebatur etiam ab alijs, qui aduerſaturi Friderico uidebanť. Nōnulli tn̄ ex principib⁹ graue etiā onus Imperij loquebantur: q; eius imminuta nimis iura uiderenť, forte, & acrem principē eſſe requirendū, cui iugū imponať. Ita pro ſe quiſq; recuſare, & ad aliū potius deriuare cōtendit. Id cū ex cōpoſito inter principes fieret, procurāte Alberto Mogūtino archiepiſcopo, qui domū Hērici non amaret, Saxones autē a quibus diu defenſus eſſet, haberet in precio: Frideric⁹ & ipſe nihil ſubeſſe doli ueritus, iam pene certus de ſe eligendo, ut moderationis ſuæ ille quoq; pręferret indicia, & inſignia Imperij principibus reſtituit, & ut cæteri, imparē ſe illi negotio, etiam abhorrētem oneri demonſtrabat. Rapuere occaſionē, qui cum Moguntino ſenſerāt; Quandoquidē, inquiūt, recu-

ſant Imperiũ,quibus uidebatur deferendũ, Luderus Saxoniæ dux implorandus,ne patiatur Imperij dignitatẽ iacere cõtemptã. Itaq; unanimi cõſenſu illũ eligunt,nihil recuſantẽ. Fridericus ut dolos pſenſit,iam rem uertere,nec poterat,nec tentare modeſtũ putabat:ſed in Ludero,quẽ deinceps Lothariũ,propter crebriorẽ eius nominis in annalibus mentionẽ appellabimus,infenſus diu permãſit. Frãci quoq; indignati,q uir Saxo,& Sueuis,& Frãcis preferretur,cõſobrinũ Herici Imperatoris Cõradũ dixere regẽ. Sed Lotharij fortuna preponderauit. CA. II.

Erat annus uiceſimusſextus poſt mille atq; centũ, cum prima regis expeditio in Bohœmiã fieret:Sed cum inexplorato pcederet interceptus eſt inſidijs Bohœmorũ: Cęſi plurimi, capti non pauciores. Inter cęſos erat Hartũgus filiorũ Adolphi comitis Holſatię maior natu: Inter captos aũt Albertus marchio de Brandẽburgo,cognomento Vrſus. Sed tum interuẽtu cõmunium amicorũ eſt intercepta,pacataq; prius q rex in ſua regrederet. Quo tẽpore Otto Halberſtadẽſis epũs ab Honorio papa deponitur ob labem ſymonię: ſed intra trienniũ ab illius ſucceſſore Innocẽtio. II. cõcilio Leodij habito reſtituit. Rex uero anno regni VII. Italicã expeditionẽ pro corona Imperij aſſequẽda inſtituit: Peruenit Auguſtam: ibiq; exorto inter milites & ciues tumultu,ciuitas pro magna parte conflagrauit:cũ etiã multi in ipſo tumultu pugnãtes,cecidiſſent:ſed ut fieri ſolet,maior pars ciuiũ. Per Lũbardiã quoq; & Hetruriã eũti non parum erat laboris:ſed tñ cum illi ceſſiſſent, uel fracti,uel ſpõte dediti qui reſtiterãt,iter ſuũ tenuit incolume: coronamq; Romę accœpit ab Innocẽtio,cum Rixa contorali. Reuerſus in Germaniã,cum prius graui bello in Sueuos Fridericũ Conradũq; laboraſſet,interuẽtu ſummi põtificis res cõponunt:fitq; Cõradus pridẽ regnũ pręſumẽs ex hoſte amiciſſimus. Reddidit Imperatori pontifex uicẽ, q ille pridẽ in Vrbe ſedaſſet cõtrouerſiam, quę illi fuerat cum cõpetitore. Venerat per hęc tempora Kanutus Sleſwicẽ dux ad Imperatoris pręſentiã,Obotritorũ puinciã,& omnẽ ditionẽ, quã ante illũ tenuiſſet Henricus Godſcalci Wãdalorũ principis filius in feudum ab Imperio poſcens: Sic enim conuenerat inter Hẽricum dum uiueret,& hũc Kanutũ. Imperator non ignarus pacti q̃d interceſſerat,Kanutũ non ſolum inueſtit,ſed etiã corona donat: decus eſſe Imperij reputãs, ſi regibus imperaret. Ea tñ res necẽ peperit optimo uiro. Nam inſimulatus fuit a Danię regibus,q coronã Daniæ Imperio ſubmiſiſſet, eãq; ab Imperatore impetraſſet. Iniuriã uero maximã emuli Kanuto uiro iuſtiſſimo irrogauere. Talis enim & uixit & mortuus eſt Kanutus,ut miraculis in morte choro aſcãs inter ſanctos referret: q̃d in Dania diximus,& attigimus in Wãdalia. III.

Holſatię per ea tempora moriẽte primo Adolpho,adoleſcẽtior eius filius,itidem Adolphus cœpit preeſſe: Nam,quod prędiximus, Hartũgus maior filius cecidit ſub rege in expeditione Bohœmica. Erat aũt is tum rerũ ſtatus: Wagriã & omnẽ terrã Obotritorũ, quę nunc dicitur Magnopolenſiũ,tunc,ut diximus,tenuit Kanutus, uir regij ſanguinis,patre natus Erico,qui in peregrinatione ad terrã ſanctã Cypro moriẽ:

quod in Dania diximus. Eam uero Wagriã illuſtrabat prędicatione uir
Deo accęptiſſimꝰ Vicelinus, habitãs cũ fratribꝰ in Faldera. Miſit aũt prę-
dicatores ex ſuis in ueterẽ urbẽ Lubicã, in loco qui nũc dicit̃ Zwartow:
Ibi Hẽricꝰ Godſcalci filius eccleſiã extruxit in monte trãs flumẽ Trauenã.
Vicelinus aũt cum Hẽrico percharꝰ extitiſſet, adijt filiũ eiꝰ Zwenteploch
redeuntẽ ex lõginquis, fœderiſq́ paterni illũ admonẽs, impetrauit, ut prę-
dicatores excipere dignaret̃ in ſua Lubica. Annuit ille perbenigne: Miſ-
ſiq́ fratres Ludolphus, & Volcquardus, prędicationi inſtitere, & a mer-
catoribus humaniſſime ſunt foti: Cum interea Rugiani hoſtes poſterorꝫ
Henrici propter Imperiũ, quod in illos quoq́ propagare cõtenderat, &
nomen Chriſti, quod gentiles oderãt, in Lubicã ueterẽ per mare duxerũt
occiſis omnibꝰ quos repererãt, ſacerdotes effugabãt. Wãdalorũ aũt prin
cipem, unũ ex Henrici filijs Holſatorꝫ quidã peręmit: nec diu ſuperfuit il-
li filius, ſimili morte perę̃mptꝰ: & ꝑuenit principatꝰ, quod diximꝰ, ad Ka-
nutum: qui eccleſiã Lubicę iuſſit adornari: Sępiuſq́ inter Lubicã & Sleſ-
wicum diuerſatꝰ, apud Falderã contubernio uſus eſt beati Vicelini. Sed
non eſt datũ illi terrę, ut diu tam bono principe frueret̃. Interceptus enim
inſidijs Magni fratris patruelis occiditur, & mala multa conſurgũt. Sed
tamen ea fuit prȩſtãtiſſimi uiri ducis Kanuti, immo regis memoria: ut in-
ter ſanctos Dei illum referret eccleſia. Imperator audita eius uiri morte in-
doluit, ꝙ Romano Imperio ille & manu & cõſilio prõptiſſimꝰ uideretur.
Ericus Kanuti frater, ſciens quo in illũ fuiſſet animo Imperator, miſſo nũ-
cio auxilia rogauit, ad uindicandũ necem fratris: Nec diſtulit Imperator
ducens in Sleſwicũ per Holſatiã, Adolphũ ſecundũ habens expeditionis
cõmilitonem. Sed Nicolaꝰ rex, Magnuſq́ filiꝰ, cõtractis & illi copijs ob-
ſtiterũt, quo minus Imperator & Ericus exercitꝰ ſuos cõiungerent. Pręue
nerunt etiã Imperatorẽ, paciſcẽtes, ut Magnꝰ Imperatoris eſſet ſatelles, &
condigna nihilominꝰ cędi impẽderet̃ ſatiſfactio: magni enim ęris ſumma
expromiſſa eſt. Sed quanta fuerit pactorũ fides inde emicuit, ꝙ abeuntes
Imperatoris extrema agmina Magnus laceſſiuit, quę Adolphus Holſatię
comes duxit. Abeuntẽ Imperatorẽ Ericus execrat̃, & quibꝰ potuit uiribꝰ
regi Danię colluctat̃: Excluſus regno Sleſwicũ ſe cõtulit, mittẽs ad Adol
phum Holſatum, ut armis expeditis illi occurreret, tuereturq́ a premente
& obſidente Magno.

CA. IIII.

n On moratur Adolphus, & tam propere mouit in hoſtẽ, ut trãſ-
greſſus Eydorã prius cõtingeret cõfinia hoſtilis exercitus, q̃ ex-
tremũ agmẽ ſuũ fluuiũ trãſiret. Quo factũ eſt, ut expeditis ſuis
Magnus occurrẽs Adolpho, ne obſeſſum Ericũ liberaret de manibꝰ, quẽ
iam reti cõcluſum arbitrabat̃. Sed tum Adolphus fugã capeſſere cõpelli-
tur. Tantũ intereſt in hoſtẽ, raptim, an quadrato agmine ducere: ut qui cõ
tractis in unũ uiribus hoſti par eſſe potuiſſet, ſparſo agmine ſuo, repellere-
tur. Magnꝰ ad obſidionẽ Sleſwici reuerſus, fruſtra tempus terebat. Tan-
ta enim erat urbis illius munitio, ut ocioſa ibi diu ſederet omnis uis Dani-
ci regni. Non longũ tempus in medio, cum Magnus Imperatoris curiam

adiret in Halberſtadio, reuerſuſq; in regnũ cum ſacro Pentecoſtes die hoſtes urgeret, infoelicis pugnę talẽ inuenit exitũ, ut periret cum quatuor epiſcopis, ſuperante Erico memorato. Sed ut Holſatiæ res exequamur: Per mortem Kanuti rediјt dominiũ Wagrię atq; Polabor: Obotritorũq; ad fratrueles Hẽrici Wandalos, religionis Chriſtianę adhuc hoſtes acerrimos: qui adhuc conabant̃, ut plãtaria nouellę religionis in Lubica diſſiparent̃. Eo tempore in uico Bardor: (inſigne tum opidũ erat, quod nũc obſoletum Bardewicũ uocãt) manſit Imperator Lothari⁹: quẽ adiens Vicelinus, mõſtrauit eſſe in Wagria inſignẽ montẽ, arci imponẽdę idoneũ unde omnis prouincia & religioni recipiẽdę & ſoluendis tributis facile adigeret̃. Mouerunt Imperatorẽ uerba ſacerdotis: uiſendi loci gratia eo contendit: Euocatis prefectis regionum, ubi uidit omnia ex cõmodo cõſtare, mandauit proximis, ut fodiendo, importãdo, inſtarẽt eo loco arcẽ cõmunire: appellauitq; Montẽ uictoriæ, lingua Saxonũ Zegeberg. Wandali, qui aſtitere inter ſe colloquuti: quis, inquiũt, Imꝑatori prodidit hunc locũ unde in omnẽ regionẽ noſtrã fulgura & tonitrua proſilient. Tum un⁹ qui propius rem noſſe uidebat̃: Vides, inquit, caluũ iſtũ homuncionẽ (Vicelinum demõſtrabat) proxime Imperatori aſſiſtentẽ: Is eſt acerrim⁹ hoſtis ꝓuincię noſtrę: Nam ex hoc mõte in Plone, Oldenborg, Lubeke, & ultra Traucnã in omnẽ Obotritor: terrã, flagella, atq; arma nobis imminebunt. Arci iam munitę prefecit Imperator ex ſuis Hermannũ quendam, iuſſitq; ad radicẽ mõtis eccleſiã firmari, quã beato patri Vicelino cõmendauit. Quo etiã tempore Lothari⁹ Imperator ſolennẽ curiã celebrauit in Halberſtadio, magno principum utriuſq; ordinis conuentu. Aderat Magnus Nicolai Danor: regis filius, cui⁹ exitũ anticipãtes oſtendim⁹: qui ad placandum Imperatorẽ ſuper morte Kanuti regis Obotritor: ducis Sleſwickcenſis fratruelis ſui, quẽ ipſe oppreſſerat, perſoluit ingentẽ auri ſummam Imperatori: & ipſe die ſolenni Paſchę Imperatori preferebat aureũ gladium, ut ſubiectionẽ cõfiteret̃: Erat enim, ut ante diximus, Imperatori factus uaſallus, ab eo feudũ recognoſcens. Proxima ſolennitate Pentecoſtes in Merſburgo curiã habuit: Ibi nuptias peregit filię Gertrudis, quã collocauit Henrico Bauarię duci, qui nat⁹ erat ex filia Magni Saxonię ducis: Dos erat Brũſwicũ cum attinentiјs, comitat⁹ Northemẽſis, & omnis ad Viſurgũ ditio: quę terra ꝑuenerat Imperatori ex ſua quoq; cõiuge dotalis: fuitq; illi prim⁹ ad ducatũ Saxoniæ ingreſſus: Qua occaſione iſte quoq; Hẽricus ducatũ preſumebat, & filio Henrico Leoni reliquerat, licet plurimus inde labor naſceret̃: qd̃ poſteri⁹ ſuis locis dicem⁹. Per hęc quoq; tempora, obiјt Fridericus comes Stadenſis, de quo in Metropoli noſtra diximus, in primo archiepiſcopo Friderico. CA. V.

STadenſis comitatus, quia uarie in annalib⁹ memorat̃, uidendum quid iuris habuerit ab olim: an & terrã Thietmarſię Trãſalbinã tenuerit incluſam? Et quidẽ a memoria Karoli Magni id opidũ in terminis & liminibus cõprehẽſum, quos Imperator ille donauit eccleſię Bremẽſi, ad ius ei⁹ eccleſię diu ꝑtinebat. Inde uero, quia incurſiones a ma-

ri Danorũ & Normãnorũ erãt grauiſſimę, nec poterat Bremẽſis antiſtes ſpiritualibus armis littora tueri, & carnalia quæ tenebat non ſuffecerant, ꝗq̃ hoc annales non dicãt, crediderim ego ab Imperatorib⁹ & regib⁹ eſſe permiſſum ducib⁹ Saxonię, & uicinis principib⁹: ut cõmunita Albis fluminis ripa, hoſtib⁹ crebro digraſſantib⁹ opponerent. Sed hoc habẽt annales: Tempore Henrici. I. qui pater erat. I. Ottonis Imperatoris, nobilẽ uirum Henricũ Caluũ arcem habuiſſe illo in loco, quo nũc eſt Hertzeueldenſis comitatus, filiũq; genuiſſe ęque Henricũ, qui cum fratres cernerent generis, ut ſperabat propagatores: ipſe clericatũ ſequut⁹, cœpit Deo militare in eccleſia Hildeſemenſi. Cum aũt parentib⁹ ſolus ſupereſſet, ne ſtirps tantę nobilitatis extingueret, monuerũt, hortatiq; ſunt, pene perurgentes amici: ut generis ſucceſſionẽ cogitãs duceret uxorẽ: Nec deſtitit, ſiue apoſtolica fretus diſpenſatione, ſi erat in maiorib⁹, ſiue in minorib⁹, ſuapte uoluntate ducens uxorẽ, genuit filios Sifridũ, & Tyadericũ, uocabulo comites, aliq̃n dictos marchiones. Arcem paternã Libentij primi archiepiſcopi temporibus annuẽte Bernhardo duce Saxonię, iuſſit in prępoſiturã cõſecrari: & ſe eccleſię captiuũ cõſtituẽs, ter ſe redẽmit, donatis in auro, ſerico, gemmis, & alijs eccleſię ornamẽtis: ut ditiſſimũ ſtatim cœnobiũ efficeret. Pro uirtute aũt hic Henric⁹ cognominat⁹ eſt Bonus. Filius eius Sifridus Stadiũ cõmuniuit: Annales tradũt ędificaſſe: Potuit quidẽ renouare collapſum. Sed eſt lõge uetuſtius opidũ illa Sifridi memoria, quę uix ad Hẽricum. II. peruenit, hoc eſt, parũ ſupra Chriſti annos mille. Tranſlatũ ferunt de alio loco, ubi Dorſtadiũ pri⁹ uocaret: Sed an hoc tẽpore, uel quo alio, per incuriã, ſicut multa, ueteres trãſiere. Sifridus ergo tũc cõmuniuit: arcem extruxit, ut pręſidiũ eſſet aduerſus Danorũ & Normannorũ incurſiones: qui uetus ſibi dominiũ in omnẽ Saxoniã cõtenderãt uẽdicare. Parum aũt profuit illa munitio: Nam hoſtes per Albim aſcendentes, opidũ cum arce cæperũt: principes traxere captiuos, & tenebãt: ſi forte magno ęre pſoluto redimerent. Quo tẽpore piſcatoria adducta ſcapha alter elabit: Variãt enim ſcriptores. Nã alij elapſum cõtendunt Sifridũ, alij fratrẽ Tyadericum: Qui remãſit, ira Danorũ male mulctat, truncatis, ut ferunt, manibus. Qui uero elabit, euocato duce Saxonię, cum armatis plurimis hoſtes aggredit: quib⁹ partim fuſis, partim captis, partim fugatis, fratrem liberat: captos agit in crucem. Diu manebat inde loco nomẽ ut Worgebuer diceretur.

CA. VI.

S Ifridus ducta uxore genuit Sifridũ filiũ: Frater ſine hærede deceſſit. Siftidus iunior genuit comitẽ Luderũ: Hic ex amita Rodulphi Suęui, quẽ Saxones regẽ creatũ oppoſuere Henrico. IIII. genuit Vdonẽ primũ, qui factus eſt, ut aiũt annales, marchio: Cui⁹ etiam tẽpore comitat⁹ Stadẽſis redijt ad eccleſiã Bremẽſem, & datur in feudum Vdoni: Nam uſq; in illũ diem uident Imperatores in eo ſuũ ius cõſtituiſſe. Vdo primus genuit ſecũdum, cum aliquot fratrib⁹ Rudolpho, Henrico Longo. Vdo ſecũdus genuit Henricũ ſine prole defunctũ. Rudolph⁹ genuit Rudolphũ in Thietmarſia cæſum: genuitq; Hartwicũ maiorẽ ec-

cleſię Bremenſis prępoſitū: qui patrimoniū ſuū, hoc eſt terrā Thietmarſię donauit eccleſię Bremenſi, & recepit comitatū Stadēſem, qui iam per Henrici nouiſſimi de ſanguine Sifridi, & Friderici aduenę mortem redibat ad eccleſiā: Vnde trahitur comitatū Stadenſem cum uicina terra paluſtri, & Thietmarſiam ultra fluuiū Albim fuiſſe in patrimonio Vdonis primi: qui ſic inter filios diuiſiſſe creditur, ut haberet Vdo minor comitatū Stadenſem, & frater eius Rudolphus Thietmarſiā, in qua filius eius incūctanter eius loci comes, ut teſtanť annales, cęſus occubuit. Nec erat is prim⁹ comes in illo ſuo comitatu cæſus: Nam & ante Vdonē primū Thietmarſiæ dn̄m Ida nobilis ex Sueuia mulier, quę patruū habuit Henricū Imperatorē III. & auūculū Leonē papā. VIIII. pri⁹ Brunonē dictū, cū eſſet epūs Tulenſis, poſt Lippoldū primū maritū iam fato functum, nupſit Dedoni comiti, & deinde Etelero Albo, in Thietmarſia poſt inuicē cęſis. Ita populus ab initio infrenis, & ſi ducibus primū Saxonię, deinde comitib⁹ ſubeſſet, toties tn̄ cęſis dn̄is, ſe in libertatē uendicauit: Aliquoties tn̄ coactus a principibus parere, iugū accępit, ſed q̄primū potuit reiecit: Nūc aūt permutatione Hartwici, primū prępoſiti deinde archiepiſcopi Bremenſis, cōceſſit, immo rediјt ea terra in ius eccleſię: cū ille comitatū Stadēſem accepiſſet cō penſatū: qui etiā morte ei⁹ cōglutinat⁹ eſt eccleſiæ. Et hoc quidē nō inutili digreſſione, auerſi propoſito, reuertamur in id unde exiuimus. VII.

Imperator Lothari⁹ non lōge ante nouiſſimā expeditionē Italicam, in qua defęcit, deſcendit in Hertzeuelde Bremēſis diœceſis. Nā eſt & aliud eius nominis & religionis monaſteriū in diœceſi Moguntina, & pecuniā ſexcentarꝝ argenti marcharū, quā Fridericus Stadenſis comes pro anima ſua reliquit monaſterio, abſtulit altari, aſtruēs inteſtati bona fiſco deberi: Ducatū autē Saxonię, quē ipſe Imperator hactenus tenuit, dedit genero ſuo Bauarię duci: qui patrē habuit Welpum, & matrem filiā Magni nouiſſimi ducis ex linea Hermāni. Quo tempore monaſterium uirginū de Heſlinge, ubi nouē per ſucceſſionē temporꝝ habuit abbatiſſas, per Luthmundū prępoſitū Vicelini diſcipulū, trāſfert in Tzeuenā, ubi manet uſq; hodie in magna rerꝝ tenuitate, dum religionē habet in poſtremis. Sed Imperator Luderus interim uocat⁹ a pontifice in Italiā tranſiјt cum expeditis copiјs: cum gener eius agmina iungeret, magnā Bauarorum manum. Coactus per Imperatorē Rogeri⁹ Normān⁹ in quem ducebatur, imperata facere per pontificē & Imperatorē, ilico man⁹ dedit. Iam uero dudū ante in Saxonia monaſteriū dominarꝝ, quod fundauerat comes de Haldeſleue, mutauit Lothari⁹ in cōuentum uirorꝝ ordinis diui Benedicti, tranſlato abbate, & quibuſdā fratrib⁹ de monte iuxta Magdeburgum in eum locū: iuſſitq; cōſecrari baſilicā in honorē apoſtolorꝝ Petri atq; Pauli. Cumq; Imperator in hac expeditione pontifici gratificaſſet aduerſum Rogeriū Normānum, quē fęcit eccleſię obſequentē, expugnaſſetq; arcē ijſdē in partibus, quā nocētes quidā habebāt receptaculum: ipſe Imperator capto pręſidio, quingentos ibi repertos latrones ſupplicio iuſſit ultimo plecti. Pontifex remunerare uolens ſpiritalibus donis arma car-

nalia dedit indulgẽtias in locũ monaſterij memorati uberrimas: quę uſq; in hodiernũ uiget in eo loco: appellatq; de regis nomine cęnobiũ uſq; hodie Koningeſlutter, hoc eſt, regis Lotharij opus. Pacatis aũt in Italia rebꝰ ubi Imperator redire cõſtituit, orta maxima in caſtris mortalitate, Imperatorẽ & ipſum peſtis uulgata corripuit. Vita igitur functus in Italia, exemptis uiſceribꝰ, in Saxoniã eſt relatꝰ, & in monaſteriũ ab illo illuſtratũ nominatumq; trãſfertur, ibiq; magnifice tumulat̃: Quo mortuo, non tanta erat de impij ſucceſſore, q̃ duorũ de Saxonia diſſentientiũ cõtentio, quorũ uterq; natus erat filia Magni ducis: Albertũ uidelicet marchionẽ, & Henricum de Bauaria: habuitq; utraq; pars ſuos defenſores. Pendebat autem res incerta ad nutũ noui regis, qui cui parti inclinaret eam uidebatur habiturã: Fauorabilior quidẽ cauſa uidebat̃ Alberti, ꝙ is fortunę uideretur tenuioris: Nã cõpetitor eiꝰ potẽtiſſimꝰ erat dux Bauarię. Sed pendebãt, ut diximꝰ, incerta omnia uſq; ad ꝓuectionẽ noui regis. Interim q̃s quiſq; poterat ſibi cõciliabat amicos, ꝙ ſine magna digladiatione res trãſigenda nõ uideret̃: Poſſeſſiones q̃q;, quas apprehẽdere q̃ſq; poterat, occupabat. nã Albertꝰ arcẽ Luneburgi, urbẽ Bardewicũ, & Bremã occupauit: ꝙ aduocatia eius urbis, ut diximus, data eſſet Ludero tum Saxonię duci in redemptionem Liemari quondã archiepiſcopi, quem Luderus in cõgreſſu bellico cepit.

CA. VIII.

Conradus eius nominis. III. uir genere Sueuus, Friderici, de quo ante diximus, germanꝰ, & uterq; Cõradi filius: qui ſororẽ duxit Henrici. V. Imperatoris, ex qua ſuſtulit filios Fridericũ & Conradum antedictos: Numerat̃ iſte quoq; Cõradus in ſtirpe Saxonici generis ex matre, quę, ut diximꝰ, fuit Henrici. IIII. filia, & pinde ex Ottonis. I. ſtirpe, quõ tres Henrici tertiꝰ quartꝰ quintꝰ: & ideo res ab illo geſtas hic proſequemur. Albertũ marchionẽ hic rex in ducatu Saxonię cõfirmauit, ꝙ iniquũ eſſe cẽſeret eũdẽ in regno duobꝰ inſigniri ducatibꝰ: ꝙ Hẽricꝰ iã teneret Bauariã, decꝰ eſſe regni, in duobꝰ ducatibꝰ duos eſſe duces. Turbauit ea res multos principes & auertit Cõrado: Vixit in corde eiꝰ obliquꝰ, ut putabat̃, liuor in Lotharium ante ſe imperantẽ, cuiꝰ facta putauit antiquanda, ꝙ ille Hẽrico genero ducatũ Saxonię cõtuliſſet. Cumq; Albertꝰ apprehẽdiſſet inferioris Saxonię pręſidia, excluſit facile Henricum. Tum Adolphus ſecũdus Holſatię comes, ꝙ aduerſaret̃ Alberto, fidem ſeruans quam pręſtitiſſet Lothario & genero eius, ditione Holſatię cõceſſit dono Alberti marchionis, Hẽricus de Badewide comes eſt illã aſſequutꝰ. Magno exinde bello de Saxonię ducatu cõflictantur. Albertus marchio, cui ſtudebat Cõradus, & Henricus Catulus dux Bauarię, quẽ nõnulli per errorem appellãt Leonẽ (fuit aũt Henrici Leonis pater) Siue ergo uterq; & pater & filius cognomẽ habuere Leonis, ſiue ſolus filius, rem non uariat: dummodo ſciamꝰ Hẽrici Leonis fuiſſe patrẽ, qui de Saxonia cum Alberto luctaretur. Preoccupauit Albertꝰ ea quę ſunt citeriora Saxonię, Luneburgi arcem, Bardewicũ, Bremã: Sed Henricꝰ de Bauaria deſcendẽs cum ualido exercitu, ſuperiora prouincię uaſtauit, aliquot arces ui cępit. Ducc-

bat ille in belli ſocietatē comites palatinos Reni, natos ſorore Rixæ Impe ratricis, & uidebanť omnia in deterius prolapſura ad uaſtitatē prouinciæ: Sed interuenere principes qui rem ponerent in treugas. Cōſtitutus a rege dies in Quedelenborg ad cōuentū principū, ut cauſa tractaretur. Per quæ tempora moriēs ſine hærede Henricus marchio Brādenburgenſis, locum fecit nouo beneficio: cum feudū uacaret Imperatori. Cōtulit ergo Conra dus rex Alberto comiti de Balenſtede, ſiue de Anehold marchionatū an tedictum. Ita auctus Albertus a rege nouo principatu, facile dimiſit Hen rico Saxoniā in eodem cōuentu principū habito in Quedelenborg. Sed tum Henricus Bauarus cœpit ægrotare, non ſine ſuſpicione dati ueneni, & mortuus ſepelitˀ in Lutter, ad latus Imperatoris ſoceri ſui. Rex aūt Hērici relictā, matrē Leonis, filiā Lotharij Imperatoris dedit cōiugē Hērico fra tri ſuo: cui etiā cōtulit ducatū Auſtriæ, qui ante erat principatꝰ Noricorꝝ. Iſte ergo eſt in meridionalibus Germaniæ ducatꝰ nouiſſimꝰ, qui iam uſur pat (incertū quo iure) appellationē, ꝙ ſe nominat archiducē. Iſte uero Hē ricus in Auſtria nouo ducatu, nullos reliquit hæredes: Vnde iterū ſit locꝰ nouo beneficio. Sed hæc ad tempora ſequentis Friderici. VIIII.

Olſatia interim, ſicut uniuerſa Saxonia, nouis quatitur motibus,

h dum expulſo Adolpho, qui Imperatrici Lotharij relictæ fidē ſer uans ceſſit comitatu. Interim Henricꝰ de Badewide repoſitus in eā ditionē, arcē Zegeberge, iam defuncto Hermāno, quē Lotharíꝰ ibi cō ſtituit, occupauit: nec tñ proſperatꝰ eſt uehemēter. Nam Wandali ad no ui principatꝰ initia ſe erexere. Pribiſlaus qui ueterē Lubicā tenuit, collecta magna ſuorꝝ manu, Zegeberge inuadit: Monaſteriū cum eccleſia tradit incendio: Vnū ex fratribus qui ſe defenſioni ſacrorꝝ obtulerat obtrūcaue re: reliqui uix fuga elapſi, redierūt in Falderā: Cæteri qui Lubicā incolue re, ſatis difficili & ancipiti laborauere periculo: ꝙ Pribiſlaus, & ſi needum fidelis Chriſtianꝰ, fratribus tñ ibi prædicātibus ſatis erat benignus. Nec tam ſua mouerūt pios pericula, ꝗ aliorꝝ Chriſtianorꝝ cōſpecta uincula & ludibria Nec longū tempus in medio, & ecce alij de mari Wādali aſcen derunt, Pribiſlaū hoſtem inſequētes: Diu enim nobiliū familiæ Critonis atq; Henrici de principatu diſſidebāt, & Lubicā applicātes qui ſuperuene re, diripuerūt omnia quæ repererūt: Arcē incendūt: & cum hoſtē non ad eſſe cernerent, cum præda reuertūtur. Sacerdotes aūt uix manibus eorꝝ ela pſi, ad patrē ſuū Vicelinū ſe cōtulerunt. Ita fruſtrato iterum labore, uinea nouella depaſta eſt. Quid facerēt optimi patres? Quando prædicatio ne gabatur orationi inſtitere, humiliter deprecantes Dñm Ieſum: ut ad glo riam ſui nominis & animarꝝ ſalutē, fidei ianuā miſeris aperire dignetur. Inte rim Henricus terræ tum Holſatiæ adminiſtrator, collecta ſuorꝝ quanta po tuit maxima manu, cōtendit in hoſtes, Wādalorꝝ terrā peruaſtās: & præ da inde abacta non minima, gladio & igne uaſtauit omnia obuia par pari referens. Quo tēpore Holſati nullo comitis ductu, ſed ſuis auſpicijs præſi dium Wādalorꝝ fortiſſimū Plone aggreſſi, ualida manu cæperūt: cōmu nierant, & ex inde ſemper in ditione tenuerūt. Nec longū tempus in me

dio cũ Henric⁹ Bauariç dux, q̃d diximus, auxilio ſocrus ſuç & primatũ iri Saxonia, arcẽ Luneburgi primariã obſedit, incꝙ ſuã accępit ditionẽ, pulſis quos Albertus marchio cuſtodes prçfęcit: Inde ab reliquis q̃cꝙ terrç prçſidijs, breui cõſobrinũ ſuũ Albertũ expulit: ꝙ multũ armis & auxilijs Alberto prçualeret Hẽricus dux Bauariç potentiſſimus. Quo etiã tempore, eiſdem armis adiutus Adolph⁹ comes recuperauit Holſatiã ſuã, anno uix exacto, poſtq̃ illã amiſerat. Videns aũt Henricus de Badewide, quia ſubſiſtere in terra non poſſet, incendit arcẽ Zegeberge, & munitiſſimũ prçſidium, quod Adolphi mater Hãburgi firmauerat: Omnia quocꝙ, quæ ſenior Adolphus in ea terra cõmunierat, quia ille ſuſtinere non poſſet abiturus incendit atcꝙ demolit. Cõradus aũt rex hęc audiẽs, cum de collato beneficio tueri curaret Albertũ, exercitũ duxit in Saxoniã, habens in multo comitatu etiã ducem Bohœmię. Sed & Saxones duce Henrico alacres illi occurrũt, caſtris utrincꝙ iuxta Cruceborg firmatis: Ibi priuſq̃ pugna iniret, intercœptũ eſt negotiũ, & indicta eſt curia principibus proxime in Wormacia, ubi ſine armis res omnis dirimeret, ad ꝓximũ Purificationis Marię diẽ: & inde trãſlata cõuẽtio in Quedelẽborg, ubi in eã formã, quã dixim⁹, res eſt cõpoſita: ut haberet utercꝙ in Saxonia principatũ. X.

Elapſis in ſua exercitib⁹, diuiſiſcꝙ copijs, Rodulph⁹ comes Thietd marſię, & Fridericus Palatinus ex eodem agmine Bremã ducũt: Nihil tale opinanti ciuitati, ſuperueniũt & diripiũt: cum Adalbero Romã abijſſet. Diu ea ualuit cõtrouerſia, ut principes Saxonię temporale dominiũ illi⁹ urbis ſibi uendicarent: iamtũ a memoria Bernhardi ducis: q̃d in Adalberone dixim⁹ in Metropoli. Reclamauere pontifices, ſed prçualuerũt arma, qua adhuc iuris occaſione nobiles memorati ciuitatem in prçdã uertũt. Iam tñ duplici iure freti uidentur, ꝙ Albert⁹ pridẽ eã occupaſſet, nũc pro Hẽrico illã recęperint: deinde ꝙ aduocatia ei⁹ urbis a Liemaro capto, permiſſa fuit, ut dixim⁹ duci Saxonię Ludero, & perinde poſteris eius. Erat aũt poſt millecentũ annus triceſimuſnon⁹, cum Henricus dux Bauarię & Saxonię in fata cõceſſit, relicto paruulo filio ſibi cognomine Henrico, cui cognomen Leonis acceſſerat. Mater aũt pueri Gertrudis filia Lotharij Cęſaris miſerata ſortẽ Henrici de Badewide, ęgit cum principib⁹, ut illi Wagria pmittereẽ Holſatię cõtermina, nuper a Wãdalis capta: Adolphus aũt retineret Holſatiã. Sed non quieuit Adolphus, donec Henric⁹ puer, iunctis principibus, ita rem dirimeret: ut Holſatiã cum Wagria teneret Adolphus, Henrico aũt memorato prouenirct terra Polaborum cũ opido Raceburgo, quę & ipſa pars erat Wãdaliæ nuper in ditionem & ius Saxonũ accępta, licet antiquus adhuc populus cõſumptis, aut retro pulſis nobilib⁹, illã inſideret. Adolphus aũt ſic cõpoſitis rebus, iterũ cõmuniuit arcẽ Zegeberge in loco quẽ dixere Wãdali Bucu, inter fluuiũ Trauenã, & lacũ Wockeniſſe urbẽ firmauit pridẽ a Critone ante annos quadraginta inchoatã: nomẽ aũt cum populo tranſtulit a ueteri Lubica, quã paulo inferi⁹ ad mare cõſtruxit Hẽricus in loco Zuartow. Cœpit ergo ex hoc die noua Lubica in monte firmari, quo loco permãſit in hũc di

em breui miris incrementis adaucta. Adolphus cum Nicloto Obotrito
rum principe pacem fęcit: cœperūtq; inhabitari deſerta Wagrię: nam ma
gna pars uulgi aut cōſumpta eſt bello, aut introrſus orientē uerſus emigra
uit, habitatura inter cōgentiles potius q̄ ſeruiret Saxonib⁹. Vocantur ex
alijs regionib⁹, qui in ea parte colēdos agros accęperāt. Interim Vicelinus
ſpiritualibus q̊q; incremētis intētus, prędia recuperauit ab Adolpho quę
Lotharius Imperator monaſterio Zegebergēſi cōtuliſſet. Sed uiſum eſt
tum patrib⁹ monaſteriū in Hagereſtorpe uilla erigere, propter fori tumul
tus, & ab arce militaria incōmoda, quę Zegeberge uidebant̄. Permiſit fa
cile comes, in loco priſtino ad radicē montis parrochialis eccleſia remane-
bat: tantūq; ualuit nouę molitionis fama, ut Thietmarus Bremēſis chori
decanus, relicto loco ſuo Falderā petierit, & a Vicelino nouæ plantationi
in Hagereſtorpe preeſſe iuberetur.

CA. XI.

Onradus rex ad indictū Wormacię cōuentum properauit, uene
c rantq; multi eo principes, ſed Henrici pueri defenſores Saxones
non aderant, q: fides illis publica ad eorꝫ pręſcriptum non inter-
poneretur. Deinde poſt Paſchalia nouū indixit cōuentū in Frācfordia:
ſed neq; tūc ob eādē cauſam uenerāt: Inualuitq; cōtrouerſia, ut principes
Albertū etiā natiua ditione pene expellerēt, urbes eius occupante Rodul
pho comite Thietmarſorꝫ. Sed tñ non diu res in eo ſtatu ꝑmāſit, rege de-
ſcendente in Saxoniā: Nam tum Alberto reſtituta eſt marchia: & Henri
cus puer in Saxonia eſt cōfirmat⁹. Nec diu ſuperfuit Rodulphus comes
memoratus, cęſus in Thietmarſia ſua, ſicut multi prędeceſſores eius. Infre
nis enim populus ſemper excuſſit iugū dñationis. Sed tum Hartwic⁹ fra-
ter Rodulphi, facta cōmutatione, eccleſię dedit Thietmarſiā, & recipit co
mitatum Stadenſem: quod ſupra attigimus, & pleni⁹ in Metropoli cōme
morauim⁹. Per quod etiā temp⁹ fundatū eſt monaſteriū Beatę Marię ad
opidum Stadenſe: quod iſto anno poſt mille quingētesimo, quo hęc ſcri-
buntur. propter metū pedeſtriū copiarꝫ, quę tum dioceſim uaſtabāt, & ſe
Guardiā cognominauere, euerſum eſt a Stadēſib⁹, reddito intra opidum
loco: euerſa pri⁹ religione a fratrib⁹, qui pauci iā cōmanebāt. Sed hoc ſuo
tēpore cōmemorabit̄. Tum uero Hēric⁹ puer per curatores inſtituit querē
moniā apud regē, ſup nomine Adalberonis archiepiſcopi, q; ille matri ſuę
pollicit⁹ diceret̄, omnē comitatū Stadēſem poſt mortē Rodulphi ipſi Hēri
co ꝓuenturū: nūc aūt eccleſia haberet Thietmarſiā, & Hartwic⁹ Staden-
ſem comitatū. Audiuit rex querimoniā, & ad tollendā cōtrouerſiā, indi-
xit partibus cōuentum in Rameſlo: Pręfęcit aūt ſuo loco tractatib⁹ habē
dis, Thietmarū Verdenſem epiſcopū, Albertū marchionē, Hermānum de
Wintzenborg, germanū ei⁹, & Hēricū de Daſle comites: Aderant ex no
bilitate q̄plurimi. Archiepiſcop⁹ factū ſuū defendit: Dux per ſuos grauiſ-
ſime impugnauit. Et ubi nihil placitū inter diſſidentes cōponitur, ducis ſa
tellites ad arma cōcurrunt: uenerāt enim fortiores, facturi quod fęcerant:
Archiepiſcopū capiunt, ac in arcē Luneburgi pertrahūt, ſi forte minis ex-
torqueāt, quod placito non poterāt: Sed ille inuictus permāſit, neq; prece

neq; precio, nec cõminationib⁹ ſuperat⁹: Vbi nihil proficiũt, abire ſinunt. Hartwicus prępoſit⁹ in manu erat Hermãni de Luchow, unde illũ ſperabant ducales ad ſe trãſferendũ: Quo facto, ſi ille fuiſſet ſublat⁹, iam diremta quęſtio uidebatur: ut ad ducẽ perueniret, quod petebat. Sed uir nobilis proſpiciẽs periculo Hartwici & capiti eius, eũ tradidit in man⁹ Alberti marchionis, qui illum liberũ in ſua remiſit. Comes erat per hęc tẽpora de Wintzenborg Hermãnus, qui militaris de Sueuia uiri, ſpecioſam cõiugẽ abſente marito oppreſſam cõſtupraret: Redeũti marito flẽs mulier occurrit, uim ſibi illatã queſta. Ingemuit maritus, & obſeruato tempore, arcem primo mane cõſcendit: & ut erat comiti cõiunctiſſim⁹, aditũ habuit in cubiculum: ibi dormientẽ comitẽ ad latus cõiugis cõfodit. Mulier eiulabat minata uindictã, geſtare ſe utero exclamãs qui ulciſceret̃. Ille furens minãtem iunxit marito, & cõfeſtim equũ iam ſtratũ cõſcendens, uxore poſt ſe ducta, terrã reliquit, abiẽs in Sueuiã ſuã. Erat in arce ſpirit⁹ (incertũ qualis) qui uaria ſpecie ſe plerũq; oſtenderat: Is cõcito monebat epiſcopũ Hildeſemenſem in ſtrato ſuo quieſcentẽ: Surge inquit, corraſe, & uacantẽ occupa Wintzenborg arcẽ. Nõ cõtempſit ille monitorẽ: Exurgẽs cum expeditis eo properans cõtendit, & ut audijt, inuenit: cõſenſuq; Imperatoris cõiunxit eccleſię comitatũ, arcẽ, cum opido Aluelde.

CA. XII.

i Nde Cõradus in Saxoniã deſcendẽs, egit cum principib⁹ de uicinis Wãdalis ad iuga Chriſti cogẽdis: Erat ann⁹ poſt millecentum quadrageſimuſſeptim⁹, & in hanc ſacrã pro Chriſto militiã ſeſe perarmarũt, Adalbero archiepũs Bremẽſis, Henric⁹ dux aduleſcẽs prima pene arma portãs, Cõradus dux de Saringia, Albert⁹ marchio, Cõradus comes in Witin. Cõfluxerãt ex omni Saxonia, quę nũc Weſtphalia, uoluntarij multi, qui in ſacrã militiã nomina dederũt. Sumpſere aũt ſacrũ ueſtibus & armis tale ſignũ ♁ hoc inſinuantes, quia crucifixus Dñs rex eſt ſuper omnẽ terrã. Niclot⁹ Obotritorꝫ princeps, cum intelligeret expeditionem in ſe ſuoſq; cõtribules dirigi, quantũ potuit, exercitũ adunauit, pro libertate pugnatur⁹. Sed ꝗ magnus fuit utrinq; apparat⁹, tam futilis exitus: Nullo enim inſigni prelio cõmiſſo, cum intelligerẽt Wãdali ſe uiribus impares, ſuſcæpere facere imperata: Ea fuerunt, ut accæpta Chriſti religione, Danos, quos ob eã rem crebro in ſe pugnãtes habuere, uinctos relaxarent: Sed ꝗuis pollicitarent̃, nihil impleuere: Si ſuſcepti promiſſorũ obſides, ſi impoſiti qui prędicarẽt ſacerdotes, nihil horꝫ cõmemorant annales: Veriſimile fuerit, tantos principes, tam ualidũ exercitũ non abijſſe, niſi omnibus legitime cõſtitutis, etiã ſi non cõmemoret̃. Id tñ effęctũ eſt: ut res deinde pacatiores eſſent inter Obotritos & uicinos Saxonię Wandalos. Nam Hartwic⁹, qui Adalberoni in archiepiſcopatu ſucceſſit, cũ diu apud ſummũ pontificẽ & Cęſarẽ inſtitiſſet, recuperãdo honori ſuę legationis in regiones aquilonis, qui ſub titulo Hamburgẽſis eccleſię debebat̃, nec peruias haberet aures eorꝫ, neq; muneribꝰ profeciſſet: ꝙ iam in regna aquilonis cõſtituti eſſent metropolitani, quib⁹ parerẽt epiſcopi regionũ. Fruſtratus ergo hoc propoſito Hartwic⁹, ad magis piam cauſam reſpexit:

Epiſcopos in proximā ordinans Wādaliam, quos haberet ſuffraganeos. Nam accitū Vicelinū, iam annis triginta immorantē Holſatię, uirū Deo acceptiſſimū, poſt annos. LXXXIIII. quibus exturbata fide uacabat reli gione Wandalia, eccleſię cōſecrat Aldenburgēſi epiſcopū: Euerhardū in Mekelenborg, qui eſt hodie Zwerinēſis epiſcopat⁹: quę ditio olim pertinebat Ottonis. I. iudicio ad Aldenburgēſem: nunc uero in tres dioceſes ſecta, Lubicēſem, Zwerinēſem, Raceburgēſem, perſeuerat. Ea quia in Metropoli cōmemorauimus, hic attigiſſe ſufficiat. CA. XIII.

Ex deinde Cōradus cōuentū indixit principib⁹ in Wirtzburg: r quā urbē nūc cōflato ex Gręco & Latino uocabulo Herbipolim uocāt: Sed Hēric⁹ Saxonię dux aberat. Inceſſit aūt noua ſimultas regi atq; duci: q Hēric⁹ Bauarię, atq; Saxonię Suęuiā q̄q; uoluit auito iure ſociare: Nam auus patern⁹ ex Suęuia duxit originē. Quā rem iniquo ut debebat, animo rex perferebat: q regis frater Fridericus ducatū in Suęuia adminiſtraret. Cum aūt Henric⁹ Leo in Suęuia Fridericū oppugnaret, rex alia ratione oppugnandum ducē Saxonię putauit. Nam propere mouit in Goſlariā, inde trāſitur⁹, ut acciperet in ditionē Brunſwicū, clariſſimum Saxonię opidum. Sed non potuit tam accelerare rex iter, neq; tam abſcondere cōſilium, quin ad Henricū permanaret: qui ueſte mutata, magnis per dies & noctes cōtendens itinerib⁹, ſolis tribus comitat⁹ Brunſwicum ingredit, regē pręueniens, & perinde fruſtrans eius in hac parte molitionem. Sed inerat uiro infinita, & nūq̄ exaturāda ambitio: ut non contentus parto, anhelaret ſemper ad plura cōparanda. Tum uero Bernhard⁹ Clareuallenſis cruciatā pręedicabat in terrā ſanctā: Quapropter e Burgundia ſua, miſſus a ſummo pontifice in cōuentum principū, qui tum Francofordię ob eam rem fuerat indict⁹: Ille uero & miraculorꝝ ſignis, & inſtantiſſime prędicationis uerbis permouit corda pręſentiū ad eam ſumendam expeditionē: Conradū Imperatorē cum multis principibus animauit. Incredibile eſt memoratu, qua deuotione cōcurſum ſit ab omni ordine, principum, militariū, ciuitatū. Vnum habuit ea res optatū exitum: ut Germania tum latrocinijs frequens, purgaret eo genere hominū, qui rapinis conſueuerant uictitare: Nam tūc deuotione qualicūq;, omnes id genus homines pro remedio peccatorꝝ ſacram amplexi militiam, in eam nomina dedere, uolētes expeditionē: Quę ſi ut erat maximo feruore inchoata, tā optatos exitus habuiſſet, non res Chriſtianę tum in Aſia periclitari cœptę, ad eā deſperationē, in qua iādudū iacuerūt, perueniſſent. CA. XIIII.

Vm ergo rex, audita Bernhardi cohortatione expeditionē pararet, puenit cū exercitu Cōſtātinopolim, & dolo Imperatoris orientalis, qui eā rem liuētib⁹ ſemper oculis intuit⁹ eſt ludiſicat⁹ eſt: Ad Iconium, gipſa, uel terra cretoſa immixta farinæ, quā ex pollicitatione idē Imperator mitteret in agmen Chriſtianū. Peruenit tn̄ Conradus in terrā ſanctā, & magnis rebus agēdis, uel interfuit, uel pręfuit: Cum etiā Ludouicus Francorꝝ rex per mare aduentaſſet, magnis copijs aduectis. Sed ea res ſuam depoſcit iuſtā hiſtoriā. Is tn̄ tum erat rerū exitus, ut magnis, licet

conatib⁹ inſtitiſſent amplificãdæ in Aſia rei Chriſtianę, in Europã ambo reges laceros ſuos reducerẽt exercitus, infinita multitudine cõſumpta, uel bello, uel pane uenenato. Fregit animos fortiſſimorum regum dolus, quo apud Damaſcũ irretiti ludificabanť: Obſederant eã urbẽ tres reges (nam Balduin⁹ Ieroſolymę quart⁹ rex Europę duobus regib⁹ acceſſit) fontibus qui per cuniculos urbi inuehebanť facile interclusis, prope erat ut fame & siti caperenť obſeſſi: nam altiſſimi & ſpiſſi ſupra modũ muri oppugnationem fęcere irritã. Vnic⁹ erat lacus quẽ foris tenuere Chriſtiani, unde etiã non magno labore inciſos aquęductus in urbẽ poterãt rumpere: Id ueriti opidani, hominẽ Aſſyriũ ad eũ uſq; diem Balduino fidũ pecunia corrumpunt ingẽti: ut ſuaderet regib⁹ in altera ciuitatis parte oppugnationẽ intẽtare, q̃ ibi captu facilior urbs ſuaſu illi⁹ uidereť. Auſcultarũt perfido homini tres reges, & exercitu in aliam urbis partẽ traducto, egreſſi opidani Chriſtianos aquatione interclusẽrũt, & periculũ urbi iutentatũ, uertũt in oppugnatores. Ea re fruſtrat⁹ eſt tant⁹ regũ ex Europa magnorꝝ conat⁹, & in regionẽ quiſq; ſuã exercit⁹ cõſciſſos reduxere. Reuerſus autẽ in Germaniam Cõradus, non diu poſt ex labore peregrinationis cui acceſſit meſtitia fruſtrationis, cõcepto morbo, finẽ uiuendi fęcit, priuſq̃ Imperialẽ benedictionẽ acciperet. Miſit quidẽ Eugenius pontifex cardinales duos ad regem pro quibuſdã non ſatis explicitis cauſis, Octauianũ atq; Iordanẽ: Sed hi regi indixere diem, ut Romã properaret, non alibi accepturus Imperij coronã. Dum aũt appararet, quę Italici expeditioni neceſſaria uiderentur: neq; enim leui manu penetrare potuit prouincias: & erãt quę in Italia pro ſtatu eccleſię recuperando uidereriť agenda, in ipſo rerũ apparatu rex ipſe defęcit, tumulat⁹ in Bãberga. Reliquit autẽ filiũ Hẽricũ cognominatum de Rodenburg, apud quẽ cũ Imperialia inſignia ſeruarenť, ab omnibus illi regnũ putabatur deferendũ. Sed tum Frideric⁹ Suęu⁹ illi pręferť. Tãtũ uero ualuit timor Hẽrici apud magnates: ut iam regnãte Friderico, non ſecur⁹ uidereť rex, niſi iſte ueneno tollereť de medio. XV.

Fridericus eius nominis. I. genere Suęuus, Cõradi regis ex fratre nepos, Friderico patre natus, eo quẽ Hẽrico. V. ſufficiendũ multi ducebãt, regno ſubſtituiť a principibus. Hunc Italici ob cõtumeliam, q̃ grauis illis incubuerat, Barbaroſſam cognominauere. Erat aũt annus poſt millecentũ quinquageſimuſſecũdus. Numerať & iſte in gente Saxonũ, q̃uis Suęuiã habuerit patriã: nam Ottonũ triũ ſanguis diu inter principes claruit: ut ex illa ſe ſtirpe prodijſſe gloriaretur. Primã curiam in ſacro Pentecoſtes feſto Mersburgi celebrauit: Ibi Zueno atq; Kanut⁹ de corona Danię cõtendentes, Romanorꝝ regem cauſę ſuę arbitrũ fęcere. Zuenonẽ ille in regno cõfirmauit, & Kanutũ Magni filiũ, parte regni deputata, inter duces iuſſit haberi: Deinde in Herbipolim indixit cõuentũ: Ibi Henricũ Bauarię & Saxonię ducẽ Alberto marchioni iterũ cõpoſuit: Viuebat antiquũ in pectore uulnus, amor uidelicet Saxonię in corde Alberti: Sed duplici ſtẽmate Henrici excludiť: Nam & auia ei⁹ paterna Magni ducis fuit filia, quõ & Alberti mater: Inſuper Henrici mater erat Lo-

tharij filia, quę alio iure traxit ad illũ Saxonię ducatũ. Quo tempore idem Hẽric⁹ grauiter inſtitit Vicelino, ut ferulã paſtoralẽ, hoc eſt inueſtiturã tẽporalis dominij, ab ipſo acciperet: Sed uetuere Bremenſes, regale munus aſſerẽtes, inueſtiri epiſcopos ad formã inter Calixtũ papã & Henricũ. V. Imperatorẽ cõſtitutam. Venit rex in Saxoniã incunabula patrũ uiſurus. Vxorem aũt quã tenebat Henricus, quia ob propinquitatẽ legitime habere non poterat, interueniẽtibus apoſtolicis legatis, cũ gratia dimiſit, ſeparatus ab illa per ſententiã, quã uocãt diuortij. Nec diu ſuperfuit uir ſanctiſſimus Vicelinus, anno. V. ſui põtificatus decedẽs apud fratres ſuos in Faldera, hoc eſt Nouo monaſterio tumulatus. Quo mortuo fratres ei⁹ ſe retraxerũt ab unione Aldẽburgenſis epiſcopatus: quippe qui Bremẽſi ab antiquo ptinerẽt. Succeſſit illi in epiſcopatu Gerold⁹ ex miniſterialib⁹ Hẽrici ducis. Rex aũt Frideric⁹ in Magdeburgo Paſcha celebrauit: inde inſtituens profectionẽ primã in Italiã: Iurare fecit principes eandẽ expeditionem: Nouerat enim tergiuerſationes multorũ: Non ignorabat ꝙ difficulter inibãt longã & ſumptuoſam peregrinationẽ: Ideo ſimplici promiſſione in tanta re contentus non erat.

CA. XVI.

Annus erat poſt millecentũ quinquageſimuſquint⁹, cum rex iter ingreſſus, magno principum cõcurſu mouebat in Italiã: Aderat Henricus dux Leo cum Geroldo ſuo Aldẽburgenſi electo: quẽ cum Bremẽſis archiepiſcop⁹ cõſecrare recuſaret, ꝙ non legitime electus, ſed ſola ducis aſſumptione prouectus eſſet, Romã ſecũ duxit ibi cõſecrandum: Erãt ſimultates alię inter ducẽ & archiepiſcopũ: ꝙ dux prędia eccleſię uelut ſua haberet, & pro capellano uti conſtitueret antiſtite: quę uetus prędeceſſorũ quoqꝫ ſuorũ iniuria fuit. Sed Hẽricus ſatis pro ſua, atqꝫ eccleſię dignitate agebat. Ergo quẽ archiepiſcopus cõſecrare noluit, Romam eius rei gratia perduxit, non cõfirmationis, ut nũc agitur (necdũ enim Romana eccleſia tantũ ſibi iuris in omnes omniũ prouinciarũ eccleſias uendicabat) ut niſi cõfirmatione apoſtolica epũs non haberẽt legitim⁹: Id enim poſteriora tẽpora adinuenerũt. Nec ibi quieuit Ro. eccleſia, donec annatas quoqꝫ ſibi ex omni Chriſtianiſmo aduocaret. Rex ergo ꝓfectus proſpere uenit in Lũbardiã: Inde Terdonã quę rebelles illi oſtendit animos: quam obſidẽs, ac non multo poſt capiens, cõtendit maxima celeritate Romam. Trepidarũ eſt in urbe Roma ad celerẽ Imperatoris aduentũ: Senatus Romanus obuiã regi miſit oratores, qui dicerent, paratos eſſe Romanos excipere regẽ triũphaliter, ſi ſe Imperatorio gerat more. Quo percunctante; quid illi faciẽdũ ducerẽt, Illi reſponderũt: Si uinctos pręſe ferri curaret cathenatos tyrãnos, & aureo curru reſidẽs, diuitias gentiũ Vrbi inferret: ſenatuiqꝫ ꝓmitteret appendi. XX. millia libras argẽti, ut eſſet ueteribus cõſtitutũ legib⁹: magnificũ & munificũ uideri triumphaliter exceptum, quẽ principes regẽ fecerint, ſenatus, populuſqꝫ Romanus, Cęſarem ſibi cõſtitueret. Subridẽs rex: Grata, inquit, promiſſio, ſed cara nimis litatio: Magna requiritis uiri Romani de exinanita camera noſtra: Venimus aurũ de Italia ſumere, non argentũ inuehere. Qꝫ ſi occaſionẽ quęritis no

bis rebellandi, non tantũ uobis laborandũ erit: habetis paratũ bellũ ubi uoletis: Si tamẽ cõſilio noſtro putaueritis utendũ, cõſultius quid amici quid armati poſſimus experiundũ uobis ducimus. At illi pertinaciter inſtabãt, iura ſuę ciuitatis tueri. Rex illis cõtemptis, ad pontificẽ Hadrianũ, qui ab Vrbe declinauerat, incertus quid exercitus tãtus moliret, miſit oratores: ut ad colloquiũ mutuũ fieret cõuentus. Põtifex dignatione ſua flectere cõtenderat Germanorũ formidatã inſolentiã, & uenit in caſtra regis cũ ſolenni, põtificeq; ſummo digno comitatu. Rex cõcitus occurrit uenienti, & ab iumento deſcẽdẽti ſtrepã fertur tenuiſſe ſellę, acceptũq; reuerẽter per manũ in ſua tẽtoria perduxiſſe. Bambergẽſis tum epiſcop⁹ uerbũ regis proloquut⁹ ait: Honorabilẽ tuę ſanctitatis pręſentiã apoſtolicę põtifex, ſicut dudũ deſyderãter optauimus, ita nũc lętãter ſuſcipimus, gratias agentes omniũ largitori bonorum Deo, qui nos deduxit & adduxit in hunc locũ, & ſacratiſſima uiſitatione tua nos dignos fecit. Notũ ergo tibi eſſe uolumus reuerende pater: quia omnis eccleſia de finibus orbis ad honorem regni collecta, adduxit principẽ ſuũ ad tuã beatitudinẽ, prouehendum per te ad culmẽ Imperij: Hoc meretur nobilitas, prudẽtia, fortitudo, Dei timor, & catholicę pacis amor in corde illi⁹ regnãs, & ſanctę Romanę eccleſię cultus non uulgaris: Ecce te uenientẽ excepit uenerabũdus, tuis ſanctiſſimis ueſtigijs humiliter ꝑuolutus: Ergo uenerande pater, tu circa ipſum pagas: ut quę ei deſunt de plenitudine Imperialis culminis, per tuę beatitudinis munificentiã ſuppleant. Papa refert: Audiuim⁹ frater epiſcope quę loqueris, ſpecioſa quidẽ dicta, ſed non opere exhibita: Friuolũ poteſt uideri quod dicimus, & tñ in minimo cõmiſſa negligentia facit argumentum de maximis: Ab iumento deſcẽdentibus nobis, ſtrepã tenuit ſellę ſiniſtrã, neſcimus ad irriſionẽ, an aliorſum, cũ dextera fuiſſet obſequenti cõtrectãda. Rex ſtomachãti ſimilis, riſu ſoluit: minimũ ſe ſtuduiſſe reſpõdit ſtrepis apprehendẽdis: Tu primus es pater cui tali officio deſeruimus. Deinde iam cõmotior: Scire uelim officij hoc gen⁹ ex debito an ſit, an beneplacito? Quod ſi ex beneuolẽtia deſcendit, quis cauſabiť negligentiã in ſpontaneo? Sin ex debito parũ intereſſe putamus quo latere acceſſit, qui uenerabũdus adorat. Hac uerborum uiciſſitudine, quę multo plura inter collaterales amborũ fuere, ſine oſculo diſceſſerũt. CA. XVII.

Poſtero die reuocatus in caſtra pontifex adeſt. Rex iam experimẽto doctior, quã debuit ſtrepã apprehendit. Cõſedẽtibus iterũ papa uerbũ fecit: Solebãt, inquit, qui ad coronã petendam uenerãt priſcę ętatis principes, inſigni aliquo facto Romanę eccleſię beneuolentiã promereri: ut ſuo uelut officio pręueniẽtes benedictionẽ, iam debitã coronam omnibus pręclaro facinore teſtarenť. Sic Karolus dum domuit Longobardos: Otto dum cõpeſcuit Berengarios: nouiſſimus Lotharius dũ Normãnos reprimeret coronã Imperij meruere: quocirca sereniſſim⁹ rex Apuliã Romanę eccleſię peculiarẽ prouinciã, iam a Normãnis occupatã nobis eccleſięq; reſtituat: deinde quę noſtra ſunt facile exequemur. Principes reſpondẽt: Ab longo itinere & multiplici per uiam labore, attenua

tas eſſe uires exercitus, nec poſſe regē illis copijs, magnā inuadere prouin
ciam: Impleat in rege benedictionē pōtifex, non ſe cenaſſe priorē officio
pœnitebit: reſtitutos in ſua principes, cumulatioribus armis cum ſuo re-
ge redituros, facturoſq́ quę in rem eccleſię uidebūtur. Ceſſit papa cōten
tioni, factū ſpondēs quę peterent: paterno ſe affectu cōmonere regē, ui
deat, proſpiciatq́, quo ſit itinere propter collocatas ab Romanis inſidias
ingreſſur⁹: Curaturos ſe principes reſpōderūt. Tum Hēric⁹ dux Leo Ge-
roldū ſuū exhibēs Aldenburgēſem poſtulat cōſecrari: Sed iam præmoni
tus papa literis archiepiſcopi Bremēſis, aures auertit. Interea diſpoſitis re-
bus, per uiā Sutrio mouet rex, ingrediturq́ Vrbē incolumis, & a pōtifice
ſuſceptus, in ſcalis Petri, benedictionis ſolenne munus accepit, Imperator
Romani populi cōſalutat⁹. Sed dum ea celebritas utrūq́ principē, eorūq́
primores detinet in Baſilica principis apoſtolorū occupatos, Romani cū
pontifice parū cōcordes, propter cōſules, & eadē ratione Imperatorē du-
cētes ſuſpectum, portas Vrbis clauſas tenuerūt: Friderici enim exercitus,
quem duxerat magnū, in pratis quę appellāt Neronis, tētoria ſtationeſq́
habebat. Romani tumultuātes, primū in Vaticanū erupere: q̄s ad gradus
inuenerūt, in eos cōmiſſa prǽda ac cęde debacchātur: Inde etiā in caſtra
auſi procedere. Erāt aūt ꝓxima muris Hērici Leonis arma: milites egreſ-
ſi, magnā ſtragem in Romanos retulerūt, repulſis ad Vrbem, qui cędi ſu
perfuerant. Pontifex egregia Henrici & ſuorū uirtute delectatus, poſtero
die electū ſuū cōſecrabat. Deinde quia in Lateranū erat proficiſcendū cū
Imperatore, & Romani per Vrbē trāſitū negauere, magno circuitu extra
Vrbem facto, multis etiā millib⁹ paſſuū circuitis, pontifex cum Imperato
re Lateranum apprehendit: & inter ſtationes militum expleuit ſacrum in
ęde Iohannis miniſterium.

CA. XVIII.

i Mperator in Germaniā regreſſus, Monaſterij Weſtphaliæ Pa-
ſcha celebrat: Inde cōuentum principib⁹ indicit in Halberſtadio,
Et inde Ratiſponę: ubi cōtrouerſiā quę Henrico Leoni fuit obor
ta de Bauaria, cōpoſitis rebus ſedat. Quo etiā tēpore, idē Henric⁹ dux Sa
xonię Phriſiā hoſtili agmine inuadit: ſed parū profecit in locis paluſtrib⁹,
in quib⁹ nihil erat loci copijs equeſtrib⁹: quę res facit homines regionū ta
lium indigenas inſolētiores. Cum uero Zueno Danię rex a nepotib⁹ re-
gno pelleret, ad eūdem cōfugit Henricū ducē, cui⁹ armis in regnū addu-
ctus, per dolū circūuenit Kanutū, quē oppreſſit, pene etiā cōfixurus Wal
demarum. Sed ille meliore uſus fortuna elabit̄, poſtremo opprimēs regē:
quę nos in noſtra Dania ſumus exequuti. Hēricus etiā dux eodē tempore
Wandaliā ferro igneq́ cuncta uaſtās ingredit̄: Sed uaria fuit hominū &
fluxa fides: ut parū profuerit labor ille copiarū: Siquidē ſtatim relapſi ſunt
qui imperata ſe facturos pollicebant̄. Imperator aūt quod pollicit⁹ eſt pō
tifici, Italiā magno agmine ingreditur: & primos quidē Mediolanēſes ad
imperata facere cogēdos circūſedēs, ad uota ſua flexit: Ibiq́ cōſumpto tē-
pore, ulteriorē in Italiā expeditionē illo tēpore intermiſit. Anno aūt nono
ac quinquageſimo, cum Imperator iam tertio ualidis agminib⁹ Italiā in-

uadit, maiores de regno principes cum copijs aderāt. Henricus Leo inter primos: Imperator Cremā obſidet cum illi nūciata eſt rebellio Mediolanenſiū, ſimul etiā interit⁹ Hadriani pōtificis, & duorū de ſummo pontificatu cōtentio innotuit: Quę res uiſa eſt Imperio olim detruncato repromittere in integrū reſtitutionē: Qua de re non inuitus audiuit eā de pōtificatu cōtrouerſiā. Rolandus Mediolanēſis natu, iam Alexādri. III. nomē induerat. Octauian⁹ aūt Roman⁹, iampridē Imperatori notus, cum eſſet in Vrbe coronād⁹, forte & tum uerba de ſummo pōtificatu ferētes exiſtimabant: impēſiorē illi fauorē ab Imperatore eſſe impēſum ferebāt: Victoris illi nomē acceperat: Rolādus, ꝗ & Mediolanēſis eſſet, & multos in Frāciæ Imperatori fecisset infenſos, auerſum ſibi animum fecit Friderici. Miſit tñ Alexander ſolēnes nūcios in caſtra Imperatoris, oratū, ut electū ſe a duodeuiginti cardinalib⁹, aduerſus Octauianū, quē ſoli tres ꝓphanaſſent, tueretur: Quib⁹ Imperator ſuperbe fertur reſpondiſſe: Oportere utrūq; electum ad ſe Papiā deſcendere: ut cognito a ſe ſuiſq; iure utriuſq;, ſtatuerēt quod ęquiſſimū uideretur. Ea, ut debuit, pōtifex relata ęgre tulit. Et quia Octauiani factio eū in Vrbe uexatū moleſtijs affęcerat, cōtulit ſe in Anagniam: Signiā Octauian⁹ apprehēdit. Iterū Imperator miſſis e Germania duobus epiſcopis ad Alexādrum, eū uelut cardinalē monuit, Papiā uenire in cōcilium: Pōtifex eloquētiſſim⁹ ſuaui reſpondit oratione, in eā cōcludens ſentētiā: Romanū pontificē a nemine eſſe iudicandū: Octauianū aūt facile mouerūt, ut Papiā ꝓperaret. Ibi cōſenſu pōtificū ſuorū, Moguntini, Colonienſis, & qui aderant ceterorū, expectato Alexandro, nec ueniente, Victori man⁹ dant, eūq; ſalutāt ſummū pōtificē. Id cum reſciſſet Alexander, trina monitione pręmiſſa, excōmunicauit Imperatorē: ſuaſq; literas in Franciam, Angliā, Hiſpaniā, & quas potuit Chriſtianas ꝓuincias curauit circūferri. Ciſtercienſis ordo annotat⁹ Alexandro tum magnū pręſtitiſſe obſequiū, cūctis edoctis per illos, legitimū eſſe pōtificē, & uerū Chriſti uicariū Petriq; ſucceſſorē. Irat⁹ Impator eijcit regno uniuerſos ei⁹ ordinis, profugiētes in Gallias. Italici pręlati nulla ratione adigi poterāt, ut Victori adhęrerēt. Multi ſedibus ſuis pulſi exulabāt. Imperator tum Mediolanenſes oppugnauit: Vexillū beati Ambroſij illis abſtulit, & cum uictoria in Germaniā repedauit: Nec diu poſt Mediolanū in ius eius cōceſſit. Saegit Imperator, ut Victorē ſuū ſuſtineret, & Alexādrū pontificatu detrudetet. Quapropter Biſuntij in Imperiali Burgūdia uetuſtiſſima urbe, quę olim Veſontiū dicebaē, iam tum florēs, cū C. Cæſar Gallias decennio adminiſtraret: Hic, ꝗ uiderer eſſe quodā in medio Chriſtianorū regū, Hiſpanię, Frācię, Britannię, omnib⁹ maiorib⁹ Chriſtianiſmi euocatis principib⁹ ſolennē indixit cōuentū: ut de uero pontifice uno ſtatuaē, auferaturq; de medio ſchiſma. Cōtempſere euocationē illā reges Hiſpaniarū, atq; Anglię: Francię uero rex, ꝗ quidā ſuorū circūuent⁹ iuraſſet regem uenturū, uenit quidem nocte, & in flumine urbis, mœnia cōtingente man⁹ lauit, atq; retro abijt, execratus cōciliabulū, quod non Spiritusſanctus indixit. Quippe de ſumma eccleſię poteſtate cōſtituere, non ſęculariū eſt principū, ſed ſa

crorum pontificū. Sequut⁹ eſt tñ Imperator exempla maiorum, ꝙ Henricus. III. in non diſſimili caſu, Romanę implorat⁹ cōſuluerit eccleſię: quod ſupra memorauim⁹, cum Leo. IX. eligeretur: & ante illum Otto. I. deſtituto Iohāne, Benedictoq́ꝫ, Leonē ſuū reſtituit ante cōſecratū. Waldemarus aūt Danię rex, multis pollicitationib⁹ pellectus, uenit quidē, ſed ſacrilegio non cōſenſit: multa circūſpectione uſus ad reditum: quod in Dania noſtra latius ſcripſimus. Abſoluto cōuentu, Victor ibi iterū pro ſummo pontifice recognitus, cum Treuerim ueniſſet, excōmunicationis ſententiā protulit in Rolandū & cōplices eius: Viciſſim Alexander in Octauianū: Imperator quod ꝓximū fuit Moguntiā circūſedit, uindictāq́ꝫ ſumpſit de ciuibus, ꝙ archiepiſcopū ſuū in eccleſia diui Iacobi oppreſſiſſent. XIX.

h Enricus aūt Saxonię dux, cum omnib⁹ illis expeditionib⁹ Imperatoris atq́ꝫ cœtibus intereſſet, gratū Friderico pręſtitit obſequium, primus ſemper inter primos apud ipſum. Per ea tñ tempora, cum illis rebus adeſſet, in ſua Saxonia res magnas inſtituit: Pręcipu⁹ illi labor erat ad ſubigendos uicinos Wandalos, qui & Chriſto ꝑfidi & illi eſſent rebelles. Igitur anno ſexageſimo poſt millecentū, inſigne agmē duxit in eos. Sępius quidē ante cōflixit, & uicit, ſed nihil ꝑęgit, Zueno aūt Danię rex per ſua tempora implicitus inteſtino bello, magno argenti pondere Henricū obęrauit: ut Wādalos multis a terra incurſionibus fatigaret, domiq́ꝫ cōtineret: ne Daniā ciuilib⁹ malis laborantē interim ꝑuaſtarēt, ut ſolebāt. Fęcit hęc Hēric⁹ mercenariā tum operā cōmodās Danis: ſed iam animo ei⁹ inciderat, ſe nō recte diſſimulare iniuriā Chriſti tantā in populo ꝑfido: qui q̄ties polliciti, toties ſidē uiolauerāt, abięcerātq́ꝫ. Magnis cōparatis copijs duxit in Magnopolim, iam quidē ęgre Chriſtianā, ſed male ſerentem iuga ſubięctionis. Igitur Niclotū principē Obotritorꝫ collata manu uicit & oppreſſit: Alterū ex filijs Wereiſlaū captiuū abduxit: Alterū uero datis obſidibus coęgit facere imperata. Capt⁹ aūt frater, cum iam fratri pene in obliuionē ueniſſet, lachrymabiles epiſtolas ſcripſit e carcere ad germanū: Quid ſe tā diu negligeret ſordidatū in ſqualore: uires illi, ſi uir eſſet non defuturas: facile, ſi annitat̄, iugum excutiat Saxonicū: Illū in delicijs deſidentē obliuiſci facile calamitatū captiui: Se uero, ſi uelit obliuiſci, non poſſe, admonitū per ſingulas horas ſuarꝫ miſeriarū: quas tēporis longitudo multū grauaret. In hanc ſententiā cum ſcriberet fratri, intercœptę literę ad ducē perferunt̄: Ex captiuo iam obſes erat, & aduerſus ſacramentum aſe pręſtitū bella cōcitabat: Malo utriuſq́ꝫ Pribiſla⁹ frater arma ſuſcępit. Henricus dux in hoſtē ducēs Pribiſlaū, Wereiſlaū fratrē quē tenebat pacis obſidē, quēq́ꝫ etiā cōcitatorem belli deprehendit, in cōſpectu fratris appenſum iuſſit iugulari: Pribiſlaū aūt eo perpulit, ut cum magno rerum ſuarꝫ detrimento faceret imperata: Nam antea quidem occiſo in acie Nicloto patre, demolitus omnē terrā cœpit ediſicare Zwerinū, & cōmunire arcē: & impoſuit illic nobilē quendā Gūcelinū uirū bellicoſum cum militari manu. Redierūt tñ poſt patris Nicloti mortē filij in gratiā ducis aliq̄diu, & dedit eis Werle, & uicinā terrā: Porro terrā Obotritorū dedit

militib⁹ ſuis,& diuiſit poſſidendā: Collocauitq́ꝫ in arcem Kiſſin nobilem quendā Ludolphū aduocatū de Brūſwico: Apud Malacow cōſtituit Ludolphum de Paina: Zwerinū & Ileborg Guncelino, ut dixim⁹, cōmendauit: Mekelenborg dedit Henrico cuidā nobili de Scaten: qui etiam de Flandria adduxit multitudinē colonorꝫ,& collocauit eos in finib⁹ & terminis ſuis: Et ita redierūt filij in terrā patrū ſuorꝫ, aut non longe inde diſtantem. Nam habet fidelis hiſtoria Karolū Magnū ex Saxonib⁹ Tranſalbinis hominū decē millia in Gallias, hoc eſt ultra Renum, trāſtuliſſe in Brabantiā Flādriāq́ꝫ: quę tum cultores deſyderare uidebātur. Aetate aūt iſta, quā nūc attigim⁹, reuocati eorꝫ filij Wādaliam impleuerūt: Nam & Adolphus qui per hęc ipſa tēpora regebat Holſatiā in Wagriā cultorib⁹ uacuatā: & marchiōes Brādēburgēſes, deletis per arma cultorib⁹, magna ex parte deſertos agros, Hollandinis, Traiectēſibus, Phriſijs, Brabātinis, Flandrijſq́ꝫ impleuerūt. Hēricus aūt dux hac tēpeſtate Bernonē cōſtituit epūm in terra Obotritorum: qui defuncto Euerhardo, Magnopolitanę pręſedit eccleſię: & ſubſcripſit illi in dotē eiuſdē eccleſię trecētos manſos: ſicut antea fęcerat Raceburgenſi, & Aldenburgenſi. Et facta poſtulatione apud Cęſarem, obtinuit epiſcopatus erigere, & eligere,& cōfirmare in omni terra Wādalorꝫ: quā uel ipſe uel progenitores eius ſubiugarūt: Et dedit facile Imperator quod nō habuit, incapaci iuris eccleſiaſtici: quę magnę diu poſtea diſſenſionis materia permāſit, inter regnū & ſacerdotium. Motus aūt qui fuerunt illa tempeſtate in Wandalia, quomodo cōpreſſerit Henricus dux,& terram pacauerit, quia pleni⁹ in Wandalia ſum⁹ exequuti, hic pręterimus.

CA. XX.

Vm aūt proſpera omnia Henrico duci, quē dixere Leonē, puenirent: ſubacta iam Wādalia,& fœdere cum Danorꝫ rege Waldemaro renouato: nam gratiā Imperatoris iam dudū promeruit: magnis rebus in Italia cum illo,& pro illo, peractis, cœpit illū pertentare ſuperbia: euenitq́ꝫ qd plerūq́ꝫ ſolet omnib⁹, ut ſublati rebus ſecūdis, difficile ſeruent modeſtiā: Tantā ergo gloriā ducis infuſcauit inſolentia: ſequutaq́ꝫ eſt comes glorię inuidia: Nā omnes Saxonię principes illi ſe oppoſuere. Ille aūt immēſis diuitijs locuples, clar⁹ uictorijs,& propter geminum Bauarię & Saxonię principatū, ſublimis in gloria ſua, omnib⁹ Saxonię tam principibus, q̄ nobilib⁹ intolerabilis eſt uiſus: Sed manus principum formido Cęſaris cōtinuit: ut non cōcepta molimina mitterēt in effectum. Poſtq̄ aūt Cęſar quartā profectionē parauit in Italiā,& oportunitatem tēpus adduxit, ſtatim inueterata cōſpiratio proceſſit in publicū, & facta eſt cōiuratio ualida omniū cōtra unū. Erat aūt tum annus ſexageſimuſquart⁹ poſt centū atq́ꝫ mille: Fuerūtq́ꝫ inter cōſpiratores primi, Wichmannus Magdeburgenſis archiepūs, Hermānus Hildeſemēſis pontifex, Ludouicus prouincialis comes (iam uocāt Lādgrauiū) Turingię, Albertus marchio Brādenburgēſis,& filij eius, Otto marchio de Camburg,& fratres eius, Albertus comes Palatin⁹ de Sumeresberg. Hos adiuuarunt hi nobiles: Otto de Daſſe, Widekindus de Daſenberg, Chriſtianus de

Oldenburg in Amerland: Super hos omnes prępotẽs ille Reinoldus Co
lonienſis archiepiſcopꝰ, & cãcellariꝰ Imperij per Italiã, inſidiatus eſt duci:
facie quidẽ abſens & in Italia poſitus, ſed toto cõſilio duci expugnãdo in-
tentus: Vnde factum eſt: ut principes orientalis Saxonię, cum Turingorꝝ
principe Ludouico, obſiderunt munitiones ducis, pręcipue quę dicit̃ Al-
deſleph, & ei expugnandę erexerũt machinas. Porro Chriſtianꝰ de Oldẽ
burg, collecta Phriſonũ manu, occupauit Bremam, & omnes fines eius:
nam & illã iam Henricus eccleſiæ detractã fęcit ſui iuris: pręſertim pro ea
cauſa, ꝙ aduocatiã captus Liemarus archiepiſcopꝰ, ut diximꝰ, in ſui redẽ-
ptionem tradidit Ludero, poſtea Lothario dum imperaret, auo materno
eiuſdem Henrici. Fęcit aũt Chriſtianꝰ magnã cõmotionẽ in occidẽtali re-
gione. Videns ergo dux, quia cõſurgunt ei undiꝗ bella, cœpit cõmunire
ciuitates & arces & ponere cuſtodias militũ in locis oportunis. XXI.

q Vo tempore comitatũ Holſatię, Stormarię, atꝗ Wagriæ admi-
niſtrabat uidua Adolphi ſecũdi cum tenello filio: nã Adolphus
cecidit in expeditione Wandalica ad opidum Demyn: quod in
Wandalia diximꝰ. Propter cõſurgẽtes aũt motus bellorꝝ poſuit dux pue
ro tutorem qui armis preeſſet, Henricũ comitẽ de Orlemũde auũculũ pu
eri, uirum impatientẽ ocij, & totũ armis deditũ: Hic attende lector auũcu
lum dici, qui alio loco memorat̃ eiꝰ uitricus pueri. Potuit aũt utrũꝗ fieri,
ut idem Henricꝰ aliquo gradu, ultra tamẽ prohibitionẽ cõiugij cõtinge-
ret pueri matrẽ, quã poſtea duceret cõiugẽ: Noſtra em̃ ætate omnes prin
cipes ſe uocant agnatos. Henricꝰ quoꝗ dux, cõmunicato fideliũ ſuorꝝ cõ
ſilio, Pribiſlaũ principẽ Wãdalorꝝ, quẽ multis pręlijs prouincia expulerat
admiſit in gratiã, & reddidit ei omnẽ hęreditatẽ patris ſui: Terrã Obotri-
torum, pręter Zwerinũ & attinentia eius: & fęcit Pribiſlaꝰ duci & amicis
eius ſecuritatẽ fidelitatis, nulla deinde bellorꝝ tẽpeſtate corrũpendã: Sta-
ret ſcilicet ad mandatũ eius, & obſeruaret oculos amicorꝝ eiꝰ, abſꝗ omni
offenſione: Quo cõſtituto, cõgregabat dux exercitũ grãdẽ, & intrauit ori
entalẽ Saxoniã, ut pugnaret cum inimicis ſuis: Sed nemo exibat prodiens
in aciẽ: Timebãt fortunã cõgreſſionis. Ille uero ubi pugnandi nulla facta
eſt copia, coacta undiꝗ pręda, igne, ferroꝗ uaſtata regione regreditur: Et
cõuerſus in occiduas partes, ut cõprimeret motus per Chriſtianũ de Ol-
denburg excitatos, & improuiſus irruẽs Bremæ, facile recępit urbẽ: Nec
enim erat tum illa, quę nũc cernit̃ urbis munitio: & fugit Chriſtianꝰ in ab
ditas Phriſię paludes: Dux aũt Bremã diripiendã permiſit militibus: iratꝰ
ciuibus, ꝙ ſe tam facile permiſiſſent Chriſtiano: Et trãſfugerũt ciues ꝗꝗ
in paludes, eo ꝙ implacatã ducis faciẽ non ſuſtinerẽt, poſt damna rerũ for
midantes captiuitatẽ. Dux aũt ex illis nonnullos ꝓſcripſit, quouſꝗ inter-
uentu archiepiſcopi mille & eo amplius marchis argẽti pacẽ ſunt aſſequu
ti. Chriſtianꝰ aũt comes breui rebꝰ exceſſit humanis: & ceſſauit cõmotio
earum partiũ. Inter hęc aũt graſſantibꝰ uſꝗquaꝗ ciuilibꝰ armis, Hartwi
cus archiepiſcopꝰ ſecũ decreuerat tumultũ quoad poterat declinare, & ſe-
dit Hamburgi ſolitariꝰ & quietus. Iam enim initio archiepiſcopatus ſui,

quod in Metropoli, & ſupra, diximꝰ iram in ſe ducis de comitatu Staden ſi excitauit. Colonienſis aũt archiepiſcopus, cęteriq́ principes mãdauerũt Hartwico per ſcripta: ut reuocaret in memoriã omnes preſſuras quibus attriuiſſet eũ dux: nũc ueniſſe tẽpus, quo poſſit auxilio principũ recupare ſtatũ honoris ſui: patere ſibi urbẽ Stadiũ, & ereptũ comitatũ, iã principũ armis facile recuperandũ. Hartwicꝰ aũt archiepũs, multis experimẽtis edoctus, fortunatũ ſemper eſſe in prælijs ducẽ, ambiguã q̃q́ principibꝰ ineſſe fidẽ & ſe huiuſmodi ſponſionibꝰ ſemper deluſum, fluctuare cœpit animo: Prouocabat eum recuperãdi honoris cupido: ſed deterrebat ſępe cõperta mobilitas animorꝝ, tam in ſublimibꝰ, q̃ ſubiectis: Hęrebat interim ſuperficies amicitiarꝝ, & pax ſonabat in uerbis: ueruntñ arces ſuas Horeburg & Friburg communire cœpit archiepiſcopus, & cõgeſſit in eas apparatũ armorum & eſcarꝝ, qui ſufficeret in menſes & annos. CA. XXII.

Rat annus poſt natũ Chriſtũ. MCLXVII. cum apud archiepi-
e ſcopũ moraret̃ Cõradus ẽpũs Lubicẽſis, frater Geroldi iam defuncti: cuius tẽpore Hẽricus ſedẽ ex Aldẽburgo Lubicã trãſferebat: q̃d diximꝰ in Wãdalia. Iſte Cõradꝰ pridẽ abbas in Reddageshuſen, fauore ducis poſt fratrẽ puenit ad eũ pontificatũ: Delatus eſt duci, ꝙ cõcitator eſſet apud archiepiſcopũ, ſuadẽs, ut accederet ille ad cõmunionem principũ duci aduerſantiũ: Super qua re euocatꝰ ab duce in Erteneborg, legationis in Phriſiã ſpecie declinauit. Poſtea tñ interpoſita fide publica per Hartwicũ archiepũm, cum etiã uerbo ſuo illũ firmaret Berno Magnopolitanus epũs, adijt ducẽ Stadio manentẽ: ibi dux exprobrabat quę diceret̃ cõperiſſe: Eſſe illũ plurimorꝝ opinione incitatorẽ Hartwici, ut accederet cõiuratis in ſe principibus. Cũq́ ille ſe eius culpę affinẽ pnegaret, facile dux grauis uiri uẽrbis fidẽ habẽs ſuſpicionẽ poſuit: Sed popoſcit, ut de eccleſię ſuę prędijs ducẽ recognoſcẽs, hominiũ illi preſtaret, ex Imperatoris nuper in ſe indulto: Ibi uir animo liber &pgefactus ait: Modica eſſe eccleſię ſuę ſtipẽdia, & tam anguſta: ut pro illis nullius dñio ſuam obſtringeret libertatẽ. Dux ad ea: Qñquidẽ ſuperioris ius cõtemnit, iuſte aditus in prędia negat̃: Iubebat ergo iter intercludi põtifici in eccleſiã ſuam: Ille apud Hartwicũ archiepũm cœpit mãſitare. Sed ille ueritus ne Lubicenſis epiſcopi cauſa ſuã aggrauatã oneraret: Arbitror, inqt, frater epiſcope, nos una ſine pnicie manere nõ poſſe: cognitũ eſt qua ſit dux prędìtus poteſtate, qua in aduerſantes acrimonia: ꝓderit rebus noſtris ſub Wichmãni archiepiſcopi Magdeburgẽſis umbra latere: eo ſi cõtẽderis, ex cõſtituto cõſequar: ut ſecuri uel ibi cõſiſtamus. Cõradus adita primũ Francia, recõciliari Alexãdro ſummo põtifici curauit, ꝙ de manu Hẽrici, qui Friderico in papam adhęrere uidebatur, pontificatum accæpiſſet. Reperit Papienſem epiſcopum in ea parte legatum: qui uenientem in cõcilium Ciſtercienſe ſuſcæpit, reconciliauit, & præbito tempore indixit: ut uel in perſona, uel per idoneum nuncium, adiret ſummum pontificem: Inde rediẽs, Conradus, recto itinere profectus eſt Magdeburgum: ibiq́ reperit ante ſe archiepiſcopum ſuum. CA. XXIII.

q Vo tẽpore milites Hartwici archiepiſcopi ex arcibus Horeburg & Friburg,eruptiones fecere more militari,in uicinas ducis prouincias:quibus rebus prouocatus dux, arcẽ Friburg oppugnauit,expugnatamq; ſolo equãs,tolli iuſſit omnes cenſus epiſcopales. Horeburg autẽ inexpugnabile fuit præſidiũ propter uoragines & paludes: Et ideo ſolũ ex omnibus in fide archiepiſcopi permanebat. Per Saxoniã aũt excurſiones inuicẽ & leuia militũ prelia fiebãt,direptiones,captiuitates,incendia multiplicabant: bellũ ingens ſine manifeſta cauſa, q̃ hinc ſtare uideretur inuidia, illinc depugnare ſuperbia. Goſlaria principib⁹ in ducem acceſſit: Qua de re dux omnes iuſſit aditus obfirmari,ne quid illi importaretur,& laborabat urbs inedia. Et q̃uis bello urgeret̃, inſtitit tñ & munire & ornare Brunſwicũ,demolit̃ in Burgo eccleſiã ueterẽ,quę in honorem apoſtolorum Petri & Pauli eſſet cõſecrata:nouam molitur ſub nomine Blaſij & Iohãnis Baptiſtę cõſecrandã, quæ extat hodie:Foſſatis & muris incluſit Burgũ olim opido adiacentẽ:Indaginẽ quoq; cõiunxerat,mœnibus & foſſatis circũductis,ubi pridẽ erãt pomeria,rubeta,& paluſtria ab humore loca:quę ille prim⁹ exedificata curauit habitari: Auctũq; eſt opidum in eã magnitudinẽ,quę cernit̃ hodie: ut in Saxonia magnitudine urbis,& ciuiũ frequẽtia,& rerũ opulẽtia, nullũ illi opidũ cõparet̃. Eccleſias inibi dux nouas extruxit,collapſas reparauit. Idẽ quoq; in Wãdalico ſolo peregit Lubicę,Raceburgi, & in Zwerino,erigẽs eccleſias,quę uiſunt̃ hodie. Nam ut ante ſignauim⁹,tranſtulit in Lubicã Aldenburgẽſem epiſcopatum: In Raceburgo ille prim⁹epiſcopatũ erexit: In Zwerino aũt eccleſiam cum fratribus inſtituit: ſed poſteri⁹ in eum locũ facta eſt trãſlatio Magopolitanę eccleſię. Hęc uero quia in Wandalia pleni⁹ diximus, nunc paucis attigiſſe cõtenti,abimus. CA. XXIIII.

i Mperator aũt Frideric⁹ iam tum in Italia rebellibus imminebat: Nam Longobardiæ ciuitates quędã partib⁹ Alexãdri papę acceſſerũt,Imperatori rebellãtes,urbẽ nouã cõtra Ticinũ, quę Friderico faucbat, Alexandriã de nomine põtificis appellarũt: Cęſar obſedit Ianuã, quę cũ cęteris faucbat Alexãdro. Premiſit aũt Reynoldũ Colonienſem,& Chriſtianũ Mogũtinum archiepiſcopos,& partẽ exercit⁹,ut urbẽ Romã territarent. Venientes aũt in Tuſculanũ,opidũ non longe ab Vrbe,ubi res ad pugnam preparauere,egreſſi Romani, cõperta,cõtemptaq; militũ Theutonicorum paucitate, illi longe maiori agmine pleni fiducia duxerunt in eos,Theutonici non ſegnes arma corripiunt, & pugnãtes,pauci multis preualuerũt,cęſis ad.XII. millia ex Romanis: reſiduos aũt fugientes inſequuti ad Vrbis uſq; mœnia ꝑpulerũt. De ſtrage aũt cadauerum inſepultorum exorta peſtis,multos Theutonici agminis perdidit,& imprimis Reynoldũ Coloniẽſem archiepũm, qui ſuperiori oppugnatione Mediolani corpora ſanctorum triũ Magorum dono accæpta ꝑduci curauit: ubi permanent magna ueneratione in hodiernũ. Operæ autẽ preciũ eſt enarrare ordinẽ eius trãſlationis: Annus erat.LXVIII. poſt centũ atq; mille, cum Cęſar Frideric⁹ grauiſſima obſidione urgeret Mediolanũ; Ciues ad extre

mam famẽ perducti deditionis fęcere mentionẽ, promiſſa incolumitate ci uium: Cęſar unũ excæpit primariũ ex urbe uirum: qui rebellionis author diceretur, quẽ etiã poſcebat ad ſuppliciũ: Et ubi cõperit abbatiſſa loci in quo manebant corpora trium Magorꝝ, germana ſoror eius uiri, pacta eſt cum archiepiſcopo Colonieñ uitã fratri: Sciebat enim ciues, etſi non leuiter dederẽt hominẽ ad ſuppliciũ, extrema tñ fame preſſos neceſſitati ceſſuros: & pro munere pollicetur ſanctas illas reliquias. Sciens archiepũs indignationem & implacabilẽ iram Cęſaris in hominẽ, honeſta fraude circũueniendum putauit Imperatorẽ, pro munere depoſcẽs quod abbatiſſa exportaret: Cęſar non cogitans quid moliretur, indulſit: Illa fratrẽ humeris, ut potuit, euexit. Cęſar non hoc permiſiſſe clamitat. Archiepiſcop⁹ fidem promiſſionis efflagitat, nec facile illũ Cęſar cõtriſtauit. Ita ſaluat̃ ad mortem deſtinat⁹: & ille ſanctas ex pacto reliquias accępit, quas Coloniã pręmiſit: De Parthia dudũ uenerant Cõſtantinopolim, & inde Mediolanũ: Vbi. DCLXXI. ferunt̃ annis quieuiſſe. Poſtea uero idẽ archiepiſcopus, apud Tuſculanũ in caſtris defunctus, & ipſe in eccleſiã ſuã poſt ſanctas reliquias inducitur. Frideric⁹ quoqꝫ dux Sueuię eadem infect⁹ tabe tum perijt, qui filiam tenebat Henrici Leonis cõiugem. CA. XXV.

Caeſar expugnatis Ianueñib⁹ Romam cõtendit: & iũctis uiribus utriuſqꝫ exercitus, ipſam Vrbẽ oppugnauit. Aedem diui Petri a Vaticano militib⁹ inceſſam cępit: & fugato Alexandro, idolum ſuũ Paſchalẽ introduxit: Deinde Lateranũ oppugnauit. Sed Romani cũ cernerẽt ſe Imperatoris uiribus longe impares, deditionẽ fęcere, imperata ſe facturos polliciti: in quã etiã rem dedere obſides. Cęſar rebus ita compoſitis, reſiduũ exercitũ reduxit in Lõgobardiã: Ibi cum eſſet, audiuit motum qui eſſet in Saxonia, omniũ principũ aduerſus unũ Henricũ Leonẽ: & miſſa legatione crebra, cõpeſcuit motus ſeuientes quoad ipſe ueniret. Quo tẽpore, Henric⁹ dux diuortiũ fęcit cum Clemẽtia ducis Saringię filia, obtendẽs titulũ cognationis. Suſtulit ex ea filiã, quã nuper collocauit Friderico Cõradi Imperatoris filio adulęſcenti optimo, ſed non longęuo: Nuper enim in expeditione Italica cum multis principib⁹ tabe cõſumpt⁹ perijt. Adduci aũt fęcit Henric⁹ Leo Anglię regis filiã, quã cõiugem magna dote in auro, argento, & gemmis adornatã accępit. Imperator aũt in Germaniã cõtendẽs, cum euocaſſet principes, cauſam cõtrouerſiarꝝ audiuit, & factis treugis ſędauit tẽpeſtatẽ ſęuientiũ ubiqꝫ bellorꝝ. Interea Lõgobardi, cum uidiſſent abijſſe Imperatorẽ, ac pridẽ robur exercit⁹ ei⁹ cõtabuiſſe, ſubtractis morte pręſtãtioribus, ad rebellionẽ redeũt. Imperator iterũ euocatis regni proceribus, eos coarguit ꝙ non ſynceram pacẽ in treugis conſeruaſſent: Nam tumultus ille Saxonię animos haud dubiũ auxit Longobardis. Tum anniſus in Bamberga leges iterũ pacis dixit diſſidẽtibus. Cunctis ergo ex integro, ut putabatur, cõpoſitis, reuocatus eſt archiepũs Hãburgenſis Hartwicus ex Magdeburgo in ſedem ſuã, tactuſqꝫ morbo intra paucos dies deceſſit: & extincta morte ipſius uet⁹ cõtrouerſia, quę fuit ſuper comitatu Stadenſi: & poſſedit illum dux deinceps ſine

omni cõtradictione. Hic eñ erat nouiſſim⁹ de linea marchionũ illorũ,ad q̃s Thietmarſia ptinebat: Nã ceſo patre,ac deinde fratre eius in Thietmarſia,ob populi ſeuitiã,fecit iſte Hartwicus cõmutationem cum eccleſia Bremenſi,donãs Thietmarſiã eccleſię, recipiens ab illa Stadẽſem comitatum. Quod Hẽricus dux nõ paſſus Adalberonẽ hui⁹ archiepiſcopi prędeceſſorem captiuũ abduxit cum hoc Hartwico, ut ante cõmemorauimus: Sed Hartwicus,& ante põtificatũ,& in ipſo, impar erat Henrico: Vnde comitatum illũ de facto,non iure,ſibi uendicauit,Hartwico moriente. Conradus quoq̃ Lubicẽſis epiſcopus interuẽtu Cæſaris meruit redire in parrochiam ſuã,ea cõditione:ut ſopita priori obſtinatione, ducẽ recognoſceret feudi authorẽ: potituſq̃ reditu ob gratiã ducis, in uirũ alterũ eſt mutat⁹: Didicit enim ex his quæ ipſe paſſus eſt cõpati fratribus ſuis, & de cætero pronior fuit in humanitatis officia: Clerum defenſauit a circũuentione potentium,pręcipue uero Henrici comitis Turingi, tum Holſatiã gubernantis:qui ſacra prophanaq̃ miſcuit more militari. CA. XXVI.

Erat ea tempeſtate nobilis quidã Widekind⁹ de Daſenberg, uir inquieto animo,& qui armis pluſq̃ ſatis erat indulgeret:Hũc Hẽricus dux diu bonis cõditionib⁹ detinuit:ſed uir effrenis etiã ducem cœpit cõtemnere,fiſus munitioni arcis ſuę in mõtibus Hercinię. Henricus dux obſedit arcẽ,oppugnauitq̃: Sed cum ille ſibi proſpexiſſet de cõmeatibus,diu ſedendũ uidebatͣ,ut fame extorqueret deditionẽ. Euocauit de Hercinia foſſores minerarũ,& iuſſit cuniculos agere ad puteũ:quo intercepto,ſiti laborabãt,& coacti ſunt duci ſe dedere obſeſſi. Quo tempore Lubica,quod in Wãdalia dixim⁹,cõceſſit in ius Hẽrici ducis ex Adolpho Holſatię comite adoleſcẽtiore,cui⁹ pater eã prim⁹ poſt Critonẽ Wandalũ extruxit: Nam cũ dux mercaturis oportunã aſpiceret,cõtẽdit illã a comite magnis pollicitationib⁹ accipere. Adolphus aũt ſuaderi non poterat,ut duci cederet: Iratus Hẽricus,cœpit nouã moliri urbẽ ad Wokeniſſam lacum,quã Leoninã appellauit: interdixitq̃ Lubicẽſib⁹,ne terrã illi⁹ ingrederentur: Subditi aũt ducis omnia de Lubica a mari aduecta deuehebãt: quę res,& Lubicenſibus,& ipſis Saxonibus incommodabat: Non enim poterãt Saxones niſi per Lubicã ad mare peruenire: non ſinebãtur Lubicenſes Saxoniã introire: Ita utriq̃ tentiẽ neuere telam,paruũ & exilẽ queſtum faciẽtes. Sed cum Lubica igne ſuo cõflagraret, noluere ciues inſtaurare domos,niſi ſpe reddita meliore: Vnde factũ eſt,ut comes cernens ſibi inutilem fore locum,niſi dux placaretur,permiſit duci Lubicã. Tum ciues alacriores inſtaurabãt cõcrematam urbẽ,ordinibus deſignatis ad flumen & lacũ uicorũ tendentiũ: Dux urbẽ priuilegijs honeſtauit, monetã inſtituit,cõcilium allegit,publicari fecit in regna aquilonis loci immunitatem, & multos ad inhabitandũ,plures etiam ad quęrendũ, mercib⁹ ſuis emporiũ inuitauit: Incredibile eſt memoratu, q̃ breui & quãtũ increuerit nouę urbis molitio: augeſcebat undiq̃ fortuna ducis: Nam per hoſce dies Imperator Ratiſponę agens curiã,natã Henrico de Bauaria cõtrouerſiã dirimit,fratruelẽ eius,qui principatũ uendicare cõtendit placabat: permiſſo il

li ducatu nouo Auſtrię: quē Henricus Cōradi regis frater pridē ſine prole moriens uacuauerat: Et hic eſt ſecundus dux Auſtriæ, natus e Suguia, cum eſſet primus de Francia orientali. CA. XXVII.

Interim ad eccleſiā Hāburgēſem, iam crebriori appellatione Bremēſem, ꝙ defecit legatio aquilonis, duo in diſcordia ſunt electi: Sifridus Alberti marchionis filius, & Otbert⁹ decanus: Perinde factus eſt maxim⁹ in Brema tumultus, Gūcelino de Zwerino ex parte ducis inſaniente: ut Sifrido ſe opponat, quē nollet pōtificari in eo loco. Sifridus cum Ottone prępoſito ſe cogit̄ in Aldenborg recipere, uetus aſylum Bremenſiū, quoties malis urgent̄: Alij in Horneborg profugerant, eiuſdē partis defenſores. Imperatore aūt curiā fouente in Bāberga, ambo Bremēſes electi deſtituūtur: & de uolūtate ducis, Balduin⁹ Halberſtadenſis prępoſitus introducit̄: Sifridus aſſumit̄ epiſcop⁹ in Brādenburgo: Balduin⁹ ſenex duci gratificās diſſimulauit iura eccleſię, nec pro illis, ut debuit, murū oppoſuit: Palliū a Paſchali accepit, in ſchiſmate cōſecrat⁹, ſi non execratus. Hoc aūt eſt illud tēpus, quo Henricus dux cum rege Danorū trāſegit ſuper Rugia, quā rex ad Chriſtianiſmū ꝑuexit. Sed quoniā fœdera quæ erant inter regem & ducē uocabāt utrūq; ad parilitatē terrarū de Wandalia poſſidendarū, dum armis occuparent̄: inuitū regē dux eo perpulit: ut & ſpolia, & tributa cum illo partiret̄. Mortuus quoq; eſt per hęc tēpora Albert⁹ comes de Somerſcheborg ſine prole, peruenitq; ſucceſſio ad germanam eius abbatiſſam in Quedelenborg: a qua ditionē emerat Wichmannus Magdeburgēſis archiepiſcopus, ut eccleſię ſuæ cōiungeret. Hoc etiam tempore Honouer inſigne Saxonię opidū erigitur, uile pridē & nullius momenti cum comitatui ſeruiret in Lowērode. Arx ſtabat in eo loco, ubi nūc eſt noua ciuitas ultra Leynā. Cum autē morte comitū rediſſet ad ducē poſſeſſio, dedit ille operā, ut opidū memoratū augeſceret: profecitq; breui uehementer. Per idem tēpus in Anglia Thomas Cātuariēſis archiepiſcopus pro iuſticia eccleſiaſticarū rerū, quas defendit, cęſus, Henricū Saxonię ducē regis generū ſparſit infamia, ꝙ cōſcius necis eius diceret̄: quis neq; ipſe dux, neq; oratores eius, quos hoc tēpore miſit, ut in Wādalia ſignauimus, de regni iurib⁹ ſe ulla parte intromiſiſſe facile eſt creditu: contenti dote, quā cum filia regis Anglię, relicta aūt Frācię, Henric⁹ dux iure optimo, & depoſcebat, & accipiebat: Nā ꝙ Henricus ipſe in Angliā uenit longe poſt hęc tēpora ꝑuenit, ut facile de hac culpa purget̄. XXVIII.

Annus erat poſt mūdo datā ſalutē, ſecūdus & ſeptuageſim⁹ poſt centū atq; mille, cum Chriſtian⁹ Mogūtinus archiepiſcop⁹, Imperialis aulę cācellari⁹, apoſtolicę ſedis legatus, eius partis quam defendit Imperator, cum Brabantinis militibus, qui tum fortiores, ut noſtra tempeſtate Zwitenſes, habebant̄, per Lumbardiā & Tuſciam omnia depopulatus, Bononienſes inuaſit: Score ſpecioſum erat uiſu, armatum in equo cōſpicere pōtificē, auro galeatū, loricatūq;, hiacynthina deſuper tunica: Clauā manu gerebat trinodē, Herculē putares: Vno fert̄ pręlio nouē ſua manu ſtrauiſſe fortiſſimos. Igit̄ egreſſos ad prœliū Bononiēſes in fugam

uertit: Ille aũt obſidione parata ciuitatẽ circũſedit, breuiq́ꝫ ad deditionem compulit, & iam ſe in gratiã illiꝰ cõferebãt. Priuſq̃ tñ deditos acciperet, imperauit obſides: Et in monte ſupra urbem ſancti Michaelis cœnobio ſacra iuſſit apparari: ipſe indutus pontificalibus aram adijt, poſtq̃ religioſe manus cõſecrauit ſanguine cęſorꝫ: officiũ diuinũ ſatellites honeſtauere canentes. Erant trecenti pedites, & totidẽ mulierculę ad unũ omnes pſallere docti: qui de ſanctis Thebęis martyribus ſacrũ cecinere officiũ miſſę: monachi, monialeſq́ꝫ ferunt̃ extitiſſe: Nã ſubuerſis undiq́ꝫ Ciſterciẽſibꝰ, qui Alexandro papę uiderent̃ omnibus obſequẽtiores, uiri & fœminę euerſis monaſterijs apoſtatarũt, ſe armatę, ut fit, militię immiſcentes: poſtq̃ uitę quęſtus nõ eſt aliꝰ uiſus facilior. Expleto aũt ſacro intꝰ officio, archiepũs acceptis obſidibus, & infinita pecunia, cum multa pręda ibat Anconã, obſidione ibi tracta fere per integrum biennium. Tanta erat pertinacia non cedendi citra uictoriam.

CA. XXVIIII.

q Vo tempore Henricꝰ dux Leo, inſtituta deuotionis gratia longa in terrã ſanctam peregrinatione, res primũ diligentiꝰ cõpoſuit in omni ſuo principatu. Pribiſlaꝰ Wãdalorꝫ princeps ex hoſte duci factus amiciſſimꝰ, operas pollicitꝰ eſt in gente ſua: ut illas in fide cõtineret. Ergo omnibꝰ ex ſententia cõſtitutis, adorare decreuit in loco ubi ſteterunt pedes Dñici. Saxoniã maxime Wichmãno archiepiſcopo Magdeburgenſi permiſit cõmendatam: quẽ in bello aduerſum ſe ſuſcepto talem cõprobauit, ut reddita trãquillitate fidẽ illi in reliquũ ſemper maximam haberet. Aſſumpſit aũt itineris ſacri comites Cõradum epiſcopũ Lubicenſem, Henricũ abbatẽ de Brunſwico eiuſdẽ Cõradi in epiſcopatu ſucceſſorem, Bertoldũ abbatẽ de Luneburgo, & memoratũ Pribiſlaũ principem Obotritorũ, Guncelinũ comitẽ de Zwerino, & Sifridũ comitẽ de Blankenborg, & alios q̃plures, tam nobiles q̃ miniſteriales. Dominã aũt Mathildam uxorẽ ſuam, filiam regis Anglię iam pregnantem, domui pręfecit gubernãdę, honeſtã illi ſubdẽs familiã, fœminã apud Deũ & homines optimã, religioni ac deuotioni intentã, eleemoſynariã ſingularẽ: quę caſtũ domi cõnubium ſeruabat, filios in timore Dei educabat. Sed hęc poſtea. Nam tum primogenitũ fœtũ gerebat in utero, Rikenſam puellã. Reuerſo uero duci peperit filios Hẽricum, Ottonẽ, Wilhelmũ. Profectus infra octauas Epiphanię dux, Purificationẽ Virginis ẽgit in Ratiſpona: Ibi ſe illi comites iũxere, Hẽricꝰ de Sudbach, & alius de Stire marchiones: & peruenit ad uitricũ ſuũ nobilẽ Auſtrię ducẽ Henricũ: qui hoſpitaliter acceptũ, perbenigne habuit, mõſtrauitq́ꝫ matris eius inſignẽ ſepulturã, & aſſociãs agmina, duxit in Viennã Auſtrię: Inde cõſcenſis nauibꝰ, per deuexa Danubij, diu prono flumine delabit: Equites fluuij ripam legere, eodẽ in ueſperum hoſpitio cum ſuo principe excepti. Wormaciẽſis aũt epiſcopꝰ itineris cœpit eſſe comes, ad imperatorẽ oriẽtis a Friderico occidui orbis Imperatore miſſus, ut ſpõſalijs initis iungeret per utriuſq́ꝫ liberos affinitates. Verũ eã inſtitutã legationẽ, multi ab Friderico factã ſunt interpretati in gratiã ducis, quo Cõſtantinopolitano Imperatori cõmendatior haberet,

& per terras ci⁹ tutior incederet. Non ignorauere noſtri principes fluxam fidē Græculi, ſciētes, ꝙ obliquo ſemper uiſu cerneret ꝓfectionē occidētaliū principū in terrā orientalē, quę illi⁹ imperio propior eſſe uideret. XXX.

Equebatur aūt ducē Auſtrię princeps in ultimo ditionis ſuę ter
8 minos, ubiꝗ prębens cōmeatus abunde, & magnificētiā princi
pe dignā prę ſe ferebat, uſꝗ ad cōfinia Vngarię: Ibi enim rex ſororem tenebat eiuſdem ducis Auſtrię cōiugem: Quo perductū Leonem regi cōmēdauit in urbe munitiſſima, quā Grane fluui⁹ cingit. Dux ibi regio exceptus honore, uidit opulentiā & gloriā Vngarorꝝ. Miro tñ dolore ex inopinato caſu affligebat: Nam cum ambo duces mirifice apud regem honorarent, dūꝗ rex ipſe acceptis tantis hoſpitio principib⁹ alacrior eſſet, minus prꝰuidit periculū ſuū: Inſidiat⁹ enim illi per ſubæratos frater illius, eadē tempora obſeruabat, uenenū illi miſceri curauit, ꝙ cum regno eieciſſet. Tam erat uis ueneni peracuta, ut ipſa nocte regē ſuffocaret. Territi duces ambo de horrēdo caſu, alter ꝙ ſororē pregnantē inteſtat⁹ rex reliquiſſet, alter ꝙ ad mortē regis turbatis rebus omnib⁹ inſecurior uia eſſet peregrinaturis: Inito ergo cōſilio, euocarūt archiepūm, qui in omni adminiſtratione regi ſecūdus, exequijs regalib⁹ tum preerat in ciuitatib⁹ regni, oratū, ut ſaluū duci aduenę per regnū conductū & tutū iter ꝓcuraret. Ille ſe cunctis bene ſperare iuſſis, bene uolentē oſtendit: effecitꝗ, ut Florenti⁹ uir nobilis, qui regio iuſſu ducib⁹ prodibat obuiā, per reliqua regni eundem duceret ſecurum: Iubebaturꝗ nauigio primū de flumine deducere, procurato q̄d in anguſtijs prouenire ſolet periculo: Cum collectis ex longo interuallo aquis naues emittunt: ſcopuli hinc atꝗ inde pręcipites prominent, & ex ſublimi naues decidentes, arte magiſtra regunt: ut ſubditis excipiant aquis: Omnes tranſierūt incolumes pręter eā quę uectabat ducem: Ille naufragiū paſſus extrahit undis, cæteri nantes terrā petunt: Vbi attigere urbē (Brandeis uocāt) de dominio Cōſtantinopolitano, ibi deficientibus aquis, Danubi⁹ ſe terris cōdit, & diu ſubterlabēs inde euomitur inꝗ Sauā defluit: Relictis ibi nauib⁹, terreſtre iter ingreſſi, ad nem⁹ peruenerunt, quod uocāt Bulgarorꝝ: Ibi difficultatē plurimam experti, plauſtris ſuis iter moleſtū & tardū habuerūt: nā uictualia multa ſecū exportauere. Dux iuſſit plauſtris relictis, cibum quenꝗ ſuū in iumēto conuehere: Viaria multa & magna relicta uideres: carnes aridas cum piſcibus, & unūquenꝗ ſuo intentū oneri iter ꝓꝑrāri⁹ agere. Propinquabāt urbi in profundo ſaltu ſitę: Iam enim dux gentis Henrico aderat, qui illū per inuia ſecurum perduceret: Preceſſit ille ad urbem, iuſſitꝗ ciues perbenigne uenientem excipere principē: Sed barbar⁹ populus inhoſpitalis, nulla re adigi poterat ut aditū patefaceret, priorū forte itinerantiū moleſtijs infenſus: ꝙ miles in magno agmine impune facile peccat. Dux iuſſit quenꝗ ſuorꝝ ad arma parari, q̄n pacatū nihil erat, ratus, quod futurū erat, ciues ad prædā exituros: Iubet ſigna erigi, quēꝗ pro ſuo capite fortiter decertare: ſperare propiciū Deū, cuius in terris ueſtigia irent ſpeculari: Si moriendū eſſet, in pia cauſa ſtrenue moriendū: Erat in ei⁹ agmine ad arma ualentiū multitu

do circiter milleducenti. Prçteriens Henric⁹ Leo urbē memoratā agmine quadrato incedit, deſcenditq; in prata ad riuū: Ibi pro captu rerum caſtra cōmuniuit. Circūſiſtebāt ducē primores, epūs, abbates & comites: Nebula condēſa, cum exorta luce conſurgit: Aderant hoſtes quatuor turmis agmē inuadātes: reſtitere milites, & intēto arcu telū a ducalib⁹ in ducē turmę unius mittit̄: Ille cadit ictus: cçteri fugiūt. Sic iter ingreſſi, ad pugnā ſemper ibāt parati: Nec minus hoſtes infeſti laceſſiuere ducis agmē: Hoc modo nem⁹ egreſſi peruenere Nicçā, ubi dux honorifice excipit̄. Impenſa iam tum regia inde duct⁹ eſt Andrinopolim, deinde Iunopolim, & continuato itinere in propinqua Cōſtantinopolis peruenere ad diem Paraſceues: Ibi Dn̄icę paſſionis peracta memoria, ſacrū etiā ſabbathū peregerūt. Mane primo Dn̄icę reſurrectionis peractis ſolennibus myſterijs, prandio refecti, iuſſi petiuere curiā Impatoris. Prçmiſerat aūt dux innumera multa precioſa ex optimis terrę ſuç: equos pulcherrimos ſellatos, ueſtitos, phaleratos, loricas, galeas, ueſtes de ſcarleto, lincaſq; tenuiſſimas. XXXI.

Imperator ipſe Cōſtātinopolitan⁹, ornatu regio, cū magnis pōtificib⁹, principib⁹, & optimatib⁹ curię ſuç prçſtolabat̄ aduentum ducis. Erat taūt eo in loco uenatorius hort⁹ latiſſim⁹, planiſſimus muratus (Foreſtā uocāt) Et ad oſtendēdā gloriā prçcepit Imperator principibus ſuis, ut omnes ſolennitati intereſſent tanti hoſpitis excipiendi. Videres illic tentoria multa ſine numero, erecta in foreſta, biſſina, purpurea, capitellis aureis paxillorꝝ, & pro cuiuſq; fortuna uario inſtructu ornata. Veniēs dux honorifice cōſalutat̄: et quia ꝓceſſionis ſolēnitas iſtabat, ꝓcedebat Impator ducē ſibi ex latere cōſociās: Erat ſtrata ſemita tota purpurea, & deſup tecta aurifrigijs, ornata aureis circū lāpadib⁹ & coronis: Hac incedebat ſtatio pontificū & clericorꝝ, proſequēte Imperatore, cum hoſpite duce, & militibus tantū peregrinis: Peruenerūt ad tentoriū aureū, q̄d totum incāduit gēmis & lapidibus precioſis: Inde per eandē uiam reuerſi ſunt ad eccleſiā: & collocatus eſt rex in throno ſuo ſublimi, & dux in alio paulum humiliore iuxta eum: miſſarūq; ſolēnia tum peragebātur de more: deinde illis expletis myſterijs, ad Imperatoris menſam opipare & regio luxu excepti, cum ſermo hincinde uarijs de rebus ſereretur, dn̄s Wormacienſis introduxit occaſionē ueteris inter Grçcos & Latinos diſputationis ſuper Spirituſſancti ꝓceſſione: quē nos a patre & filio, Grçci a ſolo patre contendūt procedere: Miſerandū ſibi uideri ſolitū dicebat, q̄ per tanta ſecula inter utriuſq; linguę prçclara lumina, diſſenſio ad unionē & cōcordiam redire non poterat. Cunq; Grçci in iuſtificationē ſuę partis multa de euangelijs, plura de doctorꝝ traditionibus introduxiſſent teſtimonia, diu tacitus aſſedit Hēric⁹ abbas Brūſwickcēſis, uir ſui tēporis, & doctiſſimus, & per omnia diſertiſſimus. Vbi data eſt copia fandi, cœpit ex Graecis doctoribus oſtēdere & introducere teſtimonia, Chryſoſtomi, Gregorij Nazianzeni, Cyrilli, cçterorūq;, quib⁹ illi cōtradicere non poterāt: oſtēditq; cōtrouerſiā, quę uidebat̄ eſſe, non de re, ſed de uerbo: cum ipſi Graeci doctores, quod corū uerbis mōſtrauit, ſentirēt manifeſte Spiritūſanctum ex

utroꝗ procedere. Conuertit omniũ in ſe ora: & tam Græcorũ q̃ noſtrorũ cõfeſſione in re profundiſſima, liquido, diſertoꝗ ſermone fertur poraſſe: ibiꝗ apud Henricum ducẽ ſui nominis claritudinẽ amplificauit: dilectior inde habitus, ꝙ etiã Græcorũ aſſeueratione rem obſcurã inſigniter liquidaſſet. Dux aũt uenia abeundi petita, ab regina regaliter muneratꝰ: tãtam ſericei panni ab illa copiã accipiẽs (ſamittã uocãt) ut omnẽ inde ſuã familiã peruestiret: addiditꝗ pelles uarias, & cuiꝗ proprie pellem Zabolinam colli ac ceruicis integumento: quod genus donarij, perſeuerat hodie in gente Ruſſorum. CA. XXXII.

Imperator ducem inſigni donat naui cum armaturis. Valefacto dux omnibꝰ mare cum ſuis ingredir. Cũꝗ omnibus impedimẽtis in naues ſtipatis procederent, pandũt uela uentis: Omnia primo curſu illis proſpera fuere: inde ſæuiſſima tempeſtas exorta, miſit omnes in timore: ipſi palluerunt nautæ: nam in ſcopulos impigi aduerſus omnes ſuos conatus formidabãt ui tẽpeſtatis. Præſentemꝗ uiris intentãt omnia mortem. Erat inter nauigantes quiſpiã, quẽ ſomnꝰ oppreſſit, ut ſolet interdum, ex mœrore: Viſus eſt uidere reginam prope aſſiſtere, quã incũctãter cœli Dñam interpretatꝰ: Sic erat oris habitꝰ, & totiꝰ corporis dignitas incomparabilis. Ea uiſa eſt alloqui triſtẽ, quid mœreret rogãs: uides, inquit ille o Dña, nos in media morte agere. At illa: Cõfide, nemo ex uobis naufragabitur: Eſt inter nauigãtes, qui me precibus ſuis ſibi facit obnoxiam: Quo dicto diſparuit. Qui uiderat uiſionẽ animo firmior factus, Hẽricum eundẽ qui diſputauerat illũ arbitratus eſt eſſe hominẽ, cuiꝰ meritis nemo in tanto periculo periret: Cadũt uenti, procellæ detumeſcũt, nauiꝗ imperãt naui, & ſaluos perducũt in Accon uectores: Ptolemaidã olim dixere, nũc Accon uocãt: alij etiã Acris, portũ urbis egregiæ: quæ tum Chriſtiano tenebatur Imperio: Ibi dux egreſſus naui, hoſpitaliter excipitur. Aſcẽſis aũt iumẽtis, inde Ieroſolymã cõtendit. Templarij aũt, & Hoſpitalarij milites, ad famã tanti ducis progreſſi, ſolenni illum comitatu duxerũt in urbẽ: Ibi ſancta loca deuotꝰ inuiſit: Ad dñicum ſepulchrũ, ad locũ Crucis, ad reliqua etiã Dñicæ memoriæ ueſtigia deuote procubuit, oblationes faciẽs nõ paruas: Portã Crucis Chriſti argento ueſtiuit: Muſiuo opere parietes ornauit: Ad luminaria redditꝰ cõſtituit: Mille argenti marchas in donatiua militibꝰ Chriſti dedit: Vallem Ioſaphat, montẽ Syon, Olıueti, Nazareth, Bethlehem, Tabor inuiſit. Oĩa uero ſancta loca Hẽricꝰ abbas lachrymis & ſuſpirijs inſigniuit, ſacrũ, ubi poterat, implens altaris miniſteriũ cum ſacrificio. Nam in omni peregrinatione uir ille memorabilis, indutꝰ cilicio, antelucano tempore matutinali expleto officio, altaris ſacrificiũ ſi quo modo poterat ĩplebat, beatiſſimæ Virgini, cui ſe & omnẽ gregẽ cõmẽdabat, ſemper deuotiſſimꝰ. Rex erat in Ieruſalẽ illa tempeſtate, Amalricus genere Gallus de ſanguine & poſteritate Balduinorũ: Is ducẽ ſua in regia magnifice per duos habuit menſes, princeps principẽ, Chriſtianꝰ Chriſtianũ ueneratus. Templarij atꝗ Hoſpitalarij ducẽ per uiam qua ire libebat deduxere. Conradus interim epũs Lubicẽſis cœpit corpore tabeſcere: Ber-

toldus non minus abbas Luneburgēſis laſſeſcere: Dux Antiochiā inuiſere cupiens, iuſſit illos interea reſici Ieroſolymis: ipſe abiens deducit militia Tēplariorū & fratrū Hoſpitalariorū. Epiſcop⁹ relinqui non paſſus, nauigio inſequitur ducē preeūtem: Sed in mari aucta, ut ſolet, ęgritudine, cum Tyro propinquaret, ſpiritū efflauit: Ibiq; opera Guncelini comitis honorifice tumulatur. Bertoldus quoq; Luneburgēſis abbas Accon expectare ducē, ꝓfectus, finē fecit uiuēdi, tumulat⁹ ibidem. CA. XXXIII.

Henric⁹ aūt dux luſtrata terra ſancta, quā inuiſere uenerat, ex Antiochia in uicinas terras repedaturus reſpexit: Tenebat proxima Milo Saracen⁹, homo uarius, & cuius ſemper fidē ſuſpectā duxere Chriſtiani: Placuit cōſilio principis Antiocheni pertentare animū Saraceni: Itaq; dux miſſo ad eū nūcio linguę gnaro ſaluū per terrā eius & incolumem tranſitū poſtulauit: Ille non recuſans, uiginti ſuorū de primorib⁹ illi obuiā miſit, qui deducerēt. Sed princeps Antiochenus uir Chriſtianiſſimus, cōfidere promiſſis eius non ſatis ſecurū ratus, ſuaſit ut accepta naue die ac nocte trāſiret in portū Symeonis, magna ex parte prętereuect⁹ terrā Milonis. Sequut⁹ dux cōſilium principis eo cōtenderat in ciuitatē, quam uocāt Terſult: Eam poſtea Milo, ꝗ intellexiſſet eo diuertiſſe ſe cōtempto peregrinos expugnauit. Soldan⁹ aūt princeps Turcorū miſit obuiā Henrico ad cōductū uiros quingētos: qui ab incurſione Milonis ducē tuerentur. Aſiam tum arbitror minorē tenuiſſe Henricū, in qua Turci dominantur, appellaturq; nūc Turcia magna: Trāſierant terrā deſertā, inuiā, & inaquoſam, itinere triū dierū, omnia portātes in equis ad uitę uſum neceſſaria: Erat enim Armenię pars, donec peruenirēt in Heracleā: Quo in loco hoſpitaliter etiā a Turcis excipitur. In loco aūt, qui dicitur Axarat, occurrit ei Soldanus, amplexās, & deoſculans ducē, ſuū q; appellans amiciſſime cōſanguineū: Gratulat incolumē ad ſe peueniſſe de inimica terra Milonis omniū cōmunis hoſtis. Percūctatur dux, quid ſe ſuū dignetur uocitare cōſanguineū hominē de terra lōginqua: Tum ille: princeps Ruſſorū olim accepta Theutonica cōiuge filiā procreauit: quā pater in has terras nuptā deſpōdit, unde mihi origo eſt: Placuit duci undecūq; traducta cognatio dulce illi fuit in homine alienigena humanitatis illa recognitio, etiā e longinqua cognatione: Omnes enim ille Theutonicos principes, terrarū ignarus, unius eſſe ſtirpis ducebat: dedit autem duci dona plurima, Tunicam auratam eo precio, ut dux non ſuo corpori, ſed diuino cogitarat, quod & impleuit, aptare miniſterio. Iuſſit adduci equos mille octingentos, militibuſq; permiſit Henrici, ut quiſq; ſuo ordine quē magis probaret tolleret: Accepit quiſq; ſuū. Inde producti caballi triginta inſignes dono duci, ſellis, phaleris, frenis auratis pro magnificētia ſingulari: Addidit domos ſex de more gentis filtrinas, & ſex camelos qui ferrēt, cū ſeruis, qui beſtias gubernarēt: Addidit duos leopardos, & equos, & ſeruos: Docti enim erant leopardi in equis uectari. Cūq; modis omnib⁹ benigniſſime & humaniſſime cum duce ageret, ille familiaritate fretus ſumpſit audaciā: Miror inquiēs, prudentē principē nō ſectari uerā Chriſti religionē pietate, & uirtu

re plenā: quę ſi tibi ſoli adeſſet, omniū quos uiderim principū faceret feli ciſſimum. Ille ſub hęc: Non eſt ait difficile credere, ꝙ Deus qñ uoluit de immaculata Virgine carnē aſſumpſit, qui hominē primū de terra uirgine plaſmauit: ſed omniū cōmunis Dñs, non uno uoluit ab omnib⁹ honorari cultu, Dux non auſus profundiorē ingredi cum homine ſuper ea re ſermo nem, ualefacto multa cum gratitudine diſceſſit: Cōductū tñ eius habēs, per uicinas Turcorꝫ ciuitates ꝑuenit in terrā deſertā, ubi rex quondā Con radus cum ſuo memoratę agmine cōſtitiſſe, cum fraude Imperatoris Con ſtātinopolitani farinę calcē immiſcētis, multis exitio fuere militib⁹. Nam Cōradus rex ęgrū trahēs exercitū, difficilimo itinere peruenit in terrā ſan ctam, Dux q̄q; inde expedit⁹, ꝑtranſitis aliq̄t ciuitatibus, quas eo in litto re dux quondā Godfridus expugnauit, peruenerat ad brachiū ſancti Ge orgij: indeq; traijciēs, breui cōtendit redire Cōſtantinopolim: Redeuntē Imperator non illiberaliter excepit: Ibi enim iumēta ſua ducis milites reli quere: quib⁹ receptis Monopolim contenderūt: Sed & ibi Imperator iuſ ſit ducē hoſpitaliter dimitti in uiā ſuā: Offerri quoq; precępit munera pre cioſa, quatuordecim onera mulorꝫ. Sed dux modeſtiā pręferens non accę pit. Cunq; attenti⁹ moneretę liberalitatē tāti principis non cōtemnere, tan tiſper ceſſit: ut quibuſdā ſanctorꝫ reliquijs magno munere accæptis, qui buſdam etiā gēmis, magna cum gratitudine ualefaciēs, Germaniā ſuā ma gnis itinerib⁹ repetiuit. Sed primū Bulgarorꝫ nemus, in quo pridē labo rabat peruadēs, ꝑuenit ad regē Vngarorꝫ: qui poſt mortē fratris rex crea tus, magnis apparatib⁹ ducē accępit: & per regnū ſuū præbēs cōmeatus, cum ingenti dimiſit honore: & ꝑuenit tandē ſuā in Bauariā. Audiuit aūt Auguſtū in Auguſta cōſidere, quē adiēs cōſalutauit: Ille gratulat⁹ amico ꝙ de uia longinqua & periculoſa recæpiſſet incolumē, perbenigne excę pit uenientē, ac dimiſit. Deſcendēs aūt in Saxoniā, iam anno euoluto, Brū ſwicum redijt, domū ſuam reuiſens, Eccleſiā aūt multis ſanctorꝫ reliquijs, auratis, atq; ſericeis ueſtibus exornauit, quas ſecū tulerat: Quę res hodie quoq; cernitur in eccleſia ſancti Blaſij eius loci primaria. XXXIIII.

Peregrinati cum peregrināte duce, nos q̄q; reuertētes in idipſum, cœpta Saxonię preclara facinora exequamur. Hāc uero peregri natione fabulæ locū tribuiſſe arbitror de Henrico, qui per uariā fortunā peregrinatus, magnis & multis periculis emergēs, difficili labore in terrā ſuā reuerſus, leonē aduexerit, qui ſepulchrū eius ſeruet. Hęc uero narratio q̄ puerilis & delira ſit, facile intelligūt uiri ſenſati: Peregrinat⁹ eſt Leo: Sed qm̄ ignorabat fabulator quo ꝑuenerit, cōminiſcitur indoctā fa bulā de leone & dracone. Ignorabat aſell⁹ iſte bipes, qcūq; fabulā prim⁹ cōmētus eſt, hūc principē ab initio ętatis ſuę cognomētū accępiſſe Leo nis, quō pater ei⁹, Catuli, & Albert⁹ marchio, Vrſi: Inde nouerit cū eſſe le onem, quē ęneū cernit rugienti ſimilē in burgo Brunſwici. Et qm̄ in Wan dalia ſumus exequuti, quo feruore, qua deuotione uiduata Lubicēſis ec cleſia Henricū abbatē ſancti Egidij Brūſwickcēſis popoſcerit, acceperitq; ep̄ūm, hoc loco tranſilim⁹. Per quę tēpora Chriſtian⁹ Mogūtin⁹ archiepi

ſcopus pro Imperatore cuncta gerebat in Italia. Mirũ dictu: homo Theutonicus, natione Turingus, non minor facundia, q̃ geſtarꝫ rerũ gloria, Latina, Græca, Italica, & Brabãtina lingua iuxta utebaẽ. Ferũt rumore tum diſſeminatũ ꝙ aſini & meretrices in exercitu ei⁹, maiorib⁹ uterenẽ ſumptibus, q̃ tota Imperatoris familia, quę tum opulẽtiſſima uidebaẽ. Clerici, & fœminę exercit⁹ ei⁹ duo pręſidia firmiſſima ferunẽ in deditionẽ accępiſſe. Paſchalis quẽ tum Imꝑator pro ſummo põtifice uenerabaẽ, uiri ſtrenuitatem amplexans, demiratus, ſic ei ſcribere ſolebat: Chriſtiano Chriſtianiſſimo apoſtolicę ſedis legato, Imperialis aulę cãcellario, Romanę eccleſię filio fideliſſimo: Salutẽ & apoſtolicã benedictionẽ. Is tũc Anconã diu obſeſſam fame ſic affęcerat, ut calceorũ & ſutorũ coria uoraret. Subiugauit etiã Ferrariã, & Rauennã: Sequẽti aũt anno ſubactã deſtruxit, & naues trecẽtas piraticas ſuis uſibus aptauit. Paſchalis aũt breui cõceſſit in fata, & ſurrogat⁹ eſt Iohãnes Strumẽſis abbas, quẽ appellauere Calixtum. Imperator deinde ſchiſma faſtidiẽs, de pace cogitauit: Nã Alexandro regna pene omnia cõſenſerũt: Solus Chriſtian⁹ pauit Calixtũ in ualle Spoletana. Quo tempore, iam cũctis in partẽ Alexãdri cadentib⁹, Longobardi, qui hacten⁹ Imperatori fauebãt, armis coacti, in cõtrariũ relabebantur, rebellionẽ molientes: Cunqꝫ armis, quę in Italia haberet Imperator tantis motibus uidereẽ impar, in Germaniã trãſmiſſis alpibus, cõtendit: euocatoqꝫ principũ cœtu, queſtus eſt Italiæ, & pręſertim Lũbardię, quę regio propius debebaẽ a memoria Karoli Magni, & Ottonis. I. contumaciam, ſummis docebat adnitendũ uiribus: ut Imperij iura non labefactẽtur per Italiam primariã regni partem.

CA. XXXV.

Derat huic cœtui Hẽric⁹ dux Leo, cui⁹ pręcipua erat authoritas
a in omni cõuentu Imperij, quẽ tum ante alios appellãs Imperator orabat, ut expeditioni tantæ non deeſſet, cõſilio, & armis, pro ſua parte tutatur⁹ Imperiũ & rẽpublicã, multũ terroris hoſtib⁹ incutiendum ex illius pręſentia. Ibi Henric⁹ cauſat⁹ ętatem, & iam imminentẽ ſenectam tolerare ſe priſtinos non poſſe labores, affuturum armis, opibus, uiris, & omni quo poſſit apparatu, tantũ illi remittaẽ ꝑſonalis militia. Tum Imperator: De⁹, inquit, cœli te inter principes ſublimauit, diuitijs, honoribuſqꝫ ſuper omnes euexit, omne robur Imperij in te recumbit, & iuſtũ eſt, ut ad cõfortandas man⁹ omniũ huic te negocio pręſentẽ exhibeas: ut reſpublica, quę labi cœpit, per te cõualeſcat, per quẽ ſtetiſſe ſe hacten⁹ cõfiteẽ: memorem te eſſe uolum⁹, ꝙ nihil unq̃ tuę uoluntati negauim⁹: Et quia in honore omni tuo amplificãdo parati ſemper fuim⁹, inimicis tuis hoſtes exhibuim⁹, & nullũ aduerſus te pręualere paſſi ſum⁹: Sed ut ſacramẽtorꝫ fidẽ omittam⁹, quę Imperio impẽderas, meminiſſe te uolum⁹ cõſanguinitatis, qua nobis ſuper omnia quę dixim⁹ deuinct⁹ teneris: ut in hoc neceſſitatis articulo, omni conatu, proximo tuo dño & amico cõcurras: ut de cętero perfruaris ad omnia, ut cõſueueras, noſtra beneuolẽtia. Cunqꝫ dux implacabilis in ſentẽtia permaneret, omnia quidẽ obſeqa quę poſſet pręſe ferret ſolam orabat perſonã laborib⁹ eximi, Imperator cõſurgens de ſolio ſuo,

utpote, quē anguſtię cōprehēderāt, ad pedes ducis ſe inclinabat ſubmittere. Dux uehemēter turbat⁹ ad hoc Imperatoris factū, ꝙ incuruaret, ſub quo curuatur orbis, apprehēdens mediū, non eſt paſſus cōcidere: Nec inflexus animo cōſenſit uoto. Hęc uerisimilior eſt narratio hominis cōtemporanei, q̄ illa quę uulgo fert. Impatorē ad ducis pedes pcidiſſe, ducē ne leuare dignantē, cum Imperatrix, quę aderat Cęſarē terra leuaſſet: Surge inquiēs, mi dn̄e: memor eſſe uelis caſus hui⁹, memineritq; De⁹: Nam non fuiſſe tātam in duce barbariē ueri ſimile eſt: ut pateret ante ſe Imperatorē procūbentē iacere: Nec de loco cōgruit inter narrātes. Nam ea quā magis probo expoſitio refert in cōuentu conciliꝭ rem geſtā: altera uero in caſtris actū cōtēdit: facitq; ducē ictū ex Mediolano phalarica, quę auri pondus proiecisset. Sed pręfero narrationē ueri ſimiliorē ex authore tempoꝝ illoꝝ, cuius ad fidem uerba poſui. CA. XXXVI.

IMperator, ira diſſimulata, quā agitabat pudor cōtempt⁹, in humilitate ſua: reuerſus cum exercitu in Italiā, quem tūm cōtrahere poterat, uirib⁹ ualidiſſimo: adiuuāte partes eius cum omni inſtātia Chriſtiano Mogūtino pręſule: qui etiā ad finē uitę ſuæ Longobardiā uaſtabat, ſubiiciēs illā Imperio, magiſq; militans Imperatori terreno, q̄ coeleſti, Mediolanēſes cum cęteris ad iuga coegit. Tum uero irrogatā Imperatrici cōtumeliā fert uindicaſſe. Aiūt illā fœminea, ut putabat, ſecuritate, urbē intraſſe, cum illā cōſpicere plurimū amaret: nec potuit aut ſęuitiam, aut cōtumeliā ab eis qui parerēt Imperio formidare. Sed plębei ciues male affecti Imperatori, cum iterū rebellionē meditarent, inſolentia ſingulari petulantiā ſuā aperuerūt, obliti decoris ſui, fœmineiq;, obliti armoꝝ Cæſaris, quę ſępi⁹ illis cum uictoria intentauit: Regiā dn̄am mulę impoſitam capite obuerſo in caudā beſtię, tradidere in man⁹ pro freno eiuſdē beſtię caudā: Ita ludibrio habitā emiſere per portā alterā. Auxit iracūdiā Cęſaris iuſta indignatio: obſeſſos purget, ut ſępe alias, ad deditionē, neq; bellum, neq; pacē perferre potētes. Tum deditos illa lege accępit, eos qui uiuere mallēt, ficū de genitalib⁹ mulę dētibus eximerēt, alioqui mox obtrūcādi: Multi pręponebāt mortē ignominię: uitę cupidi fęcere q̄d iubebant. Vnde nata eſt Italis illa cōtumelioſa irriſio, cum digito inter duos oſtēſo proferūt, Ecco la fico: Hęc eſt illa ficus, quā tuliſtis Mediolanēſes per ſummam ignominiā, unde horror eſt, digna ſuperbię uindicta: Et omnib⁹ ex ſententia cōſtitutis in ea prouincia, rediit Imperator in Germaniā, animo ſecum uoluēs Hērici ducis in ſe cōtumaciam: memor cōcitationis priſtinę omniū principū Saxonię in eū. Audiuit tum dilīgēter querimonias eccleſiarum ſuper Hērici nomine, principū omniū in eū murmura: qui iam libera uoce accuſabāt ducē, cui ſciebāt infenſum Imperatorē: Aliꝭ quidē Imperatoris iniuriā uerbis ingrauabāt: aliꝭ proprias, uel iniurias, uel cōtumelias, recordabant: Vnus erat Henricus, in quē omniū odia cōmuni impetu dirigerent. Imperator ſciēs quē eſſet oppugnatur⁹ principē, quātis uirib⁹, quo ingenio, qua fortuna, anniſus eſt & ipſe rem prudēter agere: A recōciliatione eccleſię ſumere principiū inſtituit, arbitrat⁹ perinde totius Italię,

& omniũ regũ, favorẽ propenſiorẽ: ne turbatio addita turbationi, inſuperabilem motum & incendium inextinguibile cõcitaret. XXXVII.

a Nnus erat ſeptuageſimuſſeptim⁹, & ut Euſebi⁹ cõtinuator tradit octau⁹, ut alij nonus, poſt millecentũ, cum Imperator iam Otone filio, quẽ claſſi pręfecit, Veneta claſſe intercępto, Venetias, ubi erat ſumm⁹ pontifex Alexãder perducto de pace, ac recõciliatione efficaciter cogitauit: Ergo ceſſante ſchiſmate, quod per annos. XX. miſerabilter durauit, pax redijt inter regnũ & ſacerdotiũ: & coadunata eſt eccleſia ſub Alexãdro, & factũ eſt unũ ouile & unus paſtor. Ceſſit a ſchiſmate Calixtus Iohãnes, & factus eſt epũs Beneuẽtan⁹: Archiepiſcopi pallia accępta a ſchiſmaticis abięcerũt. Chriſtian⁹ Mogũtinus, Philippus Colonienſis, per man⁹ Hiacincti cardinalis noua pallia recęperũt, refutãtes omnia ſchiſmata, præcipue Octauiani, Guidonis, & Iohãnis. Quo tẽpore Emanuel Gręcorũ Imperator, bellũ in Sultanũ habuit: de quo Imperatori occidẽtis ſic ferẽ ſcripſiſſe: Emanuel in Chriſto fidelis imperator, Porphirio genitus diuinitus coronat⁹, regnator potẽs, excelſus & ſemper Auguſt⁹, moderator Romanorꝫ magnific⁹: Nobiliſſimo & glorioſiſſimo regi Alemanię & Imperatori, ac dilecto fratri Imperij noſtri: Salutem & fraterni amoris affẽctũ: Et in fine ſic cõcluſit: Sultanus Imperio noſtro ſe dedidit, & miſſis legatis miſericordiã poſtulauit: fęcitq; Imperio noſtro hominiũ, & iuramẽta: pollicitus eſt ſeruire nobis aduerſus omnẽ hominẽ cum exercitu: ita ſit amicorꝫ noſtrorꝫ amicus, & hoſtis inimicorꝫ. Hãc epiſtolã Imperator Fridericus ſuſcępit ſcriptã aureis literis. Sed prius legationẽ Sultani accępit cõtraria omnia nũciantẽ: Nam & exitus mõſtrauit pręualuiſſe Sultanũ. Venerũt q̃q; Imperatori cum his literis munera precioſa: inter quę fuit cãtarus Smaragdineus, capiẽs ſextariũ balſami piſtici, & plurimę gẽmę precioſę. Imperator noſter non bene fiſus Conſtantinopolitano, & ęgre ferẽs nomẽ eius in literis ſuo prępoſitũ, maxime cũ moliretẽ cõtra Imperiũ Romanũ, & plures ex Romanis corruptos, in ſuã traxiſſet ille ſentẽtiã: nec ferre poterat, ꝙ ſe Romanorꝫ ſcriberet moderatorẽ, reſcripſit hac forma: Fridericus diuina fauẽte clemẽtia, inclytus, triũphator, Romanorꝫ Imperator, a Deo coronat⁹, ſublimis in Chriſto fidelis, magnus, pacific⁹, glorioſus Cęſar, Gręcorꝫ moderator, & ſemper Auguſt⁹: Nobili & illuſtri regi Gręcorꝫ, & Imperatori Emanueli, dilecto fratri noſtro: Salutẽ & fraterni amoris affẽctũ: Et inter cętera ſic: Sicut ille rex regũ, a quo omnis poteſtas Ro. Imperiũ caput toti⁹ orbis cõſtituit, ita etiã ſedẽ Romanę eccleſię omniũ eccleſiarꝫ unicã matrẽ dñam magiſtrãq; ordinauit: q̃d utiq; duorꝫ numero gladiorꝫ ſignauit, q̃s dixit orbi ſufficere, ipſe author ſidei Chriſtianę: quapropter tuã prudẽtiã cõmonem⁹, quatin⁹ nobis & Romano Imperio honorẽ debitũ recognoſcas, & ſummo pontifici quẽ nomine ſanctũ appellas, debitã exhibeas obedientiã & honorẽ. Remiſit aũt Imperator nũcios multis muneribus honoratos. Quo quidẽ tempore Sifridus Brãdenburgenſis epiſcopus, Alberti marchionis filius, in ſedẽ Bremẽſem ad quã ante. XV. annos electus fuit, transfertẽ. CA. XXXVIII.

Lricus erat Halberſtadēſis epiſcopus, qui, ꝙ Alexandro pareret, a ſede ſua eiectus exulabat: iamq; reb⁹ cōpoſitis, redibat ad eccleſiam ſuā. Is erat Hērico duci infeſtiſſim⁹. Man⁹ aūt Imperatoris nūc erat in perſequutione Hērici cum illo. Statim ergo ad illius reditū cō mota eſt terra in qua fauētibus principib⁹ oriētalis Saxonię, multa in Hēricum ducē cœpit emoliri, fugato Gerone intruſo, omnib⁹, quę per illum multis annis ordinata fuere, caſſatis: Omnes ab eo conſecrati, ſunt officio ſuſpēſi. Eccleſię, quas ille magis execrauit, q̄ cōſecrauit, clauſę ſunt: & corpus beati Burchardi, quod ille trāſtulerat, per Vlricū terrę reconditū eſt. Quo tēpore, Hēricus dux in Wādalia expugnauit urbē Demyn: Audito aūt de ingreſſu Vlrici, iā ſe intellexit eſſe circūuentū: Vocatis admodū paucis ex familiarib⁹, dixit, ſine omni mora in Saxoniā redeūdum: Edocet, maxime trās Albiā noua ſibi bella cōſurgere: Quocirca properādum, & res omnes hoc loco interrūpēdas. Tum machinarꝫ magiſter: Si hoc, inquit, tibi cordi eſt poſſumus incendio urbis finire bellū. Non hoc placuit duci cœptū. Nam incendio nocere hoſti, ſibi nihil prodeſſe, futurū facile: ut hoſtes reſumptis uiribus, ubi declinauerit, ſua uiciſſim incendio uaſtaturos. Reb⁹ igitur per induſtriā ſubornatis, effecit: ut hoſtes de pace obſides exhiberēt: Quibus acceptis Brūſwicū repedauit. Vlricus aūt Halberſtadenſis, occupabat montē, qui dicit̄ Hoppelberch, firmās in eo prēſidiū. Hēricus dux aduolās, facile diruit quę ille firmaſſe putabat. Illo abeunte, opus renouarūt hoſtes, magiſq; roborati, redeūtem ducē repulerūt, nonnullis cęſis, aliquot etiā captis. Mortu⁹ eſt eo tēpore Hēricus comes, uitricus Adolphi Holſatię comitis: Mater eius Mathildis, prudēs & religioſa fœmina, ſoluta a lege mariti, domū illi⁹ ſapiēter diſponebat: Qui cum miles factus eſſet, non degenerauit a uirtute paterna. Sed tum in Hēricū ducem uno omnes animo cōſpirarūt, qui Imperatori gratificari uolebāt. In primis Philippus Coloniēſis archiepūs magno agmine terrā ducis ingreditur, deuaſtās incendijs multis Weſtphaliā: & ita ꝓceſſit uſq; in Quernhamelen, nec ultra progreſſus, redijt, Viſurgū fluuiū iam habēs obuium. Circa eoſdē dies reuerſus eſt Imperator de Italia, & occurrēs illi Henricus Spirā, queſt⁹ eſt de Philippo pręſente, ꝙ terrā illi⁹ ſit hoſtiliter ingreſſus, cum nihil in eū hoſtile unq̄ fęcerit. Imperator tum diſſimulās quod ſentiebat, curiā illis indixit apud Wormaciā: ducē pręcipue adeſſe iuſſit, reſponſurum querimonijs principū. Intelligēs aūt dux rerū inclinationē, eo uenire diſſimulauit. Imperator ſecūdam illi indixit in Magdeburgo, ubi Thedericus de Lādesberch marchio duellū ei obtulit, imponēs & inſimulās eum de quibuſdā in Imperiū tradimētis. Indignationis autē propior uiſa eſt ratio, ꝙ Wādali cōniuente Hērico terrā illi⁹ excurſionib⁹ infeſtarunt. Dux ubi cōperit, adeſſe noluit: In Adeſleph tn̄ uicino loco cōſtitutus, per nūcios apud Imperatorē egit, ut fide publica interpoſita, in colloquiū illū ſecretū admittere dignaret. Imperator exiuit, occurrēs illi ad locū cōſtitutum: Quē dux placidis uerbis, ubi in cōſpectū uenit, lenire ſtudebat. Imperator aūt quinq; milliū marcharꝫ mulctā duci indixit, cōſiliūq; addidit

ut ea leui tanto principi pecunia perſoluta, ſatiſfeciſſe uideretur Imperio: & perinde facile futurū ſpondebat, accuſantes principes, ut cōplacarent. Sed duci uiſum eſt indignū pecuniā in cauſam trāſactionis, non ſine honoris macula, perſoluere. Itaq; ſine fine diſceſſere. Inde Imperator tertiam illi curiā Goſlariæ præfixit: quā, ut priores, dux diſſimulādo neglexit. Imperator igitur procedēs in cōcionē, de more proceres ſciſcitat⁹ eſt, ſentētiā quærens, quid mereret, qui legitime euocatus, tertio cōtumaciter abeſſet: Cui ex ſententia principū eſt reſpōſum, q̄ dictāte iuſticia, omni ſit honore deſtituendus: ut proſcriptione publica iudicat⁹, & ducatu, & omnib⁹ careat ab Imperio beneficijs, alter in eius locū cōſurgat. Cōfirmat ergo ſentētia: Imperator adiudicauit fieri quod pceres dictauere. Ne tamen in re tanta præcipitatū uideret: & priuſq̄ publice deſtitueret, rogatu nōnullorū, ex ſuperabūdanti, quarta eſt illi denūciata curia: Ad quā cū nō ueniſſet, ſententia ſolenniter promulgata deſtituit, omni, quod ad Imperiū pertineret, honore, & beneficio: Bernhardo de Anehold comiti, filio Alberti marchionis: q̄ ex eadē Magni nouiſſimi ducis ſtirpe per auiā deſcēderet, ducat⁹ Saxoniæ ſolenni donat apparatu. Dux ubi cōperit, queſtus eſt atrocē ſibi irrogari iniuriā: q̄ natus in Sueuia, non niſi in terra natiuitatis ſuæ potuerit, ac debuerit deſtitui: nec potuerit niſi in terra natiua proſcriptione damnari. Erat aūt annus poſt millecentū octogeſimus. Ea uero res in Herbipoli ciuitate Frāciæ orientalis agebatur.

CA. XXXVIIII.

Acta aūt deſtitutione, iam tūc euigilarūt omnes hoſtes ei⁹. Philippus Colonienſis archiepiſcopus iterū expeditione facta, proceſſit in Weſtphaliā: Ibi nihil ſanctū, nihil religioſum: incendia, prædæ, oīa miſcuere: Effracta monaſteria, uiolatæ ſacræ uirgines: Vix expleto miniſterio, calices rapti de altari. Tantū aūt ſibi ex illo tempore iuris uendicabat in eā terrā: ut in reliquū ſe ſemper ſcriberet cum poſteris ducē Weſtphaliæ. Wichmānus Magdeburgēſis archiepūs, Aldeſleph opidū obſedit: Inerat ualidū Hērici præſidiū. Bernhardus de Lippia præfuit obſeſſis. Multa tentata ſunt in expugnatione: ſed fruſtrata fortiter tuentib⁹ qui inerāt. Demū iactis uallis, aquā ſecerūt increſcere, ut dom⁹ ad trabes uſq; implerent: Nec ſic ceſſere obſeſſi. Cum aūt omnes perinde cōmeatus corrūperent, pacti arma & ueſtes, dimittunt incolumes, & opidū fundit⁹ euertitur. Interea Vlric⁹ Halberſtadēſis, omnibus modis inſtabat, ut Hēricum perſequeret, adeo, ut excōmunicationis maledicta ſæpius in eū repeteret, facta ſuſpenſione diuinorū (interdictū uocāt) in omni loco ad quem declinaret: Tantū in monaſterijs ſub ſilentio diuina celebrabātur, clauſis ianuis, propter excōmunicatos, Dux aūt ut uir fidelis non leuipēdens eccleſiaſticū mucronē, uenit Halberſtadiū cum ſuis, & in cōtritione cordis, humiliatus eſt uſq; ad pedes epiſcopi: Solutus eſt a uinculo anathematis cum ſuis, facta ſolenniter abſolutione: & ſenſit cum epiſcopo & eccleſia illa quæ pacis ſunt: Nec tñ diu durauit trāquillitas. Nam idem epiſcop⁹ impatiens ferebatur ocij & quietis, & iterū occaſione accepta, alienat⁹ eſt a duce: & addit⁹ inimicis ei⁹, multa cōtra eū ſtuduit emoliri. Dux aūt congre-

gato exercitu, mouit in Weſtphaliā: ut exterminaret, qui ſtarēt pro Colo nienſi. Preerat ducalib⁹ Adolphus Holſatię comes, & Scowēborg, filius eius, qui apud Demyn cecidit in acie: Aderat Bernhardus comes de Racesborg, Bernhardus comes de Welpe, qui uel ſolus, alijs a duce deficientibus, in fide permanſit. Guncelinus comes de Zwerino, Ludolphus comes, & Wilbrādus frater de Halremūde, ut pugnarēt cōtra archiepūm Coloniēſem, & qui illi adhererēt, erāt Symō comes de Tekenēborg, Hermannus comes de Rauensberge, Widekindus comes de Zwalēberg, & conuenerāt iuxta Oſnaburgā. Cōgreſſi aūt ſunt in Halrefeld, & man⁹ cō ſerentes fortiſſime diu pugnaīūt: ſed ceſſere Weſtphali, Saxones preualu erūt. Inter multos aūt eminuit uirt⁹ Holſatorꝝ, qui pro ſuo comite fortiter agentes, repulerūt hoſtes. Capt⁹ eſt Symon de Tekenēborg comes, & cō iectus eſt in uincula, donec ad libitū ducis laxaret: ex quo tempore cępit duci comes ſemper eſſe notiſſimus prōptiſſimuſqꝫ. Facta eſt aūt cōtenriō de captiuis, cum dux illos ſuo iure deputaret: Adolph⁹, & cæteri nobiles aſſeruere proprijs ſe ſtipendijs militare: ſuo cuiqꝫ lucro prouenire, q̄d caperet: niſi ſinerent, miſerabiliores eſſe cūctis militantibus, qui periculo ſuo omnia, nulla ſuo lucro peragerent. Gūcelinus duci cōceſſit: ꝙ ab illo eue ctus, comitatū poſſideret in ſolo Wādalico: cæteri repugnauere. Adiecit idem Gūcelin⁹ ut Adolphū apud ducē criminarēt, non ſatis illū dn̄o ſuo fidū, ſuperbire crebrius, & intumeſcere, oblitū benefactorꝝ, & ordinis ſui. Quę cū multis ille uerbis proſequerēt, Adolph⁹ modeſte reſpōdit: Suę ſi dei magnū depoſuiſſe pignus apud dn̄m, ꝙ parēs ſuus pro illo in acie ecciderit, nec ſe unq̄ a paterna uirtute diſceſſurū: non eſſe boni uiri refragari dn̄o ſine ratione: ſi quid tale molirēt, eſſe pręſentē ducē, cui rerꝝ ſuarꝝ poſſet honeſtā per omnia exequi calculationē: ꝓinde deſinat uir militaris ho minē ſui ordinis inſectari: in ipſa acie claruiſſe qualis quiſqꝫ uir ſit. Ita tum diſceſſum eſt: ut Adolphus captiuis ſecū abductis, non omnino uolente duce terram ſuam repetiuerit. Hoc primum mali ſeminariū inter ducem atqꝫ Adolphum, cumulatum ſuperuenientibus cauſis alijs, uſqꝫ ad comitis de Holſatia eiectionem. CA. XL.

Vlricus aūt Halberſtadēſis ea tēpeſtate impatiens, zelo duct⁹ antiquę perturbationis, multa duci intentauit incōmoda. Excurſiones crebræ de Halberſtadio deqꝫ præſidio Horeborg, in terram ducis fiebāt. Dux diu diſſimulās iram collegit: Demū coacta magna ſuorum manu, miſit, ut excurrentib⁹ obuij fierēt. Non lōge ab urbe Halberſtadio cōuenerūt, pręliū inſtaurāt: Suſtinēt aliq̄diu pari uirtute. Sed tum Halberſtadēſes ceſſere, fugāqꝫ intentarūt in urbē. Sequuti hoſtes, cum fugientibus pene inſtarēt, portas cum ingredientibus & ipſi turmatim ingre diuntur. Capta ciuitas per incuriā, alioqui munitiſſima, portę cęterę clauſę, hoſtes in medio: tanto robore, ut ciuibus nihil ſupereſſet. Abſcōderūt ignē ciues, & extinxerunt: nec multū diligēter ab hoſte quęſitus eſt: Prędę inſtant diligentius. Ciues non ad arma, ſed latibula reſpexere: Inuētus eſt ignis a quopiā, & incēſa caſella, fouit uentus incendiū: Exuſta eſt ma

gna parte ciuitas, & proceſſit flãma ad eccleſiã primã, in quã clerus & populus, tanq̃ in tutiſſimũ aſylũ cõfugere. Incenſa eſt, exuſta eſt inſignis illa baſilica, cum omni ſacrario, ueſtiũ, auri, & argenti, cum clero, & populo miſeranda clade, ſine exemplo. Res lachrymis digna, & quę terrorẽ ingeminat diuini ſuper nos iudicij: terribilis in conſilijs ſuper filios hominum. Epiſcopus ipſe in ſua domo repertus, igne circũfuſus, tenẽs reliquias ſancti Stephani ad ſui tutelã, capt⁹, abductus cum Remaro prępoſito cognato ſuo. Victores cum pręda & captiuis plurimis redeunt Brũſwicũ. Dux alacrior de ſuorꝫ uictoria, deq́ꝫ captiuis: ubi audiuit eccleſiã exuſtã, cũ clero, & populo, ingemuit: multa in bello accidere reputãs, quæ uictoribus ipſis nõ placcãt. Sed quis ſęuiẽtẽ cõprimet martẽ? Vbi uidit adductũ cygneo capite põtificẽ, & reliquias ſancti Stephani, quaſi in triũpho adductas, fuſcataſq́ꝫ de incendio, demiſſo uultu, lachrymas dedit, humanarum rerũ mutationẽ mente ptractãs. Miſit epiſcopũ in Erteneborg in liberam cuſtodiam: prępoſitũ in Zegeberg. Dña uero Mathildis pietatis uiſcera laxauit in captiuũ pontificẽ, honorabat in illo ſummũ ſacerdotẽ Chriſtũ, ueſtibus ſatis bonis procurãs alleuare captiuitatis incõmodum. Inde ubi dux in Luneburgũ deſcendit, iuſſit adeſſe epũm: increpatũq́ꝫ de multis in ſe molitionib⁹, liberũ abire permiſit, amiciciã́qꝫ colere monuit. Ille aũt ubi in Hugesborg applicuit, ſenio acceſſiſſe ſenſit incõmoda curarũ, ac carceris, infirmatuſq́ꝫ intra paucos dies reddidit ſpiritũ. Interea milites illius de arce Horeborg nõ tẽperarũt ab incurſionib⁹ in terrã ducis: Ille aũt pręparatis in oppugnationẽ reb⁹, arcẽ euertit & ſolo ęquauit. XLI.

Interea uero Bernhardus de Anehold ducatũ Saxonię ſolo adhuc titulo tenuit: nam Hẽricus dominia peręgit. Archiepiſcop⁹ aũt Coloniẽſis ducatũ Weſtphalię non dimiſit: nec unq̃ redijt in ditionem Hẽrici. Proximo aũt uere, dux expeditionẽ fęcit in Turingiam, & incendio uaſtauit urbẽ Northuſen: Cui occurrit Ludouic⁹ prouincialis comes cum multitudine magna: cõmiſſumq́ꝫ eſt pręliũ inter eos, & fugati ſunt Turingi: & captus eſt Ludouicus cum Hermãno fratre, comite Palatino. Reuerſus eſt in Brũſwicũ uictor cũ opima pręda. Adhuc enim proſpera fuere Hẽrico omnia in quę deſcẽdit pręlia in occupatores dominiorũ ſuorꝫ: Nam Weſtphaliã inuadentes repulit, ut diximus, in Halrefeld. Superiorẽ aũt Saxoniã auferentes, iure, ut aſſeruere, Imperialis beneficij, hoc modo ultus eſt. Saxoniæ uero titulũ pręferẽs Bernhardus, uſq́ꝫ adhuc quietus permãſit: ꝙ nihil ille armis attentauit. Cum ergo Henric⁹ de uictoria lęt⁹ domi cõſideret, Adolphuſq́ꝫ Holſatorꝫ comes, illi gratularetur, ueniã poſcens, ut diximus, redeundi in ſua. Guncelinus in Zwerino comes, uſq́ꝫ in illũ diẽ amiciſſim⁹ Adolpho, neſcio q̃d liuoris in nouiſſima expeditione collegit in eũ. Tum in cõſpectu ducis expoſtulãs, iracũdiã profudit, Adolphũ inſimulãs, iniquo ſemper animo fuiſſe in ducem, & in omnes qui illi fideliter miniſtrarẽt: Et quõ, inquit, tẽperet ab iniuria ſubditorum, qui principi ſuo non eſt ueritus aduerſari, Captiuos in ſuã ſortẽ deputãs: quos cęteri, ut dignũ erat, principi cõſignarũt. Tum Adolphus

iunior ſeniori deferēs Gūcelino, nō ita, ut ille efferbuit: Et quid eſt inquit Gūceline, de quo me corā dn̄o meo tam grauiter inſimulas: Ego me ſemper impleſſe recognoſco, quæ fidei, quę integritatis ſunt, necꝙ unq̄ honori tuo defui: ſciens te parentis mei cōmilitonē, patris te ſemper loco honoraui: Si quid eſt a me perperā geſtum, corā uelim eloquere, nihil utēs ambagibus, nec occultis me criminationib⁹ inſimules: Si quid eſt meū q̄d principi meo diſpliceat, paratus ſum omniū reddere rationē, modo quid ille iubeat intelligā. Dux omnia diſſimulāter accępit: ut appareret eius uoluntate inſtitutā a Gūcelino expoſtulationē. Tum uerſus in Adolphum: Satis mihi, inquit, tua eſt cōperta integritas, probata fides: attamē impręſentiarum apparebit, quo ſis in me animo, ſi captiuos, quos tenes, in commune cōferas: ut exemplo ſis alijs, & ne ipſi diſtrahāt quiſꝙ ſuos in meū prętudicium: Habebat aūt captiuos ſeptuagintaduos. Tum Adolphus: Ego, inquit, tibi princeps illuſtris, animo, corpore, reb⁹, obſequi ſemper ſum paratus: Vides in hac me expeditione, iumentis, ſeruis, & rebus pene omnibus deſtitutū, ęris alieni multū cōtraxiſſe: ꝙ ſi captiuos inuideas tibi militanti, pedes domū abire cōpellor: arbitror aūt hoc, necꝙ tuo, necꝙ meo, ſatis honori cōducere. Auerſus aūt dux uultu comitē dimiſit. Queſtus eſt aūt Adolph⁹, amicis criminationes Gūcelini, & impetrata abeūdi licētia retraxit ſe a duce: & ex illo die alienatus, ſenſit in illū hoſtilia. Tenuit autē unus ille comitatū utrūꝙ, Scowenborg, atꝙ Holſatiā. Dux arma poſt illum miſit: & ubi hoſtilia ſentire cognouit, iuſſit expugnare arcē Zegeberge, atꝙ Plone: Et Plonēſe facile deiecerūt pręſidiū: Ad arcē aūt Zegeberge diu hęſitatū eſt, ꝙ firmata in mōte non facile adiret. Inerat mater comitis Adolphi cum non cōtemnēda militū manu. Bernhardus de Raceburgo comes duci ſeruiēs oppugnabat: Perſtiterant aūt infatigabiles, donec adimerēt obſeſſis aquationē, ut ſiti premerent: Tum deditionis facta mentio. Abijt aūt mater comitis in Scowēborg, quo loco iam comes ipſe conſederat. Dux aūt Plonę pręfecit Marcradū Holſatorū pręfectū. In Zegeberge aūt Lippoldū quendā, natione Bauarū, & hac ſecunda uice exturbati ſunt comites de Holſatia. Primū quidē primus Adolphus a Ludero duce, poſtea imperāte, inſtitut⁹ in pace quieuit in terra: Deinde filius eius hui⁹ Adolphi pater, pulſus eſt cum Hērici Leonis patre ab Alberto marchione, & redijt cū eodē: Nūc altera uice ab Hērico pellit̄ Adolph⁹ tertius, is quē cęſus apud Demyn pater admodū paruulū reliquit.

XLII.

Imperator Fridericus audiēs Henricū deſtitutū Imperij beneficijs, proſpere in hoſtes agere, ſentētiam in eū ſuā ipſe exequi properabat. Ergo exercitu ualido cōſcripto, deſcēdit in Saxoniam: nec erat, qui uenientē Imperatorē, & ſuo honore, & Henrici odio non cupide exciperet. Trāſierūt quoꝙ nōnulli ad Imperatorē, timore perciti, qui a parentū ſuorꝫ memoria, ſemper duci parebāt, Hartesborg, Leuenborg, Blankenborg, Hēneberg, Regenſten. Horū pręſidiorꝫ comites ceſſerunt Imperatori. Cōuertit aūt exercitū ad expugnandā arcē Lichtēberg, quia cōtumaciam oſtendere uidebant̄ qui tenuerūt, Sed tamē, cum defenſorē

nullũ proſpicerẽt, Cæſari ceſſerũt. Circa quos dies mortu⁹ eſt Caſimarus
dux Pomeranię, Henrico ſatis iũctus: Nam Buggeſla⁹ Imperatori tribu
ta perſoluit. Arcẽ Hartesborg, tanq̃ Saxonię grauiter imminentẽ, Impe-
rator iuſſit reparari. Qui uero inerãt arci Waldẽberg, munitioni fidentes
aliq̃diu reſtiterũt: Sed & illi ceſſerunt uictori. Interea Henricus dux, non
ignorãs propinquare Imperatorẽ, cõmuniuit arces ad Albim, & in Holſa
tia, ſperãs uirtuti Imperatoris illudere, ſi non poſſet elidere. Bernhardum
aũt comitẽ de Raceburgo inſimulauit, ꝙ in eũ cum cęteris cõiuraſſet, in-
ſtituto tradimẽto: ut inuitatũ in arcẽ Raceburgi, uinctũ traderet Impato
ri. Turbatus ille inaudita re obſtupuit: & cum nihil dignũ reſpõdere uide
retur in faciẽ obijcienti, aucta eſt in eum ſuſpicio: Captũ pertraxit in obſi-
dionẽ arcis ſuę in Raceburgo. Qui intus fuere cuſtodes iubẽte Bernhar
do ducem intromiſere: Tum uinculis laxatus Bernhardus abijt in Gode-
buſch. Cunqꝫ nec ſic duci quieſcere uideretur, ſequut⁹ illũ armata multitu
dine, & inde propulit profugiẽtẽ ad Bernhardũ creatũ ducẽ Saxonię. Hẽ
ricus dux cum multa pręda reuertit̃. Interim ciuitatem ſuã Lubicã, quam
dudum ab Adolpho accęperat, cõmuniuit: arceſqꝫ Holſatię cõmeatib⁹ &
armis impleuit: ut Imperatoris impetũ ibi ſuſtineret. Sed Imperator iam
per Saxoniã rebus ex ſententia cõſtitutis, deſcẽdere cõſtituit in partes Al-
bis fluminis, ubi delitеſcere ſenſit Henricũ. Cõmiſit ergo Brunſwicũ Phi-
lippo archiepiſcopo Coloniẽſi: Arcẽ aũt Luneburgi inexpugnabilẽ ſerua
uere ducales: Inde quoqꝫ proſpiciens Imperator, Bernhardũ ducẽ, & Ot-
tonem ei⁹ fratrẽ marchionem, cum pręſidio manere iuſſit in Bardewico:
Ipſe agmina promouens, Albim fluuiũ attigit. Habebat autẽ in comitatu
Wichmannũ archiepiſcopũ Magdeburgẽſem, abbates Fuldenſem, Cor
beienſem, Herſfeldẽſem. Ottonẽ de Miſna marchionẽ, & multos nobiles
de Bauaria, & Sueuia: Ludouicũ autẽ prouincialẽ Turingię, quẽ Lune-
burgi captũ dux tenuit, produci iuſſit in Zegeberge, Cum autẽ Impera-
tor ad Abim conſiſteret, dux Lubicę proſpexit, illã, ut poterat cõmuniẽs,
machinis in oportuna loca deductis. In die apoſtoloꝝ Petri & Pauli pe-
tijt Raceburgũ: Ibiqꝫ rebus ordinatis, cum omnibus qui erant in pręſidio
deducitur in Erteneborg: ut Imperatori ſe obięctaret. Cernentes qui re-
manſerãt in arce de parte comitis eięcti, quia ſoli relinquebant̃ ad arcis cu
ſtodiã, erecti animo portas ſerauerũt, arcẽ comiti, excluſo duce ſeruantes:
Vbi innotuit res duci infrenduit: & uocatis de Holſatia militũ pręſidijs,
expugnare paucos facile duxit. Interea aderãt, qui Imperatorem propin-
quare nũciarẽt. Dux Erteneborg arce incenſa, ꝙ illi diffideret, per fluuij
deuexa tranſijt in Stadium, ibi rerum exitus pręſtolaturus: Nam uires
militum non aderant, quibus uenientem, aut remoraretur, aut exciperet
Imperatorem.

CA. XLIII.

I Mperator Albi trãſcẽſo progreſſus, mirat̃, ꝙ Lubica tã nouę ori
ginis auſa ſit portas claudere ueniẽti: Inerat aũt Hẽrici ducis ua-
lidũ pręſidiũ: de Tekeneborg, de Aldẽborg, de Welpe comites,
Marcrad⁹ Holſatoꝝ pręfęct⁹, & Emico de Nemore. Cũqꝫ euocat⁹ Wal-

demar⁹rex Daniȩ occurriſſet Imperatori de mari, celebrato ſolenni inter reges colloquio, in obſidione urbis, quod in Wandalia ſcripſim⁹, ciuitas undiq; cincta oppugnatur. Miſere ciues epiſcopū ſuū Henricū, qui apud Imperatorē efficeret: ut legatio illis ad dñm ſuū permitteret: q̄d in Wādalia ſumus exequuti. Permiſere ſe tandē Imperatori, qui inſignibus priuilegijs urbē ornauit. Hāburgenſes quoq; ibi per Adolphū comitē aſſequuti ſunt non uulgarē gratiā ab Imperatore. Donauit tum Imperator Adolpho comiti, dimidium thelonij, ac tributorū de molendinis, de trapezitis, beneficio feudali: Nam Imperio utilis futurus uidebat: Acceſſit q̄ pater eius ſecūdus Adolph⁹ dominiū tenuit a ſe fundatȩ ciuitatis: quā hic Adolphus urgenti Henrico duci, quod ſupra oſtendim⁹, ſatis inuitus permiſit. Rebus igitur apud Lubicā ex ſententia cōſtitutis, cum regrederet̄ Imperator, apud arcem Luneburgi (nam opidum necdū fuit) ſtatiua habebat: Dux ſe Stadio continebat, eo cōſilio, ſi ab Imperatore infeſtaret̄ opidum, aquis dilapſus manus ei⁹ euaderet: Firmauit tñ opidū maximo uallo. Gūcelinus qui opus urgebat, turres monaſterij beatȩ Mariȩ recēs erecti deiecit, ne hoſtibus prȩſidio, duci forēt excidio. Dux aūt miſſo ad Imperatorē nūcio popoſcit publica interpoſita fide, ut audiretur: Non recuſauit Imperator, per Albim trāſcendens Erteneborg terrā tetigit, ſaluo Imperatoris cōductu tranſiēs: Ille obuijs quibuſlibet de exercitu Imperatoris notis aiebat: Solebā, inquit, in his atq; multis terris dare, non accipere cōductū, en rerū uiciſſitudinē. Laxauit aūt & prȩmiſit in caſtra Imp̄atoris Ludouicū Turingū & Hermannū fratrē eius, ſic ſperās lenire Cȩſaris irā: Cum corā ueniſſet, cœpit multa retexere in ſui purgationē: clanculo ſua in Imperatorem obſequia cōmemorare, humanȩ mutabilitatis incertū orabat ut intueretur. Sed erat grauior ira Cȩſaris, altiuſq; deſcēderat in pectus indignatio, q̄ ut una poſſet purgatione aboleri uocali. Igitur principū abſentiam prȩferens Imperator, iubebat illū adeſſe conuentui principū in Quedelenborg. Cunq; in eo cōuentu cauſa ducis tractaret̄, cœperūt amici eius ſperare ſecundiora: Sed tum Bernhardus qui ducatū Saxoniȩ in titulo prȩferebat, grauior illi incubuit. Indicta eſt altera q̄q; curia in Erphordia. Interim Sifridus archiepiſcop⁹ Bremēſis apud Imperatorē egit: ut comitatus Stadenſis per Henricū ducē detractus eccleſiȩ reſtitueret̄: Permiſit Imperator. Sed quoniā prȩſidio ducis tenebat̄, expugnandū erat opidū cum arce: Pactus eſt cū Philippo Coloniēſi ſexcentas argēti marchas ſe illi daturum, ſi expugnaret. Quo facto eiuſdē Imperatoris beneficio, Adolphus Holſatiȩ, & Bernhardus Raceburgenſis comites, ſuas ditiones recuperarunt. Dux aūt Erphordiā petens, pedibus Imperatoris prouolutus, ueniam & gratiā poſtulauit, Imperator illū de terra leuās, oſculat̄: quod utiq; non feciſſet, ſi, quod multi tradunt, Imperatorē ſibi ſupplicē Hēricus olim in terra iacere diſſimulaſſet. Nūc uero nō tenuit lachrymas Imperator, q̄ tanta, tamq; diuturna, inter olim familiariſſimos, & ſanguine coniūctiſſimos, cōtrouerſia perduraret. Non tñ potuit Imperator ſine principum aſſenſu reponere, quē omniū cōſenſu deſtituit: Bene tñ ſperare iuſſum hor-

tabaꝛ ut de finibus Imperij per aliquãta tẽpora elongãs,ſententiã Imperij honoraret: futurũ interim,ut principũ in eũ animi mollirenꝛ. XLIIII.

Bijt ergo in exiliũ,abiurãs triennio fines Imperij,trãſlatus in An
a gliam ad ſororiũ ſuũ Richardũ Angliꝫ regem, cum uxore ac li-
beris: Patrimoniolũ tñ illi ſuũ Imperator permiſit in meditullio Saxoniꝫ. Rex aũt Angliꝫ honorifice accepit uenientẽ, arma pollicit⁹ ſi pugnare ille uellet. Erat annus poſt natũ Chriſtũ mileſimuſcẽteſimuſoctuageſimuſprimus. Per quꝫ etiã tempora, Hẽrico iam exulãte, terra Saxoniꝫ ſine principe manens,ad tumultũ reſpexit,cum ſe cũcta cõmoueret. Nam Bernhardus qui ducis nomẽ pꝛferebat,cum non ſatis illi nobiles parerẽt, ſegnius cũcta adminiſtrabat. Adolphus Holſatiꝫ comes duxit cõiugem filiam Ottonis comitis de Daſle, annitẽte Philippo Coloniẽſi archiepiſcopo,cui⁹ erat neptis, fratris uidelicet filia. Cũq; Adolphus pꝛualuiſſet in Holſatia,eiecit omnes, qui Henrici ducis tẽpore ſenſerãt cõtra ipſum: quꝫ fuit origo multoꝝ in reliquũ tempus laborũ, & alterius tum eiꝫctionis: Eiecerat enim iam nunc Marcradũ pꝛfꝫctũ Holſatoꝝ,uirũ potentẽ:pro quo ſubſtituit Siticũ,nõ ꝫqua uirtute pꝛſtãtẽ, Emeconẽ quoq; uirũ ſtrenuum abægit cum nõnullis alijs militaribus uiris. Illi ſparſi per exilia, alij apud regẽ Daniꝫ,alij apud comitẽ de Raceburgo,alij apud ducẽ Sleſwid ſeſe cõtinuere. Interea Bernhard⁹ dux in Erteneborg euocauit omnes ſuꝫ ditionis nobiles ac militares, atq; ſacramẽta ab illis accipiẽs, reddidit unicuiq; ſuo iure beneficium, hoc eſt feudũ,ut nũc uocãt,quod ante tenuere. Venere impigre de Dãnẽberge,de Luchow,de Zwerino comites: Expectabatur Adolph⁹ nec uenit,forſan arbitrat⁹, ſe beneficiũ ab Imperatore ſine medio recognoſcere. Sed orta eſt inde ſimultas inter ducẽ & comitẽ ſerpens occulte. Dux aũt demolit⁹ arcẽ Erteneborg,nouã molit in altera Albis ripa in Louenborg,loco,ut putabat,munitiore: traductis lapidib⁹ per amnẽ prioris demolitꝫ munitionis. Ciues Lubicenſes queſti apud Imperatorẽ itineris & traiectus difficultatẽ,obtinuere: ut Imperatoris interpoſito decreto, iuberet,in ſolito loco traiꝫctũ relinquere: & pmanſit ille in Erteneborg uſq; in hodiernum diem. CA. XLV.

Vx aũt Saxoniæ Bernhardus, iã pleno uidebaꝛ iure dñari pro-
d uinciꝫ: Quo factũ eſt, ut nouis cẽſibus & impoſitionib⁹ in ſub-
ditos conſtitutis,principatũ ſuum faceret odioſum. Augebãt animos illi fratres, Otto marchio Brandenburgẽſis, Sifridus archiepiſcopus Bremenſis: Et nihilominus ditionis ſuꝫ exilitas, ad principatũ maiora depoſcebat pꝛſidia. Remãſerat enim Henrico maior Saxoniꝫ pars, quꝫ illũ materna ſucceſſione cõtigerat. Omnis nũc ducat⁹ Brũſwickẽſis,Gottingenſis, & Embickẽſis, qui nũc dicitur Trãſſyluan⁹. Nam & Bremẽſis archiepiſcopus,nũc fratri accedẽs,Bernhardo Thietmarſiꝫ comitatũ Adolpho ademptũ,fratri duci ſubijcere conabaꝛ: Mirũ, cur non pro ſua illum eccleſia defenſaret: cui ex Hartwici preceſſoris ſui permutatione, quod ſupra & in Metropoli dixim⁹,prouenifſet. Sed effrenis populus creditur eccleſiam cõtempſiſſe: nec potuit eccleſia facile Thietmarſiã tueri: quꝫ etiam

tūc,ut prędixim⁹, Stadeſem comitatū amiſit. Adolphus aūt tum Thietmarſiam pro ſua defenſauit,tam archiepiſcopo, q̄ duci ſe armis opponens. Erat tum annus octuageſimuſquart⁹,cum Imperator Erphordię mirabiliter ſupra latrinā periclitaretur in cōuentu fratrū diui Petri,uix hęrens ad cācellos feneſtrę ferratos:cum interim ſublapſis trabib⁹,multitudinē tantam hominū non ferētib⁹, quidā ex nobilib⁹ in ipſis ſordib⁹ mergerētur. in quibus Henric⁹ de Zwartzeborg comes, qui exit⁹ ſui pręſagiū quoddam ferebat in puerbio:Si,inquit,hoc fęcero, mergar in latrina.Dux interim Bernhardus iam non modo plebē,ſed ipſam in ſe cōcitabat nobilitatē:Nā comiti Adolpho Todeſlo,Ratekow,& iura,quę illi Lubicę cōſtituerat Imperator,ſubducere moliebat̄,cū Impio reliquū ſeruaſſet:Inanem ſe ferre principatū querebat̄,ſi alij de fructib⁹ impinguentur. Idem in comites,Zwerineſem,& Raceburgēſem molit̄:Iunctis pinde uirib⁹comites memorati hoſtilia duci nūciarunt:q̄ prior ille ſua cuiq; auferre molireturArcē nouā Louēborg adoriūtur obſidentes,oppugnāt,& multo tandem labore expugnāt,deiectāq; ſolo ęquarunt.Ille ubi ſe armis uindicare nō poterat,Imperatori defert querimoniā.Interim comites,quas duci fidiores rentur aggreſſi,perturbāt municiones. Arcē Ilow in Wandalia Magnopolenſi capiūt:matrē Nicloti,qui Werſlai ab Henrico peręptī filius erat eijciunt. Niclot⁹ ad Ottonē marchionē profugit,deq; arce Hauelberge multas fęcit hoſtib⁹ eruptiones & incurſiones. Cōflatum inde eſt bellū intra Wādaliam,cum ſtudijs partiū principes ipſi inter ſe gladios ſtringerēt:Nam Rugianorū dn̄s,Nicloti,Bugſlaus Pomeranorū dux firmabat partes Burewini,& perinde comitū memoratorū.Hui⁹ aūt belli exitum,quia in Wādalia ſcripſim⁹ inde petat qui noſſe uolet. XLVI.

IMperator per ea tempora inſignē fęcit cōuentum Moguntię, in quo Henricū filiū ſuū regē declaratū auratū fęcit militē, torque donata: Ibi cōfirmatum eſt matrimoniū inter eūdem Henricum & Conſtantiā, quę filia erat unica regis Neapolitani,monialis(ſola enim ſtirpis regię ſupererat)Diſpar etas nubentium, Cum pater Imperator regnū Italię magnificaret. Hic aūt cōuentus tanto apparatu eſt inſtructus, tanto ſumptu pactus: ut anguſta cōuentui ciuitas uideret̄ aduenarū. Imperator extra muros ampliſſimā iuſſit erigi domū, liberioris aeris gratia, ibiq; curiā ſuam honeſtauit: Ipſo die proceſſionis maxima in ſacratiſſima Pentecoſtes feſtiuitate,cum in eccleſia ſederet Imperator, cum utriuſq; ordinis principib⁹, a dextris habēs archiepiſcopū Moguntinū, & a ſiniſtris Colonieſem,abbas Fuldenſis turbauit cœtū tam celebrē, locū ſibi depoſcens ex ſiniſtro Imperatoris latere,quē dn̄s Colonieſis occupauit: Meminere multi hoc ab antiqua obſeruātia in eo pręſertim loco factū. Sed princeps elector & archiepiſcopus cędere abbati duxit inglorium. Imperator interpellat⁹ deſuper reſpondit: Veteres approbamus,ut tenemur, Imperij noſtri cōſuetudines:quocirca maior an minor ęquo nobis diſcrimine eſt: Intelligens archiepūs ſurrexit: Quādo,inquiēs,ſereniſſima maieſtas ita ſe uoluntas ueſtra prębet,cędo abbati archiepiſcop⁹,monacho princeps ele-

ctor: ſed bona uenia ueſtra coetũ dimitto: & hęc dicẽs abſceſſit. Sequutus eſt illũ comes Palatin⁹ Reni frater Imperatoris, & comes de Naſſow, dicentes: Sereniſſime Imperator permiſſa uenia dñm ſequimur exeuntẽ, cui⁹ beneficia recognoſcim⁹. Comiti de Naſſow, ꝙ ille & ab abbate beneficium teneret, dixit Ludouic⁹ Turingię princeps: Pulchre hodie reſpondes beneficio & ſublimiter ꝓmereris, qui deſerto uero dño aliũ ſectaris. Cui ille, Beneficiũ quod teneo iuſtis ſuo loco promerebor obſequijs, hodie ſequor quẽ in hũc coetum inter alios deduxi: ęque dñm feudi quod teneo. Idem fęcit dux Brabãtię. Tot uacuaiis ſedib⁹ turbatur rex Henric⁹, etiam in collũ appendẽs archiepiſcopi, q̃ ſancte rogat, ne feſtũ diẽ a mœrore auſpicetur, neue turbationẽ excitet in tanto principũ cõuentu: maneat in cõſeſſu, neu cõmittat, ut diem ſuę coronationis tantis irę tenebris obnubilet. Tum Imperator & ipſe interponit: Q̃nquidẽ, inquit, unũ te adeo uerbum cõturbat, uellẽ me tẽperaſſe ſermone q̃uis nihil pręter Imperij dignitatem eloquutũ agnoſcã: Sed uide ne doloris minimi curatione ingens corpori uulnus infligas: Quid enim ſit ſcindere tantũ cõuentũ, pro tua prudentia non ignoras. Tum excandeſcẽs archiepũs: Pulchre, inquit, hodie remunerabat Cęſarea maieſtas diuturna hui⁹ capitis obſequia, quę ſequut⁹ impleui: pro qua in caſtris incanui: Italiã fatigaui: Lumbardiã oppugnaui: Brũſwico ſudorẽ cum ſanguine fudi: Hęc magna merces mea, ut in conuentu principũ cõfundar propter abbatẽ: qui niſi occultã Cęſarei culminis intelligentiam foueret, ab hac iniuria merito tẽperaret. Q; ſi & Cæſar, & rex, manere me uultis, ecce pareo, rẽponãtur noſtrę ſedes ut fuere: ſi noſtrã abbas turbauerit, aſcendat in coelũ, ponat ſuã in aquilonẽ & ſimilis ſit altiſſimo. Pręſentiẽs aũt abbatis archiepũs arrogantiã, quatuor armatorꝝ milibus & ſupra uenit in coetũ, arma proculdubio etiã in eccleſia exeruiſſent, ſi in longũ duraſſet cõtentio. Tum Imperator: Q̃nquidem, inquit, a te archiepiſcope inſimulamur de occulta cum abbate huius rei machinatione, parati ſumus iuſiurandum pręſtare, nos ei⁹ culpę non eſſe affines. Et cum iurare parat⁹ uiderẽt, excęperat archiepiſcop⁹: Verba, inquit, Cęſareæ maieſtatis mihi pro iuramento ſunt. Cõuerſus inde in abbatẽ Imperator, ꝙ & ille principes haberet non paucos, pro illo, ſi ad arma ueniret̃ pugnaturos, dixit: Hodie, ne maior nobis turba hũc diem feſtũ obſcuret, ſine iuris tui pręiudicio adhibenda eſt tibi pater breuis morę patiẽtia. Abbas cum rubore locũ tenuit inferiorẽ: & coronat⁹ eſt rex Hẽric⁹ cum regina. Erat aũt ann⁹ octuageſimuſquart⁹ poſt millecentũ. Ve tibi ſupbia quę in coelis nata, cũ authore tuo ad inferna demergeris ſemp excruciãda. XLVII.

I Mperator in Italiã cõtendit anno proximo, & exierat Vrbe Roma Luci⁹ papa, ut obuiã ei proficiſceret̃, tractatur⁹ cũ illo Chriſtianę reipublicę negocia, quę in Aſia nimiũ coeperũt labefactari. Veronę cõuenerãt duo Chriſtianiſmi columina: Cõcurrerat ingens eccleſiaſticorum multitudo, recõciliationem depoſcẽs ſedis apoſtolicę, ꝙ in ſchiſmate Imperatorẽ ſequuti ab antipapis eſſent ordinati, & inſtituti. Interuenit pro his Frideric⁹ Imꝑator, ut in gratiã ſumerent̃. Annuit perbe

nigne pontifex. Sed cum poſtera die manus illis eſſent imponēdę ſingulis
immutatū erat cōſiliū: ꝙ diceret, in cōcilio Venetiano decreta, non poſſe
niſi alio cōcilio irritari: Promiſit aūt de proximo alium a ſe euocandū cœ
tum in quo ſuper his cōſtitueret. Auditæ ſunt Germanorꝫ minę pro ſua
cōſuetudine: ſed nihil ea re moti ſunt cardinales. Credebatur aūt ea cōſilij
mutatio a Cōrado Mogūtino, & Wormaciēſi pōtificib⁹ prodijſſe. Inde
cœpit Imperator tractare cum pōtifice ſuper patrimonio potentis per Ita-
liam dnę Mathildis: quę ſub Henricis Imperatorib⁹, patre, & filio, multa
faciebat pro eccleſia: & iam reb⁹ humanis excedens, multa reliquerat eidē
eccleſię poſſidenda, quę Imperator ad ius Imperij deuocabat. Erat aūt, ut
dixim⁹, marchionis Saxonię filia: Sed ex ratione tēporꝫ diu ante hāc ętatē
emigraſſe cōuincit, niſi geminas fuiſſe, & alterā poſt alterā, in Italia floru
iſſe quis cōtendat. Diu tum cauſa inter ſacerdotiū & regnū uentilata, ni-
hil cōcludi potuit, & ſine fine diſceſſere. Supuenit tamen noua diſſenſio-
nis materia de eccleſia Treuerenſi uacante: ad quā canonice a ſaniori parte
electus Volmarus, ab Rodolpho, quē minor pars elegit moleſtiā paſſus,
ſedem appellauit apoſtolicā, & peruenit ad Luciū pontificē. Rodolphus
aūt ſe cōtulit ad Imperatorē, qui facile inueſtiuit de rebus eccleſię ad ſe cō
fugientē. Volmarus inanis permanēs, ſequutus eſt ſedē apoſtolicā. Vrge-
bat tñ inſtantia eius pontificē, ut Rodolphū ad iudiciū de iuſticia reſpon
ſurum euocaret. Noluit Imperator ut in cōtumacia perſiſteret: ſed miſſis
cum eo quatuor uiris utriuſq; iuris peritiſſimis, ut legiſtę pro Imperato-
re & eius iurib⁹ allegarēt, decretiſtę autē electionis canonicę ius defenſita
rent. Allegata ſunt plurima in omnē partē. Sed ea fuit pertinacia, ut nullo
fine facto Rodolphus ad Imperatorē rediret: timebaturq; eccleſia in peſſi
mum ſchiſma, ut olim, relapſura: qd malū, qui propi⁹ nouerūt, magis hor
ruerunt. Henricus interim rex Cōfluentię canonicos, qui Volmaro inhę-
rerent, male per adoleſcentię feruorē affecit: Quo audito papa cōfirmādo
Volmaro erat propenſior: Sed detinebāt eū crebrę inter ſe & Cęſarē lega
tiones, cum ex ore regis non ſemel audiretur, ſi Volmarus ſublimaretur,
omnē inter principes cōcordiā in peſſimū facin⁹ euaſurā: Ea res pontificē
cōtinuit. Interim Imperator apud papā oratorib⁹ miſſis inſtitit, ut fili⁹ ei⁹
Henricus ipſo ſuperſtite Imperij corona donaretur: pontifice renitente, ꝙ
indecorum uideretur, non ab illo depoſitā Imperij inſulam alteri cōferre,
quaſi in uno corpore monſtruoſo gemina capita figerentur: quieuitq; ea
ſuper re Imperator.

CA. XLVIII.

qVo etiā tempore ſimultas inceſſit regi Henrico atq; archiepiſco
po Coloniēſi Philppo: Nam mercatores quoſdā de Duysborg
per dioceſim trāſeūtes reb⁹ fecit nudari: ꝙ uectigalia & ſolita iu
ra non perſoluiſſent: Nudati querimoniā apud regē adoleſcentiorē depo
nunt: Ille miſſo nūcio iubebat ſua reddi ſpoliatis. Archiepiſcopus legiti-
mas cauſas pretendēs non paruit: Iterū miſſus nūci⁹ redibat inanis: Ter-
tio ſub obtentu gratię pręcepit ademptą reſtitui. Tum archiepūs male tē-
perās iram, profudit hoc uerbū: Neminē poſſe duob⁹ ſeruire dominis &

ideo male duos regnare. Ea cū regi referrētur indignat⁹, curiā ſuper ea re indixit archiepiſcopo: Non uenit: Indixit alterā, nec in eā uenit: Cūq; tertiam Moguntiȩ collocaret, amicoꝝ cōſilio non eam cōtempſit: ſed magna ſuoꝝ manu, ut a ui tutus eſſet, acceſſit. Quo tempore rex diſſimulāter nobiles qui cum archiepiſcopo uenerāt, ſigillatim euocauit, & cōpoſitis pro rei qualitate uerbis hortatur, ut Romano Imperio prȩſtēt ſacramēta. Illi negare non auſi prȩſtiterūt, Archiepiſcopus hȩc audiēs, rei exitū prȩſumebat in caput ſpectare ſuū: Ideo ſubmiſſis amicis regi recōciliatur: iurās ꝙ ſancte uerbum indignationis primo feruore animi elapſum, non certo cōſilio prolatū. Suſpectū inde tenuere archiepūm male eſſe affȩctū Imperio, ꝙ nuper in Angliā, ubi tum erat Hēricus Leo nauigaſſet. Inde q̊q; ſe purgans, cū regi ſummā pecuniȩ muneris loco donaret, recōciliat⁹ abibat. Ex illo aūt tempore a familiaritate Imperatoris & filij eius elōgabat: plurimū dolens, ꝙ tanta deuotione, cum tanto animȩ ſuȩ periculo terreno ſeruiſſet Imperio: & cœpit Coloniā uallo maximo & turrib⁹ firmiſſimis cōmunire: Quam rem Imperator, ubi comperit, iuſſit diligentius obſeruari, quaſi noua quȩdam molientem.

CA. XLVIIII.

Dolphus comes Holſatiȩ, cum per hȩc tempora abſentis in Anglia Hērici Holſatiā quietus teneret, Thietmarſiā quoq; occupauit, diſſimulante Sifrido archiepiſcopo. Sed cum ſecūdus Hartwicus, qui Sifrido ſucceſſit, ad reꝝ gubernacula ꝑueniſſet, cœpit inſtāti⁹ iura ecclesiȩ ſuȩ recuperare. Cūq; Adolph⁹ comitatū Stadēſem atq; Thietmarſiȩ teneret, cauſamq; ſuā non ſatis in iure aduerſus eccleſiam tueretur, Thietmarſiā eccleſiȩ reddidit: ſed ab archiepiſcopo ducētos modios auenȩ in beneficio recȩpit. Erat tum annus octuageſimuſſext⁹, cum Henric⁹ Leo quondā dux Saxoniȩ reuerſus in Saxoniā, Brūſwico quiet⁹ cōſedit, iam decurſis annis illi ad exiliū prȩfinitis, Agebat apud Imꝑatorē crebris nūcijs, ut ad iura ſua reſtitueretur: nā patrimoniū eius a multis diſtractū occupabatur. Imperator literis & nūcijs bene illū ſperare iubebat: ſed tñ uarijs impeditus caſibus ſpem differebat in longū: Nam quicquid Imperatori rebellionis ſuccreuerat, uel a ſummo pōtifice, uel ab archiepiſcopo Colonienſi, uel a rege Danoꝝ Kanuto, id Henrici molitionibus inſcribebat. Cum uero audiſſet Henric⁹ Hartwicū quondā notariū ſuū ac ſcribam ad archiepiſcopatū ꝑueniſſe Bremēſem, gratulat⁹ illi, rogabat: ut in quēcūq; ſibi placitū locum illi ad colloquiū occurreret: quod ille, non ſatis memor priſtinȩ amboꝝ fortunȩ, ſuꝑbi⁹ cōtemnebat, nō q̄d olim uterq; fuerit recordatus. Sed prȩſenti rerum ſtatu cūcta metitur nō ſatis prudenter. Interea rex Henric⁹ Friderici Imperatoris filius, deſponſam ſibi duxit in Italia uxorē Conſtantiā monialē, ſolā ſtirpem Normānoꝝ: quȩ regnis utriuſq; Siciliȩ ſuccederet: Celebratȩq; ſunt nuptiȩ in cōfinio Papienſium ac Mantuanoꝝ: quas ad magnificentiā regalē inſtruens, euocauit principes ac nobiles, non modo ex Italia, ſed abuſq; ultima Germania, ſingulari & exquiſita utens inſtantia apud Philippū Colonienſem archiepūm, ut ueteris infuſcationis notam aboleret. Motus ille ſingulari regis diligentia, ad

iter ad omnia inſtruit, & procedit cum magno comitatu. Sequut⁹ illũ magnis itineribus nũcius a Cõrado Mogũtino, uerbis dñi ſui ꝗdiligentiſſime monuit, ut ſibi proſpiceret, nunꝗ ſi procederet Coloniã reuiſur⁹: Id dolone an ex animo fecerit incertũ: Secũ tñ reputans Colonięſis periculũ ſuum non cõtẽpſit monitorẽ: ſed ſimulata aduerſa ualetudine, iter uertit, mittens qui abſentiã illi⁹ excuſarent unde excreuit in eũ ſuſpicio. L.

u Rbanus tum ſuccedẽs Lucio pontifici ortas inter eccleſiã & Imperiũ ſimultates cœpit agitare ſuper patrimonio dñę Mathildis, ſuper inueſtitura põtificũ, ꝙ exuuias tolleret Cęſar epiſcoporꝝ morientiũ, unde eccleſię miſerabiliter nudarent̃: obięcitq; ꝙ abbatiſſas cũ cõuentib⁹ ſuis male haberet, uerſis ſacrę uirginitatis ſtipẽdijs in uſus militię. Hæc animoſus pontifex magni nihilominus animi Imperatori cœpit obięctare. Sed Imperator, etſi non libẽter, patienter tñ audiebat, quia conſecrationem ad Imperiũ filij regis depoſcebat: cum in eã rem põtifex idem quod predeceſſor obtenderat, non poſſe coronari filiũ ꝗdiu coronã non poneret pater. Inter hęc ſumm⁹ pontifex Volmarũ eccleſię Treuerẽſi pręfecit: Quod audiẽs Imperator indignationẽ expuit, manifeſte prętendens quod diu abſconderat. Inde renouata ſunt uulnera ueteris mali. Hẽricus rex auxerat diſſidiũ inter cardines orbis. Nam dum inter papã & parentem exiſſet diſſidiũ in palam, quendã Italię epiſcopũ in cõſpectu ſuo agentem, interrogauit, a quo ſui epiſcopatus cõſecrationẽ teneret. Ille reſpõdit A ſummo pontifice: A quo deinde inueſtiturã: itidem ait ille a pontifice. Stomachatus rex iterũ rogat. Tum epũs: nihil, inquit prędiorũ a b regno uel Imperio teneo, neq; miniſteriales curtes, neq; regias dominationes. Viſa eſt regi durior reſpõſio, & annuẽs militib⁹, ꝑmiſit epũm (indignũ facin⁹ & ab Decianis tẽporib⁹ inauditũ) luto uolutari. Interim ſchiſma renaſcitur, non in eccleſia, ſed inter ſacerdotiũ & regnũ. Philipp⁹ Colonienſis, Cõradus Mogũtin⁹, & Volmar⁹ Treuerẽſis rem indigniſſimã rati, ꝙ omniũ pontificũ mobilia poſt mortẽ cõfiſcarent̃ ab Impatore, duodecim illis epiſcopi ſubſcripſere: Inter ꝗs Bertoldus Metẽſis, quẽ olim electũ Bremenſem papa reięcit, nec cõſecrari, nec cõfirmari paſſus, ꝗd in Metropoli noſtra diximus: Sed ꝗd ibi non cõtigim⁹: cõtempt⁹ & proięct⁹ a põtifice Bertoldus, uir alioqui põtificatu dign⁹, ad Imperatorẽ ſe cõtulit: ille uenientem pro ſua eruditione dignãter excipit, cõſolaturq;, & apud ſe honorifice habitũ, ꝑduxit ad eccleſiã Metẽſem: arbitrat⁹ illũ pro tanti memoria beneficij ſibi futurũ obnoxiũ. Sed cum Bertoldus, Imperatorẽ ꝗ Deũ offendere malẽs, archiepiſcopis inhęſit, auerſat⁹ Cęſarẽ, indignat⁹ Frideric⁹ illũ expulit de ſede ſua: Pulſus Coloniã ſe cõtulit, & Philipp⁹ ei prębẽdã ad Apoſtolos permiſit. Interim Metẽſis ſedes uacua remãſit. Eadem turbatio Treuerẽſem agebat. Nam Imperator Rodolphũ ſuũ aduerſus Volmarum cõſecratum & cõfirmatũ defendit, & exulare in ſua diœceſi cogebat legitimum pontificem. CA. LI.

i Mperator irarũ plenus tum de Italia redibat: omnes Alpiũ uias obſtruens, nequis ex Germania Romã petat: Explorare deinde

uoluit quid ſentiret Philippus Colonień ſis, quē dudū ſuſpexit de rebellione: Euocatū ergo ſolus ſolū uerbis aggredit. Quę ex longo, inquit, tempore nobis inceſſit familiaritas Philippe, te coram iubet exponere iniurias Romani pontificis in noſtrū Imperiū: Vides quomodo Treuerēſi eccleſię quē uoluit tentat intrudere. Imperij iura in Italia non deſinit uendicare: Proinde ęquum eſt, me quoq; ad ea cōtuenda cōſurgere: De te autem quā ſim in cōtrouerſia tali ſpem habitur⁹ expoſco. Iam autē archiepiſcop⁹ ille a ſummo pontifice legationis amplificationē accępit: ut qm̄ aditus ad Vrbem nemini pateret, ne ſine ſolatio iuſticię aut papalis gratię manerent eccleſię, permiſit papa Philippo rerū per Germaniā diſpenſationē: Id ſciēs Imperator animū tn̄ ei⁹ ptentauit. Cui Philippus: Arbitror tibi Imperator ex longo tēpore multis in reb⁹ fidē eſſe meā exploratā, ꝙ iuſticię tuæ nec defuerim unq̄, nec ſim aliqn̄ defutur⁹: Vnum eſt quod pontifices nos grauat, cōfiſcatio rerū a moriētib⁹ epiſcopis, quę una res eccleſias nudat, & quod epiſcopatū ingredientes intolerabiliter premit: hoc uno ſublato, non habemus, quo Romano Imperio non fidiſſimi ſemper perſeuerem⁹. Ad quē Imperator: Olim, inquit, Romani Imperatores de eccleſijs uacantibus omnē habuere ſollicitudinem, & inuenti ſunt illo tempore longe q̄ noſtris ſæculis epiſcopatu in ſuis ſedibus digniores: Tunc enim principes longe lateq; proſpiciētes, ex omni Imperio legaliores ubiq; uiros pręfecerunt: nūc liberā uocatis electionē, qn̄ ſuis quiſq; ſtudijs, affectib⁹, illū electione conaт̄ erigere, quē ſua maxime libido depoſcit, non quē ſua merita prouehūt: Sed qm̄ hoc ius placuit maiorib⁹ noſtris eccleſijs remittere, paruulas reliquias iuris inuētas poſteris relinquem⁹: nec patiemur minui. Ea cū archiepūs duriore frōte exciperet ſentiens Impator auerſum ei⁹ a ſe animū: Qn̄quidē, inquit, papę magis q̄ Impio ſubſcruis, nihil op⁹ eſt te in cœtū quē indiximus Impij pōtificib⁹ in Geilenhuſen adeſſe. Ille pro magno accępit remiſſionē, & ab Imperatore non ſatis Imperialis abceſſit. LII.

Vm autē uentū eſſet in cœtū Imperij, ubi pōtifices, ac principes c multi ſęculares cōfluxere, exurgēs Imperator in mediū protulit: Cōpertum eſſe uobis arbitror patres ac principes, quo ſit in nos animo ſumm⁹ pontifex: nec intelligim⁹ quib⁹ in eū demeritis ea patiamur quę facit, etiā maiora cōminatus: Nos facile inducimur, ut ſanctū illū patrē noſtrū agnoſcam⁹, debitūq; ſummo pontifici impendamus honorē, ſi modo nos in noſtro gradu uiciſſim agnoſcat: Qui ſi pergat Imperij noſtri iura minuere, cōfidimus ueſtro cōſilio & auxilio uiolentię illius cōtra ituros: Quod ad uos pertinet pontifices arbitraт̄ indignū, decimas quę altaribus & perſonis eccleſię dedicatę noſcunт̄ a laicis obtineri: nec uult intelligere, olim eccleſias uarijs afflictionib⁹ laborātes, a laicis perſonis defenſas, tum in beneficium remunerationis, quas abunde tenuerāt decimas, in parte dimiſſas: Et quō indignū iudicabitur, ſi quis eccleſię militās eccleſię ſtipēdijs foueaт̄: Illud quoq; nobis uelut malefactū opponit, ꝙ uel iubeamus uel ſinam⁹ in rebus eccleſię pręfecturas eſſe militares: ut laica manu eccleſiaꝝ prędia defenſenт̄: Et quę iniuria eſt, ſi quieſcētibus eccleſiaꝝ pręe-

latis & ad ſola diuina miniſteria intentis, milites exeant, eorum quieti cõſul- turi, præfecturis gubernãtes ſubiectũ eccleſijs populũ, ut pareant ad æqua omnia ſuperiorib⁹: Et quoniã his maxime in rebus inter regnũ & eccleſiã cõtrouerſia eſt, ueſtrã patres deſuper ſentẽtiã expectam⁹: ut ſi res, ut appa ret, in maiorẽ excreuerit perplexitatẽ, quid de uobis ſentire, quidue expe- ctare debeamus? Tum Cõradus Mogũtinus archiepũs in Imperij cœtu primus, omniũ uice loquut⁹ eſt in hanc ſententiã: Graue quidẽ & omniũ mentibus oneroſam rem in mediũ affert Cæſarea maieſtas, & qua nulla in perniciem eccleſiarum poſſit maior formidari: Sed quoniã principibus utri- uſque Chriſtianiſmi ſubiectionem, & Cæſari quæ Cæſaris, & Deo quæ Dei ſunt reddere ſum⁹ debitores, nec Imperio detrahere, nec eccleſiarum iura mi nuere noſtræ uicis fuerit: proinde ſinat Imperialis celſitudo literis agere apud ſummũ pontificem, ſi forte ſublata de medio omni cõtrouerſia, optata cũ- ctis pax reuertatur: Scribantur ad ſummũ pontificẽ ex ſententia Impera- toris literæ nomine pontificũ, quib⁹ ſinguli in cõcilio præſentes imprimere bullam iubeantur. Factũ eſt ut ille cenſuit. Tales uero literæ cum redditæ eſſent papæ Vrbano, miratur primũ, quid cum cauſam ille ſuſcæperit epi- ſcoporum, illi tam facile a ſententia deciderint, Imperatori inclinãtes: Sed intelligens id quod erat, præſente Imperatore, non quod ſenſerant libere ſcripſiſſe põtifices, parũ ille motus literis eiuſcemodi, interim Veronã cõ- tendit, Imperatorẽ euocans ad audiendã eccleſiæ ſententiã: Habebat in ani mo excõmunicationis in eũ diſtringere mucronem: Quod ubi intellexere Veronenſes, papam circũſiſtunt orantes: ut ab iniuria illa Imperatoris in ſua temperet ciuitate, non ſe qui Imperio fidem ſeruarent laturos, ut ea affi ciatur in illa urbe nota. Motus papa ſententiã diſtulit: Sed priuſquam locum quẽ ad rem deſtinauit, attigit, rebus exceſſit humanis. Ita tum Imperator exors manebat cõminatæ excõmunicationis.

CA. LIII.

Dolphus interim tertius Holſatiæ comes ad oſtiũ Trauenæ præ- a ſidium reformauit, quod Dani, cum rex Imperatorem inuiſeret, deiecere, introrſus ad terram firmãs, cum prius ipſis in aquis con ſiſteret. Ab exeuntibus uero & intrantibus uectigalia expetiuit: recuſan- tes autẽ ciues ſe comiti oppoſuere. Aliquando res uerbis tractari cœpta, ſi ad concordiam poſſet perueniri: Cum prætenderet comes, nihil minus aliquid etiã amplius iuris, quam Henrico duci, cui perſoluiſſent uectigalia, debe ri quod Imperiali dono, & paterno nihilomin⁹ iure ciuitatẽ ipſe teneret. Ci- ues replicarũt, duci tantũ ad tẽpus fuiſſe permiſſum theloneum, ſe nũc fa- ctos Imperiali dono liberos: ſatis eſſe comiti, quod intra urbem nõnulla iura poſſideret. Hac uerborum uiciſſitudine res in maiorẽ peruenit acerbitatem, cum neuter a ſuo rigore diſcederet: comes depoſceret, ciues uectigal per- negarent. Deturbauit inde comes paſcuis, nemorib⁹, agris, ciues: quod ſui iu ris omnia faceret. Cæpit, tenuitque, quoſdã ex ciuibus in Todeſlo uel Ham burgo: Deferẽ querimonia ad Imperatorẽ: Ille euocatis partib⁹ cõponit inter eas cõtrouerſiam in hũc modũ: ut ciues comiti pro redimẽdo thelo neo perſoluãt trecẽtas argẽti marchas, proque paſcuis & uſu fluminis a ma

ri in Todeſlo, ducentas argenti marchas: Eaq; Imperator datis deſuper literis cõmuniuit: ne quis in perpetuũ eã cõcordiã poſſit cõuellere. Inceſſit per ea tempora inter Imperatorẽ & regem Danię Kanutũ noua cõtrouerſia ſuper dote germanę regis, quę iam apud Imperatorẽ manens uni filiorum eius erat deſpõſata, necdũ thoro iũcta. Sed rex Danię non ſatis ęquo ferebat animo, dotis ante peractas nuptias expetitionẽ. Qua de re, cum ex alijs quoq; cauſis obliquo eſſet in Imperatorẽ animo, dotem iamnũc dare recuſauit. Imperator hoc intelligens, ſororẽ illi ſuã quo illam accepit apparatu remiſit: Quod Kanut⁹ grauiter ferens, manifeſtas deinde inimicias aduerſus Impatorẽ cœpit exercere: ita ut omnẽ terrã Wagriorũ, Holſatorum, Stormariorũ, Polaborum, uſq; ad Albim ſui eſſe iuris diceret, eamq; repetere cõtenderet, perq; Wãdalos, quos ſibi aſtrinxit crebris incurſionibus uaſtauit. Eiſdẽ de cauſis mater regis, quę Ludouico prouinciali Turingię poſt regem Waldemarũ nupta erat, repudiata, & ad terram natiuitatis ſuę ſine honore reuerſa, cõqueſta eſt de multis in ſe mariti iniurijs: Vnde rex magis ac magis inſtimulatus, iuſtã ſe in Theutonicos belli cauſam habere arbitratur. Sed cum Thietmarſia archiepiſcopo Bremenſi Hartwico ſecundo, qui nuper illam ab Adolpho certis pactionib⁹ recepit non ſatis pareret, archiepũs magno inſtructus exercitu, terrã ingreditur: & peracta multa frugũ atq; domorũ cõculcatione, ad deditionẽ populũ infrenẽ coegit. Illi aũt infinitã pecuniã expromittẽtes, libertatẽ ſuam ęre redęmerunt. Cunq; archiepũs reducto exercitu rem bene pacatã arbitraretur, magna inde eccleſię ſuę incidit calamitas. Nam cum Adolphus de Holſatia atq; Scowẽborg comes, & item de Oldẽborg, cum multis alijs nobilib⁹, militię ſtipẽdiũ ex archiepiſcopo depoſcerẽt, nec haberet ille q̃d redderet omnib⁹, iam in eam expeditionẽ impẽſis, nec Thietmarſi expromiſſam ſummã perſoluerẽt, cogitur a miniſterialibus ſuis redditus epiſcopales per trienniũ abiurare: ut ex illis ęra ſoluantur aliena. Ille uero de cathedratico, & eccleſiarũ cõſecrationibus tenuiter uictitabat. Thietmarſi cum promiſſam pecuniã exoluere, nec poſſent, nec uellent, ad Waldemarum Sleſwici epũm ſe cõtulerũt, ęque ſancto Petro, ut aſſerebãt, ſeruituri, qui & Sleſwico, & Bremę pręſidet patronus: perinde Danicę coronę iuncti: Erat hic epũs fili⁹ Kanuti regis, quẽ Zueno rex, ut in Dania dixim⁹, in cõuiuio oppreſſit, Waldemaro, qui poſt regnauit, grauiter tum uulnerato: Dati a Thiemarſis epiſcopo obſides, ut certa fide permanerẽt: & iuncti ſunt regno Danię uſq; ad diẽ pugnę in Bornehouede, cum tranſfugerent denuo ad comitem.

FINIT LIBER SEXTVS.

SEQVITVR LIBER

SEPTIMVS.

NTEREA, CVM TRISTIS RVMOR de capta rurſus Ieroſolyma, & declinatione rerũ Aſiaticarũ, Germaniã, & omnes Chriſtianas prouincias repleuiſſet, Imperator cõuocãs Mogũtiã Imperij cœtũ, ſe crucis charactere inſigniuit, & cũ eo Fridericus fili⁹ eius dux Sueuiæ: multi archiepiſcopi, plures epiſcopi, dux Bohœmiç, dux Auſtriç, & ſine numero nobiles & magnates: Ita ut cõputarent in exercitu Imperatoris ſexcẽta millia pugnatorũ. Crucis aũt legat⁹ a papa Clemẽte erat Hẽricus cardinalis epũs Albanenſis. Erat aũt annus octuageſimuſnonus poſt mille ac centũ. Priuſq̃ tñ Imperator abiret, res in Germania pacare cõtendit: euocato Henrico Leone qui iampridem expleto peregrinationis in Angliã tẽpore, redibat Brũſwicum: Ibi enim locũ inuenerat ſinente Imperatore, q̧ eſſet peculiũ eius a matre, Lotharij Imperatoris filia, proueniẽs. Euocat⁹ ab Imperatore non cõtempſit iuſſionẽ. Euocat̃ & Bernhardus iam titulũ Saxoniç preferẽs: qui cũ illo de poſſeſſione Saxoniç luctaret̃: pacẽ inter eos quibuſdã cõditionibus reformare tentauit: data Henrico triũ optione: ut aut parte rerũ contentus conquieſceret: aut in expeditionẽ cum Imperatore, non ſuis, ſed Imperatoris ſumptibus iret: aut omnino ad illius reditũ cõquieſceret. Henricus preelegit omnino ſe cõtinere ad tempus, q̃ uel ire quo nollet, uel honore priſtino ulla de parte priuari pateret̃. Igitur cum infinita illa multitudine mouens Imperator, multos preire, multos ſequi iuſſos, alios etiã diuerſo itinere gradiẽtes, cõſtituto iuſſit cõuenire loco. Inerãt pro multitudine mortaliũ in agmine incõmoda multa. Tranſijt Imperator per Auſtriã in Vngariã, inde in Bulgariã: Apud cõſtantinopolim hęſitatũ pro diffidentia Grçcorũ: Nam quos Imperator pręmiſerat, epiſcopũ Monaſteriẽſem & comitẽ de Naſſow, Grçculus rex diu detinuit captos, donec malis uaſtationum incõmodis coactus remitteret, daretq; tranſitũ incolumẽ, prębens etiã nauigia ad traięctũ: Sed aliquot deinde maiorib⁹ incõmodis ex cõmeatuũ defęctibus perpeſſis, hoſtẽ habuere in cõſpectu: Nam Turcia magna, hoc eſt Aſia minore, cõſtiterunt: Pugnatũ eſt ad profligationem Turcorũ: Inde peruentũ eſt in Armeniã, ubi collocatis ad amnem caſtris Imperator meridianos ęſtus aquę refrigerio lenire cogitans, inexplorato ingredit̃, infœlicẽq; inuenit exitũ, & tanto principe nimis indignũ: Nam dum amnẽ non latũ, ſed inter mõtes uorticoſum cõtemnit, nec ſatis exploratum ingreditur, arbitratus natando facile in alterã ripã peruenire, ui fluminis abripitur: & priuſq̃ poſſit ſubueniri, oculis omniũ aufert̃ in profundum: Stabat mœſtus in ripa exercitus, & quid facerẽt neſcientes, ſtupefiunt inexpectato magni principis caſu. Alij memorant ab ęſtu dici & laboris cum arma poſuiſſet & ueſtes, amnẽ in ſuperficie a ſole tepidum, ſed in imo frigidiſſimum, cum tetigiſſet Imperator, obriguiſſe ſubita mutatione membra: & quod Alexandro ferunt obtigiſſe, pene emortuũ in manibus Imperatorẽ: Tum uero ſubito aquis extractũ paulũ reſpiraſſe, dicentẽ, Benedictus Deus qui me per aquã regenerauit, ſi per aquã me de mundo uo

cat queri non poſſum: & paulopoſt cum ęthera ſuſpexiſſet fudiſſe ſpiritū. Hic erat finis Friderici Imperatoris, qui per annos uno min⁹ quinquaginta Romanū tenens Imperiū, multis laboribus ſeipſum ac regni principes, cum ſubditis implicuit. Sed tum filius Frideric⁹ ut poterat mœſtū cōſolatus exercitū, curā excepit ductādi, perueniēs cum agmine tanto in terram ſanctā. Illius aūt expeditionis exitū non proſequor: ꝙ recenti opere Sebaſtiani Brant, omnis illa terrę ſanctę iactatio elegāter explicata eſt: contentus in pręſentia Saxonicarꝫ, & quę illis hęrent, rerū cōmemoratione. Hui⁹ tamē Friderici res paulo lati⁹ ſum exequut⁹: ꝙ non eadē rerū fide per Italos recenſent, qua ab illis, qui rebus interfuere geſtis. CA. II.

d Vm aūt Frideric⁹ Imperator in expeditionē iret, cœperūt in Saxonia fieri cōmotiones non paruę: Nam cum Adolphus comes Holſatię Imperatorē in lōginquā peregrinationē ſequeret, Hartwicus Bremēſis archiepūs, iam, ut diximus, in cōtemptu ſuorꝫ agens, Henrico Leoni reddidit comitatū Stadenſem: ut Thietmarſos, qui ſe iam Danis cōiūxerant, aliquādo eius cōſilio & auxilio ad eccleſię iura reuocaret. Cumqꝫ Henricus in Stadio moraret, adiere illū primores Holſatię, illi gratulantes de reditu: Ille loquut⁹ familiariter eiſdem, magna illos ſpe erexit, ſi operam impenderent, ſe in Holſatiam reducere. Mouebat illos magna olim principis fortuna, perqꝫ illū magnos ſe futuros ſperātes, dedita opera Hāburgo, Itzeho, Plone, eiectis his quos cuſtodes comes pręfecerat, dudaperuerūt. Adolph⁹ aūt de Daſle, qui pro affine ſuo terrā regebat abſentis, & mater Adolphi cum cōiuge Lubicā pro ſua ſecuritate ſunt ingreſſi. Hēricus Leo, cū ſe illi denuo fortuna aperiret, & iam tenuerit Holſatiā, inde arma quanta potuit maxima cōtraxit. Acceſſerunt illi Bernhardus de Raceburgo, Bernhardus de Welpe, Helmoldus de Zwerino comites, & alij amici eius: Inter quos crediderim generi ſui Kanuti regis Danorꝫ arma nō defuiſſe: Primā aggredit Bardewici urbē recuperare: Sed pertinacius illis repugnāt ib⁹: nam inerat ualidū pręſidiū, quod urbem pro Bernhardo duce tueret. Creuit obſidionis labor & interuenere pugnantiū inuicem, ut fit, cōtumelijs plena uerba, & facta, ueferūt probroſa, pro alterno cōtemptu: Quę res ducē exaſperauit: Indeqꝫ factū eſt, ut dum fortius oppugnaret ꝙ defenderet, urbs ipſa die apoſtolorū Symonis & Iudę capetetur, anno octogeſimooctauo poſt millecētū, & direptioni militū permittitur: Sęuit gladius: Qui ſupererant cędi capiuntur milites atqꝫ ciues: Poſt gladium ignis hoſticus deſęuit: ita ut ex illo die non reſurgeret urbs ſemel euerſa: illa illa pręclara, & quę memoriā antiquiſſimā ferē habuiſſe: Saxa & lapides inde deuehunt, uiciniſqꝫ urbib⁹ incrementū prębuerūt. Nam cum a mari Lubica, ad auſtrū Luneburgū increſceret, Hāburgum quoqꝫ nonnihil inde ſenſit incremēti: cū interim Bardewicū euaneſceret: Bardorum olim dixere uicū. Ego fundatorē eius Bardonē ueteri Saxonū nomine arbitror appellatū: inde nomē remāſiſſe, Bardewico: quomō ex Brunone Brunſwico, Nam Bardos non unam quondā gentē, ſed generaliter omnē indiſciplinatū & barbarū uocant populū. Prima ergo expeditione

proſperatus in euerſione hu° urbis, cōuertit agmē ad Lubicā, illā quoq; oppugnaturus, & ſi pertinacia mereretur etiā euerſur°. Ciues aūt euētum Bardewici ueriti, mittūt obuiā duci, qui cum illo paciſcant: ciuitatē mani bus eius permittāt: ſi modo Adolphus de Daſſe cum uxore & matre pere grinantis Adolphi, rebus omnib° ſuis ſaluis exire ſinātur. Probauit Leo pactū, & recepta ciuitate, mouit in Louenborg, arcē ducis Bernhardi, inſtauratā poſt primā expugnationē Adolphi, & ceterorꝫ, ut diximus, comitū: iamnūc Bernhardi ducis dominio ſubiectā, & magna inſtantia per menſem oppugnatā, deditā accepit: Pacti tñ qui inerant, ut cum armis & rebus ſalui abirent. Iam omnis Holſatia erat in manu Hērici, prēter arcem Zegeberge, quā fideles Adolphi aſſeruabant: Eam iuſſit oppugnari per Walterū de Blandenſile copiarꝫ prēfectū, iunctis Holſatis: qui una cum illo arcis fecere obſidionē: ſed non ex animo: pœnitebat iam eos tranſitionis, maluerūtq; comitē ſequi q̄ Henricū Leonē. Eggo Stuer uir potēs, & qui Adolphi partes tueretur obſidentib° ſuperueuit, & magno impetu in illos fertur: Turbauit facile quietos: Inſectatur fugiētes trepidos, & inter alios Walterū hoſtiū ductorē capit. Captus aūt arcē cępit inſidere, quam uenit oppugnare: nec quieſcebat Adolphus de Daſſe, quin expedita ſuorꝫ manu Lubicā & omnia quę Henrico parebāt infeſtaret. Henric° autē aſpi rante uere, ualidā ſuorꝫ manū miſit in hoſtes: Prerāt copijs eius Bernhardus de Raceburgo, Helmold° de Zwerino, comites, & Iordan° dapifer: qui egreſſi Lubicā, non longe a Trauena obuios hoſtes habuere: Ibi collata manu fortiter pugnatur: Sed Adolphi fortuna prēualuit: Captus Helmoldus: Captus Iordan°: Bernhardus uix fuga elabitur: Multi prēterea in flumine merſi perierūt: Captiui in arcē Zegeberge ptrahūtur: ſed non lōge poſt ingēti pecunia perſoluta laxant: Dapifer, q; locupletiſſim° eſſet ſexcentas: Helmoldus comes trecentas argenti marchas perſoluentes, in ſua dimittuntur.

CA. III.

Ex interim Henric° Friderici Imperatoris filius, audito q; Henricus egreſſus in Saxonia tumultuaret, prēcipue indignat°, q; terram Adolphi comitis, qui cum patre ſuo ſanctā iniſſet expeditionem accępiſſet, concit° mouit in Saxoniā: Brūſwicū oppugnare conat°, ſed per brumā retardat°, non proſecit. Inde uero, cum alia quoq; Henrici prēſidia pertentaſſet, nec proficeret, cōuerſo agmine redibat in Suæuiam: Hartwicū tñ archiepūm, q; malorꝫ incenſor diceret, iuſſit ſede ſua protur bari, accedente Bremenſiū in eū accuſatione. Ille uero a facie eorꝫ ſe contu lit in Angliā: ibiq; per annū cōmoratus, cum rediret, Hērico Leoni ſe dedit tutandū. Henric° tñ Leo interuenientib° Cōrado Mogūtino & Philippo Colonieñ archiepiſcopis, ad gratiā regis cōtēdit: indixitq; illi rex curiā in Fulda: Quo cū perueniſſet Leo, interuētu dictorꝫ pontificū in has cōditiones pacē accepit: ut Brūſwici muros quatuor in partibus deponeret: Adolpho Holſatiā ſuā redderet: arcē Louenborg dirueret: Lubicam pro dimidia teneret, & alterā Adolpho partē reſeruaret. Et ut firmata pax ſolida haberet, filiū Ludgerū Hēric° daret regi obſidē: qui non poſt mul-

tos dies Auguſtę uitā finiuit. Henricus aūt maior natu filiorū Leonis, regem comitatur in Italiā, urbē Romā, & in Apuliā, quinquaginta ſtipat⁹ militibus. Henric⁹ tñ Leo ex pactis cōditionib⁹ nullam impleuit, ſperans pręſentē regi filiū facile irā ei⁹ leniturū. Inde rex Romā petit conſecrādus, cum interim mortuo Clementi Celeſtin⁹ ſurrogatur: qui ut Imperatoris cōſecratio minus properaret, ſuā ipſe diſtulit. Romani tñ exeuntes ad regem hac uſi ſunt oratione: Si rex inuictiſſime Romanū ſenatū agnoueris, Vrbem noſtrā, immo tuā exornaueris ex antiquo debitis cultib⁹: Inſuper latrocinātes tuos ex Tuſculano retraxeris, apud pōtificē agem⁹, ut omnia tua ex illo uota proſperentur. Ille mox pręſidiū Tuſculani abſtulit, & Romanos bene ſperare de ſe iuſſit, ſuper omnibus quæ ad decus & ornamentum Vrbis pertinerent: urbis Romę decora ad neminē magis, q̄ ad ſe ſpectare. Romani adito pontifice, cœperūt obtendere regis potentiā, omnia ſua in agris uaſtari, rapinis & incendijs patere: imminere Vrbi & ipſi pontifici ni reſipiſceret non uulgare periculum. Flexus pontifex nihil diſtulit, quo min⁹ a Romanis cum ingenti honore introductū regē ipſo ſacratiſſimo die Paſchę cum regina Imperiali diademate donatos ex more cōſecrauit. Interea moritur Wilhelmus Sicilię rex Cōſtantię Imperatricis germanus. Tācredus aūt quidā, cui moriēs & theſauros & coronā Hērico Imperatori deferendos mādauit, ipſe ſibi regnū conat⁹ eſt arripere. Sed iam Imperator Henric⁹ copias ſuas adauctas Italorū armis perduxit in Apuliā, ui accepturus, quod iure negabat. Pontifex aūt Tancredo fauere uidebatur: Venit in montē Caſſiū, & adorauit ad cineres diui Benedicti: In radice eius montis apud ſanctū Germanū, Henric⁹ Leonis filius ſe retrahens, Romā repetiuit, & per aquas delapſus, ubi cōtinentem attigit, cōcit⁹ redibat ad patrē. Peruenit Imperator cū exercitu Neapolim, ibi occluſas portas, & rebellionē primum ſenſit: Munitiſſima ciuitas erat: Patebat maris adit⁹: Obſidio cōtemptui eſt habita: Acceſſere ęſtus maligni, & aer noxius Italię multos fęcit laborare. Mortu⁹ eſt ibi Philippus Coloniēſis archiepiſcopus, & in eccleſiā ſuā relatus: & Otto dux Bohœmię periit, in quib⁹ erat robur exercitus. Multi pręterea nobiles, & uulgus militū ſine numero perierūt. Imperator ipſe deſperabili cœpit morbo uexari, & remeans in Germaniā rem tum ſinit inexpletā: Imperatrix in manus hoſtiū peruenit: Sed tñ non diu poſt cum honore remittit: Iam Tācredo res proſpere erāt: Nam quę ante Henrico parebāt tum ſe illi permiſerūt.

CA IIII.

a Dolphus Holſatię & Scowēborg comes, in peregrinatione terrę ſanctę, poſitus, ex recētiorib⁹ aduenis cognouit apud Tyrum terrā ſuā ab Hērico Leone occupatā: & cōſilio uſus prudentiore redibat in patriā. In Sueuia aūt cōueniens Imperatorē, ab illo cōſolationē plurimā accepit, & munera pro donantis magnificētia retulit non parua. Cōtendens aūt in Scowenborg, uidit omnes in Holſatiā ſibi aditus intercluſos: Nam Stadiū, Louenborg, Boitzēborg, Hēricus tenebat: Wādaliam Burewin⁹ Henrici gener ſeruabat. Contulit ergo ſe ad Bernhadū & Ottonē marchionē fratrē eius. Erat autē circiter nonageſimuſſecūdus: Hi

Adolphũ manu ualida in Erteneborg perduxerũt: Quẽ in locũ occurrẽs Adolphus de Daſſe affinis eius, cum quãtis potuit uirib⁹, eũ excepit: Aderant mater & cõiunx, & lętũ lęti excepere. Bernhardus q̃q; iunior de Raceburgo quẽ nuper apoſtolica diſpenſatione Hẽricus a clericatu extractũ q̈ patri unicus eſſet, militię reddidit, exoſus Leonẽ, deſerẽſq; patrẽ, Adolpho ſe cõiunxit redeũti. Dux ergo Bernhard⁹, cum reſtituiſſet Adolphũ, ſimul cum fratre marchione redeũt in ſua: Cõmeatus tñ quos adduxerãt Adolpho relinquũt. Prima expeditione Adolphus Lubicã obſidione uallauit: hinc Adolphus, inde Bernhard⁹ ſua caſtra ſunt metati, uterq; in ſua terra cõſiſtens. Inerat urbi Henrici Leonis pręſidiũ: cui pręfectus erat Luthardus de Bergen, uir impiger: Sed cum aditus & exitus per flumẽ eſſet in urbẽ, cõtempta eſt obſidio. Adolphus multo labore trabibus & ſudibus immiſſis, fluuiũ fecit immeabilẽ. Interea cum ſui obſidionẽ ſeruarent, ille ſe cõtulit ad Danorꝫ regẽ Kanutũ, gratias agens, q̈ per abſentiã ſuam ſolidã illi pacẽ cõſeruaſſet: q̈uis non ignoraret Waldemarũ regis fratrem cum Waldemaro Sleſwickcenſi epiſcopo nuper terrã eius ingreſſos, accepiſſe obſides ab Adolpho de Daſſe: pręſertim q̈ terrã Thietmarſiæ nunc regno ſubditã non tangeret. Itaq; rege ſalutato redibat ad exercitũ. Inter hęc Henricus Leo copijs coactis per manũ Conradi Rothen, quẽ Stadio pręfecerat, una cũ Bernhardo ſeniore comite de Raceburgo ab Albi mouens, ſupuenit obſidenti iuniori Bernhardo: & exterruit obſidẽtes improuiſa irruptio: Vnde factũ eſt, ut iunior Bernhardus cum ſuis magis in fugam q̃ pugnã reſpiceret: & ſeſe recepit in Raceburgũ. Exeũtes ciues Lubicẽſes intulerũt urbi cõmeat⁹ & arma, & quęcunq; fugiẽtes reliquiſſent & ſecum introduxere agmẽ uenientiũ propugnatorũ. Proxima autẽ luce ijdem egreſſi in Holſatiã, illã quoq; obſidentiũ partẽ ſperabãt improuiſo adoriri: Sed paratiores ac ſperauerãt inuenere. Igitur occupato uado, q̃d erat in Zwartow, ueniẽtes excępere: Et licet pauciores eſſent numero uirtute tamen pręſtare ſunt inuenti Holſati: Nam cõmiſſa pugna, ducales in ciuitatẽ ſunt repulſi. Bernhardus aũt iunior, auctus uirib⁹ redibat ad obſidionẽ in partẽ auſtralẽ, paratus excipere ſi erumperẽt: Sed qui intus pridem uenerant, ne oneri etiã obſeſſis eſſent, ad aquilonẽ nocte egreſſi, cum inter medios eſſet lacus Wokeniſſe, ita redire cõtendebãt in terrã pacatã: Quod ubi cõpertum habuit iunior Bernhardus, ſciens ubi exeũdum illis eſſet, magnis eo cõtendit itineribus, & pręueniẽs, illis ſe oppoſuit in Wittenborg ad ripam fluminis Albis: Initoq; cõflictu ex his capit, quorꝫ magna erat pars ciuiũ Stadenſiũ, & ex eo comitatu: Audiẽs Adolphus, quẽ iam infirmitas corporis male affeciſſet, lętos ſuorꝫ ſucceſſus, recreatus eſt: & a militibus redẽptos ciues Stadenſes, remiſit in patriã, expromittẽtes ſummũ illi ſtudiũ ad opidũ ab Hẽrici manib⁹ recuperãdũ cũ exercitu. Parauit Adolph⁹ exercitũ in Hãburgo, & traięcit in inſulã quæ dr̃ Gorgeſwerder: ibiq; manẽs adiť a Stadẽſib⁹: nec oĩno cõuenerat inter eos ſuper poſtulatis. Comes cõparatis copijs eas trãſpoſuit in ulteriorẽ ripã Zwingę fluminis (Kedingã uocãt terrã) Ibi incẽdio graſſať, & rumor in Stadio

percrebuit: ueniſſe comitem ad euertendã urbẽ: illũ eſſe, qui captos nuper ciues gratis relaxauerit, plurimũ ex eo ſperari poſſe fauorẽ, ex Leone nullam defenſionẽ: cur calamitati nuper in acie cęſorũ plurimã expectent exaggerari cladẽ? Comiti deliberãt permittere opidũ: Id cum reſciſſet Cõradus de Rothe, equos ſterni iubet, diſſimulãs conſiliũ: & ſpecie aliena prętenſa cõmendat ciuibus urbẽ, irreditur⁹ abiẽs. Comes ciuiũ uolũtate opidum ingredit̃, nec diſtulere arcis cuſtodes, quin & ipſi pacti incolumitatẽ & muliebrẽ ſupellectilẽ, arcem tradiderũt. Permiſit aũt comes uxorẽ Cõradi pręfecti cum omni ſupellectili abire ſecurã: pro loricis uirorũ efferentem cumulos theſaurorũ. Qui uero Luneburgi erant in pręſidio, excurſionib⁹ crebris fatigabãt comitatũ Stadẽſem iam comiti parentẽ. V.

Interea ciues Lubicenſis obſidione cõtinuata laborantes inędia, cum audirent proſperari Stadio comitẽ animis angebant̃, incerti quid facerẽt. Alij Danorũ regi permittendã urbẽ putauerũt, quòd regnis carere non poſſent, & ei⁹ protectione ſecuri uiderent̃: Alijs cõtraria mens erat, arbitrãtibus, ſi hoc facerent Imperiali banno ſupponendos, nunq̃ egredi poſſe pro mercaturis. Quocirca Ottoni marchioni tanq̃ Imperij uicario ſe ſubmittẽdos putabãt. Adolphus ubi hãc fluctuationẽ animorum accępit, magis urgebat obſeſſos, perpulitq́ue, ut ſibi dederẽt ciuitatem, pacti, ut liberi abirẽt, qui ducis nomine ineſſent. Recepta urbe ad Imperatorẽ Henricũ Adolph⁹ ire cõtendit: qui Imperiali decreto omnes ab urbe prouent⁹ illi cõfirmauit. Bernhardus aũt dux cum uideret proſpere agere comitẽ amicũ, fortiter & ipſe agere cõſtituit: ut arcẽ a ſe fundatã Louenborg recuperaret: & uere primo eduxit exercitũ, obſidẽs arcẽ, & uehementer oppugnãs: ſed cum expugnare facile non poſſet, fame cõſtituit affligere cõtinuata circũſeſſione: Iam fame laborabãt, & expectabat ſecurior dux deditionẽ, & per incuriã paſſus eſt delabi ab exercitu quoſcũq́ue uolẽtes, cũ paucis remanẽs ad obſidionẽ. Interea Hẽricus Leo immiſit clam expeditos milites per Albim ſub manu Helmoldi de Zwerino, & Bernhardi de Welpe comitũ: ut aut eſcas importarẽt obſeſſis, aut collata manu ſoluerent obſidionẽ: Tranſierãt primo diluculo fluuiũ, & ſecuritas ducis fęcit, ut non aduerterent̃, donec multiplicati uim intulerũt obſidẽtib⁹: nec potuit par eſſe imparat⁹ pręparatis ad pugnã, fugatuſq́ue eſt dux Bernhardus, & ſoluta eſt obſidio. Sed res comitis Adolphi, uſq́ue in hanc diem proſperas labefactauit fauor quẽ impẽdiſſe uidebatur Waldemaro Sleſwickcenſi epiſcopo, rebellionẽ molienti regi Kanuto pro corona Danię, ad quã ſe tam natũ eſſe cõtendit epiſcop⁹, q̃ ipſum Kanutũ: qui cum eſſet Waldemari nouiſſime regnãtis filius, ipſe Waldemar⁹ epũs patrẽ habuit Kanutũ ęque regem, qui cum Zwenone in cõuiuio cecidit: quod in Dania noſtra dixim⁹. Faciebat animos epiſcopo ad rebellionẽ moliendã amicorum de Norwagia prompt⁹ animus: Itaq́ue & Adolphus illi inhęſit, placens perinde Imperatori, qui regi Danię iam male uolebat, pro inuaſa nuper Wandalia, & recuſata Imperio ſubięctione. Igitur Ottonẽ marchionem comes traxit in cõmunionẽ belli: qui ueniẽs cum expeditis in Holſa-

tiā copijs regē demorabat̄, ut ſperabat,egreſſurū: & cū ille diu expectatꝰ
non ueniret,copias ille ſuas faſtidio & ſumptibꝰ uictus reduxit. Adolphꝰ
aūt ut ſe oſtentaret Waldemaro epiſcopo,cum quātis potuit uiribꝰ Eydo
ram tranſgreſſus populat̄ ea quę regis ſunt, quę fuit illi rerū ſuaꝝ omniū
uera ſubuerſio: nam dum ille hoſtilia exercet in regē, Waldemarꝰ epiſco-
pus cui ille ſeruiebat,circūuenit̄ ab his,qui illi recte cōſulere putabant̄: po
nitcꝙ rebellionē,nihil admonito comite: & ſe in gratiā cōfert regis,oblitꝰ
belli ſociū. Trahit̄ perinde epūs in carcerē, & cōpedibꝰ,& manicis ferreis
uincit̄: hac fretꝰ in Adolphū indignatione rex,ſimul ut Hērico Leoni ſoce
ro ſuo ferret ſuppetias,mouit in Holſatiā: Sed comes longe imparē ſe regi
ſentiens,cum amici & auxiliares abeſſent,ſubmiſſis oratoribus,regem pla
care cōſtituit: & cōuenit tum,ut comes ad cōpenſanda quæ irrogauit da-
mna,millequadringētas denarioꝝ marchas regi perſolueret. Itaꝙ placa-
tus rex reduxit exercitum.

CA. VI.

h Enricus autē Leo, cum ad recuperationē priſtini honoris fruſtra
niteret̄,ſciēs non niſi Impatoris manu,tantū uulnus, q̊d Cæſareꝰ
gladius fęcit,poſſe mederi,filiū ęquiuocū Hēricū iterū ſubmiſit:
qui curiam ſequeret̄ Imperatoris: & obſeruato tempore,iram leniēs,obſe-
quijs gratiā patri recuperaret. Sed dum diu fruſtra laboraſſet, intento Im
peratore ad uarias regni perturbationes, alia uia conat̄ ſe propiꝰ inſinuare
Cęſari: Nā comitis Palatini,qui patruꝰ erat Imperatoris,filiā,pmeruit idē
Hēricus iunior cōiugē: ꝙ eſſet procero corpore,magna formę dignitate,
cui mores & ſtēma nobilitatis reſponderēt. Impator has nuptias nō mul-
tum probauit,coarguēs familiarꝰ cognatū: ꝙ Imperij hoſtē tāta ſibi affi-
nitate deuinciret. Sed quia legitimū uinculū ſolui non poterat, Henricus
hac uia interueniēte ſocero cœpit Imperatori fieri cōmendatior. Immine-
bat tum grandis illa in Apuliā repetita expeditio: erat aūt annus nonageſi
muſquintus, in qua expeditione talem ac tantū ſe prębuit iunior Hēricus,
ut Impatoris largitione,omnē ſoceri ſui dignitatē, hoc eſt Palatinū comi-
tatum promeruit: Noua perinde lux in Saxonia oriri uiſa eſt,cum omnes
arrectis auribus primā ſenioris Hērici gloriā per filiū reſtituēdā expecta-
rent: Bellū enim quod fuit hactenꝰ per Saxoniā infeſtiſſimū tum cōquie-
uit. Senior aūt Hēricus iam uicina morte totus ad religionē uerſus,eccle-
ſias in Brunſwico cum ſuo palatio exornauit. Imperator in Apuliam pro-
greſſus eſt proſpere agens: Nam mortuo Tancredo regni detentore, ſine
cōtrouerſia admittitur a proceribꝰ,& regni poſſeſſionē ingredit̄: Reperit
theſauros abſcōditos, & ſupellectilē ex auro argentoꝙ ſplendidiſſimam,
reliquias ueterū Normānoꝝ: qui regnū illud,quod in Norwagia oſten-
dimus,fundauerūt. Iam Imperatori natus erat filius Fridericꝰ ex Cōſtan-
tia Imperatrice,ut fama ſuſcępit: Rediens aūt Imperator in Germaniā,re-
liquit in regno cōiugem ad cōfirmandos uacillātes, & in fide cōtinēdos:
Ipſa uero per anum quandā, quę fuit occultoꝝ in aula cognitrix ſagaciſſi
ma, reperit theſauros magnos Rogerij regis, & mittens poſt Imperato-
rem celerem nūcium,quid illi de inuentis perplaceret cōſultauit. Impera-

tor,ut erat princeps animo liberrimus,remandauit de theſauris quod ſibi uideretur faceret,modo regno cõſuleret,& in fide proceres cõtineret: Illa magnifice pro cuiuſqꝫ dignitate munera diſtribuit: ut ſibi faceret deuinctiores. Inter hęc captus eſt filius Tãcredi cum matre uidua & ſorore: Capta quoqꝫ Imꝑatoris Cõſtãtinopolitani filia eidẽ adoleſcẽti deſpõſata, quã poſtea duxit Philippꝰ Imperator Hẽrici & germanꝰ & ſucceſſor. VII.

Vm aũt per hęc tempora Hartwicꝰ archiepũs Bremẽſis ad eccle
c ſiam ſuã,a qua exulauit,Imperatoris gratiam cõſequutꝰ rediſſet: cum tamẽ multa clerꝰ & populus in eius deſtitutione apud ſummum pontificẽ & Imperatorẽ laboraſſent,iamqꝫ Bremẽſes in Waldemarum epiſcopũ Sleſwickcẽſem adhuc uinctũ reſpexiſſent, non tñ pręualuit molitio eoꝝ,quominꝰ Hartwicus diutinã ſeruãs patientiã finaliter in gratiã Imperatoris reuerſus,ad eccleſiã ſuã eſt reſtitutꝰ. Ciues tñ qui Imperatoris iam dudum habuere mãdatum de retinendis archiepiſcopi redditibus,non facile credidere redeunti: ꝙ Cęſaream gratiam recuperaſſet,ꝗdiu nullas cernerent literas priſtinæ iuſſionis uinculum relaxantes: ꝗuis pro ipſo faceret aſſertio Adolphi Colonienſis archiepiſcopi, qui hoc literis & nuncijs teſtificaret̃. Sed quod non libenter factũ audimus, difficulter credimus. Adolphus comes,qui iam comitatũ Stadenſem,ut diximꝰ,tenuit, Bremã proficiſcitur,cõgratulaturꝰ archiepiſcopo,ſi uera uia niteret̃: alioqui illi obſtiturꝰ: Vbi uenit,accępit eũ Imperatoris uoluntate, amicorum ope,illã ad eccleſiã rediſſe: Vnde factũ eſt,ut comes Imperatori gratificãs apud ciues effæcit: ut rerũ illi eccleſiaſticaꝝ permitterẽt adminiſtrationẽ: De redditibus aũt ſub interdicto & firma Cęſaris conſtitutis, nihil agere ſinerẽt. Adolphũ aũt archiepiſcopꝰ,qui hoc egre ferret,in faciẽ duriſſime coarguit, tanꝗ inuaſorẽ rerum eccleſię: ꝙ multa tenere diceret̃,quę eſſent eccleſiaſtici iuris: eumqꝫ monuit,ut redderet: ni faceret,excõicauit. Adolphus ſedẽ apoſtolicã appellauit. Archiepũs cõgregato ſuoꝝ cõcilio deliberauit quid faceret: & placuit,ut nõ modo in cathedrali ſede,ſed in omni dioceſi diuina interdicẽs ſuſpenderet. Comes interea Adolphꝰ iraꝝ plenꝰ ꝙ excõmunicationis gladio immeritꝰ feriret̃,pręſertim interpoſita appellatione legitima: & ideo qui fauebãt,cum illo cõmunicabant, parte altera cõtendẽte, non illo ſolo capite illi interdictũ, ſuper quo prouocarit,ſed alijs ex cauſis innodatũ cenſuris, quod comes non fatebat̃. Coarguẽs ingratitudinẽ epiſcopi & ſuoꝝ: ꝙ ille comitatũ Thietmarſoꝝ pridẽ rebellãtem,eccleſię redintegraſſet,his nũc rebus male pro obſequio remunerari. Pertæſum eſt aliqñ ciuitati diuturni interdicti: ꝙ mortuoꝝ corpora inſepulta ciuitatẽ inficere uiderent̃. Relaxatũ eſt ea in ſorte, ut in maiori eccleſia eccleſiaſticũ officiũ ꝑageretur: in cęteris maneret ſilentiũ: Turbatio nimirũ grãdis,qñ & ipſi canonici inter ſe diuiſi non unũ ſentirẽt: Alij archiepiſcopo,alij comiti ſubſcribẽtes. Ciues comitis partẽ tutati eijciunt̃ urbe cum cęteri dicerẽt proditores urbis in ciuitate non ferẽdos. Valuit hęc cõtrouerſia ꝗdiu in Apulia aberat Imperator: Vbi ille reuerſus eſt,archiepiſcopus ſexcentis marchis munere datis,gratiã plenã redęmit. Comes Sta-

dij comitatū cum tertia redditũu parte in beneficiū accepit ab archiepiſcō po: & omnis illa cõtrouerſia, quę dudū efferbuit, cõquieuit, ſolutis uincu lis eccleſiaſticis. CA. VIII.

q Vo tempore, Hēricus Leo iam ętate feſſus, & qui fortunā expert tus utranq;, diu in terrarū orbe iactatus eſſet, plenus dierū, cum Brūſwico, ut diximus, exornādis eccleſijs, & reparādis prijs ubiq; operibus intētus ageret, in pace quieuit, tumulat⁹ in eccleſia ſancti Blaſij: quam ipſe ornauit, ditauit, & ſemper coluit. In ſepulchro eius Leonē fuſi lem cōſtituerūt: ut cognomini eius, q Leo diceret reſponderet. Inde ſum pſit occaſionē fabula illa puerilis, quā paucis ſupra exufflauim⁹, de longa peregrinatione, quā fabulator ignorabat, in terrā fuiſſe ſanctā: & inde pu dore depoſito, libere effinxit de nauigatione errabūda, de cõſumptis, uel inedia, uel alia occaſione ſocijs, deq; duce, cū eſſet inſut⁹ corio, per grifonē deportato: de pugna draconis & leonis, cum ille leoni faueret ad uictoriā: ſequutū leonē, & ita cum belua reuerſum, principē iam incognitū. Aniles nenias cõtemnimus in hiſtoria, quas neq; ullus cõmemorat authorū, neq; ullam habēt ueri ſimilitudinē: Abeant in tenebras & obliuionē. In idem tempus incidit obitus Bernonis Zwerinēſis primi epiſcopi: nam preceſſo res ei⁹ Magnopolitani dicebant. Vir erat religionis, & amātiſſim⁹, & ob ſeruantiſſimus, & qui per omnia fere tempora Hērici multū in cõuerſione Wandalorū laboraſſet: Sępe contumelijs pro Chriſto affectus, periculis multis examinatus, pulſus, cęſus, exhonoratus: in quib⁹ omnib⁹ triūpha bat gaudens, q dignus haberet pro nomine Chriſti illa ſuſtinere: par in ſigne uirorū, qui & temporis perpetuo tractu, & laborū uarietate, pro no mine Chriſti memorabiliter diu in eccleſia deſudarūt: Annū fuiſſe nona geſimūſeptimū cum nõnulli, alij quintū fuiſſe cõtendūt, poſt cētum atq; mille, cum in fata cõcedcrēt, ad meliora tranſlati. Henric⁹ aūt pro inſigni, quā aliqn geſtabat gloria, & pro exquiſitis in ſeculo rebus geſtis, cum Sa lomone de uniuerſo ſuo labore, quo ſub ſole laborauit, nihil eſt in terris cõſequutus, niſi memorabilem ſepulturam, & memoriam cum laude bo ni nominis ſempiternam. CA. VIIII.

d Iu nos Fridericus Imperator, & Hēric⁹ Leo, principes, omni ęuo memorabiles, genere Saxones memorando tenuerūt, q raro pa res rebus geſtis ea natio protulit, q res ab illis exantlatę non ſa tis fideliter ab Italicis ſcriptorib⁹ percenſeant: Nunc Henrici Imperatoris eo nomine. VI. res exequamur: Cum res Chriſtiana iamdudū in Aſia la befactata deflueret, capta rurſus a Saracenis Ieroſolyma, Celeſtinus papa inſtitit, miſſis in orbē Chriſtianum legatis de latere, excitauitq; Imperato rem Hēricum: ut apud Argētinā ſuſciperet crucē. Idem fecere Hēric⁹ Pa latinus Reni Leonis filius, Otto marchio Brandēburgenſis: Sed ille apo ſtolica poſtmodū uoti cõmutatione domi ſubſtitit. Hermānus de Turin gia Lantgraui⁹, Walmarus de Limburg, Adolphus de Holſatia, & Sco wenborg comes: dux Auſtrię, Hartwic⁹ Bremēſis archiepiſcop⁹, Rodol phus Verdenſis: Quadringēti pręterea ciues de Lubica triūphale crucis

ſignum ſequuti, in eam ſe militiā accinxere. Sed cum Imperator ingreſſus in Apuliam, iam ante omnia, per Cōradum cancellariū parari iuſſiſſet, aurum, cōmeatus, naues, milites, perplexitatē eam reperit in regno, quę perſonam eius a peregrinatione diſtineret: Delatū ferūt Imperatori, ꝙ Cōſtantia regina, & ſi in ſeniū uergeret, occulta tamē ageret cōſilia ſubuertēdi Imperatoris: ut aliū e regno maritū, quē amabat, regē faceret: Iordanū nobilem Siculū ferunt reginę fuiſſe gratiſſimū, & ab ea ſuſcepiſſe munera, auro, gēmiſqꝫ precioſa: uiciſſimqꝫ ſua non minori ęſtimatione remiſiſſe. Imperator iram non ferēs, capi iuſſum hominē, in ſedem ferreā igne cādentē fecit collocari, & coronā ignitā ferreā, clauis capiti ei⁹ iuſſit affigi: Alium Richardū cōiurationis cōſcium, per plateas publice tractū, ſuſpēdio mandauit necari: quia tentauit poculo ſubuertere Imperatorē. Erat tum ſeptimus poſt nonaginta annus, cum diuerſo itinere, terra, mariqꝫ progreſſi peregrini in ſanctā expeditionē deproperāt. Adolph⁹ quidē Holſatię comes terreſtri peruenit itinere, cum his, qui ei ſe cōiunxerant ad Imperatorē in Apuliā: qui & ipſe ingentes copias auro cōduxit, partim etiā uolūtaria militia pro Chriſti honore tranſituros, ſub ſignis Imperatoris militare cupiētes: quibus ipſe præfecerat Cōradum cancellariū ſuū, olim eccleſię Lubicēſis electū, nūc Herbipolenſis eccleſię epiſcopū cōſecratū: Naualis aūt exercitus ſub Hartwico archiepiſcopo Bremenſi mare tenebat occiduū. Inerāt Dani, Phriſij, Lubicēſes, Bremenſeſqꝫ per littora maris Britanici: omnem Phriſiā, Hollandiā, Zelandiā, Flandriā, Franciā, Hiſpaniāqꝫ prętervecti, ad Vlixbonā peruenerūt: ibi peregrini a pōtifice loci ſatis hoſpitaliter excipiūtur: dimiſſiqꝫ legunt littora reſtantiū Hiſpaniarꝫ, & flexo in oriētem curſu, Bethycam Narbonēſemqꝫ prouinciā pręteruecti: Siciliā maritimā inſulā tetigerunt, ad Meſſanā urbē cōſedentes: Ibi iūctis armis ſub ſignis Chriſti cōtendūt in expeditionem ordinatam.

CA X.

IMperator ipſe, ſub manu Conradi Herbipolenſis epiſcopi cancellarij ſui, ſexaginta ſuorꝫ millia miſit: Cui iunxit Adolphus Holſatię copias ſuas: Et fœlicib⁹, ut ſperabāt, auſpicijs, in hoſticā cōtēderāt: In Cpyrū uenientes, ei⁹ loci regē de Impatoris Hērici mādato, diademate quod ſecū extulerat Cōradus epiſcopus coronauit: Nam id antea, idem rex per literas & ſolennes nūcios ab Imperatore occidentis poſtulauit: cōtemnēs ſubeſſe Gręculo Cōſtantinopolitano, iamdudū a gloria patrum degenerāti. Ibi reb⁹ ex ſentētia cōſtitutis, cum omnia rite peregiſſet Cōradus, nauib⁹ repetitis in Ptolemaidā cōtendit, Accon tūc uocauere: Ibi triſti nūcio percellitur, de morte Henrici Cāpanię quidē comitis: Sed tum regis Ieroſolymitani, qui nocte ſurgēs in cubiculo cum auras captaret, imprudenti⁹ excidit a feneſtra, & fractis ceruicibus expirauit. Ea tum erat fortuna Chriſtianorꝫ, cū nou⁹ aduētaret exercitus, ut neqꝫ regiā neqꝫ regem haberēt. Recenter aūt Saraceni Ioppen de manu Chriſtianorū tulere, hoc ordine. Cum intus eſſet Chriſtianorꝫ omnigenū ingens manus, obſediſſentqꝫ Saraceni: cęteris ferociores pro ſuo more Theutonici erupere, hoſtibuſqꝫ cōfligentes, retro illos pepulere: & iam uictores repetiuere

urbem: Qui intus erant Theutonicis inuidentes, aut minꝰ forte q̃ uellent illis obtẽperãtes, excluſere: ut ab hoſtibꝰ cõglobatis opprimerent. Prima ergo nũc peregrinorꝝ expeditio fuit in Ioppen: q̃d opidũ expugnauere Saraceni, ſoloq; deiectũ reliquere: Vbi nõ repererũt peregrini in quos gladium diſtringerẽt, rediere Acconẽ: Nam Saraceni uictores, cum præda & captiuis, priuſq̃ illi accederẽt abierũt. Adolphꝰ Holſatię comes, qui iam altera uice pugnauit in ea terra, quia illis tum rebus in Aſia geſtis, non ſolũ interfuit, ſed pręfuit, ſilentio a nobis pręteriri non debuit: Nam cęteri qui rem narrãt, eo ꝙ nullus erat magnꝰ eius expeditionis fructꝰ, breuiter trãſeuntes, res fortiter geſtas diſſimulãter prętereũt. Non eſt fraudandus noſter ille comes laude ſua. Igitur peregrini cõuenerant Tyrũ, quę cum Accone pene ſola remãſit Chriſtianis in terra ſancta: Ibi ſpeculatis uiribus & rebus ordinatis ad proxima recuperãda cõtenderãt. Sydon olim florens iam diffiſa tueri, ab Saracenis deſerta eſt: Ampla in ea palatia principibꝰ, uiris digna, cedrini parietes, & precioſa quęq; domicilia tum relicta cernebantur: Tranſit ad Sarepta Sydoniorꝝ, nec ibi diu hęſitatũ eſt: Peruenitẽ ad Baruth: Ibi quoq; opido relicto in munitiſſimã arcẽ ſe cum rebus Saraceni recepere, ſolis captiuis ſub cuſtodia in urbe relictis. Chriſtianꝰ exercitus terra mariq; diuiſus erat: Terreſtres copię primę cõſpiciuntur: Hoſtes uiſis pares ſe futuros arbitrati, cum maritimos non cernerent, egreſſi pugnam inuadũt: Chriſtiani excipiũt: Hic pręfectus turmarũ inſigni uectus equo, huc atq; illuc inter ordines uolitabat: Strages utrinq; non paruę: Adolphus non paſſus graſſari impune hoſtiũ ducem, proximũ cõpellat Bernhardũ de Horſtmaria: Vides, inquit, ſequentẽ, una aggrediamur: Dicto citius lanceis ex latere inuadũt, eum iumento deijciũt. Ille uir fortis in pedes ſe recipit iterũ aſcendẽs: Secũdo deijcitur, & inter laborandũ, laxatis armis uulneri locum faciẽs trãſfoditur. Capti ſunt pręterea duo de primarijs, cum multis alijs captis, atq; cæſis: Cæteri ſe retraxere & in fugam abierunt.

CA XI.

Dnauigabat interea claſſis Chriſtiana & quidã ex captiuis Chri-
a ſtianis, cũ uigiles & cuſtodes oppreſſiſſet ſomnꝰ, ſignũ dat ẽ ſpecula, ut inuadãt opidũ: Mirantur nautici quis ex opido uocet ſignũ oſtendẽs. Sed tñ Dei nutũ interpretãtes ex opido, oppugnãt: Capto opido & arcẽ expugnant. Hoſtes ubi uidere & ducẽ cecidiſſe & fortiſſimum expugnatũ pręſidiũ, ſe per nemora & inuios montes fuga ſunt tutati. Celebre factũ eſt Adolphi nomẽ inter omnes ex hac prima cum hoſtibus cõgreſſione: Repertum eſt in arce armorũ & cõmeatuũ plurimũ, magno noſtris futurũ adiumẽto in hoſtili terra. Tantũ inerat ciborũ, ut triennio obſeſſis ſufficere uideretur: Tantũ armorũ, ut duabus licet magnis nauibus exportari non potuiſſent: Oportunũ erat hoc ſemper Saracenis pręſidium, unde fiebant terra mariq; Chriſtianis incurſiones. Decẽ & nouẽ millia captiuorũ huic Saladino pręſentata feruntur ab ipſo Syrię excidentis initio: ubi etiã pro inſigni loci gloria Saladinus primũ eſt rex coronatꝰ & rex Ieroſolymę pariter & Babylonię cõſalutatus. Cũq; hęc tam proſpe-

ra fuiſſent Chriſtianis, triſte ſuperuenit de morte Imperatoris nunciũ, & cœpit inter omnes trepidatio non uulgaris, cum alius patrimonio, ali⁹ beneficio ſuo timeret: Nõnulli de emulis, alij de amicis cogitauere, nec quieuit tumultus, dõnec adunatis principib⁹ ſacramẽta pręſtarẽt omnes, ſe Imperatoris filio parituros: quę res quietẽ peperit. Inde alia quoq; cura ſuccedit de rege Ieroſolymorũ ſurrogãdo: Placuit in cõmune principi Tyri regnum deferre: Ille accepto honore, relictã Hẽrici reginã ſibi cõiunxit matrimonio. Antiochia quoq; Chriſtianis ſupererat: Aderat ei⁹ princeps, & rebus bene geſtis, ad ſua remeabat. Territi Saraceni multis de locis ceſſere Chriſtianis: Ita ditio Anthiocheni quoq; principis extenſa eſt. Thoruttũ a Tyro mille paſſibus diſtabat, in monte poſitũ, inexpugnabile uidebatur: quod fortiſſima hoſtiũ manus tenebat, quotidianis incurſionib⁹ Chriſtianam militiã fatigabat: Viſum eſt principibus obſideri: multũ diuq; in expugnatione fruſtra laboratũ. Aderãt Saxones plerią;, qui in Hercinia fodiendis mineris deſudãt: Aggreſſi opus, cuniculis factis, muros ſubruũt: Territi hoſtes circũſpiciũt: ſed occurrere tãto non poterãt periculo: Sũma cogitabant, mors, & quidẽ crudelis ante oculos: deliberabãt, ut interpoſito colloquio, uitã, ſi non aliud paciſcerẽt: Ad proximos uerſi inducias paruas ad mutuos ſermones depoſcũt, & accipiũt. Vbi uentũ eſt ad colloquium, primũ poſcũt quis ſit princeps a quo oppugnentur. Illi referunt: Eſſe Henricũ Palatinũ Reni potentiſſimi ducis Leonis filiũ: Eius poſcũt præſentiam: Quibus obijcitur: Turbatores eſtis pacis & ueritatis inimici. Illi reſpondẽt de utroq; ſibi certa eſſe colloquia cum principe. Venit & rogatur ab his, ut interpoſita pace & fide publica in medium ducantur principum facturi deditionem. CA XII.

Henric⁹ Palatin⁹ eos deducit: Aderat inter alios Hẽric⁹ dux Brabantię: Ibi ab Saracenis cœpta eſt oratio, quę cõmiſerationẽ exflagitaret: Cõmunem eſſe Deũ quẽ utriq; colerẽt, ritũ diuerſum: Illis Abraham eſſe generis principiũ: quod a Sara geniti, Saraceni dicãtur, fratres eſſe, cõmuni preditos humanitate, ſub uno patre Deo, humanarũ rerum uarietate, iam ſe uictos, ſæpe ante uictores: nunc accipiãt dedit os, ſolas ueſtes cum uita permittentes: In ipſa arce captiuos plurimos cum multis eſſe theſauris: accepta deditione abire ſinanẽ orant: neq; difficilẽ illis futurã, hoc capto prẽſidio duorum proximorum occupationẽ. Inclinauere multi ut deditionem acciperent: Alijs ex re uiſum, ut expugnata arce terrorẽ in hoſtem cõgeminẽt: Ita non unũ ſenſere. Adolph⁹ comes nõnullos ex cõtradicentibus perducit ad muros, munitionẽ oſtendit, pericula quãta imminerant oppugnãtibus ponit ſub oculos, & in ſententiã ſuæ partis multos perduxit, ut placeat deditio, modo obſides dent ad implendas cõditiones. Retulere ſeptem ex Saracenis qui uenerant rem ad cõſortes: Ibi fit cõploratio: Reſiſtunt milites in faciẽ primorib⁹: nũquam ſe uiuos arcẽ hoſtib⁹ permiſſuros: Quid enim deſit neſciãt: Arma, cõmeatus, ualla, propugnacula. Igitur ex ſententia militũ cõditiones pernegãtur: Iterum oppugnãtur, defendunt: & in longitudine tẽporũ deficere Chriſtianis cõmeatus: A Tyro petun-

di erant,nec infirma manu propter incurſionē hoſtiū dimidiū miſere copi
arum,reliqua parte ad obſidionem remanēte.Diu abcrāt:Timor inuadit
Chriſtianos:ſed cum rediſſe nūciarent,recreati ſunt:Simul tamen & hoc
renunciat,properare Saphadinū principē potentiſſimū, cū Perſis,Medis,
& Aſſyrijs,& infinita hominū colluuie.Non potuere nō timere,qui ap-
paratū hoſtiū & ſuorꝫ paucitatē reſpexere.Itaqꝫ relicta obſidione,Tyrum
atqꝫ Acconem petiuere: Vulnerati ac infirmi multi (miſera facies) relicti,
quib⁹ potuere uirib⁹ inſequuti ſunt.Iā ueniēte Martio de patria qnqꝫ ſua
cogitabāt: & cōparatis nauib⁹, pręſerim ꝙ Imperatore mortuo nemo ſu-
pereſſet,qui ſuppetias mitteret: & in rebus cuiuſqꝫ domeſticis pturbatio,
quę ſolet cum nouis ſurgere principibus timebat.Solus Moguntinus &
Verdēſis pręſules remāſere, qui iādudū ex Impatoris decreto ibāt corona
re regē Armenię:qui hoc ab Imperatore dudū efflagitaſſet. Pergit ergo
Mogūtin⁹ in rege Armenię,ꝗd ante cācellari⁹ in rege Cypri: Cōpoſuitqꝫ
pace ſequeſtra res inter eūdē nouū regē,& principē Antiochię. XIII.

Perępreciū eſt paucis inſerere, hoc tēpore factā Liuonię ad Chri
o ſti fidem cōuerſionē per gentē Saxonū,& eos,qui in eā prouinci
am mercandi gratia e ciuitatib⁹ Saxonię atqꝫ Wādalię nauiga-
runt.Fuit aūt primus hui⁹ plantationis author nouellę dñs Meyner⁹: alij
dixere Meynardū: Zegebergēſis canonic⁹: quē eloquiū Dñi inflāmauit
ut eidē populo infideli pacē Dñi nūciaret,& paulatim calore fidei faceret
ſcintillare.Cumqꝫ uir bonus per aliqt annos cum mercatorib⁹ eo nauiga-
ret,& operę pietatis deuot⁹ inſiſteret,ſenſit manū Dñi non abbreuiatā,&
auditorū deuotionē plurimā: Accedēs igitur Bremēſem eccleſiā, cui tum
preerat Hartwic⁹ ſecūdus, de negotio pietatis apud eūdem atqꝫ capitulū
eius uerba fecit,ne in uanū laboraret:ſed maiorꝫ authoritate res inchoata
procederet. Impartit archiepūs uoletis uiro zeloſo euāgeliſandi authori-
tatē: ipſumqꝫ pontificali ſubuectū honore mittit in gentē Chriſto cōcili-
andam.Ipſe igitur Meynardus humilis & deuotus, auditorib⁹ ſuis uerbi
ſpargens ſemina,arguendo,increpādo,magis tamē obſecrando,duritiam
gentiliū frangēs,ipſorū corda non min⁹ munerib⁹,ꝗ̄ exhortationib⁹ pau
latim ad quod uolebat Deo annuente pduxit. Annus erat ſextus & octu
ageſim⁹ poſt centū atqꝫ mille,cum in Liuonia primū ſedes epiſcopalis per
Meynardū erigit,intitulata patrocinio beatę Marię uirginis in loco qui
Riga dicitur. Et quia idem locus beneficio terrę & aquarū multis donis
exuberat,nūꝗ̄ ibi ex illo tempore defuerūt Chriſti cultores,& nouellę ec
cleſię plantatores:Eſt enim terra fertilis,agris,paſcuis abūdās,irrigua flu-
uijs & perinde ſatis piſcoſa,& arborib⁹ nemoroſa: Multi ſe in eam operā
cōtulere cum Meynardo,& deinde poſt illū:in quibus erat uir pręcipuus
Bertoldus abbas de Lucka,monaſteriū arbitror Ciſtercienſiū ubicunqꝫ
ſit: nam alij annales pręferūt abbatē fuiſſe Griſeorꝫ monachorū:quod ge
nus ueſtiū habuere monachi Ciſtercij. Hic ergo cum laude memorandus
intantū ad Chriſti gloriā efferbuit amplificandā: ut relicto fratrū ſuorum
monaſterio,relicta quā habuit ſine turba quiete, in peregrinationē ſe con

tulerit laborioſam & periculo plenã. Meynardꝰ prior diu cõſedit in terra
priuſq̃ gẽtis linguã perdiſceret: ſirmauitq; ſibi ab incurſione maloꝝ pręſi
dium in inſula fluminis Dune (Kerckholm nũc uocãt) arcẽ, quã modo te
nent fratres ordinis Theutonicorũ. Sed ubi Meynardus diuturno labo-
re multis periculis curſum uitę in omni ſanctitate, iuſticia, & religione fer-
uens pro Chriſto perę giſſet, cõſummatꝰ fine bono, trãſiſſetq; ad meliora,
Bertoldꝰ ille uolũtate archiepiſcopi ſurrogatẽ epũs Liuoniẽſis: Is aũt uir ad
omnia pro Chriſto pericula promptꝰ ſubeunda, accępto ꝙ maligni armis
potiꝰ q̃ uerbis ſubigẽdi uiderent (exuberat enim & exuperat in omni ter-
ra maloꝝ turba gregẽ Dñicũ) arma cõtraxit quãta potuit in Saxonia, &
apud ſummũ põtificẽ ꝓęgit: ut qm̃ res Aſię frigebant, ceſſauitq; pro ma-
gna parte in eã peregrinatio, Celeſtinꝰ ſummꝰ pontifex remiſſionẽ pecca-
torũ in Liuoniã pugnãtibus cõuertit: Vnde exciti multi utriuſq; ordinis
uiri, & eccleſiaſtici, & ſęculares, in ſanctã ſe militiã cũ Bertoldo epiſcopo
protinꝰ accinxerũt. Prouecti nauigijs in terrã, oppoſuere aciẽ ueniẽtibꝰ ex
aduerſo rebellibꝰ fidei hoſtibꝰ: Vbi iam ad cõflictum uentũ erat, epũs fe
rociori q̃ regere poſſet iumẽto deuectꝰ, ferẽ inuitꝰ in medios hoſtes, ibiq;
cõfoditẽ anno octauo & nonogeſimo poſt centũ & mille. XIIII.

Lbertus illi Bremẽſis ſurrogatur canonicus, uir ingenio acer, &
a ad omnẽ pro Chriſto laborẽ impiger: ętate iuuenis, manu & ani
mo ęque prõptus: Is apoſtolica fretꝰ indulgẽtia in omni mariti-
ma Saxonia atq; Wãdalia, crucẽ & ipſe pręedicauit, & per alios ſęcit prę-
dicari: & per annos triginta indefeſſus laborãs, per brumã uerſatꝰ in Ger
manię littore, collegit militaturos, q̊s primo uere dum mare peruium eſſet
nauigãs, trãſportauit in terrã, ęſtatẽ totã pugnantes in hoſtes: Autumno
quidã rediere: quidã etiã per brumã ſubſtitere: Redibat ille iterũ atq; ite-
rum, deuehẽs ac reuehẽs milites multa peragit in ea terra ad Chriſti lau-
dem. Hic eſt qui Rigã urbẽ primus muris ſepſit & cõmuniuit: Aliq̊t pon
tifices in eã terrã & duces in eã ſecum uexit militiã, milites ſine numero, ci-
ues ac mercatores, in hoc negocio militãtes pro Chriſto. Multi cęſi terrã
ſuo ſanguine ſunt mercati: Sępe perpulit hoſtes crucis Chriſti obſides da-
re, pacis ſubire cõditiones: Deniq; efferueſcẽte multoꝝ deuotione, nouũ
inter ſe ordinẽ Crucegladiatoꝝ fratrũ erigere deliberauerũt, ſpe cõfirma
tionis apoſtolicę ſequuturę. Erãt eiꝰ ꝓfeſſionis duo poſt inuicẽ magiſtri:
Inde tamẽ cum in Pruſſiã perueniſſent fratres ordinis Theutonicoꝝ, im-
plorati uenerũt in Liuoniã, & ſtatim abſorbuit ille Gladiocruciatoꝝ or-
dinẽ, & trãſierũt uolentes in profeſſionẽ ordinis beatæ Marię Theutoni-
corũ: qui uſq; hodie tenẽt terrã illã. Sed ſtatim ab initio de dominio terrę
exortũ eſt certamẽ inter epiſcopos & fratres memoratos: q̊d durauit ab il
lo principio in noſtra tẽpora, duraturũ in finẽ: cum ordo non cõtentꝰ ter-
tia parte prędiorũ, quæ illi initio permiſſa eſt ab epiſcopis, iam pene duas
occupauit, eccleſia uix tertiã retinẽte, de qua etiã nũc non ſatis quieſcunt:
Plura tñ pręclara ſacinora fæcere in gentẽ uiri fortes. Acceſſit rex quoq;
Danię Eſtoniã a mari impugnãs, firmans urbẽ hodie pręclarã Reualiam:

quę in teſtimoniũ primæ cõuerſionis ab regibꝰ Danorꝝ epiſcopatũ ſeruat
Metropolitano in Dania ſubiętũ. Res autẽ in ea terra geſtas, nec profeſ-
ſio noſtra continet, & alibi quidẽ ſuis in annalibꝰ tenent Liuones: In pro-
ſequutione tñ, ubi opus eueneri, interſeremꝰ. Ordinis aũt Theutonicorꝝ
primordia, & in Wãdalia diximꝰ, & quod deeſſe uidebitur, infra ad tem-
pora Friderici. II. qñ ille meruit ordo apoſtolicã cõfirmationẽ differemꝰ:
nunc hoc ſolũ cõmemorare contẽti, ꝙ Liuonia cõuerſionis ſuę authores
lingua teſtatur fuiſſe Saxones: Illi enim nũc habitãt: Illi ordinẽ fouẽt: Illi
tenent urbes & ruſticũ populũ in extrema ſeruitute: quod dura eius cer-
uix fertur depoſcere, gubernãt.

CA. XV.

Tto eius nominis. IIII. Henrici Leonis filiꝰ, annitente Adolpho
o Colonięſi archiepiſcopo, & fratre Ottonis Hẽrico comite Reni
Palatino, rex Romanorꝝ creat̃, aduerſus Philippũ Hẽrici fratrẽ,
Friderici filiũ Imperatoris, quẽ papa nõ amabat. Agebat tum Otto in Pi
ctauia, bellis pro rege Anglorꝝ auũculo ſuo implicitꝰ: Qui ubi audiuit ne
potis prouectionẽ, magnis miſſis theſauris annitit̃ honorẽ illius attollere.
Mittũtur obuiã Ottoni ſolẽnes nũcij, qui deducerẽt eũtem uſqꝫ Coloniã.
Prima in Aquiſgranũ noui regis expeditio, ꝙ illic eſſet coronãdus, & ci-
ues Imperatori mortuo ſeruiẽtes, ante principũ concordiã portas tenuere
clauſas: Sciebãt enim alios aliud ſentire: Sed multis inibi factis laboribus
& impenſis, ad ſummã, ut ferũt, octuaginta milliũ, ciuitatẽ obtinuit: Ibiqꝫ
per Adolphũ Colonięſem archiepiſcopũ eſt cõſecratꝰ. Et ut ea electio eſt
inſinuata ſummo põtifici, eam pronꝰ cõfirmauit, magis in Ottonẽ q̃ Phi-
lippum inclinãs: quod declarat decretalis Venerabilẽ, de elec. Philippus
tñ a maiore principũ numero ſurrogatur Hẽrico fratri, patriqꝫ Friderico:
Nam & Imperialia inſignia in manu eius fuere. Tenebat aũt robur Impe
rij maximũ per Saxoniã, Sueuiã, Bauariã: cũcta pene præſidia in poteſtate
illius erant: Ottoni ſola Colonia cum quadã Weſtphalię & Saxonię par-
te patebat. Philippus aũt cõgregato magno principũ & põtificum cœtu
in Moguntiã, ibi cõſecratur per dñm Tarentinũ, cõniuente capitulo ma-
ioris eccleſię: Nã Conradus Mogũtinus archiepũs adhuc aberat in pere-
grinatione terrę ſanctę. Ibi regina Imperatoris Cõſtãtinopolitani filia, pri
dem Tãcredi filio deſpõſata, iungit̃ Philippo, regio diademate non coro-
nata, ſed circulata proceſſit: Id autẽ quale ſit nouerint aulici: ego quod in
annalibus lego fideliter expono. Ibi duci Bohœmię regia dignitas primũ
acceſſit. Coactis ergo uiribus Philippꝰ per Renũ copias deduxit, mouẽs
in Ottonẽ: Secularis quidẽ potẽtia cum Philippo uidebat̃, ſed eccleſia Ro
mana ſtabat pro Ottone: Nam nulli archiepiſcopo palliũ dabat pontifex
niſi Ottoni inhęreret. Fuere tñ qui ſe clam illi ſubducerẽt, & Philippo in-
clinarent: alij etiã aperte rebellionẽ oſtenderũt. Ita tumultuatũ eſt per uni
uerſum regnũ. Sed cũ deduceret Philippꝰ copias ſuas cis Renũ, ad Mo-
ſellã ei occurrit Otto, & traiæctũ illi prohibẽs cõflictabat uiriliter: Ceci-
dere utrinqꝫ multi, ſed ex Bohœmis plurimi: Præualuerũt Ottoniani, &
tranſitũ intercluſere: Fruſtratus ea uice Philippus, petẽtẽ regẽ Bohœmiæ

in ſua dimiſit. Cōradus interea Moguntin⁹ de Antiochia reuerſus mortē obijt: & facta eſt diuiſio in electione. Nam qui Philippo ſtudebant Lipoldum quendā elegerūt, prædijs, & arcibus, & cūctis regalibus in manu eius traditis: Qui aūt paruerūt eccleſię, Sifridū a ſummo pōtifice cōfirmatum prætulerūt. Per quæ etiā tempora mortuo Ludolpho archiepiſcopo Magdeburgenſi, Albertus maior eccleſię prępoſitus ſurrogatur: Is ſedem apoſtolicam petens, ꝙ emulos pateretur, cōfirmationē ſuā ipſe pergit, regiq; Ottoni ſubſcripſit. CA. XVI.

Berat tum rex Otto Saxonię, cum Philipp⁹ omnib⁹ uiribus con
a tenderet in Brūſwicū, urbēq; arta cinxit obſidione. Hēricus autē frater, qui in urbe fuit, fortiter eā defendit: ſed tñ obſidētes adeo perurgebāt incluſos, ut intenti oppugnationi, quā ad auſtrū Phillipp⁹ faciebat, minus alia loca tuerētur: Vnde factū eſt, ut circa ſanctū Egidiū hoſtes murū trāſgreſſi, iam pontē occuparēt: Sed cōglobati ciues, iaculis laceſſiuere, ut repellerent. Interim latrūculi monaſteriū diripuere. ſed ſacrariū deluſi non inuenerūt: Cōradus tñ cācellari⁹ Herbipolēſis epūs, uim fieri eccleſijs prohibebat: Sed in longū tracta obſidio, magis obſidentes ꝙ̄ obſeſſos fame afflixit. Nam qui foris Ottoni militauere, itinera ſeruantes, nihil aduehi ꝑmiſerūt: Vina cereuiſiāq; fluere cerneres, uaſis per incurſantes cōfractis. Itaq; qualicūq; tum prętēſa ſpecie, Phillippus reduxit exercitum, ſine magno, uel honore, uel emolumēto, Q̄ſancte colunt ciues in ea urbe ſanctū Authorē Treuerenſem quondā archiepūm: quem Gertrudis Egberti nouiſſimi Saxonię marchionis ſoror, cum monaſteriū inſtrueret multis uix precib⁹ a Treuerēſib⁹ impetrauit, Ibiq; precioſo ſarcophago cū Thebęis martyribus collocauit: Hic pōtifex Treuerim ab Hunis ſua ętate, dum uiueret, tutatus, ſuis precib⁹ apud Deū, credit urbem in qua nūc requieſcit magnis meritis nūc quoq; tueri: Vnde in cōſuetudinē deduxere: ut q̄ties urbs illa hoſtili timore perurgeẽ, circūferre reliquias, hymnis, orationibus, ieiunijs, & elemoſynis, eius ſuffragia depoſcentes: Compertumq; eſt, & multis uicib⁹ cōprobatū, non illū fruſtra implorari: qui ſemper inuocatus aſſit meritis tutat⁹ cultores. In hac uero oppugnatione, uiſus eſt ſacra ueſte in mœnibus gladium uibrare nudatū: idq; ab hoſtibus animaduerſum, Philippo ferūt perlatū: cum illi diceretur, fruſtra urbē oppugnari, quā ſuperi tuerent: Ipſum uero regem miraculo cōterritum ſoluiſſe obſidionē. Facta eſt deinde partib⁹ Ottonis quędā acceſſio per hūc modū: Odoacer rex Bohœmiæ legitima coniuge repudiata aliā duxit ex Vngaria: Qua de re in irā uerſus Otto Miſnēſis marchio, frater repudiatę, & dux Saxonię Bernhardus, Philippo cōiūctiſſimi, effæcerūt, ut Odoacro adultero regnū ademptū traderet Theobaldo puero Theobaldi filio, qui literas Magdeburgi ꝓſequeret. Tulit eā rem indigniſſime rex, & Hermāno Turingię Lādgrauio fœderat⁹, in Philippū pariter uerſi, ad Ottonē trāſierūt, a quo Northuſen, & Molhuſen idē Hermān⁹ in beneficiū accepit, & ꝑmāſere ex illo die cū ꝓuinciali comite Turingię urbes memoratę in hodiernū. Philippus aūt armis uſus ſui Lippoldi Mogūtini apud

Erpeſphordiā(ſic em̄ inſcribit̄ in annalib⁹,q̄uis Erphordiā dicim⁹)copias collocauit:indeq́ Turingiā omnē late populat̄. Bohœmi in diuerſa parte militātes,crudele genus hominū,ſancta ac prophana in ęquo conſtituūt, nihil regioſum etiā tum habētes: Aetate nr̄a exuberāte, omnē ferociā per ſchiſmata,quę fouēt,oſtendūt. Erat tum q̄q́ aliud genus hominū ęque in armis formidatū(Valuos dixere)Vnde aūt fuerit non ſatis explicat̄. Miſera Turingia inter manus lacerat̄,& hoſtiū & amicorꝶ. Quod reliquū fęcere milites Philippi,id Bohœmi eos inſequētes ad imū eradūt. Sedecim uirorꝶ ac mulierū monaſteria igni ferroq́ ſubruūtur:abacta pręda,nobiles Chriſti ſpōſas ſacras uirgines,equorꝶ faleris tractas alligarūt,ludibrioq́ habuerunt,corpora cōtaminātes,animas polluere haud poterant: Singulare gen⁹ martyrij: Sacris ueſtib⁹ ludibrio ſunt abuſi:pro camiſia albā, pro cingulo ſtolā, pro chlamide caſulā in expeditione geſtauere: Altaris pallas equis pro uelamēto induere. Rex interim Otto reuerſus in ſua,nōdum dimiſſo exercitu ędificauit arcē munitiſſimā Herlinberg: unde Goſlarienſes,qui illi aduerſa ſenſere,nimis ſunt afflicti, ita ut multis de ciuitate fugiētib⁹,pro magna parte deſerta haberet̄. In oriēte quidē arcē nouam, ad occiduū uero Lichtēberg habēs,interclusos ſenſit omnes ad ſe aditus: indeq́,q̄d neceſſe fuit,inędia laborabat: Sed t̄n Hermān⁹ Hartesburgi comes pro Philippo ſentiēs,arcē Lichtēberg armis cępit, ſoluitq́ famē ciuitatis,rebus inuectis.

CA. XVII.

Philippus rex in Ottonē undiq́ uires cōparās ducere iterū cōſtituit in Brūſwicū: Hoc ſciēs Otto copias & ille cōſcripſit in Saxonia,& educēs iuxta Goſlariā,uenientē cōſtituit excipere Philippum: erat in caſtris fratris Hēric⁹ Palatin⁹ Reni cum magnis copijs,quas de Stadio,deq́ Oldēborg,& finitimis locis cōtraxerat. Philippus rex iādudum Hērico minat̄,ni relicto Ottone ſe ſequat̄, Palatini dignitatē ſe in aliū collaturū:non diuti⁹ paſſurū,ut ſuis ab illo uirib⁹ oppugnet̄. Mouit Hēricū tantę rei cōminata iactura: Itaq́ fratrē Ottonē in caſtris cōpellās, Ego, inquit, mi germane iādudū tibi cum magna rerū mearū,ut noſſe te credo,militaui iactura: audis quę hoſtis minitet̄: rerꝶ mearū ſummū diſcrimen imminet: Itaq́ niſi me aliqua parte paternę ditionis ſuſtuleris,nō uideo quib⁹ modis & ſumpt⁹ p̄ferā in exercitu,& cōminata diſcrimina euadam: Parū eſt q̄d ex te uolo: ut q̄m uniuerſum Imperiū iam prope tibi paret,exile fuerit,ſi cum Brūſwico urbe arcē mihi liqueris Lichtēberg, in reliquū tibi fideliter,& ut ſemp̄ ex animo militaturo. Rex Otto excępit his uerbis: Sine frater,ne res difficiles in turbā uoces: cernis quibus implicer laborib⁹ ac difficultatib⁹: fauerit Deus,& propicia fortuna, non hoc ſolū q̄d nūc poſcis,ſed feres ex me multo grādiora,modo q̄d inſtat agam⁹: hoſtis adeſt,iūctis armis occurram⁹,uictores ęqui⁹ iſta partiemur. Hēric⁹ iā animo auerſus a fratre, niſi q̄d poſceret ilico p̄mitteret, ex fratre hoſtē expectaret. Nō potuit ea cōminatio flectere regē: Hēric⁹ cū copijs ſuis,multis collachrymātib⁹,ad Philippū trāſiuit. Rex Otto,ubi auctas hoſtiū copias,ſuas uidit imminutas,reduxit exercitū Brūſwicū,pręſtolari cōſtituēs

ibi hoſtiũ aduentũ. Interim uero Goſlarieſes multa a Brũſwickcẽſib⁹ incõmoda ꝑtulere: Capiunt mercatores: ſubuertũtur argẽtarię caſellę: Sed & de arce Lichtẽberg nõ paucas fecere excurſiones milites Philippi. Aberat iã rex Otto, & Gũcelin⁹ dapifer, cũ dñi ſui abſentis partes cuperet adiuuare, coactis quãtas copias potuit, Lichtẽberg arcẽ obſedit: Sed cũ fruſtra eſſet oppugnatio, nemine hoc proſpiciẽte, exercitũ uertit in Goſlariã. Ea ſuis fiſa munitionib⁹, min⁹ uigilabat: Vnde factũ eſt, ut repentino hoſtium incurſu caperet̃: Qui inerãt milites, aliq̃diu reſtitere. Sed ubi ſuperiores eſſent hoſtiũ uires, fuga ſibi cõſuluerũt: Direpta ciuitas miſere: exportata pręda uehiculis: uix diebus octo undecũq; cõtractis euectionib⁹ poterat exportari: ciues in captiuitatẽ ꝑtrahũt. Alij igne urbẽ cõcremare, alij tẽpla ſubuertere, & ornamẽtis ſpoliare cõſtituũt: Sed meliore cõſilio ciues dedere obſides: ſeruataq; eſt urbs aduẽtui regis. Ille rediens, illis collaudatis, uictoriã gratificauit, de eo quod fortiter fęcerãt: ciues reſtituit, ac multã prędã iuſſit reuehi: Ea in reliquum urbe uſus fidiſſima. Parabat interea Philippus ſecundã in Turingiã expeditionem: & obſeſſo opido Wizzenſe in umbilico terrę, Hermannũ coartauit. Ille reſpexit ad Odoacrem regẽ Bohœmię: qui ueniẽs cum copijs in Turingiã, cum audiret uires Philippi, non auſus cõferre manũ, de reditu cogitauit. Sermonẽ contulit cum Ottone de Landesberg marchione: ut ei⁹ interuẽtu in gratiam Philippi rediret: Non abnuit ille: Sed cũ in ea expectatione res eſſet, Bohœmus ſublatis ſignis redijt in terrã ſuã. Hermãn⁹ relictũ ſe cernens a rege fœderato, in gratiã Philippi ſe per amicos retulit: ueniẽſq; in cõſpectũ, ſe proięcit ad pedes, orans. Rex exprobrata illi perfidia, diu paſſus eſt iacere ſupinũ: Cum a circũſtantib⁹ rogaret̃, leuabat, & in oſculũ admiſit. Rex aũt Bohœmię ita ab emulo, quẽ ei Philipp⁹ obięcit extenuat⁹ eſt: ut uix illi dimidiã regni reliquerit.

CA. XVIII.

Vm ea in cõcertatione regũ pro ſumma Romani Impij gererent̃ d non defuerunt Nodalbingiæ noſtræ labores. Nam dum Otto Brãdenburgẽſis marchio quaſdã Wandaliæ regi Danorũ ſubięctę partes inuaderet, quod in Dania & Wãdalia ſcripſim⁹, Adolphus Holſatię comes, Ottonis quoad poterat partes adiuuabat: quę res regem Daniæ Kanutũ in comitẽ uehemẽter exaſperabat. Erat tum ann⁹ primus poſt milleducẽtos, cum rex in Adolphum duceret: Nec impiger ille, ad Eydorã fluuiũ, collectis armis, regẽ demorat̃: Aderãt illi auxiliares: Otto marchio de Brandẽburgo, Hartwic⁹ Bremenſis archiepiſcop⁹, Symon de Tekeneborg, Bernhardus de Welpe, Maurici⁹ de Oldenborg comites: Hos copioſe cõmeatib⁹ abundeq; aluit, multis mirantib⁹, unde tantis ſufficeret exercitib⁹: Diręmit Eydora diuerſos hinc atq; inde exercitus, nec alter ad alterũ tranſibat. Prior rex ubi uidit copias hoſtiles tam multiplices, ſciẽs neq; diu, neq; crebri⁹ tantũ cõflari poſſe exercitũ, ſuũ agmẽ reduxit. Quo tẽpore, comes cœpit ueterẽ Reynoldesborg arcẽ renouare, quæ porta terræ ſuę eſſet in Danos, & uiciſſim in ſe Danorũ: Sed uix illã bene cõmunierat, cum rex uere primo, ingẽti rurſus agmine adeſt. Comes aũt

cum ſuis uiribus impar eſſet, nec tempus cõtrahendarũ aliũde uiriũ daret quibus potuit pacis cõditionibus tum ſe redemit: arcẽ dictam ut erat regi conſignauit: & perinde pacẽ eſt mercat⁹. Rex acceptã, quãtis potuit munitionibus firmauit, iam clauem tenens in Nordalbingiã, quoties ingredi uoluit: Sed alio interim uerſus Adolph⁹ cum ęquiuoco ſuo Adolpho de Daſſe, arcem Louenborg cœpit obſidere: ędificato in aduerſum pręſidio Haddẽberge: ut fame expugnarẽt, quã armis & uirib⁹ nõ poterãt: Nam aquis uſus fluminis Albis, naues ex Hãburgo ſubmiſit: quę & machinas oppugnantibus, & cõmeatus importarẽt, hoſtib⁹ earũ rerũ cõmoditatem adimerent: Henricus Palatinus Reni Ottone fratre iam maioribus bellis implicito, tutari arcẽ cupiebat, nec poterat. Cœperũt obſeſſi de deditione uerba facere: Miſere tñ clanculo ad regẽ Danorũ, illi arcẽ offerentes: Ille Rodolphũ miſit quẽdam ex Holſatis, qui ad ſe cõfugerat, uirũ armis ualidum: qui regis nomine acciperet, polliceturq́ꝫ regẽ de proximo uenturũ: Sed priuſq̃ ille regis mãdata pferret, cępere obſidentes: Quę res regẽ acrius in Adolphũ inflãmauit. Inde comes accępta arce, in gratiã tamẽ Palatini ꝑuenit, ſolutis illi ſeptingẽtis marchis, & inueſtiuit eũ Palatin⁹ de patrimonio ſuo, quod ad Albim habuit: Gãme uocãt uſq́ꝫ in hodiernũ diem. Quo tẽpore facta eſt illa Wandalorũ in comitẽ de Daſſe expeditio, in qua Niclotus princeps ipſe occubuit, quã in Wãdalia expoſuimus: Inde repetatur a uolentibus intelligere.

CA. XVIIII.

Cceſſit illo quoq́ꝫ tẽpore alia regis Daniæ in Adolphũ indignatio: q̈ ille Thietmarſiã quę ſæpe mutauit dños, tunc uero Danis

a

per Waldemarũ, ut diximus, epũm Sleſwickẽſem paruit, intrauit, & euaſtauit. Quo etiã tempore, non ſatis oportune propter maliciam dierum idem Adolph⁹ in ſuos Holſatos uerſus, eos ęre mulctauit, nõnullos terra expulit, ſemina renouãs ueteris inimicicię, q̈ Henrici Leonis tempore comitẽ deſeruiſſent: Pulſi ad regẽ Daniæ ſe cõtulerũt: inflãmarũtq́ꝫ iam ardentẽ, ut comitẽ inſequeretẽ. Habuere hi quoq́ꝫ in Holſatia, qui amicorum iniuriã taciti dolerent, ultionem meditati, ſi qñ ſe fortuna aperiret. Hoc in rerũ ſtatu Waldemar⁹ Sleſwici dux, qui Holſatos ad regẽ & ſe cõfugientes, in agmine duceret, mouit in Holſatiã. Adolph⁹ impiger occurrit uenienti: ſed par eſſe non potuit hoſti: q̈ Holſati, qui cum eo ſtare uidebantur, non ſatis fidi putarentẽ futuri, ſuorũ iniuriã queſti. Cõflixere in loco quẽ Stilnow uocãt prope Itzeho, & ſupra eſt per paruũ miliare in ditione fratrũ in Bardesholm. Sed tum comes cedens, fuga ſe cõtulit in Hamburgum: Progreſſus dux Itzeho obtinuit: Zegeberge, ac Trauemũde iuſſit ab alijs ſuis copijs obſideri: Arx Ploneſis quæ magno fuit partibus comitis præſidio, capta eſt a ducalibus Danis, Rurſus dux ipſe renouato exercitu Hãburgũ cõtendit: eãq́ꝫ tum urbẽ, cum immunita eſſet, facile cæpit. Comes Albim trãſierat: Nam Stadiũ tum tenebat. Hãburgẽſes aũt, cum armis certare aduerſus uim regni Danici non pręualerẽt, honore certabant: Clerus & populus obuiã progreſſi, cũ quãta poterãt ueneratione, excępere ducẽ ueniẽtem. Sequẽti die caſtra mouẽs uenit Bergerdorpe: &

deinde proxima die mouit in Louēborg. Comes ꝗcꝗ de Daſle,non auſus
expectare ducē,fugit ultra Albim: Arcē Louenborg,quā comitis Adol-
phi cuſtodes tenuere dux obſedit, Renouato præſidio in aduerſum Had-
denberg: Wittēborg, & Godebuch pręſidioꝝ pręfęcti duci ſe ſubmiſe-
runt: Cęteri nobiles obuiā profecti in Raceburgū: Fortunā ſequut⁹ ducē
Waldemar⁹ ipſe: Lubicā codē uictoriæ curſu cōtendit. Et qm̄ ciues iam
dudum in Scania piſcātes, rex propter comitē Adolphū illi aduerſantem,
cui tum Lubica paruit,in manu tenere uidebatur,ciues non auſi ſe regi op
ponere: ne omnino primū captiui in Dania ciues,poſtea etiā ipſi ſub irato
deperirent,duci portas non auſi claudere,uenientē cum honore ſuſcipiūt:
Omniū ille urbiū,quas,uel ui, uel deditione cęperat,accæptis obſidibus,
cum Zegeberge per Timonē Holſatū, & Trauemūde per eiuſdē fratrem
iuſſiſſet obſideri: cōſignatis cuicꝗ pro neceſſitate armis & cōmeatib⁹,Sca
conem aliū ex Holſatis,comitē Thietmarſię declarauit, & fratrē eius Wi-
dagum Plone pręfæcit: Rodolphū in Hamburgo conſtituit rectorē atcꝗ
cuſtodem: ut qui propter ſe pridē exulaſſent, per eundem ſe nunc in locis
comitis dominarentur.

CA. XX.

Dolph⁹ comes iam iterū Holſatia excluſus atcꝗ pulſus de Stadio
a ubi cōſedit,meditat̃ expeditione parata ſua paulatim recuperare:
Et qm̄ opidū Hāburgū & in cōſpectu erat, & fidum ſibi comes
proſpexit,eo primū cōtendit: ut expulſo ducis pręſidio,urbē pro ſe recipe
ret: Facile aūt fuit uolentes capere & ſuperare. Iam pulſo Rodolpho tene
bat,& animos illi faciebāt nōnulli ſuoꝝ remanētes in Holſatia,qui fidem
illi aſſeruaſſe,& in reliquū aſſeruaturi uiderent̃. Cūcꝗ arces Zegeberge,
Louēborg, Trauemūde, per ſuos teneret,plenus fiducia Hamburgū pro
tēpore cœpit cōmunire. Waldemar⁹ aūt dux iſta perſentiēs, media iā fer-
me bruma,quod acciderat, futurū proſpiciēs, copias cōtraxit, duxitcꝗ in
Hamburgū: Cōuenere Gūcelin⁹,Burewin⁹,Thietmarſi,omnes in caſtra
ducis: Comes autē a ſpem faciētibus ſuis deluſus,ꝙ ante Chriſti Natalia,
quę Dani comeſſationib⁹ celebrant plurimis, dux minime properaret ad
obſidendū: cū iam nihil formidaret,audiuit omnes uicinę prouincię uires
in ſe comoueri. Glacies quę Albi necdū cōſiſtens innatabat, fugā inter-
cluſit comitis: A terra nullus erat exitus: undicꝗ cōcluſus erat: hinc flumi-
ne per glaciē cruſtato: inde exercitu a terris ualido: inter ſuos agebat cōſili
um,ſi forte nocturna tentaret̃ eruptio: Sed quo perfugeret qui nuſq̄ fidū
aliqd ꝑſentiret? Qui in caſtris ducis erāt, non uſcꝗquacꝗ comititi aduerſa
ti,rem pro eo tractātes,in eas cōditiones cōięcerūt: ut comes reddita duci
arce Louēborg,ipſe cum ſuis liber abiret. In eam rem ꝑficiendā Gunceli-
nus Zwerini comes deputat̃: Eius fidei ſe permittēs comes exibat, profe-
cturus cum eo,ut arcē memoratā traderēt cuſtodes,qui pro Adolpho te-
nuerunt,& comes liber abiret. Thietmarſi,ubi ſenſere comitē in caſtris,tu
multuantes uolebāt opprimere eū,ꝙ infeſtus terrę illoꝝ ſæpe fuiſſet: Vix
potuit uiribus Gūcelini & cæteroꝝ quos ſaluti ei⁹ cōſeruandę dux proui
derat,incolumis aſſeruari. Profecti una in Louenborg ad implendas pa-

ctas cõditiones,oſtenderũt cuſtodib⁹ uinctũ dñm ſuũ.Iubetur ab Adol pho arcẽ tradere,negãt:rogãtur,obſecrant,cõtemnunt.Itaq; cũ nihil ibi ageret,comes uinctus per terrã ſuã trahit in Daniã:Inſultauere Dani qui odibant:Gemuere ſorte fortiſſimi uiri,qui ſine odio iudicabãt.Igit in uin cula cõiectus,aliqdiu ſeruat in carcere cum Waldemaro Sleſwickẽſe epi ſcopo, belli quoq; ſocio ac cõſorte. Interea rex Kanut⁹ cum fratre loquut⁹ Lubicã intrauit,urbẽ nouã,ſed floreſcentẽ:Germanã ambor Helenã con iugio ſociauere Wilhelmo Leonis filio, germano Ottonis atq; Herici,ex quo ſolo ſtirps Leonini generis in hodiernũ pſeuerat.Lætati ſunt Holſati Stormarijq;,ſperãtes q; in dotẽ ille acciperet terrã Adolphi:ut non cogã tur ſubeſſe diutius Danis:Sed ſpes eor fruſtrata eſt.Ambor tñ ille ſoro rius,magnis ſepe honoribus ab illis afficit,magna ſpe fouetur. XXI.

Interim rex Lubicã inuiſit urbẽ,quam magni fæcit,honorifice a populo & clero excipit:Venienti offerunt qui cuſtodiere pręſidiũ Trauemũde:quod regẽ ingenti affæcit lętitia.Prouinciales aũt omnes eo cõfluentes regẽ ſalutauere,ſacramẽta pro tẽpore pręſtantes:Ille progreſſus uſq; in opidum Molne,acceptis obſidibus redit in regnũ ſuũ: Dux obſidionem firmat aduerſus arcem Louenborg:Inde uero in Zege berg quoq; obſidio ducitur in longum: Obſeſſi ſæpe per inuia dilapſi ci bos intulerunt: Quod ubi dux auertit, firmata ubiq; obſidio,fame cœpit pertentare obſeſſos: Extrema paſſi ſe cõtinuere. Sępe farinę in modũ cal cem proiecerũt,ut uictualib⁹ abũdare crederẽtur:Ad extremũ,ubi nulla ſpes ſupererat,& fames inualuerat,paciſci libertatẽ,& rerũ ſuar integram poſſeſſionẽ,duciq; arcẽ cõſignare deliberauerũt: Anno ſecũdo poſt mille ducentos uix in animũ hoc induxere.Priuſq̃ pficerẽt,nũciũ dux Walde marus accepit de morte fratris Danor regis,& cõtendens mox in regnũ ut coronã promeruit, benedictione epiſcopali de more cõſecrat⁹: & redi bat iam rex anno pximo,uere primo:& adunatis undiq; uirib⁹,cum iam omnia citra Albim eſſent in manu ei⁹,pręter arcẽ Louẽborg, indignũ re putabat,ſi ea ſola uirib⁹ regni & toti⁹ obſiſteret puincię.Itaq; totis oppu gnatur conatib⁹:Machinę,catapultę,baliſtę,omniũ gener tormẽta adhi bentur, nec data quies oppugnationi. Sed ptinaciter repugnabãt qui te nuere,infracti uiribus,incõcuſſi minis.Ad extremũ tñ comitis dñi ſui cõ miſeratione colloquiũ popoſcere:Spondẽt deditionẽ facere,ſi comes laxe tur:Põtifices qui aderãt interpoſuere fidẽ,ſi arcẽ dederẽt,& comes de ſer uãda pace obſides daret,liberũ fore. Igit reb⁹ eo pductis dedit Adolph⁹ obſides duos ex liberis ſuis,& filiũ cognati ſui Adolphi de Daſle,& filiũ Herici comitis de Dãnenberge:inſuper octo pueros miniſterialiũ ſuorum & iureiurãdo utrinq; pręſtito firmatũ eſt,ut obſides poſt annos decẽ libe ri eſſent.Si tñ rex aut comes infra illos annos decederet, non minus laxa rentur. In has cõditiones arx regi tradit.Comes laxatus uinculis redit in Scoweborg nuſq̃ his terris redditus.Interea cõcaptiu⁹ ei⁹ Waldemarus epũs in uinculis pdurabat:Sed pietate dñi Andreę archiepiſcopi & alior qui pro ipſo mouebant,a captiuitate hoc pacto eximit:Quia regiũ,ut di

ximus,ſanguinē trahebat,magni patrimonij heres, & cōtra regē pridem ſe erexit,ſuſpecta ei⁹relaxatio multis ducebat: Vnde miſſo ad hoc nuncio per ſedē apoſtolicā,ita decernit: ut nunq̄ in ea prouincia cōſiſteret,in qua regi ſuſpectus eſſē poſſet ad rebellionē: & hoc ſacramēto pręſtito ab ipſo firmabatur. Rex laxatū miſit ad ſummū pontificē, ut apud ipſum cōſiſteret,donec apoſtolica illi prouiſio fieret de eccleſia oportuna: Laxat⁹ tñ & a pontifice dimiſſus,aut clā abcedēs,maturauit, ut ad regē Philippū perueniret:ubi ſuā iniuriā queſt⁹, expectauit adiutoriū regis, & uindictā in hoſtes:Sed hoc poſteaq̄ elect⁹ in ſedē Bremēſem apud ſedē apoſtolicā,cōfirmationem non impetrauit:quod dixim⁹ in Metropoli. XXII.

Er hęc tēpora cum omnis Holſatia in manib⁹ eſſet Danorꝝ,ipſiq; aut iugū ferrēt patiēter,non dico libēter, aut gemerēt impatiēter magna pars nobilitatis,quę libertatē amplexa alienum detrectabat imperiū,in paluſtribus Wilſtrię delituit,utcunq; oportunitatem pręſtolata meliorū tēporū: Adolph⁹ aūt impatiēs tātarꝝ uarietatū, pręſertim cꝫ obſides dediſſet filios,nihil ſe in terra Holſatię nouaturum conquieuit. Sed ferūt annales,nobilē dñam de Deeſt: nec tñ adijciūt cui⁹ fuerit originis,an baronū,an comitū:Sed in arce quæ tū fuerat Kellingdorpe morata,hoc ſibi nomē habebat, ut Deeſtz de Kellingdorpe diceret: Cōpertū tenem⁹ nobilē extitiſſe eo nomine in Weſtphalia familiā,unde potuit originē ea mulier traducere: Alberto forſan Nordalbingię, aut cuidā ex maioribus terrę denupta: Res in obſcuro manēs locū facit cōiecturę. Ea fœmina,cum terra magno Danorꝝ iugo premeret, deliteſcerentq; Holſati iugum refugiētes,acceſſiſſe fert Adolphū olim Holſatiæ, tum Scowēborg comitē:eumq; obſecraſſe mulier gratioſa & facūda, ut qñ ipſi nec liberet nec liceret oppugnare Holſatiā, uel unū ex adoleſcētiorib⁹ filijs permitteret,qui terrā patrū ſuorꝝ pręſens gubernaret:eſſe nō paruā Holſatorū manum,qui accępto capite, pro libertate decertarēt. Comes multa pretēderat quę illū auerterent: regis potentiā, obſidū ſuorꝝ pnicię, & iuratę fidei religionē. Mulier precādo non fatigata,cum ad omnia prompte reſpōderet,nihil formidandā regis potētiā Holſatorꝝ libertati cōparatā: Eos eſſe animos,eā fortunā,ut accępto dño tolerarēt omnia: Obſides tuto fore loco,priuſq̄ aliquid incipiāt:Illū nihil actūrū,ad omnia quieturū:Filij auſpicijs rem omnē expediendā,quod nihil officeret religioni iuriſiurādi. Flexus mulieris infatigabili inſtātia:filiū illi adoleſcētiorē pmittit Adolphū. Hic eſt ei⁹ nominis in Holſatia quart⁹,prima adoleſcētia deuect⁹ in paluſtria Wilſtrię. Holſati proceres hui⁹rei cōſcij,pręfectū regis Danię circūſiſtunt,iura ſua illis pmitti depoſcūt:Sic expromiſſum a duce iā rege, cum arcē Zegeberge traderēt. Ille reijcit cum indignatioue precātes: Illi ptinaciter inſtāt,iura ſua repoſcētes: nam Danicis legib⁹ parere ſe nec poſſe nec uelle. Iubet ille oſtēdi ius,ſi qđ ſuū habeāt: & cōuiciū adijciens: Canē,inquit,introducā qui ius uobis delatret. Ita tum iubet conquieſcere: Eāt de ſuo iure interloquātur: ſe ignorare quę ſint eorꝝ iura: Danorꝝ ſe legib⁹ de libro notiſſimo iuſticiā cuiq; mōſtraturū: ſi min⁹ nūc oſtendere poterunt

ſua iura, altera uice redeuntes, cũ deliberatiores ſuerint, tum exponant. Et quidẽ illa uice cõquieuere, nihil graui⁹ intentãtes. Sed ad cõſtitutũ diem iã inſtructiores redeũt: iterũ ius ſuũ reſtitui magnis clamorib⁹ depoſcũt. Pręfęct⁹ Waldemari regis declarari & oſtendi iubet quale ſit q̊d poſcũt: quo libro ſcriptũ: quo ordine defenſum: Tũ un⁹ cęteris fidentior educto gladio: Ecce inquit ius noſtrũ q̊d gladio tueri ſuſcępim⁹. Ille cernẽs nũciantis fiduciã, murmuraq́ꝫ circũſtantiũ non cõtemnens, manifeſtã uidit rebellionẽ: & paulatim ſe ab illis retrahẽs, in tutiora recępit: Sed illi inſequuti, cedentẽ occupauere, ac gladijs cõfoderũt. Tum uero munitiones, quib⁹ ſe cõtinere ab Danorꝫ ira cogitabãt ingruente bello, magis ac magis firmauerunt. Opidũ Itzeho ducto ingẽti foſſato cõmuniere: In q̊d cũ regij pręfęcti exercitũ ductaſſent, nouo iacto aggere, ac põte facto cũ inſtarẽt expugnationi, ferũt excreuiſſe Storã fluuiũ per diẽ bis in candẽ altitudinẽ ut ponte deięcto ciues tuerẽt, Danis excluſis: Dies erat proxima natę uirginis Marię: Viſa eſt ſublimi ſupra opidũ diuæ Virginis imago, quã ſancte qui uiderũt uenerati, ex illo die religioſiſſime coluerunt. Perſeuerat in hodiernũ memorãdę rei memoria, appellaturq́ꝫ hodie ciuiũ dies. Exinde uero nihil magnũ per aliq̊t annos geſtũ legiẽ, huius adoleſcẽtis comitis primęuo tẽpore: Nã Albertũ quẽdã Holſatię comitẽ ꝓxima tẽpora mõſtrabãt: qui unde ſit ortus, in annalib⁹ mira taciturnitas: Sed a nobis ſuo tẽpore oſtendeẽ, quis, & unde fuerit: Mira ſcriptorꝫ, uel ſimplicitas, uel negligẽtia: Comitẽ ferũt Holſatię: ſed uti Melchiſedech, ſine patre, ſine matre, pueriliter introducũt: nos originẽ pãdemus: Iã hoc cõmonuiſſe ſufficiat. Hoc tẽpore rogatu nobilis dñę, miſſum in ꝓuinciã adoleſcentẽ Adolphũ qui per gradus quos infra memorabim⁹, excreuit in uirũ maximũ, & fortitudine, & religione ſingularem.

CA XXIII.

INterim uero Philipp⁹ & Otto reges mutuis ſe uiribus attriuere ſępe cõcurrẽtes, & q̃q̃ impar uirib⁹ Otto uidereẽ, exitu tñ prælij par ſępe eſt inuẽtus, aliq̊t uulnerib⁹ exceptis: ꝙ ipſe manu promptus ſeſe pugnãtib⁹ immiſceret. Wilhelm⁹ comes Iuliaci, cum partes Ottonis diu fouiſſet, auerſus, cœpit literis agere apud Philippum, ſi gratiam aliquã apud ipſum iniret, noſſe ſe uiã, qua Colonięſem archiepũm, qui maxime Ottonẽ tuereẽ, & nõnullos alios principes, Ottonis lateri detraheret. Cõſtituiẽ ea de re a Philippo locus ad colloquiũ: Cõuenit inter eos, ut ſi quod pollicereẽ efficeret, acciperet a rege prędiũ, quod ſexcẽtas præſtaret annuas marchas. Wilhelm⁹ pollicit⁹ operã cõuenit Adolphũ archiepiſcopum Colonięſem: Vides, inquit, quo res uergat: Quid nitimur in aduerſum flumẽ: Totus Philippo orbis cõſentit: Generis nobilitas, morum probitas, rerũ magnificẽtia pro illo faciũt: Proinde quo nos Deus ire iubet, ne reluctemur: Placeat tibi cõſiliũ meũ: ut Ottone relicto Philippum ſequamur: Hac ſtat parte iuſtior cauſa. His atq́ꝫ alijs uerbis motus Adolphus, Wilhelmo non refragaẽ: Eoq́ꝫ res ꝑuenit, ut miſſis inuicẽ crebrioribus nũcijs, Phillippũ Adolph⁹ Aquiſgranũ ꝑductũ, regem cõſecraret. Diſplicuit ea res plurimũ Colonienſi capitulo & populo: ita ut in faciẽ re-

ſiſterēt archipiſcopo ſuo: quid tātopere uariaret: ipſum eſſe qui Ottonem ſummo pōtifici cōmēdaſſet: nūc uerſa ſentētia illū ſine cauſa reprobaret. Cunctꝫ archiepūs in cœpto ſuo perſiſteret, miſſę ſunt a capitulo & populo literę ad ſummū pōtificē, archiepiſcopi fluxā fidē accuſantes. Vocat papa pōtificē, ut ueniat infra mēſem & dimidiū obięctis reſponſurꝰ. Ille neglecto eccleſię mādato, domi reſedit. Dati ſunt iudices, canonicꝰ & duo parrochiales: qui cum legitime citatū monerēt ut errori ſuo renūciaret, alioqui excōmunicatum deijcerēt ſede ſua, & idoneū alium pręficerēt eccleſiæ ad formā apoſtolici mādati. Sed archiepūs omnia cōtempſit. Ergo cum non acquieſceret monitis delegatorꝝ, poſt excōmunicationē, interdicto ſupponitur, & omnibꝰ inſordeſcēs deponit̄, & Bruno Bunnēſis prępoſitus in locum eius eligitur: Ad q̄d exequendū maiores ꝑſonæ delegant̄. Libet inſerere apoſtolicam epiſtolam ſub bulla miſſam. CA XXIIII.

Nnocēcius epūs ſeruus ſeruorꝝ Dei: Venerabilibus fratribus archiepiſcopo Mogūtino, & epiſcopo Cameracēſi, & dilecto filio Scholaſtico ſancti Gereonis: Salutē & apoſtolicā benedictionē. Vt Adolphus Coloniēſis archiepūs incidat in foueā quā pararat, & intret impius gladius in cor eius, ꝑtinax ipſius inobedētia, ꝑiuriū iteratū, & ꝓditio uulgata depoſcūt: Ipſe enim nec Deū timēs, nec reueritus hominē, nec Coloniēſis eccleſię dignitatē attendens, in offenſam Dei, eccleſię Romanę cōtemptū, & ſuę ſedis diſpēdiū a ſe iugū obediētię excuſſit, iuramentū ſemel ac iterū præſtitū uiolauit, & eum ꝓdidit quē crearat. Sane cum olim chariſſimū in Chriſto filiū noſtrū illuſtrē Ottonē in Romanū Imperatorem electū coronaſſet in regē, & fidelitatis ei pręſtitiſſet iuramētum, apud nos multipliciter inſtitit: ut eidē regi fauorē apoſtolicū impēdētes, ratum q̄d ipſe fęcerat haberemus. Cūqꝫ multiplicatis interceſſionibꝰ obtinuiſſet a nobis: ut in honorē ipſius eccleſiæ Coloniēſis regis deferremus honori, cœpit in eiuſdē deuotione tepeſcere, ac manū ſuā ab aratro retrahēs, occaſiones friuolas inuenire a nobis, ne q̄d plātarat, irrigaret, quatinꝰ cito areſceret plāta eius, cū ſollicitudinē ſubtraheret manus plātatoris. Verū quia neqꝫ qui plātat neqꝫ qui rigat eſt aliquid, ſed qui incremētū dat Deus: inualuit nihilominꝰ per gratiā nouꝰ palmes: & cum extēderet iam ramos ſuos & pullularet, uidit plātator inuidus, & inuidit, & non potuit diutius occultare uirus ſuū: quia nequam mentē iniqua operatio reuelauit, & arbor agnita eſt in fructu. Cōmonitꝰ igit̄ & cōuentus iterū pręſtitit iuramentū, ꝙ eundē regē nunq̄ deſereret, nec in partē alterā declinaret: ſed iuramentum ſtabilire non potuit mentē illā, quę innatæ leuitatis uitio fluctuabat. Nos autē ſicut nō de facili crederemꝰ ꝙ uir præditꝰ tāta dignitate ſic eſſet aduerſariꝰ ſibiipſi, ut q̄d fęcerat, intēderet annullare: nequid tñ noſtrę deeſſet ſollicitudinis, ad cōſtantiā eū excitare uolētes, & monitis, & minis inſtitimus apud ipſum, & ſub quāta potuimꝰ ei diſtrictione pręcępimus: ut eidē regi aſſiſteret, & ad ꝓmotionē eius efficaciter aſpiraret, cauēs ſollicite ne maledictionē pro benedictione acciperet, ſi illuſiſſe nobis tam turpiter probaret: Ipſe uero nō attēdēs, ꝙ ſicut obediētia uictimis anteferꝫ, ſic in-

obedĩetia idololatrię cõparat̃,lora derũpẽs,in uitiũ inobedĩetię incidit,& cõtra preceptũ noſtrũ & propriũ iuramentũ, corrupt⁹ pecunia ſicut fert̃, dñm ſuũ temerari⁹ prodidit: & cõuerſus in arcũ puerſum,nobili uiro Philippo duci Sueuię cõtra eũ impudẽter adhęſit. Et ne qd ei⁹ pręſumptioni deeſſet,& ne culpa ei⁹ aliq̃ uelamine poſſet palliari,nuper Aquiſgrani,ubi præfatũ regẽ antea ſolẽniter coronauerat,memoratũ ducẽ publice coronauit: q̃uis excõmunicatiõis ſentẽtiã incurriſſet, quã in eccleſia Coloniẽſi corã multitudine copioſa,ipſo pręſẽte,ac gerẽte ſtolã ſacerdotalẽ in collo, & cãdelã in manu accẽſam teneret frater noſter.G.Remẽſis archiepũs,nunc epũs Pręneſtin⁹ Ap.Se.legat⁹,pmulgauit in eos,qui a præfato rege diſcederent,& parti alteri adhęrerẽt. Vt igit̃ Coloniẽſes, qui noluerũt in malo caput languidũ imitari,ſed in eiuſdẽ regis fidelitate pſtiterunt firmius,& perſiſtũt,expugnato fermẽto ueteri,q̃d uoluit tãtã maſſam corrũpere,ſint noua cõſperſio,ſicut ſunt azimi,nihil corruptionis habẽtes: cũ iuxta canonicas ſanctiones accuſatione nõ egeãt manifeſta: Vnde nos ei⁹ exẽplo qui abſens corpore,pręſens autẽ ſpiritu Corinthiũ dãnarat abſentẽ, potuiſſemus in eũ ſentẽtiã pmulgare,ad maiorẽ tñ cautelã,cõſilio fratrũ noſtrorũ & tam epiſcoporũ,q̃ prælatorũ pluriũ,diſcretioni ueſtrę per apoſtolica ſcripta mãdam⁹,diſtricte pręcipiẽtes,quatin⁹ cũ apud uos ſint iſta luce clari⁹ manifeſta,dictũ archiepũm pulſatis cãpanis, & accenſis candelis,ſingulis dñicis dieb⁹ & feſtiuis excõmunicatũ publice nũcietis,& faciatis per oẽs eccleſias Coloniẽſes,& uicinas dioceſes,ſub ſolẽnitate ſimili nũciari: Suffraganeos,& omnes uaſallos Coloniẽſis eccleſię,tã clericos,q̃ laicos, abſolutos ab ei⁹ obedĩetia nũciãtes. Quia uero ſi tãtum ſcelus maneret inultũ, quis de cętero poſſet impune inobedĩetię uitiũ, piurij crimẽ,ac pditionis facin⁹ ppetrare: ſub eadẽ diſtrictione uobis pręcipim⁹, quatin⁹ cũ hęc nulla poſſint apud uos tergiuerſatione celari: uos eũ authoritate noſtra ſuffulti,a põtificali officio ſublatũ,cuiuſlibet cõtradictiõis aut appellationis obſtaculo remoto,deponatis: niſi forſan infra mẽſem poſt factam a uobis denunciationẽ ad ſedẽ apoſtolicã acceſſerit iudicãdus: his ad q̃s electiõis ius noueritis ptinere,apoſtolica authoritate iniungẽtes: ut perſonã idoneã quę tãto cõgruat oneri & honori,ſibi eligãt in paſtorẽ: Q; ſi electionẽ cõtigerit aliqua forte,q̃d abſit,cõditione differri,ne bona Coloniẽſis eccleſię poſſint interim deperire,alicui pſonę honeſtę,ac puidę,& potenti,cõmittatis adminiſtrationẽ illi⁹. Quia uero illius eccleſię tãto ampli⁹ zelam⁹ honorẽ,quãto clerũ & populũ eius deuotiores & firmiores ſum⁹ experti, ne unitatẽ ei⁹ aliqua ſciſſura corrũpat,ſi forſan hi ad q̃s electio ſpectat nõ potuerint cõuenire,pręcipiatis eiſdẽ: ut in aliquos uiros idoneos cõferant uota ſua,ad ſedẽ apoſtolicã accedẽtes,cum cõſilio noſtro,qui ad eorũ concordiam faciente Dño dabimus operam efficacem: ut perſonam idoneam ſibi eligant in prelatum.

CA. XXV.

h Anc inſerendã putaui decretalẽ epiſtolã, quia plena eſt rebus gerendis tum,nũc geſtis: Taliter,ut meruit,de ſua dignitate Adolphus eſt eiectus,& Bruno Bunnẽſis prępoſit⁹ in eius eſt locũ ſur-

rogatus: qui a dño apoſtolico archiepiſcopatus inſignia ſuſcipiẽs, & cum Ottone quę pacis ſunt ſentiẽs, in ciuitate q̄dẽ ſubditis ſuis preerat. Adolphus aũt uir nobilis magni generis, quę foris fuere tenuit occupata. Erãt qui poſtea ꝑtẽtarũt animũ Sũmi põtificis: ut ad Adolphũ denuo inclinaret, ſed non prȩualuerũt: Decreta ille ſua cõſeruabat, ſcribens Ottoni regi in hęc uerba: Innocẽtiꝰ epũs ſeruus ſeruoꝝ Dei: Chariſſimo in Chriſto filio illuſtri regi Ottoni, in Romanũ Imperatorẽ electo: Salutẽ & aplicam benedictionẽ. Syncerę intẽtionis affęctũ, quẽ circa ꝓmotionẽ regiã habuimus hactenꝰ & habemꝰ, explicare nos literis non oportet, cũ pleniꝰ hunc exponat affęctꝰ & fideliꝰ interpretent̃ mẽtẽ noſtrã opera q̃ ſcripturę. Sane pręter opinionẽ pluriũ & multoꝝ cõſilia, ſuſcępimꝰ ab initio cauſam tuã, de cuiꝰ promotione omnes pene penitꝰ deſperabãt, & ſtuduimꝰ efficaciter promoueri, nec te in articulo illo reliquimꝰ, quo per obitũ inclytę recordationis Richardi regis Angloꝝ auũculi tui uidebaris ab om̃ibꝰ derelictꝰ: licet em̃ nõ defuerãt, qui multipliciter nos tẽtarint, ut muneribꝰ & ꝓmiſſis nos a ꝓpoſito tui fauoris auocarẽt, nec prece tñ, nec precio nec minis, nec alijs rebꝰ poterant inflectere mentẽ noſtrã, quin de die in diẽ ampliꝰ in tua dilectione ferueret, & ad tuã exaltationẽ ꝓpẽſiꝰ aſpiraret. Q̃uis aũt neq; qui plãtat neq; qui irrigat ſit aliquid, ſed qui incrementũ dat Deus, gaudemꝰ tñ in eo qui dat omnibus afflueter, quia ei q̊d plãtauimꝰ & irrigauimꝰ incrementũ benignus indulſit: ita ut granũ ſinapis q̊d mulier in horto ſuo legit̃ ſeminaſſe, plãta noſtra in arborẽ magnã iam creuerit, in cuius ramis uolucres cœli dãte Dño in breui ſedebũt, & ſub cuius umbra beſtię terrę quieſcẽt. Cũ igit̃ Dñs dirigat greſſus tuos, & firmet de die in diẽ ampliꝰ regnũ tuũ: monemꝰ ſerenitatẽ regiã & exhortamur in Dño, quatinus cũ tẽpus iam accęperis oportunũ, oportune, ac importune, uigilãter, & inceſſanter inſiſtas: ut bonũ principiũ finis optimꝰ ſubſequat̃, & optatũ cõmune deſyderiũ noſtrũ ſortiat̃ effęctũ. Foueas in dilectiõe ac deuotione tua principes qui te fouẽt: ut alios meliꝰ ad tuæ ſerenitatis fauorẽ inducas: & dũ tibi fauor arridet, ad tuę promotionis ꝑfectionẽ intẽdas, nec negligas in aliquo factũ tuũ: ſed omni diligẽtia ſtudeas promouere. Sane ſperamꝰ in eo qui eſt in ſe ſperantiũ fortitudo, q̧ ſi denuo ꝓfæceris ſicut hoc anno diceris profęciſſe, non erit qui tuo profęctui ſe opponat, uel diuinæ diſpoſitioni reſiſtat. Datũ Anagnię. XVII. cal. ianuarij, anno põtificatus noſtri VI. Hęc idcirco interponẽda putaui: ut ſummũ põtificis Romani ſtudiũ erga regem Saxonem agnoſcamus.

CA XXVI.

P Hilippꝰ q̊q; non ceſſabat cõciliare ſibi fauorẽ plurimoꝝ, poſteaq̃ Aquiſgrani in regẽ eſt coronatꝰ: ipſamq; Coloniã infeſtus perſequebat̃, & ducẽ inter alia de Limburg ſuæ parti inclinauit. Is tũ erat ductor Ottoniaꝝ copiaꝝ. Cũ em̃ Philippꝰ Colonię ꝓpinquaret, hic dux, qui pręfęctus erat urbis, agmina eduxit in Philippũ. Aderat ipſe Otto cum ducis memorati filio, & archiepiſcopo Brunone: Acerrima pugna cõſerit̃: ipſo tñ duce ſegnius adminiſtrãte prǣliũ, cecidere uiri quadringẽti ex Ottonis parte: multi pręterea capti, Otto ipſe uulneratus elabit̃ cum

archiepiſcopo & ducis filio, inq; arcē Waſſenberg fugiens ſe recępit. Sed
cum ibi ferendę obſidioni ſecur⁹ non eſſet, noctu clam cū ducis filio proſi
ciſcitur, archiepiſcopo ibi ſubſiſtēte. Aſſunt hoſtes die poſtera, & hoſtem
cōcluſiſſe rati, alacri⁹ obſidēt, & oppugnāt, expugnātq; arcē. Captū archi
epūm in Herbipolim diuturna captiuitate pducūt. Inde uero cū papa mi-
ſiſſet in Germaniā cōponēdę rei gratia duos cardinales, in Quedelēborg
cōuent⁹ agebaƭ Imperij. Ibi multa ſunt uētilata: Sed tñ priuſq̃ reges con-
uenirent, cardinales apud Philippū, penes quē difficiliores partes ſunt ra-
ti ſe reperturos agebāt, oſtēdentes illi ſummi pōtificis ad pacē propēſiſſi-
mā uoluntatē. Cunq; ille mādatorꝝ fines ex illis ſcrutareƭ, dixere: Si Bru-
no capt⁹ uinculis laxareƭ, & omni captiuitate, tum ipſum q̃q; Philippū ex-
cōmunicatione ſoluēdū. Rex ſe nullo modo in laxationē capti poſſe aſſen
ſum prębere oſtēdit, niſi ex ſentētia oīm principū, & præſertim Adolphi,
qui, pter ſe patereƭ ſui honoris detrimētū. Cardinales, quo pacto incertū
metu, an fauore, munere, an, pmiſſis flexi, Philippū abſoluerunt, Brunone
non laxato. Tum ad Ottonē quoq; regē ſe cōtulere, illū de reb⁹ interpel-
laturi. Sciſcitaƭ ille quid apud Philippū inuenerint? Reſpondent, ita rerꝫ
extitiſſe neceſſitatē: ut illū uinculo ſoluerēt excōmunicationis, ut pacatio
re ad reliqua cōponenda uterenƭ. Excādeſcēs rex, literas ſummi pōtificis,
quas ad ſe clāculo ſuper mādato cardinaliū dediſſet, protulit: Hæ, inquit,
oſtendēt, ſi mādati fines impleueritis: Sic enim ſtetit ſentētia pōtificis: ſine
uinculo corporali Brunonis, non laxandū ſpiritale Philippi. Erubuere car
dinales, & bene ſperare iubētes Ottonē, redeunt ad Philippū: Oſtēdunt
Brunonē oīni pacto laxādū, alioqui abſolutionē quā impēderāt euaneſce
re: Inuit⁹ laxauit archiepiſcopū: & paucis adhibitis deſcēderūt regis in col
loquium: Ibi multis ultro citroq; dictis, ſine fine diſcediƭ. Philipp⁹ tñ in-
tentus rei, eundē Brunonē iterū capi, & in arce munitiſſima Rodenburg
iuſſit aſſeruari. Papa ubi res innotuit, ſcripſit Philippo: niſi laxaret Bruno-
nē, ilico grauiorib⁹ ipſe uinculis teneretƭ: Cuius rei gratia ſolutū remiſit ad
ſummū pōtificē: ut ibi remaneret, donec Adolpho prouiſio fieret: diſpēſa
tumq; tantiſper cum Adolpho, ut ducētas annuas de teloneo Bunnēſi, &
tantundem de Colonięſi, & octo ſtipēdia in ipſa ciuitate perciperet: quib⁹
rebus perfęctis Bruno ad eccleſiā ſuā quiet⁹ regreditur. XXVII.

Nnus erat quart⁹ poſt milleducētos, cum iam uniuerſa Nordal
a bingia ſub rege Danię Waldemaro eſſet: qui euocatū Adalber
tum comitē de Orlemūde, omni illū pręfęcit, quā olim Adolph⁹
poſſederat, ditiòni. Erat is filius Henrici de Orlemūde, qui relictā ſecundi
Adolphi accępit uxorē, ex qua ſuſtulit, ut preſumiƭ, hunc Albertū. Vaca
bat tum ſedes Raceburgēſis, mortuo Iſfrido. Diuiſerant aūt electores ſua
uota in duos: Nā alij Hēricū prępoſitū uirū induſtriū pręulere: alij Phi-
lippum, priſci pōtificis capellanū: Quę cōtrouerſia cū in lōgum proceſſiſ-
ſet, cōtulere partes arbitriū in Albertum comitē Nordalbingię: qui uſq;
ad Albim fluuiū regis Danię auſpicijs omnia gubernabat. Albertus aūt
pręulit Philippū. Hic eſt ille Albert⁹, cuius nomē in faſtis legiƭ: ſed ridi-

cule origo ſilet: Vterinus frater tertij Adolphi, cui⁹ mater, ut dixim⁹, Henrico paruuli ſui tutori, nupſit. Hoc erat illud tẽpus, quo Ieroſolymitani peregrini, capta Cõſtãtinopoli, & rege illi⁹ oppreſſo, Baldewinũ Flãdriæ comitem, oriẽtis Imperio præfecerũt. Anno poſt tertio, qui fuit ſeptim⁹ poſt milleducẽtos, cum Hartwic⁹ archiepũs Bremẽſis diẽ ſuũ obijſſet, electorꝶ maior pars (contemptis Hãburgẽſibus regi Waldemaro tum parẽtibus, & perinde in Waldemarũ dudum epũm Sleſwickcenſem cõſentire haud poterãt) eundẽ Waldemarũ elegit, iam Bononiæ literis uacantẽ. Maior eccleſiæ præpoſitus, qui & ipſe aſpirabat ad epiſcopatũ, cũ ſciret cõtemptos in electione canonicos Hãburgẽſes, & eorꝶ cõtemptum electioni nocituꝛrum, ſe cum aliquantis in ipſa urbe Brema retraxit ab electione, rei exitum proſpiciẽs. Mittere Bremẽſes ex ſuo cœtu, & miniſterialibus ſolennes ad Waldemarũ nũcios, cũ decreto electionis. Ille mox cum eiſdẽ ſedẽ petiuit apoſtolicã. Gratulaſ illi ſummus põtifex, nec tñ feſtinat cõfirmare, ſciens eſſe in itinere qui meliora rerꝶ documẽta pferrent. Venere Hãburgenſes, & cõtẽptũ ſui obijcere electioni. Venit & Petrus Roſchildẽſis præpoſit⁹, literas tñ, quas in itinere prætendit amiſiſſe, nullas præferebat: Sed oſtenꝛdit iuramentũ a Waldemaro præſtitũ regi: Nunq̃ ſe eo loci cõſidere, quo ſuſpectus poſſit haberi: Et quis unq̃ loc⁹ ſuſpectior eſſe poſſet, q̃ ille ad litꝛtora Germaniæ: Sentiẽs Waldemarus rei difficultatẽ, illicentiat⁹ abijt, & ad Philippũ regem ſe cõtulit. Ille gauiſus, mittit eum in eccleſiã Bremenꝛſem, ſuſcipiturq́ cum honore. Sequutæ ſunt cũ excõmunicationis literæ in omnẽ ꝓuinciam: Bremæ tñ diu nemo obtendebat, donec inter offerentes quidã illas imponeret altari. Rex Waldemarus audito introitu æmuli ſui, cum magno uenit exercitu illũ impeditur⁹: Sed qm̃ Guncelin⁹, & Henriꝛcus comites de Zwerino regẽ offenderãt, pulſo de Grabow arce ſua Iohãne Gantz, ad regem ꝓfugiente, exercitũ miſit per manũ Alberti memorati in illos: qui arcẽ Boyceneborg oppugnãs cõfregit, & omnẽ terrã glaꝛdio & igne perualtauit. Waldemar⁹ quoq́ epũs ſe bello in regẽ gerendo præparauit. Interea Burchardus maior præpoſitus, præferẽs ſuã ab Hãburgenſibus & quibuſdã Bremenſib⁹ electionẽ, a rege Daniæ inueſtit̃: & de opido Hãburgo, quod regi parebat, duxit in Stadiũ, idq́ opidũ ui cæpit: Inde tñ poſtea, cum Waldemar⁹ epũs exercitũ quã potuit maximum duꝛxiſſet in Stadiũ, eijcit Burchardũ. Abeunte uero exercitu, Burchardus receptũ iterũ opidum cõmuniuit. Rex autẽ Daniæ facto põte Albim trãſiꝛuit: In anguſtioribus credo inſularꝶ faucibus, & partium ſuarꝶ fauori, arꝛcem Horneburg firmauit. Hæc breui tranſimus quia latius in Metropoli noſtra diximus.

CA. XXVIII.

PHilippus aũt rex cognito, q̃ rex Daniæ cũ exercitu ueniret in fines Saxoniæ, arbitrat⁹ illũ quoq́ partib⁹ Ottonis emuli ſui accedere, ingentẽ cõtraxit exercitũ Vngarorꝶ, Bohœmorꝶ, Theutonum, & qui tum omniũ erãt formidabiliſſimi Valuorꝶ: cõſedit Bãbergæ adunationẽ exercit⁹ ſui exſpectãs: cum interim Otto non min⁹ ſe excipiendo hoſti, magnis copijs & cõmeatibus prouiſis, & artiũ ac opidorꝶ muni

tionibus prępararet. Per quę tempora erat Bāberge inter Philippi duces quidā Otto de Wiltisbach comes Palatin⁹, intantū regi q̄nꜩ additus: ut filiam ille regis ſperaret cōiugem. Cunꜩ feris moribus, ꜱ nimiū uideret̄ gladio prompt⁹, occiſis quibuſdā qui regi eſſent cōmendatiſſimi, a ſe regem auertiſſet, iamꜩ illi⁹ filię nuptijs deſperatis, filiam ducis Polonię, quę materno genere ipſum etiā regē cōtingeret, depoſceret: inꜩ eam rem literas a rege cōmendatitias depoſceret, exemplar ꜳferens, quo ſibi profuturas ſperaret literas: rex uerbo aſſenſus, animo aliud agebat: ꜱ feroci uiro, ut filiā, ſic cognatā putabat eſſe negandā: & pfectis iam literis traditę ſunt poſcenti. Ille ubi accępit, uel ſigno deprehēdit, uel animo cōiæcit immutatas. Itaꜩ ſeuocās ſcribā, apertas iuſſit recitari: nam uir militaris literas ipſe non agnouit. Vbi ille uidit literas Vrię, expauit, dn̄mꜩ obſecrabat, ne ſe cogeret literas interpretari: eſſe ſibi uitę apertū diſcrimē, ubi apud regem cōperiret̄ ſe literas comiti recitaſſe: Pergcit precāri, & animo magis ac magis efferatus, reperit aliū, qui literas interpretaret̄: Infremuit ubi audiuit, & t̄n nihil dicēs, iram, ut potuit, cōpreſſit: Stratis equis redibat in palatiū per media diſponēs, qui abitū eius tueret̄ur: & nudato gladio ludibūdus ibat per palatiū: Inde regij triclinij fores appellās intromittit̄: Ibi q̄ꜩ ludens gladiū uerſabat. Increpitus a rege, quid ſibi uellet enſem in cōſpectu ſuo uibrare, non eſſe locū, neꜩ tēpus digladiādi. Reſpōdet ille: Et loc⁹ & temp⁹ enſem poſcūt. Hoc dicēs regē cōfodit, unoꜩ exanimat ictu. Dum ſtupēt qui aderāt: ille diſpoſitis ꜰ media cuſtodib⁹, gladiū uerſans, eques abibat. Hic erat lachrymabilis exitus regis Philippi uiri manſuetiſſimi, & qui in diuina religione non ſegnis haberet̄: Apud ſummū t̄n pontificem paterna illi & fraterna duricies oberāt. Hic erat ann⁹ octau⁹ poſt millēdu cētos, antea mōſtrat⁹ religioſo uiro in Raceburgo, ꜱ finē eſſet tumultib⁹ ille annus datur⁹. Doluerūt incōſolabiliter omnes, qui regi illi adhæſere: Planxerūt qui uirtutē propius nouerūt: Sed uolat irreparabile quod pręterierat. Waldemar⁹ Bremēſis electus, qui multū ſperauerat in Philippo nunc magna parte ſpe concidit.

CA. XXVIIII.

Ex Otto iam adueniſſe tēpus ratus quo de inimicis ſe uindicaret, ꜳhibit⁹ eſt a principib⁹, pręſertim archiepiſcopo Magdeburgēſi & Bernhardo duce Saxonię, recte rem cōięctātib⁹: meli⁹ modeſtia, q̄ ui rem proſperandā: Nam ſi uiolent⁹ inſtiteris, inquiūt, aliū ſurrogabunt emulū: Sin māſuete ages, unus in te omniū aderit cōſenſus. Sequit̄ rex iuſta pacis cōſilia, & in Halberſtadio indixit regni cōuentum, omnib⁹ principib⁹ euocatis: ut de cōmuni principe & generali pace ageret̄. Conuenere frequētes de Saxonia, Turingia, Miſna, utriuſꜩ ordinis principes, & renouata electione eūdē Ottonē declarauere. Aderat elect⁹ Herbipolēſis Otto, queſtus iniuriā, & damna eccleſię ſuę infinita, per Hēricū & Philippum fratres, pro qua etiā cauſa cęſus ſit præceſſor eius Cōrad⁹, niſi incolumitati cōſuleret̄ eccleſię ſuę, nō ſe poſſe quicq̄ in regno uidere immutatū. Multa ultro citroꜩ dicta fuere. Cū nō ex ſententia ſua illi reſpōderet̄, exiēs abijſſe uidebat̄: Sed ab amico reuocat⁹, electioni cōſenſit. Cunꜩ rex etiā

ſuꝑioris Alemãnię principes expectaret ad cõſenſum,indixit cõuentũ abiẽ
in Francfordiã: Ibi paruere omnes Sueuię,Bauarię,Frãcię principes,una-
nimi uoto regẽ approbãtes. Aderat filia regis Philippi unica,lachrymoſe
queſta necem immeritã patris in ſua domo,ab eo, quẽ dignitate auxiſſet:
Mouit omnes lachrymãs puella: nam & cauſa, & perſona cæſi,& cęſoris,
ſimul rei indignitas cõmiſerationem cũctis extorſit. Fuere qui lachrymas
non tenuere. Motus rex,proſcriptione publica dãnauit iniquũ homicidã:
qui non lõge poſt ab Hẽrico Caladino,& Vlfonis filio,quẽ ille quoq; cę
ciderat,obtrũcat⁹ eſt ad Danubiũ,deſectũq; caput in ꝓfluentẽ proięcere.
Rex puellam in protectionẽ accępit: & annitẽtib⁹ cunctis qui aderãt,etiã
regi deſpõderi cœpit. Impedimentũ erat ſanguinis: ſed illud apoſtolica di
ſpenſatione tolli poterat. Trecẽtaſquinquaginta arces cum prædijs ſuis in
dotem afferre dicebat̃,Ibi q̊q; oblata ſunt regi Imperialia inſignia: quę ab
Henrico Imperatore ad fratrẽ facile ꝑuenerint. Orta eſt noua lux per Ger
maniam. Erubuere quib⁹ ludibrio q̃nq; fuit res Ottonis: qui etiã interpo
ſito pignore,nunq̃ regnaturũ affirmarẽt: in quib⁹ erat Francię rex,qui cũ
Otto ex Pictauia Frãcię duceret̃ electus,fert̃ irriſiſſe trãſeuntẽ: Si enim il-
le aliq̃n rex,inq̃t,futur⁹ eſt, accępto nũc ab illo gradario ſuo, tres illi ciuita
tes,cum ad regnũ quiet⁹ ꝑuenerit,in Frãcia dabo: Pariſiũ,Stãpes,Aureli
anum. Qui cũ ſermo tum ad Ottonẽ ꝑferret̃,facile illi miſit,quẽ tenuit ſo
nipedem optimũ,in eã conditionẽ: paruũ munus regi ab rege futuro: ſed
ut illius ſuperbiã aliq̃n retunderet, hoc pign⁹ depoſuit. Anno deinde ꝓxi
mo cõtendit rex in Aldenburg: alio nomine dixere Pliſnã: ubi ingẽs tum
erat Imperij patrimoniũ. Nam Imperator Frideric⁹ quingẽtis argẽti mar
chis a comite Rabadone, cum arcib⁹ Liſmę & Coldis cõparauit ditionẽ.
Aderant Miſnẽſes & Citznenſes,Poloni atq; Bohœmi,& Vngari: Ibiq;
multis finitis diſceptãdo negotijs,& pace iurata,quę omnibus curis reno-
uata eſt,rex Brunſwicũ cõtendit: ubi ſacrã Pentecoſtes ſolennitatẽ pęgit,
ad quã ſolos familiares uoluit amicos cõuenire. Aderãt archiepũs Magde
burgẽſis,elect⁹ Halberſtadẽſis,Hildeſemẽſis,Hauelbergẽſis epiſcopi,Cor
beienſis Fuldẽſis,abbates. Aderat q̊q; tot⁹ feſtiu⁹ dux Bernhardus,Lant-
graui⁹,Palatin⁹ Reni,Miſnẽſis,& de Lãdesberge marchiones, Wilhelm⁹
dux Luneburgẽſis, Is erat regis german⁹, & marchio Brandenburgẽſis:
Comitũ non erat numerus: Militũ etiã maior multitudo: quibus omnib⁹
honeſtiſſime & abundantiſſime de impenſa regia eſt miniſtratũ. In ſancta
uero die,cũ archiepũs Magdeburgenſis Miſnenſem marchionẽ excõmu
nicatũ abire iuberet,nec placari poſſet ut adeſſe pateret̃,exiuit cum eo rex
ne uerecundia tangeret̃. Poſtera die re cõpoſita per regẽ,una ad diuinum
officiũ proficiſcunt̃. Cum cõuiuio pro regia magnificẽtia excępti lętiores
eſſent,feneſtra proſpiciens dux Bernhardus,uidit leonem fuſilẽ, quẽ Hen
ricus dux pater,honori ſuo & memorię collocaſſet: comiter leonem appel
lans,ait: Quouſq; uertis hiatum in orientem? deſine,iam habes quod uo-
luiſti: cõuertere nunc in aliam mundi plagam. His uerbis omnium auxit
alacritatẽ,ſolutiq; ſunt in riſum uniuerſi.

CA. XXX.

Proficiſcit̃ inde rex Otto in Goſlariã, ubi rebus ex ſententia cõſti
tutis, p̃uenit ad cœnobiũ Wakẽrode, ubi a quinquagintaduob⁹ abbatib⁹ eſt except⁹ cõſalutatus, & in fraternitatẽ, q̃d magni ille fecit, recept⁹: & ab illis ſolẽniter per dies aliq̃t, p̃curant̃ de more cõmeat⁹. Herbipolim ueniẽs, ubi cõuentũ indixit, cum hymnis & laudibus excipit̃ cõcinẽte choro: Aduenisti deſyderabilis. Aderãt apoſtolici legati: Hugo Oſtienſis, Leo Sabinẽſis, cardinales epiſcopi, cum magna prælatorꝝ principum & nobiliũ frequẽtia. Sifridus Mogũtin⁹, Theoderic⁹ Coloniẽſis, Iohãnes Treuerẽſis, Euerhard⁹ Saltzburgẽſis archiepiſcopi, Hẽricus Argentinus, Sifridus Auguſtẽſis, Cõſtantiẽſis quoq;, Otto Friſingẽſis, Manegoldus Patauiẽſis, Hẽricus Ratiſponẽſis, Ludolph⁹ Baſiliẽſis, Heribertus Hildeſemenſis, Iſo Verdẽſis, Halberſtadẽſis, Hauelbergenſis epiſcopi: Cono Elewãgẽſis, Fuldẽſis, Herſfeldẽſis, Corbeiẽſis, Prunnẽſis, Herbipolẽſis, abbates: Odoacer rex Bohœmię, marchio Morauię, Lupoldus Auſtrię, Bernhardus Saxonię, Ludouic⁹ Bauarię, Bertoldus de Saringia, Lotharingię, Brabãtięq; duces, marchio Miſnẽſis, de Lãdesberge Cõradus, de Brãdenburgo Adelbert⁹, & alij q̃plures. Rex ſolis, quos dixim⁹, pręlatis & principibus in cõſiliũ euocatis, ita p̃loquit̃: Arbiter cœli Deus, qui etiã ſuſcitat de puluere egenũ, ut cum principib⁹ ſedeat, & ſoliũ regni teneat, quiq; olim inter fratres cõtemptũ Dauid ad regnũ p̃uexit, is per ſolitã ſibi clementiã non reſpuẽs noſtrã humilitatẽ, quę reprobauerũt ędificãtes lapidẽ, ille cõſtituit in caput anguli: Nũc ergo diuinę parẽtes iuſſioni nõ refragamur: ueſtrũ pręſertim cementes in noſtra aſſumptione cõſenſum. Tales nos p̃picio Deo gerem⁹, ut neminẽ in hoc cõuẽtu ſuę uocis pœniteat: Nuptias inire ſuademur a multis: In conſpectu noſtro eſt oĩs regni nobilitas, de illuſtriſſimis domib⁹, uel unã inueniam⁹ regio dignã thalamo: Multorꝝ audimus inclinationẽ principũ: qui Philippi quondã ducis Sueuię filiã in cõmune bonũ nobis putarũt cõſociandã: Sed obſtat p̃hibitus cõſanguinitatis gradus: cui ſi apoſtolico munere cõſulat̃, nihil eſt q̃d nos detrectem⁹. Cęterũ rem omnẽ in cõmunẽ omniũ ueſtrũ deliberationẽ reijcimus, cõſilio ueſtro non defuturi: hoc enũciãtes, ſi ſex annorꝝ millib⁹ nobis uita, quę pangusta eſt, donaret̃, nollem⁹ inire cõſortiũ thalami cum detrimento perpetuę ſalutis: quid enim habet omnis mũdus q̃d animę ſuæ quiſq; preponat? Nec mouemur ſuper dote, quæ q̃m ſit ampliſſima inter quatuor Philippi filias diſtribuat̃: Nos in re toti ex ueſtro pẽdemus cõſilio: nihil niſi quod communis proſperitas, & ueſtri iudicij indubitata grauitas denunciauerit, nobis eſt faciendum.

CA. XXXI.

Illi abiere cõſulturi: Cũq; frater eius Palatinus ipſe quoq; in cõ-
cilium abire iam uellet: Sede, inquit rex, nobiſcũ germane frater, ne cuiuſq̃ liberã in cõcilio uocẽ frõs tua diſcutiat. Deliberati redière: Lupoldũ Auſtriæ ducẽ facundiſſimũ principẽ uerbo reſponſionis onerãtes: qui his uerbis ſentẽtiã omnẽ omniũ explicuit: hic, inquiẽs, cœt⁹ prælatorꝝ ac principũ optime ac illuſtriſſime rex gratias habet modeſtiæ tuę, q; rem tantã in arbitriũ eorꝝ coniæceris, meq; omniũ uerbis iuſſere ut

edicerem: Rem eſſe nõ magni cõſilij,quę luce clariſſima cõmuni toti⁹ Germaniæ paci ſit cõſultura: nec eñ ſoli⁹ tui nũc agit cauſa: ſed cõmunis oĩm noſtrũ ſal⁹ & proſperitas eo inclinat: Si renitereris oratũ uenirẽt principes ut affectũ in ſe tuũ inclinarẽt: Nũc qm̃ in medio hęret ſentẽtia ex eorũ qs euocaſti cõſilio proceſſura, nemo in hoc cõuẽtu diſcrepat: omniũ eo propẽdet inclinatio, ut fœliciſſimas, q̃d cõfidim⁹, nuptias, & nobiliſſimę puellę tibi thorũ cõſocies. Quod ad ꝓhibitionẽ ſanguinis ꝑtinet, aſſunt apoſtolici legati cum ei⁹ rei plena facultate: qui ſuũ in ea re miniſteriũ nõ detrectãt, q̃n publica ſalus, & omniũ cõſenſus hoc depoſcit cõiugiũ: q̃d tibi omnes qui aſſunt, quiq; abſunt, longũ, fauſtũ, fœlix imprecant. Ubi rex non ingrat⁹ acquieuit, iuſſa eſt uocari puella: Ubi uenit, a principibus ex latere regis inclinãs, & ſic ſuſcepta collocat. Rex anulo ſubarrauit cõſidentem, & excepit in oſculo pacis: Inde in mediũ cardinaliũ ambo excipiunt. Tum aſſurgẽs rex: Ecce inquit q̃d petiſtis reginam habetis: uos quiſq; de ſuo miniſterio cogitate: noſtrũ fuerit cõmuni omniũ inuigilare ſaluti. Soluto cõuentu puellã iuſſit cũ germana honorifice Brunſwicũ deduci: ipſe rex terrarũ negotijs & regni curis intent⁹, cogitabat iam de profectione in Italiã, deq; Imperij corona ſuſcipiẽda cũ principib⁹ agere incœpit. Cõuentu in eã rem in Auguſtã indicto, prælati & principes ex uniuerſo regno ordinant, qui euntẽ in Italiã regẽ comitent. Erãt aũt hi: Treuerẽſis, Magdeburgẽſis archiepiſcopi, Herbipolẽſis, Spirẽſis, qui & regni cãcellarius, Argentinus, Wormaciẽſis, Baſiliẽſis, Cõſtantienſis, Patauiẽſis, Curiẽſis, Auguſtenſis, Eyſtatẽſis, Pragẽſis, Olmucenſis epiſcopi: De Augia, de ſancto Gallo, de Kempten, de Wiſſenburgo, de Seltza, de Prunna, de Ebſterna abbates. Principes hi fuere: Bauariæ, Lotharingiæ, Saxingiæ, Carinthiæ, Morauię, duces: marchiones, & comites plurimi. Cęterum qui remanſere trãſeũtiũ ſumptibus coopabant. Circa aſſumptionẽ Virginis alpiũ iuga tãto ſeptus agmine rex tranſmiſit: Per Inſprugge Brixiã attigere: Deinde Atheſis fluuij deuexa trãſeũtes, Tridentũ puenere. Ad Cluſam Veronẽſium arx erat, quã magna manus militũ inſedit Veronẽſibus infeſta. Regi aũt trãſitũ fecere incolumẽ qui arcẽ tenebãt, ſe ac ſua offerẽtes. Veronenſes tñ ab impugnatione non ceſſauere, q̃uis rex pacẽ illis denũciaret. Qua ex re exaſperato rege, multis illi millibus aureorũ regi datis, in gratiã eius redierũt. Procedẽs aũt cũ expedito agmine, a Cremonẽſibus, & Mãtuanis obuijs excipit cum honore. Trãſito Pado, Parmẽſes, & Põtremolẽſes honore certabãt in ſuſcipiẽdo rege: Nec defuere Mediolanẽſes, Ianuẽſes, Lucenſes, qui in uiã occurẽtes, ſuarũ urbiũ claues, & magna ꝑtulere donaria, regijs agminib⁹ in ſolatia ſumptuũ. Nec minor erat Aetrurię cura regem in ſuis urbibus honorãter excipere. Ad Viterbiũ uſq; ꝓcedens, obuium habuit ſummũ ab Urbe pontificẽ per millia Italica uiginti: Ibi complexus & oſculatus, inuicẽq; principes orbis gratulati ſunt, q mutuos mererentur amplexus & colloquia miſcere.

CA XXXII.

i Am October appetebat mẽſis, priuſq̃ rex ipſe Romã cõtingeret adoratur⁹ ad limina ſanctorũ apoſtolorũ, ut Imperatoriã q̃q; co-

ronā acciperet. Habuit autē in comitatu ſex millia loricarum exceptis baliſtarijs, quę leuis fert armatura, & eorum numero preterito, qui non ad pugnandum, ſed illuſtrādum tāti regis exercitū affuere ex prælatis: qui etſi ipſi minime ad militiā ſcriberent, duxere tñ familiā nō paruā, quę militāribus inſereret. Cumque immineret dies coronationis, tātus eſt factus populi cōcurſus: ut preſſura grādis, & interitū multis & impedimēta rerum faceret agendarum. Rex huic cōſultus negotio, ſpargi nūmiſmata iubet in diuerſum: ut a preſſura diſtraherent: & uix etiā ita lanceis & fuſtibus iter tenere poterāt in ędē diui Petri, qui coronationi intereſſent. Igitur in Dñica qua cōcinit ecclesia: Da pacē dñe, Imperator factus Otto cōſecratur, & Imperij diademate coronatur: cūctis, uel mēte cōcinētibus: Fiat pax in uirtute tua. Expleto magnifice officio, papa uocat Imperatorē ad cōuiuiū: Sed maiori inſtātia urget Imperator, ut ſecū ducat ad epulas pōtificem. Cum ergo inſcēdenda eſſent iumēta, Imperator non immemor apoſtolicę reuerētię, ſtrepā apprehendit, & iſto animo perdurās, cum illo proficiſcitur per urbē in locū cōuiuij ad Lateranū: ubi ſimul in unum diuiti & pauperi parata ab Imperatore ſumma cura manebat refectio. Waldemarus interim Bremēſis poſt exitū Philippi, iā pauper & exul, aures ſummi pōtificis pulſare nō deſtitit, miſericordiā implorās. Sed quoniam multiplex erat cōtumacia, nihil potuit amplius impetrare, niſi ut extra Bremēſem eccleſiā in pōtificalibus diuinū peregeret officium. Obſtitit quoque illi Ottonis Imperatoris cum Danorū rege Waldemaro adhuc perdurans intelligentia, propter affinitatem, quam frater Imperatoris Wilhelmus cum rege inibat.

CA. XXXIII.

Otto iam Imperator factus priusquam Roma abiret, ab Ro. exaſperatus, ſe uertit in illos, intus & foris oppugnās. Huc uſque autem inter Ro. pōtificem & Imperatorē integra durabat affectio: Non ſatis autē cōſtat quibus ex cauſis orta ſimultas, Imperatorē cōmouit in Romanos, & pinde pōtificē: niſi quod promptū eſt cōijcere: iam ciues Ro. ipſa iā dudum uera Romanitate uaneſcēte, ex omni colluuie gentiū nouū populum, quod Itali quoque ſcriptores teſtantur, pacis hoſtē, quietis impatiētē, nouitatis aliquid ab Imperatore, quod ille dare nollet, popoſciſſe: unde orta ſimultas illos prælio cōſumpſerit. Ad pōtificē autē illa poterat ſubeſſe cauſa, quod Imperator per Italiā antiqua Imperij iura repoſceret, quorum iam quædā trāſiſſent ad eccleſiā. Vēdicabat quoque ille Mathildis potētis per Italiam fœminę locuplete hereditatē, quā illa legaſſe diceret eccleſiæ: Imperatore reclamāte, quod duplici iure ad eū pertineret: Nam legitimus heres uidebatur amitę ſuę, quę nata fuit, ut oſtēdimus, ex marchionibus Saxonię: & illo etiā iure non extante, uacantis feudi redibat ad Imperiū directū dñium. Abiēs urbe Imperator prædia quę Romanę dicerent eccleſię inuaſit Montē Faliſcū, & urbes conterminas. Papa miſſis nūcijs admonuit ut ſibi tēperaret: memor eſſet longe qui in perſonā eius fauoris ab eccleſia, & quod nouiſſime paternā benedictionem præſens accepiſſet. Valuit amplius apud Imperatorē indignatio quam ulla cōmonitio. Ex Tuſcia autē iam diu fatigata, uertit agmina in Apuliā: quā Fridericus Hērici Imperatoris filius, ſub eccleſię manēs protectione, iure hære-

ditatis de materno ſanguine tenebat, cũ ſibi eccleſia dñium directũ aſcri-
beret. Ergo ꝙ Imꝑator magis magiſq; incrudeſcẽs, ab iniurijs eccleſię nil
tẽperaret, papa illũ anathematis mucrone ꝑcuſſit. Interim Gerhardꝰ Oſna
burgẽſis epũs Ro. põtificis trãſlatiõe, in archiepũm Bremẽſem cõfirmat:
Sed dux Bernhardꝰ pro Waldemaro faciẽs ipſum reduxit Bremã: Cui ci
uitas intantũ fauit, ut pro ipſo interdictum eccleſiaſticũ diu ſuſtineret. Sed
per idẽ tẽpus idẽ dux Bernhardꝰ de Hadeleria reuerſus finẽ uiuẽdi fæcit,
filiũ Albertũ natu minorẽ in ducatu, Hẽricũ ſeniorẽ in comitatu de Berne
borg & Anehold habuit ſucceſſores. Hẽricꝰ aũt Palatinꝰ Leonis filiꝰ Hẽ
ricũ moriẽtẽ filiũ pręmiſit, & ſine herede remãſit. Luctant interim de Bre
mẽſi dioceſi Gerhardꝰ & Waldemarꝰ. Hẽricus Palatinꝰ pro Waldemaro
arcẽ Valkẽberg, & Gerhardus Sluttere in aduerſos extruxerũt. Quare
aũt Bremẽſes inhęſerint Waldemaro, uide in Metropoli. XXXIIII.

Nnꝰ erat duodecimꝰ poſt milleducẽtos, cum Innocẽtiꝰ papa, qui
a iam operas oẽs in ſtudio ꝗd uerteret in Ottonẽ uidebat amiſiſſe,
intantũ cœpit odiſſe hominem, quantũ ante dilexit: & cohortat
principes electores, ut qm̃ ipſe excõicatũ pridẽ, & deinde depoſitũ Impe-
rio Ottonẽ abiæcerit, aliũ ſibi principẽ deligant ad Imperiũ, obijciẽs illis
Fridericũ adoleſcẽtẽ annorum. XX. Sicilię regẽ Hẽrici Imꝑatoris filiũ, Fri-
derici. I. nepotẽ. Interim Otto nuptijs Brũſwico celebratis, breui poſt no-
uã nuptã amiſit morte ſubtractã. Fridericꝰ aũt inſtinctu põtificis rex Ro-
manorum electꝰ, regẽ Bohœmię in ſocietatẽ belli in Ottonẽ aſſumpſit, & du
xit in hoſtẽ, Brũſwico illũ pulſurꝰ: Sed illos audiuit apparatꝰ Ottonis: ut
Quędelẽborg ueniẽs inde iter uertẽs retro abiret: Priuſq̃ tñ ad hoc ꝑue-
niret, Otto qui ſciret auerſum ſibi põtificis animũ, & ꝑinde principes per
excõmunicationis ſuę nexũ cõgreſſu ſuo abſtinere, nec ignoraret Frideri
ci motꝰ ex Italia, omnibꝰ itineribꝰ eius exploratis, apud Cõſtantiã illi obię
cit copias: Sed ferocior erat Fridericꝰ ad tranſitũ, q̃ ad interuertẽdũ Otto.
Cũ primũ ꝑueniſſet inuito Ottone in Germaniã, terrã patrũ ſuorum, hoſtẽ
ſtatuit in loco ſuę mãſionis oppugnare: ſed iter uertit ex cauſa quã diximꝰ.
Interim Francię rex Philippus, cũ ſciret Ottonẽ male ſibi affectũ propter
propinquitatẽ ſanguinis ad Anglię reges, quibꝰ iamdudũ bellũ erat cum
Frãcis ex poſſeſſione Normãnię, quã uterq; ſibi rex uẽdicabat. Is igit rex
miſſo Mogũtiã filio Ludouico, perſuaſit Friderico: ut in Valentianũ opi-
dum ſitũ ad Moſam, ſibi pro incũdo fœdere occurrerẽt. Quod ubi factũ
eſt, ingẽs bellũ exarſit in Ottonẽ: Iam eñ Philippus Frãcię rex infeſtꝰ Fer
nando Flãdrię comiti filio regis Portugaliæ, in Flãdriã ducit. Is comes ſe
regi Angliæ ſubmittit. Rex Angliæ Ottonẽ Imperatorẽ ad arma uocat:
Erat eñ Aquiſgrani Otto: Parat bellũ oĩm maximũ, cũ reges duo, Ro.
& Anglię in Francũ cõcitarent, Friderico adhuc ad omnia quieto: Expe-
ctabat em̃ exitũ pręlij ꝗd parabat utrinq;. Igit cũ rex Frãcię iam Flandriã
peruaſtaſſet, Otto Imꝑator, ꝙ eſſet ſorore Iohãnis Angliæ regis genitus,
uenit cũ expeditis copijs in eam regionẽ. Rex Frãcię tãta mole bellũ age-
bat; ut omnẽ iuuentutis in regno ſuo florẽ duceret in agmine; Tornacum

Franci petũt audito tãto duorũ regũ in ſe apparatu: ꝙ eã urbẽ Flãdrenſes pridẽ occupaſſent: ſed facile rex tãtis copiis recuperauit. Dum aũt ibi Frãci multa moliunẽ, Imperator multo ſuo comitatu Flãdrẽſibus ꝓpinquat. Quod ubi Francis nunciaẽ, parant ſe prælio. Sed cum eſſent anguſtiora itinera, ꝓcedere in hoſtes rex noluit: Verũ prudẽti uſus cõſilio, retroceſſit in patẽtiores cãpos, trib⁹ inde millib⁹, ad pontẽ (ut uocãt) Bouinũ. Sequu tus cũ agmine inſtructo aderat Imperator: Iam in alterno cõſpectu agmina erãt hoſtilia: explicuit uterq; copias ſuas ad pugnam. XXXV.

Ex Frãciæ cõuerſus ad ſuos ait: Otto cõtumax eccleſiæ, irã Dei ſu
r pra ſe merito cõtremiſcit: nos, etſi peccatores, eccleſiæ tñ parem⁹:
Quocirca auxiliũ ei⁹ ab alto bene ſperãtes prǽſtolamur: in cui⁹ nomine prodeat diui Dionyſii fœlix ſignũ. Ab altera aũt parte Romanæ ſuſ ſerũt aquilæ, uolãt per nubila ſignoꝝ dracones. Ita aũt itineris ratio cõparabat: ut Otto in aduerſum ſtaret ſolẽ, cum rex a tergo illũ pateret, & ipſa iam meridie acrius urebat. Siniſtro aũt regis ac dextro Flãdrenſiũ cornu prima pugnabat acies. Flãdrẽſiũ comes memor, ꝙ in ſua, procq; ſua ditione tam magnũ præliũ iniret, ut forte decebat, fortia facta ſuis præferebat. Sed dum audẽti⁹ ꝗ prudẽti⁹ pugnat capiẽ: Miſcenẽ pugiles: equites incur rũt equitib⁹: Acris pugna trib⁹ horis ꝑdurauit: Cędũt, ꝓcurrũt uicti uictoresq;. Germani qui cũ Impatore uenerãt, regiã aciẽ ualide perurgebãt: Peruenerãt aliqñ ꝑfringẽtes aciẽ, tam de ꝓpinquo pugnãtes, ut regẽ Franciæ equo deturbarẽt. Signifer inclinabat lilia: ut auxilia uocaret. Impator uiciſſim a Gallis non ſegni pugna impetiẽ. Inuẽt⁹ eſt qui approperãs frena iumẽti ei⁹ arriperet: ſed facile ille cũ ſuo detrimẽto repelliẽ. Excepit uulnus in caput ſonipes Impatoris: unde factũ eſt ut inuitũ auerteret acie: Sed nouo rurſus impoſit⁹ iumẽto, redibat ad pugnã. Tãta aũt erat pugnãtũ denſitas, ut minime in aciẽ reciperetẽ. Percrebuit fama de Impatoris fuga: Eã Galli excitarũt, & clamorib⁹ uulgarunt. Perurgebat utrinq; acris pugna: Cędunẽ, capiunẽ, fugiunt. Comes Boloniẽſis inter nouiſſimos ex acie Imperatoris ſubſtitit, donec & ille caperetẽ: Gallis tandem cedit uictoria. Hic erat exit⁹ grauiſſimæ pugnæ, quã Galli multis celebrãt carminib⁹, gloriã ſuæ gẽtis efferẽtes. Ottoni hoc cõtigiſſe inforunatũ bellũ quis non uidet ob cõtumaciã in Ro. eccleſiã. Comes Flãdriæ tũ capt⁹. XII. cõtinuos annos egit in carcere, cũ interim Iohãna cõiũx prudẽtiſſime Flãdriã adminiſtrauit: effecitq; poſtremũ: ut maritũ poſt multa eductũ uinculis reciperet in terrã. Otto aũt Impator in Saxoniã reuerſus, ſibi ſæpe indignat⁹, ꝙ conſiliũ ſumpſerit oppugnãdæ Ro. eccleſiæ. Frideric⁹ aũt cõtra eum magis ac magis inualuit: Nam Triueltz, & Lãdeskrone, quę uſq; in eũ diẽ pro Ottone ſenſerãt ui cępit, ãno. XV. poſt. MCC. a nato Chriſto. XXXVI.

Vo tẽpore rex Daniæ Waldemar⁹ multis nauib⁹ per Albim trã
q ſiens in Stadiũ, q̃d pridẽ Waldemar⁹ epũs occupauit, cogitabat
opprimere: Sed ꝓhibebat Palatin⁹ Ottonis frater, ita ut tum infecto negocio rex fruſtrat⁹ redire cogeretẽ. Imperator aũt cũ fratre, & Ottone marchione de Brãdẽburgo, & Waldemaro epiſcopo obſedit Ham

burgũ. Ciues cum regi Danorꝫ parerẽt, magis tñ afficerent Adolpho iu niori comiti, facile ceſſerũt tãtis uirib⁹: Sequẽti tñ anno ſeruabat rex Daniç tẽpora cũ Albis glacie indurata eſſet: Qua occaſione traiẽctis per glaciem copijs ad Stadiũ peruenit oppugnandũ: ut extruderet Waldemarũ epũm regni ſui inſidiatorẽ: Sed cum gelu laxato, glacies q̃ꝫ cępit flacceſcere, timẽs rex ne regreſſu intercluſo fame laboraret in hoſtica terra, redu xit exercitũ: & oẽs uires in recuperandũ opidũ Hãburgũ cõuertit, q̃d pri ori anno Saxones occuparũt. Iam in id roboris primũ coaluerat: ut regẽ q̃d antea nõ potuit, ſuſtineret oppugnãtẽ: fame curabat perurgere, cũ rex ſubtus ad Albim erigeret pręſidiũ. Extat locus in parrochia diui Nicolai (Vrbẽ nouã uocãt) in quo tum arcẽ a rege firmatã crediderim. Anguſtũ enim opidum, pręter diui Petri parrochiã, tum, aut parũ, aut nihil incluſit: nam reliquę partes illi poſtea acceſſere. Supra uero opidũ ad partẽ oriẽtis Albert⁹ Nordalbingię comes, quẽ rex fęcit Adolpho tertio ſuccedere (comes is erat de Orlemũde tertij Adolphi uterinus frater) & ipſe fortaliciũ erexit, ꝓhibẽdis inuectionib⁹ rerꝫ neceſſariarꝫ. Afflicti aũt fame, & cũ nõ cernerẽt qui eximeret eos calamitate, pacti libertatẽ regi ſe dederũt. Interim Stedingi, qui hacten⁹ Waldemarũ epũm defenſitauerãt, Gerhardo ſe archepiſcopo cõiunxerunt, & Bremẽſes cum Waldemaro impugnarunt: Cõtra quorꝫ impetus Bremẽſes Hẽricũ Palatinũ Ottonis fratrẽ inuitãt. Idẽ q̃ꝫ Gerhard⁹, ut Waldemarũ epũm excluderet, adiutus ab Alberto memorato comite, arcẽ & pręſidiũ ad Zwingã fluuiũ erigit: Sed Hẽric⁹ Palatin⁹ pro Waldemaro & Bremẽſib⁹ ſentiẽs deijcit. Proximo tñ anno ipſi Bremẽſes iam malorꝫ pertęſi, iũcti Stedingis Gerhardũ archiepũm ſu ũm introducũt excluſo Waldemaro. Impator aũt Otto cum fratre Hẽrico Bremenſem parrochiã ferro & igne inuadunt, cum Waldemarum, cui ſtuderent, cernerent excludi.

CA. XXXVII.

Albertus comes Nordalbingiæ nauigat in Liuoniã pugnaturus aduerſus infideles, quæ tum peregrinatio per ſingulos annos renouata, multũ fructũ afferebat in cõuerſionẽ gentiũ: quę pro duricia nationis, non niſi armis potuit ad iuſticiã flecti, procurante Alberto Liuoniẽſi epiſcopo: qui per annos triginta, cõtinuata nauigatione, peregrinos portat atq́ꝫ reportat, duces, comites, põtifices, prelatos, milites, militares, equites, pediteſq́ꝫ, ciues, mercatores, qui zelo deuotionis accẽſi, fatigari non poterãt, q̃diu ſupereſſet q̃d ageretur. Sed interim Otto Imperator cum magnis diu laborib⁹ per annos pene uiginti in regno & Imperio laboraſſet, nihil adeo ſenſit infortunatũ, q̃ ecclesię rebellionẽ: Vnde factũ eſt ut nũq̃ poſtea fœlix ſucceſſib⁹ eſſet. Cum aũt morbo laboraret, qui uitã illi abſtulit, nimiũ facti pœnitẽs, & ineffabili cõtritione cõpunctus, in arce Hartesburg mãſitabat: A Sifrido Hildeſemẽſi epiſcopo abſolutus, in pace quieuit: quã abſolutionẽ Honori⁹ papa ratificauit. Tãta aũt fuiſſe fert morituri pœnitudo: ut coquinarijs ſuis pręciperet collũ ſuũ calcaneis premere, & uiliſſimã Dei creaturã omnino ſupplãtare: Optima aũt ſpes ſalutis in tanta cõtritione. Quo tẽpore miniſteriales eccleſię Bremẽſis, arcẽ Vordia

quã erexere duces Saxoniç occupauerũt, per occaſionẽ, quã dixim⁹ in Metropoli. Sequẽti ſtatim anno Frideric⁹ rex conuẽtu habito apud Goſlariã, principes cõuocauit: ubi Hẽric⁹ Palatin⁹, Otconis frater, inſignia Imperij principib⁹ exhibuit: Et inde apud Frãcfordiã, Gerhardus Bremẽſis archiepũs, quẽ pro ciuitate Bremẽſi in cauſam traxit idẽ Hẽric⁹ Palatin⁹, ibi diẽ ſuũ obijt, ſubſtituto in eius locũ Gerhardo Padeburnẽſi pręposito, Bernhardi de Lippia, primũ comitis, poſt abbatis, demũ epiſcopi filio. Quo etiam tẽpore rex Daniç Reualiã in Eſtonia Liuoniç ꝓuincia occupatã extruxit, & ad Chriſtianiſmũ redegit: ex quo tẽpore ſemper permãſit ſub eccleſiaſtica ditione metropolitani Lundẽſis, ꝗuis temporale dominiũ peruenerit ad fratres ordinis Theutonicoꝝ in eadẽ prouincia. XXXVIII.

Rideric⁹ eius nominis. II. iãdudũ uiuẽte Ottone Ro. rex elect⁹, f ab Honorio Romę coronat⁹ Imperator, Hẽrici filius, Friderici. I. Impatoꝝ nepos, anno Chriſti uiceſimo poſt milleducentos. Sed quod cõtigerat eccleſię in Ottone, idẽ ſenſit in Friderico: Nam poſt accęptam a papa benedictionẽ, uterq; uerſo in eccleſiã dorſo in ei⁹ detrimentũ multa patrabat. Ferũt tum tẽporis cõceſſiſſe e uita Cõſtantiã eius matrẽ, fœminã & annis & prudẽtia maturã, quę filiũ diu uitijs pro ſua reuerẽtia cohibuit: Quæ ubi abceſſit, continuo liberiores ſumpſit habenas, frenatãq; aliq̃diu nequitiã paſſus eſt uulgari: Nam ſummo põtifici primũ renĩ ſus, multa ſecit quę nõ decebãt: Monit⁹ nõ deſtitit: Excõmunicatione pulſatus cõtẽpſit, exarſitq; magis in malicia. Cõminat⁹ eſt põtifex in eũ deteriora: Irriſit primũ. Exinde põtifex exoluit uinculo religiõis oẽs illi ſacramento deuinctos: ſed inſanabilis ꝑmanẽs, etiã Imperio deponit: Sed neq; hoc magni fecit. Nã filiũ ſuũ Henricũ decẽnẽ puerũ, ne ab Germanis abijceret, regẽ Germaniç declarauit Frãcfordię: idq; ratũ habuere principes electores. Sũt hui⁹ rei exẽpla plurima. Nã hoc ante illũ fecit Fridericus. I. de Hẽrico filio poſt ſe imperãte: Fecit idẽ Henric⁹. IIII. primũ de Cõrado filio, inde ubi iſte diſplicuit, deficiẽs a paterna improbitate, Hẽricũ. V. aliũ filiũ regẽ declarauit: qui etiã uiuẽtẽ patrẽ depulit Imperio. Hoc exẽplum ętate noſtra ſequut⁹ Frideric⁹. III. in Maximiliano filio, qui nunc regnat, magis, ut ferũt, fieri paſſus eſt a priucipib⁹ electoribus, q̃ faceret. Erat tum ann⁹. XXIII. poſt milleducẽtos a Chriſto nato, cũ Waldemar⁹ rex in Dania ſua ruri ꝑnoctãs, caſum ꝑtulit miſerabilẽ: nam ꝙ caſtra tũ ſub diuo teneret, nõ apparet ex ꝗete tẽpoꝝ ſuorũ in regno: forte tũc uenationib⁹ apricabat, ruſtica domo ꝑnoctãs. Id obſeruãs Hẽricus Zwerinẽſis comes, homo Saxonici generis, audax facin⁹, & omni ſeculo memorabile eſt aggreſſus. Erat idẽ Hẽric⁹ extra regis gratiã ex cauſa quã ſupra memorauimus: ꝙ Iohannẽ Gantz arce ſua Grabow exegiſſet, profugientem in regnum: Eaq; ratione præcepto regis Albert⁹ de Orlemũde comes, Hẽricũ memoratum etiã q̃buſdã ſui iuris arcib⁹ exuiſſet, iãq; publica interpoſita fide idẽ Henric⁹ ad placãdũ regẽ ueniſſet in Daniã: Cũq; illi duras recõciliationis ſuę cõditiones, quas ſubire nõ poterat obtendiſſet, obſeruabat tẽpora q̃b⁹ in uenatione omnes regij ſtipatores iam dilapſi regẽ in tẽtorio cũ uno uel

altero reliq̃ſſent,noctu ingreſſus Henric⁹ cũ fidiſſimis,regẽ uinxit cũ ſuis,
& obturãs ora captoꝝ,ꝑducit in nauim,quã nõ lõginquã habebat appa-
ratã:ita regẽ noctu eremigãs nemine ſentiẽte,captũ ꝑducit in Saxoniã,&
in Dannẽberge graui cuſtodię mãcipabat. Tẽtatũ idẽ aliq̃ñ de Friderico
I.Impatore,ad amnẽ cũ ſolo famulo diuerſante: Vnde emergẽs quidã qui
obſeruabat,coriaria,ſed ſtricta ueſte, Impatorẽ mediũ implicuit, conatus
pertrahere in amnẽ ut abriperet,ꝑegiſſetq;,niſi gladio miniſtri abacto la-
trone Impator ſe explicuiſſet:illo per amnẽ ad ſuos natãdo reuertẽte. Sed
hęc alias. Cũ ergo Hẽric⁹ rex Imperatoris Friderici.II.fili⁹ ſenſiſſet captũ
Danię regẽ in Saxonia,ꝓuincia ditionis ſuę detineri, gratiã aliq̃ñ ei⁹ initu
rus,curiã indixit in Bardewico,dudũ euerſo per Hẽricũ Leonẽ opido,ſed
nũc paulũ reſpirãte. Aderat eidẽ Hẽrico Engelbert⁹ Coloniẽſis archiepũs
mulia molit⁹ in relaxationẽ uincti regis:nihil ꝓfęcit. Permãſit aũt duob⁹
annis in carcere,donec.XLV.marcharꝝ argẽti millib⁹ ſe redimeret,excę-
ptis denarijs & munerib⁹,quę in eã rẽ medio tẽpore impẽdit amicis, ſicq;
uincula exiuit,quę duos per annos a comite tenuit. XXXVIIII.

Am bene gerẽdarũ rerũ occaſionẽ obſeruãs Adolph⁹ iunior co
e mes de Scowẽborg,auxiliãte patre & Gerhardo Bremẽſi archie
piſcopo,Hẽrico de Zwerino,& Hẽrico de Werle comitib⁹ dum
rex capt⁹ teneretᷣ:exꝑgiſcentib⁹ etiã Holſatis, qui iuniorẽ comitẽ latentes
in paluſtrib⁹ Wilſtrię induxerũt trãs Albim uocat auxilia, terrãq; occu-
pat patrũ ſuoꝝ Trãſalbinã. Albert⁹ de Orlemũde comes,qui hacten⁹ a re
ge terrę pręfęctus omnia gubernabat,cũ nullas a capto interim rege ſup-
petias haberet,obuiã tñ ꝓfectus ueniẽtib⁹ collatis pręlio manib⁹,ab Hen
rico Zwerinẽſi comite capitᷣ,& cũ rege Danoꝝ auũculo ſuo uinculis mã
cipatᷣ: Rege tñ,ut dixim⁹,ſuo ære redęmpto: manebat ille in carcere ex eo
die in annos duos. Quo tẽpore Fridericus Imperator,mortua prima cõiu
ge,filiã duxit Iohãnis regis Ieroſolymitani: unde reges omnes Sicilię uen
dicãt eandẽ ſibi inſcriptionẽ:nam ille pro dote ſuſcępit titulũ inanẽ eiuſdẽ
regni Ieroſolymitani. Anno deinde ꝓximo,qui fuit ſext⁹ & uiceſim⁹,rex
Danię Waldemar⁹,cum multũ doleret per tempora captiuitatis ſuę iterũ
amiſſam Nordalbingiã,capiũq; Albertũ cognatũ ſuũ de Orlemũde co-
mitẽ,expeditionẽ fęcit in Holſatiã,ad eã ſi fieri poſſet recuperãdã. Auxilio
illi fuit Otto princeps Luneburgẽſis, Wilhelmi,qui erat Leonis fili⁹,nat⁹
ſorore Waldemari regis Helena. Sed nõ pręualuit tam ſubito recuperare,
q̃d tãta iam uirtute comes Adolphus cũ Holſatis tenuerũt. Hic prudẽs le
ctor attẽdat uulgarẽ omniũ ſuper hac re ſcribentiũ errorẽ,q̃s nominis fal
lit ſimilitudo: Tradũt Adolphũ tertiũ,quẽ cęſus apud Demyn pater par-
uulũ reliquit,quẽq; primũ Henric⁹ Leo Holſatia exturbauit: deinde cum
per Impatorẽ Fridericũ eã recæpiſſet,ſecũdo ab Kanuto rege,& Walde-
maro tũ duce ei⁹ fratre eiæctus ſit:eũdẽ nũc tertio Nordalbingiã recępiſ-
ſe,& inde nauigaſſe in Liuoniã,& reuerſum,ordinẽ diui Frãciſci ſuſcępiſ-
ſe. Sed ratio tẽporũ nõ ſinit: ut unũ hũc extitiſſe credam⁹: Nam qui anno
ſexageſimoquarto,cũ pater cęderetᷣ,ꝑuul⁹ erat:iam eięct⁹ a Kanuto rege,

ad minꝰ erat quadragenariꝰ: hoc uero tēpore recuperatę Holſatię ſupra ſe-
xageſimū ageret annū: Quomodo ergo potuit idem poſt triginta annos
& ordinē Frāciſci ſuſcipe nonagenariꝰ, & ſupra, ac in eo per annos. XVI.
& ultra uiuere? Quis credat octuagenariū cū cōiuge nauigaſſe in Liuo-
niā & ibi depugnaſſe? Sed qui diligēter rem intuenť, inueniēť filiū eiꝰ pa-
tri extitiſſe ęquiuocū: qui terrā Nordalbingiā patre iuuante recuperarit,
quēq; adoleſcentulū mulier quā dixi nobilis a patre impetrarit: qui proce
dentibꝰ annis, cū in eā ueniſſet ętatē, ut armis idoneꝰ eſſet, ſumptis auxilijs
quę diximꝰ, ſit uſus occaſione capti regis, & Holſatiā recęperit, regiq; oc-
currerit, hoc uiceſimoſexto: & deinde maiori apparatu, q̊d in Wādalia di
ximꝰ, & nūc paucis ad ſequētē annū repetamꝰ, regē ipſum ſuparit.

XL.

h Enricꝰ Palatinꝰ comes, qui iam ſolꝰ ex Hērici Leonis filijs ſuper-
erat, ſine ꝓle maſcula moriť, uiceſimoſeptimo poſt milleducētos,
& perinde Bremēſis archiepūs comitatū Stadēſem diu uarie ia-
ctatū recuperauerit. Hēricꝰ Leo primꝰ illū per arma uēdicauit: Inde pulſo
illo in Angliā, Adolphꝰ tertiꝰ Holſatię comes, illū deditū ex Hērici cuſto-
dibus per arma occupauit: unde illū recępit Hēricus Palatinꝰ Leonis filiꝰ.
Waldemarꝰ q̊q; Sleſwickcēſis epūs, tūc electꝰ Bremēſis, aliquoties accę-
pit: ſed in hūc uſq; diem in manu Palatini ꝑmanſit. Nam a diebus Luderi
ducis, poſtea impātis, qui, ut diximꝰ, capto Liemaro archiepiſcopo in illiꝰ
redęmptionē accępit aduocatiā Bremēſem: & deinde per potētiā Henrici
Leonis acceſſit ducibꝰ comitatꝰ iſte Stadēſis: Vnde factū eſt, ut tres Hēri-
ci Leonis filij ita partirenť paternā ditionē, ꝙ Ottoni ꝑueniret Brūſwicū
cum attinētijs: Wilhelmo Luneburgū cū terra ſua: Hērico Stadiū & Bre
ma cū ꝑtinētijs. Sed cū ſine uirili ꝓle Hēricꝰ decederet, pactꝰ eſt ecclię red
dere ſua iura: & ex pacto q̊d idē pręſente Impatore Friderico .II. cū Ger-
hardo fęcerat archiepiſcopo, idē nūc comitatꝰ Hērico moriēte ad eccleſiā
redibat unde poſtea nō eſt auulſus. Quo etiā tēpore, cū Fridericꝰ Impera-
tor expeditionē in terrā ſanctā ꝓmulgari fęciſſet, multiq; ſe principes eidē
peregrinationi accinxiſſent, inter alios Ludouicꝰ Turingiæ Landgrauius
beatę Eliſabeth maritꝰ, in portu nauigaturꝰ moriť: & Imperator quę reli-
quit arma, & in auro argētoq; iocalia, omnia iuſſit cōfiſcari: Cum interim
Hēricus rex Impatoris filius Brūſwicū occupare cōtenderet: ꝙ eā precio
cōparaſſe diceret a ſeniore filia Hērici Palatini moriētis. Ad eādē q̊q; poſ-
ſidendā iure cōtendebat dux Bauarię, qui minorē eiuſdē Hērici filiā tene-
ret cōiugē. Cūq; hæc principes molirenť, Otto princeps Luneburgenſis,
Wilhelmi filius, Leonis nepos, omnes pręuenit: & ingreſſus urbē, eā ma-
gnifice defendit: ut fruſtrareť, qui uel armis, uel emptionis, uel ſucceſſionis
titulo conabātur occupare: Factuſq; eſt primꝰ utriuſq; poſſeſſor ditionis,
Brunſwici, & Luneburgi, poſt auū ſuū. Titulus aūt ducatꝰ, qui uacabat a
tempore deſtituti Leonis, per Fridericū. II. illis reddebať: q̊d ſtatim dice-
mus. Hic ergo Otto ſolus maſcula ſtirpe remanſit ex ſucceſſione Leonis:
Nam Otto Imperator, & Henricꝰ Palatinꝰ ſine uirili prole, ut diximꝰ, de-
ceſſere, Saxonię aūt titulū cū Albertꝰ habebat Bernhardi filius: quē ꝗdē

Albertũ ducẽ Nordalbingi uocauerũt: ut qm̃ regi Danorꝫ iam rebellare cœperũt, Lubicã atqꝫ Raceburgũ illi cõſignarũt. Dños aũt Nordalbingię uocãt annales eos: qui intra Albim & Daniã aliqd ditionis tenuerũt. Hi fuere Adolph⁹ iam ei⁹ nominis quart⁹, Hẽricus de Warle, de Zwerino, & Raceburgo comites: Inſtabat enim bellum maximum, quod totis Danici regni uiribus imminebat. CA. XLI.

Nnus erat ſeptim⁹ & uiceſim⁹ poſt milleducẽtos, cum iam terror

a Danici nominis obſoleſceret, minuſqꝫ timeri inciperet ante uictoriofus rex: poſteaq̃ ab Hẽrico comite de Zwerino capt⁹ & redẽptus eſſet, & iam ſemel ex regno detonãs, armis eſſet a Nordalbingis repreſſus: Cum interim ciues Lubicẽſes, iam ſe recogitãtes pridẽ Impio per Fridericũ. I. cõiunctos, per annos iam. XXV. ſeruiſſe Danis, uiderentqꝫ Adolphũ in Holſatia iugũ eius reięciſſe, & ipſi de ſua libertate cœperunt intẽdere: mittentes ad Imperatorẽ iam Fridericũ. II. qui Imperiali culmini oſtẽderẽt, ſe non uolẽtes eſſe per arma detractos Imperio, nũc ad ei⁹ ſubiectionẽ iterũ aſpirare: ſi modo ꝓtectione Impiali ſecuri, tutiqꝫ manerẽt. Nihil grauatus Imperator, ad unionẽ Imperij illos recępit, eximens a iure uiolento, q̃d nolentes ſubierãt, armis illos pręcipiẽs ſuã tueri libertatẽ: ſcribenſqꝫ uicinis præſidibus, ut pro Imperij honore, accederẽt eorꝫ auxilio. Quibus apud Impatorẽ impetratis, mox obſeruãtes tẽpora, arcẽ quã Lubicę tenuere regij, ciues occupãt, cuſtodes pręcipitãt, & apertã regi rebellionẽ moliunť. Rex euocato ex Tranſalbianis Ottone principe Brũſwickcenſe & Luneburgẽſe, ex ſorore ſibi nepote, ipſe toti⁹ regni uirib⁹ in expeditionẽ uenit: Mouit trãs Eydorã in Holſatiã: nec ſegniores occurrerant archiepũs Bremẽſis Gerhardus: dux Saxonię Albert⁹: Adolph⁹ de Scowenborg & Holſatia: Hẽricus de Zwerino comites, dñiqꝫ Wãdalię ꝓximę: quib⁹ Lubicẽſes ciues omnia quę poſſent arma cõiunxerãt. In regijs aũt agminib⁹ erãt Thietmarſi, qui comiti Adolpho clam fidẽ fecerãt, pugna ferueſcẽte, ſe trãſituros ad eius ſigna. Ipſo die Marię Magdalenę acie cõcurrũt in Bornehouede: Ferũt aduerſum ſolẽ oculos Saxonũ ꝑcuſſiſſe. Sed tum ciues Lubicenſes uotũ cõcœpiſſe ſuper eius diei peragẽda annua ſolennitate celebriter, ſi uincerẽt: Apparuiſſe Magdalenã inter nubila, & nubẽ oppoſuiſſe fulgẽti ſoli. Pugnatũ eſt acriter: & cũ aliq̃diu cõis mars ſꝗuiret, demũ uolitaſſe uictoriã in partẽ Saxonũ. Rex cum filio uix elabiť: Otto dñs Luneburgenſis capiť: Dani qui cædi ſupſuerãt, fugę pręſidium quęrũt. Capt⁹ Otto in uincula deduciť: pręda inter milites diuidiť: Adolpho Holſatia: ciuib⁹ Lubicẽſibus libertas ꝓuenit ex uictoria. Interim Albertus de Orlemũde comes, quẽ Hẽric⁹ de Zwerino uinctũ tenebat, reddita arce Louenborg, quã ſui tenuerunt, liber euadit. Arx Alberto duci redditur, quã pater eius primus firmauit: unde ſucceſſores eius tenent in hodiernũ: Id erat militię ſtipendium duci: Nam captum Ottonem Zwerinenſis comes ſuo lucro aſſeruabat.

FINIT LIBER SEPTIMVS.

INCIPIT LIBER OCTAVVS. CA. I.

f RIDERICVS IMPERATOR PER EA tempora,ad quod uenerat,quod intēdebat,quod pontifex cupiebat,quod omnis Chriſtianiſmus expectabat ut exequeret,properaturū ſe promiſit: Conſtitutūq; eſt ueris tempus ad conueniendū Brunduſij,quo ex portu tunc ſoluere eſt pollicitus. Pontifex Gregoriꝰ ex Anagnia Romā reuerſus,cruceſignatos,qui in orbe Chriſtiano multi erant: ut ad diē cōuenirent,miſſis quaq;uerſum tabellarijs, admonuit. Cōuenit uero ingens multitudo,quorū genere & potentatu præſtātior fuit Haſſiæ ex Germania Lādgrauiꝰ. Ver aūt iam plene exactum erat,cum expectatus,requiſitusq; Fridericꝰ,ægritudinē incidiſſe ſimulans in Sicilia ſe cōtinuit: Malo enim uir animo,mala mēte nūcios, q̄d poſtea reſcitū eſt,expectauit a Soldano Babyloniæ redituros: cum quo fœdera rei Chriſtianæ pernicioſiſſima,inierat: quibus etiā reſpōdebat,clades per eam inuecta morā in Chriſtianos milites Brunduſij deſidentes: Nam ſuperuenientia æſtatis caumata,occidētales milites,præſertim Germanos,ſub frigidiore cœlo nutritos, grauiſſimis morbis afflixerūt: quorū acerbitate multi interiere: In qbꝰ,ut diximꝰ,Lādgrauiꝰ: plurimi lāguorē morti ſimillimū inciderūt. Ad eū aūt Lādgrauij necis nunciū Fridericꝰ ex inſperato Brūduſiū nauigauit,ditiſſimiq; principis,equos, arma,aurū, argentū, & lautiſſimā ſupellectilē diripuit. Pōtifex crebris illū nūcijs,oratoribꝰ,epiſtoliſq;,in profectionem eſt anniſus impellere. Tunc uero,ut factæ prædæ cōtētiones declinaret Fridericus,tādem ad.III. idus Auguſti, cum omni claſſe, Brunduſio ſoluit: cæteri autē ad deſtinatū in Acconē curſum, uelis, remiſq;,ardentiſſime cōtendunt. Fridericꝰ noctu triremi dilapſus, Brunduſium eſt reuerſus: quē ſui omnes admoniti, eadem nocte ſunt ſequuti. Ad eam nauigantis Friderici famā,mouens ex Gallijs,Iohānes ſocer eius rex Hieroſolymitanꝰ,cum Berengaria uxore Bononiā uſq; peruenerat, & ipſe in Acconē Venetorū nauigijs traiecturus: Quē audita Friderici perfidia Bononiæ deſidentē,pōtifex Gregoriꝰ,Romādiolæ, & Exarchatꝰ Rauennatis gubernatorē,ducēq; inſtituit.

CA. II.

c Ontulerat iam ſe Acconē Chriſtiana militia, cum requiſitū, deſyderatūq; Imperatorē Germani milites,qui poſtremo omnium Brunduſio ſoluerāt,in Italiā reuertiſſe primi nūciarunt: deſtitutiq; duce primario milites Chriſtiani,incōmodū capere formidabāt: niſi eos recreaſſet Corradini mors,quondā filij Saladini: cuiꝰ filiorū tutor inducias cum illis in duos annos petitas conceſſit. At Gregorius pontifex, q̄primū intellexit Fridericū omiſſa nauigatione in Italiā reuertiſſe, malignū hominē,cōfirmatis ſui prædeceſſoris ꝓmulgationibus,quātis potuit maledictionibꝰ,eſt,ꝓſequutꝰ. Ad quas ilico eſt ſequutus uxoris Friderici Iohānis Hieroſolymæ regis filiæ obitus: cui Cōradus puer filius,ſuperſtes fuit: Expectabant Chriſtiani proceres per annū Friderici Imperatoris acceſſum: Tandē nauigationē ingreſſus, Cypro ſubſtitit,Seneſcallo militiæ

ſuę magiſtro cum copijs Ptolomaidā pręmiſſo: non magis militię Chriſtianę cauſa, q̄ ut Soldani Babylonis conat⁹ apparatuſq; inſpiceret. Abiens autē Italia Frideric⁹, Rainaldū Theutonici generis nobilē uirū, regni Sicilię reliquit adminiſtratorē, cum mādatis, ut pontificē, eccleſiaſticoſq; omnes, uelut aduerſantes haberet: Iſq; dn̄o ſuo ſatiſfactur⁹, cum exercitu Marchiā Anconitanā eſt ingreſſus, & opida ibi quędā occupauit: Peruſinos autē, cum pertentaſſet ad rebellionē, promiſſa ingenti pecunia, fruſtratur: Vix Peruſio reuerſus pōtifex: ubi diuū nuper mortuū Frāciſcū in catalogū ſanctoꝝ miraculis coruſcantē aſſcripſit: cum Cōradus Guiſcardi alter Friderici ſatelles, in uallem Spoletanā duxit exercitū, quē Fulgina tum cōiurata factio introduxit: nec tn̄ diu ea urbs in rebellione perdurauit: ꝙ fidelis eccleſię populus, & Cōradum, & perfidos ciues eiecit. Interea Seneſcallus Friderici, in Acconē miſſus, multa Chriſtianis ibi manentibus damna intulit: quos ęgre cerneret ferre nocturna cum Soldano Babylonis colloquia: in quibus ipſe aliqn̄ fuerat deprehenſus: Quāprimum tn̄ Soldani fœdera ſatis habuit cōſtituta, Fridericus ab illo accerſit⁹, Ptolomaidā adnauigauit: Nec mora, oratores Romam dimittēs, abſolutionem a pōtifice recōciliationēq;, cōpoſitis uerboꝝ lenocinijs, implorauit: Pōtifexq;, qui omnia reſciſſet, quę Seneſcallus in Aſia cōmiſerat, perfidia domini in oratorū facie exprobrata, petitionibus eorū dedit repulſam: & Templarijs, Hoſpitalarijſq;, in Aſia pro crucis honore militātibus, ut Friderico tanq̄ hoſti publico fauores auerterēt, iniunxit: Quāobrem Frideric⁹ cōfuſione & indignatione plen⁹, cōſulti⁹ ſibi duxit in Italiā nauigare. Interim pōtifex in Friderici per regnū duces miſit exercitū, Iohānē Hieroſolymę regem, e Romādiola uocās, male in eos animaduertit. Iohānes aūt rex in Romādiolā reuerſus eſt, eo tēpore, q̄ Frideric⁹ in Tarētino portu, quē primū de nauigatiōe attigit, Neapolim anxi⁹ aduolauit.

III.

m Agiſter interim militię Theutonicę Prutenoꝝ, ibat Ptolomaidam, cū expeditiōe Brūduſij coacta, quā Frideric⁹ deſtituit: qui rem Chriſtianā per inducias Damiatę cōſtitutas, perq; perfidiam Friderici torpeſcere uidens, cum ipſo Friderico redijt in Italiā. Et qm̄ eius militaris ordinis incidit mentio, primordia eius ſunt nobis paucis attingenda. Cum Imperator prim⁹ Frideric⁹, magna illa in Aſiam expeditione, aliquot in hoſtes per itinera cōfeciſſet fœliciter pręlia, & in Armenia merſus amni perijſſet: exercit⁹ tn̄ eius, & ſi uideretur ſine capite, ductu Friderici filij eius, accedente cōſilio Cōradi cācellarij, cęterorumq; in exercitu procerū, peruenit in terrā ſanctā: ibiq; rebus bene geſtis, aliquādiu ſubſtitit: Per ęſtatē, cum & regionis caumate, & aliquot nō pauci uulneribus male affecti iacerent, ſine cura, & reſpectu principū, ciues Bremēſes, & Lubicēſes, qui expeditionē auxerāt, negociū ſubiere pietatis. Prolatis enim uelis de nauibus, tētoria in campis erexere: ſub quę qualicūq; cauſa, ęgrotātes cōportauere, curā illoꝝ, ut poterāt, agētes: Id cōſpicati principes memorati, Frideric⁹ dux, & Cōradus cancellari⁹ Herbipolēſis epiſcopus: nec deerat Holſatię comes Adulph⁹ ei⁹ nominis tertius, pietatis

plenũ opus collaudauere: Inſtitueruntq; in urbib⁹ domicilia, quibus offi cium in pauperes plenius q̃ in tentorijs impleretur, primũ fraternitatẽ pij operis ineũtes, inde etiam militarẽ ordinẽ inchoãtes, deputauere ex fratribus qui domi ſedentes miniſteriũ pietatis exequerentur: cum interim alij foris militãtes, crucis Chriſti in perfidos tuerẽtur honorẽ. Eam quidẽ ſacri ordinis religionẽ, Fridericus dux memorat⁹ per Henricũ ſuũ germanum, tũc Imperatorẽ, apud ſedem apoſtolicã, cui tum pręerat Celeſtinus III. impetrabat cõfirmari: Fridericus aũt. II. Imperator, cuius nũc tempora attigim⁹, dedit illi ordini Theutonicorꝫ beatę Marię terrã Pruſſię, quę Polonis, Letuaniſq; cõtermina eſt: ut fines ibi Chriſtianitatis & tuerenẽ & amplificarent: Qui etiã poſtea in Liuoniã ſunt propagati: cum milites ibi gladijs cruciati, ſuis uirib⁹ diffidẽtes, inuitarẽt fratres ordinis Theutonicorꝫ, in illorꝫ religionẽ ſe cõmiſcentes: cuius ordinis tum (ut diximus) Magiſter in Italiã redibat cum Friderico Imperatore: quẽ etiam tum Imperator cum Meſſanẽſe archiepiſcopo Romã miſit ad pontificẽ: ut reconciliationẽ & benedictionẽ pro eo impetrarẽt. Pontifex mitior, ac debuit, indicta Imperatori mulcta auri ingentis, ad ſumptũ proximi belli, q̃d ſui excitarũt, abſoluit, reconciliauit, ac Imperatorẽ deinde Romanũ, regẽq; Sicilię reſtituit. Terrã etiam Imperator de Neapolitano regno amiſſam, noua inueſtitura recoepit.

CA. IIII.

INterim uero in Saxonia, Otto Brũſwickẽſis & Luneburgẽſis princeps, agebat in carcere Zwerinẽſiũ comitũ: Henrico aũt comite moriente, Guncelinus eius frater ſatis propendebat, potentem illum principẽ laxare ſine precio: ut magnã apud illum gratiã iniret: Sed reſtitit dux Saxonię Albert⁹: qui in ei⁹ captiuitate lucri partẽ habere rat⁹, nullo pacto laxari permiſit, priuſq̃ Hiddeſacker ab Ottone illius dominio traderetur. Solutus uinculis, Otto multam a ſuis miniſterialibus pertulit rebellionẽ: ꝙ per lõgeuã captiuitatẽ in cõtemptum illis uenerat: cum & Magdeburgẽſis, & Halberſtadẽſis pontifices, Imperatoris (ut ferunt) uolũtate, fouerẽt rebelles. Hoc aũt erat illud tempus anni uiceſimioctaui poſt milleducẽtos: cum rebus in Liuonia flacceſcẽtib⁹, ſubita barbarorꝫ incurſione, arx Dunemũde capta, & omnes inibi religioſi uiri, nõ paruo numero, ſunt oppreſſi, martyrioq; pro Chriſto coronati. Quo etiã tẽpore, ut dixim⁹ papa Gregori⁹ ueniẽs Aſſiſiũ, in cõſpectu maximę multitudinis, quę deuotionis gratia eo cõfluxit, beatum Franciſcũ canoniſauit: his uſus uerbis: Ad laudem & gloriam omnipotẽtis dei patris & filij & ſpiritusſancti, & glorioſę uirginis Marię, & ſanctorꝫ apoſtolorꝫ Petri & Pauli, & ad honorẽ eccleſię Romanę, beatiſſimũ patrem Franciſcum, quẽ dñs glorificauit in coelis, debito in terris obſequio uenerãtes, de conſilio fratrũ noſtrorũ & aliorũ eccleſię prælatorũ, in catalogũ decreuimus ſanctorꝫ adnotãdũ, & feſtũ diẽ obitus eius celebrãdũ. Statim cardinales, Te deũ laudam⁹ incipiunt, & populi uoces laudes Chriſti excipiũt. Papa de ſolio deſcendit, & cum cardinalibus ſanctũ corpus de tumba leuauit. Sunt qui ſcribant Friderico Imperatori, cum in terra ſancta eſſet, Solda-

noꝗ; uerba cõtuliſſet,Hieroſolymã recuperauiſſe:quã,ut aiũt,Imperator in uigilia paſchę nudis pedibus ingreſſus,in templo Chriſtũ adorauit,& Bethlehẽ Nazaretꝗ;,cum cæteris Galileæ opidis in deditionẽ recoeptis, in Siciliã maturaſſe.Sed ea narratio apud me fidẽ nõ habet, ꝙ peregrini, qui tum ibi militabãt, nihil hoꝝ retulerint,nec a diſertiſſimis authoribus ulla ei⁹ rei mentio eſt:quã procudubio,minima ſcribẽtes,non preteriſſent ſilentio:Hoc facile crediderim,Imperatorẽ ſub cõductu Soldani loca ſancta inuiſiſſe deuotionis gratia,ſed in deditionẽ recoepiſſe quis credet? Per hoc aũt tẽpus Albertus Liuonięſis epiſcop⁹:qui Rigã urbem prim⁹ communiuit,e ſeculo migrauit,uiceſimonono poſt milleducẽtos: & Bremẽſis eccleſia,iure ſuo uſa, magiſtrũ Albertũ Bremenſem Scholaſticũ in epũm cõſtituit:Sed Rigẽſes canonici aliũ quẽdam Nicolaum elegerũt: diuꝗ; fuit altrinſecus, corã iudicibus impetratis a ſede apoſtolica,diſceptatum. Tandem papa Bremẽſibus ſilentiũ impoſuit,pro ſua(ut dicitur)uoluntate.Poſtca anno quadrageſimoſexto idẽ Albertus,a papa Innocẽtio.IIII. apud Lugdunũ,ciuitatẽ Galliaꝝ tũc agente,legatus in Pruſſiã & Liuoniam eſt miſſus:& ſequenti anno,defuncto Iohãne epiſcopo,reſidentiam obtinuit in ſede Lubicẽſi, per annos ſex:demũ factus archiepiſcopus Rigẽſis.Hoc etiã tẽpore Adulph⁹comes Holſatię, poſtꝗ terrã ſuã recuperauit,arcem firmauit ad Albim fluuiũ prope Hãburgum,cui⁹ nulla hodie extant ueſtigia:eo crediderim in loco,quo ante illũ rex Danię ibi fortalitium erexit:Permanet loco nomen,ut urbs Nouauicus dicat̃:tunc extra urbẽ,nũc uelut in medio cõcluſus:Tanta eſt facta urbi acceſſio. V.

Annus erat triceſimuſquintus poſt milleducẽtos,cum Imperator Frideric⁹ tertiã duxit cõiugem,Anglię regis germanã,& menſe Auguſto nuptię celebrãtur Moguntię:Ibi pater filiũ ſuũ Henricũ regno deſtituit, ꝙ grauiter & implacabiliter patrẽ offendiſſet: eũꝗ; in Calabriã miſit aſſeruãdum,unde nunꝗ redijt:Ibi quoꝗ; Otto domin⁹ Brunſwickcẽſis & Luneburgẽſis dominiũ omne ſuũ poſuit in manus Imperatoris:qui renouato titulo,ducatũ inde erexit, quẽ inſcribi iuſſit Brũſwickcẽſem,deꝗ; illo Ottonẽ inueſtiuit,primũ eius tituli ducem:nec enim poſt tempora deſtituti aui ſui Hẽrici Leonis,ullus erat ducat⁹ in Saxonia preter eũ,quẽ deſtituto Henrico, memorato Bernard⁹ accoepit, & ex eo nũc tenet filius Albertus.Otto iam dux renouata queſtione,in urbẽ Bremam,quam auus eius aliqñ poſſedit,eam cingit obſidione:& extortis inde pecunijs,incẽdijſꝗ; multis factis,redijt: Arcẽ Ottersberge quidã ab eccleſia captã duci tradũt: Sed anno ſequẽti,facta inter epũm & ducẽ recõciliatione,quędã feuda donãtur ab eccleſia duci: & cõmuni utrinꝗ; conſenſu, Horneborg & Ottersberg arces euertũtur:ꝙ alterã teneret archiepiſcop⁹:alterã uero dux,in alternũ preiudiciũ.Proximo anno beata Eliſabeth, in Mersburgũ trãſlata eſt preſente Imperatore,multiſꝗ; principibus,& infinita hominũ multitudine. Per quæ tẽpora, cum a memoria.I. Friderici,duraret ciuitatũ Lũbardię colligãtia, Imperator illã rũpere conat⁹,urbes ei⁹ ligę non cõpotes,ſibi deuinxit:Mediolanũ,Brixia,Mãtua,

ac maior Romãdiolę pars, in his quę ultra Padũ ad nos ſunt: Verona, Vicẽtia, Padua, & Taruiſiũ Imperatori reluctãtur, quib⁹ urbs Veneta conſpirauit: In Friderici partib⁹ Cremoneſes Bergomẽſeſq́, Parmẽſes, Regienſes, Mutinẽſes, & in alpib⁹ Tridentũ perſiſtebãt: cęterę urbes & opida Lumbardię ac Romãdiolę, Marchięq́ Taruiſinę, pro uarietate fortunę fauebãt alternis. Cunq́ Imperator ex Germania magnũ duxiſſet exercitum, prima Verona, Ecelini, uiri nobilis opera, conceſſit Friderico: Inde Mantuanũ ingreſſus agrũ, opida minora cœpit, diripuit, & incendit: & Cremonã circũſedens, nouẽ menſibus apud eam eſt moratus: ex qua cum eſſet motur⁹, obſidendã ſibi Mãtuam cõminat⁹, flexit in itinere ad Vicentinos: qui ex improuiſo circũuenti copijs, inierũt deditionis conſiliũ. Eaq́ fret⁹ occaſione Frideric⁹, dum ultro, citroq́, cõmeant oratores: urbẽ dolo captã, ſolẽni kalendarũ Nouembriũ die, diripuit, atq́ incendit: ad eã tantiſper moratus, quoad populatur exercitus, deuaſtatq́ Paduanũ propinquum agrũ: in Taruiſinos duxit, circũſeſſamq́ cœpiſſet urbẽ, ni Patauinus, immiſſo milite, ſubueniſſet. Dum autẽ in Taruiſina obſidione agit, reſcijt Henricũ filium, paterna abhominatũ in eccleſiã impietatẽ fœdera, cum bello ſocijs Lumbardis cõſtituta habere: quorũ primores regni Germanię fuere ſuaſores: Itaq́ ueritus, ne ducẽti aduerſus filiũ proceres populiq́ Theutonũ aduerſarẽtur, impudẽtia uſus inaudita, pontificẽ per nũcios orauit: ut in filiũ maledictionẽ diſtringeret: Põtifex, ut uidetur, fœderis ignar⁹, cõceſſit literas apoſtolicas: quarũ ui regno ſubditi Alemãni, patri, in filium paruerũt: Vnde factũ eſt: ut ante fili⁹ in Apuliã relegat⁹, tũc a patre iubeť (ut ferunt) interfici. Cruẽtum Imperiũ, quod ſuis uiſceribus non parceret.

CA. VI.

Pontifex aũt de Friderici in Italiã reditu apparatuq́ certior fact⁹ Gregoriũ Mõtelõgũ ſedis apoſtolicę protonotariũ ad illũ miſit orans, obteſtãſq́: ut ſi pacẽ eccleſiæ, uel poti⁹ Ieſu Chriſti: ſi ſuam ipſius beneuolentiã, quę proximis dieb⁹ in fauore aduerſus filiũ, & uxoria diſpẽſatione, teſtata fuerit, tãti faceret, quanti ſane Chriſtian⁹ princeps facere deberet: cõſtituta cum Lumbardis ab auo ſuo fœdera, quę Henricus pater inuiolata ſeruauerit impleret: Et cum aſſenſum pręſtare Fridericus uideretur, miſit põtifex unũ in breui poſt tres cardinales: qui re infecta, ſeu poti⁹ exaſperata, Viterbiũ ſunt reuerſi: Pontificem nanq́ magis, q̃ Lũbardos Frideric⁹ anhelabat deprimere. Priuſq̃ aũt cardinales Lũbardia diſcederẽt, Fridericus in Montẽclarũ duxit Brixianorũ opidũ, & expugnatũ, direptũq́ incẽdit: Brixianos deinde, cum non poſſet trahere in ſuas partes, duxit in Mediolanẽſes, qui cum exercitu & impedimentis illi in itinere occurrerũt: pugnatũ eſt utrinq́ animis ardẽtiſſimis, & ſpe neutrobiq́ inferiore. Sed q̃primũ ſanguinẽ effundi, cadẽteſq́ utrinq́ calcari cernerẽt Mediolanẽſes, acie plurimũ ſunt delapſi: quorũ exẽplo quoq́ ſocij populi, uias in patriã ducẽtes, uel notas ingrediebãtur, uel ſtãtes in acie proximos ita interrogabant: ut uideretur impendentem perniciem expaueſcere. Itaq́, quod plerunq́ aſſolet, factum eſt: ut maior pars minorem,

exerciatiorqꝫ rudē ſuparet: melioreſqꝫ e Mediolanēſiū populo,& ſocio-
rum auxilījs, quos pudor & uirtꝰ in prælio cōtinuit, partim cecidere,par-
tim ad Corrociū cōglobati,Friderico præſenti,exhortātiqꝫ,ſeſe armis de-
poſitis permiſere: in qbus Venetiarū ducis filiꝰ,Mediolanēſiū poteſtas,&
copiaꝝ ductor primarius fuit: Nec ceſſit Friderico uictoria incruēta,tam
multis e ſuo exercitu interfęctis, uulneratiſqꝫ: ut potiundi Mediolani ſpe
poſita,quę haudquaꝗ tenuis apparebat,Cremonā redierit: unde Venetū
Piſas,& inde in Apuliā miſit, ubi in uinculis perījt: Et ſub ipſum uictorię
nunciū,Paduā allatū,non mediocriter ſe cōmouit Ecelinꝰ urbis dominꝰ,
in Azonē Eſtenſem. Pontifex aūt arma ſpiritualia diſtrinxit in Fridericū
excōmunicatione in illū ad diē cœnę Dñi promulgata,& omnibꝰ iuriſiu-
rādi religione ſolutis, qua Imperīj,regniqꝫ ratione,tenerent aſtricti: Cui-
rei nunciū,tertia die paſchę adiēs eccleſiā accœpit,cum Padue apud Eceli
num ageret: Eius tñ rei fama Paduā totā prius ꝑuaſerat. Iuſſit autē ſuaꝝ
magiſtrū epiſtolaꝝ,magna ut in illa ętate facundia uirū, ſermonē habere
ad populū,ſuis laudibꝰ,ſuiſqꝫ de Ro. eccleſia,deqꝫ Sūmo pōtifice meritis
redūdantē: & tñ exercitu,tum in paluſtrē Venetoꝝ regionē ducere iuſſo,
ipſe frēdens pręceſſit. Itum eſt in ſancti Hilarīj monaſteriū,& terra omnis
Veneto ſubdita,Patauino cōtigua agro,uix ſuſtinuit operientē ſe Roma-
ni Imperatoris exercitū. Superueniēs interim a Venetījs cymbaꝝ ſagitta-
rījs plenaꝝ multitudo: quæ aquas,ſicut equites terrā,cōpleret,Fridericū
re infęcta redire cōpulit. Inde uero creſcētibꝰ per Italiā malis,tota in com
motione per tēpora Friderici permanſit. CA. VII.

Axonia interim ſub Ottone Brunſwickcēſi,& Alberto Saxonię
s ducibꝰ cōquieuit: Adolphꝰ etiā comes Holſatię rebus bene ge-
ſtis in prouincia, cum filiā ſuā Abel duci Sleſwickcēſi nuptā tra
didiſſet,ipſe cum uxore deuotionis gratia militaturꝰ,ſe cōtulit in Liuoni-
am cum expeditis. Hic prorſus locus aperit, non eſſe tertiū Adolphū, qui
regē Danię uicerit,quiqꝫ in Liuoniā ad militiā ſit ꝓfęctus: nam is hoc tē-
pore,ſi uixit,non erat minor octogenario: cuiꝰ pater ad ſexageſimumquar
tum fuit cęſus apud Demynū,cū ipſe puer eſſet. Idem uero iſte Adolphꝰ
poſt duos annos reuerſus,cum ageretur annꝰ Chriſti quadrageſimꝰ poſt
milleducētos, rebus in Holſatia ad bonū modū cōſtitutis: Cum filīj eius
duo,Iohānes,& Gerhardꝰ ſtudījs literaꝝ Pariſio inſeruirēt,tertiꝰ Lude-
rus admodū paruulus eſſet, adminiſtrationē terrę permiſit Abel duci ge
nero ſuo,ipſe ordinē Minoꝝ ingreditur,die Ipoliti in Hāburgo, cum du
obꝰ militaribꝰ de Ghikow. Hic tum erat feruor in diuinā religionē apud
nobilitatē: Equidem nouitas rei plurimū inuitauit: Deferbuit enim cha-
ritas in ſęculo: deferbuit in religionibꝰ alījs approbatis: quo fuit conſpe-
ctior nouꝰ ille in diuina religione calor. Ferunt eundē Adolphū, uoto ſe
aſtrinxiſſe, cū immineret hoc grāde pręliū in Bornehouede: ut ſi uictoriā
parti ſuę ꝓmitteret altiſſimꝰ,redderet ſe fratribꝰ minoribus: Rebꝰ ꝗprimū
in terra cōſtitutis, uouit,& reddidit: Vbi ſacrā ueſtem accœpit in laicatu
dño ſeruiturꝰ: cœpit,ut erat,literis ſatis eruditꝰ ſecū cogitare, ſi forte poſ-

ſet apoſtolica diſpẽſatione ad ſacros ordines peruenire: Eãq; cogitationẽ, magis, ac magis animo uoluẽs, permittẽte guardiano ſuo, iter inijt de more fratrũ pedes, urbẽ Romã inuiſere, ſimul & celẽtia loca de recẽti memoria diui patris Frãciſci, in quib⁹ adorare dñm, maxima deuotionis pars fuit uiſitare, Romã ueniẽs, ſummo pœnitentiario omnẽ cauſam detexit de integro: quid in effuſione ſanguinis, dum prælijs intereſſet, egerit: patriã repetẽs ditionẽ, & eam defendẽs: rurſus aduerſus infideles in Liuonia pugnãs. Quę cum plane expoſuiſſet, apoſtolicã ſupplex diſpẽſationẽ petiuit, ut ad ſacros ordines permitteretur. Erat tum in apoſtolica ſede. IIII. Innocentius, ſummus ipſe doctor: qui cõſilijs iuriſperitorũ non multũ indigeret, ipſe omniũ peritiſſim⁹: perpẽſa uiri nobilitate, & diuinę zelo religionis, ſimul etiã de cõmunione ſacri ordinis, quẽ tum gerebat, diſpenſationẽ prompt⁹ impẽdit: ut ſacros ordines, & ſumeret: & ubi accœpiſſet, etiã exequeretur: Quo impetrato, omnia ſe regna mũdi aſſequutũ reputabat: Ita gaudio gaudẽs tripudiabat, q in ſortẽ dñi admitteretur: ſubdiaconatũ in urbe capiẽs: ſacra deinde diui Frãciſci loca inuiſit, a fratrib⁹ qui tum locis preerãt perbenigne accœpt⁹: Hic inquiũt ſanct⁹ orabat: hic ſtigmata uulnerũ Chriſti promeruit: ibi uiſionẽ uidit: illic alijs claruit miraculis. Hęc cum oculis ſuis omnia illuſtraſſet, multũ ubiq; lachrymat⁹, ualefacto fratribus in Holſatiã ſuã repedauit: Sacris deinde ordinib⁹ per ſua tempora alijs ſuſcœptis, primũ altaris miniſteriũ peregit in humillima capella: quã in profundiſſimo ſaltu fratres habuere, dum illac iter agerent, ibi orantes: Deinde publice Hãburgi in cõuẽtu fratrũ ſuorũ miſſam cũctis collachrymantib⁹ peregit: Virũ in ſeculo aliqñ nominatiſſimũ, nũc in abiectiſſima ueſte mẽdicantẽ: & ad altare, diuinũ officiũ celebrantẽ, mirati. Hęc eſt inquiunt mutatio dexterę excelſi. Quis enim alius ex tam glorioſo milite ſeculi faceret tam humilẽ peditẽ Chriſti? Monaſteriũ ſui ordinis ipſe manibus multa molit⁹, in opido Kijl, ubi nũc requieſcit, curauit erigere: Eleemoſynas ſuorũ quondã ſubditorũ humiliter poſcens & accipiẽs: Curauit quoq; eccleſiã, in terra Aldenburgenſi, quę noua dicit̃, erigere, in honorẽ, Diui Antonij fratris ſui ordinis: quis rerũ ignari, patrociniũ deriuent ad Aegyptiũ Antoniũ. Cũq; multũ ſollicite laboraret in erectione dicti monaſterij in opido Kijl, ibat hoſtiatim, lac in hydriam mẽdicãs: ut haberet operarij, & fratres, quo inter laborãdũ per ęſtũ reficerent. Media iam platea, ubi declinare iter non poterat, ibat hydriã baiulans lacte plenã: & cũ obuios habuiſſet filios ſublimes in equis: comitũ more ſecularium, paſſus eſt humanit⁹ aliquid, ut rubore cœperit pfundi: Sed ille infremuit, & robur mẽtis aduocãs, cum adhuc in cõſpectu eſſent filij, hydriã leuatã ſuper caput euertit, ſeſe totũ a uertice lacte perfundẽs, dixitq;: Infœlix erubuiſti Chriſti pauperiem, baiulare lac in manibus, nunc, uel in capite oſtende quid portaueris? Quis non iure miretur tãtam humilitatem, patientiam, fortitudinem? Vixit autẽ in religione annis quatuordecim, peruenitq; ad annum Chriſti ſexageſimumprimũ, tumulatus ſub lapide quadro in choro fratrum in opido memorato. Inde uero redeuntes exequamur, quę in

medio fuere tẽpora ſub Imperatore Friderico ſecundo. CA. VIII.

I Mperator interim Fridericus a papa multis ex cauſis excõmunicatus, quas in bulla declarauit, diu permãſit, in ſordib⁹. Explicuimus autẽ cauſas in Metropoli, & quid inde Impator cardinalib⁹ reſcripſerit. Pontifex uero ſollicitauit archiepiſcopos, & epiſcopos, ut Imperatorẽ excõmunicatum cunctis denũciarent: ſed epiſcopi Theutoniẽ ne hoc fieret, ſupplicarũt, ueriti tyrannidẽ eius. In Francia aũt, Anglia, & Dania, denunciabatur ſine timore: Quę res interim inualuit: ut cum Imperator ſęuitię modum non poneret, crucẽ etiam in ipſum, quaſi Chriſto perſidum papa faceret prędicari. Inde etiam principes electores, ad aliũ eius loco ſurrogandũ, cõmonuit pontifex: Sed diu reſtitere, expectantes, ſi forte admonit⁹ Fridericus reſipiſceret. Quo tempore maior etiã timor incubuit Chriſtianiſmo de Tartaris gente Scythica: quę more ueterũ nationum finibus ſuis egreſſa, populatur prouincias, etiam Chriſtianas. Nam diuiſis agminibus, alij orientẽ, alij occidentẽ inuaſere: qui Poloniam Ruſſiãcꝫ oppugnãtes, latiſſimos illos Sarmatię campos, quos uſcꝫ hodie tenent, occupauere. Ceſſere illis Poloni Ruſſicꝫ de aridis cãpis, ubi nullę fruges, ſola pecora ualent. Paſtoralis enim populus Tartari, qui lac cõcretum, cum ſanguine potat equino: quod multo ante ſcripſit Virgili⁹ de Gelonis: Singulare dei flagellum, de inundationib⁹ populoꝝ per terras, & quod a uetuſtiſſimis temporibus corrigẽdo orbi deus immiſit. Imperator interim, cum papa cõciliũ prelatoꝝ euocaſſet, ad ſuccurrendũ terrę ſanctę, reuocatis cardinalib⁹ de ſua quęcꝫ legatione, omnes uias, terra, maricꝫ occupauit & itinerãtes ad urbẽ, captos ꝑtraxit in carcerẽ cardinales, epiſcopos, prælatos, nobiles, doctos, cuiuſcꝫ generis, & ordinis, ab orbe Chriſtiano ad ſummũ pontificẽ miſſos oratores. Doluit Chriſtianiſm⁹ tãtũ eſſe uuln⁹ in uiſcerib⁹, ab eo pręſertim, qui tueri omnia ſuſceperat, & ſacramẽto ſe adegit: cum interim Turci & Saraceni premerẽt Chriſtianos in terra ſancta, & Tartari noui hoſtes Polonis, Vngariſcꝫ imminerẽt. Sed Imperator, nõ quieuit, partiũ ſtudia in Italia excitãs, cum naſcerẽtur noua illa nomina factionũ, quę in hodiernũ uſcꝫ durãt: cum ſtudioſi eccleſię Guelphi: Impatori aũt fauẽtes, Gibellini uocitenť: a germanis fratrib⁹, ut putãt, initia ducẽtes: q̃ꝝ Guelph eccleſię: Gibel Impatori militabat. Sub qua de imo tartaro nata diſſenſione, Italicę ciuitates, per tot annos tumultuãtes, miris circũuectionib⁹, & uertiginoſo circuitu implicitę, implacabili odio ſęuiũt in inuicẽ: neſciẽtes quidnã ea in re inſequanť. Nõ modo enim ſigna bellica habent aduerſa, ſed colores, terrę fructus, habit⁹ corpoꝝ: ipſe hominum inceſſus, digitoꝝ cõcrepitus, & oris hiatus, ſuam habuere partiũ ſignificationem. Brixiani, Bergomenſeſcꝫ, alliũ, cuius apud eorũ plebem frequens eſt uſus, quo ſcindas modo, plurimum a ratione partium exiſtimãt intereſſe: Auditumcꝫ aliq̃n eſt, fuiſſe in Bergomẽſium montibus, qui aduenas ex Calabris, Apuliſue, aut Hetruſcis, uiatores hoſpitio recceptos, alliũ, q̃d ſuo ipſius hoſpitis iudicio, in nucleos natura diſtinctos, diuidi oportuit, gladio ſcindentes, tanq̃ diuerſaꝝ partiũ interfecerint. CA. VIIII.

F Ridericus poſtq̃ ſuos ubiq; notos habuit: eorũ qui aut diuerſarũ cenſerentur partiũ,qui neutris uellent cõſentire, expugnata opi-da,locaq; populatus eſt,& diuerſarũ partiũ patria pulſos, omnes in ſuam redegit poteſtatẽ: Nõnullos e ueſtigio interfici:quoſdam effoſſis oculis in Apuliã relegari:quoſdam per diuerſa cruciatuũ genera ad mortem uſq; fecit laniari. Et Piſani interea pręſentia Imperatoris animati,tanto fauore animis tumefacti, nihil ęque anniſi ſunt, q̃ ut Genuenſes aliqua inſigni clade afficerent. Armauerũt claſſem triremiũ ultra centũ:adeo etiam milite ex Friderici copijs ſumpto refertam:ut & celeritati pondus, & pugnãtib⁹ obfuerit preſſura. Sed hoc tum inter ſe Itali,Frideric⁹ aũt pontificẽ,& eccleſiã fatigabat: crucesignati in ipſum,aliqñ ſe opponũt uenienti: properanti nanq; etiã,ut portas muroſq; urbis Romę perrũperet,ampliſſimo exercitu, crucesignata cohors comin⁹ eſt cõgreſſa: Ad cui⁹ conſpectũ,adeo territ⁹, adeo in furorẽ ueſaniãq; eſt cõmotus: ut captos ad ſe uiuos perduci crucesignatos, in prima ipſe pugnãs acie,exclamauerit: Inde perductos ad ſe Romanos, partim quaternis ad crucis formã perfodit uulnerib⁹, partim caput in crucis modũ quadrifariã ſcidit, partim fronte eadem ferro cruce reddidit inſignitos: Clericos uero detonſam in uertice coronã,ferro cęſim,in crucẽ uulneratã(ut dicebat)iuſſit ornari: quorum unus inflictũ uuln⁹ nimis patienter tolerare uiſus,in palearũ cumulũ, funiculo eſt pertract⁹: & cum benedicere,ac laudare Deũ perſeueraret,igni ſuppoſito eſt cremat⁹. Eam cum uidiſſet Frideric⁹ populi Romani cõſtãtiã,tertio q̃ aduenerat die,mœrẽs,frendẽſq;,& omnia urẽs, deuaſtãſq; in itinere obuia, trãſijt in Cãpaniã: unde breui poſt duxit Beneuentũ: quã urbẽ,partim dolo,partim ui captã direptãq;,dimiſit mœnib⁹ imunitã: Et in Picentes delat⁹,Aſcalim obſedit:in cui⁹ fortiter reſiſtẽtis agro,uaſtitas eſt magna cõmiſſa: Inde in Romãdiolos ducere cupiẽs,Aetiũ filiũ,Sardinię regẽ,agitãdis ſibi de Piceno aduerſantib⁹,ſubigẽdiſq;,dimiſit: A quo adoleſcente,patri ſimilimo,direptiones ubiq;,incendia, & uaſtitates,ſunt cõmiſſę: ut quicquid reſiſtere eſt auſum,ad calamitatẽ ſit maximã perductũ: Cum tñ mirę ſint,& raro alias auditę crudelitates, quas per id tẽpus Frideric⁹ exercuit in legatos,per regnũ Sicilię, eccleſiaſticos: qui multos archiepiſcopos,epiſcopoſq;,partim occiderit,partim carcere tenuerit,partim relegauerit: in quibus Cataniẽſis fuit epiſcopus,a quo ille ab infantia fuerat educatus.

CA. X.

C Vm interea põtifici ſatis, ſupraq;,eſſet,eius cauenti inſidias, rem eccleſiaſticã reformare: Eo enim tempore decreuit pontifex, Salue regina: certis diuinę rei horis addi,campanaſq; ad euchariſtię cõfęctionẽ, & laudes uirginis dei genitricis, ſpeciali oratione in matutinalib⁹ celebrari: qb⁹ eccleſiaſticis inſtitutis,rerũq; ſuarũ ſaluti neceſſarijs, fuit intẽt⁹: Nam Iacobũ Columnã Prœneſtinũ epiſcopũ cardinalẽ,in Frãciam: & Ottonẽ Mõtiſferratẽſem marchionũ genere oriũdũ,in Angliã, miſit oratores,pręſidia afflictis eccleſię reb⁹ oraturos: Eaq; dũ curat põtifex,Friderici rem in Sicilia adminiſtrãtes,in nullũ ſacrũ locũ magis ſęuie-

runt,q̃ in monaſteriũ Caſſineſe,diui Benedicti:aurea cui⁹,& argẽtea uaſa fregerũt: que Frideric⁹ cõflata redegit in nũmos: & monachis inde ui, ac cõuitio,deturbatis,ſatellites,ſunt in habitationem,ruinãq; przfecti: & quod impietatẽ au get, Saracenos adeo fouit Fridericus: ut eos mercede cõductos,magis q̃ cęteros Chriſtianos in militia charos habere ſit uiſus: pretereą; arma tractãtes,multos ex ea barbarie amplis per Italiã, & Siciliã honoribus & magiſtratibus euexit. Eiuſq; gentis amore in Chriſtianos uſq;adeo eſt debacchatus, ut Luceriã Apulię ciuitatẽ,eiectis populariter Chriſtianis,Saracenis dederit habitãdam: cui⁹ facti memoria inde ad poſteros peruenit,q; diu Luceria Saracenorũ ſit appellata. Quacũq; autem ratione ſit factũ,pietate in Lucerinũ epiſcopũ,uir alioqui ſceleſt⁹ eſt uſus: quẽ cum Chriſtianis duodecim permiſit epiſcopiũ inhabitare: Sed legem in regione promulgauit,qua Saracenos adeo uoluit ſaluos eſſe: ut cõtendentes cum illis,impune occiderẽtur: cęſorũ aũt Saracenorũ quęſtio, ſi captus non eſſet, qui uim attulerat,in uicinę regionis populos haberẽt: quęris ſumma,ac totidẽ capitũ ſupplicio punirẽtur. Quin etiã alia impietate atq; inſania,ut Saraceno non magis ſibi militãti, q̃ in Aphrica agenti cõmodaret,eſt uſus: qui forma prę ſtãtiores per Siciliã mulieres,& ſuũ Italię regnũ cõcupitas uirgines,a parentũ ſinu,matronaſq;,a maritorũ cõplexu rapi,& paſſus fuerit, & curauerit. Tunetis Aphricę regis fratrem,baptiſari uolentẽ Panhormi, prohibuit: Eadẽ ratione tentũ,ne Romã ad pontificem accederet. Creuit Friderici pertinacia: & interim Gregorio defuncto Celeſtin⁹ ſenex ſufficitur: quo intra uiceſimũ diem moriente,cardinales qui in uinculis erant proteſtãtur, ne ſe abſentib⁹ fieret electio: quę res uacationẽ pręſtitit ſedis apoſtolicę per mẽſes uiginti: Cum periculũ eſſet, ne Frideric⁹ omnia perturbãs,urbẽ Romã,capite carentẽ,caperet: Fauẽtiam diu obſeſſam accepit deditã: Inde in Bononiã agmina cõuertit: Studio literarũ eam priuauit, quod tum primũ eſt Paduã trãſlatum: Et cum potiri urbe non ſperaret,peruaſtato agro,duxit in Mutinenſes,atq; Reginenſes: Nec diu apud eos morat⁹, ſola agrorũ uaſtitate cõtentus,abiuit: prę ſertim cum properaret ducere in Parmẽſes,a quorũ nõnullis Placentinorũ tradendę ei urbis ſpes erat oblata.

CA. XI.

Ecũdus iam annus fluxerat latę in Fridericũ excõicationis: quo
s in tempore ſedis apoſtolicę nulla,aut tenuis,erat authoritas,aut
minima fuit poteſtas, Gregorio ad poſtremos ſui pontificat⁹ annos,uarijs afflicto perſequutionib⁹,& ſede ipſa poſtmodũ per tantũ tẽporis uacante. Qua tempeſtate,Balduin⁹ Imperator Cõſtantinopolitan⁹,& cęteri Latini,in Romania agentes,meliora quęq; amiſerãt: adeo ut de retinenda Cõſtantinopoli deſperarẽt: quam ſępe apparuit in Grecorũ poteſtatem rediturã, niſi proprio Veneti impendio ſuccurriſſent: Non erat apud eos obſcurum auxilia Chriſtianis fruſtra expectari, aut peti poſſe, quib⁹ mittẽdis Romani pontificis deeſſet,& opera & authoritas. Dedit itaq; Balduino,ſicut pleriſq; laborãtibus,ingeniũ neceſſitas,qui Raimundo comiti Toloſano ſociatus,in Italiã eſt delatus,primumq; ſicut debue-

rant, ipſi principes adierũt Fridericũ: Is enim Parmã urbem a factione ſuarum partiũ introduct⁹, aduerſarios numero plures, q̃ ſui erãt, eiecit: hiſq; populariter Placẽtiam cõmearũt. Impetrarũt uero Imperator & Raimũdus, a Friderico cardinales, prælatoſq;, Amalphitano carcere liberari, ſore polliciti: ut illis ad collegiũ perductis, ad optatiſſimã põtificis electionem ueniretur: cum quo ipſi coram Imperij, & ipſius Friderici iurium, & ſolidę pacis, haberent exactiſſimã rationẽ: Venientib⁹ inde Romã Balduino, & Raimũdo, quicquid in urbe fuit, cardinaliũ, prælatorũ, curialium, atq; Romanorũ, obuiũ prodijt: Et quia miſſus Amalphim Friderici nunci⁹ pręceſſerat, tertio principis Cõſtantinopolitani in urbem aduentus die, ſubito rumor urbẽ peruaſit, liberatos cardinales, Anagniã perueniſſe: Vnde non magis ex cõpoſito, collegiũ eo acceſſit, q̃ effuſam omnẽ curiã, & Romanos primarios ciues eſt ſequutum. Quo cum Balduin⁹ Raimũduſq; acceſſiſſent, ilico de electione agi cœptũ: quę Iunio mẽſe, quadrageſimo quarto poſt milleducentos, apud ſanctę Marię baſilicam eſt celebrata: Et Simbald⁹ ſancti Laurẽtij in Lucina preſbyter Cardinalis, Fiſcea comitũ Lananię Genuenſiũ gẽte, in. IIII. Innocẽtiũ eſt creat⁹. Placuiſſe ferũt Friderici nũcijs apud Balduinũ Impatorẽ agẽtib⁹ eius uiri aſſumptionẽ, Friderico, omniũ eius collegij, & curię amiciſſimi: certatimq; Parmã dimiſſi ſunt equites acceleraturi: a quibus lęto Fridericus nũcio afficeret. Is aũt mẽtis ſuę conſcius, fertur ex compoſito reſpondiſſe: bonũ ſe amicũ cardinalem, in acerrimũ hoſtẽ Romanũ pontificẽ permutaſſe. Ab Anagnia in urbem, ut eſt reditũ, de pace agi placuit: quę cura Imperatorẽ Balduinum & Toloſanũ comitẽ, ęque ac ipſum pontificẽ cupientiſſimũ totos menſes quatuor, die, noctuq; exercuit, Friderici oratorib⁹, nũcijſq;, per dies uariantibus, & nulli ſat formulę, nulli oblatę cõditioni, ſine ſcrupulo adquieſcẽtibus: Et reſcijt interea pontifex Fridericum in eius caput cum Romanis ciuibus machinari. CA. XII.

Hius quidẽ machinationis ea erat ratio cõſtituta: ut accedẽs Ciuitatemcaſtellanã pontifex, Fridericũ ad ſe uenturum expectaturus, in itinere caperetur: Quare uerit⁹ pontifex, ne ſi petitas negaret cõditiones, cõiurati ad facinus in ipſa urbe proſilirent: & petitę pacis cõditioni, uerbo aſſenſus, & diem ſui acceſſus pauxillũ remotiorẽ ex formula cõſtituit. Interea petitas a Genua triremes, ad Centumcellenſem portum applicuiſſe certior factus, noctu adequitãs, ad illas delatus eſt: & nauigans Genuã incolumis peruenit: ubi periculoſiſſimã incidit ualitudinem: ex qua cum cõualuiſſet, ad Philippũ regem in Frãciam ſe contulit: Ingreſſum Rhodano amne aduerſo, Francię regnũ, pontificẽ Innocentium rex ſumma ueneratione excipi curauit, deduciq; Lugdunũ: qua in urbe cum cõcilium celebrare pontifex cõſtituiſſet, ſuę primũ cõſuluit honeſtati: Quoties enim ſermonẽ ad populũ, homeliamq; habuit: quod unoquoq; ſolenni die fuit, Fridericũ alta inclamauit uoce, illum admonens, ut ad ea reſpondeat, quę aduerſum ſe pro iurib⁹ eccleſię cõſequẽdis habeat, Lugdunũ ſe cõferret: futurũ proteſtat⁹: ut ſi non acceſſiſſet, ſatiſq; poſtu-

latis fecisset,ipse patrũ uetere instituto,cõciliũ cõuocaret. Cunq; aliquot elapsis mẽsibus,nil ab illo responsionis haberetur, accersiti sunt ad concilium patres,de iure,& cõsuetudine aduocãdi: inchoauerat tũc sext⁹ quadragesim⁹ post milleducẽtos ann⁹: cõuenerãt uero maxima ex parte conciliũ inituri: cum Fridericus Thadęũ Sinuessanũ iurecõsultum,& quidem pręstãtissimũ,misit oratorẽ,omnia,ut postea cõstitit,disturbaturũ: Cuius legationis apparẽs summa, & quã prę se tulit,ea erat: Fridericũ de re sua, deq; omni iusticia,coram patribus dicturũ,breui affuturũ: quẽ expectandum,& rogabat,& de iurispõtificij rigore,cum aduersantib⁹ cõtẽdebat: Nec morã grauiter pontifex patresq; ferebãt,quousq; rescitum est Fridericum Parmę agentẽ,id maxime moliri enitiq;: ut Brixianos, Mediolanẽsesq; bello diu meditato paratissimus inuaderet. Erant pontifici in Parma urbe cõsanguinei,& affines multi nobiles in regione primarij: quorũ salutis ratione,dum fuit cardinalis,amicitiã cum Friderico seruauit: Eos nunc põtifex clam admonitos, iussit uel nudos,Placẽtiã cõmigrare: Quod q̃ primũ est factũ, semẽtiam põtifex in Fridericũ excõmunicationis,depositionis,priuationisq;,pronũciauit: omnib⁹ iuramẽto absolutis, quo illi tenerentur: & potestate electorib⁹ attributa,nouũ,quẽ uellent, principẽ deligendi. Ad eam nũciationẽ,iracũdia,cuius erat impotẽs Fridericus,adeo excanduit: ut profugorũ põtificis necessariorũ ędes Parmę, & uillas rure speciosissimas,funditus euerteret. Paulopost,a quodã,ut creditũ est,multa in põtificis oppressionẽ pollicẽte suasus,Lugdunũ accedere proposuit, mouitq; Parma,comitatũ ducẽs,non armatorũ magis,q̃ togatorũ: qualem,quantũq; post stantis Romani Imperij tempore,nullus, aut domi habuerit,aut in itinere duxerit Imperator. Lumbardię aũt,& rerũ Italię administrationẽ Hencio filio,regi Sardinię cõmisit: ea iniũcta conditione: ut sese apud Parmã cõtinens,quęcũq; ingruerẽt remotius agenda,per legatos,ministrosq; curaret: Iãq; Taurinũ Frideric⁹ attigerat, cum Hencium pepulere Cremonenses: ut oblata Quinciani Brixianorũ opidi furto, aut prima oppugnatione,capiẽdi occasione,per suam ipsius solitã celeritatem, diligentiãq;,uteretur: Sed illo haud quãq̃ impigriores fuere Parmẽses patria extorres,qui Placẽtinorũ allata populariter ope freti, ad recipiendam patriã sunt ingressi. Inerat Parmę prętor Henric⁹ Aretinus: cui dicẽdo iuri,a Friderico pridem imposito,Hencius in Brixianos ductur⁹,urbis,pręsidijq; regimen demãdauerat: Isq; a factionis Imperatorię Parmẽsib⁹ impulsus,structa acie extorribus ad Tarũ obuijs cominus est cõgressus: & pręliũ hincinde,uirib⁹ odio maiore, cõmissum est: in quo Hẽric⁹ Pretor, & pręsidij primores sunt interfęcti. Parmẽsiũ aũt Friderico studẽtiũ,non magna magis, q̃ crudelissima cędes commissa fuit, minimoq; postea negocio,extorres,in patriam sunt reducti.

CA. XIII.

Ngressum iam alpes Fridericũ petendi concilij, quod Lugduni i agebatur,gratia,auditus Parmę casus,ad reditum traxit: futurũ tantũ existimauit: ut eo in Gallijs remotissimo,Parmensiũ,si incolumes mãsissent,exẽplo,multi de Italia rebellarẽt: usus q; est conatu,cæ

teris antehac omnibus maiore, copijs undiq; contrahendis. Venit enim, cum omnibus Marchię Taruiſanę neruis Ecelinus: Aduenere ex Sicilia Apuliaq; Saraceni: & milliũ ſexaginta copijs Parma eſt cincta. Præuenerat aũt cõſilio, & prudẽtia, frementẽ Fridericũ, etiã priuſq̃ Taurino mouere poſſet, Gregorius Mõtelõgus, apoſtolicę ſedis in Lumbardia legatus, quẽ Innocentiꝰ pontifex Aquilegienſi patriarchatu ornatũ, apud Mediolanẽſes Placẽtinoſq; iuſſit permanere: Eo curante, hinc Placẽtini, Mediolanenſes: inde Bononiẽſes, Ferrariẽſes, Regini, Mutinẽſes pręſidia ĩmiſerant Parmã celerrima: ut Fridericus illorũ eruptionibꝰ, pene quotidianis, agitatꝰ, caſtra remotius fuerit cõmunire coactus: Quę quidẽ caſtra, in mãgnum circuitũ, foſſa, ualloq;, primũ caſu, & pręter intentionẽ munitiſſima, Fridericꝰ in urbẽ ędificata, linquere cõſtituit: ut Parma, q̃primũ caperetur, funditus diruta, hęc in eius locum ſuffecta maneret: nomẽq; nouę urbi Victorię fuit inditum: Et tutelaris ſanctus, de more Chriſtiano martyr Victor, in baſilica cathedrali eſt nũcupatus: Victoriniq; in ea urbe monetata fuerẽ dicti: Cõtinuatũ eſt poſtea duos ferme annos bellũ atrox, uariumq; & Lũbardię, ac omniũ Italię pnicioſiſſimũ: omnibꝰ, quos per Italiã partium Gibellinę, & Guelphę labes infecerat, auxilia, non magis militũ, q̃ pecuniarũ, odio partiũ, utrinq; cõtribuentibꝰ. Et fuit urbs Victoria, uario gentiũ, & rerũ inuſitatarũ cõmercio, ac multitudine frequẽtata: ꝙ per ſingulos fere dies, ex Aphrica, Mauritania, Aſia, Aegypto noui homines, noua ueſte, nouis moribus ſunt uiſi. Animalia etiam uidit urbs Victoria, quę poſt theatrales, ſtãtis Romani Imperij ludos, Italia non uiderat: Elephantes, dromedarios, pãtheras, leones, pardos, lynces, & urſos albos: Cũ canes tũc uiſi, hinc magnitudine uiſuq; horribili, inde extrema puſillitate ferũtur: Aues quoq; & rapaces, & cicures, Fridericus curauit, pręter uſitatas in Italia multas: in quis falcones, chilnoneſq; aſtures, & griſalci albi, & quod eam decuit maieſtatẽ immenſæ magnitudinis barbati bubones fuere cõſpicui. Contraxitq; eo Fridericꝰ, habitas prius, & tunc primũ captas, ſpecioſiſſimas mulieres: quibꝰ a ſpadonũ grege cuſtoditis, uiridaria, uineas, hortos, & cõſitiones cum uillis apud Victoriã urbẽ lautiſſime procurabat. Qua tẽpeſtate, dum Tartari ſuis locis, & Groſſoni Arabes Hieroſolymã uaſtãt, papa expeditionẽ molit̃ in Aſiam: Fridericus apud Parmam deſidet: res Germanię erãt inquietiſſimę. Nam electores Imperij, factę de Friderico priuationi innixi, Landgrauiũ Turingię, Romanorũ regem deſignarãt, cognomẽto Raſpen. Hic iuxta Herbipolim in Aſcẽſione dñica, a Moguntino, & Coloniẽſi archiepiſcopis, & quibuſdã principibꝰ in regem aſſumitur: & ſubito crux a Moguntino pręedicatur: & a proceribus multis expeditio in terram ſanctam cum cruce aſſumitur.

XIIII.

Enricꝰ Turingię landgrauius, aduerſus Fridericũ electus, anno
h ſexto & quadrageſimo poſt milleducentos, apud Frãckfordiam anno proximo curiã indixit: Sed Conradus Friderici filiꝰ, quem pater poſt extinctum Henricum cõſtituit regem per Germaniã ſub ſe rẽgnaturũ, filius Iolę, quę hęreditatẽ afferebat patri ac filio, ut reges Hiero-

ſolymorũ diceretur: is collecto exercitu Henrico Landgrauio, iam recens electo, occurrit: cum ad indictum ferretur cõuentum: collataq; manu ſuperior factus Cõradus, copias Henrici diſpulit, diſiecit, & diſſipauit: multis capitaneis, ac nobilibus, de exercitu captis. Cœperunt deinde, quib⁹ ea diſplicuit electio, cõtemnere Henricũ, & irridentes, dicere regem clericorum. Papa tamẽ omnes principes Alemaniȩ, per legatos ſollicitauit: ut Friderico, & Conrado derelictis, Henrico parerent electo. Feruntur & literȩ tum exiſſe ab Soldano ad ſummũ pontificẽ, quarũ exemplar in Metropoli poſuimus: cum tanto in Fridericũ papa ferret animo & feruore: ut illi non modo Chriſtianos, uerum etiã infideles principes auerteret. Fridericus interea in obſidione Parmȩ, in noua ciuitate Victoria, ſecurum ſe obſidere arbitratus, didicit, quid ſit hoſtẽ per incuriam cõtemnere. Poſt q̃ enim ui expugnandȩ ſpem abiecit, & fame illã in deditionẽ cogere eſt adnixus, multa truculentiſſime ſunt cõmiſſa: Captos nanq; diuerſarũ partiũ Regienſes, Mutinenſes, Placentinos, Bononienſes, atq; Hetruſcos, ante urbis Parmȩ portas promuraliaq; truncari, laniariq;, & baliſtis maiorib⁹, in urbem ſemiuiuos proijci curauit: nec a mulierculariũ pudore eſt tẽperatum, ſi quãdo pauperculȩ in agrum delatȩ, Saracenorũ, & Friderici ſatellitũ manus inciderent. Tandẽ anno obſidionis ſecundo prope exacto, Gregori⁹ Mõtelongus legatus, & Philippus Vicedñs Placentinus ciuis, Lumbardorũ prȩſidio prȩfectus, oblata, quã diu expectauerat, occaſione, ſunt uſi: Sagittarij Germani, & Saraceni in magnũ coacti numerũ, ad Parmȩ portas, foſſaſq;, cõglobati ſunt: id maxime adnixi, ut cõgredi auſos, aut ſi nulli aperuiſſent, ſtãtes in propugnaculis q̃ plurimos uulnerarẽt. Tum legat⁹ prȩfectuſq;, ſtructis in urbe ordinibus, quãta maxime poſſunt celeritate, erumpunt: nulla conficiendi ſagittarijs, quod facile erat, mora adhibita: Id enim ſolum, quod conſtituerãt, adnitebãtur: ut urbem Victoriã ex improuiſo adorirentur: & in ea ſecuritate, quã Friderici potẽtatus, & ſimul obſeſſorum Parmȩ, credita debilitas, iam diu prȩſtiterant, uiam, quȩ a caſtris in urbem recta lataq; ducebat, ocioſi milites Friderici inermes deambulando cõpleuerãt, Friderici exemplo, quẽ, qui interfuit ſcortorũ gregi, laſciuientem tunc per nemora, colluiſſe affirmat. Ortus tamen a ſagittarijs ad prima eruptionis ſigna clamor, in uiam ſubito, portãq; relatus: quẽ a cœcepta a furente uulnera, morientiũq; gemitus, & fugientiũ trepidatio, ingeminarunt, cõuerſus ad urbis Victoriȩ portã q̃ frequẽtiſſimus fuerat. Sed inermes, uiſendi ſtudio ſe inculcãtes, hoſtem aduentare furentẽ, ſanguino lẽtumq; cõſpicati: dum arma arripere properãt, portã reliquere hoſtibus indefenſam, & confugiẽti ſagittariorũ, aliorũq; inermiũ, immixtus globo hoſtis, eã ardenti animo tenuit occupatã. Nec mora, in omnes ad eã perducentes uias, & uicos, pugnari truculentiſſime cœptum erat: cum Fridericus, altero ſuper alterũ, portȩ occupationẽ, & hoſtẽ urbe Victoria potitum, nunciãte, unicã in fuga ſpem ſalutis arripuit: Qui prȩter alia accepta cladis damna, prȩter dedec⁹ & ignominiã, aurea quoq;, & argentea, ac pene maiora, q̃ Imperatoria, perdidit ornamenta: In quis corona fuit mirabi

lis precioſiſſimaq; iaſpidũ ornatu: Eam enim pondere, ac forma, maiuſcu- lam, q̃ quę capitis de Imperatorio noſtri temporis more geſtamen eſt, ad diuitiarꝫ, quas certe maximas habuit oſtentationẽ, in cubili ſemper cõſpi- ciendã habebat. Ditatus tanta prçda, quã particulatim referre operoſum fuerit, eccleſiaſticorꝫ exercitꝰ, Victorię urbẽ glorioſe deuictã, ſolo ęqua- uit: nulla re magis alia damnandus, q̃ ꝙ in humani ſanguinis, non magis barbari, q̃ Italici effuſione modum exceſſit.

CA. XV.

QVo tempore, cum Iohannes, & Gerhardus, Holſatię comites, fi- lij Adolphi, iam fratris minoris, de ſtudio Pariſiẽſi, cui iam ſupra bienniũ incubuerãt, nõ modico ſuorꝫ deſyderio expectari, reuer terentur incolumes, die Iouis, quę fuit octaua Frãciſci, cum maximo cleri ac populi, tripudio ſunt recoepti. Terrã quidẽ in tumultu, ſub bellicis mo- tibus inuenerãt, regi Danię Erico, fratrẽ ſuum Abel, qui eam defenderet, impugnãte. Anno deinde proximo, Guncelinus Zwerini comes, & dñi Wandalię, qui tum regi militarunt, aduerſus Iohannẽ Holſatię comitem exibãt in pugnam, peruenerũtq; in Todeſlo (limes tum hic erat Holſatię, atq; reliquę Wandalię) ubi comes ad tutandos fines ſuę ditionis, prçſidi- um militum collocauerat. Sed fortiores uenerãt hoſtes, q̃ poſſent a paucis ibi ad cuſtodiam cõſtitutis militibus repelli. Capto ab hoſtibus opidulo, quoſdã etiã ex Holſatis defenſoribꝰ intercipiũt: nõnullos pertinacius reſi- ſtentes cędunt: alios fuga ſibi cõſulentes abigunt. Fratres ipſi Holſatiã & paternã omnẽ ditionẽ adminiſtraturi, in eam uenere ſententiã: ut hęredita tem partirentur, qñ cõmunibꝰ auſpicijs gubernare non poterãt: Eueniteq; illis, quod ſolet de gubernatione diſſidentibꝰ: ut minime cõmuni cõſilio in omnibus agerẽt. Igitur partitione facta, Iohannes natu maior Wagri- am (ea eſt ditio ex Wandalis olim capta) Gerhardus iunior, uelut pater- nam domũ accoepit Holſatiã, Stormariamq;. In Wagria aũt pro magna parte pulſis & cęſis Wãdalis, Adolphus ſecundus, Weſtphalos, Phriſios Hollãdinos, Traięctẽſes: quod ſuo loco diximꝰ, collocauit: Ea cõplectitur Aldenburgũ, Lutkenburgũ, Nyeſtadiũ, uſq; in Trauenã: Inde Todeſlo, Zegeberg, Plone, & quicquid mediũ hęret. Stormaria, a Stora flumine, ad Bilenã in orientẽ porrigitur: ab aquilone Wagriã: ab occidente Holſa tiam: a meridie Stormariã. Ea cõplectit̃, Reynoldesborg, Nyemunſter, Itzeho: & quicquid mediũ eſt, uſq; ad Wagriã & Stormariã. Stormaria uero inſigne & uetus opidũ Hamburgũ habet: ab olim quidẽ anguſtum nunc tribus, q̃ initio partibus magis amplificatũ, & opibus non in poſtre- mis. Sed hac etiã, quã nũc ſcribimꝰ, ętate, ſola diui Petri parrochia urbem faciebat: cętera acceſſere per tẽpora, paluſtribus locis ad Albim iacto fun damento firmatis, ut ſuperędificaretur: Ea eſt diuę Katherinę portio. Ab occiduo uero, prolatatis muris, includi coepit non minima pars urbis, quę diuũ Nicolaũ habet tutelarẽ patronũ. Nouiſſima acceſſit Iacobi ad oriẽ tem porrecta parrochia. Gerhardꝰ iniquã ratꝰ partitionẽ fratri coepit inui dere, ꝙ lõge uberiorẽ ſua accoepiſſet ditionẽ: Queſtꝰ eſt amicis, cum per fraternã cõmonitionẽ nihil impetraret: peruenitq; diſſenſio in apertũ bel-

lum: ut Gerhardus ope Alberti ducis Saxonię, ac Lubicenſiũ, arma extu
lerit in fratrem: obſidens opidum Kilonenſe, de quo potiſſimũ contentio
uidebatur: ꝙ ipſum Iohãnes teneret, cum potius Holſatię deputandũ ui-
deretur. Sed nihil ibi per arma proficiũt, reuertũturqꝫ ſine fructu. Hẽricꝰ
interea Romanorꝫ rex electꝰ, cum anno quadrageſimoſeptimo finẽ uiuen
di fęciſſet, papa Innocentiꝰ non ceſſauit Friderico nouũ hoſtẽ opponere:
miſitqꝫ in Alemaniã legatũ Petrum Caputiũ cardinalẽ diaconũ ad Vela-
brum: qui euocatis principibꝰ electoribꝰ, iuxta Coloniã pfęcit ut Wilhel
mus comes Hollãdię, uir impiger ad arma, rex Ro. eligeretᷣ. XVI.

Ilhelmus Hollandię comes in Nuſſia rex Romanorꝫ declaratᷣ:

w Aderat inter multos principes, pręlatos, & nobiles, Iohãnes co-
mes Holſatię, & ab rege nouo pro more, cum multis alĳs, cingu-
lo militari decoratur: ut auratus inde miles uocaretᷣ, & eſſet. Quo tẽpore,
cum in eccleſia multę pullularẽt hæreſes, pernicioſiſſima quędam ſurrexit
in Sueuia: quę in ſummũ pontificem, & cardinales, os aperuit, grauiſſime
blaſphemãs, Friderici Imperatoris, & Cõradi filĳ cauſam iuſtificãs. Multi
in eam ſentinã fluxere errores. Audebant dicere apud ſummũ pontificem
nullã reſidere authoritatẽ, neqꝫ cardinales, & epiſcopos: ꝙ omnes una la-
be ſymonię macularentᷣ, qcq̃ tenere a Chriſto poteſtatis: ꝙqꝫ ſacerdotes
in mortali cõſtituti, neqꝫ ligarẽt neqꝫ ſoluerẽt, neqꝫ cõſecrarẽt: ꝙ nemo in
orbe Chriſtiano interdicere poſſet diuinis officĳs: ꝙqꝫ ſine diſcrimine, ea,
audirentᷣ, & celebrarẽtur impune. Et in fine ſuę prędicationis: indulgẽti-
am inquiũt, quam annũciamus, non a papa cõfictam, non a pręlatis com-
poſitam, ſed ex deo omnipotẽti uobis irrogamꝰ. Conradus rex cum hos
tueretur prędicatores, ipſe pene incidit capitis periculum. Nam docti un-
diqꝫ uiri, aduerſus iſta tam friuola, & ruſtica dogmata, cõtendentes: effe-
cere, ut omnis nobilitas Cõradum deſereret: ipſeqꝫ cogeretur clam egre-
di de prouincia. Interim Wilhemus cõtenderat ad ſui coronationem: ſed
Aquẽſis urbs ita Friderico inhęrebat: ut non permitteret Wilhelmo pri-
mam ibi de more accipere coronã. Cruceſignati in hereticos, oppugnaue-
re eam urbem, ut cõpelleretur admittere principes ſolennia coronationis
peracturos. Inde progrediẽs rex, ripã Reni legit, Impĳ prędia in ſuã acci-
piẽs poteſtatẽ. Sed cum aliquãtã ibi morã facerẽt, nec eſſent abũdi cõme
atus, quibus regiã ſuã ſuſtineret, magnificentiamqꝫ dignã Imperio imple-
ret: in Hollandiã ſuã eſt regreſſus, Inde tñ proximo reuerſus anno, cum au
ctis uiribꝰ incederet plura q̃ ante Imperĳ ſibi iura uendicauit. XVII.

Nterea Iohannes Holſatię comes, cum rex Danię Ericus fratres

i ſuos inſectaretᷣ, pro Abel duce Sleſwici, ſororio ſuo, arma ſume-
bat in regem, fratrẽqꝫ Gerhardũ uocabat in cõmunionem belli:
adunatis uiribus, & auctis, per Bremenſem archiepiſcopũ. Dum autẽ illi
magnis itineribus, ingentiqꝫ apparatu, ueniſſent in Iutiam, rex cum fratre
iam in gratiã rediſſe uidebatur: nec poterant, nec uolebãt, qui armati ue-
nerant, fratribus iam unũ ſentientibꝰ, ſe interponere: unde pacatũ agmen
reduxere. Sed anno deinde ſequẽti, cum recrudiuiſſet bellum inter fratres,

nihil moratus Iohãnes comes, iterum amicos ad arma uocabat. Archiepiſcopus Bremenſis, & Simon Padeburnenſis electus auxiliaria illi facile arma mittebãt, procinctuſq; mouebat in Daniã. Obſtitit illi proprijs in finibus arx Reinoldeſborg: quę ueteri memoria ſemper erat iuris Holſatici: ſed auus Iohannis Adolphus, cum a rege Kanuto premeretur, nec aliter manibus eius elabi poſſe uideret: quod ſuo loco diximꝰ: arcẽ regi cõſignauit: eamq; rex & magis cõmuniuit, & uiris fortibus inſeſſam iuſſit cuſtodiri. Tum uero Iohãnes cum cõmilitonibꝰ acriter, animoſeq;, cœpit impugnare. Sed cum interea rex Ericus factione fratris Abel (quod in Dania diximus) interẽptus nũciaretur: ipſeq; Abel ſororius comitũ ad coronam uocaretur, proficiſcereturq;, & coronaretur, facile reliquit Iohannes cœptã oppugnationẽ, cũctis iam ſtantibꝰ ad nutũ ſororij eiꝰ, pro quo ipſe cũ amicis in regẽ Danię arma ſumpſiſſet. Wilhelmꝰ autẽ Romanorꝝ rex, iam magis, ac magis in regno proficiens, affinitatẽ principũ inſtitit inire, ductaq; uxore filia Ottonis ducis Brunſwickcenſis. Ea ſolẽnitas Brunſwici peragebat̃ in palatio Leonis, ipſa nuptiali nocte, quæ fuit proxima diui Pauli cõuerſioni, graue in palatio incendiũ exorit̃, cum omnes quieti ſe permiſiſſent, incuria miniſtrorꝝ: qui paleis, fœnoq;, ignem incaute miſcuerunt: pene rex & regina ſunt exuſti: uix nudi extracti, periculũ euaſerunt: regina ducente regem uiarꝝ non cõſcium. Sartores qui incẽdio cauſam incauti prębuerunt, primi ſunt exuſti, perierũtq; miſerabiliter per imprudentiam.

CA. XVIII.

f Ridericꝰ aũt Imperator, amiſſa Victoria noua urbe, cum multa, ut diximus, ſupellectile, & armis, in Cremonẽſem agrũ de fuga ſe cõtulit: nec Cremonã rogatus accedere eſt auſus: maxime ueritus, quod facilime cõtingere potuit: ne populus tanta clade, eius laſciuia atq; imprudẽtia afflictus, pœnas ab eo ſuppliciũq; ſumeret. Cremonẽſis enim militię flos cum carrotis in urbe Victoria amiſſus, & odio partiũ, in primores quoſq; ſęuitũ erat. Reparauit tñ breui exercitũ Fridericꝰ, & in Placentinos ducẽs, monaſteriũ ſanctę Columbę ſecus Doninũ opidum demolitus eſt: Inde mouẽs in Hetruriã, Henciũ filium cum parte copiarꝝ in Faucntiã, Rauẽnatũq;, puinciã, ut in poteſtate, fideq; cõtineret, ire diſpoſuit, iuſſitq;. Hetruria pene tota, pręter Florẽtiam, magis illi ſubdita, q̃ partes ſequi uidebatur: Marchia quoq; Anconitana illi parebat: nihil autem magis cupiebat q̃ exulcerati apud Parmã animi dolorẽ in opprimenda Florentia euomere: nec magni fęciſſet Gibellinã partẽ ſuã, una perdere quę longe minor erat: Quod ſciens pars utraq;, portas illi clauſit: Oppugnãs tñ obtinuit, ut pars ſua eiectis aduerſarijs dominaret̃. Quod cum ſiret, magna pars nobilitatis ad quoſdam ſe cõtulit comites uicinos, cum quibꝰ ſtatim ab Friderico eſt oppreſſa. Hæc cum ageret Fridericꝰ, accœpit triſte nũcium, de capto a Bononiẽſibus Hencio filio: a quibꝰ diutiſſime ille tentus eſt. Fridericꝰ inde in Apuliã mouẽs, morbo corripit̃, a quo cũ cõualeſcere inciperet, a Mãfredo filio, impoſito ori puluino, oppreſſus a nõnullis memorat̃: Alij Panhormi uita fũctũ ferũt. Hoc cõſtat, priuſq̃

decederet, Mãfredo filio principatũ Tarentinũ, cum quibuſdã deſignatis urbib⁹, quę ante ſub illũ nõ ptinerẽt donauiſſe: ut haberet egregi⁹ adoleſcens, formę dignitate, & ingenij magnis, & multis dotib⁹ preſtãs, literis etiã imbutus, unde euum traduceret: Timebat enim illi ab auaricia fratris Cõradi qui legitimo iure in omnia ſuccedẽs minimũ fratri notho permitteret. Sed ille patre uita functo, alior: fret⁹ fauore, alibi uim obtendẽs, ad regnũ Siciliȩ aſpirabat, & iam pene maiorẽ partẽ occupabat: cũ diu expectat⁹ Cõradus rex, ex Germania deſcẽdẽs, recœpit armis, quę ille pridem occupauerat: nec tñ diu ſuperat, ueneno, ut apparebat, extinct⁹: reliquitq; filiũ Corradinũ ſiue, ut alij ferũt, ex fratre Henrico nepotẽ, quẽ ſcripſit hęredem. Sed nos tumulato Friderico, in Saxoniã reuertamur. Erat tum annus quinquageſim⁹ poſt milleducentos, ad ſupputationẽ Euſebianã: Saxonię enim debitores ſum⁹ ex ꝓfeſſo: q̃uis Imperatorũ res non iniuria illi miſceam⁹: ꝙ omnes inde ab Hẽrico. I. Ottonis Magni patre, ad hũc uſq; Fridericũ, ſanguinẽ traxerint Saxonicũ. Inde ſumũt, qui aiũt, pręclarã Saxonię domum annis trecẽtis & quinquaginta Imperium tenuiſſe. Ex illo enim tẽpore nullus eſt aſſumptus princeps, ſiue ex Frãcis, ſiue ex Sueuis, qui non Saxonica ſe domo prodijſſe gloriaret: q̃d in Ottone. I. oſtendimus: qui Sueuię filiũ, & Bauarię fratrẽ pręfęcit, Frãciſq; iũxit affinitatem ut omnes per Germaniam domus illuſtriores, Saxonicum ſanguinẽ cum laude teſtarentur.

CA. XIX.

OTto dux Brũſwickcẽſis, unicũ dec⁹ Saxonici germinis, nepos ex filio Hẽrici Leonis, cũ iam eſſet in ꝓcinctu eundi ad curiã Frãckfordię indictã: quã Wilhelm⁹ rex principib⁹ cõſtituit, diẽ ſuum clauſit extremũ. Rex aũt memorat⁹ Ottonis gener ſatis difficulter honorem Romani regni ſuſtinuit: cum illi principes non parerent, & ab uicinis ſatis cumulate impugnaret. Nam inter Colonieñſem archiepũm, & eũdem regem, tanta in opido Nuſſia cõtrouerſia undecũq; exoritur: ut ignẽ Colonienſes applicarẽt regię, in qua rex mãſitabat, ita ut rex ipſe, cum apoſtolico legato pene cõflagraſſent. Comitiſſa Flãdrię per ea tẽpora cum rege ſimultatẽ de finib⁹ patrię ditionis habebat: quę in apertũ ꝓceſſit bellum ita ut non cõtemnẽdas copias illa per mare mitteret in Hollandiã. Sed rex uenientes ita excœpit, ut non ſe ueniſſe gauderẽt: Multos cœpit, & pertinacius reſiſtentes, cęcidit, ut reſidui fugę pręſidiũ quęrerent. Ad annum autẽ a Chriſto quinquageſimũſextum poſt milleducẽtos, rex cum uicinis Phriſonibus bellum gerebat, in quos copias duxit expeditas, ruſticum, & inermẽ populũ, facile rat⁹ ſub iuga mittere: Sed eas ſenſit, quas non putauit, difficultates: Nam circũfuſus ab hoſtib⁹, qui lõgis haſtilib⁹ trãſuolare foſſata didicerãt, quo equites peruenire, non poterant, rex cum multis opprimitur: cęſumq; abſcondũt in limo, ut ne hodie quidẽ ſciatur, quo ſit loco tumulat⁹ rex Romanor: Ita clari nõnunq̃ uiri, obſcuros exitus aſſequunẽ. Vacabat perinde regnũ, quod Italici ab Friderico ad Rodulphũ Sueuũ uacaſſe ſcribũt: nam medior principũ nulla ſenſerant arma: ita aſſueti Germanor gladijs, ut uiuere, aut regnare non crederent, qui in pro-

uinciam ſuã non bello detonarẽt. Sed in Saxoniã redeam⁹. Otto moriẽs
quatuor reliquit filios: Albertũ, qui in honore ducatus maior natu patri
ſucceſſit: & Iohannẽ, qui poſtea cum fratre partitur ditionẽ: Cõradũ Ver
denſem, & Ottonẽ Hildeſemẽſem epiſcopos. Quinqꝫ quoqꝫ filias ita col-
locauit, ut primã Albert⁹ Saxoniȩ dux, ſecundã Henricus eius frater, co-
mes de Anehold: tertiã Landgraui⁹ Haſſiȩ: quartã Wẽſlaus Rugiȩ prin
ceps: quintã uero Wilhelm⁹ Romanoꝝ rex cõiuges haberẽt. Vnde late
propagata eſt nobilitas domus Brunſwickcẽſis. Albert⁹ aũt dux cõgreſ-
ſus archiepiſcopo Mogũtino, per occaſionẽ quã infra memorabim⁹, cœ-
pit pontificẽ: quo captiuitatis uinculo laxari non poterat, priuſq̃ a Richar
do Anglico Cornubiȩ comite, ad Romanũ regnũ aſpirãte, redimeretur,
impenſo magno ȩre, quod infra memorabimus. CA. XX.

p Er hȩc tempora trahebaẽ diuturnũ bellum inter Ottonẽ de Brã-
dẽburgo marchionẽ, & Willebrãdum Magdeburgẽſem archie
piſcopũ, Ludolphũqꝫ Halberſtadẽſem antiſtitẽ: quod bellũ ua-
ria fortuna gerebatur. Captus ab Halberſtadenſi aliq̃n marchio, ingenti
pecunia redemit captiuitatẽ, immo libertatẽ ſuã: quã bello captus amiſit.
Iterum cõgreſſi alios habuere exit⁹: nam tum marchio fugauit uulnera-
tum archiepiſcopũ: Halberſtadenſem etiã cœpit, ut uicẽ illi redderet: Mul
ti ſe interpoſuere principes, ut rem pacarẽt, nec poterãt. Poſt diuturnã ue-
xationem, duo diuerſaꝝ partiũ milites, ſoli pacem repererũt, excogitãtes,
quod multi inuenire non poterãt: idqꝫ placitũ utriſqꝫ firmauit pacẽ: Nec
erat marchio illis tũc uirib⁹, quibus modo prȩditus manet, accedẽtib⁹ mo
dernis, de Frãcia, de Bauaria, non paruis ditionibus. Per idem fere temp⁹,
magnũ hoc bellũ gerebaẽ inter Odoacrẽ Bohœmiȩ, & Balam Vngariȩ
reges: magnis uterqꝫ apparatib⁹ inſtruxere. Bohœmo ſuppetias tulere Sa
xoniȩ principes: Otto Brãdenburgẽſis marchio, qui in cõmunionem ei⁹
belli traxit Albertũ Saxoniȩ ducẽ, nepotem ex fratre ſuum, & Albertum
ducem Brũſwickcẽſem cognatũ ſuũ. Ferũt centũ millia fuiſſe pugnatoꝝ
in parte Bohœmi: millia ſeptẽ ferratoꝝ, quoꝝ etiã iumẽta pro magna par
te ferro tegerenẽ: Et tum cõſtitit uictoria Bohœmo: multis Vngarorum
ad uicinũ pugnȩ amnẽ, cum ferrũ fugerẽt, aqua intercœptis. XXI.

i Nterim morte Wilhelmi regis uacãte Impio, Alphõſus Caſtel-
lȩ Hiſpaniaꝝ rex: & Richardus Cornubiȩ comes, regis Angliȩ
frater germanus, in uanã ſpem Imperij Romani ſunt inducti. Al-
phonſus quidẽ, ut fauorẽ ſibi Romanȩ cõciliaret eccleſiȩ, duas Tranſpada
nas urbes illi permiſit, Taurinũ, & Altẽrã: facile donãs, quod non habuit:
& aquilã explumãs. Sic agiẽ cum infœlici Romano Imperio, poſtq̃ aua-
riciȩ nihil ſatis eſt: ut qui aſpirẽt ad regnũ, prompte promittũt de nõ ſuo,
ut cumulum rerum, & faſtigiũ aſſequantur. Studuit huic principi Cõra-
dus archiepiſcopus, per ea tempora Colonienſis: qui perductum Aquiſ-
granum, de more coronauit: quod illi⁹ opere ab antiquo tanq̃ in ſua pro-
uincia apud diuum Karolum. I. permittitur: Datur hoc memoriȩ magni
Imperatoris, qui ibi creber manſit: ibiqꝫ tumulatus: tubam expectat no-

uiſſimã. Audiens aũt Richardus, alios ex electoribus emulo ſtudere Alphonſo, magnã auri ſummã extulit Anglia ditiſſimo regno: & circũuectus, q̃s poterat, ea ſibi re principes & magnates cõciliabat: Mirũ, quę rẽ ſpem fecerit alienigenis principibus ad coronã aſpirare: quam tantis ſeculis ſola Germania, & pręſertim Saxonicus ſanguis promerebat. Arbitror ſummã rerũ tum maxime cõſtituiſſe in archiepiſcopis Reni: parum tum eius rei arbitriũ permiſſum Saxonię principib⁹, marchioni, atq; duci: minime uero regi Bohoemię, cuius nomen inter electores non legit ante quartum Karolum: qui eam rem, non ſatis ordinatã redegit in bonũ ac legitimum ordinẽ: qui uſq; hodie per annos centũquinquaginta ſeruatur. Richard⁹ ergo Anglicus, tum requirebat Mogũtinum archiepiſcopũ in electione regis primarium: Erat is in carcere, captus ab Alberto duce Brunſwickcenſe, per hanc occaſionẽ. Albert⁹ quidẽ princeps modeſtus, & animo ſatis tranquillus, aluit per manſuetudinẽ quorundã ſuorũ militariũ audaciam: nam qui de excelſa arce traxere nomẽ, ut de Aſſeborg dicerent miniſteriales, in id temeritatis ſunt prouecti: ut ducẽ ſuũ non modo contemnerent, ſed quibuſdã etiã in rebus cõtumelia non abſtinerẽt: Inſigne eorum quod clypeis pręferebant lupus erat: cum interim principes Brũſwici, geminos a memoria Hẽrici Leonis in clypeo præferebãt leones, quos ille ex Anglia referebat: Vt aũt cõtemptum animi ſui facto proderẽt, in clypeis figurabãt leonẽ: cuius tergori lupus immineret. Ea res cum non eſſet obſcura, neq; interpretatu difficilis, mouit tranquillũ principẽ: q cõtemptui ſuo iunxiſſent facti cõtumeliam. Itaq; leo per aures tractus, expergiſcitur: arma ꝑducit in cõtemptores, & obſeſſa diu arce Aſſeborg, oppugnataq; tandem expugnauit: & eiectis illis inexorabiliter de terra, arcẽ ſibi ſuiſq; iuribus deſumpſit habitandã. Vix tandem exulantes, ipſi per amicos impetrarũt: ut ad opidũ Brakel ſinerentur cõmanere. Cum aũt in eius arcis expugnatione, dux Abert⁹ hęreret, Tidericus comes de Euerſten, tracto in armorũ ſocietatẽ archiepiſcopo Mogũtino, terram inuaſit Gottingenſem, prędis & incendijs omnia miſcẽs: non ſatis ante more militari denũciatis hoſtilibus. Reliquerat dux in ea terra pręfectũ cum expedita manu: quę ſufficere uideretur terrę tutãdę: cui tamẽ in aperto cõgredi tanto exercitui cõſilium nõ erat, q impar eſſet uiribus: ſed collecta equitũ quanta ex tempore potuit ala, magnam ruſticę plębis multitudinẽ ſecum traxit leui armatura, & clanculo ſequut⁹ hoſtile agmen obſeruabat, ubi caſtra poneret: Quieuit autẽ prima nocte ad curtem monaſterij: Exercitu enim foris tendente, archiepiſcopus ipſe curtẽ ipſam ingreditur. Pręfectus ducis, cum explorata teneret omnia, & quieta cũctis uiderẽtur ſilentia, noctu irruẽs in quietos, capit archiepũm, & comitẽ: & qui ſe cõmouerãt repreſſit: Trahit utrũq; captiuũ in caſtra ducis: Archiepũs Brũſwicũ mittit: ibiq; anno integro ſeruat: comitẽ uero q uiolator eſſet ſacramentorũ, quib⁹ duci ſuo aſtringeretur, erecta trabe, iuſſit appẽdi per pedes: ut exq̃ſito cruciatu finiret: qui execrabile ſcelus in dñm ſuũ cõmiſiſſet. Hæc eſt illa captiuitas archiepiſcopi Mogũtini ab duce Brũſwickcẽſi. CA. XXII.

Richardus ergo Cornubię in Anglia princeps, cũ per hũc archiepiſcopũ aſpiraret ad regnũ, ingenti exprõpta duci Brunſwckcẽſi pecunia, archiepiſcopũ e carcere liberauit. Quocirca redemptus redemptori ſuo inclinabat. Peruenere ergo ambo Alphonſus, & Richardus, titule ten⁹ ad regnũ: ſed non ultra progreſſa eſt ulli⁹ authoritas: Nihil enim adminiſtraſſe leguntur, niſi ꝙ Alphõſum Coloniẽſis, & Richardum Mogũtin⁹ fouerent archiepiſcopi: & cõtinuit alterũ, alterius metus, ne quid attentarẽt: Siue id modeſtię deputemus, ꝙ uiri ſenſati lacerare ſe mutuis uiribus, pro alieno Imperio, iudicabãt indignũ: Nuſq̃ enim referuntur in inuicem arma aut acies produxiſſe, cõtenti glorioſo nomine: in quo Richardus magis efferbuiſſe cernit̃. Nam Alphonſus, ubi ſenſit ſibi ortum emulũ, intra regni ſui ſe limites cõtinuit. Et quoniã nihil magnum in regno peregerũt, Italici ſcriptores, per eoꝝ, ut diximus, tẽpora, uacaſſe ſcribunt Imperiũ. Interim uero, cum per annos octo & decẽ, nemo in Romano ſe cõmoueret Imperio, qui magnopere publicã uideret curã admittere, res Aſianę factione ſtultiſſima Italorum ſunt periclitatę. Ptolomaidę enim, dñi Veneti & dñi Ianuẽſes, inuicem tumultuãtes, pro ſola ſuperbia, locum fecere Ethnicorũ irruptioni: ut finaliter omni Aſia Chriſtiani exturbarentur. Girationes ſuas inſanas, & uertiginoſas, quas in Italia cõceperãt, uſq; in terrã ſanctã efferebãt. Nam per ea tẽpora ſęuijt in Italia, illa tartarea, & ab imo barathri prolata diuiſio, Gibellinorũ, atq; Guelphorum: quę neq; hodie penit⁹ extincta fumat. Sed hec Blondo cõmemoranda relinquẽtes, in noſtrã Saxoniã reuertamur. Ille enim, quaſi nihil in reliquo terraꝝ orbe rerum cõmemoratione dignaꝝ geratur, in ſolis illis Italorum ſuoꝝ diris girationibus cõmemorãdis, multum temporis impendit: aureum ſuę orationis filum, fœdiſſimis tumultuationibus ſuorũ comprouincialium cõmaculans.

CA. XXIII.

Per quę tẽpora Adolph⁹, dudũ comes, nunc frater minor: zelũ diuinę religionis feruеſcẽtẽ, magis atq; magis, in diẽ protulit, uſq; adeo ad omnes: ut ad uiſitãdos quoſq; religioſos una cum prelatis aſciſceretur: Speculum ſtatuere patres in oculis omniũ mundo crucifixorum: ut in eo ędificarẽtur, qui uiderẽt & audirẽt, ex comite ſęculi, principẽ in religione: effęcitq; ut fratres noui monaſterij, iam familiari⁹, q̃ religioni ſuę par erat, mulierculis adhęrentes, procul a ſe dimittere cogerent̃. Sic in alijs reformabat, q̃d ipſe ſęculi caſus internoſcens, pernicioſum ſibi comprobauit. Interim filij eius Iohannes & Gerhardus Holſatiã gubernabãt: cum Iohãnes coniugẽ ſibi aſciuiſſet, filiam Alberti ducis Saxonię. Gerhardus aũt filiam Iohãnis principis Obotritoꝝ, quem illa ętate, recenti memoria, lingua Wandalica, Kneſe Ianike, ſui uocitarunt. Iohãnes aũt comes ex uxore tres ſuſtulit filios, Iohãnem, Adolphũ, & Albertũ, & filiam unam, quã duxit cõiugem Otto Brãdenburgẽſis marchio. Maior filius Iohãnes ad nuptias peruenit filię Danoꝝ regis Erici: Ea tum fuit comitum ęſtimatio in nobilitate: Adolph⁹ filiam accœpit Meſtiwoi Pomeranorum. Albertus aũt eccleſiã ſibi ſpõſam delegit, factus Hamburgenſis

prepoſitus: Gerhardus quã prolem reliquerit, diligenti⁹ infra explorabitur. Interim uero Waldemarus, Abelis, primũ ducis Sleſwickcẽſis, deinde Daniæ regis filius, comitum memoratorꝝ ex ſorore nepos: cum de Pariſiẽſi gymnaſio patriã repeteret ab archiepiſcopo Coloniẽſi, neſcio quid in coronã Daniæ referẽte detent⁹ eſt pro captiuo: nec abire potuit, priuſq̃ Iohãnes Comes auunculus, ſex argẽti marcharũ millia, pro redimẽdo numeraret. Crebra erant his comitib⁹, pro ſororio ſuo, ut diximus, in Daniam bella, dum ſupereſſet Ericus Abelis frater. Cum autẽ Chriſtopherus, cæſo in Phriſijs Abele, quod in Dania dixim⁹, ad regnũ perueniſſet: non æquo erat animo in comites memoratos, ꝗ Abelis filios in ducatu Sleſwickcenſi tuerentur.

CA. XXIIII.

Hic Iohãnes, cum ad arma ſtrenu⁹, ad omnẽ humanitatis gratiam modeſtus, comiter ſe ſemper aduerſus ciues Lubicenſes gereret, plurimũ familiaritatis cum illis inibat: Nonnunq̃ laxandi animi gratia ciuitatẽ ingreſſus. Cum autẽ aliqñ eius rei gratia intraſſet, uidit in conſpectu ſuo quendã militaris generis Burchardum Boet, quẽ pridẽ ob demerita ſua expuliſſet Holſatia. Is cum in oculis comitis pertinaciter obambulans uerſaretur, quaſi exprobraret impunitatẽ ſuam, & illuderet potentiæ nihil audentis in ciuitate: non tulit comes temeritatẽ inſultantis. Ira concitus, arrepto gladio, ſequitur fugientẽ: quem ubi curſu non deprehendit, gladium teli more uibrauit in tergum fugientis, cõfoditq́ morientem: Ciues & ſi amiciſſimo eſſent in comitẽ animo, arbitrati tñ ſuæ ciuitatis iuribus non mediocriter derogaſſe comitẽ, inſequuti fugientẽ, tenere conabantur. Ille uulgi iram declinãs, cum ad manũ ſtratũ non haberet iumentum, paucis ſuorꝝ inſequẽtibus, urbis portas pedes petiuit: Inde obſiſtentibus aduerſus ciuibus, eccleſiæ maioris turrim, quã patentem reperit, ingredit: contenti, non aufugiſſe comitẽ, ſeruauere circũſiſtentes. Ille ſe manib⁹ proconſulum permiſit, pollicit⁹ iturum quo uellent: Illi orant, ut placandæ multitudinis gratia, prætoriũ cum illis adeat: Ibi inſtituta pro tẽpore manſione, & quietis locũ oſtenderãt, & paucorꝝ dierũ patientiã orabant, donec ira uulgi deferueſcat. Deferbuit indies motus ciuiũ, & cœpta eſt haberi cuſtodia negligentior, ex ſententia maiorꝝ: Ipſa meridie, cum omniũ fores prãdentiũ clauderentur, adduxere comitis miniſtri ſtratum iumentum, deq́ feneſtra ſubmiſſum comitem, in eo collocantes, ꝓpere abierũt, nemine inſequente: cum gauderẽt urbis præſides, comitẽ in ſua rediſſe incolumẽ: quod ad ciuitatis honorẽ pertinere uideretur, poſtea cum illo ex tempore trãſacturi. Sed tñ irrogatã ſibi uim, diu memoria retinens, obſeruauit tẽpora, ſi quãdo parẽ gratiã populo referret.

CA. XXV.

Non erat longũ tempus in medio, cum rex Daniæ Chriſtopherus Ericum Abelis filium Sleſwico exturbare conatus, ingentem in ipſum produxit exercitũ. Comites Holſatiæ nepoti ex ſorore ſuppetias laturi, quãta poterãt arma cõtraxere, & Eydorã limitem trãſgreſſi, copias ſuas iungũt memorati ducis exercitui: mouenteſq́ in ulteriora, regem habuere obuiũ, cum expedito agmine, in loco, qui dicitur Loheide:

ibiq; collatis uiribus, & armis, mars diu cõmunis erat: Cæſi multi, capti nõnulli: ſed tandẽ uictoria Holſatis inclinabat. Capt⁹ rex Chriſtopherus perducitur Hãburgum: ibiq; fida cuſtodia aſſeruaturi: Qui fugã inire poterant, cęteris uidebantur fortunatiores. Iohannes aũt comes, priuſ q̃ copię quas ductabat diuiderentur in ſua quiq;, orabat, ut iniuriam ſuam in Lubicẽſes uindicaturi, arma ſecum uerterent in illos: nec multis erat opus precibus. Id enim hominũ gen⁹, ubi gregatũ eſt, facile ad prędam, & incendia, inuitatur. Duxit ergo in prędia ciuiũ, & propinqua urbis, gladio & igne ſęuiens, nec paruã prędam abducens. Lubicẽſes ciues, tum excurſionẽ facere non auſi, patiẽter uim tulere: Inde, uere, cum auxilia comitis dilapſa eſſent, Albertũ ducẽ de Brunſwico inuitarunt: ut armis ſuis, uindicandę incurſionis gratia, illis adeſſet: Venit cum expedito agmine, & iunctis armis ad copias, quas educere ciues potuere, ingreſſus Holſatiam, hoſtilia omnia facit. Vicum tunc olim florentẽ, Vrbẽ ueterem, cum prę ſidio ſuo, in deditionẽ capit, undiq; prędam aceruãs. In opidum Kyl, ubi manſionem comes aduerſari⁹ haberet, ducentes, obſidionẽ firmauere per menſem: magis eruptionẽ eius expectãtes, q̃ uel armorꝝ, uel famis ſperarẽt expugnationẽ: aditu a mari patentiſſimo, intercludi non potente. Inde reducentes exercitũ ciues, ducem magnifice remunerati ſunt. Sed Iohãnes breui poſt in fata cõceſſit, ad annũ Chriſti milleſimũ ducẽteſimũ quartum & ſexageſimũ, tumulat⁹ in Reyneuelde, primus omniũ comitũ: quod monaſterium auus eius Adolphus, eius nominis. III. fundauit: cum primo tempore ex ephębis euadẽs, ad gubernacula perueniſſet. Fratres de Locken, uicino ditionis de Scowenborg monaſterio educens, pręſidijs & paſcuis honeſtauit.

CA. XXVI.

Perępręciũ fuerit comitũ de Scowenborg, & Holſatię lineã retexere, quantũ permittit ex priuilegijs & literis repertis: nam ſcriptorũ nemo fuit, qui eam diligenter referret in literas: Vnde ueniam debet lector huic ſcribenti, ſicubi fortaſſe in eius lincę cõmemoratione impegerit. Igitur initiũ huius nobilitatis eſt ex induſtrio, & forti uiro militari, Adolpho de Salingſleue: qui dum cœtus Imperij ageretur in Minda, frequẽs aderat in cõcilio Imperatoris. Annales Mindenſiũ commemorant Conradũ. III. ſed ratio temporũ non patitur, nam iſte Conradus Imperator inſtitit Adolphum ſecundũ Holſatia pellere: quod ſuo loco diximus, erat ergo Cõradus. II. Imperator ſub quo Adolphus meruit honorẽ comitis, inſtãte Mindenſi epiſcopo: cui plurimũ apud Imperatorem aderat cõſilio & auxilio, pro iuribus eccleſię: Dedit illi pontifex feudũm, de quo eum inueſtierat Imperator: Inde eſt, ut uſq; hodie progenies eius non recognoſcat ſupra ſe principẽ, citra Imperatorẽ, Poſtea uacante Stormaria, & Holſatia, Luderus tum dux Saxonię Adolpho eius nepoti, aut forte pronepoti (interceſſerãt enim anni plures q̃ centum) cõtulit eam q̃q; ditionẽ. Hui⁹ fili⁹ minor Adolph⁹ ſucceſſit in utraq; ditione: nam maior Hartũgus in expeditione Bohœmica perijt. Hic eſt Adolph⁹, qui cęſus eſt a Wãdalis in obſidione urbis Demyn. Hui⁹ fili⁹ Adolphus primi

in Holſatia nepos, uir erat magnificꝰ: qui pulſus Holſatia, militauit in ter-
ra ſancta: reſtitutus, iterũ pellitur ab rege Danoꝝ: factus eſt comes Sta-
denſis: finiuit in Scowẽborg. Huic erãt filij Bruno. Cõradus, Adolphꝰ,
Bruno prępoſitus Magdeburgẽſis fit epiſcopus Olomucẽſis: Conradus
ſucceſſit in Scowenborg. Adolphus redijt in Holſatiã, puer, ut Holſati fe
runt, impetratꝰ a nobili dña: quod diximus. Sed Mindenſiũ annales tra-
dunt illũ ab Holſatis uocatũ, cum iam paulatim uires reſumerent. Hic eſt
qui uictoriã obtinuit in Bornehouede, fugato Danoꝝ rege. Idem milita-
uit in Liuonia: in fine ingreſſus eſt ordinẽ Minoꝝ. Huic erant filij Iohan
nes, & Gerhardus, qui ditionẽ Holſatię ſunt partiti: nam Cõradus patru
us tenebat Scowẽborg, Iohãnes Wagriã, Gerhardus Holſatiã cum Stor
maria accœperũt. Viſa eſt Gerhardo iniqua partitio, ꝙ longe uberior eſ-
ſet pars Iohãnis, bello rem dirimere tentabant: ſed interuenit cõpoſitio, in
qua uerisimile eſt Gerhardum de ſucceſſione patrui in Scowenborg, qui
prolem non reliquit, quietatũ. Nam filij Gerhardi illam ditionem poſtea
tenuerunt. Ex hoc loco ſcinditur amboꝝ linea: Iohãnes in Wagria, quæ
ab Oldẽborg in Lubicã, per Todeſlo, Plone, Zegeberg cõprehẽdit, ube
riorem totiꝰ ditionis partẽ, permãſit: Filiũ reliquit Iohannẽ, cum aliquan
tis fratribꝰ: in quibus Iohãnes ſecũdus reliquit tertiũ, cũ multis fratribꝰ,
cognomẽto Largum: Ex his fratribꝰ erat Adolphus in Zegeberg cęſus:
Tertius Iohãnes reliquit Adolphum, in quo ſtetit linea: cuiꝰ morte ditio
Pinnẽberg cum pertinẽtijs uenit ad comites in Scowenborg: quod ſuo
loco referemꝰ. Ad lineã Gerhardi multipliciorẽ tranſeamꝰ: Genuit Hẽri-
cum & Gerhardũ. Henricꝰ in Holſatia permãſit, multa gerens: Gerhar-
dus peruenit in Scowenborg: & diu uiuendo cæcitate percutitur: unde
nomen cõtraxit, ut cæcꝰ cognominetur: Redijt in Holſatiã Lubicæ fini-
ens uitam: Reliquit filios Gerhardũ, Adolphũ, Henricũ, Ottonem: duo
nouiſſimi in Scowẽborg remãſere tumulati in monaſterio Rintelen: Hẽ-
ricus reliquit Henricũ filium eius nominis tertiũ: Gerhardus aũt tertius,
cum eſſet prępoſitus Lubicẽſis, ſubdiaconꝰ, apoſtolica diſpenſatione mor
tuis fratribꝰ duxit uxorẽ, & genuit ex ea Iohannẽ, in quo ſtetit illa linea.
Adolphus genuit Adolphum, Ericum, Gerhardũ: ex quibꝰ Ericus, ma-
gno labore, & armoꝝ cõtentione, aduerſus ducẽ Brũſwici Henricũ obti
nuit epiſcopatũ Hildeſemẽſem: Adolphus mãſit in Scowenborg: Gerhar
dus in Holſatia. Hic eſt ille Gerhardus, qui cum Iohãne fratruele Gerhar
di tertij filio, in Thietmarſia pugnauit infœliciter: anno uiceſimoſecũdo,
poſt milletrecentos. Henricus tertius, genuit Gerhardũ cum multis fra-
tribus: Hic eſt, qui cognominatus eſt pro rerũ claritudine Magnus: adu
leſcentia eius, tenuiſſima fertur fuiſſe, ut pręter uenaticos canes, nihil poſſi
deret, Rendeſborch moratꝰ. Vidit in eo ſpecimẽ magni ingenij uir milita
ris ut fert: idem, qui Adolphũ in Zegeberg ꝑdidit, qui traditis Gerhar-
do iumẽtis, eũ inſtruxit ad militiã: cęſus eſt in Iutia. Adolphꝰ in Scowẽ-
borg, cũ ſe interponeret bello fratrueliũ ſuoꝝ in Holſatia, ibi capit, & ęre
ſuo redimit. Is genuit Adolphũ, Gerhardũ, Simonẽ, Bernhardũ, & Ot-

tonem, Ex Adolphis (incertū quis) erat qui ducta uxore filia Meſtiwoi
ducis Pomeranię,ſe ducē ſcriberet Pomeranię: ut teſtantur,quę extant li-
terę cum ſigillis. Adolphus primogenitꝰ ſuccedit in ditione patri in Sco-
wenborg: Gerhardus fit epiſcopus Mindenſis: Ambo periērūt itinere in
terrā ſanctam,diuiſis locis,& temporibus: Simon haſtiludio infirmatus,
moritur: Bernhardus fit prępoſitus Hāburgēſis: Otto patriā ditionē gu-
berniat. Magnus Gerhardus reliquit filios,Henricū cognomento Ferre-
um: & Nicolaum,uindices paternę necis: Nicolaus filiū non reliquit: ſed
fratri ſuperſtes peruenit ad ea tēpora: ut morte Adolphi in Wagria,inter-
uentu principū,pręſertim ducis Saxonię, & multorꝝ nobiliū, & militari-
um daret comitibus in Scowenborg tres pręfecturas ad Albim: Hateſ-
borg,Pinnēberg, Bermſtede: ut Wagria iungeret̄ Holſatię: Henricꝰ re-
liquit filios Gerhardū,primū Sleſwici ducem ex hoc genere, Albertum,
Henricū. Albertꝰ ſine prole periīt. Henricꝰ eligitur Oſnaburgēſis epiſco-
pus,ſed non peruenit ad cōſecrationē: Otto in Scowēborg genuit Adol
phum,& Wilhelmū,in puericia morientē. Is accœpit,ut cōiicio,ditionem
primus in Holſatia,genuitqꝫ filias quinqꝫ: Adolphus filius,is eſt,qui mili
tauit fratruelibus in Holſatia, cum magnā de Danis aſſequerent̄ uictoriā
in Holſatia. Gerhardus dux periīt in Thietmarſia: & reliquit filios,Hēri-
cum,Adolphū, Gerhardū,& filias, quarū una denupſit Theodorico de
Oldenborg comiti,ex qua nati ſunt,Chriſtianus,Mauricꝰ, Gerhardus.
In Scowenborg Adolphus genuit Ottonē: Is moriente Adolpho duce,
in Holſatia contēdit ad ſucceſſionē: ſed Chriſtianꝰ de Oldēborg,iam Da
norum rex,pręceſſit eum,ut potentia, ſic fauore: Vnde factū eſt, ut Otto
accœpta pecunia cōquieſceret. Filiī eius multi,Adolphus,Ericꝰ,Erneſtꝰ
epiſcopus Hildeſemēſis,Otto,Hēricus epiſcopꝰ Mindenſis, Bernhardus,
Antonius,Iohānes. Viuūt hodie,Otto in Pynnēberg,Henricꝰ,Antoniꝰ,
Iohānes: hic ſolus filiū habet Iudocū. Chriſtianꝰ reliquit filios, Iohānem
Danorū regem,& Fridericū Holſatię,& Sleſwici ducē. Hic eſt ſtatus re-
rum pręſentium. Non te moueat lector, ſi qui pręteriti ſunt ſine nomine:
Succeſſio quęſita eſt: Nūc geſta tēporū ordine ſuo pcurramꝰ. Gerhardꝰ
ille. I. Adolphi filiꝰ,interfuit,& pręfuit bellis omnibus,quæ in regē Da-
nię pro filiīs Abelis ducis Sleſwickcēſis,poſtea etiā regnantis, cōmuniter
a ſe,& a fratre gerebātur: Moriente aūt fratre, necdum laxatus rex,Ham
burgi in ditione Gerhardi ſeruabatur. Albertus aūt dux Brūſwickcēſis,
eius rei gratia profectus, cum aliquātis amicis in Sleſwicū: ut cum Erico
duce,ad quē res primū pertinere uidebatur,ageret ſuper rege relaxando:
Sed non erāt illę cōditiones in manibus eiuſdem Alberti, ſine quibus re-
demptio non procedebat: qua de re fruſtratꝰ in ſua rediīt. XXVII.

q Vo tempore,idem Albertus dux arma cōtraxit,quāta potuit,ac
duxit in Marchionē Miſnēſem,iuſtis de cauſis: ſed,quas ſubdu-
cunt annales. Hi principes diſſidebāt. Non minori animo,quem
petebat Albertus,ipſi cum expeditis copiīs obuiā eſt profectus: collataqꝫ
manu,ſtatim inclinabat fortuna marchioni: factuſqꝫ Abertus pręlio infe-

rior,capitur, cum aliquot comitib⁹, & inferioris ordinis militibus:a qua captiuitate,poſt annū & dimidiū ſuo ęre redimitur. Interim frater eius Io hannes,necdū adminiſtrationē aliquā ſortitus:ꝙ indiuiſus ducatus apud Albertum permaneret,inita affinitate,cum Gerhardo Holſatię comite,fi liam eius accepit uxorem:Quo tum annitente rex Danorꝝ Chriſtophe rus,magno ęre perſoluto,& quanto pro regio capite luendo opus erat,in libertatē rediit: ſed non diu ſuperſtes ſuę liberationi, mox ut in regnū re uertitur,finē uiuendi fecit,filiū ſuū Ericū regni linquens ſucceſſorē: quod in Dania diximus. Memorabile aūt eſt ex hoc Iohāne ducis fratre, ꝙ ille prim⁹ operā impendēs ſalinę Luneburgēſi, quę uſqꝫ ad ei⁹ tēpora tenuis fluxit,nouā illi uenā aperuit,longe ea,quę pridē fluxit,uberiorē. Erat aūt tum annus poſt natū Chriſtū ex milleſimoducēteſimo nonus & ſexageſi mus: & proſperatū eſt opus in manibus eius uehemēter. Cum aūt princi pes Saxonię uicinorꝝ inuidiam proſpicerēt,cōuenerunt in cœtū,ut unum ſentientes,& pacē inteſtinā firmarent,& hoſtib⁹ in circuitu fortiores oc currerent: Cōuenere in Quedelinborg, Albertus & Iohānes de Brunſwi co duces, Otto de Brandenburgo marchio, & de Miſna quoqꝫ acceſſere marchiones: Gerhardus & Henricus fratres de Holſatia, & Iohannes, & Adolph⁹ de Wagria, itidem fratres comites, cum multa undecūqꝫ cōuo cata nobilitate: Quia uacabat Imperiū, nec erat, qui de uniuerſo curaret: ipſi inter ſe principes cōciliū habuere,de cōmuni ubiqꝫ quiete & pace tem porum cōſeruanda: Ibi etiā interueniente Ottone marchione,qui ducum de Brunſwico erat auunculus, Albert⁹, & Iohānes duces,ſua diuiſere do minia,titulum tñ cōmunem retinentes: quod uſqꝫ hodie cōſeruat. Nam ꝗuis Albertus ſenior ditionem omnē Brunſwickcēſem: quæ etiā Gottin genſem terrā cōplectitur,accœperit, & Iohannes ſolo diſtrictu Lunebur genſi,cōtentus abiret: uterqꝫ tñ titulum retinebat,ut dicerentur ambo, & eſſent duces Brunſwickcēſes, & Luneburgēſes. Brunſwickcēſis aūt ditio poſt ſequutis ætatibus aliquoties ſciſſa eſt,in eam,quæ modo in fratribus apparet,diuiſionē:in terrā,citra, & ultramōtanā: quod ubi primū euene rit,ſuo loco cōmemorabim⁹. Quo tēpore floruit Iohānes Semeca Theu tonicus,inſignis iuris doctor:qui Herculea audacia primus aggreſſus eſt gloſare Decretū: quod ante eū nemo, & poſt eū excellentius nullus facere potuit: prępoſitus ſancti Stephani Halberſtadēſis: qui Clemēti.IIII. Sū mo pontifici,tum per Germaniā, ſicut Galliā, decimas a clero in redēpti onem terrę ſanctę exigenti,appellationē oppoſuit: quē pro ſua,ut dicebat, papa,temeritate excōmunicauit,priuauitqꝫ prępoſitura. Sed erant magni in Germania uiri,qui Iohānem deſerēdum non putabāt: Quę aūt impen dere uidebātur mala,mors ipſa diręmit: quę tam pontificē,ꝗ Iohannē bre ui ſuſtulit de medio. Per quod etiā tēpus,cum mortuo Erico Sleſwici du ce rex Danię Eric⁹, pro paruulis quos dux reliquit filijs, adminiſtrationē ſuſcipere conat⁹,arces & dominia cœpit occupare: Ea res iterū noua bel la conciuit. Nam comites Holſatię Iohānes ſecundus de Wagria, & Hen ricus de Stormaria,cum exercitu prodeuntes, Eydoram trangreſſi regi ſe

obijciunt, paruuloſq; tuentur: quorum de magno agebatur pręiudicio.
Nam tutela quidem uerbo ab rege pręferebatur: cęterũ quomodo duca
tus denuo coronę adunaretur, quęri uidebatur.

CA. XXVIII.

Vo interim Alberti duces, florebãt in Saxonia: Alter titulũ Sa-
d xonię pręferens, Bernhardi filius, eius, quẽ primus Fridericꝰ, de-
ſtituto Leone, ex comite de Anehold ducem fęcit Saxonię, attri
butis illi ditionibus ad Albim, & in terra Wittenborg: Meditulliũ uero
prouincię tanꝗ peculiare patrimoniũ relinquit Hẽrico Leoni, & poſteris
eiꝰ: ꝙs. II. Fridericꝰ creauit duces Brunſwickcẽſes: Qui etiã Fridericꝰ, di-
rẽmit cõtrouerſiã inter Ottonẽ Wilhelmi filiũ, Leonis nepotẽ, & hũc Al
bertum ducẽ Saxonię: ut eſſet Otto cum poſteris ſuis dux de Brunſwico,
& Luneburgo: attributis ei armis, quę auus eius Hẽricus extulerat An-
glia, duobus fuluis leonibꝰ, pro ditione Brũſwickcenſi & aliũ laſurij colo
ris leonẽ, adięctis in clypeo maculis, de terra Luneburgẽſi: quæ erãt olim
arma Hermãno duci & poſteris eius, cum titulo ducatꝰ Saxonię. Vetera
aũt arma Saxonię, ab uſq; Wedekindo ducta, pullus erat equinꝰ cãdidus
quem Brunſwickcẽſes duces, ut ueram mõſtrarent lineã antiqui generis,
trãſtulerũt in conũ galeę. Albertꝰ aũt Bernhardi filius titulũ tenebat Sa-
xonię retẽtis armis, quę comites de Anehold maiores ſui prętuliſſent. Stra
toria ligna, fuluo, nigroq; uariata, per clypei trãſuerſum: quę illi a loco Ba
lenſtede, qui primꝰ eoꝝ erat titulus, tenebãt: Supięcto, quod fertur feciſſe
primus Fridericꝰ ruteo crinali: cum Bernhardus diſcrimẽ armoꝝ poſce-
ret a fratribus. Hic ergo Albertꝰ Saxonię dux, cum poſteritate ſua in pri-
mogenito ſeruauit ius & dignitatem Imperialis elęcturę, donec memoria
auorũ noſtrorũ marchio Miſnẽſis, uera excluſa poſteritate, illam auferret
dignitatẽ: quod ſuo dicetur loco. Aliꝰ uero, quẽ diximus, tum erat Alber
tus, cognomẽto Magnꝰ, pro magnitudine rerũ geſtaꝝ, dux de Brũſwico
qui cum fratre Iohãne partitur patriã ditionẽ: ut dominiũ Luneburgenſe
proueniret Iohãni, Brũſwickcẽſe remaneret Alberto. Cęterũ & arma, &
titulus cõmuniter indiuiſa manerẽt utriſq;. Hic Albertus, ut diximꝰ, ma-
gno labore humiliauit militares de Aſſeborg: Comitem de Euerſten ca-
ptum excelſa de trabe iuſſit appendi: Archiepiſcopũ Moguntinũ captum
tenuit, donec magno ęre de manibus eius erueret. Idẽ oppugnauit iuſtis
de cauſis comitẽ de Peyna: aſſumpto in ſocietatẽ eius belli Iohanne Hilde
ſemẽſi epiſcopo: Durãte aũt arcis ſuę obſidione, cogitauit comes, id quod
erat, ſe hoſtibus ſuis parẽ non eſſe, fame ſe per diuturnitatẽ expugnãdum:
Et cum heredẽ non haberet, incidit ei conſiliũ de religione: ut comitatum
omnẽ beatę Marię, & perinde eccleſię Hildeſemẽſi permitteret: Idq; clan-
culo ęgit apud pontificẽ Iohannem, ut obſidio ſolueretur. Inuenta eſt per
epiſcopũ uia ſoluendi procinctꝰ: Reduxit exercitũ Albertꝰ, ignorãs, quid
inter epiſcopũ & comitẽ ageretur: Poſtea cum reſciſſet, indignatꝰ dux pa-
rabat renouare bellum: Sed tum Iohannes epiſcopus mortem obijt: & ut
placaretur dux, fratrẽ eius Ottonẽ aſſumpſere pontificẽ, in locum demor-
tui. Cunq; nec ſic quieſceret dux, rogabat fratrẽ Otto, ut ad tempora uitę

ſuę permitteret eccleſię comitatū: idq; annuebat germano, Cunq; ſuperſtes maneret Otto fratri, permāſit in hodiernū in eius ditionis poſſeſſione. Huius etiā Alberti tempore, urbs Embica, quę erat comitū de Daſſel, cum ſe quereretur ultra ſolitum a comitibus grauari, ſubdidit ſe Alberto: permanſitq; in ditione Brūſwickcēſium ducū ad diem hunc: Indeq; facta eſt diuiſio principatus: quod ſuo tempore dicemus. CA. XXIX.

Lbertus dux Saxoniæ, princeps elector, multos ex cōiuge ſuſtulit filios. Imprimis Albertū, ſibi cognominē qui in ditione & honore dignitatis electuræ illi ſucceſſit: Inde Rodulphum, & Ottonem: qui & ipſi acceptis uxoribus poſteritatē reliquere. Nam Rodulphus ex Anna filia comitis palatini de Reno genuit filium Iohannē. Otto frater eius ex Loſia filia regis Dalmatię, prolē non accepit. Iohannes aūt quod poſtea dicemus, & ipſe poſteritatem reliquit: Sed electiua dignitas māſit in linea & ſucceſſione Alberti ſecūdi: qui patri Alberto ſucceſſit, & illi Rodulphus fili⁹: quod per tempoꝝ tractū cum rebus geſtis cōmemorabimus. Sed hic naſcitur ex annalib⁹ mirabilis ꝑplexitas, ex ſupputatione quā faciūt: nam Alberto ſecūdo memorāt in electiua dignitate ſucceſſiſſe Rodulphus, non filius, ſed abnepos. Ponitur Albert⁹ iſte ſecundus, ad annū pene ſexageſimum poſt milleducētos, & ſuperuixit filijs Rodulpho, & Ottoni: Iohāni ex Rodulpho nepoti, & Iohanni pronepoti ex Iohanne: & Iohāni tertio abnepoti, Albertoq; fratrib⁹. Ex quo Alberto natus cōmemoratur Rodulph⁹, qui tritauo Alberto ſucceſſit in electiua dignitate: Rarū ætatis exemplū: ſed tñ q̄d fieri potuit, ut uideret Albertus II. filios filioꝝ in quintā generationē. Interminabiles uocant ſacrę literæ genealogias: ſed tñ principū honori refertur iſta fideliter detegere: ſi modo fidelia nobis documēta proferātur: Nam de ſola cōiectura ſcribere diuinationi proximū eſt. Per tempoꝝ aūt ſucceſſiones, recordabimur eoꝝ, qui temporibus incidunt principum. CA. XXX.

Odulphus interea ad annū Chriſti ſeptuageſimūſecūdum poſt milleducentos comes de Habsburg, a principib⁹ ad regnū prouehitur Romanoꝝ: uir bello acerrim⁹, & qualē turbata reſpublica depoſceret: Cum Richardus mortu⁹, & Alphōſus lōge poſitus regnū tueri non poſſent. Gregori⁹. X. nouus pontifex cōcilium tum Lugduni agebat: in quo multa de electione ſummi pōtificis, de unione orietalis eccleſię, de recuperanda terra ſancta, eſſent cōſtituta. Pontifex Italiā repetiturus, obuiū habuit Alphōſum Caſtellę regē, multa querētē, q; in ſuā iniuriam noua de Rodulpho Sueuo facta electio eſſet cōprobata. Cunq; pontificis deſuper ſatiſfactionē acciperet, omni ſibi competenti iuri in caput Rodulphi refuſo, Romanū regnum ſtatuit in reliquū poſthabere, approbauit autē papa factā de Rodulpho electionē, in fauorē terrę ſanctę. Sed papa, cum Karolo Andegaueſi, iam regi Sicilię, uicariatū Imperij per Hetruriā cōmendaſſet, potētiamq; illi⁹ quotidię creſcentē ſuſpiceret: ęgit cum Karolo rege memorato: ut qm̄ Rodulphus in ſubſidiū terrę ſanctę imploratus cauſaretur ſibi deeſſe unde tantā expeditionē ordiretur, cum

Italia teneret, ab alijs, Karolus uicariatū Rodulpho recipienti relinqueret: ipſe rex Rodulphus uiciſſim, quę eſſent eccleſiaſtici iuris ab Friderico II. occupata dimitteret. Cūq; breui Romanorū rex poſt factā de ſe electionem in Bopardia urbe Reni maneret, lācea Imperialis dominica, cum corona, illi pręſentatur: qua non longe poſt Aquiſgrani ſolenniter coronat: quod nulli regū a memoria diui Karoli fert contigiſſe. Nam argēteā ibi primā ex cōſtituto ſolet accipere coronā. Ferūt teſtatū eſſe q̄ſancte a grauibus uiris, coronationis tēpore uiſam aureā crucē ſupra eccleſiā ſanctiſſimę uirginis, in qua miniſteriū implebat: idq; corā Sūmo pōtifice & patrib⁹ in concilio expoſitū. Hoc tēpore, cum paſſagiū nouū in terrā ſanctā inſtitueret, Henricus dn̄s Obotritorꝝ princeps egregi⁹, inter alios ſumpta cruce, ſanctā inijt peregrinatione, & perueniēs in terrā, cū Chriſtiani tum infœliciter pugnātes in Soldanū Damaſcenorꝝ uincerent: Capt⁹ inter alios Henric⁹ annos uigintiſex, in captiuitate permāſit, credit⁹ a ſuis mortu⁹. Sed hoc ad Wandaliā, in qua expoſuim⁹, recti⁹ pertinebit. Nam hic Imperij & Saxonicarum rerum ſolam rationem habemus.

XXXI.

s Vb hui⁹ Rodulphi Imperio aliq̄diu quieta erat Saxonia: Cum Albertus Saxonię dux ad Albim fluuiū tranquillam rem, & curaret, & ageret: Similiter Albertus & Iohānes germani fratres, de Brunſwico, & Luneburgo duces, iam in ſua quiſq; ditione, rem ſatis pro arbitrio ſuccedentē lęti uiderent. Prior Iohānes ad annū ſeptuageſimumſeptimū poſt milleducētos in fata cōceſſit, relinquēs Ottonē patrio uocabulo filiū: cui ad ſua tēpora Ludouic⁹ Palatin⁹ Reni filiā dedit cōiugem: ex qua ille tres ſuſtulit filios, Ludouicū, Ottonē, & Wilhelmū: Sed de his poſtea. Albertus aūt Iohannis germanus, duobus illi ſuperuiuens annis, cum moreretur, filios reliquit Henricū, & Albertum, cognomento Pinguem. Albertus aūt pater princeps optimi nominis, filijs reliquit locupletiſſimā hęreditatem: ut ſi uirtutem eius imitentur, a boni patris tramite non declinātes, optimā & ipſi famā mittant ad poſteros. Ille enim Albert⁹ Guncelinum Zwerini comitē, q; mercatoribus in nemore paludoſo Lubicam atq; Hamburgum interiacente inſidiatus diceretur, omni poſſeſſione, quam ultra Albim ad auſtrū habuit, exuerat: quę hodie quoq; ditio ſeruit ducatui Luneburgēſi. Per ea tempora pręlium hoc ingens in terra Magnopolenſi initum eſt, ubi minor & numero militum & apparatu bellico pars, uictoria de cœlo pręſtita ſuperauit, aduerſus de Brandenburgo deq; Miſna marchiones, contra duces de Saxonia deq; Brunſwico, & comites de Holſatia: innumera multitudine ingruētes, dn̄is de Magnopoli, olim Obotritis, filijs Hērici principis, qui in captiuitate manens Aſiatica, credebatur extinct⁹: Inopinati pugna exit⁹, ut pauci nō ſolū ſuſtinerēt ſed etiā uincerēt plures. Prodijſſe eā ruinā crediderim, ut aſſolet, ex contēptu hoſtiū: qui ubi ſe immiſcet, dormitat prouidentia, regnat incuria, & quę non ſperatur, properatur infœlicitas.

CA. XXXII.

e Rat ea tempeſtate, grauiſſimū in Saxonia bellum, de archiepiſcopatu Magdeburgēſi: duo erāt in diſcordia electi: Eric⁹ de Bran-

denburgo frater Iohãnis & Ottonis marchionũ, & Buſſo de Queruorde comes canonicus, poſt plurimã luctã, interuentu principum ceſſere ambo. Erico ſoluitur impenſarũ nomine pecunia: Dedit ille cum fratrib⁹ literas ꝙ cõquieſceret. Aſſumit Gunterus comes de Sualenberg: Sed marchiones renouant bellũ: quibus aderant Albertus dux Brunſwickenſis, & Albertus dux Saxonię, cum aliquãtis comitibus. Is Saxonię Albertus tenuit arcem Aquẽſem: ſed inde a Magdeburgenſibus exturbatur, capto comite Holſatię, qui militabat Alberto. Marchiones magno exercitu cõflato, cõſederant in Vroſe: Occurrit illis Gunter⁹ archiepiſcopus, non minori apparatu, cum militaribus, ciuibus, & omni manu, quã educere potuit; Conſeruntur manus: capitur Otto marchio, cum trecentis militaribus. Sed tamẽ, quoniã erãt in hac parte, qui aduerſę fauerẽt, ſine magno ęre laxatur. Deinde cum Staſſorde a marchionib⁹ obſideretur, Iohannes marchio, percuſſus in fronte iaculo, diu ferrũ geſtabat in capite. Gunter⁹ aũt, cum perſentiret ſuorũ in ſe pꝑfidiã, ceſſit epiſcopatui: Succeſſit illi Bernhardus de Welpe comes: Sed non quieuere marchiones, quib⁹ fortiter inhęſit Albertus dux Brunſwickẽſis: Archiepiſcopo tulit ſuppetias Hildeſemenſis epiſcopus Otto aduerſus fratrẽ Albertũ, & ſtabat in hac parte Albert⁹ marchio contra fratrueles ſuos Ottonẽ, & Iohannẽ: Durũ bellũ diu trahebat. Capt⁹ de parte marchionũ Theoderic⁹, & ipſe marchio de Landesberg, laxatus autem multa incõmoda irrogauit eccleſię. Magno dein de prœlio conflato, uicta eſt pars eccleſię, & inextricabili damno percuſſa: Capta arx Gebekenſteen: Sed interuentu cõmunium amicorũ, omnibus cõpacatis, redditẽ eccleſię arx ſua: nec diu ſupererat Bernhardus. In locum eius aſſumitur Ericus marchio toties ante reiectus: Sed ciues tumultuantes, iterum eiecerunt illum, uix effugiẽtem manus ſęuientium: Poſt tamen res in meliorem ſtatum redigũtur: ut Ericus trãquilla pace cum omnib⁹ ageret. Albertus autẽ quem dixere Magnum, dux Brunſwici, ad annum Chriſti ſeptuageſimumnonũ poſt milleducentos defecit: reliquitꝗ filios tres, qui primum partitionem patrię ditionis inierant, quæ durat in hunc diem. Nam Henricus ſenior inuitus accœpit Tranſſiluanam regionem: in qua Embica, Grubenhagen, Hamelen, Oſterrode, Duderſtat, comitatus de Luttersberge, Gottingenſem terrã deſumpſit Albertus natu & nomine ſecundus, cognomento Pinguis: terram Brunſwici cum pertinẽtijs ſuis accœpit iunior Wilhelm⁹, qui nõ diu ſuperfuit: Fratres pro paruulo adminiſtrationem ſubiere: Ciues autem ſoli paruulo prꝗſtitere ſacramenta. Quo deficiente Henricus ſenior, cognomento Mirabilis, ꝙ intractabilis uideretur, cogitur cedere: & paruit terra Alberto ſecundo. Ex his autem principibus, magna & longa ſucceſſio propagatur. Nam Henricus reliquit filios, Iohannem in Embica prępoſitum: Wihelmum in infantia mortuum: Henric⁹ & Erneſtus diuiſerant paternã hęreditatẽ. Albert⁹ genuit filios ſex, Albertũ epiſcopũ Halberſtadẽſem, Henricũ Hildeſemenſem, Iohãnẽ Magnũ ordinis Theutonicorũ in Pruſſia magiſtrũ: Otto Larg⁹, Erneſt⁹, & Magn⁹ terrã poſſederũt, de quib⁹ infra ſuo loco. XXXIII.

Olſatię per hęc tēpora comites, Henricꝰ in Stormaria, & Iohan-
h nes in Wagria pręſidentes, antiquā de terra Thietmarſię, quęſti-
onem renouātes eā ſuis iuribus attribuendā crediderūt. Cōtra-
dixit populus, & ad libertatē proclamabat: Verūtamen Bremēſis ecclesię
archiepiſcopū inuocabat, cuius ſe ditioni ſubeſſe profitetur. Accœpit Gi-
ſelbertus, tūc archiepiſcopꝰ, populi cōfeſſionē: & quā petebāt, opē prom-
ptus indulſit. Miſit enim in terram, alioqui inuiā, uiros belli gerendi peri-
tos, qui populū infrunitū, ſi fieri poſſet, in ordinē digererent: ut eſſent exci-
piendis hoſtibꝰ inſtructiores. Comites aūt quāta poterāt armata multitu-
dine, a terra ſua, de cōtinenti, in paluſtrē promouerūt agmē: & ordine in-
cedentes, terrā hoſtilē pleni fiducia petiuere. Ridiculū omen, primi agmi-
nis leporē uiderunt, per uiā, trāſuerſo itinere diſcurrere: & ſublato uenati-
co clamore, beſtiolā exagitarūt: Qui in poſtremo erāt agmine, ab hoſti-
um incurſu exitum clamorē interpretati, fugā primi inierūt: & iam hoſtes
erant in cōſpectu qui turbatū inuaſere cuneū. Mixtꝰ inde timor, pudorqꝫ
pugnauere: & a poſtremis orta fuga, peruenit ad medios: Fuere qui dice-
rent, nōnullos militares, inuitos in populū iſtum pugnātes, fugā uolentes
iniiſſe: qui etiā poſtea a comitibꝰ terra propulſi, exilio culpā diluerūt. Sed
tum cęſis captiſqꝫ plurimis, maior ſibi numerus fuga cōſuluit: ꝙ necdum
paluſtrē ingreſſi terrā, in arido eiuſdem regionis cōgredi cœperunt: Eam
uero cōtrouerſiā archiepiſcopꝰ diremit, ꝙ Henricus comes Holſatię cōiu-
gem acceperat filiā domicelli de Brūckhorſt, qui germanus erat archiepi-
ſcopi memorati: Erat uero, cum iſta gererent, annꝰ nonus & octuageſimꝰ
poſt milleducentos. Infauſto ſemper auſpicio in eā gentē Holſati pugna-
uere. Semel Adolphus tertius, Hartwico. II. archiepiſcopo Bremenſi tum
militās ecclęſię auſpiciis, gentem ſuperauit: Cæterum quoties ſibi comites
terram ſubigere ſunt conati, improſpero uſqꝫ in hunc diem exitu fruſtrati
abierunt: quod ſequētia deinde tempora docebunt. XXXIIII.

Tto Iohānis filius dux Brunſwickcenſis, qui poſt patrē terrā te-
o nuit Luneburgēſem, cōiugem per hęc tempora duxit Ludouici
filiā comitis de Reno Palatini, neptem ex filia Rodulphi Impe-
ratoris, ex qua ſuſtulit filios, Iohānem Mindēſem, Ludouicū Magdebur-
genſem epiſcopos, Wilhelmū, & Ottonē terrę gubernatores: Poſt quoꝝ
interitum rediit omnis illa Luneburgenſis ditio ad principes Brunſwick-
cenſes. Hoc aūt tempore inuentus eſt, qui ſe diceret Fridericū Imperato-
rem. II. qui ſe clam diceret ſuis ſubduxiſſe faſtidio rerū: ut quietior uiue-
ret, & mortuū ſubdidiſſet: quē pro ſe uulgus hominū tumulaſſet, paucis
cōſciis cōcilii ſui: Se per annos triginta peregrinatum, nūc reuiſere terras
Imperii. Tanta proferebat ſecretoꝝ inditia: ut quibuſdā fidē faceret, pręſ-
ſertim Landgrauiis Thuringię. Rodulpus Imperator, cum ueritatē in ea
re cōpertā haberet, cōfeſſionem falſitatis expreſſit quęſtionibus: Fatebāt
enim aliqn̄ ſe in Cæſaris curia ſeruiuiſſe, inde præcognita ſibi quæ narra-
ret. Imperator eo tempore ingreſſus Erphordiā, multis comitatus princi-
pibus, iudiciū inſtituit in tumultuātes ciues: Cōuictos iuſſit gladio cædi,

pace reparata inter omnes. Aderãt Mogũtinus, Saltzburgenſis, Magdeburgẽſis archiepiſcopi, de Bamberga, Hildeſem, Halberſtat, Nuenborg, Miſnẽſis epiſcopi: rex Bohœmię, Albert⁹ Saxoniæ, Albertus, & Henric⁹ Brunſwickcẽſes, Otto de Luneburgo duces, Tilo marckgraui⁹ de Brãdẽburgo. Magnũ uero bellũ, q̃d geſſit Imperator iſte per hęc tẽpora in Bohœmia ſcripſim⁹ in Wãdalia: Inde uero cõceſſit in fata, anno. LXXXX. poſt milleducentos, fecitq; locũ electioni nouę. CA. XXXV.

Dolphus de Naſſow, tum inter electores, ut Alberto filio Ro
a dulphi Imperatoris proximi anteferret, obtinuit. Contẽtus autẽ, ut plerięq; alij, regia corona, quã Aquiſgrani promeruit: Imperialem non accepit: q Italia tumultuãs iam cõtemnere uidebatur regẽ Romanorum: Nec Adolphus illũ uiderat fructũ: ut omnib⁹ regni uirib⁹, Italiam penetrãs, papã in Vrbe cõſalutaret. Sederat tũ in ſede apoſtolica. IIII. Nicolaus, natione Lũbardus, religione Minor: cui⁹ eſt memorabilis exitus ſi uerus. Tradũt illũ, cum ſe deceſſurũ intelligeret, cõuocaſſe in unum cardinales, & ratione tẽporum ſuorum corã eis reddita, omnes de plenitudine poteſtatis, dignitate, qua prediti fuerãt, abſoluiſſe, ut in reliquũ priuati uiuerent: Itidẽ primũ ſtupuiſſe cardinales de eo q̃d acciderat: deinde quaſi moti capitis hominẽ qui ad exitũ inſaniret, reliquiſſe: Illũ totidẽ ſui ordinis fratres euocaſſe, illos titulis cardinaliũ inſigniuiſſe, iureiurando, ne quẽ ſe moriẽte, niſi ex ſuo numero pontificẽ crearent, neue ullũ in ſuũ adoptari ſinerẽt collegiũ, niſi ſui fratrẽ ordinis adegiſſe: Hoc teſtamẽto condito, ad ſuperos euolaſſe. Mira res ſi uera relatio. Exinde uſq; ad tẽpora Sixti. IIII occultũ in fratrib⁹ minorib⁹ fuiſſe papã: qui in perſona eius deſęcerit: cum in manifeſtũ pontificẽ aſſumeret. Egardũ quendã annaliũ ſcriptorẽ eius rei tradũt authorẽ: Sed apud Italos ſcriptores totũ ſuper ea re ſilẽtiũ agit. Hoc tẽpore Otto dux Brũſwickceñ. Honouer opidũ ĩprouiſus irrupit, & ciuib⁹ captis, ingẽs inde argẽtũ emũxit. Dilapſi e ciuib⁹ multi, ad Sifridũ Hildeſemeñ. epũm ſe cõrulerũt: nec pſuaderi poterãt, ut dño ſuo redeũtes parerent. Sic ſe res habet. Creſcente opidorum munitione, creſcit & ciuiũ in principes cõtumacia: quare laborat ſine fine omnis nobilitas, uel urbiũ uires eneruare, uel penit⁹ obruere: Si tñ iſti per modeſtiã imparẽt, & illi per mãſuetudinẽ parerẽt, nihil ſancti⁹ in terris hominũ cœtib⁹: quę, ut ait Cicero, urbes appellant. Sed dũ ſibi principes omnia nata putãt, ſeruireq; cœlũ & omnẽ naturã, impioſis iuſſib⁹ ſine nõ faciũt: nõ dicã pauperum oppreſſionib⁹. Inde eſt illa anxia urbiũ opidorũq; munitio. Adulph⁹ Ro. rex, cũ in nonũ annũ regnũ ſuũ multo labore pduxiſſet, Albertũ ducẽ Auſtriæ, filiũ Rodulphi prædeceſſoris ſui, ueniẽtẽ agmine magno, ut illũ opprimeret, pręlio excipit: init cõflict⁹: fuitq; exit⁹ qui formidabat: nã inclinatis rebus omnib⁹ in Albertũ, Adolph⁹ fortiter pugnãs cecidit. XXXVI.

Lbert⁹ dux Auſtrię Rodulphi fili⁹, uictor magno prelio, in quo
a oppreſſus eſt Adolph⁹, ab electorib⁹ rex Ro. id q̃d uoluit, & neceſſe fuit, declarat: Aquiſgrani coronat: & miſſis in urbẽ Romã oratoribus, uoluntatem de ſe electorum principũ pontifici Bonifacio. VIII.

Iuſſit intimari: ut electionē de ſe factā cōfirmaret. Celebrauerat iam papa iſte primus a ſe inſtitutū iubileū magno ad urbē cōcurſu: uſq; ad illū pontificibus non uenerat in mētem tam feſto negotio cōmouere Chriſtianiſmum. Legationē ad ſe factā ab electo rege animoſi⁹ inſinuatā reijcit pontifex animoſior lōge, q̄ ſine ſua authoritate electio facta robur non haberet: nam utriuſq; penes ſe unū, gladij poteſtatē manere affirmabat: quod ipſo apparatu in eo, qui ut dixim⁹, tum agebatur in urbe, iubileo, ſolenniter fertur oſtentaſſe. Primo quidē ſolenni die in pontificalib⁹ apparēs populo apoſtolicā illis benedictionē impartitur: poſtera aūt die imperiali habitu, infula nihilomin⁹ Cæſarea inſignis, gladiū ante ſe nudatū iuſſit deferri, & ſedens alta uoce teſtatur: Ecce duo gladij hic: Vides o Petre ſucceſſorē tuū: Et tu ſalutifer Chriſte tuū cerne uicariū: Vide quo aſcēdit ſuperbia ſerui ſeruorꝫ tuorꝫ. Sequēti tn̄ anno Alberti electionē comprobauit: eo pacto, ſi regem Franciæ impugnās, ſe regē gereret, & Ro. & Frācorum. Implacabiliter enim rex Frāciæ pōtificē offenderat, q̄ nuptias Eduardi Anglorꝫ regis, & filiæ comitis Flādriæ diſturbarat, q̄q; pragmaticā ſanciens, apoſtolicæ ſedi, ſuū per Franciā minorauit honorē. Quo tempore Albert⁹ Alberti fili⁹, dux Brūſwickēſis, cum cōtumaces experiretꝰ Brūſwickēſes ſuos, tacitus arma plurima cōtraxit aliena ſpecie prætēſa. Tum per molendinariū ad portā ſancti Andreæ effecit, ut ex qualibet cauſa nemine ſentiente, aut quicq̄ ſuſpicāte, noctu illi cum exercitu pateret ingreſſus: crediderim, non ignorātib⁹ in populo maiorib⁹ rem geri, q̄ infrenis populus tumultuaretur aduerſus principes & maiores ſuos: Neq; tamen ingrediēs dux permiſit ſuis, aut cædē, aut ullā prædā: Sed oportunis locis exercitu diſtributo, cōuocatos ciues primū de contumacia coarguit: inde quid fieri uellet inſinuās: cum illi non refragarētur, dimiſit exercitū. Senſere tū māſuetudinē principis ſui, qui cū arma teneret, poſſetq; cogere q̄duis, ſolitis cōtēt⁹ obſequijs, iuſſit quæq; ſuo ordine permanere. Tradūt alij hui⁹ irruptionis hāc fuiſſe cauſam: Brunſwico tumultuata plebs in patres cōſtituit duodecim Gildæ magiſtros (cōuenticula ſic uocant) quibus authoritatē attribuerūt ſuper omnes. Multorū in ciuitate malorꝫ inde origo fuit. Cumq; moreretur Wilhelm⁹ puer, primi Alberti filius, factionis magiſtri: ut in potentatu permanerēt, Henricū inter fratres ſeniorē accepere dominū. Indoluit urbs uniuerſa, in Albertū eius fratrē propenſior. Igitur effectū eſt: ut noctu ingreſſus Albert⁹, ut diximus, dictos magiſtros capi iuſſit. Decē ex his ſuſpēdio necauit: undecimū gladio iuſſit feriri: duodecimus clam euaſit ſuppliciū. Ita cōſtituto in urbe rerū ordine, permāſit ille princeps Brūſwici, fratre fugato in Trāſſiluanā regionē.

XXXVII.

Bellum aūt, quod uolente pōtifice, Albert⁹ Romanorꝫ rex ſuſcepit aduerſus Philippū regē Frācorꝫ: cum ſe ex decreto papæ ſcribere iuberetur regē, & Romanorꝫ, & Frācorꝫ, deſijt in nuptias: Nam reges inuicē, miſſo pontifice facto, affinitatē inierūt, ſecūdo poſt iubileū anno: cum Philippus Alberto filiā ſuā daret cōiugē. Celebratæ ſunt nuptiæ regales ſplendidiſſime in urbe Pariſiorꝫ. Aderat Gerhardus Ger-

hardi filius, Holſatię comes, tum admodū adoleſcēs, literis, ut ea ętate conſueuere nobiles, inibi inſeruiēs: & aſſequut⁹ eſt breui Lubicenſem prępoſiturā, cum ordine ſacro. Sed cum fratres eius morte deficerēt, per apoſtolicam diſpenſationē, ut ſtirps propagaretˀ, accœpta uxore, filios reliquit: q̊d ſuo loco cōmemorabim⁹. Interim uero cū Holſatię comites, Gerhardus, & Hēric⁹ fratres, in Stormaria: Iohānes cum fratribus, in Wagria manentes unanimi cōſenſu, quoſdā ex militarib⁹ non ſatis dicto audientes, terra eięciſſent: qꝙ in nouiſſima expeditione in Thietmarſia, hoſtib⁹, q̄ dominis propēſiores, uel cōcitaſſent, uel primi iniſſent fugā: ad Albertū Saxonię ducē ad Albim cōmorantem ſe cōtulerunt: & cōtracto undiq; armorum auxilio, de Magnopoli, deq; Saxonia memorata, ad turmā octingentorꝝ equitū, ex diſtrictu Saxonię mouētes in Holſatiā, trāſito flumine Bilena, uſq; ad Trauenā, omnia uaſtauere: illoq; flumine per uada trāſito, ulteriora petiere, ferro, & igni omnia deformātes. Cumq; regredi iam pararent, pręda onuſti, comites ad uadū fluminis, q̊d trāſierant, q̊dq; repetendum illis intellexerāt, arma quāta poterāt cōtrahētes, illis ſe obięcere. Lubicēſes aūt ciues, tam duci, q̄ comitib⁹ pęque affęcti amicabiliter medios ſe interpoſuere: & q̄uis primo certamine multi ex Saxonū agmine ceciderint, pauci ex Holſatis, treugę tn̄, quę per inſtātiā Lubicenſiū interuenerāt effęcere: ut comites hoſtē in ſuo cōcludentes, pro ſua uolūtate re cōpoſita & captiuos, & omnē prędā reciperēt, dux cum propulſis, magno ſuorꝝ diſcrimine, rediret in ſua: Māſit tn̄ inter Holſatos & Lubicēſes radix amara, qꝙ ciues magnę predę occaſionē Holſatis interuertiſſent. Vnde factū eſt: ut cōcurrētib⁹ nōnullis differētiarꝝ capitib⁹, militares Holſati in ciues Lubicēſes acriter inuecti, multos ex his oppreſſerint ad uicinia Stubbēdorpe. Quo tēpore nōnulla ſunt uiſa de cœlo ꝓdigia: cum in Marchia Brandenburgēſi, ad opidū Vredeland, die Remigij ceciderint e cœlo igniti in morē grādinis lapilli, & incēſis prędijs, & qbuſq; reb⁹ in agro cōprehēſis, ingētia dāna ruſticæ plębi importarint. Hoc eſt illud tēpus, quo Eric⁹ rex Danię princeps pacific⁹, uocatis undecūq; de cōterminis finib⁹ omnium graduum principib⁹, generalē terrarꝝ pacē firmare cōſtituit: Profecit aūt plurimū. Nam inter comites Holſatię, & ciues Lubicēſes pacem reformauit: interq; ducē Saxonię Albertū, & comites memoratos. Quo merito ciues Lubicēſes in eū propenſiores facti, defenſorē illū ſuū fęcere: q̊d multis uicinis fortuna illorū ſtimulos inięcit inuidiæ annuaſq; mille marchas in decēniū illi cōſignarūt: Nec parua fuit ei⁹ rei utilitas: qꝙ lōge ab Impio poſiti, modicā inde ſentiāt protectionem. Otto enim dux Brunſwickcēſis & Luneburgēſis, nuper ex qualibet cauſa, immiſſis trecētis equitib⁹, igne & ferro cūcta circū urbē prędia deformauit: ut ad excurſionē ciues elicerentur: magna equitū parte in inſidijs manente, minor ſe cohors hoſtium oſtentabat: Qua fiducia, ciues cum ſuo præfecto raptis armis egreſſi, inſidijs excipiuntur, Cecidit imprimis præfęctus, & captis aliquot, cæteri ſe fugæ cōmiſerunt. Ea re & ſimilibus inducti Lubicenſes, protectorem ſuum regem Danię Ericum conſtituerunt.

CA. XXXVIII.

h Olſatię aũt militares necdũ quieti, dñis ſuis comitibꝰ ex priori-
bus cauſis bella renouarũt, & cũ Thietmarſis fœdera iungentes,
arbitrati ſunt ſe pares futuros comitibꝰ. Ingẽtẽ aũt manũ de pa-
luſtribꝰ Wilſtrię & Thietmarſię cõtrahẽtes, in Vterſten uillã cõuenien-
dum ſibi edixerũt. Comites aũt cum reſidua militarium manu, & copijs,
quas de proximo, decꝫ proprijs finibus cõtraxere, obuiã rebellibus profę-
cti, pręliũ inierũt: Pertinax diu pugna fuit, ſed inclinauit comitibꝰ fortu-
na: captuſcꝫ hoſtiũ primipilariꝰ cognomẽto Peltz cum aliquot ſeditioſo-
rum primoribus, morte mala mulctati, publico iudicio perierũt. Memo-
ratus uero primipilariꝰ quadripartitꝰ uelut patrię proditor, poſt extremũ
ſuppliciũ coruos pauit: Qui uero fuga euaſere militares, Lubicã protinus,
interpoſita primũ publica fide, petiere, & ingreſſi diu ſeſe ibi continuere.
Gerhardus comes eã rem tulit ęgerrime, hoſtes publicos ab his quos ſibi
duxit amicos, receptari: erat, quod ciues ſuo facto in purgationẽ pretẽde-
re poterant, umbraculũ: ne deterius aliquid admitteret deſperatio: Sed id
a comitibus minime tum probatur. Qua de re Gerhardus infeſtus ciui-
bus, oſtiũ Trauenę obfirmare cõſtituẽs, pręſidiũ fixit ad mare. Ciues aũt
ut erãt in fœdere cum Alberto duce Saxonię, cũ haberẽt etiam in ſua par-
te Holſatos militares cum amicis, a quibus ſuborta eſt comitũ in ciues in-
dignatio, bellũ publicũ indixere comiti Gerhardo: Crudeſcebat bellum,
& longius progreſſum, auxilia multoꝝ inuenit. Acceſſit Lubicẽſibꝰ dux
Sleſwici Waldemarus, a rege proculdubio Erico, ciuiũ defenſore, ad hoc
inſtitutꝰ. Comiti tulere ſuppetias Henricꝰ Magnopolẽſis dñs, cum patru-
elibus ſuis. Gerhardus copias ſuas in nemore ad uillam Zuartow occul-
tius fouit: Ibi caſtra cõmuniens, ut excurſionibus crebris fatigarẽt ciues;
ſimul, ut pręſidio eſſent in tẽpore fortalitio, quod ad mare firmauit. Hen-
ricus aũt Magnopolẽſis Trauenam ex diuerſo latere inſedit, in loco Pri-
walk (Angulus eſt terrę illiꝰ ad exitũ fluminis) ibicꝫ firmato pręſidio, exi-
tum, & ingreſſum ciuibus interclusit. Ciues uero cõmunierunt naues ſu-
as trabibus: ut ictus cõtemnerent incurſantiũ, & magnis laboribꝰ ad ma-
re & a mari peruenerũt. Vere autẽ primo turmatim egreſſi ciues, impedi-
mentis aduectis, Henrici primũ oppugnauere a dextris pręſidiũ, & multo
labore diu defenſum, labefactatũ crebris ictibus deięcerũt. Nec minor co-
natus ad turrim altera de parte Holſatiæ prominentem. Ericus interim
rex Danię, ut erat zelator pacis, & ciuibꝰ nihilominus ex pacto cõſtrictꝰ,
medium ſe interpoſuit, & inuẽtis undecũcꝫ cõpoſitionis medijs, firmat pa-
cem inter diſſidẽtes. Recõciliati militares Holſati comitibꝰ, & rurſus, Lu-
bicẽſes in gratiã & amicitiã Gerhardi comitis rediere. XXXVIIII.

h Ic locꝰ nobis diligẽtiꝰ attrectãdus: ꝙ pro multitudine comitum
in Holſatia, & obſcuritate annaliũ, non ſatis explicantiũ cuiuſcꝫ
conditionem, perplexitates aliquot enaſcuntur. Hic Gerhardus
qui rem geſſit, de qua proxime, filius erat. I. Gerhardi, filiũ nihilominꝰ &
iſte reliquit Gerhardũ, cum aliquantis fratribus: qui tñ omnes ante uirilẽ
ętatem deſęcerũt; ita ut Gerhardus ille, relictis ſacris, quibus erat initiatꝰ,

& prępoſitura Lubicenſi, quā tenebat, uxorē duxit, ex qua reliquit Iohan nem filiū: qui, ut literę ei⁹ declarāt, ab anno uiceſimo ad triceſimū & circa ſupra milleſimū & tricenteſimū rem gerebat, in quo, quia prolem non reli quit, defęcit linea Gerhardi. Gerhardus aūt cęcus fratrem habebat Henricū, qui bellū in Thietmarſia infoeliciter adminiſtrabat: & in cōpoſitiōe rerū, quę interuenit, uxorē duxit de domo domicellorꝝ de Brunckhorſt, filiam fratris Giſelberti archiepiſcopi Bremēſis: ex qua Henric⁹ ſuſtulit filios Gerhardū & Iohānem, quib⁹ initio res tenuis erat. Ille autē Gerhardus, pro magnitudine rerꝝ a ſe geſtarū, cognomē Magni, ꝓmeruit: initia uero fuere puſilla, Interim uero in Wagria dominatꝰ Iohānes ſecūdus, qui multis erat filijs oneratus, magis q̄ ornatus: Diuidebat cuiq; partē ſuam: ut haberēt unde familiā alerēt & iumēta. Nam aliū pręfęcit in Todeſlo: aliū in Zegeberge: aliū in Bramhorſt conſtituit rerū pręſidē: Sic enim locū cōmemorāt annales, incertū, ſi forte per errorē pro Brāſtede Brāhorſt deſigneꝰ: Ipſe Iohannes Kilonē inhabitabat. Durn uero terra multis premeretur regentibus, ſingulorꝝ ditio breuis, & ꝓuent⁹ erat tenuis. Inde factum eſt, ut fert militare ſtudiū: ꝗ ex indigentia rapacitas, & ex ea cōſurgit aduerſitas: factūq; ferunt, ut Adolphus Iohānis filius, qui Zegeberg teneret, triturantes miſerit in horrea cuiuſdā militaris, cognomēto Splijt: cuius genus & nomē ad noſtra tēpora durauit: Ille impatiēs iniurię, & irrogatę in ſua uiolentię, triturātes correptos pedibus trūcauit, remiſitq; ad dominū mutilatos. Ex Thietmarſia, quę ab olim cōmixtos habuit milites, a memoria comitū ibi pręſidētium, familia de Reuētlow, ſeſe in Holſatiam collocauit: in quā ſimul irrogata iniuria excitauit uirū in ea primarium Hartwicū, ut uindictā aliquādo meditaretur in Adolphum. Duplex inde fama eſt, quę cauſa uirū illū in tam atrox facinus impelleret. Cōmemorāt nōnulli, Gerhardū comitē Henrici filiū: eum qui cognomē Magni promeruit, tum Rendeſborg habitaſſe, caſella granaria, ſatis rerū omniū inopem: qui pręter uenaticos canes nihil ſuū poſſideret: Nam adoleſcētię prima tēpora in literis cōſumpſit, expectās hortatu auūculi ſui archiepiſcopi Bremēſis, aut epiſcopatū, aut magnā in eccleſia dignitatē. Cunq; auunculus eius defeciſſet, nec eſſet magnopere, qui in Gerhardū reſpiceret, ille ſe in Rendeſborg, uenatione cōtentus, continebat: Hartwic⁹ Reuētlow, uir primari⁹, comitis deteſtat⁹ negligētiā, ꝗ a cūctis pręteriretꝰ, iumēta ſua illi ꝑmiſit & arma: ut comitis honore ꝓcederet in publicū. Cūq; accederet iniuria, quā Adolph⁹ comes de Zegeberge intuliſſet Hartwico, meditatꝰ arcē capere Gerhard⁹, quē reb⁹ gerēdis idoneū proſpexit, in man⁹ tradere Igiꝰ ſecreto calle, quē ille ꝑ decliuia mōtis pene ſol⁹ agnouit, nocturno ſilē tio iter cū paucis ingrediꝰ, & muris trāſcēſis, in arcē ſe recipit, Adolphūq; in loco quietis deprehēſum capere cōnitiꝰ. Ille expgefact⁹, gladiū arripit & in defenſione uirili capi nō paſſus, ab inuito cediꝰ Hartwico: pinde arx capta tradiꝰ Gerhardo. Adoleſcētulū, de more camerariū, Adolphus habuit eiuſdē Hartwici filiū, quē ne ꝓditor dn̄i putareꝰ, pater necās cōiūxit Adolpho: Amborꝝ uiſunꝰ hodie in eccleſia monaſterij monumēta. XL.

St & alia in eundẽ exitũ aliorꝫ narratio: Tradunt Hartwicũ me-
e moratum, Adolphi comitis fuiſſe arcis prꝑfectum, cum omni fa
milia demorantẽ in arce: In eũ, cum Adolphus atrocẽ irrogaſſet
iniuriam, oblitus forte pudoris in eius cõiugem, aut ſobolẽ: res enim non
ſatis explicatꝰ: ſed pro magnitudine facinoris, uериſimile eſt, non uulgarem
fuiſſe iniuriã: cui tantã uir militaris impẽdiſſet uindictã. Exulceratꝰ Hart
wicus, cum doloris eſſet impatiẽs, primo mane fores pulſat cubãtis comi-
tis, properatu eſſe opꝰ, uidiſſe magnũ ferarꝫ gregẽ, quẽ facile ſit cõclude-
re indagine, ſi properet: Comitẽ tum uenationis ꝑcupidũ, reſeraſſe fores,
ingreſſum Hartwicũ cõfodiſſe nudulũ, & illi, ut diximꝰ, ſimili cꝑde iũxiſ-
ſe propriũ filiũ, Hꝑc prima calamitas in filio Iohãnis comitis Wagriꝑ: qui
prouectioris ꝑtatis relictã Erici regis Daniꝑ reginã, uxore defuncta duxit
cõiugem, ex qua ſuſtulit filios, Chriſtopherũ, atqꝫ Iohãnem Largum (res
enim obſcura eſt & in annalibus non ſatis explicita) captũ ſenẽ uel a filijs
uel a militaribꝰ Iohannẽ patrẽ tradũt e Bramhorſt in Kilonem eſſe perdu
ctum, ibiqꝫ diu tentũ. Qua ex re ducor in ſententiã: ut uim illã perpeſſum
a filijs ſenẽ crediderim. Inuenit tamẽ fideles, qui clam laxatũ, nauigio Lu-
bicam abduxere, ibiqꝫ per annũ permanẽs, re inter diſſidẽtes cõpoſita, re-
ducitur in Kilonẽ. Iactauit fortuna comitẽ illũ uarijs caſibus: & nunc re-
galibus nuptijs, ut diximus, extulit: inde a ſuis habitũ cõtemptui deiꝑcit.
Sedebat ad menſam in arce Kilonis, cum inter ioca plurima mimꝰ exaſpe
ratur ab adoleſcentibꝰ, qui de more ſeruiũt nobilitati: Cõuerſus in eũ inſa
nus ille, qui improbius illi inſtaret, oſſe proiꝑcto, comitẽ altero lumine ex-
oculauit. Filius eius Chriſtopherus regi Daniꝑ, fratri uterino, cognomi-
nis, cum ad feneſtrã in arce ſublimiorẽ ſtaret, incertũ ab alio impulſus, an
ſuo decidens infortunio, in foſſatũ corruẽs ceruices cõfregit: Ita factũ eſt
ut Iohannes ex multis filijs ſolum relinqueret ſuperſtitẽ Iohãnem tertium
quẽ cognominauere Largum.

CA. XLI.

Erhardus cæci filius, cum audiret caſus fratruelis ſui Iohãnis, &
g multiplicem in filijs calamitatem: ſingulariter motus atroci exitu
Adolphi, rebꝰ cõpoſitis, Lubicã ingreditur, cum filijs: ibi, ut con
fidebat, ſecurior futurus: ꝙ amaritudinẽ ex priſcis bellis conſediſſe uere-
retur apud nõnullos in oportunitate uindicaturos, Eius, ut diximus, filius
Gerhardus, ſolus parentibus ſuperſtes, ab eccleſia redibat in ſꝑculũ: apud
quem inſtitiſſe ferũt Chriſtopherũ Daniꝑ regem: ut qui in urbe Lubica
cõmaneret, accœpta pecunia Iohãni adoleſcẽtiori fratrueli ſuo, regis uteri
no fratri, ꝑmitteret in Stormaria ſuã ditionẽ. Recuſabat Gerhardꝰ, ꝙ &
illi filiꝰ eſſet Iohãnes, & nõnulli fratrueles propiores ex fratre Hẽrico. Cre
uit aũt Gerhardꝰ, qui poſtea dictus eſt Magnꝰ: nã arcẽ Reynoldesborg
ille poſſedit, in qua turrin exꝑdificaſſe dicitur eiꝰ cõmodis Bremẽſis archi-
epiſcopus Giſebertus, eius auũculus, eam quꝑ etiã nũc cernitur, rotunda.
Geſſit autẽ ille rem in Holſatia cum Iohanne fratruele Gerhardi filio, qui
prꝑfuit Stormariꝑ. Sed, ut fieri ſolet, multitudo fꝑcit prꝑſidum, ut tenuis
fieret cuiuſqꝫ ditio. Henricus tamen pater Gerhardi uectigal conſtituit in

Hamburgo de mercibus exterorũ: quod,& ſi ciues non grauaret, diu tñ reſtitere: arbitrati hoc ipſum rebus eorũ incõmodari, ꝗ extranei mercatores fugiũt ea loca, quę uectigalib⁹ nouerint oneroſa: Sed prçualuit comitis in ea re uoluntas. Erat aũt annus poſt mille trecẽtos decimus, cum Albertus Romanorũ rex pacato agmine per Reni ripã deſcenderet, & a fratris filio nepote ſuo, cum nihil illũ formidaret improuiſus opprimiť: Adu leſcens erat egregię uirtutis, quẽ rex negligere uiſus eſt: ut nullo ductu, nulla adminiſtratione, nulla ditione a patruo honorareť: Id dolẽs nimiũ acerbe & immaniter ſuo uindicauit periculo atrociſſimo in regẽ facinore.

FINIT LIBER OCTAVVS.

INCIPIT LIBER NONVS.

h ENRICVS COMES DE LVTZENburgo in Lotharingia, uir ad arma ſtrenuus, rex Romanorũ poſt Albertũ ab electoribus Frãckfordię deſignatur, Septim⁹ eius nominis. Aderant Itali Gibellini, urbibus ſuis pulſi: qui expectãtes electionẽ noui regis, oſtenderũt, quibus per Italiã modis res proſpere Imperatori futurę uiderentur: Summus tum pontifex Auinione agebat. Miſſi oratores ab Imperatore ad pontificẽ, oſtenderũt electionem de Henrico factã, ut illam papa cõprobaret: Non aliter fertur annuiſſe, niſi, ut intra bienniũ Romã peteret, coronam ibi accepturus Imperij. Non expectabat bienniũ Henricus: ſed miſſis ad Italię urbes oratoribus, tranſitum ſuũ docuit futurũ. Ad Florentinos autẽ, quos ſciebat imprimis Imperio reluctari, iuſſit ire ſuos, & apud illos renouare iura Imperij, q̃bus recte facerẽt, ſi non reluctarenť: ſcituri, cum illis rem eſſe regi, niſi quę ſe digna, quę Romano Imperio debita facerẽt. Reſponſum inde retulere non ſatis placidũ: Sed rex copijs undecũꝗ pro dignitate & rerum neceſſitate contractis, cõtendit in Italiã: & primũ Mediolanẽſes aggreditur: qui ubi arma uiderunt, quib⁹ pares eſſe non poterãt, Turrianis eiectis, Vicecomites regẽ in urbẽ admiſere. Cum aũt primã Aquiſgrani de more dudũ coronam accepiſſet, ibi promeruit ſecundã, non Modoetię, ut ueteres. Lipoldus Auſtrię dux, cum Germanorũ cohortibus, in Vicecomitũ gratificationem, urbi pręſidio imponitur. Audita aũt Mediolani deditione regi facta, omnes Lumbardi circũſedentes, pręter Alexandrinos, fidelitatis ſeruãdę ſacramẽto ſeſe Imperio obligarunt: & cum ſinguli uicarios accepiſſent regios, nullus fuit aut populus liber, aut in ciuitate aliqua tyrann⁹, & factionis primari⁹: qui eiectos prius aduerſę factionis cõciues in patriam iuſſus a uicario non admiſerit. Henricus interim ferreã Imperij corollam Mediolani, ut diximus, ſuſcepit: cuius muneris exequẽdi celebritas, maiore facta eſt impẽdio, q̃ cui erariũ Mediolanẽſe ſuffęcerit: Vnde hinc atq; inde, annitẽtibus diuerſę factionis in urbe principib⁹, inſolito ciuitas

eſt grauata tributo. Fuit id plebi moleſtiſſimũ, & murmur primũ, poſtea etiam aperti clamores auditi, ingeminatiq; ſunt: auctam eſſe Mediolanenſi populo ſeruitutẽ, non introductã diu ab imperio ſperatã libertatẽ: & manum rapinis Germani non cohibuerunt: quos factioſi rerũ nouarũ cupidi adiuuarũt. Tandem ad arma eſt uentũ: Germani initio territi, cum cædes in ſuos & uulnera edi cernerent, introductis, quę in ſuburbijs, & in agris diſperſe erãt, copijs, aperto in utranq; factionẽ prelio decertare cœperunt. Sed Galeati⁹ Vicecomes, magno uſus aſtu, Mattheo genitore domi, tãq̃ ad arcem ſuã ſeruandã relicto, Lippoldo duci, & Germanis, ad eũ cõglobatis, adheſit: ne quod timuit, in ſe quoq; uerterentur. Tumultus: & plebeę audacię ac temeritatis cauſam omnẽ & culpã in Turrianos referẽs, tyrannidem affectãtes. Bonus artifex, culpã propriã deriuat in aduerſarios, ut illos reijceret. Nec fuit difficile furẽtes ſua ſponte Germanos accẽdere. Pari ergo odio Germani, & Gibellini, in Turrianos feruntur: Erãt illi magna parte populi cõſtipati, in platea ędi uirginis ſubiecta, quid agerẽt dubij: q; Imperio, & populo pariter aduerſari, & ſtultũ, & nephariũ diceret. Ad primũ itaq; impetũ admirabundi, ac prope amentes diſſipati ſunt. Pugna deinde ad uicos relata: cędes utrinq; promiſcua fuit. Guido Turrianorum princeps, omniũ primus inſidias Vicecomitũ recognoſcẽs, cum filijs in fugã eſt uerſus: quẽ ſuorũ pars maxima eſt ſequuta: profectiq; Vercellenſi porta, omnes cum pueris & uxoribus Vercellas petiere: debachatiq; in aduerſam factionẽ Vicecomites, ad triginta illi⁹ primores, in quibus quatuor ex Turrianis fuere, Imperatoris militũ Germanorũ auxilio interfecerunt. Ad eũ exciti tumultũ, nõnulli Lũbardię populi a promiſſa Hẽrico obediẽtia receſſerũt: primiq;, & eodẽ die, Cremonẽſes, & Cremẽſes impoſitũ a rege uicariũ, & Gibellinos, armis, nõ ſine cęde eiecerũt: Magiq; Brixiani Guelpharũ partiũ duces, aduerſæ factionis principẽ, paulo ante iuſſu regis reducũ, interficere cũ queſiſſent, fuga ſe contulit ad Henricum: Pariter Parmę factũ: qui paulo ante rege iubente reducti ſunt, tũc eijciunt. Ita tartarea illa erynnis, & amor dominãdi, regnat in populo uertiginoſo Italię: ut nihil aliud dies cogitent ac noctes, q̃ dominari, & in aduerſos uindicare: Huic uni ſtudio, & tẽporalẽ, & ęternã ſalutẽ prõpte impendũt, nihilipẽdẽtes omnia, ad dñandi, uindicãdiq; cõparationẽ. II.

h Is quę tot in locis fiebãt auditis rebellionibus, Henric⁹ urbe Mediolano Vicecomitũ curę & cuſtodię relicta, exercitum tum primum coactũ in Italia, duxit in Cremonẽſes: cuius urbis Guelphi reſiſtere diffiſi, Brixiam cum uxorib⁹, pueris, & aſportata leuiori ſupellectile, emigrarũt: Cremẽſes uero deditione facta, mitius agi ſecũ ſupplices impetrauere: Sed Cremonę a Gibellinis deditę, mœnia portaſq;, & Guelphorũ domos, cum Germani euertiſſent, Cremã q̃q; reddiderunt minori excidio immunitã. Ad eius facti terrorẽ, Parmẽſes Gibellini, eiectis Guelphis, accerſitũ & precib⁹ impetratũ regis uicariũ habuerũt. Duxit paulo poſt in Brixiam Henric⁹, ad quã urbẽ, cũ proprijs, alienigeniſq; Guelphis probe defenſatã, aliq̃diu ſedere coact⁹ eſt; editaq; in agro omniũ, quę ex-

cindi, uri, euertiq́ poterāt, uaſtitate: adhibitę oppugnationibus machinę: cuniculi ſunt acti: & tandē fugientibus in mōtana Guelphis, dedita a cęteris urbs, murorꝫ, portarūq́ munitiones amiſit: nec aliter ibi, ꝗ̄ Cremonę a Guelphorꝫ ędibus, uel excidio, uel incendio, eſt tēperatum. Ad Placentiam uero, cum ducere pariter iratꝰ pararet Henricꝰ, cardinali de Fliſco intercedēte, Placētini eiecto armis Guelphorꝫ duce, cōtraria ſentiēte, Imperialem uicariū admiſere. Papiā, nōnulli in partibus Henrici conſtanter duraſſe, & fœdera a principio per Philippū comitem cum illo icta obſeruaſſe: nōnulli poſt rebellionē afflictam fuiſſe contendūt. Interea, dum Henricꝰ, primū oppugnāda, deinde euertēda Brixia occupatꝰ eſt: oratores, quos ad Venetos miſerat, redeuntes, paratā eſſe eam rempublicā nauigiū quod poſtulaſſet prębere, quo ad regiones urbi Romę propinquiores cum omni exercitu trāſportaretur nūciarunt. Per quod tempus, Veronenſes, Vicentini, Patauini, & Taruiſini, miſſos ad ſe uicarios accepe runt: pręſidia pariter, quę danda crediderāt admiſſuri. Sed Henricus copias integras ad urbē Romā ducēdas retinere maluit: & uicariū Anſpurgēſem comitē, Lumbardię præſidem inſtituēs, copias illi non magnas attribuit, quibꝰ prouinciā cōſeruaret: Ipſe deducētibꝰ, qui apud eū erāt aſſidui, Amodęo Sabaudię comite, & Piſanorꝫ Genuenſiūq́ oratoribꝰ, per Placentinos Genuā ſe cōtulit: qua in urbe eū adijt Richardus Gābatoſa, Roberti Neapolitani regis orator: adierūtq́ pariter Friderici Aragonis, Sicilię regis nūcij, amicitiā & fœdera aduerſus Robertū regē, utiq́ hoſtē offerentes: Quibus benigne Henricꝰ reſpōdit, oblatis aſſentiēs fœderibꝰ, quę cum eſſet Romę initurū ſe ſpopōdit. Gambatoſa igitur, pro uanis ſimulatione redundātibus, quę afferebat, uerba ab Henrico ſimulata recoepit. Certū enim Henricꝰ habebat, a Ianuenſibꝰ, Piſaniſq́ relatū, regē Robertum Romę, & per Hetruriā impedimēta, & aduerſarios, ſuis conatibꝰ, & coronationi pro uiribus pręparaſſe. Nam pręter cōfirmatas per Hetruriam Guelphorꝫ partes, ꝗ̄ primū Neapoli agens, Henricū Brixiā obſidere intellexit, ueritus, ne illa urbe potitus, per Bononiā duceret in Hetruriam, Digotionem mareſcallū, attributo duorꝫ millium equitatu, miſit, qui Ferrariam Bononiāq́ primo, poſt Florentiā, & Hetruriā defenſando, prout neceſſariū in tempore in partibus cōſeruaret, Digotioq́ intelligens Henricū Ianuā acceſſiſſe, Florentiā, & inde Lucā cū copijs eſt delatꝰ. III.

Nnus erat undecimus poſt milletrecētos, cum Clemēs. V. pontifex Romanꝰ cōcilium apud Viennā, Narbonēſis Gallię urbē, celebrauit: In quo ad alterꝰ anni medietatē ꝓtracto, Tēplariorū omnino nomen extinxit: deq́ ſubueniendo Ieroſolymæ multa in eo uerba iactata ſunt: quę in irritū cecidere: & decreta ꝓmulgauit extātia, quibꝰ de illius nomine Clemētinis appellatio perſeuerat. At Henricꝰ, cū mēſem Ianuę ęgiſſet: maris, quā expectauit, tranquillitate oblata, triremibꝰ quadraginta Ianuenſiū, Saonenſiūq́, Piſas petit: equitatu terra per Lucenſes premiſſo, quibꝰ uaſtitas eſt cōmiſſa maxima. Digotionis uero, & additę a Florentinis, ſocijſq́ Guelphis copię, numero longiſſime Germanis infe

riores, minori q̃ erat opus Lucenſibus præſidio fuere. Præmiſit ex illis Henricus Ludouicũ Sabaudienſem Amodei filiũ, quingẽtos equitũ ducẽtem: qui Romã ad Stephanũ Columnã accedẽs, in ędibus Lateranẽſi palatio contiguis, ſe cõtinuit: Idq; gẽtem Vrſinã, ad inuidiã, nouiq; Imperatoris ſuſpicionẽ plurimã cõcitauit: Et Florentini poſt Henrici in Italiã aduentũ plurimã exulũ ſuorũ manũ reuocauerãt: cõfirmãdiſq; ſocietatibus, a Roberto rege inſtitutis, fuerũt intẽtiſſimi. Quare agentis apud Piſanos Henrici, & uaſtãtis Lucẽſem, Miniatenſemq; agrum, Germani equitatꝰ pericula ut cauerẽt, neminẽ extra urbẽ agere, & opida, ac caſtella conſpici curauerunt. Tres cardinales a Clemẽte pontifice miſſi, ad coronãdum in urbe apoſtolica uice & authoritate Imperatorẽ: Ad quos ilico Robertꝰ rex Iohannem germanũ ſuũ, magno ſtipatum, ſed inermi comitatu uenire curauit: ut nouo Imperatori uel ſimulate gratulatus, pompam redderet ſua pręſentia ornatiorẽ. Profectus Piſis Henricus Plumbinũ ſecus, per oram Hetrurię maritimã, Viterbiũ ſe cõtulit: ad quẽ clerus omnis, Romani populi, pars maxima, cum ueniſſet, deduci inde cœptũ eſt pompa in talibus cõſueta: Perductus in Lateranẽſe palatiũ rex: quod Viterbi audierat de Vrſinorũ a ſe alienatione, uoluit intelligere. Omnes igitur urbis primores & honeſto natos loco inferiores, ad cõuiuiũ inuitauit: ut qui malo in eum eſſent animo abſentia notarenẽ: Venerũtq; pręter aliam multitudinẽ Stephanus Columna, Nicolaus Miletus, Hanibal, Hanibaldus, Iohãnes Sabellus, Theobaldus de Cãpoflore: ut ſola eius ſęculi primatibus, defuerit gens Vrſina: quę ſub ipſum Henrici aduentũ, partẽ urbis infimã, ędibus ſuis cõtiguã, & circũadiacentẽ Tiberi, pontiq; Traiani cõtinentẽ, ad uiarũ exitus repagulis cõmunierat: magis uerita, ne aduerſa factio quicq̃ in eos machinaretẽ, incautoſq; inuaderet, q̃ q̃ motꝰ intẽtare quęſiuerit. IIII.

Depulſi finẽ Henricꝰ de ſuo aduentu in hanc ſententiã eſt loquutus: Iuſſu ſe & pactione a pontifice Romano Clemẽte coactum, ueniſſe Romã: cum alias certo ſciri a Romanis poſſe, tum maxime trium cardinaliũ, ibi pręſentiũ teſtimonio: qui & cõfirmationi electionis de ſe factæ præſentes Auinione fuerint, & Romã ad eius coronationẽ legati ueniſſe cõſpiciantur: Non tamẽ tam longi itineris laborẽ ſibi fuiſſe grauẽ, cõſyderanti ſuos ſe Romanos amatiſſimũ ſibi populũ uiſurũ, cum quo lętos iucundoſq; aliquot dies, cum quo ludos & cõuiuia ageret. Sed falſum ſe iudicio & opinione, hoſtes in ea, & ſine cauſa aduerſarios inueniſſe: quos nedum uerbo, minus unq̃ facto lęſerit: ſed inter primarios Vrbis, ut ſunt, habere, & in amicitiã recipere cõſtituerat: Hinc quos uiderat inimicitias ſecum gratis oſtentare, eorũ inſidias quin caueat, ac pro poſſe repellat, temperare non poſſe. Quę cum dixiſſet, ad ſuos qui circũſtabant conuerſus, adigendos eſſe fidelitatis ſacramento omnes qui aderant Romanos, poſcendaſq;, & in cuſtodiã recipiẽdas Vrbis arces: demũq; teneri dos omnes imperauit: Iurarũtq; omnes, & ſolus Theobaldus de Cãpoflore, cum affines, & cõſanguineos ſuos, ſua ſequi conſilia ſolitos, ſicut & cęteri fecerãt Romani ciues, tenere ac obligare id iuramẽtum uoluiſſet, ſe

los excepit Vrſinos: de quibus cõſanguineis ignominioſe loquutus eſt: nec illi ſatis fuerũt maledicta in ſuos adulãter iactata: ut quod quęrebat, cum Stephano Columna, datis obſidibus, abire permiſſo liberaretur. Arces uero urbis, quas Imperator petiuit, ędes erant in theatris, thermis, & uetuſti operis ędificijs, in arcis formã, quod etiã nũc facile intelligitur, cõmunitę: quib⁹ tũc Germanorꝶ pręſidia ſunt impoſita. Vſus eſt etiam alia tũc maiore Imperator imprudẽtia: qui pręter tentos, de quib⁹ eſt dictum ciues, tributa popoſcit a populo, ſolito ſemper antea, uel uicatim, uel diſperſas in multitudinẽ pecunias, ab alijs qui coronabant accipere. Cõmota eſt itaqꝫ in tumultũ ciuitas, & omnis utriuſqꝫ factionis populus ad Vrſinos cõfluxit: primũqꝫ in deturbatos occupatis arcibus, poſt in alios Vrbem perambulantes Germanos, impetus cum cæde & ſanguinis effuſione eſt factus. Eo exaudito tumultu, datos a Piſanis ſagittarios, a nauib⁹ uocari iuſſit, quib⁹ paulo prius fuerãt adducti: in quos a naualib⁹, quę ſub Auentino ſunt, ut Lateranũ accelerarẽt, mouentes: Iohãnes Roberti regis frater, turmas nauales impetũ facere iuſſit: qui eodem die Neapoli uenientes, in eadẽ naualia, attractis triremib⁹ ſe recœperũt: Iohãneſqꝫ oppreſſis dolo Piſanis, turmas ſuas omnes eo uectas nauigio, & equitatũ ob id in ꝓpinquo Vrbi loco paratũ, in Vrbẽ Henrico rebellẽ duxit. Augebat interim cõmeatuum inopia. Imperator, & pecuniarꝶ carentia, in odiũ Romani populi erat inductus. Quare cardinalib⁹ facile aſſenſus, coronã, cui⁹ in baſilica apoſtoli Petri de more accipiẽdę ſpes omnino ſublata erat, in Laterano accœpit, Tiburqꝫ migrauit. Eo cum copijs Vrbe profęcto, cardinales Iohannem quoqꝫ Roberti regis fratrẽ, cum ſuis copijs, quę multiplicari cœperant, Vrbẽ purgare iuſſerũt: Paxqꝫ & quies urbi Romę reddita, tertiodecimo die, poſtq̃ Henrici imprudẽtia tumultuari cœptũ erat. V.

Acten⁹ proſpera ſatis omnia fuere Hẽrico, nũc Imperatori. Nam h priuſq̃ in Italiam ueniret, initio regni ſui Bohœmia rege caruit, morte ſceptro uacuato. Moriens autẽ rex filiã ſuperſtitẽ reliquit, eam futurã cũ regno pro dote cõiugem ambiebat nepos Alberti Romanorum regis: inqꝫ eã ſpem regnũ cum non cõtemnẽdo ingreditur exercitu. Sed Henricus tum Romanorꝶ rex, euocata Spiram puella, Iohãni filio ſuo, de uoluntate magnę partis procerũ, cõiugem dedit: eundemqꝫ filium parato quẽ tenebat exercitu perduxit cum cõiuge in regnũ: eięcto per arma Alberti regis nepote: Vnde Iohãnes filiũ ſuſtulit Wentzlaũ: qui cum auo Henrico longe poſtea in Imperio ſuccederet, dictus eſt Karolus. IIII. Sed hęc poſtea. Hoc aũt tempore, Albertus Saxoniæ dux, princeps pacificus, & qui ſingulari zelo inſectaretur latrones inſidiantes publicis itineribus, mortem obijt: uiuax nimirũ ſenex, & qui ſupra centũ annos ſi numeres uictitaſſe inuenitur. Ilico autẽ erexere caput, quos ille preſſos tenuit: arcemqꝫ Linow, dudũ armis Lubicẽſiũ deięctã, memorati ducis accedente fauore, prędones inſtaurant: Priſtini quęſtus negotiũ repetunt: Publica iterũ itinera tenent infeſta: merces cum mercatorib⁹ inuadũt, nudãt, cędunt, & niſi ceſſerint etiã occidũt. Succeſſit illi in ditione Rodulphus fili-

orum ſuorũ nepos: tum tamẽ ętate, ut princeps eſſet elector. Nam Albertus diu uiuẽdo, filijs, & nepotib⁹ & ꝓnepotib⁹ ante ſe defunctis, Rodulphum in quinta generatione nepotẽ habuit electiuę dignitatis primũ ſucceſſorẽ: Intercurrerãt multi principes. Iohannes, Erici, Ottones, Alberti: qui ditionẽ patriã diuiſerãt: quorꝫ ſucceſſiones quodã in loco uberius inſtructi explicabim⁹: nũc hoc dixiſſe cõtenti, ꝙ Albert⁹ ille grãdęuus filios genuit Rodulphũ atqꝫ Ottonẽ, ante patrẽ defunctos. Otto filios non reliquit: Sed Rodulph⁹ Iohãnem, qui etiã auũ moriẽs reliquit, & Iohannem filiũ: qui & ipſe ſuperſtitẽ fęcit ꝓauũ, relinquẽs filios Iohannẽ, & Albertum: quorũ uterqꝫ reliquit prolẽ maſculã. Sed mortui ſunt & illi, auo ſupſtite Alberto. Nam per omniũ horꝫ tẽpora, ſuſtinuit ille ſolus dignitatem electurę, quã reliquit Rodulpho hui⁹ Alberti filio. Sic monſtrãt annales, ſi non aberrãt: Peruenit aũt diu uiuẽdo in decrepitã ſenectã. Iſte tamen Albert⁹ terti⁹ Rodulphi pater, hęc tẽpora, quę in manib⁹ ſunt tetigit aut uicina. Rodulph⁹ reliquit Rodulphũ filiũ electorẽ: & ille Wentzlaum, de quib⁹ poſtea. Iohãnes quoqꝫ terti⁹ reliquit Ericũ filiũ, & ille Ericũ cum Alberto. Multę ſunt laudes quoqꝫ huius Alberti: ꝙ odio latronum multa fęcerit, perpeſſuſqꝫ ſit. Quo ſine prole maſcula moriẽte, Eric⁹ frater, iam ſacris prędit⁹ ordinib⁹, apoſtolica fretus diſpẽſatione uxorẽ duxit, paternã ditionẽ gubernauit, & filiũ reliquit Ericũ. III. patrẽ Bernhardi, Erici, Alberti, Magni: quorꝫ Bernhardus noſtrã tetigit ętatẽ, pater Iohãnis, nũc ſuperextãtis: Cui⁹ fili⁹ Magn⁹ hodie ducatũ inferioris Saxonię adminiſtrat. Electiua dignitas permãſit in linea Rodulphi, cui⁹ ſucceſſio fuit in principatu ſuperioris Saxonię, in terra de Wittẽburgo: Sed ea deficiente, iuſto ordine rediſſet ad proximos agnatos, inferioris hui⁹ Saxonię duces: qui detruſi ſunt, fauore, & gratia marchionũ Miſnenſiũ: q̃d ſuo loco non tacebit. Sed in uiam, digreſſi, redeamus. CA. VI.

Henrici Imperatoris res, nõ ſine cauſa Saxonicis miſcem⁹, ꝙ in uicinia horꝫ tẽporꝫ ſemper Saxonicũ genus impauerit: quorꝫ per Imperiũ res cõmemorãtes, nũc fini ꝓpinquantes, relinquere qui reſidui ſunt ſine culpa non poſſum⁹. Igit agentẽ Tibure Henricũ, nũcij adierunt Friderici Aragonis, Sicilię regis: cum quib⁹ ꝓmiſſa apud Genuã fœdera tam cupide cõſtituerat: ut affinitatẽ q̃qꝫ regi Siculo honeſtiſſimam ultro obtulerit: actũqꝫ imprimis, ut bellũ Fridericus ſubito uicinis Sicilię Calabris inſciẽs, claſſem educeret, quã poſſit maximã, Piſanę & Genuenſi cõiungendã: quas Imperator ad ſe potẽtiſſimas nauigare curaret: ipſe paulopoſt Tibure ꝓfęct⁹ per Sabinos, Vmbroſqꝫ, Peruſiã, & inde Aretium, amiciſſimã tũc ſibi urbẽ delat⁹, uallis Arni ſuperioris opida & caſtella, nemine omnino reſiſtere auſo, ui cœpit: Cõfluxerãt em̃ ad eũ omnes Gibellini, & Albę partes Florẽtini, ac cęteri Hetrurię exules: quibus deducẽtib⁹ edocẽtibuſqꝫ, bellũ illud Imperator gerebat. Ductũ eſt inde ad urbẽ Florentiã, & caſtra ad mõtoſam illi⁹ partẽ, nondũ muro cinctã, firmata ſunt. Erat iñ foſſa, & uallo, firmiſſimis plãcis, pluteis, materiaqꝫ, ſpiſſo urbs tam cõmunita: ut facile a multitudine quę inerat defenſaretur. Nam Luccẽſes,

Miniateſeſq;, & Seneſes immiſere ſuppetias, & auxilia. Bononieſibus aūt & Ferrarieſibus, regis Roberti uenerat equitat⁹. Quare Imperator oppugnatione abſtinēs, quā cerneret inefficacē futurā, incubatiōe potiri, & obſidiōe cōſtituit: hinc ſede ſibi ad. S. Saluij monaſteriū, tertio ab urbe ſtadio in prętoriū ſumpta, uicina opida nullo grauauit onere q̄ ut cōmeat⁹ in caſtra ferrēt. Ad mēſem inde unū & dimidiū, hyemis aduentu, rerū penuria in caſtris laborari cœptū: & cum hominū ſuſtētationi neceſſaria, ingenio, & induſtria importādi, ſpes aliqua oſtenderet, nullus alendi iumenta, & equos, in illa ſterilitate ſoli modus apparebat: motis ergo per Nouēbrem caſtris Imperator, ad Donatianū opidū, uia Seneſi, octauo a Florentia milliario cōſedit: & pręfecti ex Gibellinis extorrib⁹ Florētinis duo, un⁹ ad Scarpariā, alter apud Inciſam, attributis Germanorꝝ cohortib⁹ relicti, capta de Florētinis ſeruauere, & ſimul urbē incurſionib⁹ infeſtare curarūt. Morat⁹ apud Donatianū mēſes duos Imperator, poſtq̄ ſementis faciēdę ſpem omnino pręteriſſe, & agrū penit⁹ uaſtatū uidit, excedēs dixiſſe fert: Florētinos, uel ſociorꝝ urbi incluſorꝝ auxilio, ſatis ſufficere indigētię & famis ira cumulādę: ut ante ęſtatis initiū, ſe qui in deditionē recipiat, pariter uocare, & orare cogant. Sed illi alijs armis pugnare ſtatuerūt. VII.

P

Roſęctus Donatiano Imperator, primis ad Boniciū caſtris poſuit: ubi opidū reſtituit, quod dudū ante Karolus rex exciderat: dumq; hiberna ibi ducit, Seneſes, & proximiores ſibi Miniatenſes, Colleſeſq;, uaſtatione agrorꝝ, & illatis q̄nq; in erūpentes cladib⁹, agitauit. Intellexerāt interea Florētini abeſſe non poſſe, quin uel fame coacti inimico Imperatori futura ęſtate dederētur: quare petitū ſępenumero auxilio Robertū rcgē, cum, ut amicis ſubueniret peruincere non potuiſſent, deditū urbis dominiū, urbē ut cōſeruaret impulerūt: nihil in ſubięctitios cōditionibus acto expreſſius, q̄ ne exules quouis tēpore, quacunq; cauſa & ratione reduceret: nec tn̄ alia tūc pręſidia rex immiſit Robert⁹, q̄ quę a Bononia, ut oſtēdim⁹, & Ferraria aduenerāt: nouo enim bello ipſe agitari cœperat: q̄ Fridericus rex Sicilię trāſmiſſo cum copijs freto, & capto Regio tunc intulerat, agentiq; ad Bonicium, Imperator de Friderici in Calabros aduētu & Piſanorꝝ, Genueſiumq; parata, ut iuſſerat, claſſe, fuit nunciatum. Quare, ut cum Roberto in Neapolitanum regem, a Romano pōtifice inſtituto, iure ageret, Piſas ſe contulit: Quam urbem præclaram, & ut dicebat liberā, Robertū regem, obięctis ſe purgaturū, edicto adire ter repetito, admonuit. Interea tamen Lucenſes, Miniatenſeſq;, tantis affæcit cladibus: ut Lucenſes, amiſſis agri opidis, apparuerit eo anno ſimul cū Florentinis in deditionem fuiſſe uenturos. Acta igitur in hunc modum maxima ęſtatis parte, Imperator per Senenſem agrum, ubiq; uaſtatum, cōtulit ſe Aretium: Qua in urbe, cum magnis honoribus eſſet accœptus, Robertum regem priuatum regno pronunciauit: & hinc claſſem in illum iuſſit nauigare: inde in Senenſes ipſe profęctus eſt: cōfiſus, dum eam obſideret ciuitatem, Florentia per deditionem, Lucaq; potiri. Cum eſſet uentum ad mōtem apertum Senarum urbi ad tertium, uel circa, lapidem proximum,

& Florētina clade nobilitatū: Imperator incidit in ægritudinē,ex qua,ut cōualeſceret,medicorꝫ cōſilio balnea adijt Maceratēſia: Quo in loco certior eſt factus Clemētem Romanū pontificē cenſuiſſe,& literis declaraſſe regno priuare Robertū non potuiſſe:qui ad loca non tuta fuerit euocat⁹. Cum autē Imperator ea balneorꝫ lotione min⁹ recreari & cōualeſcere uideretur,medicis item cōſulentibus, purioris aeris loca petere uoluit,Itūqꝫ eſt Boncōuentum: quod opidū duodecimo a Senis miliario diſtās, dum obſidione incipit premere,diē obijt. Signa ueneni in cadauere apparuiſſe, multi ſcribunt. Ptolemæus uero Lucenſis affirmat ueneno eum perijſſe,a prędicatorꝫ ordinis fratre,in euchariſtia dato:aliuſqꝫ addit id Florētinorꝫ procuratione factū: Ipſi fratres multa in purgationē ſui fratris cōgeſſerūt. Hic fuit exitus Imperatoris ſatis alias fortunati, & qui per Italiā uidebat, ſi lōgior uita fuiſſet, Imperij iura potuiſſe reſtituere: Sed arma Florētinorum occulto pręualuerunt.

CA. VIII.

Giť cōperta Henrici Imperatoris in Italia morte,Germanię principes electores, in duos ęque Imperio regnoqꝫ dignos principes uota cōtulerunt,Ludouicū Bauarię,ac Fridericū Auſtrię duces: Qui copijs de repente cōtractis,prælio cōcurrerunt: in quo cędes utrinqꝫ, ſed in Auſtralibus maior fuit: Fridericuſqꝫ ſuperatus, & captus,in carcerē ibat uictoris. Ludouicus uero ea elatus uictoria,pro rege ilico ſe geſſit, multa diſpones,cōcedenſqꝫ,quę cōfirmatum,coronatūqꝫ, decuit Romani pontificis cōſilio,iudicioqꝫ ſubijcere. Erat aūt annus poſt milletrecētos decimuſſextus,cum ad Iohānem. XXII. pontificē in Gallias mitteret Ludouicus oratores,electionē nūciantes,poſcenteſqꝫ Romani pōtificis aſſenſum: quē ille protinus negauit: qꝫ Ludouic⁹ ſupra impietatē,quā in ſecum electum,& eodem iure nitentē, cōmiſerit,multa peregerit, quę nullus regum,niſi Imperatoria dignitate ornatus,conſueuiſſet. Aluit tñ idem Ludouicus Vicecomitū Mediolani tyrannidē: ut tum primū auſi ſint palam mores in plębem tyrānicos oſtendere. De electione aūt huius regis,mira quidā recordantur annales, quę operępreciū erat poſteris ad memoriam cōmendare. Electores principes ſeculi indignū rati, qꝫ ab eccleſiaſticis ſolis ea poteſtas expectaretur,non expectatis tribus archiepiſcopis electoribus Ludouicū elegerunt: Archiepiſcopi aūt cōtemptum ſui reputantes, nullam eſſe electionē proteſtati ſunt,de Ludouico ſine ſe peractam. Nam & Rodulphus dux Saxonię,qui elegiſſe diceret,non ad eā pertineret,ſed dux inferioris Saxonię Ericus foret aduocādus. Pręterea Waldemarum marchionē, non pręſentē,ſed per nūcium dediſſe uocem, non in eū,quem ipſe uoluerit, Fridericū,ſed in eum,quē falſo nūcius de ſuo ſenſu nominauerit Ludouicū. Ferūt enim ſubmiſſum a marchione militē,qui cū uideret principes in Ludouicū propenſiores,ſuāqꝫ uocē,quā ex mandato marchionis pro Friderico daret, futurā inanem, ſtudebat & principi ſuo,& proprijs cōmodis,qꝫ Ludouic⁹ marchioni propior, & cōmoda plura amicus & incōmoda poſſet inferre maiora inimicus, marchioni: cum & ipſe nōnihil exinde cōmodi ſperaret,ſi ſuo poſſet obſequio,uacillantē principū ſen-

tentiam,marchionis ſui uoce deducere in optatū. Hęc tum obijcere archi epiſcopi primę de Ludouico electioni: ipſiq; Fridericū delegerūt. Ferunt marchionē uehemēter exaſperatū in militē nūcium ſuū: q᷑ non de domini ſui mente,ſed propria uoluntate electionē perplexiorē reddidiſſet: rede untemq; diu carcere maceraſſe,& demū extinxiſſe fame,cum pomū in ei⁹ ſemper aſpectū iuſſiſſet appendi,ſed q̄d tangere non poſſet: ſeratoq; carcere ſub ultimo uetuiſſe ſupplicio,ne ullū cibi gen⁹ uincto immitteret: ut doceat ille pœnę ſuę exemplo,diſcātq; minores, mandati fines nulla in re prętcrire. Interim uero Ludouicus ſatis omnia pro rege gerebat,& ſi nullum ſummi pontificis cōſenſum,nullam ab archiepiſcopo Colonienſi,qui primā Aquiſgrani in ſua prouincia coronā dare ſolet, pro ſuo iure ſuſcœpiſſet conſecrationem aut benedictionem. CA. VIIII.

Nnus erat poſt natum mūdo Chriſtū uiceſim⁹ poſt milletrecentos,cum Holſatiā gubernarēt,inde Iohānes tertius, cognomēto Largus,in Wagria,hinc uero Gerhardus Magn⁹ cum fratre Iohāne. Erat alius q̄q; tum Iohānes Gerhardi fili⁹,qui in Stormaria rerę potiebaē: Hi magnis reb⁹ in Holſatia Daniaq; geſtis,ſua tēpora reddiderūt inſignia: Aliquādo quidē adunatis uiribus, cōmune bellū fratrueles gerebant: nōnunq̄ diuiſis armis Iohannes cū rege ſenſerat,fratre ſuo uterino. Sed iſta narrātes ſeponam⁹, cuiq; tempori ſua geſta tribuētes. Prima Iohannis expeditio fuit in Daniā: Nam moriēs Ericus rex mādauit proceribus,ne fratrē Chriſtopherū regno ſuis demeritis exactū,regē ullo modo pateretur: forte ad filios proprios ſucceſſionē deriuabat. Sed erant inter proceres, qui Chriſtophero ſtuderent. Illi adiuti armis Iohānis Holſatię comitis Chriſtopherū in regnū prouexerūt. Idem Iohannes uicina pacari percupiēs,cum ſciret patribus ſuis multa fuiſſe ab Lubicēſibus incommoda,de oſtio Trauenę: euocatis eiſdē Lubicēſibus in uillā Zuzel, trāſegit cum illis: ut accœpta ab eis pecunia,permitteret portū immunem,uillamq; Trauemūde pateret eiſdē aſcribi,cū iure uadi ſuo in loco: ſineretq; Trauenę liberū fluxū: ita ut ius haberēt demoliēdi,ſi quis in poſterū arcē, aut prępidio ripā fluminis occupare tentaret: In quā rem accœpit quatuor millia monetę Lubicēſis marcharū. Erat iſte comitate,& humanitate, plurimum cōſpicuus,ut cognomē Largi reportaret. Nam uni ciuiū,non pro magno in ſe merito donauit gurguſtiū piſciū: in quo multi per uniuerſum annum eſoces capiūtur. Gerhardus aūt,quē Magnū dixere, accœpta cōiuge filia Iohānis ducis Saxonię, primordia militię eidem ſocero ſuo impendit efficaciter. Nam cum quereret idem Iohānes,q᷑ frater Ericus iniqua in ſe partitione patriā ditionē diuiſerit,erecta arce ad terminos Saxonię cōpulit Ericū,ut Alberto Iohānis filio,ſororio ſuo,aliquot relinqueret prędia,uillas,& agrorū iura,in ſortem ſuā. Iohānes breui conceſſit in fata, proueniтq; Alberto ſororio Gerhardi principatus. Sed uigebat adhuc in corde Iohannis Wagrię comitis mors Adolphi,fratris ſui conſanguinei, quam Gerhardo imputabat: Vnde factū eſt, ut idem Iohannes,quadam exuſcitata cōtrouerſia, euocaret Adolphum comitē ultra Albim in comi-

ratu de Scowẽborg agentẽ: ut uindictã ſumeret de Gerhardo, & Iohãnẽ fratre eius. Venit Adolph⁹ expedito ſuorũ agmine, ultur⁹ fratruelis Adolphi necẽ. Gerhardus non ignar⁹ trãſitus ei⁹, cauit in primis, ne agmina ſua iungeret armis Iohãnis: Quo factũ eſt, ut quã potuit expedita militari manu, cuocauit de Wilſtria, deq; paluſtribus eius ruſticã multitudinẽ, expectans uenientẽ Adolphũ in Bramſtede. Et cum ꝓpinquare cerneret expedito ſuorũ ordine Adolphũ, occurrit illi in apertis ad eũ uicũ campis: collatiſq; armis, diu ſteterũt pertinaciter obnixi. Sed inclinauit fortuna Gerhardo: ut cęſis, captiſq; plurimis, fugaret Adolphũ. Ille ſub pontẽ elabit, abſconſus ut ſperabat: ſed inde extrahit. Centũ & uiginti illo capti prelio feruntur: qui omnes ſe ſuo luerẽt ęre. Hęc prima Gerhardi in Holſatia uictoria, in die Decollationis Baptiſtę, anno decimoſeptimo poſt milletrecentos. Thietmarſi illa tẽpeſtate ſtuduere Iohãni, cui ſuppetias in Gerhardum, & Iohãnem fratrẽ eius, ferebãt. Illi agmine facto, de ſua terra obuias parrochias, Scheneuelde, Nortorpe, Nyemũſter, igne, & ferro fedauerunt: & Kilonẽ uſq; peruenerũt. Iam ſuperato equeſtri agmine, uſui non uidebãtur pedeſtres copię: Oneroſi autẽ facti ciuibus, per ingeniũ opido dimiſſo, iubentur ire ad prędã, per aliã regionẽ reuerſuri in patriã. Trãſierunt per diſtrictũ Bornehouede: in qua uilla, cum reperiſſent ex illis nõnulli recens excoctũ in dolio liquorẽ (ceruiſiã uocant) illi pro balneo per inſolentiã ſunt abuſi: & trãſito riuo Bunſing, in merica pernoctarũt. Sciẽs Gerhardus, primo diluculo iuſſit omnes ſuos ramũ pre ſe ferre uirẽtẽ, ne accedere uiderentur: immo, ut tardius cõſpicerentur, latitãtes in ſpetie nemoris, ut imparatos occuparent: proceſſit ſtratagema, & nihil opinantibus Thiemarſis ſuperuenere Holſati: & cęſis ad quingẽtos, alios in riuum mergi cogerũt. Ea uictoria parta eſt Gerhardo, die Alexij, anno prenotato. Nec longũ temp⁹ in medio, cum necdũ exaturatus ultione in Thietmarſos Gerhardus, arma undecũq; cõtraxit: de dioceſi Bremẽſi, deq; Magnopoli: cuius princeps ipſe aderat Henricus, de Wunſtorp, deq; Gutzkow comites. Inerant arma Iohannis ducis Saxoniæ ſoceri Gerhardi, & comes ipſe de Rupin: multi quoq; nobiles inſignes numero quatuordecim: Gerhardus ipſe cũ fratre Iohanne in his erat: in uigilia Natiuitatis Marię Thietmarſiã ſunt ingreſſi, per uiam Suderhãme, perq; uadũ Hemmingſtede: totuſq; ꝑuenit exercit⁹ in paludẽ Norderſtrand, ad cor Thietmarſiæ: Ibi primum adunati Thietmarſi, aciem oppoſuere ueniẽtibus, bis hoſtibus ceſſere, primo prelio: cęſiq; ſunt ex illis milleſeptingẽti uiri: fugientes eccleſiã in Oldenworden apprehẽderunt: eamq; in morẽ caſtelli, ut poterãt, cõmunierũt: Et cum ignẽ inijcere pararẽt hoſtes, Thietmarſi deditionẽ obtulerũt: ſubditos ſe Gerhardo fore in reliquũ pollicent. Ille uerſutiã gentis uerit⁹, nec fidẽ habẽs uerbis, iuſſit propi⁹ ignẽ admoueri: Vbi iam ſtillãte plumbeo tecto periculũ ſenſerãt, extrema experturi, turmatim proruunt (eſt ubi dat uires nimius timor) obſidentes inuadunt. Aderant etiam aliunde Thietmarſi de latibulis prodeũtes, & iam animũ reſumẽtes impugnauere hoſtes: interceptoſq;, ad internecionem deleuerũt. Solus

Gerhardus comes, & Henricus de Magnopoli princeps: qui ad ſigna pro more militię agmen tenuerunt, ſuperſtites fuere cum ſuis: Omnis reliqua nobilitas, cum copijs tantis, ad numerū duorꝫ milliū intercidit. Gerhard⁹ & Henric⁹ Magnopolēſis, cum ſuo agmine repedarūt triſtes. Annus erat uiceſimus, & , ut alij addūt, ſecundus, poſt milletrecētos, cum ea Holſatorꝫ in Thietmarſia fieret ruina. CA. X.

Bierat per ea tēpora Ericus Sleſwici dux relicto filio Waldemaro, matre nato Gerhardi germana: Qua de re Chriſtopher⁹ rex, quod multi ante eum reges tentauere ducatū adunare quęrēs coronę, ſpecie adminiſtrationis pro paruulo, arces ducat⁹ cœpit poſſidere: & cęteris quidē iam in manu regis collocatis, ſola Gottorp arx munitiſſima reſtabat. Gerhardus comes pro nepote arma ſumens, eā tueri aggreditur: Obſedit rex magna ſuorꝫ manu arcē memoratā. In equino mōte (Heſter berg uocant) caſtra locauit. Gerhardus undecūqꝫ cōtracta auxilia duxit in regem, obſidionē ſatagēs ſoluere. Solebat ille pugnatur⁹ imaginē ſacratiſſimę uirginis collo appēſam, circūferre in omnia pericula: Quod ne cui nouū uideatur: Tradūt Romani ſcriptores Scyllā dictatorē geſtaſſe ſemper in prælio ſtatunculā Iouis, aut Apollinis: quā periculoſo prælio uictor exoſculās ait: Pene ego tecū, & tu mecū cōcidiſſes Iupiter. Gerhardus igitur hanc imaginē deuotus ſemper uirgini geſtās, ter fertur ceciniſſe: Nos hac die tibi gregatos ſerua uirgo. Alterā tum in prælio manū imagini ferunt deciſam: quā nullus denuo poterat aptare artifex: hodieqꝫ monſtrāt uirguncule in Itzeho, memoratā Virginis ſtatunculā. Exterior tum Holſatorum habitus, quē paludimēti loco præferebāt, in omni exercitu candidus erat: quod de longinquo Dani proſpiciētes, irriſione militari notarūt mulieres in ſe ducere per cōtemptum aſſerētes. Tum quidam ex miniſtris Holſatus genere, Danis, ut fit, militās: Si bene inquit noui Holſatos, ſentiemus non eſſe fœminas, quę properāt: uideo collucere inter candidas ueſtes arma fulgentia. Conſerunt acri prælio manus: & ubi cæſis utrinqꝫ plurimis pertinaciter ſtabāt acies in inuicē, Holſati ſublato clamore perſonant: Fugiūt, fugiūt Dani, ſic formidinē incuſſuri poſtremis, & profecerunt: Nam fictā fugā in uerā concœpta formidine uerterūt: Solutaqꝫ eſt obſidio in die illa, Eam uero arcē dux Waldemar⁹ auūculo Gerhardo ex illa die ꝑmiſit in pignus, pro impenſis quas abſumpſit expeditio proxima: Simul ut inde tueretur ducatū pro uiribus. Cum aūt Chriſtopherus rex omnium ſuorꝫ in ſe odia prouocaſſet in regno: ita ut eijcere illū conarētur auertiſſetqꝫ a ſe fratrē uterinū Iohānem Wagrię comitem: Danorꝫ proceres in regem prouocauere comites Holſatię: qui expeditione inſtituta, primam Fionię inſulā apprehēderūt: arcē eius Nuborg oppugnantes, breui ꝑxpugnabāt. Rex aūt cernens intus & foris omnia in ſe ardere cōflagrandum: magno ęre ſumpto nauigauit in Germaniā: & Roſtockium applicans, principibus Wādalię tūc, ut nūc, parentē, cum principibus Magnopolenſibus ęgit: ut cōducto exercitu in Daniā armis reduceret. Armauit claſſem, & redijt in regnū. Sed tanta fuit cōſpirātium man⁹, ut nihil pro

ſiceret: iterumq́ armis eiect⁹ eſt. Tum Daniæ proceres cõmunicato cum Holſatię comitibus cõſilio, Waldemarũ Sleſwici ducẽ, puerũ duodẽnem regem creauerunt. Is nouus rex, habito in Fionia regni cõuentu, Gerhardum comitẽ auũculum ſuũ creauit pro ſe ducem Sleſwici: Iohanni comiti permiſit Lalãdiam, Falſtriam, & Cimbriã, inſulas minores in regno tres. Gerhardus in arce Lalandię Werdingborg, militẽ quendã reperit Germanum: quã arcẽ ſolutis quatuor marcharũ millib⁹ de manu illi⁹ recœpit & donec ſolueret ſummã memoratã, in pign⁹ tradidit arcem Zegeberg: unde tamẽ capta breui poſt tẽpore eadem arce, per nocturnas inſidias eſt eiectus: Pertinet enim ad diſtrictũ Wagrię, quã gubernabat paterna ſucceſſione Iohannes comes antedictus. CA. XI.

Idem comites Iohãnes & Gerhardus, ubi unũ ſenſere: iunctis armis, regẽ Danię Chriſtopherũ Iohãnis, ut diximus, uterinũ fratrem, eo perpulerũt: ut Lubicã deſcendẽs, cum eiſdem per interpoſitos amicos tranſigeret, utq́ illi accœptis octuaginta millibus argenti marchis, regnũ illi permitterent incolume, & pro uirib⁹ illi aſſiſterẽt in rebelles: reddentes terras cum arcibus, quas tenerent: utq́ Waldemar⁹ iunior, quẽ regẽ creauere uoluntate Gerhardi, ex cui⁹ arbitrio adoleſcẽs tot⁹ penderet, in ducatũ rediret. Arbitrat⁹ rex, ſi comitũ illi accederent, Danorumq́ decederẽt partibus arma, facile ſe obuiaturũ aduerſantib⁹. Et quũ argentũ, q̃d ex formula, promptũ appẽderet non erat, dedit comitibus pignus pro eo Syluã Danicã, cum parrochijs octo, non cõtemnẽdis, quoad numeratũ ſolueret: Quibus ex ſententia cõſtitutis, regem comites reduxere in arcẽ Werdingborg: Qui autẽ ex proceribus cõtraria ſentiebãt, regem in arce circũſedere. Sed tum fuit ea potẽtia rex, cum ſibi comites deuinxiſſet, ut facile Danis ſuperior eſſet. Iutiæ tamen proceres indigne, quod gerebatur, ferentes, & regi, & duci ſuo, ſimul & comitibus auſi rebellare, arcem Gottorpe iterum obſidione cinxere. Aberat per id tempus Gerhardus comes: Sed Iohannes cõtractis, quę poterat, armis, properat obſidionem ſoluere: inuadit obſidẽtes, & magno prę lio uictor, nongentos ex his capit, multos proſternit: cęteros uertit in fugã. Chriſtopherus deinde rex uir inquieti animi, iam fratri ſuo Iohãni per fœdera iunctus renouata, pro nihilo duxit Gerhardũ aduerſantẽ ſuſtinere. Igitur magno iterũ exercitu cõſcripto in Waldemarũ Sleſwici ducẽ mouẽs, arcem Gottorpe quę ſola oculos eius offendit, q̃ clauis uideretur in Holſatiam, cõſtituit expugnare: quod ut promptius fieret, in grãdi uallo (Danicũ opus uocãt) in cõſpectu arcis memoratę, cohortes, quãtis opus uidebatur, cõſtituit: ut aditum obſeruarent, ne Holſati tranſgreſſi ſoluerent obſidionẽ, quam inſtituerat. Non potuit ignorare tantã Gerhardus molitionẽ: Ille quoq́ emiſſis ad amicos nũcijs ultra Albim nobiles, in dioceſim Bremenſem, perq́ Weſtphaliã, uſq́ ad Renũ, & a domo de Brunckhorſt, quã materna ſtirpe tangebat, arma cõtraxit auxiliaria. Cõuenere omnes in Reyndesborg, & priuſq̃ educerẽtur, interpoſita mora, ſumptus non mediocres in opido fęcere adueną: iam educendi erant, nec tamẽ ciues egredi ſinebant, niſi ęre perſo

luto. Comes rerũ ignar⁹, aut ꝙ fideret illos ſequuturos, facile ciuib⁹ quiẽ catis, egredit̃ cum ſuis. Aduenę ut iura & fidẽ hoſpitij non uiolaret, cum Burchardo de Itzehude milite, qui comitis nomine forenſes introduxit: cum Gerhardus, quod pro ipſis promptũ ſolueret non haberet, in opido remãſere. Burchardus is erat, cui ſigna in acie pręcipua erãt cõmendãda. Quid faceret comes? Hoſtes perurgebãt: ſine diſpendio famę cedere non poterat. Equites erãt cum comite quadringẽti, aduerſus duplo maiorẽ nu merum: Sed initũ certamẽ magnis animis: Satis uidebatur tantã hoſtium manum ſuſtinere, nec uinci: Vberi⁹ aliquid fortuna comiti cõtulit: Etiam uicere pauci multos: & peracta multorũ ſtrage, rex fugã inijt. Et quia in Sleſwicũ declinare non poterat, ꝙ hoſtes media tenerent, Kilonem uerſus iter inſtituit ad Iohãnẽ: qui tum agmina ſua pręparata tenebat in Todeſ‑ lo, ibi oppoſitur⁹ ſe his q̃s uenire Gerhardo ab ea parte cognouiſſet: nec proſpexit tam celerẽ inclinationẽ fortunę. Interim Burchardus capitane‑ us pręfatus, audiẽs eſſe cõgreſſos, ſed exitum neſciẽs, permittẽtib⁹ ciuib⁹, cum aliquãtis egreſſus eſt, ut quid factũ ſit auſcultaret: Peruenit in locum Seſtede: & iam noctu equites accelerare audit: Vbi propius uenit Danos intelligit: & hoſtiliter incurrẽs, facile paucos exterruit: Omnes ilico capit, in quibus rex erat Chriſtopher⁹: Et nulla interpoſita mora, cum captiuis Gottorp cõtendit: perueniẽſq;, portas pulſat importun⁹. Prior comes, de ſtratu ſuo, q̃uis uulnerat⁹ exurgit: nec enim curę, nec uulnera, quietẽ per‑ mittunt, magni aliquid in nũcio nocturno, ut erat, interpretat⁹. Quid eſt inquit? quis pulſat fores? Agnoſcens miles uocẽ comitis proclamat: ecce domine grauiter uulneratus, & inſuper captus ſum quid ſpei pręfers? Cui comes: Serua breuẽ patientiã (agnouit enim & ille uocẽ loquẽtis militis) multos dei miſeratione teneo captiuos: celeriter redimeris. Et ille ſecũ. ma gno inquit tuo commodo molliter reſpondiſti. Tum alatiore uoce miles: Maioris & fœlicioris rei tibi nũcius aduenio: Ecce affero captũ regẽ Da‑ norum: Surge, laxẽtur portę, ut aſſeruet̃. Nihil moratus comes iubet ape riri. Regẽ captiuũ pro fortuna ſalutat: iubet curatq; cuſtodiri diligẽtius. Non ſum ignarus apud alios referri, regem non captum, ſed bello profu‑ gum ueniſſe Kilonẽ: Sed tñ hic erat rerũ exitus: ut Iohãnes comes, regis frater uterinus, interpoſita opera, captiuos omnes, data in poſſeſſionẽ Ger hardo Fionia, & aliquot arcib⁹, captiuitate laxauit. Dani interim, iniquo ferentes animo, tantam in ſe Holſatorũ inſolentiã, quotq̃t repererũt in opi‑ do Lũden, facto impetu, omnes pergmerũt: Arcẽ Hellingborg, quã Ger hardus tenebat obſidẽtes capiũt, & deinde alios, quotq̃t ille de manu re‑ gis tenuit, pulſis cuſtodib⁹ recipiũt. Sed cũ per propinqua tẽpora rex Chri ſtopherus excederet reb⁹ humanis, relictis filijs Ottone & Wademaro: Ottoni natu maiori, cũ Gerhard⁹ comes in Iutia ad uicinia Wiburgi col lata manu congrederet̃, comeſq; Holſatorũ, proſperante fortuna, ſuperior eſſet, multis in medio cæſis, Ottonem regis filium capit: captumq; ſecum duxit in Holſatiam, & eum in Zegeberge arce munitiſſima, per uiros fi‑ diſſimos cuſtodiri iuſſit. CA. XII.

Ihil propicia fortuna perpetuũ,immo ne diuturnũ: Inuidiſſe for
n tis uiri proſperis ſucceſſibꝰ fata crediderìs. Gerhardus cũ recupe
randę in Dania,preſertim ditionis ſuę gratia,exercitũ haberet ex
lõginquis cõductũ (Ghunshower tum dixere, ꝙ breui admodũ habitu
ad omnẽ rem expediti uiderẽtur)cum ducẽs per Iutiã,uictor ubiꝗ,& un
diꝗ redibat: nec erat,qui aciẽ auderet obijcere: Omnia iam aduſꝗ Ran-
dershuſen ſubdita tenebat. Erat miles his in locis,uir potens,& locuples,
iam tamẽ cum cęteris in ditionẽ cõcedens comitis ubiꝗ uictoris: Negels
Iepſen Dani, noſtri Nicolaũ Iacobi dixere. Is cum irã & indignationẽ in
comitẽ iam dñm ſuũ collegiſſet: ſiue fortunę uiri inuidẽs: ſiue patrię liber-
tati ſtudẽs,noctu cum ſatellitibus opidũ ingreſſus,comitem in ſtrato ſuo
quieſcentẽ opprimit,& euadit: Meror & luctus,cum dieſceret,in exercitu
incõſolabilis: attamẽ filij,quos tres reliquerat,Henricꝰ,Nicolaꝰ,Iohãnes:
ut uiros decebat,luctũ in ultione cõſtituerũt: peractiſꝗ ſolennibꝰ funeris
in Itzeho tumulãdum miſere. Hoc uero monaſteriũ Gerhardus,Adolphi
religioſi filius, ante ſitum inter Albim & Storã in paluſtribus Wilſtriæ
in uilla Vlete,in eũ tranſtulit locum: in quo prioribus annis inexpugnabi
le erat Holſatorꝫ pręſidiũ. Quo in loco primus ille Gerhardꝰ ſepulturam
accepit: & poſt cũ filiꝰ eius Henricus,& nepos iſte Gerhardus Magnus:
Nicolaus quoꝗ filius eius ibi uitam finiẽs, ad patrẽ tumulatꝰ: & Hẽricus
frater,cognomẽto Ferreus. Gerhardus dux primꝰ ex hoc genere Sleſwici
& Albertus,Henricuſꝗ eius fratres,inſuper Henricus,Gerhardus,Adol
phus duces,Gerhardi ducis filij,hoc loco tumulati,expectãt nouiſſimam
tubam. Hartwicus de Reuentlow, qui manus iniecit comiti Adolpho in
Zegeberg,limina petijt apoſtolorꝫ,pœnitentiã accipiẽs,omnia ſua in ma-
nus pauperum tradere iuſſus. Fertur refectoriũ ſubtꝰ,& dormitoriũ de-
ſuper, extruxiſſe: Adięcitꝗ Nicolaus comes multa huic loco donaria. In
Reyneuelde aũt monaſterio Ciſtercienſiũ cõditi ſunt, tres illi de Wagria
Iohannes,cum fratribus, & filijs. Cęterum in Hãburgo in maiori eccleſia
duo nouiſſimi Adolphi,cum aliquot fratribus. Ille aũt primus Adolphꝰ,
qui dono primꝰ accepit terrã a duce tum Saxonię Ludero: quia eiꝰ tẽpo-
ribꝰ in omni ea terra nulla erat ſolẽnis,pręter Hãburgẽſem,eccleſia, nullũ
adhuc uſꝗ monaſteriũ,in Hãburgo creditꝰ terrę cõmendatꝰ. Nã filiꝰ eiꝰ ſe
cũdus Adolphꝰ relatꝰ eſt a Demyn in Myndã: ut ſuo loco diximꝰ: Tertiꝰ
uero defunctꝰ in dominio ſuo Scowẽborg: Quartꝰ in ordine Minorꝫ ſe-
pulturã promeruit, inter fratres ſuos in Kilone, a ſe fundato monaſterio.
Libuit ſepulchra ſcrutari nobiliũ uirorꝫ ad perpetuã memoriã. XIII.

Enricꝰ & Nicolaꝰ comites cęſi Gerhardi filij,in ultionẽ patris iu
h ſto exarſere dolore. Nam Henricus accepta parte copiarꝫ naui-
gauit in Zelandiã: Nicolaꝰ pſequitꝰ reliqua belli in Iutia. Sed cũ
cõpertum haberẽt parricidã illũ in Scaldingborg,cum magna manu cõ-
ſidere,in eam arcem primũ ducentes,feruentiſſime oppugnauerũt: & qm
nihil inuiũ fortibus,etiam expugnauerũt: Duo millia inibi Danorũ cæſa
feruntur: Extractus de medio inſignis parricida,non uulgari mortis gene

re dignus mori,quadripartitus totidē rotis dñi ſui,& cui ſacramentis erat obnoxius,proditor & mactator imponitur, coruos paſtu?: Si Holſatorꝝ primores eius facti cōſcij fuere,in obſcuro manſit: Sed tamē cōpertū erat magnam illuſtris uiri fortunā inuidia non caruiſſe: Ingentē eius ſpiritum multi admirati,ſępe rogarūt: Vnde tam multis diu cumulata ſolueret ſtipendia: Reſpondit: Victores ſe in Thietmarſiā miſſurum: ubi ſi res ex ſententia procederet,prędis locupletati,inde ſibi ſtipendia deſumerēt: Sin cederentur,nihil eſſe opus ſtipendijs. Sed tamē is erat exitus multorꝝ,ut uacui redirent,& inanes,nihil pręter arma portātes. Henricus aūt in Zelandia proſperat?,opida,quę facile fuit,utpote immunita,occupare: arces etiam aliquot obtinuit: & iuxta ritum terrę impoſitis capitaneis,cæteri rure degūt,affuturi ubi op? eſt: Cum imterim exorta ruri inter Danos & Holſatos (ut facile fit inter militātes) contentione ex cauſis leuiſſimis,quidam ex primoribus Danorū multis charus opprimit̄ ab Holſatis: Ea re breui per longinquū diuulgata, cōclamatur ad arma: Execratur omne nomen Holſatorꝝ,& cęſi ſunt,tumultu multitudinis exorto,trecēti una nocte uiri: Quę res exterruit multos,ita,ut Henricus quoqꝫ comes impoſitis oportuno loco pręſidijs ipſe abiret. Erat aūt annus poſt milletrecentos quadrageſimuſſecundus. CA. XIIII.

l Vdouicus interim Bauarus Romanum adminiſtrabat regnum, nec ullis potuit cōditionibus placari,ut ęmulū a ſe captū Fridericum,ducē Auſtrię captiuitate ſineret laxari. Nulla eum magnitudo promiſſi ęris permouit: nulla ꝓfuit amicorꝝ interuentio: omnia fruſtra pertētata euanuere. Vbi iam multis fruſtra conātibus nihil potuit effici, ipſi inter ſe principes ſoli cōuenere: ut Frideric? interpoſito iuramento de nunꝗ reſiliendo, omne ius ſibi cōpetens permitteret Ludouico, libere cedens & renūcians. Literis interuenietibus,omnia roborant̄: Non mirum ꝙ his uſus ſit Fridericus cōditionibus ad ſui laxationē: ſed mirū ꝙ his ad ſui ſecuritatē credidit Ludouicus. Duxit interea cōiugē idem Ludouicus rex filiā comitis Hollandię, nuptijs Colonię celebratis. Interim papa excitato rege Neapolitano Roberto, exercitū miſere in Mediolanū Imperio detrahēdum: Sed egreſſi ciues male mulctauere uenietes: ut nemo ſe gauderet aduentaſſe. Interim pōtifex Iohānes,ſolennib? inſtitutis proceſſib?, Ludouicū regno pellere anniſus eſt: Ludouicus ad appellationē cōuolauit: quam inſigniter cōceptā ubiqꝫ fęcit publicari. Nos inquit,Ludouicus Romanorꝝ rex proponim? aduerſus Iohānem,qui ſe dicit eſſe papam, ꝙ Chriſti teſtamētum de pace male exequitur, publicā Chriſtianitatis pacem perturbās: nec reminiſcitur a ſancto Conſtātino id, quicquid nūc habet honoris, latitāti Siluestro permiſſum: male gratus Romano Imperio, unde deſumpſit omnē,quo nūc abutitur,ſplendorē: Et reliqua in hūc modum plurima,quę proſequi,& longū eſſet: nec omnino poſteritatis oculis ſubijcere prouidū,unde ſcandala puſillorꝝ orirent̄. Iohānes interea comes Holſatię in Wagria luctantē cum Danis Gerhardū cum filijs,deſerendū putauit,& terrę ſuę cōponendæ induſtrius inſtabat, Cōſyderauit ab arce

Linow in primordijs inferioris Saxoniæ ſitę: quæ ſemel ac iterū euerſa in-
ſtauraẗ, multa ꝓuenire latrocinia, ꝑ publica itinera mercatorib⁹ intra prę-
claras urbes Lubicā, Hāburgū ac Luneburgū, indigne, ut debuit, perfe-
rēs, arcē firmauit in loco Trittowe, nō lōge a Bilena fluuio defluēte, limi-
temq; faciēte utriq; ditioni, Saxonię, ac Holſatię. Locus in quo fundatur,
iuris erat religioſoꝝ in Reynfelde: ſed comes, cōpenſatione facta, monaſte
rio tantundem alibi rependit, aſcribens de ſuo uillas Arnſfelde & Wol-
dehorne iuribus monaſterij memorati: & tamē malū ferunt eſſe loci fatū,
geniūq; peſſimū: ut nihil ibi gignaẗ mēbris omnibus incolume, ab homi-
ne uſq; ad cicures beſtias. Hic Iohānes fortunat⁹ & locuples, cum terram
ſuam pacatam haberet, nulli ſe deinceps uoluit immiſcere bello: Sedit, &
aſpexit conflictus patrueliū ſuoꝝ: ipſe paci nullā rem duxit prępōnēdam.
Reliquit aūt filiū Adolphū, in quo, ut ſuo dicetur loco, linea eius ſucceſſi-
onis penitus defęcit.

CA. XV.

Vdouicus interea Romanoꝝ rex uocatus uenit in Italiam, exci-
l pituꝛq; ꝑbenigne ab Gibellinis, qui partes fouerēt Imperij, per-
uenitq; in urbem Romā, excipiētibus eū procerib⁹ Romanis, ſo-
lenni apparatu. Habebāt aūt primores Romani magiſtratū, quē appella-
uere Vicariatū, quē tum Stephan⁹ Columna gerebat. Is a clero & popu-
lo interpellatus, coronā Ludouico dedit imperialē: Qua ille percepta, cū
aliq̄diu girationes uertiginoſas Italoꝝ in ſuis partialitatib⁹ ridens cōſpe-
xiſſet: in Germaniā reuertitur: Cōuentuq; regni cōuocato ꝑmagnifico in
Frāckfordiā, ad quē etiam uocauerat reges Imperio non parētes: uenerat
rex Anglię Imperio nihil debēs. Aderat rex Bohœmię Iohānes, Henrici
ſeptimi filius, cęteriq; regni tam ſpirituales, q̄ ſeculares principes. Ibi cōſti
tuta ſunt multa, quę ex dignitate Imperij tum ſunt uiſa: Inter alia uero, ꝙ
elect⁹ a principib⁹, aut a maiore, aut ſaniore parte, adminiſtrationē habe
at, citra aſſenſum pōtificis: nā ea, quę pręter hęc introducta ſunt, nec diui-
no iure, nec ulla patrū ordinatione, ſed blanda quorūdam aſſentatione, &
Romanoꝝ ſpontanea ingeſtione pontificū ꝓuenerint: Electus inſinuetur
Romano pontifici, ꝙ ſit princeps catholicus, iuſtus, Imperio dign⁹, peta-
turq; coronatio: quę (niſi obſtiterit manifeſta cauſa) ſi negatur, ſumaẗ cō-
ſecratio, a quouis catholico pontifice: Nam omnes illę ſolennitates per ec
cleſiam introductę fuerūt. Quis enim Roman⁹ pontifex cōſecrauit Con-
ſtantinopolitanos Imperatores? & quis ante Karolū multos Chriſtianos
Cæſares? & ante Cōſtātinū Ethnicos quis ſacrauit Imperatores? Deinde
ordinatum eſt ꝙ Imperator pręſtabit pontifici & eccleſię defenſionis de-
uotionis, & humilitatis, non fidelitatis, homagij, aut ſubięctionis iuramē-
tum: quia temporalis dominij papa Imperatori nihil tribuit: immo eccle-
ſia ſumpſit omnia illa ab Imperio. Gladius enim uterq; nihil habet cōmu
ne, cum alter animā, alter ſolum corpus cōficiat. Ibiq; decreto firmatum
eſt ꝙ uacantis Imperij adminiſtrationem pontifex habeat, nulla ſcriptura,
nulla ratio, ſed ſola uſurpatio introduxit. Hęc tum principib⁹ in cœtū Im-
perij congregatis uiſa fuere in rem Chriſtianā obſeruanda. Sed luit Ger-

mania pœnas diuiſionis ſuę: quę ſi unũ ſentiret, parceretq́ ſuo capiti, quō modo in Anglia, & Frãcia principes regi, recte illi omnia procederet: nũc uero experitur, quod uerbo Veritatis diſcere, & cauere debuit: Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur. CA. XVI.

Vm per hęc tempora Ludouicus Brãdenburgẽſis marchio Ludouici Imperatoris filius: Iam enim (quod in Wandalia dixim⁹) feudum redibat ad Imperium, Lubicã ueniſſet, adierũt eũ comites Holſatię Iohãnes & Henricus, oſtendẽtes Danici regni longã diuturnamq́ tumultuationẽ: expedire ut aliq̃n cõpoſitis rebus, ad trãquillitatẽ redigatur. Nam filij Magni Gerhardi, dum antehac mortẽ patris ſui magnifice ulciſcerent, factũ eſt plurimo labore, ut omnia regni negocia fierẽt perplexiſſima. Audiuit marchio perbenigne, quę a comitibus dicerẽtur: effecitq́ ut Waldemar⁹ Sleſwici dux, cum comitib⁹ memoratis annitere tur: quo ea res, cõpetentibus ad pacẽ cõditionibus, ad effectũ perueniret. Polliciti operas comites regẽ Waldemarũ in regnũ reduxerũt. Dux Sleſwici germanã illi ſororẽ ſuam coniugem dedit: ut omnis de medio fieret memoria ſimultatis. Erat tum annus quadrageſimuſprimus poſt milletre centos. Waldemarus autẽ dux male gratus comitibus, qui rei componen dę ſtuduerunt, bellum illis cœpit intentare: q̃uis eſſet Henrici & Nicolai cõſobrinus, natus ſorore patris amborũ. Illi aũt arma uertunt ad inſidias, obſeruantes tẽpora uenationis, cui⁹ erat ille ſtudioſiſſim⁹, quod non ignorabant: captũq́ in uenatione perducũt in Fioniã: quę adhuc in manibus erat Holſatorũ, bienioq́ tentũ, grãdi ęre luere ſuam captiuitatẽ coegerũt. Magnę uero, & multę tum fuere in regno turbationes, a capite q̃maxime ſubortę. Ludouic⁹ marchio, Ludouici ut dixim⁹, Imperatoris filius, cum primã Danorũ regis filiã cõiugem morte amiſiſſet, de ſecũdis nuptijs cogitauit. Erat Margareta Stirię ducis unica filia, iam nupta Wentzlao Iohanuis regis Bohœmię filio, puella inſigni facie quę maritũ ſuum ad uota nuptiarum accuſauit impotentẽ: ſecretiuſq́ literis egit apud Imperatorem Ludouicũ: ut marito ſubducta eunucho, eius traderetur filio cõiunx, etiã eccleſię iudicio, q̃ mater eſſe uellet, diuortiãda. Placuit Imperatori puellæ nobilis & diuitis, quę dotem afferret ducatũ, in filiũ eius propenſio. Sed filius ubi intellexit rem non probauit: raptu ſibi coniugẽ quęrere non eſſe Chriſtiani principis. Verũ ſtimulãte patre, cũ etiã iuriſperiti rem licitã dicerẽt, cõſenſit: & puellã rapuit uolentẽ. Nã repugnãte marito aliter fieri nõ potuit: ut eccleſię iudicio apud illũ manẽs, diuortio abiungeretur. Ad tam atrox facin⁹ uindicãdũ, omnis Bohœmia, Vngariaq́, & Frãcia cõmouentur: bellum ingens cõflatur: producuntur acies ob raptam puellam: Troiani belli renouãtur initia: Confligitur acerrime: ſed Ludouicus non inferior diſceſſit. Is tamẽ erat belli exitus: ut Wentzlaus ſibi cohabitare fœminam dimitteret: q̃uis papa multis literis fœmineã procacitatem argueret: utpote, qui Imperatorię domui ſemper aduerſaret: Tenuit Margaretã Ludouicus: Sed tñ non facile obliuiſcitur iniuriam Wentzlaus. Nam longe poſt prouectus ad Imperium, marchioni excitauit aduerſarium: quod ſuo

loco in Wandalia commemorabitur. CA. XVII.

Olſati iam in regno Danię multis laboribus,& ut putabant,be-
h nemeritis pacē ſperabāt:ſed urebat Danorꝝ oculos cernere in re
gno Theutonicos, qui arces & opida poſſiderēt alienigenę. Ar-
cem Callingborg inter alias Henrici comitis fideles tenuerunt.Rex Wal
demarus,iam a comite reductus, facit q̊d ſolet mus in pera: Obſedit arcē
memoratā & oppugnat.Superuenit Hēric⁹ manū ducēs expeditam: ob-
ſidētes inuadit,ſternit,capit,fugat, perinde ſoluens obſidionē,captos ſecū
perducit in Holſatiā,magno ęre laxādos captiuitate. Sed inceſſit tum co-
mitibus,Nicolao,atq; Hērico fratribus,cōtrouerſia grauis ad uicinas ur
bes Lubicā atq; Hamburgū, ꝙ mercatores quererent̃ latrocinia multa fi
eri,nō ſine intelligētia,& diſſimulatione,ſiue cōniuētia militariū uicinorꝝ.
Et qm̄ res per occultos fauores agerent̃,omnes inſimulati,innocentiā ſuam
ut poterāt,detexere,uerbiſq; ꝓpugnauere: Videbant̃ & comites pro ſuis
zelare militaribus,& rem obſcurā, in deteriora,ut fieri par eſt, conati ſunt
inflectere.Quid multa? Comites ipſi dum ſuorꝝ tuent̃ honorē,de occulto
facinoroſorꝝ fauore inſimulant̃. Res ad apertā indignationē proceſſit: &
uidebatur de proximo imminere militaris in aduerſos expeditio.Iohānes
comes Wagrię,pacis zelator,rem ſub neutralitate paſſus eſt abire,nulli ſe
parti immiſcēs.Orāt ciuitates,permitti ſibi opidū Zegeberge:ut inde re-
bellium,& uiolentorꝝ greſſus obſeruent.Permittit Iohannes: Ducentos
cū armis equos ambę urbes hoc opido cōſtituerūt.Vt autē facile annue-
ret Iohānes comes rem fratruelib⁹ aduerſam,effęcit arcis eiuſdē pręfęct⁹,
ſua perinde cōmoda procurās.Fortalitiū ille erexit ad uada(locum uocāt
Ton Steghen) unde in reliquū temp⁹,donec ſubuerteret̃, multa ꝓcurata
& defenſa ſunt latrocinia.Sciebat ille urbiū gubernatores eā inſtructionē
non paſſuros, ſi non eius tum opera indigerēt.Procurrebāt ergo de Ze-
geberge urbiū ſatellites,& fatigabāt Holſatos male ſuſpectos.Hēric⁹ co-
mes,uir acris ingenij,impatiēter tulit tantā ciuiū in Holſatia uiolentiā:in-
terpellat fratruelē ſuū Iohānem.Qn̄quidem,inquit, ciuibus ꝑmiſeris tan
tam in noſtros facultatē,patere, ut nos q̊q; tua pauliſper utamur cōniuen
tia.Ille ſe cunctis rebus indifferentē reſpōdebat.Verūtamen,inquit,mal-
lem ad omnes pacē uidere.Hac permiſſione fret⁹ Henric⁹, uſus etiā fauo-
re opidanorꝝ, nocte ingredit̃ opidū memoratū:ducentos equos abducit,
capitq; ſatelites,& ciues,quos reperit negotio intentos,inq; ſua perducēs
clauſtra,uſq; ad redēmptionē plenariā emūgit ęre. XVIII.

Ed hoc bellū latius q̄ ſperabat̃ ſerpit.Nam Lubicēſes querimo-
s niam detulerūt Imperatori Ludouico,& marchioni eius filio,itē
dem Ludouico, ſuper nominib⁹ Henrici, & Nicolai: ꝙ non ſo-
lum recceptatores, ſed etiā defenſores uiderent̃ eorꝝ, qui publicis uiuerēt
latrocinijs. Imperator permiſit eam rem filio curandam, propius intuenti
omnia de ſuo.Is immiſit Lubicenſibus militē quendā,in armis ſtrenuum,
Fridericum de Locken,ducentis cinctū equitibus:qui mareſcallus Impe-
rij tueretur ciues memoratos,& uindictā faceret in aduerſantes.Hunc ſe-

quuti ductorē ambarꝝ urbiū ciues, Holſatiā peruagātur, ubiꝗ̄ ſęuientes: nec erat qui obuiā prodiret. Ad Danicā uſꝗ̄ ſyluā progreſſi, quę adhuc pignoris iure parebat comitibus: ingenti prędа undecūꝗ̄ aceruata Lubicam redibat miles cum his quos ductabat. Magnus interea Suecię rex, ꝙ crebrius uteretur opera Henrici comitis Holſatię, in bello cōmonitus ab eodem Hērico, mercatores Lubicenſes in regno ſuo diuerſantes, rebus & corporibꝰ iuſſit detineri. Ciues in urbe ſua uicē reddidere Suecis, inibi negotiātibus, & merces ſuas uerſantibꝰ, & ęquata uidebātur utrinꝗ̄ incommoda, Fridericꝰ miles memoratꝰ a ciuibus doctus, eſſe magnū rerum gerendarum in Scania pondus piſcaturę tēpore, eo nauigās cum expeditis: ꝙ multi e Suecia eo piſcarētur, poſſe arbitratur cōpenſationē fieri ad eos, qui in Suecia detinerent. Cum eſſet magna ſuorꝝ atꝗ̄ ciuiū manu cinctus facile ſuperior erat inermibus: Congreſſus pręlio conglobatis, Holſatis, Danis, Suecis, omnes cœpit, Lubicā in uincula pręmiſit aſſeruandos: ipſe ſequutꝰ cum copijs uictricibꝰ: Satis illum magnifice remuneratū pro labore & fide, in ſua remiſerunt. Inde cum rebus finis nullus eſſet. Imperator pro ſe Gunterum de Zuartzenborg comitē: & marchio, Hēningum de Buch militē, miſere Lubicam cum mandatis: ut rebus primū intenderent, per ęquas cōditiones pacādas: alioqui armis ciues tutarent. Vbi uenere parato in urbē Lubicā agmine, primū leges pacis pertentādas putauere: Id infrunita plębis multitudo & uulgus promiſcuū interpretat pro ſuo more in fauorē fieri nobilitatis: Nam arma potius expectabat ea colluuies, exterminādis, ut uoluere, comitibꝰ: Et ubi de pace non cōuenit, ad arma. Nec tñ ea ſeueritate inſtiterūt ꝓpugnatores, quā popularis multitudo cupiebat. Sic enim moribꝰ & ꝓpēſione naturę cōparatū eſt: ut noblitas nobilitati ꝓpenſior uideat. Succlamat uulgus, nō ex fide rem agi. Cęterū uiſum eſt cōmiſſarijs principū expedire: ut res trāſactionibꝰ potius ꝗ̃ armis finiant. Inſtitutis iterū tractatibꝰ, multo labore terminata cōtrouerſia eſt, cum detrimēto, ut ciues putauere, ſuo: ꝗ̃ꝗ̃ hocipſum de ſua parte comites quoꝗ̄ quererent. Sic rerū depoſcit neceſſitas, ut utriuſꝗ̄ partis detrimēto iungātur diſſidētes. Quo tempore, per mediā ferme æſtatem circa feſtū Magdalenę, tanta facta eſt aquarū inundatio, de montibus, deꝗ̄ fluminibus undiꝗ̄ intumeſcentibꝰ: ut crederentur aperte iterum cœli cataractę, aut de occultis cuniculis ebulire fontes aquarum. Viſurgus præcipue hanc ſumpſit increſcentiam ſine modo: Pons deijcitur ad Myndam per maiorem eccleſiā ad forum uſꝗ̄ aquę aſcendunt: Opidum Lemegow etiam montibus diſcluſum a flumine, ne muris potuit undas excludere: Rapti uiri & mulieres perierunt, paruuli uagiētes, domꝰ rurales innatare undis cernebantur: & in domatibus homines, galli, murelegi: Mirum & miſerandum per omnia ſpectaculum.

CA. XIX.

e

Ricus Erici filius dux inferioris Saxonię, cum patre mortuo teneret gubernacula, creditus eſt conniuere prędatoribus, & per uias publicas inſidiantibus: merces enim curribꝰ prouectę inter urbes Lubicam, Hāburgū, ac Luneburgū crebriꝰ incurſiones pertulere.

Capta inde plurima ad ſocietatē uſq; latrocinātium: mercatores, ſi ſua tu erentur, ceſſi. Ea res, cum in caput Erici ab omnib⁹ inculpatū intentaretur, Albertus fratruelis eius, interpellatus ab urbium rectoribus, oſtendit ſibi non placere fratruelis infamiam: Videtis, inquit, uires meas: ſi arma ueſtra iunxeritis, efficiā: ut cuiuis facile perſpicuū fiat latrocinia publica & itinerum turbationes non placere. Emiſere, quę poterāt, arma ciuitates: Albertus iunctus omnes ductabat: Itum eſt in terrā Erici memorati: ultrice flāma & gladio uindicatę ſunt, ſed in pauperes maiorꝶ improbitates: munitiones aūt & receptacula uiolētorꝶ deiecere: Captos prędones, ut repererunt, in proximas appenderūt arbores. Sed inuidit fortuna urbib⁹ ſenſatum principē e uicino: nam proxima quadrageſima idem uita exceſſit, anno ſalutis, quarto & quadrageſimo poſt milletrecētos. Operęprecium eſt agnoſcere quis ille fuerit Albert⁹, & quē fratruelē ſit perſequut⁹ Ericum: cuius rei occaſione rememorāda eſt linea ducū Saxonię ſupra proximo libro attacta, ſed non ſatis explicata. Bernhardus fili⁹ Alberti marchionis de Brādenburgo, comitis q̄q; de Berneborg, & Anehold, ſtipes eſt & origo ducum Saxonię: quē .I. Fridericus Imperator: ꝙ materno genere tangeret lineā antiquorꝶ Saxonię ducū, & nouiſſimi Magni, ducē creauit, ex cuius filia natus eſt Albertus pater eius. Brunſwickcēſes aūt annales, hūc Bernhardū, ſi dijs placet, nolunt agnoſcere: ꝙ deſtitutionem ſui principis Henrici Leonis patiēter non agnoſcūt: cum tamē in omnibus cōuentib⁹ Imperij, & in cūctis maioribus Germanię rebus, iſte Bernhardus memoratur dux Saxonię, & uidit Ottonē Leonis filiū in Imperio, illiq; adhęſit in finem. Durauit aūt ad annū Chriſti undecimū poſt milleducētos: Hic primus inuexit inſignia de lignis ſtratorijs, nigro fuluoq; uariatis: intercidente crinali ruteo, quę arma nūq̄ antea agnouit Saxonia: quę tenuit ex Wedekindo equinū pullū candidū: quē illi Karolus Magnus pro nigro cōmutauit. Sed poſtq̄ Henricus Leo deſtitutus eſt ex Saxonia, ex Anglia cum rediret, fuluos leones duos in clypeo pręferebat: equinū pullū traſferens in conum galeę. Vetera aūt orientalis Saxonię arma, fuere tres ſemicirculi, cum aliquātis intus angulis circulorꝶ rubri. Iſte aūt Bernhard⁹ ſtipes Saxonię principū nou⁹, reliquit Albertū filiū poſt ſe ducē Saxoniæ: a quo incipiūt numerare annales Brūſwickcēſes, mēdoſe aſſerētes, Albertū eſſe Hērici comitis de Anehold filiū, cum reuera fuerit ei⁹ frater, ſed ętate minor. Tanta enim fuit cōflictatio de ducatu Saxonię per Hērici Leonis poſteritatē: ut mallet Hēric⁹ ſenior quietū comitatū, q̄ pturbatū ducatū: & erat ab initio inſtituti Bernhardi ducatus iſte maior nomine q̄ ipſa re. Nam potiores eius ducat⁹ partes, Henric⁹ Leo ſibi retinuit, materni generis ſucceſſione, ꝙ eſſet natus matre, quę filia erat Luderi ducis Saxoniæ, poſtea imperantis. Hic Albertus Bernhardo patri deficiēti, ad annū decimum poſt milleducētos ſucceſſit, & filiū reliquit Albertū, elector, electorem: qui Albertus ſecūdus peruenit ad undecimū poſt milletrecētos: quauitę longeuitate multis poſteris ſuis filijs, nepotibus, pronepotib⁹, etiā abnepotibus, fuit ſuperſtes: ut ſi fides ſit annalibus Brunſwickcenſiū, primus

Rodulphus, ſecundi Alberti trinepos, fuerit poſt illum princeps elector: quia dignitatem uiuētis Alberti nemo potuit illo uiuente cōtingere: ergo ſecūdus Albert⁹, qui genuit Rodulphū & Ottonē filios, illis fuit ſupſtes: Rodulphus genuit Iohānem, & ille ſecūdum Iohannē, & iſte tertiū cum Alberto fratre: Albert⁹ genuit Rodulphū: qui primus poſt ſecundū Albertum, tranſcenſis medns fuerit princeps elector: qui ad euectionē Ludouici, & Friderici, in diſcordia electorū fuerit aduocat⁹: cū inter Ericū tertij Iohānis filiū, & hūc Rodulphū de iure eligēdi cōtenderet, & alter Ludouico, alter ſuffragiū dederit Friderico. Poſtea tñ in linea Rodulphi pman ſit electura, donec traſferretur in Miſnēſes, ad iniuriā uere ſtirpis Saxonicę. Potuit aūt Albertus uiuēdo attingere ętatē Rodulphi hui⁹: cuius pater ſexageſimū poſt ducentos, ipſe facile undecimum poſt trecentos attigerit: ut Alberti ſecundi filius Rodulphus annorū uigintiquinq; genuerit Iohannem primū & peruenerit ad annū Chriſti ſeptuageſimū poſt milleducētos: primus Iohānes genuerit. II. ſimili ętate qua pater, & peruenerit ad annū octuageſimū: & iterum ille. III. genuerit Iohannem cum Alberto fratre: quorū uterq; uel alter pertigerit ad trecenteſimū poſt mille: mortuus Albert⁹ ille, Iohānis frater, anno decimo ſuperſtitē reliquerit Albertum abauū: qui undecimo demum anno ſit mortuus, ut ferunt annales, & ideo ad neminē pręcedētium peruenit dignitas electiua. Primus ergo Rodulphus, huius tertij Alberti filius ſit elector: cum quo tamen cōcurrens fratruelis Ericus contenderat. Hæc idcirco, ut oſtenderē fieri potuiſſe, ut inter Albertū ſecundū, Rodulphū trinepotē: nullus fuerit medi⁹ elector. Q; ſi omnino peruincere cōtendens, non tot nepotib⁹ potuiſſe fieri ſuperſtitem Albertum, fieri & illud potuit: ut quoniā a quinquageſimo ad pene centeſimū, ſoli archiepiſcopi de regib⁹ cōſtituerunt, non euocatis principibus ſęcularib⁹, neminē inter duos Saxoniæ elegiſſe ante Rodulphū: & ideo nulli poſt Albertum ſecūdum eſſe ante Rodulphū attributā eam dignitatem. Dabis ueniam candide lector curioſitati ſcrutantis, ſi uerboſior, ac debuit, erat.

CA. XX.

n Ecdum tamē cōpertum eſt, quod querebāt quis fuerit Albertus a Lubicenſibus hac ętate aduerſus Ericum imploratus. Progrediendum nobis in enumeratione ſtirpis huius. Ericus prim⁹ Iohannis tertij filius, qui circa annum decimmtertiū poſt milletrecētos elegit cum Rodulpho in differētia, reliquit filios Ericum, & Albertum: qui proculdubio tāgunt hanc ętatem. Potuit ergo inuocari Albertus contra Ericum fratrē, non fratruelē: ut ſit erratū in uocabulo. quod pro eo habet ueri ſimilitudinem, q̄ ambo habitauerunt ad Albim inferioris Saxonię: Nam Saxonię ſuperioris ducē, quomodo longinquū inuocarēt Lubicenſes? Teſtanturq; annales noſtri, Alberto ſine filijs morienti ad annū quadrageſimumquartū ſucceſſiſſe fratrē Ericū ei⁹ nominis ſecundū: q̄q̄ ſit & alius Albertus huius Erici fratruelis in linea Rodulphi. Quā quia lineam ſumus proſequuti, ad finē exequamur. Rodulphus prim⁹ poſt ſecundum Albertum elector, genuit Rodulphū & Ottonē. Rodulphus ſenior aſſe-

quitur poſt patrẽ dignitatẽ. Otto memorat̃ in Louenborg habitaſſe: ubi ergo erat dominiũ Erici & Alberti filiorũ Erici primi? Hic Otto genuit Albertũ: qui ſi inuocat⁹ ſit in Ericũ fratruelẽ: quęro unde ſit euocat⁹: ubi habitauerit? Perãguſtã fuiſſe per multitudinẽ principũ cuiuſqꝫ ditionẽ eſt uериſimile. Ille Albertus quoqꝫ trãſiuit ſine prole. Lineas ergo Rodulphi & Erici exequamur. Rodulphus. II. elector, electoris fili⁹, genuit Wẽtzlaum, & Wilhelmũ: Wilhelmus ſine prole exceſſit. Wentzlaus elector genuit Rodulphũ, Wentzlaũ, Ericum, Albertũ. Rodulphus maior natu elector, genuit Rodulphũ, Wentzlaũ, ante patrem mortuos. Wentzlaus quoqꝫ & Ericus fratres Rodulphi ante illum moriũtur: & ideo peruenit electiua dignitas ad Albertum fratrẽ a quo moriẽte ſine prole, trãſfertur per Sigiſmundũ in nepotes ſuos Miſnenſes, pręteritis legitimis ſucceſſoribus: quod hodie quoqꝫ quærunt. Eric⁹ ſecũdus genuit Ericum tertiũ: & ille Bernhardũ, Ericum, Albertũ, Magnum: qui epiſcopus primũ Caminenſis, deinde Hildeſemenſis erat. Bernhardus genuit Iohãnem hodie ſuperſtitem: qui genuit Ericum, Bernhardũ, eccleſiaſticos, Coloniẽſes canonicos: Magnũ, qui nũc gubernat: Iohãnem, & Rodulphũ. Hæc de Brunſwickcenſiũ annaliũ deſcriptione ſumpta ſunt: ſi quid, uel obſcurũ, aut dubiũ, aut falſum habẽt, fides referat̃ in authores. Cęterũ poſteri curẽt, quę inuenerint, ab alijs e rudẽtib⁹ purgata, reddere purgatiora. ·XXI.

r Eddamus & Brunſwickcẽſibus ducib⁹ illã diligentiã cum honore ſuo ut lineã eorꝫ exequamur. Henric⁹ Leo, author generis, reliquit filios Ottonẽ. IIII. Imperatorẽ ſine prole: Hẽricum Palatinum, ſine maſcula prole decedẽtes, & Wilhelmũ, qui reliquit Ottonẽ filium, ſpem generis: qui, ut diximus, ſub Friderico. II. primus obtinuit titulum ducat⁹: ut cum poſteris diceretur dux Brunſwickcẽſis. Otto reliquit filios quatuor, Ottonẽ Hildeſemẽſem, Conradum Verdenſem, epiſcopos, Albertum, & Iohãnem: qui retento indiuiſo titulo: ut ambo cum poſteris duces Brunſwickcẽſes & Luneburgẽſes dicerẽtur, diuiſerunt tantũ ditionem: ut Albertus Brunſwicum, cum ſuis pertinẽtijs: Iohãnes Luneburgenſem ducatum adminiſtraret. Hic Iohannes reliquit filium Ottonem, & ille ſubinde filios Iohannem Myndẽſem, Ludouicum Magdeburgenſem epiſcopos: Ottonem, & Wilhelmum: quibus ſine uirili prole deficientibus, redijt terra ad Brunſwickcenſes: Magnum uidelicet, qui cognominatus eſt de Zãgerhuſen, eo ꝙ in dotem accœperit marchionatum de Landesberg, & aliq̃diu habitauerit in Zangerhuſen, eius dominij pręcipuam arcẽ. Albertus Brunſwickcenſis dux: qui pro magnitudine rerꝫ geſtarum cognominatus eſt Magnus, reliquit filios Albertum, Henricum, Wilhelmũ: qui primi diuiſerũt ducatũ in tria mẽbra: ut Henricus ſenior acciperet Trãſſiluanũ ducatũ in Embica, & Grubẽhagen: Albertus Gottingenſem ditionẽ: & Wilhelm⁹ iunior Brunſwicum, cum pertinẽtijs ſuis. Moriente Wilhelmo in adoleſcentia, immo pene impubere, Albertus & Hẽricus fratres de Brunſwico cõtenderãt: ſed, quod ſupra oſtendim⁹, Albertus obtinuit. Henric⁹ dux in Trãſſiluanis cognominat⁹ Mirabilis, re-

liquit filios Henricũ & Erneſtum. Henricus genuit Ottonẽ: qui militans in Italia, peruenit ad nuptias Iohãnę reginę Neapolitanę: & Baltaſarem, qui ſequut⁹ eſt fratrem in Italiã, & ibi defecit, ambo ſine prole. Melchior horum frater factus eſt epiſcopus Zwerinenſis. Ita defecit linea Henrici. Erneſtus frater genuit Albertũ & Fridericũ. Fridericus genuit Ottonem ſine prole decedẽtem: Albertus genuit Ericum: Ericus genuit Henricũ, & Albertum. Henricus genuit Henricum: & ibi quieſcit hodie linea. Albertus genuit Iudocũ, Philippũ, Ericum, Erneſtũ. Hęc eſt ſucceſſio Henrici Mirabilis. Albert⁹ Pinguis eius frater, Brũſwici, & Gottingen dux, genuit Iohãnẽ magiſtrũ in Pruſſia ordinis Theutonicorꝝ: Albertũ Halberſtadẽſem, & Hẽricũ Hildeſemenſem epiſcopos: inſuper Ottonẽ, Erneſtũ, & Magnũ. Otto dict⁹ Larg⁹ ſine ꝓle trãſijt: Erneſt⁹ genuit Ottonẽ: Otto genuit Wilhelmũ, in puericia deficiẽtẽ, Ottonẽ monoculũ: qui ſine prole defecit. Magn⁹ aũt propagator eſt generis: nã ex eo deſcẽderũt duces qui hodie rebus pręſunt. Is Magnus cum duxiſſet unicã marchionis de Lansdesberg filiam, cum ea cõiuge accepit in dotẽ principatũ: Cuius temporibus, moriẽte Wilhelmo, ultimo eius lineę duce Luneburgẽſi: ab eo deſignatus eſt ſucceſſor in illo principatu: Vnde eſt hodie querimonia ducũ Tranſſiluanorꝝ: ꝙ uel in partẽ uocari debuerint eius ditionis, cum fuerint in gradu pares, ambo in tertio. Magnus genuit Albertũ archiepiſcopum Bremenſem: Ludouicũ, qui peruenit ad ducatum Luneburgẽſem, nõ diu ſuperſtes: Conradum, qui mortuus eſt in Italia: & Magnũ, qui poſteritatem auxit: quiꝗ ducatũ Luneburgẽſem aliq̃diu tenuit: ſed inde abact⁹ eſt ut ſuo loco dicem⁹. Is Magnus genuit Ottonẽ Bremẽſem archiepiſcopũ: Fridericum, qui cęſus eſt iuxta Friſlariã, Bernhardũ, & Henricũ: qui ſoli poſteros reliquere. Nam Bernhardus in ditione Brunſwickcẽſi reliquit filios, Fridericũ & Ottonẽ: qui cum fratruelib⁹ fęcere ditionũ ſuarꝝ permutationem, ut acciperent Luneburgẽſem pro Bruuſwickcẽſi. Otto ſine ꝓle moritur: Frideric⁹ reliquit Bernhardũ, & Ottonẽ: Bernhardus tranſit ſine prole. Otto reliquit Hẽricũ nũcregentẽ, qui iam habet paruulos ſuos. Henricus Bernhardi frater genuit Henricũ, & Wilhelmũ. Henric⁹ obijt ſine prole: Wilhelmus reliquit Fridericũ & Wilhelmum: Frideric⁹ tranſit ſine prole. Wilhelmus hodie ſuperſtes habet filios Henricũ, & Ericũ: qui patriã ditionẽ diuiſere, patre paucis cõtento. Henricus Brunſwickcenſem, Ericus Gottingẽſem admiſtrãt ducatus. Henric⁹ iam numeroſa prole gaudet. Maior natu Chriſtopher⁹ adiutor eſt eccleſiæ Bremẽſis. ſpe certa ſucceſſor. Ericus necdũ ſpem poſuit naſciturę ſibi poſteritatis. XXII.

a Nnus erat quadrageſimuſoctau⁹ poſt millet recẽtos, cum principes inſtitere apud Ludouicũ Imperatorẽ, ut cõuentum indiceret in Franckfordia principũ: ſpecie quidẽ ut pacaret archiepiſcopũ Moguntinũ, diſſidentẽ a patruele eius: re aũt uera, ut legittime cõuocati, deſtituto Ludouico, aliũ ſibi regem deligerent. Initio quidẽ latebat Imperatorem principũ in ſe cõſpiratio: Fecit quod uoluere: Cõuocauit principes: Ipſe aderat cũ trib⁹ filijs, Ludouico marchione, Wilhelmo, Romulo,

Rodulphus dux Saxoniǫ Wilhelmꝰ marchio Miſnẽſis,Gũterꝰ Lãdgra-uius Turingiǫ aduenerant. Paulatim innotuit Imperatori,& circũſpectãs quid faceret,arma quãta potuit, cõtraxit. Reſcierat interea Bohœmꝰ inſi-diator coronǫ,prodijſſe cõſilium cõſpirationis,Imperatoriꝗ patuiſſe,non aduenit: Sed in Bunnã cõcedens, ibiꝗ quos poterat electores cõuocans, effecit,ut eligeretur rex nouꝰ Wentzlaꝰ Morauiǫ marchio,Iohannis Bo-hœmiǫ regis filius. Viuebat in corde Iohãnis uulnus,& recruduit obdu-cta cicatrix,de abducta filij cõiuge: Ideo quanta potuit machinabatur ad humiliãdũ Imperatoris Ludouici domũ. Quo tẽpore dux Saxoniǫ Ericꝰ arcem Linow de manu militariũ,qui tenuere,redemit: quia ſermo erat in ore omniũ inde fieri excurſiones & latrocinia. Illi accepta pecunia, terrã paluſtrem in Darſing ſunt mercati: ubi uetere quǫſtũ inſtituẽtes,a domi-nis Magnopolẽſibus,& duce Luneburgẽſe Ottone,propulſi ſunt & effu gati de terra. Ludouicus aũt Imperator, cum ad mẽſam haberet burgra-uium de Nurenberga, qui illũ comiter ſolebat adire, ſenſit ex more uene ni pũctiones: quod ei,ut ferunt,non tum primũ accidit: Crebriꝰ enim hac arte tentatus, ad uomitum ſe prouocãs euaſit periculũ: Sed tum uomitus prodeſſe non poterat,ſuperãte ui toxici: Ad uenationẽ cõſurgit,ut agita-to & incaleſcẽte corpore,uenenũ ſuperaret. Ibi cum urſum ſequeret̃ fugi-entem,equo delapſus,grauiter lǫſo corpore,peruenit ad extrema: Cõpun ctus tamen corde, breui efflauit ſpiritum, regio faſtigio tumulatus eſt in Monaco.

CA. XXIII.

Henricus interim Holſatiǫ comes,uir ad arma natus: poſtq̃ in Da-nia martẽ fatigauit,peruenit in Sueciã: ibiꝗ diu regi militauit ut etiã arces in eo regno mereret̃: Calmeren uocant fortalitiũ quod a rege tenebat. Phinni rebellionẽ regi ſuo oſtenderũt: Mittitur Henricꝰ a rege ad gentẽ edomãdam: Tranſierat ille cum exercitu locũ Waſteen,ubi tum claruit domina Birgitta,opinione ſanctitatis, etiã uiuẽs iam celebris: ſpiritu prophetiǫ multis multa prǫnũciãs. Cõmouetur Henricꝰ adire ſan-ctam fœminã,& belli exitũ perſcrutati: Non recuſauit,ubi uenit in cõſpe ctũ,interpellata reſpõdit humiliter. Si uis,inquit,terrã arbitrio tuo ſubij-cere,inermis ingredere. Potuit ſpiritu cõmonita intelligere, ꝙ mãſuetudi ne populus facile flecteret̃: neꝗ tamẽ negauit id armis fieri poſſe. Henricꝰ cõuerſus ad circũſtãtes ſuos: Hǫc,inquit,mulier huiꝰ eſt nationis: nihil ad eam pertinebit ſi pereamus: arma quǫ ferimꝰ,uertamus in hoſtes: Ita con-tempto eiꝰ cõſilio proficiſcitur: armis gentẽ ſubegit,& in pace reuertitur: Audit iamdudũ grauiſſimũ eſſe bellũ inter reges Angliǫ atꝗ Franciǫ: ꝙ mortuo ſine prole maſcula,rege Frãciæ,proximꝰ ſanguine agnatꝰ,coronã occuparet: quã rex Angliǫ cõiugem tenẽs filiã defuncti regis,ſibi putauit deferendũ. Henricꝰ comes pro robore & inuicta uirtute Ferreus cœptus dici,eo cõtendit,regiꝗ Angliǫ Eduardo militauit. Grauiſſimũ tum immi nebat prǫliũ,cui ambo reges aderant. Regẽ aũt Frãciǫ ſequebãtur,Iohan nes Bohœmiǫ licet iam cǫcꝰ,Petrꝰ Nauarrǫ,& Biſantiꝰ Maioricarũ reges. Cruẽtus diu mars uolitabat. Cǫſus Iohãnes rex Bohœmiǫ,qui ubi fortũ

nam ſuę partis audierat inclinare, ductorem ſuũ interpellat, ut ſe eo dirigeret, quo cõfertiſſimi hoſtes pugnarent: ibiq; fortiſſime pugnans cecidit. Adolphus dux Lotharingię, Ludouicus comes Flandrię, una interierũt: Rex ipſe Francię captus, per manũ, ut ferunt Henrici comitis Holſatię, qui copias ductabat, ad Eduardũ protrahit: Sed Frãci regẽ ſuũ captũ negãt: alioqui bello finis eſſet, quod multa deinde tempora durauit: Fugiſſe fatentur. Alij regem Bohœmię Iohãnem duabus catenis aureis, quas collo gerebat, ab Henrico captũ, extractumq; acie ferũt: Sed inuidiſſe Anglos glorię fortis uiri, in manibus Henrici regẽ ferũt extinxiſſe. Hoc tamẽ certum eſt: Hẽricũ Holſatũ, eam in prælio nauaſſe cum ſuis militib⁹ operã, ut regi Anglię in reliquũ percharus eſſet: accoeptis ab eo literis, ut Hẽricus cum omni poſteritate, annuas acciperet a rege quadringẽtos aureos maiores (Nabulos uocãt) ſi modo per ſingulos annos ille, ſuiq;, regi ſua pręſentarẽt obſequia. Hoc enim tempore cõpertum eſt, noſtra ętate, Henrici Ferrei ſucceſſores pretendiſſe literas, & intercedẽte tranſactione, inde diu cõtrouerſiam continuatã expiraſſe. Multa ſunt apud Anglos, de uirtute, fide, cõſtantia, hui⁹ uiri rebus geſtis, pręclara teſtimonia: quorũ quędam commemoratione digna ſubnectemus.

CA. XXIIII.

Henric⁹, cognomẽto Ferre⁹, comes Holſatię, q̃diu regi Anglię militaret, regi pro uirtute ſemper fuit cõmendatiſſimus. Vrebat id Anglicorum alioqui inuidę gentis oculos: q alienigena charior eſſet regi indigenis. Inſidijs perinde ſępe expetit⁹, ut ſubuerteret, ſed euaſit per induſtriam: nam circũſpectio ſingularis, & militare robur, & deus innocentię & fidei amator, illum eripuere malis. Iniuriã faciẽtes Anglici, primi uenerũt ad querimoniã apud regem: ſed ille ſuę gentis morem non ignorãs, occluſas aures habuit accuſationib⁹ Hẽrici. Aberat Eduard⁹ aliq̃diu, & in arce manebat Hẽric⁹, ubi erat & regina: Delatores reginę ſuggerebant: hũc, inquiũt, Saxonẽ Theutonicũ rex multis pretulit nobilibus Anglicis, quẽ quis credat eſſe nobilẽ, tam longe ſeruientẽ? Suggerũt mulieri, ut de leone periculũ faciat, quẽ rex tenebat incluſum: Ferunt beſtiam internoſcere nobilẽ ſanguinẽ a degeneri. Solebat Henricus ante lucẽ auras captare, & intra arcẽ obambulans, ſcrutari portarũ clauſtra: id ſcientes Angli, uoluntate reginę leonẽ noctu laxant, ut Henricũ ignobilẽ ante lucem laceret. Ille de more, ſola ſuper nudo diſcinctus talari, balteũ cum gladio collo appenderat: deſcẽdẽſq; gradu cum nihil timeret, obuiũ habuit leonem, rugientẽ, frementẽq;. Ille interritus: Quieſce, inquit, quieſce ferox canis. Ad durius hoc uerbũ leo pedibus eius proſternit. Mirantur qui de latibulis proſpexere: leonẽ reduxit in caueã. Ferũt alij ſtantẽ aliq̃n ad cancellos leonis cũ Anglicis Henricũ, dixiſſe: Si quis inter uos eſt nobilis, imitetur faciens, q̃d facio. Ingreſſus ferociori ex omnib⁹ Leoni crinale ſuo capiti detractũ impoſuit, & exiuit nihil reſpectãs: Stupuit leo immobilis. Tum cõuerſus ad Anglicos: ſi quis, inquit, fidet ſtẽmati ſuo, referat crinale q̃d inculi. Illi rubore perfuſi abierũt: Cui rem ętate noſtra ſimilem aiũt contigiſſe in curia Matthiæ regis Vngarię. Erat Polon⁹ regi militans, uiribus

inſolens,& qui iactāter ſępe Vngaros ad luctā,ad pugnā, ad haſtam euo caret,multoſq; ſępe uiciſſet: Sed iactātia illum fęcit odióſum. Stabat in ferratis clauſtris immanis leo. Quis eſt,inquit Polon⁹, qui famelico leoni auſit carnē auferre,quā ore cōprehenderit: Cum nemo pręſumeret: cernetis inquit quod dico. Illi fame per diē excruciāt leonē: poſtera die ouem proijciunt quadripartitā: leo immurmurat apprehēſę carni incubās: Polonus ingreditur,& leonē iam uorantē,diuaricatis crurib⁹ incluſum,pugno ferit in os,dicēs. Offam dimitte canis. Vocem intrepidā leo exhorruit: exeuntemq; uiſu ſolo ſequit̄: Audax facin⁹,cū ad regē perferret̄,non probauit: euocatūq; Polonū pro more donatū,domo ſua iuſſit excedere: ut qui uenalē ita uitā circūferret,non neceſſario,ſe ad ſolā iactātiā obijciēs periculo quid non auſurū propoſito premio: Phiſici tradūt leonē feram nullius niſi impauidi hominis uocē cōtremiſcere: Sed Henric⁹ comes inuiſum ſe tot inſidijs peti cernēs,regē adijt: Pro fide & labore plurimo rex inclyte,inqt non me exigendū canib⁹ domo tua ſperabam: ſed quando ea Anglorꝫ in me,quā cerno,ſiniſtra affectio, cedendū eſt. Rex illū magnis cōditionib⁹ detinere conat⁹,nihil profęcit: abeuntē magno donat auro: additis literis de quibus diximus: quas alij probabili⁹ ad ſummā aureorum centum maiorum ferunt fuiſſe.

CA. XXV.

Nicolaus aūt Hērici german⁹ frater domi ſedēs,dum ille peregrinatur, in fide continere curat omnia: pręſertim ea, quę ſub corona Danię fratres tenebāt, Arcē Hakeſow in Fionia Henrico de Aleuelde cōmendauit: Arces aūt,quas in Iutia tenebat,cuidā eius gētis militi (Vitulum ſua lingua Dani uocitarūt) permiſit. Nam ille ſe comiti ſacramentis alligauit,duas arces,quas tenebat,comiti ſe ſeruaturū. Comes plurimum illi habēs fidei, tertiā quoq; illi cōmendauit. Sed cum interim rex Waldemarus ętate procederet,cōualeſceretq;, arces regni paulatim tentauit recipere: iure,an iniuria,parū penſitabat. Tentat⁹ a rege miles Calff, facile trāſiuit a comite ad regē,oblitus decoris & iuriſiurādi: Cuius factū ipſe rex dignū riſu putauit,dicens circūſtantibus: Bon⁹ uitulus boui comparandus: cum duob⁹ arcib⁹ abibat,trib⁹ pręedit⁹ reuertitur. Quo etiam tempore arcē Doming tenebat dn̄a quędā hęreditario iure, iam uidua: Nupſit autē uiro forti de Holſatia, Nicolao Lecmbeken militi: qui cū ex more pręedia dotalia circuiret inuiſens ſubditos, cōtemptū ſe a Danis uir Theutonicus deprehēdit: Id cum renūciaret uxori,illa reſpondet. Fœmina ego ſum,mēſalia poſſum apparare,& epulis inſtrare: tuū eſt adducere, qui mēſas cōpleant, & exaturati faciāt quæ iubeātur. Intelligens uir prudens,quid mulier moneret, familiam ex Holſatis ampliauit,longo deinde ordine famulorꝫ incedens,ut a ruſticis cōtemni non poſſet. Hūc uirū magnis opibus pręditū uiſus eſt rex ſuſpectū habere: Iuſſit greſſus illius obſeruari in eius perniciē. Rex aliqn̄ iuramēto fidelitatis, q; in Iutia habitaret uirū uolebat adigere: Ille ſe dominis ſuis comitibus aſtrictū aſſeuerabat. Vbi rex uehemēti⁹ urgebat: ſibi quoq; iuſiurādum pręſtari, q; in ſuo habitaret. Circūſpiciēs Nicolaus, cum ſe ſatis tutū amicis uideret: Quan

do,inquit,rex iuramẽtum depoſcit, iuro me nunq̃ regi futurũ fidelẽ. Rex ad hęc ſtatim: Verũ,inquit,& indubitabile nobis iuraſti. Sed inſedit altiꝰ regio cordi,quod tum diſſimulãter cum riſu uidebatur excipere. Extabat cauſa quã rex prętenderat: ut ſalua fide publica, ſe militẽ ſequi iuberet in arcem Werdingborg. Ille nauim perarmãs nihil dubitauit fidẽ regiã ſequi. Iam arcẽ petiturꝰ, a quodã obuio adulcſcente, cui res ſuboleuit,quæ pararetur,monetur,ut uitę ſuæ caueat: pene eſſe illum in caſſibus. Ille non cõtemnens, retro in nauim redit: nec reuocatꝰ ſuaderi poterat, ut fideret. Hic eſt ille qui cum regẽ terrere uellet, aliquãto poſt tempore in aurẽ ſuſurrat epiſcopo,quẽ ſciebat non taciturũ: Eſt,inquit,ſecretũ,quod perfero quod omni fide oro etiã atq; etiã, ut celetur. Et cum attonitũ fæciſſet epiſcopum ait: Regem toxico petunt multi: ſed rogo, ne quouis pacto ſecretum excat. Ille tacuit donec ad regẽ ueniret. Rex ſibi timens, diu regnum exijt peregrinatꝰ: quod in Dania cõmemorauimus.

XXVI.

Arolus interea eius nominis .IIII. antea dictus Wentzlaus,filius Iohãnis regis Bohœmię,nepos Henrici Imperatoris. VII. ele
k ctus eſt rex Romanoꝝ paulo ante mortẽ Ludouici: annitẽte Iohanne eius patre, & Balduino, magno eius patruo,archiepiſcopo Treuerenſi,qui frater erat Hẽrici Imperatoris memorati. Cum in eam rem Gerlacus Moguntinus, & Henricus Coloniẽſis archiepiſcopi,& Rodulphus dux Saxonię anniterenẽ: papa hanc electionẽ non cũctanter approbauit: ꝙ aduerſaretur Ludouico Bauaro ſibi reluctanti. Iohãnes quoq; rex Bohœmię pater eius, ſua uoce filij iura roborauit: q̃uis contendant nonnulli Bohœmię regi eligendi ius non eſſe,niſi paribus inuicẽ uocibꝰ cęteri diſſideant. Ego facile adducor,ut credã,ante Karoli .IIII. tẽpora, nihil iuris fuiſſe Bohœmo in electione regis. Sed hic Karolus iam Imperator factus bulla deſuper edita,declarauit Bohœmię regẽ, primã inter ſęculares principes uocẽ habere. Ferũt tamẽ multis largitionibus effectũ,ut ea fieret electio,(Neq; enim pater,neq; filius, profuſionibus pepercere,quominꝰ ad optata peruenirent)Sed comes Palatinus Reni,cum illã electionẽ improbaret,uocatis ad electionẽ nouã cunctis electoribus,& nullo archiepiſcoporum cõparente: cum nec Bohœmiæ rex,nec dux Saxonię Rodulphus adeſſe curarent: ipſe Palatinꝰ,euocato Ludouico marchione Brandẽburgenſi,& Erico duce inferioris Saxonię elegerunt hi tres, Gunterũ comitẽ de Zuartzenborg regẽ Ro. Gunterus aũt quanta maxima potuit manu militari cõtracta,Franckfordiã petit: ſed urbe excluditur,ꝙ dicerẽt ciues, ante hominum memoriã hoc ſe priuilegio cõmunitos, regẽ diſcordia electum, qui cõpetitorẽ patiatur, non ante admittere in urbẽ,priuſq̃ nouem ſeptimanis obſidione perurgeat: ut per hoc tẽpus digladientur inter ſe reges,& ſuperior,uel iure, uel gladio factus,in urbẽ ſuſcipiatur. Tentauere multi cõcordiam: & rem omnis cõtrouerſię tractatibus intercœpere: Sed Gunterus non ſinit,iure,& gladio,ſe ſperans proſęcturum: Nec tamẽ Karolus in cũ duxit. Alio aũt telo,cũ ſe petitũ ſenſiſſet, toxicũ uidelicet accœpiſſe,admiſit,qui de pace agerent; Pactus multã a Karolo pecuniam,ſibi

aut heredibus ſoluēdā, a iure ſuo reſilijt, & in Karolū tranſfudit, ipſumq́ꝫ regem conſalutauit: nec diu poſt uiuendi finē fecit. Karolus aūt omnium primum Palatinum Reni ſibi duxit cōciliādum, accepta eius filia uxore. Cumq́ꝫ nec in Saxoniam, nec in Bohœmiam ſecurus propter marchionis potentiam ire poſſe uideretur, ſubmiſſis amicis, colloquium depoſcit cum Ludouico: Conſtitutus eſt locus in Iſenaco Turingię opido: Ibi ſoli duo in quodā fratrū prędicatorꝫ cōclaui incluſi, per horas ſex tractauere, nemine quid ageretur ſciente: Sed exitꝰ declarauit. Nam Ludouicꝰ Karolum cōſalutauit regē, & ab ipſo Bauarię, & Carinthię ducatꝰ, marchionatuſq́ꝫ Brandenburgenſis feudū accepit: Remiſitq́ꝫ rex illatā iniuriam de abducta cōiuge: Ludouicoq́ꝫ permiſit habendā Margaretā. Quo ordine magni per Germaniam motus cōquieuere. CA. XXVII.

Erat aūt quadrageſimuſnonus poſt milletrecentos, cum Karolus aditus a dominis Magnopolenſibꝰ, Alberto, & Iohāne, duces illos creauit. Quo tempore Waldemarus Danię rex, de Lalandia exturbare uolēs Holſatos, obſedit Werdingborg. Iohānes aūt Wagrię comes eo contendit nauigans, ut obſidionē ſolueret: & diu colluctati, per Magnum Suecię regem in has cōditiones cōpoſiti cōſentiūt: ut Iohānes comes accepta pecunia, in ſumma octo milliū marcharū argēti, regi permitteret Lalandiā. Adulterinus tum Waldemarus marchio uigebat, quē Albertus Magnopolenſis iam dux defenſitabat: Quapropter in gratiā Ludouici marchionis rex Danię inſulā Pole Magnopoli ſubiectā, uaſtauit. Sed Albertꝰ Wiſmaria mouens, facile coegit in ſua redire: nec tamen mox redijt. Nam audiuit in Holſatia rem geri, inter Henricū comitem, & quoſdam de Hūmesbuttel militares. Querimonias multas comes accepit, latrocinia & deprędationes publicorꝫ itinerū fieri, per excurſiones de præſidio Hogenſtegen: Quocirca comes auctus uiribus ciuitatū, oppugnauit fortalitiū. Rex aūt, cū militaribus illis iam pene deficientibꝰ immittere cuperet auxilia, nec poſſet, obſidionē etiā ſoluere in terram tranſgreſſus non ſatis fidebat: propter q̄d, immiſſis oratoribus, rem cœpit cōpoſitione qualicunq́ꝫ terminare. Tractatum & conuentum eſt, ut militaris ille primarius, dn̄s fortalicij, acceptis a comite quinq́ꝫ marcharꝫ millibꝰ, terra excederet, comiti omnia ſua relinqueret prędia, pręſidiū deijceret, ſoloq́ꝫ ęquaretur: quę omnia ordine quo dicta ſunt implentur. Sed tum cōſpirarunt de militia plures, indigne ferētes, q̄ per comites eijcerentur alter poſt alterum: adeoq́ꝫ cœpit rebellio ingraueſcere, ut cōfiderent comitibus dominis ſuis exaduerſo ſatis futuros. Vrbes aūt uicinę Lubica & Hamburgum cernentes, laborare comites, q̄ publica itinera cuperēt eſſe innoxia, deſerendos non putabant, ſed immiſere illis ſua ſponte auxilia. Vnū enim ſenſerant in hac re, Iohannes Wagriæ, & Henricus cū Nicolao fratre pręſidentes Holſatię. Arcē Reynoldesborg tenebat Marquardꝰ Weſtēzee primipilarius rebellantiū. Cœpta eſt obſideri a comitibꝰ, & auxilijs eorū, & expugnabatur. Lakenzee uocant fortalitiū, quod ſimiliter expugnat. Woltorp pręſidiū aggreſſi, facile deijcerūt. Iohānes aūt comes, auctus ax

mis dictarū urbiū, pernicioſiſſimū latronū præſidium Linow, ſæpe petitū, & deiectū, & in perniciē publicā reſtitutū, iterū petit: nec difficulter expugnatū, terræ coæquauit. Qui inerāt ad Albertū ducē Magnopolenſem ſe cōtulerunt, queſti deſuper ciues, quod publici hoſtes reciperarentur, & in conſpectum Alberto duci ſatis cum cōtumelia obijciunt: cum etiā ille durius pro tranſfugis reſpondiſſet. Semper, inquiūt, princeps egregie fouiſti innocentiā, dilexiſti iuſticiam, mercatores ire uoluiſti immunes, perſequutus atrociter latrones: nūc auctus honore ducali, mores uertis in deterius, defenſans improbos quos ante inſectabaris. Quibus ille: Cinctus undique hoſtibus, clauū clauo retundere cōpellor, ut arceam improbos, improbos admitto. Altius ſedit animo ciuium quam putabatur ea reſponſio. Sed tamen breui inter eos rebus ad bonum modū cōpoſitis, unum ſicut ſemper antea iterum ſentire cœperūt: unanimiterque ſunt inſectati publicorum itinerum inſidiatores: qui maximus ſemper labor fuit, ex die increſcentis Lubicæ mercaturæ.

CA. XXVIII.

Per idē tēpus cū epūs Halberſtadeñ. aduerſus comites de Regenſteen bellū ſuſcepiſſet, inuicē ſibi multa (ut fit inter hoſtes) intulere damna: Quod nemo præſumpſit, nemo timuit, auſi ſunt comites memorati. Nā aucti uirib[us], undecūque cōtractis, nocte ſacra Dñici natalis, cum omnes fideles intenti deuotioni, diuino intereſſent officio, ipſi per occultas, quas nouere uias, ad murū ciuitatis penetrātes, aliquot locis perforatum, ingrediūtur: & nihil opinātibus ſuperuenientes, ciues multos capiunt, reſiſtentes cædunt, & captiuis quos uoluere extractis, redibāt per anguſtias quibus introierūt. Vrebat epiſcopum cōtumelia, & ſuorum inſigne detrimentū. Præfectum armis habebat uirum fortem, & prælio audētem: qui multa ſæpe damna comiti irrogaſſet. Quare ſancte iurabat comes illum ubi caperet, arbori quam proximā cerneret appenſurum. Tum ille: quid ſi legem patiaris quā tuliſti: Non abibat annus. Obuij ſibi ęquis uiribus in campo fuere: congreſſi præliantur. Comes ſuperatur. in arborem uolens appendere comitē præfectus, nullam reperit: Ergo gladio trāſfoſſum, lanceę in terrā fixę uelut appēſum alligauit: non iniquo iudicio paſſus ab hoſte, quod prior ipſe irrogaturū ſe pduellioni ſupb[us] minitabat. Qua ętate ducatum Luneburgēſem tenuere Otto & Wilhelmus, filij Ottonis qui cōiugem haberet filiam Ludouici quondā Romani Imperatoris, aut regis. Res in ambiguo eſt. Nam ſunt qui illum negant Imperatorem, quod a ſummo pontifice, nec approbatus, nec benedictionē aſſequut[us] ſit, cōtent[us] accipere coronam, de manu laica, Stephani de Columna, qui tum Romani Imperij uicariatum gerere diceretur. Sed Otto cum Wilhelmo, ſancti Michaelis monaſterio, tum in monte ſito, contulerunt centum marcharū redditus annuos de ſalina, cum ſtolis ad cultum Dei amplificādum. Nec diu ſuperfuit Otto, decedens, fratri Wilhelmo principatum ſoli reliquit, anno quarto & quinquageſimo poſt milletrecentos. Per quę tēpora, Henricus de Brunſwico dux, Alberti filius contemptor ſuperū, qui eccleſiaſtici nerui uincula diu diſſimulans tolerauit, eccleſięque Hildeſemenſi grauiſ

ſimus incubuit: Erat enim in ea electus epiſcopus. Hoc tamen tempore de mandato Innocentij. VI. a uinculis excõmunicationis abſolutus exiuit, non ſine ſcãdalo multorum in eccleſia: qui perinde eccleſiaſticę diſciplinę neruum cõtemptiorem habituri uidebãtur: cum tot pontificum cenſuras pertinaciter diſſimulatas, pontifex accœpta pecunia, ſine pręuia ſatiſfactione laxaret. Ferebantur enim aliquot aureorum millia camerę apoſtolicæ perſoluta. Quo tẽpore etiã Hamburgenſes ciues, per annos duo de uiginti, ſacris interdicti, diuina officia reſumi uiderunt, quinquageſimoſexto. Cauſa tanti mali, libertatis eccleſiaſticæ minoratio: ꝙ poſſeſſiones clerus, tenere in urbe uetaretur. Immiſcuere (ut fieri ſolet) nõnullę iniurię: Ceſſit capitulum loco: Induruit populus cum plębe. Patres ipſi miſere rebus cõponendis ad archiepiſcopum Burchardũ, cum pleno mandato conſiliares oratores. Cõcluſum ibi, cum cõueniret de legibus pacis, deinde miſſis ad eundem literis ratificationis ſuper omnibus cõcordatis, & tamen inde reſilierunt. Extant cauſarũ regiſtra. Pręualuit in cauſa clerus: tñ magno detrimento in fine rebus cõpoſitis, per non magnas perſonas, in urbẽ redierunt perſonę capitulares quæ liti ſuperextabant. Hoc eſt illud tẽpus quo triſtis ubiqꝫ regnabat erynnis. Nam & mercatores orientales Brugis in Flandria reſidere conſueti, propter quaſdam tunc exortas inter ſe & opidanos cauſas, populariter emigrarũt, in Dordracũ Hollandię ſe cõferẽtes: Sed Flandrenſes in urbẽ Lubicam miſere oratores, & cauſa ad plenum liquidata, complanataqꝫ, per quoſdã in Flandriã remiſſos, de Lubica, deqꝫ Turriano Pruſſię urbe toti⁹ nationis oratores, in Flandriam ſunt reducti mercatores.

CA. XXIX.

KArolus Romam profęctus, a duob⁹ ibi cardinalib⁹ ad hoc miſſis conſecratur. Iam Imperator in plenitudine poteſtatis euectus cum uideret multa in cõuentu Imperij ſine ordine geri, nec ſatis ad liquidum conſtitit, quo quiſqꝫ more res in cœtu adminiſtraret. Reformanda omnia curauit, ſibiqꝫ deſumpſit: multa cõſtituens, quę uſqꝫ in hodiernum obſeruantur, & aureo ſigillo deſuper literas decernens, appellari iuſſit conſtitutionem Imperialem, Bullam auream: quę qm̃ paſſim legitur ubiqꝫ, nihil opus putaui huic inſerere operi. Sed hũc inſtituit ordinem: ꝙ in ſeſſione publica Imperatoris, archiepiſcopus Treuerẽſis archicãcellari⁹ per Gallias, hoc eſt omnẽ Imperij prouinciã ultra Renum, quæ olim non parua fuit, & regnũ Arelatenſe, e diuerſo a fronte Imperatoris conſideat. Moguntin⁹ aũt in prouincia ſua & cancellariatu per Germaniã, a dextris: & item Colonienſis, in prouincia & cancellariatu ſuo a dextris Imperatoris: & uiciſſim a ſiniſtris, alter e duobus. Nam ut Moguntinus per Germaniam, ſic Colonienſis per Italiam primatũ tenet. Rex Bohœmię a dextris archiepiſcopi, & illum ſequitur eodem latere Comes palatinus Reni. A ſiniſtris archiepiſcopi dux Saxonię, & illi marchio Brandenburgenſis. In publicis aũt proceſſionib⁹ eodẽ ordine incedẽt: Treuerẽſis ante Imperatorem, & alij archiepiſcopi a latere, iuxta modũ dictum. Rex Bohœmię line medio ſequitur Imperatorẽ. Q. ſi Imperialia deferentur inſignia, dux

Saxonię enſem portans, ſtatim ante Imperatorem, medius inter ipſum & Treuerenſem. A dextris ducis Comeſpalatin⁹ aureum malum. A ſiniſtris marchio cum ſceptro. Nam ducē marſcallum uocant, hoc eſt belli adminiſtratorem: Palatinū dapiferū: marchionē camerariū. Officia ſua in regis coronatione exequentur hoc ordine. In regia uel Imperiali curia, quę de magnificentia regni uel Imperij publice & ſolenniter perageť, primus dux Saxonię marſcallus, plurimam auenam publico loco iubeat effundi: eam iumento ſedens ingreſſus, argenteam menſuram, cum cylindro ſimili metallo, ſimul duodecim argenti marcharꝝ in pondere pręferat: primus auenam menſuret: eam tradat primū uenienti. Abiens dux uicemarſcallo Is eſt ſenior domus de Poppenheym militariū, equū cum menſura & cylindro, uſibus eius, & lucro, deputanda relinquat. Marchio deinde camerarius equo uectus inſigni, iumento deſiliens, lauacrum ex argento duodecim in pondere marcharum argenti teneat, aquamqꝫ det manibus regis uel Imperatoris. Tollet mox uicecamerarius de Frankenſteen, equum & lauacrum ſuis uſibus. Inde Palatinus dapifer, iumento inuectus, quatuor argenti ſcutellas duodecim marcharꝝ inferat, & iumento deſcendens, principi inclinās anteponat. Magiſter coquinę de Nortenberg, iumentū ſuis uſibus & ſcutellas tollat. Demū rex Bohœmię ſi aſſit, equo ſimiliter inuectus, poculum argenteū duodecim marcharum pręferat regi uel Imperatori, inclinans porrigat. Inde excipiat uicepincerna de Limborg militaris, regis equū cum poculo ſuis uſibus ſeruitura. Sedentę iam rege ad mēſam procedent tres archiepiſcopi: is medius, in cuius prouincia res geritur, ceteris latera ei⁹ ſtipantib⁹: pręſe ferāt baculū argenti marcharꝝ duodecim in pondere: in quo ſigilla regalia, uel Imperialia, ad pręſentiā accubātis pręferant: quę ille accipiēs, reddat illi maius, qui rem medi⁹ geſſit, quod appenſum collo geſtabit in hoſpitium. Baculus Imperiali cancellario proueniet: ad quē etiā ſigillū referetur ex archiepiſcopo. Si tamē uicarij pręnominati non aderunt, cedet abſentium prouentus cōſuetus curię miniſtris. Menſa regalis uel Imperialis, ſex pedibus ſublimior cęteris. Si aſſit regina uel Imperatrix eius ſit a dextris accubitus, tribus cęteris ſublimior gradibus. Electorum ex ordine ſeptem, menſę, ſic æquali paſſu ſtatuentur quomodo eſt conſeſſus eorum. Ad eorum nemo principum menſam accedat: nec liceat cuiq̄ accūbere, q̄diu fuerit aliquid ſuperagēdū ex cōprincipib⁹. XXX.

W ilhelmus dux Luneburgenſis hoc tempore cum Mauricio adminiſtratore dioceſis Bremenſis Aldenborgenſi comite, non ſatis concorditer egit: cum diſſiderent de finibus & limitibus ditionum: Extruxitqꝫ dux fortalitium ad riuum Wummena, ad incurſandam quoties opus uideretur, dioceſim memoratam: appellauitqꝫ de nomine familiæ ſuæ Pontem Leonis. Magna per idem tempus inceſſit controueſia ducibus, Erico Saxoniæ, & Alberto de Magnopoli. Ibat cum exercitu Ericus expugnare opidum Plawe, in qua expeditione proſperatus, fæcit quod conſtituit. Sed tum rex Daniæ Waldemarus rem intercipiens, compoſitionem inter diſſidentes perægit: ut Ericus dux memoratus reddita

arce Plawe reciperet ab Alberto Boyceneborg. Sed q̄m̃ niſi in diem reſti-
tui non potuit, in pignus interim acciperet Godebuſch. Hęc erat cōpoſi-
tionis tum formula, ore regis pronũciata. Non putauit fore Ericꝰ, ut tam
magno interuentore fraus ulla intentaret: Reddidit expugnatā nuper ar-
cem: Ipſe tamē, neqꝫ pignus, neqꝫ promiſſam arcem, meruit recipere. Rex
pro ea, quā fęcerat inter duces cōpoſitione, ab Alberto pro miniſterio ma
gnifice remuneratur: Nam arcē Helſingborg, quā nuper regi militās pro
donatiuo accœperat, reſtituit. Ericus autem dux ubi ſe cōperit deluſum,
cum non ipſe prior a pactis receſſiſſet, rediјt ad arma. Albertus illi aciem
oppoſuit: Initum eſt prælių̃ paribus animis. Sed fauit fortuna fraudato.
Ericus factus ſuperior, ſupra quadringentos ex copiјs Alberti cœpit: in-
ter quos milites militares non pauci. Hanc occaſionem obſeruātes comi-
tes Holſatię Henricus, & Nicolaꝰ, ꝙ eſſent cōtrouerſię, mouēt abſente du
ce in eius diſtrictũ, obſidentes Crũmeſſe: Sed finiũ cuſtodes a duce relicti
ruſticam manũ cōtrahētes, comitibus ſe obiјcere ſunt agreſſi: & inito cō-
flictu, propiciā ſunt experti fortunā. Nam ſexaginta equites ex Holſatorꝫ
numero cœperunt, & in Louenborg captos adduxerunt. Ita duobꝰ in lo
cis proſpere tum fuere res Erico. CA. XXXI.

Irca hęc quoqꝫ tēpora, Wilhelmꝰ dux Luneburgēſis: cũ, neſcio
c quid cauſę, prętenderet aduerſus Ericũ Saxonię ducē, tranſmiſſo
Albi, mouit in paluſtria Gāmę: uiuebat adhuc pater Erici ſeni-
or, & ab annis inutilis armis, cum audiret arma moueri in Ripēborg, ubi
quietus ſenex cōſederat, prono flumine Albi deuectus, properabat ire in
Nyenborg, opidum de Hoia comitũ: ꝙ is gener eius, filiam teneret con-
iugem: ſed properabundꝰ ſenex, cum trepidus feſtinaret, delapſus iumēto
ita ſenili corpore debilitatꝰ eſt: ut breui uiuēdi finē faceret. Wilhelmꝰ aũt
dux nemine obſiſtēte, Ripenborg pręſidiũ facile expugnauit, & deditum
accœpit, arcē nouā firmans in angulo Gāmæ (Gāmerordt etiā hodie uo-
cant) oportune ut putabat ad Albim loco ſtabat pręſidiũ. Inde rediens ul
tra Albim, Erteneborg deditũ opidulũ in ſuā recœpit poteſtatē, præſidi-
umqꝫ ibi firmauit, ꝗd appellauit Vigēborg. Idē tñ dux interuētu Iohānis
comitis de Hoia, qui ſororiꝰ, ut diximꝰ, eſſet iuniori Erico, recōciliari patię
eidē Erico reddito fortalitio in Erteneborg, demolitoqꝫ, ꝗd erexit, in Gā-
merordt: accœpitqꝫ nouiſſimā uxorē, cũ ante hāc tres aut quatuor habu-
iſſet, filiā eiuſdē ducis Erici: ſed ex ea prolē nullā excitauit: deditqꝫ illi pro-
pter nuptias donatiōe arcē Ripenborg: quā priſtino bello tuliſſet patri eiꝰ
perpetuo iure deinceps ſeruiturā domui Saxoniæ. Sed præmortuo dudũ
fratre eiꝰ Ottone, cum neuter uirilē prolē relinqueret, ipſe tñ Wilhelmꝰ du
as filias haberet: alterā dedit cōiugē Ottoni duci ſuperioris Saxonię, alte-
ram uero Ludouico Magni ducis Brunſwickcēſis filio, quē etiā moriens
ſibi deſignauit in ducatu ſucceſſorē. Iſte uero Magnus, quē dicimꝰ, cum
marchionatũ de Landesberg in dotem accœpiſſet, cognominatꝰ de Zan
gerhuſen, ad principatũ Brunſwickcēſem redibat poſt patrē: magno fra-
truelium ſuorꝫ murmure, qui ad illum aſpirabant: ꝙ dicerēt Henricũ pa-

trem ſuũ, Alberto Magni patre natu maiorem: & ideo uacuefacto morte Wilhelmi impuberis ducatu, nõ Albertũ, ſed Henricũ iure ſucceſſurum. Et quoniã paſſi ſunt ſuo tẽpore Albertũ in ditione, illo moriẽte iam ſe merito admittendos putauerũt in Brunſwickcẽſem ducatũ. Sed fauit uirtuti Magni omnis nobilitas: ut primũ filius eius Ludouicus, cum Wilhelmi filia, acciperet Luneburgenſem principatum: inde ipſe in perſona reciperet hereditatem patrum ſuorũ. Filius autẽ eius Albertus, ad archiepiſcopatum peruenit Bremẽſem: Extãt hodie, qui querãtur, eſſe iniuriatũ principibus Trãſſyluanis, ꝙ ad Brunſwicũ non ſint admiſſi, uel cum Magno, uel ante Magnũ. Nam de Luneburgo non eadem ratio eſt: ꝙ Ludouicus Magni filius, per Wilhelmi filiam cõiugem, illam accœperit ditionẽ: quę ex illo ſine prole moriente, optimo iure peruenerit, ad fratrẽ Magnũ, licet apud illum non diu permãſerit: quod infra oſtendetur. De Brũſwickcenſe aũt ducatu ad Magnũ patrẽ reuerſo, quid miramur, ſi ſuccedat filius patri: cum fuerit prior Magnus Alberti Craſſi filius, qui a ciuibus, & primum a militaribus prælatus eſt in eo principatu fratri Henrico. Accuſent immoderãtiã Hẽrici cognomẽto Mirabilis, qui frater erat Craſſi Alberti: nam modeſtia euiſdem Alberti fecit, ut a cunctis fratri pręferret. Hanc paucis in apologiã deflexi ad obſtruenda multorum ora, qui quid culpent ignorãt. Hoc etiam tempore Nicolaus comes Holſatię, cum adhuc a rege Daniæ Fioniã teneret, in pignus, arcẽ inibi Bramberg, ꝙ imperata facere recuſaret, cum ducẽtis obſedit: Rex ſuperueniẽs facile diſpulit tantã paucitatem aliquot, pſternẽs, multos capiẽs: Vix cũ paucis comes elabit, ibi oculũ amittens: Votoq; emiſſo in magnis piculis, cõcœpit in honorẽ ſummę Virginis in ſua terra cœnobiũ erigere: magnis uix ereptus periculis, cõſentiẽte Adolpho Iohãnis Wagrię comitis filio, in Arnsboke conſtruxit, & prouentibus dotauit: euocatiſq; de Poretze, de Itzeho uirginibus ſacris: quod cœnobium poſtea, annuẽte Gerhardo duce anno ſecũdo & quadringẽteſimo poſt mille, annitẽte domino Alberto Rodenborg, canonico Lubicenſi, uiro locuplete & prouentus augente, cõmutatũ eſt in domũ fratrũ Carthuſienſium, qui tenent uſq; hodie.

CA. XXXII.

Henricus aũt Holſatię comes, iam paſſim dictus Ferreus, cũ peregrinans, militiã multis in terris egiſſet, uſq; ad Italiã, & Calabriã uaria ſorte prouectus, fortunã fatigauit ſuam. Iam tamẽ de ſucceſſione cogitans, cum uideret fratrẽ ſuum Nicolaum, hæredes non habere, animũ cõiugio applicuit: duxitq; cõiugẽ filiã Hẽrici ducis Magnopolenſis: cuius germanã ſororẽ Adolphus itidem comes in Holſatia, ſed Wagriã poſſidens uxorem accœpit. Anna fœminę nomẽ, quę Adolpho nupſit in ſterilitate permãſit, nullos marito reddens liberos: Vtraq; ſoror Alberti regis poſtea Suecię. Hic erat Adolphus Iohãnis filius, uir ad arma ſtrenuus, & optimo patre dignus filius: publicorum inſidiatores itinerum odibat: quare circa uicinis ciuitatibus affectus, & ipſe uiciſſim illi, in trãquillitate plurimũ agebat. Huius tempore Kilonenſes, incertũ unde conciti, apprehenſis duobus e familia Hẽneken Leembeken, tanquam publicę pacis turba-

tores,& in itinerib⁹ latrocinātes,ultore gladio ceciderūt:quos criminum impactorꝫ innoxios,dominus clamitabat. Indignatus ergo grauiter eius opidi ciuibus, obſeruabat tēpora, quibus ad nūdinas in Eklenforde proficiſcerentur,multos occidit, aliquot captiuos abduxit. Indignati comites Adolphus atqꝫ Nicolaus,ꝙ tale aliquid auderet,nulla prius apud ſe accuſatione inſtituta, hoſtilia nunciauere. Suberat ducatui Sleſwickcenſi,qui iam uacabat,relicta uidua gubernabat ditionē: Ea tueri uiſa militē ſuum, hoſtilia ſenſit. Comparatis armis ad rem gerendā comites duxere in Iutiam. Adolphus obſedit Tunderen,& Nicolaus Hardeſleue: Vterqꝫ impigre inſtantes,arcem quiſqꝫ ſuā expugnabāt. Acceſſere igitur iure uictorię arces illę comitibus iterum Holſatię: Dorning inexpugnabile præſidium reliquerūt. Henricus aūt comes memorat⁹ Ferreus,ſolicit⁹ erat de germana ſorore Eliſabeth ad nuptias collocanda: Puella erat annorū circiter duorū & uiginti: quæ Magni regis Suecię Aquino filio,iā regi Norwagiæ circa camiſpriuiū eſt deſponſata: & proxima ęſtate, miſſo ad hæc ſolenni nuncio,Hermanno de Vitze milite,in arce Plone,ſtans inter brachia Hērici fratris,& Adolphi fratruelis,eidē regi in perſona dicti militis, ad hoc ſpeciale mandatū pręferētis,memorato regi per uerba de præſenti eſt coniunx ſubarrata,reginaqꝫ Norwagię cōſalutata. Fratres germanā magnifico apparatu,& rege digno,inſtruxere: non iam ſponſam,ſed reginā regi mittendam: Nauigiū aptauere precipuū: familiā honeſtam utriuſqꝫ ſexus conſignauere: & in omnibus rite prouiſis,tradunt in manus militi memorato, ut dn̄o regi reginā & aſſeruaret, & fœliciter perduceret: Suſcipit ille cōmendatā, profunda iam hyeme Sabbatho quatuor tēporꝫ ante Chriſti natalia,Trauenā relinquētes,Sueciā petiere. Sed aduerſi uenti,& tēpeſtates per brumā ſolitę nauem impegere in littora Danię. Waldemar⁹ rex hoſpitaliter accipiens uenientes,iure quidē hoſpitij ſpecieten⁹ pretenſo: ſed ubi quid ageretur intellexit,diligentius aduectos iubebat cuſtodire: iam animo ſecum uoluens,quid de nuptijs puellę cōſtitueret. In proximā ęſtatem emiſſis ante nūcijs,ad reges Ericū,& Aquinū,patrē ac filiū oratores facit: ut ad colloquiū oportuno loco deſcendāt: rem eſſe magni ponderis & quę triū regnorū non dubiā pręferat ſalutē,quā cum illis eſſet tractaturus: Interim aſſeruantur hoſpites in Dania. Reges ubi cōuenerāt, inter ſe ſtatuūt. Omiſſa puella Holſatię,Aquinius filiā accipiat Waldemari regis Danię: facile hoc impetrauit ingens dos regnū Danię. Erat enim Margareta unica patri filia. Nam Chriſtopherus nuper fili⁹ bello conciderat. Id premetuens Henricus comes, nec ignorans uariū gentis ingeniū, nuptias ſororis ſuę,illis ante cōditionib⁹ firmauit: ut non facile eſſet a pactis nuptijs diſcedere. Nam Henric⁹,ſi ſua parte diſſilirent,arcem Calmeren in regno Suecię,quā magno tenebat impignoratā ęre, mox amitteret, & ſexaginta millia argenti marchas regi perſolueret. E diuerſo,ſi rex ipſe reſiliret mox procerum ſuorꝫ omnis obligatio laxata,ad Henricum tranſiret: idqꝫ iureiurando procerū eſt firmatū. Cum aūt Waldemarus tum preualens filiam Aquino etiā in thorū afferret, mœrens puella Eliſabeth ſęculo re-

nunciare cõſtituit: & qualicũq; regum ordinatione in Sueciã perducit: fitq; domina in Waſteen monaſterio ſanctę Birgittę. Sed tum Henricus comes, ſponſionẽ regis de illius parte irritatã, impugnauit: immittẽs ualidiora pręſidia Calmeren arci: & ſub honore ſui pacto, & fide iurata, proceres per literas admonuit: ut quod polliciti ſunt, adimpleret. Venerũt epiſcopi & milites de regno, Henrico ſe offerẽtes: illiq; regiũ deſerẽtes honorem. Recuſabat ille cauſatus ętatem: Remiſitq; illos ad Henricũ Magnopolis ducẽ: cuius e tribus filijs, quẽ ipſi deligerẽt, in eũ ſuũ ius omne refunderet: Veniũt: excipiũtur perbenigne: cauſam detegũt, productis in cõſpectum filijs: Propoſita illis optione, mediũ Albertũ eligũt, ut rex fieret. Pater cum filio inijt nauigationẽ in regnũ. Citatur rex obiectis reſponſurus: non cõparet: deſtituitur: Albertus iunior in locum conſtituit: cõſecratur: & armis aliqñ collatis, Magn⁹ cogitur angulũ deligere, inq; eo cõſeneſcere. Hac Henrici comitis opera factus eſt Albertus Suecię rex: quę idcirco breui commemoratione percurro, q̃ plenius in Suecia & Wandalia ſint commemorata.

CA. XXXIII.

Arolus Romanorꝫ rex, per hęc tempora iter ingreſſus in Gallias k peruenit Auinionẽ ad ſummũ põtificẽ, cõſecrationis gratia: excipitur magnifice ab Vrbano, omni curia eius tripudiãte: q̃ illum honorem duorꝫ eccleſię principũ, illam uiciſſitudinem uenerationis nemo recordabatur: nec ulla in literis ſimili de re mẽtio a memoria Friderici. II. per annos ſupra centum. Erat aũt ſexageſimuſquart⁹ poſt milletrecentos: Ibiq; ſolennib⁹ ob quę uenerat Karolus peractis, redibat in Germaniam ibi priuſq̃ Bohœmiã ſuã repeteret res cõpoſiturus: Terra eſt Aduocatorꝫ non longe a Saxonia ſuperiore: quã primus Henric⁹ Romanorꝫ rex ſubiecit monaſterio dominarꝫ in Quedelẽborg, cõſtituẽs quatuor per terrę angulos totidẽ aduocatos nobiles, qui barones dicũtur, de Wida, de Ghera de Ruſſe, de Plawe. Hoc aũt tẽpore Karolus Imperator ęgit cum tribus, ut arces ſuas inexpugnabiles illi permitterent. Quart⁹ id ęgerrime ferens Ruten⁹ de Plawis, cum ſciret tres ſuos cõſortes una cõueniſſe in horreo quodã ſecreti⁹, crudele inijt cõſiliũ: Nam ſuperueniẽs cõſultãtib⁹, firmatis undiq; clauſtris, ignę iniecto, illos cõcremauit, pœnã ſumens trangreſſę, ut dicebat fidei. Inde enim animatus Karolus proceſſit in Bauariã, multis urbibus & arcib⁹ inſidiatus, multis uim afferẽs, oppugnans in primis Landgrauiũ Nurenbergę. Erat ea tempeſtate graue bellum inter epiſcopum Hildeſemẽſem Gerhardũ, & Ottonẽ ducẽ Brunſwickcẽſem: qui in ſocietatem belli pertraxit archiepiſcopũ Magdeburgẽſem, Theodericũ, cognomẽto Kagelwijd, quẽ Imperator de monaſterij infimo ſumptũ officio, per gradus euexit ad archiepiſcopatũ, comperta hominis incredibili induſtria. Albertus quoq; Halberſtadenſis epiſcopus, in his erat partib⁹: Congreſſi, cõtulerũt manus iuxta Dinkeler, & inclinabat uictoria Hildeſemenſi: Captis ibi plurimis, inter quos Albertus Halberſtadẽſis. Hic erat inſignis ea ętate logicus: qui ingenij ſui teſtimonia, etiã nũc, inter ſcholaſticos habet. Erat Gerhardus non in poſtremis rethor: exiuitq; in prouer

bium inter diſciplinares: Tum Logicã ſuccubuiſſe Rhetoricę: cũ Albertũ
Gerhardus uinctũ haberet. Hoc tempore Gregorius papa Auinione cõ-
moratus poſt tẽpora Vrbani. V. cum epiſcopũ quendã, ꝙ eccleſiã ſuã de-
ſereret, ſequereturꝗ curiã increpitaret: illi ubi per familiaritatẽ licuiſſe cre
didit, reſpõdit. Eadẽ mea, quę tua eſt cauſa maxime põtifex: ꝙ ego meam
tuꝗ Romanã deſerimus eccleſias: recte me increpatũ agnoſco. Deſcendit
altius ea reſpõſio in pectus pontificis, cogitàbatꝗ ex ea die urbẽ Romam
repetere q̃q̃ & prędeceſſor Vrbanꝰ idem in animo haberet: inꝗ eam rem
profęctus Romã, cũ paucis palatia in Monte Faliſco, & in Vrbeueteri de-
clinãdi grauioris in Vrbe gratia aeris iuſſit apparari: Sed Gregorius ſe re
diturum multis ſępe nũcijs pollicetur. Cum hoc Romani crebrius efflagi
taſſent, & magnis conditionibus expromiſſis apud pontificẽ expetiſſent.
nunc ſecreto id offerente põtifice, lętiſſimi audierũt. Sed multa opus erat
prudẽtia in ſede transferẽda: Si enim Gallis ſubolfeciſſet aliquid tẽtaſſent
hoc ne fieret. Sed ille tum redijt. Per quod tẽpus Mauricius, & Chriſtia-
nus de Oldenborg, in Blexem terra Phriſię oppreſſi, cum ſeptingentis pe
rierunt: Sed dictu horrendũ quod ſequitur. Gerhardus comes de Manſ-
felde, monaſteriũ Ciſtercienſiũ Setichenbeke, cuius fratribꝰ erat infeſtiſ-
ſimus, funditꝰ euertit, ꝙ hoſtibus ſuis fauiſſe hiſꝗ hoſpitium nõ negaſſe
dicerentur: cum tamẽ hoſpitalitas illi ordini iniuncta, & qui uenerant ar-
mati facile coęgiſſent, ſi non prompte impetraſſent. Abbatem loci (dictu
horridũ) perticę alligatũ, inter duos iuſſit ignes torreri: fratribꝰ per diuer
ſa ſupplicia crudeliter enecatis: ꝙ Fridericũ Miſnæ marchionẽ in ſe ducen
tem, & cũ exercitu de obſidione Iſleuę redeuntẽ excœpiſſent: qui, ut dixi
mus, cogere poterat, ad hoc ꝗd precibꝰ maluit impetrare. XXXIIII.

Randenburgẽſis marchia ab olim inſignis pars Saxonię, a nobis
b hactenꝰ cõmemorata, niſi perfunctorie, nõ fuit: ꝙ moderni prin-
cipes altiorem trahẽtes ſpiritũ, Saxones ſe dici non ſinant, Baua-
ris, Francis, & cęteris ſuperioris Germanię principibus ſanguine immixti.
Sed tamẽ, qm̃ in Wandalico ſolo omnis ille principatus ab origine ma-
net, in Wandalia noſtra crebriꝰ attigimꝰ, pręclara eius facinora non pręꝰ
tereũtes. Sed quod nũc cõmemorationem depoſcit: compertum tenemus
morte Waldemari marchionis, qui legittimũ ſui corporis, &, quod eſt mi
rabilius, ſui ſanguinis hęredẽ non haberet, cum tamen ante paucos annos
nouem ſupra decem numerarentur marchiones huius tituli de Branden-
burgo. Sed nunc ita placitum eſt ſuperis, ut omnibus morte ſubtractis,
nouiſſimꝰ eſſet Waldemarus. Beneficiũ ergo ad Imperatorẽ reuolabat: &
primus Ludouicus Ludouici Imperatoris filius eo fruitꝰ, marchionatum
ſub patre, & aliq̃diu poſt patrem adminiſtrabat: iſꝗ exaturatus illo prin-
cipatu: ꝙ in Bauaria mallet agere, Romulo fratri illum permiſit: Nec ille
diu in eo ſuperuixit: Vnde peruenit priucipatus ad Ottonẽ quendã, cuius
originem ſubducunt annales. Erat aũt iam tum in Imperio Karolus. IIII.
cuius tempora nũc attigimus. Hic Otto, ut ferunt, marchiã omnẽ uendi-
dit Imperatori memorato, uili ſatis ęſtimatam precio, pro opidis Lanſe &

Herſprinck, cum ſubiecto territorio, non longe a Nurenberga. Sed nos huic marchionatui debemus, ut alio loco exequamur. Sed hęc in Wandalia requirantur. Otto interim princeps Brunſwickcenſis, de Leina cognominatus, uir in armis ſtrenuus, & formidabilis princeps, opido Aluelde, quod ad eccleſiā Hildeſemēſem etiā hodie pertinet, inſidiatus, primo mane antelucem captū explumauit, diripuitq; cum nihil ab illo hoſtile ciues formidarent. Idē cum Turingię urbes Erphordia cum cōterminis ſequutę Hēricū de Honſten comitē, arcē Honſten receptatricē latrocinantium expugnare ſtatuiſſent, prius habito interloquio cū duce memorato: ut ille quiet⁹ manens illos agere fineret: & ille, ut rebanť, promiſiſſet ſe ad omnia futurum neutralem, inſtitere oppugnationi: ut arce capta, latrunculis merita pręmia perſoluerent. Iam aliquot oppugnationib⁹ intentatis, cum de foris nihil hoſtile formidarent, ecce Otto, magna ſuorꝵ manu collecta, irruit in oppugnantes, & a tergo cęcidit: cœpitq; multos ex obſidentibus: alijs qui pertinaciter repugnarēt oppreſſis, omnia clauſtra ſua captiuis repleuit. Sēſere diu urbes memoratę uuln⁹ illi⁹ captiuitatis: Otto tñ ut ferūt grauius nomini ſuo maculā inuſſit, labe notatus inſigni, quam multa non perluat aqua: Graue eſt enim fidem fallere. Per q̄d etiā tēpus Conradus de Aldēborg comes, iam uindicare properās in gentē Phriſonū ſibi conterminā, q̄ ſupiori anno tantā nobilitatē pdidiſſent, uocatis de Weſtphalia, deq; uicinis locis, quotq̄t contrahere poterat, auxiliarijs, Phriſiā ingre dit: Conſerūt manus, & malo omine ingreſſi, cum infœliciter pugnarēt, ad quingētos ex ſuis amiſerūt, ualde paucis ex acie Phriſonū cadentibus. Ea eſt uetus nobiliū & militariū in terris paluſtribus fortuna: quam crebri⁹ experti, necdū ultionis ſpiritū poſuerūt. Quid enim poſſunt inter crebras uoragines, & continuata terrarꝵ fragmina, equeſtres turmæ: uolant paluſtres homines in lanceis ſuis: eques in iumēto periclitatur. XXXV.

Ommune Magdeburgenſe hoc tempore ſęuijt, nondū ſanguine
c quē in archiepiſcopo ſuo Burchardo optimo uiro, innoxiū ſuderant, exaturati: quā rem in Wandalia diximus plenius. Decanū nunc eccleſię Maioris, q̄ uocantibus eū in prętoriū patrib⁹ primarijs non paruerit, manu carnificū & miniſtrorꝵ, iuſticiæ exequutorū, in uincula publica cōiecerunt: eumq; ciuitate eiectum perpetuo proſcripſerūt. Temeritas inaudita. Nec minor quę ſequitur procacitas ciuiū Barlinēſium. Archiepiſcopi Magdeburgēſis Theodorici, ſupra memorati, ſcriba tabellio, qui tum ſequebatur ducē Saxonię, ſederat in ea urbe ad menſam principis memorati: Immiſſi ciuiū cōmunis iuſticiæ miniſtri, manu ualida, ut obſiſti illis ſine magna pernicie nō poſſet, ſcribā corripiūt, & mox pertrahunt ad ſupplicium publico cędentes gladio, nulla prętēſa alia cauſa, q̄ q̄ nuper cum ad balneū properaret, obuiā ſibi dominā notā familiariter per iocum ſollicitaret, ut balneo ſecum uteretur, nec uim aliam inferebat, recuſantem cum riſu dimittēs. Pulchra nimirū ſaguinis & uitę diſpendio cauſa uindicanda. Sed qui ſequuti ſunt caſus ab utroq; gladio, facile obtinuerunt, ut pœniteret ciues ptinacię ſuę. Qui aūt cecidit nō reuixit. Nūc pœnas ſol-

uunt pertinaciæ multiplicis, ſub aquila pulli degentes. Secta tum inualuit Beguinarum & Sueſtrionũ, pertinax hominũ genus: Sed ardebāt hominum ſtudia improbā euertere colluuiē: proditi ubiq;, pertinaces perierunt igne conſumpti: multi aũt pœnitentiā amplexi ad uitam ſeruabantur. Per quæ etiā tempora Karolus Imperator, ante ſibi notā, cum exercitu introiuit Italiam. Sub patre enim Iohāne rege Bohœmiæ, qui ſui quoq; patris Henrici cœpta ꝓſequebat̄, Karolus militauit in prouincia: poſteaq̄ auus eius Henric⁹ intergeptus, non reliquit Gibellinis defenſorē: Quā ſectam proſequut⁹ Iohānes rex filiũ Karolum ſub ſe copias ducentē, diu in Italia uerſari iuſſit: Nunc aũt maximo ad ſeptuaginta millia exercitu cōſcripto, Mediolanũ, iam eius imperio rebellem urbē cōſtituit humiliare. Increuerat enim dñat⁹ Vicecomitũ ſub Ludouico Bauaro, in eum modũ: ut iam contemptis omnibus nemini pareret. Auxit ſumm⁹ pontifex Imperatoris copias, ut rebellionē pertinaciſſimæ urbis molliret. Sed tantus exercit⁹ per æſtum ſiti laborabat, magis foris, q̄ obſeſſi intus. Imperator uero, utcunq; res peracta eſt, exercitum ſuum ſine fructu reduxit, eccleſiæ copias paſſus ire quo uellent. CA. XXXVI.

Magnus dux de Brunſwico, Magni filius, cum de conſilio maiorum in terra, etiā ad ducatũ Luneburgēſem adminiſtrandũ uocaret̄: Viuebat adhuc pater, qui ad utrũq; ducatũ ſuo iure puenit: ſed filiũ tum in Luneburgēſem deuocatũ ire pmiſit. Venit animoſus iuuenis & circũſpexit, ſi qua illi grandis belli gloria mōſtraret̄: Initia eius fuerunt optima, & adeo cunctis probabilia, ut nemo deſyderaret aliam nouiſſimi Wilhelmi ducis poſteritatē: nemo etiā Ludouicũ eius fratrem, qui gener eſſet Wilhelmi memorati requireret, iam morte abſumptũ: cuius relictam dedere cōiugē Ottoni de Scowēborg comiti, quæ Magno fuit exitij cauſa: quod ſuo loco dicemus. Sed paulatim inſolentia eius creuit, ut cogerentur de alio principe proceres ac incolæ terræ cogitare. Interim pater ei⁹, audita inſolentia filij, multis literis, pluribus etiā nũcijs, cum cōmonuit, ut ad ſanā mentē rediret: nec profuit. Ad extremũ minis eũ uoluit exterreri, fune, ut aiũt, ſemper ad manũ habito: ut quocũq; filiũ in aperto campo obuium haberet, militariter ſuperatũ, in proximā arborē appenderet. Filius, ꝙ eſſet manu prompt⁹, & ad omnia pericula interritus, eas patris minas riſu fert̄ excœpiſſe, catenā argenteā in collo ſemper præferens: ut pater omnino iugulare filium conſtituens, non ſubere ad ſe iugulandũ, ſed argenteo uteretur: unde ductũ eſt illi cognomē, ut dux Catenat⁹ diceretur. Albertum ducē Magnopolēſem idem Magnus in bellũ cōcitauit de finib⁹ ditionum cum illo altercantē: initia, ut ſolet, de iurgio, ſed inde bellũ enaſcit̄. Vtriq; arma parant in inuicē. Cōcurrunt, & manib⁹ conſertis, fortiſſime præliantur. Diu anceps uolitauit uictoria. Tandē ad Alberti ducis ſigna uolauit. Nam de exercitu Magni ſexcētos cœpit uiros militaris generis, multos in illis, quibus poſtea laxandis, ſex millia marcharꝝ argenti expendere debuit. Eam mutuo a ciuib⁹ Luneburgi pecuniā accipere uoluit: & cum, uel non poſſet, uel non expediebat hoc fieri, indignatus opido, male

minatur. Effectũ eſt aũt apud Imperatorē Karolũ: ut mandaret militaribus, urbibus, & opidis terrę Luneburgēſis: ut omiſſo Magno pareret Alberto Wentzlai Saxonię ducis filio, Wilhelmi nouiſſimi ducis Luneburgenſis ex filia nepoti: qui receptus in prouinciā, ab omnib⁹ merito attollitur honore. Magnus autē eiectus, & armis ſe uindicare, & nihilominus apud Imperatorē iure experiri cōtenderat. Albertus ſua arma obiecit, repellens inſultantē: & in iudicio Cęſareo cōtra ſe ſententiā Magnus reportauit, declarantē nullo iure Magnũ ad ducatũ Luneburgenſem, ſed occupatorē fuiſſe: Qua de re ꝑpetuũ illi in iudicio ſilētiũ indicitū. XXXVII.

Memorabilē per hęc tēpora memorāt annales rem, ſilētio nō trāſeundā: cęterũ fides ſit apud authores. Karolus Imperator bellum tum gerebat in Philippũ Auſtriæ ducē: Cōparat quiſqꝫ uires in hoſtem: agmina educũtur in inuicē ad cōgreſſum de proximo: uidit Imperator longe hoſtē ſupare multitudine ſuas copias: & ideo cui uirib⁹ par non erat, ingenio illũ ſuperare cōtēdit. Euocari clam iubet per amicos tres hoſtiliũ duces copiarũ: & magno ęre expromiſſo, cũ illis agit, ut duci ſuo timorē incutiant, hortenturqꝫ ad fugā: Dolus an uirtus quis in hoſte requirat? Illi operas pollicētur. Ad dñm ſuũ reuerſi, referũt, ſpeculatũ abiiſſe copias hoſtiles, & pro cōperto habere Imperatoris exercitũ triplo eſſe ſuo maiorē, certā omnibus eſſe perniciē, niſi fuga in tēpore ſibi conſulant: nunc illũ quid faciat ſecũ cōſtituere. Quādo, inquit, in ſola fuga, ut aſſeritis, pręſidiũ eſt cōſulamus ſaluti, expectātes rei gerendę idonea magis tēpora: non eſt indecorũ nobis, ceſſiſſe maiori noſtro. Ergo collectis armis noctu Philipp⁹ fugit nemine ꝓſequente, & in ſua ſe ſecur⁹ recipit. Tres illi uiri boni promiſſione corrupti, ducē ſuũ prodentes, ad Imperatorē reuertuntur, proditionis pręmia accepturi. Prouiderat Imperator adulterinā aureorũ monetā, quę in ualore uiceſimā non haberet: eam iuſſit numerari. Illi alacres tanto ęre ditati, redeũt in ſua: & iam expendere conati, repererunt eſſe falſatā monetā. Redeũt ad Imperatorē, argentariũ, & monetarium eius incuſantes. Imperator toruis oculis illos reuerberās, abite, inquit, furciferi in meritā crucē: merita proditionis præmia niſi protinus ex oculis euaneſcatis, accepturi: quam aliā meretur pecuniā ueſtra proditio atqꝫ perfidia? adulterinũ aurũ, adulterino cōpenſatur operi: abite in malā crucem. Illi ꝓtin⁹ cōfuſi ex omniũ oculis in latibula abierũt. XXXVIII.

Annus erat poſt natum Chriſtũ ſeptuageſimuſprim⁹a milleſimo tricenteſimo, cum ciues Luneburgēſes, iam de Imperatoris mente, deqꝫ iure dñi Alberti, & contraria Magno ſententia facti certiores: cum tamē inuictā arcem mōtis apud opidũ Magnus teneret, & illi non pauca quotidie perſentirēt ex ea incōmoda, ſtatuiſſentqꝫ rem uiribus agere: famulũ equitē cum literis hoſtilia nũciantib⁹, diſpoſitis ad reditum per omnia celerius agendā, tribus in oportuna loca iumentis, emittunt in arcē Cellenſem, ubi dux Magnus māſitabat: Nũcius obſeruato tempore quo erat ad menſam recumbendũ, literas exhibuit, quas ſciebat non placituras: & prādere iuſſus, feſtinabat, expediēdæ in opido rei gratia, reditum.

pollicitus: mox iumentū cōſcendens, celerrime ad ſecundum, & iterū pro-
uectus tertium, ſe ante etiā expectatū recœpit Luneburgū. Ciues cum ho
ras omnes numeraſſent, in uigilia Purificatę Virginis, quaſi ueſpertinum
in monaſterio montano de more audituri officiū cōſcendunt, ſub conſue
tis ueſtibus armati: & primū arcis & portę cuſtodem obtruncant, cęteros
ad arma currentes proturbāt. Segebando militi nomē erat, qui pro tuen-
da cōmiſſa arce diu ſtabat, ſed par eſſe non potuit pręparatis ad rem per-
agendā: Igitur eięctis religioſis & ſcholaribus, in opidum ſi uellēt, deſcen
dere iuſſis, ciues arcem occupāt. Dux aūt literis per interuallum perlectis
exclamat, adeſſe iubens qui perferebat nūcium, abiſſe refertur: Indigna-
tus ille, ꝙ non ut iuſſerat, tenuiſſent: mittit expeditiſſimo iumento qui ad-
moneat militem, arcis cuſtodē: prouectꝰ ille qua poterat celeritate, media
noctē ad latera mōtis obequitās, clamore uigiles infeſtat: Ciuiū unus cla
manti reſpondit, quid afferret? Cum ille domini ſui fidelē arbitrarēt: Dic
inquit uerbis dn̄i ducis Segebando militi, diligenter arcē tueatur: nam ci
ues periculū capitis & hoſtilia nunciauere. Tum ciues emiſſo de bombar
da lapide, hunc inquit teſtem referto duci tuo rem in tuto eſſe: ille protinꝰ
intelligens ſerius ſe ueniſſe, confuſus redit. Ciues aūt arcē & monaſterium
ab imo demoliūtur: fratribus in opido locum dederunt noui cœnobij ex-
truendi, in colle, quo nūc quoqꝫ manet, ad montis magni pedem: euocan-
teſqꝫ Albertū Saxonię & Luneburgi ducē in urbem mox illi ſacramenta
dedere, cum magna parte militariū terrę. Inde Albertus, exercitu contra-
cto duxit in Winſen, & opidum quidē facile cœpit, ad arcē laboratū eſt:
ſuperueniens Magnꝰ, maiori ſuoꝝ agmine ſoluit obſidionē: Sed cum am
bo ualidas copias haberēt: inuaſit Albertus: defendit ut poterat Magnꝰ,
Arcem Louwenrode nō longe ab Honouer, Albertus oppugnās cœpit,
inqꝫ ea cōmunita cōſedit. Cum aūt Magnꝰ minime quieſceret, ante omnia
indoluit, arcē ſibi Luneburgū inſidijs adēmptā, inſidijs opidū recipere ten
tauit. Septingēti erant uiri, qui negotiū ſuſcepere, opidi per inſidias mixta
uirtute recipiendi. Vndecim milliū uirginū feſta nox erat, cum hoſtes iam
ante pręparatis rebus, uel muro excindendo, uel ſcalis cōſcendendo, opi-
dum antę lucē introiere: Qui habitauere ciues, ꝑſentiebāt aliquid hoſtem
moliri, & ideo totis ad mane noctibus peruigilabāt: Idqꝫ aliquot iam no-
ctibus erat actitatū: tum ea, qua iam res imminebāt nocte, decurſa in per-
uigilio: iam omnia tuta putātes Burgimagiſtri, qui & ipſi circuibāt, ciui-
bus interpellatis, cū in mane res uergeret, nihil eſſe ꝑiculi rati, nocte tranſ-
acta, ciues ad quietē permittebāt. Subito rumor per opidum currit hoſtes
eſſe in foro: arma ciues corripiunt, & in primis Burgimagiſtri, qui autho
res erant populo ad quietē redeundi: ueriti, ne occulte cum hoſtibus intel
ligentię inſimularētur: primi ad arma cōcurrunt. Vir erat militaris gene-
ris, qui ſtipendia faciebat in opido: is primus ad hoſtes peruenit: parcen-
dum ait ſanguinis effuſioni, dicerent, quas uicti leges acciperent: opidum
iam eſſe in eoꝝ poteſtate: nūcium ſe ad ciues iturū ut ſine ſanguine faciāt
imperata. Id potiſſimū molitꝰ ut ſe colligēdi tempꝰ, ciues haberēt: tempus

ille triuit colloquio. Vbi iam ſatis armatos putauit, loqui ſe ciuibus & con ditiones perferre pollicitus, relaturumq́ꝫ quid in animo eſſet, promiſit. Vbi ad ciues uenit, hortatur pro libertate pugnent, uictoriã indubiam habituros, hoſtes eſſe in caſſibus. Tum redit in forum, referẽs ciues nullis modo conditionibus aſſentiri, pro libertate pugnaturos. Initur mox cõflictus. Vrgentur hoſtes, & ad egreſſum pugnãtes cõtenderunt. Ibi duo ex Burgimagiſtris, qui primi pugnabãt, procubuere: Loca extãt hodie inſignia. Ex hoſtibus q̃q; multi perierũt: cęteri capti, in & uincula coniecti. Erãt in eis multi ex opido proſcripti, aliquot latrocinijs publicatis infames: Hos publico cęſos gladio, pœnas dare iuſſerũt: Cęteri hoſtili more capti, dato ęre, libertatẽ redemerũt. Albertus deinde dux, cum copijs ſuis circumuolitans, arcem Pattenhuſen expugnauit, quotidie uiribus increſcẽs. Magni autem res paulatim minorantur. CA. XXXVIIII.

Magnus autẽ dux, cum relictã fratris Ludouici nobili uiro Ottoni de Scowenborg comiti deſpondiſſet, oborta eſt inter eos ex quibuſdam cauſis grauis controuerſia: quę in apertum bellũ exiuit. Mundũ muliebrẽ, & fœmineã ſupellectilẽ dicta domina iubebat ad ſe ex ducatu in Scowẽborg perduci: Non eſt paſſus Magnꝰ, ſed immiſſis equitibus, omnia diripi iuſſit. Flebat illuſtris domina affinis ſui in ſe iniuriam: Conſolabat̃ eam maritꝰ Otto: Nihil inquit te cõturbet: charior eſt mihi integritas tua omnibus corporis ornamẽtis, facile inuenies, quo pro dignitate foris orneris, moribus ornata, & illuſtri ſanguine. Cũq; res ad expeditionẽ hoſtilẽ perueniret, auſus comes cum copijs obuiam ire duci, occurrunt inuicem ſibi cum copijs in merica, ut ferũt, Luneburgenſi: Conſerunt manus: Varia aliq̃diu fortuna pugnatũ eſt. Dux comitẽ requirit in agmine, iumentoq; cõgreditur, deturbat equo comitẽ: Sequutꝰ ipſe in pedes, ut capiat: Dimiſſo ergo iumẽto, hoſti proſtrato incũbit, uitã eiꝰ quęritans: Superuenit nobilis ex auxiliarijs comitis. Is ducem hoſti toto corpori incũbentem perfodit. Hic erat exitus Magni, quẽ ferũt iuraſſe: illa ſe nocte futurum in hoſtica terra. Quod ubi comiti retulere uictori, ille ait: Non notabitur periurio affinis noſter: ducamus eũ in noſtra: & inde remittamus ſuis ad ſepulturã. Reliquit Magnus quatuor filios: actumq; eſt inter duorũ ducũ cõmunes amicos, ut Albertus dux Luneburgẽſis, acceptã cõiuge, quam reliquit Magnus, ſui ducatus limites teneret: permiſſo Brunſwickcenſi diſtrictu filijs Magni, iam preuignis ſuis, Friderico, Bernhardo, Henrico, Ottoni. Otto factus archiepũs Bremẽſis, fratribꝰ terram permiſit inter ſe partiendã. Cęſo quidẽ Magno, iam uidebat̃ Brunſwickcenſis ducatꝰ uacuefactus. Erneſtus igit̃ dux Gottingẽſis, cum Ottone filio, patruꝰ Magni (quẽ Ottonẽ Armipotẽtẽ dixere) cœpit arcẽ Wulfenbuttel, & omnẽ ditionẽ Brũſwickcẽſem: Id ſiue ſuo nomine, ſiue pupillorũ tutorio, fecerint, non ſatis cõpertũ eſt, niſi ꝙ exitus declarauit, ueri ſit ſimilius, hęc illos tutorio nomine fecisſe: alioqui difficile fuiſſet Magni filios, quos ille, ut diximus, quatuor reliquit, ad paternã ditionem rediiſſe. Per eaq; tempora in urbe Brunſwico, ſæuiente incondito uulgo, in primores

perniciosus tumultus exoritur. Nam uulgus indignatione, undecunq; con
cœpta, cōcilium urbis, patres ipſos inuadit: Vrbe quoſdā eijciunt: alios in
tumultu opprimunt: nōnullos ſpecie iuſtitiæ publico gladio cędūt: Inter
quos unū ex procōſulibus, uirum & ętate & mole corporis grauem, cum
uires inflectendis genibus non haberet, in ſua recūbentē obtruncāt ſede.
Hanc patribus cauſam obijciūt, ꝙ populū, & uniuerſam plębem exactio-
nibus grauēt, & maiori q̄ ulli principes impoſito onere dominentur: idq;
literis ad uicinas & longinquas urbes pſcripſere: nouū cōciliū ex mecha-
nicis uiris erexere: clamoribus, non cōſilio, rem omnē ęgere. Cęterę bene
moratę urbes, rem miſerādam, & ipſo exemplo pernicioſam, putauere non
impunitā relinquendā. Non ſunt paſſi mercatores eius urbis in emporijs
diuerſari (Hoc uocāt Hanſa eijcere & proſcribere, cū illis priuilegiorum
uſu & communione interdicitur) Sed qui intus manſere cōtempſere eam
animaduerſionem, quæ paucos attigit. CA XL.

Pidū Aldēborg in terra paluſtri ſitū ad Phriſiā, per ea tēpora de
o Depholt comes, adiūctis nōnullis, in quib⁹ erat decan⁹ Bremēn.
cū ſimultatē grauē gereret aduerſus Conradū de Aldēborg co-
mitē, noctu ingreſſus cœpit. Ingreſſi uia non longinqua ab arce, ad Vete-
rem, ut uocant, ciuitatē peruenēūt. Erant qui peruigilantes ad ludum tota
nocte ſederent talorꝝ. Hi primi, hoſtilem experti tumultū, ad nolam pro-
currunt, ſignū capti opidi dantes. Sono exciti ciues per noctē inſolito, cū
hoſtes adeſſe ſentirent, tecta domorꝝ petunt: Ianuis obſeratis, & coctilib⁹
inde lapidibus proięctis cogunt hoſtes ad excundū q̄d cœpere opidum.
Quingenti erant qui uenere. Ciues cōcœpta fiducia, ſequunt egrediētes,
Et aperto iam campo manū cōſerunt: inde alacriores, ꝙ opido eiæciſſent,
in acie pugnāt. Vincuntur a ciuibus hoſtes, cęduntur militares non pau
ci. Capit decan⁹ Bremēſis, & ad Conradū comitē, cum aliquātis cōcapti-
uis pertrahitur. Ille docuit, non hoc eſſe opida capere, quod chorū adire.
Quo tempore, opidū quoq; Honouer grauiter infeſtatur a uicinis milita
ribus. Hominē infœlicē conduxere quidā precio, qui ignē quatuor locis
collocatum una curaret inflāmari: ut occupati ciues reſtinguendo incen-
dio, minus attenderent murorꝝ cuſtodiā: Illi interim iuxta cōuentum Mi
norum introirent, rebus ante cōparatis. Deprehenſus infœlix ille in cona
tu, ad ſupplicium pertrahit, nihil aliud faſſus, q̄ a fratre religioſo ſe precio
conductum: Ita res permanſit infęcta. Exemplum aūt Brunſwickcēſium
ſequuti ciues Northuſenſes: Nam initio in carcerē cōięcere urbis ſuę con
cilium, & media deinde nocte fere omnes cęduntur gladio. Proh uulgus
pelagus indeclinabile uirus. Omni beſtia crudelior & immanior ſæuit ira
popularis.

FINIT LIBER NONVS.

INCIPIT LIBER DECIMVS.

ANNVS ERAT A CHRISTO NATO ſeptuageſimuſquintus poſt milletrecētos, cum Imperator Karolus, qui omnes regni partes colluſtrabat, Wādaliam quoq; uidere uenit: & imprimis Imperij urbem Lubicam inuiſere cōſtituit, uenitq; magnifico ſtipatus comitatu. Aderat Fridericus archiepiſcopus Colonienſis, Otto marchio Brandenburgēſis, Albertus Magnopolenſis, & Albertus Luneburgēſis, iam infeudādus ab Imperatore dux, Wilhelmus marchio Miſnenſis, Iodocus marchio Morauię, Henricus & Nicolaus de Holſatia, Gunterus de Rupin, comites, & multi pręterea barones, milites, militareſq;. Aderat regina. Omnis iuuentus ex urbe Lubica in equis obuiā effuſa proficiſcit: ut cum honore dām ſuū deduceret & introduceret. Duo ſoli Romani Imperatores Lubicā uidere: Primus Fridericus, qui armatus obſedit, & per deditionem accepit: & iſte Karolus, qui pacificus uenit. Iam urbi propinquās cum imperatrice, capellam diuę Gertrudis ingreditur, ubi imperialibus ornamentis decorantur: ſublimes conſcendūt equos: Aſſunt tentoria ſerico auratiſq; pannis intexta, baiulantes iuuenes ex robuſtiſſimis quatuor, ueſtibus & ornatu uiſunt inſignes. Duo procōſules frenū imperatorij iumēti ex latere uenerabūdi apprehendunt. Duo inſuper cōſulares ad imperatricis frena inceſſere: cum & ibi ferrent papilionē quatuor, ex fortunatioribus iuuenes. Ante omnes ibat in equo uir cōſularis, portarꝫ claues in partica baiulās, dominij imperialis in urbem ſignū euidentiſſimū. Principes ſuis functi ibant miniſterijs. Marchio ſceptrum baiulabat. Albertus Saxonię ducis filius, patris uice enſem pręferebat. Proximus illi Imperator. Hunc ſequitur Fridericꝰ Coloniēſis archiepiſcopus, ante imperatricē malū ferens aureū. Illam cęteri principes ſuo ſunt ordine inſequuti. Ad primū portæ ingreſſum ſtabant utrinq; ciuium uxores, cultioribus ornatę indumētis. Imperatorē, cum Imperatrice excipere paratę. Introgreſſi excipiuntur a choro pſallentiū clericoꝝ & religioſoꝝ. Extulerūt reliquias & Dñicā crucē, quā Impator & regina deoſculati, dedūcunt ſolenni per urbē pompa ad eccleſiā uſq; maiorē: ibiq; concinitur: Ecce aduenit dominator dñs. cum uerſiculo, Deus iudiciū tuū regi da. Imperator interim orationi inſtitit priuatim: qua expleta, ſolenni pompa redibat per regiā plateā, & in hoſpitiū magnifice apparatū dēducitur. In acie eius uici, quo deſcenditur ex tranſuerſo ad monaſteriū ſancti Iohannis: factoq; trāſitu ſublimi ſupra plateā in domū oppoſitā, excœpere q̄ poterāt magnifice imperatoriā maieſtatē. Stabant in conſpectu eius Burgimagiſtri cum conſulibus, quos intuens ait: Gratias non mediocres uobis perſoluimus dñis Lubicenſibus, qui Imperij honoribus pro debito obſequētes, nos magnifice excœperitis: Venimus uidere urbem noſtrā & facies ueſtras, gratulantes proſperis ſucceſſibus ueſtris, quibus cooperari ſtudebimus, cōmendatiorē habituri in reliquū hanc urbē, quæ tales edat

uiros noſtro dignos cōſilio. Tum ſenior Lubicenſiū Burgimagiſter: Sere niſſima maieſtas nos pro exilitate noſtra debito nos exoluere cupientes, quantū potuim⁹, non quantū uoluim⁹, debuimusq́; oſtendim⁹ imperatoriæ celſitudini: cui non mediocriter, nos, noſtraq́; debemus: immortales gratias habentes dignationi tantę: quę etiā quod parū eſt, accipere dignatur pro magno: quod ſolitę clemētię & benignitati, ut par eſt, deputam⁹: rogamusq́;, ut inter poſtremos nos ſuos aſſeclas numerare dignetur tanta maieſtas. Ad quę Imperator: Non in poſtremis uos gerimus, ſed loco ueſtro dignamur, recipientes in ſacris archiuis, quę a noſtris prędeceſſorib⁹ de hac urbe ſunt cōſtituta: quę nos non ſolū ſuſtinere, ſed etiā amplificare pollicemur. In hęc uerba dimiſſi, abiei unt cum alacritate. CA. II.

Derant comites Holſatię, querimoniā deferentes aduerſus Hamburgenſes, qui & ipſi aderāt rei exitū uidere cupientes, Comites deuocabāt eos in ſuū ius, ut ab antiquo ſemper habitū fuerit. Illi imperialē deſuper declaratione audire cupiētes, inuenire ſe aſſeruerunt in priuilegijs, q̄ comitibus prope nihil debentes, exempti cenſerentur, q̄q́; a nonnullis imperialis aulæ aſſeclæ imperatori haberent: ſe in utrunq́; eſſe paratos, modo intelligant Cęſareę maieſtatis deſuper ſententiā. Nam diui Friderici primi priuilegia, multa illi opido contuliſſe uidebantur, quę tum edebantur. Imperator interloquut⁹, iuſſit Hamburgū opidū comitib⁹ parere, ſaluis libertatibus, quas ab Imperiali culmine promeruerunt. Illi domum redeuntes, Rolandi ſtatuā quā pro ſigno libertatis in ponte, qui hodie nomē tenet, ab olim erectā habuere, deijciūt: comitibus ſuis deinceps (ut ſemper) cōiunctiſſimi. Imperator autem, per dies decem Lubicę commoratus, oppipare habit⁹ eſt: Milites ac militares ludis ſuis, forum tenebant occupatū, haſtis quotidie cōcurrentes. Quo etiā tempore Gregori⁹ papa. XI. decimā ſollicitauit ab eccleſiaſticis per omne Impiū: Sed archiepiſcopi tres ad Renum, obuiā uadūt, ſe opponentes, ut debuere, emūciioni cleri ſui: Interim moritur Moguntin⁹, & papa eccleſiā donauit Ludouico Bambergēſi epiſcopo, fratri Wilhelmi marchionis Miſnę: capitulum autem elegit dn̄m Adolphū de Naſſaw, immo poſtulauit, q̄ iam teneret epiſcopatū Spirenſem. Imperator ſtuduit Ludouico, & obſedit Erphordiam, in qua erat Adolphus poſtulatus: uaſtauit uicinam Turingiam, ſed nihil potuit aduerſus urbem, Adolphus enim prædia & arces eccleſiæ tenebat in manibus. Dura tamen conditio q̄ poſtulatio ſoli gratiæ pontificis innititur. CA. III.

Arolus interea multa peregit, ut filius eius Wentzlaus, rex Bohemię & Romanorū quoq́; rex eligeret: inde euiſceratū eſt Imperium. Reni uectigalia, quę pro patrimonio erant Imperio, indepartita ſunt, ut unuſquiſq́; electorū non modicū quid acciperet: Deplumata eſt aquila, ut in reliquū ceteris ſit animātib⁹ cōtēptui: quid enim poteſt ſine pēnis? perfecitq́;, ut ab archiepiſcopo Coloniēſi Friderico, Aquiſgrani rex Romanorū coronarer̄. Per quę tēpora, cum Caſtellani de Dannenberge receptarēt populatores itinerū, & itinerātium, Imperator ipſe

Karolus mandauit ducibus Alberto de Luneburgo, ac Rodulpho duci Saxonię de Wittenberge germano eius, ut eam arcem obſidētes caperēt perpetuo deinceps iure poſſidendā ducibus de Luneburgo: quod ita factum eſt. Conſederat aūt Imperator in Tangermūde, iuſſitꝙ in expugnatione arcis memoratę Lubicenſes adeſſe: qui ſexcētis productis ſtipendiarijs bombardiſꝙ duabus grādioribus, expugnationē pro ſua uirili properarunt. Imperator eo loci cōmanens, inter duces Saxonię ſuperioris de Wittenberge, & inferioris in Luneburgo, eam dicitur ſtatuiſſe concordiam, ut alternis uicibus electioni intereſſent, utriꝙ archimarſcalli ſacri Imperij ſemper habendi: Nam Ericus quod cōſtat, iam duabus uicib⁹ intererat eligentibus: Cum aſſumeretur Ludouicus Bauarus: & cum Gunterus de Zwartzenborg Turingus. Sed nunc eo uentū eſt ut non patiantur ſuperiores, aliquid in ea re iuris remanere ducibus inferioris Saxoniæ: ꝙ Miſnenſes, qui per Sigiſmundū ſunt aſſequuti ſuperiorē, detrudant legitimos ſucceſſores, uix illis titulum permittentes ducibus Saxonię: quod inſra plenius memorabim⁹. Interea idē Imperator Karolus, neſcio, ſi ad interpretationem uerbi, quā nūc faciūt, bene Auguſtus, Imperij neruos exhauſit, uireſꝙ conſcidit. Sedecim in Sueuia urbes, ſine medio recognoſcentes Imperiū uendidit uicinis principibus: Alię quatuordecim, cum intelligerent, cōſpirarūt inuicē, fœdere mutuo ſe cōſtringentes: ut non ſe patiātur in morē pecudum uenales exponi. Plurimū enim intereſt, hanc uel illam, ſupra ſe agnoſcere poteſtatē. Imperator ex eis unam indignat⁹ obſeſſam niſus eſt expugnare ad terrorem cęterarꝝ: cęterę ad arma cōcurrentes obſeſſis opem tulere. Tum quoꝙ nōnulli ex his ſalua libertate ſolita, principibns Auſtrię ad protectionē ſe cōmendauere: nō ut dominis pārituri, ſed ut protectoribus uiciſſim obſequuturi: quę res diu permāſit ad tempora noſtra. Albert⁹ dux Luneburgēſis, per ea tēpora ſenſit militares qui in Horneborg arce paluſtri Bremeñ. dioceſis, ad cōfinia terrę Luneburgeñ. demorant̄, quęſtū facere, uel menſtruū, uel annuū, de terra memorata: Et cum finem non facerent, duxit in eos, cogitꝙ, ut ſponderēt in reliquum ſe ęquo iuſtoꝙ per omnia parituros. Qua in re, & fidē uerbis habuit, & per modeſtiam nihil ultra tum putabat extorquendum. CA. IIII.

Entzlaus Bohœmię rex, iam patre uiuente & plurimū annitente W rex quoꝙ Romanorꝝ creatus cœpit utrūꝙ regnum, ſine magna ſollicitudine adminiſtrare: Nec enim anniſus eſt Imperij coronā accipere, quā etiā in reliquū non promeruit: uir animo non ſatis ad Imperium idoneo: qui, ut ferūt, uentri deditus, omnia poſthabuit: Aliquantoꝙ melius actū eſſet cum Imperio, ſi neꝙ pater, neꝙ fili⁹ in eo fuiſſent. Nam pater largitionibus, ut filiū extolleret: filius ignauis diſſimulationib⁹, Imperium attriuere, inꝙ eam tenuitatē, quę nūc cernit̄, adduxere: Auguſtos ſe amant interpretari, quaſi augendo inſtantes Imperio: ſed longe ab hac interpretatione patris largitio, & filij ignaua diſſimulatio. Eius enim incuria cœpit in regno Bohœmię illa Chriſtianiſmi crueñta diuiſio: cum Bohœmi per audaciā Romanę eccleſię obedientiā retraxere. Sed ea in Wan-

dalia explicati⁹. Per ea quoq; tēpora, ne quid uſq̄ lętum eſſet aut proſperum, in Romana ſede, illa per uniuerſam ſerpens eccleſiā, ſurrexit ſciſmatica dimēbratio: cum ſe duo pro ſummis gererent pontificibus. Alter Romę creatus Vrbanus: Alter a cardinalibus Gallis Gallus euect⁹ Clemēs: Iam enim Itali, ueriti, ne ſi ex Gallis crearetur pontifex, in Auinionē rediret: idq; cauentes Romani proceres, conclaue obſederunt, per impreſſionē & concuſſionem moliti, ut Italus crearetur Vrbanus. VI. epiſcopus ante Barenſis, uir acris ſeueritatis. Hāc ergo electionē cardinales Galli ab Auinione pridē introducti, cum & perſona electa propter ſęuitiā, & forma electionis propter cōcuſſionem diſpliceret: ſimul, ut haberent pontificē, ſub quo eorū natio ut pridem imperitaret, foras Romā euecti in ciuitatē Fundanam, Clementē ſuū extulerūt: cum eo in Auinionē cōtendentes. Bicipitem dudum aquilā Romani Imperatores in armis ſibi prętulerūt & pręferunt uſq; hodie: q̄uis dudum orientis Imperiū euanuerit, a Chriſtianiſmo trāſlatum in perfidos Mahumetanos: Nunc bicipitē infulā incipiunt adorare Romani pontifices. Sed non eſt ea iocandi materia, quæ peſſimum Chriſtianiſmo inuexit ſciſma. Nos pro inſtituto noſtro in Saxoniam reuertamur.

CA. V.

Lbertus interim Luneburgēſis, princeps optimi ad iuſticiā zeli, a uocatis ad arma auxiliaria ciuibus urbiū Magdeburgi, & Brunſwici, arcē Twiſeling recœptatricē ſceleratorū hominū, qui itineribus publicis inſidiantes, eo cōuexere, quę uarijs locis quæſiere, obſedit, & expugnauit: captamq; funditus euerſam, ſolo equauit. Circa quę tempora ciues Brunſwickcēſes, cum cōmunionem Hanſę Theutonicę deſyderanter quęrerent pro ſuis mercatorib⁹ obtinere, ad cor reuerſi, in congregatione Lubicana oratorū ab urbibus dictę cōmunionis, ſolennē expleuere pœnitentiā, non ueriti perinde infamia notati uideri. Cum interim Fridericus Magni ducis de Brunſwico fili⁹ cum fratribus, relictus adoleſcēs ſub tutela patruelis ſui Ottonis de Leyna ducis: Erat enim Tranſſyluanę ditionis ille princeps: cum per contemptū haberet in arce Wulſenbuttel, cerneretq; multa non recte adminiſtrari: adduci undecūq; captiuos mercatores in publicis itineribus captos: cum primū per ętatem ſapere inciperet, ciuibus ſuis in Brunſwico prudentioribus rem queritur: quid conſilij, quidue ab illis, ſi quid intentaret, auxilij ſperaret? bonam ſe cōſolationem pręſtituros dixere, ubi rem ex animo uiriliter cernerent intentari. Hoc reſponſo firmatus, redijt in arcē obſeruans tempora, quib⁹ pręfectus Ottonis cum maiori ſatellitū parte in tabernā de more deſcendiſſet, paucis fidelium in cōcilium adhibitis: claues tulit de caſa portarij, pontē eleuans, carcerem aperuit, & uinctos laxans, iuſſit ſtare pro muris: nūciumq; concito mittens Brunſwicū, iuſſit promiſſa auxilia properare, cum quo in loco res eſſent oſtendiſſet, uenīētes non cunctāter intromiſſi ſunt in arcē: cœpitq; ex illo die Fridericus rem ſupra ętatē prudenter agere, excluſo Ottone patruele, curatore eius, fratrūq; ſuorū. Virile nimirū principiū ab adoleſcēte: cui bonus ſucceſſus, & optimus exitus ab omnibus bonis nuncuparetur.

Erat aũt octuageſimuſſecũdus poſt milletrecẽtos. Quo tempore Vrban⁹ papa inter Ludouicũ, & Adolphũ, de eccleſia Moguntina contendentes, perfecit: ut Ludouicus frater Wilhelmi de Miſna marchionis ad archiepiſcopatum Magdeburgẽſem tranſferretur, Adolpho apud Mogũtiam permanente. Exitus aũt memorati Ludouici cladẽ attulit inſignẽ. In opidum Caluen multã eccleſię euocauit militiã. Aderãt euocati cum uxorib⁹ & filiabus, diem feſtum cum ſuo acturi põtifice. Prętorium quod erat in opido ſpacioſum, illis uſibus inſtructum, deſumpſere ad uanitates ducendaſq; choreas: ut eſt hoc hominũ genus motu leue, cantu ſolutũ, & luxui paratum. Ducebãt in giro uertiginoſam & ridiculã circuitionẽ. Saliebant ad manus dñarum alacriter: ut immenſo pondere uicta domus, ſubſidere minaretur, crepitũ grandẽ pręmittens. Archiepiſcopus apprehenſa ad manum quę proxima ſtabat dña, gradus inter primos abiturus, petiuit. Vbi iam deſcẽdere cœpit, lapide⁹ ille ante ſolut⁹ gradus cõcidit, & archiepũm cũ cõſorte, & nõnullis alijs ruinę inuoluẽs miſerabiliter extinxit. VI.

Tto dux de Leina, iam ad cor poſt deuia reuerſus, Albert⁹ Mag
o deburgeñ. archiepũs, & Albert⁹ Halberſtadeñ. pręſul, Frideric⁹ dux Brũſwickcẽſis, Albert⁹ dux de Salina, Buſſo de Regẽſten, Hẽric⁹ de Honſten, Gunter⁹ de Stalberg, Cõrad⁹ & Theodoric⁹ de Werningrode: comites, & multi pręterea nobiles, barones, milites, interueniẽtib⁹ placitis, aliqñ in cõmemorationẽ adducebãt: quid ſit, q̃ ubiq; terrarum innoxij mercatores uadant & redeant, uectigalia ſoluentes principibus per oportuna & cõſtituta loca: cur infœlix Saxonia, nulli prouinciæ, uel opibus, uel fortiſſimis uiris cedens, non illo poſſit bono perfrui: ut publica ſecuritate pręſtita, incolumes per itinera uadant cõmeantes: conſtituerũtq;, ut in reliquũ ea pax eſſet, & innoxia uia mercatorib⁹: maximis pœnis in cõtemptores & uiolatores conſtitutis: cõmunibus odijs inſectaturi prędatores & receptatores: Quę res effęcit, ut aliq̃diu Saxonia hoc gen⁹ graſſandi neſciret. Wentzlaus per ea tempora floruit, qui poſt Albertum Saxonię & ipſe dux ſuperioris, in terra Luneburgenſi dominabat̃: eſſetq; necdũ extinct⁹ liuor, inter Brunſwickcẽſes, & eoſdem de Luneburgo duces: q̃ ille principibus Brunſwickcẽſibus debitus putaret̃. Quocirca communi principũ placito ita ordinatũ eſt: ut Fridericus & Bernhardus fratres duces Brunſwickcẽſes iuniores, duas Wentzlai filias acciperẽt coniuges: ut mixto utrinq; ſanguine, & maior interim concordia, & terris pax redderetur. Quo tempore cœpit ille curſus in Wilſenacum opidum Prignitzę, per occaſionẽ, quã in Wãdalia deteximus. Viuebat adhuc Albertus dux Saxonię atq; Luneburgi, cum Wentzlaus fratruelis eius, eã cum ducibus Brunſwici, quã diximus, inijt affinitatẽ. Nam per eam tempeſtatem in arce Ribeling oppugnauit militares de Mandeſlo, multa terris incõmoda inuehentes. Ibi dux dum urgeret oppugnationẽ, ictus bombarda, crus amiſit. Moritur⁹ aũt pręcępit ſuis, ne abirent, niſi expugnata arce. Illi paruerũt, uſq; adeo premẽtes obſeſſos, ut deditionẽ facerẽt, pacti abire incolumes, & terra excedere uſq; ad gratiã ducis Wentzlai: qui Alberto

ſratrueli in ditione ſucceſſit recuperatā. Ita tum arcē deſeruere, quā deditam milites, duci ſuo ſeruauere: ut eius arbitratu, uel excinderet, uel alteri mandaretur.

CA. VII.

Snaburgenſes tum rem habuere cum comite uicino de Tekeneborg. Cumq; rem uerbis trāſigere non poſſent, q ciues ab eo contemnerentur, q̄diu epiſcopus cōquieſceret. Sed ubi ad arma uentum eſt, auxilio illis ſuere ciues Monaſterieſes: perpulerūtq; comitē in eas rerū anguſtias, obſeſſa arce Lingen, quā etiā de proximo capturi uidebantur: ut ad placita & tractatuū diſceptatiuos ueniretur: In quibus ita armis edomitus uidebatur: ut in ęquas cum illis cōditiones deſcēderet: poſitoq; nobilitatis faſtu, ciues in ſuo iure & gradu recognoſceret, fineretq; pfrui uetuſtis, & longa cōſuetudine probatis, libertatib⁹. Quo tempore memorabilis exequutio facta eſt iuſticiæ, ex ſentētia principū, & omnis Saxonię nobilitatis: Conſtituerūt, ut paulo ante diximus, Saxonię principes, iurarūtq; pacē, quā Theodericus de Werningrode comes uiolaſſe diceretur. Quocirca uocatus a quibuſdā eorū, qui exequutionis mādatum a cęteris haberent, Alberto de Querforde comite, archiepiſcopo Magdeburgenſi, Ottone duce de Leina, Henrico de Honſten comite, cęteriſq; comitib⁹ & nobilibus: accuſante Buſſone de Regenſten comite, ſuſpendio cōdemnatus eſt. Sentētia dicta euocarūt ex militarib⁹ eius quendā, quem pręcepto adegerunt: ut primū capiti ei⁹ uuln⁹ infligeret. Paruit ille, ſub honore ſuo admonitus: mox circūſtantes, gladijs eum ſuis cōfixerūt. Inde freno equi ſui alligatū, ſuſpendio finiſſe uolebant interpretari. Eam mortē, ut fit, ubi in fabulas res uenit, alij culpis eius, alij q cōiurationi nollet cōſentire, deputarunt. Hoc etiā LXXXVI. poſt milletrecentos anno, Lupoldus dux Auſtrię, Zwiceros q̄s alij dixere Zwitēſes, olim dictos Heluetios, q arces pridem illis impignoratas ad redemptionē reddere duci detrectabāt, bello inuaſit. Populus ad arma nat⁹, ipſis ſuis in montibus induruit. Auſi aciē opponere uenieti, exiere obuiā uiri tria millia. Hos exceptos in planis dux fatigauit: multiſq; ex ipſis cæſis, cęteri pedem retro ferre uidebantur. Aderat in mōtibus agmē triginta milliū, qui facta extēſione, agmē ducis incluſerūt, & circulo circūſeptos, omniquaq; aggrediūtur. Cęſus eſt dux cū omni agmine, decē & octo inſignioris nobilitatis uiri, pauci ſupererāt capti. Hęc ſecunda Auſtraliū pene omniū nobiliū cędes. Nam primā Vngari fecere, anno Chriſti. MCCXXXXVI. Sed hoc tēpore Bernhardus dux Brūſwickcēſis, cum rebellionē, ut ſolēt, oſtenderēt militares de Steenberge, eccleſię Hildeſemēſi parētes, ad arma peruenit. Auſi concurrere duci, in acie manus conſerūt: & fortuna illis plaudente, etiā repugnātem uictores ducē capiūt: abductūq; tamdiu habuere uinctū, donec ſeptē aureorum millibus ſuā redimeret ab illis libertatē. Quo etiā tempore Otto de Leina dux Tranſſyluan⁹, cum Gottingēſibus non bene conſenſit. Cumq; ciues non cederent, uel poſcenti, uel pręcipienti: ille obſidione urbē cinxit, magis fame q̄ armis ſperans expugnare munitū opidum. Firmauit foris oportuno loco pręſidiū: quo inſolētiā, ut ille dicebat, ciuiū edomaret. Diu

diſſimulauere ciues,timorem oſtentātes. Vbi iam in cōtemptum adducti
uidebantur,erupere: & paratis ad eam molitionē rebꝰ neceſſarijs, nouam
arcem fundo uerterūt,ęquarūtꝙ ſolo. Tum res in colloquia cœpit conijci
ęquis conditionibus illi ſuo principi cedentes paruerunt. VIII.

entzlaꝰ interim Saxonię & Luneburgi dux,cum Friderico Brun
w ſwici principe rem cœpit in cōtrouerſia agere,quę ad arma perue
nit. Nam idem Wentzlaus, firmato ad Alram fluuiū pręſidio,
crebris inde excurſionibꝰ terrā infeſtauit Brunſwickcenſem. Winſen no-
men loco eſt in ditione Luneburgēſi,ubi firmatū erat fortalitiū, cuiꝰ ho-
die nulla extant ueſtigia. Alius interim Wentzlaus in Romano ſolio de-
ſidebat:cuiꝰ frater Sigiſmūdus Vngariā obtinuit, per Ludouici proximi
regis filiam, quā cōiugem tenebat. Ea fœmina magnitudine dotis quam
regi afferebat, ſublata in ſuperbiā, cœpit regē contemnere: & uocato ar-
gētario iuſſit auri monetā de ſuo nomine cudi,cū inſcriptione: Maria rex
Vngarię. Rex manſueti animi princeps,uerbis caſtigari ſatis putauit fœ-
mineam inſolentiā:quam illa non muliebri leuitate ſuſcipiens,ipſam ſe re-
preſſit. Erant tum in aula,qui regi male uellēt,arbitrati optimā accœpiſſe
occaſionem eius ſubuertendi per reginā: quā ſciebant amariſſime ab rege
increpatā. Arbitrati fœmineā ſuperbiā in ea furere, auſi ſunt aggredi ten-
tantes animū eius: Scimus inquiūt regē maligno in te animo,pridem gra
uiſſime euectum,quē tu regem in regnū prouexiſti: Si te uindicare conſti
tuis,& ab eius ſolui nexibus,ſcio procerū pene omniū auerſum ab illo ani
mum: ſi quid audes, facile proſperaberis. Stupuit fœmina, ſed prudenter
diſſimulauit,ut omnia exploret cōſilia. Tum ait: Quis rerū modus tibi ui
detur,ut illū amoueamꝰ. Ad hęc ille: Inueniemꝰ qui cubantē tecū regem
opprimāt,modo intelligamꝰ,qn̄ erit tecū in cubiculo: nam uiuentē detur
bare regno plurimi laboris eſt. Tum illa,arbitror nocte ꝓxima cubiturū:
etiam,ſi aliud ſentiat,facile inuitatꝰ parebit. Hęc illo omnia dicebat cōſilio
ut ſe proderēt cōiurati. Qui rem ſuggeſſerat ita abit,ut fidē reginę implo
raret,omnia ſecreto agenda. Non abnuit ipſa. Sed ubi primū cōuenit re-
gem: Stupefacta,inquit,rem affero grandē,quę tui capitis,niſi caueris,ha
bet perniciē: Ita mecū quidā cōuenit, ut ꝓxima nocte te inuitē ad cubile:
aderunt, & ferrū tibi intētabūt. Tu uero anime mi: ut ſe prodāt cōiurati,
ſimulabis noctis mecū quietē habiturū,ſecretiꝰ abiēs. Probat rex cōſiliū.
Res gerit̄ ex cōſtituto. Iam noctis erat cōticiniū,& cōiurati rūpunt regis
cubile: Regina quę nullū pro periculo ſomnū admiſit,ꝓfundo ſe ſimulat
ſopore ſtratā: Vbi ſolā uidēt: Hęc,inquit,unus ex his,proditrix cōſilia no-
ſtra nudauit: uoluitꝙ in eā ſęuire. Tum aliꝰ,noli,inquit,innoxiā perdere.
Scio grauiter expoſtulaſſe cum illo ante paucos dies: ut facile quis intelli-
gat illā non amare. Et exeūtes in ſecreta ſe ſua recipiūt,nihil tentaſſe ſimu-
lantes. Sed ante lucem apprehenſi pœnas dederunt. CA. VIIII.

Oc tempore comites Holſatię,Nicolaus, Adolphus, & Henrici
h iam pręmortui filij,Gerhardus,Albertus,Henricus,coram Mar
gareta Danorū,& iam Normannorū regina cōuenerunt,totius

Daniæ procerū uoluntate: ut ducatus Sleſwickēſis uni eorū, quē ipſi deli gant, iure feudi permittat ad ſucceſſionē legitimā: utq; comites perpetuo fœdere iuncti maneāt in fide coronę Danieę: nec per ullam occaſionē ad bella quiſq; proſiliat: Sed cum aliquid inuicē natū fuerit queſtionis, Dani ex Holſatis, & uiciſſim illi ex Danis binos eligant: qui rem in cōtrouerſia poſitam dirimant: Quod ſi non poterūt, habeāt facultatē quintū aſſumen di: cuius uotū alteri parti accedēs, rem omnē abſoluat. Ducatū uero cum ea tēpeſtate Nicolao ſeniori deferrent, ille cauſatus ętatem recuſabat: Nec Adolphus Wagrię comes magnis ſe rebus uir modeſtus uoluit implica re. Ventū eſt ad Gerhardum Hērici primogenitū: Eum ſolenni iure regi na inueſtiuit, ducēq; Sleſwici appellauit, anno octuageſimooctauo poſt milletrecentos a Chriſto nato. Sed priuſq; in latiorē Saxoniā reuertamur, hic nobis eſt Holſatię angulus excutiendus. Henricus comes, cognomen to Ferre⁹, cum crebras & longinquas militās peregrinationes iniſſet, Ni colaus interim frater domi ſedens nidū aſſeruabat, ruſticā plębem ad ar ma erudiuit, per ſingulas uillas cōmunib⁹ omniū impenſis, unum armige rum iuſſit expediri: minoribus uillis permiſit ut binæ iunctis uiribus, & equū & arma cū pugile prompto ſemper haberēt. Tenebat cōiugē Nico laus matrē Alberti ducis Saxonię ac Luneburgēſis, qui cū Magno duce Brunſwickeenſe, ut diximus, diuturnū bellū habebat: Arcē Horburg cū ille expugnare ſtatuiſſet, Nicolaū uitricū ad arma uocauit: nec cunctāter ille paruit: Wilſtrię incolas ducētos expoſcit mittere ſubſidiarios: Illi tam prompto erāt in comitē animo, mille emittūt: quorū forti opera uſus Ni colaus, priuigno ſuo dictā arcē ſubiecit: Cum rege Waldemaro ſępe pu gnauit, ſępe uictor, ſemel uictus. In Fionia mōte Manberg Nicolaus ca ſtra fixit: rex Nuborg oppugnauit, & multis uicib⁹ oppugnatione inten tata fruſtratur, comitē aggreditur, iam alijs rebus intentū. Funus Holſati tum ducebant, nam Benedicti de Aluelde militis defunctā cōiugem extu lerunt: cuius rei occaſionē rex obſeruans, irruit in eos. Diſturbati Holſati, difficile ſe collegerūt: cæſi aliquot, capti plures, in quib⁹ etiā Nicola⁹, qui amiſſo in pugna oculo, a Dano quodā equo deturbatur, & capitur, arma uictori uictus tradit: ipſe abire permiſſus, uix in ſua magno labore reuer titur. Rex cum prędā recenſeret, uidit loricam Nicolai comitis, quā facile diſcręuit in manib⁹ cuiuſdā: interrogat⁹ a rege, cuius eſſet lorica, & ubi il lum reliquiſſet: abire, inquit, fide præſtita permiſi, Nicolaū ſe de Redenſ borg uocitabat: Vero inqt rex, ſe nomine appellabat. Tum primū intelle xit qui ceperat, comitē fuiſſe, quē dimiſiſſet. Flensborg opidū mari expo ſitū, & monte munitū rex ſępe obſedit: Nicolaus montē cōmuniuit: ciui buſq; permiſit, ut muro cingerēt opidū. Dorning arcem Henneke Lem beke tenuit: eam rex magnis copijs circūſedit: intus erat prēſidiū pluſq; tre centorum, quo citius ad inediam redigi poterāt: Immiſit Nicolaus aliqñ ſecretos nuncios in cōſolationē obſeſſorū, ſed cōmeatus inuehere non po terat: Ad extremū, cum iam fames urgeret, cōuenit ut deintus obſeſſi erū pentes, deforis comes, incurrerēt una obſidētibus nihil formidātibus, tum

mali, qui obſederāt: Subito apertis portis proruūt, magno clamore uociferantes: Holſtenland frowe uan hēmelricke, & deforis comes nō minore impetu incurrit: & exterritis Danis, quid ageretur ignorantibus, agmen unum, cui per mediū riuū ſuccurri non poterat, facile diſpulerunt, multis captis. Ita obſidione ſoluta, & cōmeatus habuere fugientiū, & reliquum agmen non diu poſt ſe ab obſidione retraxit. De Wenſtenzee potens militarium familia, illa ætate defecit: ut ſupereſſet ſolus ex genere mamzer. Rogatus comes, ut illi arma ſui generis permitteret, ne tanta familia penitus interiret, reſpōdiſſe fertur: Miſericors deus, Aſpriolus non denuo cōſcendet in arborē: Ea enim erant inſignia familię de Weſtēzee: Pertinaciam eorꝫ expertus, non amauit propaginem. CA. X.

Am dudū Henric⁹ Ferreus, Nicolai frater, multis ubiq; laboribus exantlatis, ad annum Chriſti octogeſimūprimū poſt mille trecentos finiuit, ſepultus in Itzeho: relinquens, ut diximus, filios Gerhardū, Albertū, Henricū. Gerhardus ducatū aſſequit̄ Sleſwickcenſem. Albertus in comitatu partis ſuę remanſit. Henric⁹ eligitur epiſcopus Oſnaburgēſis: ſed propter ſchiſma, quod tum pernicioſe ſerpebat in eccleſia, ſine cōſecratione permanſit: diu pręſidens temporalibus, donec fratribus defunctis, ad tutelam nepotū, filiorꝫ Gerhardi ducis in Holſatiā, q̄d ſuo loco dicemus, reuerteretur. Thietmarſi populus in perpetuā Holſatis poſitus paleſtrā, diffi culter ab iniurijs tēperat, ꝙ ſe omnib⁹ nobilitate, ut ferunt, & robore, ut putant, anteponūt: nec ſe patiunt̄ ęquari cęteris. Occiſos de ſua gente magno licitantur: ſed quos ipſi ex alijs cędūt, nullo ęſtimant precio. Iniuriantes primi ueniūt ad querimoniā: difficulter cōquieſcunt: Niſi duplo maiore damno aduerſantib⁹ illato, iram non ponūt. Simultatem tum, ut ſępe alias, habuere cum uicinis Holſatis: & paſſi, neſcio quid, ut aſſeruere, uel moleſtię, uel damni, turmatim egrediūtur, magnam ex Holſatia prędam ante ſe agentes. Nūciatur Nicolao comiti Thietmarſos in terra graſſari. Ille coactis uix triginta equitibus, uicinos ruſticos iubet exciri: & armis, quę poterat, cōtractis procedit in hoſtes: Pręmiſit ſpeculatū, qui de numero, & ordine referret. Reuerſus ille renūciat tantā eſſe manū, ut paruo agmine īuadere nō ſit cōſiliū. Cui comes: miſericors, inq̄t, Deus cur nos terres: mitte conat⁹ in timorē: Sequimini me ad min⁹ uidendi ſunt qui noſtra diripiūt. Prouectus ut in cōſpectu haberet hoſtes in loco qui dicitur Tiperſlo, ſuos cōpellat, in eos cōuerſus. Perpetuum, inquit, erit dedecus nomini noſtro, ſi nobis uidentibus noſtra hoſtes abigāt: Hec eſt puellarꝫ illa chorea, quā ſępe iactatis: Dei nomine ingrediamur: Non erit noſtro deinceps dignus cōſortio, qui ſe ſubtraxerit ex hoc congreſſu. Dixit, & haſta infeſta concurrit oppoſitis. Idem fecere qui aſtitere miniſteriales. Diſturbato primū globo, ruſtica man⁹ ſuperuenit, & diu parib⁹ eſt certatū uiribus. Inuent⁹ eſt ex Thietmarſis, qui hanc ſibi gloriā arrogaret, congredīēdi ductori comiti: eūq; manu aggreſſus, niſus eſt equo deturbare: Sed Nicolaus, ubi uidit feroci⁹ inſtantē, gladio ſuo caput demeſit, diſcindit q;. Eius exemplū ſequuti cōſortes, illa die magnam illam ma-

num nō ſolū ſuſtinuere, ſed etiā repulere. Inde in cōmunia placita res decurrit: ubi ęqua ſe manu euaſiſſe Holſati: Thiemarſi uero ſe ſuperiores gloriarenť. Cōuenit utrincp, ut ſublatis differētijs, certis locis Holſatię Thietmarſi, ut ab antiquo, immunes uectigalibus abirēt: Cęterū iniurias, quas pretenderēt, non pro ſuo more mox manu uindicarēt: ſed legitimis accuſationib⁹ pferrēt ad comitē: Eacp res datis inuicem literis placito cōſtitit. Vir erat hic comes, & māſueti animi, & circumſpectę prudētię: qui ruſticam plębē nō cōtemneret, ſed ipſe querulantē audiret, ſi quid in pręfectos deferrēt: Nihil erat opus alterius interuētu: Ipſe qui grauabať dn̄m quęritabat, & placidas aures reperit. Inde factum eſt, ut ad iniurias non tam prompte proſilirent ruſticę multitudinis militares: ſed æquo iuſtocp contenti manebant.

CA. XI.

O Tto per idē tēpus dux Brūſwickcēſis, Henrici Trāſiluani de Embica, & Grubēhagen fili⁹: qui Exfeldiā, Duderſtadt, & pleracp Moguntino archiepiſcopo uendidit, per Italiā Karoli Imperatoris tēpore, & Wētzlai filij ei⁹ copias ductabat: Cum inter Vngarię & Hiſpanię reges, mixtis Gallis, res de regno Neapolitano eſſet in cōtrouerſiā longa inter primores Italię cōuerſatione, & militię uſu, ad familiaritatem Iohannę reginę peruenit: & ab illa etiā principatu donatus Tarētino, thalamum, ut nōnulli ſunt authores, ei⁹ reginę promeruit. Viuebat, pręſidebatcp tum in Ro. eccleſia Vrban⁹. VI. qui ex epiſcopo Barēſi ad ſummū trāſlatus pōtificatū, eo rem ſua ſeueritate pduxit: ut cardinales, quod ante dixim⁹, Galli, innouata electione Clementē ei ęmulū obijcerēt, in magnū Romanę eccleſię & totius Chriſtianiſmi detrimentū. Cum adhuc epiſcopatū idē ageret, Ottoni Germano Brūſwickcēſi principi pfamiliaris erat: Inde factū eſt ut in ſummo quocp pōtificatu adireť ab illo, pro quibuſdā cauſis: & iā in collegio cardinaliū diu ſupplicē ſibi, paſſus eſt Vrban⁹ manere Ottonē, cp diſſimulans pōtifex aliud ageret. Cardinales aūt nobilis uiri perſeuerantiā cernentes, in pōtificem uerſi: pater ſancte, inquiūt, tēpus eſt ut dato reſpōſo, uir nobilis non ſe cōtemptū arbitreť. Sed ea magni faſtus prætenſio multos Vrbano auerterat. Hui⁹ Ottonis frater erat Melchior, ad epiſcopatū prouect⁹ Zwerinēſem: ſed breui ſuorꝝ in ſe odio cōcitato perijt toxico: quod in pontificū illorꝝ dicem⁹ catalogo. Otto autem ſumpto magno ſecū uirorꝝ de Neapoli prudentū comitatu, Vrbanū iterū adijt, tentans, ſi duricia ei⁹ emollita, cardinales diſſidētes ad eū inclinaret: Simul etiā Montiſſerrati iuuenē marchionē, eidē pōtifici ſtuduit cōmendare: cui deſponſata erat puella regni Trinacrię hęres: ut illū pōtifex de illo regno inueſtiret. Sed nō potuit ille reflecti pōtifex durus. Iam enim de nepote ſuo in regnū prouehēdo cogitabat. Erat inter ducis cōſiliarios uir magnific⁹, ac iuris periti ſſim⁹, Nicolaus de Neapoli: qui multis rationib⁹ & allegationib⁹ inſtitit flectere & inclinare pontificē Ottonis poſtulatis: quę cōmoda inde ſperarētur, quæ rurſus incōmoda, ſi cōtempta illa eſſet, formidarenť, oſtendit. Sed nullis ille reb⁹ permoueť. Vnde factum eſt, ut Nicolaus memorat⁹ exinde cardinaliū partē iuſtificaret, auerſus pōtifici,

Otto aūt in ſuam uerſus ditionē,etſi illū uerū Petri ſucceſſorē, & crederet & tuerēt,a familiaritate tamen uiri ſe retraxit: Quoſdam ex cardinalibus ſuis uinxit in carcerē,& examinari mādauit quęſtionibꝰ grauiſſimis: dein de archiepiſcopos Reni creauit cardinales, retentis eccleſijs ſuis: epiſcopū quoqꝫ Leodienſem, & nōnullos genere & literis ex Germania pręſtātes. Sed illi honore illo abſtinuere, contēpto pontifice, propter uiolentā eius dominationē. Captos cardinales miſerabiliter excarnificauit: In eculeum ſuſpenſos quęſtionibus interrogauit uir ſanguinarius, tyranno ſimilior q̄ pontifici. Apud Genuā nōnullos aquis iuſſit mergi. Longā inde tragœdiam ſcripſit, qui uidit, Theodericus de Nyem ſecretariꝰ apoſtolicꝰ: Sed Vrbanus breui fęcit finē uiuendi. CA. XII.

Erhardus dux Sleſwickcēſis, Nicolaꝰ & Adolphus comites Hol
g ſatię in opido Todeſlo, cum urbiū Lubicę & Hamburgi oratoribus ad tractatus euocari, de cōmuni pace, deqꝫ itinerantiū ſecuritate ęgerūt: Cum interim conglobati plures ex hoc genere latrocinantium, facto agmine, in cōtemptum eorꝫ, qui, quod ſciebāt, de illis excludendis deliberarūt, prouecti ad eius loci uicinia, pecora eius opidi abęgerūt. Intelligentes qui tractabāt quid ageretur, arma ſua circūſpexere, quę non in pugnam uidebanē oportuna: nam ad negocia pacis exibant. Audiētes tamē, quia Lubicēſiū pręfęctus cohortē habens in campis expeditā, quanta poterāt manu exeūtes inſequuti ſunt hoſtes: & ubi propinquauere, uiribus & armis cōiunctis, inuaſere abeūtes: & primū quidē recuperauere pręedam, deinde etiā poſtremos agminis inuaſerunt nōnullis proſtrratis. Alij uero per fugā uix ſunt elapſi: ut eſt ſaluū in nemore infinita profunditas, quā equites penetrare non poſſunt. Quo tēpore Tremonia bellum ſuſtinuit aduerſum ſibi uicinū comitē de Marka, qui a ueteri memoria dicebanē de Altena. Is comes adiutus armis archiepiſcopi Colonienſis, infeſtos tenuit agros ciuiū ut egredi non ſinerentur: Ipſi aliquātis uicibus arma in eum produxere, omnis deinde cōtrouerſia hoc modo tractantibus finitur, in eam cōpoſitionis formulā: ut Tremonienſes in reliquū annuā comiti pro tuitione pecuniā, ut priꝰ, non ſoluerēt: Ipſe arces nouas, quas ſub nomine archiepiſcopi Colonienſis erexerat, demolirēt: ciues comiti uiginti florenorū aureorū millia mutuo darēt: quę non ipſe quoad uiueret, ſed hęredes eius ſoluere tenerentur. In eum modū rebus cōpoſitis utriqꝫ quieuere. Vades erant uicinę urbes Suſatū, Vnna, Hamma, ut omnia ex fide implerētur. Bernhardū interea Brunſwici ducē a militaribꝰ de Stenberge captum, Albertus dux Saxonię & Luneburgenſis moriens ictu bombardæ, ſuaſit Luneburgenſibus, ut dominum aſſumerent. Sed cum ille captiuus diu teneretur, Wentzlaum Alberti fratruelē ducem accœpere. Interim Henricus dicti Bernhardi & Friderici germanus frater, pro fratre captiuo ſatiſfacere cogitauit: ut adminiſtraret ditionem capti fratris: Sed gemina illi difficultas erat: armis uidelicet occurrere Wentzlao, quē militares dominū delegiſſent, & fratrem uinculis laxare. Sed Henrico obſtitere omnes. Ille tamē Friderici fratris uiribus multa tentauit: Arcē nouā in ri-

pa Alrę fluminis Wentzla⁹ obſedit: ſed ibi toxico perijt. Artem ſubuertendi principes in Germania nouã, mirũ quomõ tam frequentarẽt ab Italis acceptã. Habuit aũt in expeditione illa dux Wẽtzlaus auxiliaria multorum arma: Epiſcopi de Mynda, de Scowẽborg, de Regẽſten, de Hoya comitũ: milites multi, militares non pauci acceſſere: His ſupuenere Hẽric⁹ & Fridericus de Brunſwico duces, & manu collata uictoriã reportauere. Vires aũt exercitus ſui habuere ex urbe ſua Brunſwico: Sed cum fortuna ducum illorꝫ, quę hactẽn⁹ tenuis erat, creuit uehementer: ut magno ex captiuis ęre cõflato, & fratrẽ Bernhardum uinculis exuerũt, & arces ſuas pignore obligatas, in ſuã recœpere ditionẽ. Hac inſuper uictoria cõſequuti ſunt duces memorati: ut Bernhard⁹ iam liber, in ducatũ Luneburgẽſem, & ſolenniter introduceref, & cum ſumma beneuolentia reciperef. Luneburgẽſes aũt hui⁹ rei authores, belli hui⁹ exitũ diu ſenſerũt: nam eorꝫ pecunia dux laxaf: unde tantũ ęris alieni cõtraxerũt, ut in longũ tẽpus nõ luerẽt. Erat aũt tum ann⁹. MCCCLXXXX. a nato Chriſto. XIII.

Dolph⁹ Wagrię in Holſatia comes, uberioris ei⁹ prouincię partis dominus & poſſeſſor nouiſſimus eius lineę, ab Iohãne primo Adolphi religioſi fratris Minoris filio, in fata cõceſſit. Quęſitũ eſt aũt de proxima eius ſucceſſione, cum legitimos ſuos hęredes nõ haberet: inuẽtũq; eſt, ꝙ comites de Scowẽborg, uel eodẽ cũ Nicolao, uel uno gradu ipſi defuncto eſſent propiores: Quod cum pro cõperto omnes haberẽt, Nicolaus, ut terra uno regeref deinceps dominio, comitib⁹ de Scowenborg ex formula cõuentionis magnã perſoluit pecuniã, deditq; perpetuo poſſidendã, eam iuxta Albim terrę portionẽ, in Pinnẽberg Hatcſborg, Bermſtede, tres, ut aiunt, pręfęcturas: quas in hodiernũ uſq; tenent comites memorati. Extant deſuper conuentionis mutuę literæ: nec alieni dehinc Holſatię fuerunt comites antedicti, ſanguinis nexu, & perinde amorꝫ ſocietate ſemper deuincti comitib⁹, & iam principib⁹ in Holſatia dominãtib⁹. Brandẽburgẽſem inde marchiã, quã, ut diximꝰ, Imperator Karolus ab Ottone genero ſuo uili ſatis licitatione cõparauit, Morauię marchionib⁹ Iodoco atq; Procopio, magno ab illis ęre accœpto in feudũ donauerat. Sed Bernhard⁹ & Hẽric⁹ duces de Luneburgo, Friderici de Brũſwico fratres, non ꝑmiſere forẽſes in marchia principes dominia ſua ꝑpagare: ſeſe bello publico opponentes, pro quibuſdam arcibus, quæ pridem ducatui Luneburgenſi paruiſſe dicerenf. Multi tamen miniſteriales ducum de Luneburgo marchionibus memoratis militauere. Sed cum magnum ſibi parari bellum marchiones intuerentur, per amicos ęgerunt: ut Fridericus, de Brunſwico dux, frater memoratorum principum, qui pacis zelator ab omnibus haberetur, eo bello neutralis eſſet, conquieſcens: in quam rem milletrecẽtas ſexagenas Bohœmicorũ dicitur accœpiſſe. Bernhardus autem & Henricus ſuis uiribus nixi, arces Snakenborg & Gartow expugnauere, uaſtãtes omnia uſq; in opidum Soltwedel: Inde deflectentes ad arcẽ Klotzeke peruenerunt: Eam militares de Qwitzow tenuere, fortiterq; defenſata eſt: ut pręter prędã tum nihil referrent. Quo tem

pore Gerhardus dux de Slefwico cōiugem duxit germanā fratrū Friderici, Bernhardi, Henrici ducū. Ciues per ea tempora Hāburgēſes, trans Albim in loco Glindeſmor pręſidiū non magnū firmauere, inuitis de Luneburgo ducib⁹, cū tñ militariū de Hiddeſacker cōſenſum tenerēt, in q̄rum fundo iacerēt fundamēta. Sed facile tum fuit principū fauorē auro, pmereri. Per quæ etiā tēpora Bonifaci⁹. VIIII. ut unionē eccleſię interuētu Dei Genitricis impetraret, feſtū Viſitationis Mariæ a prædeceſſore inſtitutū, ipſe literis datis publicauit. Birgitta q̄cq́ inſignis ſanctitatis fœmina, quæ memoriā ſuā Romę fert in eccleſia. S. Pauli reliqſſe, reuerſa in Sueciā, patriā ſuā, extruxit ſuis ſumptib⁹ monaſteriū Waſteen. Erat enim magno genere militari nata: ibiq́ in ſancta cōuerſatione degēs, hoc tēpore ſubuolauit ad Chriſtū, miraculis clareſcens: iam tūc Eliſabeth ſororē comitū Holſatię, ſacrā uirginē, in cōtubernio habēs: quā pro ſe reliquit loci gubernatricem. Eam Bonifaci⁹. VIIII. retulit in Sanctos. Ordinē reliquit utriuſq́ ſexus religioſoꝝ, in uno monaſterio, non uno tecto diuerſantiū. XIIII.

Vces deinde Luneburgenſes, Bernhardus & Henric⁹, uocato in d auxilium Alberto archiepiſcopo Magdeburgēſi, arcē Klotzeke recœptatricem latronū, & omniū qui inſidiātur in publicis itinerib⁹, aggreſſi armis & machinis expugnarūt: reptoſq́ in ea latrones, crucibus, & furcis infixerūt. Quo etiā tēpore, Otto dux de Leīna ciuib⁹ ſuis Gottingēſibus non recte affectus incaſtellauit eccleſiā extra muros urbis indeq́ excurrens, obſeruabat exitus & reditus ciuium: ut nihil poſſet importari. Sed ciues egreſſi cum impedimentis ad rem pręparatis, facile deiecerunt munitionē: captis in eo uiginti armigeris, quos belli iure ſua fide ſinunt abire: deinde, cum dux nihil minus obſideret urbē, ſcirentq́ ciues multum eſſe in urbe uulgus mendicantiū, onerоſum obſidioni perferendæ, ut eijcerēt, non ui, ſed cautela intenderūt. Edicunt in loco extra urbē ad agendas Deo gratias de uictoria, ſtipem largam diſtribuendam: qui eam depoſcat, ad horā aſſit accœptur⁹ cum cęteris. Magna colluuies hominum concurrit ſtipem acceptura. Datur illa large ut erat edictum: ſed urbe a tergo clauſa, tum cunctis enunciatur: Eāt quo poſſint, panem quęſituri: nō eſſe illis in obſeſſa urbe locū, ubi grauare poſſint, adiuuare non poſſint, ad meliora tempora reuerſuri. Diſſeminantur illi, qua quiſq́ poterat. Ita factum eſt, ut exonerati obſidionem diutius tolerarēt. Phriſij interea ſuperbum gen⁹ hominum, & quod ſibi multum arrogat de libertate, Ockonē uirū in eis primariū: q̄ inter Germanos militās, militarē cingulū accœperit, factus eques auratus, occiderūt: arbitrati illū a patria libertate degeneraſſe, cui peregrinam inducere tentauerit nobilitatem. Mira hominum temeritas paluſtrium. Cęca ſuperbia, quę inſolentiam inde concipit, q̄ non facile armis ad iugū cogunť. Vxor aūt Ockonis, uiri necem uindicatura, ad comites de Aldenborg, & Delmenhorſt profecta, arma comparat in tumultuantes. Non contemnenda manus erat quę ducit in Phriſiam: eccleſiam, quam de more gentis incaſtellauere, oppugnāt: deiectaq́, Phriſones ibi repertos ad ducētos iuſſit capite plecti. CA XV.

Ricus dux Saxonię inferioris,cũ a Magnopolenſibus infeſtaret,
e non paſſus iniuriã, quanta potuit arma in poſſeſſiones & prędia
familię de Lutzowen mouit,deiecitq; quatuor ei⁹ gentis firmas munitiones, quintã uero ſibi reſeruauit in Turow,præſidiũ ibi habiturus quoties in terrã memoratã eſſet expeditio dirigenda. Quo tempore,cum eſſet nonageſimuſſecũdus poſt milletrecẽtos, gymnaſiũ Erphordiæ ſe fun datum eſt,Bonifacio.VIIII. priuilegiũ donante,theologica ibi permiſſa facultate.Non uacat admiratione, Germaniã tamdiu ſine publicis ęgiſſe literarũ gymnaſijs.Francia quidẽ a memoria Karoli.I.eo genere claruit. Italia nõ lõge poſt Bononię,& quibuſdã alijs locis publice docere cœpit. Sed Germania omniũ ad cultũ nouiſſima prouincia, nũc primum incipit publica excolere palladia. Nam Bohœmia,non diu eſt,q̃ ſub quarto Karolo Imperatore & rege ſuo,Pragę publicũ meruit literarũ gymnaſiũ.Interim uero Morauię marchiones, Iodocus,& Procopi⁹ fratres, cum etiã Brãdẽburgẽſem tenerẽt principatũ,graui inuicẽ bello diſſidebãt: cũ alteri Wentzlaus Romanorũ rex,alteri Sigiſmũdus Vngariæ rex,item fratres, ſtuderent. Bella eius generis formidabilia, quę pluſq̃ ciuilia dici debent: Sed ęquęuitas nataliũ inter fratres facit,ut alter alteri non cedat.Per idem tẽpus,cũ Fridericus dux Brunſwici grauiter a militaribus eccleſię Hildeſemenſis,de Stenberg, atq; Swichelen,cõtemneretur, in eos armatũ produxit exercitũ,nec illi minores animo fiderẽt duci obuiã ꝓficiſci,amicis & fœderatis in arma uocatis: Non procul Goſlaria,magno utrinq; concurſum eſt prelio,pugnatũq; diu ancipiti fortuna uariante.Cum iam inclinari pars ducis uiſa eſt, uelut cœlo miſſa cohors equitũ ſub manu militis de Godẽſtede duci aduolitat: Feſſis recẽtes uirib⁹ incurrũt,& facile uictoriã duci pariũt: uulnerati,cęſi, capti, magna pars militariũ antedictorũ: Dux ex captiuis nõ paucã accepit auri ſummã,cõpẽſans,quã pridẽ illis impen derat,ad fratris ſui Bernhardi dudũ ab eis capti redemptionem. XVI.

Ernhardus dux Luneburgẽſis, & Otto comes de Hoia,cum ho
b ſtili eſſent animo in epiſcopũ Oſnaburgenſem (incertũ ex quib⁹ cauſis,nihil enim annales cõmemorãt) magno agmine ingreſſi dioceſim,igne ſęuiũt ac gladio in inermẽ ruſticã plębẽ.Magnã aũt prędam prę ſe agẽtes,cum opidũ de Vechta pręteruecturi in ſua redire feſtinarẽt: ciues eius opidi cõclamãt ad arma,ſigno campanę edito,& egreſſuris obiecti,prelium inſtituũt: ita perurgẽtes,ut facile omiſſa pręda fugę pręſidium quęrerẽt.Ita unius opidi animoſo obiectu, diœceſis ſatis,& uindicata, & reſtituta eſt. Quo etiã tẽpore,Ericus dux inferioris Saxonię, Bernhardus & Henricus de Luneburgo,& Gerhardus de Sleſwico duces, Nicolaus de Holſatia comes,fœdera inierũt quadriẽnalia: ut aduerſus omnem undequaq; ſurgentẽ uim,ſi iuſticia certare non daretur, arma cõuerterẽt. Sępe multa eius generis fœdera leguñ, quę miſelli pro ſuo captu interpretãtur in eã partẽ,quã ipſi forte principes nũq̃ in animũ adduxerũt: Aduerſus urbes omnia ea inſtituta detorquẽt,de ſuo penſu ęſtimãtes aliena ingenia.Hoc quoq; tempore, Otto de Leina dux uita exceſſit princeps uarię a

fortuna iactatus, & qui a rebꝰ gerendis uacare non potuit: Semper intentus, ſemper bellis implicitus: Cui cognominis filiꝰ Otto ſucceſſit, patri plurimum diſſimilis: ſub alio ſydere natus, pacis amator, modeſtię amicus, & qui omnibus rebus publicā quietē anteponeret. Per quę tempora, Brandenburgenſis marchionatꝰ iterū mutat principes ſuos: Nam Iodocꝰ Morauię iam dux, bello fraterno fatigatꝰ, cum ęris indigus uideret̄, Wilhelmo Miſnenſi marchioni eundē hypotecauit, accipiens ab illo quadraginta millia ſexagenas Bohœmicorū: Opida, & urbes, arcium pręfęcti, & in omni principatu militares, homagiū pręſtitere Wilhelmo. Quo etiā tempore, Albertus Magdeburgēſis archiepiſcopus, cum Ratenow opidū ad Obelam fluuiū obſideret, proditione quorūdam qui intus fuere in deditionem accœpit: Sed ille iuſta prodentibꝰ pręmia perſoluit: Iuſſit eos excedere terra cū uxoribꝰ & omni familia, certus in ſe facturos ubi daret̄ occaſio, quod nūc pro ſe fęciſſent. Ita diſcreuit fidē a cōmodis, cū illoꝝ uteret̄ opera: factū tn̄ non probabat, perniciem exempli proſpiciens. XVII.

Es memoratu digna, etſi noſtris extranea ſit inſtitutis, impetrat
r tamen a nobis in mentionē adduci. In Agrippina Colonia perniciosa tum erat ſimultas in ciuibus: duplex habuere in urbe cōcilium: Arctū, eoꝝ qui quotidiana ciuiū negocia curarēt: & Latum, ad illos quoꝫ pertinens, qui magnis reipublicę negocijs aſciſcerentur. Erat ex latiore cōcilio uir primariꝰ, quē legitimis cauſis proſcripſere magīſtratꝰ concilīj ſtrictioris. Parendū fuit: Sed ille apudprincipes, effęcit ut eoꝝ opera reſtitueretur. Non poterat abolere memoriā in ſe patrati facinoris: multa molit̄ ut ſe uindicet. Deniꝫ cōſtituit, ut concitata plębe, omnes de ſtricto concilio in uincula faceret pertrahi. Nouit ſcelerū artifex quibꝰ poſſet rebus mobile uulgus nouaꝝ reꝝ ſemper cupidū cōmoueri. Dum iſta moliret̄, perſenſere uiri ſagaces minoris cōcilīj participes: & pręueniētes molitionem cęteroꝝ, Latum conciliū per eandē multitudinē fęcere in uincula duci. Erant ſenſati in cōmunitate uiri, qui utranꝫ molitionē improbarēt: effęcerūtꝫ, ut minꝰ etiā cōciliū cuſtodię manciparet̄: quo minꝰ quererent̄ cęteri iam agentes in cuſtodia: & utriſꝫ diligenter cuſtoditis, ipſa cōmunitas utrunꝫ concilium abſoluit: & nouo delectu habito, conſtituerunt ſenatum alium: & ut in reliquum ciuitas, non duplici, ſed unico concilio gubernaret̄ decreuerūt: quod ſeruatū in hodiernū, nō paruū dedit rebus incrementū. Dux quoꝫ Bauarię Albertus, per id tēpus, cum haberet comitatū Hollandię per maternā lineā, quę filia fuit comitis Hollandię, uicinam Phriſioꝝ libertatē cōſtituit ptentare. Vrebat oculos eiꝰ paluſtris populi infrunita libertas. Eam perdomare cōſtituens, magno ſuoꝝ agmine ingreditur. Cunꝫ magno labore diu cōfligeret incolis, is fuit exitus, quē fere ſemper in his reperimꝰ, ut ſine fructu diſcederet, uidens, quia pedeſtribus copijs a mari potius, q̄ equeſtribꝰ a terra premeretur hoc genus. Sed ille tum reductis armis ſuis, populū reliquit in eo quē reperit ſtatu. Quo etiam tēpore, dux de Leina iunior Otto, cum ei auxilio eſſent urbes Turingię, Erphordia, Northuſen, Molhuſen, arcem Hindenborg, latronum

recœptatricem cinxit obſidione: & inſtātiſſime oppugnās excitato fumo
in ora propugnantiū, fugā inire coegit, Præſidiū ęquarūt ſolo: ſed egreſ-
ſos prędones numero quadragintaduos captos, una in furca ſublimes ap-
penderūt. Griphēſten aliud furū latibulū, ſimili exitu ꝑdiderūt euertētes.
Sed qui inerāt fuga elapſi, manꝰ eoꝝ euaſere. Nicolaꝰ interim comes Hol-
ſatię uir priſcę uirtutis, & modeſtię ſingularis, iā in ſenecta uberi totꝰ con-
uerſus ad religionē, deo ſedulus ſeruiebat, per omnē uitam affęctus diuino
cultui: Deteſtabatur multorū abuſus principum, qui monaſterijs graues
incumbunt, canibus, aut equis alendis onerantes: ſciens, non in illos uſus
eſſe collatos religioſo loco ꝓuentus. Mimis aut muſicis non multū indul
gebat. Venerat ex Dania Haraldus, multis ornatꝰ ueſtibus precioſis, auri
& argēti ſigna plurima, quę a principibꝰ dono accœpit in pectore prefe-
rebat. Hūc expectantē magnū aliquid a comite, iuſſit aſſidere muſicis ſuis,
nec magno xenio honorabat abeuntē. Dixere nōnulli in aurē familiarius
comiti: honeſtati cōſulētes, honorifice multorū principū cōmunem famu
lum abire curabitis, ſolenni donatiuo: Habēt enim huiꝰ generis homines
in lingua, uel extollere, uel deijcere nobilitatē. Cui comes: Quid ais, inqt,
Veſtibus ille multis pręditus precioſis, etiam me, ut cernis, ſplendidior in-
cedit: Ego me notiorē principibꝰ eſſe cōſido, q̄ ut detrectatioue uiliſſimi
hominis maculer, uel glorificatione nebulonis extoller: abeat in uiā ſuam
a me nullo maiori munere remunerandus. Peruenit aūt hic comes uiuen-
do, ad annum Chriſti nonageſimū ſeptimū. Finiuit in curte Oſthof iuxta
Itzcho: tumulatus ad patres ſuos, in eodem monaſterio, nō magna pom-
pa funerali.

CA XVIII.

Erhardus dux Sleſwici, cū fratribꝰ nō unū ſentiebat in diuiſione
g paternæ hæreditatis. Sublato Nicolao patruo, fratres arbitrati
ducatu illum contentū, illis omnē iure permitteret comitatū: Sed
dux contra: Eſſe ſibi in ſucceſſione paterna partem: Nam ducatū alterius
eſſe ditionis a corona Danię deſcēdentē. E diuerſo comites, ducatum eſſe
permiſſum comitibꝰ Holſatię: Ideo ſi Gerhardus ſibi partē uelit in comita
tu, ꝑmittat uiciſſim illis in ducatu portionē. Ad eā cōtrouerſiā dirimēdā,
principes in Todeſlo cōuētū indixere partibꝰ. Venit Albertꝰ rex Sueciæ,
iam captiuitate laxatꝰ, Hēricꝰ dux Luneburgēſis, Ericus Saxonię, Adol-
phus de Scowenborg comes: & diu rem pertractantes, multa perquiſiere
media concordię, nec tamē inuenire poterāt, quæ partibus cōprobarētur.
Cunqꝫ nullis uijs ad cōcordiam pertingerēt, ſine fine diſceſſerūt. Milita-
res aūt Holſatię, cum non libenter cernerēt fratrū bella, de medijs cogita-
uere diligentius: Ita adunati frequēter de re colloquūtur. In fine cum mul
ta diſquiſiſſent, uolūtate fratrū in eā uenere ſentētiam. Senior inter fratres
ducatū teneret: Et qm̄ laborioſa ſemper prouincia fuit, nouē annis tertiā
teneret Holſatiæ: quibus decurſis omnē fratribꝰ permitteret comitatum.
Incqꝫ ea placita fratres cōtenti abierūt. Erant aūt Gerhardo fratres Alber
tus & Henricus: quorū Henricꝰ in epūm Oſnaburgēſem electus, propter
eccleſię ſchiſma, nō ꝓuenit ad cōſecrationē. Quo tēpore Henricꝰ & Bern-

hardus duces de Luneburgo indignati ſunt urbibus Lubicę, Hãburgo, Luneburgo, ꝙ tertiã illam ſuę ditionis urbẽ, nõ pro arbitrio ſuo haberẽt defenſatã a uicinis iam dictis urbibus: In quã rem ut pacaretur, integro biennio eſt laboratũ: cum mercatores ire & redire non ſinerẽtur. Tamen interuentu cõmunium amicorũ res in hanc formulã cõpoſita uidebatur: ut tres urbes memoratę magnã ducib⁹ exprome rẽt pecuniã cõmodati titulo: Impignoratas autẽ tenerẽt arces, Horburg Luneburgenſes, Blekedeken Hãburgenſes, Ludershuſen Lubicẽſes: præſidiũq; deiectũ eſt in Vltzen: præter turrim, quæ ualua, ut erat, ꝑmãſit opidi. Fortalitiũ ꝙꝙ deſ;ciũt, ꝗd in Honoueręſes erexere. Per quę etiã tẽpora, Albertus dux Bauarię, ac comes Hollandię, expeditionẽ in Phriſiã renouauit, cautiorq; factus priore periculo, aliũ gerendarũ rerꝫ ordinẽ inſtituit: Magnis agminibus prędit⁹ uarijs in locis uno impetu adortus, coegit imperata facere & in deditionẽ cõcedere. Cũ nonageſimuſnon⁹ eſſet poſt milletrecentos, per brumã gelu terras ac maria conſtrinxit: ut ſicco ueſtigio e Lubica per mare, in urbem Sundẽſem, inde in Daniã perueniret: Qua oportunitate uſi fratres de domo Theutonica, Maſſagethas oppugnare aggreſſi, ꝓſperant: Nã lac⁹, & paludes, & omnia receptacula corꝫ glacie durata iter prębuere. Vſus eſt Albertus quoq; comes Holſatiæ, qui in Phriſiã Eydorẽſem mouens gladio & igne ſęuijt: coegitq; populũ terrę, datis ſedecim marcharꝫ millib⁹, totius terrę uaſtitatẽ redimere. Hoc tum potuit comes unus adiutus temporum ratione.

CA. XVIIII.

Obertus dux Bauarię Comeſpalatin⁹ Reni, cum Wentzla⁹ rex r Romanorꝫ nullis monitis proficeret, nullis rebus præter ſuã uoluptatem intenderet, neq; Bohœmiã, neq; Romanũ regnũ in ſua cura complexus, uir ipſe perditiſſimus: electoribus Imperij Franckfordiæ cõgregatis, Wentzlao deplorato, & deſtituto, in regẽ Romanorꝫ eligit: & a Friderico Colonienſi archiepiſcopo, de more Aquiſgrani cõſecratur. Ad huius principis ſalutationẽ, cum aſcenderet Frideric⁹ dux Brunſwici, optim⁹ ſenſatiſſimuſq; princeps, & qui multo labore ad pacem & iuſticiã cõtẽderat, digniſſim⁹ Imperio, nõ lõge a Friſſaria impetit⁹, cõfoſſuſq; eſt. Facile fuit peregrinantẽ in alieno ſuperare. Non qui perfecere nephas, ſed qui occultis cõſilijs, uel iuſſere, uel diſſimulauere inſimulãtur. Sẽper enim improborꝫ oculos offendit cõſpecta uirtus. Rodulphus dux Saxoniæ in huius tranſiens comitatu, captus eſt cum multis nobilibus. Eccleſiaſticos principes ferunt rei fuiſſe conſcios: qui non quod acciderat forte mandauere, ſed ut caperetur: capi aũt non paſſus perijt. Hoc aũt prędidere oportuit mandatores, in captura ſanguinẽ fluere. Moguntinus archiepiſcopus accuſabatũ, qui neſcio ſi recentiores in eũ cauſas obtendere potuit: reſpicere poterat in antiqua tempora: ut ſunt principũ animi diu memores iniuriarum: quibus Albertus huius proau⁹ captiuũ tenuit archiepiſcopum Moguntinũ, nec, niſi magno ære perſoluto, paſſus eſt laxari. Quo etiã tẽpore Ericus dux inferioris Saxoniæ exceſſit & quinq; filios reliquit: Ericum, Magnum, Ottonẽ, Bernhardũ, & Iohannẽ. Maior natu Eric⁹ patri in di-

tione ſucceſſit: Magnus ad epiſcopatũ primo Caminẽſem, deinde Hildeſe-
menſem prouehitur: Otto & Iohãnes cęſi perierunt: Bernhardus poſt Eri-
cum potitus eſt ditione. Sed tum Ericus circũſpiciẽs anguſtam eſſe terrã
multis alendis principibus, de amplificanda, ut fere omnes, cogitauit diti-
one. Pater ei⁹ Bergerdorp, magna accœpta pecunia, Lubicẽſib⁹ in pignus
dedit: Illi fide militari ꝓmittũt Ottoni Ritzerow, accœptis de more ab il-
lo ſacramẽtis, uiro probatę uirtutis, ſed ad aſtus militares ſatis, ut exit⁹ cdo-
cuit, ſimplici, nec ſatis cauto. Eric⁹ in opidũ ꝑueniẽs, Ottonẽ arcis cuſtodẽ
iuſſit euocari, percunctat⁹, quomõ ageret. Ille mediocriter ſibi omnia eſſe
pro modulo reſpondit: Eam⁹ inquit dux uiſum ubi habites. Ille nihil ma-
li ſubeſſe ueritus: ut qui noſſet arcem, non ui captã, ſed ęre cõmodato pi-
gnoratam, facile paſſus eſt principem in arcẽ aſcendere. Vbi uenit, iam Ot-
tone comitatior: Bene, inquit, omnia cõmuniſti: ſatis diu aſſeruaſti: abſol-
uo te cura & labore: uade quo libet: ego patrimoniũ inde meũ aſſeruabo.
Otto fidẽ eius obteſtat⁹, ſperat, non ſerio, ſed ioco loquutũ. Ille uero: Au-
dis quid tibi dicitur: arcẽ noſtrã ipſi tuebimur. Iam ſe ſua ſimplicitate de-
luſum ſentiẽs, mœſtus abijt: cõſcenſiſq; equis ſuis recta Lubicã petit, cum
gemitu obteſtatus ſibi illuſum a duce: pro arce illis reddere corpus ſuum,
& omnia quę poſſideat: uitã quoq; ſuã in illoꝝ eſſe manibus: & quomo-
do potuerit tale aliquid in principe formidare, in quo nihil hoſtile ad eam
urbem cognouerit. Illi tum cõſulares aiũt, in hoſpitio ſe cõtineat ſub ſide
prętita, donec aliud ab illis reſponſum accipiat. Pręſidiũ ſui nominis, q̊d
hęreditario iure tenebat illis reddere paratus erat: ſed illi non accœptauе-
re, impiũ fati exhęredare liberos ſuos. Ille autẽ dolore magno in eo cogi-
tationes torquẽte, breui Lubica uitã in merore terminauit. XX.

Odulphus comes de Anehold epiſcopus Halberſtadẽſis, per ea
r tẽpora cauſam intentauit Burgẽſib⁹ ſuis. Illi auerſi mãdatis, pon-
tifici ſe ſuo oppoſuere. Ille gladiũ in eos diſtringit ſpiritualẽ, uſq;
ad diuinoꝝ interdictum. Clerus omnis, cum parere neceſſe haberet, & ſe
tutum in urbe non ſperat, ceſſit loco in uicina opida dilapſus: nec enim niſi
diuinum celebrarẽt officiũ in urbe paterent. Fratres mendicãtes tum ho-
nori eccleſię matricis ut tenerent deferentes, una ceſſere, paucis ad cuſto-
diam domoꝝ relictis: Nõnulli ſeculares ſancta ꝓphanarũt: ſed illi poſtea
merita ſunt aſſequuti pręmia. Pacata aũt res eſt intra annũ, ut quiſq; ſuo
loco reſtitueret. Tamerlanes per ea tempora, princeps Tartarici generis,
graſſatur inter Turcos, captum circumducens eorum Imperatorem. Res
commemoratione digna: ſed noſtris inſtitutis aliena, ab alijs quoq; occu-
pata: ſolum a nobis tẽporis cõmemoratione deſignatur. Sequente anno
Magdeburgẽſes quoq; ciues in clerum ſęuierunt, diſſimilem tamẽ ob cau-
ſam: ꝙ imponerent capitulo & clero uariatam monetam ab archiepiſco-
po. Effractę ibi canonicorum curię: duę etiam conflagrarunt: omnis cle-
rus loco ceſſit, donec Domino pręcipiẽte rediret tranquillitas: Ira tumul-
tuantis populi beſtia eſt omnium ferocium ferociſſima: quæ nullis rebus
complacatur. Per quę tẽpora, Hẽricus & Bernhardus duces mortẽ dolo-

ſoſam Friderici fratris uindicare ſtatuentes, in cõmunionem belli uocaue re Ottonẽ ducẽ de Leina, principẽ ſui ſanguinis: Hermannũ Haſſię Land grauium: Henricũ de Honſten comitẽ. Duxere in arcem Gebeshuſen, in qua cõſederant, qui atroci & crueto facinore optimum principẽ cõfode runt, cingenteſq; arcta obſidione expugnauere, elapſis qui intus erãt. Per quę etiam tempora Albert⁹ Magdeburgẽſis archiepiſcop⁹, uita excedens locum fęcit Guntero de Zwartzeborg comiti ętate iuueni. Sed tum fad le fuit in diuiſione ſchiſmatis cõfirmationẽ impetrare. Tum etiam ciuitas Mindenſis, pontẽ illum, magnis molibus lapidũ in pedes cõiẽctis, firma uit ſuper Viſurgum: Sed nulla uis par eſſe poteſt intumeſcẽti glaciali flu mini: diſiẽctus & ille partib⁹ quibuſdã, maiori tñ in parte conſtabat uſq; adhuc. Interim peſſimo exemplo, ex quibuſdã non ſatis proditis cauſis, in ſe uerſę uicinę eccleſię Magdeburgẽſis & Halberſtadenſis, uocatis in par tes ſuas quiſq; cõtribulibus, miſerabiliter inuicẽ ſeſe lacerauerũt: cum al teri domus de Anehols: alteri de Zwartzeborg inhęreret. Nec potuit fa cile res tanta intercipi, donec utriſq; fatigatis, qui impulerant, & euaſtatis agris, magiſtri coquinarũ finem bello indicerent. Miſera agricolarũ cõdi tio, qui primi & onera laboris & bellicę cõmotionis primi ſentiũt incom moda. Sed hęc, quia in dños redundãt, intentantur.

CA. XXI.

Nnus erat quartus poſt millequadringẽtos, cum Eric⁹ dux Sa
a xonię, qui ſocer eſſet Alberti comitis de Holſatia, nõnihil ſimul tatis haberet ad populum Thietmarſię. Prę ſumpta generi uolun tate. cum ille abeſſet, tacitus duxit per Holſatiã, inq; aridã terrę illius mo uens, prędam abęgit: nonullos captiuos abduxit, in ſua reuerſus. Thiet marſi literis apud uicinos principes & urbes queſti q; Holſatiæ comites non ſatis ſuo reſpõdẽtes honori, nihil hoſtile de more renũciantes bella ge rentium permiſerint ducẽ Saxonię Ericũ per ſuã ditionẽ ire, & cum pręda redire: q̃d non longe diuerſum ſit ab inuadẽdo. Quid enim eſſe aliud fo uere aduerſariũ q̃ aduerſa ſentire? eam rem indigne tulit Gerhardus dux Sleſwici, fratrẽ increpans q; tale aliquid pmiſerit: nõ enim ueriſimile uide ri, ſe ignorãte tale aliquid per dñium ſuũ fieri: Albert⁹ aũt ſe fratri q̃ſanćte iurãdo purgauit: nulli⁹ ſe eius operis fuiſſe conſciũ. Dux ad hęc, bene ha bet: Illęſa permãſit integritas nobis a maioribus optima hereditate relićta eam tuebimur, & uerbis, & reb⁹. Ilico literis ad Thietmarſos emiſſis gra uiter increpauerũt temeritatẽ ſcribentiũ, q; honori dñorũ nõ leuiter detra xerint, q; neq; ,pprio pepercerint, obliti decoris etiã ſui: mentiẽtes apud uid nos principes & urbes. Qua de re ſatiſfaćtionẽ cõdignã ſe poſtulare. Ad principes aũt & urbes, purgãdę infamię gratia ſimiles dedere. Ea amaritu do etſi attentata ſit, aliq̃t uicib⁹ per traćtat⁹ aboleri, deliniri, aut cõplacari: Tam alte cõſediſſe in cordibus ducis & comitis, cõſpecta eſt: ut omnis co natus in aduerſum fruſtraretur, nec ulla potuit ratione cõplanari. Mul tum ibi laborauerunt uicinarum urbiũ oratores: ſed omnia incaſſum bel lum uoluere Holſãti, bellum excreuit. Animoſi Holſatiæ militares impu lerunt dominos ſuos, ut expedito agmine terram ingreſſi, multã prędam

abegerint, & ante opidum Meldorp, in Delbrugge erexere præſidium, quod diu ſeruauerũt. Thietmarſi hoc oppugnãtes, ſepe ſuorum plurimis, amiſſis ſunt repulſi. Meldorp opidum Holſati facto impetu capiũt: quo in prelio, aliquot militares militie cingulum, ut eſſent aurati equites, meruerunt: Sed nemo ſiſus eſt in opido, quod immunitũ eſſet pernoctare. Conglobati incole, deijcere præſidium ſunt fruſtra conati. Ab Hanerow, Tileborg, Swaueſtede, multis diu afflictionibus atterũtur. Albert⁹ comes ſuorũ expedito agmine duxit in Northãme, ibiq; multã predã coegit. Superuenere adunati magnis turmis incole: illo, pculdubio tẽpore agmẽ omne Holſatorꝫ ad perniciẽ incluſuri: Sed increſcẽs tum Eydora flumẽ, uallẽ impleuit que locũ illũ & Heidam interiacet. Vnde factũ, ut anguſta tum ſemita Holſati abirẽt cũ preda. Albertus autẽ comes cum agmina cogeret, indignabundus, adacto calcarib⁹ equo (neſcio quid) properabat. Equus ſublapſus præcipitẽ dat ſeſſorem: ita armatũ conquaſſauit, ut breui finem faceret uiuendi, tumulatus in Itzeho.

CA. XXII.

D Gerhardum ducẽ omnia redibãt: nam Albertus hæredes nõ reliquit. Sepi⁹ ſe deinde interpoſuere uicinarꝫ urbiũ gubernatores: ut rem tractatibus dirimerent. Incole primum ipſi, ut pacem mercentur expromiſere magnã pecunie ſummã: Dux uoluit annuã: Magnam enim in ſpem uenerat terre potiunde, ut ſubditi eſſent, imperataq; facerent: quod illi morte grauius duxerũt: nec mediatores, ut creditur, in eam rem multum propenderãt. Dux literas eorꝫ produxit, quib⁹ ante polliciti ſunt, ſe in auxilio comitũ futuros aduerſus quẽlibet hoſtem: neq; hoc ſyncerum arbitrati implere uolebant: ſed quoſdam ſuorũ aduerſus exteros impugnatores ſubſidia exhibuere. Tum dux: Neq; promiſſis, inquit, ſtare, neq; fidẽ literis firmatã hec gens implere cõſtituit, ut uideo, & iam fraterno ſanguine impenſo nobis ea res magno cõſtitit, diſſimulanda nullo modo uenit. Ita diſturbatis tractatib⁹ ad arma reditũ eſt. Preſidium in Delbrugge Holſati ſeruauere: quod Thietmarſi oppugnantes, multa ſepe retulere incommoda. Toto deinde agmine dux hoſtes petere conſtituit. Ingreſſus in die Oſwaldi per uiam Suderhãme, ſignũ ſagittariorꝫ Henricus de Aluelde miles habebat: Sed q̃d primariũ uocitabãt, Nicolaus frater eius, itidem miles, defendit. Dux cum cohorte conſtitit ad ſigna in primordijs ingreſſus. Sagittarij, & qui ad pugnã uenerãt longius circũacti, de parrochijs Lunden, & Weddingſtede, predam coegerunt: nec ſatis ad exitũ feſtinabãt urgẽtes. Nicolaus fratrẽ cõmonuit, temp⁹ eſſe ad reditũ properare: Ille nihil ueritus animoſior circuibat, cuidã molendino, quod uentis agitur euertendo inſiſtens. Interim cõglobati Thietmarſi, exitũ uiarum, in quẽ dux reſpexit circũuallauere. Premiſſi ruſtici cum aliquanta preda. Iam propinquauere cohortes equitũ ad exitũ reſpiciẽtes. Premiſſi autẽ pueri, qui dñorum ſuorꝫ clypeos & haſtas baiulauere. In hos primo impetu facto, clamor puerorũ attollit̃ cum eiulatu. Princeps inter ſe ſuorum eſſe rixam arbitratus (hoſtes enim rubetis oculucre) aduolat, inermi capite, ut ſuorꝫ clamorẽ cõpeſcat. In eum mox irruũt ex latere Thietmarſi,

& capite uulnerato deiecerūt. Sęuit deinde in omne agmen ex lateribus, & cōcurſu populi facto, uallatur omne agmē Holſatorꝝ. Paucis mira fortuna elabentib⁹, reliqua multitudo cęditur, opprimitur, conculcat̃: Mox in deiectos ſęuiūt, nulli⁹ uitę de more parcūt: Semiuiuos extinguūt, & in cadauera ſęuientes, uix principē cum paucis permittūt ad ſepulturā: cęteros canibus, lupis, uulturibus, uorandos derelinquūt. Cum duce occubuere milites duodecim, militares utriuſq; terrę, Holſatię, & ducat⁹, trecenti. Henneke Lembeke ſępe uictor in agmina Danorꝝ regis: Vlfo Pogwiſch cognomēto Bonus: Henricus & Nicolaus de Aluelde: Gerhard⁹ quoq; Sculte ex dioceſi Bremēſi, milites, & alij innumeri procubuere. Duo in ſequentem diē capti, Pogwiſch, & Rantzow, pro redemptione ſua hoc ęgerunt: ut nouū in Delbrugge pręſidiū deijcerēt. Signa militaria, quæ cœperant, aliud in Meldorpe, aliud in Oldeworde ſublimia fixerūt. Ferūt in auro & argēto, equis & armis, non mediocrē eſſe theſaurū terrę inuectū. Hęc eſt ſecūda inſignis clades Hoſatorꝝ, quā in Thietmarſia ſunt perpeſſi: Nam prima fuit uiceſimo poſt milletrecentos ſub Gerhardo comite, hui⁹ ducis auo: Ille qdē tūc ſupſuit: ſed copię maiores perierūt. Pręlio nūciato infœlici, merens Holſatia luxit principē ſuū. Imprimis uidua ei⁹ de domo Brunſwickcenſi, inſignis fœmina, ſoror Henrici, Bernhardi, Friderici ducum, filia Magni, cum tribus filijs, & duabus filiab⁹, mœſta reſedit: perſęcitq; tamē, ut treugę inirentur: renouarēturq; deinde priſca terrę fœdera. Thietmarſi in Holſatia, Stora, & Eydora fluminib⁹, immunes a uectigalibus eſſent: uiciſſim Holſati in Thiermarſia: Si quid uiciſſim quæſtionis naſceretur, maiores utriuſq; terrę dirimerent, arma cōquieſcerēt: Cui recedendum a fœdere uideret̃, ſex ante ſeptimanis renūciet parti alteri. Ea tum literis tam relictę dn̄ę q̃ Thietmarſorꝝ ſunt utrinq; roborata. XXIII.

Rium filiorꝝ quos dux Gerhardus liquerat, maior Henric⁹ ſeptimum agebat annū: Adolphus tertiū, & Gerhard⁹ in utero erat poſthum⁹ patri: filiarꝝ, unam regina Danię Margareta in Sueciā perduxit: in monaſterio Waſteen ſanctę Birgittę loco memorabili, quem poſt eucta regebat. Altera tradita eſt dn̄o de Wādalia principi Balthaſar. Cūq; ille non diu ſuperfuiſſet, nupſit Thederico de Aldēborg comiti, peperitq; illi Chriſtianū, Mauriciū, & Gerhardū filios: quorꝝ prim⁹ rex trium aquilonis regnorꝝ factus, genuit Iohānem regem, & Fridericū ducem fratres, hac ętate Holſatiam tenentes. Nam fratres illi tres Gerhardi filij, ſine prole abierūt. Gerhardus aūt dux ſi quid illi contigiſſet humanitus, filiorꝝ tutores eſſe iuſſit, Ericū Krummedick, Sifridū Seſteden, Laurentium Heeſten, milites. Sed res maiori uiſa eſt indigere pręſidio. Vnde factum eſt, ut Henric⁹ comes electus Oſnaburgenſis Gerhardi ducis frater, impetrata ab eccleſia ſua abſentia, peruenerit in terrā, tutorio illam pro nepotibus nomine adminiſtratur⁹. Hic primus ſe principē ſcripſit Stormarię: quod literę eius nunc extantes docent. Ad primū Henrici ingreſſum commoti dn̄orꝝ tutores milites, adminiſtrationē illi non permiſerūt. Cum enim dederit illis pater tutores, non eſſe putabāt locum legittimę tutelę,

quam Henricus comes præſumebat. Ille uero non alienū ſe ratus ad Holſatiam, etiā iure ſucceſſionis partē aliquā reputabat ad ſe pertinere: Quę res uarias multorꝫ habuit ſententias. In arcem Zegeberge admittitur Henricus, & in Rendesborg, ſatis renitēte dña ducū iuniorꝫ matre: quę in Gotorpe plurimū cōmanebat. Interim Margareta triū regnorꝫ potens regina, cum audiſſet Gerhardū ducē cecidiſſe, incꝫ terra eſſe diuiſionē ſuper adminiſtratione: nam memorati milites comiti etiā armis ſunt aduerſati: quorum unum comes in Bramſtedle ſuperatū repulit, cæteris exinde quieſcentib⁹: cogitauit regina tempus aduenisse, quo ducatū regno ſuo Danię denuo adunaret: Sed tamē induſtrie rem procurabat, per partes recuperare malens q̄ uno armorū impetu omnia ſubigere. Et primū cum Holſatiam ęre noſſet indigere, arcem Lutke Tunderen, in pign⁹ accœpit a matre paruulorꝫ, numerata pecunia, quā tn̄ primo anno a ſubiectis Phriſonibus ſtatim exactione inſtituta recœpit. Supererat ex Nicolao comite filia Eliſabeth, quę arcē Oppenra tenuit ſibi permiſſam: Eā puellā regina deſpondit Erico duci Saxonię, & dote ex ſuis numerata, arcē ſibi uēdicauit. Aliam quocꝫ Grodebuſz, eccleſię Sleſwickēſi pro ſua ſuorūcꝫ maiorum ac omnium poſteritatis memoria arce demolita, ſubiecta prędia permiſit. Ita pro arbitrio ſuo, omnia cœpit in ducatu adminiſtrare regina. Seniorē Gerhardi filiū Henricū, adhibitis tribus in familiā, miſit in regnū educandum, obſidem habitura, ſi quid ab Holſatis intētaret. Interim in Holſatia, & ducatu, multa per tumultū agebātur, utpote, quibus legitimus deerat princeps. Comes Henricus fere omnia in Holſatia: dña aūt relicta, cum ſuorum tutoribus filiorū, in ducatu, quātum a regina ſinebatur agebat. Sed illa adminiſtratiōis diuiſio ruinā minitabaṫ. Nam Ericus Krūmedick miles, & Nicolaus Lembeke, magnarꝫ in ducatu rerꝫ dn̄s. quibuſdā de rebus diſſidentes, mētum conciebant. Vnde factum eſt, ut publica commoda minus curarentur.

CA. XXIIII.

Henricus per ea tēpora dux Brūſwici, cum bellū ultra Weſerā haberet, congreſſus Bernhardo nobili uiro de Lippia, infœliciterꝗ pugnās, ab eo capitur, & in uinculis per annum habitus, non niſi magno ęre expromiſſo potuit relaxari. Centū millia aureorꝫ diciṫ ſe daturum cōſtituiſſe. Sed tamē poſtea ſola quindecim millia ſoluta memorātur per amicos fideiuſſores. Quo tēpore, ciues Mindenſes in ſuę ciuitatis conciliū tumultuātes, urbe eiecerūt, uxoribus poſt eos in currib⁹ per cōtumeliam miſſis. Aegere quod poterant eiecti: primū manu iniuriā ulciſcentes, & incendijs graſſantes: Ex primarijs tumult⁹ authoribus, quendā deprehenſum foris, quidā ex procōſulib⁹, ſua manu appendit in arbore iugulandum. Inde iure agere cōniſus, idem ad Robertū Romanorꝫ regem cōtendit: ibicꝫ ciues euocatos, & non cōparētes, banno ſubijci curauit imperiali. Quo iure uicinos illis principes, qui tuebātur, auertit: inuectionē rerꝫ prohiberi obtinuit, & fame cōpulit recipere quos per iniuriam eiecerunt. Sed Henricus dux memoratus, cum ſe in Bernhardū de Lippia uindicare conſtituiſſet, armis quanta potuit cōtractis, in arcē Pol duxit: & ſecretius

aggreſſus,ſacra nocte Paſchali cum nihil hoſtile formidaret, per ſuos cõſcendens cœpit. Inde mouens in opidum Horne,facile expugnauit, muniuit: & inde excurrens,omnẽ terrã ſolitudini coęquauit, igne & ferro conſumens omnia. Otto inde Bremenſis archiepiſcopus,frater ducum,in fata cõcedens,locũ fęcit Iohãni Slacmſtorp archidiacono Hadclerię. Interim uero Bremenſis diœceſis miſere inter manus comitũ de Aldẽborg lacerat, in prędam expoſita. Bremenſis diu ciuitas neutralitatem ęgit: ad imum tñ cum ſe partibus immiſceret,cœpit Mauriciũ comitẽ de Aldẽborg,& abduxit in urbẽ,diu habitũ captiuũ. Interim creſcente pertinacia hęreticorũ in Bohœmia,pręſertim in urbe Pragenſi: cum non aliud molirent Bohœmi,q̃ Theutonicorꝫ de urbe eięctionẽ,ad omnia diſſimulãte,& mortaliter ſoporato rege Wẽtzlao. Tandẽ octauo poſt millequadringẽtos, turmatim Theutonici doctores & ſcholares ad duo millia emigrarunt: & in opidum Miſnę Lipcz ſeſe collocauere: Quo loco ex illo tẽpore, annitentibus marchionibus,ſolenne cœpit eſſe gymnaſiũ uſq; hodie florẽs. Praga aũt ſuis miſerabiliter infęcta erroribꝰ,magis atq; magis indies efferueſcebat: quę malo filiorꝫ ſuorꝫ principio, cum in girũ & uertiginẽ ſemel acta eſſet, quieſcere non potuit: quoad ſchiſma ſuũ ab omni eccleſia efficeret dimembrari. Multa exinde ſequuta ſunt incõmoda,bella ſine fine ſęuiẽtia: quod ſuis locis in Wãdalia cõmemorabit. Tantũ poteſt paruis initijs cœpta diſcordia,quę progreſſu alita,creſcit in maximam.

CA. XXV.

Ricus dux Saxonię per hęc tempora, cũ cerneret tumultuari ciuitatẽ inius Lubicẽſem: q̃ cõmune eięcto cõcilio urbis, nouos magiſtratꝰ creauerit,uſus tẽporꝫ oportunitate,opidũ Molne, q̃d patres eiꝰ ciuſdẽ ciuitatis ſenatui impignorarũt,occupauit: eccleſiã in caſtelli morẽ propugnatione firmauit: Sed tñ ciues eductis bellicis machinis,cũ in eum ducerẽt,facile coegerũt eum,relicto opido, ſe in tutũ recipere: Sic denuo cõceſſit opidũ in poteſtatẽ ciuiũ. Sed incẽdiũ, quod abiens Ericus cõcitauit,non facile potuit reſtingui,quo minus maior opidi pars conflagraret: Iidẽ ciues cum in armis eſſent,pręſidiũ Ritzerow deięcerũt, q̃ inde ducales procurrere arbitrarent: Simul & hoc reputantes,arcem ab Ottone patre nuper ciuitati permiſſam,cum incuria ſua Bergerdorpe amiſiſſet,iure ad ciuitatẽ pertinere. Nec longe poſt in ducatũ mouẽtes, Ratzeburgum impũgnauerũt: Pauci ſe oſtenderũt,cęteris latentibꝰ ad inſidias: Euenit quod ſuſpicati ſunt. Ratzeburgẽſes cum cernerẽt a paucis ſe incurſari,eorꝫ paucita te cõtempta eruperant,ut cõfligerent,manus illis cõferentes. Cum de latibulis cæteri prorumperẽt,retrouerſi per pontẽ in opidum ceſſerunt. Sed cũ urgerẽt hoſtes,ipſiq; inuicẽ premerẽt, ſubſidit pons fractus,& multi opidanorꝫ aquis pręfocati periẽrũt. Otto interea Monaſterienſis epiſcopus,comitibus de Solmis oppoſitus,eięcit illos de Weſtphalia: pręſidiaq; eorꝫ marte occupans,eccleſię ſuę coniunxit. Prolatatis uiribus, eccleſia illa cœpit uehemẽter foris in robore militari excreſcere: nam comites ad anguſta perducti, ceſſere pontifici. Per quod tempus inferna erynnis imperiũ cœpit in urbibus maritimis Wãdaliæ: Nam Lubicenſiũ

ciuiū exemplū ſequutę uicinę urbes, cōſulares ſuos aut propulerūt, aut im minuta eorū poteſtate, ſexaginta uiros allegerunt, qui rebus pro publica utilitate gerendis intereſſent: quorū audacia Hamburgi in id temeritatis excreuit, ut quendā tumultuationis principē, quē in carcerē iuſſit abduci ſenatus, cōmune cōfractis carcerib⁹ relaxauit. Aliū etiā uirum bonū, ſed tumultibus ciuiū aduerſantē, cum inter alios collectū aſſumerēt in cōciliū uiri cōſulares, cōmunitas ingreſſa prętoriū, iuſſit hominē de medio cōſurgere: & relicto concilio, domi ſuæ manere incluſum. Nec paſſi ſunt in ea urbe demorari conſulares, quos tumultuantes ciues Lubicenſes illa ſua urbe eiecerunt: ſed malis domiti, quod in Wandalia diximus, cum honore recipere adigebantur.

CA. XXVI.

Ricus ex Pomeranię duce in regē Danię, imo triū regnorū Margaretę reginę iam ſeneſcētis adoptione, puuct⁹, cū e manib⁹ Holſatorū eruendi ducatus Sleſwickcēſis primordia accœpiſſet a matre Margareta, inſtitit reliqua cōficere: Cū enim & ducatus ipſe, & Holſatia, ſine legitimo capite, in quo plena reſideret authoritas, uideretur, multa inuicē Dani Holſatis, & uiciſſim ipſi Danis, & damna, & incōmoda intulerunt: quibus per ſingulos dies magis ac magis increbreſcētibus, rex Ericus Henricū comitē, nepotū ſuorū legitimū tutorem, in Koldingen (limes is eſt ducatus Sleſwickcēſis) euocauit, rationem redditurū eorū, quę Dani ab Holſatis paſſi dicerent. Eo reſpondēte, non minora ex aduerſo ſuis illata incōmoda, ſi cōpenſatione uterent, facile æquāda hæc illis: ueruntamen ſe de omnibus in iure facile reſponſurū. Quod uerbū ex ore eius rex arripiens ait: Ergo, inquit, in iuſticia de omnibus tranſigetis? Annuēte comite, rex ſubſequit: Ecce neceſſarijs cauſis in Fioniā nunc nauigo, ibi congregato regni cōcilio, de omnib⁹ ęquabiliter ſtatuet. Comes ſe uenturū pollicetur. Nauigat rex: comes paucis de ſuo cōcilio aſſumptis, regem ſequit, in arce Hanſegagel regem adiēs. Ibi rege cōſcenſo ex more tribunali, paratas iuſſit depromi querimonias: quę incertū, de reb⁹, an de uita comes certaret reliquerūt: Tam atroci criminatione agit: ita terribilē iuſſit ipſo apparatu rem omnē intentari. Interuenere nōnulli ex regio cōcilio, qui regem deprecati, cauſam de criminali fęcere ciuilē: ſuaſerūtq; comiti, ut de omnibus regis gratiā requireret, & tum ſatis ex ſentētia rem proceſſurā. Quid faceret comes iam caſſibus incluſus? Seruiebat tempori. Damna Danis irrogata ad undecim aureorū millia ſunt taxata: in cuius ſoluēdę ſummę pignus, opidum Flensborg, cum uicina Nouadomo, quod pręſidiū Nicolaus comes firmauit, deponeret: Niſi infra annū pecunia ſolueret, res caderet in cōmiſſum, nec poſſet in reliquū lui. Valebat apud Danos pactum legis cōmiſſorię, tam in pignoribus, contra iuris prohibitionē, q̄ in emptione. Q, ſi quę damna liquidari poſſent, quę Dani irrogarūt Holſatis, facta cōpenſatione luerent. In eas tum cōditiones comes ſe de regis manib⁹ explicuit. Et cum deinde dicta factis eſſent cōprobanda, implere fidē comes conſtituit: q̄uis multi male de rege diuinarent, q; ſemel accœptū opidum nunq̄ relinqueret. Pręſtantiorē tñ ille duxit regis fidē q̄ fabulas cęterorū.

Nec longe erat rex cum expedito agmine, uiſus etiã per uim poſſe extor-
quere, ſi fidei negaretur. Comes opidũ tradere conſtituit in regis poteſta
tem. Opidani ſcientes quid ageretur, comiti prędixere, uideret quid age-
ret: Semel ſe regi ſacramẽta prętãtes, non facile retroceſſuros. Ille pigno-
ris ſacramentũ, non iuſti dominij, tradere iuſſit. Rex accœpto opido iuſſit
profundiſſimo cingi foſſato, quod hodie quocꝫ cernit: murum ſuſtolli,
& uicinũ montẽ foſſatis ambiri: ut facile appareret, quid in animo geſta-
ret. Comes cũ contutoribus dictã peccuniæ ſummã circa finẽ anni depro
mere paratꝰ reſtitutionẽ opidi popoſcere: ſed rex auerſatꝰ, nullas aures prę
buit: ſemper cauſas texens ex cauſis, cur non oporteret. Facile enim tergi-
uerſatur, qui potentia antecellit.

CA. XXVII.

INterim regina, uelut omniũ ignara, deſcẽdit ex regnis, mediam
ſe uolẽs interponere regi comiticꝫ, ut omnia trãquillo more trãſi
gãtur. Venit Sleſwicũ, & euocata in occurſum dña, relicta ducũ
matre paruulorꝝ, oſtendit ſe non probare factũ regis, ꝙ comiti in re tanta
aduerſaretur: ſe eſſe, quę paci, & trãquillitati omniũ ſtuderet: facile ſi ſi ſi-
bi fides habeatur effecturã, ut omnia ex ſententia gerantur: opus eſſe im-
primis in oculis Danorũ illa ſpecie, qua regina cum ducũ matre in omni
concordia & unanimi ſententia, & uiderentur, & crederent: In quam rem
nulla maior fieri poſſet oſtenſio, q̃ ſi arcem Gottorpe illi, uel ad horã per-
mittat: tum facile Danorꝝ proceres, ubi eam concordiam cernãt, ceſſuros
ambarum uoluntati: ut omnia deinceps fiant ex ſententia ducis fœminę.
Quid faceret mulier ſenſata, illis in anguſtijs deprehenſa? Vndicꝫ ſe maio
ri cernebat potentia uallari. Si renitatur, poſſe cogi, & magnũ inde bellũ
exarſurum, in quod exiles illi erãt uires: Itacꝫ ceſſit uoluntati reginę, eam
ſinens ingredi arcẽ memoratã. Adhuc tamẽ ſpem omnẽ non poſuit ex fi-
de rem geri. Ferunt reginã, cum ingrederetur arcẽ, in magna turri leuor-
ſum, facta cruce exoſculatã, cum nihil diceret: Deinde, ubi claues popoſcit
ad mẽſam cõſedit, cum duce fœmina. Ibi quidã ex miniſterialibus reginę
in aurem ei loquebat̃: & pręceptũ ab ea, incertũ quale, accipiẽs exiuit, re-
ſpiciens in memoratæ turris faſtigia. Prominebat ab excelſo de feneſtra
ſpeculator potãs, & ſpeciẽ prębuit oculis obſeruãtis, magnam incluſam pu
gnatorꝝ multitudinẽ, quę paratis forte inſidijs obuiaret. Introrſus ille re-
dijt ad reginã. Quẽ ubi uidit, pręueniens rogat: omnia cõſtent ex ſentẽtia,
nec ne? Quo reſpõdẽte, nõ cõſtare: & illi inclinãs ſuſurrauit in aurẽ, uidiſ-
ſe ſe turrim armigerũ plenã. Et mox indignatione cõcœpta, cõſurgẽs uer
ſa in paruulorũ matrẽ, toruo ait uultu: Hęc eſt illa fides quam pollicita es?
Agam tibi, tuiſcꝫ in tempore gratias: & hęc dicens abceſſit. Dux fœmi-
na neſciẽs quid ageretur, moleſte quidem tulit indignatam ſibi reginam:
ſed recreauit eam abſceſſus ultroneus. Quid caſus conferre poteſt? Certe
hoc tum pręſtitit, quod nulla induſtria, nulla interim uis pręſtitiſſet. Vbi
poſtmodum intellexit reginę machinationẽ, & ſuam per fortuitũ, ſed er-
roneum intuitum, liberationem, cautiꝰ ſibi proſpexit in reliquũ: mittenſcꝫ
q̃celerrimum nuncium, qui Henricum filium ſuum e Dania q̃primum

diſſimulantiſſime reuocaret, ne obſidis loco teneret. Cernebat hęc omnia deuergere in apertum bellum. CA. XXVIII.

Runſwici per hæc tẽpora inter clerũ & populũ, ab exili origine b grauis eſt orta cõtrouerſia. Clericus reipublicæ ſeruus beneficiũ impetrauit a ſummo pontifice, in eccleſia maiori ſancti Blaſij, reclamante capitulo, poſſeſſionem aſſequi non potuit. Vrgebant cõſulares cum populo, ut admitteret: & cum non impetrarẽt, uim facere intentarũt. Capitulum cenſuris cõminatis uim ,ꝓhibebat. Populus appellationis repagulum obijcit cenſuris. Adherebãt populo quidã parrochiales paſtores & fratres mendicãtes, forte exequutores, quos impetrans obtinuit: & illi fulminabãt cenſuras in capitulũ. Sed & illi appellationẽ obijcerũt. Ita graui perinde ſcandalo excitato, factum eſt: ut inde clerus maioris eccleſię denũciaret excõmunicatos cum populo cõſulares, diuina tamẽ cõtinuantes: E diuerſo fratres ipſi, & quidã paſtores, denunciarẽt uiciſſim excõmunicatos canonicos: cum & ipſi diuinis non abſtinerẽt. Ea diu ualuit in ſcãdalũ puſillorꝝ uarietas: quod neceſſe fuit, ubi utriſq; uiluiſſe uidebanť arma eccleſię. Intentare brachiũ laici cœperunt. Et cum ſuo capiti quiſq; timeret, exiere urbem maiores in clero, principibus & uicinis pontificibus, qui etiã iuriſdictione funguntˉ in urbe, Halberſtadenſi, & Hildeſemenſi ſe coniunxerunt. Vterq; inde gladius diſtringiť: & in longũ ducto fune diſcordię, ad multos annos ea durauit pertinacia. Quo tempore Bernhard⁹ & Henric⁹ fratres, Brunſwici, & Luneburgi duces, principat⁹ ſuos ueteri diſcrimine ſunt partiti: ut Bernhardus ſenior accœpto Brũſwici dominio, permitteret Henrico Luneburgẽſem. Sed cum in Marchia ueteri latrũculorꝝ prouincia deprędationes crebreſcerẽt, Frideric⁹ Brandẽburgẽſis marchio, cum in comitatu & auxilio haberet arma Gũteri archiepiſcopi Magdeburgẽſis, munitiones in quib⁹ cõmanerẽt ei⁹ generis homines, Plawe, & ſex alias arces, ad interiora Marchię occupauit, fugatis e terra qui tenuerũt: ut purgata ſit ,ꝓuincia malis hominib⁹ qui queſtũ reputauere bonũ, de publicis itineribus cõferre, quę quiſq; occupaſſet: quaſi per uim liceret graſſari inter homines, uelut in nemore feroces beluæ in timidas, & in aere accipitres inter columbas, & in undis ſui generis tyranni. Dať hoc honori uiuentiũ militariũ: ut nomina, quę ſunt in annalib⁹ ueterũ auorꝝ reticeantur: ꝙ illi malis criminib⁹ irretiti dicerenť, ne cõmaculent poſteritatẽ, quę iam in honeſtiores utiq; uitę mores transierũt. Ericus tum dux de Salina, ſatis aſperũ bellum geſſit cum Henrico de Honſten comite, & proſperante fortuna, dux obtinuit comitẽ in congreſſu, multoſq; Turingię militares: q̃uis & ipſe uice rerꝝ cõuerſa, nõnullos ſuorꝝ, & captos, & cęſos cõmuni marte, ut fieri ſolet, in eodem prœlio amiſiſſet. CA. XXIX.

Igiſmundus interea rex Vngarię Karoli. IIII. Imperatoris filius, s Wentzlai ignaui regis frater, ab electorib⁹ Imperij Frãckfordię rex Romanorꝝ, mortuo Roberto digitur: Princeps prudens & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidã Turcorꝝ gentem: Chriſtiano nomini neceſſarius, quaſi de cœlo miſſus aſſumiť. Iam Bohœmia per

fidiã oſtẽderat: Iam Romana eccleſia diuturno ſchiſmate lacerata, in unũ diu caput cõſentire non potuit. Sed peregit ſenſatus princeps plurima regna obiens, ut in diebus ſuis pax redderetur. Penetrauit Franciã, uiditq; regem eius: Nauigauit in Angliam, & ubiq; ſemina iecit futurę pacis. Interim principes Saxoniæ utriuſq; ordinis, eccleſiaſtici, & ſecularis, malo omine firmatã arcẽ Hartesborg, ſępi⁹ euerſam, toties reſtitutã: q̃ publico malo firmata uideretur, iterũ deijciendã putauerũt. Gunter⁹ archiepiſcopus Magdeburgenſis, uocatis multis in cõmunionem belli principib⁹, in quibus erant Bernhardus & Henric⁹ duces Brunſwickcenſes, qui machinis bombardis urbiũ pfecerunt, ut turribus deiectis, perfoſſiſq; muris, habitatores ſe principibus permitterẽt, corporibus & rebus ſalui. Hæc enim erat deditionis formula. Preerat ut diximus Gunter⁹: Aderat Halberſtadẽſis: Cõmunitates de Magdeburgo, Halberſtadio, Brũſwico, Goſlaria. Multis enim uiribus opus erat firmiſſimũ pręſidiũ, quod a multis defenderet̃ deijcere. Profecerũt tñ, & euerſa arce ſoloten⁹, fugabãt inſeſſores. Vna ubiq; euertẽdarũ arciũ cauſa, q̃ receptẽt, ſi nõ emittãt, publicorũ itinerum latrunculos. Stabat illa tempeſtate cõcilium Conſtantienſe, quod Sigiſmũdus Romanorum rex ſua ſollicitudine peregit, ut cõgregaretur, Franciam, & Angliã ob eam rem peruagatus: q̃ ſperaret reges illos, diuturno bello cõflictantes ad unionẽ perducere. Qua in re, etſi minus profecerit, collaudãdus tñ eſt optimi regis infatigatus & inuictus ad laborem animus. Sed tum primũ renũciãte Gregorio. XII. capto Iohãne. XXIII. deſtituto Benedicto. XII. qui tñ in pertinacia durauit ad mortẽ, un⁹ & indubitatus pontifex creatus eſt, Martinus. V. Deinde examinata & condemnata eſt heręſis Bohœmorũ, cõuicto & cõdemnato Iohanne Hus, & deinde Hieronymo eius auditore. Qui aũt aderãt oratores ei⁹ gentis, publica interpoſita fide, redierunt in regnum non emendati. Quo tempore Henricus dux de Luneburgo arcẽ Rodeborg eccleſię Verdẽſis unicã cœpit, cum aduerſaretur Henrico de Hoia comiti, ad eam eccleſiam tum electo, diuq; tenuit occupatam.

CA. XXX.

Henricus idem dux Luneburgenſis iuſticię tenax princeps, multa egit, ut uim & improbitatẽ latrocinãtium excluderet, tam ſeuere caſtigans improbitatem, ut de minimo quoq; ſtatueret exempla iuſticię. Pręfectus arce Tzelle, uir induſtrius, cum iret properãter in Luneburgũ, aduenturo principi parare neceſſaria, uentus aquilonaris penetrabat, tenuiter, ut ſolent militares, indutum. Vidit in uia mantellũ arantis de propinquo ruſtici, accipienſq; promiſit redditu i um indubie cum rediret. Quis non hoc permittat arcis præfecto, per omnem ditionem ditiſſimo? Agricola non aſſuet⁹ reddi ab eius generis hominibus quod attigere, reclamabat: quod ille paruifaciens, iuit itinere ſuo properabund⁹. Poſt non multas horas ſequut⁹ dux, reperit ſtantẽ iuxta uiam hominẽ, de ſua ueſte querulantem: Et cum attentius loqueretur, audientiã poſtulans, dux ſtetit ut audiret. Ille uero: Quid eſt inquit optime princeps, q̃ publicos inſidiatores uiarũ perſequeris: ipſe tuę arcis pręfectus iam pręteriẽs, ueſtem mihi

tulit pauperi nudulo,& ut uides algenti ſub brumã. Dux tacitus ſecũ rem perpendit: & de ueſte ſcrutiniũ faciens,reperit,ut diximus,reclamanti ueſtem ſublatã. Cum aũt rebus in opido expeditis regreſſum dux faceret,ad locum ablatę ueſtis perueniens,iuſſit adeſſe pręfectum: Cur,inquit pauperi reclamanti ueſtem abſtuliſti? tuo miniſterio perſequor hoſtes publicos: & tu es qui non minora illis in meos patraſti. Multa parãtem in ſui purgationẽ dicere,ipſe equi detracto capiſtro,alligatũ in arborẽ appendit iugulandum. Mira ſęueritas iuſticiæ,& zelus incredibilis in principe Saxonię: Vix fidem apud exteros habitura narratio. Hic non diu poſt princeps, relictis filijs Wilhelmo & Henrico conceſſit in fata. Quo tempore Adolphus comes de Scowẽborg, ac multi prӕterea milites ac militares, cum in pręſidiũ impuberũ ducũ de Sleſwico euocati adeſſent, collecti ex ducatu Luneburgenſi,ex diœceſi Bremẽſi,ex Weſtphalia,numerũ impleuere octingentorũ, magno animo ducentes in Iutiã: Fortunã tentandam putauerunt: ut occupata de ducatu Sleſwickcẽſi pro impuberib⁹ recuperarẽt. Dani uero ductoribus freti,Magno Muncke,&.N.Scarpenberg militibus, millequigentorũ equitum expeditorum turmã habuere. Vidit agmẽ ſuorũ pręterire Iohãnes Sleſwickcẽſis epiſcopus,& paterna benedictione cõmuniens ait: Benedicat deus noſter inuictũ regis exercitum,qui potens eſt ſubijcere dño noſtro omnẽ intra Albim & Renũ prouinciam. Progreſſi concurrere Holſatis, ad uillam Eggebeke; Ibi tum Adolphus comes ductor agminis Germanici: Ecce,inquit,ueniũt qui nobis afferũt opimã prędam: Eſte uiri, quiſqȝ ſui memores: parta eſt nobis, ſi ualetis,ex tot hoſtibus uictoria: polliceor ego uobis pręmia hodiernę militię ſplendida: Inſtructaqȝ acie,iuſſit ſigna cõcinere. Cõgreſſi, nõ dubiã diu fecere rem uictorię: cędere,capere,proſternere,quantum potuere Germani: perpeſſi ſunt Dani. Ibi captis pro numero capientiũ pluribus,equi,arma,uiri, & omnia quę habuere,uicti in pręda ſeponũtur uincentiũ. Hoc eſt agmẽ quod omnem intra Renũ prouinciã ſubiugarat: necdũ Eydorã tranſierat & paucis uix elabentib⁹,in man⁹ hoſtiũ peruenere pugnãtes. Omnia Holſatorum opida,arces,ac turres impleuere captiui. Magnus Muncke omnibus ditior occubuit: Scarperberg decẽ millia in ſui redemptionẽ pſoluit. Sed de opido Flensborg ꝙ terra,mariqȝ rebus gerendis oportunũ uideretur,magna cura, ut reciperent, peruigilauere Holſati. Ericus Krũmedijck miles,aliquot ſatellitibus in ſocietatẽ laboris deuocatis,noctu opidũ a mari ingreſſus,peruenit in cõuentum fratrũ, & inde reliquũ opidũ facile ſui iuris effecit: Regij tñ montẽ inſeſſum tenuerũt: & inde opidũ cum a mari quoqȝ naues ex Dania applicuiſſent,oppugnauere: ſed ab his qui inerãt Holſatis fortiter defenſum permãſit in poteſtate ducũ iuniorũ. Oppugnare iterum,rex opidum aggreditur. Domina mater ducũ,euocatis fratrib⁹ ſuis de Brunſwico ducib⁹,illi reſtitit. Tum uero res non armis ſed tractatibus acta,illũ exitũ habuit: ut polliceretẽ rex montẽ cum opido permittere Holſatis. In eam ſpem digreſſi ſunt milites. Sed cum nihil fieret, ingreſſus dux Brunſwickcẽſis,non ea tamen qua prius manu,ſe in opidũ,quod

adhuc Holſati tenuere, collocauit, ad expugnandū mōtem. Sed tum flux⁹ ita ſanguinis cœperat inter militantes graſſari, ut oppugnationē intermittere cogerentur. Tum uero rex ualidius iuſſit incūbere de monte, recœpitq; opidum: & ſequiens in quoſdam ex ciuib⁹ maiores, rotis, & gladio, q perfidiā illis aduerſus ſacramēta imputaret, enecauit. CA XXXI.

q Vo tempore, cum uel diffiderent rebus Holſatię, uel premiſſis magnis a rege inuitarētur, aut non ſatis gratū in ſe ſuorꝫ animū experirent, aut iniuriis affecti a dña duce, uel comite (res eīm in obſcuro eſt) omnibus his cauſis, aut quibuſdā earꝫ una, quidā ex Holſatorꝫ primorib⁹, Ericus Krummedick, Otto Knop, Tymmo & Eler⁹ Ronnow milites, Marquardus & Nicola⁹ de Wiſch, &. N. Seeſtede, ad regē tranſierūt. Rex inde arces, munitiones, & pręſidia locis oportunis, quib⁹ non erant erexit, & quę ante fuerāt firmauit. Ad oſtiū Sleeſmūde, Konningſborg, in Zuātze, Wilſpange, prope riuū Treia, de parte ducatus in inſulam Iurgensborg rex copias quaſdā militū collocauit: Sed ponte facto, unius uel duarū noctium præſidio, Holſati ad eos peruenerunt, ſpoliiſq; onuſti redierunt. Archiepiſcopus Lundenſis cōſtituerat in Sleſwico officium metropolitani peragere, in quā rem omnē ſupellectilē pontificalem precioſis iunctis ueſtibus, naui impoſitam, iuſſit petere locum memoratū: Sed quidā Holſatię partiū, nauibus egreſſi de Kilone, excubabāt ad prędam: dictāq; nauim aggreſſi cęperūt, inq; portū Kilonēſem perduxerūt. Aurum & argentū ineſſe putabāt non parui ponderis: Plurima in utrāq; partem hoſtilia moliūtur, alternatis, ut fieri ſolet, incōmodis. Sed tñ arces nouas ſine pręſidio relictas facile deiecerūt Holſati. Tunderen arcē pręcipuam, quā regina dudum, data pecunia, in pign⁹ habebat, cum Eric⁹ cōmendatam haberet, ipſeq; pro quibuſdā cauſis abiens mādaſſet Nicolao de Tinen, Holſati nihil timēti ſuguenere: & partim ui, partim inſidiis recuperarunt. Doluit uehemēter Ericus miles memoratus: nam primā eā operam apud regem non bene nauaſſe uidebatur. Quo circa regis iuſſu, magnis iterum uiribus cōtractis, candē arcem obſidione cinxerūt, oppugnarūtq;. Sed cum ex arce iaculantes fortius ſe tuerentur, cecidere obſidentium animi, & arce relicta redierūt in ſua quiſq;. Per quę tempora, quod in Dania dixim⁹, nūc breui attingemus, opera Lubicenſiū, quorꝫ ſenatū rex actus exequutor Imperialium mandatorꝫ, ciuitates maritimæ uſq; in orientē Gripeſwald regi Danię cōfœderant̄ hoc modo. Si bellum ingruat regi, paratuſq; ſit ſtare in iuſticia ad arbitros idoneos, mille armatis ei miſſ tabit̄ ex eis urbib⁹. E diuerſo, ubi ciuitatib⁹ quid tale immineat, rex idem faciet: dūmodo iuſticiā eorꝫ ipſe in manib⁹ habeat: Interea ciuitatū incolę in regnis liberę ad præſcriptia uetera negociabunt̄, euntes, redeunteſq;. In eandem cōfœderationē rex multa peregit: ut Thietmarſos quoq; cōſtringeret. Sed illi a laqueo liberū ſeruauere pedē, ueriti, ne circūuenirent̄: quis euocatos ex maioribus quoſdā, honore & donis afficeret: quę una eſt uia emolliēdi populi, q̄d eſt exploratū. Hoc tñ polliciti ſunt: ut cū rex oēm Holſatiā ſuę fecerit ditionis, ipſi arcē Hārow ſuſcipiāt expugnādā. XXXII.

Es Holſatię in arto conſtitutę uidebantur, quando tanto regi trium regnorum potentiſſimo acceſſere urbes maritimę, quas Wandalicas a ueteri ſolo dixere, & quod erat infœlicius Hamburgenſes, qui iure ſuberant comitib⁹ Holſatię, cęteris ciuitatibus cōſenſere. Rex omni, quā educere potuit, multitudine, centū millia perhibentur extitiſſe, una Sleſwicū urbē, & arcem non longinquā Gottorpe curauit obſidere. Henricus comes, qui iuuenū ducum quā poterat curam agens, profectus contendit Hamburgū, ab eius urbis ſenatu pecuniā mutuam accipere: ut bellū ex integro gereret. Aderat ex militaribus illi quidā, qui comiti ſuggereret, non modo mutuū depoſcere: ſed omni, qua poterant uirtute, ſuis dn̄is ferrent ſuppetias, idq́ꝫ cunctis ciuibus euocatis, non modo a ſenatu depoſceret. Inuehitur curru, uir ab improſpera ualitudine iam incuruus, iuſſitq́ꝫ ad pretoriū cōuenire ciues cum patribus. Stabāt ad fores pretorij ſui uiri cōſulares: ab altera ciues in ponte, & domū Iudicij ad contermina decurrentis aquę impleuerunt: Medius comes in curru manens, cunctos q̄ poterat, magna uoce cōmouit: Cernerēt q̄ iuſta cauſa dn̄i ſui laborarēt, & in q̄ anguſtū res eorꝝ ſint ꝑducte. Oſtendit quid amiſerint, quid bello impenderint: Suadet, proſpiciant ſibi ciues in tempore: Honor & libertas principum ſuorꝝ, maxime in illos redundaret: Si (quod abſit) principes ſuccumbant regi, actum eſſe de urbis illius libertate: Proinde orat, ut potius in longinquo, q̄ ad urbis mœnia pugnantes, in hoc extremę pene neceſſitatis articulo principes ſuos non deſerant: coniunctam eſſe utrorūq́ꝫ ſalutem: quod patiuntur principes, paſſurā urbē. Cōmouit multitudinem comitis oratio. Erant inter ciues uiri, ut dixim⁹, ſexaginta qui publico ciuitatis cōcilio imminebant, urgentes, quod ipſi ſtatuerēt. Senatus reſpondit: Magnam rem geri, multū ab eis depoſci: tamē cōmunicandū ſibi cum ciuibus ſermonē. Ingreſſi pretoriū, oſtenderant uocatis ciuibus, quo res illa proſpiceret: Auertere cupiebant multitudinē, ne recens initam cum rege cōfœderationē primi uiolarēt: ſed eam rem cōmunitati texerunt: Videndum ne a priuilegijs diſcederetur. Quid multa? Ciues propenſos in poſtulationem comitis, & ipſe comes, & ſenatus, ſatis intellexere. Primo tamen reſponſo pecuniā exhibuere principibus cōferendam in neruū belli, etiam maiorem, ſi uellet cōmodandam. Sed comes, ubi ciuium inclinationē accœpit, perſtitit in ſua poſtulatione: ut omni qua poſſent uirtute ſuccurrerent. Iterum ciuibus euocatis in pretoriū, pretendit ſenatus, quib⁹ Imperatorijs priuilegijs ciuitas uteretur, a quibus nullo pacto diſcedendū uideretur: nam a talibus expeditionib⁹ liberam eſſe urbem: quis ſuadeat in antiquam redire ſeruitutē? E diuerſo ciues obtendūt: Si oppreſſis dn̄is urgeatur hoſtili exercitu ciuitas: quid ꝓderūt priuilegia? Hoc nūc conādū, ut ſubſiſtāt, apud quos in reliquū priuilegia ſint profutura. Obtinuere ciues, ut comiti, quanta poſſent, auxilia poſtulāti, pollicerētur: literas quoq́ꝫ, quas uocant diffidatorias, hoſtilia nūciantes, regi, & capitis periculū ſcribi uoluerūt. Tradunt̄ illę comiti: cui adhuc demorāti in opido, uenit nūcius, captā ciuitatē Sleſwicū, ducē Magnopolēſem Albertū, qui inerat cum

Holſatis, pactũ ante deditionẽ: ut cum ſuis omnibꝰ qui ducibꝰ militarent, ſaluis rebus & corporibus, illeſi abirent.

CA. XXXIII.

Omes Henricꝰ, paruuloꝝ tutor, inſtructo curru, properauit cõ-
c ſolari eos, qui merore tabeſcebãt, nũcio cum literis Hamburgenſium aſſumpto, illos propere ſequi iuſſit. Vbi uenit Rendesborg mœſtam cum filijs matrẽ reperit. Iam arcẽ Gottorpe, militãtibus permiſſam, pene pro derelicta habuere. Aſſurrexit Henricꝰ ſenior fratrũ uenienti patruo: a quo, cum triſtis & merens uideret̃, bene ſperare iuſſus, omnia in tuto fore pollicitus eſt: initiũ ſe fęciſſe bonaꝝ rerũ. Oſtendit literas regi nunciãtes hoſtilia, affuturos q̄primum ciues Hamburgenſes in armis: Arcem Gottorpe non eſſe tam facile deſperandam: quã armis tueri cõſideret. Animięquior factus dux, cum eis, quas habuit alis, in Gottorpe redijt, literas Hãburgenſium iuſſit regi perferri. Diffundit̃ fama, Thietmarſos, & Hãburgẽſes, multis millibus inſtructos uenire propere. Rex literis conſpectis, uera eſſe ratꝰ, quę fama diffuderat, contracto ſuoꝝ cõcilio ſoluendam decreuit obſidionẽ, ciuitate Sleſwico permiſſa cõſulibus, ſub eis, quas pręſtiterãt religionibus ſacramentoꝝ: Copias reduxit, & in opidum Ekelenforde expugnandũ cõtendit. Non potuit obſiſtere tantis uiribus immunitũ opidulũ. Interim obſidione ſoluta, pro impenſis expeditionum ſuarum, Gottorpe, Plone, Haſeldorpe, Hanrow, ad ſexaginta marchaꝝ millia aſcẽdere debita. Inito ille conſilio, decreuit regi in pignus pro ea pecunię ſumma arces tradere: illo pacto, ut Ericus dux Saxonię eius nomine teneret: donec numerata denuo regi pecunia, per duces, iterũ ducibꝰ redderetur. Eas cõditiones cum rex ſubire non detrectaret, auertiſſe eum fert̃ Ericus Krũmedijck: Cur tantã perderet pecuniã? armis occupandas fore. Iam regina annis deficiens in fata conceſſit, non habens in tantis regnis, uel unũ pedẽ, ubi moreretur: In naui, ad opidum Flensborg, ſpiritũ efflauit. Omnes deinde in circuitu regi inclinauere. Ericus dux, Holſatię inſidiator, Todeſlo opido in flãmas redacto. Magnopolenſes duces, ut cauſam belli prętenderẽt, dotem ſex marchaꝝ millia ex relicta Adolphi nouiſſimi repoſcerũt: alioqui hoſtilia ab illis expectarent: Placabili reſponſo omnes ſtuduit Henricus comes continere.

CA. XXXIIII.

Vm impliciti magno bello Holſati detinerent̃, Thietmarſi pacta
d fœdera iterum uiolauere: non per iuſticiã requirentes, ut debuerant, ſatiſfieri querimonijs: ſed armis uindicaturi, in proximã mouerunt Phriſiam. Erat annus quartuſdecimus poſt millequadringentos. Cauſam belli prętenderãt, ꝙ dudum antea quatuor eoꝝ congeniles, pro ſuis ſceleribus, meritas in Phriſia pœnas luentes, ſuſpendiũ pertulere: Id in ſuam iniuriã omnes retorſere: ꝙ auderẽt Phriſij nobilẽ illum ſuoꝝ ſanguinem attingere. Iuſta nimiꝝ cauſa belli gerendi ad uindicandos fures, ſuis ſceleribus, meritas pœnas olim ſoluentes. Prodiere tamẽ Eydorã trãgreſſi: Phriſones obuiã profecti excepere uenientes, & armis collatis ita ſalutauere: ut multi locum acciperent, quẽ corporibus tegerent: cæteri fugam iniere, multis in Eydora dimerſis. Hac clade per terrã nunciata, cõclamãt

ad arma. Vindicandum quoqꝫ Phriſones ſunt auſi in ſuos populares. Ita
magno iterū agmine perarmato, terrā inuadūt proximā: iam igne, ferroqꝫ
plus q̄ ante ſęuientes. Non auſi aciē opponere Phriſones ceſſerūt, prędam
hoſtibus relinquētes: Alij redimere ſua, expromiſſa pecunia, curauerunt.
Ita tum Thietmarſi pręda aucti, & ſpe promiſſę pecunię locupletati, redie-
runt. Sed cum ex eorū arbitrio non ſoluereť promiſſa pecunia, iterum du-
xere in Phriſiam, iam armis eorū exterritā, nec ad opponendā aciem quicq̄
molientem: ſed pro ſuo arbitrio iterū mulctā impoſuere maiorē. Triginta
marcharū millia uoluere in ſumptū belli, ad cōpenſandā iniuriā necatorū,
pręſertim ad ęquanda funera quingentorū a Phriſonibꝰ primo pręlio cæ-
ſorum: proqꝫ duobꝰ cęſis, unū dare uiuū obſidē, donec pecunia ſolueret,
cum interim pro cæſis Phriſonibꝰ nihil imputareť: cōpulerūtqꝫ dare lite-
ras, in quibus ſe obligarent, ad iuſticiā hoc ordine faciendā cōquerentibꝰ
Capitanei Phriſij nominarēt ex Thietmarſis uiros uiginti, quibus unum
ex Phriſia iungerēt, ſacramēta pręſtiturū nominatis Thietmarſis: coram
his iuſticiā ſumerent querulantes, tam Phriſij, q̄ Thietmarſi: Iuſtę nimirū
pacis cōditiones: ſed tum uictis & territis ſubeundę. Duces aūt iam bello
impliciti, cum audirent tantā Thietmarſorū in ſuos uiolentiā, monuerunt
literis & nūcijs, ut abſtinerēt: ſed nihil illi moueban̄t. Duces interim alibi
diſtenti, diſſimulabant ad tempora ſuorū iniuriā: quā Adolphus dux poſt
mortem fratrū ad cōpromiſſum, quod, ſuo tēpore dicemus, perduxit: ęſti-
mans ſuorū damna ad ducenta marcharū millia. Sed hęc poſtea. Tum ue-
ro Otto Schinkel quidā ex Holſatis, cum Tilen pręſidiū ducū nomine te-
neret, & dn̄is ſuis ex quibuſdā cauſis ſe opponeret, per terrā Thietmarſiæ
ex Holſatia prędam ęgit: Equicium deduxit, & in Thietmarſia, equos, &
omnem prędam uendidit. Sed Henricꝰ comes, ſumptis machinis, & belli
apparamentis, eum dicto deiæcit præſidio, coægitqꝫ terram linquere, & in
exilio uitam finire. CA. XXXV.

Imbriæ inſulā, quā corrupte, alij Fimbriā, alij Imbriam nominā̄t,
c ātiquę gētis nomē ſeruātē, uaria tum fortuna iactabat. Rex tum
illā ditione tenebat. Holſati recipere cōniſi, cōuenerūt in uillam
proximā, tanto ſilentio: ut nihil in terra ſentireť: & mouentes in eam ante
matutinā lucē, omnes in terram copias expoſuere. Exorta luce, cum cerne-
rent habitatores adeſſe hoſtes, ſonare iubent campanas: & congregari po-
pulum, ut fidem regi impleant. Erat decimusſextꝰ poſt millequadringen-
tos. Stetere in acie in aduerſos. Sacerdos, qui diuinis in opido Borg pre-
erat, mediū ſe interpoſuit, ſi quo modo ſanguinis effuſionē poſſit euitare:
Futuros ſpondet habitatores quod cogerentur: Eſſe inermē populū, qui
regi ſacramenti uinculo eſſet obligatus: ſi arcis domini fierent, facturos ſe
quod tenerent, quodqꝫ fieri uiderēt de capite illis impoſito. Arcē Glam-
beke miles Danus tenebat, qui tota nocte de naui cōmeatus & arma arcī
induxit. Vnde factū eſt, ut ſuis rebꝰ intētus, minꝰ obſeruaret, quid hoſtes
molirentur. Sed dux & comes ambo Henrici, uallauerunt obſidione arcē
expugnaturi: armis non facile, famę cōtenderant ſuperare. Nauim ſemper

ad manum habebat miles memoratus. Cumq; octo ſeptimanis cōtinuata obſidione nihil ex Dania aduehereť (erat enim media iam bruma) arcem fidelib⁹ cōmendās, ipſe nauigabat in Daniā, redibatq;, cōmeatus & arma importaturus: ſed fortius, ne inueheret, reſtitere Holſati. Factūq; eſt, ut ſe dedere cogerētur, pacti uitā, qui tenuere. Reccepta arce, ſequuta eſt terra renouatis iuramentis in Holſatos, ſex etiā marcharꝫ millibus expromiſſis. Sed rex proximo reuerſus anno, ferociſſime ſe uindicauit in gentem: Nullum diſcrimē in ſacris & prophanis: Altaria euerſa, eccleſię execratę, abductæ uirgines & matronę: lachrymabilis uiroꝝ ſtrages, quā etiā rex omni æuo ſuo in oculis ſemper fertur habuiſſe, allachrymans quoties illius diei recordaretur.

CA. XXXVI.

Henricus comes Holſatię nouiſſim⁹, uir morbo artetico factus ad arma inutilis: Erat enim podager, cęterū cōſilio pollēs, & qui pro nepotibus multa faciebat. Inter alios dilexit mediū trium Adolphum, ꝙ proſpiceret ſalutē patrię, per illum prouenturā. Iam illum uidendis alijs principibus & terris ablegauerat, & in Nurenbergam ad Burggrauiū iuſſit abire. Vbi aūt Henricus ſe uiribus defectū ſenſit, miſit qui illum reduceret: redeūtiq; arces Zegeborg & Rendesborg reddidit: nam frater ſenior ducatum adminiſtrabat. Declarauit iam in puericia ſua iſte Adolphus ſeueritatē futurā in uirili. Regina Margareta paruulis ducib⁹ monilia pręparabat in pileis deferenda. Adolph⁹ exquo monile cōſpexit, pileum recuſauit, manicę eius iuſſit aſſui: Semper manu ille inſectať aurū, impatientiā oſtendens cum muneris authorē non probaret: dorſo mandauit affigi: Ille parietē dorſo terens monile cōfregit. Regina cōſpiciēs aduleſcentulum, ei⁹ dona auerſantem: Tu, inquit, ſi uixeris, hoſtis eris regnoꝝ non uulgaris. Hic Henricus rebus per Holſatiā bene procuratis, multa in bellis conſilio magis ꝙ̄ manu peregit: & in ſenecta, quā illi ſuus morbus properabat, monaſteria frequentabat. Bordesholm canonicoꝝ regularium cœnobiū inſigne manet, ꝙ̄d frequentans audiuit rumorē de uoce, incertum angelica an humana, quę uelut pueri ſe miſceat uocib⁹ canentium fratrū, & interdū ſacerdoti miniſteriū ad altare ſummū in pręcipuis feſtiuitatibus agenti. Orat Hēricus fratres, pro ſe intereueniāt ad Deum: ut ei⁹ uocis mercatur auditor fieri. Fęcere fratres quod uoluit. Vbi diligentius auſcultabat, audiuit concinentē: & pę gaudio ſe non capiens, locū inſigni dono honeſtauit, permittēs uillā Loep cum omni iure dicto monaſterio. Non ſilebo quod in laudē altiſſimi cōmemorationem promereť, ętate noſtra geſtū: Nonnulli fratres ex ſacris ordinib⁹, quas foris accęperāt numero ſex uenięntes, iā ueſpertino officio inchoato, ipſi ex dormitorio lateralem ingreſſi capellam, unde in ſubiectū chorū eſt proſpect⁹, audiuere in cantico Magnificat uocem uelut pueri intercinentis: & inter ſe inſpiciētes dixere: Quid pater noſter unde adduxit canentē puerū, pręter ordinis noſtri cōſuetudinē: Et aſpicientes deſuper puerū non uiderūt: nec tamē uox iſta quieuit. Expleto officio quidā ex his detulere patri quid audiſſent. Ille miratus ſingulos examinat: auditq; conſona uoce teſtari: omnes ſe uo-

tem cōcinentis inter fratres audiſſe pueri. Glorificāt illi deū, certi eſſe tutē laris eius loci, ſancti Vicelini nouiſſimi Aldenburgēſis eccleſię pontificis, qui apud eos corpore quieſcit uocem: qui fratrib⁹, quos primus ille inſtituerat, & magno diu labore per Holſatiā prędicās, monaſteriū fundauit, in Faldera, cui nomē reliquit Nouomonaſterio, huc trāſlatum deeſſe nō patiē. Nam & ipſe in terris uiuens, quod ſupra diximus, in feſtiuitate diui Nicolai, cui erat deuotiſſim⁹, uocē ferē angelicā audiuiſſe. XXXVII.

Rauis deinde Holſatis rex imminebat: oppugnare conſtituens g Alzen terrā maritimā ducatus Sleſwickcenſis, non longinquam Holſatię. Inerat, ut eſt hodie, multa manus militaris: Tuebantur quoad potuere: uota quoq; in Deū & ſanctos cōceperunt: ut uim hoſtilem deſuper adiuti, uel ſuperarēt, uel ſuſtinerent. Lubicēſes ſatis initio pro rege ſtabāt, denūciantes militaribus Holſatię, ut qm̄ rex iure ageret, a iuſticia illis q̄q; diſcedere nō licere: Omnes illi ciuitates ſubſcripſere Hanſę. Reſponſum accœpere: Duces tenere & tueri paternā ditionē, a qua uiui non diſcederēt: Ius eſſe in feudū ſuccedere patri filios: id ſe pro dn̄is ſuis, ut tenerentur tuituros. Illa tum cōtradictione diſceditur: & cęteræ quidē Wandalię ciuitates, regi cum Lubicēſib⁹ inhęrebant in cauſę primordio intantum, ut Luneburgēſes publice interdicerēt, ne quis ciuiū ſuorū Holſatis quouis pacto obſequerēt, uel minima in re: Ea enim ſpecie prętēſa iuſticię multos rex in fide continebat: ꝙ perſonalē Gerhardi non legitimā ſuccedentis feudi fuiſſe permiſſionē diceret. Thiemarſi ea re inflexi in partem regis uidebantur: nam ex maioribus terrę quoſdā euocatos, muneribus datis, in ſuas partes rex inclinauit, alteri ueſtem, aurū alteri, & uni priorum prępetem nauim cum remigijs expeditam (Snicken uocāt) Duces uero hui⁹ gētis auerſos animos non leue duxerūt: ſed immiſſo ex ſuis in terram uiro prudente, & qui noſſet, quibus quid loquerēt: hic in duces captato inter populares ſermone, uiciſſim tentauit reclinare. Scripſere enī Thietmarſi ducibus, quia rex cauſam ſuam in man⁹ quoq; noſtras cōſtituit, paſſus iuſticiā, uel a quouis accipere, & idcirco deeſſe non poſſumm⁹ iuſticiā fouenti & poſcenti: Sed orator ducū illis ſe primū cōiunxit, quos ſciebat a rege necdū muneratos, ſatis ęquos Holſatis: Oſtendit iuſticiam partis ſuę, orans, ne cōtra iuſticiā inſcij laborarent: Cognitā eſſe feudi iuſtam ſucceſſionē, pro qua duces nihil ultra quęrentes cōtenderēt: Obijciē illi in frontē, iuſticiā magis ſtare pro rege. Si inquiunt iumētum tibi in diem cōmendauero, num reddere uoles expleto tempore? Ille rationem reddidit obiectantibus: non hoc eſſe cōmendare, quod feudum permittere: Nam feudum omniū gentiū unanimi cōſenſu ad filios pertinere poſt patrem, modo id legitime poſtuletū a dn̄o, nec ſubſint amittendi cauſæ grauiores: Paratos eſſe duces, nullis in regem criminibus obnoxios, nec paternam luentes culpā, a rege feudū humiliter poſtulare. Tum illi replicāt a promptiorib⁹: rex eſt, inquiūt, parat⁹ iuſticiā ſuā in man⁹ noſtras ponere, quomō ergo illi aduerſabimur? Tum ille: Idē, inquit, duces polliceor facturos. Thietmarſi ubi audiuere, ęquiorē ſumpſere animū in duces. Ille

reuerſus ad dños ſuos, eff̨ecit, ut literis ad gentem miſſis, teſtarentur apud queuis, & deinde Thietmarſos iuſticiam ſuę partis collocaturos. Eas cum acciperent Thietmarſi, exemplar eorꝝ regi mittentes, oſtendũt ducibus, ſe non poſſe aduerſari, qui omne ius ſuum ipſis, ut cerneret, permitterent. Ita tum Thietmarſi, qui inclinationem rerum facturi uiderentur, in fide ducum remanſere.

CA. XXXVIII.

Eruenit deinde cauſa ad regẽ Romanorꝝ Sigiſmũdum, qui euocatis in cauſam ducib⁹, in ea procedere cõniſus eſt. Per arbitramentum productam illo cauſam crediderim: nam legitimo iure Danię regnũ, cui paret ducatus, Romanorꝝ Imperio nil debere cõtendit. Miſit Sigiſmũd⁹ ad regẽ Danię, quod in Dania ſcripſim⁹, oratorẽ Scleſig ducem: qui rebus optime cõpoſitis, iam de reditu cogitãs, uitam finiuit in legatione. Vbi ille defecit, iam cõpoſitionis uia intercedit. Dux maior natu pro ſe & fratribus euocatur ad reditũ: Nõ detrectat ire uiã longinquã & periculoſam, uſqꝫ in Bohœmiã loco cõſtituto: Vbi neminẽ reperiẽs ad agendam cauſam, neqꝫ iudicẽ, neqꝫ partẽ alteram uidens, de diligentia ſua proteſtatus reuertitur. Miſit deinde Imperator quendã ad elicienda cauſę documenta doctorẽ. Hic atteſtationib⁹ acceptis, & literis ad cauſam facientibus tranſſumptis, probationes ad cauſam habere ſibi uiſus eſt terminandam. Duces ab illo pridẽ cõuenti, ut literas ſi quas haberẽt, coram illo ederent, cõſtituto in Flensborg loco, reſponderunt, literas in hoſtili loco non oſtenſuros, idqꝫ, ne perurgeret, efflagitabant: in Sleſwico exhibere paratos quas tenerent. Nũcius interim regis Sigiſmũdi, acceptis atteſtationibus a rege Danię redibat ad dñm ſuũ, cõtumaciã in ea parte ducũ reputans. iterũ duces euocãtur ad audiendã ſententiã in Ouen (Latini Budam dixere) Vngarię urbe primaria: nam hoc regnũ ſuberat ab initio regiminis ſui Sigiſmũdo. Dux cõuocato in Bornehoue de terrę ſuę cõcilio, de agendis deliberauere. Aderat Iohãnes Lubicẽſis epiſcopus uir doctiſſimus, Sigiſmũdo regi non ignot⁹: qui in eadem cauſa ex ore dicti regis ſe audiſſe teſtaretur, non futurũ illũ pręcipitẽ ad exhęredãdos iuuenes principes: ad ineũdam cõpoſitionẽ eſſe operã omnẽ cõuertendam. Qua ex re duces, etſi maior Henric⁹ nuper magno labore periculo & ſumptib⁹ fruſtra tranſierit, tamẽ non omittendã pro dignitate legationẽ conſenſerũt. Aderat ex cõſiliarijs uir ſenſat⁹, qui ubi intellexit rerũ inclinationẽ, pręfatus ueniã, hęc interpoſuit. Audio inquit, illuſtres dñi, quia nuper ſecundo ad cauſam euocati, ire uel mittere decreuiſtis in Vngariã: Pace ueſtra & aliorꝝ melius ſentientiũ ſententia ſemper ſalua, mihi ſi effari licet, alia ſedet in animo ſententia, nullo uos ad eundũ iure cõſtringi: quia cõpromiſſum erat in diem & locũ, quib⁹ fruſtrati nuper inclyte dux Henrice, neqꝫ iudicem, neqꝫ partẽ cõperiſtis: niſi a uobis denuo ſit repetitũ cõpromiſſum, arbitror primũ expiraſſe, nec teneri in loco citationis cõparere, neqꝫ in regẽ Vngarię, neqꝫ Romanorꝝ cõſentire: Locus enim inſecur⁹ eſt propter Bohœmorum graſſantẽ in omnes improbitatẽ: Nam & Alemãnię principes audio priuilegijs eſſe cõmunitos, ꝙ non teneãtur in locis extra Imperij li

mites cōparere,cuius priuilegij cōſeruator fertur eſſe comes de Zwartze borg. Iuſuper rex Vngariæ atq; Daniæ ſunt cōſobrini, in ſecundo gradu conſanguinitatis ſibi cohærentes. Pater enim regis Daniæ,& mater Sigiſmundi,ſoror & frater fuere:quæ uel ſola eſt legittima cauſa iudicē declinādi:Vnde michi uidetur ab ea citatione ad ſummū pontificē prouocādū. Sed huic cōſulenti nullū deſuper extitit reſpōſum. Sed inito cum Iohāne epiſcopo,& Nicolao Zachowen Lubicenſi canonico, Iohannis in pontificatu ſucceſſore cōcilio,Henricus dux iterū contēdit cum eiſdem prælatis ad Sigiſmundi regis præſentiā:ſperās eūdem regem,aſſumptis electoribꝰ rem omnem per compoſitionem dirempturum. CA. XXXIX.

u Bi peruenit Henricus dux in curiam regis Romanorꝝ Sigiſmūdi uidit aduerſantē ſibi regem. Sigiſmūdus aſſumptis,qui aderant, nōnullis principibus & baronibus, inſtructus ad cauſam documentis,quæ nuper eius nūcius ex Dania attuliſſet,ſententiā promulgauit. Henricum,Adolphū,Gerhardū, Holſatiæ comites ducatū Sleſwickcenſem iniuſte poſſidere,& ad illū regi Danorꝝ reſtituendū cōdemnauit. Lata ſententia,Sigiſmūdus ſe interponēs cōpoſitioni,exhibuit regis nomine danda ducibꝰ in uim cōcordiæ trecētena aureorꝝ millia, inſuper Lalandiā ad ducatus poſſeſſionē euacuandā. Sed Henricꝰ dux auerſas habuit aures:& ab iniqua ſententia ſummi pontificis audientiā appellauit:Hoc erat laudum reducere ad arbitriū boni uiri. Nam ꝙ fuerit ſententia legitimi iudicis prorſus non intelligo,niſi ſe ſponte rex Imperio ſubiæcerit,q̄d proceres paſſi non fuiſſent. Dux miſſo in eam cauſam procuratorē ad urbem Nicolao de Sachowen, obtinuit cauſam cōmitti Theoderico Colonienſi archiepiſcopo. Sigiſmūdus indignatus ſummo pontifici, ꝙ cauſas coram ſe per ſententiā terminatas attrectare tentaret multa fecit,ut papa cōmiſſionem reuocaret. Sed ubi cauſa iuris proſequēdi ſubſtitit,cætera ſunt militari manu expedita,queādmodum in Dania ſumꝰ exequuti: Nūc hoc ſolum attingentes,quod Saxonicis rebus innititur. CA. XL.

i Nde multiplici iucurrente labore,eo res deducta eſt:ut ciuitates Wandaliæ a rege decedentes,ducibꝰ inhæſerint,multūq; tempus & ibi detritū eſt,donec ad nouiſſima pacis pacta peruenirēt. Sæpe deinde tentatā arcis Gottorpe oppugnatio,ſed fruſtra fuit. Ciuitatem quoq; Sleſwicū, ubi denuo in ius ducū reuoluta eſt,ita cōmunierūt foſſatis,uallis,& propugnaculis, ut non facile a rege denuo caperetā. Igitur reducto rex in Flensborg exercitu,alijs uijs intētauit ſui iuris exequutionē. Cum aūt opportuniꝰ nihil eſſet ducibus ad obtinendū ducatū, cuius iam magna parte nudati fuere, q̄ opidum Flensborg,eo cōtenderāt, ut oppugnaretur. Ex ciuitatibus Wādalicis,iam bello cum ducibus ſentientibus, uenere auxilia ad oppugnationē opidi memorati. Firmata eſt obſidio,& expectata dies oppugnationi præfinita,cum interim tumultuarē in caſtris initio facto ex Hamburgēſium tētorijs:qui fortaſſe largius q̄ par erat poti ſe cōmouerunt nocte Dñicæ Aſcenſionis:Et clamor(incertū unde)ortus, dolo,an inaduertentia cœptus,iam eſſe Hāburgenſiū ſatellites in ſeptis ho

ſtilibus,peruenit ad ducē.Ipſe,cum clamorē audiſſet:Et me,inquit,laborantibus pro me adeſſe cōuenit.Vbi uenit ad hoſtiū propugnacula,uidit omnia quieta,miratus unde clamor.Sepem prętenderāt Dani foſſatis,robuſtam ſudibus & palis:Huic dux ſcalā uidens inclinari, uoluit quid int⁹ ageretur contemplari: necdū enim loricā ſatis cōſtrinxerat. Superueniēs quidam ex cōcilio ducum uir militaris:Quid,inquit,agitis princeps indyte:In quod periculū cōtenditis?Danus qui intus excubabat,audiens eſſe principē,qui ſcalę incumberet,lancea ſepem penetrans, ſub loricam deſubtus uentri ſtantis infixit,lętaliterq; pcuſſit. Et ingemiſcens cum accœpto uulnere:Tollite,inquit, me circūſtantibus: Satis mihi ad mortē eſt. Qui aſtitere triſtes,ſanguinem uident principis in terrā profluere:Ipſum manibus correptū,ſcalę impoſuere:ut iacentē reducerēt in tentoriū. Ille impatientia uulneris ſe uertere cōniſus,decidit in terram,duplicato ex lapſu uulnere atq; dolore:nec diu ſuperfuit,ſpiritum efflans.uix triceſimū moriens attigit annū,princeps multis prędıtus uirtutibus,fide,cōſtantia,integritate,ſobrietate,& quod ętati rarū fuit,uerecūdus,& caſtus.Sponſam habebat,quę ubi exitū eius audierat,ſuam deo uirginitatē conſecrauit, nullum paſſura maritū,quādo optimo adoleſcente principe frui non licebat:Luctum ergo pduxit illa ad ultimū ſui diē:Sic amor urgebat.Mox dilabētibus in ſua urbium Wandalicarum auxilijs, q̄uis ab Adolpho multum manere rogarētur,ſoluta eſt illa tum Flensburgi obſidio.Erat autem annus poſt milletrecentos uiceſimuſſeptimus. Sed hęc anticipando propter rerum continuandam ſeriem cōmemorata ſint.Cęterum ad annorum ordinem retro pauliſper reuertamur.

FINIT LIBER X.

INCIPIT LIBER XI.

IGISMVNDVS PRIMVM VNGAriæ,deinde mortuo fratre,etiā Bohœmię rex, nouiſſime Romanoꝝ,electus a principib⁹ in Franckfordiā euocatis,rex:cum ad cogendū conciliū eccleſię multa fęciſſet, perfęcit:ut tribus ſummis pontificib⁹,uel cedentib⁹,uel deſtitutis,uel ptinaciter abſentib⁹,Martinus.V.ex Romanis patritijs Columnenſib⁹, Cardinalis ante.S. Georgij pontifex crearetur,cōponendo Ro.Imperio reliquā operā ſtudioſus impendit:cū multa ei & in Vngaria cū Turcis,& in Bohœmia cū perfidis eſſent ſchiſmaticis negocia,iam tum nō modo in Bohœmia,ſed etiam uicinis prouincijs atrociter digraſſantibus:quod in Wandalia noſtra exequemur.Cum tot Romanorū regi undequaq; curę incumberent,plenus ipſe laborum,diu diſtulit in Italiam pro petenda in urbe pro more corona Imperiali tranſitum ſuum:pręcipue q in ea prouincia tanta inter multos eſſet

armorum conflictatio, ut Imperatori iam locus nullus uideret. Surrexere ex capitaneis tyranni, & ex tyrannis legitimi uolebant uideri principes: qui Impatori, & Imperio, quę iuris sui eſſent, paulatim detraxere: q̄q̄ non ſatis queri poſſit Imperiū de alienis inuaſoribus: domeſtica maior peſtis Imperiū atriuit Romanū: Nam Ludouicus Bauarus Imperio per ſua tēpora incubās potius q̄ legitime pręſidens, libertatē uendidit, ut ferūt, ciuitatibus Italię, uili nimis precio. Florentini ſex millia nummū aureorū pro ſua libertate ſoluiſſe feruntur Imperatori: quā pecuniā, uel mediocris un⁹ ciuis, dotē ſibi numeraſſet. Karolus deinde Imperator uiſcera Imperij per Germaniā hauriens, ita pro ignauiſſimi pecudis, filij ſui Wentzlai prouectione, principes electores induxit promiſſis, cuiq; centū millib⁹ aureorꝝ: inq; pignus cuiq; traditis uectigalib⁹ Imperij, ad cōfinia ditionis cuiuſq; collocatis: ut rex Romanorꝝ uiuo patre diceretur, & eſſet. Wentzla⁹ ipſe ſuo tēpore, non regnās, ſed deſidens, non uigil, ſed dormitans, quod reliquum fuit abliguriuit: ita, ut cum uel Ropert⁹, uel Sigiſmundus ad Romanum regnū peruenirēt, non iam ruere, ſed ruiſſe cernerēt dolentes Imperium. Sed in ipſo iam Cōſtantię cōgregato cōcilio, cum multa utiliter a patribus cōſtituerentur, pręſertim de renouando in quinquenniū proximum, deinde in decenniū, cōcilio: Sigiſmūdus, qui & ipſe aderat cum aliquot principibus negocia tractabat regni ſui. Adolphum Cliuenſem comitem ibi creauit ducē: Fridericū burggrauiū Nurēburgēſem fęcit marchionem Brādenburgenſem, cui⁹ ſucceſſio durat in hodiernū. II.

Vm igitur ageretur a Chriſto annus decimuſſeptim⁹ poſt mille c quadringētos, primū apparuere his noſtris maritimis locis ad mare Germanicū, homines nigredine informes, excocti ſole, immundi ueſte, & uſu rerū omniū fœdi, furtis imprimis acres, pręſertim fœminę eius gentis: nam uiris ex furto fœminarꝝ uictus eſt. Tartaros uulgus appellat: In Italia uocant Cianos: Ducem, comites, milites inter ſe honorāt: Veſte pręſtantes, uenaticos canes pro more nobilitatis alūt: ſed ubi uenentur, niſi furtim non habent: Equos ſępe mutant: maior tamē pars pedibus graditur: Fœminę cum ſtratis & paruulis iumēto inuehūtur: Literas tum pretulerūt Sigiſmūdi regis, & aliquot principū: ut tranſit⁹ illis per urbes & prouincias incolumis permittatur, innoxiuſq;. Ferunt ipſi ex iniūcta ſibi pœnitētia mundū peregrinātes circuire: Sed fabellę ſunt: hominū genus, quod uſu compertū eſt, in peregrinatione natum, ocio deditū, nullam agnoſcens patriā: Ita circuit prouincias, furto, ut diximus fœminarꝝ uictitans: Canino ritu degit: nulla religionis illi cura: In diem uiuit: Ex prouincia demigrat in prouinciā: Per aliquot annorꝝ interualla redit: ſed multas in partes ſcindit: ut non ijdem in eundē facile redeant, niſi per longa interualla, locum: Recipiūt paſſim, & uiros, & fœminas uolētes in cūctis prouincijs, qui ſe illorum miſcent contubernio: Colluuies hominū mirabilis, omniū perita linguarꝝ, ruſticę plębi grauis immინēs: ubi foris illa laborat in agris, hi ſpolijs inuigilant caſellarū. Per quod tempus Iohannes Walrode archiepūs Rigenſis trāſlatus eſt ad eccleſiā Leodienſem: cum Iohan-

nes pridem Leodienſis epiſcopus, dux Bauariæ, frater Wilhelmi comitis Hollandiæ nouiſſimi, præficeret, ſe hoc annitente, gubernator eius comitatus. Multū illi reniſus eſt Adolphus dux Brabātin', qui unicā Wilhelmi filiam Iacobā cõiugem tenuit: quod Iohannes iam epiſcopus, hereditare non poſſet terrā, cui ipſe dare legitimū non poſſit heredē. Ille tamē, & ſanguinis iure, & gladij præſidio perfecit: ut pati cogerent eum, & Hollandiæ, & Zelandiæ gubernatorē: quod ut aſſequeretur, paſſus eſt ecclesiā, ut diximus, alteri cõmendari. Ad archiepiſcopatū aūt Rigenſem promot' eſt Iohannes Habūdi in cõcilio Cõſtantienſi, cum prædeceſſore diu uerſat'. Facile aūt Iohānes Walrode, dimiſſa Rigenſi accepit aliam: quia fratres de domo Theutonica, ita ſemper ecclesiā exercēt a qua creuerūt: ut facile quis aliud malit, q̄ in ecclesia Rigenſi gerere archiepiſcopatum. III.

Odulphus interea dux ſuperioris Saxoniæ, cum ordinatione Sigiſmundi regis legatione fungeret in Bohœmiā, ut uel proceres ipſos auerteret perfidia, & ad ecclesiæ unionē reuocaret, perpenſum eſt a malignis quibuſdam, legationē eius plurimū, ſi ſineretur, profeſaturam: qui ſubmouendū hominē putauerūt. Armis publice non licuit. Iure enim gentiū legatis præſtatur reditus: Veneno ſunt aggreſſi, & peremerunt principē glorioſum. Quo tempore, cum ann' ageretur a Chriſto decimuſnon' poſt millequadringētos principes Magnopolenſes, & ciues Roſtockcēſes, anniſi apud Martinū ſummū pontificē, publicū Roſtockij gymnaſiū collocauere. In profeſto diui Martini principes Iohānes & Albertus, literas papales ſolenni pompa inuexerūt in urbē: magiſtros collocauerunt: ſacrū myſteriū in ecclesia peregit Iohānes Zwerinenſis epiſcopus: Quo peracto, ipſe cancellari' factus, lectis literis apoſtolicis, ſolenniter exequutus eaſdē, inſtituit ſcholam publicā cum priuilegijs & dotib'. Manſiones idoneæ perſonis præſidentibus eriguntur: publica lectionū & diſputationū palladia conſtruūtur, & omnium pro dignitate ſua ſumunt principia, cõſtitutis ſtipendijs pro cuiuſque ordine, quæ ab eius loci concilio ſoluerentur. Per idem quoque tempus clerus Brunſwickcēſis, qui tanto tēpore urbe excluſus, eſt peregrinatus, per occaſionē uilis initij, reducitur. Nam cauſa in Romana curia ad finem deducta, ſolenni proceſſu laic' populus ſuperior factus, ut aiūt, expenſas litis, a quibuſdam cleri decimis, per tempora certa perceptis recuperauit, hoc primū anno rebus ad priſtinam integritatē redeuntib'. Tum etiā mercatoribus huius littoris Germanici res in Hiſpania fuere aduerſæ. Nam rex Hiſpaniæ pridē Alemannis interdixit, ſuos portus ne ingrediātur: præcipiēs, ut Bruggis expectarent ſuorū ex regno mercatorū aduentū. Vidit oculatus rex, Germanorū in ſuos portus nauigationē, ſuis regnicolis adimere maris uſum, nauibus procurādis nullam illis eſſe curam: Quā rem auertere inſtituēs, edixit, ut ipſi nauigarent: alijſque interdixit, ne nauigātes aduentarent. Sed Germani iam nauium multitudine freti, regis imperiū poſthabuere, claſſem ſuorū grandem conficientes, quo ad repellendā uim eſſent armatiores. Rex ubi cõtemptū uidit ſuū edictū, armis ſtatuit tueri, cõtemptūque uindicare. Nam armatis

omnibus regni ſui nauibus,portus in quibus ſciebat mercari Germanos, a mari cõcluſit:egreſſuros per arma excœpit,& ad internecionem, paucis elabentibus,cęcidit:Quadragintaocto naues tum uictor ex eis obtinuit: Diſcite gẽtiles iuſticiã moniti,nõ temnere diuos principũ iuſſus. IIII.

w Ilhelmꝰ dux Luneburgenſis,Henrici filius,cum eccleſia Bremenſe luctamẽ habuit non paruum:Ingreſſus fines dioceſis, ferro,& flammis omnia deformauit,prędam abduxit. Viciſſim miniſteriales eccleſię ducatũ cõterminum ingreſſi,tallionem reddere curabãt. Sed tum ille ſecundã faciens profectionẽ in dioceſim,ad eam uaſtitatẽ redęgit, captis aliquot ex militaribus,ut facile cõpelleret ad ęquas ſecũ cõditiones uenire. Quę res plurimũ fuit impedimẽto ducibus Sleſwici,bello in regẽ Danię quod gerebãt adminiſtrãdo. Nam Henricus ipſe Wilhelmo tum in Bremenſes tulit ſuppetias.Sed ut Danoꝝ regi auxilijs propinquorum ſuoꝝ occurreret,ſubmiſit amicos,qui rem intercœptã ęquis cõditionibus in Verdenſi ciuitate penitus trãſigentes cõplanarũt:ut arma in Danorum regem cumulatius uerterẽtur. Fridericus quoqꝫ Brandenburgenſis,nunc beneficio Sigiſmũdi marchio,deſcẽdẽs in ſuã ditionẽ,reperit eã tumultuantem ex prędonũ incurſionibus,qui in arce Garleſe habuere,ut ferebant receptacula : Indoluit princeps bonus in ſuis finibus eam uigere improbitatem,armatis in eam copijs, duxit ad obſidendã eam arcẽ,obtinuitqꝫ. Non ęquis aſpexere oculis principes Magnopolenſes ſuæ ditionis terminos ingredi alienũ principẽ: ſed erãt hę cauſę, quas improbare nemo recte potuit. Perſequutus eſt enim publicos hoſtes ubicunqꝫ reperit. Opidum Ketter Angermũde, quod nomẽ traxit ex multitudine olim ibi demorantium hęreticoꝝ:Erat aũt ditionis ducũ Stetinenſiũ:marchio idem quibuſcũqꝫ ex cauſis inuaſit,cępit,& in ſuam redęgit ditionẽ, multis in eo captis militaribꝰ, qui defendẽdi eiꝰ gratia inerãt.Hęc primordia eius ſtirpis principũ de Nurẽberga marchionũ, multis præclaris facinoribus ingreſſum fecere:ut finis fieret ſolitaꝝ per eã prouinciã incurſionũ. V.

e Ricus inferioris dux Saxoniæ, iam multis rebus factus odioſus uicinis ſuis,& pręcipue uicinis urbibus,ꝙ arcẽ Bergerdorpe pignori Lubicenſibus a patre obligatã,non numerata pecunia,recœperit: ꝙ opidum Molne expugnauerit:ſuper omnia,ꝙ fauorẽ impendere diceret̃ graſſatoribus publicarũ uiarum: cum de arce Bergerdorpe ſub aquis ponte,qui non uideretur,facto,retrorſum deſcenderẽt, antrorſum uidente nemine,& per cõdenſa nemora abirẽt in uias publicas,ut inſidiarentur:captos in uijs mercatores, opertis eorum oculis, circũduxere, quaſi multã uiã abirent,cum girantes manerẽt in uicino.Receptacula habuere in ſaltibꝰ occulta,ubi uſqꝫ ad exactionẽ plenã captos emungerẽt,& noctu perducẽtes in deuia abire ſinebant iam emũctos, ſi tamẽ euaderent poſitas inſidias.Eius generis machinas multas pro cõpertis habuere uicinarum urbiũ ciues. Ex cõdicto Lubicẽſes & Hamburgẽſes,aliquot conductis ſtipendio militibus, & in ſupplementũ ciuibꝰ,ac mercatoribꝰ perarmatis,octingentoꝝ equitũ, trium milliũ peditũ agmen eduxere;cõten-

deruntqꝫ in opidum ad arcẽ Bergerdorpe: nec potuit obſiſtere diu tantis uiribus. Ingreſſi prędã permiſere militibus: inde ad arcẽ oppugnãdam duxere, bombardis, & machinis ſine requie ſęuientibꝰ per quatriduũ. Cõtinuere ſe qui intus fuere arcis cuſtodes, & uallis muniti diu cõtempſere oppugnationẽ: neqꝫ tonitruis bombardarꝫ mouebantᷓ. Sed tum puluere ſalpetrino atqꝫ pice fumũ excitauere oppugnantes: ut uallis & oppugnationibus propellerent arcis defenſores, cedenteſqꝫ per pontẽ in arcem, locum fęcere ſequẽtibus eueſtigio oppugnatoribus: Qui uallo iam capto ferociꝰ inſtabant ictibus bombardarꝫ, ut cuſtodes arcis, cum cernerẽt, ſe diu tueri non poſſe, nec ereptionẽ ſperarent a duce ſuo, pacti uitã & arma uiritim ſua, deditionẽ fęcere, abire permiſſi. Ductores copiarum duo ex urbibus procõſules, Iordanus Pleſcow de Lubica, Henricus Hoyer ab Hamburgo ſigna ſuarum urbiũ de turri prominere faciebãt: impoſitoqꝫ præſidio ualido, ad aliam non ęque munitã Ribenborg contendunt. Ibi nullo negocio ſtatim deditã capiũt, ꝙ defendi non poſſet infirmior, capta iam munitiore. Mouẽtes deinde in Cuddeworde, præſidiũ eiuſdẽ ducis Erici ſolo ęquauerunt. Et cum etiã tunc procedere cogitarẽt, ſubmiſſi ſunt partium cõmunes amici, qui rem in treugas reduxerũt. Stabãt illę per quindenam. Interim principes omnes in circuitu, cum etiã inter ſe cauſas haberẽt dirimendas, conuentum publicũ indixere in opidum Perleberge. Aderat Fridericus marchio Brãdẽburgenſis, Caſimarꝰ Stetinẽſis, Iohãnes & Albertus Magnopolenſis duces, Ericus de inferiori Saxonia dux, multi barones & nobiles, oratores quoqꝫ urbiũ Lubicæ & Hamburgi, qui etiam amicorum loco ab urbibus Wãdalicis cęteris ſecum duxere cõſulares uiros. Ibi re primũ inter principes cõplanata, marchionem ab una, & de Stetino, deqꝫ Magnopoli duces ab altera parte, permutatis inuicẽ captiuis, & ęqualibus cõditionibus rem inter ſe cõpoſuerũt. Deinde inter Ericum & memoratas urbes: quia conſtabat legitimis cauſis militari more indicto bello, non iniuſte captas arces cum pertinẽtijs ſuis, quam quiſqꝫ rem bello apprehendit in ea poſſidenda ut maneat decreuere. Habuere duces Saxonię ab olim literas ex ſenatu Lubicẽſi: ut defenſis publicis itineribꝰ, in neceſſitate urbi ſuccurrentes, annuas acciperent ex ęrario publico marchas trecẽtas: Eas tum literas, cum diu tenuiſſent, reddere iuſſus, reddidit Ericus. Ita ex illo die cœperũt arces in manibus eſſe duarꝫ urbium: quibus alternent per ſexenniũ prefectos ex ciuibus, qui id poſcãt, ſęcularibꝰ: qui nõ ſuo damno prefecturas agũt in homines paluſtribꝰ locis ſubiectos. VI.

g Roningẽſes per id tempus ciues urbe Phriſię paluſtri, ſed ut rentur inexpugnabili, cum uicinis occiduę Phriſiæ urbibꝰ ſimultatem habuere, quã in occaſionẽ cęteris dominãdi uertere cœperũt. Nam turmatim egreſſi opidum Lewarden obſident, oppugnãt, capiunt, & in leges ſuas redigũt. Progreſſi, in Scauriã mouent: itidem facientes, in obedientiam ſuã redigũt: populus antiqui nominis Phriſij, olim Cauchij, militauerũt aliquãdo Romanis ſub Nerone imperãte: Teſtis eſt Corneliꝰ Tacitꝰ: Veniſſe eius gentis oratores Romã, & in cõſeſſum publicũ prę-

dente Nerone introducti, magis ut uiderẽt q̃ audirent: Viderunt peregri
no habitu inter Romanos ſedere gentiũ oratores externarũ: & interrogã
tes qui eſſent: cur multis ſtãtibus illi ſederẽt: reſpõſum eſt. Hoc fidei da-
tum gentiũ, a quibꝰ erãt emiſſi. Tum ipſi Phriſij iniuſſi, ſedes ſibi delege-
runt, pręfati, Germanis nullã gentẽ fide pręſtare. Ea res Imperatori rela-
ta placuit: utrũqꝫ ciuitate donauit, ꝙ erat illa ętate munus inſigne, habere
ciuilitatẽ urbis Romę. Militauere longe poſt Karolo Magno, & pulchrã
illi in Italia operã nauãtes exterminãdis Lõgobardis, multis ab eo, ut fe-
runt, priuilegijs ſunt inſigniti. Suberant aliqñ Frãcoꝝ regibꝰ. Seruierunt
Danis, tum per littora Germanię Gallięqꝫ dominãtibus, quod in Norwa
gia diximꝰ: Nunq̃ ipſi regẽ ſuę gentis habuiſſe ſunt inuẽti, quod falſo ipſi
gloriãtur. Cernere eſt, unã gentẽ, unis moribus, longo licet interuallo di-
ſtantem per littora Germanię. Ab Hollãdia in occiduũ ſumpto principio
orientẽ uerſus, per dioceſes Traięctenſem, Monaſteriẽſem, & Bremẽſem:
deinde ex latere Holſatię in Iutiã interciſę ſunt aliqñ paludibus, aliqñ ma-
ris finibꝰ: totę ſunt aliqñ inſulares, undiqꝫ mari clauſę, ꝙ pontus cõtinenti
interuenit. Thietmarſos gentẽ accolam, Albis & Eydorę fluuioꝝ, quibus
clauditᷣ, ab hac cõmunione, licet paluſtris ſit, excipio: ꝙ ſemꝑ Germanica
uſa lingua, Saxoniæ ſit annumerata: Variauit tñ ſæpe dños: q̊d ſupra ſuis
locis attigimꝰ. Nomen illis natũ ex loco licet cõięctare, ut quõ cæteri eius
regionis homines, locis nemoroſis habitãtes Holſati patria lingua dicunt,
ita paluſtres Merſi dicant, Wilſtermers, Crempermers, Thietmers. Palu-
ſtria enim & aquoſa loca Saxones Mers apellamus: tãetſi in pręfatione hu
ius Saxonię genti Thietmarſorũ altiorẽ originẽ tribuerimꝰ, reducẽtes in
Marſum illũ uetuſtiſſimũ Tuiſconis ex Noe filiũ: Eius rei liberũ ſit lecto-
ribus iudiciũ. Ad Phriſios reuertamur: Libertatis illi ſuę literas iactitanc
ex Magno Karolo tenere: quarꝫ exemplũ, cum nuper uidiſſem, riſum uix
tenere potui, ſi uerũ erat exemplũ. Nam apparet ex inſertis teſtibꝰ emana-
tum eſſe a literis, quas aliqñ. IIII. Karolus Bohœmꝰ, non primꝰ Francus,
donauiſſet. Hodie magno bello Groningẽſes ſub Idzardo oriẽtalis Phri
ſię comite, & principibꝰ ſuperioris Saxonię, quibus occidua paret Phriſia
laborãt, inclinãte coꝝ fortuna. Breui aũt tãti belli exitꝰ ſe oſtẽdet: cũ multi
in circuitu nobiles, male, & uelint, & ominent Groningẽſibꝰ pro impotẽ-
ti ſupbia, quã in uicinos militares & ruſticã plębẽ ferunt oſtẽdiſſe. VII

Vdei gens pfida, ubiqꝫ hoc inter Chriſtianos agens, quod ſolet
i mus in pera, cum cõperti eſſent Bohœmis graſſatoribꝰ in Chri-
ſtianos arma & pecunias ſuppeditare, a Friderico duce Bauariæ
per omnẽ eiꝰ ditionẽ cõprehẽſi, cõijciunt in carcerẽ, & ęre emũgunt. Pro-
cul eijcienda gens impia finibꝰ Chriſtianis: quę hoc ſemper agũt, quod in
cõtumeliã Chriſti, & ſubuerſionẽ uergit Chriſtianoꝝ. Multi eã principes
finibus ſuis expulerũt: Sed aliq̃diu exulãtes, cum teneãt q̊d ſolet, de uiſce-
ribus Chriſtianoꝝ extractũ, & inueniãt qui indigeãt, aut ſaltem lucra ſiti-
ant in ꝓuincijs locũ accipiãt. Per quæ tẽpora, Albertꝰ dux ſuperioris Sa-
xoniæ, cũ uenationibꝰ indulgeret, extructo cœnaculo in uicino nemore,

ubi aliquot dies in lętitia & animi laxatione pęgit, cum conthorali multis militaribus ad feſtā hilaritatē inuitatis, iam omnes exhilarati requiē petie re, cum ecce flāma, incertū unde orta, cœnaculū corripuit, multos ſomno & uino ſepultos, in longū ſomnū ꝑduxit. Dux ipſe cum cōthorali uix nu di per feneſtrā euaſere. Iam erat uiceſimuſprim⁹ poſt millequadringentos annus, cum Hēricus comes Holſatię, qui ſe ꝗꝗ Stormarię principē intitu lo ferebat, quod nemo ante illū, quiꝗ electus erat Oſnaburgēſis epūs, iam dudum omiſſa eccleſia, cum nepotib⁹ ſuis cōſilio preeſſet in Holſatia, mul tis rebus per prudentiā bene cōſtitutis, cum ſenectā illi morbus quo po dager laborabat properaret, finē uiuendi fęcit, tumulatus in ſepulchro pa trum ſuoꝝ in Itzeho monialiū eccleſia: & iam in ſolis tribus ducib⁹ Ger hardi in Thietmarſia cęſi filijs, Holſatię dominatus ꝑmāſit. Exinde ſenior trium Hēricus, iam. XXV. pene agens annū, princeps ſenſat⁹, rerū guber nacula apprehēdit, & res direxit: quod partim ſuperioribus locis propter rerum cōſequentiam, partim in Dania ſignauimus. CA. VIII.

d Irum per ea tēpora bellū fuit Bernhardo duci Brūſwickcēſi, Wil helmo Luneburgēſi, Iohāni epiſcopo Halberſtadēſi: quib⁹ ſubię ctę urbes, arma, impedimēta, milites, ſuppeditarūt. Acceſſere his Henric⁹ dux Sleſwickcēſis, Adolph⁹ frater eius, & inde ubi amplior exar ſit indignatio, etiā marchio Brādenburgenſis hac parte cōſtitit, aduerſus Iohānē epūm Hildeſemēſem, & ſplendidā militiā eius: cui opē tulere, Ot to Monaſteriēſis epūs, frater ei⁹ de Honſten, de Hoya, de Spegelberg co mites: multa, magnaꝗ, inuicē illata ſunt detrimēta: direptiones agrorū & opidorū, incendijs domoꝝ, cōculcatione frugum, captiuitatib⁹ hinc atꝗ inde militantiū: Nec potuit per multos dies ea cōmotio grauis ullis ſeda ri remedijs. Tanta fuit in partibus animoſa pertinacia, ea ſuperādi cōten tio, capti aliquot in armis canonici: ut eſt eius generis cōſuetudo, cum ſe ſę cularib⁹ miſceāt armis: nec iniuſte, qui gladio pugnat, gladio cōtremiſcit. Quo tēpore Frideric⁹ marchio Brādenburgēſis, cū a Ludouico duce Ba uarię iā abſens & longinqu⁹ in ſua ditione cōtemneret, nōnihilꝗ illi, uel dāni, uel ignominię irrogatū eſſet, in inferiorib⁹ Marchię ſuę partib⁹ agēti poſtꝗ aliter res agi nō potuit, hoſtilia, & capitis periculū illi denūciās, ita armis in eum detonuit, ut cōtemni nō poſſet: Nam ꝓgreſſus in ducatum Bauariæ, arces, opida, urbes numero. XXXVI. aut uaſtauit, aut euertit, aut ſuę fecit ditionis: Vnde in reliquū id nominis cōſequutus eſt: ut non facile uel abſens, uel pręſens a quouis laceſſaret. Hoc eſt illud tēpus, quo maxime in Hollādia, atꝗ Zelādia, maris inūdationes, urbes, & agros ſub uerterūt. Dordracū inſignis urbs, magna ſui parte periclitat: Vicini agri parrochię ſedecim, ita cum populo abſorptę perierunt: ut nulla ſit reliqua ſpes recuperādarū: lacerę cernunt reliquię, decurſu maris undas retrahēte per uices. Per idem tempus, cum Phriſij occidui Iohāni duci Bauarię pri dem Leodienſi epiſcopo, nūc Hollādię gubernatori ſubijcere colla cœpe re, armis edomiti, paſſiꝗ ſunt oportunis locis firmari præſidia: Sed nō eſt diuturnū coactū Imperiū. Vix tribus mēſibus ea mēs durauit in populo:

Rurſus cõſpirantes,eiꝰ deięcere pręſidia: Impoſitos gubernationi Hollan
dinos,aut fuderũt,aut in fugã cõuerterũt.Scauriã opidũ, ꝗd genti caput
eſſe cõſtituit,illic cõſtituto comitatu, qui cũcta pro arbitrio gubernaret,
eięctis qui defenderãt,in antiquã ſe libertatẽ uendicarunt. VIIII.
Ilhelmus Luneburgẽſis,& Otto Bernhardi filius Brũſwickcẽſis
w duces,arma in hoſtes ſuos Hildeſemenſes ꝑduxere.Cum arcem
Grone oppugnare ſtatuiſſent, ibi uiribus inuicẽ collatis,acerri-
me diu pugnarũt:Sed ducibꝰ inclinauit uictoria:captis ultra centũ milita
ris ordinis uiris:aliquot etiã cęſis:in quibꝰ dux iunior Saxonię Erici filius
canonicus Hildeſemẽſis.Sed profligatis hoſtibus,arcẽ, ad quod uenerãt,
obſidẽtes,oppugnauere:eięctiſq; qui tenuere de Speilberg comite,& do-
mino de Haanze,ſui iuris fęcere capiẽtes: imponẽteſq; pręſidiũ ad cuſtodi
am:Cunq; multis inuicẽ damnis & laboribus fatigati,ad tranquillitatem
ęque niterent̃,Dñs Theodericꝰ Coloniẽſis archiepũs,dedita opera eas par
tes cõpoſuit,hoc modo:ut duces arcẽ quã in Brogdorp bello tonante fir-
mauerãt cum ſubięctis pręd ijs tenerent:cęteras armis in poteſtatem dedu
ctas,Grone, & Oze nihil minus ſeruarẽt, reddito comiti de Speilberg in
uim cõpenſationis pręſidio Hachmolen.Ekeſſeldia quoq; militaribus po
ſita paleſtra,multã ac uariam ſępe experit̃ fortunã.Hac tempeſtate cõglo-
bati militares eius loci, cum Molhuſenſibus quibuſdã de cauſis aduerſa-
rent̃,pecora ciuiũ abęgere,& ciues ad ſequendũ, ut interciperent̃, pellice-
re ſtatuerũt: ut intercęptos ex inſidijs de more ſuo caperent. Non erat ea
machinatio ciuibus abſcõdita:Lantgrauiũ Turingię dñm ſuũ pręmonu-
ere, qui expeditis armis oportunis locis delituit. Ciues non pauciores du
centi equites egreſſi,ſequunt̃ hoſtes,iam pecora prę ſe agẽtes.A fronte im
minebat Lãtgrauiꝰ:Ipſi qui inſidias tetẽderũt in retia ꝑuenerũt,quod in-
ferri meditabãtur paſſi:Capiũtur,ſternunt̃,fugãtur: Capti ſupra centum
ſeptuaginta:inter quos militaris generis non pauci: Quę ruina in tempus
reliquũ,& illos circũſpectiores,& ciues cõfidẽtiores effęcit. Capti de mo
re magno ęre luũt captiuitatẽ,immo redimũt libertatẽ. X.
Lbertus dux ſuperioris Saxonię dictꝰ de Wittẽberge, princeps
a elector,ſine ſuo & legitimo hærede diẽ ſuũ obijt,& de ſucceſſio-
ne iam querebat̃.Ericꝰ dux inferioris Saxonię,longo licet inter-
uallo fratruelis eius nepos,legitimã ſucceſſionẽ ad ſe pertinere non ambi-
gens,titulũ Saxonię,quẽ ſemper habuit, adauxit:ut dñm dę Wittenber-
ge & principem electorẽ ſe ſcriberet,& gereret.Nam & Karolus nouiſſi-
mus eius nominis Imperator, Sigiſmũdi pater, quod ſuo loco diximꝰ,in-
ter ambos Saxonię duces ordinabat:ut alternis uicibꝰ ad electionẽ uoca-
rentur: Aliquoties etiã Erici patre Erico ad electionẽ peruenięte:ut iuſtæ
dignitatis poſſeſſionem prę ſe ferebat.Sed pręualuere apud Imperatorem
tum alij.Nã ille Miſnenſi affæctꝰ marchioni propinquo ſuo, qui illi in Bo
hoemia præſtitiſſet obſequia plurima,cõtulit ducatũ,præteritis cũ quadã
cõtumelia legitimis ſucceſſoribꝰ: Viuebant enim Ericus, Bernhardꝰ, Al-
bertus fratres,Saxonię duces. Siue ergo per negligẽtiam non ꝑtendi be

neficij,ſiue ob aliam cauſam,certū eſt tūc illos eſſe pręteritos:quod hodie quoq; queruntur: Nec tñ obliuiſcunt iuris ſui, renouātes proteſtationibus, & diligētijs poſſibilibus: ne longi tēporis tractus præiudiciū illis inuehat longęuę pręſcriptionis. Erat aūt cum Albertus ille moreretur uiceſimuſtertius annus poſt millequadringētos. Quo tēpore, Fridericus Brādenburgenſis marchio: qui ditionē ſuam in Bauaria,quod diximus,amplificauit: cum etiā Iohannē ducē Stargardiæ captiuū teneret in Perleberge opido Prigniſſę, ad placita cōuenta cum Alberto duce Magnopolenſi uenerat. Cunctę multorū qui aderāt cōſilijs,non ad pacem tenderet: q̄ nōnullis belli tempora cōmodiora uiderētur,ipſi principes,dimiſſo omniū ſuorū cōſilio,ſoli rem cōtrectabāt:cōueniteq; inter eos, ut captiui inuicē permutarentur. Omnes in cōmune laxati. Ducem aūt Iohānem non leuibus de cauſis tum ſeruauit marchio. Reddidit autē Alberto duci captas illius ditionis,arces Gorloze,atq; Domze: ut illius iniret familiaritatē: & ut ſyncera perduraret affęctio: Filiā ſuā paruulam Dorotheā Alberto deſpōdit uxorem: ſed non eſt peruentū ad nuptias,moriente Alberto: ut in Wandalia. Quo etiam tempore,gelu fuit per per brumā incōparabile & inauditū: q̄ equites a Gdano Pruſſię in Lubicā per uiam nauigātium trāſirent incolumes. Ferūt & a Magnopoli in Daniā glacie tum ſtratū ſtetiſſe mare. Tū etiā ferunt indoluiſſe Prigniſſę militares: q̄ nō ad ęternā nominis memoriam,equites mare trāſeūtes,pecora inde abęgerint: id non tam prędę cauſa,q̄ memorabilis ad poſteros facinoris. Ita ſtudēt inclareſcere ſceleribus, qui non poſſunt eminere glorioſis facinoribus. CA XI.

W ilhelmus dux Luneburgēſis cōiugem accępit filiā Friderici marchionis de Brādenburgo. Nuptiæ magnifico apparatu peractæ ſunt in Luneburgo: Alterā uero eius filiā Hēric⁹,quod diximus, dux Magnopolēſis,tum minor minorē non ducens, poſtea legitimis annis accępit: Cuius nuptię in Tangermūde ad pręſentiā magni principum cōuentus ſunt peractę. Quo tempore,Iohānes epūs Hildeſemēſis,iam laborum pertęſus,cum ętate ingraueſceret,comes ipſe de Hoya nat⁹,epiſcopatum ſuū in manus ſummi pontificis permiſit, in fauorē Magni ducis Saxonię,iamdudū epiſcopi Caminēſis. Vtriq; iam ante cōuenerāt, quātum ęris promptū ſolueret Magnus, quantūq; annuū ad Iohānis uitā redderet: & utriq; miſſis ad ſummū pōtificē Martinū his de rebus oratoribus, rem cōſummarunt. Iam rex Danię Eric⁹ apud Magnū perfęcit: ut eccleſia ſua Caminēſis ſucceſſorē haberet,quē ille uoluiſſet,regis cācellariū. Quæ omnia legitimis apud Summū pontificē mandatis, & principū inſtantijs, ſunt perfęcta. Rex aūt per eundē ad eam cauſam miſſum, ſummo pōtifici oratorem, accuſari curauit,legitimis modis archiepūm Vpſalenſem, grauibus irretitū criminib⁹,depoſitione dignis: cōuictūq;,aut facti notorietate,aut alijs cōpetētib⁹ uijs,quibus poſſunt crimina inclareſcere depoſitū iuſſit abſtinere pontificalibus: fratrēq; ordinis Birgittæ in eius locum obtinuit conſecrari. Halberſtadenſe autē cōmune per ea tempora tumultuatur grauiſſime,captis eius loci cōſularibus, & in uincula conięctis. Id cum

reſciſſet epiſcopus euocauit uicinarū urbiū primores: iuſſitq́ȝ inſtare, ut tu multus pacaret: Quod cum anniterent, colloquiū habentes cum capitib⁹ eius tumultuationis, publica interpoſita fide euocatis, oſtenderūt rem pra ui exempli, & quę principib⁹ & uicinis cōmunitatibus merito diſpliceret: ſi quid illis eſſet iuſtę queſtionis in ſenatū ſuū, eſſe iudicē epūm loci legitimum dn̄m: qui paratus ſit criminoſis iuſticiā miniſtrare, parcerēt ſibi, natiſq́ȝ ſuis, parcerēt urbi, non incoepto perſiſterēt, unde perpetuus urbi interitus proueniret. Cum audiſſent uicinorū ſuorꝝ Halberſtadēſes cōſilia, paucis interloquuti, reſpondent habere ſe cauſam cum ſuę ciuitatis ſenatu quam ſine ipſis facile terminabūt: Eant, & ſuis intenti negocijs, aliena non curent. Hoc reſponſo redeūt, & uicini in ſua, & ipſi in urbē: & iam exaſperati, quatuor ex omni numero productos in publico gladio cęciderūt, domos eorꝝ direptionibus ſubijciētes: deinde multos ex ciuibus, qui locupletiores uiderent, captos ęre & auro emungunt: Cæſorum autē & exactorꝝ amici urbe dilapſi, quo ſe quiſq́ȝ poterat, cōtulerunt: Alij Romanorꝝ regē petentes, ſententiā Imperialis banni in ciues reportarūt: Alij uicinis queſti principibus auxilia implorabant: Nōnulli immixti militaribus, excurſiones fęcere incendijs & prædationibus ſęuiētes. His incluſi urbe malis affecti, epūm ſuū ante cōtemptum adeunt: erui malis orant: pecunia placāt: Ille operas pollicet. Vbi illum iam habuere pacatū, ſtipendiarios cōducunt uim ui repellere conati. Magnus Hildeſemēſis epūs in eos euectus, prędas abegit: Ciues ad pugnā elicuit, & interceptos cępit, ſpoliauit, cęcidit: Sed maiori uiſum eſt opus conatu ad perdomādos cōtumaces. Igiť Iohānes Halberſtadenſis, Magn⁹ Hildeſemēſis epiſcopi, cōmunitates Magdeburgi, Brunſwici, Goſlariæ, de Honouer arma iunxerūt: & ciuitatē obſidione premebant, ne noxij elaberenť curantes. Necq́ȝ tn̄ ita poterāt itinera aſſeruare: Dilapſus eſt prim⁹ tumultuationis author, cum reb⁹ in urbe diffideret, ueritus, quod futurū cernebat: ut a populo dederet. Multi id conātur premijs allecti: nec potuit euadere a tam numeroſis oculis obſeruat⁹. Inuentus epiſcopo pertrahiť in caſtra: Mox fratrē eius cum aliquot cōplicibus ex nomine dedi ex urbe poſcebant: Diu recuſabant: Mox turres & mœnia bōbardis deięcta deformanť, grauiorib⁹, niſi pareant, cōminatis. Quę res diebus aliquot cōtinuata, perfęcit: ut cōmune perurgeret primores: Eos qui poſcerenť dedere, ut malorꝝ ſit finis: Dediti, cū eo, qui deprehenſus foris ſeruabať, publico cæſi ſunt in caſtris gladio. Epūs deinde ex quaq́ȝ ciuitate unū urbi immiſit, quib⁹ authoritatē impartiť: ut rebus ordinatis, nouū deligāt cōcilium, & diſſipata reformēt: Ita magnus motus paucorū ſanguine quieuit. Hic eſt exit⁹ tumultuantiū in populo: Sed mille alia ſunt ei⁹ generis exēpla, nec tn̄ cautiores faciūt alios, aut ignorati caſus, aut prouidentia pręſumpta cauendi.

CA. XII.

Hoc eſt illud tempus uiceſimiquinti poſt millequadringētos anni cum eccleſia Traiectēſis uarijs motibus tractareť: Nam uacantē morte Friderici epiſcopatū, papa permiſit Spirenſi epiſcopo. Ille grauis ętate, q́ȝ ſciebat rem laboris plenā, trāſlationē recuſauit. Tum electi

ône innouata, cœpit eſſe diuiſio: cum nõnulli uota cõferrẽt in Swederum de Kulenborg, præpoſitũ eccleſię, baronẽ: alij in Rodolphũ de Diepholt. Papa Swederũ cõfirmauit: Rodolpho aũt militia inhęſit, illi permittẽs arces, & omnia prędia, quę poſtulatũ dixerũt: forte, quia ius poſtulati Spirẽſis in eũ eſt trãſfuſum, alioqui eligi potuit, nulli eccleſię obligatus, nec deſęctui ſubięctus. Diu ualuit ea diuerſitas: Swedero cõſecrato, de ſolis eccleſię miniſterijs uiuenti: Rodolph⁹ omnia tenebat: cuius memoriã perennat moneta aurea, ad noſtra uſq; tempora decurrens. Otto quoq; Monaſterienſis epũs tum in fata cõceſſit, de Hoya comes: qui eccleſiã mirifice locupletauit, adaugẽs arcib⁹, prędijs, & ditione, fecitq; locũ Hẽrico de Morſa comiti, germano fratri Theoderici Colonienſis archiepiſcopi. Quo etiã tempore, Iohãnes dux Bauarię, tutor Hollãdię, ueneno accepto extinguitur: quod ꝗprimũ accępiſſet, ſtatim perſenſit: & qui dedit, cũ in conſpectu eſſet, mox ſuo proditus, uel ruboris, uel palloris indicio, capitẽ & confeſſus quadripartitẽ: Sed inde qui accæpit, non melius habebat, trãſlatus ad patres. Iacoba pridem cõiunx Adolphi Brabantię ducis, tum, ꝓpter cognationem & ſanguinis propinquitatẽ ab illo diuortiata, nupſit comiti Leiceſtrię in Anglia: ut Anglorꝫ armis Hollandiã ditionẽ patriã tueretẽ: Ea fuit inſimulata de ordinatione rei, quã diximus. Sed ad arma uentũ eſt. Angli magnis copijs enauigarunt. & egreſſi nauibus ſe cõtulerũt in Hannoniã: quę & ipſa debita diceretur Iacobę memoratę, in qua etiã moram fæcitea fœmina: Recępti Bergẽſi opido, reliqua quoq; armis in poteſtatẽ redigere curabant. Adolph⁹ dux, qui necdum reliquerat ius cõnubij, & ſi mulier ab eo diuertiſſet: cum de magna dote ageretẽ, magnis undecũq; copijs cõtractis occurrit hoſti. Inerãt auxilijs eius arma multorũ principũ, ad numerum ut ferunt octuaginta milliũ: Oppugnant inſtãter opidũ, Anglici defendunt. Sed Anglus in alieno prõptas non ſperabat ſuppetias, quę hoſtibus accreuere quotidie. Inde factũ eſt: ut cum multa utrinq; fortiter geſta eſſent, ad tractat⁹ res peruenit: cõuenitq;, ut uterq; princeps miſſo Romam cum inſtructione nũcio, ibi cauſam agi ſinerent: declararetq; põtifex utrius eſſet uxor futura. In eas conditiones Anglici dimiſſo opido in ſua reuertuntur.

CA XIII.

WIlhelm⁹ marchio Miſnẽſis, cum in fata cõceſſiſſet, frater ei ſucceſſit Fridericus: qui, ut dixim⁹, ab Sigiſmũdo promeruit ducatum Saxonię ſuperioris, cum multũ quereretẽ Ericus paternũ ſibi adimi cum ditione honorẽ: ꝙ titulum ille Saxonię teneret: ꝙ iuſtam Karoli Imperatoris declarationẽ prętenderet. Sed plus apud Sigiſmundũ ualuere, ius ſanguinis, & magni reſpectus obſequij. Sunt qui potiſſimũ id obfuiſſe memorãt Erico, ꝙ non ſatis odiſſet publicorũ itinerũ inſidiatores: idq; ferunt Imperiali declaratione pretenſum, cum publico, ut aiunt, cõſiſtorio pro Friderico contra Ericum declaratio, quę petebatur, promulgaretur. Sed neq; Ericus dux, neq; ſucceſſores, titulũ ſuũ poſuere. Indignati aliqñ Miſnenſes principes ob eam rem, paſſi ſunt poſtea ſuo queq; iuſto titulo condecorari. Quo tempore, recruduit bellũ quod erat ducibus de

Brunſwico & Luneburgo aduerſus diœceſim Bremẽſem, cũ Nicolaus cõmes de Delmenhorſt eſſet in archiepiſcopatu. Cauſa aũt belli non alia fertur q̃ crebra Bremẽſium, de Tedinghuſen, deq́ Homeborg excurſio: Legitimum queſtũ putauere miniſteriales eccleſię militares de locis ſupradictis uictũ quærere. Sed duces non paſſi iniuriam, duxere in eccleſiæ ditionem, prędas prędis cõpẽſantes: hoc eſt, pauperes pauperibus coæquantes, cum arcibus euertendis, uel locus, uel tempus deeſſet: facileq́ eo perpulſi ſunt, & malis domiti: ut ſuis ſe finibus cõtinerent. Friderico deinde marchione Brãdenburgenſi agente in ſuperioribus ſui principatus partibus, duces Stetinenſis, & Wolgaſtenſis, memores q̃ illorũ ditioni aliq̃n infeſtus marchio, tuliſſet inde nõnulla, iam adunatis armis duxerũt in eius uiciſſim ditionẽ, par pari referentes abacta prę da. Id cum reſciſſet, copiis cõtractis inde deſcẽdit, & in Marchia, auctis armis, duxit in eos: obſeſſis in terra eorũ quibuſdã arcibus, in quib⁹ quæ Quatuor rotarũ dicitur, fuit. Iam intelligentes duces memorati magno ſibi prę lio decertandũ, longe uocatis de Pruſſia, deq́ Pomerania auxiliis, quotq́t poterãt copiis cõtractis occurrere ſtatuerũt marchioni, & ſoluere obſidionem. Ille uero ubi ex ſpeculatoribus ſuis intellexit apparatus hoſtium, q̃q́ uires longe ſuis maiores adduceret, non expectandum ratus, caſtra mouit: adeoq́ abire feſtinauit, ut magnã impedimentorũ partẽ in caſtrorũ loco reliquerit. Hanc eius fugam duces ſuam interpretati uictoriam, quę ille reliquerat aſſumentes, reduxerunt exercitum.

CA XIIII.

Compertum ferũt illo tempore, cum inter urbes Magdeburgenſem & Hallenſem deprędationes fierẽt, ac incurſiones in mercatores, currib⁹ euerſis & abductis quę precioſa portabãt: non ignarum fuiſſe eius negotii de Anehold, qui & de Berneborg, comitem: Idq́ cum exploratũ haberẽt urbes memoratę, quãtis poterãt uiribus, quas ex uicinis militaribus, & ex ciuibus auxerãt, duxerũt in arcẽ Berneborg, oppugnatamq́ iam pene adduxerãt ad faciendam deditionẽ. Interuenit aũt Wilhelmus dux Luneburgẽſis, a ſocero ſuo marchione regreſſus, mediũ ſe interpoſuit: peregitq́ ut comes ſe iuramẽto cõſtringeret nunq̃ ſe impenſurum fauorẽ graſſatorib⁹, utq́ adempta bona, quę uarię ab equitib⁹ diſtrahunt, intra quinquẽniũ ſoluerent. Qua re pacati ciues & mercatores, in ſua reduxerũt exercitum. Mira infœlicitas Saxonię, quę hoc genere latrocinii carere non poteſt, cum ubiq́ ſint prouinciæ pacatę. Interim uero Iohãnes marchionis Friderici filius, cum audiſſet duces Stetinẽſes graues imminere Prinſlauię opido, quod ad marchiã pertineret. Iam enim memorati duces, captis eius opidi portis illas incaſtellabãt: ut in fide ciues continerent. Sed cum alienũ ciues non leuiter ferrẽt imperiũ, ad Iohãnem rem pertulerũt, oſtẽdẽtes, quo facto ad recuperationẽ opus uideret. Ille cõtractis clam armis, noctu mouit in opidũ memoratũ. Intromiſſus per occultum a ciuibus aditũ, rem omnẽ oppugnationi paratã habuit: Primo mane bombardarum tonitrua crepitabãt, & fulgura micuerũt, in portas ab hoſtib⁹ inſeſſas: Illi ut poterãt tuebãtur. Ciues applicatis magna cõgerie

ſtraminibus, & arſura materia undiq; cōuecta, incredibilē in porta fumū excitauerunt: cuius moleſtia ſuperati man⁹ dedere: nam pactis libertatib⁹ ſuis abire ſinunt. Quod cum cōperiſſent qui e diuerſo in alia excubabāt, mox & ipſi fecere deditionē. Iam ducibus innotuit, q̄ ſui oppugnarentur, qui propere eductis copijs quātas potuere, ſuis obſidione laxandis properarunt: Sed obuij facti illis, qui iam caſtella dediderūt, retro redire faciunt iam ſeri⁹ uenientes. Quo etiā tempore, q̄d, in Metropoli dixim⁹ Nicola⁹ archiepūs Bremēſis infœlicē fæcit in Phriſiā expeditionē. Tū uero per inſtātiā uicinarū urbiū Lubice, Hāburgi, Luneburgi, intercepta eſt grauis iſta diſcordia, quā diximus inter duces Brūſwickcēſes & Luneburgēſes ex una, & archiepūm Bremēſem ab altera parte: quæ magno fuit impedimēto reb⁹ in Holſatia gerēdis: Iam enim rex grauis īminebat ducib⁹, multis undiq; armis cōtractis. Sed nūc effectum eſt, ut cōplanatis inter archiepiſcopū & duces rebus omnib⁹, totis uirib⁹ ad occurrendū Danorū regi pro ducibus cōſobrini principes ſe cōtulerūt. CA XV.

Vnterus Magdeburgēſis archiepūs, tum Hallenſib⁹ multa iuſſit g incōmoda inferri: aduehi, deuehiq; quicq̄ interdixit: Nam ſalinarum prouentus ſibi tanq̄ terræ dn̄o pro iuſta parte deberi cōtendit: Ciues cōtra, non niſi quæ ab olim pōtificibus data ſint paratos exhiberi, noua nequaq̄ onera ſubituros ſe prætenderūt. Ille urget deforis hoſtilia exercēs: ciues capit, bona inuadit: interdicit itinera. Illi ubi non alia uia eſſet, armis ſe tueri cōfiſi, parmatis aliq̄t ſuorum, conductiſq; militib⁹ dioceſim ingrediunt, damna damnis cōpenſantes, captis opidorū ciuibus: ut haberent quos ex ſe captis ad redemptionē cōpenſarent. Aliquot etiā militarium in terra ſunt deiecta præſidia. Sed intercepere negotiū cōmunes amici, miſitq; archiepūs, & ex ſuo capitulo uiros rebus gerendis idoneos, & aliquot ex ſuo cōcilio comites. Aduocant uicinarum urbiū cōſulares, & res in eum exitū puenit: ut damna damnis coæquata manerēt: Hallēſes cōſueta archiepiſcopo exhiberēt: ſed in ſolatia factorū bello ſumptuū, XX. millia ſexagenarum ex āliquis groſſis dn̄o ſuo pſoluerēt. Otto interim de Brūſwico Bernhardi fili⁹, fœderat⁹ Magno Hildeſemēſi, & Iohāni Halberſtadēſi epiſcopis, occurrendū ratus malignitatib⁹ quorundā militariū de Swichelen: qui undecūq; natis occaſionib⁹, incurſiones publicorum itinerū, aut ipſi fecerūt, aut faciētes receptarunt. Aderāt cōmunitates Magdeburgi, Brūſwici, Goſlariæ, Halberſtadij, Hildeſem: Duxerūt in arcē Widela quā oppugnātes non magno negotio in poteſtatē accepere, habitatorib⁹ fugatis, & impoſito præſidio: aliū principes, aliū cōitates ibi inſtituere præfectum. Inde mouētes in aliud præſidiū (Biſſchopeslutter appellāt) q̄d inuenere iam defenſorib⁹ uacuū: nam hoc tueri diffiſi, abierūt: Proſcriptione utuntur in memoratos ab omni Saxonia, donec gratiā recuperarēt. Quo tēpore, marchio Miſnēſis dux Saxoniæ princeps uictorioſus, & qui prælia dn̄i multa geſſiſſet in Bohœmos, uita exceſſit, relinquēs filios tres: quorū maior natu Fridericus paternam ſubijt adminiſtrationē: Ducatum in primis Saxoniæ, patri ab Imperatore non gratis collatum curauit ingredi: ſa-

cramenta accepit ab omnibus,& ſe principẽ gerebat electorẽ. XVI.
Ei nouitas ſuo a nobis iure depoſcit: ut in literas mittam⁹ memo
r ria dignam diuturna. Venerat ab urbe Roma in hanc Saxoniæ
prouinciã,ſpecie nũcij apoſtolici,quidã falſari⁹ nomine Marcell⁹
cum fratre Hoſpitalis,ut apparebat,ſancti Iohannis: Carnales illi fratres,
& ambo profeſſione Minores,religioſa ueſte proiæcta, literas præferebãt
apoſtolicas. Marcellus ſatis eloquẽs & doctus,qui ſe magiſtrũ aſſereret in
Theologia,indulgẽtias plenarias pollicit⁹dantib⁹ pro redẽptione capti-
uorum pro rege Cypri. Per diœceſim Zwerinẽſem profæcit, multũ faciẽs
queſtũ: Venerat Lubicã,pontifici ſe exhibet. Ille & uultũ hominis,& lite-
rarum faciẽ perpẽdẽs,primũ ſuſpicionẽ falſi cõcepit: Deinde ubi introrſus
omnia perſpexit, reperit falſariũ. Ille tñ nihil mutato uultu intrepidus ſta-
bat,pollicitus omnia facere,& perpeti,de re ſua liquidanda. Epiſcop⁹ coe-
git præſtare iuſiurandũ,ne quis pacto,niſi dimiſſus abiret: Ille nõ grauat⁹
præſtitit: Frater eius breui morbũ cõtrahẽs uita exceſſit. Marcellus,ubi pri
mum licuit,ſecreto abceſſit, nemine cõmonito: Epũs interim rem ſummo
pontifici direxit: Ille remandauit falſariũ ſeruari,& ad formã iuris in eum
procedi. Erat tum Cardinalis Anglic⁹ in legatione cauſæ Bohœmicæ per
Germaniã,cum poteſtate de latere: Scribit illi papa,ut falſariũ ad ſe perdu
ctum examinet,& iure agat. Iam audiebat Lubica dilapſum,peruniſſe Co
loniam. Erat aũt multis in locis Italię non ignot⁹ Marcellus. Nam Vene-
tijs pridẽ ob ſimilẽ cauſam erat in carcere,per ſummũ elapſus ingeniũ. Si-
mulauit ad mortẽ ſe ęgrotare: Scribebat,ut erat medicinę artis perit⁹ recę
ptam: quã potione formare iuſſit in apotheca,ſimulans ſe accepturũ (erat
enim ſomniferũ uehemens) Quo accepto,rogauit ad ſe dimitti fratrẽ or-
dinis Minorũ: ut corã Deo ſyncerã faceret moriturus cõſcientiã. Aduen-
tantem ad ſe in carcerẽ fratrem blande inuitat: ut de ſuo potu guſtare nõ
detrectet. Simplex frater nihil ueritus mali,bibit: nec diu poſt in ſomnum
ſoluitur grauiſſimũ. Marcellus detracta illi ueſte monachali,ipſe induit ut
& clamãs extrahi carcere frater poſcit, iã impleto circa carceratũ officio:
Extrahit̃ Marcell⁹ monachali ueſte, & pro fratre abire ſinitur: Sic elapſus
Venetijs,uenit Coloniã: idq; cõpertũ habẽs cardinalis, honorifice ſcribit
noto homini,ad ſe ueniat: magnũ eſſe quod cum illo ſit acturus. Ille,qui
cardinalẽ pridẽ nouerit,ſperans ab eo prouectionẽ magni honoris,nõ in-
uitus proficiſcitur: uenientẽ uinciri iubet, & iam Reno defluens perducit
Coloniã,ibiq; tradidit carceri cuſtodiendũ: nec diu erat (incertũ quibus
modis) audit cardinalis cuſtodes fefelliſſe,iterũq; abijſſe: Edicit habiturũ
centũ aureos quiſquis illũ reduceret. Magnitudo præmij fæcit inquirere
multos: Extrahitur ab ſatellite inter moniales latitãs. Cardinalis iubet nu
merari promiſſam mercedẽ: Ille uſus modeſtia quadraginta aureis cõten-
tus abijt. Marcellus inde diligenti⁹ aſſeruatus, publico iudicio cõuictus,
damnat̃ ad ſcalã,& carcerẽ perpetuũ: Inſcalat⁹ deducitur in Brule archie-
piſcopi arcem: Inde lugubrẽ miſit cardinali poſt aliquot dies ad cõmiſera
tionẽ ſui epiſtolã lachrymis plenã, mirabili arte tornatã; ſed ſurdo loquu-

tus eſt. Cum uero iam in obliuionẽ ueniſſe uidebatur, & polliceret̃ artem medicinã, Theoderic⁹ archiepũs, neſcio quid, incõmodi paſſus, ſpecie comparandę põtiſici medicinę elabit̃: & inde in regna perueniẽs aquilonis, epiſcopatũ ambiebat, incertũ, quos exit⁹ inueniens. CA. XVII.

W Ilhelmus dux Luneburgẽſis militabat ea tempeſtate ſtipẽdio urbiũ Wãdalicarũ in regem Daniæ, populatus Iutiã, cum interim Otto fratruelis eius, dux Brũſwickcẽſis, quibus mot⁹ cauſis incertum, populatur abſentis ditionẽ. Quã rem Wilhelmus Lubicę cum acciperet, impleta expeditione, ad quã uenerat, regredit̃ in patriã: & uindicaturus quę abſens accępit incommoda, undecũq; cõtrahit auxilia, de Weſtphalia, deq; Turingia, Haſſia: & magnis agminib⁹ coactis ducit in patruelem: Opidũ Pattenhuſen expugnat, ac diripit: Arcem Hallerborg obſidione cingit, lateq; ercurſitãs populat̃. Id ęgre ſuſtinuere amborꝫ cõmunes amici, grauiuſq; tulere ſubięcti: Obiæcere ſe Wilhelmo, precantes, ut iræ modũ ponat: recordaret̃ fratruelẽ, quẽ oppugnet: poſſe omnẽ terrã unis regi imperijs: Sinat interuentu tractatuũ rem cõponi: facili⁹ legibus q̃ armis cõtrouerſiam inter propinquos dirimi. Placatus ille, utriuſq; terrę cõſiliarijs, una cum cõſularibus urbiũ utriuſq; ditionis omnẽ cauſam permittit: Idem facit Otto, & perinde ab armis diſceditur: Fit permutatio ducatuum ad placandũ Wilhelmũ: Wilhelm⁹ Brũſwickcẽſem: Otto uiciſſim accipit Luneburgẽſem. Quo tempore, ciues Oſnaburgẽſes, cum haberẽt aduerſus Heruordẽſes nõnihil queſtionis, quod iure, aut legibus, aut amicis tractatib⁹ dirimi, aut non poſſet, aut partes pro ſtoliditate non paterentur: excitare cõniſi aduerſantes, ipſi Oſnaburgẽſes cum militarib⁹ eccleſiæ progreſſi ſunt in hoſtẽ, prędam ex iumentis de more militari facturi. Peruenit molitio ad Heruordẽſes, qui de Lippia dñm, & nõnullos alios nobiles in ſocietatẽ armorꝫ aſſumpſere, præſtolãtes aduentũ Oſnaburgẽſium: Exierunt ad prędam, ut rebant̃, abigi paratã: Sed occurrerũt armati Heruordenſes, qui pręlio ueniẽtes excępere: Pugnat̃ parib⁹ animis, & aliq̃diu æquis ſtare uiribus uidebãtur: Sed in diuturnitate inclinauit fortuna illis qui defenſionẽ pręferebant, ab alijs incurſati. Heruordẽſes ergo facti ſuperiores, ſexaginta ex aduerſo hoſtiũ agmine captos abduxerũt, quibuſdam ſtratis, reliqui per fugã abierũt. Thietmarſi interea male affęcti Hãburgẽſibus, ꝙ impedire niterent̃ frugũ ab Albi deuectionẽ, turrim quã ipſi Hãburgenſes cõmuni nauigantiũ ſaluti ad mare erexerunt & ſuſtinentin ultimis Hadelerię finibus impugnauere: Nouũ opus illi nomẽ eſt pręſidio: Aliquot miſſilia uiciſſim alternata ſunt: poterãt iam uulnerari alij: alij etiam extingui, cum hoſtilia omnia exercent. Hamburgenſes tutandarũ de Flandria & Anglia nauiũ ueuientiũ gratia, non inuadendę Thietmarſiæ ſexcẽtos per Albim demiſere ſatellites: cõſulari uiro nanib⁹ pręfęcto, cũq; in Albi fluuio morã facerẽt, prohibituri aduerſantiũ conat⁹: ſatellites, inquietũ genus hominũ, ꝙ facilius cõgregari q̃ regi poſſit, Thietmarſiã hoſtilem terrã inuadere, iuuãdi cõmeatus gratia uoluere: Pręfęctus nequaq̃ ſinit, non eſſe ſibi mandatũ pręferens ullã uaſtatione aut deprędatione ter-

rām inuadere: Illi reclamant: Quid mali fieri uideatur, ſi Thietmarſis quū publicā ſtationē Hāburgenſiū impugnauerint, una uel altera adimaī uacca: eſſe illa ſolennia militātiū prędis alere ferociā, nauſeā eſſe carniū ſalitarum, recentib⁹ opus eſſe: niſi ille permittat, ituros ſua ſponte. Alīj etiā clamorē exaggerantes, proditorē eſſe ciuium, qui hoſtibus publicis parcat: Quam in rem eſſe eductos? An ut ſpectēt littora? quia non occurrunt publici hoſtes, eſſe quęrēdos. Aucto clamore, pręfectus diuti⁹ repugnare nō auſus, in terrā uertit prorā: Exponit milites, Ipſe ſigna corripiens, in littore moratur cum ducentis: Reliqua multitudo prędatū egrediē: & ab incendījs ſtulte inchoantes, ſigna dant longinquis Thietmarſis, ut concurrant. Dum illi colligunt prędā, & domos diripiūt, in turmas collecti Thietmarſi, facile illam manū repulerūt. Redeūt ad ſigna frequētes: Sequunē Thietmarſi, & iam fugę nullū pręſidiū: Defluxerant aquę: ſtabant in ſicco nauigia: Quod poterant, in hoſtes uerſi, q̄diu ualuere uitā tutabantur. Superati multitudine, cadunt pene omnes, paucis ad naues ulteriores relabentibus. Cęſus pręfectus exenterać: ſtomachū fœminę infigunt haſtæ, pro ſigno circūferētes uictorię: Alīj hoc gen⁹ interpretanē diuinādi. XVIII.

W Ilhelmus iam dux Brūſwickcēſis, princeps magnanim⁹ & uictorioſus, cui⁹ plures numeranē uictoriæ, q̄ aliorꝝ arces: cum in Auſtria uiſitare decreuiſſet Fridericū ducē affinem ſuū, cūq; illo de rebus magnis agere: Hērico fratri manſueto principi, ducatū & omnē familiam, charā cōiugē, & liberos, in fidem cōmendabat: abiēſq; omnia bene putat cōſtituta: Peruenit ad affinē, a quo perbenigne excipiē. Per ea tēpora, Philippus dux Burgūdię, Karolū regē Frācię bello perurgebat, patrem ſuū Iohānē uindicās. Rex cum ſuppetias Fridericū Auſtrię ducem poſtulaſſet, iſq; mittere decreuiſſet, iam pręſentē, & eam rem ſua ſpōte ambientem Wilhelmū ſuis copījs pręfecit, miſitq; trās Renū in Franciā. Ibi Wilhelmus Philippo ſe regis nomine obījciens, fortiter pręliaē: & multis pręlījs uictor, cum iam tempus eum reuocaret, ad affinē ſuū redījt Fridericum: Interea audit quid in ſuo geſtū ſit, Henricū germanū ſuū, cui omnia permiſiſſet, cui chariſſimos demādauerit affectus, inuāſa arce Wulfenbuttel, quę ſedes eſt ducalis, Wilhelmi cōiugem cum liberis exegiſſe. Miſerum ſpectaculū: Vidit dn̄a uenientē Henricū mariti germanū modeſtum ſemper principem, cui ipſa in fidem cum liberis ſit permiſſa, poſtulauit admitti in arcē: Prompte iuſſit aperiri: iubet abcedere dn̄am cū filījs. Triſte negociū, & quod barbaros cōmoueret: Non ſic, inquit mulier, mandauit Wilhelm⁹ german⁹ tuus: Sed ille in ſęuero māſit imperio. Quid faceret? Sumptis per man⁹ liberis abceſſit. Hui⁹ rei magiſtri feruntē Brūſwickcenſes opidani: qui ſub uiuaci principe, uitā agere ſocordē non poterāt: Effęcere, ut monacho q̄ duci ſimilior princeps illis imperaret. Quem non ſuperat ambitus dominādi? A tergo fides longe omnes ſunt affectus, ubi imperium eſt in ꝓmiſſo: Poſſum, inquit ali⁹, implere fidē: ſed non in regno. Reuerſus Wilhelm⁹ uidet quid ſit actū: Nihil modeſta cōſilia: nihil pacis tractat⁹ potuere. Querit ergo amicis perfidiā in ſe fratris. In primis Ma-

gnus Hildeſemenſis epūs, cōpaſſus querenti ex animo, promittit armorū
auxilia: cauſam eſſe cōmunē ſibi: ęque ſe dolere cum eo qui ſit paſſus: Pa-
rantur arma: exitur ad incendia, prędam, captiuitates. Hui⁹ rei authores
Brūſwickcēſes ciues aſciſcūt in armorū ſocietatē Magdeburgēſes: militiā
cōducunt ſtipēdio: graui mole cōcurritᷣ ubiq; : omnia uaſta ac deforma-
ta igne ac gladio horrēt. Iam omnib⁹ euaſtatis, cū neutra pars magno de
lucro gloriaretᷣ: interuenere principes Ludouic⁹ Landgrauius Haſſię, Io-
hānes marchio Brādēburgēſis, Otto dux Luneburgēſis: qui cōtrouerſiā
in hunc modū diręmerūt: Daret Henric⁹ Wilhelmo. XIIII. millia ſexage
narum in groſſis: Wilhelm⁹ dominatū de Homborg, cum Honouer, &
ſubięcta ditione teneret, donec aliter rebus cōſuleretur. Nam & ducatus
Gottingēſis in expectatione fuit ab Ottone monoculo, qui prolē uirilē iā
ſenex non haberet. Hēricus quoq; Wilhelmi frater, nullis hęredib⁹, ut pu
tabatur, donādus, uacuam facile domum relinqueret Wilhelmo. In eam
formam rebus trāſactis, Wilhelmus tēpori ſeruiuit, breui aſſequut⁹ Got-
tingenſem principatum. CA. XVIIII.

Oc tandē anno, qui fuit triceſimuſprim⁹ poſt millequadringen-
h tos a Chriſto, Sigiſmūdus Romanorū rex coronā ex Vrbe peti-
turus Italiam ingreditur, Sciebat ſenſatus princeps luctantē mu-
tuis uiribus Italię nobilitatē: Expectabat bene gerendę rei occaſionem: ſi
forte duobus, uel populis, uel principib⁹, per mutuas uires attritis, ipſe in-
uocaretur: Venit Mediolanū, & ibi ferrea accępta corona ab eius loci ar-
chiepiſcopo a Philippo Vicecomite, iam duce, per reliquā Italiam cum co-
pijs perduci expectabat. Signa hęc erant, ut Blondus ait, non iam inclinā-
tis & ruentis, ſed collapſi Imperij: quod nimis eſſe uerū Germanicę natio-
nis detrimēta quotidiana teſtātur. Tum uero Italia inter man⁹ paucarum
cōmunitatum laborat: Veneti, & Florentini, quiq; ad ſuæ reipublicæ am-
pliſicationē nitebātur: reliquas urbes aut deditas accęperāt, aut in ſocieta
tem ſuæ quiſq; partis adducebat. Vn⁹ erat Philippus Mediolani tyrann⁹
potius q̄ legitimus princeps, ex Vicecomitib⁹, potente urbis familia pro-
genitus: cui⁹ primū familię audaciā, deinde potentiā, noſtri principes, ſua
diſſimulatione abierūt, donec in cōtemptū, ꝑuecta ſederet. Is tum Philip
pus, cū memoratis cōmunitatib⁹, de Italię principatu luctat⁹, inuitauit Si-
giſmundum in Italiā: Diu tñ ille diſtulit aduentū: Sed cum ueniret, ab il-
lo magnifice excipitᷣ: coronatq; de more ferrea, Romę auream ſuſcepturus.
Promiſſa ſua Philipp⁹ differebat: nō enim apparebāt copiæ, quę regē de-
ducerent per reliquā Italiā: quā ſolebat ſuis olim uirib⁹ ꝑuadere rex Ro-
manorū. Habebat tum Sigiſmūdus aliquantā ſuorū Vngarorū & Theu
tonum manū: ſed non eam, quę ſufficeret regem per impacatas, quales tūc
erant in Italia, prouincias deducere. Florentini arma ſua iactabant, auſi ſe
in campis oſtentare Alemānis: ſed ab illis impetiti, didicerūt malo mode-
ſtius agere. Peruenit aliqñ Sigiſmūdus Romā: non ea qua ueteres cōſue-
uere Cęſares: non qua proau⁹ eius Hēricus uia: qui inter Imperatores no
ſtros nouiſſim⁹, armis perfręgit Italiā. Coronatᷣ Sigiſmūdus ab Eugenio

pontifice, & in Germaniã reuertitur: multũ tamen temporis Senis cõmoratus: quæ urbs aliquantam retinet Imperij memoriã, & antiquæ dignitatis obſeruantiam.

CA. XX.

Oc tempore ſuit illa grãdis in Chriſtianiſmo cõmotio de cõcilio
h Baſilienſi: quod ante quidẽ Eugenius iuſſerat cõuocari. Vbi iam ſatis mature cõ uenerant ex omni orbe patres, pręſideret in eo Iulianus cardinalis ſancti Angeli, uice & authoritate pontificis, Eugeni⁹ mutato animo, trãſferre uoluit in Bononiã ex cauſis, quas in Bulla allegauit. Sed cõciliũ acceptis literis trãſlationis, miſit ſolennes in Vrbẽ ad pontificem oratores: qui oſtenderẽt maioribus ex cauſis trãſlationi non eſſe locum, obſecrãtes, ut in prima ſententia permaneret: Sed ille flecti non potuit: mittebatq; alios ex ſuis epiſcopos, qui uerbo efficaci monerẽt Iulianum in cõcilio pręſidentẽ, & patres alios, ut trãſlationi cõſentirent. Sed hęc fruſtra fuit legatio: reſponſumq; illis eſt de maturo patrũ cõcilio, nec expedire, nec fieri poſſe trãſlationẽ: Orauere, imo obſecrauere põtificẽ, ut a trãſlatione diſcederet: alioqui iam eſſe in Cõſtantienſi declaratũ: Sacrũ cõcilium in Spirituſancto cõgregatũ, in caſibus habere authoritatẽ ſupra pontificem: qua uteretᷣ, niſi ille cederet cõmuni utilitati. Hac utrobiq; immobiliter inhęrente ſentẽtia, papa cum trãſferret Baſilieñ q; reuocaret, patres non ſinerent: inuicẽ ſibi cœpere inuehi. Ille in cõcilium, & hoc uiciſſim in pontificem, graui ſcãdalo, & totius, ut dixim⁹, cõmotione Chriſtianiſmi. Per quod tẽpus Magdeburgẽſes ciues graui etiã diſſidio reſtitere ſuo põtifici, & capitulo maioris eccleſię, occaſione ſumpta de cõmuniẽda ciuitate ut illi dixere, in hoſtes bohœmos, ut pontifex ſenſit impedimentũ ſui: Capitulum enim ſuę parti cõmuniendę non ſatis uolũtarij rem diſſimularũt: Ciues operi inſtiterunt, indignãte capitulo cum pontifice: quæ uſq; adeo excreuit indignatio, ut om̃ia eccleſię ſuæ precioſa, & peculiaria quiſq; ſua, in locũ reportarent tutiorẽ, ueriti populi tumultũ: Ceſſerũt & ipſi loco, diuina in eccleſia officia intermittentes, Deuoluta eſt cauſa ad cõciliũ Baſilienſe: Vtriq; miſere inſtructores procuratores. Dum in iure certaretᷣ, moræ impatientes, cum ad arma uocaſſent, & in belli ſocietatẽ, Iohannem de Brãdẽburgo marchionẽ, & Hẽricũ Brũſwickcẽſem ducẽ, cum cõmunitatibus de Brũſwico, & Halle ſumpſiſſent, duxere in opidũ & arcẽ Caluen: expugnataq; arce, omnia diripuerũt, inuentũ archiepũm abire ſinentes. Ille cõceſſit ad fratrẽ in Turingiã, in Sunderhuſen cõmorantẽ: Ibiq; multo tempore permãſit. Interim ciues cum auxilijs ultra progreſſi, arcẽ eccleſiæ Aquenſem, cũ opido, & inde Staſſord expugnauere. Archiepiſcop⁹ cum omnia ſineret, iure, non armis certare cõſtituens, petiuit Baſileam, ubi iam adeſſe audierat Imperatorẽ, ſi per illũ, aut per cõciliũ iuſticiã obtineret, de immaniſſima ui, & tumultuatione ſubditoꝝ: Sed cum in cõcilio nihil magis ageretᷣ, q̃ ut Eugeni⁹ pontiſex a reuocatione ſua diſcederet, cõcilioq;, iam ſua, & pręcedentis cõcilij authoritate inchoato, uel ipſe accederet, aut plenę poteſtatis mitteret oratores, nemo magnę iuſticię ſpem cõſequendę inde fouebat. Eugenius iam cauſas pretendebat de Græcis aduenturis, &

eorum ad eccleſiã occidentalẽ adunatione, qui Alpes trãſire nollent, deq̃ propꝛio incõmodo, ꝙ Baſileã ipſe longo itinere petere non poſſet: ad Bononiã aũt omnibus eſſet facilis acceſſus: ꝙꝙ inter minas Germanoꝝ, qui in ſuis finibus intractabiles eſſent, nihil ad eorum reformationẽ poſſet intentari: Vocauit Iulianũ, & omnes patres ſub maximis pœnis Bononiã: Illi uiciſſim citabãt pontificẽ: ut aut ueniret, aut inſtructos mitteret oratores ad audientiã ſacri concilij ſub interminatione pœnaꝝ maximarũ: Et in XII. Seſſione, iam de tertia monitione, ꝓceſſum inſtituit: ꝙ niſi infra. LX. dies reuocaret ſuã caſſationẽ Eugenius, eſſet ſuſpẽſus ab omni adminiſtratione Papatus in temporalib⁹ & ſpiritualibus: prout in literis deſuper fulminatis, oĩa quę geſta ſunt, elegãter recitanť. Quo tẽpore, quod in Metropoli dixim⁹, Bremẽſes ſenatũ ſuũ in carcerẽ cõiecerunt: Sed ille elapſus ꝑuenit in Oldẽborg except⁹ ꝑbenigne a comite Theoderico. XXI.

Igiſmũdus interim Imperator non ceſſauit apud põtificẽ inſtare,
s ut ſacro cõcilio authoritatẽ impartiret, reuocãs tranſlationẽ, perуicitq̃, ut papa datis deſuper literis trãſlationẽ caſſaret, & Baſilienſi redderet authoritatẽ: Quib⁹ acceptis Impator, Reno defluẽs nemine ſciẽte aut ſentiẽte ingrediť urbem: Publicatis literis gaudiũ ingẽs exoriť. Cũq̃ paulopoſt uberiores in eã rem literę prouenirẽt cũ mãdatis plenioribus, egreſſus obuiã cum omni magnificentia Imperator, literas in ſcripto ſuo ipſe pertulit, omne cõcilium patrum obuiã effunditur, & in eccleſiã ſolennibus hymnis deducunť: cãtantibus organis & omni choro, Te deum laudam⁹. Quo tempore, cum in eccleſia Traiectẽſi, mortuo Swedero, Rodolph⁹ apoſtolicã cõfirmationẽ cõſequut⁹, epiſcopalia ſua de more perageret: quidã tñ exules canonici electionẽ Baſileę faciẽtes, de alio cõfirmationem cõcilij pro ſuo impetrarunt electo, deſtituto per cõcilium Rodolpho, & ãnullata cõfirmatione apoſtolica: Ita eccleſia iteꝝ in priſtinã perplexitatem recidiuauit. Per eadem tempora Gerhardus dux Sleſwicenſis, frater Adolphi cum cõiugẽ accepiſſet de domo Badẽſi honeſtã dñam Annã, nuptijſq̃ peractis in eius patria ſecũ duxit in Holſatiã pręgnãtem: Et cum graui lapſu partũ properaret, ad duos menſes, uel circa legitimum pariendi tẽpus pręueniẽs, peperit gemellos, puerũ, ac puellã. Infantes, cum nihil impfectũ pręferrẽt, cœperũt male loqui maligni: ꝙ non ex duce mulier cõcępiſſet: ſed priuſq̃ illi iũgereť iam pręgnãs extitiſſet. Quę res perlata ad Adolphũ fratrẽ, a ſuſurronib⁹ male aucta infamia optimę fœminæ, iuſſit ille fœminas adeſſe prudentes: quas ex omni terra, & uicinis urbib⁹ fecit ille cõuenire: quarũ iudicio cõſpecti puuli, Gerhardo patri ab omnibus adiudicãtur: Phiſici quoq̃ teſtati ſunt in illũ diẽ ex hora primę cõiunctionis in thorũ potuiſſe partũ fieri ſeptimo mẽſe, aut etiã ante, accedente lapſu, qui parturiẽtis tempora accelerauit. Ita omniũ tum iudicio defenſa eſt matronę pudicicia. Sed tñ quicqd a peritis diceref pręualuerẽ lingue maledicę: & apud Adolphũ ducẽ Gerhardi fratrẽ tãta inualuit indignatio: ut bona fœmina malis cedere cogereť, in patriã ſuã triſtis reuerſa Sequutus abeũtem maritus ut reuocaret, ipſo itinere deficiens mortuus eſt

in opido Emerick, ad ripā Reni. Paruuli aūt mox ſeparant: & puella quidem ſeruata eſt monaſterio, in quo diu uixit longe extra patriā: puer autē interijt, de cuius interitu ferūt incōſolabiliter poſtea luxiſſe Adolphū: nec unq̄ ſui corpis heredē meruiſſe, qui inuiderit fraterno: q̄uis cōiugē haberet egregiā fœminā ſororē comitis de Honſteen, & Māſfeldia. XXII.

Ernhardus per hęc tempora dux inferioris Saxoniæ, germanus

b Erici pręmortui, cum in marchionē nōnihil cauſę prętēderet, hoſtilibus de more denūciatis, ſatis caute ac tacite expediuit ſuorū quantā potuit manū, & in Prigniſſam ducens, ingentē inde in pecoribus prædam euexit, in quā ſolent multa induci prædata. Sed qui damna paſſi ſunt, ſequuti prędecedentem, cum illi æquis cum eo uiribus & animis uiderentur, manus cōtulerunt: & proſtratis, captiſq; multis, prędā reduxerūt, hoc in lucro habentes, q̄ iam ex militaribus captos aliquot tenerēt: Dux ipſe cum paucis expeditionib⁹ uix elabitur: Sequuti tn̄ ſatis longo itinere non ante deſeruere, q̄ in ſuam ditionē iam ſecurus reuerteret. Quo tēpore ſacrum Baſilieſe cōcilium ſcripſit Bohœmis elegāter, inuitās ad cōmunionem ecclesię, multis rationib⁹ ſuadēs: ut pacis cupitū ſemper bonū amabant, matri concilientur eccleſiæ, & in cōciliū prodeant, tractaturi de modis unionis: Miſit etiā duos in theologia magiſtros quibus cum de ſecuritate itineris cōferāt ſermonē pleni⁹: Effęcere illi: ut publica fide interpoſita, quā illis fęcere principes & urbes ab illis deſignati, prodirēt in cōciliū altercarenturq; nōnunq̄ ſuperati, ſemper cōuicti rationibus & ſcripturis: ſed nihil ad pertinaciā emolliendā. Redierūt qui uenerāt nihil proficientes. Quo tempore Gūter⁹ archiepūs Magdeburgēſis, cum cauſam ſuā in cōcilio proſequeret, & coram Imperatore decertaret in iure, utrobiq; uictor euaſit, utrobiq; proceſſus obtinuit: ut niſi infra præfinitū terminum omnia in priſtinū ſtatū redigerēt, excōicati & interdicti haberent in eccleſia, & rurſus bāno ſubiacerēt imperiali per omne regnū: capiēdi ab omnibus impune: ſimili pena ſubactis, qui ſuffragarentur in crimine participantes. Quibus literis requiſiti, nihil moti ſunt: quin poti⁹ ad arma redeūtes, arcem Wolmerſtede quomodo priores occupauere. Quid facias pertinacibus, qui non niſi in manu forti dimittūt Iſraelem: Ita nūc uiuitur: regna enim & imperia, & omnes ſęculi ditiones, armis parātur, armis defenduntur, armis amiſſa recuperant, non literis, aut ꝓceſſib⁹. Turcorꝫ imperator ea tēpeſtate ſępe antea ab Imperatore Sigiſmūdo oppugnat⁹, tum nō ſolū treugas, ſed perpetuę pacis fœdera cum Imperatore iniens, miſit Baſileam ſolennes ad id perficiēdū oratores. Sciens Imperator, in eccleſia iuſſit apparari ſuggeſtū, in quo imperialib⁹ fult⁹ ornamētis cōſederat: Ante oratores ibant, qui dona ferrēt uiri duodecim: alij duodecim uirorū paria fu iſſe contendūt: qui manu ſinguli geſtarent aureos cyphos apertos. Imperatori dono. Succeſſit ali⁹ ordo ferentiū uaſa aurea geminata, ꝓculdubio non uacua, ſed aureis nūmis plena. Inde terti⁹ ordo ferentiū pannos uoluto & auro precioſos. Poſt omnes quidā ferebant ueſtē, ſerico, auro, gēmis incōparabiē. Quæ omnia ſuo ordine Imperator excępit: Et perfecto pro

ꝑter quod uenerant negocio, honoratos, & pro magnificẽtia ſua donatos remiſit dño ſuo; quem etiam non paruis muneribus uiciſſim honeſtabat. Quo tempore dña Iacoba filia ducis Bauarię, ac comitis Hollandię hęres Hollandiæ, permittẽte Philippo duce Burgũdię, qui in memoratas terras proxim⁹ uidebať ſucceſſor, nupſit cuidã nõ magnę nobilitatis uiro Frãconi de Borſtek Sed Philippus illi ꝑmiſit terrulã Oſteruant, creãs comitem neptis ſuę gratia. Hic tñ in diebus ſuis multas faciẽs pauperibus & religioſis eleemoſynas, ad ſplẽdorem multorũ principũ uictitabat: multos etiã honeſtate domus ſuę ſuperauit.

CA. XXIII.

P Ontifex interea Roman⁹ Eugeni⁹ tumultuationib⁹ cedens Romanoꝝ ciuiũ Tiberi furtim dilapſus, magno ſuo periculo in portum uix ꝑuenit Piſanũ, inde trãſlatus Florentiã: Curiales ſequuturi, partim mari, partim terra diripiunť pene omnes, ad nuda uſq; corpora: Nã qui mare trãſierũt, inciderũt in Cathelanos pyratas, nudi littorib⁹ expoſiti: Qui aũt terrã trãſierũt, a latrũculis Romanę gentis ad cutẽ uſq; rebus omnibus nudanť. Hãc ſuã, ſuorũq; calamitatẽ, literis ad cõciliũ Baſilienſe datis Eugeni⁹ proſequiť, hortatus, ut calamitatẽ Romanę eccleſię cõmiſerati, ei⁹ collapſam dignitatẽ ſtudeãt reparare: ita cõcludẽs: Sãctoꝝ patrũ imitatores eſtote, ſicut ueri diſcipuli Chriſti, & filij Dei chariſſimi: Si qua ergo pietas, ſi qua cõſolatio in Chriſto in uobis eſt, implete deſyderium noſtrũ, immo & bonorũ omniũ: Non deerit uobis gratia diuina neq; bonoꝝ ſubſidia, ſi in dño cõfidimus. Quãtum aũt ad nos pertinet, omnes operas noſtras pro his libenter offerimus, nihil pro noſtro officio prętermittẽtes: quo gloriã Deo, pacẽ & ſalutem populo Chriſtiano, in his operibus ſanctis uendicem⁹. Datũ Florentię anno incarnationis dominicæ. MCCCCXXXIIII. Interea Græcoꝝ Imperator Iohãnes, miſit oratores ſuos ad cõciliũ Baſilieſe, optãs omnimodã fieri unionẽ, fultos legitimis mãdatis: ut plenã cõmunionẽ cum eccleſia Romana ſortiať: Sed quis fuerit exitus, annotabim⁹ ſuo loco. Per ea tẽpora, Thietmarſi populus inquiet⁹, & nemini ſubeſſe paſſus, domeſticis uexatur malis: Nam in ſe mutuis armis uerſi duę partes, ſub totidẽ capitaneis, mutua damna, incendijs prędis, cędibus, agebant. Pars uero quę crebriorẽ paſſa uidebať iniuriam ad arma uenit prima. Præfuit illi uir modeſtior: ſed tum exaſperat⁹, in aduerſam factionẽ debachatur. Hãburgẽſes illi immiſere quingẽtos ſagittarios auxilio: qui hoſtilem partẽ nimis atrociter inſequuti, prædis, incẽdijs, cędibus, ubiq; ſęuiebãt: cogebãtq; aduerſę partis ductorẽ terra cedere, carereq; patria, quoad res interuentu cõmuniũ amicorũ ad tolerabiles cõditiones compoſita ꝑueniret. Multę tum erant per Germaniã eccleſiaꝝ turbationes. Nam Magdeburgẽſis archiepũs, & clerus eius, quod oſtendimus, a ſua exulabãt eccleſia: Treuerẽſis diuiſa fuit, cum pars inhęreret poſtulato Spirenſi, pars uero electo: cum inuicẽ ſibi utroq; gladio minarenť: interdicto diuinis utrinq;: cum tñ in cõtemptum eccleſię clauiũ diuina celebrarenť. Mogũtina eccleſia tum in clero ſuo laborabat: Nam ciues eiecto ſenatu nouũ creauere cõciliũ: qui factis impoſitionibus in uina & bla

da clerũ grauabãt: ita ut ille pro libertate decertans, urbẽ deſerere coge- tetur. Bambergẽſis eccleſia ſimili tum malo angebatur. Sed & Traiectenſis, quę poſt Swederũ, cui papa, ut eſſet Rodolphus quietus, de alia pui- derat eccleſia, ſub Walramo Coloniẽſis archiepiſcopi fratre: quẽ exulãtes quidam canonici Baſileę elegerant, fluctuabat magnis motibus: Faciebat pro illo cõcilij authoritas, & pręſens germani fratris gladi⁹. Sed Eugeni⁹ ſcribens Colonienſi archiepiſcopo hortatur: ut tentatã ptinaciã deponat, damnetq;, & ad ſe pertinens poſtulãdi miniſteriũ cõfirmari non arriperet facultatem. Sic enim neceſſe fuit, ut laborãte capite, mẽbra omnia infirmarentur. Quis enim potuit eſſe quieti locus, qñ mater eccleſiarũ Romana, hinc a ciuibus, inde uero a concilio infeſtaretur? quod ſequentia liquido monſtrabunt.

CA. XXIIII.

Principes Saxonię Otto de Luneburgo, cũ Friderico fratre, Henricus de Brũſwico, & Wilhelm⁹ frater eius, Otto de Leyna duces conſpirarunt in comitẽ de Speilberg, publicũ omniũ, ut ferebatur, itinerantiũ hoſtem: qui nullis parceret: ſed ſine diſcrimine itinera teneret impacata: ducenteſq; in arcẽ eius Hachemolen, obſederũt, expugnaruntq;: Nec minus in arcem Harlemũd cõtenderũt. Sed cum ineſſet forte defendentiũ pręſidiũ, ipſaq; natura loci & arte arx munitiſſima uideretũ diu ibi ſedentiũ, principes proſpiciẽtes munitiones ſibi quaſdã oportunis locis crexere, deq; illis obſidionẽ ſeruantes, ipſi principes retro abicrũt. Diuerſa uia comes ipſe armis adiutus archiepiſcopi Colonienſis, Iohãnis de Hoya comitis, & de Lippia dñi, contenderat in terras ducũ memoratorũ & prędas ęgit cum incẽdijs. Wilhelmus aũt dux, acceptis copijs, quas pridem ipſe habuit adauctas armis amicorũ, cõtendit in terram de Hoya, arcemq; obſedit Barenborg: eamq; expugnans ſuę fæcit poteſtatis: Indeq; progreſſus cum agmine in Euerſteen, cui⁹ dñs Ruſche Plate memorato comiti inhęſerat: aliã quoq; eiuſdẽ domicelli arcẽ, Otto dux Luneburgenſis, magis aſtu q̃ armis occupauit. Qui inerãt cuſtodes, ibant proximã uillam defenſare: Id obſeruantes ducis memorati milites, illis abeũtib⁹, clam ingreſſi arcẽ occupãt, & redeũtes excludũt. Interim comes de Speilberg, ad opidum Rentelen pugnãs, cum pene expugnaſſet, ictus telo, concidit, & interijt. Quo tempore, Hallẽſes iam ptæſi grauaminũ excõmunicationis & interdicti, quę propter Magdeburgẽſes perferebãt: unã enim eccleſię arcem & ipſi tenuerũt: quã iunctis uiribus cęterorũ in ſuã redegerũt ditionem. Miſſis ergo in cõciliũ Baſilienſe oratorib⁹, in quo manebat Gunter⁹ archiepũs, relaxationẽ interdicti, & abſolutionẽ a cẽſuris poſtulabãt. Archiepũs non grauate reſpondet: Si arcem redderẽt, & a cõtumacibus Magdeburgẽſibus recederẽt, proq; cõtumacia & irrogatis dãnis, magnã ęris ſummã perſoluerẽt, impetrarẽt optata. Illis autẽ cũcta pollicenub⁹, in eũm, quẽ prædixim⁹, ſi cũcta ex animo implerẽt, laxationem interdicti & abſolutionẽ excõmunicationis exequutoribus permiſit: Ea promiſſa, cum ex fide implerẽt, ad diuina reſtituũtur. Sed tamẽ capitula pręmiſſa cõmunitati non pandũtur. Ea uero, cum poſtea publico ſigillo eſſent cõmunien-

da,reclamauit cōmunitas,non paſſa diuidi a Magdeburgēſibus: & impetu facto,cōcilium urbis in uincula conijciunt: Vicinaꝝ urbium cōſulares mox aſſunt, periculis captorū occurrere cupientes: Renouant fœdera,ꝙ nunq̄ ante cauſę exitum ab inuicem diſcedāt: idqꝫ literis conteſtanť ſigillatis. In eam formā cōpoſitionis laxantur uincti: Sed redit uinculū, quod pridem fuit,ab eccleſia cēſurarū: quod interim leuius penſum eſt: dum,ut putant,diuino iure ſuam tueanť libertatē. Sed exitum cauſæ huiꝰ poſtea oſtendemus.

CA. XXV.

IMperator hoc tēpore indixit principibꝰ regni Frācfordię cōuentum in diem Nicolai,ad reformandū Imperij quoqꝫ ſtatū in capite & mēbris: ut eo in ſuū ordinē redacto, cogitarēt omnes,quomō eccleſię ꝗqꝫ tum uacillātis gradū ſolidarent. Cōuenere frequentes,& cunctis examinato pondere penſatis, inuenerūt articulos ſedecim qui magna indigerēt reparatione: ni fieret,omnino Imperiū collabereť. Sed iamdudum Itali collapſum & extinctū reputauere. Cōdixere aūt, ut in proximum diui Gregorij diē,iterum in eū locum cōuenietes,determinarēt,quę medio quiſqꝫ tempore deliberaſſet. Sed erat grauiſſima cōditio reformādi. Iam enim,quod ſæpe queſti ſumꝰ,patrimoniū Imperij dirēptū, ab alijs tenebatur. diſtributū inter principes electores: ipſeqꝫ Imperator iureiurādo aſtrictus non repetere,quid faceret? Per id tēpus cum maximus turbo incubuiſſet, euerſeqꝫ ſine numero fœlices & infœlices arbores iacerēt, turres ac mœnia urbiū cōquaſſarenť,cecidit lapis in eccl'ia Colonieſi inſignis magnitudinis,uento deiectꝰ,per duplicē actꝰ teſtudinē,locoqꝫ ſanctaꝝ ex tribus magis reliquiaꝝ incubuit: Sed tum diuino,ut ferūt,miraculo ceſſit techa ad parietē,deditqꝫ cedenti ſaxo locū. Hodie monſtrant in eccleſia ſaxum non longe ab ſanctis reliquijs diuorū regū. Interim Magdeburgenſis eccleſię deſolatę canonici,Marchionē Miſnę Fridericū inuitarūt,ut arcem eccleſię pręcipuā Gebekenſteen tuereť,promiſſa inſigni pondere pecunia. Ille manū ualidā cōtraxit, occurrentibꝰ in auxiliū eius Lantgrauio Turingię,& itē Haſſię,comitibuſqꝫ Hercinię de Swartzeborg,atqꝫ Honſteen,obſedit Hallenſem urbē,bōbardis immittēs ſaxa grandia: quibꝰ territi ciues exanimātur: Sed facile reddidere uicem,multis ſimili ictu per caſtra principis occiſis. Ille euocatis Brūſwickcenſibus,qui auxilio uenerant obſeſſis,treugas,fieri poſtulat: Illi recuſant treugas, de pace agendū ratiç nam q̊d poſt treugas ſit faciēdū,cur nō fiat modo? Fruſtratꝰ marchio ſoluit obſidionē: Comites in arcē Eglen ſe collocauere: ut inde excurrentes, crebra hoſtibus incōmoda importarēt. Hallenſes inuitauere Ekelfeldēſes ut ſtipendijs eoꝝ militarēt. Venere trecenti expediti equites: Sed comites duplicato illis numero excurrētes,fugā cogūt intentare,ubi uiderūt ſe numero multū ſuperari. Vbi uero fuga non profuit,uerſi in hoſtes,pugnāt, ſed ſuperanť: Cęſis paucis,cęteri capiūtur. Hūc laborē miſeratꝰ Deus,conſilia pacis inſpirauit: Nā epūs Merſburgēſis,& comes de Aneholt, cum mediatores interuenirent,in has cōditiones pacis reduxere altercantes: ut eccleſię arces, & canonicis ablata reddereń ex integro: & quæ demolita,

queq̨ cõſtructa eſſent, in eo quo tũc ſtatu eſſent ꝑmanerent: quoq̨ pecuniã medio tempore leuata inter res mortuas deputaretur: & q absolutionem tam ab eccleſia, q̃ Imperio, ꝓcuraret Burgraui⁹ Nurẽbergẽ, in quorũ ſumptum Magdeburgẽſes expedirẽt quatuor millia ſexagenarũ ex ueteri moneta groſſorũ: & q archiepũs ordinaret recõciliationẽ ſacrorũ locorum, quę uiolata dicerent. In has cõditiones pacis utriq̨ cõſentiẽtes, ad ſua redierunt. Archiepũs ſolenni de more in urbem deducit, exceptus a ciuibus honorifice. Quo etiã in tempore, in urbe Atrebatẽſi, ex ordinatione cõcilij Baſiliẽſis cõuenere prelati, principes, ac nobiles, uiri omniũ doctiſſimi: qui pacẽ inter Frãcorũ regẽ, & Philippũ Burgũdię ducem, paternę necis uindicem, ꝑegerũt: cum rex Anglię, qui ad eandẽ concordiã inuitaretur, ſe retraheret, coarguens Philippũ, q fœdera ſecũ inita uiolaret: quę inter alia cõtinebãt, q neuter ſine altero pacerẽt regi cõciliari. Ad quã formulam, cum rex Anglię requiſit⁹ recuſaret, declararũt prelati, & uiri, qui aderant doctiſſimi, Philippũ ad ulteriora nõ teneri: Quid enim, ſi ille ptinax eſſet, nunq̃ perinde futuram pacem. CA. XXVI.

r Odolpho Traiectẽſi epiſcopo, Walramus Theoderici archiepiſcopi Colonienſis, & Henrici epiſcopi Monaſterienſis germanus frater, cum eſſet electus, quod diximus, a proteruiẽtibus in cõcilio Baſilienſi canonicis, multũ creauerãt laborẽ. Inſtitere qui Walramo fauerent, ut Traiectenſem urbẽ caperet. Nobilis erat baro de Hokeren, plurimũ ciuibus Traiectẽſibus charus: Is quia fidem habere uideret apud ciues, premio, ꝓmiſſæ arcis, quę a maiorib⁹ eius alienata eſſet, inſtituit urbẽ opprimere, ac Walramo ſubdere: Machinati ſunt eius generis tegnã: premitteret triginta uiros, qui baronis nomine ingreſſum poſtularẽt, & uenienti exercitui portas panderẽt: Habere etiã dicebãtur, qui incendia excitarent: quibus impliciti ciues reſtinguẽdis, propugnationẽ urbis omitterent: Fides quę fuit baroni ad ciues ſpem illi dabat rei perficiẽdę. Sed non potuit multis detectũ diu latere negociũ: Prodijt ad maiores in urbe nõnullos. Venerãt triginta uiri ad portas armati baronis nomine ingreſſum poſtulantes: portarũ cuſtodes retulere in cõciliũ: Emittunt qui caperent uenientes: Capti ſunt uigintiquatuor, ſex elapſis: Mox in quęſtiones poſiti, produnt ordinẽ machinationis: Illi gladio ceduntur: Ipſe baro Hollandiam ingreſſus, in Dordraco mãſit per tempora reliquę uitę. Saxonia interim inferior, Erico per mortẽ ſubtracto, Bernhardũ fratrẽ habuit ducẽ cum Otto Luneburgi, & Hẽric⁹ Wilhelmi frater Brũſwico dominarentur. Wilhelmus aũt memorat⁹ princeps animoſus, cum iniuriã ſuam necdum ex animo poſuiſſet, in Brunſwickcẽſes ſuę deſtitutionis authores, expeditum ſuorũ agmen duxit in prędia urbis, quæ foris haberent urbana, eaq̨ populatus omnẽ prędã abegit: elicere tentãs ſequuturos, ut cum illis manũ cõſereret: Sed illi maturi⁹ ſibi cõſuluerũt, in poſterũ diẽ dilata ꝓcurſione: Tum enim agmen nõ cõtemnendũ equitũ & peditũ ꝓduxere, & in Nouã ciuitatẽ, quę Wilhelmo paruit, mouerũt, prędis & incẽdijs, ſęuientes: Nec ea fuit dux, alias fortiſſim⁹, fiducia: ut ſe agmini ſuis incõparabili

obijceret. Pręda quã cęperant domũ reducta, in propria incolumes redierunt. Quo tẽpore, Thietmarſi iterum in ſua uiſcera uerſi, domeſticis & ciuilibus malis inter ſe digladiantur: cum exerabilẽ haberẽt duę ſectę & inſeparabilem ꝑtinaciã: quę tamdiu ualuit, donec alterius partis capitaneus, per inſidias interceptus, periret. Tum uero ſęuiũt amici & cognati, obuios quoſq; alterius factionis ſternũt: nec potuit ea cędes conquieſcere donec conſulares urbiũ propinquaꝝ, Lubicę & Hãburgi, in terrã miſſis oratoribus, rem, ut poterant, cõpacarent: Statuentes ex aſſenſu incolaꝝ, ut homicidiũ de cętero centũ marchis, & perpetua ꝓſcriptione mulctaret: idq; approbarũt, literis deſuꝑ cõfectis: quę ſigillo terre illi⁹ cõmunirent. Tum uero mor⁹ ille execrabilis cœpit magnũ in modũ cõquieſcere. XXVII.

w Eſtphalię, Haſſię, ac Gelrię militares, magna manu conglobati, octingentos equites habuere: eoq; agmine terrã paluſtrẽ comitis de Henneberge ſunt hoſtiliter ingreſſi: Terra ea paludibus ac inuijs nemorib⁹ ſepta, unũ habet aditũ, exitumq;. Cumq; hoſtes int⁹ prędis inſtarẽt, comes quantã potuit ſuoꝝ cõtraxit ruſticã militarẽq; manũ, iubens obſeruari aditum, quo ingreſſi ad ſe hoſtes eſſent, expedita equitũ cohorte, atq; manu promptioꝝ peditũ, ſe obijcit hoſtibus: & illis cõgreſſus, uiriliter repulit: ut relegerẽt iter quo uenerãt, exire cõtenderẽt per anguſtiam, qua intrabãt. Eum locũ inſeſſum a cuſtodib⁹ iam repererũt, quo niſi ſũmo periculo penetrare nemo potuit. Auſi tñ quidã, ꝓtẽſis adiect⁹ clypeis, fugę uiã inuenere: nõnulli uulnerati: alij etiã proſtrati: maxime uero iumẽta inuiũ iter fęcere proſtrata: ut facile qui euadere tentarẽt, caperẽtur: Pauci, relictis equis, per cõdenſa nemora euaſere: multis cęſis, alij capiuntur. Inſigni auct⁹ eo die uictoria comes, magno ęre ditatus, quod in redęmptionẽ captiui impenderũt. Hoc etiã tempore, arcẽ quã in Prignitſa, Domũ nouã dixere, cum in ea latrũculi receptarent, quod cõſtabat, multęq; & crebrę inde fierẽt in Magnopolim, Stargardiãq;, incurſiones: duces non paſſi iniuriã, cõcito ad eam ibant oppugnãdam, cum expeditis: Illius aũt habitatores, cum nihil uererent, forte ad ſolitum quęſtũ abierunt non expectatis, neq; prouiſis tantis hoſpitibus, indefenſam arcẽ reliquere: Vnde factũ: ut nemine propugnãte, facile caperet: igneq; iniecto concremaretur ad imum. Reuerſus dñs uidit & audiuit quod geſtũ eſt: Inſidiatus deinde arci Stauenow, quã alij militares tenuere: qui ad ſuæ arcis demolitionem, ut cognouit, cooperabantur: cogitauit quomodo interciperet. Habuit in eius arcis dñoꝝ familia hominẽ ſibi notum, quẽ etiã obſerabat, ut aditum illi faceret. Primo igitur mane cum expeditis ingredit arcẽ proditore curãte ut pateret. Igit arcẽ capit: A dominis manũ tradi iuſſit, hoc eſt captiuitatis ſolenne, ire quo uellet, permiſit, redituros, cum & quo reuocarent. Id genus promiſſionis ſacramẽto ualidius habent militares, Ita arce per uim ſua carens, cœpit aliam tenere captã ex inſidijs. Hoc etiam tempore, duci inferioris Saxonię Bernhardo, aſſiduũ erat bellũ in marchiam: ꝙ alternis pene uiribus, inuicẽ ſibi militares utriuſq; ditionis incurrerent. Sed marchio Brãdenburgẽſis Iohãnes, princeps ſęuerę induſtrię, ma

gno cõflato in eã expeditionẽ agmine: Fertur enim habuiſſe octingentis cum equeſtribus peditũ duo milia: Ingreditur terram ducis, quæ inter riuum Metze, & Albim fluuium eſt, quatuordecim uillas diu prædatione omni immunes omnino, nudauit: & regrediens opidum Brteneborg ſolo ęquauit: cuius uaſtitatis hodie damna luit: Raris enim domib⁹, ſemirutis tectis cernit. Quo etiã tempore, Sigiſmũdus Imperator, Theoderico Colonienſi archiepiſcopo placens, regalia eccleſię Traiectẽſis cõtulit Walramo eius fratri, quę pridem dare Rodolpho recuſauit, legitime a ſede apoſtolica cõfirmato: Iam enim, ut dixim⁹, quidã proteruiẽtes canonici, cum ſe ab initio oppoſuiſſent Rodolpho, morte Swederi cõpetitoris, hũc Walramum excitarunt eligentes Baſileæ, ſpe duorũ fratrũ eius Theoderici Colonienſis & Henrici Monaſteriẽſis antiſtitũ: qui uidebãtur germani cauſam non deſerturi. Eligentes ipſi, concilio pręſentes multa moliebanť: ut pro authoritate cõcilij ſtabilienda procederet inde facta Walrami confirmatio, & infirmareť, quã feciſſet ſumm⁹ pontifex Eugenius. Scripſit autẽ in ea cauſa põtifex Imperatori, mirat⁹, quid ſibi intantũ reluctareť, in cauſa tam iuſta Rodolphi nobilis, & Deũ timẽtis, uiri: qui per oſtiũ legitimę electionis ſit ingreſſus. Sed ea cõditione natus erat idem Rodolphus: ut litigioſum ſemper gereret pontificatũ: Nec meliore fuit Walramus, qui amplius q̃ ſemel epiſcopatũ ãbiẽs, nunq̃ tñ aſſequi potuit: Nam hic fruſtratus etiam poſtea, de ſui fratris in eccleſia Monaſteriẽſi ſucceſſione, fruſtra, quod dicemus, cõtenderat.

CA. XXVIII.

Alberſtadenſis epũs Burchardus tum cum Hẽrico de Honſteen h comite diſſidebat. Prior aũt comes cum expeditis egreſſus, prędam abegit ex dioceſi: Cui⁹ rei iuſtã meditatus ultionẽ pontifex ex uiciuis urbib⁹ auxilia cõtraxit: equites octingẽtos, pedites ſupra mille, hoc agmine peruaſur⁹ omnẽ eius comitatũ: Sed literis ęgit apud comites de Stalberg, & Swartzeborg, ut incolume in hoſtem, bona eorum uenia iter haberet: nec recuſabant ſecuritatẽ polliceri: Verũ quadã utriuſq; partis affectione teneri uidebanť: ſed maiori in comitẽ propẽſione. Arbitrati enim ſunt nõnulli eorũ opera & admonitum comitẽ de uenturis, & armis adiutum. Vbi ingreſſum eſt agmẽ hoſtiũ, comes de Honſteen opportunis locis deliteſcens, inuadit de latibulis ſuis uenientes: & collata manu pauci plures ſuperãt: Vulnerati multi: capti trecẽti de exercitu epiſcopi, cp in foſſatum urgerenť: Ipſe epũs grauiter ſaucius, retrolabiť abiẽs, manus hoſtiũ uix euadens: Captiui redęmptionẽ ſuã triginta millib⁹ aureorũ eſtimati ſunt procurare: Sed interuentu cõmuniũ amicorũ res in eũ decurrit modũ: ut in redęmptionẽ captorũ omniũ epũs ſedecim millia perſolueret: treugę triennio durarẽt: per quod temp⁹, aut media cõpoſitionis excogitarentur, aut ſi id partib⁹ uideretur, ad arma redirent. Hoc autẽ temperamentum in relaxatione captiuorũ priſtinę eſtimationi adhibitum ferunt: quia non ſatis ex fide actũ putaretur cum epiſcopo: qui uticq; ſecurum per ditionem comitũ uicinorũ in promiſſo habere trãſitum dicebať. Sed militares uiri ſuũ habent interpretationis genus in explẽda fide: quę nullis co

dicibus legitur. Iam ann⁹ triceſimuſſeptim⁹ poſt millequadringentos ad finem decurrerat, cum Sigiſmũdus Romanoꝝ Imperator & ipſe finem uiuendi fæcit, multos euacuãs principat⁹: de quibus oriri cõtentio plurima formidaret, ſi unicã filiã non reliquiſſet: quę nupta Alberto Auſtrię duci finem fęcit cõtrouerſiarũ: Nam per illam ſucceſſit in regnis Vngarię atq; Bohœmię, breui etiã poſt perueniẽs ad regnũ Romanoꝝ. Gręci interea, ut erat cõſtitutum, ad cõcilium properabãt: qui & ſi galęas haberẽt obuias a ſummo pontifice ꝓuiſas, tñ ſuis in nauibus uenere Venetias: Iohãnes Imperator, Ioſeph patriarcha, Cõſtantinopolitani: Ad ſeptingẽtos erant uiri in eoꝝ comitatu, pręlati, nobiles, docti. Venerat & de Ruſſia eius generis metropolita, de Reualia Lubicã petens: Inde terreſtri profectus itinere cõiunxit ſe orientalib⁹, qui tum Venetĳs morã fęcere. Eugenius pontifex, & de aduentu Gręcoꝝ, & ꝙ occaſionẽ trãſferendi cõcilĳ per eos haberet, inſtitit tranſferre Ferrariam, deſuper emittens literas Baſileam, & in omuia loca oportuna. Gręci quidẽ, ubi intellexere motum pontificis, ut ei gratificarẽt, grauabãt in Baſileã trãſire. Papa aũt facta trãſlatione, alĳs literis ſequeſtrari fęcit pecunias a cõcilio, datis indulgentĳs per prouincias in eum uſum pro Græcis collectas: Nam unionis Gręcoꝝ cauſam etiam prętenderant patres in concilio manentes: eamq; papa nunc præ ſe ferens uocat omnes Ferrariã. Sub hoc tumultu Chriſtianiſmi, uacabat, ut diximus, Imperium.

CA. XXVIIII.

P Rincipes electores in Francfordiã euocati, inſtiterũt de creando nouo rege: Superuenerũt utriuſq; partis, tam pontificis ꝙ̃ cõcilĳ oratores, pro ſe quiq; fauorem ſibi principũ cõciliare quærebãt: ſub magnis & formidabilib⁹ pœnis negociũ electionis retardantes, ut eccleſię cauſa prior expediret. Sed principes euocatis publicis tabellionibus coram memoratis oratorib⁹ proteſtabant, ſe neutri parti, aut inhęrere, aut cõtraire: ſed in neutralitate cõſiſtentes, electioni operam dare, quę differri non potuit, propter graue Romani regni pręiudiciũ: appellatione pręuenientes quicquid a dictis oratoribus eſſet cõminatum: & de omnib⁹ cenſuris in qualibet cauſa, uel a papa, uel a cõcilio promulgatis aut ꝓmulgandis appellarũt, ꝓuocarũt ad futurũ Icomenicũ cõciliũ, apoſtolos petẽtes: Quę res conquieſcere fęcit memoratos oratores. Principes facta de more ſolenni Spirituſſancti inuocatione, elegerũt in regẽ Romanoꝝ Albertum Auſtrię ducẽ, Sigiſmũdi prędeceſſoris generũ: qui iam ante coronas Vngarię & Bohœmię in dotẽ promeruit per eãdem ſuã cõthoralẽ: Multis ille quidẽ initio auctis dignitatib⁹ uir meritiſſim⁹, & qui Sigiſmũdi Imperatoris temporib⁹ functus legatione, & bellis ductor, præfuit plurimis ad decus & augmentũ Chriſtianiſmi: Itaq; breui eſt coronatus ſolẽni de more Aquiſgrani. Cauſa autem eccleſię interim uarie cucurrit. Miſit papa nũcios apoſtolicos in diuerſas mundi partes, iuſtificare factũ ſuũ, & accuſare cõciliũ, nec ſegniter agebat cœtus patrũ in concilio, ſuſpenſo pontifice ab omni adminiſtratione papatus. Sed tum ſuaſi Gręci & perſuaſi pontificis partibus potius ꝙ̃ cõcilĳ inclinauere. Venit & Iulianus cardinalis a

Baſilea Ferrariã ſe cõferens, cum nullum cerneret exitum cõcilij memorati, preualẽte ubiq; parte põtificis: Et inchoata eſt Ferrarię rerum cõtrectatio: ſed propter incipientẽ graſſari peſtem, in Florentiam trãſlato cõcilio, perfecta eſt unio Gręcorũ: ſed tñ eodem, quo ſępe prius, exitu: Fatendum tamen, nunq̃ ante tanto inſtitũ eſſe conatu ad ea peragenda: cum Imperator & patriarchę orientis adeſſent, ſubſcriberẽtq; unioni. Cũq; per ea tempora Germaniã pene omnẽ uexaret caritas ãnonę, Hollãdini tñ maritimũ bellũ aduerſus urbes ſocias, Wandalię, Pruſſię, Liuonięq; ſuſcępere: idq; magno animorũ ardore gerebant: nautic⁹ populus, & qui omnẽ ętatẽ mari inuolitat. Magna tum orĩetaliũ nauiũ claſſis Baias petebat, ſalis, ut conſueuere gratia: Et cum ſcirent Hollandię in ſe motus uehemẽtes, ſacramentis inuicẽ pręſtitis nauiũ magiſtri, & omnes inuicem naucleri ſe cõſtrinxere: ut paribus animis, & iũctis uiribus, in Hollãdinos pugnarẽt: certũ habentes, q̃ ubi unũ ſentirent, nulla uis aduerſæ gentis eos poſſet cõuellere. Peruenere in port⁹ Hiſpanię ſalui. Permiſere facile Hollãdini, ut onuſtos potius caperent, q̃ inanes. Vbi aũt illi in portubus agebãt, onuſtationi nauium ſuarũ intenti, cõgregati Hollandini port⁹ obſident, magnis copijs inſtãtes, ut capiãt hoſtes. Sed tum Pruſſi (gens ſępe uacillare cõperta) ſiue diffidentia partis ſuæ, ſiue q̃ lucro ſuo pertinati⁹ inſtarent, numero naues XXIII. ab alijs diſſidẽtes, pacta fœdera cum hoſtib⁹ Hollandinis inierũt. ſed pręmia meritę perfidię mox recipiũt: Nam trãſfugas illos, cum nullã illis fidem haberent primos ſpoliarũt, rebus & nauib⁹ ademptis: expoſitoſq; in littus abire ſinunt: ceteris iam ſine cõtrouerſia fortiores, ademptis nauibus & rebus, in proximũ itidẽ litt⁹ abiecerũt. Ceſſit ea uictoria Hollandinis non impune: Nam crebris inde uexationibus per partes reddere ſunt coacti, quod ſemel abſtulerũt. Inde in treugas res omnis cõijcit: quæ aliquoties renouatę, in tempora noſtra peruenerũt, necdũ pace ad liquidũ firmata ac reſtituta.

CA. XXX.

Lbertus Vngarię Bohœmięq; rex, per uxorẽ Sigiſmũdi filiam, a rex Romanorũ per electionẽ, in alterũ annũ pręfuit Imperij reb⁹, breui⁹ exemptus humanis, q̃ par eſſet Chriſtianiſmo: Tumulatẽ in Alba regali Vngarię ad latus ſoceri ſui, relictis duabus filiab⁹, quarum alterã accepit Caſimir⁹ rex Polonię: ex q; ea genuit reges, qui hodie tenẽt auita regna, Bohœmię & Vngarię. Alterã duxit Wilhelm⁹ Lãtgrauius Turingię, dux Saxonię, & ex ea ſuſtulit filiã, quã dedit Iohãni Alberti filio Brandenburgẽſi marchioni: ex qua natus filius Ioachim, hodie marchiam gubernat Brãdenburgẽſem, & dignitatẽ implet electurę, poſt patrem, atq; auũ: cui ſponſa eſt hodie filia Danorũ regis Iohannis. Reliquit aũt idẽ Albertus, Bohœmię, Vngarię, Romanorũ, rex, uxorẽ pręgnãtem quę legitimo tempore peperit filiũ poſthumũ Ladiſlaũ, maximę ſpei puerum: quẽ, ut in Wandalia dixim⁹, multa ſuorũ inſtãtia obtinuit mater primum fieri regem Vngarię: nam illi genti nomine ipſo iam erat cõciliatus: q̃ Ladiſlaus a ſanctiſſimo rege Vngariæ, mutuato uocabulo diceretur. Ad Bohœmiã quoq; non diu poſt rex aſſumitẽ, & ad Auſtrię non minus

ducatū: Certamē enim pro puero tres prouinciȩ, quod ibidē oſtēdimus, habuerūt. Sed iterū Imperio uacante ad annū a Chriſto quadrageſimum poſt millequadringētos, cōuenere principes electores, in ſolitū deligendi regis locū, Frācfordiā, elegeruntq́ꝫ Fridericū Auſtriȩ ducē, Alberti regis fratrē patruelē, adoleſcentē tum morib⁹ maturū: Viceſimū enim ſextū, aut circiter, cum elegeretᵉ agebat: in quo ſpes tum maxima fuit ſuſtinendi Imperij: Sed erat ille Fabio maximo propior, q̄ Scipioni, multa reponens in cunctatione: nihil illi de celeritate cōficiendȩ rei. Sed hęc poſtea: Prima illi fuit cura, ſublata de natione Germanica neutralitate, cui a temporib⁹ aſſumpti Alberti inhærebat, ſubdere colla Eugenio pontifici: Placauitq́ꝫ Amadeū Sabaudiȩ ducē, quē Baſilienſi cōcilio creatū, pōtificē dixere Fœlicem. Ille enim ſuaſu Friderici regis, poſito pōtificis nomine, ad pedes uenit Eugenij, qui illū legationis titulo perornauit. Tum cōcilium Baſilieſe, ſubductis paulatim patrib⁹, cœpit euanceſcere. Laus egregia Friderici pacem eccleſiȩ reddidiſſe: ſed aliquāto maior, ſi hoc adięciſſet operi ſuo ut auro prouinciȩ non emūgantur, uel ut ipſe pater patrū, ex auro, quod ex annatis corrodit, Chriſtianiſmū tutaretᵉ, non ſuos nepotes glorificaret. Hęc qualicunq́ꝫ oculo tum rex, ut per omnē ætatem reliqua Imperij detrimenta diſſimulabat.

CA XXXI.

a Dolphus per ea tempora dux Sleſwickcēſis, & comes Holſatiȩ, qui difficili ac diuturno bello, pro eo ducatu cum Danorū rege dimicaſſet: iam Chriſtophero Bauaro in regē aſſumpto, ducatū de manu regis accępit in feudū, redditaq́ꝫ ſunt ei omnia, quȩ olim ad ducatum pertinebant, queq́ꝫ longo tempore inquieta fuere a diebus cęſi patris eius: cum primū Margareta regina, deinde Ericus rex eius adoptione fili⁹ multa inde per annos ſupra triginta tuliſſent, de quibus concertatio fuit uſq́ꝫ ad nouiſſima eiuſdē Erici regis tempora: Limites aūt ducat⁹ ſunt ad pontē uſq́ꝫ Coldingen, quę tum omnia ſunt reddita Adolpho duci iuſſu regis noui Chriſtopheri. Quo tēpore, cū Oſnaburgenſes ciues, cōſpirātes capitulo, Ericū epūm ſuū expulerūt dioceſi: q̄ Iohānē fratrē ſuū comitem de Hoya ſineret oīa in dioceſi pro arbitrio agere. erat Iohānes armis natus, caſtris magis q̄ eccleſijs dedit⁹: Vnde factū eſt: ut cum omnia pro ſua fronte gereret, epiſcopo fratre quieſcente, odiū inexplebile ſuo capiti, fratriſq́ꝫ induceret. Pulſus autē eccleſia Ericus, per arma fratris iniuriam uindicauit. Et ille, cum multis ſæpe prælijs irritaret ciues Oſnaburgēſes, multoſq́ꝫ ſæpe, & cęderet, & caperet, audentior factus, cœpit hoſtes cōtemnere: Vnde factū eſt: ut captus aliqn̄, dum audenti⁹ q̄ prudenti⁹ dimicaret, inuehitᵉ captiu⁹ in urbē: Tam artis aūt innexus eſt uinculis: ut cauea clauderetur, in qua ſe uir procerus erigere non poſſet in ſublime: multiſq́ꝫ annis in eo ſeruatur uſq́ꝫ ad inſtās bellū: quod Theodoric⁹ archiepūs Colonienſis gerebat in Suſatū: Nam tūc copiȩ, quæ militare archiepiſcopo uenerant, primū duxere in Oſnaburgū, oppugnationē minitantes, niſi Iohānes laxaretur. Quo tempore poſt ſeptēnium clauſtra euaſit. Erat aūt a nato Chriſto annus quadrageſimuſquart⁹ poſt millequadringētos, cum ei

ues Suſatẽſes ,qui ſub archiepiſcopo Coloniẽſi fuiſſent per ãnos ducẽtos octuagintã,a tempore Friderici.I.Imperatoris,quo ille Hẽricũ Leonẽ ducem Saxonię prouincijs pulſum,omni exuerat feudi dignitate: Cum Philippus archiepũs Coloniẽſis,quãtam potuit Weſtphalię quę ante Hẽrico paruit,partim abſtraheret, aſſumpto titulo ducatus Weſtphalię, quẽ hodie tenent archiepiſcopi Coloniẽſes. Tum & Suſatum cœpit parere eccleſię Colonienſi,uſq; ad tempora,quæ nũc ſcribimus: nam hoc tẽpore colla ſubduxerãt iugo: ꝙ ſe dicerent ab archiepiſcopo in antiquis libertatibus artari: Ad Adolphũ Cliuenſem ducẽ deſecerũt, cui ſaluis immunitatibus antiquis,ſacramentũ fidelitatis pręſtiterũt: multis interim nũcijs ac literis hinc atq; inde miſſis ad ducẽ,ut abſtineret aliena ditione:ad urbem,ut ad cor rediret,agnoſcens, quẽ debuit Coloniẽſem archiepũm dñm in temporalibus & ſpiritualibus. Sed cum toto triennio his atq; alijs uijs nihil pſiceretur, ad arma peruentũ eſt utrinq; cõparata. Iohãnes Cliuẽſis Adolphi filius tum filiuſfamilias,cum ualido pręſidio urbem tuendã ingredit̃, paſſus in eã obſideri: Theoderic⁹ aũt archiepũs cõparatis copijs ad obſidendum ſe parat. Venerat illi auxilio Wilhelm⁹ Lantgrauius Turingię, dux Saxonię: inter agmina ſua ducens duo milliaquingẽtos ex Bohœmis homines armis iamdiu innatos,& qui ſine exemplo crudeliter deſęuirent. Hi,ut diximus,in ipſo itinere Iohãnem de Hoya comitẽ, Oſnaburgi uinctum,ſolis cõminationib⁹ relaxarũt. Obſedit ergo archiepiſcopus Suſatũ multis millibus armatoꝝ: Oppugnauit aũt toto menſe,raro intermittens bombardarũ tonitrua. Sed cum ea non terrerent ciues, apparatis magna multitudine ſcalis,ſtatuit uarijs ſimul locis inuadere murũ. Erat ea ſcalaꝝ multitudo & id roboris: ut una tres,aut quatuor,in quaq; ſtarẽt & aſcenderent. Opidani aduerſus eã miſerũt lapides ac trabes: Sed omniũ erat ualidiſſimum defenſionis genus: Sartagines in muris diſponebãt per interualla,ſubiecto igne,pultes in aquis bulienti feruore miſcebãt: Hunc liquorem capacibus uaſis ferueſcentẽ fudere in armatos, ſcalis incũbentes: Exuperabat ea uis omne genus tormentoꝝ: In ipſis ſuis armis ardore excruciati ſuffocabant: Tormẽti gen⁹ incõparabile. Tali tũ mõ defenſi muri, periere ex ſcãdẽtib⁹ plurimi,qui pro ſuo debito primi uenerãt ad arma: Nã Bohœmi facile ceſſere indigenis honorẽ: ut militia pręlati , primi eſſent in piculis. Archiepũs eo accepto incõmodo oppugnationẽ deſeruit. Ex hoc tempore Suſatum in iure ducis Cliuenſis permanebat.

XXXII.

P Er idem tempus,Delphinus regis Francię Ludouic⁹: Is qui poſtea regnũ diu tenuit: Eſt enim Delphinat⁹ is in Frãciã principatus,qui uiuente patre,primogenito regis filio pmittit̃,proximus gradus ad regnũ,patre ſubduct⁹. Is tum ualida armorũ manu ſtipatus ad Reni ripã duxit. Sexaginta tum millia ferebant̃ eius ſequuti ſigna: quibus & Baſileę mœnia diſturbãdis,qui tum etiã in cõcilio pertinaciter permanebant: ſed & Argentinę pulſabãtur mœnia: nõ ignorãte, ut ferebãt, rege Romanoꝝ Friderico: qui ciuitates Imperij ad eam fluminis ripã Reni minus Imperio parentes,ad iuga coegit. Switenſibus quoq; idẽ cõgreſ

ſus ſtragem in illis peręgit. Armiaci aũt per illam ętatē habuere nomē inuictorum: ut noſtra memoria ante paucos annos ĳdem Switenſes ſunt habiti. Mira Friderici regis, uel patiētia, uel prudētia, uel utrunqꝫ: ut maluerit Imperio minus audientes, per alios, ꝗ ſuis armis caſtigari. Fęciſſe idem fertur ętate noſtra in Auſtralibꝰ edomādis: quos tum regi Vngarię permiſiſſe dicitur: Sed ita, ut uix ipſe angulũ in omni Auſtria retineret. Quo tempore mortuꝰ eſt Otto dux Luneburgēſis & Brũſwickcēſis ſine prole, Ortaqꝫ ſuſpicione dati ueneni aduerſus Bertramũ præpoſitũ monialiũ in Ebbekeſtorp, per purgationē ille canonicā exuit ſuſpicionē: Multi ſe pręlati obtulere ad cōpurgandũ, ſciētes uiri honeſtā legalitatē: cum nō tenerantur in ſuo ſacramento cōpurgantes de ueritate: ſed de ſola credulitate, principalis aũt ipſe ſolus, de ueritate iurat. Bellũ tum acre gerebat Albertus burgrauiꝰ Nurēbergę, poſtea Brādenburgēſis marchio, in ciues Nurēburgenſes: ꝙ prętenderet latius in urbe ius, ꝗ illi ciues ꝓmitterent, cum ſit ipſa urbs Imperialis, non aliũ ſupra ſe dñm, ꝗ regem Romanoꝝ agnoſcens. Multo labore impenſiſqꝫ partes ſibi conciliauere fauorem: Magnis ſępe incōmodis ciues affæcit ſuperne ab arce: nec ipſi pepercere machinis & bōbardis, paria inferre paribꝰ: auſi aliqñ in apertos cāpos aciē in aduerſos producere, totiſqꝫ cōfligere uiribus. Sępe inter eos alternante fortuna: Semel adeo cōtritæ ſunt uires marchionis, ut omnibus pene qui ſecũ militauere captis, uix ipſe cum paucis elaberetur. Iam actum de marchione putabāt omnes. Tum aleam uerſans, in celeritate rem cōſtituit, dum adhuc in contemptu hoſtiũ eſſet: Citius ꝗ ab omnibus putaret̃ alias uires collegit: & hoſtes iam ſui ſecuros, iam etiā ſe cōtēnētes, magno animo inuadit, & tantā recępit uictoriā: ut pene damna priora cōpenſaret. Iā ſtabat pene ęqualis hoſti: parificata incōmoda, pares utrinqꝫ uictorię: Hoc pręſtabat militari uiro celeritas, & animus uinci neſciꝰ: Emerſerat enim dum nemo putaret. Cum aũt per duos ānos tracto bello uaria inuicē & dediſſent, & accæpiſſent, incōmoda, interuentu cōmuniũ amicorum res in concordiā, cum detrimento, ut fieri ſolet, partium peruenit.

CA. XXXIII.

h Aec ſunt illa luctuoſa Chriſtianitati tēpora, per quæ bicipiti Romanoꝝ aquilę, alterũ defectũ eſt caput, cũ iam in oriētē ultra nō reſpiciat, uix defendere potens, quod ei reliquũ eſt in occidente. Nam Turcus, dum cōtemnit adoleſcentiā regis Vngarię, nec ab Auſtria ſibi timet, uniuerſam Gręciā inuadit, magnā Europę partē auferens. Hoc Gręculi Imperatores paſſi, dum in regna multa ſcindũtur: exemplo futuri Latinis, niſi letargum iam mortalē induiſſent. Dum enim oriētis imperium diuidit̃ in Andrionopolitanũ, Trapezunciũ, & Cōſtantinopolitanũ, unum in tria, ſingulorũ uires non tantę remāſerunt: ut truculentiſſimo hoſti Turco occurret̃. Fridericus aũt eiꝰ nominis. III. dux ante Auſtrię, nũc Romanoꝝ rex, duodecimo ſui regni anno, in Italiā cōtendit, & coronam, & uxorem pariter, quæ ex Portugallis ibi obuiam illi duceret̃, acceptur'. Senis ſponſam primũ uidit, deducentibꝰ eam proceribus ex regno patris: Cũqꝫ illa Romā profęctus Imperialem benedictionem accępit: & inde in

Neapolim ad Alphonſum regē ſpōſę ſuæ propinquū cōtendit: ubi regali luxu nuptię parabant. Satis expedito is itinere Italiā peruagat, ꝙ inermis ueniret, pręmiſſis aliquot copijs, & alijs ſubſequi iuſſis, ne cui ueniret oneroſus, aut formidabilis. Albertū fratruelem Auſtriæ ducē itineris habuit comitem: & Ladiſlaū puerū duodennem, Vngarię, & Bohœmię regem, Auſtrięq́ ducem, ipſo puericię flore decorū & amabilem: & cui Itali multos annos, ac plurima bona, imprecarent. Ea uota uent⁹ ne prouenirēt tulit: Oſtenderunt hūc fata tm̄ terris, neq́ ultra eſſe ſiuerūt: Nam, quod in Wandalia dixim⁹, dum pro eo cōſeruando multa bella gererent, dumq́ illum Bohœmia ſuſcępiſſet alendū, & iam illi nuptię pararent, anno ętatis XVIII. non ſine ſuſpicione ueneni perijt. Sed ad Fridericū redeam⁹: qui tum paratus ibat & redibat per Italiam, nulli formidādus. Videre ille potuit ęquis oculis, quod priores non poterāt, de uiſcerib⁹ Imperij alios incraſſatos. Hoc dum uindicare cotendit Henricus. VII. ueneno perijt, non ſine crimine Florentinorū. Karolus eius ex filio nepos, qui ulciſci debuit, & Imperij, & aui iniuriam, euiſceradis aquilę uiribus inſtitit: dum pro extollendo ignauiſſimo filio, patrimoniū Imperij, quod ſæpe queſti ſumus, impendit. Sigiſmūdus iam emortuam rem reperiens, quod uoluit, implere nequiuit: dumq́ in aliū reſpicit, qui ſe per Italiam duceret, tardo ſatis itinere, pene irriſus, per mediā prouinciā uix penetrauit ad Vrbē: iam conſpirantibus cōmunitatibus cum pontifice in contemptum Romani Imperij. Sed Fridericus nimiū quietus tolerauit omnia: Cūctator, ut diu habebatur ſalutaris: quod maturitati dabatur: ſed illa nunq̄ peruenit ut uim oſtēderet. Quoties enim apud illū fieret rerū cōploratio, ꝙ hęc & illa fierent, hęc & illa timerentur, ferunt reſpondiſſe: necdū eſſe tempus illa emendandi. Nec tm̄ illo uiuente hoc temp⁹ impletū eſt, neſcitur quādo implēdum. Iam res eo uergūt ut Alemania, quę pridem amiſit uiuacitatē, omnē deinde perdat Imperij honorē, rebus inclinātib⁹ ad Gallos. Ergo labor in hoſtes Turcos colluctādi permanebit, &, ut formidatur, indies augebit: maieſtas Imperij decidet. Et facile eſt toleratu, ſi non pſeuerat incolumitas & libertas a Turco, quę & ipſa uocatur in diſcrimen. XXXIIII.

Ac ergo tēpeſtate, per annū quinquageſimūtertiū Romana pridem biceps aquila facta eſt anceps, ſi caput ei reliquū ſit, poſteaq̄ Cōſtantinopolitanū orientis deperijt, capta per Turcū eius imperij ſede: occidentale ſe nuſq̄ niſi intra uiſcera cōmouet, abſumēs uires in domeſticos, quas uerteret iuſtius in exteros, Turcorū imperator, poſteaq̄ LXVI. diebus nulla permiſſa requie, Cōſtātinopolim oppugnauerat, & uir Italicus tutandoꝝ muroꝝ ſuſcępiſſet pręfęcturā, dum Turci acri⁹ imminerent, q̄ urbici tuerentur, capta eſt inſigne decus Chriſtianitatis Conſtantinopolis: Innumera ciuiū multitudo, ſine diſcrimine ſexus, ętatis, ordinis perdita. Rex ipſe, ut ferunt, qui inerāt fugientes, dum per auerſam ab hoſte portā cum populo fugā parat, in ipſa preſſura cōſumptus eſt. Sæuitum tm̄ eſt in cadauer mortui, trūcatūq́ caput delatū eſt per caſtra in contumeliam uictorum: prophanata templa: euerſa altaria: cōſpute imagines.

In primis Crucifixi Dñi in caſtra relata, cōſputaq;, ridet. Stupratę ſacratæ
uirgines: Matronę in caſtra protractæ, libidinē impleuere ſpurciſſimorū
canū: Et Illud ęternę Sophię cōſecratū templū, ſine exēplo ſorditatū cōta-
minationibꝰ Mahumeticis. Illa tum ſunt facta, quę & dictu ſunt difficilia
& auditu horrifica: Omnē nobilitatē tyrānꝰ curauit excindere: quæ ut ſe
proderet, pręconē iuſſit proclamare: Si qui ſe auro redimere uelint, liberū
facere uictorem. Tum terrę proceres, & ciuitatū principes, inani ſpe liber-
tatis ducti, prodeunt de latibulis. Vbi iam omnes uidet cōueniſſe, iubet fe
riri gladio. Mutus hic etiā Tullius pro rerꝫ calamitoſa ſatis ſerie deploran
da. Per duos dies liberū fuit Turcis, domos diripere, prędam conuectare:
in omni genere rerū, hominū, iumentorꝫ, ueſtiū, auri, & argenti, & omnis
ſupellectilis: Qui talem ac tantā urbis calamitatē dignis defleat uerbis, ne
minem arbitror extare. Ferunt qui copias eius cōpertas habuere, trecenta
fuiſſe millia, qui a terra oppugnarint: a mari triginta millia, trecentis uelis
annotatis.

CA XXXV.

Ed poſt aliquot annos, cum idem ferociſſimus hoſtis in interiora
s Chriſtianitatis ducens, Bellogardū oppugnaret, cœlitꝰ Chriſti-
anis auxilio proueniente, celebris ex hoſte uictoria prouenit, Io-
hanne Cuniad Vaiuoda pugnāte: Iohāne uero Capiſtrano, uiro religioſo
de Minorū obſeruātia, pro muris populū exhortāte, & ad Deū clamāte.
Cęſa ſunt hoſtiū multa millia, & pro numero noſtrorū plurima: Intercę-
ptę hoſtis machinę, bombardæ, & omnis generis bellicus apparatꝰ. Eam
noſtrorū uictoriā, tam impatienti animo fertur hoſtis tuliſſe Turcus: ut la
chrymas uir ſęuus non teneret, ut barbam uelleret, & ea quæ ſolent inſani
faceret: O ſi noſtri tum principes uſi ea fuiſſent uictoria, recentem hoſtis
cladem prementes, nec ſiuiſſent reſumptis uiribꝰ reſpirare, non extra ſpem
fuiſſent tum omnē Europam fugato hoſte occupare. Sed languidum ca-
put, defęcta membra, tum non ſuſtinuerūt fortiter agere pro noſtris. Erāt
in Macedonia nōnulli duces Chriſtiani, quibus animus fuiſſet hoſti oc-
currere, immo fugientē inſectari, ſi ſuppetias ullas ex Chriſtianis principi-
bus ſperauiſſent. Nondū erat tempus miſerendi eius, nondū uenit tempꝰ.
Formidandū, ne noſtris criminibus prouocatꝰ & iratus Deus, longius ſe
retrahat, & propter eccleſiā non recte ambulantē, in altū, ut olim, a ſinago
ga regrediatur: pro indubitato habentibus nobis: quia ipſe iudicat popu
los, gubernans mūdum omnē, etiā ſi hoc impij non credant. Qui uero cre
dunt non hoc agunt, ut properet Deus miſericordiā ſuam ſuper ſuos. Per
quę tempora, Idē Iohānes Capiſtranꝰ obſeruātialis, in Germaniā deſcen-
dit, prędicans magno zelo uerbū Dei, in Auſtria, Bauaria, Suæuia, Turin
gia, & Saxonia. Nam in ciuitate Magdeburgenſi, in nouo foro, maxima
ad illum cōfluente multitudine, cum eſſet Germanicę linguę non gnarus,
Latino ſermone prędicabat Latinis in tertiam horā, populo ſolis geſtibꝰ
eius, quos ante non uiderat, ſatis uehementer permoto. Aderat ex Germa
nis ſui ordinis fratribus uir ęque doctus: qui poſt illū non minore tēpore
dicens interpretabatur populo, quæ ille dixiſſet. Moti ſunt omnes, & uſq;

adeo permoti: ut fœminę abuſum in ornatu, uiri ludos quib⁹ tēpora per-
dunt, ſcacorū, alearūq; in unū cōtulerint, & in eodē loco igne ſubdito cō-
cremarint. Fertur idē aliquot ſanitatis ſigna fęciſſe, ut uulgo eſt creditū.
Sed eſt in ea re ſæpe loquacior fama. Hoc conſtat, uirū fuiſſe incredibilis
in uita & moribus auſteritatis & ſanctitatis. Sed eſt ſpirit⁹ ille torrēs, quo
tum cōmot⁹ populus, illa quę dixim⁹ fęcit, ut nō diu pſeueret. Facile redic
res in abuſum, ut eſt hodie cernere per oēs terras & urbes.

XXXVI.

m Onaſterienſes in Weſtphalia hoc tēpore de epiſcopo laborarūt:
Vacuata enim ſede per mortē Hērici, ciues experti uirtutē eius ge
neris pontificū: de Hoya, q̄ proximus ei⁹ familiæ Otto multa in
eccleſiā & omnē dioceſim bona fęcerit, ualde deſyderarūt, ut capitulū po-
ſtularet Ericū Oſnaburgēſem epiſcopū, iamdudū eccleſia ſua pulſum. Ca
pitulum aūt reputās indignū, ſi ad populi clamorem aſſumerēt epiſcopū,
contemptis populi precibus, elegerūt Walramū comitē de Morſa, germa
num Theoderici Coloniēſis, & Henrici proximi deceſſoris in hac ſede, ui-
rum ad epiſcopandū non natū. Iam enim pridē, quod diximus, de epiſco-
patu Traięctenſi fruſtra contenderat: fruſtratus, & hūc Monaſterienſem,
magno licet interueniente bello, non eſt aſſequutus. Igitur facta electione
de Walramo, cum populus urbis ſe in ſua petitione cōtemptum uideret,
reputans ſua plurimū intereſſe, hūc, uel illū habere pontificē, inuenere cau
ſas, quibus iuſtificata etiā ſua parte, ut poterant, bellū graue ſuſtinerēt, ad-
uerſus capitulū & omnē militiā: quib⁹ acceſſere uires totius eccleſię Colo
nienſis. Iohānes aūt comes de Hoya, uir armis innutrit⁹, ſui quoq; fratris
cum ciuitate cauſām defendit. Nec ſatis eſt uiſum Monaſterienſib⁹, ſi hoc
uteretur ductore. Cōduxere bello ſuo principē Fridericū de Brūſwico du
cem, Wilhelmi filium, cum ualida equitum cohorte: Sciebat ille magno
agmine archiepiſcopū Coloniēſem dioceſim peruadere, ut non parētia re-
duceret in obediētiā. Frideric⁹ & ipſe copias eduxit: auxilia illi ex urbe mit
tebantur. Sed ille, neq; in monaſterio uicino, Varle appellato, quod pote-
rat, demorari, neq; auxilia promiſſa uoluit expectare, exiens ſpōte in aper
tos campos: ut ſi opus eſſet, expādendę aciei loc⁹ foret. Firmauit tū ut po-
tuit in agris caſtra, poſitis in circuitū carris & euecturis, ne ꝑtin⁹ hoſtes in-
currerent: Id enim reputabat: ſi in cœnobio, quod tenuit, ſe paſſus fuiſſet
obſideri, quis obſidionē laxaret? quis tantā uim ꝓpulſaret? cum eruptioni
non ſatis idone⁹ uideretur. Igitur caſtra ſua in campo metatus, expectabat
hoſtē: nam fugere procul ex animo fuit. Venere hoſtes, & manu collata,
ſtatim, quod neceſſe fuit, minores Friderici uires inclinauere: Captus ipſe
Coloniam perducitur: Ibiq; aliq̄diu pro capto in libera cuſtodia fuit: poſt
tempora ſe ſuo ęre ex captiuitate laxauit, manente deſuper actione in ciui-
tatem Monaſteriēſem. Nec tū ceſſere dehinc ciues uoluntati capituli, ſed
pertinaciter bellū cōtinuarunt: Neuter uero cōtendentiū ad epiſcopatum
peruenit. Iohānes enim Bauarię dux, cum in Italia literis inuigilaret, ſug-
gerentibus nōnullis, qui rem gubernarent, eandē apud ſedem apoſtolicā
uacantem eccleſiam impetrauit: uenitq; cum apoſtolicis literis, & nōnullis

tractatibus habitis in eccleſiã ſuſcipitur, donec inde in Magdeburgã po-ſtulatus tranſfertur, ubi religioſe uiuens finiuit. CA. XXXVII.

Vſcæpit deinde bellũ Wilhelmus dux Brunſwickcenſis, aduer-
s ſus Bernhardũ Friderici ducis Luneburgẽſis filiũ, gubernantem pro patre: qui etiã tum erat adminiſtrator Hildeſemẽſis eccleſiæ: cui in eodem bello acceſſit Iohãnes Verdenſis epũs. Suberat cauſa, ꝙ opi-dani Luneburgẽſes ęre alieno grauati detraxere prælatis in ſolutione ſali-narium, unde lueret ęs alienũ. Diu cauſa in Romana curia uentilať: Supe-rauere prelati, qui literis apoſtolicis per brachiũ ſeculare exequendis re-quiſierunt Wilhelmũ ducẽ: ut rebus, corporibuſq; teneret Luneburgẽſes mandatis apoſtolicis cõtumaces. Prior Wilhelmus dux copijs undiq; cõ-tractis, duxit in dioceſim Verdenſem, pręſat⁹ inſtructum ſe uenire epũm, quomodo pareat mãdatis apoſtolicis. Sed Bernhardus dux memoratus cum Iohãne epiſcopo retulere arma in terrã Brunſwickcẽſem, inter Leynã & montana Deſtrię, prędam multã ferro flãmiſq; exciderũt: Rodewold, Alten, Betterlow, Nouam ciuitatẽ iuxta Honouer. Intercæpta deinde res ad cõcordiã ꝑuenit. Hoc tpr̃e, cũ Adolph⁹ dux Sleſwici, comes Holſatię, reb⁹ Holſatię iam mortuo fratre ſolus preeſſet, recordat⁹ ueteris querimo-nię Phriſiorꝝ ſuorꝝ in Thietmarſos: ꝙ eam prouinciã crebri⁹ incurſaſſent, ꝙ iniquã legẽ, cui⁹ ſupra meminimus, cõſtituerint: ex Thietmarſis unum duob⁹ Phriſijs cõpenſauerint, exacta pecunia ab illis plurima: ita ut dux explicita deſuper calculatione, reperit ſuis detracta per eam gentẽ ducen-tatriginta millia marcharũ, quæ ab Thietmarſis repoſcebat. Sed cum illi quoq; ſuũ ingrauarent calculũ, intercepta res eſt, & de eo deducta: ut ad arbitros cõtrouerſia perueniret: cõpromiſſumq; eſt in prępoſitũ eccleſiæ Hãburgẽſis iudicẽ Thietmarſorꝝ ordinariũ, & in cõſulates duarũ urbium Lubicę, & Hãburgi: adiecta pœna non parẽti decẽ millia aureorꝝ. Cũ aũt pręfinitũ nullũ eſſet laudo tẽpus, ſtabat ea res in manib⁹ arbitrorꝝ ſine fi-ne. Sed princeps ille bon⁹, cũ ꝑueniſſet uiuẽdo ad annũ Chriſti quinqua geſimumnonũ poſt millequadringẽtos finẽ fecit uiuẽdi, nullo hærede le-gitimo ſui corporis relicto, peruenitq; res in cõtentionẽ de iure ſuccedẽdi inter regẽ Daniæ Chriſtiernũ, germana ſorore Adolphi natũ, & Ottonẽ de Scowenborg comitẽ: qui longiori quidẽ gradu diſtabat: ſed tñ ex ma ſculino latere in feudo credebať præferẽdus. Sed tum proceres Holſatorꝝ ſui fęcere arbitrij, quẽ uellẽt dñm: elegeruntq; regẽ Danię, ut fieret comes Holſatię, data ingẽti pecunia Ottoni, qui iuri ſuo renũciaret: pręſertim aſ-ſentiẽte feudi dño epiſcopo Lubicẽſi: qui comitatũ illũ Imperiali dono ſo let cõcedere, ut uer⁹ & direct⁹ feudi dñs. Peruenit ergo comitat⁹ ad regẽ: Ducat⁹ aũt tum coronæ cõſolidať: quod diu a regib⁹ per multos labores erat quęſitũ. Sed filij regis eundem ducatũ patre moriente, denuo a coro-na ſeparatum, inter ſe, ut Holſatiã per partes diuiſerunt, quod ſuo tempore cõmemorabimus.

FINIT LIBER VNDECIMVS.

INCIPIT LIBER XII.

NNVS CVRREBAT POST MILLE quadringẽtos ſexageſimus,cum Pius ſummus pontifex animo dolẽs amiſſum oriẽtis Imperiũ,audiẽſq; cõtinuo
a Chriſtiani nominis ferociſſimũ hoſtem Turcũ in Chriſtianas prouincias ditiõnẽ propagare,Trapezũtino imperatore uicto: cum pene nihil reliquũ eſſet de orientali imperio, quod non ille occupaſſet, de bello eidem inferendo cõcilium indixit Mãtuanum. Cõuenere frequẽtes principũ oratores. Aderant inter alios Franciæ regis nũcij: qui magna & acerba oratione inuecti, querebantur Neapolitanum regnum ab iuſto herede tranſlatum in Ferdinãdũ baſtardũ Aragonẽſem: Quibus longiori reſponderat ipſe ſua uoce Pius: Extãt ambæ orationes. Sed tum eo cõſenſu nihil fructuoſius agebatur,q̃ ut immaniſſimo Chriſtiani nominis hoſti bellũ indiceretur,deq; ratione gerendi multa ſunt cõſtitura. Sed optimi pontificis uolũtatẽ nõ ſunt ſequuta principũ ſecularium, ut debuerãt officia. Imperator quieuit:ceteri nihil ardentiores. Vnus Burgũdiæ dux Philippus polliceri operas uidebatur. Sed quarto demũ anno,quod dicemus,res intenta per mortẽ pontificis euanuit. Interim uero in Saxonia Wilhelm⁹ pater & Fridericus filius,duces Brũſwickcẽſes, opidanis Luneburgẽſib⁹,q̃ad poterant,aduerſantur,ob non paritionẽ literarũ apoſtolicarũ,brachiũ ſeculare intentantes. Friderico duci uenerant in manus currus quatuor mercibus onuſti:qui cum Luneburgum pertranſiſſent,creditum eſt, quia ſic credentibus expedire uidebatur, q; Luneburgenſiũ res extitiſſent, aut q; iuſte ceteri propter participationẽ cum illis,eadem quæ illi,damna paterentur:Tenti ſunt utcunq;,& merces diſtractæ ſine precio,diſtributione militari. Fraudati tñ feruñt qui cepere, cum crederẽt omnia eſſe in mercib⁹: Plurimũ inerat argẽti, quod Marinus apoſtolicus nũcius in Suecia corraſit. Sed quid facerẽt? quãdo qui cõmutaret in merces non eſſet,eo contentos oportebat abire. Fuerũt & alij, nõ inde longinqui quatuor curr⁹: ſed proximarũ urbiũ Gottingen, & Northem præſidio defenſi abibant. Erant pro his rebus cõuentiones ad placita plurimæ: ſed merces diſtractæ ſemel non redibant. Inde principali putant honori maculã iniuſtã: q; non iuſtam prædam pro iuſta ſit in ſuos partitus. Cõtenderat eo tẽpore Lantgrauius Haſſiæ occupare opidũ Embica: q; nõnihil in eã haberet queſtionis. Sed principes eorũ dñi Albertus & Henricus duces Brunſwickcenſes de Grubenhagen, quãtis poterãt armis,& uicinæ urbes Gottingen, Northem,Goſlaria,Brũſwicũ tulere ſuppetias,Hoc cũ Haſſo cõpertũ haberet retro tulit pedẽ. Per idẽ tẽpus,cũ eccl'ia Mogũtina inſigni clade,duos haberet põtifices electos in diſcordia: Pius papa qui noſſet opes eccleſiæ dudum in Germania uerſatus, annatã extorſit acerbius: Sed Dietherus de Iſenborg, qui potior in iure uidebat, dum,ut ferunt, annatã pro arbitrio papæ nõ ſoluere, & de nõ ſollicitãdo pro cõcilio ſacrm præſtare recuſaret, cõfirmationem iam datã papa retraxit, & emulo ſuo cõtulit Adolpho de

Naſſow. Nihil actum uidebatur apoſtolica cõfirmatione, quã uterq; tenebat, niſi arma ueniſſent in mediũ. Dietherus urbẽ & arces habebat potiores. Cõcurreruut aliqñ armis in acie, uicta pars Dietheri ceſſit. Deinde oppugnata ciuitate, captaq; armis auxilio comitis Palatini de Reno. Dietherus cum nihil hoſtili molitione perſentiret, pene in ipſa quietis ſuę ſede intercæptus eſt, calente adhuc lectulo unde dilabebatur. Sęuitum eſt in maiores urbis, qui partem tutati ſunt Dietheri. In miſerã ſeruitutem urbs pridem libera redigiť: Euaneſcit omnis mercatura: Retrahũt enim ſe mercatores de locis in quibus arma dominanť. Omniũ portarũ claues ad unũ ſub noctẽ deferunť urbis præfectũ: qui omnia pro ſuo arbitrio moderať. Is uocat in cõcilium quos delegerit: Officia omnia in urbe partitur unus, ciuibus in omnẽ ſubięctionem perductis: Archiepũs cum clero dominať. Rebus tñ inter emulos cõpoſitis, Dietherus deputatas ſibi accæpit arces cum prouentibus, certus, ſi ad eũ diem peruenerit, de Adolphi ſucceſſione: idq; poſt ſextũ annũ euenit. Tum enim Dietherus mortuo Adolpho reddiť eccleſiæ: ſed in quã ſeruitutẽ ciuitas propter eum uenerat, in ea reliquit: Arcem quoq; ad Reni fluẽta iuxta ciuitatẽ extruit, quę pro freno ſit ciuitati, nequando reſurgat in priſtinas uires: Publicũ inibi erexit literarũ palladiũ: Stipendia & pręhendas deputabat doctorib⁹ & magiſtris in eo deſudantibus operę literarię. CA. II.

Exageſimuſſecũdus erat annus a Chriſto poſt millequadringentos, cum Wilhelmus dux Brunſwickcẽſis ſe immiſceret bello q̃d erat inter Mauriciũ & Gerhardũ fratres comites de Oldẽborg, inuitatus ab amborũ fratre rege Danię Chriſtierno: qui fauerat Gerhardo de dominatu Delmẽhorſt, quẽ uterq; uendicabat. Mauricio ſuppetias tulere Bremẽſes, & comites de Hoya: Qui magna ſtipendiariorũ manu obſederũt arcẽ Delmẽhorſt, fame expugnare conati, qñ armis non licuit. Chriſtiernus rex amborũ frater, literis & nuncijs ęgit apud epũm Monaſterienſem, & ducẽ Wilhelmũ, ut partes Gerhardi, qui premi uideretur, adiuuarent. Cunq; iam obſeſſa arce Gerhardũ fame laborare non ignorarent, ſtatuũt cõmeatus inuitis obſidentibus importare. Audierãt obſidẽtes magno agmine uenire Wilhelmũ ducem, caueruntq;, ne obſidentib⁹ ſuperueniret. Cum fiderent armis, q; uiribus eſſent fortiores, uictoriã ſibi ex hoſte promiſerunt, ſi aperto campo dimicarẽt. Obuiã progreſſi in mericã, ad uadum Siberg. Ibi dux ubi aduentare hoſtes ſenſit, circũduxit agmẽ, nec frontem prebuit, donec a tergo hoſtes in cõſpectu ſolẽ haberent. Cõmiſſo pręlio, durum oritur certamen, deiectuſq; aliqñ dux iumento, hoſti ſubdiius uidebatur: Sed aderant frequẽtes ex illius fidelibus, qui cęſis his qui propius urgebant, ducẽ reſtituere. Poſt plurimũ laborẽ, uariante ſępe fortuna, dux uictor permanſit. Capti duo de Hoya comites, plures cęſi in acie corruerũt. Wilhelm⁹ ante initum cõflictum aliquot auratos milites creauit: quib⁹ uictoria hoc pręſtitit, ut acceptũ honorẽ retinerent, alioqui euacuandũ. Cõtrouerſia inter fratres extincta eſt anno proximo, cum cõueniſſent in ciuitatem Verdenſem; Ibi omnibus ex ęquo cõplanatis, capti

ui quoq; laxantur. Accepit aũt ex cõuentione fratrũ Mauricius Delmenhorſt: quę res plurimũ grata fuit Bremenſib⁹, & quorũ mercatores uia publica iter terebant. Gerhardus enim ea lege natus eſt, ut mercatores non amaret. Et q̃q̃ in Oldenborg ille cõmaneret, inuenere tñ ex illius ſatellitio frequentes uiam, ut in nemore inter Delmenhorſt & Wildeshuſen, crebrius q̃ mercatores uellẽt, cõpararẽt, celeri mercatu res multas ꝑmutãtes. Opidani aũt de Wildeshuſen ſatis infeſti Gerhardo & ſuis, ei crebris certaminib⁹ cõflictanẽ: q̃s ille per irriſionẽ Grecos cõſueuit appellare. III.

Ernhard⁹ dux inferioris Saxonię, ex multis fratribus nouiſſim⁹,
b diem ſuũ per hęc tẽpora obijt, relicto filio Iohanne, qui hodię uiuit, relicto nũc terrę gubernaculo uni ex filijs Magno: Ille aũt in Racebnrgo quietus agit. Miſit hoc tempore ſumm⁹ pontifex per Germaniam legatos, qui populũ ad arma in Turcũ uocarent. Erat autẽ ſexageſimusquartus poſt millequadringẽtos. Sed ea res imprudẽter, uel promulgata, uel accepta eſt. Imperiti prędicatores inerme uulg⁹ excitauere, quaſi omnia illis in promptu futura uiderentur in terris ad quas properabant. Venere pannoſi, inermes, inopes, emendicãtes cibum, qui in Turcũ ducerentur. Riſere Itali, & merito quidẽ ſimplicitatẽ, ut ſolent, Alemãnorũ, q̃ ſine armis, ſine cõmeatibus properarẽt, ad tam difficilem, longinquamq; expeditionẽ. Venere multi Venetias quaſi ilico nauib⁹ euehẽdi. Inde nõnulli Anconã, quo audierãt uenturũ pontificẽ. Maior numerus Romam petebat: Magna colluuies hominũ, ad bella male procinctorũ. Quid faceret pontifex, ut redire faceret inutilẽ bello turbã? Dedit illis benedictionẽ & plenariã remiſſionẽ. Multi in itinere fatigati, inedia exhauſti defęcerũt: alij ex itinere, cum quid gererẽt audirẽt, redierũt. Nec Philipp⁹ ipſe dux Burgũdię, qui ſępe & multũ pontifici promiſerat, & uoto ſe, ut ferunt, ex morbo cõſtrinxerat, uenit. Papa Anconã delat⁹, ibi ducẽ Venetiarũ pręſtolat⁹, febre corripiẽ: Et cũ uidiſſet illũ in portu nauigãtẽ biduo poſt deſęcit: Pecunię ad eam rem a pontifice collectę, ex cõſtituto eiuſdẽ, partim Veneto duci, partim regi Vngariæ fortiſſimo principi, ad ſupplemẽtũ ſuę expeditionis, quę illi in hoſtes crebra fuit, permittunẽ. Pius tñ priuſq̃ Vrbe excederet, beatiſſimũ Andreę caput allatũ, ſumma excæpit ueneratione: quod Thomas Paleologus uir nobilis aduexit, cum timeret, ne in manus impiorũ hoſtiũ perueniret. Pius ſumma deuotione exceptũ, cũ flens flenti traderet, in Vrbem uexit: inſigniuitq; locũ ad pontẽ Miluiũ, ubi tradebatur: in quo idem pontifex ſuaui oratione in laudem apoſtoli habita, quę extat, plena uenerationis & honoris obſequia illi impendit, recondẽs honorifice in templo diui Petri, in capella Gregorij: quę eſt intrãtib⁹ lęua ubi Pius ipſe requieſcit. CA. IIII.

Ernhardus dux Luneburgẽſis, Friderici religioſi principis filius,
b quẽ pater uolentem de adminiſtratione eccleſię Hildeſemẽſis, cui per ãnos ſex pręfuit, trãſtulit, data illi cõiuge filia Ottonis comitis de Scowenborg, ad regimen ducatus patre cedente peruenit. Vacabat pater extruendo fratribus Minorib⁹ de obſeruantia Tzellis monaſterio:

ibiq; in exercitijs deuotionis ſuę gauiſus, cõſeneſcere meditabaĩ: Sed Deo
aliter uiſum. Nam Bernhardus, quẽ diximus, fili⁹ eius, accępta uxore non
diu permanſit in humanis: fraterq; Bernhardi adoleſcẽs egregi⁹ Otto, ad
regimen patre iubẽte ꝑuenit. Is accępta uxore filia comitis de Naſſow, ex
ea filiũ reliquit Hẽricũ, qui hodie ducatui preeſt. Prima Ottonis militares
terrę ſuę, qui per cõtemptũ patris ei⁹ Friderici mãſueti principis, intumu-
ere: Nam in iumentis ſuis ſublimiores, & in omni apparatu cultiores ince
debãt: Vnde factũ eſt, ut qui patrẽ cõtẽpſiſſent, Bernhardũ nõ diu prę ſi-
dentem habuiſſent: huius quoq; adoleſcẽtiam Ottonis, leuius penderũt.
Sed animoſus iuuenis, non paſſus cõtemni: bellũ excitauit in eos. Integre
erant militariũ familię, quę ſe duci opponerẽt. Schulẽborg, Bertenſlen, ca-
pita fuere: quibus affines & cognati non defuere. Dux aũt copijs cõpara
tis, duxit in eos: Non auſi in aciem prodire latitabãt in ſuis diuerticulis:
Ipſe aũt terrã & prędia peruadens, ferro & igne uaſtabat: ingreſſus terrã
paluſtrẽ opulentã, ubi nemo meminerat hoſtile aliquid intentatũ, perfe-
cit ut primi ipſi ad petendã gratiã & finẽ bello proſilirent. Magnificatus
eſt princeps egregius & honoratus inter omnes: cum ęquitatẽ coleret, la-
trocinijs terrã ſuã purgaret. Sed inuida facta tulerũt illũ ante dierũ ſuorũ
dimidiũ: Et coactus eſt pater grãdæu⁹ poſt duos filios, quos pręmiſit, di-
miſſa quiete, quam ambierat pro paruulo nepote gubernacula reſumere:
que etiam tenebat in finẽ uſq; uitę ſuę. Iohãnes interim dux inferioris Sa
xonię, Bernhardi filius, per hęc tempora accępta uxore de domo Brãden-
burgenſi, filia Friderici ſenioris principis electoris, affinitatẽ inijt, qua ſpe-
raret ad honorem quo depulſus erat aliquando redire: nam ſuperioris Sa
xonię principes ipſi Miſnẽſes marchiones, cum ex Sigiſmudo Imperatore
auunculo ſuo, ducatum cum electurę dignitate ſuſcępiſſet: non ſunt paſſi,
uel titulũ renouare apud uerã lineã ducum Saxoniæ: ꝗuis Karolus. IIII.
Sigiſmũdi pater, eam fæcerit etiã inter tum diſſidẽtes principes cõcordiã:
ut alternis uicibus ad electionẽ utriq; uocarenĩ: Sed id, ut dixi, uel igno-
rare, uel abolere alij uolebãt: Per hũc uero ſocerũ ſuũ, in ſpem uenerat Io-
hannes, ad ea quę iuſticia ſua depoſcit, aliqñ redire. Sponſam illi inuexit
Hẽric⁹ dux Magnopolẽſis, qui amitã ſpõſę teneret cõiugẽ, Friderici mar-
chionis ſororẽ: Aderãt multi ex Marchia proceres: Fœlix hoc cõiugium
multiplici prole utriuſq; ſexus, quorꝫ maior pars etiã nũc extat. V.

i Ohãnes Monaſteriẽſis epũs, dux Bauarię, hoc tempore trãſlatus
eſt in eccleſiã Magdeburgeſem, poſtulat⁹ a capitulo, uir religio-
nis amans, ſuccedẽs Friderico, eiuſdẽ obſeruãtiſſimo: Erat is Fri-
dericus comes de Bichelinge, qui cum in curia uerſareĩ, Guntheri prędę-
ceſſoris ſui, in ſeculari habitu uidebaĩ deforis uanitatib⁹ ſeculi dedit⁹, co-
mam nutriẽs, quę colla criſpans flagellaret: uenationibus & ſecularib⁹ re-
bus non abſtinens. Sed nouerat Guntherus cor eius rectũ ad Deũ: unde
factũ eſt, ut cum Guntherus in extremis ageret: adeſſentq; illi, qui famili-
arius eũ ex canonicis & militarib⁹ diligerẽt uenerarenĩq; : ortuſq; ſermo
eſt, quis eccleſiã poſt illũ ſuſciperet tueretur q;: hoc ille cum audiſſet: Su-

mite,inquit,ſi me cõſulitis. Fridericũ de Bichelingen,non hoc intus agentem quod præfert in oculis omniũ. Ille obdormiuit: Canonici ſequuti conſilium archiepiſcopi ſui,elegerũt Fridericũ, tenuiter quidem literis inſtructum,ſed religionis plenum: Fouebat in theologia magiſtrũ Henricũ Token Bremenſem: qui & neceſſarijs literis inſtruxit,& omniũ religionis cõſilio formauit: Omnia ſuæ diœceſis monaſteria ille aggreditur reformare, & in maiore parte profecit, optimũ relinquẽs apud omnes teſtimonium. Huic ſuccedens Iohãnes non minor erat in feruore religionis: Quę agẽda reliquit prçceſſor ſu⁹,ille impleuit,princeps omni ordine ꝓbãdus. Interea Otto dux Luneburgenſis cum bello decertaret aduerſus ſuæ terræ Marchięq; militares, inter alia quę uaſtans hoſtib⁹ fęcit incõmoda, arcẽ Hiddeſacker in deditionẽ accepit,abſente Wernero de Bulow,qui tũ in terrã ſanctam eſt peregrinatus. Fama fuit,ſiue abſente dño,ſiue etiã pręſente,fauiſſe illum plurimũ Magnopolẽſibus: qui alqñ tranſito Albi,per uadum aut etiã per nauigia in terra Luneburgenſi quęſtum fæcere: cum uiciſſim alij trans Albim in hanc noſtrã ripam dilapſi,inſtarent ſuis lucris: Sed eo bello uiciſſim quoq; duci ſunt illata incõmoda: Priores tamen de pace,ut diximus,agebant militares: & in proxima quadrageſima eã ſunt aſſequuti,arce dicta ꝑmanẽte in manib⁹ principis. Quo tẽpore Lantgraui⁹ Haſſię magna ſtipatus manu Miſnenſiũ,Bohœmorũ,Vngarorũ,Haſſonũq;,duxit in Symonẽ Paderburnẽſem: Sed ille auctus copijs epiſcopi Hildeſemẽſis,& Bernhardi dñi de Lippia,qui frater erat Symonis,quiq; germanam Ernesti de Scowenborg cõiugem teneret, expectauit ut exciperet uenientem: Erat enim de finib⁹ & limitib⁹ cõtentio. Vbi audiuit Haſſo paratos eſſe cõgredi Weſtphalos,paſſus eſt cauſam intercipi: & factum eſt pinde, ut multa inde ſequutura mala præuenirent: cũ ad arbitros poti⁹ in iure,q̃ ad milites in acie dirimẽda cauſa perueniret. Inter ꝓdigia tum numeratũ eſt,ꝙ in arce Kalenberge ſanguine pluit: Viſę ſunt guttę in peplis mulierũ & ſtramine,quod iuxta erat. Deinde die Veneris ante feſtum Crucis ipſa meridie,uiſus eſt ſol ſine ſplendore in laſurio. Fridericus per idem tempus dux Brũſwickcenſis, ꝙ impeteretur ſuper rebus mercatorũ,quas nuper in ſua cõmoda diceretur cõuertiſſe, cum uideretur iniuſte impeti,uoluit dare querulantibus cauſam iuſtiorẽ: alijs tum curribus in arcem Euerſteen ex uia publica deductis: unde aſperata ſunt bella inter duces & ciuitates Saxonię. CA. VI.

Erhardus de Oldẽborg frater regis Danię Chriſtierni,circa hęc g tempora intrauit in Holſatiã,depoſcens ex terrę militarib⁹. XL. millia nummũ,quę expromiſſa dicerentur ei in aſſumptione fratris Chriſtierni in Holſatiã: Nam cum eſſent fratres ipſi tres ad eam ſucceſſionem,æquo iure propinqui,ut cederent fratri Gerhardus,& Mauricius,eam acceperant promiſſionem. Iam Mauricio facto de medio,ſolus Gerhard⁹ inſolidum ſummã petebat: Aberat rex longe in regnis: Ex militaribus nemo fuit,qui uel haberet, uel expromere uellet,referentibus cunctis cauſam in regem. Gerhardus arces occupauit,hoſpitaliter ingreſſus,

utpote regis frater, & de quo nemo ſentiret alia q̃ amica & modeſta. Ille, ut erat callidus, multorũ ſibi animos conciliauit. Euocatus tamẽ rex, cum quid gereretur intelligeret, non diu aberat, & cœtum nobiliũ & prælatorꝝ agebat apud Kilonẽ opidũ: Ibi præſenti Gerhardo & acceptanti cõſtituti ſunt termini dierum ad accipiendã expromiſſam pecuniã: factaq; cautione, tum uiſus quieſcere nihil intentabat, rediens in ſuã ditionẽ: nam illi tum res erat in cõtrouerſia cum Bremenſibus qui archiepũm ſuũ concitauere in eũdem, & in bellum ſequuti ſunt eũ: quod in noſtra Metropoli diximus. Captus eſt tum in Holſatia comes de Manſfelde, hoc ſolũ prætendentibus qui ceperant, ꝙ in aliena terra ſine cõductu trãſiret: Pulchra nimirum capiendi ratio in terra inhoſpita. Venerat is in Holſatiã deducens amitam ſuam Dorotheã, relictã Adolphi ducis: ſecurũ in ea ſe prouincia ac in ſua rat⁹ ꝙ nihil hoſtile ſentiret. Queſta eſt ſuper ea re Dorothea regi Chriſtierno, cui puero multa fecit in domo mariti bona: Videbat̃ rex moueri querimonijs illius, mandabatq; capiẽti ut relaxaret: Sed qualibet ratione, qua ue iuſticia & æquitate incertũ, cõſtitutum eſt, ꝙ niſi quatuor aureorꝝ millib⁹ ſolutis, a ſua captiuitate non laxaretur. Ardebat tum bellum in Saxonia inter principes Brunſwickcenſes, & urbes illarũ partium. Erant in eius fœderis ſocietate cõmunitates, Magdeburgẽſis, Hallenſis, Hildeſemẽſis, Brunſwickcenſis, Goſlariẽſis, Honouerẽſis, Gottingenſis, Northemẽſis, Embickcẽſis. Cauſa belli tanti, ꝙ Wilhelmus dux cũ filijs brachium intentans ſeculare ex literis apoſtolicis perſequebat̃ Luneburgẽſes, nõnullos cum mercibus currus uelut Luneburgenſiũ bona tenuerit: immo filiũ Fridericũ tenentẽ defenderit: Illa inducti æquitate, ꝙ iam in participantes proceſſum diceret̃, nec abſtinuerint mercatores regionũ a cõmercio cõtumacis opidi, uiſum eſt principibus iuſtũ & ſanctũ, quod mandato ſummi pontificis peragerent, etiã ſi Saxoniæ urbibus uideretur iniquum. Qua ex ſentẽtiarꝝ diuerſitate, peruentũ eſt ad arma. Occupauere urbici arcẽ Hardexe cum opido, inde magna uaſtitate edita: In Ricklingen, & Nouã ciuitatem igni ferroq; ſæuitũ eſt: Poſtero deinde anno non minora incõmoda irrogantur ducibus. Sed Fridericus marchio Brãdenburgenſis, ex cuius ſorore geniti eſſent duces iuniores, non paſſus diutius terram uaſtari, euocatis partibus in Quedelenborg pacẽ firmauit qualibuſcunq; conditionibus: Damna damnis ſunt compenſata: Sed nihil ad mercatores.

CA. VII.

Iohannes archiepũs Magdeburgẽſis, intellecto ꝙ nõnulli militares uicinæ ditionis pannos magno pondere ac numero (erãt nouem ac decẽ quadraturæ, Terlingos uocant, talorum ſimilitudine compactos) in ſua ſuſcepiſſent; qualicũq; in eos, qui aduexerãt, cauſa prætenſa: Magna enim pecunia magna tẽtatio eſt: Eam tum reor extitiſſe potiſſimam cauſam: Sed archiepũs non paſſus rem mali exempli in ſuo impunitam eſſe, ciuibus ſuis in ſocietatẽ agminis aſſumptis, obſedit Caluorde, certus non abire, niſi rebus ex ſententia geſtis. Brũſwickcenſes & ipſi cum Henrico ſuo duce aduenere, oppugnationẽ roborantes: Sed priuſq̃ expu

gnaretur, obſeſſi cum rebus diffideret, deditione facta, pacti ſunt incolumitatē, reb⁹ omnib⁹ ad unguē reſtitutis. Erāt hi pāni mercatorꝝ de Wratiſlauia, ac Magdeburga, ſociorū. Quo etiā tēpore, Luneburgenſes graue, quod in eorꝝ urbem conſtituit Imperator uectigal, exigere nitebātur. Sed non ſunt paſſi uicinarū urbiū ciues. Cunctꝙ diu refragarenť, nec Luneburgenſes quieſcerēt, remiſſo retrorſum ſale, quod opidani in urbes uendiderant, deſtituere impoſitū uectigal cū magno murmure: Hęc una erat uia cōtumacium perdomādorꝝ. Per quod etiā tempus Gerhardus de Oldenborg in Holſatiam reuerſus, omnia adminiſtrabat pro rege fratre, illo non mandāte, mareſcallus eius ſpecie ipſa, ſed reuera in ſe, q̄d exitus monſtrauit, deriuabat omnē principatū. Rex aūt, cum ad cōſtitutum terminū magnā a Lubicēſib⁹ pecuniā mutuā accepiſſet, dedit fideiuſſores ex ꝓceribus Holſatię, hac lege: ut niſi in cōuento termino pecunia renumeraret, Lubicenſibus permiſſa eſt facultas euocandi fideiuſſores in ſuā urbē, non egreſſuros, niſi ſolutione peracta: Inde factū eſt: ut multi pro rege expenderēt omnē facultatē, ſeꝙ, ac liberos, in extremā pauperiē, q̄d dictu miſerꝝ eſt, redegere: Erāt qui non ſine cauſa expenderēt, q̄d ante ſine merito ſuſcepiſſent: Sed aliorꝝ infœlicior ſors, qui cū nihil ante a regia munificētia eſſent ditiores, cogebanť tñ ad implendā fidē, quā habuere rebus chariorē, oīa ſua ꝑdere. Gerhardus interim comes de Oldēborg in Holſatia paulatim auxit uires: Nā oīa terrę prȩſidia iam erāt in manib⁹ eius, Gottorpe, Rendesborg, Zegeberge, Hanrow, Ruſtica plębs per agros mirū in modum Gerhardo afficitur: maiores de militia illi aduerſanť, neſcientes ſi de regis iſta cōſilio procedant, ut domineť pro fratre frater: Nūcijs ac literis apud regem ęgerunt, ut ueniret in Holſatiā, noſſe cupientes, cui dño parerent. Pateretur quidē rex fratrē pro ſe adminiſtrare terram: ſed omnia pro poteſtate agere nō ferebat. Euocauit fratrē rex iam in Holſatiā deſcēdēs: Cōuenere in arcem Zegeberge. Gerhardus ſatis ſibi cōſcius factorꝝ, dubitauit in arcem aſcendere: Fret⁹ tñ fratris facilitate: & ꝙ rogare poterat id quod modeſte poſtulabat, ceſſit, aſcendens: ibiꝙ ſeruať aliq̄diu non captiui ſpecie, ſed diligēter cuſtoditi. Regina muliebriter illi blandita, ſuaſit, ne graue duceret paucorꝝ dierū patientiā: Tum rex ꝓcuratis reb⁹, ut pro tempore pecuniā, quam expectabat Gerhardus acciperet, & in ſuā ſe ultra Albim transferret ditionem. Quo tempore papa Paulus nihil intermiſit, quod ad expeditionē in Turcū ꝑtineret, prȩdeceſſoris ſui Pij inchoata perfæcturus: in quā rem publicas in Vrbe ſtationes & ſupplicationes habuit cum populo: ſcripſitꝙ Imperatori, ut euocaret principū conuentū in locum cōpetentem, in quē ipſe legatum ſuum plena mitteret facultate. Qui cum in Nurenbergā eſſet indict⁹ cōuent⁹ ad diē Iacobi, paucis cōparentib⁹, tendiť in diē ꝓximū Triū regū in Ratiſponā: Sed tātundē etiā tum peractum eſt. Aderat Frāciſcus Picolomine⁹ cardinalis: cui⁹ nomine Iohānes Antoni⁹ Cāpan⁹ in cōuentu principū, mira tornatā arte, habuit orationē, plenā laudibus antiquę Germanię: Sed nihil cum Fabio Maximo cunctatore.

CA VIII

I Mperator deinde Frideric⁹, cõmonitus a ſummo pontifice Paulo, Ierſicũ regem Bohœmię, a ſe declaratũ hęreticũ, & regno depoſitum, inſectatur armis: Sed prępualuere, ut cõſueuerant, Bohœmi: Exercitũ, qui ab Imperatore miſſus illos inuaderet, retro pepulerũt, & in ipſa Auſtria cõfligere pro patria, qui aliena ibant impugnare cogebãt. Aucti tñ Auſtrales maioribus uiribus inſtitere hoſtibus. Sed rex Bohœmię expectandũ non putauit. Rex aũt Vngariæ Matthias ſatis pro ſua uirili perfidos inſequitur, incendiſſetꝗ magnã procerũ partẽ in molendino in quod ſe recęperant ex fuga, niſi ab Alberto Miſnæ marchione, & duce Saxonię reuocaret: Is enim erat gener regis. Quo etiã tempore, Karolus dux Burgundię inſignem ciuitatẽ Leodiẽſem expugnauit: Erãt qui ꝓderent illi, ut ferunt urbem: ſed reddidit ille iuſta pręmia proditorib⁹ iubens cędi gladio: Sęuiuit aũt ſine exemplo in eam urbẽ: Cõiũxit enim agmina ſua cũ rege Francię: qui cũ ueniſſet pro Leodienſibus, cõuerſus cœpit eos cum duce oppugnare. Pręter omniũ ergo ſpem, rex qui aliqñ Leodiẽſes in fœdus admiſiſſet, cõtra illos pugnabat. Rebus omnibus pene deſperatis, urbici rogãt epũm ſuũ, quem ante contẽpſerãt, & pro quo dux omnia habebat: ut ſe bello mediũ interponat. Recuſauit ille, ꝙ maxime propter ſe ſuſcępiſſet Karolus tãtũ bellũ. Tum arma corripuere furẽtes, auſi in aciẽ prodire, ꝙ munitioni urbis nõ bene fiderẽt: Sed collatis pręlio manib⁹, facile a militaribus uiris, ciues, multi a plurib⁹ ſtatim ſuperãtur: Strages maxima editur in campis. Tum ſuperextantes cędi fuga dilabunẽ in urbem: Sequuti uictores ſęuiũt in omne genus hominũ, iam ſatiati ſanguine, nõdum tñ expleta indignatione: Mulieres doi ſotenus colligatas in profluẽtem miſere Moſam, impoſitas nauigijs ſine numero merſere. Erat ex principibus qui ingentẽ numerũ ęre, ſed paruo, mercaretur, donauitꝗ libertati. Tum Peronã (inſigne erat fuſile ex auricalco, q̃d in libertatis argumentum foro erexere) inſigni forma cum inſcriptione carminũ iuſſit Karolus uictor auehi, ac in Brugenſem urbẽ deportari: Stabatꝗ omni tẽpore Karoli in loco, ubi ad burſam (ut uocant) cõueniũt omniũ nationũ mercatores circa meridiẽ, loquẽtes de mercaturis: Sed Mxaimilian⁹ iã rerꝰ potitus poſt Karolũ, ꝓmiſit Leodienſib⁹, ut in ſuã referrẽt urbẽ. Diſcite mortales iuſticiam, non temnere diuos.

CA VIIII.

A Lbertus Mindẽſis epũs per idem tẽpus, cum comitib⁹ de Hoya patruelib⁹ ſuis, aſſumpto etiã in ſocietatẽ belli Friderico de Brũſwico duce, hoſtilia nũciauere comitib⁹ de Scowẽborg: in quorum parte Erneſt⁹ frater epũs Hildeſemẽſis, Symon epũs Padeburnẽſis, frater eius de Lippia: Odioſum bellum, & cum magno partiũ incõmodo geſtũ, in quo non aliud, q̃ alterna damna quererent. Non ſatis conſtabat inter omnes, qua de re belligeraretur, niſi per alterna odia. Cũꝗ exaturati mutuis eſſent incommodis, & terrę miſerę eſſent deuaſtatę, parilitate damnorum inuicẽ cõpenſata, ad concordiã rediere, pene non uolẽtes: Nam in eam rem cocis, atꝗ cellarijs, magna eſt attributa poteſtas. Quo tẽpore Henricus dux Brũſwickcẽſis, Wilhelmi frater, unicã filiã deſpondit Wil

helmo comiti de Hēnenberge. Solennitas nuptiarū Brūſwico peragitur. Multa undiq; nobilitas ibi cōfluxit: Duo millia duceti numerati ſunt aduenientiū militares equi, In Holſatia interim Gerhardus regis Danię frater, iam a militaribus non ſatis amatus, cum terram animo relinquere non poſſet, apud ruſticam plebem, cui ſemper erat chariſſimus, intentabat ſuā augere potentiā: Ingreſſus Phriſiam, eam, quę ab Eydora nomen habet, cōuocatis maioribus, oſtēdit de uoluntate eſſe regis fratris ſui, ut eum populū haberet in poteſtate, uterēt; illo ad edomandā regi contumacitatē, & pretenſis literis regis, quę hoc ſonare uidebant, nemini dubiū reliquit, fratres unū ſentire. Itaq; populus iſte promptus iurauit in uerba Gerhardi. Rex ubi cōperit, alias miſit literas, quę uolūtatē eius pleni⁹ declararēt, coarguens quod factū audierat, de ſacramētis Gerhardo pręſtitis, nec diſtulit rex aduentū ſuū: Qui ubi cōuocauit militiā ſuā, uicinas quoq; Holſatię urbiū cōſulares, Lubicę & Hāburgi, cōſilij eos fecit in fratrē participes. Intellexit enim, q̄ ille ſe inſinuaſſet & inuiſceraſſet Phriſijs & paluſtribus Holſatis, in Wilſtria, & Crēpis, q̄q; difficulter ubi cōſpirarent, illis reſiſteretur. Tum uero ceſſit Gerhardo fretus cōſtātia & fide Phriſiorum, ꝙ etiā in abſentis fide ꝑmanerent, ut alio tempore rem meli⁹ procuraret. Cumq; cerneret paluſtris populus regem cum omni militia & uicinis urbibus unū ſentire: & ſi diu reſtiterint, non auſi tamē tentare belli fortunā ſine capite, ad regem ſatis inuiti, renouatis ſacramentis, redierūt. Cum medio tempore Gerhardus comes implicitus eſſet bello Bremēſiū, quieuere Phriſij: quod in Metropoli diximus: Sed poſt duos annos cum agerēt ſecundus & ſeptuageſimus, inuitatus ab Holſatis paluſtribus & Phriſijs Gerhardus, per mare redibat in locum Huſen, aptatas trabes aduehens, quibus repentine poterant erigi munitiones. Rex autē ubi intellexit, cum celeritate opus eſſet, priuſq̄ cōualeſceret hoſtis frater, uſus ciuitatū armatura, duxit in Wilſtriā: & quos cōprehendit ex aduerſę factionis capitib⁹ iuſſit gladio feriri: Elapſus eſt aūt uir primari⁹ Hēneke Wulf, peruenit in Thietmarſiā: Ibi non diu poſt, cum conſueta ſibi uteretur inſolentia, cęſus eſt: bona eius ſunt cōfiſcata. Gerhardus furtim dilabitur, rege etiā, ꝙ frater eſſet, diſſimulante: & per longa deuia redijt in ſua: non iterum reuerſus in Holſatiam.

CA. X.

Ecclesia cum Hildeſemenſis graui motu quaſſat, cum duo in diſcordia, uacante eccleſia, eligerentur, Hermānus Haſſię Lantgrauius: Is qui iamdiu tenuit eccleſiā Coloniēſem, quē dn̄s prępoſitus cum aliquātis cōſortib⁹ elegit: & Hēningus de Domo, pridē eiuſdē eccleſię decan⁹, quē maior capituli pars aſſumpſit. Is in perſona adijt ſummum pontificē, cōfirmat⁹, & in Vrbe cōſecrat⁹: Reuerſus aūt ad eccleſiā, honorifice excipitur a capitulo. Sed militares terrę, qui arces tenerēt ei refragantur. Res in apertū bellū exijt. Pro Hēningo ſtabāt duces de Brūſwico Fridericus & Wilhelmus, & Bertoldus Verdenſis epūs cum ciuitate Hildeſemēſi: Sed cum facile cederet Hermānus Lantgraui⁹, ꝙ bellum refugit: prępoſit⁹ cum militia euocarūt Balthaſar ducē Magnopolenſem

ut adminiſtrator eſſet: quia necdũ legitimos annos attigerat, ut eſſet epiſcopus. Venit ille cum paucis ſuorum, & in arce Peyne ſeſe cum præpoſito collocauit. Interim magnũ erat luctamen partiũ leuia prælia multa ſunt cõſerta. Hildeſemẽſes anno integro obſederunt arcem Sturwold, erectis ibi munitionibus, & fame cõpulerãt cuſtodis arcem dedere: quã illi Henningo epiſcopo ſuo cõſignarunt. Longo tñ diſſidio ualuit indignatio partium ad plenã diœceſis euaſtationẽ: Capti inuicem plurimi: aliquot cæſi: uaria fortuna eſt dimicatũ. Sed Balthaſar dux poſt plurimũ ſuorũ laborem, redijt in terrã patrũ ſuorũ. neq; ſic quieuere perduelliones: Henningũ & ſi præſtantem uirũ dedignati ſunt tamen pontificẽ. Cum aũt iam omnes bello feſſi eſſent, cõceſſere in ius ei⁹, admiſſo in poſſeſſionẽ eccleſiæ ſuæ per annos ſeptem. Quo tempore, Gerhardus comes de Oldenborg, in ſua reuerſus, cum ſederet in arce Delmenhorſt, uenere mercatores, qui ſaluũ poſcerent conductũ pro aliquãtis pãnorũ faſcibus per terrã deuehendis: Cum illi pro xenio offerrẽt aureos quinquaginta: nihil, inquit formidandũ, ſalua ſunt omnia: Mercatores credidere uerbis, quæ ille forſan, ut erat callid⁹ ambigua protulit: Aduehunt panni itinere ſuo: Vbi uenere Delmẽhorſt iubentur in arcem perduci. Tum mercatores qui aderant, recens ſe ab illo pro pãnis accæpiſſe conductũ ſecuritatẽ teſtantur, illos eſſe pro quib⁹ aureos numeraſſent quinquaginta. Tum ille inſigni fidei exemplo: Vadite, inquit, plura adducite, iſta ſunt in tuto: niſi enim ſpem dediſſem ſecuritatis, non huc ueniſſetis: non cõſueui niſi amicorũ bona in ſecuritatẽ accipere: Hæc ſunt hoſtiũ meorum Lubicenſiũ, qui me nuper armis ſuis Holſatia exturbarũt, patrimonioli utriq; terra: niſi fuiſſent, ego cum fratre facile trãſægiſſem: Vadite, inquit, plura ſi libet in eandẽ ſecuritatẽ adducite, ego interim iſta tuta ſeruabo. Ibãt illi merẽtes ac triſtes, etiã in lucro ponẽtes, ꝙ non ipſi cum reb⁹ tenerenẽ. Erãt nõnulli Lubicẽſiũ ciuiũ captiui apud eum: qui poſt longam in carcere calamitatẽ, ægre uix ſuo ſunt relaxati. Quo etiã tẽpore, ingrediẽte iam ſeptuageſimoſecũdo poſt millequadringẽtos, apparuit terribilis in cœlo cometes per mẽſem Ianuariũ in ſequentẽ, grãdi cauda multa minat⁹, quæ ſequuta ſunt mala, leuo lumine cœlũ cõtriſtauit. Aeſtate tum inſequẽte terribili incẽdio magna pars Erfordiæ cõcremauit immiſſo igne per cõductitios, quorũ erat primari⁹ religioſus quidã de ordine prædicatorũ: Cõcrematæ duæ eccleſiæ collegiatæ, cũ põte mercaturarũ & inſigni urbis parte: Machinat⁹ eſt homo militaris generis quidã, ꝙ & urbi & lãtgrauio eſſet infenſus. Eadẽ æſtate uenerat Lubicã nobilis puella Imperatoris Cõſtantinopolitani filia, miſſa a ſummo põtifice, nauigio deducenda in Reualiã, deinde in Ruſſiã, nuptura magno Muſgouiæ principi. Sperauere tum in urbe prælati puellã ritu Romano educatã, & Latinis ſacris imbutã, flectere maritũ ad ſe imitandũ in religionis ritu: Sed illa cogitur ſequi maritum.

CA. XI.

Nnus erat a Chriſto nato ſeptugeſimuſterti⁹ poſt millequadrin
a gentos, cum duo omniũ ætatis noſtræ maximi principes, alter Imperio fulgens, alter rebus geſtis & armis clariſſimus, Fridericus

Romanorũ Imperator,& Karolus dux Burgũdiæ cõuenere in Treuerim de rebus magnis acturi: nam alia publice agebãt de Gelria, quam pridem Karolus ab Arnoldo duce coemiſſet, deinde etiam armis ſibi uendicaſſet, Imperatoris bona uenia poſcẽs infeudari: Deinde de cõmunib⁹ quibuſdã Chriſtianiſmi caſibus: de bello in perfidũ Turcũ gerendo: Alia etiã clam ægere, paucis in cõcilium admiſſis, de quib⁹ hoc efferebatur in publicũ: ut Karolus accæpta de manu Imperatoris corona, rex ſalutaretur Belgicę Gallię, aut Burgũdię: nam olim Burgũdia, quod in Wãdalia oſtendim⁹, regnum erat: Potiſſimũ uero id ferebãt Imperij reb⁹ maxime profuturũ: ut Karolus per Imperiũ uicari⁹, rex conſtitueret̃, ad edomandos Imperio rebelles, aut minus parẽtes,& ad ſub iuga mittẽdos, qui olim ad Imperiũ pertinuiſſent. Sed ubi de reb⁹ non cõuenit: ꝙ Imperator ſine aſſenſu principum electorum nihil ſuper his rebus poſſet cõſtituere: Dictũ ſpecioſum eſt quo ſe honore inuicẽ præuenirẽt, ſalutantes, deducentes, deferẽtes: cum interim Karolus dux, ꝙ magnũ haberet in armis exercitũ, ceſſit Imperatori urbe, foris in monaſterio collocat⁹: Magnis ſe munerib⁹ mutuo miſſis honorabant: ſed incõparabiliter excelluere quę dux Imperatori donaret: Aliquot cameras tapetis inſignes cum uehiculis quę ferrent: Sed tñ ita fuit diſceſſum, ut nubili uultus principũ annotarẽtur, non ſatis comperto, ex quibus id cauſis: nam multa in uulgus non prodeũt. Hẽricus per ea tẽpora dux Brũſwickcẽſis, princeps quietus,& qui arma togę poſthabuit, poſteaq̃ multis annis trãquillus terrę præfuit, trãſiuit ad pacẽ meliorẽ, nullo maſculo hęrede relicto: Nam unicã filiã, quod dixim⁹, Wilhelm⁹ de Hennenberge comes accepit uxorem. Igitur Wilhelm⁹ ſenior, frater eiuſdem Hẽrici ad ſuũ redijt principatũ, quem illi, ut ſuo loco dixim⁹, peregrinãti, ſtimulo concitus Brũſwickcẽſium, idem Henricus tulit. Opes fertur aceruaſſe maximas iſte Henricus ex ouibus, princeps antiqua religione,& qui patribus ueteris teſtamenti ſimilaretur, monacho propior q̃ militi, rara arma contrectauit.

CA. XII.

I Mperato irnterea Frideric⁹ ex itinere ad Vrbem ad ſe declinãti Chriſtierno Danorꝝ regi gratificatus, cõtulit Thietmarſiã, terrã, ut ille pretenderat, ſine dño, quę nulli pareret: & extincto comitatus titulo per Holſatiã, Sturmariã, Holſatiã, Thietmarſiã unũ creauit ducatum, deqꝫ illo pręſentẽ ibi regem inueſtiuit: quæ res multorꝝ præſtabat initia laborꝝ. Thietmarſi inde re cõperta miſere nuncium, ſed non ſatis gre inſtructum, qui doceret imperialem maieſtatẽ, eam terrã eſſe ſubięctã eccleſię Bremenſi: quę etiã ſuis in terram pręfectis uteret̃: effecitqꝫ nũcius, ut decerneretur citatio cum inhibitione ad regem, de non ſe intromittendo, priuſq̃ res, quę cõtradictione facta ſit dubia, in iudicio clareſceret: Sed eã citationẽ ſegnis populus,& qui modicã pecuniã pro magno cõmodo non effundit, non extraxit: Ita permanſiſſe res credita in prima cõceſſione, cõciuit cladem & laborẽ hui⁹ anni, quo iſta ſcribim⁹ recẽſendã ſuo loco. Inde proſectus rex per Italiã, magnis ubiqꝫ excipitur honorib⁹, triũ regnorum titulis inſignis,& qui in ſua ditione teneret Gothos, quorꝝ tam cele-

bre nomen ab antiquo fuit per omnes prouincias,quorꝫ etiã opera Romę nunc uiſuntur in demoliẽda ſi uoluiſſent urbe: Sed illi reliquere tum Romam, quã poſtea Italici Normãni de Apulia in eam deformitatẽ & uaſtitatem,quę hodie cernitur, perduxere. Romã ueniẽs rex recipitur a pontifice Sixto in palatiũ: Miraculo fuit uiſentibus regis proceritas: ſed pręlatis inſcitia fuit ingrata,ꝙ nõ haberet cõmerciũ linguę Latinę, ut multa cum illo mutuo ſermone cõferrent. Vtebatur interprete Henrico Sankenſtede legum doctore,uiro ſatis ad dicendum accurato: qui cauſam regij itineris apud pontificẽ depoſuit. Rediens aũt ex ipſo itinere rex, deflexit in caſtra Karoli ducis Burgundię, qui tum Nuſſiã obſederat: & euocatis aliquot principib⁹, Friderico Brũſwickcẽſi,Magnopolẽſi,& eo, quẽ itineris toti⁹ comitem habuit,Iohãne duce Saxonię,cum multis comitibus, in quibus erat Gerhardus frater eius tentauit, ſi poſſet rem quæ bello quærebatur, cõpoſitione pacata,in ſuos terminos reducere. Sed fruſtra impendit apud Karolum operam,ꝙ certo certior eſſe uidebatur Karolus,urbẽ,uel deditione,uel armis,in ſuã redigere poteſtatẽ: quę tñ ſpes eum deſtituit. Nam quod in Wãdalia dixim⁹,deſcendẽs Imperator ſtipat⁹ principib⁹electoribus,cum magnis,& incõparabiliter maiorib⁹,ꝙ̃ eſſet Karolus, uteretur uiribus in eum mouit: Trãſactumqꝫ ſine prelio: ut obſidione ſoluta,Karolus exercitũ reduceret, Nuſſia in ſuo ſtatu permaneret. Ibi tum cõueniſſe ferunt de nuptijs Maximiliani,quẽ unicũ filiũ Imperator habebat,ad Mariam,itidem unicã Karoli filiã: Qua de re etiam in Treueri ferũt eoſdem principes ſermonem contuliſſe: Sed quod ibi manſit infectum ,hic peruenit in conſummationẽ.

CA. XIII.

Piſcopus Monaſterẽſis Hẽricus ex comitibus de Swartzeborg, ad hãc expeditionẽ in Karolũ promptus, occurrit,ꝙ prima ad illum pericula pertinere uiderentur,ſi ad Reneum uictor,orientem ut fama erat, Karolus petiuiſſet. Ferunt octo millia expeditorũ tum militum,peditũ atqꝫ equitũ,ſub ſignis eius militaſſe,cum acceſſiſſent quingẽti ꝙ̃s miſere Lubicenſes. Sed inde euocati ſunt illi,ut ad imperij ſigna eſſent. Qui uero de oĩum diſtrictu uicinarꝫ Saxonię, Weſtphalicęqꝫ urbiũ uocati acceſſerãt,ad Hẽricũ Monaſteriẽſem cõfluxere. Ardebãt multi ad pręlium,& cõferre manus cupiebãt Burgũdionib⁹: ſed non ſinebat eis Imperialis maieſtas: quę cõſilio omnia priuſꝙ̃ armis conſtituit experiri. Circuibat caſtra Albert⁹ marchio Brãdenburgẽſis,interdicens,ne quis ſe cõmoueat,pœna capitis cõſtituta. Erant nõnulli in poſtremis caſtris ſub ſignis dicti Monaſteriẽſis epiſcopi,qui,ſiue petulantia militari,ſiue pręliũ concire cupientes,leuato pileo,ſignũ per ludum ſagittariib⁹ extulere: Id quidã ſiue caſu,ſiue cõſilio incertum,obſeruans ſignũ,de petraria miſit iaculum. Tum uero Pichardi ſequentes uindicare cõtendũt: Equites ſinguli poſt ſe in iumento peditem ſumpſere,deſilientẽ in loco pugnę: Ducũt in eum angulum caſtrorũ,unde miſſam annotauere petrã: & obnixi peditibus,eos urgebãt in Renũ. Fremuere ſocij, ſed retinebat pręſens Albert⁹ marchio, qui culpã cõtumacium permiſit plecti,ſciens quod factum eſſet: Ita multi

ex gregarijs,in profluentē cōpulſi,merguntur:alij cęde mactātur,cum ab ſocijs indignātibus nullū haberent pręſidiū. Sed tum aderat legatus apoſtolicus Forliuieſis epiſcopus,& cum Imperatore aliqt electores, qui rem bellicam in tractat⁹ cōigcere:& ibi finijt: ut Karolus obſidione ſoluta,reduceret exercitū,& Maximilian⁹ Imperatoris filius, filiā unicā Karoli haberet uxorem. Vrebat tum animū uictorioſi ducis,Renati diffidatio: qui filius comitis de Vadimow, hæredem ſe gerebat Lotharingiæ, per mortem Nicolai nouiſſimi ducis: Simul & motus regis Francorū duci minitabantur: qui uidebatur non quieturus,ꝙ omnes principes,qui ſe illi oppoſuiſſent obſeſſo Pariſio,paulatim ſubuertit. Superat un⁹ Karolus, quē quibuſlibet uijs inſtitit ſubruere. Igitur Karolus ſe ſatis eſſe uenturū rat⁹, primum in Renatū uelut minorē ducere cōtendit, ignorās regis ibi Frācię adeſſe cōſiliū,fauorē,& manū,ꝗuis lilia non uolitarēt in nubib⁹. Obſidione Nuſſię ſoluta,cum iam diſceſſuri eſſent principes, aduolauit Heraldus ex Renato duce Lotharingię, qui eius nomine bellū Karolo denūciabat. Ille excæptū hominē principis ornatu perueſtiuit,quaſi qui iocunda attuliſſet: Sic honoratū remiſit ad dñm ſuū. Inſtabat tēpus quo uenturū ex Anglia regem Eduardū iam ſciebat cum exercitu, affinē ſuū,cui⁹ germanam teneret cōiugem. Igitur diuiſis copijs ſuis per oportuna loca,cum parua manu cōtendit Caliſiā,excæptur⁹ affinē Eduardum. In ipſo itinere Brugis iam ante iuſſit cōuenire quatuor Flandrię mēbra, & omnes in curia ſolitę ſuæ māſionis euocauit: Ibi illos acerba increpatione corripuit,ꝙ tardiores in mittēdis illi ſupplemētis extitiſſent: appellans eos uillarū māſores,hoc eſt epulatores: Imputabat illis priuatas opes,ꝙ ipſo iam ſe opulentiores uiderent,ſcituros,& corpora,& res eorꝫ eſſe in ipſi⁹manu: quib⁹ etiā ſuo uteret arbitratu,animab⁹ ſolis in manu Dei relictis: tamqꝫ acerba increpatione dimiſſos,multa formidine obfudit: Sciebāt eū non fruſtra ſolere minari. Cōtēdēs ad ſanctū Andomarū: ibi cū accępiſſet iam applicuiſſe Eduardū,repentin⁹ accurrit affinē cōſalutare. Mirant Anglici ducem tāti nominis,paruo cinctū comitatu: Hiccine eſt,inquiūt,iſte dux Burgūdię, cuius tam celebris fama mundū impleuit: Ille ſubauſcultās fertur reſpondiſſe mirantibus: exercitum ſuū regi Franciæ non imparem futurum ſtare paratum in Lotharingia.

CA. XIIII.

N On omnino noſtræ profeſſioni cōſentaneū exequi Burgūdię ducis acta: cōmodiuſqꝫ id,ſi omnino fieri congrueret, in Wandalia pageret: ꝙ Burgūdiones,ut oſtēdim⁹,origine prima ſunt Wandali. Sed cum Maximiliani ducis,& poſtea regis pręclara facinora,in medium inſtituto deducem⁹,non erit graue lectori,clariſſimi ducis, qui ætate noſtra parē nō habuit,exitū pcurrere,ut pinde Maximiliani ingreſſum illuſtrem⁹. Igit Anglorꝫ exercit⁹ deducit in Fraaciā: Comes ſancti Pauli expectat,nec uenit. Anglici bellū magis oſtēdūt ꝗ inferūt: Mox intercurrētes Heraldi,colloquiū regū de pace cōſtituūt. Nō lōge a porta Ambianēſi inſtructus pons erat duorꝫ regū colloquio ſuper Sommā fluuiū: dux Karolus admittitur tertius,ignarus ꝙ iam nuncij & literæ regis Franciæ

in Anglia rem omnē ante pręparaſſent. Comes ſancti Pauli iam ante detectus regi Frācię, capto Iacobo fratre eiꝰ, qui pro duce Karolo pugnabat Is, ut ferunt, fratrē ſic prodidit, regi oſtendens fratrē cum Anglis habere ſecretos tractatus, ꝙq̃ regē ipſum pactus ſit tradere in manus Anglorū. Hoc admonitus rex Francię periculo, nūcios pręmiſit in Angliā, & nunc colloquiū de pace peragit, cōuenitq̃ inter reges ſuper omnibꝰ, cum nonnulla millia Frācorū regi Anglię numerarent, maiorq̃ ſumma ſub cautione certa ꝓmitteret: Inde colloquio regū peracto, rex ipſe Francię ad partē cum duce loquitur: cōuenitq̃ inter illos, ut de comite ſancti Pauli rex Frācię ſuo arbitratu cōſtitueret. Nec longū tempus in medio, uinctꝰ comes Valenchinis, ubi ducē operiebatur, perducit Pariſiū: Indignū ab duce facinus, & quod maculā inſignē glorię illius inurit: prodere uirū, qui pro ſe & patre, mille periculis obięctarit caput: Fuerit ille noxius in regē, necne, uiderint quibus ea res permiſſa eſt: certe in ducē non ita cōmeruit, prodi, uinciri, hoſti tradi: Perducitur Pariſiū, ibiq̃ ſuppliciū iubente rege de illo ſumitur, omnibus tamē in iudicio Perlamēti rite, ut ferunt, peractis: cum aurata ueſte reus, necdū cōuictus, honoraret: damnatꝰ aūt uili operimento tegitur, ac gladio cęditur, cauſis mortis eius in publicum promulgatis. Deinde cum in Angliā exercitū Eduardus rex reduxiſſet, inter Frācię regem, ac ducem Burgūdię latior de pace tractatꝰ fuit, expreſſe ſuper omnibus differētijs habito colloquio: cōſtitutę treugę nouēnales, in quibus etiam cōprehenſi ſunt utriq̃ parti cōfœderati: Si tamē intra ſtatutū tempus ſuam declarabūt uolūtatem. Nam de parte regis nominati fuere: Henricus dux Caſtellę & Legionis, Iacobꝰ rex Scotię, dux Lotharingię rex Sicilię & Ieruſalem, dux Sabaudię, cōmunitas Florēcię, dn̄i Barēſes & Metenſes, Alemāni, & Leodiēſes. Ad partē uero ducis Burgūdię cōprehenſi ſunt, Alphōſus rex Portugalię, Fernādus rex utriuſq̃ Sicilię, Iohānes rex Aragonū, princeps Nauarrę, Chriſtiernꝰ rex Danię, Matthias rex Vngarię, Caſimirus rex Polonię, Frāciſcus dux Britānię, Galeatiꝰ dux Mediolani, filius Ludouici ducis Sabaudię, cum matre ſororis regis Frācię, Iacobus comes de Remont, dux Venetoꝝ, comes Palatinꝰ Reni, Iohānes dux Cliuenſis, Rupertus archiepiſcopus Coloniēſis, epūs Metenſis, Ludouicꝰ Borbonij, epūs Leodiēſis, & Dauid de Burgūdia Traięctēſis epūs: oēs hi ante primā Ianuarij declarare tenebūtur ſuas ſuper his uoluntates, uelint, necne, in fœdere cōprehendi: & ꝙ hoc tempore rex duci fauorē monſtrabit in Imperatorē & ciuitatē Coloniēſem. Erant pręterea multa in his pactis capita cōprehenſa. Ne tn̄ in hoc quod inſtituit bello in Renatū dux, quid aduerſus religionē treugarū uideretur ęgiſſe, miſit nūcium ad regē, poſtulās, ut ſaluis fœderibꝰ liceat Nanſęium opidum cōtumaciæ inſignis perdomare: Nam trāſitum duci perſtringere uidebat ad Switēſes & Elſatios, qnibus uindictā de occiſo capitaneo ſuo in ea terra, quā pignoratam ab Sigiſmūdo duce Auſtrię teneret, inferre cōſtituit: Petrus Hachēbach hic erat, quē miſeranda morte Elſatij perę merūt, tractis in ſocietatem belli Switenſibus: Nec uacabat ꝙ eiſdem Switenſibus ductor erat Renatus

dux Lotharingię,quã ꝓuinciã Karol⁹ ſuo arbitratu diſponebat. XV.

A tale ſibi bellũ Karolus ingreditur,primã expeditionẽ dirigens in Nanſęiũ: Tranſit⁹ enim illi inde erat ad cęteros. Cum aũt obſidione premeret opidũ, deſcẽdit ad eũ rex Portugalię,opem eius implorãs in Fernandũ de Aragonia,regnum Hiſpanię occupantem, cum filia Hẽrici nuper defuncti regis: Sed auocari dux non potuit,quo minus de Nanſęio ſuam perageret uoluntatẽ: Deditũ inde opidum accępit,impoſuitq; pręſidiũ ualidũ Anglicorꝝ,ſub pręfęcto de Beuers: Ipſe auctis copijs per altam Burgũdiã,ꝓgreſſus,perq; Sabaudiã,Switẽſib⁹ occurrit ad pręliũ: Grauis ac ꝑtinax pugna cõſerit̃: Cadũt uiciſſim multi: Sed in fine ceſſere Burgũdi,magnis amiſſis copijs: Dux ipſe ſibi fuga cõſuluit ad opidum Grãſonẽſe. Interim reuerſus a rege Frãcię Renatus,manu Switenſiũ auct⁹,Nanſęiũ recuperat. Q; em̃ ꝓmpte Burgũdi accęperãt,tã facile Anglici amittũt: Dedito opido incolume dimittit̃ præſidiũ,q̊d inerat cũ pręfęcto. Switẽſes in ſocietatẽ uocãt Lotharingos,magnãq; quã uocãt ligã ſibi cõſciſcũt in ducẽ,quẽ ſui ferebãt inuictũ,forti fortiores occurſuri: Multa fiũt multis locis leuia pręlia: ſed totis aciebus cõfligitur in uigilia Iohãnis Baptiſtę: ubi poſt pertinacẽ ac diuturnã pugnã,iterꝝ ceſſere Burgũdi. Nec melior fortuna ducis apud Friburgũ: peſſima uero apud Nanſęiũ: Nã opidũ hoc obſidione uallabat. Erat tum brumale tẽpus uigilia dñicę Epiphanię, cum duci nũciarentur aduenire cum auxilijs ſuis Switẽſes,& numero,& robore fortiores,ſuꝑioreſq;. Et cũ capt⁹ eſſet a duce a Lotharingia uir primari⁹,qui pręſente duce rogatus, quid de hoſtibus ſentiret: uerum quod ſciebat edixit: Sed inuictus ducis animus,ſalutarib⁹ monitis nõ acquieuit: hominẽ iuſſit iratus,ut erat irę impatiẽs iugulari. Erat in ſatellicio ducis Nicola⁹ quidã Italus comes de Cãpobaſſo: quẽ,ut arma ſumeret,hortatus dux,audiuit non ſe loco moueri,niſi donatiua pro ſe ac ſatellitibus ſumeret: Tardabat enim ęrarij cuſtos, incertũ quibus ex cauſis, nec ad pręfinitũ aderat diem,ut ſtipendia militib⁹ erogarentur. Dux impatiẽs irę de uerbo comitis collaphũ illi inflixit: Etiã,inquiẽs,ſine te,etiam ſi ceſſent alij, cum mangonibus occurrã uenientib⁹. Iam fulgebant in cõſpectu ſigna Switẽſiũ: Dux quadringẽtos grauis armaturę equites præmiſit,ut hoſtes diſtinerent,donec ad pugnã ille pararetur,inſtrueretq; ordines pro rerũ neceſſitate: Illi uero cum tumulũ apprehendiſſent,maiores exercitus ſpeciẽ exhibebãt in latũ extẽti: Sed non erat ea ſegnicies Switenſibus,ut ut a paucis detinerentur. Igitur pulſis propugnatorib⁹,ipſa ad caſtra mox perueniũt: Fit pugna nõ leuis: Sed parati imparatos,feroces trepidos facile uicerunt: Sternũtur aliquot millia. Tum effuſa fuga omnes ſigna deſerunt: Capiuntur Balduinus atq; Antonius naturales Karoli fratres, pręlium differẽtes,atq; hoſtẽ diſtinẽtes: ut fuga interim frater elaberetur: Sed infœlix ad riuũ male fidum occupatur: ibiq; incertũ quis,& a quibus,tantus dux proſternitur, atq; perimitur. Diu ignoratum eſt quo abierit Karolus: Sed repertũ a quęrẽtib⁹ cadauer infertur Nanſęiũ: Gelu facies intumuerat,ut dinoſci difficile poſſet: Frater in primis Antoni⁹,pli

ficus deinde eius, aſſenſi eſſe Karoli: Puer imberbis qui galeam duci pręſe
rebat, teſtatur cadauer eſſe dñi: Aderat enim dum caderet, & monſtrauit
cędis locum. Sed diu inter homines ſpes & metus uariabāt. Alij uiuū ab-
reptum in manus Francorꝫ regis peruenisſe: Alij fuga elapſum, ſed ſponte
exulantem abijſſe, rediturū poſt pręfinitū a ſe tempꝰ ferebāt: Mercatores
magna leuitate in eū caſum, & emebāt, & uendebāt plurima, primū exol-
uēda in ducis reditu. Cœpit, ut fieri ſolet, res in quęſtū uerti: Qui enim ea
conditione uendidit rem ęſtimationis centū, ab alijs illo ſuo facto in opini
one cōfirmatis, ſubmiſſo ſocio emit, & lucratus eſt mille. Inuentꝰ eſt Bru
xellis Sueuię, quē homines poſt aliquot annos Karolum eſſe dicerēt, ipſo
pernegāte. Rex Frācię cū audiret exitū belli, de cuiꝰ cōſilio credebať non
alienus, paratā habuit expeditorū militū manū, quę Burgūdiam ducalem
iam, ut putabat coronę adunatā, hęrede maſculo non extāte, acciperet re-
gis nomine: Vbi refragatum eſt, arma intentabāt. Idem fit de urbibus ad
Sommā fluuiū ſitis, de quibus etiā uiuente Karolo erat cum rege contro-
uerſia. Sed prætēdebat rex Karolū in oppugnatione Lotharingię ac Re-
nati fœdera uiolaſſe, & ꝑinde regē exoluiſſe uinculis nouiſſimę pactionis
Nos uero tāto duce tumulato, in Saxoniā noſtrā reuertamur. XVI.

u Rbem antiquā, & primorū in Saxonia principum decus Quede
lenborg, Erneſtus dux Saxoniæ marchio Miſnæ oppugnauit, ꝙ
male ciues parerēt dñę ſuę abbatiſſę, quę ſoror erat principis me-
morati: Hac enim radice multa oriūtur bella, dum per ſuperbiā ſubditi uo
cant in cōtemptum pręſidentes. Expugnauit ille & deięcit Rolandi ſtatu-
am, quā pro ſigno libertatis ab antiquo habuere: Dirępta eſt urbs a milit
bus, & in extremā pauperiē, unde necdū ciues reſpirarūt, perducūtur: Ru
unt domicilia: nemo curat reparare: Viuūt in diem: Tempora terūt in la-
bore agriculturę, quę ſi uictū præſtat quotidianū, diuites iam ſe cōputāt:
obligare ſua pręfdia non ſinūtur, ut redditū cōſtituat alter apud alterū, li-
beras poſſeſſiones, mundas ab auro manus habere pręcipiunť. Ita per ſo-
lam cōtumaciā corruit urbs antiqua. In dioceſi interim Hildeſemenſi, q̃uis
Hēningum iam omnes accępiſſent epū̄m, Fridericus tñ dux Brūſwickcen
ſis quieſcere non potuit, multū obluctatꝰ eidem: Abęgit crebrius de uilla-
gijs iumēta, & uillas diripuit: ſed cōgreſſi nunq̃ ſunt in pręliū. Iam ſe pau
latim prodebāt cometę nuper uiſi multi & inſignis effectus: quia bella to
nabāt undiqꝫ. Nam Imperator tum de Vngaria cōflixit cum Matthia re-
ge eius, poſteaq̃ ille uxore accępta de poſteris cogitauit. Ferebant enim in
pactis, quę eſſent inter ambos, expreſſum: ut Matthias per ſuę tēpora uitæ
regnaret in Vngaria: cęterū nihil ad illius poſteritatē: Quam rem, quia in
Wandalia attingimꝰ, hic trāſilimus. Sed & princeps magnus Muſgouiæ
per ea tempora oppugnauit, & in ſuā redęgit poteſtatē, magnā Ruſſię ci-
uitatem Nouiguardiā: q̃d nemo ante, uel timuit, uel pręſumpſit. Sic enim
erat in prouerbio: Quis poteſt contra Deū & Nouiguardiā? ille nimirū
potuit, cui Deus permiſit: in cuius manu ſunt ommia iura regnorꝫ. Vrbē
ferunt totā ex ligno fabrefactā, igni paratiſſimā, quo qui cōfligere uoluit,

facile obtriuit. Sed & hoc in Wandalia dictum, nunc trãſitur. Rex quoqꝫ Franciẹ tum Picardiã recẹpit, quẹ in illũ diẽ paruit Karolo duci, unde ille promptiorẽ ſuã militiã ſolebat deducere. Vrbes habet illa prẹclaras, Abatiſuillam, Ambianũ maiores, cum non cõtemnendis alijs, & ſi impares ſint memoratis. Tentauit idem rex Burgũdiam ducalẽ, deqꝫ Artheſia in ſuam redigenda poteſtatẽ, ſatis anniſus eſt: Idqꝫ, ut Maximiliani tũc ducis Auſtriẹ, nũc Romanorũ regis acta ex debito exequamur, nobis paulo diligẽtius eſt explicandum.

CA. XVII.

e Rat Maximiliano, quod diximꝰ, Imperatoris Friderici filio, deſponſata Maria, unica Karoli ducis filia hẹres legitima terrarum in occiduo intra Renũ, & Franciã. Ea puella cũ per tẽpora quibꝰ de cæde patris fama inhorruit Gandaui in Flãdria eſſet, triſti accæpto de patris morte nuncio, mox miſſis ſolennibus nũcijs in Artheſiã, ac reliquas prouincias, quarũ magis uacillaturã fidem proſpexit, iuſſit accipere ſacramenta fidelitatis per ſingula opida: Cõuocauit ſolẽne terrarꝫ ſuarũ cõcilium eccleſiaſticarꝫ & ſẹculariũ, & ſuper agẽdis deliberabat cum illis. Atrebatenſis, Tornacẽſis, Morinẽſis epiſcopi, primatũ ſui ordinis in cõcilio habuere: Nobiles de ſanguine, Adolphus de Cliuis, Philippꝰ de Rauẽſteen, & multi alij, rebꝰ quoad poterãt cõſuluere, dñęqꝫ aſtitere. Sed Gandaui, ut facile ſolet, exoritur ciuilis motus in quoſdã prẹcipuos uiros: Cancellarium Burgũdiẹ, qui ſe dñm inſcripſit de Gailant, de Mildelborg, uicecomitẽ Iprenſem, & Ludouicũ de Hũmelcourt, capitaneũ cõſtitutũ a Karolo Leodij: quibus additur tertius Iohãnes de Mela miles: Erat quartus eccleſiaſticus, in quẽ manũ mittere qualiſcũqꝫ religio prohibuit. Igitur cancellarium, ꝙ necem comitis ſancti Pauli, ut ferebãt, procuraſſet, ꝙqꝫ principis ſui negotia non ex fide procuraſſet, accuſabant: Dñs de Hũmelcourt inuiſus erat populo ꝓpter Ludouicũ Leodiẽſem epũm: qui multũ queſtꝰ de illo, odia in cum cõgerebat: cui adhẹſit dictus miles. In hos tres multa recuſantes, & iura omnia, Deũ, hominesqꝫ teſtantes: ꝙ illorum iudices ibi non eſſent, ut populus gladio iuſſit animaduerti. Interea rex Frãciẹ ſollicitari fẹcit puellam, ut in propria perſona ueniẽs homagiũ prẹſtaret, alioquĩ cõfiſcandis illius rebus, alios prẹponeret: Non ibat illa, uerita quod res habuit, ꝙ uenientẽ non dimitteret, ſed inuitã, filio paruulo ſeruaſſet uxorẽ. Atrebatum interim rex obſedit: Capitaneꝰ iam ſacramenta dedit puellẹ: Interpoſita publica fide ab obſidẽtibꝰ euocat̃ ad colloquiũ: Literẹ prẹtenduntur dñẹ Mariæ, quibꝰ fidẽ ille habẽs, mox regi permiſit urbẽ. Rex alios ex ciuibꝰ ſupplicio affẹcit, alios relegauit, introductis ex gente ſua, qui ciuitatem facerent Franci iuris, omnia moderante Philippo Deſquordes: qui uiuenti Karolo diu fidus habebatur, nũc totus regius, meruit capitaneus per Artheſiã declarari. Res deinde peruenit in tractatũ inter regem & puellã: Vbi rex fẹcit allegari ab ueteri memoria multa cõuenta, in quibus eluxit, ut ferebant, primũ Burgũdiæ ducatũ, nunc regno adunandũ, ſtirpe uirili deficiente: deinde comitatũ Artheſiẹ per multas cõuentiones, quarum literas exhibebat, nunc eſſe iuris regij, meritoqꝫ ab illo uendicari.

Ex aduerſo prætendebant ducales, uetera pacta nouioribus eſſe ſublata.
Recolebant maiores natu ex illis quedam: alia de literis oſtendebant. Sed
apparebat nō tam iura, ꝗ potētiā regiā formidari: Igit̃ ſi puella in cōiugiū
Delphini inclinaret, non eſſe magnā de ſucceſſione queſtionē: idcꝫ multis
cōſulto ſeriocꝫ agēdū uidebatur: ꝙ terris hereditarijs plurima ex Fran-
cia poſſent prouenire bona, pax imprimis, & tēporū tranquillitas: ab Ger
mania non niſi bella, motus, & ꝑturbationes, qui mihi uera uaticinari ſunt
uiſi. Iam puella Maximiliano duci animū inclinabat, nec potuit a ſentētia
dimoueri. Rex in poteſtate iam tenuit Atrebatū, iure, uel iniuria, non hoc
queritur inter mundi principes: Cameracū circūquacꝫ depaſcitur: Hāno-
niam ingreſſus, Duacum ac Valētianas tentauit: multa deinde oppugnās
non ubicꝫ proſperat̃, multis ſuoꝝ amiſſis. Tornacū rex muniuit, immiſſo
ſuo Oliuerio ex barbitōſore aurato milite, homine minoris ab ortu fortu
ne, nūc magnis principibus coequato, ꝙ regem magnis obſequijs deme-
ruiſſet: Sed exitus compar erat natalibꝰ, Nam filius Ludouici, patre mor
tuo, uix regnū ingreſſus in noua & magna furca, quā ipſe iuſſit extrui mā
dauit ſuſpendi, hominē, qui per ſuperbiam omniū in ſe principū odia con-
ciuit. Heſdunū, ac Betuniā rex armis in Artheſia: ſed & in Hānonia mul-
ta per ductores accepit in poteſtatē: ut miſerāda ſors puelle uideret̃: Nam
foris bella, intus ſeditiones eſt experta. Tumultuabātur Flandriæ maiora
opida, & ad libertatē ſublatis oneribus, que uel Philippꝰ, uel Karolus im
poſuere, proclamabāt. Seruierat tēpori prudēs puella: &, quod neceſſe fu-
it, permiſit ciuibus quoꝝ uidebatur opera tum nimis indigere, que poſce-
bant equa, etiam ſi iuri ſuo, ſi obuentionibus ſolitis contrairent, tum diſſi-
mulanter habuit.

CA. XVIII.

Apitancus in terris puelle primū gerendo bello ante Maximila-
c ni ingreſſum decernitur nobilis Flāmingus: Inde mutata ſenten
tia, quo res authoritatē maiorē habere uideretur, Adolphū du-
cem Gelriæ uſcꝫ in eū diem Cortraci opido Flandriæ pro captiuo habitū
bello ducē delegere: Cōpoſitis rebus intra opida, armati ciues exibāt, non
cōtēnendus exercitꝰ: & ſe regijs oppoſuere, ducētes in Tornacū: Ibi enim
cōſederat militia regis. Tendebat in agris exercitus Flandrēſium, & ibant
predatum manus militū in diuerſa. Adolphus dux uir armoꝝ peritiſſimꝰ
ſed bello non ſatis fortunatus, nec longeuus ſuper terrā futurus, ꝙ patrē
in uinculis tenuiſſet, ibat cum paucis equitibꝰ ſpeculatū, quid hoſtes moli
rentur: ſi qua capiende urbis uia uideretur, Franci, ſine ſigno dato, quod
nōnulli ſuſpicantur, ſiue induſtria ſua circūſpiciētes, incidunt in ducē, qui
ſpeculaturꝰ exibat: mox circūuentum, multi paucos capere cōtendunt. Il-
le cum ſe acrius defenderet, a multis facile ſuperat̃, & pertinacíꝰ repugnās
confoditur: primitie belli miſere: occiſumcꝫ uelut emortuū pecus, iumen
to impoſitum, ex tranſuerſo deuehūt in urbem, tumulantcꝫ in eccleſia ma
iore, cōperto ꝙ dux eſſet. Mox Gandauenſes ſublatis ſignis abiere: Bru-
genſes autē cum Iprenſibus, cum non tam facile cederent, excæpere impe-
tum ſuperueniētiū ex urbe hoſtiū: Nec diu pugne ſors herebat: Vertun-

tur in fugā: Supra capiunť. Hic erat exit⁹ infauſtę expeditionis quę prima fuit. Reuertentib⁹ in ipſo itinere Gādauēſib⁹, obuiȷ̄ fuere ſexcēti ex Gelria milites, ſuo duci, quē capitaneū audierāt pręfectū gratulantur militaturi: Sed ubi audierunt infœlicē exitum, meſti redierūt in patriā: De alio mox ductore deliberatū. Defertur Petro de Lutzēburgo comiti ſancti Pauli. Sed ille a podagra ſe excuſauit, & uacationē obtinet. Iacobus de Remont filius ducis Sabaudię creatur: Iohānes, & Iacobus de Lutzenburgo, filiȷ̄ Theobaldi, iunguntur comites, in Duaco, & Aldenardo fines Flandrię tutaturi. Iohānes dux Cliuenſis, Philipp⁹ de Rauenſteen frater eius, Philippus de Beueren conſilio pręſunt apud dominā. Philippus tñ de Beueren Antoniȷ̄ baſtardi filius, Arię, & ſancto Andomaro præficitur: Sed alteri permittens curam, Ariam protinus amiſit, nec ſatis inſtitit auxilio patris Antoniȷ̄, qui regem ſequebatur recuperare: Exteri cōducuntur capitanei, Iacobus Galeotius Italus Parmēſis, Zalazart Hiſpanus: fines, ut poterāt ſunt tutati. Gādaui nouus creať capitane⁹ Iohānes Dudenzel, qui cū armatis ciuibus exiēs, ſine fructu reuertiť: Brugis tumultuatū eſt, & captis aliquot ex ciuibus & in feruore truncatis interueniente Friderico Tornacenſi epiſcopo mox conquieuit. CA XVIIII.

Maximilianus inde dux Marię ſponſus, in Flādriā deſcenderat ad finē mēſis Iuliȷ̄ anni ſeptuageſimiſeptimi, cum quo nuptias Gandaui inibat puella. Erat in eius comitatu Metēſis epūs, Sigiſmundus dux Auſtrię patruelis, Otto dux Bauarię, Marchiones de Baden, comites de Wirtēberg, & multa ſine nomine nobilitas. Inter hęc rex Frācię ſuper occiduā Flandriā uenit, omnia uaſtans, apud Bonomā Gallię cōſidens, in ſanctū reſpexit Andomarū: Excurſiones plurimę fiunt: Nōnunq̄ amittunt ex ſuis Franci, qui longius & audacius uagātur. Caſtellum a regiȷ̄s capitur, & direptum incenditur. Apud ſanctum Andomarū regius exercitus caſtra metatur: oppugnat opidum: uaſtat quę foris ſunt: Incluſi fortiter ſe tuentur: Primi Brugenſes exeūt, obſeſſis ſolatio uenturi: Mittūtur copię a Maximiliano nouo terrarū principe: quæ cum ingrederentur opidum, ingens exoritur ciuiū tripudiatio: Funalia noctu micant: Inſoliti gaudiȷ̄ rex cauſas ſcrutatus, arbitrať adeſſe ipſum Maximilianū: Itaq; ſoluit obſidionem. Maximilian⁹ aūt per prima Flandrię opida uadens, conſilium coegit belli gerendi. Viſum eſt ad regē Frācię mittere oratores ęqua poſtulantes: Vbi perueniūt, rex ſcrutatus de mādato, remandat nihil eſſe magis ſibi cordi, q̄ trāquillā cum omnibus pacem habere: quā ſi pari modo cupiat Maximilianus, mittat cum plena poteſtate inſtructos oratores, rem pro ſui magnitudine ſerioſe tractaturos. Maximilian⁹ ergo ex hac die ſuſcipiens rerū adminiſtrationē, curā, & prouidentiā, dotaliū prouinciarū, ne ad arma pręceps iuuenis, ad arma ruere uideretur, maiorū fretus conſilio potentiſſimi hoſtis animū pertentauit, induciȷ̄s ad finē uſq; menſis conſtitutis. Sed cum Heraldis fruſtra intercurrētibus nihil fructuoſum ageretur, inanes decurrerūt inducię, & ad bellū res rediȷ̄t. Primi Gandauenſes ſupplemētū militū miſere Duacū dño de Sames, qui fines illos tutare

tur. Relicta quoq; Karoli, cum legationẽ in Angliam ad fratrem Eduar-
dum mittere decreuiſſet, audiuit nouã inter ipſos ſuos fratres perturbati-
onem exortam: Nam dux Clarenſis in inſidijs, quas fratri regi parauerat,
deprehenſus, ſolenni Perlamẽti ſententia damnatus, capite immerſus uino
trucidatur. Rex autem Frãcię multis per Hannoniam, atq; Burgundiam
captis opidis, & arcib⁹, diſſimulãter tñ omnia fieri curauit, quaſi ignoran
te ſe res gererent: Nam quoties oportunũ uidebatur, animũ oſtẽtabat pa
cis cupidum: cum tñ hoſtilia omnia perageret. Ferũt nõnullos in Auſtrię
ducis fuiſſe cõcilio, qui regi omnia, quę intellexerint prodidiſſe crederen-
tur: Qua de re ſuſpecti, cum etiam uerbis & ſermone notarentur, retraxe-
runt ſe in Franciam.

CA. XX.

Ononia interim in Pichardia, non longe Caliſia a regijs capitur,
b cum nullum ſibi pręſidiũ afferri intueretur. Hic comitatus, cum
ſępe dominos mutaſſet, in pace Ambianẽſi, inter Karolum. VII.
Francię regem, & Philippũ Burgũdię ducẽ, redijt ad Burgũdos. Captus
Iudocus de Peyna uir ex Flãdria nobilis, filiam accepit dñi Deſquordes,
regij per Artheſiã capitanei. Multi tñ in neutralitate ſe cõtinuerũt, q rumor
increbreſceret, rediturũ de proximo uiuentẽ, ut putabatur, Karolum
Burgũdum, qui res uarie miſcuit. Tornacẽſes ſemper infenſi Flandrẽſib⁹,
non erubuere publicis ludis fœdare nomẽ Philippi & Karoli clariſſimo-
rum ducum: ſed nũc a uicinis preſſi laborabant cõmeatu: Suburbia eius
exuſta ſunt: uariante fortuna capti hinc, atq; inde primarij uiri. Dux Au-
ſtrię proceſſit cum expeditis in Hãnoniã, receptis aliquot urbibus & ca-
ſtellis, quę pridẽ rex accępit. Nato deinde ex Maria cõiuge filio, Frideric⁹
Tornacenſis epũs inducias procurauit anni totius. Rex Frãciæ nato du-
cis paruulo, miſit equũ faleratũ amicicię futuræ pign⁹: Sed bello armãtur
equi: Bellũ hęc armẽta minãtur, ait ille. Certũ eſt tñ, q ille inducię multos
retraxerunt in Franciã, qui iam deſcenderãt in obſequiũ domus Burgun-
die, per quos non difficile fuiſſet Artheſia recuperata. Cunq; nihil ad pa-
cem fructuoſum per inducias procuraret, exeũtib⁹ treugis rex in Burgun
diam mittit exercitum: Et cum deferbuiſſet amor Burgũdionũ in Karoli
prolẽ, pręſertim tam exili pręfęcto ubiq; pręſidio, nemine magnopere ob-
ſiſtente: Dola pręcipua Burgũdię ciuitas capitur a Frãcis, & diripitur per
Swiceros regi militantes: Sed tñ filij Ludouici comitis ſancti Pauli, odio
ſingulari in regem, pro duce multa fęcere captis arcib⁹, & opidis, non pau
cis. Nauigat armata naui in Angliã comes de Naſſow Engelbert⁹, ſene-
ſcallus Brabantiæ, ut auxilia quęrat Anglorũ. Fuere autẽ ex Anglis, qui
Frãcos claſſe iuuarẽt, ut mare infeſtũ eſſet marinis duci ſubięctis homini-
bus. Dux ipſe iam cõſilio reb⁹ maturatis, ualida manu, & quę Francis ſuf-
fæctura uideretur, egreſſus eſt ad obſidendum Morinum, iam a Francis
occupattum: Oppugnatur opidum magnis uiribus ſex diebus: Vbi in-
notuit, agmine magno Francos ductore Philippo Deſquordes deſcen-
dere, qui certa ſpecie ſemel expugnandi ducem multis contractis copijs,
proceſſit.

CA. XXI.

d Vx Maximilianus in obſidione Morini certior de aduentu Francorum factus, noctu retractis clam bellicis apparatibus, ordines inſtruxit, & quadrato agmine obuiam proceſſit hoſtibus: Iuxta Bonini opidum uenere agmina ſub mutuũ aſpectũ: Diſponũtur utrinque acies ad preliũ: Iactis initio tormẽtis, pari animo progreditur uterque exercitus ad pugnam. Inchoante prælio ad horã poſt meridiẽ ſecundã, extractum eſt ad quintã cum non ceſſaret ante noctẽ: Pertinaciter utrinque pugnatur. Dux ubi conſpexit Francorũ pectora, non cedere certa, ſed mori priuſquam fugerẽt, ipſe pedes cũ peditib' cœpit inire pugnã: equitib' tñ in ſuo ordine durantibus. Vbi mediũ cõſpexere ducem ſuũ Alemãni, tum uero in pectora uigor penetrauit: Vrgent ferociter Francos, cedereque loco com pellũt: primis fugã ineũtibus, acrius purgentur: Miſcẽtur ſtrages: multa Frãcorum millia perimũtur: Capti nõnulli. Nã & ex ducalib' non pauci perierũt, ſed nihil ad numerũ Frãcorũ. Tam diu pſeuerauit pugna ducaliũ donec certior fieret dux hoſtiũ ductorẽ in Bononiã cõceſſiſſe. Tum uero qui reſtitere Frãci, debellati ſunt, ut fugam inirẽt. Sequuti ſunt ducales ad duo fere paſſuũ millia: Certa iam erat duci uictoria: Tum uero quid facto ſit opus cõſultatur. Morinũ ad obſidionem repetere animus erat: ſed alia ſententia ſurgit: Iam enim Franci cedere urbibus deliberabant, ſi dux, ut uincere, ſic uti uictoria potuiſſet: Nam in Morino, & Atrebato, tant' erat motus, ut uenientẽ nemo ex Frãcis ducẽ expectaſſet. Sed tum in Ariã conceſſit, pręmiſſis impedimẽtis cum uulneratis, demolituſque arcẽ de Mollena, unde plurima ducalib' incõmoda inferebanẽ, pręfectũ eius, cum uiris ſexaginta, ſublimi de trabe iuſſit appendi. Hęc prima ducis inſignis uictoria, magnũ illi nomen cum gloria comparauit. Frãci tamen, ut fit, in ſuam retorquent laudẽ quod Philippum de Rauẽſteen equitum præfectum, e ſuo cornu fugam coegerint inire.

CA. XXII.

c Vm ageretur ſeptuageſimuſoctauus poſt millequadringẽtos in opido Hallis Magdeburgẽſis diœceſis florẽte, dũ ciues unũ ſentirent, miſera illos diſcordia cæpit, quæ peſſundedit, promptiſſima ad euertendas urbes cauſa: Nam proprietarij in ſalina, genus hominũ per opulẽtiã iners, & ſuperbũ, cõtempſere cõciues artiſanos: nec qui preeſſe debuerant, ita publicis ut priuatis cõmodis inſeruierint. Cõtemptus, & opreſſio exaſperauit multitudinẽ: ut intra mœnia grauis tumultuatio oriretur. Audiuere Miſnẽſes principes, ex quibus Erneſtus, Erneſti ducis Saxonię electoris filius (archiepũs erat Magdeburgẽſis) uſi ſunt prudẽter occaſione præſtita, & urbem intus tumultuantẽ cinxere exercitu, certi quod ab una parte immitterenẽ: Facile etiã erat capi, quã nemo ſatis defenderat, arbitrãtibus inuicẽ inter ſe, & diffidentibus, quod ab alterutra parte inuocati principes ſupeuenirent. Sed cõmunitas ipſa ęquioribus animis accepit uenientes, quod parũ habens, parũ amitteret: ſorte ſuã, ſi non meliorẽ, non poſſe multo fieri deteriorẽ: quod ante multis in urbe ſeruiſſe tyrãnis uidebanẽ, nũc iuſtis ſubeſſe principib' ferrẽt ęquanimiter. Cõiæcti in uincula primores, argẽto, & auro emũguntẽ: Multa quę pridẽ hauiſſent in ſalina, ſunt archie

piſcopo aſſcripta,ſeruata tñ ſua cuiq; proprietate: Quæ uero publicis erãt uſibus deputata, principatui non proueniũt: Ita,dum ſuperbię præſidentes modum non ponũt,inuenere qui frenũ iniiceret naribus eorũ. Cõuiuare,tripudiare,ſomno longo ſepeliri,omnis eius generis hominũ fuit cura: Diſcite mortales eſſe uigiles,modeſtiã colere,pauperes non temnere,conſilia rebus adhibere,proprij ordinis metas intueri. Per idem tempus,cum Ropertus Coloniẽſis archiepũs, placitis cõuentis apud Nuſſiã ſtare recuſaret,dum clam ex partibus Reni in Weſtphaliã fugere tentaret, capt⁹ capituli iuſſu ab Hermãno Lãtgrauio Haſſię,qui in obſidione Nuſſię multa fecit incluſus,multa perpeſſus,ne iterum eccleſiã maiorib⁹ implicaret laborib⁹,aſſeruat⁹ eſt diligẽter. Sed ubi poſt non proſperata illi apud Nuſſiam bella acceſſit ea calamitas,ut in ſuo uinct⁹ teneretur, ex ipſo animi dolore morbũ cõtraxit,& e uita migrauit: Sufficit illi Hermãn⁹ memorat⁹ qui duro tempore ſtetit pro eccleſia,princeps de illa,& de omnib⁹optime meritus:qui uſq; hodie tenet eandem.

CA. XXIII.

Lbertus dux ſuperioris Saxonię marchio Miſnę, fratris filiã Katherinã,per Roſtochiũ inſigni agmine duxit,ibi nauigiũ inſcendens, in Daniã Iohanni regis filio nupturã. Multi cum eo fuere comites,aliquãti pontifices: Octingentis equis ingreſſus,auratis currib⁹, puellam regiã,regio more deduxit. In Copenhauẽ regia,regũ nuptię ſunt peractæ: Quibus principali ritu ſolenniter expletis, in Lubicam redierũt, auidi uidere imperialẽ urbẽ. Placuere cuncta Alberto principi: ſed diſplicuit ſubterraneus ille diſcurſus fœminarũ, obuolutis uultibus: Magnum libertatis alimentũ: Hortatur ſenatũ,& cõmonefacit: ut abuſum illũ curẽt antiquare: qui multis alioqui pudicis fœminis præſtaret audaciã, impudicis ſuę ſtulticię preberet incrementũ. Accepit eam cõmonitionem ſenatus perq̃ benigne,interdixerũtq; illũ abſconditorũ uultuũ diſcurſum: Seruatum eſt edictum aliquot annis, ſed in antiquũ abuſum facile relabuntur. Dux aũt in ſuperiori eius loci prętorio ad faces incurrit eques equiti, inſeſta ſub tecto haſta. Tum choręis indulgetur: & ubi aliq̃diu feriatũ eſt, in uiam ſuã rediere alacres hoſpitaliter ibi habiti. Quo tẽpore, Embickcenſes ciues ad arma ſemper precipites,ſtratagemate circumuenti temeritatis ſuę pœnas luũt. Solent enim in frequẽtib⁹ Saxonię urbibus ciues, etiam artiſani,arma ſua in prompto ſeruare: ut cum ſignũ ꝓpinquantiũ hoſtiũ e ſpecula dederit,effuſi ſine ordine,ſine ductore ruant: Id ſciẽs Wilhelm⁹ iunior dux Brunſwici,cum Hẽrico filio, qui hodie rerũ potitur, aſſumpto in ſocietatẽ expeditionis Haſſię lantgrauio,ac comite de Stalberge,uidendum ſe cum aliquãtis prebuit,maiori agmine ad inſidias deliteſcente. Ad primum hoſtiũ cõſpectũ ſonuit de turri ſignũ: Ciues muſſantes arma corripiunt,portis proruũt,& hoſtes inſequũtur. Illi pectora diu prębuere uenientibus,miſſilibus certãtes,donec ciues magno numero cõglobati,audaciores incũberent. Tum cedũt retro militantes,ſimulatione timoris: ut ſequentes,& urgẽtes ciues,protrahãt ad inſidias collocatas. Tum uero hoſtes cõſurgũt a tergo, & intercluſo ad urbẽ itinere ciues intercipiũt: capi

unt,cædunt pertinaciter reſiſtentes: Nongenti tum ciues ſunt periclitati, cęſi,captiq́ʒ,magno ciuitatis detrimento, quæ temeritatis ſuæ damna luit tam inſigniter. Erat aũt ſeptuageſim⁹ tum nonus poſt millequadringentos,cum inſtruerent ad militiã,in reliquũ futuri cautiores. XXIIII.

Maximilianũ ducem, ut omne genus experiretur belli, tum cœpit inteſtina diſſenſio cõturbare: Nam Gandauenſes (populus ad temeritatẽ promptus) cœperũt queri de crebris impoſitionib⁹ & collectis,quę longe ſupra ſolitum crebreſcerent: Neruus aũt belli pecunia eſt: Noſſe oportebat ducem ſuum ſatis pro ſe contendere,q̃ capitis toties diſcrimen ipſe adiret. Tum uero belli impẽſam ſine murmure facerẽt,quorum ſanguini parceretur,& ipſi hoſtibus obijciantur. Mouit ſeditioni paratum populũ, q̃ arbitrarẽtur primores nobilitatis ad hoc niti,ut ſua expleant,ciuium exhauriãt marſupia. Viſum eſt illis eſſe in officijs publicis qui ſuã potiorẽ,q̃ publicã cauſam haberẽt: eamq́ʒ cõiecturã de ſuis ſumpſere morib⁹: q̃ nulla gẽs tam excreſcit opib⁹ in publicis officijs,q̃ qui in occiduis partibus publicã tractãt pecuniã. Vidimus ętate noſtra aliquot qui ex infima emerſere fortuna in eam opulentiã,ut arces in prædas exędificarent. In Hollandię pręcipuę opido Dordraco,inteſtina tum ciues agitabat diſcordia. Iohãnes aũt de Egmundia baro,recępto in poteſtatẽ ducis opido,facile cõpeſcuit tumultuantes. Ex Gelria quoq́ʒ nõnihil rebellionis nũciaẽ: & tñ dux per capitaneos ſuos rem proſpere geſſit: Nam Philippus de Beuers Flãdriã occiduã tutatur,cum pręfecto Zalazart. Alij quoq́ʒ in Hãnonia proſpere res gerunt,fugato Wilhelmo de Arberg,qui tum regi Francię militabat,& Leodiẽſi epiſcopo per omnia erat infeſtus. Multa ducẽ impulerant,ut tum treugas iniret cum rege: Nam Gelria,ut dixim⁹,motus nouos cõciuit. Rex aũt ante treugas,ſancti Andomari,& Arię urbes ſibi reddi poſtulauit: cum dux uiciſſim Artheſiã totã repoſceret. Duacũ rex ſecrete iuſſit ꝓtentari,impetiq́ʒ: Sed Gãdauenſes qui primi perſenſere,XL. milliũ exercitũ cõſcripſere, malẽtes ſuis manib⁹ rem agere,q̃ extortã pecuniã ꝓmittãt Alemanis in prędam: pręſertim,q̃ eius opidi cõmodis carere nõ poſſint,inde per amnẽ deuectis in urbẽ ſuã frugib⁹. Sed tum ualuere inducię inter regẽ & ducẽ Auſtrię, per quas dux cõuerſus in Gelriã,mot⁹ ei⁹ cõpeſcere inſtituit: cum interim incolę ſuo duci ſtuderẽt puulo. Grauiã opidũ tum cępere Brabãtini, & tenuere diu: Inde cũ in Cliuẽſem quoq́ʒ ducẽ niterenẽ,res interuẽtu bonoꝝ uiroꝝ ad tolerabiles cõditiones exiuit. Hollãdia parere ſuo principi inuita cõpelliẽ,inducijs iam inter regẽ & ducẽ protelatis: Non ceſſauere tñ regij Cameracũ infeſtare: ſed defenſum eſt egregie. Ducales uiciſſim tentauere Heſdunũ, ſed repulſi ſunt. Ita uiciſſim de uiolatione treugarum fiunt querimonię,cum utrinq́ʒ cõcẽderint priorẽ partẽ alterã uiolaſſe, temeraſſeq́ʒ inducias pactas. Sed tum iterũ de integro annales treugę interceſſere. XXV.

Traiectẽſes per tempus epiſcopũ ſuũ excluſere, Wulfardũ de Veris ſequentes capitaneũ: quando etiã Iohãnes de Dudenzel Gandauenſium capitaneus,cum uerbis cõtenderet aduerſus nobilem

Burgũdionem, ad mortẽ uſq; uulnerat⁹ eſt, ut ſpiritũ efflaret ipſo die. Indignati Gandauenſes proſcribere uoluerunt omnes Burgũdiones de familia dñę Marię. Quam rem cõperiens ea dña, nõnihil cogitauit in populum, quod tñ cõſilio freta mariti omiſit: Interim tertiã enixa prolem, Franciſcum nomine, ſub honore, ut ferũt, Frãciſci ducis Britãnię: ſed paruulus immatura morte intercæptus, ad meliora regna ꝑuolauit. Interim opidũ ſancti Andomari pene a Francis intceptũ eſt: quod imprimis Brugenſes uitauere: qui nouo cõſcripto exercitu immiſerũt præſidiũ. In Traiectum uero intromittit Iohãnes dux Cliuẽſis, cui⁹ fratrẽ Engelbertũ eiecto Dauid Burgũdione, Philippi ducis naturali filio, uoluere epũm: Sed Hollandia totis illi uirib⁹ reniñt. Initũ eſt prçliũ iuxta Ameſſordiã tribus millib⁹ a Traięcto. Cæſi ſunt ciues plurimi. Dux ipſe Maximilianus deſcẽdiſſet, niſi eum nobilis de Arberg, & qui rebus nouis in Hannonia ſtuduere, te nuiſſent. Interim uero in maioribus Flãdrię urbib⁹ tumultus erat, ꝗ nobiles quoſdam ex urbibus proſcripſiſſent: qui cõtempta eoꝝ proſcriptione, in medijs urbib⁹ obambulabant: & Brugis forte res in magnã ueniſſet cõmotionem, niſi dux affuiſſet: qui captis tribus ex pręſtantioribus urbis ciuibus rem omnem cõplacauit. Mira hominũ in ſenſu mobilitas: q̃ facile cõcitantur, tam ſęuiunt crudeliter: & deinde ſanguine uiſo, facile irampo nunt. Quanti ſine culpa perierunt, quos in feruore ſubuerterũt, poſtea magno gre, ſi fieri poſſet, a morte reducerent.

CA. XXVI.

Er ea tẽpora militares Holſatię, cũ prętederẽt literas regis Danię dñi ſui, immẽſam ab illo pecuniã mutuã petiuere: Idq; cũ crebri⁹ ſine intermiſſione ageret, uoluit rex finẽ reb⁹ dare: paucos ex ſuo cõcilio adhibuit, inter quos Lubicenſis epũs, & urbiũ uicinaꝝ conſulares oratores, euocauit in Zegeberg: Coram his cõſtituit diem Holſatis ſuis: ut quiſq; productis im mediũ literis, calculũ rerum quas poſceret liquido poneret. Ratione producta, unde ęs, & in quos uſus impẽdiſſent, de quo literæ eorũ loquerentur? Venere omnes metu magis q̃ alia ſpe exciti: ꝗ exemplũ formidarẽt cuiuſdã ex ſuo ordine magni uiri: qui inaudit⁹ in exilium agebatur. Erant qui fouerent ſpeciẽ accipiẽdę pecuniæ: alijs etiã iam tum dubitãtibus. Et cum ſinguli citarẽtur, ut quiſq; rei ſuę rationẽ iniret: erant qui non aliud prętenderẽt, q̃ ſimplicẽ literarũ tenorẽ, regiũ aſſerẽtes ut literis ſuis in quibus rex ipſe loquereť, teſtimonio ſigilli fidem haberet, reponeretq;, de qua ille loquerenť pecuniã: Nec enim poſt tot annorũ interualla, potuit exceptionẽ non numeratę pecunię obijcere: nec eius forte meminerat. Alij poterãt exactũ rerũ ſuaꝝ calculum ponere, prętẽdẽtes illo loco tantã impẽſam pro rege pecuniã, tempora quoq; ſignãtes: ibi fidẽ interpoſuiſſe, poſteaq; ſoluiſſe. maior erat numer⁹ eoꝝ qui initio accepris dono ab rege literis, cum pecunia nulla numerareť, obligationem in literis habuere: Alijs etiã uicib⁹, uſuras quę prouenerãt, adięcere ſummę: ut alijs datis literis cum forte prima cumularentur uſurę: Eaq; re nõnunq̃ iterata, immẽſam ſibi debitã a rege pecuniã prętẽderũt. Erat aũt rex Chriſtiernus princeps humaniſſim⁹ & qui petẽti nihil negare potuiſſet: Vnde factũ eſt

ut largus etiam in dandis literis haberetur. Sed cum immenſa excreſceret ſumma, uoluit omnes una ratione abigere, nemini reſponſurus de literis, quę de nihilo conceptæ dicerent. Erat in illis qui obſecraret, ut rex omni eius accępta ſubſtantia in prędijs & iumentis, ſola arma cum equis militaribus linqueret, & fidem, qua ſe pro rege obſtrinxiſſet, impleret, ipſe abiturus in alienas terras, quomodo poſſet militãs, panẽ inueniret. Nõ tenuere lachrymas qui audierunt: Sed ſemel indurato callo pectoris, nihil humanum illi rex reddidit. Alius quidã, cum promptã pro rege pecuniã multis uicibus impendiſſet, & eadem facilitate cum cęteris abigeretur, abire recuſauit, poſcens ad regis præſentiã peruenire: Cum non facile admitteretur, ipſe depulſo ianitore, ingredit̃, explicans, quib⁹ locis, & temporibus, ęs ſuum expẽdiſſet exprõptũ pro rege: toties pro ipſo capitis diſcrimen ſubiſſet: aliqñ ꝑpter eũ capt⁹, ſua ſe pecunia redẽmiſſet, & nũc uelut ignotus abigeret: non abiturũ ſe, quin aliud audiat: alioqui cœlũ & terrã cõteſtaturum: uitã impendere, q̃ ſuos linquere paruulos exhęredes preoptaret: Illum rex uerbis placatũ, iuſſit ad conſtitutos terminos, deputatis locis, ſua pręſtolari. Sed tum flentes abiere: qui ut fidem implerent, omni poſſeſſione ſua ſe exuũt, ad inopiam redacti.

CA. XXVII.

Vocatis quoq; Thietmarſis in Rendesborg, idem rex hoc tẽpore oſtendit imperiales literas, q; terra illorũ ducatui incorporatur Holſatiæ, parere regi, & legitimis ſuis hæredib⁹ iuberent: requiſiuitq;, ut in uim literarũ illi pręſtarent homagij ſacramenta. Quintus erat annus ex eo tẽpore, quo primũ rex iſta impetraſſet. Illi paucis inteloquuti reſpondent: Imperatoriã maieſtatẽ non recte de facto inſtructã: eorũ terram, tanq̃ dño non ſubięctã, Holſatiæ ducatui cõiunxiſſe: Si maieſtati ſuę oſtenſum eſſet, terrã ex multis annis ſubditã eccleſię Bremẽſi, archiepiſcopo eius ex multis ſeculis paruiſſe, qui etiã nũc in ea terra ſuos habeat pręfęctos, ex eo tempore, quo primus Hartwic⁹ archiepũs, nouiſſimus hæres comitatus Thietmarſię, facta cõmutatione, illum dederit eccleſiæ, recępto Stadenſi: quoad ille quoq; accederet eccleſiæ per mortẽ eiuſdẽ Hartwici, nunc Bremenſis archiepiſcopi: ea ſi Imperatori oſtenſa fuiſſent, non hoc, quod dediſſe uideret, cõtuliſſet: Ibi ſe uiuere & mori, nunq̃ a diuo Petro diſceſſuros. Replicatũ eſt ſubięctionẽ quã prętenderet, magis eſſe in uerbo, q̃ opere: pręfęctos in terra eſſe ad uanã ſpeciẽ: cęterũ adminiſtrationis habere nihil, nihil obediẽtię, quoties urgeant̃ illo refugere, ubi illis omnia ſunt trãquilla, archiepũm non recognoſcere: Proinde niſi pareãt imperialibus literis, hoc ſe facturũ, quod fuerit neceſſariũ ad extorquẽdam obedientiam. Tum uero interuentu eorum, qui regi aderant in concilio, annales treugę cõſtituũtur: Quo interuallo deliberati, faciant quod fuerit ex corę cõmodo, ne ad grauiora perueniat̃: Ita tum diſceditur. Idẽ rex tum quendam magni generis & amplę familię militarẽ, q; infinita in eũ crimina deferrentur, quæ uel ille, uel filij eius, illius conniuentia peregerint, grauiter accuſatum, cedere terra rebus iuſſit, inauditũ, non cõuictũ, non damnatũ, Ille cum adeſſet, permitti ſibi ueniã reſpõdẽdi orabat, luiturũ reb⁹ & cor-

pore,niſi ſe de obiectis purgaret: tantū audiretur. Sed rex eā induit iram in hominē,ut placari non poſſet. Abijt ille cum filijs in exilium: inq; Guſtrow apud Albertū ducē Magnopolenſem ſeſe collocauit, meliora expectans tempora. Sed ille iam grandęuus,aucta infirmitate ex animi dolore exceſſit e uita: Filij multa fęcere hoſtilia, donec in gratiam redirent regis filiorum.

CA. XXVIII.

IAm Turcus Chriſtiani nominis infeſtiſſimus hoſtis,cum fœdera,quę illi cum Venetis icta eſſent, uoluntate ſummi pōtificis,cōſenſuq; principū Chriſtianorꝝ,Imperatoris,regis Vngarię,regis Neapolitani,rumperenť: alioqui in ipſos Venetos omne pōdus reſciſurū. Id cū intellexiſſet hoſtis uiolēt⁹,ſimulq; infenſus regi prę ſertim eſſet Neapolitano,ex priſca Venetorꝝ ſuggeſtione,cum quibus de regno Cypri illę pugnatur⁹ uidebať,ſi non Turcū metuiſſet: ingēti claſſe aduectus a Veſona in Apuliam,Idruntū obſedit: decimaſeptima die expugnat: Epūm loci,dignitate,& ętate uenerabilē, exquiſitis ſupplicijs excarnificauit: clerū extinxit: obuiū populū perdidit: iuuenes abduxit: fœminis abuſus,& illa fęcit: quę ſolēt irati uictores omni crudelitatis genere ſęuiendo. Iam papa propius cœpit res intueri: Iam mallet,quę nepotib⁹ impendit,in publicos Chriſtianitatis uſus cōuertiſſe: Vbi nūc frater Petrus,qui mōtes nauigat, & maria ſicco pede trāſiuit? Vbi comes Hieronim⁹ illuſtris barbitonſor? Miſſis literis & nūcijs pōtifex excitauit principes, ſed letargo laborabāt. Dum aūt ibi ſęuiret Turcus, propi⁹ caſtra ſua Romę collocare meditat⁹: q; Saracenos eiuſdē ſuę legis conſortes meminiſſet ex annalibus,Italiā,& ipſam Vrbem aliquoties peruaſiſſe. Matthias interea rex Vngarię latera pulſauit ſuę Boſnę, quę a Turco proximis annis eſſet occupata, recuperauitq; potenti uirtute: ut magnifice cōpenſata Apulię damna uiderentur. Sed ipſa,ut ſolet gloriari,prouinciarꝝ domina Italia,ubi nunc oſtentat aut priſcas uires,aut magnū animū? Sedet ocioſa ſpectans incēdia proximorꝝ, & non attendit cauſam etiam nūc agi, cum paries proximus ardet: immo iam domeſticū cernit incendiū. Sed anno proximo Ferdinādus rex Neapolitanus,cum pridem pro eccleſia militans in Florētinos,multa eorꝝ prędia & caſtella occupaſſet,reſtituit, uno ex omnibus ſibi ſeruato: ut ſignū haberent in oculis,quo admonerenť ſuę in eos uictorię. Tum potiſſimum meditatus hoſti Turco occurrere,ad propulſandū cū de finibus ſuis ſe cō parauit. Interim Alphonſus fili⁹ eius dux Calabrię,cōparatis copijs obſedit Idruntū, iam a Turcis inſeſſum. Et cum magnus Mahumetes gentis imperator,per id tempus plurimis locis bella gentibus inferret, Rodienſibus, & Calabris, & Vngaris oppoſitis,in medio ipſo feruore bellorꝝ,uir bello nat⁹,& qui plura cōfeciſſet unus,q̄ ei⁹ omnes ſimul prędeceſſores,ſpiritum efflauit,magno Chriſtianorū cōmodo: Perinde reſpirabant, quos ille regebat bello: Nam filij duo de patris ſucceſſione cōtendētes,ut fieri ſolet in omni nouo regno, plurima cōmouerūt. Maior natu Baiazet,occupatis arcibus,& urbib⁹ primarijs,accepit a ſubditis homagiū: cum minor qui ea ſe ratione ſucceſſurū patri ſperaret, q; natus eſſet Imperatore patre,

cum frater ex priuato genitus diceretur. Cōfugit ille pulſus regnis ad fratres hoſpitales diui Iohānis Rhodiēſes, quorū ſciebat acerbiſſima in gētem odia, pollicitus reddere Cōſtantinopolim, ſi Chriſtianorū uirib⁹ reduceretur ad iuſtum ſuū Imperiū, a uiolente fratre occupatū. Magiſter teſtatus hoc non eſſe ſuarū uiriū, ad Imperatorē miſit illū: Qui impenſis perinde grauari uiſus, ad regē Franciæ fecit peruenire: Ibi captiui ſpecie nobilis iuuenis diu habitus eſt, donec ſummo pontifici Innocentio mitteret ab regni cancellario, paciſcente aliquot rubros galeros pro tanto captiuo. Papa illū in palatio tenuit diligenti cuſtodia, fratre (ut aiūt) illius aliquot ducatorum millia annua pollicente, ut diligenti⁹ ſeruaretur. Seruatus eſt in palatio ſupra pontificē, familia ei⁹ libere per Vrbē diuagāte: māſitq; in ea cuſtodia uſq; ad tempus pontificis Alexandri. VI. qui uenienti regi Karolo. VIII. Franciæ, regnūq; petente Neapolitanū permiſit illū: ut ſecum in caſtris haberet, uſurus eo ad bellum quod preferebat in Turcū. Sed ingenu⁹ ille iuuenis, q̄ ita inter man⁹ uelut pila iactaret, dolore animi cōtracto morbo, in itinere moriēs defecit. Sunt qui illū ſpōte ſumpto ueneno aiūt periſſe. Matthias interim Vngariæ rex ſumpta occaſione uſus, quæ illi præſtaretur per regnū Turcorū innouatū, urgebat Turcū, pepuliſſetq; omni uicina regione, niſi eodem in tempore ab latere Auſtriæ uexatus, a Turco retract⁹, per hoſtiliorē Imperatoris noſtri capitaneum, ſe cogeretur defendere. Ita non ſatis eſt nobis noſipſos deſidere, & nihil pro Chriſtianiſmo magnum agere, niſi etiam pro illius honore contendentes, impediamus, & a bono reuocemus.

CA. XXVIIII.

Annus erat a Chriſto nato, poſt millequadringentos octuageſimuſſecundus, cum Maximiliani ducis cōiunx Maria, unica Karoli filia, iam pregnās, cum in uenatione equo ceſpitante delapſa, grauiter ſe leſiſſet, nec iuuenili leuitate rem eam propalaſſet, cōtracto ex ruina morbo, diem ſuū Brugis obijt: ibiq; tumulatur in eccleſia beatæ Mariæ. Quod ubi regij ductores cōperere, præcipue dn̄s Deſquordes, Artheſiæ capitaneus, ſancti Andomari urbē prope inſidijs intercepiſſet: Sed præuētus eſt a diligētiorib⁹ ad cuſtodiā, q̄ eſſet ille ad inſidias. Ariam tn̄ poſtea per proditionem recepit. Tum rex Franciæ hoc potitus opido, ad pacē ineundam ſe offerebat: nihil magis ſibi eſſe cordi teſtat⁹, q̄ uidere pacē cum Flādria: Male enim ſibi ſenſit, cogitās de ꝓpinqua morte: & cœpit agere: ut filia Maximiliani ducis Margareta, Delphino filio ſuo deſpōderet Karolo: pergitq; potiſſimū Gādauēſib⁹, qui occultis ſæpe cōſilijs in Franciā reſpiciūt. Iam eñ ex dotalib⁹ pactis quæ interuenerūt duci atq; Mariæ cōſtitit Maximilianū nihil habere iuris in terris dotalibus: ſed omnia pertinere ad iura filiorū. Vt autē adminiſtratione quoq; legitimæ tutelæ illū excluderent, filiū & filiā ei⁹ magna difficultate ex Bruxellis in Gandauum tranſtulerunt, iam tunc cogitantes magis, q̄ edicentes, q; nullam patri relinquerēt tutelā filiorū: Quippe, quia re ipſa probabant magnas opes ſub manibus eius mirabiliter deperire, ut nulla pecunia, quantūcunq; magna illi, ut dicebant, ſuffectura uideretur: agente nimirū facilitate, & profuſa

liberalitate,quã illi ad prodigalitatẽ imputarũt. Sed iuſtos interpretes res accipiens, nihil aliud prodit, ꝙ principis benignã & facilem humanitatẽ: quę pecuniarũ cõtemptrix,opes mauult perdere,ꝙ a ſe triſtem quempiam diſcedere,& in ſuos non uti liberalitate,quę uirtus eſt principũ pręcipua: Sed tum inuito duce,pacẽ cum rege Frãcię Flãdrenſes inibant: quę miũ in modum diſplicuiſſe fertur Anglicis,pręten dentibꝰ,non eſſe fœdus,ſed iugũ perpetuę ſeruitutis. Interea dum dux in Leodiẽſes mouet: occiderat enim Wilhelmꝰ de Arborg Ludouicũ Leodienſem epũm,ducẽ de Borbonio,filiũ ſuũ cõniſus in locũ ſurrogare: tota mole belli illi occurrit. Sed iam capitanei ducis,priuſꝙ ille aduẽtaret, cęperũt opidũ ſancti Trudonis: Obſidetur Leodiũ. Interim capitulũ permiſſa ſibi libera eligendi facultate, Iohãnem de Horne baronẽ,obſeruantialẽ ordinis minoꝝ fratrẽ, elegerunt epũm. Cõmunitates triũ in Flandria urbiũ primariarũ,patre Maximiliano non requiſito,hoc agunt,ut deſpondeat Delphino Francię Margareta filia ducis & Marię de Burgundia: his pactis,ut proles maſcula ex his,ꝓuentura,ſuccedat in Burgũdia,Artheſia & cęteris comitatibꝰ,quos in Francia pro ſe & ſuis hęredibꝰ tenuiſſet dux Burgundię Karolus. Hęc tamẽ in primordio magis cõcępta, ꝙ cõcluſa fuere.

CA. XXX.

Maximilianus dux,cõuocato terrę cõcilio apud Aloſtũ,quę a rege Francię in perpetuũ ſœdus offerebãtur,audiuit omnia menſe Decembri. Mox de cõſenſu cõcilij ſui approbauit,& ſolennes ex ſuis oratores remiſit in liberã ciuitatẽ Atrebatẽſem: ut quę pridẽ in eo loco fuere cõcępta,nũc certis adhibitis modificationibꝰ, ad plenũ cõcluderentur. Erant oratores ex Flãdria abbates quinq;, cum militibus,& militaribus eius regionis. Articuli uero plurimi,ſuper dotalitijs, & medijtemporis terrarum ſtatibus, & ſuper caſibus qui proſpici poterant: ut omniquaq; rebus cõſultũ uideret,cõcępti fuere,qui tum placuerũt. Verũ cum rex ex cõuẽtione remitteret ſolẽnes nũcios,qui puellã deducerẽt in Frãciã illiꝰ gẽtis moribꝰ educandã,data eſt in manꝰ comitis de Belloioco,& cõiugis ſuę,quę filia erat regis Ludouici. Sequuta eſt illã Katherina de Gelria, Adolphi ducis filia, poſtea data coniunx Renato duci Lotharingiæ. Dux Maximilianꝰ iniquo tulit animo,filiã duci in Frãciã: ſed ea qua cętera tum facilitate permiſit. Indignatus tñ Flandrẽſibus, redijt in Antwerpiam. Tum gubernationẽ filij fertur ſuaſu cõcilij permiſiſſe cognatis de materno ſanguine,Philippo de Rauenſteen,Philippo de Beuers,de Gẽthuſen,& de Rapeghen baronibus : quã poſtea magnis de cauſis cõmiſſionẽ reuocauit,miſſis literis per Flandriã & Brabantiã : Nam hoc erat protinꝰ exui omni adminiſtratione terraꝝ,& nihil agere in om̃i ditione filij. Flandriæ uero mẽbra,cum memoratis de ſanguine proceribus cõgregata, literas reddiderũt rationabiles cauſas pręten dentes,cur filij tutelam gerere pater non poſſet: offerentes ſtare iuri in Perlamento Frãcię,aut corã rege, qui ſupremus Flandrię dñs cenſeretur. Dux uero tum mouit in Traiectũ: Nam ciues euocatũ ſpecie pacis epũm tenuerũt captũ. Dux aũt obſeſſam pene duobus mẽſibus ciuitatẽ cępit. Ibi uero tum rebus ex ſententia cõpo

ſitis,tam cum Gelrenſibus, ꝗ Cliuenſibus, oratoribus noui regis Francię
occurrit: Nam Ludouicꝰ pater in fata cõceſſit: cui uix pubes filius Karo-
lus in regiã dignitatẽ ſuccedit: qui primordia regni pace & recõciliatione
pulchriora fieri reputabat. Venit Antoniꝰ de Burgũdia Karoli ducis fra
ter, cõſanguineus naturalis, & duce ſalutato, uerbis regis generi ſuo per-
tentauit res cõponere inter ducẽ & rectores Flãdrię, ac nubilis filij ſui tute
lam gerentes: in quibus erat Antonij filiꝰ, Philippus de Beueren. Sed fru
ſtra rem tentauit. Perſentiens dux ꝙ Brabãtini cõſpirare inciperent cum
Flandrenſibus, burgimagiſtrũ Antwerpiẽſem Machlinię cõprehenſum,
deduci iuſſit in opidum Viluordiã: ibiqꝫ gladio feriri, ꝙ conſpirationẽ in
ſuum principẽ, cui ſacramenta pręſtitiſſet, & alere, & augere diceret: con-
quieuitqꝫ perinde Brabãtia & in fide permanſit. XXXI.

Er tempora aũt ſecundi & octuageſimi anni, inter alia multa quę
p inſignia gerebant in multis terris, cõſpicua fuit mors duoꝝ prin
cipum ętate noſtra in regionibus noſtris maximorũ. Mortuꝰ eſt
enim. XXII. Marij rex Danię Chriſtiernus princeps humanitate, & clemẽ
tia illuſtriſſimus: quẽ ſua liberalitas, quę pręcipua uirtus eſt principũ, ſępe
ad indigentiã, quod dictu mirũ eſt in tanto rege, cõtruſit. Sed non potuit
regere diu in regnis opulentiſſimis. Qui ſi rerũ ſuarũ ordinẽ tenuiſſet, quẽ
tamẽ in regnis aquilonis difficile eſt ſeruare, omniũ non modo noſtrę ęta-
tis, ſed multorũ ſęculorũ clariſſimus rex habitꝰ fuiſſet: nũc etiam inter cla
riſſimos aquilonariũ regnorũ numerandus. Circa feſtũ quoqꝫ diui Iaco-
bi rebus exceſſit humanis uictorioſus dux Brũſwickcẽſis Wilhelmus no-
nagenarius: qui comitatus plures ſuę adiunxit ditioni: Euerſteen, Wun-
ſtorp, Hallermund, Welpe, & Hõborg, quatuor comitatus cum uno do-
minio: Septem capitalibus pręlijs (ita uocant cum totis cõfligitur aciebꝰ)
dimicauit uictor: quod pręcipuũ & rarũ decus ferunt noſtrorũ temporũ.
Sed hoc antiquis cõferri non poteſt ducibꝰ: quorũ alij quinquaginta, alij
etiam ſeptuaginta pręlijs dimicarũt. M. Marcellus &. C. Cęſar. Erat tum
alia ratio belli gerendi: ſed proculdubio, neqꝫ ingenio, neqꝫ uiribꝰ minor.
Primũ Wilhelmi pręliũ in Bohœmos erat iuxta opidũ Brux in eo regno
ubi hoſtibꝰ profligatis campũ ipſe tenuit. Secũdum erat in militares Hil-
deſemenſis dioceſis, homines ubi cõſpirant unũ ſentiẽtes, magno principi
non impares uiribꝰ: Dimicatũ eſt ad opidũ Gronde. Tertiũ aduerſus re-
gem Danię in aurora ad opidũ Flensborg in die ſanctoꝝ omniũ, cũ Wan
dalicis urbibꝰ dux militaret pro ducibus Sleſwickcẽſibꝰ propinquis ſuis
Quartum erat in Turcum, cum pro Imperatore Sigiſmũdo in acie cõfli-
xiſſet uictor apud Galatiã. Ea aũt pręlia non ſatis ſunt explicata in annali
bus. Quitum erat in archiepiſcopũ Moguntinũ non longe ab arce Hom
borg, Sextũ pręlium in comites de Hoya, in diſtrictu comitatus de Wel
pe. Septimũ in Mauricium de Oldenborg comitem, cum hoſtes eius nu-
mero & uiribus pręſtarent. Octauo congreſſus morti ſuccubuit: qui eſt
exitus omnis carnis. His tropheis inclytus dux gaudet diu memorandus
inter ſummos principes: Filios reliquit Fridericum, & Wilhelmum: Ex

Wilhelmo uidit nepotes.

CA. XXXII.

q Vo etiã tempore Holſati in cœtũ cõuentumq; Kilonẽ exciti: ut
de principe deligendo, quod ipſi uocant, deliberarent: aderat Io-
hannes Chriſtierni regis maior filius, iam Daniȩ rex uiuo patre,
& in Sueciã electus, in Norwagiã uero hȩreditario iure ſuccedens: quod
ius etiã fratri tituloten⁹ permiſit: ſolus ille regnans. Fridericus eius germa
nus frater iam impubes nihil agebat. Sed hoc inter proceres prȩſente am
borũ principũ matre agebatur, quomõ in ducatib⁹ ſuccederent Sleſwick
cenſi & Holſatiȩ. Ibi tum uiſum eſt multis ȩquũ: ut qm̃ Iohãnes rex ma-
gnis prȩditus regnis patri ſucceſſit, fratri permitteret ambos ducatus: al-
terum beneficio feudi unde regi obſequeret̃: alterũ cõpenſatione regno-
rum: ut quadã parilitate, illi quoq; regis filio, de paterna ditione magnum
aliquid remaneret: idq; matrẽ amborũ initio ferunt cõtendiſſe, & procul
dubio perfȩciſſet, niſi utrũq; ſuũ eſſe filiũ teſtata, ambobus mallet proſpi-
cere q̃ uni: Sciebat fluxã fidẽ regnorũ. Iam enim dudum Suecia deſȩcita
parente. Ideo facile in eam ſententiã Danorꝝ, pceribus accedẽs inclinauit,
arbitrantiũ æquũ eſſe: ut qm̃ duo regna Daniæ & Sueciȩ eſſent electiua:
ut aut Fridericus Norwagiã pro ſe deſumeret, & fratri dimitteret ducat⁹
ad ȩquationẽ eius regni: aut ſi id nollet, ex ȩquo pateret̃ diuidi ambos du-
catus: ut utriq; ex ſucceſſione, in utroq; pars proueniret. Itaq; factũ eſt, ut
cõciſos minutijs ambos principatus partirent̃: Danis maxime cõnitenti-
bus, ut poſt fratres, quos german⁹ deuincit amor, nepotes forte diſſidẽtes
facile eſſet ad unitatẽ reducere: cum utrobiq; poſſideãt utriq;, unde ſe tu-
eantur. Erat eodẽ anno alius quoq; cõuentus in Rendesborg, ubi de ſta-
tu, & omni regionis conſiſtentia, ſuper immunitatibus, quȩ nõnullis locis
permiſſȩ eſſent, ſermo habeatur: Sed tum nihil ſuper his eſt conſtitutum.
Maior autẽ cõuentionis cauſa fuit precaria: q; multis quæ relicta eſſent a
rege debitis exoluendis, magno opus ȩre uidebatur. Annuerũt prȩlati &
militares: ut ex quoq; uomere bini ſoluerent̃ aurei: Quæ pecunia tum ita
diſtributa eſt in multos, ut uix modicum quid acciperet, qui ingentibus
ſummis ſua pridem impendiſſet. Ita liberaliſſimi principis multæ largiti-
ones depoſcerunt.

CA. XXXIII.

m Aximilianus dux Auſtriæ, dum in Traiȩcto inferiori accȩpta in
deditionẽ ciuitate, omnia pro uoto cõſtituiſſet: muriq; parte de-
iȩcta portã incaſtellaſſet: in quã impoſito præſidio curauit ne ad
rebellionẽ rediret̃. Interim per abſentiã ei⁹ creuit audatia triũ Flãdriȩ opi-
dorum: quȩ frequẽtibus ad regẽ Franciȩ legationib⁹ utebant̃. Pertȩſum
eſt ducẽ eius rei, & immiſſo capitaneo, fȩcit teneri redeũtes ex Frãcia ora-
tores eorum. Philippus de Rauenſteen curauit ob id de medio fieri eun-
dem capitaneũ. Interim Wilhelmus Rim Gandaui, homo audaciſſimus,
duci rem omnẽ eo loci fȩcit aduerſam: Dux tñ diſſimulãter per occiduam
Flandriã tranſiens cum expedito agmine, fertur cõſtituto die opidũ Bru-
genſe irrunpere cõſtituiſſe, accȩpto cum quibuſdã opidanis, quos cõſcios
habuit, die, quȩ eſſet uigilia ſancti Matthiȩ, quo applicaret. Sed cum eſſet

biſextilis ille annus, idq; a duce minus aduerteret, priori fertur aduolaſſe die: ſtetitq; explicitis ſignis & agminibus extra portã, expectãs aperturã, de qua ante cõueniſſet: Sed reb⁹ in urbe imparatis, ſtetit ocioſus: cœpitq; tumultus in urbe, uel ſuſpicantiũ, uel deprehendentiũ proditionem. Itaq; iugulantur aliquot boni uiri & deſęuit gladius in urbe publicus. Per quę tempora adunatis Gandaui mẽbris, uerbũ fecit prẽſidens Flandrię de gerendo bello in archiducẽ Auſtrię, qui adminiſtrationẽ quęrẽs rerũ filij ſui terram turbaret: Inſuper accuſabat ducẽ de inito fœdere cum Anglicis, quod patrię ſtatuta uetuiſſent. Cumq; longa oratione in eã rem peroraſſet rogauit ſentẽtiã ſingulorũ: Iuſſi dicere primũ abbates, unus reſpõdit pro omnibus: Ne forte inquit quis in uerbo reprehendatur, operępreciũ uideri omni clero cõuocato, reſponſum edere ſcripto: Idq; placuit. Reſpõſum eſt ergo poſtera die tribus pręcipuis in omni cõtrouerſia capitibus, per ſummas rationes & optimas cauſas eliſis: Quorũ primũ erat de cauſis prohibendi ducẽ ab adminiſtratione legitimę tutelę, quas cum omni modeſtia obtriuerũt, non uiſas eſſe legitimas aſtruendo: Alterum de precibus pro pace ad Deum interponẽdis, facile fuit annuere: quia debitũ erat pollicerí. Tertiũ de ſumptibus cõmuni onere ſupportandis per belli tẽpora, quę ſunt bona ratione a clero ſubuerſa. Gãdaucẽſes aũt pro cõſueta temeritate multa ſibi arrogauere: Miſſam ad ſe legationem ex Francia cõtempſere: Omnia oportuna bello loca occupauere, Sluſam, Cortracũ, Aldenardũ, Geraldi montem.

CA. XXXIIII.

Enerat deinde anno quarto & octuageſimo, ſolennis ambaſiata ex rege Francię: Archiepũs unus, dñs Antonius de Burgũdia. Principes aũt de ſanguine cũ pupillo Brugas ſe recepere, q; proſpicerent ducem oratorib⁹ regijs occurſurũ Gandauũ, ne pręſentẽ filium abiens ſecũ abduceret. Sed dux ipſe Bruxellis remanſit. Gandaui autẽ legatio regis acerba depromit: Non placere regi, quã Flãdrenſes pretenderent ducis dehoneſtationẽ: q; ſocer regis eſſet: q; Imperatore Romano patre illuſtraretur: honorẽ eius eſſe regi penitus animo: eumq; multis ex cauſis tueretur: Impiũ eſſe filiũ abſtrahere patris gremio: Proinde paratũ regem, niſi reſipiſcerent ab errore, decẽ militũ millibus adiuuare ducẽ. Conuentus deinde omniũ placito indicit in Teuremũdam (limes hic eſt Flandrię) ubi cõuenere principes de ſanguine, Flandrię ſtat⁹, dux ipſe cum magnifico comitatu. Poſt multa inuicẽ tractata, cõuenit inter omnes, filium patri reddendũ, eo q; non alienus eſſet, ſed legitim⁹ tutor rerum filij: & q; penſi plurimũ apud omnes mortales habere uideretur, caput eſſe illũ ordinis ac fraternitatis de Aureo uellere, inſtitutę per Philippum ducẽ, Karoli patrem, pueri maternũ proauũ: Additũ, q; officiarij in ditionib⁹ non extranei Alemãni, aut Burgũdi, ſed indigenę pręficerent. Hęc q̃uis cõuenta placuiſſent, tñ ad exequutionẽ peruenire non poterãt, tumultuante populo trium in Flandria urbiũ. Cõtederunt tum Flandrẽſes ſummopere nundinas Antwerpię cõturbare, quarũ munere ea urbs excreſceret in immenſum, in magnũ Flandrię detrimentum: gerũtq; cum Anglicis, ut pannos

ſuos Brugas perducerent,ibi diſtrahendos: ut emporiũ illud ſuo honore atq; emolumento non fraudaret. Multa in eam rem egiſſe cõtendit Iohãnes Capenolle Gandauenſis capitaneus,ex caligarũ factore in eum modũ proficiens: qui cum quingentis egreſſus urbẽ armatis,per Aloſtum locis oportunis,itinera petentiũ Antwerpiã conatur impedire. Iterum interuentu Romanorũ Imperatoris cõuentus indicitur ad res cõponendas:ꝙ altioris honoris locus filio pararet: Multa tñ fruſtra ſunt attentata. Interim Saſtungen firmauere Gandauẽſes præſidiũ: ut de Scaldi flumine nemo poſſet in Brabantiam peruenire: Quę res incõmodo non paruo affecit Antwerpiẽſes. Cunq; illi ſe aliqñ ex aduerſo in armis oſtẽdiſſent,Gandauenſes prodeũtes magna multitudine,non longe Antwerpia,in fluminis ripa ligneũ ſibi firmauere pręſidiũ,Roboreã appellãt domũ. Ex aduerſo aũt iuxta Carthuſiã firmatũ eſt ſimile ab Antwerpiẽſib⁹ recęptaculum, Truncalis dom⁹,ut alternis minis ſibi obiacerent,ictib⁹ uanis bõbardarũ tonãtes in aera. Adiere deinde ducẽ multi nobiles, qui auxilia illi in Flandriam obtulerunt: ſed non erat Maximilianus pręceps oppugnare ſui filij ditionẽ. Inter alios Wilhelmus de Arberg,cum apud ducẽ cõtempta uideret quã afferebat opera,ſe Gãdauẽſib⁹ in ducẽ prębuit capitaneũ: Sed neq; ibi accęptũ habuere uirꝝ ſanguinariũ. Vocabãt Gãdauẽſes Antoniũ de Burgũdia: Sed illo recuſante,Iacob⁹ de Sabaudia,de Remõt,& ſancti Pauli comes aſciſcit. Ille ueniens cõciliũ Brugis contraxit ex animo agens de cõcordia inter partes,ne regis ſui incurreret offẽſam, ſi pręcipitaret bellum,quod regi diſplicere uidebat: nam ex illi⁹ erat ſentẽtia,futurũ ſocerũ ſuũ non excludi gubernatione terrarꝝ, & ab adminiſtratione rerꝝ filij ſui. Sed nõ erat q̃d duras poſſet inflectere ceruices Flamingorꝝ. XXXV.

Nterim dux Maximilian⁹ in Zelandia ſedit pro tribunali,uocãs
I in iudiciũ Wulfardum dñm de Veris,ꝙ cõtra ſe dñm ſuum defendiſſet Traięctẽſes: Ille locis ſe tutis cõtinet. Diſcedẽte duce,ille reuerſus puniuit quoſdã ex ſubditis, qui pręſente duce in ſe dixiſſe teſtimonium ferrent: Nec fidens diutius ille prouincię,ſarcinis cõpoſitis,cum uxore liberiſq; cõtendit Gandauũ,ꝙ nuſq̃ alibi ſecurus a duce uideretur, accuſabatq; ducẽ apud amicos in Francia,ꝙ uxor eius inde orta eſſet,fingens ꝙ filias ſuas dux Alemãnis ſuis copulare cõiuges niteretur, ut odiũ illi conflaret. Inde rectores opidorũ in Flãdria principaliũ,miſſis literis,capitaneos ſollicitabant,magnis promiſſis inuitantes,ad gerendũ bellum in ducem. Dux aũt mouẽs ex Mechlinia, non cõtemnẽdo exercitu deſcẽdit in Flandriam,Aloſtũ,Teuremondã, Aldenardũ, & reliqua oportuna loca in poteſtatẽ accepturus. Primũ Aldenardũ minis ei⁹ cõceſſit: Inde Teuremonda. Multa fiũt leuia pręlia,Incõmoda,damna ſine ſine,uaſtationib⁹ incendijs,gladijs. Flandrenſes militũ Frãcorũ inſolentiã non ferẽtes, ſe ab illis abſoluũt,uerſuſq; in Francos dux ſępe eos profligauit,qui ſtarent pro urbibus: In opidis (ut fit) uaria hominũ ſtudia cõciuere crebrã in illis turbam: Nam qui ducẽ auſi ſunt,uel nominare, mox ut ꝓditores proſcribuntur. Hunc rerũ ſtatum miſeratus ipſe dux, cum non poſſet in authores in-

famię ſuę uindicare: ꝙ eũ diceret dilapidatorẽ rerũ filij, inutilẽ terrarũ gu
bernatorẽ, ueniſſe ad eos inopẽ ut ſaginaretur, nihil eũ ſuis uiribus poſſe.
Maiorẽ exinde manũ militũ dux ipſe cõtraxit: ut oſtenderet cõtumacib⁹
fabulatorib⁹ quid mererenť. Ergo multis locis Flandrẽſes ſternuntur: In
Niniuero, in Geraldi monte, cęteriſqꝫ locis: Nec illis profuit Gallica mili
tia quam habuere: Vltor ſuperbię Deus aſtitit duci, & uindicauit in cõtu
maces: niſi ꝙ authores ſcelerũ, gubernatores maiorũ urbium non attigit:
Vaſtitas tñ terræ pertinet & pertingit ad omnes. Interea cum multa ſæpe
fierent in inquirenda inueniendaqꝫ pacis media, per principes, per ſubmiſ
ſos oratores, per clerũ regionũ: nihil tale potuit excogitari quo placarenť
animi Flãdriam gubernantiũ: Pertinax erat ſtudiũ partium. Videbatur
ęqua depoſcere Maximilian⁹: ut tradito in manus ei⁹ filio, ſex utrinqꝫ ar
bitris cauſa mandaretur agenda. Sed nihil apud pertinaces: Arbitrabanť
id quod ueriſimile fuit: ſi ſemel in paternas manus filius recidiſſet, difficile
iterum eruere fore: Nec tamen formidabant puellam germanã in manus
dare Francorum. Sed durius illis uiſum carere puero q̃ puella: Illa enim
tranſit in ius mariti. CA. XXXVI.

Er quod tempus, ne diu Saxonia inconcuſſa maneret, Hẽningus
p Hildeſemẽſis epũs, qui multa fecit priuſq̃ ad tranquillam eccleſiæ
ſuę gubernationẽ perueniret: cum poſt ſeptem annos perſentiret
needum eſſe emollitos ad plenum ſuorũ in ſe animos, & ad tranquillitatẽ
iam grandęuus aſpiraret: cum propinquo ſuo Bertoldo Verdẽſi epiſcopo
loquutus, modeſta ſibi reſeruata portione ęgit, ut ille acciperet eccleſiã apo
lica prouiſione, ſuę nihilominus Verdẽſis adminiſtrationẽ papali prouiſio
ne, conſentiente utroqꝫ capitulo, retineret: Idqꝫ annuentibus utrobiqꝫ pa
tribus in capitulis, prouidente ſummo pontifice, ita eſt cõſtitutum. Hẽnin
gus apud eccleſiã quiete ſibi cõſtituta, totus in Deũ conuertiť. Bertoldus
multa nobilitate ſtipatus, ad Hildeſemenſem eccleſiam omniũ gratulatio
nẽ introducitur: Non tamen fuit diuturna eius ad ciuitatem & ciuium in
ſe tranquilla conuerſio: ꝙ neqꝫ integro affectu ciuitas dimiſiſſet Hennin
gum ſuum, pro quo tanto labore ſudaſſet, & iam apud Bertoldũ licere ſi
bi quod merita preſumeret non uideret. Itaqꝫ aduerſantẽ animũ ſtatim in
apertum bellum habuere paratũ: Omnis eccleſię militia cum magna par
te capituli inhęſit, ut debuit epiſcopo. Henricus dux Brunſwickcẽſis Wil
helmi filius, iam rerum potitus, ipſis Hildeſemenſibus aduerſatus, epiſco
po tulit ſuppetias. Cauſa belli tãti, ꝙ exhauſtę bellis eccleſiæ ſuccurri po
poſcit a ciuib⁹ põtifex, permiſſa rerę in urbe uenaliũ tolerabili impoſitione
(Gabellam Itali uocant) Sed cum ciues induci non poſſent, armis cogen
di, & malis edomãdi uidebantur. Sed durum a ſtirpe genus frangi potu
it, flecti non patitur. Multa uiciſſim fuere leuia pręlia: bis dux iunctus epi
ſcopo, totis agminibus in urbem uerſus, oppugnauit: Aliquãdo dimiſſis
iumentis in pedes cõſtiterant, properãtes ad proxima urbi repagula: ibiqꝫ
ſtantes in aduerſos ciues pugnauere. Egreſſi deinde ciues, Sublimẽ, quam
uocant, Hamelen expugnãt, ibiqꝫ captos aliquot militares abſtraxerunt.

Crebrius ad uicina uaſtabundi procurrunt, eodem ſole reuerſi in urbem. Multa inuicem intulere incōmoda. Vicinæ urbes, quod cauſa quoque illarum agi uidebatur, tulere ciuib⁹ auxilia. Venerat comes de Retberge cum ex peditis de Weſtphalia militibus trecentiſquinquaginta, petiturus urbem Hildeſem, ut illis militaret. Id reſciuit dux Hēric⁹, ſtatuitque cū eccleſię militaribus oportuno loco illis inſidiari, inter Leynā & Deiſtriā, ad montem quem uocant Peuters, incurrerunt captis omnibus. Sed tum ſe maior hoſtium man⁹ prodidit. Brūſwickcēſes, Luneburgēſes, Goſlariēſes, Magdeburgenſes, Embickcēſes, Gottingenſes, Northemēſes, Stendaliēſes, hoſtilia nūciauere, & collatis armis introduxere, nemine in aduerſum prodeunte, per munitionē Buckēdal: epiſcopos Oſnaburgēſem, Myndēſem, de Lippia, de Hoya, de Scowenborg, de Diepholt, comites & barones, & Henricū ducē de Brūſwico Trāſſyluanū de Grubēhagen, qui magna ſpe ingreſſus, quod ad poſſeſſionē aliqn̄ antiqui, ut ferebat, dn̄ij, ducat⁹ de Brunſwico, tantis collatis in unum armis, reduceret. Sed tūc incōmoda multa ſunt collatā terris: Opidum Sarſtede exuſtum, magnis licet uiribus defenſum. In terra Brunſwckcēſi multa eſt uaſtitas irrogata, & poterat eſſe maior, ſi unū omnes ſenſiſſent: Multę quoque exuſtiones in terra Gottingēſi: Nec aliud tanto molimine peractū eſt, q̄ ut rurales caſæ per agros exurerentur: agri uaſtarentur: prędę abigerent: Aliquot uiciſſim captiui alternauere. Sed nihil tale prouenit, quod ęquaret captū cum cōmillitonibus comitem de Weſtphalia, duobus fere annis tracto bello. XXXVII.

Annus erat octuageſimuſquintus, cum graui inuicem odio, hinc dux Maximilianus, inde uero Flandrij ſęuirent: quibus erāt ductores Iacob⁹ de Remont comes ſancti Pauli, & Philippus Deſquordes cum armatura ſua. Statim uero cœperūt eſſe Franci Flandrenſibus ſuſpecti, quod colloquiū fouerēt, alter cum Phillippo de Rauēſteen, duci tum adhęrente, ex eo die, quo placita inter oratores regis cōſtituta Flandrenſes non implerent: alius etiā, quod criminaretur ipſi duci uerbū fœciſſe. Itaque formidātes Flādrij ne in manus ducis proderent, paulatim ſe a Frācis retraxere. Percrebuit rumor, quod in manus ducis iterū tradēda Brugenſis urbs diceretur. Iterum tumultuatio grauis in ea cōſurgit: noua in ſuſpectos cōcitatio: Nec Gandaui maior erat tranquillitas: Cum enim multa foris experirent aduerſa. Wilhelmus Rim, & Iohānes Capenolle cum manu ualida contenderāt Aloſtum: Interim Matthias Speiart exoritur, alius in Gandauo capitaneus, qui partibus ducibus populū, cum abeſſent capita factionis, inclinauit: miſſiſque per fraudem nuncijs Aloſto euocauit Wilhelmū & Iohānem memoratos, ſpecie magnæ rei, cui adeſſe oporteret, contrectandę. Mox uincti trahuntur Gandauum. Wilhelmus cum Daniele quodam plectitur capite: Matthias a rege Frāciæ, ad quem ibat orator, militari cingulo, ut eſſet aurat⁹ miles, decorat̄. Manſit igitur Matthia procurante, diu cum filio pater. Cū iam indignaret̄ offenſa urbs quod numeroſior q̄ cui poſſet obſiſtere, dux eſſet intromiſſus, cęſis gladio qui ferocius ſunt inuecti, cunctis uidentibus, dux filiū ſuum tranſtulit Bruxellas.

Sluſę aũt inſulę prętectos dux ipſe deſtituit, cuncta in ſuam truſferens po teſtatem. Interim Wilhelmus de Arberg artis ingenio captus, ſupra Moſam Traięcti gladio cęditur, quod epũm Leodienſem occiderit, quod officialem eius oppreſſerit, quod ligã cum Frãcis duxerit: Omnia iam ex ducis ſententia conſtituũtur: quod qui rebellionis conſcij inuenirentur, ſi de aurei uelleris ordine eſſent, per fratres, cęteri per legiſlatores punirent: Innouatis Gandaui legiſlatoribus (ita uocant qui concilium publicum faciũt in opidis, per ſingulos annos iuſſu principis renouati) multi ſunt proſcripti, multi in uinculis habiti. Hoc etiam ſtatu, cum iam dux uictor hoſtiũ uideretur, in Leodienſes quoque, qui quieturi non uidebant, in quod opidũ ſancti Trudonis, quę placuere cõſtituit.

CA. XXXVIII.

Vrabat per id temp⁹ bellum in Saxonia, in quo ſua quiſque odia
d proſequitur. Gottingẽſes tum cępere arcem Iunde, & caſtellanũ eius duxere captiuũ: Opidũ Northem ſub arce Hardẽberg captum & incineratũ. Goſlarienſes arcem Hartesborg expugnauere, quę illis ſemper erat in diabolũ malum. Sed Hẽricus dux Brunſwici, in ſocietatem deuocatis militaribus eccleſię Hildeſemẽſis, adequitabat Goſlariam, oſtentans illi cum non multis. Ciues elati recenti uictoria facile excurrũt: ducem, ut putabant, nullo negocio repulſuri: Ille, quod non cauebãt, ſimulata fuga, retrotulit pedem. Ciues immemores, quid recenti memoria Embickcẽſibus acciderit, acrius cedentẽ perurgent ſequentes, donec collocatis inſidijs intercepti cęduntur, capiuntur, abducuntur, ęre emunguntur. Stabat in urbis porta uir militaris, caſuum illorũ perititiſſimus, qui ciues ſequi ſuos parantes, uix potuit in tuto continere, ne in idem periculum ſequentes cum prioribus laberentur: Cernitis, inquit, turbatos ordines, ueſtros cędi, capi, fugari: Et quid niſi in apertum ruitis periculum? Si iam eo perueniſſetis nihil uobis proſperius q̃ intentare fugam, ſi permitteretur. Sic agitur cum urbicis, poſteaq̃ audacię ſuę nullum ponunt modũ. Quis nocuiſſet ſtantibus intra ſua moenia? Quis uel ad proxima pugnantib⁹? Satiuſque erat amittere pauca quę abigerentur iumenta, q̃ talem uidere exitum, dum audent procurrere, & ut ipſi putant, oſtentare uires, certare pro gloria, quibus ſatis ſuperque eſſe debuit, incolumitatẽ ſuam tueri. Aeque enim proficiunt militares in mercaturis, & ciues in armis; Sorte ſua contenti ſunt pauci. Sed hic ſit huius modus uoluminis.

FINIT LIBER
DVODECI
MVS.
SEQVITVR LI-
BER XIII.

M AXIMILIANVS AVSTRIAE DVX, iamdudum in occiduis partibus uictor, cum poſt Francos inteſtina bella cunctos domuiſſet Flādrios, euocat ab Imperatore patre Coloniam, cumq; eo profectus eſt Francfordiā ad cōuentum, quem idem pater indixerat principibus electoribus, ut de rege nouo cōſtitueretur: quę res iam ipſi duci inclinare ac propendere uidebat: Mutauit iam Frideric⁹ ſententiā, qui ſuperiorib⁹ annis ea de re a principibus interpellatus fert̄ reſpondiſſe: Filiū nos noſtrū propius agnoſcimus: ſcimus non eſſe rebus gerendis idoneū: Nec uolebat ulla de re minus, ut ferunt, audire, q̄ illa. Id ſiue ex ſententia dixerit, ſiue quadā ſimulatione prętulerit, ſiue etiā magnū onus adminiſtrādi Imperij cuiſcerati filio auerterit incertum eſt. Poterat tn̄ illū ad mutandā ſententiā inflectere, & maturior nūc ętas ſilij, & recens de hoſtibus uictoria: Magno enim ore multorum efferebatur, q; ſine paternis armis, ſine amicorū ope, tantā in Gallos & Flādrios rem peręgiſſet: q̄uis pro magnitudine hoſtiliū uiriū ſatis erat uiciſſe, dum tantis armis non cederet. Igitur uolentibus cunctis rex creat̄ Romanorū Maximilianus anno ſexto & octuageſimo poſt millequadringentos: exemplo Karoli. IIII. recentiori, qui & ip̄ ſe uiuens filiū ſibi curauit regem ſubſtitui: Sed in hoc gloria Maximiliani maior, q; ibi pater Karolus ut proficeret coelum fatigauit & terrā, hic Fridericus ut fieri pateretur uix potuit inflecti. Ibi nullis rebus pręclare geſtis Wentzlaus, incertū qualis rex futurus, aſſumitur: hic uero multis euectus uictorijs inclaruit. Inde uero Aquiſgranū perductus nou⁹ electus, magna omniū cōcurrentium principum alacritate, multa nobilitatis frequentia, adhibitis, quos ſupra oſtendimus magnificis apparatibus, per archiepiſcopū Colonieſem, cuius eſt iſta prouincia cōſecrat̄ rex Romanoꝝ. Interea multi in Flādria Brugis cęduntur gladio: alij ęre mulctant̄: nōnulli proſcribunt̄, tumultu omnia ciuili, q; ciues correptis ſignis ſuis in forum armati per turmas pdierunt: ibiq; ſtantes, clamore ſuo urgebāt ad mortē quos uoluere. Sed hac uice comes de Naſſow rem gerebat pro rege. Creauerat enim illū rex uicarium ſuum per abſentiā. Dn̄s de Veris, quē extra Maximiliani gratiam agere diximus, filiā ſuā dedit cōiugem Philippo de Beueren, Antonij de Burgundia filio: ut per illum rediret in gratiam: nec eſt fruſtratus expectatione ſua. CA II.

P Er quę tempora in Anglia cęſo in acie Richardo rege, Henricus de Riehemont comes, nepos per patrē Hērici regis. VI. regnum accepit, quod hodie tenet: cadētibus in acie cum Richardo qui ſuę partis erant. In Cameraco interim inter iam duos reges Romanoꝝ & Francię agebatur: cōgratulate per nūcios Francię rege, Romanorū regi Maximiliano, de honoris incremento: miratus tn̄, q; ipſe futurus eius gener ad ſolennitatē coronationis inter cęteros principes non eſſet euocat⁹. Mathias Vngarię rex hāc Maximiliani aſſumptionē ſtudio magno pręuenire conſtituit, ut impediret: ſed non pręualuit: cōtendentib⁹ cunctis, q;

ſantę nobilitati,& ut apparuit in eam diē uirtuti,is loc⁹ in regno deberet. Impletis ergo ſolennib⁹ cōſecrationis,rex in occiduas filij partes reuertit. Sequutus eſt illū pater ei⁹ Frideric⁹ Romanorꝝ Imperator, non illo ſplendore,quo ſolebant olim Romanorꝝ principes,nec illo apparatu,quo conſueuiſſent eius regionis homines ſuos principes intueri: meliuſqꝫ aliquanto fuiſſet,omnino non ueniſſe,q̄ in ea negligētia tantā deſpici maieſtatem. Venerat tn̄,& in Geſoriaco,hoc eſt in urbe Brugenſi,cum filio rege adit⁹ eſt a Venetorū oratoribus,gratulantib⁹ utriqꝫ:cum Hermolaus Barbar⁹ uir memoria dign⁹ propter literas ſempiterna,ſplendida oratione,quę extat,Imperialē & regalē maieſtatē,magnifice extuliſſet: munerat⁹ cum collega aurea militum dignitate.Interea Leodienſib⁹ad pacē per arma redactis cum dn̄os de Arberg ſibi rex Romanorꝝ cōciliaſſet, priuſq̄ in Francos duceret,ſuos iuſſit Cameraci obuiā prodire regis Francię oratoribus Ibi multis in mediū adductis cum non cōueniſſet inter utroſqꝫ,de reſtituenda regi filia,deqꝫ accęptis in poteſtatē urbibus, res ſine fine permanſit: & remiſſę ſunt Romanorꝝ regi literę ab Francis cōtumelijs plenæ,quid ſe archiducē ſcriberet cum non eſſet,uiuente adhuc Sigiſmūdo Auſtrię duce: de Romanorꝝ quoqꝫ regno cœpit irrideri:quid inani titulo ſe iactaret cum Romę nihil aut poteſtatis,aut ꝓuentus haberet: Tum rex Romanorum cōparatis agminib⁹,duxit in Morinū, inqꝫ ſanctum Andomarū: & amiſſas per bella Flādrię urbes & arces,uaria quidē fortuna recepit: cum in opidum ſancti Quintini duceret,cōperit Frācorꝝ exercitū propinquare:certiorqꝫ factus de quorūdam ſuorꝝ in ſuū caput cōiuratione,exercitū dimiſit,ſeqꝫ recepit ad Inſulas,ſplendidū Flandrię occiduę opidum:Ibi ſequutus eum pater cōuenit: Quid uero cum illo ęgerit ſecreto incompertum eſt: Cæterū illū ad cunctationē,qua ipſe creberrima uteret, creditur induxiſſe.Sed rex Morino pręfecit Salazart Hiſpanū,Sancto Andomaro Philippū de Rauēſteen. Pertrāſiens aūt opida minora, ſacramenta ibi iuſſit renouari in ſuā perſonā ad prefectū filij Philippi.Inducię cū Anglicis iam pene expirantes, propter mercatores regionis, in Caliſia renouari tentabantur: Sed ſuſpenſos tenuere Anglici regis Romanorū oratores, expectātes quē exitū haberēt res ei⁹ cum Frācis: diſceſſerūt a curia Frācię regis nōnulli principes,quos erat pteſum fœminei imperij: Nam per uxorem comitis de Belloioco,quæ regis eſſet germana ſoror,res oēs adminiſtrari uidebant. Dux Aurelianēſis,&ſi corā hominib⁹uxorē tenere uideretur filiā regis Ludouici,alterā Karoli regis germanā,animo tn̄ ille abalienato,filiā ducis Britāniæ cōiugem petebat: Alij etiā alio dilapſi,curiā regis uacuabāt. Anglici tn̄ ſobrias cum Flādrenſibus inducias pepigerunt: Miſſi enim Brugas ad Romanorꝝ regē nūcij regis Hērici,hoc pacto pepigerūt,ſuſpenſis reb⁹,ut ſi cōtinuandę eſſent inducię, hoc ante feſtū Iohannis ꝓxime uenturū innoteſceret utrinqꝫ: Sin min⁹, ante ſex hebdomadas hoc uiciſſim alterutris denūciaretur. CA. III.

m Aximilian⁹ interim rex cum intelligeret Anglorum molitiones: nec ipſe ſolidū ad fœdera habuit animū, auſcultans Margaretæ,

quę relicta erat Karoli ducis Burgundię: ut filiũ fratris ſui ducis Clarẽcię paratis in Sluſa nauibus, adiuuaret ad conſequendã generi ſuo debitã regni coronã: de quà re eſt poſterius attentatũ: Nauim inſtructam permiſit eidem dñę, quã ipſa cõſcendit Hibernitã petitura: ut eã cõciliaret filio fratris ſui memorato. Interim Brugis Romanorũ rex cõmorat̃: Audiuit ibi oratores ducis Britãnię, nũciantes ad illũ profugiſſe ducẽ Aureliani, auxilium & ſocia arma rogantes in Frãcię regẽ: Decernũtur illis duo equitum millia. Aderant etiam nũcij regis Caſtellę, quibus pro tempore, quod in rem uidebat̃ eſt reſpõſum. Sed & principes electores, miſſis ſolẽnib⁹ nuncijs, quę ad Romanorꝝ regnũ pertinebãt depoſcere. Summa aũt cura regi fuit, ęrariũ inſtruere: ut gerendi belli neruus in expedito eſſet: In quam rem cõuocati ſtatus Flandrię, clauſtrales, eccleſiaſtici ſęculares, magnũ ęs depoſcebant̃. Spirituales quidẽ, quod iuris erat obtenderant: ſe non poſſe niſi conſulto ſummo pontifice, in ea re quicq̃ cõſtituere: facturos tñ de benignitate, quantũ iure ſinant̃, ſi ſuis libertatibus reſtituãtur: Flandrię multa cauſantur, exhauſtas populi uires, crebris cõtributionib⁹: iam non eſſe in eorũ facultatibus quod elargiãtur: Quippe qui annos octo ſub Karolo, & nunc pene decẽ ſub ipſo rege multa exanclaſſent bella: Nam annus tum erat ſeptimus & octuageſim⁹. Sed res tum infęcta permãſit. Creſcebant aũt in urbibus Flandrię uehementer primũ murmura, deinde aperte indignationes, ꝙ ſoli Flandrenſes emungerentur argento, reliquas ditionis terras perdurare immunes: non ſe auri montes alijs habere maiores: finem aliquando fieri oportere exactionũ: alioqui, ſi perſeueraret emungere uehementer, ſanguinẽ aliqñ profluxurũ. Ea tum in urbibus murmura uolitabant.

CA. IIII.

Nterim ne in Saxonia quies erat. Nam Erneſtus Magdeburgẽſis archiepũs & adminiſtrator Halberſtadẽſis, cum inueniret iuſtam indignationis cauſam in ciues ſuos Halberſtadenſes, paratis copijs ad iuga & plenã obedientiã eos armis adigere cõſtituit: Nam iudicium in urbe, quod impignoratũ ab epiſcopo tenuere, ad redęmptionem, quam ille parauerat, uenire non ſinebant. Tum uero pręfecturam in parte urbis, quę iuris eſſet epiſcopalis, illi non permiſere. Cunctꝫ intra urbẽ male eſſent unanimes, inteſtina ſeditione laborãtes, paratũ habere & promptũ negocium uidebatur: Duplex nimirũ gerendi belli cõmodum erat pontifici: ꝙ ſciret Halberſtadenſes cęteris Saxonię urbibus eſſe inuiſos & exoſos: ꝙ ſe ab eorꝝ cõmunione dudum retraxiſſent: Deinde ꝙ intus feruẽte diſcordia, non unum ſentirent. Igitur poſt diui Iacobi diem feſtũ, duxit in eos: Vallabat oportunis locis urbẽ obſidione: & immiſſis per tormẽta lapidib⁹ non paucis, muros deformauit & mœnia. Exierat magna pridem pars capituli, ſuo epiſcopo non refragatura: Remanſit tñ decanus, qui diuinum in eccleſia officiũ tueretur. Erat aũt uir nobilis comes de Queruorde, iam ipſa canicie uenerabilis, qui familiã ſuam cum ciuib⁹ iuſſit mœnia tueri pro uiribus: Cum in eo deprehenſi neceſſarij belli articulo, quid facerent? Aliq̃diu ſuſtinuere obſidionẽ. Cum tñ non haberẽt q̃d foris ſpera-

rent a quoq̃ defenſionis preſidium, extra cõmunionẽ cæterarum urbium poſiti, & potentiã hoſtis ſui, quæ creſceret quotidie animo perpendentes, deditionẽ fecere, gratiã domini ſui implorãtes. Accepit ille urbem in poteſtatem, & omne ius gubernandę ciuitatis a cõſulatu in ſe trãſtulit: Conſtituit indices, ſcabinos, & omnia moderatur ex hoc die pro arbitrio. Calamitoſa ciuitas luit damna imprudentię ſuę, & improuidę defenſionis intus & foris. Iam omnis mercatura deperijt: Quiſq; ſuo contenti, non quęrunt augere patrimonia: Viuunt in diem: nec eſt qui deformatos muros cum mœnibꝰ, aut curet, aut cogitet, aut poſſit reparare. Ita ſe res in hodiernum uſq; in ea urbe quondã florente habent. CA V.

h Enricus interim Wilhelmi filius, dux Brunſwickẽſis, qui primas ſuę militię ſtudia declarauit Hildeſemẽſi bello, princeps ad arma natus, nec minus animo q̃ manu promptus, iam feruеſcente bello memorato, in Magnopolim cum paucis contendit: & in arce Zwerin, Margaretã Erici Pomeranię ducis filiam, germanam duarum, quę cõiugio erãt ſociatę duobus fratribus Magnopolenſiũ ducibus, Magno atq; Baltazari, cõiugẽ accepit. Sed hoc primũ anno ꝓfectꝰ in eiꝰ occurſum, cũ eam deduceret Bugſlaus germanus eius dux Pomeranię octingẽtis ſtipatus equitibꝰ, qui armis fulgerẽt: Ea dos erat Germanæ, ex cõſtituto, uxorem excæpit: eaq; in tutũ dimiſſa cum dñabus & puellis, ipſe expeditum agmen ſuum iunxit Bugſlao, & una mouẽtes copias ſuas, duxerũt in Honouer, opidũq; armis terruerũt: ꝗ bello Hildeſemẽſi necdũ pacato ſe immiſcuiſſent. Immittũt principes tormentis ſuis ſaxa grandia. Sed ciues interriti, muros & mœnia opidi ſui defenderunt: nec tñ proruerũt temeſe foras. Vbi iam aliquot diebus fruſtra opidũ tentaſſent principes, Bugſlaus dux ne incaſſum ueniſſe uideretur, inter comitẽ de Retberge, & cõcaptiuos eius, cœpit ex una, & ducem Hẽricum ex altera tractare: perfęcitq;, ut comes cum cõſortibus expromiſſa ingenti pro ſua ſuorũq; laxatione pecunia de captiuitate prodiret. Nec diu poſt proxima bruma finitũ eſt omne bellũ Hildeſemenſe, qualicunq; tranſactione: Cõpenſata damna: captiui coęquati, & ut fieri omnes exoptauere, in ſuã quiſq; dominationẽ, aut etiam libertatẽ repoſitus, alterna iura recognoſcebãt. Per eadem tempora aliꝰ Henricus dux Luneburgenſis, Ottonis filius, tum accępit cõiugem de domo Miſnenſi Margaretã, ſolennitate nuptiarꝫ peracta in opido Tzelle, & in arce illius pręcipua, quã illuſtrauit multorũ pręſentia principũ. Erneſti ducis Saxonię ea erat filia, germanã habens reginã Danię, & fratrẽ Erneſtum archiepũm Magdeburgẽſem, necnõ Fridericũ electorẽ, & Iohannẽ duces Saxonię ſuperioris, alios germanos. Quo etiã tempore, Wilhelmꝰ dux Brũſwickẽſis Hẽrici pater, cum non ęque ferret inſolentiã Weſtphalorum ultra Wiſeram, oppugnauit & cæpit arcẽ, quã uocãt Hemelſcheborg, non longe ab Hamelen opido ducũ memoratorũ, ad ripã dicti fluminis: Eięctus eſt caſtellanus: impoſuitq; dux ipſe pręſidiũ ſuũ. Aderant arma ciuitatum, quę illi duci parerent: Brũſwici, Gottingę, Embicę, Northem, Honouer. Tum primũ Brũſwickẽſes ſacramenta pręſtitere Wilhel

mo poſt Wilhelmum patrē. Eodem quoqꝫ tempore cōſtituit Erneſtus ar
chiepūs Magdeburgēſis, cum arma ſuorū militariū atqꝫ urbiū cum belli-
cis apparatibus in expedito teneret, oppugnare arcē Weueling. Intercępe
re rem principes Brūſwickcēſes, Wilhelmus pater, & Henricus fili⁹: Effę
ctumqꝫ eſt, ut qui inerat arcis pręfęctus, mox abiret, euacuans pręſidium:
Electus eſt utrinqꝫ comes de Stalberge, qui arcē ſeruaret, donec inter me-
moratos principes de cuiuſqꝫ iure ſuper ea re ad plenū cōueniret. VI.

Aximiliano Romanoꝝ regi noua indies bella creſcebāt in Flan
m dria: cum grauarent Flādrię mēbra ad cōmune ęrariū cōſtitutā
pecuniā cōportare. Reięcere omnes omnia in Gandauēſes popu
loſiores: qui & ſolerent, & poſſent eā cauſam potenti⁹ ſuſtinere: in qua ur
be reſponſum ſe daturos cęteri aſſeuerabāt. Rex pręuenire cōſtituēs oritu
ram ſeditionē, Gandauū cōtendit, ut populū ſibi prępararet. Sed ubi intel
lexit iam auerſos ſibi illoꝝ animos, cōtendit Bruxellas: Illic q̃qꝫ iā inueni-
ens rē ſpectare ad tumultū, quia non niſi pręfinito numero militū ꝑmiſſus
eſt introire, rediꝫt in Flandriā, iam magis, atqꝫ magis omnia ſibi cōperiens
aduerſa. Igitur contendit in Zelandiā, unde ſtatuto tempore reuerſus eſt
Brugas audire reſponſa Flandrēſium in Maio, ſuper cōportando ęrario:
Quę cum nō ſatis placita darent̄, minas pro ſua cōſuetudine intulere Ale
mani, animati, ꝙ audirent res proſpere geri in Britānia, & ꝙ rex Hiſpanię
maximā uictoriā pęgiſſet in Granatā, noſtri temporis rem omniū clariſſi
mam: Decennio fertur cōtinuato laboraſſe rex in eo regno, & urbibus ei⁹
nouiſſime in urbe omniū primaria Granata expugnāda. Interim Roma-
norum regi inter multa proſpera quædam ſe immiſcuere aduerſa: audiuit
enim captū a Francis opidū ſancti Andomari furto, cum nauiculis paſſim
noctu introirent abſconditi a fratribus ſancti Bertini, donec multiplicati
inſurgerēt. Vix pauci ex regiꝫs elapſi rem pertulerunt, & ordinem geſtoꝝ
exponunt: ꝙ male uolentibus incolis, & ad Frācos inclinantibus, ſupera-
ta ſit illoꝝ diligentia: nam cęteri, aut merſi, aut cęſi periērūt. Gandaui q̃qꝫ
cōmotio facta eſt ingreſſis exulibus, quos pridem proſcripſere: ſed paucis
punitis, ſtatim cōquieuit: cum Gandauēſes Romanorū regi ſe parituros
ad omnia ſponderēt. Morini quoqꝫ cuſtodes pro Maximiliano rege cum
inſeſtarentur, miſere nūcios regi, niſi miſſis auxiliꝫs roborarent̄, importa-
tis armis & cōmeatibus, non ſe poſſe diu rem ſuſtinere. Vtrunqꝫ illis per-
mittitur. Rex e Zelādia Teuremundā cōtendit: ubi facto cōuentu ad cō-
ſilium, audiuit de aduerſis ſucceſſib⁹ Martini Nigri in Anglia: qui dum
ipſe miſceret incendia, cęſus eſſet cum omnibus copiꝫs quas haberet: Non
enim ſatis aderāt in expedito, qui fauores & arma pollicerent̄ pro filio du
cis Clarēcię: cum rex Anglię quadraginta milliū ducēs exercitū, præſen-
ti regis Romanoꝝ Heraldo fertur dixiſſe poſt cōflictū: Grates inquit de
bemus Romanoꝝ regi, & magnę duciſſę Burgundię, quorū opera ſit ea
ſtrages peracta: oſtēſis caligis eiuſdē Martini, quas Margareta ducis Ka-
roli relicta multis precioſis margaritis exornauiſſet. Mittit̄ alius Clarēię
ducis filius captus in Caliſiam: ut abeſſet cognationi ſuę pro eo tumultu-

enti, qui aloqui uidebantur omnino non quieturi. CA. VII.

Irca Morinũ peruigil cura fuit Hiſpanorꝫ militum cuncta tueri. c Franci duce Philippo Deſquordes ueteri Flãdriæ hoſte, non ſolum hoc opidum, ſed cunctã Flandriã ope Anglorũ, qui iam infeſti erant regi Romanorũ (prꝫſertim ꝙ modernus Angliæ rex Henricus VII. ex Frãcis ortus, ab illis non eſt paſſus diuidi: unde orta eſt illa difficultas permittendi Flandrijs inducias quas ſperabant) ſub leges mittere. Igitur maritima opida Flandriꝫ, Grauelingã, Dunkerken, Nouũportum iuſſit rex Romanorꝫ diligenti⁹ aſſeruari: qui nauibus apparatis expectabant hoſtes: nam uenientes excipere cõſtituerunt: cum interim idem Philippus Deſquordes, magno per Frãciam parato exercitu, properabat Duacum, Inſulam, Morinũ, armis pulſare: Sed in alijs fruſtratus, in Morino proſperat̃, dedentib⁹ ſe paſſim incolis: ꝙ uim militũ qui inerant, ſuſtinere haud poſſent: Itaqꝫ multis cæſis, atqꝫ captis, pauci euaſere. Ad opidũ Betuneꝫ, quod in Artheſia rex Frãciæ dedit dño de Penis, ad cõpenſanda quꝫ pro ipſo amiſit in Flandria, fraudẽ ſtruxit Philippus: Nam literis adulterinis uocauit nobiles de Flandria, quaſi traditur⁹ eis opidũ: Illi credidere, armis iam ad ſumendũ in poteſtatẽ opidum apparatis. Venerat cõſtituta dies: Dux Gelriꝫ Karolus iuuenis, qui tum primis in armis Romanorũ regi militabat: Engelbert⁹ de Naſſaw: Philipp⁹ de Rauẽſteen, magna ſtipati manu uenerant, opidũ ut ſperabãt accepturi. Pandũtur Francorꝫ inſidiꝫ: ſed tñ magnũ prꝫliũ cõſeritur. Cadũt multi de Frãcia nobiles, in quibus frater Philippi Deſquordes: Verũ illis ceſſit uictoria. Capiũtur Karolus de Gelria, & Engelbert⁹ de Naſſaw: Vix elabitur Philipp⁹ de Rauenſteen, ſuorꝫ periculo redẽptus: Sic peruenit ad Frãcos Karolus Gelriꝫ dux. Victoria nunciata Pariſium, lꝫtitiã peperit ingentẽ. Sed funeſtus aderat nũcius de Britãnia, qui regis fugã, militũ cladem, armis & peſte factam deteges, lꝫtitiã omnẽ ſubuertit. Inde uero Frãci cõuerſi in Leodienſem puinciã, ducibus de Arberg dñis, igne & ferro omnia defœdauerũt. Romanorũ rex aduerſa correpť⁹ ualetudine adeſſe non potuit: ſed Philippo de Rauenſteen Flandriã tutandã permiſit: qui uindictã de hoſtib⁹ ſumere pollicereť. Nõ quieuere interim Frãci duce Philippo Deſquordes, quo minus Flandriꝫ a ſancto Andomaro imminerẽt. Sed diligentia Philippi de Rauẽſteen curantis omnia diligẽtiſſime nihil pfecerũt. VIII.

Iſit interea regi Romanorũ Fernãdus rex Hiſpaniꝫ, uictor Gram naťꝫ, ſolẽnes oratores, offerẽs fœdera & mutua præſidia: ſi Philippo filio ſuo Maximilian⁹, filiã Fernãdi acciperet uxorẽ: & uiciſſim filio Fernãdi Margaretã Philippi germanã, quꝫ nũc in Frãcia teneret cõiugẽ pmitteret. Interim ad bella in Gallos. X. millia militũ pollicereť ipſe cum Britonibus ab occidua parte inuaſurus prouinciã. Sed cum res in deliberationẽ eſt poſita, quæ tñ poſtea illos utrinqꝫ habet exitus. Interea cum agereť de augendo ærario inter tres ſtat⁹ Flandriꝫ, militaris quidem ordo cõſenſit: Spirituales ſi iuſticiã ſolito more debitã de iure conſequantur facturos pollicẽtur quod poterunt, non ad ſuſtinenda bella, quꝫ

ſunt illis interdicta,ſed ad intertenendū regis ſtatum. Popularis autē ſtat⁹ oratoribus Gādauenſib⁹, nihil cōtribuere gerendis bellis reſpōdit,ſed ſuſtinendam pacē cum Frācis initam putauit. Si tñ opus ſit collatione,ad pacem non ad bella polliceretē ſubſidia. Gandauēſes hoc dato reſponſo abierunt,& deſtitutis in ſua ciuitate, qui authoritate principis ius redderent, ipſi ſua temeritate nouos crearunt legiſlatores. Tum uidētes rem omnem interturbari,fugierūt optimi quiq; de urbe: Reuocati ſub pœna cōfiſcandorum bonorū non redierunt,uitā rebus prȩponētes. Miſerūt qui gubernacula apprehēderant uxores cedentiū poſt illos, cū liberis,ut una exularent. Rex aūt Franciȩ iam ad pacē reſpexit,offerēs futuro ſocero ſuo Atrebatum,Betuniā,Ariā,Andomarū,Bipalmes,& ominia citra Sōmam fluuium: quȩ tum dicitur oblatio cōtempta: uiderint qua prudētia. Gandaui interim grauiter tumultuatū eſt: quod exules redierunt rege inuito, nec uidebatur urbs regijs mandatis paritura. Brugis autem colligitur ȩs promiſſum per capita iuxta facultates ſingulorū: ut regiȩ cōtributionis effȩctus impleretur: Sed tñ donatiua non prouenerūt ſtipēdiarijs, quis ingēs undiq; pecunia corraderetur. Rex a clero impenſas poſtulat,quas fȩcerat oratoribus ad urbē miſſis, duodecim aureorum millia. Ille reſpōdet: Si pax cum Frācis ſeruetur, & clero iura libertatis per omnia reſtituātur, uidendum illis quomodo ad octo millia perueniāt. Gandauēſes uocant clerum in cōuentum: Non cōparet: Rogāt ut interueniat nouȩ turbationi: Non audet ſe tantis rebus interponere, ſciens quid pridē indignationis utrinq; reportauerit. Intelligens rex rem omnē ſpectare ad nouam rebellionē, quod membra Flandriȩ iterum reſumerēt gubernationē, clam firmat opida pridē ſibi parentia,Teuremūdā,Aloſtū,Aldenardū,Curtracū,Inſulas, & Duacum. Gādauenſes in Hulſt duxerūt: quod capitane⁹ eorum quoſdā ibi pridē ex ſuis amiſiſſet Albicapuciatos (Sic enim uocabāt quandā ſuorū ſocietatē) Iohānes Capenolle profect⁹ ad Philippū Deſquordes in Atrebatū,quingētos inde millites eduxit,pollicēte Philippo, quod maiori mox manu ſequeretur. Sed in Hulſt & Aldenardo Gādauēſes non profȩcerūt: Poſtea tñ Aldenardū arte quadā in ſuā redegerūt poteſtatē: his eñ opidis maxime indigebāt inuehēdis ex Frācia frugib⁹, alioqui fame excruciādi. VIIII.

Interea ciues qui Brugis pro rege ſtabāt,miſſo fideli nūcio, inſinuarūt illi: niſi accedat populū oēm in rebellionē Gādauēſib⁹ accurrere: Arbitrat⁹ rex prȩſētia ſua ciues terrefacere,aduolauit: nā ex maioribus quidā regē ad ingrediēdā urbē inuitabāt,aſſerentes & id ex aīo arbitrātes maiorē populi partē,ſi adeſſet,protinus acceſſurā. Introiuit ergo Brugenſem urbē rex, Petro Longocollo eius inibi ſchulteto ducēte, cum non multis, foris manere reliquā manū quoad iuberet inſinuās. Per quod tempus in opidū Curtracū uocatus Philippus de Raueſteen per Iohannem de Horne regi fidelem,non differt profectionē, ſperans arcē,quā tenuere Gandauenſes,capere: Iam cum Hadriano de Likerken Gādauenſium capitaneo ſymbolū in opido fȩcit: Inter prādendū conſurgens diſſimulanter Iohānes arcem ingreditur, ianitorē cōfodiens. Mox animo uol

nens Hadrianus quod fieret, ſequit̃ præcedentẽ, & iam portis ſeratis oppu gnat arcẽ: Nihil armorũ in pręſidio reperit Iohãnes, unde arcẽ tueretur, & quo poſſet oppugnantes abigere. Recępit non magno negocio arcem Hadrianus, magno ſuorꝝ ſtipat⁹ comitatu: Iohãnem cõfodit: perinde Philippus poſt ueniẽs fruſtrat̃: Qui cõperto ꝙ rex quoqꝫ Brugis non proſpe raretur, Sluſam ſe recępit, inuictam in arcem: Nam rex Brugis, ut erat cõſtitutum, armatus primo mane apparuit ad domũ Scabinorũ (Burgã uocant) ſperans iuxta condictum cõfluxuram ad ſe plębem. Sedebat quiſqꝫ domi, proprio intentus labori. Inſonuit rumor per opidũ regem ſtare armatum ad domũ ſcabinorũ, proclamatur ad arma, quãdo quiſqꝫ ſuo time bat capiti: non enim inſtructa plebs erat ductorib⁹: Tum qui regẽ introduxere, ubi uident ad arma cõclamari, nec ad ſtipãdum, ſed oppugnãdũ regem cõcurrere, male ſibi timẽtes, quærũt latibula. Incõpoſitũ uulg⁹ infinita multitudine regẽ circũſiſtit fremẽs: nã qui cũ rege ſtarẽt, cõparuere nulli. Cõcurrit̃ in forũ authore decano fabrorꝝ lignariorꝝ, ꝙ pridẽ pro leui uerbo ad delatiõnẽ mimi quidã ex eorũ ordine eſſet decollatus, regem ſumpto in foro conſilio adeunt: Opus, inquiũt, uideri, ut pauliſper utatur patientia, uolens eat in liberã cuſtodiã: Nam aulici ſui iam pene omnes au fugerant. Primũ in domũ Vellę: deinde in Craneborg: nouiſſime in domum Iohãnis de Groſſis audientiarij regẽ incluſerunt. Alemanis eiectis, nobiles qui in comitatu regis erãt in eo loco honorifice detinent̃. X.

Vigilia erat Purificationis diuæ Marię, incipiente iampridẽ anno octuageſimooctauo poſt millequadringẽtos: Capti nõnulli ex ciuibus, qui regi talia ſuggeſſiſſe putarẽtur, ut ui armata in ciues uteretur, truncati ſunt. Schultetus ipſe diu latuit: Euocati Brugas Gandauenſes, ad magnũ inceptũ aderãt, maiori numero q̃ ſperabat̃: Excluſi tñ multi ſunt urbe. Alij etiã qui ingreſſi ſunt, auertũtur a cõſilio maligno q̃d cõcęperant. Qui de cancellaria regis erant, & alij de cõcilio eccleſiaſtici, miſſi ſunt Gãdauũ. Rex a Brugẽſib⁹ aditus, lachrymas ante uerba dedit: Collachrymati ſunt qui uiderunt multi. Oſtenſa ſunt ei plurima, quæ ille ſe ignorare fateret̃: Rogabat, ut uita illi ſalua ſit: Promittũt omẽs ſanguinem ſuũ dare pro illo, ne quid mali patiat̃. Interea Gandauẽſes iuxta opidum Hulſt detrimẽta ſuſtinuere nõ parua, in glaciẽ merſi, dum oppugnarent. Inde uero cum cõmeatus intercipere conarẽtur, cęſi. Tum uero rege in cuſtodia manente, Gandauẽſes cum alijs Flandrię membris reſumpta adminiſtratione, Ipris & Brugis nouos magiſtratus erigi curauerũt. Interea Iohãnes Capenolle, ut ad regẽ Frãcię nũcius Flandrię mitteret̃ eſt annixus, reclamãtibus nõnullis: Non oportere Philippũ principẽ ſuũ hęreditate auita depelli. Matthias uero Speiart qui ſemper pro rege ſtabat Romanorum, Brugis deprehẽſus, Gãdauum perducitur: ibiqꝫ excruciatus, in quatuor uelut patrię proditor diſcinditur. Brugis Iacobus de Dudenzel gladio per tumultũ cęditur, multa offerens, ſua omnia exhibens, ut nudus peregrinari ſineret̃: cum pro eo religioſi ordinũ, nationes etiã mercatorum interuenirẽt: Sed fruſtra omia. Iacobus de Here trũcatus. Nicola

ius de Helſt, pridem penſionarius, cum alijs excepit mortis ſententiam. Sed iam ſub ictu gladij acclamante populo, miſericordiā, meruit uitam: Sed a morte ꝓpinqua cōceptum colorē nunq̄ poſuit. Interim nobiles indignati pro rege capto, aduerſus tria Flādriç mēbra quç potuere moliunt̄: accepta cuſtodia opidorū. Capt⁹ deinde ad mediū ferme quadrageſimç, qui multum querebatur ſchultetus Petrus Longicollus, diu illis ludibrio fuit: Ita in foro circūduxere per tentoria, ubi ciues uelut in caſtris excubabant, ad ſingula irridetur: Inde uero cruciatibus miſere in foro examinatus in tormento, quod ipſe pridē faciendis quçſtionibus excogitaſſe crederet̄, poſt omnia cçſus eſt gladio uir etiā maiori dign⁹ loco pro ingenio & diligētia, ſed uita digniſſim⁹, quē furor popularis cœperat odiſſe: nūc uero magno ſi fieri poſſet, a morte mercarent̄. Sed irremeabilis a morte uia eſt. XI.

Mperator cognito filij miſerabili caſu, cōtraxit cōcilium principum: Miſſus eſt Wormaciēſis epūs in Brabantiam ad Philippū nepotem aſſeruādum: Multa pro liberādo rege tentata ſunt fruſtra. Scribit ſummus pontifex, & intentat cenſuras, gladiū ſuum: ſed nihil profuit apud pertinaces. Gandaui interim magna cçdes bonorū ciuium: Nam quiſquis pro rege uerbum unq̄ molle emiſiſſe recoleretur, ſuſpect⁹ habebat̄, & patriç proditor. Venerant auxilia belli gerendi a Britonibus: ſed capto iam rege nihil fieri potuit: Triſte ubiq; inſticiū. Philippus Deſquordes, ut bellū ſuſcitaret ex bello, Karolū ducem Gelriç captiuū ſuum, ad inſtantiā Renati ducis Lotharingiç, qui ſororē ei⁹ iam cōiugē teneret, per Lotharingiā miſit in terrā ſuā: Quieuit ille aliq̄diu, dum Romanorū rex alijs, quibus erat implicitus laboraret: Sed poſt aliquātos annos oppugnat̄, q̄d mox dicem⁹. Incluſus ergo rex Romanorꝝ Brugis aſſeruabat̄: & quç fieri poterāt, aut cōminādo, aut ſçuiēdo oīa cōtemnebant̄. Tentauere aliq̄n Gandauēſes, aut blandimētis, aut ui publica regē eductū in manus ponere Frācorꝝ. Id cum reſciret, orabat Brugenſes cum lachrymis, ne ullo pacto ſineret: Polliciti ſunt illi ex fide, & ex animo curauerūt, aucta uigilū manu, qui regem cuſtodirēt. Temperatū eſt interea foris ab atrocioribus motibus, ne quid per eam occaſionē graui⁹ in captū regē cōſtituerēt. Erat multo tempore incluſus, donec Brugēſib⁹ uideretur rem pro ſuo arbitratu cōponere. Non deſtiterūt Gandauenſes aduigilare, ut ſiue uolentibus, ſiue nolentibus Brugenſib⁹, regē adimerent. Sed cauerūt hac de re Brugenſes, non modo propter regē, ſed etiā ſua cauſa: certi ꝙ rege apud illos manente, pacē pro ſua uoluntate eſſent habituri: Nec omnino ſpe ſua fruſtrantur. Equidē, cum illis iam eſſe tempus uideret̄, regem iureiurādo cōſtringūt, adhibitis quibuſdā ex prima nobilitate cum illo iurātib⁹ oīa quç facta uiderent̄ ex animo remiſſurū, nūq̄ uindicaturū. Id ſuo, & potiſſimū Philippi de Rauenſteen iuramēto firmauit, ac uenerabile Chriſti corp⁹ in eā rē deſumpſit. Ita tum carcere laxat̄: Utinā ueteris Ioſeph ſimilitudine, iā prim⁹ in orbe Chriſtiano, totiq; mūdo futur⁹ ſalutaris princeps. XII.

Ridericus aūt pater, iniuriā & cōtemptū ſui, quç perpeſſus eſt in filio, & regno irrogatā cōtumeliā, protinus abolere non potuit.

Immiſſis armis magna Flandriã clade inuoluit, rege ad oĩa quieſcēte. Sed tum Philipp⁹ de Rauenſteen, qui ſacramēto ſuo omnia cū rege firmaſſet, ut oſtenderet, non ſua uoluntate arma renouari, derelicto rege, quē prim⁹ ipſe ſemper ad ea tempora ab initio recōciliationis ſequebaᷓ, arcē Sluſę ac cepit in poteſtatē. Hic eſt port⁹ ille Geſoriac⁹, de quo in Ptolomeo: Flandrenſib⁹ ex illo die ęquior. Superuenerat tum noua cauſa, noui belli mox futura radix. Moneta currens (ut fit) bellorū tempore leuior facta, ſupra modum aſcendēte auri ualore ad argenteos (ſtupheros uocāt) ſexaginta: Inde precipiti uia redigi tentaᷓ ad uiginti: Viſa eſt cūctis ea tam grādis & ſubita nūmi ęſtimatio, nimiū dāni omib⁹ importatura: cū eſſent in utraqꝫ parte nobiles, ſua utrobiqꝫ lucra uenantes. Nam alij leuaturi graue nūmi pondus probabāt, ut uiginti ſoluerentur pro aureo: ſoluturi, aūt min⁹ uolebant. Res diu fluctuabat: Ceſſiſſentqꝫ uoluntati principis bonū ualorē requirentis maiores in populo, & magno ſuo detrimento, pacem uolentes coemiſſent: Sed uulgus inſtinctū a nobilitate ſua lucra quęrente, nequaq̄ induci potuit. Iterum nou⁹ tumultus: renouata priſtina bella. Philippus de Rauēſteen, quē dixim⁹ apprehēdiſſe Sluſam, iam aperte a rege deſciuit partes plebis Flādrenſium amplectiᷓ: & opido Sluſa cum utraqꝫ arce cōmunitis, diu reſtitit reliquę nobilitati. Terra mariqꝫ pugnaᷓ: Validā manum cōtraxit Philippus in opidum: naues habuit expeditas non paucas: Satellites collegit ex Gallis, Germanis, Danis, manū collecticiā ſiue gregariam: Curauit fruges importari a Frācia: Diu eā rem fortiter ſuſtinuit: Cum terra uaſtareᷓ a regijs: Ipſe in mari graſſabaᷓ. Ad opidū quod inter Brugas & Sluſam mediū eſt (Dam uocant) tentatū eſt ab regijs, ſi poſſit intercipi, ut cōmeatus prohiberenᷓ a mari ad urbē. Ibi cecidit bona pars Germanicę nobilitatis, fruſtrata ad opidum capiendū: cum intus uigilarent diu taciti & inuicti, donec ſub ictum haberēt omnes: Et ꝓſtrati ſunt uiri, nullo precio æſtimandi, quia nulla re coęquandi, quos ſocij ad tumulum rapuere.

CA. XIII.

a Lbertus Saxonię ſuperioris dux, qui uidebatur neutraliter agere, nec ſe bello immiſcere, Brugis poſtulauit pacific⁹ cum aliquantis, qui timeri non poſſent armatis intromitti, ꝙ haberet rem cū maioribus colloquio dignā & ſerio agendā: pręmiſſis qui hoſpitia curarent, & cibis parandis intenderēt. Non dubitauere Brugenſes etiam maiorum armatorū numerū admittere in urbē populoſam, præſertim ꝙ audirent & crederēt in urbe pnoctaturū: nemo cogitauit de eo quod ille parauerat ſtratagemate: Ipſe ergo cum expedito ſuorū agmine cōtinuo inſequitur precedentes: Et primi quidē hoſpitia petiere ſimulantes ꝙ ad manendum introiſſent. Cęteri interea cōtinuato ordine opidum pertrāſibāt aliam portā, quę ducit in opidulū memoratū, mille paſſib⁹ diſtans: quod Aggerem, ut diximus, uocāt: Et primi agminis iam portā tenebāt opidi ſępedicti, cum nouiſſimi nō longe Brugis abeſſent, cōtinuato tñ in ſequentes itinere. Qui in opido erāt cuſtodes, nihil mali a Brugis metuentes, arbitrantur ſibi mitti pręſidium ab amicis; ita nihil mali ſuſpicantes opidani

Dam opidum amiſere: Et quod ante armis ſępe tentatum expugnari non poterat, tam leui nūc occaſione Brugēſib⁹ deperijt: inq̧ eo amiſſo omnis fortuna belli cōuerſa, Brugēſibus cępit aduerſari. Nam inde interclusus erat a mari, cōmeatus famecq̧ laboratū eſt inſigniter. Acceſſit altera cauſa belli tum finiendi, q̧ ſtipendiarij Sluſis cum Philippo de Rauēſteen incluſi tumultuari uiderentur, ob neſcio quā cauſam: Sed in hoc genere hominum cauſam tumult⁹ quęrere ſuperuacuū eſt, quod ad omnē uentū cōmouetur. Capiti igitur ſuo timēs Philippus, & iam Brugēſibus ſuis aut prodeſſe, aut adeſſe non ualēs: utraq̧ de re ad pacē inclinabat: Solus ille cum ſolo de Naſſow comite pacis leges cōſcripſit. Tum Brugenſes, ut ſtipēdia ſoluerent militib⁹: argentū quod quiſq̧ domi factū habuit pro uirib⁹ facultatum in cōmune cōtulerūt, deficiente nūmiſmate: Nam omnis exhauſta erat pecunia, appenſum eſt in ſtatera in ęris debiti eſtimationē, & traditum leuiſſimo eſt hominū generi, ut abcederet. Ita tertiū quoq̧ bellū eſt finitum: ciuib⁹ ad magnā calamitatē pene omnibus perductis. Sic eat qn̄ certa ratione gubernari non paſſi tumultuātur, diſcāt malo ſuo ad tolerabiles redire cōditiones: Flādria ſit exemplo uicinis prouincijs. XIIII.

p

Er ea tēpora in Brunſwico urbe Saxonię primaria, immiſſus eſt ſpiritus uertiginis in capita multorū: ut in publicis cōuentib⁹ tumultuati ciues, magnā partē cōſulatus ſuo arbitratu deſtituerēt adminiſtratione: nouis pro libidine ſurrogatis: quibus adiecere uiros uigintiquatuor ex ciuibus, qui rebus gerēdis & capiēdis cōſilijs intereſſent. Ea res liuores in populo plurimos parturiuit, dum deſtituti cū omni ſua cognatione aduerſarentur ceteris, qui uel gubernacula tenuere uel ſuę dehoneſtationi dederint alimentū. Vetus in urbibus malū, dum quiſq̧ ordinis ſui obliuiſcitur: nulla adhibetur a pręſidentibus modeſtia: nulla deinde a ſubditis in longū pręſtat̄ patientia. Ita primū odia, deinde iurgia, demum naſcuntur inteſtina bella: quę omnes pręcipuas urbes ſubuerterūt. Quę res eodē ferme tempore, per annū a Chriſto octauū & octuageſimū poſt millequadringētos, in ueteri marchia claruit multorum detrimento. Nam in Stendalia dum male parerent ciues ſenatui, efferrenturq̧ ad diſturbandum publicū cōcilium: Iam imminente illis Iohāne Brandenburgenſi marchione principe electore: Qui per diſtrictū omnē axiſam, ut appellant, cōſtituit de cereuiſia, nec ſatis illi annueret̄ a ſubditis: interueniēte turbatione, quam diximus, inteſtina: cogebātur maiores inuocare principem. Qui egreſſus ualida armatorū manu tumultuātes repreſſit, & capita gladio puniuit: inſtituitq̧ diu recuſatā axiſam per oēs urbes Veteris marchię facili uſus ꝓgreſſu per inteſtinā ciuiū diſcordiā. Erat per ea tēpora impacatum mare, cum Phriſij illi capitanei ueterem inſtituerēt quęſtū: Specie quidē Hollandinos perſequendi, ſed re uera, ut cōpertum erat, qui illis militarent, nullo nauigātium incōmodo abſtinuerūt. Hamburgēſes qui crebra utuntur nauigatione per litora Phriſię, Hollandię, Zelandię, cum incurſationib⁹ uexarent̄, iam ante ſępe per literas aliqn̄ in cōuentionib⁹ cū dictis captaneis queſti, nihil ſerius experirētur: armauere aliquot impoſi-

tis ſtipendiarijs naues, & in mari querentes, inuenerũt non cõtemnendã manum gregariorũ: Pars iam per littora uaga ferebatur: pars portũ in nauibus aſſeruabat. Cum cernerent urbici ſtipendiarij, quod gen⁹ hominũ reperiſſent, aggrediuntur ut caperent. Illi capi non paſſi, cum nihil hoſtilẽ prę ſe tuliſſent, ſe tuentur: Capiuntur tñ, nec atrociter ſe, ut dixere, defenſitabant: ꝙ illis periculũ uitę in ea eſſe captiuitate non formidarent. Inerant aliquot Franci, iam ab illis in ſuis nauibus capti: Vna perducũtur in urbẽ captiui: Seponũtur tñ Frãci, ꝙ iam capti ab alijs tenerentur. Septuaginta quatuor erant, quorũ de capitis periculo certaretur: Impetiti in iudicio, ꝙ publicę nauigationis inimici incurſarent omnes pretereũtes: Illi impẽdio ſuos nominãt in iudicio dños, quoꝝ iuſſu bella hoſtib⁹ intuliſſent, ceteris abſtinuiſſent. Studio quęſitũ, ut inueniret̃, quod illis obijceret̃: Non erat qui accuſaret. Ab lõginqua urbe ꝓducit̃ nauita, qui ſibi adęmptũ, neſcio quid, q̃d ibi reperiebat̃ quereret̃: Vas erat nõ magnũ, ferreis clauis plenũ, uilis precij, cui⁹ pretextu tot capita dãnarent̃. Miſerũ ſpectaculũ, plectunt̃ omnes gladio. Mens erat terrorẽ graſſantib⁹ per mare inijcere, ut illud ſinerent pacatũ: Sed nulla auocant ſupplicia mortales ab exceſſibus, ꝙ impunitatẽ ſibi quiſq; ꝓmittit latere ſperãs inter multoꝝ facinora. XV.

·Ex Romanorũ, iam diu uidu⁹ thoro, de nouis nuptijs cogitauit.

r Iam ꝑmiſit filio ditiones auitas, in patriã regionẽ demigrans: ubi illi pater, & patru⁹, dedere terras, unde regiũ impleret ſtatũ. Sigiſmnnd⁹ Auſtrię dux, quẽ illi pro ętate & amore patrẽ uocitabat, comitatum Tirolis illi permiſit, inuitans: ut ſecum in urbe Inſprug cõmoraret̃: opulentiſſimã profecto regionẽ, quæ aliquot centena millia aureorũ pręſtaret gubernãti, ex ſale, & argento, quę ibi abundãt: quorũ ibi fontes & minerę ſunt non paucę. Cõuenerat cum Franciſco duce, ut unicã eius filiã cum dote acciperet opulenta: Nam ducat⁹ ille dos erat unicę proli. Miſit rex ſolennes ad cõtrahẽdum abſens de pręſenti matrimoniũ oratores, ſufficienti mandato ſuffultos. Interim Frãciſcus dux in fata conceſſit. Bella nõ defuere ab rege Frãcię, qui latiſſimũ illũ ducatũ, ſuę ditioni iam uacuatum arbitraret̃: ꝙ feudũ eſſet ab corona. Proceres refragant̃, & morientis ſui ducis mandata impleuere, Romanorũ regi Maximiliano ſeruantes prouinciã, cum herili puella. Non deſtitit Gallus oppugnare prouinciã: Habebat, ut fit, in latiſſima regione qui illi ſtuderẽt: Sed maior pars procerum pro Maximiliano ſtabat. Venere interim Romanorũ regis oratores & puellam regi ſuo deportãdã depoſcunt, prouinciã cõmittentes gubernandam, quib⁹ eam dux moriẽs permiſit, donec ueniẽs rex ipſe cũcta propius inſpiciens ordinet: Incolume iter ab rege Francorum cum puella, & ſecuritatẽ publicã depoſcerũt: Nõ negatur. Igitur rebus in prouincia conſtitutis ex ſententia, cum puella & honeſto comitatu iter per Franciã inuadunt, freti pręſtita ſecuritate. Iam peruenere in locũ qui Frãcię regi ad inſtitutum ſuũ uiſus eſt idoneus. Aderat rex ipſe cum aliquot ex regno proceribus: Puellam ſibi ſiſti iubet: dignanter ueniẽtem honorat. Tum ſciſcitatur ex Britonibus, qui e prouincia illam deduxerant, ſi omnia legitima

quę ad deſpõſationẽ puellę ꝑtinerẽt, ex ꝑſona Ro. regis eſſent impleta. Illi reſpõdẽt, de uolũtate mortui ducis parẽtis illiꝰ eſſe addictã Ro. regi, cętera ſe ignorare: ad hoc ſe exiſſe, ut ſponſam regi ſpõſo deducãt. Tum rex cõicato cũ ſuis cõſilio, iubet reſponderi miſſis a rege Ro. Ire liceat quo uelint: puellã nulli nuptã, nec per uerba de pręſenti cuiq̃ deuinctã, ſuo thoro eſſe aſſeruatã. Ibi, uolentẽ, nolentẽ, incertũ puellam, dñabus de ſuo regno ꝑmittit, ut inclinẽt ad regis aſſenſum, & mox thoro ſuo impoſitã habuit pro coniuge, omnibꝰ de more impletis. Tum remittendam Romanorum regi filiam, ſępe & multum repetitã decernitur. In uno facto geminũ committitur piaculũ: propriã ſponſam tam diu in primis affectibus habitã, ita etiã ut in nõnullis literis nomẽ puellæ ſuo cõiũxerit: cõtemnẽs, ac reijciẽs, & quam non debuit, inuadens, iniuriꝰ fuit in ſocerũ: cui & ſpõſam ademerat, & in eiuſdẽ filiã, cui thorũ diu ꝓmiſſum abſtraxerit. XVI.

u Num & idipſum tenue ex iuris ſuperficie quęſiere adminiculum qui regis Francię factum tuentur: Scripturas ſcrutantẽ, ꝙ procuratores ad contrahendũ matrimoniũ miſſi, mandatũ habuerint, nõ pro ſe quiſq; inſolidũ, ſed omnes cõiunctim, cum ſit matrimoniũ opus perſonale, nec cadat unũ in plures: Magnis regibus non in ſcelus deputatur, quod minoribus in piaculũ: Verumq; inuenitur, quod Gręcus Anaxerſes fertur dixiſſe: Leges humanas telis aranearũ eſſe perſimiles, in quibus hęrent muſcę, ac culices, ſcabrones impune rumpũt peruolãtes. Abiere triſtes Romanorũ regis oratores, quę acciderant regi ſuo relaturi. Puella interim regina Francię ab omnibus habetur: Margareta fratri redditur in Flandriã. Non magnopere fuiſſe cordi Romanorũ regi has nuptias, uel inde perpenditur, ꝙ nũq̃ uiſus ſit tantam iniuriã uel minimo uindicaſſe: Deinde alijs etiam colligitur cõięcturis: Nam cum ad regem ſui rediſſent oratores, relationem faciẽtes de his que acciderant, eo die quo relata ſuſcępit, equum cõſcendens in foro opidi Inſprug, Dñica Eſto mihi, cõcurrit obuio haſta infeſta. Cum interim Sigiſmũdus dux patruelis, allatꝰ geſtatoria cella, ut erat pedibus ęger, in medios equites regẽ adeſſe innuit: Ille armatus obuiam proficiſcitur amãtiſſimo ſui propinquo: Et prior: Quid eſt, inquiens pater? quid agitur? ut hoc tempore in publicũ prodeat ueſtra ſynceritas. Tum ille: Non ſuſtineo, inquit, cernere perniciẽ capitis ueſtri, ꝙ hodie tribus incurrere, ut ferunt, decreuiſtis: En proficiſcor in uicinum Hallis opidum. Ad quẽ rex: Non recte, inquit, pater de me prędicarũt: Semel liceat incurriſſe, & ſatis ſit: Sino inquit ſemel, ſed tum ne iteretur: Non prorſus amplius q̃ ſemel refert rex. Quo dicto ille in palatium redijt. Quę res indicio eſt, extremis, & ſummis ſenſibus uix hæſiſſe cordi has nuptias, nec admiſſas in profunda pręcordiorũ, quibus ſolent, quę ardenter cupimus, pedibus inhęrere. CA. XVII.

u Ngariæ rex Mathias lõgo & difficili bello cõgreſſus Imperatori, ꝙ quidã regni archiepũs coronã regni ad Imperatorẽ Fridericum cum theſauro non cõtemnendo pertuliſſet, totã pene Auſtriã occupauit, ademitq; Imperatori; illo ad omnia deſidẽte, & nihil agen

re: ꝙ bene ſperaret per Matthię mortem,prout euenerat, omnia in iuſtam
ſucceſſionem peruentura. Sũt qui arbitrantur omnia Fridericum diſſimu
lanter pertuliſſe,quo ſubiectos,ſibi minus audientes, alieno gladio perdo
maret: Sed ꝑniciosa nimis diſſimulatio. Sũt qui ab Imperatore mũdi dño
ignauiã abigũt,ꝗd omnes debemus,eius facta ſemper honeſta ratione in
meli⁹ detorquẽtes. Sed non diu ſupererat rex Matthias huic per Auſtriã
uictorię. Vnde factũ eſt quod prudenter cõieciſſe credit̃ Imperator,ut in
ſe ac filium tota rediret Auſtria. Sed tum uacuato Vngarię regno temp⁹
aduenerat,quo de ſucceſſione,ac iure ſuo Imperator cũ filio loqueret̃. In-
tenderũt cauſam nũcijs & literis miſſis. Magna uero imperia, non legib⁹
& iure,ſed armis comparant̃,& ſeruantur. Ideo Maximilianus rex, cõpa-
ratis undiqꝫ armis,duxit in Vngariã: & accedente illi bona parte procerũ
in regno initia læta belli habuit: ut etiam Albam regalem armis caperet.
Ab altera parte negabat Wladiſla⁹ Bohemię rex Caſimiri Polonię regis
filius,cui tum tertio agmine ſe opponit Iohãnes Albert⁹ frater eius, is qui
poſt patrem tenuit Poloniam: ꝙ matrem haberent Alberti Imperatoris
eiuſdem Vngarię,& Bohemię regis filiam germanã,ſororem Ladiſlai no
uiſſimi de ſanguine regis. Dum inter ſe tres memorati digladiantur de re
gno: Imperator Frideric⁹ uiuendi finem fecit,de cuius ſucceſſione non eſt
laboratum,ꝙ iam uiuens habuerit filium Romanorũ regem,iam Augu-
ſtum,iam Imperij ſucceſſorem. Sed Vngaria interim inter man⁹ triũ exer-
cituum laceratur. Scripſere proceres reſidui, qui Romanorꝝ regi necdum
parerent Caſimiro regi Polonię: quid ita ſibi uideretur duorũ filiorum ar
ma inter ſe collidere,ad regni ſubuerſiomẽ: Iam illi domuiqꝫ ſuę in eo com
placitum,ꝙ primogenitũ eius ſibi regem delegiſſent,& tamẽ fratrem eius
nihilomin⁹ impugnare germanũ & regnum: niſi aliter ille rebus cõſule-
ret, ut Iohãnẽ Albertũ filiũ alterũ ab armis reuocaret, facturos urgẽte ne
ceſſitate,quod iam feciſſent quidam ex eorꝝ cõſortib⁹: qui iam Romano-
rum regi armis coacti ceſſiſſent. Apparet aũt ex his literis propenſiores fu
iſſe in ꝓceres Polonos ꝗ Auſtrios: Siue illis ius & phas depoſcere uideret̃,
ſiue magis cõplaceret illis in eam familiã,quę tum potẽtiſſima uideret̃: ꝙ
incertũ haberent quid ſperarent ex Ro. rege: cuius regnum in ſe diuiſum
quo uergat nihil oportet ominari,quando ueritatis ore declaratũ eſt. Sed
cum res in eos decurrit exitus,ut Iohãnes Albertus exercitum patris iuſſu
retraheret,rex Bohœmiæ, & armis,fauore præualeret, Romanorum rex
qualibuſcũqꝫ interpoſitis cõuentis placitis,regnũ Vngarię in manu Wla
diſlai Bohœmię regis reliquit. Ita neqꝫ de Vngaria,neqꝫ de Britãnia ſunt
res proſperatę, Magna ſemper ſe oſtẽtat fortuna Auſtralib⁹, ſed non ſæpe
prębet perfruendam.

CA. XVIII.

Er quod tempus Henricus Wilhelmi filius,dux Bunſwickcenſis
p iam rerum potitus,patre ad quietem feſtinante, Brunſwici ciui-
bus cœpit oneroſior uideri,ꝗ ab olim principes cõſueuiſſent: Ha
bebant foris ciues prædia plurima: quæ uel principibus, uel militaribus
olim ſeruiebant: Nunc iam uoluntate principum in manus ciuium deuo-

ſuta. Ea autem libertate illis prouenerunt: ut necꝫ inde ad obſequia, necꝫ ad extraordinaria munera teneri credantur: quod illæ præferre dicuntur literę, quibꝰ ad tuendum ius ſuum perfruuntur, Princeps arbitratus ęquum cenſeri, ut quoniam tam bona parte regionis in ſua commoda perfruuntur, nec in urbe uectigalia, necꝫ impoſitiones rebus uenalibꝰ patiuntur, acrius inſtitit, ut de tam multis prędijs, uel munera ſupportent ceterorum, aut in urbe permittant in uſus principum ſuorum fieri rerum impoſitiones, quas Itali Gabellas uocant: Illis ex aduerſo prętendentibus, & literas a principibus datas, & nihilominus lõgam qua ſupra hominum memoriam ſunt gauiſi libertatem. Vbi iam cœpit in controuerſiam res peruenire, friuolum aliquid ex utracꝫ parte cœpit attentari, unde pars altera ſuum credidit ius roborari: Demum in apertum bellum res exiuit. Credidere Brunſwickcenſes uanas eſſe minas, quas audierũt: Nam illa ſe eſſe opũ & ciuium multitudine cõfidunt, ꝙ nihil minus q̃ obſidionem formidarent: unde nihil apparabant ad eam rem, necꝫ arma augebant, necꝫ commeatus abunde proſpexerant: ſed ad inertiam ſuam ſedentes, ſolo ſuę magnitudinis, quã putabãt, terrore, ſe omnibꝰ eſſe inſuperabiles exiſtimabãt. Adiuuerũt hanc ipſorꝫ audaciã quidam ex militaribus, ſiue ingenio detinendi ne quid agerent, ſiue ꝙ ita crederent: qui ingreſſi & egreſſi urbem, nihil minus q̃ obſidionem moliri principem teſtarẽtur. Circuibat interim Henricꝰ dux omniũ uicinorũ principum domos, & omnes ore appellans, uel ab initio firmabat, uel ante illigata fœdera renouabat: effecitꝙ, quod noſtra memoria nusq̃ alibi uidimus: ut omniũ uicinorũ principum armis & conſenſu Brunſwicũ obſideretur. Tum imprudentiã ſuã ſocordes ſero damnauerũt, qui per tanta tẽpora nullũ belli fęcere apparatũ. Satis muniam habuere urbẽ: Id fęcit, ut eſſent ſegniores. Sed necꝫ ſatis erãt ciues ad tutãdos muros edocti, lõga pace reſides, & animis, & corporibꝰ uidebãt. Tum, q̃d omniũ maximũ erat, ad perniciẽ pro multitudine populi cõmeatus exigui: quę res in famẽ uergebat, obſidione in tẽpus extracta. Oppugnauere aliq̃tis uicibꝰ urbẽ qui obſederũt: ſed non tãta erat in armis fiducia, quãta in fame, ꝙ ſciebãt nihil illis eſſe ad perniciẽ propiꝰ. Vicinũ erat obſidentibꝰ monaſteriũ Reddageshuſen: In hoc caſtra ſua dux, iam aſpirante bruma reuocauit, firmauitꝙ: ut quantiſcunꝙ armis inexpugnabile uideretur: Excubias oportunis locis ordinauit, ut aditus urbis obſeruarent. Aliquot aliquando facta ſunt leuia pręlia, & in excurſione peditum, qui iam obſeſſis acceſſere, uel in ipſa urbis oppugnatione, quæ aliquando cruenta fuit dum caderent icti bombardis nõnulli. Aliquãdo etiam ſors alternata eſt: uictoreſꝙ cadunt. Ferunt ciues ſi uiribus uſi animis ualuiſſent, paruo quem habebant militum numero, ſi ex multis ſuorum millibꝰ aliquanta iunxiſſent, facile pares fore obſidentibus. Sed longa illos tranquillitas, & rerum inſolentia fęcit ad arma ignauiores. Ad inteſtinam diſcordiam ſæpe fortes fuere: ad externa arma propulſando nihil unq̃ magnum oſtenderũt. Durauit obſidio ex æſtate per autumnũ & uniuerſam brumã: cũ omnis ſpes ducis & auxiliorꝫ eiꝰ eſſet in expugnatione famis;

Sciebant hoc qui foris bene uolebant obſeſſis. Ita ꝙ rebus neceſſarijs ad importandum undiqꝫ in Hildeſem cõuectis, cõtraxere ipſi Hildeſemenſes, quas ex ſuis uicinisqꝫ poterant, uires, & arma, ac Brunſwickcenſibus per nunciũ ſignificauere, ut occurrerẽt uenientib⁹, omni qua poterãt uirtute: ut cõmeatũ etiã inuitis hoſtib⁹ inueherẽt in Brũſwicũ. XVIIII.

D opidũ Peyne Hildeſemenſes cum omni apparatu peruenerũt
a incolumes: Inde mouentes obuios ex conſtituto habuere Brunſwiekcenſes: Nec potuit tantum apparatũ dux ignorare. Igitur omni quo poterãt equitatu ac peditatu occurrerat impeditur⁹, etiã cõſerta hoſtib⁹ manu, certus cõfligere: Tormẽta bellica præmiſit in oportuna loca, cũ cuſtodib⁹: Ipſe cũ omni agmine ſequut⁹. Iam egreſſi Hildeſemenſes cum Bunſwickcẽſibus, in copias ducis recta cõtendunt, in eum præſertim locũ in quem tormenta collocaſſet, & cõmiſſa manu pugnãt. Ibi ſuperiores effecti urbici, ducis primas copias repellũt, & ſi ſatis inſtetiſſent, impedimenta bellica hoſtibus abſtuliſſent: Sed ſeruauere uires ſuas magno quod cernebant agmini ducis. Igitur progreſſi in uillam non longinquã urbici, caſtra ſua ex tempore cõmuniũt, omnibus in mediũ acceptis: extrema curribus & inſtrumentis bellicis uallauerunt: diſpoſitis ad iactũ bombardis, in eam partem, unde ſibi imminere hoſtes proſpicerent: hũc in primis errorem cõmittẽtes, ꝙ pro multitudine ſuorꝫ anguſta nimis loca metarentur, ꝙ difficulter ſe uertere, minus aũt poſſent impedimẽta transferre. Dux eius rei non ignarus, ſuũ agmen circumduxit, ea uia ſequut⁹, qua illi in uallem deſcenderant: Iam apparebat cõmiſſus error, ꝙ anguſto loco mutare propugnacula non poſſent: Denſo dux agmine mouit in hoſtes: Primi equites ea ſtetere fixi preſſura, ut non ſe commouerent. Igitur aliquanti ducaliũ, ex urbicorũ caſtris icti bombardis: aliquãti etiã cęſi gladijs, tam erant propinqui: ut non ſe in ullam partẽ poſſent cõmouere. Inſigni ibi clade accępta ducales retroceſſere: Diu tñ deliberauerunt, ſi iterũ adorirentur. Vrbici aũt cum hoſtes declinarent, quadrato agmine inceſſere, parati ſemper ad pugnã undecũqꝫ incurrerent: Illo die Brunſwicũ ereptum eſt ex hoſtium faucibus, in quas iam pene fames cõtruſit. Tum cecidere animi obſidentiũ: cœpitqꝫ inter principes de toti⁹ cauſę interceptione agi. Cõſtitutis primũ treugis: interim de cõpromiſſo deliberatũ. Cõſtituere demũ cauſam omnẽ in manus duorũ principũ, qui ęquiores ad omnia uiderentur: Ea fides tum facta eſt Brunſwickcenſibus. Erneſtus Magdeburgenſis archiepũs, dux Saxonię, marchio Miſnenſis: Iohãnes marchio Brandenburgẽſis, princeps elector, electi ſunt ad cauſam arbitri. Aderant cum tractaretur in Tzerueſt duo Henrici principes Brunſwickcẽſes, Magnus quoqꝫ dux Magnopolẽſis: ipſi quoqꝫ Brunſwickcenſes cum amicis ſuis. Forma agendi hęc erat. Auditę partes diuiſim: primo duces: deinde Brunſwickcenſes abſente parte ſemper altera: Verbũ dicentis accipiebant notarij: Ea tarditate pronũciandũ fuit. Et ꝗuis multa ſint intentata, tñ iſta uice res ad exitum non peruenit. Alio deinde tempore res a multo minoribus eſt coęquata: ut ex quatuor arcibus, quas de manu Brunſwickcẽſium

dux bello cępiſſet, duę illi remanerent: Ex duab⁹ alteris, una maneret deſo
lata, Aſſeborg, ęquanda ſolo: Alterā ciues retinerent, cum prędijs ſuis: Ita
tamen, ut ſubditos ſe principibus ſuis agnoſcerent: Cętera ſunt abditiora,
nec manauerūt in uulgus. CA. XX.

Am cœpit Hēricus dux Bunſwickcēſis ſenior, agnominatus cō-
i paratione ꝓpinqui ſui ducis de Luneburgo æque Hērici, haberi
formidabilis: Cōpertum erat ingenij neruis, animi, corporibuſq;
uiribus, dexteritate cōſilij, multis pręualere: Aboleri iam cępit ei⁹ rei me-
moria, quā ante paucos annos nonageſimo poſt millequadringētos Ho-
nouerenſibus intentauit. Seruauit memori animo iniuriā ab illis Hildeſe-
menſi bello irrogatā. Tunc enim cum aliquātam iuuentutē, cum armatu-
ris & impedimētis cōmodato ex eo opido ſumpſiſſet, ut perinde imparati-
ores eſſent ciues ad arma: ubi opus eueniſſet: cōtraxerat equitatū & pedi-
tum numerum, qui ſatis eſſe poſſet opido opprimēdo: & ſub noctis tene-
bras adequitās, cœpit cuſtodē in ſpecula: cauēs nequis ſe cōmoueret: Ta-
cito collocauit peditatū in horrea laterū: ut iam primo mane ad portę reſe
rationē irrumperent opidū, aditūq; occuparent, ſequuturis equitibus. Di
es ęrat celebris diuę Katherinę uirgini: cum ante lucē, neſcio quis opida-
norum, ut bē ingreſſur⁹, uidet latitantes in horreis, & iam pene ad ingreſ-
ſum portę clamauit, ne ullo modo portarius panderet urbē, hoſtes adeſſe,
neſcio quos. Sonuit de turri emiſſa bōbarda cuſtos: Illico ſe cōmouere de
latibulis: nam id erat ſignū apprehēſę portę ut prodirent: Prodeūtes aſpi
ciunt ſe proditos. Tum detecta res exciuit ad arma opidanos: Sed qui la-
tuere q̄ poterant occultiſſime redibāt: Colloquiū deinde quęſiuit cum ha
bitatoribus: Illi reijciūt dicētes: Principē ſuū abeſſe q̄longiſſime: male ab
redeunte mulctandū authorē eius malicię, qui abſente legitimo principe,
tale aliquid in opidum duci ſubditū attentaſſet. Fama fuit non iguoraſſe
eundem principē, cum poſt aliquot annos Brunſwickcenſes duo procōſu
les, ex cōuentu, quē cum nōnullis Luneburgi ęgerant redeūtes, caperenť
in diſtrictn ducis Luneburgēſis, cui⁹ ſaluo cōductu erant pręmuniti. Cō-
radus de Veltem eius incurſionis ductor erat: ꝙ cauſareť quendā ex fami
lia ſua immerentē Bruūſwici publico cęſum gladio: Auecti cum caperen
tur, diu tenebanť: nec poterāt ullis cōditionib⁹ laxari, q̄uis multa intenta-
ret dux Luneburgēſis, in cui⁹ interpoſita publica fide capti eſſent priuſq̄ in
terueniret idē Hēric⁹ dux Brūſwickcēſis: Tum enim ſolutis nō paucis mil
libus aureorū, ex ſuo quiſq;, ſunt captiuitate laxati. Cardo rerū ferebatur
ꝙ Hērico duci cupido inceſſerat pernoſcēdi, quę in cōuentu illo cum Hē-
rico duce fratruele eius, a ciuitatum oratoribus acta eſſent: Idq; innotuit,
interceptis inter alia literis, dum memorati uiri caperentur. Sed fratrueli-
um principum amor ac familiaritas, ante quidē tenuis, ex ea cauſa non ma-
gnopere augebatur. CA. XXI.

Aximilianus interim Romanorū rex in Italiam ire conſtituit, Im
m perij coronam in Vrbe accępturus: In quā rem facto principum
in Wormaciā magno conuentu, cœpit agere de illa profectione,

hortat⁹ principes, qui multi ad eum die̅ co̅uenera̅t: ut in ea̅ expeditionem pro Imperij honore ſe appararet, accingeretq́; Simul oſtende̅s, quanta rei Chriſtianę eſſent diſcrimina ab ſęuiſſimo nominis Chriſtiani hoſte Turco. Animauit principes de illuſtri uictoria, qua̅ nuper Fernandus Hiſpaniarum rex de occupato Granatę regno reportaſſet: ut dece̅nali bello fortiſſimu̅ regem oppugnarit, attenuarit, & omni ditione exuerit, Chriſtianiſmo reddens prouincia̅ per annos fere octingentos poſſeſſam a Saracenis: Mouitq́; uehementer principes omnes tranſit⁹ Karoli Fra̅corum regis, eius nominis. VIII. in Italia̅, qua̅ ille ſine magno labore peraſiſſet, uſq́; ad regnu̅ Neapolitanu̅ occupandu̅: quod etia̅ armis redegerit in ſuam poteſtatem, paucis arcib⁹ exceptis, quę inexpugnabiles haberent. Tum uero co̅municato inter principes co̅ſilio: inſtitutum eſt quo ordine in eam expeditionem ſumptus neceſſarij colligerent ex utroq́; ordine cleri & populi, de certa in aliquot annos prouentuu̅ quota exporrige̅da. Satis tum ſalubriter omnia prouiſa ſunt, multa ad pacem co̅ſtituta: De moneta quoq́; quę plurimu̅ inter omnes habebat momenti: tum in certa̅ forma̅ eſt conuentum. Sed expectata eſt in hodiernu̅ ſalutariu̅ co̅ſtitutionu̅ exequutio: Renouatę deinde crebrius principu̅ regni co̅uentiones: In Lindow ad locum Euetum: in Friburgu̅, in Auguſtam, in Nurenberga̅: Multa deliberata: Sed necdum ueniſſe tempus magnaru̅ ex Germania reru̅ cernimus. Interim Romanoru̅ rex ſecundis inſtitit nuptijs, accepta co̅iuge filia ducis Mediolani, eius, quem ante aliquot annos cęſum ferunt in eccleſia diui Stephani Mediolani: cuius frater Ludouic⁹ dux de Bari gubernacula apprehendens, non facile potuit dimittere, ad inuidia̅ omniu̅ Italię principu̅: Qui ubi uidit inde ſibi creari negociu̅, introduxit in Italia̅ Karolu̅ Fra̅cię regem eius nominis. VIII. ad occupa̅du̅, quod diximus, regnu̅ Neapolitanum: ut impliciti Italię principat⁹ proprijs rebus, quib⁹ ab illo rege formidarent, interim ſui obliuiſcerent. Per quę tempora perijt uerus & legitim⁹ ſucceſſor in ducatu, hui⁹ reginę german⁹ frater, q̄d certu̅ eſt: incertu̅ uero, ueneno, an morbo. Ludouic⁹ interim reginę patruus, per Romanorum regem, miſſo in ea̅ cauſam ca̅cellario ſuo inueſtitur de ducatu: quod nec pater eius, nec frater unq̄ poterant ab Friderico Imperatore ullis conditionibus impetrare. Multis in eam rem expromiſſis, ꝙ diceret eſſe Mediolanum camera̅ Romani Imperij, uacuata̅ morte Philippi nouiſſimi ducis de Vicecomitib⁹: Cauſamq́; illam integra̅ ſeruabat Frideric⁹ ſucceſſori: Nec imprudens poterat quiſq̄ regis noſtri co̅ſilium ſubaccuſare, ꝙ ad tranſitum Italię blandiendu̅ erat duci Mediolani: quod ante illu̅ fęcit Sigiſmundus Philippo, & nu̅c maiori ſpe faciu̅du̅ erat Maximiliano: ꝙ Ludouicus pridem ducebat in Italia̅ Fra̅cię regem, inopinato, & inſperato ſuperueniente̅ Florentinis, ꝙ nullis ante admonitionibus hoc pręcauiſſent. Vnde factu̅ eſt: ut reſtitutis per eum Piſis in priſtiua̅ libertate̅, reductaq́; familia de Patzis exulante, alia de Medicis extruderet, Florentini multa centena millia aureoru̅, aut muneris, aut mutui ſpecie regi numerare̅t, Romanorum rege ſimile aliquid ab affine ſuo pręſtola̅te: In qua̅ rem tam fa-

cile prębuit aurem inueſtiturę eius. Sed tum intermiſſo profectionis inſti
tuto, idem rex deſcendens in occiduas filij partes uidere quid ageret̃, per
ſui abſentiā fert̃ in Antwerpia crucē ſuſtuliſſe in pect⁹ cū omni familia, cū
prętēderet expeditionē in Turcū, ſępe animis deſtinatā: ſed in exequutio-
nem necdum qualibuſcūq; impedimentis perductam. XXII.

n Ec diu poſt implicatur magno Switenſiū bello (Heluetios dixe-
re antiqui) qui ueteri ferunt̃ in domū Auſtrię odio laborare: quā
cruētis ſępe prę lijs attenuarūt, & nūc Frācorū regi deuincti, fœ-
dere ferebant̃, ſatis cōtumaces regi Romanoꝝ: cum tñ Imperio ſubditos
negare ſe non poſſint. Magnam Sueuię ligam rex induxit ſuper eos, ut ar-
mis perfringeret, edomaretq;: Sed infrenem populū nulla potuit uis per-
domare. Cōgreſſi magno nuper prę lio fudiſſe, perdidiſſeq; feruntur ma-
gnam nobilitatis partē, comites, milites, & militares: cū ipſi q̊q; non incru
entam uictoriā reportarent. Demū renouatis per tractatus fœderib⁹, ſa-
tis ſuperbo populus regi ſupercilio dicit̃ obuiaſſe. Inde rex uerſus in Gel-
riam oppugnauit Karolum, Adolphi filiū: quē bello Flandrenſi, non diu
poſt mortē Karoli Burgundię ducis, dixim⁹ ad Tornacū cecidiſſe. Hunc
filiū eius Franci captū remiſere (quod & ipſum oſtendimus) ante aliquot
annos in terram ſuā. Tentauere ante hac multi illū Romanoꝝ regi conci-
liare: ſed nihil potuit fieri, cōtendente rege ducatū illū regno Romanorū
uacauiſſe. Vrbes aūt in eo ducatu non paucę, integrā fidem ſeruauere du
ci ſuo, uſq; ad inanitionē ſui plenariā: Militares aūt, incertū quib⁹ ex cau-
ſis, ſatis ab ſe alienauit dux: ut magis regi, q̃ ſuo principi ſtuderent. Ergo
rex aſſumptis in ſocietatē belli ducibus: Alberto Saxonię: Georgio Ba-
uarię: Wilhelmo Iuliacēſi: & Iohāne Cliuenſi, acri bello ducē impugna-
uit: Euaſtata terra, aliquot captę arces & opida minora: ſed maiora ſeſe cō
tinuere. Rex auocat⁹ in Alemaniā ſuperiorē, quatuor memoratis ducib⁹
rem cōmendans, ipſe profectus eſt ad cōuentum Imperij in Auguſtā. Ni-
hil diu memorabile geſtum eſt eo bello. Gregarij pedites, qui ſe Guardi-
am appellauere, ubi euaſtatā uiderūt Gelriam, per ſpeciem non ſoluti ſti-
pendij, ſe cōtulere ad Gelrię ducē: ut uerſa ſorte, uicinorū ducū, Cliuenſis,
ac Iuliacenſis terras inuadāt. Id cum fieret, duo illi duces pertęſi rerū, per
medios ęgere cum hoſte: ut quod ad ſe pertineret, de omni controuerſia
ſtarent iudicio regis Frācię. Iam aūt mortuo Karolo ſine hęrede, ſucceſſit
Ludouicus (dux pridem Aureliani) proximus ex regū ſanguine ad coro-
nam. Is repudiata cōiuge, quā ſpecietenus tenebat, filia Ludouici regis, ac
germana proximi Karoli, quāq; nunq̃ cōiugis affectu tetigiſſet, accepit
relictā Karoli: eam, quę primo deſponſata erat Romanorū regi, eidemq;
Ludouico aliqñ a puellę patre Frāciſco repromiſſa: fœlicē, an infœlicē di-
cam cōiugio fœminā: quę ſemper ibi petit̃, ubi iam alia thorū occupauit.
Hic Ludouic⁹ iam rex, mira arte peręgit: ut Mediolanēſes in ſuū cōſpira-
rent ducem, euocarentq; illū, iam Frācię regem. Vbi intellexit dux cōiura
tionem ſuorū in ſe ualidam, cedendū tempori putauit: oneratiſq; aliquot
auro & argēto mulis cōceſſit in alpes, Brixinā tenens affinis ſui regis Ro

manorum urbem, expectans tempora meliora: Sciebat enim fluxos ſuorum animos facile exaciandos ſuperbo Francorum Imperio. Interim rex Franciæ Ludouicus, miro apparatu Mediolanũ inuehitur, obuiam effuſis cunctis ordinibus: cum ipſe medius inter armatorũ millia trãſiret. Conſtitutis in ea urbe, & in omni ducatu cunctis ex ſententia, cum rebus & locis, quos uoluit, præfeciſſet, ille redibat in regnum: Non dormierũt qui pulſo duci ſtuderent, cum cernerẽt Francorũ imperia a populo faſtidiri: Igitur reuocatus a ſuis dux uenit, cinctus multis ex Germania millibus equitũ, peditumque: facileque fugauit Francos, reſumpta pene omniũ quã perdiderat ditione, uſque ad paucas urbes: quas, uel Veneti (ſingulares amplificandæ ditionis magiſtri) uel alij, occupaſſent. Ita uerſa fortunæ rota, iam iterũ ſuſtulit in altũ ducẽ Ludouicũ. Sed cum Franci non ignorarẽt fraudes Italorum eſſe promptas in omnẽ partẽ, magno cõparato exercitu rex miſit in ducẽ. Iam cõgreſſuri uidebantur ex aduerſo: cum Switenſes (ut ferunt) duodecim millia, qui duci militarent, ab rege oberati, ducem deſeruerunt. Itaque dux ipſe a Frãcis captus, iam libertatẽ amiſit cum ducatu. Frater eius Aſcanius cardinalis uicecancellarius quoque, a Venetis intercipitur, & in manus regis perducitur: Ita germani ambo capti trahuntur in Franciã, cum aliquantis ex Mediolano primoribus, ad numerũ. XL. incertum quo exitu. Hęc pro rei nouitate paucis ſtrictimque attingenda putaui: nunc quod agimus exequamur. Rex ille Franciæ factus arbiter inter tres duces, cauſam diremit: Dux Gelriæ uſque hodie in ſua manet ditione.

CA. XXIII.

Albertus ſuperioſis dux Saxoniæ, qui iãdudũ in occiduis partibus Romanorũ regi militauit, Hollãdinis quoque operas in hoſtes cõmodauit, ab ipſo Romanorũ rege remunerationis loco accæpit gubernationem Phriſiæ occidẽtalis: cui omnẽ maritimã paluſtriũ terrarum regionem cõiungere deſtinauit, q̃diu Phriſię perdurat in ea uocabulũ. Facile fuit immiſſis peditibus gregariorũ de Guardia, inter ſe domeſtico, ut ſemper, bello diſſidentes ad iuga cogere: nam uni ſectæ addita manus ſtipendiariorum, expugnauit alterã: Tum ope cõuerſa in priorẽ arma tulit. Ita infœlicis diſcordię ſuę terra pœnas luit: quę ſi unũ ſenſiſſet, nõ tam facile expugnarẽt. Aliquot locis princeps uictor, munitiones firmauit, ut populum in fide cõtineret. Sed Phriſij fluxa fide populus, qui non diu pro ſua conſuetudine in ſententia permaneret, ubi deflexit Albertus dux, cuius canos cum prudentia reuerebantur, filiũ, quem illis ſua uice reliquerat præſidem cõtempſere: iuuenem, ut aiunt, nõ totis præcordijs arma tractantem: qui in medio prœliorũ ęſtu (ut ferũt) alijs pugnãtibus, ipſe ſuis indulſit amoribus. Sed non conſueuere noſtri temporis principes primi in acie pugnare, ut Iulius factitabat. Igitur Alberti ducis filiũ Phriſij in munitione conclusum circũſiſtunt, ſperantes cum omnibus a ſe facile intercipiendũ, priuſq̃ pater arma referat in terram. Interea Magnus dux inferioris Saxonię, Iohãnis filius, a patre gubernationi terrarũ præfectus, præſertim terris paluſtribus Hadeleriæ proſpiciens, cum uideret Iohãnem comitẽ de Oldenborg occupaſſe uicinã ſibi Phriſiã, Stadland, atque Blexen, easque terras fir-

mis muniſſe præſidijs, cõſtituit & ipſe amplificare ditionẽ in uicinos Wurſatos, quod eius iuri ab antiquo putarent̃ obſtricti, inque eã rem cõparauit arma. Viderunt hoc nõnullis oculis archiepũs Bremẽſis Iohãnes, & ciuitas Bremẽſis, Hãburgenſeſque, non paſſi ducem latius ad mare dñari, quod terra quam peteret eſſet iuris eccleſiaſtici. Igit̃ colloquuti fœdera iungunt, cõmunibuſque animis Magno duci nũciantes hoſtilia, Hadeleriam inuadunt & ſui iuris faciũt, præuenĩetes ducis molitionẽ. Ibi tum Thietmarſi, qui arma ſua cõiunxerãt archiepiſcopo & urbib⁹ memoratis, cũ cõtumelijs pro ſuo more exaſperaſſent gregarios pedites Hamburgenſiũ, ab illis miſeris modis cæſi cadunt, uiri circiter. LXX. Id hodie querunt̃, & in Hamburgi urbem intentant actionẽ. Magnus dux poſſeſſione terræ ſuæ deſtitutus querit̃ apud omnes uicinos principes facile impetrãs, ut cõmunib⁹ omnium impenſis iuxta fœdera quæ dudum cõuenerant, uocaretur de occiduis mundi partibus ea manus peditũ, quæ Guardia diceretur, ipſo tum nomine terribilis, quod uaſtatores terrarũ inuicti haberent̃. Sed docuit exitus uiros a uiris uinci poſſe. Venerat Guardia euocata, & diœceſim primum Bremenſem cõſtituit peruaſtare. Sed cum ex Oldenborg Viſurgũ tranſmittere non poſſet, brumali præſertim & niuali tempore, excubãtibus etiam in altera ripa ipſis Bremenſibus incolis, retro tulere pedem: & per uicina opidi Wildeshuſen in Verdam urbem duxerũt, facile, cum Verdenſis adminiſtrator, Hildeſemenſis epũs ibi reſtitiſſet, ſi alienam cauſam ſuã facere uoluiſſet: cum non ignoraret multorũ principũ illis adeſſe manũ. Igitur ad cõfinia diœceſis Bremẽſis, ac terræ Luneburgenſis deducti, inſigni diu fame excruciant̃: Opida Stadiũ & Buxtehude, ne unquam oppugnare conati, quod non tenerent impedimẽta bellica expugnandis urbibus: ſimul expectantes, ut gelu conſtrictis omnibus undis, peruium ubique iter inuenirent: Sed miſerante Deo, non fuit ea perſerantia gelu, ut itinera durarent̃, uariantibus quotidie aeris qualitatib⁹: ut biduano frigori tantũdem temporis ſuccederet ad rigorẽ laxandũ. Et cũ militares in diœceſi nõ ſatis auſcultarẽt archiepiſcopo, obliqua inclinatione reſpiciẽtes in ducẽ Saxoniæ, cuius germanũ maluiſſent pontificẽ ſuũ (Male enim paret plebeo generi) cogitur archiepũs rebus aliter cõſulere: Nam Hẽrici de Brunſwico ducis filium Chriſtopherũ de cõſenſu capituli accæpit adiutorẽ. Tum uero dux ipſe pater arma corripiẽs, ducere cõtendit in hoc gregariũ, & collectiicium genus peditũ, quod tãto terrore impleuit prouincias: Omnia illi in promptu fuere. Sed rex Daniæ Iohãnes, qui paucos ante annos illorũ opera Sueciæ regnum perdomuit, eos conduxit, mittẽs oratores, qui auerterent ab illis ducem. Medio tempore Hadeleriã dux ſolo illorũ peditũ terrore in poteſtatem recæpit: Tentata eſt per eoſdem gregarios ſatellites Wurſatia poſt recæptam Hadeleriã: Sed ibi inſigni clade accæpta repulſi ſunt, fœmina, ut ferũt, duce paluſtriũ uirorũ. Igit̃ reb⁹ ibi cõſtitutis, in obſequiũ regis Daniæ euocati, per terrã Luneburgẽſem, perque opidũ Winſen, uolũtate Hamburgẽſiũ requiſita, trãſuadarũt in Eiſlingen. Incolæ paluſtris illi⁹ terræ, uel nutu minimo accæpto de opprimendis, tum apertis cataractis terræ, nullo

negocio omnes pdidiſſent ſine ſui ſaguinis impēdio, iam in luto miſere la, borantes: Sed fides implēda fuit. Itaq; trāſierūt incolumes. XXIIII.

IN Holſatiā uenerāt, multis dubitantibus quo ducēdi: Statim tñ ſe res aperuit. Rex Daniç Iohānes, ideq; dux Holſatię, cum fratre Friderico duce, iamdum Thietmarſis inſinuarūt literas Imperiales, q̃ ſubiecti per Imperatorē Holſatice ditioni dicerentur. Illi uero refragati ſunt ad eccleſiā Bremenſem ſe pertinere cōtendentes. Iam hoſtilia illis principes memorati nunciarūt: & tamen immiſſis oratoribus pertentarunt, ſi ſine ſanguine dederent. Fuere qui tranquillitati conſulētes, ſimul etiam diffidētes rebus ſuis, ſine ordine aduerſus numeroſiſſimos, & ordinatiſſimos hoſtes, uoluntati principū facile fuiſſent aſſenſi: ſed commune refragabatur: nec erat cōſtantia obgannire. Igitur rex cum fratre omnibus apparatis, mouit in Thietmarſiā poſt principiū Februarij: Peditū gregariorum pene ſex millia prędicabātur eorū qui ſtipendijs militarent: Cęterum ex Iutia, Phriſia, Holſatia, ex opidis, & agris, qui acceſſerant, numerari non poterant. Tam certa ſpe uictorię uenerāt nōnulli: ut pecuniā cōparandis rebus ex pręda ſecum in zonis portarēt, una cum ſigillis, ad dandas literas, ubi pecunias expendiſſent. Equites ſplēdidi ex Holſatia, Iutiaq;, & omni Dania illo ſplendore ibant, in armis, quibus ſolet ad magnas nuptias properari: omne ſecum aurum in marſupijs ferentes. Acceſſere nōnulli ex Marchia, Luneburgēſi, Brūſwickcēſiq; terris, incertū an fœdere miſſi a principibus, an ſua ſorte militātes: Nemo dubitabat tantis uiribus Thietmarſos protinus ceſſuros: & ſi ad ſtatariā pugnam uentū fuiſſet, non erat ambiguū. Sperabant multi tum ſe dedituros homines, cum cernerēt ante oculos rem apparatā, quam diu credere non poterant. Igitur cūctis ex re, & pro temporū, & locorū qualitate cōſtitutis, magno agmine ducūt principes in terram hoſtilem. XIII. Februarij: Nam aliquot dies cōſumpſere in cōſpectu hoſtiū, expectandis copijs quę confluxerant: ſimul in aſpectu ſuo terrerēt inimicos. Iam ceſſere de aridis terrę partibus, quę ad Holſatiā cōtiguę ſunt: intro in terram paluſtrē omnibus ſuis perductis. Et tamē ca fuit hominū pertinacia cum temeritate: ut in uilla Wintberg nuptias peragerent, cū primi agminis aduentarent. Ingreſſum incolæ obſeruauere ad Hāmam, inde perducturos ſuſpicati. Sed cum ſe ibi aliq̄diu oſtēderēt ingreſſuri, ductoribus freti incolis, qui inter cæteros ſtipēdio regio militarēt, ex latere per graminiū iter, ſub aquis latens ducūtur, & unicū terrę opidū Meldorp, q̄d ipſum tñ incolę negligenter communierāt, cum aliquot inde ictibus tormentorū factis, tonuiſſent incaſſum, facile occupatur ab ingredientibus. Fugiere qui poterāt: In alios omnis ætatis, ordinis & ſexus, eſt ſæuitum: ut terrore excitato promptius dederentur. XXV.

PRincipes aliquantā in opido morā fęcere, ſi forte deditionis cōſilium ſumerent incolę, ſine ſanguine parentes: Ipſi uero in paluſtribus ſuę terrę locis cōgregati, incerti erant conſilij: Quidā ſecum deditionem muſſitauere: Alij circūſpexere fugam in Buze, quę inſula munitior uidebatur ad tuendū: Pauculos intus habebant ad ſtipendia mili

tantes: ſed illos cõuenire non ſinebant, exteris non fidentes. Quidã ex his profugi deſertores, cum opidum ab hoſtibus caperetur, omnia iam perdita foris diſſeminauerunt: Ea prima uolitauit fama: Iterum pertentandos nũcijs putauere principes, ſi saniorẽ ſumerent mentẽ: Miſſis ſpeculatorib⁹ terrę gnaris, ſcrutãtur principes quę intus capiant cõſilia: ex quib⁹ unum natu Phriſium cęperant Thietmarſi, quem bono ſuo uiuere ſinebant; nam cęteros correptos mox trucidabant: Hũc hominem adigũt minis uera faterí, quo itinere ſint hoſtes ingreſſuri. Id cum accæpiſſent, proxima nocte fodientes, uallũ opponunt per lutoſiſſima itinera uenturis: Ibi aliquot hominum millia ſeruauere excubias: Alij locis alijs, cum non fiderent ad plenum nuncianti capto. Igitur peſſimo auſpicio mota ſunt caſtra die Lunę, quę ſuit. XVII. Februarij, multis reclamãtibus, qui noſſent uadoſa itinera: Sed præualuit cõſilium capitaneorũ de Guardia, quos ad hoc obęratos rex habuit. pręceſſere hi pedites tria pene millia, cum ciuibus & agricolis maiori numero: Sequitur agmen equitũ, tam certam pręſumentium uictoriam, ut uehicula quoq; poſt ſe uenire ſinerẽt: Per anguſtum quoq; ſunt ingreſſi tramitem: quę res infinitam peperit cladẽ equeſtribus; Nemo cogitabat periculũ eſſe, ubi pręceſſere pedites de Guardia, rem omnẽ habuere pro expedita. Lutoſum ac profundũ iter ex laterib⁹ ſeptũ grandibus foſſatis, ſupra genua turbauit equites. Equites uero ibant in pręſſura nimia, ſperantes, & expectãtes in ſolida peruenire. Iam Thietmarſi poſt aggerem deliteſcentes, tormentis miſſis ſonuerunt, non ſine diſcrimine uenientium: Primi tñ agminis pedites pluteos cõſertos pręferebãt, ſubięctiſq; haſtis trãſibãt foſſata, & iam in ſolido cõſtiterãt: ſed anguſte ſtabãt, ut pugnare haud poſſent. Dies erat nebuloſa, pluuia grandine mixta, uentis ſęuientibus de cœlo pugnabatur. Terra crebris foſſatis diſciſſa, non ſinebat aciem extendere, aut excurſiones facere. Regia tormenta iam erant collocata, ſed pluuia cũ uentis impediẽte, emitti ſaxa non poterant. Procurrere nõnulli ex Thietmarſis, ut euerterẽt: ex quibus nõnulli ſunt cęſi. Interim aggere tuti tonuerũt illi bõbardis, ruperuntq; ordines ſtantiũ peditũ Sed cum ambiri ſe ex hoſtib⁹ cernerẽt Thietmarſi, pauci egreſſi, non plures trecentis, aut ad ſummũ quadringẽtis, pugnã cõſerũt aduerſus tot millia: ſed luto, & frigore, & anguſto loco cõſtrictorum. Tranſiliẽtes incolę foſſata, pugnauere pauci in multos, loco captos: bis retropulſi reuertũtur: bis ex fuga ſe colligũt, & hoſtes loco captos, frigore, & luto madidos, cędũt, detrudũt in foſſata. Auxere aquã cataractis apertis: ut foſſatorũ nullũ iam uideretur diſcrimen. Multis pereũtibus, primi ex Guardia pedites fugam ineunt, in qua tñ multi cędũtur. Tum aucti animis Thietmarſi, in reliquã ſtantiũ manũ collectitiã, ex uibib⁹, & agris, ſęuiũt ad internecionẽ, cędentes aut mergentes aquis, quę maxima turba fuit.

CA. XXVI.

t Vm uero inuadũt equeſtriũ preſſam anguſtia loci turmã: Nam loco capti, cõmouere ſe haud poterant, in nullã partem exire ualentes: Nam antea pedites cęſi, poſtera parte curribus conſtricti: ex utroq; latere foſſatis incluſi ſtabant immobiles præſente morte pallidi,

Circũfuſi Thietmarſi ex latere, lanceis, ac ſagittis, primũ equos uulnerauere. Iumẽta ubi pſenſere ferrũ, ſęuiũt, proculcãt, deijciũt ſeſſores, Fit ſtrepit⁹ miſerabilis: Vapor aſcendens ex ſudore, oculos obfudit: Primi agminis, cum iam foſſata peditũ numeroſa multitudine implerentur, utcũq; euaſere, ipſis ignorantibus quõ tranſierint: Nam pluui⁹ & nebuloſus aer, ſimul niues cum uentis, mixto ex ſudore fumo, uiſum omnibus adęmerunt: Miſerabili cęde ſternũtur, cõculcantur, mergũtur, & una ſtrage pereunt uiri militares, ne gladiũ ſtringẽtes. Principes ipſi cũ aliquãtis, incertũ quõ elapſi ſunt: Nã ne quiſq̃ retrocederet, impediuere curr⁹: qui & ipſi iter cõuertẽtes, cũ iumẽta cęderent, ſtetere plauſtra in latũ obuerſa, uelut pro caſtris obiecta. Creditũ eſt per denſa cæſorũ & merſorũ cadauera nõnullos euaſiſſe. Qui in opido remanſere ad cuſtodiã multi euadũt: Qui ab hoſtib⁹ occupãtur, ſine numero cęduntur. Incredibile eſt memoratu, quãta trium horarũ ſpacio peracta ſit cędes. Ipſi Thietmarſi mirant̃ quomõ tam breui tẽpore tantã conciderint turbam. Sed maior pars inuẽta eſt ſine uulnere. Quę res declarabat, a quis demerſos q̃plurimos. Nemo ſatis explicat ordinem rei geſtę, omnibus de ſuo periculo cõterritis: Nebula, nox ingruens, bombardarũ fumus, & ipſorũ iumentorũ uapor exuberãs, uiſum adęmere. Mox ſequuti alij ex Thietmarſis, pugnantes primos nudauere armis, proſtratos excuſſis zonis, & quos ſpirãtes reperere cõtrucidãt, deinde ueſtib⁹, ad extremũ etiã camiſijs detractis: Pauci repti die Lunę ſequẽti qui uitę pmitterent̃. Hoc immaniſſimũ crudelitatis genus: ſęuierũt in mortuos: & quidẽ peditũ aliquot millia cõtumularũt: ſed equitibus hoc negauere. Inerant duo comites de Oldẽborg, Adolphus, & Otto, milites plurimi, militares ſine numero: Flos ipſe Holſatię militię perijt, infinito ſuorũ gemitu, cõmiſeratione omniũ maxima, qui nouere, humanitatẽ, modeſtiã frugalitatẽ, in amicos. Cæterũ in omnes ſplendorẽ, fortitudinẽ, cõſtantiã. Sed tum in luto cõputruere ſub ſole tot ſplẽdidi equites: Facilis iactura ſepulchri, ait ille: & ali⁹: Coelo tegit̃ qui non habet urnã. Tertia hęc inſignis in Thietmarſia clades Holſatorũ. Prima fuit ad ãnũ a Chriſto milleſimũ trecenteſimũ uiceſimũſecundũ, cum Iohãnes & Gerhardus comites rebus preeſſent: qui tum euaſere, cæſis copijs ultra duo millia. Altera ad annum quadringẽteſimũquartũ poſt mille, cum Gerhardus primus Sleſwici dux, horum principũ maternus proauus, cum magna ſuorũ manu in Hamma caderet: Et hęc tertia cęteris maior. Nam cęſorũ numerũ nemo ſatis explicat, cũ Thietmarſi illũ fuiſſe maximũ cõtendũt, alij negãt, ad pauca millia redigẽtes. Sed ſua cuiq; domus mõſtrat quãti perierint.

XXVII.

a Lbert⁹ deinde Saxonię dux ſuperioris, ęſtate quę proxima ſequebatur, expeditionẽ fęcit in Phriſiam, obſeſſo in terra filio laturus opem: Ad quẽ recurrere qui cædi iam dictæ ſuperfuere pedites, cum multis alijs, aucto ſemper numero nouis ſupplemẽtis: Duxit ille in Phriſiam, & eo terrore cõcuſſit incolas: ut dimiſſis opidis, & omni terra profugerent: Ignauiſſimę pecudes meritę perpetuã ſeruitutẽ, quę pro patria ne primã ſuſtinuere pugnã. Albertus ſoluta tum obſidione filij, opida

terrę cõmuniuit,& in Groningen ducens,ea urbẽ obſedit: actũ de omni-
bus reputans,ubi illa,uel caperetur,uel dederetur. Ex altera parte orientis
oppugnauit eam Idzardus comes oriẽtalis Phriſiæ: Leuia fiũt prelia mul
ta; ſed nihil ad deditionem. Ita ſe cõmeatibus & armis præmunierant: ut
omnem impetũ facile ſuſtinerent, & tẽpus in autũnum extraherẽt: Nam
eſt paluſtris & aquatica terra: quę difficilem faceret creſcentib⁹ aquis op-
pugnationem. Interuentu epiſcopi Traięctẽſis res cõponiť, Vbi Albertus
dux iam morbo correpť uitę ſuę deſperat: Nam priuſq̃ cõditionib⁹ totis
cõſentiretur,ignorante parte urbis,ipſe in caſtris moriẽs defecit, princeps
animo & rebus geſtis egregius, qui canos ſuos multis bellis pro Roma-
no Imperio fatigauit. Filius eius ad regem cõtendit Romanorũ, patris in
eam terrã gubernationẽ impetratur⁹. Interim qui fugerant Phriſij,cõdu-
ctis peditibus,qui pridem Alberto militabãt,magna ui terrã repetũt, ad-
uerſam factionẽ repellentes: ut eſt terra illa maledictioni ſubdita ſempiter
nę,ſemp̃ fouẽs hęreditariã diuiſionẽ: ut alij Schiring,alij Vetkoper cenſe-
antur,pertinaci odio,ſine cauſa,ſine fine,inuicẽ perſequentes: Quę pertina
cia etiam Hollãdinos corripuit. Sed illi paulo ciuiliores, ꝙ mũdum pera-
grant,leuius exequũtur ſuã ſectionẽ. Phriſij uero genus hominũ inciuile,
ꝙ rarius alijs miſcenť nationib⁹,ſuis morib⁹ inſordeſcunt: Sed luunt pœ
nas ferocię ſuę, ꝙ diuiſi crebri⁹ ſuperãtur, ubi indiuiſi hęrent inuicti. Mo
riens Albertus teſtamento filijs cõmendauit cauſam Idzardi comitis me-
morati,ne unq̃ illum desererẽt: Sciebat Groningenſiũ in illũ implacabile
odiũ: ꝙ redditi priſtinæ incolumitati,arma in illũ exterminãdũ eſſent cõ-
uerſuri: Occupauerat autẽ ille priori bello opidũ Dam,q̊d ad mare ituris
Groningẽſib⁹ obuiũ eſt: idq́ʒ pręſidio impoſito cõmuniuit.

XXVIII.

m Ilitares terrę Groningẽſis adhęſere profugi Idzardo memorato
ꝙ nimia ſeruitute premerentur ab urbicis, non permiſſi panẽ,aut
1. potum,in ędibus ſuis cõficere: ſed omnia ex opido iuberenť ex-
pectari. Inde uero ad iudiciũ euocarentur in dictũ opidũ, quoties uel de
minima re a quopiã impeterenť. A uetuſta memoria, cum inuicẽ cædibus
& incẽdio in ſe deſęuirẽt homines memorati, eſſentq́ʒ in opido ex militari
genere,qui iudicijs & cõcilijs preſiderent cum cęteris opidanis. Cõplacitũ
tum erat cõmuni omniũ aſſenſu,ad euertẽdas cædes & mutua incẽdia: ut
de cõtrouerſijs in opido experirenť: euocatiq́ʒ adeſſent, magnis pœnis cõ
ſtitutis,aut amiſſione dexterę in criminalibus, aut prędiorꝝ euaſtatione in
ciuilib⁹. Harũ rerũ abuſus quidã inoleuit, cum deficerent in opido milita
res: & Groningẽſes ueteri cõſtituto pertinaci⁹ inhęrebãt. His ex reb⁹ orta
diſſenſio,ſecreuit militares terræ ab opido: qui ſeſe interim bello tonãte in
terra comitis cõtinuere. Durantib⁹ treugis,quas epũs Traięctenſis proxi
mo anno interpoſuit,cum Groningẽſes iniquis ferrẽt animis opidũ Dam
a comite teneri, cõduxere manũ peditũ ualidã, aliquot millibus aureorũ
expromiſſis,quę dum expugnatũ traderetur, ſoluerenť. Oppugnauere pe
dites cum ciuibus,non ſatis cõmunitum opidulũ: Et niſi fortiſſime ab his
qui inerant defenſum eſſet etiã expugnaſſent. Comes interim armauit ſu-

os aliquot exteris cõductis: Mittebant̃ etiã a uicinis nõnulla ſupplemẽta:
fortior creuerat, q̃ ut ab oppugnantibus poſſet ſuſtineri. Itaꝗ repulit pri-
mo impetu Groningẽſes: Priuſq̃ tñ ille accederet, impletis foſſatis feno &
euectionibus multis, trãſilierũt in opidum gregarij. Ibi adunati qui intus
erant repulerunt, aliquot centenis oppreſſis. Sed ubi comes prodijt in aci-
em, redigũtur pedites collecticij cum Groningẽſibꝰ pugnaturi, etiã dupla
to militũ numero exuperati: Miſſilibus primũ & deinde ex tormentis de
parte comitũ iacta ſaxa ordinẽ rupere, ſtragemꝗ fęcere. Tum gregarij pri
mi fugam ineunt: Groningenſes ſequũtur. Ibi magna fit ſtrages de parte
urbicorũ. Altera & hęc peditũ infida pugna, quę uehemẽter eoꝝ nomen
extenuat, mõſtratꝗ, & perfidũ, & inane genus militũ, ſolo nomine & glo
riatione magnũ. Tum uictor comes firmat obſidionem captiuis multis ex
urbe detentis: Tribus locis præſidia imponit, ne quouis pacto quicq̃ im-
portetur. Ad famem res iſta reſpexit niſi properata inundatione, aut rerũ
compoſitione opido conſuletur. CA. XXVIIII.

Odem illo tẽpore, cũ ageret̃ annus primus poſt millequingẽtos,
c Henricꝰ dux Brunſwici ſenior, pro filio adiutore dioceſis Bremẽ-
ſis Phriſiã eidem eccleſię ab olim ſubditã, nũc male parentẽ, ꝙ ſe
liberã diceret a memoria diui Karoli Magni ad iuga cogere inſtitit. Cir-
cuiuit ille ſuo more, ut ſolet, in perſona, diligenter omniũ uicinorũ princi-
pum domos inuitans ad auxilia ſubmittẽda, pro infreni populo ſub iuga
mittendo: perfęcitꝗ, ut ad principiũ Septẽbris cõuenirent: ſerius quidem
q̃ paluſtris terrę oppugnãdę ratio depoſceret: ꝙ autũni aquoſa tempora,
immeabilem faciunt terrã. Sed late cõtrahenda auxilia prius cogi non po
terant. Submiſere ſuos, Henricus Luneburgenſis, Magnus Magnopolẽ-
ſis, Bugſlaus Pomeranię duces: Ipſe Ericus cum Henrico fratre totis incu
buere uiribus: & e dioceſi Bremenſi militia omnis, & ab urbe, & ab agris,
quotquot poterant in unũ cõuenere. Ferebãtur ineſſe auxilia archiepiſco
pi Colonięſis, & prouincialis Haſſię comitis. Poterant illa ad ingeminan-
dum terrorẽ prędicari: Poterant adeſſe, nihil ad rem. Ingenti tum equitũ
peditũꝗ agmine terrã petiere memoratã: q̃uis prius q̃ eo declinarent ſatis
incertũ haberet̃, quo tãta dirigeretur expeditio. Finxit ſibi quiſꝗ ſomnia:
Sed tñ uigilabãt omnes, & ſtabãt ad cuſtodiam ſuaꝝ rerũ. Initiũ Phriſię
Stadland, quod cõtinenti arida tangitur, quia defendi nõ poterat, deſerit̃;
intro ad reliqua paluſtria retrocedentibꝰ incolis, cum armentis, & gregi-
bus: Ibi uero ſe defenſioni parabant. Hoſtile agmen plena horrea reperit,
unde faciliorẽ ſibi fęcerat oppugnationẽ. Multitudo uero tanta facile ab-
ſumptis quę aderant, ad famẽ peruenere, ut caſtra multi deſererent, inedia
coacti. Oppugnatio uero intẽtata eſt uiriliter: nec defenſio ſegnis erat ſtan
tium pro libertate: Inde, quod neceſſe fuit, incõmoda ſunt utrinꝗ illata:
ſed maiora tulere impugnãtes. Acceſſit autũni pluuiale tempus, quod in-
colis quantũ cõmodabat, tantũ incõmodabat impugnãtibꝰ. Eccleſiã unã
incaſtellauere ducales: ut per uniuerſam brumã diſtinerẽt populũ rurico-
lam ab agrorũ ſuorũ cultura. Sed accolarũ inſtantia & incũbantiũ eccle-

ſiæ formidata inedia rem diræmit: Itaq; duces retraxere copias. Sequuti ſunt non diu poſt eccleſię defenſores: Ita in aliud tẽpus dilata res eſt. Quo tẽpore Groningẽſes cum hoſtib⁹ pacti ad treugas peruenerũt. Pax deinde certis legibus eſt cõpoſita: Sed neq; illa durauit, cum Idzardus comes orientalis Phriſię opidũ Dam, quod ſeruat aditũ maris, teneret: Et q̃uis non omnino diſcluſi Groningẽſes uiderentur, mari habentes portus alios ęgre tñ cernebant comitẽ illis incũbere. Sed neq; duces ſuperioris Saxonię tenentes occiduã Phriſiã deſtitere Groningenſib⁹ arma oſtẽdere. Vrbici feſſi, ac pertęſi rerum bellicarũ, miſſis oratoribus paci cõponendę inſtiterant: Propoſita ſunt eis capita pactionis, quę ſi ſubirent, rediret tranquillitas. Oratores retro ferebant ad ſenatum urbis, qui uidebatur cõditiones amplexur⁹. Inſinuãda fuere eadẽ capitula populo: Qui ubi cognouit, uno ore reclamauit: Extrema paſſuros omnes, ſanguinẽ & uitam impenſuros, priuſq̃ acciperent cõditiones. Quod ubi renũciatũ eſt principibus, uidebantur laxare rigorem: Nam extrema perpeti decernẽtes, ſolent acres intendere caſus: Ibi in hũc diem res cõquieſcunt. XXX.

Enricus dux Luneburgẽſis, tametſi titulum habeat Brunſwickcenſis principatus cum patruelibus: ditionem ſolam habet, quæ uulgo communiter dicitur Luneburgenſis: eam uidelicet, quam olim Hermãnus ab Ottone. I. Imperatore ſubuectus in ducalem honorẽ accęperat, quod arma eius ditionis cõmonſtrant: Is inquã princeps, cum nõnulli militares ſecuritatẽ ab illo pręſtitam oratoribus Brunſwickcenſis ſenatus uiolaſſent diffunderentq; rumore, non ſine eiuſdẽ cõniuentia rem eſſe peractam, indoluit illuſtre nomen ſuum cõmaculari: eoſdem uiolentos quibus poterat rebus inſectatus. Ceſſere illi in diœceſim Magdeburgenſem, excępti a cõtribulib⁹ ſuis: Ibiq;, cum nõnulli inter ſe militares cauſam armis, ut ſolent, intentatis uerſarent, erat in parte is qui hoſtes memorati ducis cõfoueret: oppugnatorib⁹ eius partis ſubmiſit auxilia princeps memorat⁹, equites ſupra cẽtũ: Ea man⁹ gladio & igne ſęuijt in memorata diœceſi, pertingẽs ad opidũ Balẽſtede, olim caput principat⁹ de Anehol: Quã rẽ archiepũs Magdeburgẽſis indigne ferebat, inflãmat⁹ a comitib⁹ memoratis. Sed principes ſuperiores Saxonię Fridericus, & Iohãnes, inter ſe, & archiepiſcopi memorati germani fratres, non paſſi ultra ꝓgredi indignationem inter fratrem & ſororiũ (nam germanã eorundẽ principum tenet dux cõiugẽ) uocant diſſidentes in opidũ Quedelenborg. Cõueneruntq; archiepũs cum ambarum eccleſiarũ magdeburgenſis & Halberſtadenſis prȩlatis. Aderant memorati duces, comiteſq; de Anehol Waldemarus, & Georgius. Adolphus Magdeburgenſis prępoſitus ſtabat cum archiepiſcopo ſuo: Non aberat Henricus dux ſępedictus: Ibi interuentu principum fratrũ, placatur Magdeburgẽſis ſororio, cum aliquanta expromitteretur pecunia in cõpenſationem damnoꝝ. Rebus ex ſententia compoſitis, redeũt in ſua. Duo interim Henrici duces Brũſwickcenſes patrueles, unum tum ſenſere: Nam regreſſus illo itinere dictus iunior, in ipſa urbe Brunſwickcẽſi ſalutauit ſeniorẽ: ibiq; cauſam duorũ militariũ ad arma

uſq; diſſidentiū compoſuere. Non durauit in longū ille cōſenſus,cum recordaretur quiſq; ſua parte pactionum, quas ſuperioribus annis bello in Brunſwicū intētato iniere. Viſum eſt cuiq; min9 ſe iuſto tenere cum plus deberetur: Ambo querulātur: Aliquot uicibus ad tractandū cōueniunt. Sed creuerunt indignationes. Demū in Brunſwicum cōcurrunt: Ibi cum aliq̄diu tractatum eſſet,in illam acerbitatem res excreuit: ut fierent alterna conuitia,cum altrinſecus improperarēt, quę uidebanē cōtingere principalem honorem. Ibi Henricus dux ſenior, productis literis pactionū, uulgauit omnia cōſilia edomādarų & partiendarū urbiū Brūſwico ac Luneburgo. Aſtitere multi quibus erat res incōperta,libenter tñ & cupide acciperent nudata cōſilia: ut cernerent ſuorum in ſe principū affectionē. Qui de parte iunioris affuere,conſilio proximi,cum erubeſcerent ad circumſtātes urbicos uolebant a ſe deriuare talis rei conſciētiam: Sed nihil profuit,cum ex aduerſo illis diceretur,& locus, & tempus quibus interfuiſſent. Cunq; res ſumma indignatione partiū diſſidentiū in apertū bellū reſpiceret, tanta erat ſecuritas ducis ſenioris,ut armata ſuorū equitū ad ſexcētos manu, contenderet in caſtra Prouincialis Haſſiæ comitis, qui ab hac parte oppugnat,comitē Reni Palatinum: Ab altera uero Romanorų rex ſuo ſororio aſſiſtens Alberto duci de Monaco. Belli cauſa non minima: Contendunt enim Bauari de ſucceſſione Georgij quē Diuitē cognominauere: cum ille moriens ſuos hęredes non relinqueret. Exitus ipſe in incerto eſt. Magnis utrinq; uiribus concurritur. Germania fere tota fauet Alberto: cum alterum tueatur aurum plurimū,unde ſtipēdia ille largitur larga. Et ſi maior uis ingruat,reſpicit in Gallos,Bohœmos,Vngaros quos, ut ferūt, habet fœderatos.

ALBERTI KRANTZ SAXONIAE
LIBER XIII. ET VLTIMVS FINIT.
COLONIAE MENSE MAIO MDXX.

Regiſtrum totius operis Saxonię.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z A B C D E F G H I K
L M N O P Q R S Omnes ſunt terniones,prēter a quaternionē.

Inuictiſſimo KAROLO Romanorꝝ electo,& Catholico regi ſemper Auguſto, Iohannes Soter, alias Heil. S.P.D.

INiuriam, Sereniſſime rex, maieſtati tuę facere uiderer, ſi Saxonum hiſtoriam, per quõdã Albertũ Krantz natione Saxonẽ, patria Hãburgenſem, ſumma uigilantia congeſtã, quam præteritis proxime menſibus nitidis characteribus imprimi curaui, alteri q̃ tibi dedicarẽ: Hæc etenim gẽs glorioſa, iurè dextera Aquilæ nigræ, & ſacri Romani Imperij, cuius optatiſſimus es moderator, dici poterit ala: cum eius uirtute, & armis Imperiũ ipſum in Germaniã tuã olim fuerit inuectũ. Hęc gẽs, Anglorꝝ in Britãnia, antea per annorꝝ cẽtenaria fundauit uſq; hodie perdurãs regnũ. Hęc gens cũ parte uictrice in campis Catalaunicis cõtra Atilã in acie pugnauit. Hęc gens Wãdalos idololatras, in perfidia ꝑtinaces, partim perdidit, partim migrare coęgit: adeo, ꝙ hac tempeſtate non minus loci Wandalis adęmpti teneat (tota ſiquidem hæc pars quæ nunc Saxonia appellatur, olim Wandalis patriũ fuit ſolum) q̃ ante poſſederat: Quippe ad Karoli cognomento Magni uſq; tẽpora, Saxonia non ampliores habuit terminos, q̃ qui nunc Weſtphaliã (antiquam Saxoniã hodie uocatã) pręſcribunt. Hæc gens examen emiſit ad Pannoniæ orientalẽ partem, impræſentiarum Sibenburger, hoc eſt Septemcaſtrenſes appellatos: quibus ingens eſt animi ardor Turcis confligere: quos & noſtra & patrũ memoria ſæpe uel ſtrauerunt, uel in fugam uerterũt. Hæc deniq; gens, Liuonas, Eſtones, & Curonienſes, per ſe ad Chriſti fidem armis impulſos, armis ut in ipſa fide perſiſtant coercet, ac cum finitimis Ruſſis, & alijs Apoſtolicę Sedi minus, uel male parẽtibus populis, quoties neceſſitas ingruit, manus animoſe conſerit. Viſum eſt ætate noſtra, perpetua laude dignũ Waltherum de Plettẽberg, ordinis diuæ Deiparæ Mariæ ſemper uirginis in Liuonia primariũ Cõmendatorẽ, intrepidũ exercit⁹ ducẽ, natione Weſtphalũ. LX. Ruſſorꝝ & Tartarorꝝ millia fudiſſe & ꝓfligaſſe non numeroſo equitatu: Nã qui cum ipſo Walthero manus hoſtib⁹ cõſeruere, quinq; milliũ numerũ dicunt nõ exceſſiſſe. Tibi etiã in Mahumetanos militabũt Sueui, quos Cæſar ipſe dimiſit intactos. Idẽ faciẽt reliquę Germaniæ populi: Nec deerũt, quib⁹ affines tui imperãt, Vngari, Wãdali, Gothi, Sarmatæ, quorũ triũphos utriuſq; linguę authores hiſtoriographi tacuere minime. Hiſpani & maritimi tui Belgę claſſem, uterq; Sicul⁹ cõmeatũ tibi miniſtrabũt. Quo autẽ ad glorioſum in Mahumetanos bellũ magis te inuitem, ſilẽtio duxi nõ prætereundũ, ꝙ Mahumetes ipſe oriẽtis ſeductor, qui falſis uera miſcuit, tam&ſi Caiphę põtificis inſtar, is penitus neſciret quid ſua uerba ſonarẽt, finẽ ſuæ perfidæ ſectæ tacere non potuit, cũ in Alchorano inquit, Omnia nouenario terminari: Si enim Platinę graui authori credim⁹, Mahumetana hæc ſecta Anno Chriſtianæ ſalutis .DCXXIII. ortũ habuit: quæ ſi nouenario Mahumete teſte, hoc eſt noningẽteſimo ſuæ durationis terminabit anno, tuũ erit iamiam ſecurim ad radicẽ plãtationis falſi uatis apponere, ut ſic optimo Dño noſtro Saluatore IESV CHRISTO te dirigẽte, ſis futurus tui nominis ob res pro eo geſtas Maximus. Nam Magni cognomen Karolus ille Frãcus Germanus tibi pręripuit. Vale.

